LE MAHÂVASTU

SOCIÉTÉ ASIATIQUE

COLLECTION D'OUVRAGES ORIENTAUX

SECONDE SÉRIE

महावस्तु अवदानं

LE MAHÂVASTU

TEXTE SANSCRIT

PUBLIÉ POUR LA PREMIÈRE FOIS

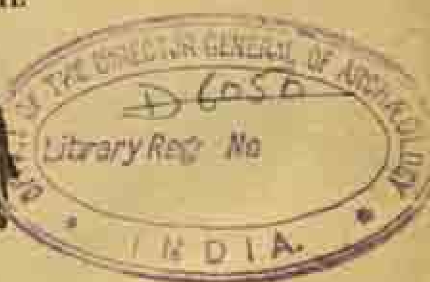
ET

ACCOMPAGNÉ D'INTRODUCTIONS ET D'UN COMMENTAIRE

PAR É. SENART

TOME DEUXIÈME

PARIS

IMPRIMÉ PAR AUTORISATION DU GARDE DES SCEAUX

À L'IMPRIMERIE NATIONALE

M DCCC XC

1882

PRÉFACE.

J'ai suivi dans la préparation de ce second volume les règles que j'ai exposées dans la préface du premier. Je n'ai rien de particulier à ajouter[1].

Je tiens du moins à remercier M. le docteur F. Hartmann du concours si obligeant qu'il m'a prêté en reportant les variantes de ma copie originale sur le manuscrit destiné à l'impression. C'est une besogne pénible et fastidieuse dont il s'est acquitté avec un soin qui commande ma gratitude.

Quoique soulagé ainsi d'un rude labeur, je crains que mes mauvais yeux ne m'aient pas servi dans la correction des épreuves avec une sûreté invariable. Je réclame quelque indulgence pour les fautes d'impression que j'ai pu laisser passer. Si fort qu'un philologue doive toujours regretter les moindres inexactitudes, j'ai la confiance qu'elles ne portent, en tout cas, que sur des détails sans gravité.

Le retard qu'a subi la publication de ce volume mériterait davantage des explications et des excuses. Mais, à vrai dire, ce serait pour moi une récompense précieuse si j'osais penser que

[1] On me permettra seulement de consigner ici une observation que j'ai omise dans la préface du volume précédent. Elle se rapporte à la lettre छ. Il n'existe dans nos mss. qu'un seul cas où une différence soit faite entre छ et च्छ; l'orthographe च्छ est, en dehors de cette exception unique, seule usitée. Je me suis, dans le texte, conformé en général à l'usage classique. Mais je tiens à signaler le fait pour mettre le lecteur en garde contre certaines inconséquences qui auraient pu se glisser, à cet égard, dans la transcription des variantes.

ce retard eût été regretté par mes confrères en indianisme. Plusieurs circonstances y ont contribué et je n'en suis pas entièrement responsable.

Je ferai de mon mieux pour que le troisième volume vienne plus promptement compléter une publication à laquelle je remercie une fois de plus la Société asiatique d'avoir accordé son libéral patronage.

INTRODUCTION.

Les quatre examens (*vilokita*) auxquels se livre le Bodhisattva avant de descendre sur la terre : examen du temps, du lieu, du dvîpa et de la famille où il convient qu'il naisse (p. 1, l. 1).

Les Bodhisattvas naissent soit dans une famille de kshattriyas, soit dans une famille de brâhmanes, suivant que, à l'époque donnée, les uns ou les autres ont la prépondérance (— 1, 5). Les quatre-vingts qualités propres à la famille dans laquelle naît un Bodhisattva (— 2, 6). Le Bodhisattva procède au «grand arrangement» (*mahâsaṁvidhâna*) en vertu duquel des milliers de devas descendent sur la terre pour renaître dans diverses familles, devenir ses contemporains dans sa dernière carrière, et par leur conversion favoriser sa mission et son apostolat (— 2, 17). Le Bodhisattva, après avoir reconnu que Çuddhodana est le père qu'il lui faut, cherche une mère convenablement douée et qui ne soit plus destinée à vivre que dix mois et sept jours (— 2, 20). La mère d'un Bodhisattva ne doit pas survivre plus de sept jours à la naissance de son fils. Pourquoi? C'est qu'il ne convient pas que, après lui avoir donné la vie, elle se livre jamais plus au plaisir (— 3, 16). Le Bodhisattva reconnaît que la première reine de Çuddhodana est bien la mère qu'il lui faut (— 3, 20).

Récit en vers. Le Bodhisattva, découvrant les qualités de Mâyâ, annonce aux devas que c'est d'elle qu'il va naître. Louanges des devas qui déclarent qu'ils l'accompagneront parmi les hommes et annoncent sa glorieuse mission (— 4, 19).

Mâyâ va déclarer à Çuddhodana son désir de passer la nuit seule sur la terrasse du palais Dhṛitarâshṭra, que le roi fait aussitôt orner

pour la circonstance (— 5, 18). Le soir venu, la reine annonce au roi le vœu qu'elle fait de respecter les onze préceptes[1], puis, entourée de ses femmes, elle se rend au palais et s'étend sur la couche qui lui a été préparée (— 6, 19). Apercevant la reine, les devas et les filles des devas s'assemblent autour d'elle sur le haut du palais; ils font pleuvoir des fleurs et chantent sa beauté en prédisant sa maternité glorieuse (— 7, 18). Tous les génies font la garde autour de Mâyâ et le Bodhisattva s'apprête à descendre du ciel. C'est alors que la reine voit en songe un jeune éléphant blanc à six défenses entrer dans son sein (— 8, 18). C'est la nuit de la pleine lune en conjonction avec le nakshatra Pushya que naît le futur Buddha. Les qualités de sa mère (— 9, 6). Le Bodhisattva émet un jet de lumière qui étonne les devas et il proclame que le temps est arrivé de « renverser sous les coups de la sagesse la forteresse de la vieillesse et de la mort » (— 9, 19). Le Bodhisattva entre en pleine conscience dans le sein de sa mère. Strophes en son honneur (— 10, 8).

Sextuple tremblement de terre qui se produit à ce moment (— 10, 17). Tous les dieux et tous les génies s'empressent de venir veiller autour du nouveau-né; c'est le fruit des bonnes œuvres accumulées par lui (— 11, 17).

Au matin la reine raconte son rêve au roi, qui apprend des astrologues que le fils qui doit lui naître sera ou un roi Cakravartin ou un Buddha parfaitement accompli (— 12, 14). Mahâbrahmâ énumère quelques songes qui annoncent des naissances extraordinaires; la reine interrogée déclare que c'est un Cakravartin qu'elle porte dans son sein; mais les dieux prononcent le nom de Buddha et Mahâbrahmâ annonce la naissance d'un Buddha futur (— 14, 11).

[1] Les diverses énumérations de *çîlas* sont très variées. Burnouf s'en est occupé dans le 11e appendice du *Lotus*. Ici nous avons : 1° Ahiṃsâ; 2° Charité; 3° Renoncement au vol; 4° aux liqueurs fermentées; 5° au mensonge (?); 6° au langage badin (संभिन्न est, par une confusion amusante, employé comme antithèse de असंभिन्न, quoique ce mot soit, en réalité, un dérivé de संभिद्); 7° à la calomnie; 8° au langage grossier; 9° à l'envie; 10° à toute violence à l'égard des êtres; 11° aux fausses doctrines.

Priviléges personnels, miracles, visites et hommages divins que la présence du Buddha et sa puissance (*tejas*) assurent à la reine (— 16, 19). Le Bodhisattva est assis, les jambes croisées, dans le côté droit de sa mère, sans être atteint par aucune impureté, et sa mère le voit, illuminant son sein comme s'il était d'or (—16, 20). Les dieux viennent nuit et jour adorer le Bodhisattva qui les salue de la main, sans blesser sa mère; aucune conversation profane. Des milliers d'Apsaras entourent la mère du Buddha dans la veille et dans le sommeil. Développement partiel en vers (—18, 6).

La mère d'un Buddha futur ne lui donne le jour que le dixième mois accompli (— 18, 8).

Préparatifs faits par l'ordre du roi et miracles accomplis par les devas pour orner le Lumbinîvana en vue de la visite de la reine (—19, 14). Mâyâ arrive au jardin et saisit d'une main la branche d'un plaksha; les Apsaras, les quatre Lokapâlas et tous les devas viennent se mettre à ses ordres (—20, 8). Le Bodhisattva apparaît sans le déchirer par le côté droit de sa mère, qui reste debout. «Les Tathâgatas apparaissent sous une forme spirituelle; c'est pourquoi le flanc de leur mère n'est point blessé et pourquoi elle ne souffre pas» (—20, 17).

Le Bodhisattva en naissant fait sept pas et pousse un éclat de rire. Pourquoi? (— 22, 7.) Répétition partielle des miracles de la naissance: les deux fontaines d'eau froide et d'eau chaude qui apparaissent pour baigner le Bodhisattva (—23, 7). Tronc d'açvattha qui, à la naissance du Buddha, surgit au centre des mondes. Devas et Apsaras accourent en récitant des strophes (—24, 8). Récit des miracles continué dans le même mètre: parasol au ciel, éventail, les deux fontaines, pluie de fleurs et musique céleste (—25, 10). Naissances qui accompagnent celle du Bodhisattva (—25, 14).

Çuddhodana ordonne le retour de la reine. Le Bodhisattva revient sur un palanquin fabriqué par Viçvakarman, porté par les quatre Lokapâlas et escorté par Indra et Brahmâ (— 26, 2).

Le prince est conduit au temple de la déesse Abhayâ qui, loin d'ac-

cepter ses hommages, se prosterne devant lui. La prospérité de tous, produite par sa naissance, lui vaut le nom de Sarvârthasiddha (— 26, 15).

Le prince étant revenu au palais, Çuddhodana voudrait avoir son horoscope. De peur d'erreur, huit mille dieux, se donnant pour des astrologues habiles, se présentent pour parler au roi qui les accueille avec empressement. Ils demandent à voir l'enfant et signalent au roi les trente-deux signes qui le caractérisent comme Mahâpurusha (— 30, 6).

Asita est un rishi du Dakshiṇâpatha, fils d'un brâhmane d'Ujjayinî et établi dans le Vindhya avec Nâlaka et cinq cents autres disciples. Frappé des miracles qui se produisent, et en reconnaissant la cause, il arrive à travers les airs à Kapilavastu (— 31, 15). Mis en présence de l'enfant que les naimittikas (tireurs d'horoscope) ont déclaré devoir être un Cakravartin, il découvre leur erreur et pleure à la pensée que, quant à lui, destiné à mourir bientôt, il n'entendra pas la loi. Puis il rassure le roi sur la cause de ses larmes, lui annonçant que son fils sera un Buddha (— 33, 6).

Répétition en vers (— 43, 5).

Des quatre motifs sur lesquels Asita fonde sa prédiction, explication qui se rattache immédiatement à la fin du récit en prose, p. 33, l. 6 (— 43, 8). Les quatre-vingts signes secondaires (*anuvyañjana*) des Buddhas[1]. L'énumération est terminée par trois strophes d'intention édifiante (— 45, 3).

Le Bodhisattva, s'étant rendu au «jardin», voit un serpent et une grenouille soulevés par une charrue et pris par un des enfants du palais. Cette vue émeut sa pitié et éveille sa résolution d'arriver à l'extinction de l'existence (— 45, 12). Assis sous un djambou, il atteint au premier dhyâna, et quoique le soleil ait tourné, l'ombre ne cesse

[1] Cette énumération, qui ne se lie au récit par aucun essai de transition, est visiblement une addition secondaire destinée à donner satisfaction aux lecteurs qui pourrait choquer l'absence, dans le texte, de toute mention des signes secondaires, à côté des *lakshaṇas*.

pas de le protéger. Cinq ṛishis qui vont à travers les airs de l'Himâlaya au Vindhya se sentent soudain arrêtés en passant au-dessus de lui. Les devas leur expliquent que leurs pouvoirs magiques sont rompus par la présence du Bodhisattva, dont ils annoncent et glorifient la mission (— 47, 2). À l'heure du repas, on cherche le prince qu'on retrouve sous son arbre; témoin du miracle, Çuddhodana, frappé d'admiration, se prosterne devant son fils (— 47, 19). En voyant le goût du prince pour la méditation, Çuddhodana se prend à redouter que la prédiction d'Asita ne se réalise; pour le retenir au palais, il veut l'entourer d'un nombreux harem. Il fait convoquer au «jardin» toutes les filles des Çâkyas pour que Siddhârtha leur distribue des bijoux. Parmi elles, Yaçodharâ, fille de Mahânâma, s'avance vers le prince d'un air plein de pudeur (— 48, 8). Ce n'est pas la première fois; même chose lui est déjà arrivée dans une circonstance antérieure.

Mañjarîjâtaka. — Un brâhmane du gotra Kauçika, originaire de Bénarès, menait jadis la vie de ṛishi dans l'Himâlaya. Malgré ses austérités, il n'était point porté à l'aumône. Un de ses parents, renaissant parmi les Gandharvas sous le nom de Pañcaçikha, s'en aperçoit et demande à Çakra, le roi des devas, son concours pour le convertir (— 49, 9). Le Gandharva (?[1]), Candra, Sûrya, Mâtali, le cocher de Çakra et Çakra lui-même se rendent tour à tour à l'ermitage vers l'heure du repas demandant au ṛishi l'aumône d'une partie de sa nourriture; repoussés par lui, ils peignent tour à tour devant lui les mérites de la charité et les châtiments de l'avarice. Le Kauçika, éclairé enfin, promet de changer de conduite : «Je ne voudrais pas boire, fût-ce l'amṛita, sans en avoir donné auparavant une part» (— 53, 16). Les filles d'Indra vont du mont Gandhamâdana présenter leurs hommages au ṛishi en lui offrant une branche des arbres divins. Il la refuse et l'attribue «à la plus digne», et, comme elles le prient de la désigner, il

[1] Il semble qu'il apparaisse transformé en chien, ce qui est bien extraordinaire. Mais notre texte a deux lacunes qui obscurcissent la suite du récit, précisément aux deux passages où intervient l'ex-parent devenu Gandharva, p. 49, l. 12, et p. 52, l. 17.

les renvoie à Indra qui les renvoie au ṛishi (— 55, 5). Mâtali, le cocher d'Indra, est dépêché près de lui, porteur d'ambroisie. Le ṛishi ne veut pas accepter; il proteste que l'ambroisie même tournerait à sa perte s'il ne commençait par en faire l'aumône (— 56, 10). Les quatre filles d'Indra sont à leur tour envoyées vers lui avec l'amṛita. Tour à tour il demande à Çrî, à Çraddhâ, à Âçâ de se nommer; elles lui disent leur nom et lui demandent la faveur de l'amṛita; il refuse en raison de leurs œuvres funestes (de la prospérité qui fait dédaigner la vertu; de la confiance qui, mal placée, détruit la vertu; de l'espérance qui trompe tant d'efforts) (— 59, 13). Il donne finalement l'ambroisie à Hrî (la Pudeur) qui, elle, n'osait même pas la demander, et lui fait les honneurs de son ermitage (— 61, 12). La déesse retourne auprès des dieux pour leur annoncer sa victoire. Mâtali est expédié près du ṛishi pour en connaître les motifs; le ṛishi les lui explique dans quelques strophes dont le texte est fort altéré. Un distique finit l'histoire en annonçant que, grâce à ses bonnes œuvres, le ṛishi, après sa mort, monta au ciel (— 63, 17). Déjà, dans cette circonstance, Yaçodharâ, qui était alors Hrî, s'est approchée «avec modestie» (— 64, 6).

Une question des bhikshus qui est ici transposée (cf. p. 64, l. 8, note) indique au moins quelle conclusion recevait l'histoire ici tronquée de la distribution des bijoux: «Comment se fait-il que Yaçodharâ n'ait pu être satisfaite par tous les présents que lui a faits le Bodhisattva?» Le Buddha répond que ce n'était pas la première circonstance où pareille chose arrivait (— 64, 13).

Godhâjâtaka. — Le roi Suprabha, de Bénarès, avait exilé son fils Sutejas dont il enviait et redoutait la popularité. Le prince et la princesse vivaient donc dans la forêt, quand un jour, en l'absence du prince, un chat apporta une *godhâ* (sorte de lézard?) qu'il venait de tuer. A son retour, le prince apprend à sa femme que l'animal est comestible, et il le fait cuire; puis, profitant de l'absence de la princesse, il le mange tout entier, et quand elle revient, il l'assure contre toute vraisemblance que la bête s'est sauvée. D'où mécontentement de la princesse

(— 66, 2). Le roi Suprabha étant mort sur ces entrefaites, Sutejas devient roi; mais, quoi qu'il fasse, il ne réussit pas à satisfaire la reine; toujours elle garde au cœur sa rancune pour la godhâ qu'il n'a pas voulu partager avec elle (— 67, 7). Déjà, dans cette occasion, Yaçodharâ, qui alors était la femme de Sutejas, n'a pu être satisfaite (— 67, 13).

Ce n'était pas, dans le jardin, au moment de la distribution des bijoux, la première fois que le Bodhisattva faisait à Yaçodharâ de riches présents.

Hârapradânajâtaka. — Jadis, étant roi de Bénarès, il donna à la première reine, alors Yaçodharâ, en témoignage de son amour un collier précieux orné d'une pierre merveilleuse où se voyaient les quatre dvîpas et le mont Meru (— 68, 18).

Quand le Bodhisattva eut quitté le palais et sa famille, son cousin Devadatta demanda à Yaçodharâ de devenir sa femme. Elle refusa. Ce n'était pas la première fois qu'elle donnait au Bodhisattva ce témoignage de préférence et de fidélité (— 69, 10).

Vyâghrîjâtaka. — Un jour les animaux à quatre pieds, s'étant réunis pour choisir un roi, décidèrent qu'ils reconnaîtraient pour chef celui qui, le septième jour, arriverait le premier à l'Himâlaya. Ce fut la tigresse qui arriva première. Désireux d'avoir un mâle pour chef, les animaux la mirent en demeure de choisir un époux qu'ils reconnaîtraient pour roi. Malgré les autres sollicitations, ce fut le lion qu'elle choisit (— 70, 11). — Rédaction en vers (— 72, 3). La tigresse était alors Yaçodharâ; le Bodhisattva le lion (— 72, 14).

Yaçodharâ arrivant la dernière, après que tous les bijoux étaient distribués, le prince lui donna son propre collier auquel il ajouta encore un précieux anneau (— 73, 2).

Instruit des marques de préférence données à Yaçodharâ par le prince, Çuddhodana la demanda pour lui en mariage à son père Mahânâma; celui-ci refusa par la raison que le prince n'avait pas reçu l'éducation virile qui convenait. Çuddhodana était désolé de cet affront;

son fils, ayant appris la cause de sa peine, le persuada de faire publier un défi : le prince se mesurerait dans sept jours avec tous les concurrents, dans tous les arts et tous les exercices (— 74, 7).

Au jour dit une grande foule accourt. Le Bodhisattva donne d'abord la mesure de sa force en jetant par dessus les sept murailles d'enceinte un éléphant gigantesque que Devadatta avait tué, mais sans pouvoir en débarrasser la porte de la ville, et que Sundarananda n'en avait pu écarter que de quelques pas (— 75, 16). Le roi et tous les Çâkyas étant présents, le Bodhisattva montra sa force dans tous les exercices et en particulier dans le tir à l'arc, étant parvenu seul à bander l'arc de son grand-père Siṁhahanu (— 76, 16).

Histoire de Dharmapâla. — Sous le règne de Brahmadatta à Bénarès, le purohita Brahmâyus ayant un fils le donna pour l'instruire à un savant brâhmane établi dans l'Himâlaya. Près de l'ermitage était un étang hanté par un Râkshasa féroce contre lequel le maître avait mis l'enfant en garde. Il était aussi habité par un Nâga avec le fils duquel le jeune novice entretenait d'affectueuses et pieuses relations. Un jour qu'il était descendu dans la demeure souterraine de son ami, vint à passer un jeune novice de sa taille et de son air qui, s'étant baigné, fut à demi dévoré par le Râkshasa. Le brâhmane, en trouvant ces tristes restes, ne douta pas qu'ils ne fussent ceux de son élève de Bénarès; il lui rendit les derniers honneurs et porta les cendres à son père; mais celui-ci refusa de croire à ce malheur; sa famille était une famille vertueuse où il était sans exemple que l'on mourût si prématurément. En effet, au retour, le brâhmane retrouva l'enfant plein de santé l'attendant dans l'ermitage (— 81, 16).

Dans cette circonstance le Bodhisattva, alors Brahmâyus, «connut» que son fils n'était pas mort; de même, cette fois, il «connut»[1] la poigne des Çâkyas dont la tradition s'était perdue» (— 82, 2).

[1] C'est-à-dire, je pense, il «retrouva». Il est difficile d'imaginer entre deux histoires une liaison plus maladroite. Je ne vois pourtant pas qu'on puisse entendre l'explication autrement.

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva lançait une flèche très loin.

Histoire de la flèche merveilleuse. — Étant jadis roi de Bénarès, il lança de Takshaçilâ, où il s'était provisoirement retiré, une flèche qui alla briser le tabouret d'un roi ennemi qui assiégeait dans Bénarès le frère qu'il y avait laissé en charge du pouvoir. Le roi éleva un sanctuaire en l'honneur de cette flèche, l'adora et leva le siège (— 83, 11).

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva conquérait Yaçodharâ par son adresse.

Histoire d'Amarâ, la fille du forgeron. — Mahaushadha, fils d'un villageois de Yavakacchaka, rencontra Amarâ, la fille d'un forgeron d'un village voisin, et s'en éprit. Renseigné par elle, en une série d'énigmes, sur son nom, sa famille, etc., il la demanda en mariage à ses parents qui déclarèrent qu'ils ne la donneraient qu'à un forgeron (— 87, 10). Mahaushadha était un habile homme: il fit sept aiguilles combinées de telle sorte qu'elles entraient les unes dans les autres, et que toutes réunies en formaient une huitième; puis il vint annoncer sa marchandise dans le village d'Amarâ (alors Yaçodharâ) dont le père charmé de son chef-d'œuvre lui accorda aussitôt la main (— 89, 10).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharâ par son courage (89, 15).

Histoire de la belle Çrî. — Un marchand, accomplissant un sacrifice dans une ville maritime, réclama le concours d'un certain brâhmane ou d'un de ses élèves. L'un d'eux eut le courage de s'offrir pour traverser l'océan et aller gagner la récompense promise, à laquelle le brâhmane ajoutait la promesse de la main de sa fille Çrî. Il revenait à Vâravâli, quand en descendant de bateau il laissa tomber à la mer la bourse qui contenait la rétribution de sa peine. Il se mit aussitôt en devoir d'épuiser, s'il le fallait, l'océan pour retrouver son trésor

(— 91, 3). — Version en vers : le Bodhisattva étant étudiant brâhmanique avait perdu une pierre précieuse dans l'océan. Il menaça l'océan de le mettre à sec; voyant qu'il ne se laissait décourager ni par les difficultés de l'entreprise ni par ses représentations, la déesse de la mer lui rendit sa pierre précieuse (— 94, 3). A cette époque, Yaçodharâ était Çrî, la fille du brâhmane, et le Bodhisattva, son élève (— 94, 13).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharâ au prix d'un grand labeur (— 94, 18).

Histoire de la Kinnarî. — Un roi Sucandrima de Siṁhapura avait entrepris de faire un sacrifice de tous les êtres. Toutes les victimes étaient déjà réunies quand les ṛishis lui firent remarquer qu'il y manquait une Kinnarî. Le plus habile des chasseurs fut aussitôt dépêché pour en capturer une; il partit pour l'Himâlaya (— 96, 14). Arrivé dans un ermitage, il entendit des chants harmonieux; il sut que c'était la voix des Kinnarîs, et innocemment, le ṛishi lui apprit qu'elles se réunissaient au nord de l'ermitage et qu'on ne pouvait se saisir d'une Kinnarî que grâce à un *satyavâkya* (affirmation véridique d'un secret propre à l'intéressé). Il s'approcha sans être vu et fit prisonnière la Kinnarî Manoharâ, en lui déclarant qu'elle était la fille de Druma, le roi des Kinnaras; il l'amena à Sucandrima qui, voyant tout prêt, invita au sacrifice son voisin et ami le roi Subâhu de Hastinâpura (— 98, 7). Son fils, le prince Sudhanu, se rend à Siṁhapura, où à première vue il éprouve pour la Kinnarî une passion partagée. Il détourne Sucandrima de l'exécution qu'il médite, et le détermine à relâcher toutes les victimes désignées en lui prêchant les dix préceptes (*daçaçîlaṁ*) dont l'*ahiṁsâ*, le respect de la vie (— 99, 18); puis il retourne à Hastinâpura avec Manoharâ (— 100, 7).

Là, uniquement occupé de son amour, il néglige tous ses devoirs, malgré les objurgations de son père qui finalement le fait enfermer et chasse Manoharâ. Celle-ci, après avoir renvoyé la foule qui lui fait cortège, se dirige au nord vers la capitale de son père. Rencontrant sur

les bords de la Çatadru les chasseurs Utpalaka et Mâlaka, elle leur donne son anneau à remettre comme signe de reconnaissance à son époux Sudhanu quand il va s'empresser à sa poursuite (— 103, 2).

En effet, malgré les caresses du roi et les séductions du harem, le prince ne songe qu'à se mettre en route avec son suivant Vasantaka (— 104, 2). Vers : Sudhanu se met en route pour l'Himâlaya ; il rencontre les deux chasseurs qui lui rendent le message de Manoharâ, et, ne pouvant le décider à retourner, se déterminent à le suivre (— 105, 17). La prose reprend. Les compagnons suivent Manoharâ à la trace dans la montagne (— 106, 13). Ils arrivent à l'ermitage de Kâçyapa qui reçoit le prince avec bonté, et qui, n'ayant pas réussi par ses représentations à le détourner de son projet, le fait transporter avec ses compagnons par un singe dévoué à son service jusqu'au haut du Kailâsa, en vue de Nirati, la ville du roi des Kinnaras, à l'aspect charmant et aux sons mélodieux (— 109, 11). Arrêtés dans un jardin près de la ville, ils trouvent des préparatifs de fête en l'honneur du retour de l'absente. Sudhanu laisse tomber l'anneau dans des vases que l'on emporte pour le bain de Manoharâ. Celle-ci, en voyant l'anneau, reconnaît que le prince est arrivé ; elle l'annonce à son père qui, instruit de sa fidélité envers Manoharâ, l'accueille comme son fils, au milieu des plus grands honneurs (— 111, 15). Cependant, au bout de bien des années, Sudhanu désire revoir ses parents. Les Yakshas appelés Yambhakas l'emportent en un moment avec Manoharâ et ses compagnons à Hastinâpura où il se réveille au matin. Sa présence est aussitôt signalée ; son retour comble de joie le roi Subâhu, et il reprend avec la Kinnarî possession du palais (— 113, 15). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva, qui était alors Sudhanu, a conquis non sans peine Yaçodharâ qui était alors Manoharâ la Kinnarî (— 115, 4)[1].

[1] Le récit qui commence ici est présenté comme un morceau spécial, précédé d'un nidâna particulier : Bhagavat étant à Çrâvastî, etc. La suite fera voir suffisamment que la narration ne suit point une marche normale et continue, mais qu'elle est coupée de morceaux mal assortis, déplacés ou faisant double emploi.

Énumération de toutes les douceurs et de tous les plaisirs que Çuddhodana assurait à son fils dans les trois palais qu'il lui avait fait construire (— 117, 14). Malgré tout le Bodhisattva reconnut que la vie monastique seule était pure et parfaite, et sous cette impression il renonça, malgré les larmes des siens, à la perspective de devenir Cakravartin (— 117, 20). Quittant le palais, il se rendit d'abord à Vaiçâlî. Là il s'engage dans la confrérie d'Ârâḍa Kâlâma. Mais, jugeant sa doctrine insuffisante, il se retire à Râjagriha (— 119, 7). Il s'y joint aux disciples de Udraka Râmaputra; sa doctrine lui paraissant également inefficace, il se retire à Gayâ (— 120, 18).

Sur le mont Gayâçîrsha lui apparaissent les trois Analogies (*Upamâ*) (— 123, 10). Il prend en conséquence la résolution d'arracher son corps et son esprit au désir, comme étant le moyen d'arriver à la connaissance, à la vue de la loi surhumaine (— 123, 15).

Il se rend alors à Uruvilvâ, le village du Senâpati, sur la Nairañjanâ (— 123, 21). Là, dans un suprême effort, il tourmente et comprime son corps et son esprit de telle sorte que la sueur lui coule de tous les membres et se dégage en vapeur (— 124, 9). Il se livre à plusieurs reprises au dhyâna appelé *âsphânaka* (— 125, 7). Il se réduit à une si faible quantité d'aliments qu'il devient d'une maigreur affreuse, et que tout l'éclat de sa personne disparaît (— 129, 3). Il finit par se refuser toute nourriture (— 130, 6). Il reconnaît enfin que les austérités ne sont pas la voie qui mène à la connaissance, et il se demande si la vraie voie n'est pas celle qu'il a prise quand, avant de quitter le monde, il a atteint, à l'ombre du djambou, le premier *dhyâna*. Mais pour s'y engager il faut se nourrir et reprendre vigueur. Les devas s'offrent à lui introduire de la force sans qu'il ait besoin de manger. Il repousse cette hypocrisie et prend une nourriture fortifiante (— 131, 9).

Ayant retrouvé son énergie, ayant reçu le riz de Sujâtâ, il va se baigner dans la Nairañjanâ, et s'assied au pied de l'arbre de bodhi, sur la touffe de kuça. Il atteint successivement les quatre degrés de l'extase (*dhyâna*), la vue divine qui lui découvre tous les êtres et toutes

les existences antérieures; enfin, dans la dernière veille de la nuit, à l'aurore, il obtient la connaissance parfaite : il est Buddha (— 133, 13)[1].

Songes de Çuddhodana, de la tante du Bodhisattva et de Yaçodharâ, que les Lokapâlas, les chefs des devas et Brahmâ interprètent comme annonçant la mission du Bodhisattva (— 136, 12). Le Bodhisattva voit aussi cinq songes. Il les expose et les explique à ses bhikshus, à Çrâvastî, après qu'il a atteint l'illumination parfaite (— 139, 22).

Le Bodhisattva, réfléchissant que la perfection n'était pas possible dans le palais, prit la résolution de se vouer à la vie religieuse[2]. Il fait part de sa résolution au roi qui le supplie de lui épargner ce chagrin. Cinq cents Çâkyas joignent leurs instances (— 141, 3). Le Bodhisattva consentira à demeurer si le roi peut lui garantir, ou quatre choses : l'exemption de la vieillesse, de la maladie, de la mort et de l'adversité; ou trois : des plaisirs divins, un bonheur continu, un bonheur durable; ou deux : l'extinction de l'orgueil et de l'égoïsme, ou même une seule : la pleine maîtrise de son âme débarrassée des cinq nivaraṇas, et comme naturellement Çuddhodana est impuissant à lui donner aucune de ces satisfactions, il se promet de les rechercher par la voie qu'il s'est tracée (— 144, 5). Çuddhodana, voyant les dispositions de son fils, cherche à l'en détourner par les plaisirs du harem. Mais le Bodhisattva continue sa méditation et ne voit que l'impermanence des choses humaines. Inquiet de son air triste, Çuddhodana lui en demande la cause (— 145, 14). Le prince expose à son père son sentiment de la fragilité des choses et de la misère de la vie périssable; toutes les excitations des sens sont impuissantes à le détourner de cette obsession, et le roi ne voit d'autre salut que s'il parvient

[1] La formule : «Ainsi parla Bhagavat, les bhikshus se réjouirent des paroles de Bhagavat» indique ici la fin du morceau commencé p. 115, l. 5.

[2] Le récit reprend ici, et dans des termes presque identiques, au point où il était p. 117, l. 15. Les parties intermédiaires se révèlent ainsi comme des additions secondaires.

à lui faire concevoir quelque vive passion pour une des filles des Çâkyas en les faisant défiler devant lui (— 149, 22)[1].

Récit des quatre promenades au cours desquelles le Bodhisattva rencontre successivement un vieillard, un infirme, un mort et un religieux, dont la vue le confirme de plus en plus dans ses dispositions (— 157, 8). Mṛigî, la mère d'Ânanda, apercevant le Bodhisattva et l'admirant, se récrie sur le bonheur (*nirvṛiti*) des parents qui ont un tel fils. L'expression, saisie par le prince, achève de tourner ses pensées vers le *nirvâṇa*, et il n'a ni un regard ni une parole pour son admiratrice (— 157, 18).

Cependant Çuddhodana le fait enfermer par une porte énorme et le fait sévèrement garder. Mais les devas rappellent à Siddhârtha que le moment est venu de quitter le palais, que, sinon, l'heure a sonné où il va entrer en possession des sept ratnas du Cakravartin (et que sa mission sera dès lors manquée) (— 159, 2).

Râhula descend à minuit du ciel des Tushitas dans le sein de sa mère. Le Bodhisattva éveillé voit autour de lui les femmes du harem endormies dans des poses abandonnées, et ce spectacle éveille en lui l'idée d'un cimetière (— 159, 11). Il se lève et se fait amener par Chandaka, malgré ses représentations, son cheval Kaṇṭhaka. Ni les cris de Chandaka, ni les hennissements de Kaṇṭhaka ne réveillent le palais (— 160, 10).

Les devas entourent le Bodhisattva et le couvrent de fleurs. Les quatre Lokapâlas soutiennent les pieds de Kaṇṭhaka, le Yaksha Supratishṭhita ouvre la porte qui devait emprisonner le Bodhisattva et en étouffe le bruit (— 161, 4).

Le Bodhisattva sort (*abhinishkramaṇa*) de la maison pour aller à la recherche de la voie qui délivre de la naissance, de la mort, de toutes les souffrances (— 162, 4). Miracles qui accompagnent le départ du Bodhisattva, lequel s'éloigne en faisant vœu de ne rentrer à aucun

[1] Cette conclusion semble annoncer quelque épisode analogue à celui de la distribution des bijoux, peut-être celui-là même; mais la suite n'apporte aucun incident de ce genre. C'est une des nombreuses incohérences si apparentes dans tout ce contexte.

prix avant d'avoir atteint «l'autre rive de la vieillesse et de la mort» (—164, 16). Le Bodhisattva est accompagné par les devas jusqu'à la ville d'Anomiya, à douze yojanas au sud de Kapilavastu, non loin de l'ermitage de Kâçyapa; il renvoie Chandaka, le chargeant de saluer son père, sa mère nourricière et tous ses parents, et ne se laisse toucher ni par ses représentations, ni par la douleur de Kaṇṭhaka qui lui lèche les pieds. Il coupe sa mèche de cheveux qui ne convient pas à sa nouvelle profession et qui est emportée et adorée par les devas (—166, 2). — Court aperçu en vers présenté comme introduction à un récit de l'Abhinishkramaṇa (—166, 10).

En donnant ses instructions à Chandaka, le Bodhisattva ne le charge d'aucun message pour Yaçodharâ. Ce n'est pas la première fois qu'il agit de la sorte (—166, 18).

Histoire de Çyâmâ. — Il y avait à Takshaçilâ un marchand du nom de Vajrasena. Il se rendait un jour à Bénarès avec un convoi de chevaux, quand sa caravane fut surprise et pillée par des brigands. S'étant échappé en se dérobant derrière un cadavre, il entra dans Bénarès par une conduite d'eau et se réfugia dans une maison abandonnée. Un vol ayant été commis cette nuit-là même au palais, les hommes de police en fouillant la ville le découvrirent endormi, encore couvert de sang, et, malgré ses protestations d'innocence, il fut considéré comme l'auteur du vol et condamné par le roi à être empalé (—168, 8). On le menait au supplice quand une riche courtisane nommée Çyâmâ l'aperçut et se prit pour lui d'une violente passion. Elle envoya aussitôt une de ses servantes promettre aux bourreaux une grosse somme s'ils le délivraient et exécutaient à sa place l'homme qui se présenterait. Elle vivait depuis dix ans avec le fils unique d'un marchand qui avait acheté sa possession pour douze années. Marquant une vive pitié pour le condamné et feignant de vouloir lui porter quelque nourriture, elle amena son amant à insister pour le faire lui-même; saisi par les exécuteurs, il fut mis à mort tandis qu'une servante envoyée derrière lui ramenait en secret le vrai condamné rendu à la liberté (—170, 10).

Recueilli et fêté, il apprit bientôt quel avait été le sort de celui dont il occupait la place, et, redoutant pour lui-même une fin semblable, il songea à y échapper. Il décida la courtisane à le mener dans un parc voisin de la ville, et profita de leurs jeux dans l'étang et de leur solitude pour l'étrangler et fuir sans être vu (— 172, 9). Cependant Çyâmâ n'était pas morte; ses servantes la rappelèrent à la vie et la ramenèrent chez elle (— 172, 17). Se procurant aussitôt un cadavre, Çyâmâ l'enveloppa d'un linceul et donna le spectacle d'une grande douleur. Elle fit avertir le marchand que son fils était mort, et non seulement elle eut l'adresse, en prétextant des instructions suprêmes, de l'empêcher de revoir les traits de son prétendu fils, mais elle le toucha tellement par le déploiement de son chagrin qu'il la recueillit chez lui et la traita comme sa propre enfant (— 175, 2). A quelque temps de là il vint à Bénarès des acteurs que, à leur langage, Çyâmâ reconnut pour originaires de Takshaçilâ; elle les chargea pour Vajrasena d'un distique lui apprenant à mots couverts que celle qu'il avait cru étrangler était toujours vivante. Mais quoique informé que Çyâmâ vivait et qu'elle n'aimait point d'autre homme, le marchand n'en persista pas moins dans sa prudence (et ne lui renvoya aucun message) (— 176, 14). C'est Yaçodharâ qui était alors Çyâmâ, et le Bodhisattva le marchand de chevaux (— 177, 2).

Ce ne fut pas la seule circonstance où Yaçodharâ sauva le Bodhisattva de la mort (— 177, 8).

Histoire du Nâga Campaka. — Il y eut jadis à Bénarès un roi des Nâgas appelé Campaka, plein de vertu, qui, les jours d'uposatha, se livrait au jeûne sur le bord des grandes routes. Il fut un jour pris ainsi par un charmeur et ne songea pas un instant à se prévaloir de ses forces surnaturelles. A ce moment tous les arbres et toutes les fleurs en se fanant dans son palais annoncèrent le malheur dont il était menacé. Aussitôt sa première reine vint réclamer la protection du roi Ugrasena. Le charmeur fut bientôt retrouvé et dédommagé par des présents du roi pour la liberté rendue à Campaka (— 179, 16). Le

Nâga invita le roi Ugrasena qui, rassuré par ses protestations, finit par y consentir, à visiter son merveilleux palais. Les épouses du Nâga lui offrirent de riches présents, et le Nâga reconnaissant sauva plus tard le palais du roi d'un incendie qui allait le dévorer (— 181, 2). — Version partielle en vers, qui commence par la requête de la Nâgini venant demander au roi la délivrance du Nâga (— 188, 8). Formule finale des jâtakas versifiés (— 188, 19). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva avait été sauvé par Yaçodharâ qui était alors sa première reine (— 188, 21).

Chandaka revient avec Kaṇṭhaka à Kapilavastu où il s'acquitte de son message et fait de ce qui s'est passé un récit[1] qui plonge tout le palais dans la douleur (— 189, 16). Kaṇṭhaka refuse toute nourriture et verse des larmes abondantes; malgré tous les soins et toutes les caresses, il se laisse mourir de faim et renaît deva dans le ciel des Trâyastriṃçâs (— 190, 15). Plus tard Maudgalyâyana, faisant une tournée parmi les dieux, rencontra le deva Kaṇṭhaka (— 190, 18). Admirant[2] le palais splendide où il vivait et toutes les merveilles dont il était environné, il lui demanda par quelles vertus il avait mérité de si grands avantages (— 193, 10). Le deva lui répondit qu'il n'était autre que Kaṇṭhaka et que c'était pour avoir été le serviteur docile du Bodhisattva qu'il avait obtenu rang parmi les dieux (— 195, 2).

Dans la forêt, les dieux font apparaître au Bodhisattva un chasseur avec lequel il échange contre des haillons rouges ses vêtements princiers (— 195, 11).

Le Bodhisattva se rend à l'ermitage du ṛishi Vasishṭha, qu'il frappe d'admiration; les élèves s'empressent de lui rendre les devoirs de l'hospitalité (— 195, 16). Version plus développée en vers; questionné

[1] Dans ce résumé, Chandaka signale l'échange par lequel le prince a troqué les vêtements royaux contre les vêtements jaunes d'un chasseur. L'épisode est bien connu, mais il manque dans le récit qui précède, et n'est placé ici qu'un peu plus bas, après le retour de Chandaka (p. 195).

[2] Après deux lignes de prose, Maudgalyâyana prend la parole en vers, et l'épisode se continue jusqu'à la fin sous la forme métrique.

par le ṛishi, le Bodhisattva lui annonce qu'il quitte le monde en quête de la délivrance. Le ṛishi l'assure que, sous une telle inspiration et avec les signes dont il est revêtu, il n'est rien à quoi il ne puisse prétendre (—197, 21).

Le Bodhisattva se rend à Vaiçâlî, près d'Âráḍa Kâlâma; mais, jugeant que sa doctrine n'est pas efficace, il pousse jusqu'à Râjagṛiha (—198, 2). Le récit se poursuit alors en vers. Le Bodhisattva est, à Râjagṛiha, aperçu par Çreṇiya, le roi de Magadha, qui, saisi d'admiration, va le visiter sur le Pâṇḍava où il s'est arrêté; apprenant ses projets, le roi lui demande, quand il sera entré en possession de la sagesse, de revenir la lui annoncer; ce que le Bodhisattva lui promet (—200, 8).

Trois lignes de prose nous apprennent que le Bodhisattva, s'étant rendu auprès de Udraka Râmaputra et n'ayant pas trouvé que son enseignement mène à la délivrance, se rend à Gayâ. Là, sur le mont Gayâçîrsha, lui apparaissent les trois Upamâs. Il se rend alors à Uruvilvâ pour mendier sa nourriture. Kâçyapa Pûraṇa est de son côté venu à Uruvilvâ pour mendier (—200, 15).

Le récit reprend en vers. Il commence par une strophe d'introduction : « Écartant toute disposition mauvaise, écoutez tous avec attention comment l'illustre Bodhisattva s'engagea dans la voie parcourue avant lui par les Jinas antérieurs. Après avoir essayé sans en être satisfait de la discipline religieuse d'Âráḍa et d'Udraka, il se dirigea au sud vers les lieux parcourus par les Jinas d'autrefois. » Le Bodhisattva se rend à Uruvilvâ; Sujâtâ, la fille d'un villageois, est saisie, en le voyant, de la plus tendre admiration et lui adresse des louanges et des protestations enthousiastes (—202, 7). Description des merveilles de la forêt où entre le Bodhisattva (—204, 3). C'est là que le Bodhisattva, dans son désir de sauver les créatures, se livre à la pénitence; puis, reconnaissant que cette voie est fausse et refusant l'intervention dissimulée des devas, il reprend de la nourriture et de la force (—205, 2). Sujâtâ, qui a été sa mère dans cinq cents naissances antérieures, vient à lui, le suppliant de prendre le riz qu'elle lui a pré-

paré[1]. Le Bodhisattva accepte et prédit à Sujâtâ qu'elle sera un Pratyekabuddha (— 206, 18).

Le Bodhisattva quitte le village du Senâpati à Uruvilvâ, son vase plein d'une nourriture délicate, tandis que Kâçyapa Pûraṇa se retire les mains vides (— 207, 9).

Après le départ du Bodhisattva, Çuddhodana avait dépêché des messagers qui lui avaient apporté de jour en jour de ses nouvelles. Quand ils le virent dans la méditation *âsphânaka*, ne respirant plus, émacié au dernier point, ils le crurent mort et annoncèrent sa fin à Çuddhodana; mais le roi refusa d'y croire, la naissance du prince et toutes les merveilles de sa jeunesse annonçant une autre destinée. Il renvoya les messagers qui furent tout surpris de retrouver le Bodhisattva vivant et sorti de l'extase (— 209, 3). Ce n'était pas la première fois que Çuddhodana refusait ainsi, malgré les apparences, d'admettre que son fils fût mort (— 209, 8).

Histoire de Çyâmaka. — Un brâhmane de Bénarès, ayant vécu quarante-huit ans dans la continence, se maria et engendra un fils. Ce devoir rempli, il se retira avec sa femme dans l'Himâlaya, près de l'ermitage du ṛishi Gautama, pour vivre l'un et l'autre dans les austérités. Là leur naquit un fils qu'ils appelèrent Çyâmaka (— 210, 13). L'enfant grandit dans la familiarité des animaux de la forêt; peu à peu il se mit à servir ses parents, en vaquant aux soins matériels de l'ermitage, et, quand ils furent vieux et aveugles, il fut tout leur soutien et se concilia par sa vertu l'admiration et la sympathie de tous les êtres (— 212, 13). Il était un jour allé puiser de l'eau au torrent quand le roi Peliyaksha lancé à la poursuite d'une gazelle, trompé par le bruit, tira une flèche empoisonnée qui le frappa au cœur. Les animaux de la forêt s'enfuirent pleins d'effroi, tandis qu'il tombait en gémissant. Le roi reconnut avec désolation son erreur, chercha à

[1] Il y a, dans cette partie du récit, des incohérences qu'il suffit d'avoir signalées dans les notes.

adoucir le jeune ermite et, comme celui-ci se lamentait sur le sort de ses parents, lui promit de tout abandonner pour venir les servir. Çyâmaka, après avoir chargé le roi d'aller faire connaître sa mort à ses parents et lui avoir recommandé de ne pas oublier sa promesse, rendit l'âme (— 215, 4).

Le roi se mit en route vers l'ermitage. Aussitôt tous les génies, tous les animaux de la forêt vinrent entourer le corps de Çyâmaka. Le bruit de leurs pleurs, joint à de tristes pressentiments, avait déjà mis en crainte les vieux ascètes quand Peliyaksha arriva près d'eux et, accueillant par des larmes leurs questions obligeantes sur lui et sur son royaume, leur raconta le malheur qui était advenu et comment il venait se mettre à leur service. Ils se firent conduire par lui auprès de leur fils mort (— 218, 7). La mère se désolait tout en couvrant le corps de caresses; le père l'assura qu'ils pouvaient par un *satyavacana* rappeler leur fils à la vie. Ce qui fut fait aussitôt par la formule : «S'il est vrai, ô mon fils, que tu aies toujours eu l'âme pleine de charité pour tous les êtres, que ce poison soit détruit! S'il est vrai que tu n'aies jamais pris de nourriture sans en avoir auparavant donné à tes parents, que ce poison soit détruit!» Le jeune rishi sembla aussitôt s'éveiller et se releva (— 219, 3). Déjà, dans cette circonstance, Çuddhodana, qui était alors le père de Çyâmaka, refusa de croire à la mort de son fils (— 219, 16). Version métrique, ouverte par quelques vers d'introduction générale et d'une forme personnelle :

«Je dirai les vies antérieures du vertueux Bhagavat, le maître transcendant du monde, dont la gloire est infinie dans le monde. Il n'est possible à personne de dominer toutes les existences antérieures du Bodhisattva dans le monde, parmi les Devas, les Gandharvas et les hommes; le sage aux dix forces domine tout. Tout ce que peut embrasser la mémoire des Tathâgatas exerçant dans leurs existences successives la charité et la pitié à l'égard du monde, toutes ces bonnes œuvres de Bhagavat accumulant des mérites pendant des centaines de milliers de kalpas, je vais les exposer. Donnez-moi une attention respectueuse.»

Suit l'histoire de Çyâmaka où je remarque ici seulement que le roi de Bénarès n'est pas désigné par le nom de Peliyaksha (— 231, 5).

Le Bodhisattva se livre à Uruvilvâ aux plus rudes austérités jusqu'à demeurer dix-huit mois sans prendre aucune nourriture (— 231, 10). Description en vers de ses pénitences et de l'état où elles le réduisent (— 232, 20). En apprenant les austérités du Bodhisattva, Yaçodharâ croit devoir les imiter en se condamnant à toutes sortes de privations (— 233, 9). Après la sambodhi, Chandaka et Kâlodâyin furent envoyés près du Buddha par Çuddhodana pour réclamer sa visite, avec l'ordre de faire tout ce qu'il leur commanderait. Le Buddha leur conféra l'*upasampadâ* en leur procurant miraculeusement tous les accessoires nécessaires. Udâyin ayant alors raconté au Buddha les austérités par lesquelles Yaçodharâ avait cherché à imiter les siennes, le Buddha l'assura que ce n'était pas la première fois que Yaçodharâ lui marquait ainsi son attachement (— 234, 14).

Histoire de Çiriprabha, le roi des gazelles. — Il y eut une fois un daim du nom de Çiriprabha qui tomba dans les filets tendus par le chasseur Nîlaka. Tout le troupeau s'enfuit, excepté la femelle de Çiriprabha qui chercha d'abord à l'encourager, l'assurant de sa fidélité inviolable, puis, le chasseur étant survenu, alla au-devant de lui en l'invitant à la tuer avant de toucher à son époux. Le chasseur, touché d'une vertu qu'on ne trouverait point parmi les hommes, non seulement ne tua pas la gazelle, mais rendit la liberté à Çiriprabha (— 237, 4). Le récit se termine par la formule finale des jâtakas en vers (— 237, 15).

Tandis que le Bodhisattva pratiquait l'austérité à Uruvilvâ, Mâra, s'approchant de lui, vint l'engager à y renoncer pour devenir un Cakravartin et offrir les grands sacrifices qui lui assureraient les plaisirs du ciel. Le Bodhisattva lui répondit qu'il n'avait nul besoin d'accumuler des mérites (— 238, 4). Histoire versifiée de cette tentation de Namuci. Le Bodhisattva répond à Mâra qu'il n'a pas besoin d'accumuler des mérites, que sa résolution est prise et que rien ne saurait

y faire obstacle. Au pied de l'arbre de Bodhi il mettra en fuite toute l'armée de Mâra, composée des désirs, de la négligence, de la faim et de la soif, etc. Il la mettra en pièces et, malgré Mâra, il atteindra cet état où le malheur n'a plus de prise. Mâra s'éloigne plein de désespoir (—240, 17).

Quand le Bodhisattva, en haine de l'hypocrisie et du mensonge, eut «refusé cette proposition des dieux»[1] et pris de la nourriture, les cinq (premiers) çramaṇas s'éloignèrent de lui en disant qu'il avait rompu son vœu et que c'était un relâché (—241, 3).

Pendant les six ans de pénitence du Bodhisattva, Mâra ne cessa de s'attacher à ses pas pour trouver l'occasion de s'emparer de lui, mais sans succès. Ce n'était pas la première fois (—241, 12).

Histoire de l'oiseau. — Jadis à Bénarès un oiseau fut pris par un oiseleur qui vendait les oiseaux après les avoir engraissés. L'oiseau, comprenant le danger, se laissa maigrir de façon qu'aucun acheteur ne voulût de lui, et, passant pour malade, il conquit peu à peu la confiance de l'oiseleur et la facilité d'aller et venir librement. Tout doucement alors il recommença à prendre un peu de nourriture et dès qu'il en eut la force, il s'échappa et retourna à la forêt (—243, 12). A cette époque Mâra était l'oiseleur et le Bodhisattva l'oiseau avisé (—243, 19).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva sut, par son adresse, échapper à Mâra (—244, 4).

Histoire de la tortue. — Un jour un jardinier de Bénarès, ayant cueilli des fleurs sur le bord de la Paripâtrikâ, aperçut une tortue sortie de l'eau et la prit pour la manger; mais celle-ci fit remarquer au jardinier que s'il la mettait avec les fleurs elle les salirait, qu'il

[1] Il est clair que cette *entrée en matière* se rapporte à un état du texte tout différent, où cette remarque suivait immédiatement cette proposition des dieux à laquelle il a été précédemment fait allusion. Nulle part d'ailleurs il n'a été question jusqu'ici des cinq çramaṇas dits भद्रवर्गीय. Cf. *Lal. Vist.*, p. 308, l. 11 et suiv.

fallait la bien laver auparavant, et profitant du moment elle prit la fuite, sans se laisser séduire aux belles promesses de son ennemi (— 245, 8). Le jardinier était alors Mâra et le Bodhisattva la tortue (— 245, 15).

Une autre fois encore le Bodhisattva échappa à Mâra (— 246, 2).

Histoire du singe. — Un singe vivait dans une forêt située sur le bord de l'océan. Il lia connaissance avec un dauphin (*çiçumâra*) qui s'approchait du rivage et auquel il jetait quelques-uns de ces fruits d'udumbara dont il aimait à se nourrir. Inquiète des absences de son époux, la çiçumârî, en apprenant la cause et voulant les faire cesser, fit la malade, déclara qu'elle ne pouvait guérir que si elle avait le cœur d'un singe à dévorer, et décida le dauphin, malgré ses scrupules, à lui sacrifier son ami en lui indiquant le moyen de se saisir de lui (— 248, 7). Le dauphin fit donc croire au singe que, sur l'autre rive de l'océan, il y avait des forêts pleines de fruits délicieux où il lui proposa de le transporter. Mais à peine le vit-il installé sur son dos qu'il jeta à l'eau son ami et lui révéla la vérité. Sans se déconcerter, le singe lui annonça qu'il avait laissé son cœur sur l'udumbara auquel il était si attaché. Le dauphin eut la sottise de le croire et de le ramener au rivage pour y prendre son cœur; le singe une fois en sûreté se mit à railler le dauphin de sa folie. Mâra était alors le dauphin et le Bodhisattva le singe (— 250, 12).

Une autre fois encore Mâra poursuivit longtemps en vain le Bodhisattva (— 250, 19).

Histoire de l'oiseau. — Jadis, dans le pays de Bénarès, il y avait un oiseau avisé qui conduisait une nombreuse troupe d'oiseaux et la faisait prospérer grâce à sa prudence. Un oiseleur voulut les prendre et tendit des filets en appâtant avec des graines de toute sorte. Les oiseaux voulaient y voler; mais leur chef leur fit comprendre que de pareilles graines ne poussaient pas dans la forêt et qu'il y avait là quelque ruse dont il fallait se défier. Malgré sa persévérance, malgré ses efforts,

l'oiseleur fatigué, exposé à la chaleur et au froid, ne pouvait réussir. Il inventa un autre stratagème et chercha à s'approcher des oiseaux en s'entourant de branchages; cette fois encore le prudent oiseau mit ses compagnons en garde contre cet arbre qui marchait; il n'avait jamais vu marcher les arbres de la forêt. L'oiseleur en fut pour sa peine. Mâra était alors l'oiseleur et le Bodhisattva le chef des oiseaux (— 255, 5).

«Les bhikshus dirent à Bhagavat : Bhagavat a donné sa chair et son sang pour une strophe édifiante. Bhagavat répondit : Ce n'est pas la seule circonstance où j'aie donné ma chair et mon sang pour obtenir une strophe édifiante[1].»

Histoire de Surûpa, le roi des antilopes. — Jadis vivait dans l'Himalaya Surûpa, le chef d'un troupeau d'antilopes qui, grâce à ses vertus, vivait heureux et à l'abri du danger. Un jour, pour l'éprouver, Çakra se déguisa en chasseur et lui offrit de lui dire une strophe s'il voulait lui abandonner son corps. A quoi Surûpa consentit joyeusement. Çakra satisfait disparut après lui avoir déclaré que : «la poussière des pieds des gens de bien vaut mieux qu'une montagne d'or, l'une chasse la peine, l'autre l'accroît»[2] (— 256, 11). Court résumé en vers (— 256, 18). Le Bodhisattva était alors Surûpa (— 257, 4).

Avalokitasûtra[3] (— 293, 15). — «Voici ce que j'ai entendu : Une

[1] Cette transition et le récit qu'elle amène sont complètement en l'air, n'ayant aucun point d'attache dans ce qui précède.

[2] Le petit résumé en vers contient seul la «gâthâ» annoncée. Ici, nous n'en avons qu'une sorte de glose. Il s'est fait une confusion entre la version en prose et la rédaction versifiée; la seconde se trouve ici fort réduite, tandis que la première a perdu la strophe même qui est le point capital du récit.

[3] Les deux Avalokitasûtras qui suivent jusqu'à la page 397, l. 7, amenés ici sans doute par l'affinité du sujet, interrompent en réalité la trame du récit. On peut se demander si la dénomination महावस्तुस्य परिवारः donnée au second (397, 7) ne le caractérise pas expressément comme une addition, une interpolation. On sait que le nom de *parivâra* désigne le dernier livre du vinaya singhalais, qui en forme comme la table des matières, et Childers traduisait le mot par «appendice».

fois Bhagavat se trouvait sur le mont Gṛidhrakûṭa avec cinq cents bhikshus. » Vers la fin de la nuit les devas Nanda, etc., vinrent lui demander de prêcher aux bhikshus l'Avalokitavyâkaraṇa. Assurés de l'assentiment du Buddha, ils se retirèrent (— 258, 3). Le jour venu Bhagavat fit part de l'incident aux bhikshus et, à leur requête, il commença à leur communiquer l'Avalokitavyâkaraṇa, ainsi que l'avaient fait les Buddhas antérieurs (— 259, 6).

Quand le Bodhisattva considère de ce bord l'autre rive et que se produisent les conditions qui accompagnent cet examen (*abhivilokanâ*), les devas conçoivent les dix-huit *âmodaniyas dharmas* (causes ou conditions de joie); leur énumération (— 260, 4). Cependant, tant que les Bodhisattvas ne sont pas en possession de la force absolue du corps, de la parole et de l'esprit et de toutes les qualités, ils ne s'approchent pas du lieu, ils ne s'assoient pas dans le lieu où ils doivent acquérir l'illumination parfaite (— 261, 7). C'est quand ils sont en possession de la puissance absolue du corps, de la parole et de l'esprit, quand ils ont toutes les qualités, qu'ils se rendent dans ce lieu, qu'ils abattent le grand Yaksha, qu'ils triomphent de sa grande armée, etc. (— 262, 8).

Les seize privilèges du lieu où le Bodhisattva a atteint la bodhi (— 263, 14).

Après avoir reçu le riz de Sujâtâ, le Bodhisattva se baigne dans la Nairañjanâ, mange et considère la conduite à tenir (— 264, 2). Il se dirige vers l'arbre de bodhi et, en chemin, obtient de Svastika une poignée d'herbe. Mâra, après un moment d'absence, est témoin de sa marche triomphale vers l'arbre, accompagnée d'oiseaux divers, de vases et de jeunes vierges. Le Bodhisattva prend conscience qu'il va atteindre la bodhi (— 265, 6).

Le Nâgarâja Kâla le voit en marche et lui annonce que, comme Krakucchanda et les autres Buddhas d'autrefois, il va obtenir la sagesse parfaite (— 265, 17). Strophes de Kâla en l'honneur du Bodhisattva (— 267, 15).

Le Bodhisattva, ayant exécuté vers l'arbre la marche triomphale, étend la poignée d'herbe, fait trois fois le tour de l'arbre en souve-

nir des Buddhas antérieurs, s'assied les jambes croisées, concentre sa pensée et se tient droit le visage tourné vers l'est (— 268, 5). Une fois assis le Bodhisattva conçoit cinq impressions : de sécurité, de bonheur, de vertu, d'utilité, la pensée de son illumination prochaine (— 268, 9).

Mâra, plein d'angoisse, « chante le grand chant » et « agite la grande écharpe » sans parvenir à attirer l'attention du Bodhisattva (— 268, 11) : en proie à un profond chagrin il pousse les dix grands rires (— 269, 19). Le Bodhisattva, sans effroi, sans trouble, sans frémissement, tonne contre Mâra les quatorze menaces (— 270, 19).

Les bhikshus[1] demandèrent un jour à Bhagavat d'où venaient toutes ces bénédictions dont était comblée la maison du maître de maison Jyotishka (— 271, 3). Bhagavat leur répondit par l'histoire suivante :

Histoire d'Anaṅgana. — Jadis il y eut un roi du nom de Bandhuma dont le fils Vipaçyin obtint la bodhi. Le roi lui envoya des messagers pour réclamer sa visite, qu'il promit. Un riche marchand de Bandhumatî, apprenant la chose, prit les devants et invita le premier le Buddha et ses moines à prendre pendant trois mois leur nourriture chez lui. L'acquiescement du Docteur contrista le roi qui obtint finalement de recevoir le Buddha concurremment avec le marchand, lui un jour, le marchand l'autre.

Mais chaque fois le marchand, par la splendeur de sa réception, dépassait ce que le roi avait fait la veille. Il ne restait plus qu'un jour d'hospitalité à chacun. Le roi fit préparer dans le parc Munihata une fête merveilleuse, pour chaque bhikshu un siège valant cent mille pièces, quatre serviteurs avec des chasse-mouches, d'un côté des servantes préparant des parfums sans prix et par derrière des éléphants chargés d'ornements d'or et de parasols blancs. Interdiction de vendre ou acheter aucun bois, pour mieux paralyser les efforts possibles d'Ana-

[1] Rien n'explique ni ne justifie la question ni l'introduction à cette place de l'histoire d'Anaṅgana.

ṅgana. Mais, grâce aux vertus du marchand, Çakra lui-même vint créer de toutes pièces un jardin plus splendide encore et préparer une réception plus brillante; le roi en demeura stupéfait; il ne put même obtenir d'un paysan pour cinq cents karshâpaṇas un vase de lait que le villageois préféra offrir lui-même au Buddha. Quand le Buddha eut pris son repas, Anaṅgana, en récompense de ses libéralités, émit le vœu d'obtenir des ressources merveilleuses pour en faire profiter un Buddha, de le connaître et d'être affranchi de toute souillure. C'est Jyotishka qui était alors Anaṅgana (—276, 15)[1].

Mâra le mauvais pousse les «seize grands gémissements» (—278, 20). Le Bodhisattva conçoit «les trente-deux orgueils de l'Ârya» (*âryamâna*) (—280, 13). Le Bodhisattva manifeste le «quintuple sourire de l'Ârya», fondé sur la volonté, sur la force, sur la pensée, sur la méditation, sur la sagesse (—280, 18). Le Bodhisattva lance les «quatre grands regards de lion de l'Ârya», le regard sans trouble, sans peur, sans terreur, sans effroi (—281, 5). Le Bodhisattva bâille les «quatre grands bâillements de lion de l'Ârya», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, effrayant pour Mâra et son armée (—281, 11). Le Bodhisattva tousse les «quatre grandes toux de lion», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, sans effroi (—281, 18).

Mâra le méchant réunit sa grande armée et se présente devant le Bodhisattva en proférant des cris et des menaces épouvantables; mais le Bodhisattva étend la main droite, touche sa tête, puis son siège, puis la terre qui résonne profondément, et aussitôt toute l'armée de Mâra se disperse, tombe à terre, s'évanouit. Mâra désolé, tout en traçant sur le sol des lignes avec une flèche, se prend à penser : Gautama le çramaṇa va détruire mon empire (— 283, 4).

Le Bodhisattva atteint les quatre degrés du dhyâna (—283, 12).

Dans la première veille de la nuit le Bodhisattva applique son esprit à la contemplation des connaissances révélées par l'œil divin, pur,

[1] On verra par les notes que, quoique rédigé en prose, le texte de ce conte est particulièrement déformé soit par des lacunes, soit par des incorrections qui en plus d'un endroit rendent fort incertaine l'interprétation du détail.

surhumain qui lui découvre toutes les existences dans leur variété et dans leurs causes (— 284, 5). Dans la veille du milieu de la nuit il applique son esprit au souvenir de ses existences passées (— 284, 14). Dans la dernière veille, au lever du soleil, il atteint l'illumination parfaite, la vue des quatre vérités, des douze causes connexes et de leur destruction (— 285, 21). *Udâna* du Buddha affirmant son triomphe (— 286, 11).

Honneurs rendus au Buddha pendant sept jours par les dieux (— 287, 3). Les devas Çuddhâvâsas rendent hommage au Buddha et adressent à Mâra les quatre-vingts rugissements (*abhigarjita*) (— 293, 14).

Second Avalokitasûtra (— 297, 7). — « Voici ce que j'ai entendu : Un jour Bhagavat était à Vaiçâlî dans le jardin d'Âmrapâlî avec une grande réunion de bhikshus, avec une grande troupe de bodhisattvas. » Le bhikshu Viçuddhamati demande à Bhagavat d'exposer pour le bien du monde ce qu'il a vu étant sous l'arbre de bodhi (— 294, 7). Répétition de la question en vers (— 294, 16). Louanges adressées au Buddha par Viçuddhamati (en prose — 296, 3 ; en vers — 296, 11 ; en prose — 297, 8). Le Buddha loue Viçuddhamati de sa question et des sentiments qui l'inspirent (— 298, 5).

Récit (vers) de la naissance du Buddha (— 299, 5). A vingt-neuf ans il entre dans la vie religieuse ; son arrivée sur la Nairañjanâ, et offrande de Sujâtâ, la villageoise, fille du Senâpati, qui forme le vœu de devenir un Buddha. Elle adore le Saint, rappelle les Buddhas antérieurs qu'elle a de même honorés le jour de la bodhi, émet le vœu de voir ainsi tous les Buddhas du kalpa, et se souvient de ses existences antérieures (— 300, 13).

Le Bodhisattva (prose) s'arrête un instant sur le bord de la Nairañjanâ ; description des tremblements de terre et des autres miracles qui se produisent alors (— 302, 5). Il traverse la Nairañjanâ, tandis que des parasols merveilleux apparaissent au ciel, et que des Nâgas innombrables viennent l'adorer (— 302, 13). Kâla, le roi des Nâgas,

sort de son palais pour le saluer et lui adresse des stances[1] (— 302, 16).

Le Bodhisattva (récit en vers) s'approche de l'arbre de bodhi au milieu des prodiges, des adorations des devas, des hommages de la divinité de l'arbre (— 304, 4). Attiré par le bruit, le Nâga Kâla sort de sa demeure et aperçoit le Bodhisattva. Il le salue et détaille les signes physiques qui annoncent sa mission (— 307, 7). Il lui prédit sa grandeur, et le Bodhisattva s'approche de l'arbre plein de joie (— 308, 3). Ici le récit reprend (toujours en vers) au point où il était p. 304, l. 5 : Kâla, averti par le bruit, sort de son palais, adore le Bodhisattva et lui déclare que tous les prodiges qui se manifestent annoncent qu'il va devenir Buddha (— 309, 4).

Le Bodhisattva en allant vers l'arbre trouve le bodhimaṇḍa, le trône de bodhi, merveilleusement orné; les dieux se pressent pour lui rendre hommage; suivant leurs dispositions intérieures, ils voient l'arbre sous les aspects les plus divers : les uns le voient en or, d'autres en argent, d'autres en lapis, et ainsi de suite (— 311, 7). Suivant leurs mérites, les ornements qui chargent l'arbre de bodhi et ses dimensions apparaissent aux dieux plus ou moins brillants et plus ou moins gigantesques. Quant aux êtres qui ont des inclinations grossières, ils voient le Bodhisattva simplement assis sur une poignée d'herbe et ils se disent : Le Bodhisattva va atteindre la bodhi assis sur une poignée d'herbe (— 313, 11).

Le Bodhisattva s'approche du pied de l'arbre et il en fait trois fois le tour avec respect, en souvenir des Buddhas antérieurs, puis il s'assied les jambes repliées, le corps droit et l'esprit concentré. Son visage resplendit au point d'éclipser tout autre éclat dans l'univers, et tous les dieux le contemplent (— 314, 13). Il déclare qu'il n'atteindra pas la bodhi avant d'avoir vaincu Mâra et son armée, de peur de diminuer sa victoire et l'admiration des êtres s'il ne triomphait qu'après la bodhi.

[1] La phrase semble annoncer des stances, peut-être sont-elles fondues dans le récit versifié qui suit.

Mâra amène son armée; il ne peut même pas soutenir le regard du Bodhisattva qui tient cependant à le vaincre parce que les merveilles de la victoire sont de nature à diriger vers la sagesse beaucoup des êtres qui composent son armée. Il prononce alors cette stance..... (—315, 14).

Mais, au lieu de la stance annoncée, nous passons à un récit en vers. Quand le Bodhisattva fut établi au pied de l'arbre, une grande splendeur remplit tout l'espace; Mâra s'inquiète à tous les signes qui lui apparaissent. Il le voit sous l'arbre entouré des devas qui viennent l'adorer et chargent l'arbre d'ornements (—319, 12). Plein d'épouvante, il rassemble son armée et se présente devant le Bodhisattva; mais, sentant son impuissance, il lui rend hommage et lui adresse des louanges; il l'engage à devenir un roi Cakravartin, à posséder ses ratnas et à jouir de ses privilèges (—323, 13[1]). Le Bodhisattva lui répond que ses sept joyaux sont les sept bodhyaṅgas, qu'il est détaché de tous les désirs, et il termine un discours qui est un véritable sermon en déclarant que le jour même il atteindra la bodhi (—327, 16).

Sârthavâha, un des fils de Mâra, cherche à changer les dispositions de son père; il lui représente que tous les miracles qui se sont manifestés indiquent que le Bodhisattva est invincible, qu'il faut s'incliner devant lui (—330, 4). Repoussé par Mâra (—330, 12), il insiste sur les malheurs qui ne peuvent manquer d'atteindre celui qui s'attaquera au Bodhisattva (—333, 20). Un autre fils de Mâra, Janisuta, cherche à lui faire comprendre la portée de sa conduite, et affirme la grandeur irrésistible du Bodhisattva auquel il offre des présents (—337, 4). Un autre encore, Vidyutpratishṭha, apporte au Sage des vêtements précieux, et chante ses louanges (—338, 9).

Mâra furieux lance son armée et commence la lutte contre le Bodhisattva en le sommant, sous les plus terribles menaces, de s'éloigner

[1] Les vv. 322, 8-323, 1, où Mâra fait voir au Bodhisattva ses filles qui l'entourent, lui apportent des parfums et jouent de divers instruments, coupent mal à propos l'exhortation de Mâra; c'est sans doute un souvenir transposé de la tentation essayée par les filles de Mâra après la défaite de leur père.

de l'arbre de bodhi (— 340, 9). Le Saint lui répond en affirmant le pouvoir qu'il tient de ses mérites et de son détachement (— 341, 13). Il touche la terre de sa main droite : elle rend un son qui frappe d'épouvante l'armée de Mâra qui se disperse, tombe, s'évanouit. Pendant sept jours Mâra et les siens demeurent paralysés, défigurés, aux pieds du Bodhisattva ; le Saint resplendit comme mille soleils, reçoit les hommages des dieux et est environné de prodiges (— 345, 4).

Il entre en possession des quatre vérités et de l'évolution des douze causes. Un grand bruit se fait alors dans l'univers et tous les êtres sont remplis de joie (— 346, 14). Les dieux Çuddhâvâsas viennent lui chanter des louanges (— 348, 14).

Pendant sept jours après la bodhi (prose), le Tathâgata demeure assis immobile, et tous les dieux accourent pour le célébrer. A ce moment Bhagavat prononce cette stance . . . . . . (— 349, 4)[1].

Au lieu de la strophe annoncée, une description en vers détaille les prodiges qui pendant sept jours suivent l'acquisition de la bodhi, et comment tous les êtres ont les yeux uniquement tournés vers le Buddha (— 353, 13). A cette description sont immédiatement rattachées des stances qui exaltent le bonheur de ceux qui «entendent le sûtra excellent», qui pratiquent la loi du Buddha, qui honorent les Buddhas (— 356, 18).

Les quatre conditions par lesquelles le Bodhisattva obtient la connaissance parfaite[2] (— 357, 2).

[1] Les cas analogues étant assez fréquents (cf. encore p. 357, l. 4), on pourrait se demander si la locution तस्यां वेलायां se rapporte bien à la circonstance qui vient d'être mentionnée, si ce ne serait pas une formule générale sans signification précise, exactement analogue à la formule initiale des péricopes évangéliques *in illo tempore*, et par laquelle on aurait pris l'habitude d'introduire ex abrupto des récits mis dans la bouche du Buddha. Il n'y aurait pas une bien grande difficulté à admettre que इमां गाथां représentât le pluriel, et non le singulier. Mais nous avons ici tant d'exemples d'incohérences qui ne pourraient être atténuées par cet expédient (cf. par exemple p. 302, l. 16) qu'il ne me paraît pas se recommander.

[2] L'énumération est incomplète et douteuse : la première condition étant अच्छिद्रः शीलस्कन्ध («un trésor de vertu sans défaut») fait penser au vers 10 de la page 353.

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[1] (— 357, 4). Suit en vers un éloge de la vertu (*çîla*) qui est la vraie richesse, et une énumération de tous les avantages qu'elle assure (— 361, 3). C'est par la pratique de la vertu que le Buddha a mérité tous les privilèges de l'intelligence parfaite (— 362, 2).

Telle est la pureté du Tathâgata que tout hommage qui lui est rendu produit un mérite infini qui aboutit nécessairement au nirvâṇa par l'un des trois véhicules, *yâna* (— 362, 15).

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[2]. Suit une énumération versifiée des avantages que l'on obtient en faisant le pradakshiṇa autour d'un stûpa (— 364, 23), en y apportant des fleurs (— 366, 3), en adorant un Buddha (— 368, 1); mérites infinis de celui qui se met en route pour la bodhi (— 369, 1); châtiments de ceux qui agissent mal à l'égard d'un bodhisattva (— 370, 11); avantages de ceux qui protègent et favorisent les « fils du Buddha » (— 370, 19); mérites éminents de celui qui soutient le dharma quand il est attaqué et compromis (— 373, 5). Nouveaux éloges et nouvelles promesses à ceux qui rendent les plus simples honneurs aux caityas (— 378, 20); mérites et récompenses de qui apporte seulement une lampe à un stûpa (— 381, 2), de qui y apporte un drapeau ou un parasol (— 382, 19), de celui qui y fait de la musique (— 384, 9), de celui qui orne un stûpa (— 386, 7), ou le nettoie (— 387, 20), ou y apporte des parfums (— 389, 6); qui l'orne de joyaux (— 391, 2), qui y suspend des ornements en filet (— 392, 20), qui en enlève des fleurs fanées (— 394, 2), qui y attache une fleur (— 395, 7), qui salue un stûpa (— 396, 24). Une dernière strophe termine inopinément la série par un *vyâkaraṇa*, la promesse de la bodhi à l'interlocuteur du Buddha. Rien, dans la manière dont Viçuddhamati a été présenté au début, ne semblait appeler cette conclusion.

Le Sûtra se termine en prose par une formule connue et consacrée

[1] Ou peut-être, à la rigueur, « ces stances »; cf. ci-dessus.

[2] Même observation qu'à la note précédente.

(— 397, 8) : « Ainsi parla Bhagavat. Viçuddhamati le bhikshu et l'univers entier se réjouirent des paroles de Bhagavat » (— 397, 6).

Au moment où le Bodhisattva s'approche de la Nairañjanâ, le serpent Kâla, averti par les sons qui font tressaillir la terre, se rend compte de l'apparition prochaine d'un Buddha. Il sort de son palais et salue le Docteur; d'après tous les prodiges dont il est témoin, comme il l'a été sous des buddhas antérieurs, le Nâga annonce au Docteur que le jour même il va atteindre la bodhi (— 398, 16).

Les lignes 398, 17-399, 6, sont un fragment (auquel s'en rattachent deux autres, 402, 22-403, 3, et moins directement 403, 20-404, 14) d'un récit versifié qui représente le Bodhisattva, au sortir de la Nairañjanâ, se dirigeant vers l'arbre de bodhi, se préparant un siége avec l'herbe qu'il reçoit de Svastika et s'asseyant au pied de l'arbre; puis assurant Kâla qu'il va atteindre à la bodhi suprême, qu'il ne saurait plus revenir en arrière, et qu'au lever du jour il détruira toutes les racines de l'existence[1].

Le Bodhisattva se met en marche pour la conquête de l'Amṛita, épithètes laudatives de cette marche (399, 7-399, 15); cortège d'oiseaux et de jeunes filles qui l'accompagne (— 400, 9). Kâla le voit et l'encourage à suivre cette voie qui le mène à la bodhi comme elle y a mené les Buddhas, ses prédécesseurs. Il lui adresse des stances (— 400, 20).

Nouveau récit en vers. Kâla apercevant l'illustre Çâkya lui déclare que toute sa manière d'être, tous les précédents, tous les présages annoncent que ce jour-là même il deviendra Buddha (— 402, 21)[2].

Kâla adresse de nouvelles louanges et de nouvelles prédictions au Bodhisattva quand il s'est assis sur le trône de l'intelligence, et le Bodhisattva l'approuve (403, 4-403, 19).

[1] C'est probablement la suite partielle de la même version du récit qui reparaît dans les vers de la p. 412, l. 18 et suiv., p. 416, l. 8 et suiv.

[2] A part les deux premières stances, ces vers, par l'allure même de la phrase, comme par le mètre et leur signification générale, se rattachent étroitement aux stances de la p. 398 avec lesquelles ils formaient certainement à l'origine un tout continu.

Une fois assis, le Bodhisattva conçoit cinq pensées : du passé, de la félicité, du bonheur, de l'impossible, de sa prochaine illumination (404, 17-404, 19).

A ce moment Mâra s'approche du Buddha dans l'espace en le saluant. Suit un dialogue versifié entre Mâra et le Bodhisattva qu'il invite à jouir de la vie et à offrir des sacrifices pour s'assurer le svarga, mais le Saint lui répond avec mépris en attestant, à la joie des dieux, son prochain triomphe (— 406, 11).

Suit une autre version équivalente de ce dialogue : Mâra s'annonce comme le maître des êtres, celui qui les délivre des liens de la mort. Le Bodhisattva raille sa prétendue souveraineté, montrant à quel abaissement et à quelle faiblesse mène l'amour, et l'avertit qu'au lever du soleil il deviendra Buddha (— 407, 17). Mâra le menace de sa puissante armée, que le Bodhisattva met au défi d'agiter un seul poil de son corps (— 408, 6).

Mâra rentre dans son palais et déclare à ses suivants qu'il faut à tout prix éloigner de l'arbre sous lequel il va conquérir la bodhi le Bodhisattva qui menace d'arracher les hommes à son empire. Un de ses fils, Janisuta, en prose, puis en vers, cherche à le détourner d'une entreprise si insensée et si vaine, qui tournera à leur confusion. Le ministre Kâla lui répond en l'accusant de folie (— 410, 2).

Description de l'armée monstrueuse, aux formes hybrides, aux armes fantastiques que Mâra mène à l'assaut du Bodhisattva, sans réussir à agiter un seul poil de son corps (— 411, 7). Nouvelle description en vers (— 412, 4).

Le Bodhisattva touche la terre de la main : au son harmonieux qu'elle rend, toute l'armée de Mâra tombe inerte (— 412, 17). Suit une description versifiée de la défaite de l'armée de Mâra et de la joie des dieux qui célèbrent par des chants, des pluies de fleurs et une musique céleste, la victoire du Saint (— 414, 2).

Un deva se rend dans le monde des dieux et raconte (en vers) au milieu de quels prodiges le Bodhisattva s'est approché du trône, sa victoire sur l'armée de Mâra, et comment après avoir, dans la première

veille de la nuit, acquis la pureté de la vue, dans la seconde, acquis le souvenir de ses existences passées, il est, au lever du jour, entré en possession complète de la condition de Buddha (—415, 17).

C'est en effet à la dernière veille de la nuit, à l'heure du lever du soleil, que le Bodhisattva obtint l'intelligence parfaite. Les dieux vinrent lui rendre hommage et reçurent de lui l'assurance qu'il était en possession de la doctrine qui met un terme au mal (—416, 7).

Description en vers des hommages rendus par les dieux qui proclament que le Docteur a acquis la connaissance de la doctrine de l'enchaînement des causes (—417, 5).

«Mâra le Méchant crée des êtres qui attaquent le trône du Bodhisattva. Au lever du soleil, tous sont dispersés[1]» (—417, 7). A ce moment Bhagavat proclame dans une stance que, quand la vérité apparaît au Bodhisattva (appelé ici «le Brâhmane»), l'armée de Mâra est dispersée et le ciel inondé de la lumière du soleil (—417, 12).

Bhagavat, dès qu'il a atteint la bodhi, prononce des stances où il exalte la puissance invincible des bonnes œuvres accumulées qui lui ont assuré la possession du nirvâṇa (—418, 3).

Discours du Buddha. Il assimile sa méditation finale à la conquête du monde[2]. Le monde est attaché à l'existence; l'existence est la source du mal. C'est par la destruction de l'attachement à l'existence qu'est détruit tout retour à l'existence. «Mâra est vaincu, les ennemis sont vaincus, je suis débarrassé de tout lien avec l'existence» (—418, 15).

Il suffit à Bhagavat de tousser pour rompre toute l'armée de Mâra. Un jour Bhagavat était à Râjagriha, orné de tous les privilèges qui appartiennent à la dignité du Buddha; les bhikshus, entendant ce récit, s'étonnèrent d'une si grande merveille. Bhagavat les assura que

[1] Cette ligne et la strophe qui suit sont absolument inutiles et rompent, comme il arrive si souvent dans tout ce passage, la suite du récit. Comme résumé de la formule mythique qui est à l'arrière-plan de la légende, elles sont expressives et curieuses.

[2] Ce लोकविजित est en quelque sorte le दिग्विजय du Buddha Cakravartin.

ce n'était pas la première fois qu'il lui arrivait de disperser, rien qu'en toussant, Mâra et son armée (—420, 5).

Histoire de Kuça. — Jadis régnait à Bénarès un roi Subandhu, riche et puissant (—421, 1). Un jour se mit à pousser spontanément, dans sa chambre à coucher, une canne à sucre (*ikshu*) belle et faite à miracle. Surpris de ce prodige, le roi apprit des brâhmanes consultés qu'il avait tout lieu de se réjouir, que de cette canne sortirait un prince doué de toutes les vertus et de tous les avantages (—421, 16). La plante se développa, et un matin, à l'aurore, tandis que le roi reposait près de la reine Surucirâ, sortit d'une tige plus belle que toutes les autres un jeune prince que la reine recueillit (—422, 8). Les cérémonies de la naissance furent célébrées avec le plus grand éclat et, sur l'avis des brâhmanes, l'enfant reçut, à cause de son origine, le nom d'Ikshvâku; il grandit et se développa au milieu des soins les plus attentifs et reçut l'éducation la plus complète (—424, 4); puis, quand, au bout de quatre-vingt-quatre mille ans, Subandhu mourut, comme il est dans la destinée de tous les êtres, Ikshvâku lui succéda (—424, 12).

Cependant, dans toute sa prospérité, Ikshvâku était troublé par un chagrin : il n'avait pas d'enfant. Désireux d'assurer la perpétuité de sa race, il demanda avis à son purohita; sur son conseil, il donna licence aux milliers de femmes du palais, à la seule exception de la principale reine Alindâ (et elles s'empressèrent d'user de la permission), d'aller librement au dehors trois fois par quinzaine, en quête des amours qui leur plairaient (—425, 8). Un membre de la famille de Subandhu, revenu à l'existence parmi les dieux, occupait le trône d'Indra; voyant ce qui se passait, il prit l'aspect d'un brâhmane vieux, cassé, accablé d'infirmités répugnantes, et se présentant au palais déclara au roi que, connaissant sa libéralité, il venait lui demander une femme. Envoyé dans les appartements intérieurs, il arrêta son choix sur Alindâ, au désespoir profond de la reine (—426, 18). Malgré les protestations de la reine, malgré ses propres efforts pour le faire renoncer à cette prétention, le roi dut, lié par sa promesse, céder à l'insistance

du brâhmane qui emmena Alindâ au milieu des quolibets de toutes les autres femmes (— 429, 15). Il l'entraîna dans une hutte misérable où il passa la nuit, l'astreignant aux soins les plus humiliants et réclamant en vain de la reine un amour contre lequel tout en elle se soulevait. Quel ne fut pas son regret au matin quand le dieu se révéla à elle dans tout son éclat! Sur sa requête, il lui laissa une drogue qui, délayée dans l'eau, devait lui assurer un fils qui serait fort et brave, mais qui, en punition des répugnances de sa mère, serait affligé d'une extrême laideur (— 431, 2).

Alindâ rentra au palais fraîche et riante; Subandhu, averti par elle de ce qui s'était passé, irrité de la perspective d'avoir un fils disgracié, fit distribuer aux quatre cent quatre-vingt-dix-neuf autres femmes la drogue qu'elle rapportait. Mais Alindâ humecta d'une goutte d'eau la pierre sur laquelle elle avait été pilée et en prit, elle aussi, sa part du bout d'un brin de *kuça*. En sorte que les cinq cents reines devinrent toutes enceintes (— 432, 12).

Le temps de leur délivrance venu, le roi fut informé de la naissance des cinq cents enfants, tous beaux et charmants sauf le fils d'Alindâ, laid, défiguré par des membres gros et difformes. Il apprit par quel artifice la reine avait contrevenu à son désir; mécontent, il n'accorda à son fils aucun des soins qu'il assurait à tous les autres. Tous reçurent des noms où le mot *kuça* entrait en composition; le fils d'Alindâ reçut le nom de Kuça tout court (— 433, 19). Privé de soins et d'éducation, Kuça sut aussi bien s'amuser des jouets de ses frères que se distinguer dans toutes les connaissances (— 434, 17).

Le roi se persuade à son grand regret par plusieurs épreuves que le fils disgracié de la nature est destiné à lui succéder : une fois, entre cinq cents gâteaux, Kuça tombe sur le seul de grande taille qui ait été mêlé au tas; une autre fois, il est le premier à prendre son repas après l'avoir déposé à terre (— 435, 18). Désireux de tenter une dernière chance, le roi cache en divers endroits des trésors et meurt en recommandant aux ministres de ne donner la couronne qu'à celui de ses fils qui saura les découvrir sur certaines désignations énigmatiques (— 436,

15). Kuça pénètre toutes les énigmes et déterre tous les trésors (— 439, 11). Sorti à son avantage d'une dernière épreuve, grâce au détour habile par lequel il remplit plus vite que ses frères la condition posée d'être le premier à s'asseoir sur le trône après avoir adoré tous les dieux, Kuça est proclamé roi (— 440, 3).

Il demande à sa mère Alindâ de lui trouver une femme et déclare qu'il ne l'acceptera que douée de tous les charmes (— 440, 21). Les brâhmanes et autres envoyés, dépêchés dans les seize royaumes à la recherche d'une fiancée, la découvrent dans la personne de Sudarçanâ, la fille du roi de Kanyakubja, Mahendra, dont ils s'assurent le consentement (— 442, 6). Ils rapportent la nouvelle et, tandis qu'ils sont renvoyés avec mission de ramener la princesse, Alindâ fait préparer aux amours du roi un asile obscur où la future reine ne puisse s'apercevoir de la laideur de son époux (— 443, 11). La fiancée arrive en brillant appareil, à la grande joie d'Alindâ (— 444, 8); Kuça ne la reçoit que dans l'obscurité; comme Sudarçanâ s'en étonne, elle est obligée de se contenter des explications de sa belle-mère, qui lui déclare qu'ils deviendraient fous s'ils pouvaient se voir l'un l'autre beaux comme ils sont; d'ailleurs elle a promis aux dieux que, suivant une règle de la famille, ils ne se verraient que douze ans après que Sudarçanâ aurait donné un héritier au roi (— 445, 18). Sur le désir répété de Sudarçanâ de voir le roi, Alindâ imagine une audience solennelle de la cour, en ayant soin de substituer à Kuça, dans le rôle royal, le plus beau de ses frères, Kuçadruma, tandis que lui remplit à ses côtés l'emploi de porte-étendard. La reine est charmée de celui qu'elle croit son époux, mais marque au roi et à sa mère toute l'horreur que lui inspire le porte-étendard dont elle réclame en vain l'éloignement (— 448, 8). Kuça désirant à son tour voir Sudarçanâ, sa mère arrange une promenade du harem aux jardins. Kuça, déguisé, se tient sur les marches d'un étang et, au moment où Sudarçanâ vient cueillir un lotus, il la saisit et l'embrasse à sa grande épouvante, tandis que les femmes ne reparaissent qu'après s'être pour un temps discrètement écartées. Le soir, la reine raconte à son époux comment elle a failli

être dévorée par un horrible râkshasa, tout semblable au porte-étendard, et se promet de ne plus retourner aux étangs (— 451, 2). Même aventure au jardin des Manguiers où la reine prend Kuça pour un piçâca (— 453, 8). Puis, comme Sudarçanâ souhaite d'aller voir les écuries des éléphants, une autre fois les écuries des chevaux, une autre encore les remises où sont rangés les chars, à chaque visite elle rencontre un cornac, un palefrenier, un gardien qui n'est autre que Kuça déguisé qui, au moment où elle sort, souille ses vêtements en lui jetant des ordures, sans que, naturellement, elle puisse jamais obtenir justice de ces outrages (— 457, 6).

Un jour le feu prend aux écuries des éléphants; en vain chacun s'empresse, quand le roi, rentrant en hâte de sa promenade, en un tour de main arrache tout ce qui est en flammes, détache les éléphants, les sauve jusqu'au dernier et éteint l'incendie. Aux exclamations admiratives des femmes du palais accourues en grande terreur, et surtout d'une bossue qui se distingue par son enthousiasme intéressé, Sudarçanâ reconnaît enfin la vérité sur son époux. Désolée, elle veut se faire mourir; mais à sa requête, Alindâ, voyant que c'est le seul moyen de sauver ses jours, lui donne loisir de reprendre le chemin de Kanyakubja (— 459, 18).

Accompagnée de la bossue, elle retourne près de ses parents. Kuça ne peut supporter la séparation. Il entend la rejoindre; malgré les efforts de sa mère, il s'éloigne après avoir remis le gouvernement aux mains de son frère Kuçadruma (— 461, 12). Il gagne sa vie en route de diverses façons, entre autres en jouant de la vînâ et en chantant, comme dans ce village où, profitant d'une fête, il a fait une recette abondante, et où il effraye sa vieille hôtesse par sa voracité (— 462, 19).

Arrivé à Kanyakubja, il prend successivement du travail chez un fleuriste, chez un potier, chez un charpentier, chez un blanchisseur, chez un teinturier, chez un fabricant de vases en métal, chez un orfèvre, chez un joaillier, chez un tabletier, chez un fabricant d'objets machinés, chez un fabricant d'objets en jonc; partout il se montre

également habile; les objets qui sortent de ses mains sont supérieurs à tous les autres : portés au palais, ils attirent d'abord l'admiration de tous et le choix de Sudarçanâ; mais celle-ci y découvre bien vite la signature qu'y a mise Kuça, et aussitôt elle les repousse pour en prendre d'autres, sans jamais expliquer un apparent caprice qui surprend tous les témoins (— 478, 4).

Kuça finit par être employé dans les cuisines du roi dont son habileté lui concilie la faveur et qui lui donne libre entrée dans le palais (— 479, 12). Il y devient le jouet des femmes qui se font porter par lui. Sudarçanâ est partagée entre l'irritation et la peur; elle continue d'accueillir son époux avec la même rudesse (— 480, 14). A toutes ses rebuffades, Kuça répond par sa résolution inébranlable de la posséder et de ne partir qu'avec elle (— 485, 2).

A ce moment sept rois voisins de Mahendraka, apprenant la fuite et le retour de Sudarçanâ, vinrent demander sa main, et, sur le refus de son père, l'assiégèrent étroitement. Sudarçanâ s'épouvanta des menaces du roi exaspéré par les dangers qu'attirait sur lui la conduite de sa fille; elle résolut de chercher un appui auprès de Kuça (— 486, 12). Elle cherchait à se le concilier par de douces paroles quand survint sa mère, à qui elle dut révéler que cet être disgracié n'était autre que le puissant roi Kuça son époux (— 488, 11). La reine s'empresse de faire connaître cette heureuse révélation à Mahendraka qui, effrayé d'abord des suites que pourrait avoir son manque involontaire d'égards pour son gendre, est bientôt rassuré par lui et l'entoure des plus grands honneurs (— 489, 11).

Après avoir fait soigneusement boucher les oreilles de la population entière, bêtes et gens, Kuça suivi d'une armée sort au-devant des assiégeants. Il fait retentir son cri de guerre; et aussitôt l'ennemi se disperse épouvanté; les sept rois se rendent prisonniers. Sur son conseil, pour s'en faire des alliés, Mahendraka leur donne à chacun en mariage une de ses nombreuses filles, et les renvoie satisfaits chacun dans ses possessions (— 490, 21). Kuça, lui aussi, malgré les efforts par lesquels Mahendraka essaye de le retenir, repart pour Bénarès

accompagné de Sudarçanâ à qui son père conseille de l'entourer de tendresse et de soins (— 491, 15).

S'étant arrêté dans un parc voisin de Bénarès où se trouvait un étang, Kuça en s'y baignant aperçut son image; désolé de sa laideur, il s'apprêtait à se tuer quand Indra, le roi des dieux, vint lui apporter un joyau divin: placé sur la tête du prince, il avait le privilège de le faire apparaître avec tous les agréments d'une beauté sans rivale; couvert, il lui laissait reprendre son premier aspect (— 492, 18). Après avoir éprouvé sur ses gardes, puis sur sa femme l'efficacité de son talisman, Kuça se remit en route (— 494, 9). Il rentra au palais où il se fit reconnaître par ses ministres, son armée, les princes ses frères et enfin par sa mère. Depuis lors, vainqueur de ses ennemis et de ses rivaux, il gouverna son royaume et vécut dans la prospérité, au milieu de tous les plaisirs (— 496, 4).

A cette époque Kuça n'était autre que le Bodhisattva, et Sudarçanâ Yaçodharâ. Le premier des sept rois réunis autour de Kanyakubja était Mâra en personne. Dès cette époque il avait suffi d'un cri du Bodhisattva pour le réduire et pour disperser son armée (— 496, 18).

महावस्तु अवदानं

अथ बोधिसत्वो तुषितभवनातो च्यवनकालसमये चत्वारि महाविलोकितानि विलोकेति । तद्यथा कालविलोकितं । देशविलोकितं । द्वीपविलोकितं । कुलविलोकितं ॥ द्वीहि कुलेहि बोधिसत्वा जायन्ति । क्षत्रियकुले वा ब्राह्मणकुले वा । यदा क्षत्रियाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा क्षत्रियकुले जायन्ति । यदा ब्राह्मणाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा ब्राह्मणकुले जायन्ति ॥ यस्मिं च भिक्षवः कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति । कतमेहि षष्टीहि । अभिज्ञातं च भवति । अक्षुद्रावचरं च जातिसम्पन्नं च गोत्रसंपन्नञ्च पुरुषयुगसम्पन्नञ्च अभिज्ञातपूर्वपुरुषयुगसंपन्नं च बहुस्त्रीकं च बहुपुरुषं च अलोभं च अनूनं च अलीनं च अदीनं च प्रज्ञावन्तञ्च शीलवन्तं च अनात्मभोजितं च तं कुलं भोगां भुंजति दृढमित्रं च तं कुलं भवति । कृतज्ञं च विधिज्ञं च अच्छन्दगामि च तं कुलं भवति । अदोषगामि च अमोहगामि च अभयगामि च अनव[106a]द्यभीरु च स्थूलभिक्षं च पुरुषकारमतिं च दृढविक्रमं च वरविक्रमं च श्रेष्ठविक्रमं च चैतियपूजकं च देवतापूजकं च पूर्वमित्रपूजकं च क्रियाधिमुक्तं च त्यागाधिमुक्तं च आ-जकं च … अभिघोषघुष्टं च अभिदेवादिघोषघुष्टं च कुलज्येष्ठमपूर्वापरं च तं कुलं भवति ।

1. C °bhavanâgâ cyava° BC °maye khecari ma° B °hâvilokâni° BC °keuti |. — 2¹. B °kâlavilovilokitam̃ |. — 3¹. C °kule bo° BC °satvo jâ°. — 3². BC °yakule vâ yadâ°. — 4¹. C °dâ kshayaâkrâ° BC °vati | ta°. — 4². B °hmaṇakrântâ°. — 5. C °kshatro kule jâya° B °satvo jâyanti | taṁ ku° BC °shashṭhihi° C °samatvâgatam̃°.
6¹. BC °shashṭhihi abhi°. — 7. BC akshudrâmñva° C °trasam̃pannam̃ ca pu° yugasam̃pannam̃ ca abhijñâtapûrvapurushayugasam̃pannam̃ ca bahustrî° BC °tam̃ ca amocam̃(C °nunam̃) ca ani° C °jñâvantam̃ ca çî° BC çîlavanta amâtyapre° C °prashṭam̃ kulam̃° B °preshitam̃ ca kulam̃°. — 10. BC °adagâmi ca tam̃°.
11. BC °shagâmi ca amohagâmi ca abhayagâmi ca anadya(C °abhavya)bhîru ca sthûlabhikshum̃° C °shakâmaratim̃ ca dṛi° BC °dṛidha(C °dha)vikramam̃ ca balavikramam̃(C °kramam̃) ca çreshṭivikramam̃ cetiyam̃pûja(C °jû)kam̃ ca de° kriyârthayuktam̃° B °tam̃ kule kha° — 13. C °devâbhighosha° B °vâdighoghosha° B °ghushṭam̃ ca kulaçre° BC °çreshṭam̃ ca kulam̃° C °prâptam̃ ca maha° BC °hâparivâram̃ ca âçrama° C °çramaparam̃ ca ana° vâram̃ abhe° C °jyeshṭopacârakam̃° C °dhânyam̃ ca prabhûtadhanadhanadhânyam̃ ca prabhûtakoshṭhakoshṭâgâ° B °çakoshṭâgâram̃ ca | prabhûtaka° C °paurasheyam̃° C °dhanikam̃ ca tam̃° BC °vati | pure° kehi paramitrehi | -

च कुलश्रेष्ठं च कुलं कुलप्रवरं च कुलवंशप्राप्तं च महेशाख्यं च महापरिवारं च अक्षमपरिवारं च अनुरक्तपरिवारं च अभेद्यपरिवारं च मातृज्ञं च पितृज्ञं च श्रामण्यं च ब्राह्मण्यं च कुलज्येष्ठापचायकं च प्रभूतधनधान्यश्च प्रभूतकोशकोष्ठागारं च प्रभूतहस्त्यश्वाजैडकं च प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं च अप्रधर्ष्यं च तं कुलं भवति परेहि प्रत्यर्थिकेहि प्रत्यमित्रेहि । यस्मिं कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं इमेहि षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति ॥ ये ते सत्वा कुशलसम्पन्ना भवन्ति एवंरूपा सत्वा महाकरुणां प्रतिलभन्ति । बोधिसत्वो महार्थविधानं करोति च्यवनकालस्मिं तुषितभवनातो । देवसहस्राणि चातुर्महाराजिकानुपादाय सर्वे कामावचरा तुषितभवने संनिपतिता बोधिसत्वस्य च्यवनकाले ॥ बिम्बिसारप्रभृतिका राजा । त्वं राजगृहे उपपद्याहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति । एवं संचोदितो अभयो सार्थवाहो तथान्ये पि गृहपतिमहाशालाः ब्राह्मणमहाशालाः ॥ उदयनो वत्सराजा वुच्यति । कौशाम्ब्यां उपपद्याहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यति । घोषिलो गृहपतिः तथान्ये पि क्षत्रियमहाशालाः गृहपतिमहाशालाः । एताये विधीये देवपुत्रसहस्राणि येन भगवतो संसारे संसरन्तस्य सहचरितं जम्बुद्वीपे षोडशहि महाजनपदेहि उपपद्यन्ति क्षत्रियमहाशालकुलेहि ब्राह्मणमहाशालकुलेहि गृहपतिमहाशालकुलेहि । निःसंदिग्धं युष्मेहि विनीतेहि महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति ॥ बोधिसत्वो व्यवलोकेति कहिं उपपद्यामि । अयं राजा शुद्धोदनो मम योग्यो पिता ॥ मातरं गवेषति या प्रासादिका च भवेय कुलीना च शुचिगात्रा च मन्दरागा च अल्पायुष्का च यस्या सप्तरात्रा दश मासा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा भवेन्सुः ॥

5. BC °satvo jāyanti | taṃ° C °taṃ kule sha° BC °shahiḥhi a°.

6. C °lasaṃpannā° BC °vanti | e°. — 7. C °hāsannidhā° B °auāvivādhā° BC °karonti | cya° C °kālesmiṃ° BC °nato de°. — 8. BC °hasrāyo cā° B °hārājakān·u° C °kām upā °ne sannipati° BC °titā | bo° kāle bimbi°. — 9. C °sārapra° BC °uktā tvaṃ°. — 10ᵃ. C °papadyanti | . — 10ᵇ. BC °vinītena ma° C °kāyena vina° B °kāyo vinayam āgami° BC °gamiṣyāmīti |:

11. BC °patiḥmahā ° hāçālāḥ uda°. — 12ᵃ. BC °cyati km°. — 12ᵇ. C °upapadyati tva°. — 13ᵃ. C °kāyo vina° B °vinayam āgami° C °mārga gamiṣyāmīti (?). — 13ᵇ. C ghoṣilā gṛ° BC °pi kṣatri° C °triyaçālāḥ mahāçālāḥ brāhmaṇamahāçālāḥ etā°. — 14. C °re saṃsaraṃtasya° BC °rarito jambu° C °daçehi° BC °dehi kaha(C kahe)triya° BC °lehi nihsaṃ°.

16. BC °yuṣmā tuṣpehi mahā° C °kāya vina° B °vinayam āgami° C °miṣyātīti | . — 17. C °kahiṃ upapa° BC °padyami | . — 18ᵃ. BC °pitā mātā°. — 18ᵇ. BC °raṃ gaveṣanto yā °linā ca çucitā(C °nā) ca çucigā° C °çucigā ca mandarogā ca a° B °mandarāgā ca a° C °yasya sapta° B °yasyā sāpta° BC °bhavetsuḥ sarva°.

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां जनेत्वा पुरुषोत्तमं ।
चरमे सप्तमे दिवसे माता जहति जीवितं ॥
अथ किं कारणं भवति यदि सर्वज्ञमातरः ।
जनेत्वा पुरुषश्रेष्ठं शीघ्रं जहन्ति जीवितं ॥
वसन्तो तुषिते काये बोधिसत्त्वो इमां स्मृतिं ।
लभते शुभकर्मेण परीक्षन्तो जनेत्रियो ॥
यस्येह परिशेषं स्या नारीयो जीवितं भवेत् ।
दिवसानि सप्त मासा च दश तस्या उत्तमोत्तरे ॥
[106b] किं कारणं अयुक्तं हि अस्मादृशमनुत्तरं ।
धारेत्वा उत्तरे काले मैथुनं प्रतिसेवितुं ॥
अथापि प्रतिसेवेयु कामा सुगतमातरि ।
न पिता देवसंघानां भिन्नवृत्तो ति तद्भवेत् ॥
भगवां च नाम कामानां दोषं सततं भाषति ।
अथ च लोकनाथस्य माता कामां निषेवति ॥
ये च नृपतिवेश्मेषु भोन्ति रत्नकरण्डकाः ।
रतनं पुरुषश्रेष्ठा भाजनं बोधिमातरो ॥

अल्पायुष्कां भुवि समन्वेषन्तो बोधिसत्त्वो अद्राक्षीत्कपिलवस्तुस्मिं शुद्धोदनस्य अग्रमहिषीं प्रासादिकां च कुलीनां च शुचिगात्रां च मन्दरागां च अल्पायुष्कां । सप्तरात्रा अस्या दश मासा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा ॥ बोधिसत्त्वस्यैतदभवत् ॥ एषा मे माता योग्या ॥

पश्यति विलोकयन्तो लोकं शुद्धोदनस्य अवरोधे ।

1. BC °ttamaṃ sarva°. — 2. C °ti jivitaṃ | B °vitaṃ atra°. — 3. BC °jamāt(r)a°. — 4. BC °çreshṭhaṃ çī°. — 5. C °tushito kāye° BC °smṛitiṃ la°.

6. C labhyate çubhakarmaṇaṃ ca pa° B °çubhaṃ karma pa° C °kshante janetriyaḥ | B °netriya yasye°. — 7. BC °syāṃ nāriyo°. — 8. C °māsāni daça° BC °tasyā u° C °tu ottaraṃ | kiṃ°.

12. BC °vṛitte ti° C °tad bhaveta | . — 13. C °nāṃ satataṃ dosha bhā°. — 15. BC °pativaṃçeshu°.

16. BC ratanaṃ (C ratna) tishṭhate tatra bhā(C bhāṃ)janaṃ bodhi(B °dhisatva)mātaro | bhavanti ratnā purushaçreshṭhā bhavanti alpā°. — 17. B °yushkaṃ | bhuvi | sa° C °yusha bhuviḥ | samanveshanto° B °kshīt kapi° C °mahishiṃ pra° BC °sādikāṃ ca kulī° B °alpāyushkāṃ sapta°. — 18. BC °trā cāsya da° C °ça mā āyushpramāṇato° C °çishṭa bo° B °shṭā bo°. — 20. BC esho me° BC °yogyā pa°.

21. BC °avarodhe nārīṇāṃ°.

नारीं अमरवधुनिभां विद्युल्लतानिभां विय मायां ॥
सो तां निशाम्य जननीं आमन्त्रयते मरुणां चविष्यामि ।
अभिसमुपेत्य वासं गर्भे मरुमानुषसुखार्थं ॥
तं अवच देवसंघः कृतांजलिपुटो वराभरणधारी ।
ऋध्यतु उत्तमपुरुष तव प्रणिधि अहीनगुणकृत्स्न ॥
वयमपि लोकहिता यत्र मनोरमां वोशिरित्वा कामरतिं ।
पुत्रार्थं तव अनिन्दित मनुष्यलोके वसिष्यामः ॥
ते विपुलरुचिरवर्णं मन्दारवपुष्पवर्षमाकाशे ।
प्रमुंचिंसु उदग्रचित्ता स्तवंता मधुराहि वाचाहि ॥
यममरवसना प्रशमनमनोरमां शोकदुःखविमिश्राम् ।
ईच्छसि न च निषेवसि कामां इदमद्भुतं तुभ्यं ॥
यं पि अभिभूय मरुगणां जम्बूनदपर्वतोपमप्रकाशो ।
उद्योतयसि दश दिशो सुरर्षभ इदं पि आश्चर्यं ॥
अभिभवसि देवसंघा समहेश्वरदानवां समारगणां ।
तारागणां खगचरां अमितमति इदं पि आश्चर्यं ॥
किंचापि विप्रयोगं त्वया न इच्छाम भूतसंघगुरु ।
अपि च अरविन्दनयन भविष्यसि गतिर्नरमरूणां ॥
अथ च्यवनकालसमये विशुद्धशतपत्रपद्मनयनस्य ।
आनन्दिता मरुगणा घोषन्ति दिशाहि सर्वाहि ॥
एषा च वर्तति कथा तुषितपुरे सा च अप्रतिरूपा माया ।
शुद्धोदनस्य महिषी राजानमुपेत्य इदमाह ॥

1. B °ravandhunibhāṃ vidulla° BC °llatāṃ nibhāṃ° BC °yāṃ so tāṃ°. — 2. BC °nāṃ | ā° B °maruna cavi° C °marumanujāna cavi° BC °shyāmi a°. — 3. BC abhisamupetya vāsaṃ garbhaṃ antaṃ marumanu(C °ntaṃ manujāna sukhārthaṃ | . — 4. BC °saṃghāḥ | kṛ° puṭādharo nidhyatu°. — 5. B °rapuṃgala° C °rapuṃgava taka pra° °rūpā vaya°.

6. C °m api lo° BC °hitiya bahu° BC °māṃ okiri°. — 7. C °manushyaloke° C °shyāma | taṃ vipu°. — 8. B tā vipu° BC °ruciramaṇā mandārapushpa°ce pra°. — 9. BC °muṃcitsuḥ | uda° B °stavantā ma° C °stavatā ma°. — 10. BC yaṃ amaravasanapraçamana(C °to)mano° B °miçrārikshasi | na ca° C °miçrām ichasi | na ca°.

11. B °dbhutaṃ tubyaṃ pi abhi° C °tubhyaṃ yaṃ api abhi°. — 12. C °marūgaṇa jaṃbuna° B °gaṇa jambuna° BC °parvatam ākāçe | . — 13. BC °surarshabha°. — 15. BC °ṇāṃ vanacarāṃ a° C °amṛitam api i°.

17. BC api cā ara° C °nayanā bha° BC °marunāṃ | . — 18. BC °patranayanasya | ā°. — 19. C °marūgaṇā °nti sarvāhi diçāhi | . — 20. C eshāṃ ca° BC °rūpā çuddho°.

21. BC °mahishī° B °rājanam °idaṃ āha ‖ .

सा हरिणवत्सनयना विद्युदमरवधुनिभा श्यामा ।
सहितं इदं सुमधुरं शुद्धोदनमब्रवीन्माया ॥
आभरणस्तम्भितभुजा प्रवरवसनधारिणी सखीहि सह ।
त्वया विना शाक्यनन्दन रजनीमिमां चपयितु छन्दो ॥
धृतराष्ट्रस्य नरवर प्रासादवरस्य उत्तमां भूमीं ।
शयनप्रवरं आरुहि यत्र कुमुदवसनवर्णनिभं विमलं ॥
तेन वचनेन तुष्टो देविये शुद्धोदनो मनापेन ।
आमन्त्रयति नरवरो परिवारमुदग्रसंकल्पो ॥
प्रतिवेदयन्तु मि लघु धृतराष्ट्रं प्रवरकुसुमसं[107ª]छन्नं ।
मुक्तकुसुमाभिकीर्णं करोथ दिवि देवभवनं वा ॥
ओसक्तपट्टदामं धृतराष्ट्रं च शोभतां चपलमेव ।
वरहेमजालछन्नं सुमेरुवरशृङ्गसंकाशं ॥
चतुरङ्गिनी च सेना सशूलनाराचतोमरविचित्रा ।
परिपालयतां चपलं धृतराष्ट्रं मनोज्ञसंघातं ॥
ओसृष्टा येषाज्ञा नरपतिना सज्ज एव च सर्वं ।
कृत्वा तत्र सकुशलं राजानमुपेत्य इदमाहुः ॥
वर्षसहस्रमनूनं प्रजा परिपालयतु भो महिपालो ।
सज्जं ति विमानवरं शोभति तव हर्षसंजननं ॥
अथ सा अमरवधूनिभा माया उत्थाय आसनवरातो ।

1. BC °harivatsa° B °vadhûnibhâ ‖ çyâmâ sahi° C °vadhûnibhâḥ çyâmâ saihitam°. — 2. BC °taṁ imaṁ sûryyadhâraṁ ça°. — 3. B °çastabhita° C °sakhîhi | saha tva° B °hi | saha tva°. — 4. B °vinâ sâkiyana° C °çâkiyana° BC °rajanim i° C °mâṁ kshepayatuṁ° B °kshepayatuṁ chanda | . — 5. BC °vara prasâ° B °rasya santridâṁ mâṁ bhûmiṁ | C °rasya saṁstrikâ mâṁ bhûmiṁ | .
6. BC çayanavaram ârûhi° C °sanaṁ saṁ° BC °saṁrikhavimalaṁ | . — 7. C tena ca vaca° BC °devîye ça° nâpe | . — 8. BC °vara ghanavaram udagracitta saṁkalpo prati°. — 9. BC °mi ragh(?)aṁ° B °shṭraṁ kusuma° C °sunaṁ saṁ°. — 10. BC °râ oçakta°.
11. BC oçakta° maṁ | dhṛ° B °râshṭre ca so° C °shto ca so° BC °so tatra caparam eva(C °vaṁ) va°. — 12. C vadarahemajâlaṁsaṁcha° B °jâlasaṁcha° BC °channe su°. — 13. BC varaçriṁgakâça catu(C °kâça chatu)rago (C °raṁgo) vira senâ sajjana(C °no vara)racatoº citro pari°. — 14. C °pâlayituṁ caparaṁ dhṛ° B °layatuṁ capa° BC °râshṭra manaº ghât ‖ osṛ°. — 15. BC °shṭâye ca âjña° B °âjña napatinâ° BC °sajjam eva°.
16. B °kuçalaṁ râ° C °kuçalaṁ najâna°. — 17. BC °hasraṁ anupânaṁ pâdâ(C °napâdâ) pâlendu | te sadhipâ° B °pâlayanti vi° C °pâla rakshanti | vi°. — 18. C °çobhanti ha° BC °saṁjananaṁ | . — 19. BC atha vâ a° râto a°.

अब्रवीन्महीपतिसुतं आदित्ये अस्तमितमात्रे ॥
एषा समादियामि प्राणेष्वविहिंसं ब्रह्मचर्यं च
विरमामि चाप्यदिन्नादानादनिबद्धवचनाच्च ॥
अलिकवचनाच्च नरवर विरमामि तथैवं पैशुन्याच्च ।
परुषवचनाच्च नरपति विरमामि अयं मम छन्दो ॥
परकामेषु च ईर्ष्या नो संजानेयं नाप्यभिद्रोहं ।
भूतेषु उपजनेयं विपरीतमतिं च विवर्ज्जामि ॥
एकादशप्रकारं शीलं सेवाम्यहं पृथिविपाल ।
रजनीमिमां अनूनां एवं मम जायते छन्दो ॥
मा भुद खु भूमिपाल कामवितर्को मा मयि प्रतिकांचि ।
प्रेषय मा ति अपुण्यं भवेया मयि ब्रह्मचारिणिये ॥
सर्वे तव संकल्पां परिपूरेमीति पार्थिवो अवच ।
अभिरम भवनवरगता अहं च राज्यं च तव वशं ॥
मा स्त्रीसहस्रसमया अनन्तरं गृह्य तं विमानवरं ।
अभिरुहिय अभिनिषीदि मनापपरिपूर्णसंकल्पा ॥
सा कांचिदेव कालं तस्मिं हिमकुमुदपुण्डरीकनिभे ।
शयने प्रशमदमरता तूष्णीभावेन क्षेपयति ॥
सा दानि दक्षिणेन पार्श्वेन परिष्वासि शरीरवरं ।
कुसुमलता व द्रुमवरं शयनं परिवेष्टियाशयिता ॥
अथ तां निशाम्य शयनोपगतां देवीं दिव्यप्रमदारूपनिभां ।
तुषितालया आविय देवगणा प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिन्सु ॥

1. BC °sutaṁ | A° C °ditya a° BC °tre mhā°. — 2. BC °ṇeṣvavihiṁ° C °hiṁsa brahmacaryyaṁ vira° B °caryaṁ | . — 3. BC °māmi ca adinnamadtā° B °bandhava° C °bandhanavaca°. — 4. BC °vara kiramāmi | tathaiva(C °vaṁ) paiçunyāt paru°. — 5. BC °māmi | ayaṁ chando mama para°.

6. B °ca irṣyāṁ saṁjāneryāṁ | nā° C °ca irṣyā saṁjānaryyaṁ | nā° BC °haṁ bhū°. — 7. BC °upaneṣyaṁ(C °nuṣyaṁ) viparimā(C °rimā)ntaṁ ca | ekāda°. — 8. B °laṁ saṁdhāryahaṁ° C °laṁ saṁdhāryyam ahaṁ° BC °thivīpāla ra°. — 9. B rajaniṁ i° nāṁ | e°. — 10. M mākhuda ca bhū° B °sudha khu° BC °tarkā mayi pratikiṁcit(M °cin) pre°.

11. BM °ṣi | a° M °ṇya bha° cāriṇīye sa° B °ṇīye sa°. — 12. M sarvate ta° rthiva avaca a°. — 13. BM °vanagatā° BM °ca bhava tabhyaṁ | (M °tha |). — 14. BM °hasram anantā° hyantaṁ °varam a°. — 15. BM °ruhya abhiniṣī(M °ṣi)khe pari° kalpe | .

17. M °praṇama° BM °damalatā tūṣṇīṁīhī° kṣhepa°. — 18. BM °dāni da° na pratyaṁ ca°. — 19. BM °marale(M °le ca) ça° līya ça°. — 20. BM °tāṁ devā divi pramadarū°.

21. BM °laya eṣa° B °mūrddhni pra° hitsu | M °mūrddhnā pratiṣṭhihinsu te°.

ते मूर्धना अभिनता सर्वे हृष्टा कृतांजलिपुटा अमरा ।
वन्दन्ति तां विपुलपुण्यधरां मायां जिनस्य जननीं शयने ॥
अथ कौतूहलपरं संजनिया बहुदेवकन्या शुचिमाल्यधरा ।
जिनमातुरुपगता द्रष्टुमना प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिकु ॥
उपसंक्रमित्व शयनोपगतां मायां निशाम्य वरविद्युनिभां ।
प्रीतिसुखं विपुलं संजनिया अथ संप्रवर्षि दिविजं कुसुमं ॥
मानुषकं पि किल एदृशकं रूपं सुजातमिदमाश्चर्यं ।
कच्चित्कालं स्थिहियनारतो भायं समा मरुवधूहि भवे ॥
लीलां निशामयथ हे सखिका प्रमदायिमस्य यथ चोपयिकां ।
शयने विरोचति मनः हरति विभ्राजते कनकरीतिरिव ॥
अयन्तु धरेष्यति महापुरुषं अप्रमादानदमशोभरतं ।
सर्वाश्रवान्तकरणं विरजं किं ह्रायते तव नरेन्द्रवधू ॥
नापोदरे करत[107b]लप्रमिते वररोमराजिविचित्रे रुचिरे ।
इह सो भविष्यति अनन्तमतिः सततं अक्लिष्ट अशुभेन शुचिः ॥
बहुदीर्घरात्रनिचितं कुशलं प्रमदायिमस्य विपुलं परमं ।
या तं धरेष्यति अनन्तगुणं चिररात्रसंनिचितपुण्यबलं ॥
अनुरूपा त्वं प्रमदा प्रवरा माता स चैव पुत्रप्रवरो ।
पुत्रो महीनयनवो विरजो किं ह्रायते तव नरेन्द्रवधू ॥
अथ राक्षसा विविधरूपधरा आगत्ता दिवि परितो चपलं ।
तिष्ठन्तु भो प्रवरशस्त्रधरा सर्वदिशां कुरुथ असंवरणां ॥

1. BM °mūrdhnā a° B °jaliṃpuṭā ayarā va° M °rse kṛṣṇya kri ° ṭā apurā va°. — 2. BM °tāṃ | vi°. — 3. BM °saṃjanitā ba° M °rūji°. — 4. B °damuttamā pra° M °abhihanaḥ | . — 5. BM °mitvā ca ° gataṃ(M °tāṃ) | yāmāṃ ni ° bhāṃ pī°.
6. BM °pula saṃjaniyā(M °yo) | a° BM °va(M °ha)rahe divijā ku° BM °sumu mā° — 7. M mamu ° edṛçaṃ° B °rūpaṃ | su° BM °ryyaṃ kaṃ°. — 8. BM °laṃ sthapiye antarato tāyaṃ° B °dhābhi bhave ni° M °maruvabubhi bhave gi°. — 9. B nilā nigā° M girāṃ ni° BM °tha | he sakhika pramadāyimasya yathā ° kāyi(M °di) kaṃ ca°. — 10. B M °ṣi | ma° M °nakamari° BM °rīti ca | .
11. M °dhariṣhyati | ma ° bramdaṃ | B °çilanataṃ | . — 12. M °valhuḥ | . — 13. B chātodare° M chātore ° praṃite° B °rājini | jite rucire i° M °jinī | jinaru°. — 14. B °ti | aṃu° M °ahyatiti | a° B °bhena açuciḥ ba°. — 15. B °niritaṃ° M °nirītakaṃka° B °paramu yā° M °la maramu yā°.
16. BM °taṃ curo(M °riṣhyati | a° M °pyavaraṃ | . — 17. B anujñā tvaṃ va pra° M anuṛjādma tvaṃ ca pra° BM °rmhavarā | . — 18. M °navarātho vi° B °yate narendra° M °ndrabandhuḥ. — 19. BM °dharā āganta dava pratirājabalaṃ | ti° (M °javarantu ti°). — 20. BM °dharāṃ sarvaṃ di ° raṇāṃ te°

तेषामनन्तरं विविधसुमना आरक्षहेतु दिशतासु स्थिता ।
वातं पि येष चलितं शुषिय क्रोधा समुत्पतन्ति ऋषिसमा ॥
तेषामनन्तरगता ऋषिता यथा प्रदीप्तशिखरा विकृता ।
ये दुष्टचित्त विनिवारयथा मा च वधं कुरुथ कस्य चापि ॥
तेषामनन्तरस्थिता बहवो गन्धर्वसंघ शुभरूपधरा ।
आरक्षहेतु शुभचापधरा अवनयो विमलबुद्धिमतो ॥
चत्वारि लोकपतिनो पि स्थिता गगने स्वकपारिवारेण सह ।
अद्य च्यविष्यति किल भगवां लोकस्य अर्थसुखवृद्धिकरो ॥
त्रिदशेहि सार्धं त्रिदशप्रवरो स्थित अन्तरीक्षे वरचक्रधरो ।
अचिरा च्यविष्यति च्युति चरिमां आकांक्षमाणो सुगतप्रतिमं ॥
मायाय भूमि वक्षदेशगता कृत्वा दशांगुल नताभिमुखा ।
समुदीरयन्ति मधुरं वचनं उल्लोकयन्ति तुषितेषु जिनं ॥
अवदानसंनिचितपुण्यचया समयो ति अभिसमुपेहि भवं ।
सज्जा ताव भवति ते जननी अनुकंप दानि दुःखितां जनतां ॥
एषो च्यवामि इति मुंचि गिरां शुभं वचनं उदीरयि. . . . ।
अथ सुपिनं जननी जिनस्य तस्मिं यवी पश्यति वरविपाकफलं ॥
हिमरजतनिभो मे षड्विषाणो सुचरणचारुभुजो सुरक्तशीर्षो ।
उदरमुपगतो गजप्रधानो ललितगतिः अनवद्यगात्रसन्धिः ॥

न खलु बोधिसत्त्वा कालपक्षे मातु कुक्षिं ओक्रामन्ति ॥ अथ खलु पूर्णायां पूर्णमास्यां पुष्यनक्षत्रयोगयुक्तायां रात्र्यां बोधिसत्त्वा मातुः कुक्षिमवक्रामन्ति ॥ उ-

1. B °ntara dvi° M °shdra anta dvi° BM °gunaṁ | A ° sa ¦ sthitā vā°. — 2. M °caritaṁ° B °dhāt samu° M °dhāt samunpatanti ° mā te°. — 3. BM °ntaratā tha° M °pitā yayakahā° BM °çirajā(M °çijā) vikṛitā ye | du°. — 4. BM °raya māla(M °ra) va° B °kasya va(?)te° M °kasya vi hata te°. — 5. BM °gha surūpa°.
6. BM °to ca°. — 7. M °gaganu sva° BM °svāyaṁ pari ° ha a°. — 8. BM °kasya sukhavṛiddha karo tri° (M °ratha tri°). — 9. B °kshacara varavakra° M °sthitāntarīkshe varavajadharo | . — 10. BM °kshamāṇā(M °ṇā) su ° timāṁ | .
11. M māyāye mā ° gatāṁ kṛi° BM °gula nabhimukhā udī°. — 12. BM udīra ° yanta (M °nta) tu°. — 13. BM cyavana samnici ° bala (M °ca) sa° M °upeti bha°. — 14. BM sajjā bhavatu ja ° kaṁpa(M °pāya dā ° janitāṁ | . — 15. BM esho yācāmi i ° rāṁ suvacanaṁ udīraya(M °ye) | a°.
16. M atha khalu akampare jana° B °pine ja° M °ti suripā° B °phalaṁ hi°. — 17. B °mu vadvi° BM °raho u°. — 18. B °gati ana°. — 19[1]. M atha khalu bo° BM °satvo kā° M °kārapaksha mā° BM °kukshi a°. — 19[2]. M °pūrṇamāsyāṁ pā° BM °nakshatre yu° satva mātuḥ mava (M °tarava°). — 20. B °māyāni bodhisatva sana° abhilakshi° M °abhilakshi°

पोषधिकायां प्रमदोत्तमायां समन्वितायां अविकलचितायां अक्षुद्रावकरायां प्रासादिकायां शुचिगात्रायां मन्दरागायां जातिसंपन्नायां कुलसंपन्नायां रूपसम्पन्नायां वर्णसम्पन्नायां नामसम्पन्नायां आरोहसम्पन्नायां परिणाहसम्पन्नायां व्यक्तायां अग्रयौवनमण्डप्राप्तायां विनीतायां पण्डितायां स्मृतायां संप्रजानायां प्रदक्षिणचित्तायां सर्वाकारसम्पन्नायां सर्वाकारपरिपूर्णायां प्रमदोत्तमायां बोधिसत्त्वा मातुः कुक्षिमवक्रामन्ति ॥ बोधिसत्त्वेन प्रभा ओसृष्टा याये प्रभाये सर्वं बुद्धक्षेत्रं अवभासितं । देवपुत्रो देवपुत्रं [108*] पृच्छति ॥

किं कारणं सुरवरेण प्रभा प्रमुक्ता
चन्द्रांशुशीततरा कनकावदाता ।
येनासुरेश्वरगणा मनुजेश्वराश्च
प्रह्लादिता च नरका ज्वलनाग्निकल्पाः ॥

सो दानि आह ॥

ये तत्र तत्र जनतां प्रतिपालयन्ति
संसारपञ्जरगतां मदनाभिभूतां ।
तेषां विमोचकरणेन महायशेन
आमन्त्रणार्थमनघेन प्रभा प्रमुक्ता ॥

बोधिसत्त्व आह ॥

मुञ्चथ अमरा पुराणि न किल प्रामोद्यस्य अयं कालो ।
जरामरणपुरं भेत्तुं कालो ध्यानप्रहारेण ॥

बोधिसत्त्वो स्मृतो संप्रजानो प्रदक्षिणचित्तो मातुः कुक्षिं ओक्रान्तो ॥

इति स नदिय सिंहनादं नरसिंहो अयमकालसमदर्शी ।
अन्तरहितो शयेन नरेन्द्रभवने समुपपद्यि ॥

C °rohasaṃpannā °ṇāhasaṃpannāyāṃ vyaktasaṃpannāyāṃ agra° prāptāyāṃ viditāyāṃ vicṛu° BC °prajātāyāṃ° C °kārasaṃpannā° BC °satvo mātuḥ°.

6. BC °oṣṭiṣṭā sarvaṃ(C °rva) bu° C °buddhakṣetraṃ°. — 8. C °muktāḥ caṃndrāṃ° kāṣaḥdātā | . — 10. BC yenāsura°.

13. BC yo tatra jana° C °nti saṃsāra° BC °gatā mada° C °bhūtāḥ te° B °tāṃ te°. — 15. BC °ṇena āmantraṇārthaṃ(B °rthaṃna) anarghena° B °bhā prayuktā | C °muktāḥ | .

18. BC °amarapurāṇi ni kila pramodasya abhūyaṃ kālo | . — 20. B bodhi smṛ° C °satva smṛ° B °nto iti° C °nto iti°.

21. B iti nadiya° C iti | yadi na siṃ° mayemaṃ a° B °saṃ a°. — 22. C antarṇite | kaha° B °samupadyi yo so°.

यो सो तुषितं कायं ओभासेति शुभेन वर्णेन ।
देवपुराच्च्यवमानो तं अनन्तवरं जिनं वन्दे ॥
सब्रह्मकं च लोकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सर्वां ।
वर्णेनोभासयति अनन्तवरो लोकप्रद्योतो ॥
आश्चर्यमद्भुतमिदं पश्यथ यावन्महर्द्धिकः शास्ता ।
स्मृतिमां सुसंप्रजानो मातुः कुक्षिस्मिं ओक्रान्तो ॥
यावच्च नरप्रवरो उत्तमलक्षणसमङ्गि पश्यामि ।
माताये कुक्षिस्मिं स्मृतिमतिमां संप्रजानो च ॥

समनन्तरोक्रान्ते च बोधिसत्त्वे इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कम्पे संकम्पे प्रकम्पे संहर्षणीयं च कम्पयति मोदनीयं च प्रह्लादितं च निर्वर्णनीयं च उल्लोकनीयं च आसेचनकं च अप्रतिकूलं च प्रामोदिकं च प्रसादनीयं च निरुद्वेगं च निरुत्त्रस्तं च । कम्पमाना च पुनर्न कंचित्सत्त्वं व्यापादयति यमिदं चलं वा स्थावरं वा ॥

ततो अयं सागरमेरुमण्डला
प्रकम्पिता षड्विधमासि मेदिनी ।
कृता लोका विमला मनोरमा
महान्धकारापनुदस्य तेजसा ॥

यावत्तका नागराजानो नागाधिपतयो रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्येन्सु ।

चतुरो पि लोकपाला रक्षामकरेन्सु लोकनाथस्य ।
मा कोची अहितैषी नमुचिबलनुदं विहिंसेया ॥

1. BC °tushitakâyaṁ° BC °ṇapena de°. — 2. C °c cyaviyamâno tam abhivaraṁ° B °mâno | taṁ anabhivaraṁ ji° BC °nde sabra°. — 3. C °çramaṇabrâhmaṇîṁ saprajâṁ° BC °rvâṁ va°. — 4. BC °bhâsayanti anabhivaro lokasya pradyoto | . — 5. C °çaryyâm adbhutam idaṁ° BC °tha yâca maha ° sâ sunç°.

6. BC °timâṁ saṁpra°. — 7. BC °naravarottamapravara ° lakshaṇa ° samaṅgî (C °maṅgî) adhâsi mâ°. — 8. BC mâtuḥ ku° B °smṛitimâṁ saṁ° C °smṛitimâ saṁprajânâṁ ca sa° B °no ca sa°. — 9. B °ntarakrânte° C °ntara okrânte bodhisatve iyaṁ° C °kâraṁ kampe pra° °ṇîyaṁ ca kaṁpayati saṁmoda °hlâdanîyaṁ ca vivarṇṇa° B °ṇaṁ ca vivarṇṇanîyaṁ ca | ullokanîyaṁ ca ase° C °kanîyaṁ ca asecanîyaṁ ca apratikûlaṁ ca prâdikaṁ ca prasâdikaṁ ca nirudvegaṁ ca nirustrastâ ca ka° B °gaṁ ca nirutrastâ ca ka°.

12. B °r na kiñcit sa° C °r na kaçcit sa° BC °yati || yam idaṁ valaṁ vâ sthâvara(C °sthâvara)laṁ vâ | . — 14. C tataḥ ayaṁ° C °medinî kri° B °sî kri°.

16. BC °kârânunuda°. — 18. BC °ttakâ nagarâ° B °padyatsu | C °dyetsuḥ | . — 19. BC catvâro pi° BC °karaṁsuḥ lo °sya mâ°. — 20. BC mâ kvacid ahitaishi nanu halanudaṁ vihaṁseyâṁ(C °yâ) | .

शक्रोपि देवानामिन्द्रो सुयामो पि देवपुत्रो संतुषितो पि देवपुत्रो सुनिर्मितो पि देवपुत्रो वशवर्ती पि देवपुत्रो महाब्रह्मा पि शुद्धावासा पि देवा बोधिसत्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्यन्तु ॥

ततो कोटिसहस्राणि देवानां कपिलाह्वयं ।
उपगतानि तुष्टानि आरक्ष वरबुद्धिनो ॥
देवनगरं इव कपिलपुरमुत्तमं कृतमनुविशन्तैहि ।
मनोमयविक्रमनतैहि अमरगणैहि अभिविरोचति ॥
मायां परिवारेत्वा महेश्वरगणानां किल सहस्राणि ।
आशु विगतमलमणिना आकाशगता अभिनिषण्णाः ॥
तेषां इदानिं पृष्ठतो इन्द्रसहस्राणि विमलशिखराणि ।
सुबहूनि वज्रगुणस्य आरक्षार्थं निषण्णानि ॥
तेषां इदानिं पृष्ठतो देवेन्द्राणां सहस्रमयुतानि ।
कामावचरा देवा निषण्णा गगने निरालम्बे ॥
देवगणानां पृष्ठतो असुरा असुराणां च दिवि[108 b]द्रुगणाः ।
यक्षाश्च विकृतरूपाः राक्षससंघाश्च संनिषण्णाः ॥
एताये विधिये गगनममरशतसहस्रसंकुलं श्रीमद् ।
अत्यन्तसुपरिशुद्धं कुशलमुपचितं हि वरदेन ॥
सो च महानुभावो स्मृतिमां तुषितभवना अविलान ।
पाण्डरवराहकनिभो भवित्व गजरूपि षड्दन्तो ॥
क्षीरशयने शयन्तिये पोषधिकाये विशुद्धमनाये ।
स्मृतसंप्रजानकुशलो मातुः कुक्षिस्मिं ओक्रान्तो ॥

1. B °sarti pi de° C °vartīāpi de° C °brahmapi devaputra çu° C °pi devaputro ho° BC °dyetsuh tato°. — 5. BC °hvayaṁ upa°.

6. BC devanagaram iva manoramaṁ kapilapu(C °lava)ram uttamaṁ kritaṁ | anuvasanti mano°. — 7. B °krama ama° C °krama amarāga° BC °gehi viro°. — 8. B °gaṇāna ki° C °gaṇān kila° BC °srāṇi āśu°. — 9. B °çupatam abhi° C °çagatām abhi° B °sharṇṇaḥ | C °sharṇṇo | . — 10. BC teshāṁ paripṛishṭhato° B °çikharāni su°.

11. BC subahu(C °hū)ni iva guṇa° kahārthe nisharṇṇāni | . — 12. C °nayutani kāmā° B °tāni kā°. — 13. B °sharṇṇā ga° C °sharṇṇām | teshāṁ dāni prishṭhato gagane ni° BC °nilātaṁbe (B |). — 14. BC °shṭhato asurāṇāṁ ca°. — 15. C °yakshā ca vi° saṁghā sannisha° BC °sharṇṇāḥ | .

16. BC °vidhi(B °dhi)ye ama° hasraṁ kalaṁ çrimad atya°. — 18. C °vanāc cyavi° B °trāna pā°. — 19. C pāṇḍulava° B pāṇḍalava° BC °rūpashaddanto | . — 20. BC °na ço-yantikāye uposha° nāye smṛi°.

21. B smṛitisaṁ° C smṛitiṁ saṁ° B °nakule mā° BC °okrāmati | sā°.

सा च रजनीप्रभाते आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
राजवर पाण्डरो मे गजराजो कुक्षिमोक्रान्तो ॥
तं च श्रुणित्वान राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं भणाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र आवचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशल्लक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
हृष्टो भवाहि नरवर यस्य तव कुलस्मिं प्रसुत्पन्नो ।
पृथिवीधर वीरगर्भो अनोपमसत्वो महासत्वो ॥
यथ मय पौराणानामाचार्याणां स्वयं समुपाहृतं ।
द्वे स्य गतयो अनन्या भवन्ति नरवीरशार्दूल ॥
यदि आसिष्यति अगारे महिपति होति सप्तरत्नो महर्द्धिको ।
निखानुयद्धविजयो राजशतसहस्रपरिवारो ॥
अथ खलु प्रव्रजिष्यति चातुर्द्वीपां मही विजहियान ।
होहिति अनन्यनेयो बुद्धो नेता नरमरूणां ॥
[सुपिनं पि शाक्यिणी आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
श्वेतो गजनाथो मे कुक्षिं भेत्वान ओक्रान्तो ॥
एतं श्रुणित्व राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं भणाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र आवचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशल्लक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
यदि पुनरगारमध्ये वसति पृथिवीं अभिजेष्यते सर्वां ।

1. BC °prabhâsâ â° rtunâ ma° B °pasyâ(?) | râ°. — 2. C °pâṇḍura° BC °ro ma gajarâja kukshiṁ okrâ°. — 3. BC etaṁ(C °vaṁ) ca çrutibhûtaṁ râjâ° B °jâ vipaṁcatikâṁ° C °jâ vishaṁcatitâ samâ°. — 4. C °sarva bhuṇâ°. — 5. BC °tra avaciṁsu nai° B °ttikaṁ pṛi° C °ttikaṁ pṛichati sva° BC °jñâ dvâ°.

6. BC °çallakshaṇa °nto hṛi°. — 7. C °vara sya tava kulesmiṁ° BC °enim pṛithi°. — 8. B °dhara viragato ano° C °dhara viraçayanopagato ano° BC °satvo ya°. — 9. BC yathâ mayâ paurâṇâmnâm âcâ° C °svarya samu° BC °pâhitaṁ dve°. — 10. BC °vanti | na° C °rdûlo endi°.

11. BC yadi(C endi a)dhyâvasishyati mahîpati ho(C hohi)ti saptaratna(B °ratanâ) maharddhiko ni°. — 12. BC °râjaçata°. — 13. BC °shyati | câ° mahi vi° na ho°. — 14. C hohiti anaññayam° B °ti anyano° BC °ddho ne(C ne)ya naramarumâṁ | . — 15. C °kiyâ nyapi âkhyâ° B °kiyâni pi âkhyâ°.

16. BC °gajânâtho kukshiṁ bhetvâna°. — 17. BC taṁ çrunitva ne(C na) râjâ° gatâm avoca(C °cat) | . — 19. BC °tra avaciṁsu nai° B °ttikaṁ pṛi° C °ttikaṁ pṛi° BC °jñâ dvâ°. — 20. BC °çallakshu° devîṁ ca okrâ°.

21. BC °madhyâ vasa° C °thivî bheshyate° B °thivîṁ yeshya° C °sarvân | .

शूरं पुत्रसहस्रं लभेत एताकृशं वीरं ॥
अथ रतनमनन्ताकरं पूर्णां महीमुञ्झियान प्रव्रजति ।
बुद्धो होहिति लोके सर्वज्ञो सर्वदर्शावी ॥]

महाब्राह्मणा आह ॥

स्वप्नान्तरे या प्रमदा अद्दर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयति स्त्रीरतनं सुजातं
भर्तास्य भोति नृपो चक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अद्दर्शि
चन्द्रं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा नरदेवगर्भं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अद्दर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा वरलक्षितांगं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अद्दर्शि
श्वेतं गजं कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा गजसत्त्वसारं
सो भवति बुद्धो बोधितार्थधर्मो ॥

देवी पृच्छीयति ॥ किं धारेसि ॥ सा आह ॥ चक्रवर्तिनि ॥

1. C çûrâm putra° B çûraṁ putra° B °labhati etâ° C °labhyati etâ° BC °dṛçaṁ vîraṁ ‖. — 2. BC °nantaraṁ tatra pûrṇaṁ mahiṁ u°. — 3. C °hohiti lo°. — 4. BC mahâbrâhmaṇa(C °ṇo) âha ‖. — 5. BC °dâ addaçi(C °rçi) sû° °shṭaṁ pra°.
7. C °strîratnaṁ su° B °ratanaṁ subhâgaṁ ‖ bha° BC °nṛpa cakra° C °vartih ‖. —
9. B °ra yâ addarçi° BC °shṭaṁ pra°.
11. C °sâ nasura deva° B °bhaṁ ‖ so° C °râjâ naradevagarbhaṁ so bhavati râjâ baracakra°. — 13. BC °shṭaṁ pra°. — 15. BC °sûyati sâ° BC °baracakravartti (C °rtti ‖) svapnântare yâ pramadâ ada(B addâ)rçi sûryaṁ(C °ryyaṁ) nabhâ kukshim anupravishṭa(C °shṭo) prasûyate sâ varalakshaṇâṅgaṁ ‖ so bhavati râjâ bala(C °ra)cakravartti (C °rttih) ‖.
17. B °addarçi BC °shṭaṁ pra°. — 19. B °sâ ga(?)ja° BC °satvasâraṁ° C °târthâdha° BC °dharmâ ‖.
21[1]. BC devîṁ pṛchhyati kiṁ°. — 21[2]. C °vartiîni ku° B °nti ku°.

कुक्षिं प्रभासयन्तं कनकवपुं प्रवरलक्षणसमङ्गिं ।
धारेसि चक्रवर्तिं वरपुरुषं राजशार्दूलं ॥

देवा [108b] नभे भगवतो घोषमुदीरयेन्सुः । बुद्धो भविष्यति न राजा चक्रवर्ती ॥ महाब्रह्मा गाथां भाषति ॥

गजं रत्नश्रेष्ठं मदनबलवेगापनयनं
प्रदीपं लोकस्य तमतिमिरमोहापनयनं ।
गुणानां कोषं त्वं ह्यपरिमितरत्नाकरधरं
धरेसि राजर्षिं ह्यप्रतिहतचक्रं समरुचिं ॥

देवी आह ॥

यथा मम न रागदोषा प्रसहन्ति नरेन्द्रगर्भमुपलभ्य ।
निःसंशयं भविष्यति समरुचि यथ निश्चरति वाचा ॥

बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते माता सुखं गच्छति पि तिष्ठति पि सुखं निषीदति पि शय्यां कल्पयति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातुः काये शस्त्रं न क्रामति । न विषं नापि न अशनी प्रसहति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातरं देवकन्या दिव्यैहि उच्छादनपरिमर्दनपरिप्रेषैहि परिचारयन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमाता दिव्यवस्त्रसंवृतशरीरा भवति दिव्याभरणधारिणी बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते माता लाभिनी भवति दिव्यानां गन्धानां दिव्यानां माल्यानां दिव्यानां विलेपनानां दिव्यानामोजानां बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्महामौद्गल्यायन

1. BC °sayanto ka° C °paũũtevara° BC °samaṅgi dhā(B °dha)°. — 2. BC dhā(C dha)resi | ca° B °vartiṁ va° C °vartti va° BC °laṁ de°. — 3¹. BC devāna(C °nāṁ) bhaga° B °vatā gho° BC °yetsuḥ bu°. — 3². BC °shyati rā° C °vartīḥ |. — 4. BC °brahmāṁ gā° C °gāthā bhā°. — 5. BC gajo ratnaçreshṭhaṁ(C °shṭaṁ) sadanavadanavegā° naṁ | pradīpo lo° °miraṁalāyanayatto ga°.
7. B °nāṁ kāçyadhvaṁ | (?) apa° C °nāṁ kāçāpyaṁ | apa° BC °raṁ | dhareti rājarshi apra°. — 10. B °dosho pra° C °dosha pra° BC °prahasanti na° bhya niḥ°.
11. B °ti çamaru° BC °yathā ni°. — 12. B °satvo kha° C °dati gayyāṁ ka°. — 13. B C bodhisatvo(C °tvaḥ) mātuḥ khalu punaḥ(C °nar) bodhisatvo mātuḥ kaye°. — 14. BC °nāgmaṁ na a(B °ā)çanim pra° C °prahasati bo° °syaivaṁ te°. — 15. BC °satvo kha° C °punar mātuḥ° B °devakaññyā° C °ucchadana° B °çekeḥ°.
17. C bodhisatva khalu punaḥ mātur kukshi° BC °gato | bo° C °satvamātā divyavastra-saṁprāvṛita° BC °çarīro bha° C °syaivaṁ te°. — 18. C °punar māto kukshi° B °vati | di° lyā divyā° °pandhām ojānām ojānāṁ bo° C °vyānām ājānāṁ bo°.
20. BC °maudgalyāna° C °gate mātuḥ° B °satvamātā khalu punaḥ ye yasya abhya° C °punas ye yasya abhya° BC °sdu sve a° C °maṇyaḥ bo°.

मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातुः खलु पुनः यो अस्या अभ्यन्तरपरिवारो भो से अतीव शीतत्वं यद्धातत्वं भवन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन । किंकरणीयकप्रतिसंयुक्तेहि निमन्त्रेन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातरं बोधिसत्त्वो पश्यति ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातुर्न कोचिदुपरिमेन गच्छति अन्तशो पक्षी पि । अल्पाबाधा भवति अल्पातंका । समाये विपाकनीयग्रहणीये समन्वागता । नाप्यतिशीतताये नाप्यतिउष्णाये अनुपरिज्ञानाये बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमाता लाभिनी भवति प्रणीतानां खादनीयभोजनीयानां अग्ररसानां उत्तमरसानां अधिगतरसानां प्रत्ययरसानां बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमाता विगतरागा भवति अखण्डमच्छिद्रमशबलमकल्माषं परिशुद्धं परिपूर्णं ब्रह्मचर्यं चरति । अन्तमसापि ताये प्रमदोत्तमाये रागो न उत्पद्यति सर्वपुरुषेहि अन्तमसतो राज्ञापि शुद्धोदनेन बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्व[108 bis b]माता पंच शिक्षापदानि समादाय वर्तति तानि च अपूर्वसमादिन्नानि भवन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्ता नागराजानो नागाधिपतयो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते सर्वे निवेशनमुपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि प्रकिरन्ति अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि केशरचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि कुसुमानि प्रकिरन्ति । समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयन्ति परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयेन्सुः ॥ ते दिव्यानि चन्दनचूर्णानि च प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि च केशरचूर्णानि दिव्यानि च तमालचूर्णानि प्रकिरन्ति ॥ दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं

2. BC kiṁkiṇīyaka° C °mantremi bo°. — 3. BC °punaḥ mātur kukṣi° C °rañ bodhisatvaṁ pa°. — 4. C bodhisatve khalu punaḥ mātur kukṣi° B °te bodhisatvo mātu° BC °tur na kvacid uparim upa° °chati | antaso mukṣi°. — 5. BC °taṁkā ye vipā°.

6¹. BC °ye vipākanīye grahaṇīye sa° B °samanvāgatā |. — 6². BC nātiçītāye(C °nāt)çītāye nātiuṣṇāye(C °(i)ṣṇāye°. — 7. B °vati pra° BC °satvasyaiva°. — 9. C bodhisatva khalu punaḥ mātur kukṣi° °pūrṇa bra° BC °carati mama°.

11. C °rāgam utpa° B °rāgaṁ utpadyati | sa° C °antamaçato rājño pi çu°. — 12. C °punar mātuḥ° B °tāni ca pūrva° C tāni ca samādi°. — 14. BC °yāvantāṁ nāga° C °garūno nāgā° B °tayo | aṇḍajā vā° C °dukā vā sarve° C °te divyāni candanacūrṇāni divyāni tamā° BC °tracūrṇāni prakila(C °ra)nti a° C °gurucūrṇāni prakiranti divyāni kusu° B °keçaracū° °kiranti di° °kiranti |.

18. B °paripūrṇāye ca naṁ° C °rṇāye ca nāye arcayetsuḥ te° B °ye arcayetsuḥ te°. — 19. C °ni ca agurucū° B °gurucūrṇāni divyāni keçaracūrṇāni divyāni tamā° C °keçaracūrṇāni prakiranti divyāni ca tamālapatracūrṇāni prakiranti |.

21. C °samāpi prakiri praki° B °māptāye ca naṁ arcanāye arcayitvā paripūrṇāye ca naṁ

अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं त्रि-ष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्तो सुवर्णराजानो सुवर्णाधिपतयो एवं चतुर्महाराजकायिका देवास्त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिनो परनिर्मितवशवर्तिनो ब्रह्मकायिका देवा ते सर्वे निवेशनं उपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति । दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिशुद्धाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥

बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न चातिनीचं तिष्ठति न चात्युच्चं तिष्ठति न चावकुब्जको न चोत्तानको न वामेन पार्श्वेन तिष्ठति न उत्कुटुको ॥ अथ खलु दक्षिणे पार्श्वे पर्यङ्कमाभुजित्वा तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न पित्तेन न श्लेष्मेण वा न रुधिरेण वा अन्येन वा केनचिदशुचिना उपलिप्तो ऽविशुद्धो तिष्ठति ॥ अथ खलु उच्छादितस्नापितविग्रहगात्रो बोधिसत्वो मातुः कुक्षिं तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो मातरं पश्यति बोधिसत्वमातापि तं कुक्षिगतं बोधिसत्वं पश्यति विग्रहमिव जातरूपस्य दृष्ट्वा च भोति आत्तमना [कुक्षिं चोभासेन्तं विग्रहमिव जातरूपस्य] ।

यथ वैडूर्यस्य मणि स्फाटिकसमुद्गे कटितसंगथितो ।
निहितो स्या एवमेव बोधिसत्वं पश्यति माता ।
कुक्षिं चोभासेन्तं विग्रह इव जातरूपस्य ॥

arcanâye arcayetvâ bo° C °pâye ca naṁ arcanâyetvâ paripûrṇâye ca naṁ arcanâyetvâ bo° shkṛitya pra° BC °mistoḥ bo°.

2. C °satvo punaḥ mâtur kukshi° B °devâ traya° C °rmâṇaratino pa° C °sarvaṁ nive° citvâ divyâdi agurucandanâni prâki° B °rucûrṇâni prâkiranti di°.

6. C °cûrṇâ mukta° B °ptâya vayaṁ arcanâ° BC °nâye arcayetaḥ paripû° B °pûrâye ca naṁ arcayetaḥ pariço° C °ṇâyer ca naṁ arca° °cayetaḥ pariça° BC °nâye arcayetva bo° krametaḥ bo°. — 10. C °satvo kha° BC °punaḥ mâtur kukshigato na câtiniciṁ(C °ti-nîci) tishṭhati na câvakubjaṁ | (C °kukshiṁ) na o°.

11. C °bhujitrâ°. — 12. C °satvo khalu punaḥ mâtuḥ° C °gato na çleshmeṇa ca na rûdhire° B °shmeṇa câ na° BC °cinâ anopalipto viçu°. — 13. BC °pitavishadagâ° C °satvâ mâ°. — 15. BC °satvo | kha° C °punaḥ mâtuḥ° B °paçya | dṛi° C °paçya | yathâ vai° B °manâ kukshiṁ obhâsentaṁ vigraham iva jâtarûpasya | yathâ vai°.

18. BC yathâ vai° B °vaidûrya° BC °mudgakaṭasamaṅga(C °gr)athiṁ ni°. — 19. BC ni-hito | asyâ evam eva(C °vaṁ) bo° B °mâtuḥ ku° C °mâtur kukshi o°. — 20. B kukshi obhâsetuṁ vigra°.

बोधिसत्वं देवसंघाः सुखरात्रिं सुखदिवसं पृच्छका आगच्छन्ति प्रीतमनसो तां च दे-वसंघां तथा पृच्छमानां बोधिसत्वो प्रत्यभिनन्दति दक्षिणं करमुत्क्षिप्य मा[108ᵃ]-तरं च न बाधति ॥ बोधिसत्वं मातुः कुक्षिगतं देवा नागा यक्षा मानवा राक्षसा पिशाचा न जहन्ति दिवा च रात्रौ च न चात्र आसंगकथा कथीयति कामोपसंहिता वा अन्या वा असत्या कथा । नान्यत्र बोधिसत्ववर्णमेव भाषन्ति रूपतः सत्वतः तेजतः वर्णतः यशतः कुशलमूलातो ॥ बोधिसत्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य प्रतिपूजा नोपरमति । दिव्यानि तूर्याणि दिव्यानि अगुरुधूपानि दिव्यं पुष्पवर्षं दिव्यं चूर्ण-वर्षं ॥ अप्सरसहस्राणि च उपगायन्ति उपनृत्यन्ति ॥ बोधिसत्वमातां देवकन्या-सहस्रेहि सार्धं अभ्यामवति हास्यं च कथा च । प्रसुप्तां च बोधिसत्वमातरं देव-कन्या मन्दारवदामेन चपला परिवीजेन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ अयं च पुनः त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां लोकधातुयं अनुत्तरा धर्मार्थकान्तिपारमिता ॥

अन्यं च दानि पश्यथ आश्चर्यं तत्र देवपर्षाये ।
ताव विपुलायि या कथा अमृतपरमहर्षसंजननी ॥
न पि कामकथा तेषां न पि अप्सरसां कथा न गीतकथा ।
न पि वाद्यकथा तेषां न पि भक्ष्यकथा न पानकथा ॥
नाभरणकथा तेषां न पि वस्त्रकथा प्रवर्तति काचित् ।
यानोद्यानकथा वा मनसापि न जायते तेषां ॥
साधू पुण्यबलवतो स्तुति ..... मा सदेवके लोके ।
अभिभवति नायकस्य विक्रमति एषा कथा तत्र ॥

1. BC °saṁ pṛcchakā ā° C °saṁghān ta°. — 3. C °satve mā° BC° rātrau vara cātra ṣayaṁ ca kathāṁ kathīyati(C °nti) | kā° B °syā vā anye vā asa° C °nyā vā anye vā satyā°. — 5. BC °satve varṇṇam e° C °m evaṁ bhā° B °shanti | rū° BC °satvataḥ° C °tejanaḥ varṇṇa ° çalamulataḥ bo°.

6. C °satva mā° BC °tipūrṇṇā nopa° C °nopamara° BC °ramati di°. — 7. C °agurudhū° B °pāni divyapu° BC °shpavarshaṁ divyaṁ pushpavarshaṁ divyaṁ cū° rshaṁ a°. — 8¹. BC °tyanti bo°. — 8². B °satvo mā° BC °mātā deva° C °devakanyāsahasrāṇi sārddha hāsyaṁ° B °sārddhaṁ hāsyaṁ° BC °ca kathāṁ pra°. — 9. B °nyā mandena ca dāmena capanā pari° C °udāravena ca dāmene capane pari°. — 10. B ayaṁ sa pu° C °naḥ triṁsāhasraṁ mahā ° srāyāṁ anutta° B °srāyāṁ anutta° C °krānta pāramitā gatā | a°.

12. BC anyā ca tāni° BC °rahaye tā°. — 13. C tāvad vipulāye yāvat ka° BC °abhūt || para ° rahamanujanani nā°. — 14. BC nāpi kā° ahāṁ nāpi a° C °psarasāṁ° BC °takathā nāpi°. — 15. BC nāpi vādyakathā | teshāṁ nāpi bhakshakathā na phalakathā na yānakathā nā°.

16. BC °ṇakathā | teshāṁ nāpi vastra° B °varttakācit yānodyāna°. — 17. BC °shāṁ nā°. — 18. BC sādhu pu° lavatāṁ cātra sā sadevake loke abhi°. — 19. C °nti | teshāṁ kathāṁ ta° BC °tatra nā°.

साधु गर्भोक्रमणं कर्मण अनुरूपं पारमिगतस्य ।
इति विकसति बहुविधा कथा परिषामध्ये एतस्मिं ॥
साधूति निराभियेहि संज्ञापदेहि अर्पेन्ति तत्कालं ।
वरबुद्धिनो अयं अपि कथा विकसति परिषामध्ये ॥
एवं बहुप्रकारां कथां कथयन्ता रमन्ति देवगणाः ।
स्वयं वर्णं तेजं बलं च वीरचर्यं कथयन्ता ॥

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां माता प्रतिपूर्णे दशमे मासे प्रजायति ॥ सुभूतिना श्रावकेन प्रेषितं राज्ञो । आगच्छतु देवी इह प्रजायिष्यति ॥ राजा प्रतिबोधयति ॥ आगमिष्यति नामसंज्ञकं च करिष्यति ॥

लुम्बिनिवनं सुचपलं अपगततृणकाष्ठपत्रसंकारं ।
वरसुरभिकुसुमनिकरं करोथ गन्धोदकसुगन्धं ॥
लुम्बिनिवने च वाता तमालपत्रगन्धवासितशरीरा ।
वायन्तु अमृतगन्धाः मदजनना च प्रवायन्तु ॥
अगरुवरधूपगन्धा समोनमन्तु नभतो जलधरा तं ।
लुम्बिनिवनं छादेतु वरचूर्णरसाकुलं क्षिप्रं ॥
एकैकं चंक्रमवरं दुकूलपट्टोर्णाकौशिकारेहि ।
कल्पयथ कल्पवृक्षां यथ दिवि देवप्रधानस्य ॥

देवा च देवकन्या च गन्धमाल्यं गृह्य लुंबिनीवनमागच्छन्ति ॥

1. BC sâdhu garbhokramaṇaṃ(C °ṇa) anurûpo pârami(C °mim)gate karmaṇam anurûpapârami(C °mim)gatasya i°. — 2. BC °paripûrṇṇaṃ etasmiṃ sâ°. — 3. B sâdhu nirâmipeti saṃjñotpâdehi° C sâdhu nilâmiyeti sajñotpâdehi kathayenti° BC °laṃ vara°. — 4. BC °ddhino ‖ ayam aparâ kathâ° BC °dhya e°. — 5. BC °kâraṃ kathâ kathya(C °thaya)ntâṃ ra° pâḥ rû°.

6. C °varṇṇa tejaṃ valâṃ ca vî° B °ca vîra° BC °caryaṃ(C °ryyaṃ) kathâ sarva°. — 7[1]. B °mâto pratipû° C °tâ paripû° BC °pûrṇṇade°. — 7[2]. BC °jño â°. — 8[1]. BC °gachatu ‖ de°. — 10. BC luṃbinîva° C °vanamca° BC °capalaṃ apa° B °trasaṃkara vara° C °trasaṃkara vatilasura°.

11. BC °naṇikaraṃ° BC °tha ‖ gandho° B °adhaṃ lu°. — 12. BC lumbi(C luṃbi)nîva° patrâṃ(C °trâṃ) gandhitaçarîra vâ°. — 13. B vâyetaṃ ‖ a° C vâyetuḥ amṛtaramdhâ madamadanaṃ janânâṃ ca palâyatuṃ ‖ a° B °gandhâ madamadajanânâṃ ca palayetaṃ ‖ a°. — 14. BC °pagandha samo(C °ma)namtu na° dharâ taṃ ‖. — 15. BC lumbi(C luṃbi)nîva° rṇṇaraṃkulaṃ ‖ kshipraṃ e°

16. B °lapatrollakoṇ° C °lapatrolaaṃ kauçikâ° BC °rehi ka°. — 17. BC kalpayatha kalpavṛkshâ ‖ yathâ divi pradhânasya devâ°. — 18. BC °kanyâ gandha°.

स्फटिकमणिकुम्भकलशधरा विमलितवसना प्रलम्बमणिहारा ।
आदाय गन्धमाल्यं गगनपथगता प्रतीयन्ति ॥
मन्दारपान भरिता काचित् प्रनिरियो गृहीत्वान ।
हरिचन्दनस्य काचित्काचि पुनः कल्प[108 ab]दुष्याणां ॥
स्रजजनतं च माल्यं गृहीत्वा अप्सरा मुदितचित्ताः ।
रतना आभरणानि च जम्बुद्वीपे अभिमुखीयो ॥
चतुराशीतिमनूना छत्रसहस्राणि देवकन्यायो ।
कनकरतनामयानि आदाय नभे प्रतीयन्ति ॥
कूटागारसमेहि च स्फटिकमणिमुक्तामयेहि चित्रेहि ।
भरितमपि अन्तरीक्षं दुष्यशतसमुच्छ्रितपताकं ॥
गजवसनसन्निकाशा शारदमेघा नभपथे विरोचन्ति ।
वरसुरभिकुसुमगन्धा कमलोत्पलचम्पकविमिश्राः ॥
भुजगपतिनो प्रमुदिता मेघेहि सुगन्धतोयभरितेहि ।
अभ्योकिरन्ति नगरं चन्दानि च अगुरुशतानि ॥
अवगाह्य तं वनवरं माया सखिसंवृता जिनजनेत्री ।
विचरति चित्तरथे देवि अमरवधू यथ रतिविधिज्ञा ॥
सा क्रीडार्थमुपगता पिलक्षशाखां भुजाय अवलम्ब्य ।
प्रविजृम्भिता सलीला तस्य पश्यतो जनकाये ॥
अथ वा नमति सहस्रा मरुकन्या आशुरेव सन्निपतिता ।
मायां कृताञ्जलिपुटा इदमवच प्रसन्नसंकल्पा ॥

1. BC sphāṭi° °mālāvarā(C °rāṇi) nirga° °lalallamaṇihārā ā°. — 2. BC °pathe gatā pratīyanti | . — 3. BC °ravān abhiratā kāci paṭi(C °ci saṁ)gori° °tvāna ha°. — 4. C °kā-cit kāñcit punaḥ° B °ṇ kācit punaḥ° C °lpayadushyā° BC °ṇāṁ srja°. — 5. B °jaṁ ca mā°.
6. C ratnābharaṇ° B °ṇā bhara° C °ca jaṁbudvīpe° BC °khīyo catu°. — 7. BC caturaśī° °nūnaṁ chatra° C °vakanyā ca kana° B °nyā ca kana°. — 8. C °ratnāmayā° B °ya nabhe° BC °pratīyanti kū(B °kuṭ)āgā°. — 9. B °ca sphāṭika° C °ṇehi ca citre° BC °trehi bha°. — 10. C °m api antarīkshe du° BC °ṭākaṁ ga°.
11. BC gajāçvasanasannibhikā° C °kāçā śārada° BC °meghā ca kha° C °rocayantī vara° B °nti vara°. — 12. B °vamdabhi° BC °sammagandhā°. — 13. BC °tino vipramu° °tehi abhyo°. — 14. B °kilanti | na° C °garaṁ cuṇā° B °ṇāni aga°. — 15. BC avagāhyata va(C °ta vara)vanaṁ varaṁ° khiṁ(ni)gbhāto jina° °trī vi°.
16. BC °tharathe viya a° °yathā rati° °jñā sā°. — 17. C °dārthaṁ tam upa° BC °lakshaṇa-çākhā bhujā° C °lambā pra° B °mbya pra°. — 18. C prabhijumbhi° B pravidṛmbhi° BC °mbhitaçalīlā° °ta janma kāyaṁ | . — 19. B °vatibhiḥ saha° C °vatibhi saha° BC °maru-kanyā° B °āçunova sa° C °āçunairaṁ sa° °titāḥ mā° B °tā mā°. — 20. B °puṭa i° C °puṭo idam avocan pra° °kalpo | .

यदा जराव्याधिमथनं जनयिष्यसि अमरगर्भसुकुमारं ।
देवी दिवि भुवि महितं हितं हितकरं नरमरूणां ॥
मा खलु जनय विषादं परिकर्म वयं तव करिष्यामः ।
यं कर्तव्यमुदीरय भणतु कृतमेव तत्सर्वं ॥
अथ चतुरि लोकपाला सपरिवारा आशुरेव संनिपतिता ।
दिव्यप्रवेणिहस्ता देविमुपगता प्रदक्षिणतो ॥
सर्वे पि देवसंघा मायां परिवारयित्व आकाशे ।
स्थिता माल्यगन्धहस्ता स्वपरिवारेणोपशोभन्ति ॥

न खलु पुनर्बोधिसत्वमाता बोधिसत्वं जनेति शयाना निषण्णिका वा यथान्याः स्त्रियो ॥ अथ खलु बोधिसत्वमाता स्थितिका एव बोधिसत्वं संजनेति ॥ बोधिसत्वो स्मृतो संप्रजानो मातरमबाधयमानो दक्षिणपार्श्वेन प्रादुर्भवति ॥

दक्षिणेन हि पार्श्वेन जायन्ते पुरुषोत्तमाः ।
सर्वे पुरुषशार्दूला ब्रह्मचर्यविहारिणः ॥
किं तन्न भिद्यते पार्श्वं वेदना च न जायते ।
तस्मा जिनजनेत्रीये जनेत्वा पुरुषोत्तमं ॥
मनोमयेन रूपेण प्रादुर्भोन्ति तथागता ।
एवं न भिद्यते पार्श्वं वेदना न च जायति ॥

बोधिसत्वो गर्भावासपरिश्रान्तो सप्त पदानि क्रमति ॥

जातमात्रो च विक्रमे सप्त विक्रमते भुवि ।
दिशां च प्रविलोकेति महाहासं च ऊहति ॥

1. BC °shyasi | a °rbhakusumā de°. — 2. BC °bhuvi ma(C sa)hitaṃ hitakarāṃ°. — 3. BC mā jana ° yaṃ tava(C °ca) kari°. — 4. B kaṃpaṃ(?) karttavya° C kaṃ yaṃ karttavya° BC °çyatuṃ kri° C °tam evaṃ tat sarva | a°. — 5. BC atha khalu catu° C °pālo saparivāro āçu° BC °āçu evaṃ sannipatitā di°.

6. BC °hastā vayam upa° C °kahiṇdto sa° B °ṇato sa°. — 7. C °parivāra° BC °rayitvā | ākāçe sthi°. — 8. C °lyagaṃndha° BC °hastā pari° C °vāreno yaço bhavaṃti | na°. — 9. C °punaḥ bodhisatvaṃā° BC °janeti(C °tvi) nisha°. — 10a. C °sthitiko evaṃ bodhisatva saṃ°. — 10b. C °kaliṃgena pārçvona.

12. C pārçvona° B °nti narotta° C °nti ca narotta°. — 13. C °rdūlo bha° BC °travihāri° C °riṇo kiṃ taṃ na bhi°. — 14. BC °dyate pārçva(C °rçva) tasyā janajanetriye | naraçreshṭaṃ vedanā ca na jāyati(C °nti narottamaṃ) na ca taṃ bhidyate pārçvaṃ°. — 15. BC tasyā janajane°.

16. C °yena prādu° BC °nti tapogatā | . — 18. C °padā nishkramati | . — 19. C °bhuvih | .

अथ किं कारणं उक्तं यं सप्त क्रमते क्रमान् ।
न च अष्ट न च षष्ठि अथ आगमनं शृणु ॥
गर्भावासपरित्यक्तो सर्वलोकहितो मुनिः ।
पश्चिमो गर्भावासो यं अथ वेगेन प्रक्रमि ॥
तं तु सप्तपदे क्रमे देवसंघाभिनीयत ।
सहसा लोकपालेभ्यो चक्रेन धारिये मुनिः ॥
अथ वर्षो समुत्पये दि[108]व्यकुसुमशीकरो ।
मन्दारवरजाकीर्णो दिव्यचन्दनसंकुलो ॥
दीर्घकालसमुद्याय सुरमुख्यायधूपनं ।
प्रमुंचिषु विभूषार्थं तस्य उत्तमबुद्धिनो ॥
यदर्थं च विलोकेति दिशां अप्रतिपुद्गलो ।
तत्रापि आगमं वक्षे उपदेशं मनोरमं ॥
न सो विद्यते सत्वानां देवेषु मनुजेषु वा ।
यस्यैवं संभवो भवति गर्भोक्रमणमेव च ॥
खद्योतकनकनिर्भासं पार्श्वं जिननेत्रिये ।
जायते यदा सर्वज्ञः जायते चरमे भवे ॥
जातमात्रस्य तच्चित्तं आसि प्रवरवादिनो ।
अस्ति कश्चित्समबुद्धि मे इदं तर्कं निवर्तितुं ॥
केचित्संसारचारेण अर्तीयन्ति यथा अहं ।
इत्यर्थं पुरुषादित्यः दिशां सर्वां निरीक्षति ॥
अथ दिशां विलोकेन्तो इमाति वदतां वरः ।

1. C °kāraṇam uktaṁ° BC °te kramāṁ | . — 2. BC °ahaṣṭhi a° B °āgamanaṁ çruti | ga° C °anaṁ çuti | ga°. — 3. C °muni | . — 4. B °yaṁ ‖ atha° C °yaṁ arthavegena° BC °mi taṁ°. — 5. BC taṁ saptapadaṁ nya° BC °lyatha | sa°.

6. B °pālebhyo° C °pālābhyāṁ aṅgena dhā° BC °dhāraye bhuvi(C °vih) ‖ a°. — 7. BC atha harṣāa samu° C °samudye(?)hi di° B °tpadyeta di° BC °divyākusu° B °masikaro | C °maṇḍalo | . — 8. C °vajākiraṇo° BC °kule | di°. — 9. B °kāla udagrā°. — 10. BC tena muñci vibhū°.

11. C °rthaṁ ca vibhūṣārthaṁ diçā° BC °çām agrapatuṅgalo | . — 13. BC °so bhidyate° C °jesu ca | . — 14. BC °garbhakrama°. — 15. BC khadyotake kanakanirbhāse pārçvaṁ tu (C °rçvam tu) jina° B °netri | ye jāya° C °netriyo ye ca jāya°.

16. BC jāyate sarva(B sarva)jñaḥ° B °caramaṁ te bhave | C °carama bhavet | jā°. — 17. C °āsu pravara°. — 18. BC °buddhino idaṁ vacanaṁ(C °na ni)vartitum ka°. — 19. B °sāracāro na artīyanti ‖ ya° C °yanti narottamaḥ | yathā° BC °yathā āha ‖ i°. — 20. B C °tyartha pu° C °sarvān niri°.

21. C °diçā vilo° BC °çyatāṁ ca° B °varatāṁ varo | de°.

देवकोटिसहस्राणि तस्मिं हासं प्रमुञ्चति ॥
जातमात्रस्य मे यावः देवता मारकायिका: ।
चातुर्द्वीपो महाकोशो चक्रवर्ती भविष्यसि ॥
अथास्य हासो संभवति न मे सत्वा विजानथ ।
सर्वज्ञो सर्वदर्शावी भविष्यं पुरुषोत्तमः ॥
एवमेतं प्रशंसन्ति विपाकमुपदेशका: ।
तथा हि नरसिंहानां शासनं सुप्रकाशितं ॥
यं तिष्ठन्ती अजये वीरं संकुसुमितेहि शाखेहि ।
शरीरमवलम्बमाना तं जनतिवरं जिनं वन्दे ॥
संप्रतिजातो सुगतो समेहि पादेहि धरणिमवतिष्ठे ।
सप्त च पदानि जगमा सर्वां च दिशां विलोकेति ॥
तं चास्य चंक्रमन्तं अन्वागमि वीजनं च छत्रं च ।
मा वरविदुनो काये दंशा मशका च निपतेन्सुः ॥
संप्रतिजाते सुगते देवा प्रथमं जिनं प्रतिगृह्णे ।
पश्चादेनं मनुष्या जनतिवरं अङ्के धारेन्सुः ॥
प्रत्ययहेन्सु देवा सुगतं द्वात्रिंशल्लक्षणसमंगिं ।

1. *Toute la partie qui suit, jusque 26. 14, se trouve écrite deux fois dans B et A. Nous notons la répétition dans B par la marque* *Bb*. — *b* °me bâlaḥ° *b* °kâyikâ | C °kâyikâ | yathâ hi naraṇâṁ°, *etc.* (l. 7) B °yikâḥ câ°. — 3. C câtudvîpe mahâ° B °rdvîpo mahâ° B&C °shyasi | atha diçâṁ vilokento(C °kyanto) driçyatâṁ(*b* °te) vada(B °vara)tâṁ varaḥ | devakoṭi(B °ṭi)sahasrâṇi(C °ṇi deva kanyâsatâni ca)(*b* °ṇi tasmiṁ hâsye pramuñcati) | athâ(C °tha)sya°. — 4. *b* °na me satvâ°. — 5. *b* °ttamaṁ | .

6. C °pramuñçanti° *b* °çaṁsati vi° B&C °vipâkaṁ ca upa° *b* °çakâ | C °çikâḥ | taṁ câsya°, *etc.* (l. 12). — 7. B&C yathâ hi° C °çâsane suprakâçaye | yaṁ ti°. — 8. *b* yan tishṭha° B*b* °shṭhanti yâmaye dhî . . . (*b* °dhîmaṁ) saṁku° C °shṭhati mâ maye dhîraṁ saṁkusumitehi mâlehi ca | sada° B*b* °lehi sada°. — 9. C sadalaṁ alambyamâ° B*b* sadalaṁ avalambyamânâ ana° C °mânâ vande ana° jinaṁ | saṁpra° *b* °jina vande | . — 10. B&C °jâte sa gate sa° C °samayehi ca pâdapehi ca | dharaṇîm avatishṭhemaḥ sapta° *b* °dharaṇîm ava° B*b* °shṭhe sapta°.

11. B&C °pta padâ° *b* °dâni | aga° C °ni samîçyamâḥ | sarvâṁ diçâṁ vilokyanti driçyatâṁ purushottama | câtudvîpe mahâ°, *etc.* (l. 3) B*b* °diçâ vilo°. — 12. C °sya cakrama° B&C °ntaṁ anvagâmi° C °mi vijanaṁ° B&C °traṁ ca mâ°. — 13. BC mâravara° *b* °varabuddhino kâye° BC °viduro ca maye(C °mame) daṁ° B °çâ masakâ ca ni° C °çâ masakâ ca ni° *b* °masakâ sani° BC °tetsuḥ | *b* °tetsuḥ saṁ°. — 14. *b* °jâta suga° thama saṁjinaṁ. — 15. B*b* °çcâcenaṁ° BC °shyâti ma° C °tivaraṁ aṅge dhâ° B*b* °aṅkena dhâ° B °yetsu pra° *b* °yetsuḥ pra° C °yetsuḥ | .

16. B °hetsu de° *b*C °hetsuḥ de° B&C° triṁçallakshaṇadharaṁ(*b* °ra) sa° C °samanvâgi pa°.

पश्चाद्दीनं मनुष्या अनतिवरं यथे धारेन्सुः ॥
निर्वायेन्सु प्रदीपा मानुषका ओभासितमूर्धोर्क ।
संप्रतिजाते सुगते उल्काधारे नरश्चर्यां ॥
संप्रतिजाते सुगते चातीं उदकार्थिका विधावेन्सुः ।
अथ पुरतो उद्युमाना पूरा सुगतो विपश्येन्सुः ॥
द्वे वारिधारा उद्गमि एका शीतस्य एका उष्णस्य ।
यत्र स्नपयेन्सु सुगतं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥

संप्रतिजाते खलु पुनः सुगते बोधिसत्वमाता अचला चैव अभूषि अव्रणा च बोधिसत्वस्यैव तेजेन । बोधिसत्वमातुः कुक्षि प्रतिपूर्णा एव अभूषि अनोनता च ॥ संप्रतिजाते खलु पुनर्बोधिसत्वे चतुर्षां द्वीपकोटिशतानां मध्ये पृथिवीमण्डप्रधाना अश्वत्थयष्टि प्रादुर्भवेत् । अन्तरद्वीपे चन्दनवनं प्रादुर्भवेत् । बोधिसत्वस्य उपभोगपरिभोगमागच्छे बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ तत्र देवपुत्रसहस्राणि अप्सरसहस्राणि गन्धमाल्यमादाय आगच्छन्ति बोधिसत्वस्य पूजार्थं ॥ देवपुत्रो देवपुत्रं पृच्छति ॥ कहिं गमिष्यसि ॥ सो आह ॥

एषा प्रसूयति नरेन्द्रवधूत्तमं तं
सत्त्वं विशुद्धवरपुष्करगौरगर्भं ।
यो प्राप्स्यते धरणिमण्डगतोत्तमार्थं
मारं निहत्य सबलं तमुपेमि वीरं ॥

1. Bb °çcleenam° b °nati aṅkena dhā° C °mā nige dhā° BbC °yetauh ni°. — 2. B °yelau pra° bC °yetauḥ pra° BbC °dipo mānusho(B °manno b °manham o)bhāsitan abhiālloko | mā°. — 3. C °ulkām dhārām nara° Bb °dhārām naramarupāñ | b °ṣām taā°. — 4. BbC °jñāti nāu° b °dakarthikā vi° BbC °dhāyetauh | . — 5. BbC °pāṇam ṇā(C pa)ṇam mukhato kari(b °vi)dhyante du°.

6. B °ridharā udgameta ‖ e° b °dgamtauh | e° C °dgatetauh ekārçataya° BbC °dhanya jātau anāpaye°. — 7. BbC °yetauh | au ° prahara ṛa°. — 8. C °jāto sugatasya kha° BbC °punar bodhisatvo mātā° C °caivam abhū° BC °du | avra° C °matā ca bo°. — 9. C °kahi paripūrṇā evam cābhū° b °kahirvata(?)pūrṇṇe evam ca abhū°. — 10. b °punaḥ bodhisatva cātu° BC °satve catu° C °turṇṇā dvī° bC °koṭiṣu° BC °dmanta pra° b °vimaṇḍte pradhāne açvatthayaṣṭi(hi) prā° BC °çvatthaḥ ya ashṭi prā° C °vet | bo°.

11[1]. B anantara°. — 13. b devaputrā devaputrām°. — 14[b]. BC ni āha ‖ . — 15. B saha pra° bC sahām pra° Bb °prasadhya° C °prasyadhya° BbC °dhūtta(b °tta)maratnam° C °rugabham yo prā° Bb °rbham yo prā°.

17. BbC °prapte jagati bodhimaṇḍa° C °ttamārtha | māram ni° B °rtham | māram° Bb °hatyam sa° b °sabaram tam upeṣi vī° BC °pemi vi° BbC °vīram a°.

अनुपलिप्ता गर्भमलेन माया
जाते जले पंकजमुत्तमं वा ।
वपुष्मतो वासरविप्रकाशो
सनन्नुकानमरानभिभो[१०८ a—b]ति ॥
ततो जातमात्रो कुले शाकियानां
अतिक्रम्य धीरो पदानीह सप्त ।
समोलोकयित्वा दिशा आहमासि
अयं दानिमेको भवो पश्चिमो त्ति ॥
नभे तु छत्रमेव विधारमानं
मणिमुक्तिश्रेष्ठं परमाविभाजं ।
विधूतदामेन मन्दारवाणां
बहु देवपुत्रा नभे धारयेन्सुः ॥
सवालार्कशंखप्रतीकाशवर्णं
वरं हेमछत्रं नभे धारयेन्सुः ।
ततो वीजनीयो विसृष्टा भ्रमेन्सुः
करेण ग्रहेत्वा जिनं वीजयेन्सुः ॥
ततः पुष्पगन्धा सुखोष्णा प्रभूता
अधुप्रेमणीया हिता मानुषाणां ।
शिवा मन्दनीया तुषारानुबद्धा
दुवे वारिधारा नभे उद्भमेन्सु ॥
ततो मेरुशृंगादनेकप्रकारा
प्रमुक्तोत्तरीया समन्तोर्मिजाता ।

1. *b* anuvajito ga° BC °kahila ga° B*b*C °na gātro jā° manī vā (*b* °vā |) ca°. — 3. B*b*C capu° *b* °pushpato bā° BC °pushpato vāsaraviprakā° C °bhibho | . — 5. *b* tataḥ jāta° BC °atya dharaṇa dā° C °dāni iha° B*b*C °pta avaloka°.

7. C °çān ūhāsasi | a° B*b* °hāsasi | a° C °dāni eko° B*b*C °bhava paçcimonti na°. — 9. B*b*C °tram eva vi° B*b* °vibhāja° BC °jamānām | ma° *b* °māne | ma° ktikaçreshṭaṁ pa° B*b*C °paramaṁ vibhājaṁ vidhū°.

11. B*b*C vidhūtena dā° mandara° *b* °ravāṇāṁ ba° B*b*C °bahu devaputrā(C °tro)n adhārayetsuḥ(B °tsu) lālā°. — 13. B °lārkaṁ(?) çaṁkhapradīpakā° C °pradīptakāça° B*b* °rūpaṁ nayaṁ hemacitraṁ° C °rūpaṁ nayaṁ hemaṁ vibhraṁ nabhe° BC °yetsuḥ ta°. — 15. B*b*C °metsuḥ kareṇa gṛhītvā° *b*C °yetsuḥ | B °yetsuḥ ta°.

17. C tatā pa° B*b*C °pushpagandho su° BC °khoshṇa pra° *b* °ṇāṁ çivā°. — 19. C çivā candanīyās tushā° B °vāridhārā° B °mutsu | *b* °metsuḥ | C °mutsuḥ ta°.

21. B*b* °çṛiṅganeka° C °çṛiṅge aneka° B*b*C °ktottamanīyaṁ | sa° jālā(C °to) bhṛ°.

भूमी विचित्रगन्धाधिवासानुयाता
दृढां षड्विधानं मही कंपयेत्सुः ॥
सुवर्णांश्च रूप्यमणीनां शुभाना
विमानेषु देवा सतूर्या विघुष्टा ।
सुजातेन जातं जिनं प्रेक्षमाणा
सचन्द्रार्कतारं नभं शोभयेत्सु ॥
अयं सो सदेवे सनागे सयक्षे
महोघे महर्षी अयं उत्तरित्वा ।
ततः क्षेममेकां दिशां प्राप्स्यतीति
प्रहृष्टा स्म देवा नभे व्याहरेत्सुः ॥

संप्रतिजाते बोधिसत्वे शाक्यानां पंच कुमारशतानि सुन्दरनन्दप्रमुखानि । पंच कन्याशतानि यशोधराप्रमुखानि । पंच दासकशतानि छन्दकप्रमुखानि । पंच अश्वशतानि कण्ठकप्रमुखानि । पंच हस्तिपोतशतानि चन्दनहस्तिपोतकप्रमुखानि । पंच निधिशतानि प्रादुर्भूतानि ॥ पंचभि राजशतैश्च जयसंवृधये प्रेषिता ॥

राजा शुद्धोदनो आज्ञापेति ॥ इतो एव देवी निवर्तयथ ॥ केनचिद्बोधिसत्वो अभिवहिष्यतीति ॥ विश्वकर्मेण देवपुत्रेण रत्नामयी शिबिका निर्मिता ॥ को इमां शिबिकां वहिष्यतीति ॥ चत्वारो महाराजा उपस्थिता । वयं सत्वसारं वहि-

1. BbC °vātā | dṛi° BC °dṛidhā sha° b °dṛiḍhā sha° BbC °mahī kampa(C kampa)yetsuḥ BC °yetsuḥ su°. — 3. C °rūpyasya maṇi° BbC °ṇakānām vimā° B °sahhūryā° Bb °ryāṇi ghushṭetsuḥ | C °ryāṇi vighushṭhetsuḥ | . — 5. BbC jāte° b °jinaprekshamāṇānāṁ saca° BC °kshamāṇā | saca° bC °ndrārkkatā° C °tārāṁ nabhaṁ çobhayetsuḥ | b °yetsuḥ | B °yetsu a°.

7. C °so sade° BbC °devā sanāgāṁ sayakshāṁ samahoragāṁ(C °gāṁ sa)mahardhikāṁ (b °ṇā) ja° B °jamam(?) uddhari° b °jagam uddhari° C °uddhari° BbC °ritvā kshema°. — 9. BbC kshema° C °diçā prā° BbC °tīti(b °ti |) madṛishṭvāyā(C °yā) de(B °d de)va sa° retsuḥ | :

11¹. C °jāte sugate bodhisatvaçākyā° b °tāni jātāni | sunda°. — 11². BC pañca hi kaññyā° b pañca hi ka°. — 12¹. b °dāçiçatā° C °dāsaçatāni° b °ni chandikāpra°. — 12². b °kanthaka° BbC °khāni pañca ha°. — 13. C °ndanahastiprama° b °ndanahastipotaçatāni prama°. — 14¹. BC °çatāni | pañ° b °çatāni pañ°. — 14². BbC °nahi rājateṣātehi saṁvṛiddhaḥ(C °ddho) prahitā rājā°. — 15¹. Bb °āṇayati | C °āṇayatti | . — 15². BbC ito evaṁ devī(B °vi) niva° b °vartatha ke° BC °tha ke°. — 15³. BbC °abhi bhavishya°.

16². b °ratanāmayī° b °rmitāṁ imāṁ° BC °rmitā imāṁ. — 17¹. B °rājāṁ upa° BbC °sthitā va°. — 17². BC °raṁ vāhishyā°.

याम: । बोधिसत्वो च मायाय मातुः सार्धं शिबिकासमारूढो । शक्रो देवानामिन्द्रो महाब्रह्मा च उत्सारणं करोन्ति ॥

राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आज्ञप्ता । इत एव कुमारं शाक्यवर्धनं देवकुलं नेथ अभयाये देवीये पादवन्दनं ॥ तेहि अमात्येहि राज्ञो वचनेन कुमारो ततो एव शाक्यवर्धनो देवकुलं नीतो अभयाय देवीये पादवन्दे ॥ ते दानि अभयाये देवीये मूर्धेन पादा वन्दापयिष्यामो ति । येन चाभया देवी तेन कुमारस्य पादा प्रादुर्भूता । अभया देवी कुमारस्य मूर्धेन पादेषु प्रपता ॥

नरो चेतियेषु प्रविष्टो अकामो महालोकनाथो नरेन्द्राण शास्ता ।
यदा उत्तमाङ्गेन वन्दापयेंसुः ततो तस्य पादानि प्रादुर्भवेंसु ॥
ततो देवता चाभया इत्यवोचत् न एषो गुरूको ममं वन्दमानो ।
प्रणामं च एषो यदन्यस्य कुर्याद्दृढं सप्तधा अस्य मूर्धं स्फुटेयाति ॥

जातमात्रे कुमारे सर्वसिद्धी सुखी सर्वसत्वा अभू यावदवीचिं । प्रणामं च कुर्वी देवा अभया च तस्य देवी प्रहृष्टा प्रणामं करोति ॥ उत्थापनीया गाथा ॥

जाते जगप्रधाने सर्वे अर्था प्रदक्षिणा राज्ञो ।
तेन नरलम्बकस्य नामं सर्वार्थसिद्ध इति ॥

1¹. B*b*C °māyā ca | mātuḥ °rūḍhāḥ ça°. — 1². C °utpāraṇā ka° B*b* °tsāraṇā ka°. — 3¹. *b* rājño çu° C °nattāḥ | ° B*b* °ṇattā |°. — 3². C ito evaṁ ku° BC °māraṁ | çākyavanaṁ de° tha | abha°. — 4. C °kumārasya mūrddhnena pā° (l. 7) *b* °tataḥ evaṁ çā° B °kyavaddhano° *b* °rddhanaṁ de° B °nīto | abha°. — 5. B °pādā vaṁdanātay(?)ahiyāmeti ye° *b* °ndāmeyā°.
6. B*b* °rasya prādurbhūto(*b* °tā) | . — 7. *b* °mūrddhena pā° BC °ṇatā na°. — 8. C nara ceti° B °cetiyeshu prahṛtā akā° *b*C °praviṣṭā akā° B*b*C °kāmo vandāyetuṁ(C °tuḥ) lokanātha naru° B °ndrānāṁ naṭā° *b* °ndrāṇāṁ naçastāyaṁ | C °ndrāṇāṁ çā° BC °sā mam°. — 9. BC namāmatha utta° *b* yathottamāṁ° B °na vadāyetaṁ ato'sya pā° C °ndāmetaṁ ato'sya pā° *b* °ndāyetuḥ || ato asya pā° B °vetsu | *b*C °vetsuḥ | . — 10. BC °vatā bhayā itya(B °ty)vocat | eṣo° *b* °vocad eṣo° B*b*C °po mama pādavandamāno pra°.
11. C °yandasya° *b* °kuryā(?) dṛḍhaṁ | sa° BC °dhaṁ | sa° B*b* °ptadhāsya mū° C °ptadhāsyā mū° B*b*C °mūrddhnā spha(*b* °sphu)teyā iti sa | jāta°. — 12¹. C °re 'rtha° *b* °re rthau° B*b*C °siddhiḥ su° BC °sukhaṁ sarva° C °abhūt yāvad avīciṁ | . — 12². B*b*C praṇāmaṁ ca kurvi(*b* °rvī |) abha° C °sthā prathamaṁ praṇāmaṁ karonti | B °sthā pramāṁmaṁ karoti° *b* °roti || . — 13. B*b*C °nīyo gā° BC °thā jāte ja°. — 14. B °dhāna sa jātamātrasya me bh°. . . (*ici B reprend tout le passage depuis p. 22, 2; cf. ci-dessus. A, qui, lui aussi, a cette répétition, la rattache de la manière suivante :* jagapradhāna sa hṛishṭā praṇāṁ karoti utthāpanīyo gāthā jāte jaga pradhānetaḥ jātamātrasya sarvaḥ . . .) C °artha pra° ṇā | rājñā te° B °jño tena°. — 15. C °na nalaramba° B °ralambaka° BC °nāma sarvā°.

राजकुलं कुमारस्मिं प्रविष्टे सबलपुरोहितं नृपतिः ।
लक्षणविधिगुणकुशलां विप्रां परिपृच्छते धीरं ॥
तं विज्ञाय च देवा महेश्वरा नाम चित्तवशवर्ती ।
मा लक्षणा अकुशला विकल्पयिष्यन्ति द्विजसंघा ॥
विगतमदमानदर्पा अष्ट सहस्रा महेश्वरवराणां ।
देवनरगुरुं कृताञ्जली संप्रतिजातं उपगमेंसु ॥
ते राजकुलद्वारे शुचिवस्त्राम्बरक्षिता स्तिमितशब्दाः ।
प्रतिहाररक्षमब्रवीत् सुमधुरकरविंकलघोषाः ॥
शुद्धोदनं उपगम्य ब्रूवीहि इमे लक्षणगुणविधिज्ञा ।
तिष्ठन्ति अष्ट सहस्रा प्रविशेंसुः यदि अनुमतन्ते ॥
साधूति प्रतिश्रुत्वा प्रतिहाररक्षो प्रविश्य राजकुलं ।
अब्रवीत्कृतांजलिपुटो प्रीतमनसो पृथिवीपालं ॥
अतुलवरदीप्तयशसा कारय राज्यं चिरं निहतशत्रु ।
द्वारे ते ऽमरसदृशा तिष्ठन्ति प्रवेष्टुमिच्छन्ति ॥
प्रतिपूर्णविमलनयना मधुरस्वर मत्तवारणविचारी ।
भवति मम तेषु शंका न ते मनुजा देवपुत्रास्ते ॥
परिचंक्रमतां तेषां धरणीरजो क्रमवरां न स्पृशति ।
न च मार्गं पश्यति पदं पृथिव्यां इदं अपि आश्चर्यं ॥
गम्भीरस्तिमितचेष्टा आर्याकारा प्रशान्तदृष्टि यथा ।
विपुलां जनेन्ति प्रीतिं जनस्य समुदीक्षमाणस्य ॥

1. BC rājakumāre pra° C °viṣṭo sva° B °vara puro°. — 2. C °paliṣiguṇa ° prāṁ pary-yesha° B °prāṁ paryesha°. — 3. C °sattiḥ | sa°. — 4. BC °kalaṃa koça° C °vikalpayi° BC °dvijāvasaṁsā | . — 5. BC °heçvarāṇāṁ | .

6. C °kṛtāñjaliṁ saṁ° BC °motsuḥ | . — 7. B °dvāle çucivastrasmaravadā° C °vastra-tvarasthi° BC °bdāḥ prati°. — 8. C °hāralakshaṁ abravīta sumadhurakaraviṁ° B °hārara-kshaṁ abravīt sumadhurakaraviṁ° C °ghosho çu° B °shāḥ çu°. — 9. BC °danaṁ upagamya krohi i ° jñā ti°. — 10. BC °nti | a ° haṁsuṁ praviçe(C °seṁsuḥ ya°.

11. C sādhu pratiçru ° hāralaksha° B °kulaṁ a°. — 12. B °lipuṭo pri° BC °naso | pṛi ° pāla atu°. — 13. C °tulabala dīpta° B °ptaça yaça° BC °kāraye rājyaṁ° C °jyaṁ viraṁ ni°. — 14. BC °te amara° C °sthati pra° B °m ichanti prati°. — 15. C paripūrṇṇaṁ vi° B °pūrṇṇā vi° C °nayanaṁ madhu°.

16. C °teshu saṁkā° B °devaputrāste | . — 17. B paricakra° BC °kramanto teshāṁ dha-raṇira ° spṛiçanti | . — 18. C na ca sāmaṁ paçyami padaṁ° B °sāmaṁ paçyati yad edaṁ pṛi° BC °idaṁ pi āçcaryaṁ ga°. — 19. B °mitacesṭā° C °ārya āçcaryyakārā° B °yathā vi°. — 20. B vipulaṁ janeti pri° C vipulā janetri prīti jana°.

अन्यं च दानि अद्भुतं शरीरच्छाया न दृश्यते तेषां ।
तेषां च सन्धिशब्दो संक्रमतां न श्रुयते कश्चित् ॥
निःसंशयं उपगता पुत्रवरं नरवराधिप द्रष्टुं ।
अभिनन्दं अभिवादय पश्याहि अयोनिजां देवां ॥
वरमाल्यगन्धहस्तां लीलाचेष्टां मनोरमशरीरां ।
दीप्यन्तां इव शिरीये असंशयं प्रवरमरुतस्ते ॥
शुद्धोदनो निशाम्य वचनमिदं हर्षकम्पितशरीरो ।
अब्रवीत् भणाहि सुवचनं प्रविशन्तु निवेशन[110b]मुदारं ॥
किंकारणं न एदृशा प्राकृतपुरुषाण भोन्ति आकारा ।
न पि मानुषाण ईदृशी ऋद्धि भवति यादृशीं भणासि ॥
अथ सो प्रतिहाररक्षो उपगम्य महेश्वरां इदमवोचत् ।
श्रद्धो कृतांजलिपुटो प्रणम्य हृष्टो मुदितचित्तो ॥
अभिनन्दते नरपतिः प्रविशन्तु भवन्तो दिव्यपुरकल्पं ।
राजवृषभस्य वेश्मं नराधिपतिना अनुज्ञाताः ॥
एतं श्रुत्वा वचनं अष्टसहस्रं महेश्वरवराणां ।
प्रविशन्ति पार्थिवकुलं अनिहतकुलवंशमुख्यस्य ॥
शुद्धोदनो पि राजा महेश्वरां दूरतो निशामेत्वा ।
प्रत्युत्थितो सपरिवारो गौरवबलभावितशरीरो ॥
तां अवच राजवृषभो स्वागतमनुरागं भवि सर्वेषां ।
प्रीता स्म दर्शनेन प्रशमदमनयेन च भवतां ॥

1. B ayaṁ ca° C anyaṁ vadâni adbhu ° rîraṁ châyâ° BC °çyate | teshâṁ sandhi°. — 2. BC sandhi ° kramantâṁ na ° çcit niḥ saṁ°. — 3. C °saṁçayaṁ drupaga° B °dhipau drashṭuṁ abhi°. — 4. C °nande abhivâdayaṁ paçyâ° B °jâṁ dodevâṁ | . — 5. C °mâlyaṁgandha° B °rîrâṁ dî° C °rîrâṁ dîpya°.

6. C dîpyantâm iva çayaṁ° B dîpyantâm iva° BC °çayaṁ vara° C °rutâṁ çuddho° B °rute | çuddho°. — 7. C °rshakaṁpita° BC °rîro abra°. — 8. BC °t bhaṇa suca ° viçântu nive°. — 9. C °raṇaṁ sacet sadṛçâ B °ṇaṁ na eddṛçâ prâ° C °shâṇa bhavanti â°. — 10. BC nâpi mâ° B °shâṇâm îdṛçî vidhi bhava° C °shâṇâṁ îdṛ vidhi bhava° BC °yâdṛçî bhaṇasi || a°.

11. C °hâralakshe u ° çvaraṁ idam a°. — 12. BC °taṁjaliṁpuṭo ° citto abhi°. — 13. BC °pati pravi° B °viçante bhavatu devapura° C °viçanto bhavati devapurakalpa râja°. — 14. C °patino anu°. — 15. BC evaṁ çru ° canaṁ ashṭa ° çvarâṇa(C °ṇâṁ) varâṇâṁ pra°. 16. BC °viçaṁti(C °çanti |) râjakulaṁ. — 17. B suddhoda° C °çâmyatvâ pra° B °metvâ pra°. — 19. B tam avaca° C taṁ avaca° BC °bhava sarveshâṁ pri°. — 20. C prîtâ-smada ° çamadesahareṇa ca° B °çamadaçaha° BC °bhavantânâṁ | .

संचियन्ते इमानि अस्माकं आसनप्रधानानि ।
आख्यां ताव भवन्तो अस्माकमनुग्रहार्थाये ॥
अथ ते तेष्वासनेषु कनकरत्नविगुणचित्रपादेषु ।
विगतमदमानदर्पा निषीदि अनवद्यकर्मान्ताः ॥
ते कंचिदेव कालं आगमयित्वा नराधिपमवोचत् ।
शृण्वतु भवान्प्रयोजनं यं अस्माकमिह गमनाये ॥
सर्वजनवचगात्रो उत्पन्नो लोकसुन्दरो तुभ्यं ।
पुत्रो किल मनुजपते लक्षणगुणपारमीप्राप्तो ॥
वयमपि लक्षणकुशलास्समर्था गुणदोषलक्षणं ज्ञातुं ।
यदि न गुरुत्वं भवतो पश्येम महापुरुषरूपं ॥
सो अपथ इमं पश्यथ सुव्यपदेशप्रवेशं मम पुत्रं ।
मरुमनुजहर्षजननं लक्षणगुणपारमीप्राप्तं ॥
अथ स मृदुकाचलिन्दिकप्रवेशिये गुणधरं गृहीत्वान ।
अंकेन वादिचन्द्रं उपनामयति सुरनराणां ॥
आलोकयित्व दूरा महेश्वरा पराक्रमं दृष्ट्वानस्य ।
मूर्धेनि विगलितमकुटा निपतन्ति महीतले हृष्टाः ॥

ते दाणि राजानमारोचेन्ति । लाभा ते महाराज सुलब्धा यस्य ते यं महापुरुषो कुले उत्पन्नो द्वात्रिंशतीहि महापुरुषलक्षणेहि समन्वागतो ॥ तद्यथा ॥

समा हेष्टा च दीर्घा च आयता उत्संगपंचमा ।

1. BC saṁvi(C sevi)dyanti imā ° smākam āsane pra ° ni āsāṁ°. — 2. BC °tāvad bhavanto°. — 3. C atha te āsane° B atha te āpravicanneshu ° tanvicitre viçu° BC °çuddhe citra°. — 4. BC °karmantāḥ te°. — 5. BC °d evaṁ kālaṁ°.

6. BC çrinu vayaṁ prayojanaṁ asmākam ihāgama°. — 7. B °tpannā lo° C °tpannāḥ lo ° tubhyaṁ pu° B °tubyaṁ(?) putro | kila°. — 8. B °pālamiprāptā | sa° C °pāramiprāpte vaya°. — 9. C °çalāḥ samartho gu° kshaṇa jñā°. — 10. BC °guru bhava° C °te paçyama mahā ° puṁ so°.

11. BC °vaca paçya°. — 12. BC marumarujaha ° guṇaparimiprā°. — 13. BC atha mṛidu° C °calindikapraveçiya gu° B °praveçiya gu° BC °gadharo graho° B °tvāna aṁke° C °tvāna aṅgena°. — 14. C aṅgena ° vāricandraṁ upanāma°. — 15. BC °yitvā durā° B °çvaro parā° C °çvara varā° BC °kramāṁ daça° C °çalaraṇya | .

16. B mūrddhnāni vi° C mūrddheni vi° BC °nipatanti | mahī ° rhṭāḥ te dā°. — 17¹. B °jānaṁ saṁrādhenti | C °jānaṁ saṁrādhyanti | . — 17². B °aya teshāṁ ma° C °aye te vayaṁ ma ° tpannaḥ dvā° B °tpannaṁ dvātriṁçatehi mahāpuruṣalakshaṇehi° C °samanvāgato | . — 18. BC °thā samā°. — 19. BC °āyato upasaṁkhapaṁ° C °camāḥ | .

एणि वृत्तप्रतिष्ठितो कोश न्यग्रोध ते दश ॥
मृदुजाला च प्रतिपूर्णा एका ऊर्ध्वाग्रपंचमाः ।
श्लक्ष्णच्छवि हंसान्तरा च उत्सदा च ते दश ॥
रसं सुवर्णसीहो च समा शुक्ला च पंचमा ।
समा प्रभूता ब्रह्मा च नीलगोपक्ष ते दश ।
ऊर्णा उष्णीषशीर्षं च नाथो द्वात्रिंशलक्षणो ॥

दक्षिणापथे अपरो ब्राह्मणकुमारो [111ᵃ] उज्जेनीयं ब्राह्मणमहाशालस्य पुत्रो श्यामो असितो वर्णेन पण्डितो निपुणो मेधावी । तेन गुरुकुलातो वेदा च मन्त्रा च शास्त्रा च अधीता ॥ सो दानि अधीतवेदाध्ययनो गृहातो निष्क्रम्य विन्ध्यपर्वतं गत्वा ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो मूलफलपत्रभक्षो उञ्छवृत्तिः ॥ तेन तहिं विन्ध्यपर्वते आश्रमं मापयित्वा वाहितकेन मार्गेण युक्तेन घटन्तेन व्यायमन्तेन चत्वारि ध्यानानि निष्पादितानि पंचाभिज्ञा च साक्षात्कृता ॥ सो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो बहुश्रुतो वेदपारगो असितो ऋषि सर्वत्र अभिज्ञातो परिज्ञातो । असितो ऋषि दिवि परिघुष्टो अन्तरीक्षचरो महर्द्धिको च महानुभावो पंचमात्रेहि शिष्यशतेहि सार्धं नालकेन च तहिं आश्रमे प्रतिवसति ॥ सो तं बोधिसत्वस्य जातमात्रस्य पृथिवीचालं च दृष्ट्वा महान्तं च अवभासं दृष्ट्वा मनोज्ञानि च अमानुष्याणि च गीतवाद्यशब्दानि श्रुत्वा दिव्यानि पुष्पवर्षाणि पतन्तानि दृष्ट्वा देवकोटीसहस्राणि च अप्सरसहस्राणि च दिव्यमाल्यगन्धहस्तानि खगपथेन पूर्वामुखमभिपतन्तानि अन्यानि च अद्भुतशतानि दृष्ट्वा उद्धर्षितरोमसंजातो ॥ किमिदं अद्य जंबुद्वीपस्य । इयं अद्य कस्यानुभावेन पृथिवी च

1. BC eṇi (B eṇi) vṛttapa(C *hava)tishṭhito* C *to kroçaṃ nya* *daçaḥ eṇi* B *daça eṇi*. — 2. C *dujālī ca paripūrṇṇa ekā urddhaṃ ca pañcamāḥ | B *jālī ca pratipanno ekā ūrddhaṃgapaṃ*. — 3. BC çlakshṇāyi(C *ṇ)tā ca(C *va) haṃsaka naddha to(C *ddha) daçamaṃ(C *radamaṃ)savarṇṇa*. — 4. C *raṃsaṃsiṃho caṃdramā ça* B *çukrā ca pañcamā ramā*. — 5. BC *bhūtabra* C *hmā va nī* BC *gopakshmaṇo da* B *daçaḥ |.
6. BC ūrṇṇo u* B *ushṇishashīrddhaṃ ca nā* C *shayaśīrṇḍhā(?) ca nā* B *dvātriçalakshaṇo da* C *çallakshaṇadhara da*. — 7. B *hmaṇo ku* C *tro syāmo a* BC *puno medhāvī te*. — 8. BC *kule(C *li)to ve* B *çāstrato adhita |. — 9. C *dhyavanā gṛi* B *gṛihato* B *rvata ga* *ksho uchavṛittiṃ | C *ksho uccavṛittiḥ |. — 10. C tena gatiṃ vi* C *çrama mā* B *çrame mā* C *ṇa pūjyanto* C *pañca cabhi* *sākshikṛito | B *tkṛito |.
12. B *shi samnatena a* C *to asito ṛishi* B *rijñāto mi*. — 13. BC *divi righushṭa(B *shṭho) anta* C *rikshe carā ma*. — 15. BC *amanushyā* C *koṭi saha* B *divyamālya* C *khagathena pūrvābhimukha* B *mukha abhipa* BC *uddharshi* *jāto kiṃ i*.
19¹. B kim idaṃ kim idam adya* C *dya jambudvī*. — 19². B imaṃ adya* C ima ayaṃ kasyā*.

कम्पति अद्भुतशतानि च प्रादुर्भूतानि ॥ सो दानि ऋषिः दिव्येन चक्षुषा सर्वजंबुद्वीपं प्रत्यवेक्षति कस्य इमं तेजानुभावं एदृशं मनोज्ञानि च गीतवादितशब्दा निश्चरन्ति दिव्यानि तूर्यशतानि श्रूयन्ति देवाश्च देवकन्याश्च दृश्यन्ति दिव्यानि च पुष्पवर्षाणि प्रवर्षन्ति चन्द्रादित्यसहस्राणि च दृश्यन्ति नरकसहस्रेषु नार्चिः प्रज्वलति । एकान्तसुखसमर्पिता च सत्त्वा संजाता ॥ सो तथा दिव्येन चक्षुषा अद्राक्षीत् ॥ पुरस्मिमेन कपिलवस्तुस्मिं नगरे राज्ञो शुद्धोदनस्य पुत्रो जातो कृतपुण्यो महेशाख्यो महानुभावो यस्य तेजानुभावेन जम्बुद्वीपे एवंरूपाणि अद्भुतशतानि प्रादुर्भूतानि । देशकालेन कुमारं द्रक्ष्यामि ॥ सो दानि कालं च समयं च ज्ञात्वा कुमारस्य दर्शनाय संबहुलेहि शिष्येहि संपरिवृतो वैहायसेन ऋद्धिये कपिलवस्तुमनुप्राप्तो राज्ञो शुद्धोदनस्य अन्तःपुरद्वारे ॥ अमात्या च प्रतिहारो च ऋ[111ᵇ]षिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थिता । किमाज्ञापेति भगवां केनार्थं किमागमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ शुद्धोदनस्य प्रतिहारेय असितो ऋषि दर्शनकामो ॥ प्रतिहारेय राज्ञो निवेदितं ॥ असितो ऋषि दर्शनकामः ॥ राजा शुद्धोदनो असितस्य ऋषिस्य आगमनं श्रुत्वा अभिज्ञातस्य विश्रुतस्य महाभागस्य प्रतिहाररक्षमाह ॥ प्रविशतु ऋषीति ॥ प्रतिहाररक्षेण निर्धाविय ऋषिस्य निवेदितं । प्रविशतु भवां ॥

ऋषि प्रविष्टो । राजा सान्तःपुरो ऋषिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ अभिवादेमि भगवन्तं निषीदतु भगवां ॥ ऋषि राज्ञो जयेन वर्धापयित्वा निषण्णो ॥ राजा पृच्छति ॥ किं भगवं आगमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ कुमारन्तो द्रष्टुकामो ॥ तस्मिंश्च काले कुमारो अन्यतरं शान्तसमाधिं समापन्नो ॥ तेषामेतदभवत् । प्रसुप्तो कुमारो ॥ ततो राजा ऋषिं आह ॥ भगवं आगमेहि मुहूर्तं कुमारो संप्रति ओसुप्तो ॥ ऋषि आह ॥ महाराज न कुमारो ओसोपति ॥ राजा कुमारस्य

1. C °sarvaṁ jambudvīpaṁ pra° C °mukhāvanto e° B °vaṁ | edṛi° C °tūryyaçabdāni çru° BC °vakanyāçca ° nti devyāni° B °sahatī candrā° B °çyanti karaka° C °nāgninām pra°. — 5¹. BC °satvānāṁ saṁ°. — 5². BC °kshusho adrā°.

8¹. BC °kalyānah | . — 8². B °çishyehi saṁ° BC °vṛito | vai° C °sena hiriye ka° B °sena ṛdhiye ka° B °rājñe çuddho° B °drāre a°. — 10. C °mātya ca pra° BC °tthitā ki°.

11¹. B kim ājñāpeti | bha° C °jñāpeti bhagavān kenā° C °m āgata pra°. — 11². BC °retha | a° BC °kāmo pra°. — 12². C °nakāmo | rā° B °kāmah rā°. — 13. B °hārarakaha°. — 14¹. C °viçantu ṛishiñ pra°. — 15. BC °ditaṁ pra° C °bhavān ṛishi pra° B °vāṁ ṛi°.

16¹. BC °tthito a°. — 16². B °vādemi bhagavāñ nishi° C °shidu bha°. — 17¹. B °rddhāpitvā nishaṇṇā | C °nishaṇṇo rā°. — 18¹. BC °bhagavān āgama° C °naprāyoja°. — 18². C °kāmas tasmiñ°. — 19¹. C tasmiñ ca kā ° çāntaṁ samā° BC °panno te°. — 19². C teshām evaṁ eta°. — 19³. BC °māro ta°. — 20¹. BC °rājā ṛishi ā°. — 20². BC bhagavāñ ā ° samprasupto ṛi°.

21¹. C °ssayati rā°. — 21². B rājakumā ° raṁ jāgrataṁ | C °raṁ jāgrataṁ |.

मूलं चक्षीनो पश्यति च कुमारं चार्थितं ॥ राजा ऋषिस्य विज्ञप्तो । महाभागो ऋषिः ॥ राज्ञा आगत्तं । उपनामेथ कुमारं ऋषिस्य ॥ कुमारो मूच्छायां अजिनप्रवेणियं गृह्य ऋषिस्य उपनामितो ॥ ऋषि कुमारस्य दूरतो एव कायेन महापुरुषलक्षणानि दृष्ट्वा अंजलिं मूर्धनि कृत्वा प्रत्युपस्थितो ॥ नमस्कृत्वा कुमारो ऋषिणा प्रतिगृहीतो ॥ ऋषिः कुमारस्य द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि प्रत्यवेक्षति ॥

ऋषिश्च तत्र राजकुले कुमारस्य चक्रवर्तिशब्दं शृणोति । नैमित्तिकेहि कुमारो व्याकृतः राजा चक्रवर्ती भविष्यति ॥ ऋषिस्य भवति ॥ नायं चक्रवर्ती भविष्यति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति ॥ ऋषिस्तानि लक्षणानि दृष्ट्वा न एदृशानि राज्ञो चक्रवर्तिस्य लक्षणानि बुद्धानामेदृशानि लक्षणानि भवन्ति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति । अहं च नचिरेण कालेन कालक्रियां करिष्यामि । इदं च रत्नं न द्रक्ष्यामि । इमस्य धर्मं न श्रोष्यामि गणोत्तमं च न द्रक्ष्यामि ॥ ऋषि प्ररोदी अश्रूणि च प्रवर्तयति ॥ राजा शुद्धोदनो असितं ऋषिं रुदन्तं दृष्ट्वा सान्तःपुरो उद्विग्नो जातो ॥ किं भगवन्तं कुमारं दृष्ट्वा रोदसि । मा कुमारस्य काचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ कुमारस्य जातमात्रस्य पृथिवी कम्पिता षड्विकारं अवभासः लोके प्रादुर्भूतः देवशतेहि पूजितो दिव्यानि कुसुमवर्षाणि दिव्यानि च तूर्यसहस्राणि संप्रवादितानि शब्दा निश्चरेन्सुः ॥ कुमारे जातमात्रे कपिलवस्तुस्मिं पंच कुमारशतानि जातानि पंच कन्याशतानि पंच दास[1.12*]शतानि पंच दासीशतानि संजातानि पंच हस्तिपोतशतानि पंच अश्वशतानि पंच निधानशतानि प्रादुर्भूतानि पंचहि राजशतेहि जयवृद्धीये प्रेषिताश्चो अन्यानि पि च आश्चर्याद्भुतानि । भगवां च कुमारं दृष्ट्वा रोदिति । एवं मे भगवं आख्याहि मा कुमारस्य कांचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ ऋषिराह ॥ महाराज

1[1]. C °smitaḥ ma° B °smito ma°. — 1[2]. BC °shiḥ rā°. — 2[1]. BC °tam̃ upa°. — 2[2]. B C °sūkshmehi ajita(C °tra)praveçiyam̃°. — 3. BC °to evam̃ kā° B °mūrddhnane kṛi° C °mūrddhne kṛi° BC °sthito na°. — 4. BC °māraṁ ṛi° B °hīto ṛi°. — 5. C ṛishi kumā° trim̃çanmahā°.

6[1]. B °vartiçabdam̃°. — 6[2]. B nemitti° C °vyākṛito rājā; cakra° shyati buddho a°. — 7[1]. B °ti nāyam̃°. — 8[1]. C ṛishiḥ tāni° C °shṭvānnidṛiçā° B °vartitasya la° C °rtitasya le° edṛiçāni bhava°.

11[1]. B imañsya dha° C imam̃ ca dharma na çro°. — 11[2]. BC °açrūṇi ca°. — 12. C °ntaḥpure u° B °jāto kim̃°. — 13[1]. C °gavan kumā° B °dasi mā° C °dasi ma°. — 13[2]. B mā | ku° C ma ku° BC °sya kācid vi°. — 13[3]. C kumāro jātasya tasya pṛithivī kam̃pitā ° obhāso loke prādurbhāvaḥ deva ° ditāni gītavāditaçabdā° BC °çcaretsuḥ ku°.

16. C kumāro jā° kumāraçatāni° BC °ca kam̃nyāçatāni pañca dā° C °hastiçatāni pota° B °tehi jāyevṛiddhiye bodhaye preshitā ca anyān api ca ā° C °tehi jātāye vṛiddhibodhaye preshitāto anyān api ca ā° BC °dbhutāni bha°. — 19[1]. C °gavām̃ ca ku° BC °rodati ||. — 19[2]. B °gavām̃ ā° C °gavān ākhyā° BC °rasya kim̃ci ° çyati || — 20[1]. C °na kāñcid vi°.

कुमारस्य न कांचिद्विपत्तिं पश्यामि । एवंरूपाणां महाराज महापुरुषाणां कदाचित्कर्हिचिल्लोके प्रादुर्भावो भवति । अयं महापुरुषो प्रादुर्भूतः बुद्धो लोके भविष्यति । अहं च बुद्धो न द्रक्ष्यामि । धर्मं च देशयिष्यति औपशमिकं चार्यं च निर्वाणिकं च तं च न श्रोष्यामि । गणवरं चास्य न द्रक्ष्यामि बुद्धविकुर्वितानि न द्रक्ष्यामि । तदेतां महाराज आत्मनो महाविपत्तिं दृष्ट्वा रोदामि ॥ ऋषिः बोधिसत्त्वं चतुर्हि कारणेहि एकांशेन व्याकरित्वा बुद्धो यं लोके भविष्यतीति प्रक्रान्तो ॥

नीवरणानि विजहित्व एकाग्रेण मनसा मम शृणोथ ।
यथा असितो परिदेवे उत्पन्ने शाक्यकुमारे ॥
असितो नाम महर्षिः अभूषि यो वसति विन्ध्यविषयस्मिं ।
नियतनिचयो महात्मा महाकपिलजटमांगरुहः ॥
आरण्यशास्त्रकुशलो ज्ञानी पंचान सो अभिज्ञान ।
कैलासशिखरवासी धनपतिरिव गुह्यकाधिपति ॥
सो वसति काननभूमिं मूलफलमकृष्टं कल्पां वृत्तिं ।
शिष्येण नालकेन सार्धं अन्येहि च बहुहि ॥
दशकुशलकर्मसेवी प्रशमदमरतो परे च ओवदति ।
देवगुणपारमिगतो ऋषिः परमशीलसंपन्नो ॥
अवभासो च सुविपुलो प्रीती लोकोत्तर असंमुह्यन्तो ।
सत्वा चैकान्तसुखी अभुन्सु पृथिवी च कम्पेसि ॥
सो तत्र संनिषण्णो पश्यति मन्दारवाणि कुसुमानि ।
धरणीतले पतितानि दिव्यानि च कल्पपुष्पाणि ॥

1. C °purushāṇāṃ°. — 2. C °durbhāvaḥ bu°. — 3¹. C °kshyāmu dha° B °kshyāni dha°. — 3². BC °shyati | au° B °cāryāni nirvā° C °cāryyā nirvā° BC °shyāmi ga°. — 4. BC gaṇavaraṃ° BC °buddhanikūrvitā°. — 5¹. C °tmano vipa°. — 5². BC °ṇehi | ekāṃ° B °bhavishyaṃtīti pra°.

7. B nivara° BC °hitvā e°. — 8. C asito °tpanna çākyaṃ kumāro sai° B °çākyaku°. — 9. BC °nāma abhū° C °sti vindhyavi° yasmiṃ ni° C °shayasmiṃ ni°. — 10. C nicayalayo ma° B niyataçayo° pilavasta utta° C °ṭāmāṅgaruho ā° B °ruhaḥ ā°.

11. B °ṇyaçāstraku° BC °jñāna kai°. — 12. BC °lāçaçikharavāsī dhanapater iva°. — 13. B °kṛishṭa drāñcha vṛi° C °kṛishṭe occavṛi°. — 14. BC so çishye° B °ṛddhaṃ anyehi° BC °bahūni daça°. — 15. B °dame rato°.

16. BC °ṛishi para° C °çīlasampanno o° B °nno obhā°. — 17. C obhāse ca° B °so ca vipulo° BC °prīti lokottarā a° C °samudya° BC °hyanto satvā°. — 18. C °kānte sukham abhutsuḥ pṛi° B °kānte sukha abhunsuḥ pṛi° C °vī ca kampesu so ta°. — 19. BC °tatra nisharṇṇo pa° B °ravāṇi ku° BC °ṇāni dha°. — 20. BC °ṇītale° C °vyāni kalpa°.

पश्यति असितो च नभे आभरणशतानि विप्रकीर्णानि ।
सहसा प्रधावितानां गगनतले देवकन्यानां ॥
मधुरं च किंनरीणां शृणोति गीतस्वरं गिरिगुहासु ।
गिरिनदियो कूलवहां भ्रमयति कुसुमाकुलजलौघां ॥
अवभासं पि च विपुलं समन्ततो पश्यति दशदिशासु ।
सहसा समुत्पतन्तं रवितरुणमरीचिसंकाशं ॥
एतानि च अन्यानि च बहूनि आश्चर्यकानि दृष्टान ।
उद्धर्षितरोमकूपो असितो चिन्तामनो आसि ॥
किन्नु खु मही प्रचलिता गगनतले दुन्दुभिनो च नदन्ति ।
ओभासितो च [112b] लोको प्रवर्षति च पुष्पवर्षाणि ॥
न विभान्ति चन्द्रसूर्या नगगणश्चो क्षुभ्यते असिततोयो ।
यक्षोत्तरीयपटला दृश्यन्ति कुसुमाकुलजलौघा ॥
सर्वे चिमे द्रुमवरा अकालकुसुमेहि .... च्छादिता ।
अद्य फलकुसुमभरिता सुरभी गन्धा प्रवायन्ति ॥
न च प्रज्वलते अग्निः निरयसहस्रेषु अद्य दिवसेन ।
न च वेदयन्ति दुःखं लोकान्तरिका विनयमाना ॥
न चापि क्षुधापिपासा यथा पुरे जायते शरीरस्मिं ।
हृदयं च मे प्रमुदितं किन्नु खलु भविष्यति अद्य ॥
अतिबलमुदीर्णहासा किं तु खलु पुरस्तिमे दिशाभागे ।
धावन्ति देवकन्या चन्दनचूर्णं गृहेत्वान ॥

1. BC paçyati ca asita nâmâ(C °ma â)bha° B °bharaṇâça° BC °tâni ca praki°. — 2. C sahasâ pra° C °gagaṇatale B °gagane tale° BC °vakanyânâṁ ma°. — 3. C °ca kinnari° BC °tasvarânigiguhâsu giriṇa°. — 4. B °nadiyo kula° C °nadikalava° BC °hâṁ gamyati | ku-su ° lajâloghâṁ o°. — 5. BC °bhâsaṁ ca vi° C °pula sama° BC °çyati | da° B °çâsi saha°.
6. B °tpataṁti ravi°. — 7. BC °açcâ u°. — 8. BC uddhaṣitaro° C °to cittâmano°. — 9. BC kin (C kiṁ) tu khalu mahi° C °pracaritâ gagaṇatale dundubhi nandati o° B °ndubhi nandanti o°. — 10. C obhâsato ca loke ca varsha° B °ko ca varsha° BC °rshati pushpa°.
11. B navaṁ yatiṁ candrasûryo la° C naga patiṁ candrasûryyâ lava° BC °kaluddya asitatoyo ghatta° L °kaluddhya asitota(ou te?) podya°. — 12. BC ghottari ° çyanti | ku° B °lajaloghâ sarve°. — 13. B °rve vise (?) dru° C sarve ca me drumavalâ akâraku°. — 14. BC °sumabhârabhari° C °rito surabhi gandhâ°. — 15. C °hasre dya diva° BC °vase na ca°.
16. C °duḥkhâṁ lo° BC °rikâ ca vinayamâna câpi kshu°. — 17. C °jâyate yeri° BC °riresmiṁ hṛi°. — 18. BC °saṁ ca se pra ° nu khalu bhavi° C °ti | adya ati°. — 19. B atibale udîrṇa° C atibale udîrṇa ° diçabhâge | .

को नु खलु महानुभावो उत्पन्नो अद्य जंबुद्वीपस्मिं ।
कस्य यशेन यशवतो अयमेदृशको महाभावो ॥
तहिमेदृशं निमित्तं लोकस्मिं यस्य कस्यचिद्भोति ।
बुद्धानामुत्पादे एदृशका भोन्ति आकाराः ॥
पृथिवीय पतन्तानां शृणोति आकाशे अमरसंघानां ।
उत्पन्नो लोकनाथो बुद्धो होहिष्यति अनेयो ॥
सो दानि प्रमुदितमनो गगनतले शुणिय देवसंघानां ।
अद्य नरवीरगर्भो बुद्धो लोकस्मिं उत्पन्नो ॥
सो सर्वं जम्बुद्वीपं ओलोकयि दिव्यलोचनेहि ऋषि ।
अद्दस शाक्यान कुले जातो शुद्धोदनसुतो यं ॥
तस्यापि एवं दृष्ट्वा जातो दिशासु बोधिय कौलीनो ।
तत्रैव बुद्धशब्दो चरति दृक्ष्यामि तं काले ॥
ते चापि कुठारिहस्ता कृष्णाजिनसुकृतउत्तरासंगा ।
वल्कलचीरांबरधरा आदाय फलोदकमागमि ॥
आकाशे निरालम्बे वायुपथे .... प्रकामि ऋषिः ।
ऋद्धिं संवर्णयित्वा क्षणेन आगमि कपिलवस्तुं ॥
हिमवन्तमूले अद्दर्शि नगरं रम्यं आदित्यबन्धुगुप्तं ।
दुर्धर्षं परशत्रुभिः तं च सुरनगरीयं त्रिदशान इव ।
देवानां प्रविशे ऋषि पुरं शाक्यदर्शनार्थाये ॥
सुसन्निभन्तं प्रविशे आपणापण्यकयप्रसक्तं पूर्णं ।

1. B kho nu kha° C °dvîpasmiṁ ka° B °smiṁ ka°. — 2. C °sya yaçe yaçava° BC °mahânubhâvo ‖ . — 3. B tahiṁ edṛi°. — 4. B °tpâdo edṛi° C °tpâdâ edṛiçaṁkâ bho°. — 5. BC atha vi(B °vîthi)ya pata ° glânâṁ a°.

6. C °tpaṇo lo° BC °ddho bodhishyati | aneyo so dâ°. — 7. C gagaṇatale ° saṁghânânâṁ | . — 8. BC °garbho(C °rbbho) durgo bu° C °buddho lokasmiṁ°. — 9. C °olokayâ di° B °lokayâ di° BC °nehi ‖ ‖ ṛishi(C °shir) a°. — 10. BC adya ashi çâkyânâṁ kule° B °suto | yan tasyâ° C °suto | yaṁ ta°.

11. BC °jâto paṁcasu bo° B °dhiya kulîno | C °dhiya kulîṁno | . — 12. C °kshyâmi naṁ kâ°. — 13. B °krishṇajina° C °krishṇâṁjina° BC °sukṛitaṁ u° C °saṁgo valka° B °saṁgâ valka°. — 14. C valkaravirâmbaradha° B °lavirâṁ° BC °lodakaṁ âgami | . — 15. BC °the prakrami ṛiddhiṁ saṁ°.

16. B °âgamo kapi°. — 17. C °mavantapâdamûle° B °vatapâdamûle addarçi° BC °adhugupta ṁ gupta du(C °dû)rddha°. — 18. C dûrddharshapara° BC °daçânâ(C °na)m iva devâ°. — 19. B °viçe dṛiçi ṛishi puraṁ ṛishi sakadarça° C °viçe edṛiçi ṛishiḥ antaḥpuraṁ ṛishi sakadarça°. — 20. BC susaṁnibha° B °âpaṇyapaṇyakrayaprasaptaṁ hṛi° C °prasuptaṁ hṛi°.

हृष्टजनेहि प्रमुदितहयगजरथपत्तिसंघेहि ॥
सो मनसा उपगच्छन्तो द्वारे प्रविष्टो शुद्धान्ते . . . . ।
शुद्धोदनस्य निलयं निलयं यथा देवराजस्य ॥
प्रासादहर्मियं तं गवाक्षवरशरणपंजरविशुद्धं ।
गिरिकूटं इव जनितं पश्यति गगने विरोचेन्तं ॥
तस्मिं विमानमुख्ये कूटागाराणि रजतश्रीमाणि ।
शोभन्ति कर्णिकायो कनकरजतार्कसंकाशा ॥
गर्भगृहाणि शुभानि च सन्ति विशदशंखहारकसंनिभा ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व च[113*]न्द्राणि ॥
दृश्यन्ति तत्र उभा वेरुलियस्य सुकृतेहि फलकेहि ।
गृहसूचीकावलीहि विद्युघनप्रभेकवर्णानि ॥
पश्यन्ति तोरणानि कनकमया चापविद्धानसदृशानि ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व चन्द्राणि ॥
क्वचित्क्वचित्कालमेघसदृशसमदा पि भुवन्ति विय तोयं ।
क्वचिन् निश्रितार्कसदृशा सतारका विचरन्ति क्वचिन् ॥
मार्जारपोतका पि च क्वचित्क्वचित्सहसावपतन्ति तहिं ।
वसन्ति च पारेवतेहि क्वचित्क्वचित्संपतन्तेहि ॥
मधुरं च पंजरगता क्वचित्क्वचित्कोकिला निकूजन्ति ।
शुकसारिका क्वचित्क्वचिदाभरणनिद्रार्तविभ्रान्ता ॥

1. C hṛishṭaṁja°. — 2. C sa mana° BC °pagato dvāre° C °ddhānto çuddho° B °ddhānte çu°. — 3. BC °jaya prā°. — 4. BC °daharmiye gavā° C °paṁjalaviha°. — 5. BC °kūṭam iva ga° C °ti gagaṇa vilokayantaṁ ta° B °centaṁ ta°.

6. C °mamukhe kūṭāgārāṇi rajatā çrīmān çobha° B °rajataçrīmāni ço°. — 7. BC °nti | karaṇi° C °ṇṇikoyo kutānanakutārvasaṁkāçā | . — 8. B °bhāni tasaṁti vishaçaṁkhahāraka-saṁnibhā nirmalara° C °bhāni taṁ santi vishasaṁkhahārakasaṁnibhā nirmalara°. — 9. B C °kāçā dyatiratha kṛitā° C °vaçcandrāṇi dṛi° B °va caṁdrāṇi dṛi°. — 10. B °çyanti | tatra candrabhāveralitayasya° C °çyanti | tatraivaṁ ubhā veḍulitayasya° C °phalehāṁ hi gṛi° B °phalakhihi gṛi°.

11. B gṛihastūpikāva° C gṛihastūlikāva° BC °rṇṇāni pa°. — 12. C °mayāni a° B °pui-jāla° C °jālāna° B °çāni vi° C °çāni mala°. — 13. BC °laratasaṁpra° nti ca kṛitā ca can-drāṇi(C °ni) | . — 14. BC kva(B ka)cit kālame° çasamayāni çri° yaṁ kva°. — 15. B °ni-çritāṁkasadṛi° C °niçritākhasadṛi° B °ranti | mā°.

16. B mājārapātakā pi ca kacit saha° C °rjālapo° ca kvacit saha° BC °hasā opatanti tahiṁ sa°. — 17. BC santehi ca° C °ca vahirgaṇehi° BC °çehi ca kva° B °padantehi ma°. — 18. C °raṁ paṁjalagatāh kvacit koki° B °tā kvacit koki°. — 19. B °kasārakāṁ kva-cit | ābha° C °kasāikāṁ kvacit | ābha° BC °bhrāntacittā ca°.

शुद्धं दशसु विदिशासु चतुरस्रं निर्मितं सुश्राविद्धं ।
दुर्धर्षितं अरीभिः सूत्रग्रहस्य समुपचीर्णं ॥
बहुविधरत्नसंचयाढ्यं अनेकविचित्रसंघातभूमियां ।
सीहो निषद्यति यिहं वसति च उदेन्तमादित्यं ॥
तं युग्ययानकविगतं चेटीविलासिकाहि च उपेतं ।
काषायकर्बुरवर्णा वर्षधरसमाकुलं प्रविशे ॥
प्रेष्यगतयानकविजितं आर्यजनसमाकुलं शुचिसुगन्धं ।
प्रविशि भवनदुवारं प्राप्तो अटितो न्यसंरोधं ॥
ओसरणे च भरिता अद्द्रि प्रमदा स्थितसंभ्रान्तेन ।
प्रगृहीतखड्गहस्ता यतिरिव प्रियदर्शनप्रलापा ॥
असितो चासौ व्यक्तो गम्भीरो सर्वशास्त्रसुविधिज्ञो ।
प्रतिहाररक्षनयोच निवेदये शाक्यराजस्य ॥
कालो स्मि विख्यातो भारद्वाजो इमस्मि गोत्रेण ।
जातो स्मि चार्य ति विषये सिखरे विन्ध्यस्मिं विहरामि ॥
साध्वार्य त्ति श्रुतधरो प्रतिश्रुणित्य प्रापये महीपतिनो ।
तद्वचनं अनवशेषं श्रुत्वा च प्रवेशयित्वा च ॥
प्रतिभाषितो प्रविष्टो सिंहहनुस्य स्वर्गसदृशनिलयं ।
इन्द्र इव नन्दनं गतो संकीर्णं अप्सरगणेहि ॥

1. BC çuddha daça vidi° C °turasranirmi° BC °taṁ suaviddham du°. — 2. B durddhaparyaṁ aribhiḥ | sūtre grahasyam upacīrṇaṁ bahu° C °aribhiḥ sutragrahasaṁpannasya upacīrṇaṁ bahu°. — 3. BC bahuviddha° C °cayayaṁ aneka° B °cayaṁ aneka ° saṅghatabhūmyāṁ si° C °saṅghatabhūmyāṁ siṁha nisha°. — 4. B siha nisha ° sītaṁ grasati ca udetum ādityaṁ taṁ° C °shṭaṁ bhugrasati ca uddatum āditya taṁ yu°. — 5. B °kaviga(?)-ta ceṭive° C °gata cetivailā° BC °sikāyehi ca°.

6. BC °yakaṁbudharaṁ varsha° B °rahavaṁsamā° C °rahavaraṁ sa° BC °viçe pra°. — 7. B preshyagata° C °naka salilaṁ āryyaja° B °ryyajanasa° C °laṁ sucisugandha pra° B °ndhaṁ pra°. — 8. C °ça bhuvana° B °dvārnaṁ pra° C °ṭilo 'nya° B °nyasarodhaṁ osa°. — 9. BC osakaṇe ca bharite a° L °bharitā a° C °adarçi pra° B °pramado sthitā saṁ° BC °sthitāḥ saṁbhrājantena | . — 10. C °khaḍgahastā° BC °darçanāpalāpini ssi°.

11. BC asitā ca vyaktā gambhīrā sa°jño prati°. — 12. BC °hārarakshe avo(C °vā)ca ni° C °vedaṁye çākyarājakā° B °jasya kā°. — 13. B kālosmiṁ vi° C kālosmiṁ vi ° rudvojo ha° BC °m asmiṁ gotreṇa jā°. — 14. B °smi ādyā ti vi° C °smi ādyā ti vishaye çikha° B °khaye vindhya°. — 15. BC °dhvārya(C °ryya) nti çru° tadharā pra° C °payet mahī° BC °tino ta°.

16. BC °d vacanam ana° BC °yitvā ca prati°. — 17. C °tibhaṣito° B °bhānito° C °shṭo sihahanu° BC °naya sutasadṛçaṁ virajaṁ indra°. — 18. BC indram iva nandanagataṁ | sam(C °taṁ saṁni)kīrṇṇam apsara ° hi vardhā°.

वर्धापये जयेन फलानि उपनामये असितनामो ।
प्रत्ययहेमि राजा स्वागतं भगवतो ति च अवोचत् ॥
अथ कनकमण्डपादं सुविचित्रकलण्टकं मणिविचित्रं ।
प्रज्ञप्तमासनवरं तत्र निषीदि अनुज्ञातो ॥
पर्यंकस्मिं निषण्णो पंचाभिज्ञो ऋषी महर्द्धिको ।
भक्तेन निमन्त्रेति स्वायं शुद्धोदनो राजा ॥
भक्तं कृतं प्रभूतं प्रतिगृह्ण तं अनामयन्तु ते भगवन् ।
इच्छाम ते कुमारं द्रष्टुं यदि ते अनुमतं स्यात ॥
स्वागतमनुरागतं ते सुप्तो तावत्प्रियदर्शि कुमारो ।
द्रक्ष्यसि त्वं प्रतिविबुद्धं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥
प्रतिबुद्धं च कुमारं प्रवेशियं अष्टमंगलकृताये ।
उपनामयि मातृष्वा घनविवरकृतं च आदित्यं ॥
दृष्ट्वान तं ऋषिवरो कुण्डलमिव पट्टकम्बलान्यस्तं ।
अभ्युत्थहित्व त्वरितं अंकेन प्रतीच्छति कुमारं ॥
अङ्केन गृह्य निध्याय [113b] द्वात्रिंशल्लक्षणेषु उपागतं ।
तथा अनुव्यंजनेहि प्ररोदि आखण्डलसमानो ॥
तं अश्रुपूर्णनयनं राजा शुद्धोदनो इदमवोचत् ।
किं दानि ते कुमारं दृष्ट्वा दौर्मनस्यमुत्पन्नं ॥
यो तदहो जातमात्रो सप्त पदानुत्तरामुखो अगमि ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. C °jayena saphalâ | upa° B °lâni | upa° C °sita ṛishi nâ° B °nâmo pra°. — 2. BC °hemi | râ° C °vatonti ca° B °cat | kiṁ dâni te kumâraṁ atha°. — 3. BC °ṇḍapâdâ suvicitravici(C °travicitra)kalantakâḥ maṇivicitra(C °tra) prajña°. — 4. BC °jñaptu âsanava(B °na-dha)râ tatra nishide anujñâ pa°. — 5. C paryyaṅkasmiṁ° BC °nishaṇṇo paṁ° B °ṛishi ma° C °ṛishiḥ maha° BC °ṛddhiko bha°.

6. BC °treti | svâyaṁ çu° BC °râjâ bhota°. — 7. BC bhota kṛitaṁ° C °ṇu anâ° BC °yantu bhagavâu ichâ°. — 8. C °anugataṁ°. — 9. B °mugataṁ te suko tâva° C °râgatan te su° BC °darçane ku° C °kumâraṁ dra° B °mâro u.jasi tvaṁ. — 10. BC °grahaṁ iva jâ° °sya pra°.

11. B °buddhaṁ ca ku° BC °praveçiyaṁ°. — 12. C °mâtus [illegible] ghana° BC °taṁ ca âdityaṁ dṛi°. — 13. BC °shṭvâ ṛishivaraṁ kuṇḍa° C °patraṁ kambalaṁ nya° B °patra-kambala°. — 14. BC abhyutthahi° C °hitvaṁ tva° °prati kumâ°. — 15. B °gṛihya [illegible]° C °triṁçalaksha° BC °upagataṁ | anuvyaṁ°.

16. BC anuvyaṁ° B °hi prârodi sahaṇḍarasamâno taṁ a° C °ṇḍarasamâ°. — 17. BC °nayane râ° °ddhadanam idam a°. — 18. C °daumana° BC °nasya utpa°. — 19. B so tadaho mâtamâtraṁ sapta° C °dahaṁ jatamâtro sapta padâ anutta° BC °ttaramu° B °kho gami taṁ°. — 20. BC tam(C taṁ) bhuvaṁ bra° C °hmaṇe dṛi° B °shṭvâ rodi°.

यस्मिं तदहो जाते छत्रं च वीजनी च गृहेत्वान ।
अस्थान्तु अन्तरीक्षे दृष्ट्वा किं रोदिषि ब्रह्म ॥
यस्मिं तदहो जाते सर्वो ओभासितो अभूल्लोको ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते उदुपाना दुवे नभे उद्वहेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा छत्रं नभस्मि धारेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा मन्दारवाणि प्रकिरेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते अचेतना संप्रकम्पिता वसुधा ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते सागरजलो क्षोभितो असिततोयो ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते नभसि गता दुन्दुभियो वायन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यपुत्राणां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यकन्यानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मह्य दासानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. B °vijani gra° C °vijani grahe° BC °tvāna a°. — 2. C asthātanḥ anta° B asthānanḥ anta° BC °kshe taṁ dṛi° °di brāhma |. — 3. C °sarve abhā° B °bhāsato abhā loko taṁ° C °lloke tan°. — 4. B taṁ | tu° C tan tu° brāhmaṇaṁ dṛi°. — 5. BC °pānā udvahetanḥ taṁ (C °tan tan)°.

6. BC taṁ (C tan) tuvaṁ dṛi°. — 7. C yasmiṁ jāta de° BC °traṁ nabhe dhārayetanḥ taṁ tu°. — 8. C °hmaṇaṁ dṛi°. — 9. C °kiretanḥ taṁ tu° B °kiretanḥ tuvaṁ°. — 10. B tuvaṁ° C °hmaṇaṁ dṛi°.

11. C °acetanā° BC °nā kampi° °dhā taṁ tu°. — 12. C °hmaṇaṁ dṛi°. — 13. B °to açitatoyo taṁ tu° C °sitatoyā taṁ°. — 14. C taṁ tuvo brāhmaṇaṁ dṛi°. — 15. C °nagasi° BC °gatāṁ du° °nti taṁ tu°.

16. C taṁ tuvo brāhmaṇaṁ dṛi°. — 17. BC °trāṇāṁ taṁ tu°. — 18. C °hmaṇo dṛi°. — 19. BC °çākyakanyānāṁ taṁ tu° — 20. C °hmaṇaṁ dṛi°.

21. BC yasmin tada° C °çatānāṁ mahyaṁ dā° B °sānāṁ taṁ tu°. — 22. C tan tuvo brāhmaṇaṁ dṛi°.

यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मह्य दासीनां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मह्य तुरगाणां पंच शता जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता गजपोतानां जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच निधिशता मुखानि दर्शेन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मण्डलिनो राजानो प्रणत मह्यं ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्य राजाचार्या ब्राह्मण संदर्शनाय उपयान्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यं पश्यित्वा मनुजा भवन्ति हृष्टा सुखी उदग्रा च ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रो[114a]दिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
अपनय ब्राह्मण शोकं भव मुदितमनो सुखं प्रतिलभाहि ।
एषो भविष्यति नृपो सप्तरतनवा पृथिविपालो ॥
एवं उक्ते ऋषी असितो सितसाश्रुकं रुदन्नवोचत् ।
अश्रूणि प्रमार्जन्तो . . . . . . आवृतो ऋषिभिः ॥
आनन्दकृतात्मसकलकरणार्कनिभो न सो पुरुषसिंहो ।
होहिति नरपति राजा होहिति शास्ता अनभिभूतो ॥
एषो हि वीरेहि कर्मेहि त्रैधातुकं लंघिया अनवशेषं ।

1. BC yasmin tada° C °çatâ mahya dâ°. — 2. C °hmaṇaṃ dṛi°. — 3. C °jâte pañca çatâ jâta mahyaṃ turagâṇâṃ taṃ tu° B °çatâ jâtâ taṃ tu°. — 4. C °vaṃ dṛishṭvâ brâhmaṇaṃ kiṃ ro°. — 5. B yasmin tada° BC °potâ jâtâ |.

6. BC °hmaṇaṃ dṛi°. — 7. C °jâtaṃ pañca° BC °çatâni mu° C °darçayanti taṃ tu°. — 8. C °vaṃ dṛishṭvâ brâhmaṇaṃ kiṃ ro°. — 9. C yasmiṃ jâte tadaho maṇḍa ° çatâ mahyaṃ |. — 10. BC °hmaṇaṃ dṛi° B °m ichati ||.

11. B °râjacaryâ brâ° BC °ṇa darça° C °upajâyanti taṃ tu° B °upajânti |. — 12. B °hmaṇe dṛi° C °hmaṇaṃ dṛi°. — 13. B °paçyiyâ ma° C °paçyitva ma° BC °bhavaṃ hṛishṭa sukhâ uda°. — 14. BC °hmaṇaṃ dṛi°. — 15. C vyupana ° hmaṇaṃ ço ° labdhâni bhavi° B °bhâhi bhavi°.

16. BC °shyati | nṛi° B °nṛipaṃ saptaratnaṃ pṛi° C °nṛipâ saptaratnavâ pṛi° BC °thivîpâlo ||. — 17. B evam ukte C evaṃmukte BC °asari asi° C °asito sito sitaṃ°. — 18. BC açruṇi ° ato vṛsi° B °bhiḥ nanda°. — 19. BC °ṇârkkanibhâ na so ° siṃho ho°. — 20. C hohiti na° B °pati na râjâ hohata çâ° C °jâ dehiti çâ°.

21. BC °ghiya anavaçeshaṃ çi°.

शिवममरं निरुपद्रवं अधिगमिष्यति उत्तमं धर्मं ॥
जीर्णो अहं गतवयो दहरो च नरोत्तमो अचिरजातो ।
कालगतो भविष्ये अहं यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारो ॥
बुद्धो अयं भविष्यति सर्वज्ञो सर्वधर्मवशवर्ती ।
स्वाख्यातधर्मविनये अहं च जीर्णो ति रोदामि ॥
नापि मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजो ।
बुद्धं तु अप्रतिसमं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजः ।
धर्मं तु ओपशमिकं न श्रोष्ये तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मर्त्यो ।
संघं गुणसागरमहं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
यो बुद्धो बोधयिष्यति प्रजामिमां मोहेहि चिरप्रसुप्तां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहं तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां मोहबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागद्वेषमोहेषु ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना अरोगो भूत्वा अन्यां अपि काहिति अरोगां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥

1. C °vam amarañupatarāyaḥ madhigamiṣtim utta° B °nirupatarā ° gamastim utta°. — 2. BC °jāto kāla°. — 3. BC °gato bavoshyaṁ | aha bo° C °prāpya ku° BC °māro ayaṁ buddho bha°. — 4. BC °ṣyati | sa° C °çavatti svā° B °rti svā°. — 5. C °khyāta dhavina° BC °naye | ahaṁ°.

6. C °raṇaṁ bha° BC °bhayaṁ | kahin tu jāto na mriyate ° ja bu°. — 7. C buddhan tu a°. — 8. BC taṁ khu ma ° kahin to jāto na mriyate° C °manujo dha° B °jaḥ dha°. — 9. C dharma oupasami° B °maṁ opa° C °çroshyan tena ro°. — 10. BC °khu mahya ma° kahin tu jāto na mriyate° B °martiyā | C °martiyena saṁ°.

11. BC saṁghan tu sāga°. — 12. BC °māṁ bhagavati cira° B °suptā so yaṁ° C °suptaḥ so yaṁ°. — 13. B °rbhūtā | aha°. — 14. C °yishya prajā ° ndhanai baddhāṁ | . — 15. B °rbhūtaḥ ahaṁ jīrṇṇo° C °aham tu jīrṇṇo°.

16. C °yishyaṁ prajā° BC °mohaprabandha° C °ndhanaiḥ baddhāṁ | . — 17. C °ahaṁ tu jī°. — 18. B °yishyāmi prajā° C °yishyaṁ prajā ° rāgadveshamo°. — 19. C °ahaṁ tu jī°. — 20. BC ātmanā° B °anyampi kā° C °anya pi kā ° rogaṁ prādu° B °rogaṁ | .

21. B °rbhūta aha° C °rbhūtaḥ ahaṁ jī°.

यो आत्मना अशोको भूत्वा अन्यां अपि काहिति अशोकां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना विशल्यो भूत्वा अन्यां अपि काहिति विशल्यां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू काशिपुरे धर्मराजं द्रक्षन्ति ।
चक्रं प्रवर्तयन्तं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू द्रक्ष्यन्ते भगवरस्य मध्यगतं ।
अमृतं प्रतिभजमानं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
व्याधि जरा च मरणं अंतरायकरा बहु मनुष्याणां ।
आश्चर्यका उत्पन्नो अहं अनाश्वस्तो रोदामि ॥
तथा ऋषि आलपित्वा बहूनि करुणायन्तो वेपित्वा ।
अनुशसि वाचाये नरव[114a]रदमकं तदा वृद्धा ॥
प्राचीनदिशं अवोच इहागतो नरुत्तमं गवेषन्तो ।
न हि सुलभो उत्पादो बुद्धान अदान्तदमकानां ॥
सो दानि बोधिसत्वं पञ्चशो अभिप्रदक्षिणं करित्वान ।
आमन्त्रये नरपतिं गच्छामि स्निग्धवती भवान्देतु ॥
बुद्धनिर्घोषं श्रुत्वा गच्छेसि विनायकोत्तमसकाशं ।
चर्येसि ब्रह्मचर्यं वचनपरिकरो च तस्य स्यात् ॥
साधु इति प्रतिश्रुत्वा अमितस्य नारदो इदं वचनं ।

1. B °çoka bhûtvâ | anyâhi pitikâhi açokâ so yam° C °tvâ anyâpi kâṁhiti açoko so yaṁ°. — 2. BC °rbhûto | a° C °ahaṁ tu ji°. — 3. B °çalyâṁ bhû° BC °anyâ pi kâṁhi(C °hi)ti viçalyâṁ so°. — 4. B so haṁ prâdurbhûtaḥ a° C °ahaṁ tu ji°. — 5. BC °imaṁ naramaruṁ kâ° B °dharmaṁ râjaṁ° BC °nti cakraṁ°.

6. BC °ntaṁ | aha° C °jîrṇo rodâ°. — 7. BC °maru drakshya° gataṁ a°. — 8. C °mṛitaṁ pritabha° BC °mânaṁ | a° C °ahaṁ tu ji°. — 9. BC °yakaraṁ bahû manu° B °nushyâm edṛi° C °nushyâ edṛi°. — 10. BC edriça(B °çaṁ)kaṁ âçvasto(B °çvanto) utpanno ahaṁ a° sto ti rodâmi | .

11. BC ṛishi(C °shiḥ) alipitvâ bahuni karuṇâni(B °ṇâti) santi ve° C °vepayitvâ° BC °tvâ a°. — 12. BC anuçâsa vâcâya na° C °damaṁkaṁ ta° shṭvâ prîtiṁ° B °shṭvâ prâ°. — 13. BC °naraṁ evaṁ ihâ(B °ha)gato naru(C naraṁ u)ttamaṁ° shanto na hi°. — 14. C °surabho u° ddhânâṁ adâ° B °ddhânâṁ adâ° BC °dântamadakânâṁ | . — 15. *Cette strophe et la suivante se suivent en ordre inverse dans les mss.* — BC °tvâna â°.

16. BC °ntraya naru° B °chhâmi | snigdhavatîm bhavân detu a° C °chhâmi sûçya(ou gdha)vati bhavânu detu a° A °gdhapatiṁ bha°. — 17. BC gaccheçi vinâ° ttamaṁ sakâçaṁ varayesi.°. — 18. C °tasyâçâ | . — 19. B sâdhvîti pra° C sâdhvîti pra° BC °canaṁ pra°.

प्रव्रजिय गतक्लेशो अनूपि अरहा विधुतक्लेशो ॥
कात्यायनस्य सगोत्रं नामेन नारदं जिनस्य सुतं ।
वनेवासिनं . . . . . वन्दिय परिनिर्वृतं स्थविरं ॥
तं निर्वृतं समशान्तं निरुपधिं सर्वोपधिक्षयविमुक्तं ।
सर्वप्रपञ्चातीतं वन्दिय परिनिर्वृतं स्थविरं ॥

चतुर्हि कारणेहि अमितेन बोधिसत्वो एकांशेन व्याकृतो बुद्धो भविष्यतीति ॥ कतमेहि चतुर्हि ॥ नखानां व्यक्ततायै सुविभक्ततायै गम्भीरतायै अनवद्यश्रेष्ठतायै ॥ बुद्धानां भगवतामशीत्यनुव्यंजनानि आसि ॥ बुद्धानां भगवतां तुङ्गनखा ताम्रनखा स्निग्धनखा वृत्तांगुली च चित्रांगुली च अनुपूर्वचित्रांगुली च । निर्ग्रन्थिशिरा च गूढशिरा च गूढगुल्फा घनसन्धी च अविषमसमपादा च । बुद्धा भगवन्तो प्रतिपूर्णव्यंजना च समन्तप्रभा च मृदुगात्रा च विसदगात्रा च अदीनगात्रा च । अनुसन्धिगात्रा च । सुसंहतगात्रा च । सुविभक्तांगप्रत्यंगा च । निखिलाद्युष्टशरीरा च । अपगततिलककालकगात्रा च पुनर्बुद्धा भगवन्तो तूलमृदुपाणयश्च । गम्भीरपाणिलेखा अनव्ययपाणिलेखा च अच्छिन्नपाणिलेखा च । अनुपूर्वपाणिलेखा च । बिम्बोष्ठा च । नात्यायतवदना च । मृदुतनुकरक्तजिह्वा च । गजगर्जितस्तनितस्वरा च । सुस्वरवरगिरा मञ्जुघोषा च बुद्धा भगवन्तो । नागविक्रान्तगामी च । ऋषभविक्रान्तगामी च । सिंहविक्रान्तगामी च । ह-

1. C *vrajitgaṇanjyeshṭo a* B *bhūshi | a* C *araho vi* B *vidhūta* BC *kleça kā*. — 2. BC kātyāyanagotro nāmnā nāla(C *ra)daṃ ji*. — 3. BC vanenaivasi vanda(C *naivāsi candrā)tha* C *rinirvṛitaṃ*. — 4. BC *ntaṃ niropadhiṃ upadhi* L *dhiṃ samopa*. — 5. C sarvaṃ prapañcātītaṃ* BC *ndatha | pa*.

6. B *ekāçena*. — 7[2]. B *ratāyaiḥ a* shṭatāyair buddhā*. — 8[1]. C *vatān açītya* BC *tvavyañja* C *ni āsi buddhā* B *si buddhā*. — 8[2]. BC *bhagavatāṃ(C *tā) aṅguṣṭ(C *gatā) vācatā mukhā aniçṭha* B *nakho varttaṃ vāguli ca ci* C *nakho ca vṛittaṃ vāṃgulīṃ ca vinigranthaçilā ca*. — 9. BC vinigranthaçirā ca(C *çilā ca) gūḍhasirā(C *çilā) ca gūḍhāṃ oledhū(C *ladhu)nakasatvānāṃ ca avi(B *abhi)prasasama(B *saya)pā* C *pādā ca bhaga*. — 10. BC *pratirūpaṃ vyañja(C vyañja)nā* B *ntavaharo ca mṛi* C *ntaharo ca mṛi*.

12[1]. BC anusantagātrā ca | . — 12[2]. BC susaṅghata(C *ta)gā*. — 12[3]. B *bhakahāṅgapra* C *bhakahāpratyaṅga gātrā ca | ni*. — 12[4]. BC nikllā a* C *shtagātrā ca eṣa*. — 13. BC *trā ca | punar boddho bha* C *pānayaçca | . — 14[1]. B *gnapāṇilekhā ca achinnapāṇilekhā ca | C *naspāṇilekhā anupā*. — 15[1]. C bimbo ca nābhyā*. — 15[2]. BC *dutanaka(C *taruka)lahujihvā ca | .

16[1]. C *nitasusvarā ca su*. — 16[2]. C *girimañjughoshaçca boddho bha* B *girimañjughoshā ca | bu * nto nā*. — 17[1]. C *kránto gā*. — 17[2]. C *kránto gā*. — 17[3]. C *kránto gā*. — 17[4]. C *abhipada*.

भिद्विषगामी च । उत्सदसमा च समन्तप्रासादिका च । शुचिसमाचारा च । परमशुचिविशुद्धलोमा च । वितिमिरसमन्तप्रभा च । बुद्धा भगवन्तो ऋजुगात्रा च । मृदुगात्रा च अनुपूर्वगात्रा च । चापोदरा चाक्षामपोदरा च । गम्भीरनाभी च । अभग्ननाभी च । अच्छिन्ननाभी च । अभिद्विषणावर्तनाभी च । परिमलजानुमण्डला च । बुद्धा भगवन्तो वर्तितदाठा च । तीक्ष्णदाठा च । अ[115ᵃ]भग्नदाठा च । अच्छिन्नदाठा च । अविषमदाठा च । तुंगनासा च । नात्यायतनासा च । असितनयना च । असितसितकमलसदृशनयना च । बुद्धा भगवन्तो असितभ्रू च स्निग्धलोमभ्रू च । अपरीत्तकर्णा च । अविषमकर्णा च । अपगतकर्णदोषा च । अनुपहता अनुपक्लिष्टा शान्तेन्द्रिया च उत्तमश्रेष्ठसंमितमुखललाटा च बुद्धा भगवन्तो ॥ असितकेशा च । संहितकेशा च । चित्रकेशा च । विवृत्तकेशा च अनभ्रकेशा च । अच्छिन्नकेशा च अपरुषकेशा च । स्निग्धकेशा च सुरभिकेशा च । वलितायकेशा सुशिरसो स्वस्तिकनन्द्यावर्तमुक्तिकश्रेष्ठसंनिकाशा च बुद्धानां भगवन्तानां केशा ॥

एतानि बुद्धस्य अमेयबुद्धिनो
काये अशीति अनुव्यंजनानि ।
येहि स्म कायो सततं अलंकृतो
देवातिदेवस्य नरोत्तमस्य ॥
प्रशस्तानि यस्य दुवे विंशति च
अशीतिं च काये अनुव्यंजनानि ।
समन्ता च व्यामप्रभा निश्चरेत्सु:

1[1]. C °ddharomâ ca vi°. — 2[2]. C buddho ṛju°. — 3[1]. BC châdo(C châto)ralâ cârukshâ abhagnodaro ca | . — 3[2]. C gambhîca abhida°. — 5[2]. C °nto vartitadâtâ ca ti° B °dâṭâ ca | . — 5[2]. B atîkshṇadâtâ ca | C °kshṇadâmtâ ca abha°.

6[1]. C abhayadantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[2]. C °nnadantâ ca B °dâtâ ca | . — 6[3]. C °madantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[4]. C °nâçâ ca. — 6[4]. BC nâyatyâyata° C °nâçâ ca. — 7[2]. BC ârcitacitakama°. — 7[4]. C buddho bha° sitalomâ ca sahitabhrumâ ca snilomabhruvaçca sniṅdhalomabhruva | apari° B °mabhramâ ca a°. — 8[3]. BC °parîtakarṇâ ca | . — 8[3]. B avishakarṇâ ca | . — 9[2]. C °hatâ anupakṛishṭâ° BC °çreshṭam ami(C °mṛi)tamu°. — 10[1]. BC ahasitake°. — 10[2]. BC cita(C vicitra)keçâ°.

11[1]. BC vitarka(C °rkka)keçâ ca abhâ°. — 12[2]. BC vellitâ° çâ suçira° kanandâvarttâmuttarîya çreshṭhasaññi(C °shṭasanni)bhâsâ ca | bu°. — 14. B °sya ameyabu° C °sya anekabuddhi° kâye kâye çîtî vyañja° B °kâye çîtim anu°.

16. BC °tamasya pra°. — 18. BC °triñçati ca a° nâni sama°. — 20. BC °çcaretsub | ka° C °tham nama vi° BC °vijñâ ji° C °prapride ça° B °side çala°.

कथं नाम विश्रू जिने न प्रसीदे ॥

शतगुणो समादाय यं पुण्यं सर्वसत्त्वनां ।
तेनास्य लक्षणवरं काये एकं निवर्तये ॥

राजा शुद्धोदनो सान्तःपुरो सार्धं कुमारेण उद्यानभूमिं निर्धावितो ॥ बोधिसत्वो उद्यानभूमीये अनुचंक्रमन्तो कृषिग्राममनुप्राप्तो ॥ तत्र पश्यति हलानि वहन्तानि । तेहि हलेहि दीर्घको च मंडूको च उत्क्षिप्ता । मंडूको गृहीतो भोजनार्थं । सो पि दीर्घको कुमारेण क्षिप्तो ॥ तं च बोधिसत्वेन दृष्टं । दृष्ट्वा च बोधिसत्वस्य महान्तं संवेगमुत्पन्नं ॥

कामं शरीरं समं तप्यति जीवितं च
प्राप्स्यामि यत्र अमृतं भवविप्रमोक्षं ।
वीर्यं मया हि प्रतिसंहरितुं न शक्यं
वेलाय व सलिलवेगं यथा सागरस्य ॥

जम्बुच्छायायां बोधिसत्वो निषण्णो पूर्वाह्णे परिवृत्ते दिवसकरे छाया बोधिसत्वं न जहाति । सवितर्कं सविचारं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरति ॥ हिमवन्तपार्श्वतो पंच ऋषयो वैहायसेन विंध्यं गच्छन्ति । ते तत्र बोधिसत्वस्य न शक्नोन्ति उपरिगन्तुं ॥

वयमिह मणिवज्रकूटं गिरिं मेरुमभ्युद्गतं तिर्यगत्वर्थविस्तारिकं ।

2. C °dāya puṇyaṃ° BC °satvānāṃ B °nāṃ nāsya la°. — 3. BC °kāye niva° B °vartāto ekaṃ || C °rttaye | evaṃ çuddho°. — 4[1]. C °rddhaṃ umāre° C °rddhāvirddhāvito | B °vitā | . — 4[2]. BC °kramanto kṛ° C °grāma mupeāptaḥ ta°. — 5. C °çyati phalāni° B °ntāni tehi° C °ntāni phalo°.

6[1]. C °rghako ca maṃḍū ca u° B °maṃḍū ca u° BC °kṣipta dirghako maṃḍū°. — 6[2]. BC °nārtha so pi°. — 7[1]. BC °pto taṃ ca°. — 7[2]. C °tvena dṛṣṭvā B °dṛṣṭvaṃ dṛ°. — 7[3]. B °ṣṭvā bo° BC °ntaṃ vega° °anaṃ kāmaṃ°. — 9. B °sammatayati ji° C °samantaya ji° BC °psyāmi | a° B °kṣaṃ vī° C °kṣaṃ vīryya ma°.

11. C °maye hi pratisaṃhati | taṃ na ça° B °haritaṃ na ça° BC °çakya velā iva sali°. — 13. B jaṃbuchāyā° C jaṃbumulachāyā °satva ni° BC °ṣaṇṇo pū° C °vinirvṛtte di° tvaṃ ca ja°. — 14[1]. C °tarkka savicā° BC °thama dhyā° C °dhyānaṃ upasaṃ°. — 14[2]. BC °pārçve toyaṃ ca(C °va) ṛi° hāyena viṃdhyaṃ(C °vindhyaṃ) ga°. — 15. BC °çakunti u° °ntuṃ va°.

17. C vadāmiyaṃ anyakuṭi mirimeru° B vayam iva anyakuṭiṃ giriṃ meru °dgataṃ tenekaçotre sasthāvarā jaṃgama i..ha kāro° C °dgataṃ tenaikaçrotasaṃsthāvarā jaṃgam evaṃ saha°.

गज इव सहकारशाखाकुलां वृषवृन्दां प्रदारेत्य निर्धावित्वा नैकशः ॥
वयममरपुरे पि शक्रा गता देवगन्धर्वविमानानि चोर्ध्वं नभे निश्रिताः ।
वयमपि वनषण्डमासाद्य सीदाम भो क[115b]स्य लक्ष्मी निवर्तेति त्वदेवं ॥

देवा गाथां भाषन्ति ॥

नृपतिपतिकुलोदितो शाक्यराजात्मजो बालसूर्यप्रकाशो विदू ।
रविनयनप्रभातिरेकोहि वर्णप्रभैः लक्षणैर्भूषितांगो वरैः ॥
अयमिह वनमाश्रितो ध्यानचिन्तापरः .... पार्थिवः ।
गुणशतसमकोटिसंवर्धितस्तस्य लक्ष्मी निवर्तेति त्वदेवं ॥

सो हि तिमिरान्धकारे प्रादुर्भूतो प्रदीपकः ।
अयं तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं भासयिष्यति ॥
लोके क्लेशाभिसंतप्ते प्रादुर्भूतः महामुनिः ।
अयन्तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं ह्लादयिष्यति ॥
शोकसागरकान्तारे यानश्रेष्ठमुपस्थितं ।
अयं तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं तारयिष्यति ॥
महासंसारकान्तारे विप्रनष्टं जगत्त्रयं ।
अयं मार्गवरं श्रेष्ठं देशयिष्यति चक्षुमान् ॥
संसारचारके बद्धा दीर्घरात्रमियं प्रजा ।
अयं बन्धनमोक्षं च धर्मराजा करिष्यति ॥

1. B jaṅgama i..ha kāra° C jaṅgam evaṁ saha° BC °khākulaṁ vṛkshāṁ vṛindā(C °vṛiñdā) pradā° B °pradāloká ni° C °pradārontā nirddhāvayitvā nai° B °rddhāvitvā nekaçaḥ va°. — 2. C vayaṁm amapura° BC °purehva çaklā° BC °nibarvāveçanā(B °rane-çā)ni nibçritāḥ | . — 3. B °m api naṁsamāsādya C °m api samāsādya prasīdā° BC °kaçya ci lakshmī° C °vartteni çiddhiha° BC °laṁ de°. — 4. B deva gā° C devaṁ gā° BC °shati || . — 5. BC nṛipati yathā kulo° C °jo bārasuryapra° BC °kāço viṁ(C vi)durarvilara-gaḥ ravitaruṇapramupta(C °çaravaçakta)r ekavarṇṇa°.

6. B °r lakshitāṁ gauravaiḥ aya° C °kshitāṅgauravarṇṇo | aya°. — 7. BC °vanasha(C °kha)ṇḍam āçritya dhyā° B °paraḥ pārthi° C °paramapārthi° BC °vaḥ guṇa°. — 8. B °çataḥ samakoṭisamvarddhi°. — 9. B so ha timi° C so haṁ timi° BC °timilāndha.° pradīpe yaṁ āyataṁ pra°. — 10. B °rmaṁ | ya° C °jjaga avāsayi°.

11. C °saṁpapte prādubhūtaḥ°. — 12. C ayaṁ taṁ pra° °dharma yaj jataṁ hlā°. — 13. C °kāntore yā° BC °çreshṭam u°. — 14. BC ayaṁ pra°. — 15. B °jagad ayaṁ | C jagatayaṁ.

16. B ayaṁ ya mā° C ayaṁ ca mā° BC °çreshṭaṁ de°. — 17. C °rāke ba° °rgharāshtraṁ iyaṁ pra° B °rātraṁ iyaṁ pra°. — 18. B °kshaṁ dha°

आकृष्टे गूरमिच्छन्ति मल्लेषु कुशलं सदा ।
महार्थं अर्चयन्ते तु अन्नपानेन सुप्रियं ॥

राजा भक्तवेलायां कुमारं पृच्छति । कहिं कुमारो आहारं करिष्यति ॥ राज्ञो श्रुत्वा कंचुकीया च वर्षवरा च किराता च वामनका च समन्तेन प्रधाविता कुमारं मार्गन्ता ॥ कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायन्तो कंचुकीयेन दृष्टो परिवृत्ते दिवसकरे जम्बुच्छाया कुमारं न जहाति ॥ कंचुकीयो दृष्ट्वा विस्मितो महाभागो कुमारो यस्य अचेतना छाया न जहाति ॥ कंचुकीयेन राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं ॥

आवृत्ते तिमिरनुदस्य मण्डलस्मिं
ध्यामाभं शुभवरलक्षणाग्रधारिं ।
ध्यायन्तं गिरिमिव निश्चलं नरेन्द्र
सिद्धार्थं न जहति जम्बुच्छाया ॥

राजा कंचुकीयस्य श्रुत्वा येन कुमारस्तेनोपसंक्रमन्तो पश्यति जम्बुच्छायायान्तं । राजा विस्मितो आह ॥

हुताशनो वा गिरिमूर्धनस्मिं
शशीव नक्षत्रगणावकीर्णो ।
ह्लादेति गात्राणि निरीक्षमाणो
ध्यानस्थितो तैलप्रदीपकल्पो ॥

राजा आह ॥ महाभागो अयं यस्य अचेतनवन्ता पि छाया संनमन्ति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन बोधिसत्त्वस्य जम्बुच्छायागतस्य पादा वन्दिता ॥

1. BC °shṭe sūra° C °nti yuntesha kuvalayaṁ sahaḥ area° B °ahe ku lavaṁ sahā° L °çalaṁ sahā°. — 2. B sahāryaṁ | a° BC °arcayante ahu a°. — 3¹. BC °chati ku°. — 3². B °kiyā ca kukra ca varsha° BC °varā ca virā° B °rāgā ca vā° samantena pi dhāvi° BC °vito kumā° C °rganto ku° B °ntā ku°. — 5. BC °māraṁ jambu° drishṭvā pari° C °pari-nirvṛtte° C °chāyāṁ ku°.

7. BC °dhaṁ vyāhu°. — 8. BC vyāharanto(C °ntaṁ) timi° B °randayama° C °ra uda-yarkkamaṇḍalāmmiṁ dhāmāṁ dhuvarala° B °dhyāmāṁ bhavadhāvarala° BC °riṁ dhyā°. — 10. BC °niaṁparam iva bale(C °la) narendraṁ si° BC °jahāti jaṁbuchāyā | .

12. C rājāṁ kaṁ° BC °yāntaṁ ||. — 14. B °sano vā gi° BC °rddhanimmiṁ° B °ki-rṇamā hlā°.

16. C °gātrāni niri° BC °nirikshamāṇo° BC °tailadīpakalpo ||. — 18¹. C °tāvā sa-nama°. — 18². C rājā çu° BC °sya jaṁbucchā° C °chāyāṁ ga°.

राज्ञो शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यथा कुमारस्य ध्यानेषु ध्यानेषु चित्तं रमति सो खल्वेव असितस्य ऋषिस्य सत्यो व्याकरणो भविष्यति ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापितं यथा कुमारो गृहे अभिरमे[11 6ª]य ॥ राज्ञा कन्यानामर्थाय विविधं नानाप्रकारं अशोकभाण्डं कारापितं । कपिलवस्तुस्मिं च नगरे घोषणा कारापिता । सर्वाहि कन्याहि राजकं उद्यानं निर्धावितव्यं सर्वार्थसिद्धो कुमारो कन्यानामाभरणानि विश्राणेष्यति ॥ तहिं उद्याने राजायत्तीये कपिलवस्तुतो बहूनि कन्यासहस्राणि निर्धावितानि ॥ महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता महतीये समृद्धीये निर्धाविता ह्रियायन्ती कुमारमल्लीना ॥ यदा भगवानभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो तं भिक्षुहि श्रुतं ॥ भगवतो कुमारभूतस्य उद्यानवनगतस्य कन्यानामाभरणानि विश्राणेन्तस्य यशोधरा ह्रियायन्ती कुमारस्य अल्लीना ॥ भिक्षु भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो कुमारभूतस्य ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवः इदानीमेव यशोधरा मम ह्रियायन्ती अल्लीना । अन्यदापि एषा मम ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्राह्मणो कौशिकसगोत्रो । सो कामेषु आदीनवं दृष्ट्वा अनुहिमवन्तं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो ॥ तेन तहिं अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमं मापेत्वा पूर्वरात्रापररात्रं जागरिकायोगमनुयुक्तेन विहरन्तेन बाहितकेन मार्गेण चत्वारि ध्यानान्युत्पादितानि पंचाभिज्ञा सा-

1¹. C râjâ çu °nasyaitad a°. — 1². B °cittaṁ ramati | sâ khu° C °cittaṁ na ramati | sâ khu°. — 2. BC °pitaṁ | ya° B °mârâ gri° ramaya | C °ramayâ kaññyâ°. — 3. C °prakâre aço° B °kabhaṇḍaṁ kâ°. — 4. BC °pitâ sa°. — 5. BC °rvâhi kaññyâhi° C °râjakyaṁ u° BC °mâro kaññyâ° B °viçrâṇeshyati | .

6. C tahim udyâ° BC °stune bahûni kaññyâsa°. — 7. B °tîya samṛ° C °vitâ hriyâyantî ku° B °yâyanti | ku° °llîna ya° C °llîno câ ya°. — 8. BC °n abhikrânto° C °k saṁbuddham abhisaṁbuddhaḥ pra° B °vṛitto prava° cakraṁ | taṁ° C °cakraṁ bhikshu° B °çrutaṁ bhu°. — 10. C °kaññyâ° BC °çrâṇanto° C °yâyanti ku° B °ntî | kumârasya allînâ bhi°.

12¹. C °thaṁ bhagavan yaçodharâṁ bhaga° °sya hriyâ° B °yâyanti allînâ || . — 13¹. C °kshavo idânîṁm evaṁ yaço° B °dânîṁm eva° BC °dharâ nâ mama° C °ma hriyâ° B °yâyantî a°. — 13². C °ma hriyâ° B °yâyantî a°. — 14¹. C °âhaṁsuḥ | . — 14². C °gavâṁ | . — 15². C °n âha || na bhikshavaḥ bhûta°.

16. BC °m adhvâne naga° C °ṇo kauṇḍinyasagotro° BC °tro so kâ°. — 17¹. C °hiṁ anuhima° çrama mâ° C °pûrvâparâtrapa° B °râtraparaṛâtraṁ | jâ° yuktaṁ no vi° C °ke mârgeṇa ca° pañcabhi° ikṛita candra° B °ikṛitâ candra°.

चात्मृता । चन्द्रमसूर्यपरिमार्जको महर्द्धिको महानुभावो ऋषि संवृत्तो न च संविभागशीलो ॥ तस्य दानि ज्ञातिको कायस्य भेदाच्चन्द्र्यर्चकायिकेषु देवेषूपपन्नो पंचशिखो नाम गन्धर्वपुत्रो ॥ सो देवभूतो तं कौशिकं स्मरति । क्वहिं कौशिक आकाशे प्रवृत्तजीवो ति मृतो ति ॥ सो समन्वाहरति । पश्यति तं कौशिकं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितं । अनुहिमवन्ते गंगाकूले स आश्रमे प्रतिवसति असंविभागशीलो ॥ तेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य आरोचितं ॥ यो मम मनुष्यभूतस्य ज्ञाति प्रियो मनापो सो ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमपदे प्रतिवसति सो च असंविभागशीलो । तस्य अनुग्रहार्थाय उपसंक्रमेम संविभागस्मिं नियोजेम ॥

शक्रो दानि कौशिकस्य ऋषिस्य अनुग्रहार्थं आहारदेशकाले [116b] चन्द्रमसूर्येहि सार्धं मातलिना च संग्राहकेन पंचशिखेन च देवपुत्रेण ब्राह्मणवेशमभिनिर्मिणित्वा ...... कौशिकस्य ऋषिस्य आश्रमं आहारदेशकाले एकमेको उपसंक्रान्तो । स च सुनखो नानाप्रकाराणि उच्चावचानि वर्णानि उपदर्शेति ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तकं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलसेधो दुविन्नं ॥

सुनख आह ॥

अल्पातो अल्पकं दद्यात् अनुमध्यातो मध्यिमं ।

1. C °mārjanta maha° BC °çīlo tasya°. — 2. C °ko koyasya bhe° °cakāyesha de° B °pañcaçikho nā° C °pañcaçikhyo nā° BC °tro so de°. — 3a. C °çika smara°. — 3b. B °kauçikam ā° C °çikam ākāçe pravishṭam jīva° B °vṛttam jīva°. — 4a. C °samatrāha° BC °rati pa°. — 4b. BC °jitam anu°. — 5. B °kūle āçra° °sati | a° °çīlo tena° C °çīlo tasya anugrahārtha tena°.

6b. C yo ma manushya° C °jitaḥ | anu° B °jito | anu° BC °sati | so ca° C °ca asaṃvibhā° BC °çīlo tasya°. — 8. C °rthāya saṃkrāmo saṃvibhā° yojemaḥ |. — 10. B °sūryehi ca sārddhaṃ | mā° C °mātarinā ca saṃ° °ca çikhyena ca de° treṇa veçmabhini° BC °ṇitva kauçi° C °shiya āhāraṃ āçrāmaṃ deçaṃkāle e° krāntaḥ tasya ca suna°.

13. C tasya ca su° ccāvacāni va°. — 15. C nāhaṃ kriyāmi nāpi me sa° B nāhaṃ kriyāmi nāpi vikriyāmi° C °sti kiñcit paritaṃ°.

17. C paritaṃ °mam syamāka° BC °sthaṃ nālam e° C °m eko dubhinnaṃ ||. — 19. C sunakho āha ||. — 20. C °dadyād amma° B °dyāt | a° C °dhyāto paccimaṃ |.

वङ्कातो वङ्कं दद्यात् यदानं नोपपद्यति ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

चन्द्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिको आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेषो त्रयाणां ॥

चन्द्र आह ॥

यडिशं सो संगिलति दीर्घसूत्रं अयोमयं ।
यो अतिथिस्मिं आसीने अदत्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

सूर्यो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेषो चतुर्णां ॥

सूर्य आह ॥

मोघं तस्य व्रतं भोति मोघं चापि समाहितं ।

1. BC °dyât âdânaṃ vo(C °co)papadyati | . — 2. B °naitvarhaṃ kau° C °na tvahaṃ kau° BC °çika krumi bhuṃ° B °jâhi dadâ°. — 3. B °rgasampannâ e° C °kâṃça vi°. — 4¹. C °krânto ekâçaṃ vindate suta | kau° B °nto kau°. — 4². C kauçika âha ‖. — 5. B nâhaṃ viçrâminâpi vi° C nâhaṃ vikriṇâmi napi kriçâmi na câpi saṃnidhi a° B °câpi sanni ° cit pari°.

8. C °çyâmâkaprasthaṃ° BC °sthaṃ nâlam e° B °çâṃ ca°. — 10. BC yadiçaṃ so gila(C °ra)ti° C °yaṃ ati° B °yaṃ yo ati°.

11. BC °smiṃ | â° B °âçinenâdatvâ° C °âsîd anenânudatvâ°. — 12. BC natvahaṃ kau° B °çika krubi bhuṃ° C °çika krumi bhuṃ°. — 13. BC °nno evaṃ saṃvin(C °viṃ)date su°. — 14¹. C sûryo pi tu upasaṃpanno evaṃ saṃvidyate sukhaṃ ‖ B °nto kau°. — 15. BC °vikriṇâmi na° B °me | saṃni° C °me sannidhi° BC °cit pari°.

17. BC °janaṃ | i° C °çyâmâkapra° B °kaprasthaṃ° BC °sthaṃ nâlam e° caturṇâṃ ‖

20. BC mohaṃ ta °ti mohaṃ câ°.

यो अतिथिषिञ्चं आसीने अदत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

मातलि पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचि ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेषो पंचानां ॥

मातलि आह ॥

सत्यं तस्य हुतं भोति सत्यं चापि समाहितं ।
यो अतिथिषिञ्चं आसीने दत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

शक्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेषो षण्णां ॥

शक्रो आह ॥

सरस्वतीं सो जुहोति चाक्रतां गमये अपि ।

1. C yâ ati°. — 2. C natvaha kau° BC °çika krumi bhuñ°. — 3. C °rgasya sampanno ekâñça vi°. — 4¹. BC mâtari pi° B °krâtau kau° C °krânto evañ samvindate sukhañ | kau°. — 5. C °vikriṇâmi° C °me sannidhi asti kiñcit | pa°.
7. C °ima syâmâkapra° BC °sthañ nâlam e° C °sho pañcânâñ ‖. — 9. C mâtari â°.
10. B satyañ satya hutañ bho° C satyañ satyañ hutañ bho°.
11. B °çine da° C °çina da°. — 12. BC natvahañ° B °ka kruhi bhuñ° C °ka krumi bhuñ° BC °dâhi ca â°. — 13. C °rgasampanno ekâñçañ vi°. — 14. C °nto evañ samvindate sukhañ | kau°. — 15. BC na câpi san (C °sañ)nidhi a°.
17. BC °janañ | i° C °syâmâkapra° BC °sthañ nâlam eshâ(C °shâñ) sharṇṇâñ ‖. —
20. BC °svati so ju° B °juhâti câhadâñ gama° C °câhu âgama° L °câhutâñ sama° BCL °mayâm api |.

यो अतिथिस्मिं आसीने दत्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रू[117a]मि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

कौशिक आह ॥

उदारवर्णा इति ब्राह्मणा इमे
अयं च वो सुनखो किस्य हेतु ।
उच्चावचां वर्णनिमां निदर्शये
आख्याय मे को नु भवे भवन्तो ॥

शक्र आह ॥

चन्द्रो च सूर्यो च इहागता ते
अयं च सो मातलि देवसारथिः ।
अहं च शक्रो त्रिदशान ईश्वरो
अयं च सो पंचशिखो . . . . . ति ॥
यस्यैव प्रतिगृह्णाति अन्नं च पानं च कौशिक ।
पाणिस्वरं कुम्भथूनं मृदंगानां स्वराणि च ।
सुप्तं न प्रतिबोधेन्ति प्रतिबुद्धो च नन्दति ॥

. . . .

तुवं नो ज्ञाती पुरिमासु जातिषु
त्वं कौशिका मत्सरिपापधर्मः ।
तुभ्यानुकंपाय इहागता स्म
मा पापधर्मो निरयं व्रजेसि ॥
ये मत्सरी रोषकपापधर्मा

1. B ye tithi° C yā tithismiṁ açine da° B °āçine adatvā°. — 2. BC natvahaṁ kauçika krumi bhuñ°. — 3. C °rgasya saṁpanno°. — 5. B °hmaṇa i° kho kimasya hetuḥ | C °kho kima hetuḥ |.

7. B °coloavo varṇṇa° C °colvaco varṇṇa° bhāṁ darçaye na ākhyā° B °rçaye nanu ākhātamedāe nu bha° C °ko anubha°. — 10. C °ihogatau ayaṁ° B °hāgato ayaṁ° C °mātad da°.

12. C °çānam īçva° B °çāna īçva° BC °ro | ayaṁ° C °yaṁ ca pañcaçirahati | yasyai° B °pañcaçiahati || yasyai°. — 14. B °kauçikaḥ pāṇi° C °çika pāṇi°. — 15. B °mbhabhūyaṁ mṛ° C °mbhathūkaṁ mṛ° BC °daṁgāhaṁ varāṇi ca°.

16. BC suptānāṁ pra° ati | pratibu°. — 18. BC °jñāti pu° B °purimasu jātisu | tvaṁ° BC °çiko matsa° B °tsarīyāpadharmaḥ tu° C °tsarirahakapāpadharmā tu° — 20. B C °sma | mā°.

22. B °dharmo pra° C °çravaṇāhrā° BC °ṇānāṁ pā°.

प्रद्वेषका श्रमणब्राह्मणानां ।
पापानि कर्माणि समाचरित्वा
इतो च्युताः ते निरयं व्रजन्ति ॥
ये चेह दानानि ददन्ति पण्डिता
प्रसन्नचित्ताः श्रमणब्राह्मणेषु ।
पुण्यानि कृत्वा इह जीवलोके
इतो च्युतास्ते सुगतिं व्रजन्ति ॥

कौशिक आह ॥

एषो ऽद्यैवं करिष्यामि पुण्यं
दास्यामि दानं श्रमणब्राह्मणेषु ।
एतेहि दद्यादहमन्नपानं
नाहं अदत्त्वा अमृतं पि पास्ये ॥
एवं च मे ददतो सर्वकालं
भोगा च मे व सर्वा क्षिपिष्यन्ति ।
ततो अहं सुगतिं प्रव्रजिष्यं
प्रहाय कामानि तथाधिकानि ॥

नगोत्तमे गिरिवरगन्धमादने
मोदन्ति देववराधिपात्मजा ।
उपागता अधिवर सर्वे पूजितुं
सुपुष्पितां द्रुमवरशाखां गृह्णिय ॥
शुचिं सुगन्धां त्रिदशेहि सत्कृतां
सुपुष्पितां अमरवरेहि सेवितां ।

2. C pâpâṇi dharmâṇi° B °rmâni sa° C °ito cuto te nilayaṁ° BC °janti yad iha dâ°. — 4. C °ni dadâti pa° C çravaṇabra° B °brâhmaṇabrâhma°.
6. C °ita cyu°. — 9. B °dyaiva karishye pu° C °rishya pu ° çravaṇabrâ°.
11. C °hi ete dânaṁ dadyâ nâhaṁ° L °hi ete dadayahi dânaṁ nâ° B °dyâd dânaṁ nâhaṁ° BC °adatvâ amṛi° C °pipâsâ | . — 13. C °bhogâya ca me° BC °me vâ sarvâ kshipa- (C °pri)hanti | L °me vâ sarva kshîpihanti | . — 15. BC °ahaṁ pravrajishyâmi prahâ° C °dhikâmâni nago°.
17. BC °ragandhamâ° B °dane | mo° C °modanti deva amarâdhi°. — 19. B upâgamâ ṛi° C °game ṛi ° sarvapû ° gṛihniya çu° B °gṛihniya çu°.
21. BC çuciṁ | sugandhâ trida ° tkṛitâ supushpitâ ama° B °sevitâ tâṁ° C °sevitâḥ tâṁ°.

शाखां ददेन्सुर्नम चसु मारिष
यथैव मो शक्र तथैव सो तुवं ॥
तां याचमानां चनुद्रूपि ब्राह्मण
इत्यब्रीषि कलहं उदीरये ।
न मह्यं पुष्पेहि इहार्थे विद्यति
या चैव वो श्रेयतरा (गृह्णातु) ॥
तदियं त्वं एव भणीच ब्राह्मण
जानाहि मो मारिष या नु श्रेया ।
यस्यैव मो मारिष तां ददिष्यसि
सा एव मो श्रेयतरा भविष्यति ॥
अकार्यमेतं वचनं सुनाचिका
स ब्राह्मणो क्रोधवशं विचाहरे ।
गत्वान भूताधिपतिं हि पृच्छथ
सो एव वो व्याख्यति या नु श्रेया ॥
तदापि तायी परमार्थदर्शिनो
उदारिका वर्णवरेण अर्थिका ।
गत्वान शोचन्त्रिदशाधिपस्य
जानाहि मो मारिष का नु श्रेया ॥
तान्दृष्ट्वा च[117b]नात्तमना पुरंदरो
इत्यब्रवीत् चात्तमनो सर्वेषु ।
. . . . . पुष्पे मदृशा सुनाचिका

1. B tāṁ hi çākhāṁ dadet sarvaṅgamāsī mā° C tāṁ hi çākhāṁ dada sarvāṅgamāsī mā° C °thaivaṁ mo ça°. — 3. B tāṁ pācamā° C °mānām anu° BC °hmaṇa | i° C °bravīmi kalaham udī°. — 5. B °hyaṁ puṇyaṁ pushpe° C °hyaṁ puṇyaṁ pushpe° BC °yā yeva bodha çreyatarā sopi ta°.

7. BC °yaṁ tvām eva° B °ahikshe brū° C °hmaṇā jā° BC °nāhi mārsha jānu çreyā ya°. — 9. C yasya evaṁ moḥ mārisha tvadadishyasi° B °syaiva vo mārishu tvaṁ dayī° BC °shyasi | sā° C °evaṁ no çre°.

11. BC °rike bhāna° C °hmaṇaṁ krodhaça° BC °bdaṁ vyākare tvāna°. — 13. C °patiṁ hi pṛi° B °patiṁ hi tapicha° BC °tha | so eva(C °vaṁ) vo jānīteya(C °sya)ti yā tu çreyatarā pi tā°. — 15. B °rika varṇabalena ° arthiko tā gatvā° C °varṇabalena ° arthiko āgatvā°.

17. C °tvānaivam ano° BC °vocat | tri° hi māṁ mārsha kā°. — 19. C °purandaro° BC °vīt | ā° rveshu yushmā°.

21. B °dṛço su° BC °supāṇiko rthebhu pūrve ka° C °rayet | .

को वेहपूर्वं कलहं उदीरये ॥
यो सर्वलोके चरति महामुनिः
नामेन सो नारदो सत्यविक्रमो ।
सो अब्रवीत्पर्वते गन्धमादने
गत्वान भूताधिपतिं हि पुच्छथ ॥
  इतो सो उत्तरतो दिशायां
गंगाय कूले हिमवन्तपार्श्वे ।
सो कौशिको दुर्लभपानभोजनो
तस्य सुधां प्रेषयि देवसारथिः ॥
अग्निं जुहन्तस्य प्रतिष्ठतो मम
प्रभंकरो लोकतमोनुदो यथा ।
आदित्यलोकस्मिं तथैव ईर्यसि
का देवता किस्य इहागतो सि ॥
शंखोपमं श्वेतमतुल्यसन्निभं
मनोज्ञगन्धं प्रियरूपदर्शनं ।
न दृष्टपूर्वं मय चक्षुषेदृशं
का देवता किन्तु ददासिदं मम ॥
अहं महेन्द्रेण महर्षि प्रेषितो
सुधाहरि त्वां त्वरितं उपागमि ।
जानाहि मां मातलि देवसारथिं
भुंजाहिमां कांचिषु भोगमुत्तमं ॥
भुक्ता हिमां द्वादश . . . . हि पापका
क्षुधापिपासां अरतिं ज्वरं क्लमा ।

2. BC °nīḥ nāmena °kramo so a°. — 4. BC °vā || pavvate° C °vate andha°.
6. C °uttarāto° C °gaṅgākūle°. — 8. BC °jano | te° C °rathi a° B °rathiḥ a°. —
10. B agnijuha° C agnihutaṁ tassa pratisthato° B °tiṭṭhato°.
12. C °yathaivaṁ ishyasi kā° B °mim yatheva iryasi° C °vatā kassa ihagatā si | . —
14. BC °khopamaṁ ceta° C °tamatulyasaṁnibhā manogandhaṁ pri° B °sannibhaṁ manogandhaṁ pri° BC °rçanaṁ na dṛ°.
16. BC °pūrve ma° C °mayaṁ cakshuḥ odṛçakā de° BC °vate kiṁ tu adā° C °dāsidaṁ°.
— 18. C °ndreṇa mārsha preshitāḥ su° BC °mahātari māṁ(C °mā) tvari°. — 20. C °mātari de° B °tali deva° C °hi mā kāṁ° B °bhujam u° C °bhojanam uttamaṁ | .
22. BC °dvādaçehi pā° C °pakaṁ kalu° B °pakāt kahudhā° BC °pipāçaṁ ara° kramā kro°.

क्रोधोपनाहं च विवादपैशून्यं
शीतोष्णतश्चीतरसं च उत्तमं ॥
न मातलि कल्पति मह्य भुंजितुं
पूर्वे अदत्त्वा इति ब्रुवन् अनुत्तमं ।
न चापि एकस्य न मह्य वर्णितं
असंविभागो हि सुखं न विन्दति ॥
मित्रं द्रोपाधिको पारिपन्थिका
स्त्रीघातका ये प्रहरन्ति अर्थं ।
सर्वे पि ते मत्सरिणे समा मता
प्राप्तं अदत्त्वा अमृतं पि नाश्ने ॥
ता प्रेषिता देवराजेन आज्ञया
कन्या चतस्रो तपनीयसन्निभा ।
सुधां पि आदाय प्रतिग्रहार्हं
तं आश्रमं यत्र अभूपि कौशिकः ॥
दृष्ट्वा तु ताः अर्थदर्शी मतीमान्
प्रभासयन्तीयो अनन्तराश्रिताः ।
स्थिता चतस्रो प्रमदा चतुर्दिशं
सो दानि कौशिक अध्यभाषिथ ॥
पुरिमां दिशंस्तिष्ठसि देवते त्वं
अलंकृता तारवरा व औषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे

1. B °vivâdupai° C °vivâdan paiçunya çî° B °nyaṁ çîtoshṇatantrîvarasaṁ° C °ntrîvarasaṁ°. — 3. B na pâtale° C °mâtare kalpayati mahyaṁ bhuṁ° B °iti kruvan° C °iti dhruvaṁ nuttamaṁ câpi°. — 5. C °mahyaṁ va° BC °valitaṁ | asaṁ° C °bhâgaṁ hi su° BC °ndati mi°.

7. B mitraṁ ohi pârishaṁ rthikâ strighâ° C mitra oparipathikâ strighâtakâ° BC °kâ ye seapanti arthaṁ (C °rtha) te sa°. — 9. B °matsarite pañcame samanta prâ° C °matsari pañcame samatâ prâ° BC °prâptâṁ(C °ptâ) âdatvâ mṛitaṁ pi na ase |.

11. B tâṁ pre° C tâṁ devatâ pre° B °tapanîpasaṁnibhâṁ | C °nnibhâṁ |. — 13. BC sudhâpi â° C °grahântâṁ âçra° B °rhâṁ tâṁ â° °shu koçikâṁ ||. — 15. B °shṭvântu tâḥ° C °shṭvânta tâm athadarço matimâṁ° B °çyo pabhâsaṁ pratibhâsayanti pañcâmantare çritaḥ sthi° C °pratibhâsayati pañcamantare çite sthi°.

17. C sthitâḥ ca° BC °pramadâ °rdiçaṁ | so° C °çiko adhyabhâshitho | B °shitha pu°. — 19. C °diçaṁ tishṭhasi devata tvaṁ° BC °tvaṁ | a° B °kṛito gâtravacâ ca auçarâ pṛi° C °kṛito târavarâ ca osarâ pṛi°.

21. C pṛichati te kâñcanavedivadi° B °he || a° C °khyâsi me tvaṁ° B °vatâ çi°.

चाख्याहि मे त्वं कतमासि देवता ॥
श्रिरी ह्यमस्मि मनुजेषु संमता
ऋक्षुद्रसत्वा परिसेविनी सदा ।
सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरप्रज्ञ भागय ॥
श्रीजिनुपेतं चरणेन बुद्धिये
उपेतसत्त्वं मनुजेन कर्मणा ।
त्वया उपेतो श्रिरिजातिमन्तिया
प्रेषेति दासं विय भोगवां सुखी ॥
ऋचो पि दासो ऋलसो ऋशिल्पको
सुदुर्गतो वापि नरो ऋरूपवां ।
त्वया उपेतो श्रिरिजातिमन्तिया
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
प्रभा[118ᵃ]सयन्ती यशसा यशस्विनी
मनोरमैशाद्वयनां दिशां प्रति ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिच मे त्वं कतमासि देवता ॥
श्रद्धाहमस्मि मनुजेषु सम्मता
ऋक्षुद्रसत्वा प्रतिसेविनी सदा ।
सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरप्रज्ञ भागय ॥
भार्यापि मे स्त्री सदृशा हि सत्कृता

2. BC °m amnim ma° C °sim sammatâḥ a° B °tâ | a° C °satvo parise° B °satva parisatvaparise° BC °sadâ sa°. — 4. BC °kâça âga° B °tâ | tam mâ sa° C °tam sâ sa° B °sadhâya vara °gaya çi° C °gayah çi°.

6. C çiceno° B çilenupe° BC °petâm ca° B °buddhiḥ | ye u° C °ye | upeta sa° BC °satvâ pra° C °rmaṇâḥ tva° B °ṇâ tva°. — 8. C tvayopetam giriyântimântiyâm preshitâ sam viya° B °manti | yâ preshati dâ° C °sukhim | B °khi stha°. — 10. BC °çilpa | tâm sudugatâ vâpi° C °narâ anupavâm | B °naro rûpavâm tva°.

12. B °peto jâti° C °petam yâtimanteya ta° BC °tad idam asâdhu | ya° C °idam tvâyâ°. — 14. B °sayanti yaça° C °sayanti yad idam yaçasâ° BC °manmmayâ sâhvayanâ diçâm°.

16. C °ciksha me tvam°. — 18. C çucdhâha° B çrarddhâha° BC °m amnim ma° C °sha sammatâ | a° B °tâ | a° C °tivediya sa° BC °sadâ sa°. — 20. BC °kâça âga° B °tam mâm sadhâya vara° C °tam sa suddhâya ca prajñâm varabhogaya | .

22. B °me sho sa° C °dṛçâbhi satkṛ° BC °ikṛita kalyâ° rmâya pa(B °pra)tivratâya | .

कल्याणधर्मा च पतिव्रता च ।
प्रहाय स्वकुलं भीतरा च
करोति श्रद्धां पुन कुम्भकाशिये ॥
शीलं श्रुतं चापि तथापि संयमं
श्रद्धा सती यत्र .... एकदा ।
नैषा मावचेन विशालदर्शना
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
सा मे च मन्तिके चापि च वयसे
विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एदृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
जहाति रात्री अरुणस्मिं उद्गते
सा तिष्ठसि तारवरा व ओषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
मृगीव भ्रान्ता सरनाय वर्जिता
निराकुला मन्दं समं अवेक्षसे ।
का ते सहाया भृकुटिं च लक्षते
न भायसे एकिका तुवं देवता ॥
न मे सहाया इह आगता कौशिक
..... प्रवराक्षि देवता ।
आशा सुधाये इह आगतास्मि

2. BC °ya sukula dhitarāya ka° BC °punaḥ ka° B °mbhakā | çiye | . — 4. B °saṁca-maṁ | çra°.

6. C °darçinā BC °tad idaṁ asādhu yad itaṁ tva°. — 8. C tameva° B mame va° BC °api vādyase vicarja(C °rjji)nā mudhurānuvartianā(C °no) | . — 10. B °edriçau arha° BC °daka kuto | sudhāga(C °āga)cha na°.

12. B °rāḍi a° C °rātri arupesmiṁ° BC °smiṁ dhate sa ti° C °ravanā ca oçari | B °varā ca oçari(?) | . — 14. C °vedavi° B °ksha se tvaṁ°.

16. C °nā saraṇiṁ pravrajitā° B °saravāya va° C °kçilā vandāni ave° B °manda sui ave°. — 18. B kānte sahāye mṛi° C kāṁ te sahāyo mṛi° B °tri rakshite na bhā° C °lakshati na bhā° BC °kā tu deva°. — 20. BC °çika mamkka(C °mika°) sāmpra° B °varamni de° C °varamniṁ de°.

22. C āsā su° BC °dhāya iha° C °āmmiṁ taṁ sudhā° B °jña bhakaya (corr. en bhāgaya?) | C °bhāgayā | .

तस्मे सुधाये वरसत्त्व भागय ॥
आघ्राय येषाशि कुपन्ति कर्षका
सपुत्रदारा संघटन्ति एकतो ।
नं वर्ष हरति अशनी च उत्थिता
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
आश्राये एके मनुजा धनार्थिका
नावां समारुह्य तरन्ति (सागरं) ।
आलम्बने तत्र सीदन्ति अथापि च
दुःखं निगच्छन्ति विनष्टपुण्याः ॥
सा मे च सन्तिके अपि च वयसे
विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एतृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
का दृष्टासि ...... पिनद्धमंजरी
सीहांगदा कांचिप्रमृष्टधारणी ।
कुशाग्ररक्ता सुपिनद्धकुण्डला
उद्गीरवर्णा प्रतिभाय शोभसि ॥
गते यथा प्रावृषि अत्र शारदे
अलंकृता लोहितमालिनी ..... ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
हिरीयमस्मि मनुजान सम्मता
अक्षुद्रसत्त्वप्रतिसेविनी सदा ।

2. B °ya kshatrâ° BC °rshakâ | sa ° dârâ pi sam ° ekadâ nam°. — 4. BC nam esha harati | asa° BC °tvayâ na kṛi°.

6. B açâyise ke ma° C âsâyike ma° BC °taranti âlambe(C °bhya)°. — 8. C âlambhyate ta° B °ndanti ta ° nti | athâ° BC °pi ca evam duḥkham° C °gachati vi° B °nti | vi° BC °shṭapraprṇyâḥ(C °ṇyâ) sa me°. — 10. BC sa me va santi api° BC °vijânâmi mûḍha si dhû° B °varttini | .

12. BC na etâdṛiçanî arha°. — 14. B kâ drashṭrâm pi° C kâ na dramshṭrâsi pi° C °ddhamamjalî simham° BC °gadâ(C °jâ)kâñcuprama(C °ṛi)shṭa°.

16. C °ṇḍalâḥ udîrnavaprati° B °bhati | . — 18. BC kâle yathâ° C °tra çârade° B °mâlini | C °lini pṛichâ°. — 20. B °kâñcavedi° C °vatâḥ hi°.

22. C °m asmim ma ° na sammatâ° B °mmata a° BC °drasatva(B °tvo)parise°.

सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
न तु त्वां शक्नोमि महर्षि याचितुं ॥
कायसंधातु इह स्त्री न विद्यति
जानामि धर्मेण सुगाति जायते ।
ते त्वां ययाचन्ति प्रसवाम्यहं
सुखाम[118b]हं जीवितं तं ददामि ते ॥
त्वामेवहं कांचनवेदिविग्रहे
आमन्त्रयिस्यामि प्रविश्य आश्रमं ।
त्वामेवहं सर्वगुणेन पूजये
तव अदत्त्वा अमृतं पि नो भजे ॥
तं आश्रमं पुष्पविचित्रसंस्तृतं
द्विजेहि घुष्टं रुचिरस्वरेहि ।
सा सुचार्वी तं च प्रविष्टा आश्रम
उदकुपेतं फलमूलशोभितं ॥
वृक्षाग्रणीनां बहवो सुपुष्पिता
साला पियाला पनसा च तिन्दुका ।
शोभांजना लोध्र ..... पाटला
सुपुष्पगन्धा मुचिलिन्दका च ॥
कुरवा तमाला बहवो सुवेशनं
अश्वत्थन्यग्रोध तथैवुदुम्बरा ।
तिलका कदम्बा च तथैव चम्पका
प्रसातिका श्यामक तत्र तण्डुला ॥

1. C °kheshi tuhya° B °kâça âgatâ° C °gatâḥ na° BC °na tvaṁ çakno° C °kuoti ma° ṛshi° BC °tuṁ kâya°. — 3. BC °striya vidya° B °dya vidyati | jâ° C °lakshaṇe ta tvaṁ ajâcanti°. — 5. B te tvaṁ ayâcaṁti pravaṁ mahyaṁ su° C tatvaṁ ajâcanti prasava mahyaṁ su° BC °mi te tvam e°.

7. B tvam eva° C tvam ahaṁ° BC °vekshya âçramaṁ tvam e°. — 9. BC tvam eva° BC °tvâ amṛito pi na°.

11. C tam âçra° B °ghuṭaṁ ru° rehi sâ°. — 13. C sa su° B sâ suchârvî° BC °pravishṭa âçramaṁ | udakenupe° bhitaṁ vṛi°. — 15. C °kshâgrapalaçâṁ ca ba° B °kshâgrâṇâṁ ca ba° BC °shpitâm | sâ° C °sârâ piyaçâ pana° BC °nduka sohañja°.

17. C °janodhramṛiduyashṭhipâṭalâ su° B °dhramaka pâṭalâ || su° BC °supaṇya° cilindakena kovilâ ta(C °vâ ta)malâ ba°. — 19. B kovilâ tamalâ ba° C kovâ tamalâ ba° B °suveçanan || açva° C °çanan açva° grodhra tathai° BC °thaivâdumbaro tila°.

21. C tilako kaṇâdâya tathai° B °kadapyâya tathai° ṇpakâ | prasâdita ayâmaka°.

तत्रापिनद्धप्रावृतो कुशालयो
सुपुष्पगन्धो ऋषिनोपसेवितो ।
आग्नीतकुर्वी हरते नियच्छो
निषीद कल्याणसुखेन आसने ॥
तस्मैतवायै कुपिताय कौशिकः
अयित्तमानये जटायन्तं धनेन ।
नेहि याचेहि सुधां स्वयं ददे
सा अध्यभाषि त्वरिता महामुनिं ॥
तं संप्रति गृह्याय प्रीतमानसा
इत्यब्रवी आत्तमना जटाधरं ।
कृता त्वया कौशिक मह्य पूजा
गच्छामि दानि त्रिदशान सेवितुं ॥
सा कौशिकेनानुमता द्युतिमता
जिगीषमाणा त्रिदशां उपागमि ।
गत्वान सा आवच सहस्रदर्शनं
इयं सुधा वासव यो हि मे जयो ॥
सो तत्र यो प्रेषित एव मातलि
परिवृत्तो देवसभाय आगतो ।
हिरी सुधां केनभिलब्धे हेतुना
इत्यब्रवी त्वं पुनरेवमाहूय ॥
तं सो यतारादिनिवर्तयेद्रथं

1. BC tatrâpinadha° C °mpakâḥ prâsâdita syâmoka ta° C °ṇḍulo ta° B °ṇḍulâ ta° B °kusâmayo° C °noyanevi° BC °sevino | . — 3. B °kurvi ha° B °sharṇyo mahida° C °sharṇyo ni° BC °âsanaṁ | . — 5. C °vâyesha pi câ ° çiko jaya temâna°.

7. C nehi yautrehi su° B °yaṁ dayo (?) || so a° C °dadeyaṁ | sâ adhvabhâ° BC °tvaritâṁ ma°. — 9. BC °grihya pri° B °mânaso i° C mânasya ity abravît | âtta° BC °dharaṁ kṛi°.

11. BC kṛitvâ tvayâ° C °gachâmi dadâmiti | tridaçâyaṁ jayaṁ sevi so kau° B °dâmi ti tridaçâjaṁ yasevi || . — 13. B °kauçikinânu° C so kauçikino numa° BC °dyutimatâ(C °to) jayeshamâ° C °mânâs tridaçâm upâ°. — 15. C °na sâvaca ° vâsamayehi° B °vâsa ca yehi° BC °jaye | .

17. BC °tra prehitam eva mâtaliṁ pari° C °vṛito da° B °tto | devasabhâya° C °ya amrato hi° B °grato hiri°. — 19. BC °kenâtila° C °labdha he° BC °hvayaṁ || .

21. C taṁ ca so vadânâd vini° B °so vadanâd vini ° thaṁ | jâ ° daṁ samanta° BC °yasaṁnibhaṁ pra°.

जाम्बूनदं सन्तपनीयसन्निभं ।
प्रज्वाल्यमानं रविकरसंनिभं
अलंकृतं सुवर्णविम्बविचित्रं ॥
गताच हस्तिकपिञ्जाप्रदीपिचो
मृगा च वेडूर्यमया उपागता ।
तं पुच्छका ज्योतीरसमया शुभा
मणीवेडूर्यमया च ईदृशा ॥
हेट्ठा मनेसी उपरिं च कुप्परं
सुवर्णचन्द्रा च रथे उपागता ।
तं यानश्रेष्ठं अभिरुह्य मातलि
दश दिशायो अभिनन्दयेत् महीं ॥
नगांश्च शैलांश्च वनस्पती च
ससागरां कम्पमानां वसुन्धरां ।
सो क्षिप्रमेव त्वरितं उपागमि
तमाश्रमं यत्र अभूषि कौशिको ॥
सो मातलि . . . .
दूतो अहं पृच्छति ते पुरंदरो ।
श्रिरीय श्रद्धाय च आशायापि च
ह्रिरी श्रेया केन गुणेन मन्यसि ॥
. . . .
. . . श्रिरी मे प्रतिभाति मातलि ।
श्रद्धा अनित्या पुन देवसारथि

2. B °ravikâra° C °ravikâçasannibhaṁ° B °rūpavicitramaṇḍalaṁ | . — 4. C °hastikapiñghra° BC °mṛgâta vai° C °gatâṁ | B °gatâ taṁ pu°.

6. BC °shkarâ jyotirasamayâ subhâ ma° C °shkarâ jyotirasâmayâ çubhâḥ ma° BC °maṇiravaiḍû° yâ iva (C °tvam) âdṛçâ he°. — 8. B °manesi u° C °parim ca° B °kuparaṁ° BC °raṁ suvarṇacandravarathe° C °gatâḥ | . — 10. BC °çreshṭam abhi° C °bhirûhya mâtari da° udaye mahiṁ || .

12. B °çpathiṁ sasâ° BC °garâṁ prathamâni ca va° C °vasuṁdharâṁ so° B °ndharâṁ so°. — 14. B °tvaritaṁ âçramaṁ° C °yattha abhû° çikaḥ | B °çiko so°.

16. BC so mâtali(C °ri) dûto° B °dûto haṁ pri° C °ahaṁ ca pṛi° BC °purandaro çi°. — 18. C °rîya çaddhâ° BC °ddhâya âçâ° C °çâyam api ca° BC hiriçriyâṁge(C °yâṁge) na gu° C °guṇe ca manyase | .

21. C çirî me °mâtari çra° B °tali çra°. — 22. C °ddhâ atityâ yana deva° B °punar deva° BC °sârathiḥ âdâṁ visaṁ° B °vâdidikasayantâṁ mama hiri° C °vâdidiçâṁ samantâ mama hiri°.

आशा विसंवादिकसंयता मम ॥
हिरी मनापा परिशुद्धकेवला
संघामश्रीर्वै न रता प्रवर्जिता ।
विपश्यमाना सुर[119a]भी उपद्रुता
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
हिरीह श्रेष्ठा मनुजेषु मातलि
दहरे कांक्षति महर्द्धिके च ।
प्रियं च भ्रातृत्वं करोति चण्डं
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
को ते इमां कौशिक दृष्टम् . . . .
उग्रो हि इन्द्रो अथवा सहांपति ।
इन्द्रो तव इन्द्रसगोत्र कांक्षति
तस्यैव भावसहव्रतानुज ॥
स कौशिकः तं जहियान उच्छ्रयं
शीलोपपेतो असपूर्यभूतो ।
पुण्यानि कृत्वा विपुलानि आश्रमे
कायस्य भेदात्स्वर्गेषु मोदति ॥

स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवं अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम ऋषि अभूषि कौशिकसगोत्रो । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं

2. BC °manâpaṁ pa° BC °kevalaṁ saṁ° C °çirahyeṇa rate pravrajitâḥ vi° B °çiraheṇa rate pravrajitâ | . — 4. BC vipaçyamâ° B °rabhi u° C °rabhir upadrutâḥ hiri nivâre° B °hirir nivâre ° tmane hiri° C °tmano ko te imâṁ kauçika dṛishṭam ugrâhi indro athavâ sahâṁyati indro tava indrasagotrikâ hirir nivâreti svacittam âtmane hiriha çreshṭâ°.

6. C hiriha° BC °çreshṭâ ma° C °mâtari dahareti kâṁ° B °mâtaliḥ da° BC °kâṁkshati ma° C °maharddhikâya pri° B °ddhikâya pri°. — 8. BC priya bhrâtari striyâ(C °yaṁ) karoti chaṇḍaṁ purushâ hi(C °di) durgatâ hi nivâ° B °ttam âtmanaḥ | . — 10. BC °kauçikaḥ dṛi° C °dṛishṭvam ugra hi° B °ugrâ hi ° thavâ mahâryati indro° C °sahâpati indro ° sagotri kâṁkshati | tasyaiva°.

12. C indro tavendra sagotri kâṁ° B °sagotri kâṁ° BC °bhâvâsahavratânuksha sa° (C °nuja ça)°. — 14. B °taṁ jâhiyaçam u° C °taṁ jâhiyanam uchayaṁ | çî° B °yaṁ | çîlâpa° BC °bhûto puṇyâ° B °petaṁ asadhṛjjabhâ° C °petaṁ asadhûrjjabhâ°.

16. BC °çramo | kâ° C °rgeshu vadati syâ°. — 18. C °puna bhikshavaḥ yu ° m eva sa syâd anyaḥ sa tena° B °m evam anya sa tena° C °abhûmi kauçikago° BC °tro na°. — 19[1]. C °khalvevaṁ drashṭaṁ | . — 19[2]. C °hetor ahaṁ° B °toḥ ahaṁ°. — 19[3]. C ahaṁ sa bhikshavo tena kâ ° yena nâlado nâma° C °çikasagotro | .

सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम ऋषिरभूषि कौशिकगोत्रो ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो एवमस्या अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता आसि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोर्भिक्षवो । एषा एव यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता अभूषि । तदापि एषा मम ह्रीयायन्ती अक्षीना । एतरहिं पि मम एषा ह्रीयायन्ती अक्षीना ॥

समाप्तं मंजरीजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः । कथं भगवं यशोधरा न शक्यति तोषयितुं ॥ भगवता कुमारभूतेन कन्यानामलंकारां पि विश्राणयन्तेन यशोधरायै शतसहस्रमूल्यं हारं दिन्नं । सा च आह । एत्तकमात्रं अर्हामि ॥ कुमारेण भूयो शतसहस्रमूल्यं अंगुलीयकं दिन्नं तथापि न सन्तुष्यति ॥ कथं यशोधरा अतृप्ता न शक्यति राधयितुं ॥ भगवानाह ॥ एषा भिक्षवो यशोधरा न इदानीमेव अतृप्ता अन्यदापि एषा अतृप्ता ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा सुप्रभो नाम राज्यं कारयेसि । तस्य कुमारो सुतेजो नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो निवातो सुखसंस्पर्शो पूर्वाभाषी प्रियभाषी अमात्यानां भटबलाग्रस्य श्रेष्ठिस्य नैगमस्यानां सर्वस्य इष्टो बहुमतस्य ॥ राज्ञो उत्पन्नो । इमो सर्वजनकायो कुमारस्य गुणगृहीतो कदाचिदेते मम जीविताद्व्यपरोपयित्वा कुमारं राज्ये प्रतिष्ठापयेन्सुः । तेन रा[119 b]ज्ञा सो कुमारो विप्रवासितो ॥ सो दानि कुमारो भार्याय सार्धं अनु-

2. C °kshavaḥ evam asyâ anyâ° C °ndrasya hiri nâ°. — 3[1]. C °d evaṁ tad drashṭa° BC °vyaṁ tat ka°. — 3[2]. BC °kshavo e°. — 4. BC eshâm eva(C °vaṁ) yaço° C °ndrasya hiri°. — 5[1]. C °ma hriyayâyanti° B °yantrî alli°. — 5[2]. BC etahiṁ pi° C °eshâṁ hriyâyanti alli° B °shâ hriyâyantrî allinâ ‖.

7. C iti çrîmahâvastuavadâne mañjalijâtakaṁ samâptaṁ ‖. — 8[1]. C bhikshu bha° B bhikshûr bhaga° C °hatsuḥ ‖ B °ansuḥ ka°. — 8[2]. C °gavan yaço°. — 8[3]. C °tena kaññyânâ° B °nâma tvaṁ kâlâ pi vi° C °kârâṇi viçrâṇamanto° dharâya çata°. — 10[1]. C ettakâmâtraṁ arhâpi ka° B °rhâmi ka°. — 10[2]. B °dinna tathâ° C °na saṁtushyati ‖.

11. B °kyati codhayituṁ ‖ C °kyati bodhayituṁ ‖. — 12[1]. B esho bhi° C esho hi bhi° BC °dharâ idâniṁ(C °ni) atṛptâ a(C ° ‖ a)nya° C °pi ca eshâ° B °esho a°. — 14. C °evaṁ hi bhi° tîtem a° BC °vârâṇasi kâ° C kârayasi ‖. — 15. C °sujâto nâma° C °vâto mukhasaṁ° BC °bhâshiṇo amâ° B °bhaṭavalâ° C °ṭṭavalâgrâsya çre° BC °ishṭo ‖ ba° taçca râ°.

17[1]. BC °mo i°. — 17[2]. C °mârasya sarvaguṇa° BC °d vyavaropa° payetsuḥ ‖. — 18. C °râjño so°. — 19. B °rddhaṁ ‖ anu° C °nuyatasmiṁ° C °tṛṇakuṭi ca parṇakuṭiṁ kṛ° B °vasati ‖ mâ° C °kena pâyanto su° vâhamâlaini° B °paribhuñjanto ‖.

हिमवन्ते अन्यतरस्मिं वनखण्डे तृणकुटिं च पर्णकुटिं च कृत्वा प्रतिवसति मूलपत्रफलोदकेन यापेन्तो मृगोपपन्नानि च मृगवराहमांसानि परिभुंजन्तो ॥ तस्य दानि आश्रमातो [निर्गतस्य] मार्जारेण वठरां गोधां मारेत्वा तस्य भार्याये अग्रतो निक्षिपित्वा गतं ॥ सा तां गोधां पाणिनापि च न स्पृशति ॥ कुमारो मूलपत्रफलानि आदाय आश्रमं गतो पश्यति च आश्रमे तां गोधां रौद्रां वठरां । सो तां राजधीतां पृच्छति कुतो इमा गोधा ॥ सा आह ॥ एषा मार्जारेण आनीता ॥ कुमारो आह ॥ किं दानि एषा गोधा सिद्धा ॥ सा नं आह ॥ गोमयो ति कृत्वा न सिद्धा ॥ कुमारो आह ॥ न एषा गोधा अभक्ष्या भक्ष्या एषा मनुष्याणां ॥ सा दानि गोधा तेन कुमारेण निर्लंविकृत्वा पक्वा । पचित्वा द्रुमशाखायामोलंबिता ॥ सा चास्य भार्या घटमादाय उदकहारिं गता । गच्छामि अहं उदकमाहरिष्यामि । ततः आहारं करिष्यामि ॥

ताये तां गोधां पक्वां समानां दृष्ट्वा वर्णसंपन्नां च गन्धसंपन्नां च अरूहां च प्रत्ययां च अभिलाषमुत्पन्नं । कुमारस्यापि ताये भार्याये एतदभूषि । एषा राजधीता इमां गोधां असिद्धां हस्तेनापि न इच्छति स्पृशयितुं । यत्र च वेनां पक्वा ततः अभिनन्दति भोक्तुं । यदि एताय मम मूले प्रेमा भवे तदेषा गोधा मया फलहारगतेन सिद्धा भवेया । नास्या अतो गोधाये किंचित्संविभजिष्यं गोधां परिभुंजिष्यामि ॥ तेन सा गोधा ताये राजधीतरे उदकहारिं गताये खादिता राजधीता च उदकघटमादाय आगता ॥ सा दानि कुमारस्याह ॥ आर्यपुत्र कहिं सा गोधा ॥ कुमार आह ॥ पलायिता ॥ सा चिन्तेति । कथं पक्वा गोधा वृक्षशा-

2. BC °māto mārjjā° C °raṇa jaṭharā go° B °vaṭhara go° BC °godhā māre ° kshipetvā gataḥ(C °to) ‖ . — 4¹. C °nāpi na spṛ°. — 4². C °gatā paçyati ca āsamanto go° BC °draṁ jāparāṁ | . — 5. BC °imāṁ godhā ‖ .

6¹. C sā āha ‖ kiṁ dāni°. — 6². B sahāṁ sā°. — 7¹. BC °dāni tedhāṁ go° B °godhāṁ siddhā sā naṁ°. — 7². C sā taṁ āha ‖ . — 7³. BC gometi kri° C °siddhāḥ ‖ . — 8². C °eṣo godhā abha ° kshyā na mānushāṇāṁ | . — 9¹. BC °ṇa nicchavi(C °vi)kritvā° C °paktā paci° B °kvā paci°. — 9². BC °çikhāyam olaṁvitā | (C °tāḥ). — 10¹. C °gatāḥ ga°. — 10². C gachāmyahaṁ° C °ahyāmaḥ | .

11. C tato āhā°. — 12. C °paktāṁ samā ° gandhasaṁpannā ca rūhāṁ° B °gandhasaṁpannāṁ ca ruhāṁ° C °pratyagrā(ou çrā?)ṇāṁ ca° BC °tpannaṁ ku°. — 13¹. B °icchati | na spriçayituṁ | . — 14. B °pakvāṁ tataḥ° C °pakvāṁ taṁto abhi° B °bhoktuṁ yadi°. — 15. C °premnā bhavet tad e° BC °premnā bhaved etāṁ go° B °godhāṁ ma ° veyā nā°.

16. B nāsya ato° C nāsya gato godhāye kiṁ saṁ ° bhuñjishyā | . — 17. C °go tāye rājadhitāye° C °khādito | rā°. — 18². C °kahiṁ sā dhe ‖ . — 19¹. C °yito sā° B °yitā sā°. — 19². B °çikhāyem ā° C °çikhāyam ā°.

वायामायया पलायिता ति ॥ तस्या राजधीताये एतदभूषि । नाहं कुमारस्य दृष्टा ॥ तस्या तं दौर्मनस्यं हृदयं प्रविष्टं ॥

सर्वसत्त्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्मं करिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगा ॥
नरकं च पापकर्माणो कृतपुण्या च स्वर्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा निर्वायिष्यन्ति अनास्रवाः ॥

सो दानि राजा सुप्रभो कालधर्मेण संयुक्तो । अमात्येहि सुतेजो कुमारो वनातो आनेत्वा राज्ये वाराणसीयं अभिषिक्तो ॥ [120a] राज्ञो सुतेजस्य देवीय मूले न किंचिद्परित्यक्तं । न किंचित्तत्र राज्ये रत्नसंमतं । सर्वं देवीये उपनामेति यानि वस्त्राणि उदाराणि आभरणानि हारार्धहाराणि तानि देवीय उपनामयति न च शक्नोति आराधयितुं । ताये च नं गोधा हृदयं गता ॥ तस्य राज्ञो सुतेजस्य भवति । अहं देवीये न सा किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा किंचित्प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषयितुं ॥ सो तामाह ॥ देवि अहं तव न किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा च प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषितुं न परिबुध्यामि किमत्र अन्तरं । वक्तु देवी ॥ सा दानि देवी तं सुतेजं राजानं गाथया वाध्यभाषति ॥

अद्यापि ते तं वनस्मिं अनुबुध्यामि क्षत्रिया
यस्य ते धनुहस्तस्य सानुबद्धकलापिनो ।
ओलम्बा द्रुमशाखायां पक्वा गोधा पलायिता ॥

राजा आह ॥

नमे नमन्तस्य भजे भजन्तं

1b. BC °rasya na labdhâ ta°. — 2. B tasya taṁ° C tasyaivaṁ daurmanasya hṛ°. — 3. B °shyanti paraçântaṁ hi jîvitaṁ | C °çântaṁ jîvitaṁ | . — 4. C °shyati pa° BC °lopamâ | . — 5. C narakaṁ pâpa° °ṇyâçca sva°.
6. C °bhâvayitvâ° BC °tvâ parinirvâ°. — 7a. B °yukto amâ°. — 7b. BC °tyehi sujâta ka°. — 9a. BC °matam sa°. — 9b. C sarva de° devîye upa° BC °upanamayati°.
11b. B yâye ca° C yâyer ca naṁ°. — 12. BC °jâtî yaṁ na ka° C °romi mânanâ kiṁcin pri° BC °yatâyaṁ na° C °çaknoti tosha°. — 13a. BC so tam âha || . — 13b. BC devi ahaṁ° BC °jâtî yaṁ na ka° B °romi | sitâ ca priyatâmana darça° C °romi iti tâṁ ca priyatâmanaṁ darçe° C °paribadhyâmi kiṁ atra anantaraṁ ja° B °ntaraṁ jalpa°. — 15b. B °gâthâya câdhyabhâ°.
17. BC adyâpi me taṁ° B °taṁ tavasmiṁ ca badhyasmi kshetriya yasya° C °taṁ vâsmiṁ ca badhyasmiṁ kshetriya ya ° atasyâ sânubaddhasya karâpito ola° B °ddhasya kalâpito ola°. — 19. C °dhâ paryâtâ || .
21. BC name namotasya bha° B °je bhajaṁtaṁ kṛtânnkâ | riyasya ka° C °nukâriyasya kâreyâ°.

कृतानुकार्यस्य करेय चर्यं ।
असंभजन्तं च न संभजेय
नानर्थकामस्य करेय चर्यं ॥
त्यजे त्यजन्तं सततं न गच्छे
अपेतभावेन न संवसेया ।
द्विजो द्रुमं क्षीणफलं विदित्वा
अन्यं परीक्षेय महां हि लोको ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन सुतेजो नाम राजा अभूषि । न खल्वेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो तेन कालेन तेन समयेन वाराणसीयं सुतेजो नाम राजा अभूषि ॥ अन्या सा राज्ञो सुतेजस्य देवी अभूषि अग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा भिक्षवः यशोधरा राज्ञो सुतेजस्य देवी अग्रमहिषी अभूषि । तदापि एषा अतृप्ता न शक्यति तोषयितुं । एतरहिं पि एषा अतृप्ता न शक्यति तोषयितुं ॥

इति श्रीगोधाजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः । भगवता कुमारभूतेन उद्याने कन्यानामाभरणानि वि-श्राणयन्तेन यशोधरायै एव अक्रकं दिन्नं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव मया यशोधरायै अक्रकं दिन्नं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति [120ᵇ] कृतपुण्यो महेशाख्यो संगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं चाकी-

2. C tenaṁ bhajantasya na saṁ° BC °na saṁbhajeyânânartha°. — 4. B °utaṁ sa taṁ na ga° C °saṁvaseyâ |.

6. BC dvijâ dru° B °anya parikshe° C °anye parikshe° BC °loko ||. — 8. C °d anyaḥ so te° B °sâ na° C °bhûshi | tadâpi na khalu dra°. — 9¹. BC °hetor ahaṁ°. — 9². C °haṁ sa tena° C °vârâṇasyâṁ su°. — 10. BC °bhûshi || agra° C °mahishi na° B °hishi na khu°.

11¹. BC °devi agra° C °mahishi°. — 12. BC °toshâyituṁ ||. — 14. C iti çrîmahâvastuavadâne godhâ°. — 15¹. BC bhikshu bhu°. — 15². C °vatâ rabhûte °ne kaṁnyânâ° çrâmantena° BC °râye sarvaṁ bahukaṁ°.

16¹. B °idânîṁ evam ayaṁ yaço° C °na evaṁ maye yaço°. — 17¹. BC bhikshu â° C °âhatuḥ |. — 18. B °kshavaḥ bhû°. — 19. C °çâkhye samṁgri° BC °vâhano tasya°.

21. C °râjyaṁ sphitaṁ° B °bhikshaṁ ca câki° C °câkirnnapanamanushyaṁ ca praçânta-janamanushyaṁ ca praçâ° B °daṇḍabhramara sami° C °skaravyavahârasampannaṁ |.

र्णजनमनुष्यं च सुविभक्तजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करं व्यवहारसंपन्नं ॥ तस्य दानि राज्ञो पञ्चशतमन्तःपुरं । तस्य या अग्रमहिषी सा सर्वस्यान्तःपुरस्यातीव प्रासादिका च दर्शनीया च पण्डिता च विधिज्ञा च सर्वकलासमन्वागता च ॥ सो राजा अभीक्ष्णं अन्तःपुरस्य वस्त्राणि च आभरणानि च विश्राणेति । तस्यापि राज्ञो शतसहस्रमूल्यो हारो आमुक्तको तस्य च हारस्य मध्ये मणिरत्नं यत्र चत्वारि महाद्वीपा दृश्यन्ति जम्बुद्वीपो पूर्वविदेहो अपरगोदानीयो उत्तरकुरुः सुमेरुश्च पर्वतराजा । अनेकशतसहस्रमूल्यं तं मणिरत्नं तस्य महाहारस्य मध्ये ॥ तां देवीं पृच्छति आभरणानि विश्राणेन्तो ॥ देवि अतीव त्वं मे मनं हरसि । को च उपायो येन देवी मे मनं हरति ॥ सा दानि देवी तं राजानं गाथयाध्यभाषति ।

चेष्टालीलासमाचारा निमित्तस्य च ग्राहणं ।
कौतूहलेन चपलास्त्रिभिरारञ्जन्ति पार्थिव ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भगवती यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी अभूषि । तदापि एतस्या मया बहुं दिन्नं ॥

इति श्रीयशोधराये हारप्रदानजातकं समाप्तं ॥

यदा बोधिसत्वो अकामकानां मातापितॄणामश्रुमुखानां रुदन्मुखानां हस्तोत्त

1ᵃ. BC °hpuram tasya°. — 2ᵃ. C °gramahishyâ sâ sa° syâtîvam prâ° BC °ardgatâ ca so râ°. — 4. C °vastrâni câbha°. — 5. C °mûlya âro âba° BC °sya ca hâramadhye° C °çyanti jambudvî° godâvali utta° B °godâvari utta° C °kuru sumo° râjo a° B °râjâ ane°.
7. C °madhye râjâ tâm° B °madhye tâm°. — 8ᵃ. BC °prcchati | â° B °çrânanto de°. — 8ᵇ. BC devi ati° C °tvam mama manam°. — 9ᵃ. C °devi mama mana harati | . — 9ᵇ. B °gâthâyâdhya° C °gâthayâ bhâ°.
11. B coshṭhali° BC °ca grâhanâ | . — 12. B °lena ca harâs tri° C °lena ca râjâ sirbhi° BC °bhir ârâyanti pârthi(C °pârthi)vah ‖ . — 13. B °kaharah ‖ yu° C °d anyo sa te°. — 14ᵃ. C °khalevam dra°. — 14ᵇ. BC °hetor aham°. — 14ᶜ. C °kaluvo tena kâ° BC °sama-yena kâçirâjasyâgra° C °mahishi abhûshi | na kha°.
16ᵇ. B °bhavati yaço° C °vati yaço° râjasya 'gramahishi°. — 17. C °bahu dinnam ‖ . — 19. C iti çrîmahâvastunavadâne yaço°. — 20. BC °kramatûnâ° C °râd anagâriyam pra° B °çodhara de°.

च चक्रवर्तिराज्यमपहाय अग्रं च गृहवासमपहाय अगारादनगारिकां प्रव्रजितो तदा यशोधरा देवदत्तेनोच्यते ॥ मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि ॥ सा दानि न इच्छति बोधिसत्वमेव अभिकांक्षति । सुन्दरनन्देनापि उच्यति । मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि । तस्यापि न इच्छति बोधिसत्वमेवाभिकांक्षति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तधर्मचक्रो तदाहि ए[121a]तं भिक्षुहि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति । कथं भगवं यशोधरा सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयन्ती न इच्छति भगवन्तमेव प्रार्थेति ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधराये सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयमाना न इच्छति मम एवाभिकांक्षति । अन्यदापि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांक्षति ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने हिमवन्तपादमूले सर्वेषां चतुष्पदानां समागमो अभूषि ॥ अस्माकं राजा नास्ति चतुष्पदानां राजा स्थापीयतु ॥ तहिं तेषामुत्पन्नं स्थापीयतु चतुष्पदानां राजा ति प्रवरं ॥ ते आहंसु । को दानि चतुष्पदानां राजा स्थापीष्यतीति ॥ तेषां दानि उत्पन्नं । यो अस्माकमितो सप्तमे दिवसे सर्वप्रथमं हिमवन्तं पर्वतराजं गमिष्यति सो चतुष्पदानां राजा भविष्यति ॥ ते एवं समयं कृत्वा ततो प्रदेशातो येन हिमवन्तो पर्वतराजा तेन प्रधाविता ॥ तेषां सर्वेषां पृष्ठतो कृत्वा व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं अनुप्राप्ता ॥ व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं गत्वा चतुष्पदानां प्रतिपालेति ॥ चतुष्पदा च सर्वे हिमवन्तं पर्वतराजमनुप्राप्ता । तत्र च तां व्याघ्रीं पश्यन्ति प्रतिपालेन्तीं ॥ ते दानि चतुष्पदा तां

3[1]. BC so dâni° B °echati | bo° C °m evaṁ abhi°. — 3[2]. C °nâpi ucyati B °ccati mama°. — 4[1]. BC °mahishi°. — 4[2]. C °ichasi bo° m evaṁ âkâṁ° B °m evâkâṁ°. — 5. C °gavâṁ pravṛ° cakraḥ tadâhiṁ etaṁ bhi° B °tadâhi etaṁ bhi° taṁ bhi°.

6[1]. B bhikshu bha° C bhikshu bhaga° echati | . — 6[2]. C °gavaṁ yaço° ttena prâ° BC °rthayanti na i° C °m evaṁ prâ°. — 8. BC °idânîṁm e° C °m evaṁ yaço° ttena prâ°. — 9. B °prâyanti° C °prâpayanti na i°.

11. C °pûrva bhikshavoḥ ati° bhûmi | . — 12[1]. B asmâkaṁ râjâ nâsti catushpadânâṁ samâgamo abhûshi || asmâ° C °sthâpishantu ta° B °sthâpayantu tahiṁ°. — 12[2]. BC °teshâṁm utpa° C °tpannaṁ thapiyantu tahiṁ teshâṁ utpannaṁ thapiyantu | catushpadânâṁ râjâ sthâpishyatîti catu° B °piyantu catu° BC °râjâti pravaraṁ te âha°. — 13[1]. C °âhaṁsuḥ ko dâ° B °ṁsuḥ ko dâ°. — 13[2]. C °sthâpayishyati | . — 14[1]. BC °nnaṁ yo°. — 14[2]. B °sarve pratha° C °sarvaṁ pratha° tarâjânaṁ gami° BC °mishyati | so°. — 15. BC °himavantaṁ parva° C °dhâvitâḥ | B °dhâvitâ teshâṁ°.

16. BC °pṛshṭato kṛ° jânaṁ anuprâpto(C °ptaḥ) vyâ°. — 17. C °tipâlayati | . — 18. C °catuḥpadâ° C °prâptaṁ | . — 19[1]. BC °paçyati pratipâlenti te dâ°. — 19[2]. B °shpadânâṁ tâṁ° C °shpadâṁ tâṁ° B °shṭâ cotsamûjâ° C °shṭâ cotsamûjâ° B °rmanâ âhi°.

व्याघ्रीं दृष्ट्वा आर्तसंजाता दुर्मना । इस्त्रिया स्मि पराजिता न च कहिंचित् इस्त्रियो राजा सर्वत्र पुरुषा राजा । यथा अभावं न अनितं भवेय पुरुषो च राजा भवेय ॥ तेहि सा व्याघ्री उक्ता ॥ भद्रे यं तुवं पतिमिच्छसि सो चतुष्पदानां राजा भविष्यतीति ॥ तां व्याघ्रीं ऋषभो अल्लीनो ॥ भद्रे मम पतिं वरेहि । अहं लोके मंगलभूतो मम गोमयेन देवकुलानि उपलिप्यन्ति देवकार्याणि च क्रियन्ति ॥ सा दानि व्याघ्री आह ॥ नाहं तव पतिं इच्छेय त्वं फालेहि च शकटेहि च नित्यमप्रजयो ॥ हस्तिनागो पि तां व्याघ्रीं उपसंक्रान्तो आह ॥ भद्रे अहं बलवांश्च संदृढकायो च संग्रामेहि च अपराजितो मम गृह्णाहि ॥ व्याघ्री आह ॥ न हि त्वं सिंहं शब्दमानं न उच्चारप्रस्रावं मुंचमानो पलायसि ॥ सिंहो पि मृगराजो अल्लीनो ॥ भद्रे मम पतिं [121b] वरेहि मम सर्वे मृगसंघा त्रसन्ति ॥ व्याघ्री आह ॥ मृगराज मूर्ध्ने पि पतिता प्रतीच्छामि ॥

चतुष्पदानां सर्वेषां महा आसि समागमो ।
आराजकमिदमभावं को च राजा भविष्यति ॥
हिमवन्तं पर्वतराजं यो सो प्रथमो गमिष्यति ।
इतो सप्तमे दिवसे सो यं राजा भविष्यति ॥
सिंहा व्याघ्रा मृगा चैव हस्तिनो वृषभा वृका ।
न शक्नुवन्ति अन्येतु गता प्रथमा पर्वतं ॥
प्रासादिकं दर्शनीयं हिमवन्तं नगोत्तमं ।
गतान व्याघ्री प्रथमं प्रविचारेति चतुष्पदां ॥
गता चतुष्पदा सर्वे व्याघ्रीं पश्यन्ति ते तहिं ।

1. C ishṭiyāsya | palāyitā na ca kahiṃcid ishṭiyā rājā sa ° rusham samā° B °rusho rājā purusham samā°. — 2. BC °alikaṃ bhaveyo | puru°. — 3ᵃ. C °dre yaṃ tuvaṃ istrī icha° B °tuvaṃ mamantrī icchasi | so ca°. — 4ᵃ. C °vyāghrum ṛsha° BC °llino lha°. — 4ᵇ. C °pati vare°. — 4ᵇ. C aha loke maṃgala° B °maṃgalaṃ bhū ° uparishyanti° C °upalishyanti°. — 5. C so dāni°.

6. C °tvaṃ phālehi ca° B °tvaṃ phalehi° BC °bhagnaṃ pra° B °lagno hasti°. — 7ᵃ. C °āha ca | . — 7ᵇ. B bhadre ca alaṃ° C °balaṃvāṃ ° dilhakāyo ca saṃ ° parubhomo° BC °gṛhṇāhi | . — 8ᵃ. C °ne na uçrāvapraçrāvaṃ°. — 9. BC °llino lha°.

11. B °mūrddhna pati praticchāmi catu° C °mūrddhnena patati praticchāmi | . — 12. C °ksi samāgata ārā° B °game | . — 13. B °shyasi | . — 14. B °rājānaṃ yo° C °rājonaṃ yo ma prathamaṃ ga° B °shyati | siṃha°. — 15. C °ptama diva°.

16. BC siṃha vyā° B °vyāghro mṛ° BC °mṛgo vaihasā ° shabho vṛkā na°. — 17. B na ca çaknoti anyetuṃ ga° C na ca çakonti | anyetud gatā prathamaṃ pa° B °thama parva°. — 19. C °maṃ pravichāti | ca°. — 20. BC °vyāghrī pa ° hiṃ dṛṣṭi°.

दृष्टा च अर्हिंता अमूपि इस्त्रियै न पराजिता ॥
न अस्ति स्त्रियो राजानो न च मो अस्तिकं भवेत् ।
यं व्याघ्री पतिमिच्छेय सो यं राजा भविष्यति ॥
मम गोमयेन कृत्यानि देवकार्याणि क्रियन्ति ।
ऋषभो अवच तव मम भद्रे पतिं वरेतु ॥

व्याघ्री आह ॥

निखुस्थितं सदा किलान्तं शकटेहि लांगलेहि च ।
नो तादृशं पतिमिच्छे मनुषे यदि भवेल्लोके ॥

हस्तिनागो आह ॥

अहमनुपरोपितो संग्रामे अपराजितो ।
हस्तिनागो बली तव मम भद्रे पतिं वरेतु ॥

व्याघ्री आह ॥

सिंहस्मिं नदमानस्मिं तुवं भीतो पलायसि ।
छर्दमूत्रमेव सृजं नेच्छेयं तादृशं पतिं ॥

सिंहो आह ॥

अनुपूर्वसुजातस्कन्धो
सिंहो पर्वतगोचरो इमस्मि ।
मृगसंघा नमन्ति सर्वे
त्वं भद्रे मम भर्तारं वरेहि ॥

1. B dṛṣṭvāddhajitā abhū° C dṛṣṭvāsadhyajita abhūsi | istriye parājitā nāsti° B °striye parājitā nāsti°. — 2. B nāsti striya rā° C nāsti striye rā° BC °na ca mām ali°. — 3. C °vyāghrīm pa° B °ghri patim iccheya so mam rā° C °shyati | . — 4. C °ryāṇi kriyanti | B °kriyanti ṛṣabha°. — 5. B ṛṣabhā a° BC °vanati tatra° B °patim caret || C °patim careta | .

7. BC °tam samdatilān(C °lām)tam çakaṭehi lamgalehi so no tā°. — 8. BC °patir na icche° C °cchema manu° BC °mahyam yadi° B °l loko ha°. — 10. B °m anyacaropo° C °m anyacaro yato aham ° ṇbyito ha° B °jito ha°.

11. BC °nāgo baddhi || tatra° BC °patim caret | . — 13. BC °yasi eḍu°. — 14. B schadamūtram eva srjam nacchena tādṛ °im || C chandamūtram evam saja nacchevam tādṛ°. |

16. C °pūrvam sujātakaska° B °jātavaska° C °gocare aha° BC °m asmim mṛ°. — 18. C °tvamānti sa° BC °dre bhartā mama va(B °ca)rehi ||

व्याघ्री आह ॥

सर्वाकारवरोपेतं गिरिं वा स्वयमागतं ।
एतादृशं पतिमिच्छे मूर्ध्नापि प्रतीच्छितं ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवं स्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः सुन्दरनन्दो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो देवदत्तो तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन व्याघ्री अभूषि । एषा सा यशोधरा ॥ तदा[122ᵃ]पि एषा एतेहि मार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांचति । एतरहिं पि एषा एतेहि मार्थियन्ती न इच्छति मम एवाभिकांचति ॥

इति श्रीयशोधरायै व्याघ्रीभूतायै जातकं समाप्तं ॥

बोधिसत्त्वस्य उद्याने कन्यानां रत्ना विश्राणयन्तस्य यशोधरा सर्वपश्चा आगता सर्वेहि अलंकारेहि विश्राणियन्तेहि ॥ [राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । कतमाय कन्याये कुमारस्य चक्षु निपतन्ति ॥] कुमारस्य यशोधरां दृष्ट्वा ताये चक्षु निपतितं । यो कुमारस्य हारो आबद्धको महार्हो शतसहस्रमूल्यो सो हारो कुमारेण ओमुञ्चिय यशोधराये दिन्नो ॥ सार्धप्रहसन्ती आह ॥ इयमहं एत्तकं

2. C °giriṃ vā sva°. — 3. BC °mūrddhnenāpi praticchitā ‖. — 4. C °m evam asyād a ° samaye siṃho°. — 5^1 BC °ahi mai°. — 5^2. C °hetor ahaṃ° B °toḥ ahaṃ°. — 5^3. C °haṃ sa bhi°.

6. B anyā sakā tena ° bhūaṣi na°. — 7^2. C °hetor eṣha° B °toḥ e°. — 8. B °bhūaṣi na kha°. — 9^2. BC °hetor eṣha°. — 10^1. C °kaharaḥ de°. — 10^2. C °kaharo evam asyād anyo sā te° B °d anyaḥ sā te°.

12^1. BC °dharā tadā°. — 12^2. BC °eshā na prārthayanti(C °nti) na i° C °kahanti ‖. — 15. C çrimahāvastuavadāne yaça°.

16. C °ne kaṃnyānāṃ ratnā viçrāṇantasya° B °sarve paçcā° BC °laṃkālehi C °viçrāṇantehi BC °ntehi rā°. — 17^1. C rājño ça° B °danena amātya ā° C °mātyāṇattā ‖ B °tā ka°. — 17^2. B °ta kaṃnyāye° C °cakshuṇi patanti ‖ B °tanti ku°. — 18. B °shṭvā cakshu nipatati tāyā cakshu ni° C °shṭvā cakshuṇi patitāyā cakshu° BC °tāā yo ku°. — 19. BC °ddhakā mahā° B °mūlyaṃ so hā° B °dinno sā°. — 20^1. BC sārddhaṃ prasahanti°. — 20^2. B imaṃ ahaṃ° C imaṃ aham ekatvaṃ āṇaham iti ‖ B °kaṃ āṇaham iti ‖.

अरहामीति ॥ कुमारेण महसत्वेन शतसहस्रमूल्या अंगुलिका अंगुलीतो ओमु-चियान दिन्ना ॥ एवं कुमारो रत्नानि कन्यानां विस्राणेत्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥

राजा अमात्यान्पृच्छति ॥ कतमायां कन्यायां कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ सा महाराज महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता । तत्र कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ राज्ञा महानामस्य प्रेषितं । यशोधरां धीतां मम पुत्रस्य देहि सर्वार्थसिद्धस्य कुमारस्य ॥ महानामो संदिशति राज्ञो शुद्धोदनस्य ॥ न शक्यामि यशोधरां कुमारस्य दातुं । यत्कारणं कुमारो अन्तःपुरे संवृद्धो न कहिंचिदागतो शिल्पे वा अश्वस्थे वा हस्तिस्कंधे वा धनुस्तस्कंधे वा राजशास्त्रेषु वा न कहिंचित्कुमारो गतिंगतः ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य श्रुत्वा दौर्मनस्यं जातं । एवमेतं यथा महानामो वदति । न मया कुमारो कहिंचि शिल्पे प्रेषितो अतिप्रेम्णेन ॥ सो दानिं राजा दुर्मना गृहं प्रविष्टो । कुमारेण दृष्टो पिता ॥ कुमारो पितरं पृच्छति । किं तातो दुर्मना ॥ राजा आह । भवतु पुत्र किं तवैतेन ॥ कुमारो आह ॥ न हि तात अवश्यं आचिक्षितव्यं ॥ राज्ञा कुमारं गुरुकं प्रेक्ष्य तेन भूयो भूयः पृच्छमानेन आचिक्षितं ॥ एवं चैवं च महानामेन शाक्येन आचिक्षितो तव अर्थेन यशोधरां याचयमानेन । तव पुत्रो अन्तःपुरसंवृद्धो न कहिंचि प्रेषितो शिल्पे वा अश्वस्थाने वा हस्तिस्कंधे वा रथस्कंधे [१२२ b] वा धनुस्कंधे वा । नाहं तस्य धीतां ददेहं ॥ कुमारो पि श्रुत्वा पितरमाह ॥ मा तातो उत्कण्ठतु । नगरजनपदे घोषणां कारापेहि कुमारो सप्तमे दिवसे दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र

1. B °prasahantena° C °mūlyā aṃgulikā allinye omu°. — 2. BC °nāni kaṃnyā° C °viçrāmaṇetvā rājakuraṃ pra° B °shṭo rājā°. — 3¹. B °amātya nirgacchati ‖ C °amātyā nirgacchati | . — 3². C katamāyaṃ kanyā°. — 3³. BC amātya āha° C °hataḥ | . — 4. BC sa mahā° BC °dhitā tatra°. — 5¹. B °nipatantitaṃ | . — 5². C rājño ma° BC °shitā yaço°.
6. B °rājñā çu° C °rājño suddho° BC °nasya na ça°. — 7¹. BC °çakyāni ya°. — 7². C °ṇaṃ kuro a° BC °hpuraṃ saṃṛiddho° B °gato silpe° B °dhanuorasmiṃ° C °dhanupā orasmiṃ° B °ṭ kumārasya gatiṃgataḥ rā° C °ro gatiṃgato | . — 9¹. C rājā çu° B °rmanasya jātaṃ evaṃ a° C °jātaṃ yathā°. — 10. C °kahiṃva çilpaṃ çishito° B °çilpaṃ çeshito | atipremenā so dā°.
11². C °dṛishṭvo pitā ku° BC °pitā kumā°. — 11³. B °raṃ pṛipṛicchati | . — 12². C bhagavanta kutra kiṃ tavetena ‖ B bhavanta putra°. — 13¹. B °çyaṃ ācakala°. — 13². BC rājño kumāra(C °re)smiṃ guruko pra(B °pra)shya āna°. — 14. B °ācikshipto | tava° B °yāciyamānena tava°. — 15. C °antaḥpure saṃṛiddho° B °pura saṃṛiddho° C °dhanudhesmiṃ vā° B °nusmiṃ vā nāhaṃ°.
16. BC °dhitā da°. — 17¹. B °utkaṇṭhātu | . — 17². BC °ghoshaṇā kā° C °divase da° dāsyāmiti yo°. — 18. B °kshito | so ā° C °strajñāne vā ya° B °balāhu(?)kke vā ha° C °balāhu(?)kke vā ha° B °dhanusmiṃ vā dupavittarkeshu vā | C °pavitarke vā | A °pavittakeshu vā | .

शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेद्ये वा भेद्ये वा जवे वा बलाकृष्टे वा हस्तिस्मिं वा अश्वस्मिं वा रथस्मिं वा धनुस्मिं वा चर्मस्मिं वा उपविलंघेषु वा ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ तेन नगरे कपिलवस्तुस्मिं जनपदे घोषणा कारापिता यथा कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने ॥ अन्येहि पि अधिष्ठानेहि दूता प्रेषिता । शुद्धोदनस्य सर्वार्थसिद्धो कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु ॥

ततो कपिलवस्तुतो जनकायो निर्धावति जनपदेष्वपि जनो आगच्छति । अन्येहि पि अधिष्ठानेहि कौतूहलजातः आगच्छति । शाक्यकुमाराणां विक्रमं पश्यामः बलपराक्रमं च कुमारस्य सर्वार्थसिद्धस्य पश्यामः ॥ तहिं अनेकायो जनसहस्रियो समागतायो कुमारा कपिलवस्तुतो निर्धावन्ति च ॥ अपरो पि श्रान्तो हस्तिनागो बहिर्नगरातो कपिलवस्तुं प्रविशति षष्टिहायनो परमेण स्थामेन च समन्वागतो । देवदत्तो च कपिलवस्तुतो तं दर्शनस्थानं निर्धावति हस्तिस्कन्धवरगतो । तस्य सो हस्तिनागः श्रान्तो अभिमुखो आपतितो । तेन कुपितेन देवदत्तेन सो हस्तिनागो षष्टिहायनो तलप्रहाराय एकाहतं कृत्वा तत्रैव नगरद्वारे निहतो । सो तं हस्तिनागं हत्वा निर्धावितो तं द्वारं ॥ तत्र महाजनकायस्य संपिण्डा सुन्दरनन्दो च कुमारो अनुप्राप्तो ॥ सो पृच्छति भो भणे किमिदं नगरद्वारे जनसंपिण्डा ॥ जनो आह ॥ देवदत्तेन निर्धावन्तेन एषो हस्तिनागो एकाये त-

3². C °kapilasmiṃ ja° B °ghoshaṇâ kârâpitâ yehi ku° C °pitâ | ye ku°. — 5. BC °echatu | yadi çi° C °çilpajñâna yadi çilpajñânam yadi i°.

6¹. C anyehiṃ pi adhiṭhânehi dû° B °adhiṭhâne dûtâ preshitâ ça°. — 6². C °nasya putro sarvâ °syatîti | . — 7. C °chatu yo sâ darçanakâmo âgachatu | . — 8¹. BC intercalent le passage suivant : tahiṃ anekajanasahasriyo sannipatitâyo(B °tâ | yo) kapilavastusmiṃ lumbiniye ca tatra kumâro darçanaṃ dâsyati | ete daça kroçâṃ tatra sapta tâlâh sapta tâlâ kroçântareṇa nikhata (C °nisharṇṇâ) saptânâṃ tâ(C °sâ)lânâṃ parato bherî ucchritâ (C °bheriṃ ucchritâh) (cf. p. suiv. l. 20) BC °vastuno janakâ° C °pada eâpi jano°. — 8². BC anyehi pi adhiṭhânehi kautûhalena jâ° C °jâtâ âga°. — 9. BC °vikhayaṃ paçyi(C °çyâmah bala-(B °h | varalpanâ °siddhasya parâkramaṃ paçyi°. — 10. C °nekayojanasaha° B °hasriyo sa° C °gato kumâ° BC °vastuno ni° B °riddhâvati ca | .

11. C °ito ca hastinâgo varhir na° B °lavastu praviçati | sha° BC °shashṭihâyano para° C °parameṇa ca sama° B °mâgato de°. — 13. BC °vastuno taṃ da °riddhâvati | ha° C °ndhavarato B °gato tasya°. — 14¹. C tasya ca so hastinâgo bhrâ° BC °âpatito | . — 14². C °prahârâye ekâhato kṛ° B °ekâhatye kṛ° C °tatreva na° BC °dvârehi hato so taṃ°.

16¹. BC °dvâraṃ tatra°. — 16². C °saṃpiṇḍa(?) su° prâpto pṛ° B °prâpto so pṛ°. — 17. BC °cchati ho bhaṇe ki(B kiṃ)syedaṃ° C °piṇḍâye janâ â° B °ṇḍâ ja°. — 18¹. C janâ âha | . — 18². C °hâraye mahatâ te° B °hato tena°.

तलप्रहाराये हतो । तेन हस्तिनागेन एवं नगर[193a]द्वारमोवद्धं न च तं देवदत्तो शक्नोति अतः नगरद्वारतो अपकर्षयितुं लंघयित्वा अतिक्रान्तो ॥ सो दानि हस्तिनागो सुन्दरनन्देन यानातो अवतरित्वा ततो द्वारतो सप्त पदां कड्ढितो । दृष्ट्वा महाजनकायेन हक्कारो मुक्तो । अहो कुमारस्य सुन्दरनन्दस्य उत्साहो ॥ सुन्दरनन्दो पि तं हस्तिनागं द्वारतो सप्त पदानि अपकर्षयित्वा अतिक्रान्तो ॥ बोधिसत्वो महता समृद्धीये अनुप्राप्तः ॥ बोधिसत्वो पृच्छति । किस्य एष नगरद्वारे महां जनकायसमागमो ॥ ते आहन्सु ॥ कुमार देवदत्तो न कपिलवस्तुतो निर्धावति धावन्तो च हस्तिनागो प्रविशति नगरद्वारं अभिमुखो देवदत्तस्य आपतितो । तेन कुपितेन सो हस्तिनागो एकाय तलप्रहाराये निहतो सो एषो हस्तिनागो नगरद्वारं ओरुन्धित्वा पतितो च । देवदत्तो न शक्नोति अतः नगरद्वारातो अपकर्षितुं लंघित्वा अतिक्रान्तो । सुन्दरनन्देन सप्त पदानि कड्ढितो । तदेव जनकायो संपिण्डाये कथं पि निर्धावति ॥ तेन कालेन तेन समयेन कपिलवस्तु सप्तहि प्राकारेहि परिक्षिप्तो अभूषि । बोधिसत्वेन यानातो अवतरित्वा मातापितृकेन बलेन तं हस्तिनागं अतो नगरातो तेषां सप्तानां प्राकाराणां परस्तरेण क्षिप्तो ॥ तं बोधिसत्वस्य उत्साहं दृष्ट्वा अनेकेहि देवमनुष्यसहस्रेहि हक्कारा मुक्ताः बोधिसत्वो पि निर्धावितो ॥ राजापि शुद्धोदनो शाक्यगणपरिवृतो महानामो पि शाक्यो निर्धावितो ॥

तहिं कुमारेण सर्वार्थसिद्धेन दर्शनो दिन्नः सर्वशिल्पकर्मायतनानि कुमारेण संदर्शिता । सिद्धार्थकुमारस्य न कोचित्समसमो तथा युद्धे वा नियुद्धे वा न कोचित्कुमारस्य समसमो ॥ पश्चिमे निदर्शने वाणा विध्यन्ति ॥ एते दश कोशा तत्र सप्त तालाः । सप्त ताला कोशान्तरेण स्थिहता सप्तानां तालानां पुरतो भेरी स्थो-

1. B °çaknoti ataḥ° C °tvā atyabhikrānto |. — 2. C °ritvā tataḥ dvārato sa° dāṁ kaṭṭito B °dāṁ kaṭṭito dṛ°. — 4¹. BC °janakāye hakkā° B °mukāro aho° C °muktaḥ aho°. — 4². BC °tsāho sunda°. — 5¹. C °sapta padāni° B °dāni apaṁkarshi° C °tvā atyabhikrānto |. — 6¹. C °samṛiddhiye anuprāpto ||.

6². B kiṁsya e° C °janakāyo samā°. — 7¹. C °āhaṁsuḥ |. — 7². C kumāro deva° BC °vastuto nirddhā° B °nāgo ca pravi° BC °dvāre abhi° B °sya āpatito tena°. — 9. BC °shitena taṁ hastinâgam ekā° C °stinâgo nâga° C °oruṁdhitvā° BC °tito ca de°. — 10. BC °çaknoti | ataḥ° C °laṁgayitvā atyabhikrānto | B °krānto sunda°.

11¹. B °nandattena sapta° C °nandas tena sapta° BC °ni kaṭṭito tad e°. — 11². C °aha janapadāni janakā° B °kāye sapiṇḍā° BC °kathaṁ vi ni°. — 13. C °yānāto atari° C °parastalena kshipto ||. — 15. C bodhi° °ri muktaḥ bo° BC °sto rājā°.

16. B °sivṛitā mahā°. — 18. C °dinno | sarva° B °rçitā si°. — 19. BC °sya na kvacit sa° C °niyuddhe° BC °ddhe vā na kvacit ku° samo pa°. — 20¹. C pachime nidarçanaṁ vāṇā° BC °dhyanti | tatra° (p. suiv. l. 1).

क्षिप्ता ॥ तत्र कोचित् एकतालस्कन्धं निस्ताडेति कोचि द्वे तालस्कन्धान्निस्ताडेति । देवदत्तस्य शरो द्वे तालस्कन्धा निस्ताडित्वा तृतीये तालस्कन्धे लग्नो । सुन्दरनन्दस्य शरो त्रयस्तालस्कन्धां निस्ताडेत्वा चतुर्थस्य तालस्कन्धस्य अन्तरभूम्यां निपतितो ॥ बोधिसत्वेन देवकुलातो पितामहस्य सिंहहनुस्य राज्ञो धनुस्तत्र आनापितं ॥ सो धनु तत्र रंगमध्ये निक्षिप्तो । यो शक्नोति एतं धनु पूरयितुं धारेतु ॥ [193b] तं धनु हस्तातो जनकायेन विज्ञासितो न च शक्नोति कोचित्पूरयितुं । शाक्यकुमारेहि पि सर्वेहि विज्ञासितं न कोचिच्छक्नोति पूरयितुं । कोलियकुमारेहि पि विज्ञासितं लिच्छविकुमारेहि पि विज्ञासितं अन्येहि पि कुमारेहि विज्ञासितं न कोचि शक्नोति पूरयितुं ॥ पश्चाद्बोधिसत्वेन गृहीतं । पितामहस्य गौरवेण तं धनु बोधिसत्वेन गन्धमाल्येन पूजेत्वा पूरितं ॥ तस्य धनुस्य पूरियन्तस्य सर्वंकपिलवस्तु शब्देन विज्ञापितं देवमनुष्येहि च हक्कारं मुक्तं ॥ एवं सप्ततालं बोधिसत्वेनैकशरेण निस्ताडेत्वा आपि भेरी निस्ताडिता भेरीं निस्ताडेत्वा रसातलं प्रविष्टो ॥ देवमनुष्येहि हक्कारं मुक्तं । देवतानां सहस्रेहि च अन्तरीक्षातो दिव्यं कुसुमवर्षं ओसृष्टं ॥ कुमारस्य बलपराक्रमं बुद्धिबलं च दृष्ट्वा सर्वत्र गतिंगतो बलेन च वीर्येण च ज्ञानेन च सर्वशाक्यराष्ट्रं तथान्ये पि राजानो प्रीता संवृत्ताः । सुलब्धा लाभा शाक्यानां राज्ञो च शुद्धोदनस्य यस्य अयमेदृशो महापुरुषो उत्पन्नो ॥

यदा बोधिसत्वो अभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तवर-

1. B tatra kvacit eka° C tatra kvacid ekatâlaskandhaṁ nistâḍeti | deva° B °ḍeti kvaci dve°. — 2¹. C °dve tâlaskaṁdho ni° B °tvâ tṛtiye tâ° C °tâlaskandhaṁ lagno | . — 2². C sundaranandasya° B °çaro traya laskaṁdhâṁ nistâ° C °çaro tritâlaskaṁ nistâḍetvâ °patitaḥ bo° B °tito bodhi° — 4¹. C °pitâmahasiṁhahanu° BC °râjño tatra° B °ânâyitaṁ° BC °taṁ sâ dha°. — 4². BC sâ dhanu° C °tra raṁga nikshi° BC °pto yo ça°. — 5¹. B °knoti | evaṁ dha° C °knoti ca evaṁ dha° °taṁ sâretaṁ taṁ dha° B °taṁ sâretu taṁ dhanu°. — 5². C °dhanuṁ ha° na vijñâpito na ca çaknoti pûrayituṁ kvacit | B °na vijñâsi° çaknoti kvacit pû°.

6. B °hi vijñâsi° C °hi vijñâpitaṁ na keciçça° B °na kvaciçça°. — 7. B °hi vijñâsi° C °sitaṁ lichavikumâre pi ji° B °hi pi vijñâsitaṁ | a° BC °anyepâhi kumârehi vi(C °jijñâsitaṁ na keci ça(C °kecit ça)kno°. — 9¹. BC °hîtaṁ pitâ°. — 9². B °lyena pûretvâ pûjitaṁ tasya° C °lyena pûjayitvâ pûjitaṁ | . — 10. C °pûrayantasya sa° °bdena jijñâsitaṁ de° BC °muktaṁ cai°.

11. BC caiva(C °vaṁ) saptatâlo bo° C °naikaṁçarena nistâḍetvâ âpi bheri nistâḍitâ bheri nistâḍitâ | bheri nistâḍetvâ rasâ° B °ḍitâ | bheri nistâḍetvâ rasâtaraṁ praviṣṭo deva°. — 13. B °ryaṁ suko° C °ryaṁ kusumavarsha oçrishtaṁ | B °shṭaṁ ku°. — 14. C taṁ kumâ° B °sya sarvaparâ° °tra gatiṁgato° C °ddhiyena jñânena sarveçakya° BC °vṛittâḥ sula°. — 15. C °râjño çuddho° B °nasya | yasya a° C °ayaṁ sadṛi° °tpanno yadâ° B °tpanno yadâ°.

17. C °ttapravaladharmacakras tadâ || etaṁ°.

रधर्मचक्रो तदा एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं ॥ भिक्षु भगवन्तमाहन्सुः । भगवता चिरप्रणष्टा शाकियमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह । न भिक्षवो एतरहिं येव मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता । अन्यदापि मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्रह्मदत्तो नाम राजा राज्यं कारयति । निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो सुनिगृहीतजनपदो दानसंविभागशीलो कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च ॥ तस्य राज्ञो पुरोहितो ब्रह्मायु नाम त्रयाणां वेदानां पारगो सनिघंठकैटभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे अनल्पको । सो यज्ञाचार्यः कुशलो ब्राह्मणवेदेषु पि शास्त्रेषु दानसंविभागशीलो [124b] दश कुशलकर्मपथां समादाय वर्तति ॥ तस्य पुत्रो धर्मपालो नाम माणवको ॥ तस्य ब्रह्मायुस्य भवति । समयो मम पुत्रस्य धर्मपालस्य वेदानि अधीयितुं न चैष पुत्रो मम सकाशातो वेदानि अधीतुं । पितृविश्रम्भेणापि नाधीष्यति गुरुकुले नं दास्यामि ॥ अयमपि ब्राह्मणो वेदपारगो अनुहिमवन्ते आश्रमे पंच वटुकशतानि वेदां वाचेति । तेन सो धर्मपालो तस्य ब्राह्मणस्य अनुपरीत्तो वेदानध्यापेहीति ॥

तस्यापि दानि आश्रमस्य अविदूरे महानुदकह्रदो तत्र च उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनर्पुनः जनं स्नपयन्तं मारेति ॥ सो धर्मपालो माणवको तहिं उदकह्रदे पुनर्पुनः स्नापयति ॥ तस्य ब्राह्मणस्य भवति ॥ अत्र उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनःपुनर्मनुष्यां मारेति एषो च धर्मपालो पुरोहितपुत्रो तत्र उद-

1[1]. BC °m âhatuḥ | . — 1[2]. C °pranashṭâ°. — 2[1]. C °etaraṁhi evaṁ maye ciraprana-shṭâ çâkyamunimushṭi° B °pranashṭâ° C °jñâtâḥ anya°. — 2[2]. C °ciraprанashṭâ° C °jñâ-tâḥ ‖ . — 5. BC °de tahiṁ bra°.

6. BC °hatapratyarthi° B °koçâ mahâvâhano tasya°. — 7. B °shyaṁ ca tasya°. — 8. BC °râjñâ pu° C °bamâyur nâma° BC °ghaṇṭhakai °vyâkaraṇa analpako sva°. — 10. BC svayam âcâ° C °cârye kuçalo brâṇave ° streshu pi dâna ° kuçalâṁ karma° B °vartteti | .

11. BC °vako tasya°. — 12[1]. BC °vati sama°. — 12[2]. C °pâlo vedâni adhitaṁ na cai° B °pâla vedâni adhîyi ° çâto vaidâna a° BC °adhîtuṁ | . — 13. B °viçvaṁbhe° C °vijṛi-mbhenâpi (?)° BC °pi adhishyati gurukulâ nan daçyâmi(C °syâpi) aya°. — 14. C ayam âpâ brâ° BC °go atra hima° B °dâṁ vâraṁti | C °dâṁ vâcayanti | . — 15. C °anuparitto vedâṁ dhyâyeti | B °vedânâṁ dhyâyehiti | .

17. BC °sya atidûre° B °mahâraudakahrado tatra ° de udakârâksha° BC °kahasa pra° C °jano anapa°. — 18. C °snâpayi | B °yati tasya°. — 19[1]. C °vati sarpunar apra udakahra°. — 19[2]. B °sati | punahpa° C °sati | sa punaḥ manushyâ mâ° BC °reti ‖ esho° BC °tatra tatra u°.

कह्रदे स्नापयति । यदि दानि तत्र स्नायन्तो उदकराक्षसेन खज्जेय पुरोहितो अस्माकं अपरितुष्टो भवेय किं तुम्हेहि उदकह्रदातो न वारितो ॥ सो दानि तेन उपाध्यायेन धर्मपालको माणवको शब्दापितो उच्यति ॥ मा अत्र उदकह्रदे स्नायाहि अत्र उदकह्रदे राक्षसो दारुणो प्रतिवसति । मा तेन उदकराक्षसेन खज्जिष्यसि ॥ तत्र च उदकह्रदे महेशाख्यो नागो प्रतिवसति महापरिवारो तस्य च नागराज्ञो पुत्रो धर्मपालेन माणवकेन सार्धं प्रीणयति कथासमुल्लापेन रमति । तेन सो माणवको नागभवनान्तः तारितो ॥ तेन माणवकेन सार्धं सो नागकुमारो कथासमुल्लापेन रमति तत्र च नागभवने धर्मपालो माणवको दश कुशलां कर्मपथां देशयति ॥ अपरो च माणवको धर्मपालस्य समवयो सदृशो च ग्रामान्तरं तेन मार्गेण गच्छन्तो तहिं उदकह्रदे उदके स्नायते । सो तेन उदकराक्षसेन मारितो तहिं उदकह्रदे अर्धखादितको प्लवन्तो अपरेण माणवकेन दृष्टो ॥ तेन आश्रमं गत्वा उपाध्यायस्य आरोचितं धर्मपालो उदकराक्षसेन खादितो ति ॥ सो ब्राह्मणो सर्वेहि तेहि पंचहि बटुकशतेहि सार्धं तं उदकह्रदं गतो पश्यति च तं माणवकं उदकराक्षसेन अर्धखादितकं प्लवन्तं । तेहि तं दृष्ट्वा सर्वेहि रावो मु[१२४a]क्तो ॥ तेहि ततो उदकातो उत्क्षिपित्वा काष्ठानि समावर्तयित्वा ध्मापितो ॥ तानि अस्थीनि घटके कृत्वा सपरिवारो वाराणसीं गतो महायुस्य मूले । अश्रुकण्ठो रुदन्मुखो महायुष्य उपसंक्रमित्वा आह ॥ स धर्मपालो उदकराक्षसेन मारितो । इमानि अस्थीनि ॥ महायु ब्राह्मणं आह ॥ नास्ति एतन्ति धर्मपालो दहरो कुमारो नापि अस्माकं कुले दहरा मृतपूर्वा ॥ सो दानि महायुर्ब्राह्मणो तं धर्मपालस्य उपाध्यायं गाथाय अध्यभाषसि ॥

1. BC so dāni tatra° BC °jjeya | puro° C °hitaputro asmā° voya | kiṃ tudehi u° B °rito so°. — 2. B so dāni | tena° B °çabdāpica u° C °çabdāpiya u°. — 3. C °atra udakarākshaso°. — 4. C pādenodakarā° B °kharjjishyasi | . — 5. C °hāpativāro° C °sārddha pritoyati | ka° B °rddhaṃ priyati | ka°.

7[1]. BC °gabhavanato tānito te(C °ni te)na mā°. — 7[2]. C °llāppena rapati ta° B °pena ramāhiṃ tatra°. — 9. BC °dhamapālasya° C °mavayaṃ sadṛ° B °grāmantaraṃ° C °māntaram tena mārgena gacchanto || ta° B °de udakāyo snāyante | . — 10. C °plavato apareṇa vāpena° BC °shṭo te°.

11. C tenāçra° BC °sya aroci° C °sena khāditati | . — 12. C °tehi ya ahi vaṭu° B °çatehi sarvaṃ taṃ u° C °rdhaṃ te udakahradaṃ gato daçyati° C °vakaṃ udakahradena khāyitaṃ plavantaṃ | B °takaṃ pravantaṃ | . — 14[1]. B °kto tehi°. — 14[2]. C tehiṃ ta° BC °kāto ukshipitvā° B °kāshṭāni° B °dhyāyito tāni°. — 15. BC °asthini gha° C °yasiṃ gato | bra° BC °mūle a°.

16. B açrūṇi kaṇṭhā rudanmukhā bra° C °hmāyuḥ upa°. — 17[2]. C °asthini | . — 18[2]. BC °pālo ramati daharo kumā° C °le kracid daharā mṛtapūrvaṃ | . — 19. B °upādhyayaṃ°.

प्राणं न हिंसिय नदिन्नमादिये
पापं च कर्मं मनसापि न चरेत् ।
सर्वे अनार्यं परिवर्जयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
न च मो कदाचिदस्ति क्रोधो
न चापि क्रुध्याम वयं कदाचित् ।
क्रुद्धे पि नो चापि करोम कोपं
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
शृणोम धर्मं असतां सतां च
नो चापि धर्मं असतां रोचयाम ।
असतां हि त्यक्तां रोचयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
ददाम दाना बहवो बहूनि
नो चापि मो अप्रियो याचमानो ।
दत्वा च दाना ननुतप्यमाना
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
ये ब्राह्मणा श्रमणशीलवन्तो
घोषेषिणो याचनका उपेन्ति ।
प्रियं मो तेषां अवयद्दर्शनं च
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
ये ब्राह्मणा श्रमणशीलवन्तो

1. C °hiṁsaya nádinnaḥ má pápaṁ° B °soya nádinnam ádiyeya | pañca karmakaṁ mana°. — 3. B °yámaḥ ‖ tasmá hi asmákaṁ da° C °smá hi asyáṁ da° BC °mṛyati | . — 5. C na ca to yadá asti° B °mo yadá asti° BC °dho na vápi kru°.

7. B kruddho pi no cá° C °ddhe pi na cá° BC °karosi ko° B °koyaṁ(?) ta° BC °asmákaṁ daharo na mṛiyati ‖ . — 9. B çriṇoma dharmaṁ asatáṁ rocayáma na° C °no cápi dharmaṁ asatáṁ satám ároyáma | .

11. C asatáṁ hi tvásatáṁ ro° B asatihitvásatáṁ rocayámaḥ | ta° A asatihi tvásatáṁ roca° BC °asmákaṁ daha° BC °mṛiyati ‖ . — 13. BC °ma dánaṁ bahuço(B °so) bahú° B °no vácimo apriyo vacamáno | C °no cápi vá cápi apri° mánaḥ | . — 15. BC datvá ca° B °dánánuta° C °dáná upatapyamáná ta° BC °asmákaṁ daharo(C °ro) na mṛi° BC °mṛiyati ‖ .

17. C °hmaṇa çra° vanto gho° BC °ghoshaṣiṇo° C °upeati | yavápi ma yácanaká u°. — 19. B priyaṁ so teshám° B °asmákaṁ daharo na mṛiyati | .

21. B °çramaṇaçi° carantí tam asma°.

घोषेषिणो याचनका चरन्ति ।
तानन्नपानैरभितर्पयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयते ॥
ये चापि मो याचनका उपेन्ति
अन्धा अनाथा कृपणा अनायका: ।
तानन्नपानैरभितर्पयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयते ॥
वयं च भार्यां अनतिक्रमामो
भार्या पि अस्मान्न अतिक्रमाति ।
ततो वयं धर्मचर्यं चराम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
यो जायते सो भवते सुशीलो
सुसंयतो सुव्रतो ऋजुभूत: ।
अध्यापको भोति समाप्तपाद:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये चापि ज्ञातयो अनन्यपक्षिका ।
चराम धर्मं परलोकहेतो:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये च कुलप्रेष्यकरा भवन्ति ।
चराम धर्मं परलोकदर्शी
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं

4. B ye cápi me yá° C yacápi me yáca° ṇá va yácakáḥ ‖ B °ṇá ca nâyakáḥ tâṁn anna°.
6. C tâṁ annapánaḥ abhi °asmákaṁ daharo na mriyati | B °mriyate ‖. — 8. C °ca bhâryá anatikrameya bhâryá pi asmán atikramâni | . — 10. C °yaṁ dharmacarehi loke tasmá hi asmákaṁ daha° BC °mriyati ‖.
12. C °vratato ṛjúbhûtaḥ | . — 14. C °ptashadaḥ ‖ asmá hi asmán daha° B °ptapadaḥ asmá hi° BC °mriyati ‖.
16. C °bhagini bhrâtara ca ye° BC °ye anyapakshikâṁ | . — 18. C °dharmâṁ pa° hi asmán daha° B °hi tasmád da° BC °mriyati ‖. — 20. C °bhagini bhrá °prekshakará°.
22. C °asmán daha° BC °mriyati ‖. — 24. B dharmá bhi vai ra° C dharmá hi vai ra° cári cha° B °ráṁ cchatraṁ mahantaṁ patha ra°.

छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
एषो सुशंसो धर्मे सु[125a]चीर्णे
न दुर्गतिं गच्छति धर्मचारी ॥
अधर्मचारी हि नरो प्रमत्तो
यां यां गतिं गच्छति अधर्मचारी ।
सो नं अधर्मो चरितो हनाति
सामं गृहीतो यथ कृष्णसर्पो ॥
न हि धर्मो अधर्मो च उभौ समविपाकिनो ।
अधर्मो निरयं नेति धर्मो प्रापेति स्वर्गतिं ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं
छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
धर्मेण गुप्तो मम धर्मपालो
अन्यस्य अस्थीनि सुखी कुमारो ॥

सो ब्राह्मणो सपरिवारो भोजयित्वा ब्रह्मायुना ब्राह्मणेन विसर्जितो सो च ब्राह्मणो आश्रमं गतो धर्मपालं च माणवकं तहिं आश्रमे पश्यति । ते दानि सर्वे विस्मिता सुष्ठु पुरोहितेन जातं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणः ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुस्य ब्राह्मणस्य धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष राहुलो तेन कालेन तेन समयेन ब्र-

2. BC °susaṃço dha° C °dhana me sukirṇṇe° B °dṛṇṇa su du° °cchati° C °cārī | . — 4. C adharmacārīṃ naro pramatto yo yāṃ gachati | adharmacārīṃ | .

6. BC se nam a° akti so maṃ gri° C °sarpāo | . — 8. B °adhamo ca u° C °pākanam BC °nau a°. — 9. C °niraye neti dharmo popeti sva°. — 10. C °chatraṃ hi ma° B °yathā va°.

12. B °aya asthini sakhā kumāro so brā° C °athini sakhā kumāro | . — 14. C °brahmāyur nāma brā° B °vivarjito° C °visajjito | so ca° C °gataḥ dharmapālaṃ ca mā° BC °navakaṃ ca tahiṃ° B °hiṃ | ā° C °çramaṃ pa° B °çyati te dā°. — 15. B °sarvo vismito su° C °sarva vi° °shṭu purahitena°.

17². BC °kālavaḥ eva°. — 18¹. C °drashṭaṃ | B °drashṭhavyaṃ | . — 18². C tat vasya hetor ahaṃ°. — 19¹. C °brāhmaṇo abhūshi | . — 19². B khāt khalu C °t khalu bhiksha° B °shmākaṃm eva°.

21². C saho rā°.

भ्रातुश्च धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । तदापि एषो मया ज्ञातो एतरहिं पि मया चिरप्रनष्टा शाकियमुष्टिः ज्ञाता ॥

इति श्रीधर्मपालस्य जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तं आहन्सुः ॥ दूरं भगवतो इषु क्षिप्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव मये दूरं इषु क्षिप्तं ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति महाबलो महाकोशो महावाहनो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तस्य दानि विस्तीर्णं राज्यं यावत्तक्षशिलां समाज्ञापयति ॥ सो कनीयसं भ्रातरं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा वाराणस्या तक्षशिलायां आगतो ॥ सो दानि तक्षशिलायां वसति । अन्येन च राज्ञा वाराणसेयो चतुरङ्गेन बलकायेन वेढितो ॥ तस्य तेन भ्रातरेण वाराणसीतो तक्षशिलां दूतो प्रेषितो । आगच्छाहि इमो हं परचक्रेण उपद्रुतो ॥ तेन राज्ञा तक्षशिलायां स्थितेन दूतानां [125b] सकाशातो श्रुत्वा भूर्जम्हि तस्य राज्ञो येन वाराणसेयो वेढितो नामं लिखित्वा तं भूर्जं काण्डे परिवेठित्वा सूत्रेण सुगढं कृत्वा वाराणसीं क्षिप्तं ॥ सो काण्डो तस्य राज्ञो पादमूले स्थित्वा पादफलकं खण्डखण्डीकृतं । सो राजा तस्य पुरुषस्य च विस्मितो । अहो उत्साहो च मुष्टिसंबन्धो च यत्र नाम वाराणस्यां स्थितेन काण्डं क्षिप्तं । इमं एवं दूरमागतो मम पादमूले फलके निपतितो इत्थं तेन अहं न हतो ॥ तेन राज्ञा ततः काण्डातो मुंचित्वा तं भूर्जं वाचितं तत्र च भूर्जे एवं लिखितं ॥

1. BC °rahiṃ mayā(C °ye) cirapranashṭa çākiyamushṭibhiḥ jñātā ‖. — 3. C °çrīmahāvastuavadāne dharma°. — 4[1]. C bhikshur bhaga°hataṃḥ ‖ B °āhansuḥ ‖. — 4[2]. C °vati ishu°. — 4[3]. C °kshavo eta° evaṃ maye° BC °dūre ishu° B °ptaṃ anya°. — 5[1]. B °ganāhu ‖.

6. C °dāpi bhikshavaḥ bhū°. — 7. C °dhvāno nagaro° B °yati ‖ mahāba° çākhyo tasya°. — 8. BC °çilā samā° C °yati ço kanī°. — 9. C ço kaniya° B so kanīkasaṃ bhrā° BC °payitvā taksha° C °kshaçilām āgato ‖.

11[1]. B °anyena ratu° C °çaṃkā catu° sthitā ‖. — 11[2]. BC °sthito āga°. — 12. C āgachāmi ‖ ime sharnen° B °hi ime me para°. — 13. B °bhūjjasmiṃ° BC °smim likhitvā tasya rājño° BC °rāṇasiye veḍhitā tasya nāmaṃ likhitvā° B °bhūjja kaṇṭhe pari° C °bhūrja kaṇṭhe parivedhitvā sutrena çodhanaṃ kṛtvā vārāṇasi kshiptaṃ ‖. — 15. BC so kaṇṭho tasya°.

16[1]. BC °smito aho°. — 16[2]. B° mushṭibhisaṃ°. — 17. B imam eva dū° BC °phalake ni° C °tenāhaṃ°. — 18. B °rājño tataḥ kaṇḍāto° B °bhūjjaṃ vā° C °vācitaṃ ‖ tatra° B °bhūjje evaṃ°.

एषो ते तक्षशिलायां स्थितो पादफलखण्डको ।
यदि सि न मर्तुकामो चोसक्क मम राज्यतो ॥

सो दानि भूयस्या मात्रया भीतो त्रस्तो । अहं जानामि वाराणसीतो अयं शरो आगतो ति । तेनाहं विस्मयं प्राप्तो । अयं च तक्षशिलायां स्थितेन क्षिप्तो ॥ सो तत्रैव स्थाने देवशरस्य देवकुलं कृत्वा तं शरं देवकुले प्रतिष्ठापेत्वा पूजासत्कारं कृत्वा सो प्रक्रान्तो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि येन तक्षशिलायां स्थितेन वाराणसी काण्डं क्षिप्तं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । तदापि मया दूरं शरो क्षिप्तो एतरहिं पि मया शरो दूरं क्षिप्तो ॥

इति श्रीशरक्षेपणं जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ कथं भगवता यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानिं एव मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा अन्यदापि मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं मिथिलाया अर्धयोजनं यवकच्छकं नाम ग्रामं । तस्य यवकच्छकस्य बाह्येन एकं कर्मारग्रामं ॥ तहिं कर्मारग्रामिकस्य धीता अमरा नाम प्रासादिका दर्शनीया च पण्डिता प्रतिभानसंपन्ना च ॥ यवकच्छकग्रामिकस्य महौषधो नाम पुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तेन वैचारकं अक्रमन्तेन अमरा कर्मारदारिका दृष्टा भक्तमादाय गच्छन्ती ॥ तां

1. C °pādamūle phalakhaṇḍāṃ kṣiptaṃ imam evaṃ dūram āgato | pādamūlakhaṇḍā deṃ | yadi° B °khaṇḍāṃ demi ||. — 2. C °ritaṃ kāmaḥ | oçakta ma° B °oçakta ma°. — 3¹. B °traya bhanto trasto ahaṃ°. — 3². C °jānāmo vārāṇasīto a° gateti |. — 4¹. B tenahaṃ vi° plo ayaṃ° C °vismito prāptaḥ |. — 4². BC °sthitvā tena kṣipto so (C sā)°. — 5. C °sā tatraivaṃ sthāne takṣaçilasya devaku° C °tkāraṃ kṛtvā prakānto ||.

7². C °syād anyo sa te° B °bhūṣi | yena° C °bhūṣi | tadāpi mayā° B °ptaṃ na kha°. — 10. C tadāpi mayā dūraṃ çaro kṣiptaḥ etarahiṃ pi maye çaraṃ dūre kṣiptaṃ ||.

12. C °çaimahāvastunavadāne çarakṣepaṇajā°. — 13¹. C bhikṣur bha° bhatenḥ | B °naḥ ka°. — 14. C bhi° BC °niṃ evaṃ ma° C °dāpi ma° na labdhāḥ ||. — 15². BC bhikṣu ā°.

16. BC °vaḥ bhū°. — 17. C °dhvāne timilāyām arddha° B °lāyāṃ arddha°. — 18¹. B °sya bāhyena kaṃ karmā° C °hyena karmārakagrā° BC °grāmaṃ ta°. — 18². C °rmārakagrāmi° BC °kasya amarā° B °paṇḍhipratibhānasampannā°. — 19. BC °çākhyo tena°. — 20. B tena kṣatenā° C °çyaṃ acrante tena° karmārakadārikā dṛṣṭvā bha° chati |.

21. BC °echati bha°.

महौषधो पृच्छति ॥ भद्रे का नाम त्वं किन्ति नाम ॥ अमरा आह ॥ येनत्यात्[126ᵃ]तं नाम ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केषां त्वं ॥ सा आह ॥ येहि ओविणो तेषामहं ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केन गच्छसि ॥ सा आह ॥ अच्छन्तं तेन गच्छामि ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे कहिंगमि ॥ अमरा आह ॥ संचितायांतं तहिंगमि ॥ अथ खलु महौषधो अयपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषे ॥

अमरा नूनं ते नाम कर्मारस्यासि दारिका ।
चित्तेन मूलं प्रजानासि येन वो दक्षिणादिशि ॥

तस्या दानि दारिकाये च अयो च शीर्षो अची च अंजिता वस्त्रा च शुद्धा युद्धाये च व्यागूये घटिका हस्ते ॥ अथ खलु महौषधो अयपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये अध्यभाषे ॥

केन ते अंचितं शीर्षं केन अची अंजिता च ते ।
वस्त्रा च केन ते शुद्धा व्यागु युद्धा च केन ते ॥

अथ खलु अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषे ॥

सुतैला . . . . . शीर्षं अभ्यंजनं च मासकं ।
वस्त्रअनवस्त्रता शुद्धा व्यागू युद्धा च नोदको ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषति ॥

यदि तं नूनं ते तैलं अंजनं चापि लौकिका ।
वस्त्रा च उत्सविका ते अल्पे दैवेन वर्षिता ॥

1². C °rān āha ‖. — 1³. C °gataṁ me nāmaham°. — 2¹. C °ahadhar āha ‖. — 2³. B yohi oshi°. — 3¹. B mauahado°. — 3². B sā āha ya°. — 3³. C ye chatraṁ°. — 4¹. B mahoshadho°. — 4². C °kahiṁ gamiṣyasi |. — 4³. B saṁçritāyāntan tahiṁ gamiṁ ‖ C saṁçritāyāntaṁ tahiṁ gamishyati ‖. — 5. BC °karmāradāradārikāṁ°.

7. BC °karmārasya dāriko citte°. — 8. B °taṁ prajāsi° BC °kshatro vā dakshiṇe diço (B °ço) |. — 9. B tasya dāni° C tasya dānikāye° BC °trayo ca çi° C °raho akī ca° B °doiye va yvāgūye° C °yvāgūye gha°. — 10. C °shadho °gra°.

12. B kendra parvato çi° C kendra pañca çirahakena anyujitaṁ ca te B ‡kena anyaṁ jitaṁ ca te |. — 13. B vastrā ca ke te çu° C °kena tena çu° B °ddha yvā(?)gu°. — 14. C °gāthayā a°. — 15. BC sutailāta çī° B °rahaṁ | a° BC °abhyañjinam alāsanāṁ(C °nāṁ |) va°.

16. B °avastratāṁ çu° C °avastratāṁ | çu° B °ddhā yvāgū(?)° C °nodakāṁ |. — 17. B C °vo madhaushadha° C °kamārada°. — 19. C yadidaṁ nū° B °taṁ añjanaṁ cā(?)° BC °lotiko va°. — 20. C °ikā anye deve° B °kā alpa te de° BC °rahita |.

सा दानि कर्मारदारिका भक्तस्य रसकुण्डं पाण्डुरायै शाटिकायै ओच्छन्नं वर्षेण आदाय गच्छति ॥ अथ खलु महौषधो महामात्यो अमरां कर्मारदारिकां गाथायै अध्यभाषति ॥

तुवं यमेतं हिमपाण्डुरेण
छन्नं कुण्डं हरसि जीवनाये ।
पृच्छामि ते अमरे एतमर्थं
कस्य तं भक्तं हरसि मनोज्ञे ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महामात्यं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

. . . .
. . . . भक्तं हरामि पाद्ये ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महामात्यो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

पिता ते वर्षविंशत्को नैलायको पितामहो ।
दशवर्षासि जातीये एवं धारेमि दारिके ॥

महौषधो आह ॥

यस्मिं प्रभुत्वे दुःखिता ते माता भवति दुर्मना ।
ते तं माता च मार्गेति कहिं सो अमरे गतो ॥

अथ खलु भिक्षवः अमरा कर्मारदारिका महौषधं महामा[196b]त्यं गाथया प्रत्यभाषे ॥

यत्र मृताश्च वसन्ति दग्धो च पुन दह्यति ।
ज्ञातिभिर्वध्यते ज्ञातिमत्र मह्यं पिता गतो ॥

1. C °rasakuṇḍapāṇḍurāye° B °kaṇḍapāṇḍa° C °kāye ochaṁ varshe°. — 2. C °rāṁ kamāradā° B °karmadā° C °gāthayā adhyabhāshe | . — 4. BC yaṁ etaṁ hima ° pacchannaṁ kutaṁ(C °to) harasi | jīvanāme pṛi°.

6. C °chāmi amare jīvamartha kasya° B °re evam artha kasya°. — 8. C °amarāṁ karmārakadārikāṁ mahau° BC °gāthayā pra°. — 9. BC saṁvatsariyo ca me° B °memi atha pariçaraṭkārako° C °memi | arthaṁ parisaraktārako° BC °ko pitā(C °tā |) mahi(C °ho) ākhyāsi tavetaṁ(C °daṁ) grāmika maha(C °hā) bhaktaṁ°.

11. C °kamārakadārikāṁ°. — 12. BC °rshatṛi(C °tri)tako nelāyako pitānā(C pinā)maho da°. — 13. B darçavarshāti jā° BC °dhārehi dā°. — 15. BC asmiṁ prabhu(C °bhā)ste duḥ ° durmanā ca | .

16. C te taṁ mānyate taṁ ca mārga° B °mātā te taṁ ca mārga° BC °rgate kahitā ka°. — 17. C °kahave amarāṁ ka° B °karmadāri° C °rikāṁ mahau° BC °gāthāyā°. — 19. C °mṛitoç ca° BC °ca santi dugdhāç(C °gdho)ca punar da° B °dahyanti | . — 20. C jñātibhiḥ badhya° B °bhir badhya° C °jñāti tatra° C °ganto || .

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

कर्मारभस्त्राः श्वसन्ति अंगारं पुन दह्यति ।
लोहं लोहेन पीडेति कर्मारशालां पिता गतो ॥
मार्गं पृच्छिता आख्याहि येमं अकुटिलं ऋजुं ।
अकण्टकं च मो भद्रे गंसामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषे ॥

येन सक्तुभिरंगा च द्विगुणपलाशा च पादपाः ।
येन अशेमि न तेन व्रजेसि न तेन अशेसि ॥

एषो मार्गो यवकच्छकस्य यदि पण्डितो सि जानाहि ॥ अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये प्रत्यभाषे ॥

यतो यवा कदाख्या च कोविदारा च पुष्पिता ।
वामं मार्गं गहेत्वान गच्छामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महामात्रं गाथया प्रत्यभाषति ॥

गच्छ ब्राह्मण मार्गेण भक्तो ते भविष्यसि ।
पितॄहि पुत्रा सिध्यन्ति तेषां मानेन भोक्ष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

शुष्कं इन्धनं वेणूहि करीरं तत्र सिध्यति ।
तेषां मानेन भोक्ष्यामि एष गंसामि वो गृहं ॥

1. B °shado mahâ ° kâm gâthâyâ°. — 2. B karmâramtrasâçca santi° C °ravastrâ ca santi° BC °punar dahyati ‖. — 3. C °hamtti karmâraçâlam pi° B °na pittetî kamâlapâ-lam° BC °gato mâ°. — 4. B mârga pri° BC °chiikkhyâhi° C °akuṭṭilamâm ṛju a° B °lam a... |. — 5. C akamṭhakam° B akaṇṭhakam° BC °kam ca mo bha° B °gamsepi ya° C °mi yakacha°.

6. BC °gâthâyâ°. — 7. BC °ca dogunava(C °pa)lâ°. — 8. B yena açeçina ° asesi |. — 9°. C °karmârakadârikâm gâthayâ pra° B °gâthâyâ pra°.

11. C yato yam vâ kadâyâ ca ko° A °vâ kaṭhâyâ ca ko° B °vâ ka..âyâ ca kocidârâ° B °llitâ ca | C °llitâ câmam°. — 12. B yâmam mârga pra° C °yavachakam ‖. — 13. C °karmârakadâ°. — 14. C °hmaṇa bhakto°. — 15. B pitṛhi° C °siddhyanti B °nti | te° C °mânasena°.

16. C °shadhau mahâ ° rmârakadâ°. — 17. BC çuskamdhinam ve° B °veṇuhi kalimam ta° C °veṇuhî kalilam ta°. — 18. BC °mâse bho° B °kshyâmi | saha gamisami°.

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषति ॥

वस ब्राह्मण मो गृहे यज्ञो यमत्र भेष्यति ।
माता मे देवराजेन महायज्ञं यजिष्यति ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषति ॥

मातु ते देवराजस्य यं यजितं यजिष्यति ।
तं यज्ञमनुभेष्यामि एष गंस्यामि ते गृहं ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां मातापितॄणां सकाशातो भार्यार्थं याचयति ॥ ते अमराये मातापितरा आहंसु ॥ न वयं दारिकामकर्मारस्य ददाम ॥

महौषधो च भिक्षवो महाप्राज्ञो सर्वशिल्पेहि अभिज्ञो । तस्य भवति ॥ किं कर्माराणां सर्वचूर्णकर्म । सूचीयो । कर्मारो यो शक्नोति सूची पि कर्तुं सो आचरियो ॥ महौषधेन कोश[१२७a]प्रक्षिप्ता सूची कृता एकत्र कोशके सप्त सूचीयो प्रक्षिपन्ति । ते सर्वे अष्ट सूचीयो एका सूची भवन्ति । सापि एका अष्ट सूचीयो भवति ॥ महौषधो तां सूचीमादाय तं कर्मारग्रामं गतो विक्रिणितुं ॥ कर्मारग्रामिकस्य पथा गत्वा घोषेति ॥ सूची विक्रेया यस्य कार्यं स क्रिणातु ॥

निक्कटुकच्छा सुकृता तीक्ष्णाग्रा वट्टयासिका ।
सूची कर्मारग्रामस्मिं विक्रीणामि विक्रीय मे ॥

1. B °la bhivo a° C °rikáṁ mahau°. — 2. B °ṣa máṁ grahe° C °ṇa márgahe yajño° B °jño tra yatra bhe°. — 3. B mátáṁ me de° C mátáye de° hájajanaṁ jaji° B °yajishyati ||. — 5. C °bandhadho° C °tyabhásha |.

6. C mátaran te de° B mátun te da° C °sya ajátitaṁ yajishyati | B °sya ajáyitam yayishyati |. — 7. C °yajñanáṁ anu°. — 8. B °rthaṁ yácayeti | C °rthaṁ yácáyeti |. — 9[1]. B °tará áhaṁsu na va° C °áhataḥ |. — 9[2]. BC °dárikánám aka° C °dadánaḥ ||.

11[1]. B °shadhasya bhi° C °shadhá ca bhikshavaḥ mahá° bhijñá tasya° B °jño tasya°. — 11[2]. C °karmárakánáṁ sarvaṁ cúrṇaṁ karmaṁ |. — 12[1]. BC suciyo ka°. — 12[2]. B karmárá na ṣa° C karmáṇáṁ na ṣa° pi katuṁ so ácariyo | B °rttaṁ sá ácariyo |. — 13. B °dhena kóṣaprakshiptá sú° C °prasapta súcikṛtáḥ | e° kshipenti |. — 14[1]. C °sarvaṁ a súci° B °ashṭha sú° BC °bhavati |. — 14[2]. C sa pi eká° B °eko a° BC °súciyo (C °ro) eká súci bha°. — 15[1]. C °vikrínitaṁ |. — 15[2]. C °sya samatthá gatvá° B °sya panthá ga° sheti sú°.

16. C súci vikraṇe páṇasya ká° B °ryaṁ sá krí°. — 17. B nikkaṭakacchá sukṛtá° C nirkkakacchá sukṛtá° B °tá mayuyá° C °tá varttayáskáṁ |. — 18. C súci kamáragrá° B °rmáragámasmiṁ C °krínápé vikrí.

सा दारिका महौषधस्य शब्दं श्रुत्वा निर्धाविता । सा महौषधं गाथया अध्यभाषे ॥

अथ शक्तीयो क्रियन्ति नाराचा अथ तोमरा ।
इहैव तानि क्रियन्ति सूचीयो बडिशानि च ॥
उन्मत्तको सि पुरुष अथवासि विचित्तको ।
यो त्वं कर्मारग्रामस्मिं सूची क्रीणितुमिच्छसि ॥

अथ खलु महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषि ॥

सूची कर्मारग्रामस्मिं विक्रेतव्या प्रजानता ।
आचार्या एव जानन्ति कर्म सुकरदुष्करं ॥
सचेत्ते भद्रे जानेया पिता सूची मया कृता ।
स्वयं च मे प्रवारेया प्रत्तं ते च पितु वरं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका पितरं गाथया अध्यभाषति ॥

इमं तात निशामेहि शिल्पको यथ भाषति ।
कर्मारपुत्रो निपुणो कुशलो सूचिकारको ॥

अथ खलु भिक्षवो अमराये कर्मारधीताये पिता तां सूचिं दृष्ट्वा विस्मयमापन्नो ॥ सो तां धीतरमादाय महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषति ॥

न मे श्रुता वा दृष्टा वा सूची एतादृशा मया ।
तुष्टो स्मि एतेन कर्मेण इमां कन्यां ददामि ते ॥

1[1]. C °hamshasya ça° BC °eddhāvitaṁ | . — 3. BC atha çakti(C °kti)yo kriyanti nārāca || (B °caya |) atha toma°. — 4. C °haivaṁ tā° B °va kriyanti° C °ciyo catrisamāni ca unma°. — 5. B nimuttako° B °vicittakāyo | tvaṁ° C °vicitrakāyo | . — 6. C tvaṁ karmāragrāmasmiṁ sūci ketum i° B °ci ketum ;°.
7. C °prājnah a ° bhāshati sā°. — 8. C °prajānatā | . — 9. B °evaṁ jā ° rmaṁ sutatadushkaraṁ | C °rmaṁ sunatadushkaraṁ | . — 10. C sacet tenaivamrā jāneya pitāṁ sū° B °t te vadrā jā° B °kritva | .
11. B svayā ca me° C tvayā ca me° BC °pravāretā pañca te ca° C °pitaṁ ta°. — 12. C °marāṁ ka ° rikāṁ pi ° bhāshe | . — 13. C imaṁ tāta niçāmyatvā çi°. — 15. C °dhītāyo shitaṁ | taṁ sūci dri° B °pitā taṁ sūciṁ°.
16. C °tāṁ dhatara ° prājña gā°. — 17. BC °çrutaṁ vā drishtaṁ vā sū° B °tādriçaṁ mayā | C °tādriçī mayā | . — 18. BC tushto smiṁ e° C °dāmi yaṁ | .

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महौषधो महामात्यो । न खल्वेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन महौषधो नाम अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यस्स तेन कालेन तेन समयेन कर्मारग्रामिको अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महानामशाक्यो तेन कालेन तेन समयेन सो कर्मारग्रामिको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवर्युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन अमरा नाम कर्मारग्रामिकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन कर्मारधीता अभूषि ॥ तदापि एषा मया शिल्पेन लब्धा एतरहिं पि मया शिल्पेन लब्धा ॥

समाप्तं अमराये कर्मारधीताये जातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सु ॥ [१२७b] वीर्येण भगवता यशोधरा लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव मया यशोधरा वीर्येण लब्धा अन्यदापि मया एषा वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सु ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वाने वाराणसिणगरे ब्राह्मणः त्रयाणां वेदानां पारगो सनिघण्टकैटभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे कुशलो सो च आचार्यो ब्राह्मणवेटिषु पंच माणवकशतानि वेदां मन्त्रां वाचयति ॥ तस्य दानि ब्राह्मणस्य शिरिर्नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वा-

1^{2}. C °shmâkaṁ evam a° B °shmâkaṁm evam a° C °samayena amarâ karmâragrâmikâ abhûshi | tat ka° (l. 5, jusqu'à °yena sâ karmâ°, l. 6) B °jño na kha°. — 2^{2}. C °tena tena samahamshadho nâma mahâyojñoḥ bhûshi | . — 3. BC °shmâkaṁ eva° C °d anyaḥ so tena kâ° yena amarâ karmâ° B °yena amarâ nâma karmâ° BC °grâmakadhîtâ abhûshi na kha°. — 5^{1}. C °toḥ | mahâ sa° (l. 8). — 5^{2}. C °kshavo mahâ° yena sa karmâragrâmikâ abhûshi | tat kasya hetoḥ | sa tena kâlena tena samayena mahau° (l. 2, jusqu'à tat kasya hetoḥ, l. 5).

6. B °d anyaḥ sa tena kâ° shi na kha°. — 8^{2}. B mahâ so bhi° BC °bhûshi (C °shi |) na khalvetad evaṁ drashṭavyaṁ || . — 9. C tat kasya hetoḥ | tadâ °shâ mayâ çilpena labdhâḥ eta°.

11. C iti çrîmahâvastuavadâne amarâye karmârakadhî°kaṁ samâptaṁ || . — 12^{1}. C bhikshu bha° hatsuḥ | . — 12^{2}. C °bdhâḥ | . — 13. C °evaṁ mayâ yaçodharâ vîryeṇa labdhâḥ || B °bdhâ bhi°. — 15^{1}. C bhikshu bha° hatsuḥ || . — 15. C °kshavo bhû° B °kshavaḥ bhû°.

16. C °kshavo atî° ne vâraṇâsînagare brâhmaṇo tra° C °sanighaṇṭha° çalo svayaṁ âcâryo brâ° B °çalo svayaṁ ahalo brâ°. — 18. C °çirî nâma° C °shkatâye samanvâgata | B °shkaratâye sa°.

गता ॥ तस्येदानि ब्राह्मणस्य समुद्रपट्टने यज्ञं कारयन्तेन याज्ञेन तस्य उपाध्यायस्य प्रेषितं । स्वयं वागच्छे कंचिद्वा प्रेषेहि अर्धमात्रं ते दास्यामि ॥ सो तेषां पंचानां बटुकशतानामाह ॥ को यो च उत्सहति समुद्रपट्टनं गन्तुं अमुकस्य सार्थवाहस्य मूलं । यो गमिष्यति तस्य शिरिकां मागविकां दास्यामि ॥ तत्र माणवको पण्डितो च उत्थानवन्तो च वीरियवन्तो च । तस्य तहिं शिरिये अधिमात्रं प्रेमं । सो उत्साहितो उपाध्याय अहं गमिष्यामि ॥ सो तेन उपाध्यायेन लेखं दत्वा यानपात्रमभिरुहिय विसर्जितो ॥

सो अनुपूर्वेण समुद्रपट्टनं गतः । तेन तं लेखं तस्य सार्थवाहस्य उपनामितं ॥ तेन सार्थवाहेन तमुपाध्यायस्य लेखं वाचेत्वा रत्नानि च हिरण्यसुवर्णं दत्वा विसर्जितो ॥ सो ततो पि समुद्रपट्टनातो यत्र काले यानपात्रे वारवालिं प्रस्थितो सो तेन यानपात्रेण अनुपूर्वेण पारवालिं आगतो । सो दानि ततः यानपात्रातो प्रतिनावं आवहिष्यतीति । संमर्दे च समाने सा पोटलिका समुद्रे पतिता ॥ तस्य माणवस्य भवति । इयं मया ईदृशेन यत्नेन समुद्रपट्टनातो आनेत्वा इह प्रतिनावं आरुहन्तेन समुद्रे पतिता ति । को अत्र उपायो भवेय येन एतं धनं लभेयं । नास्ति अन्यो उपायो मान्यत्र एतं समुद्रं उत्सिचामि ॥ सो कोडवल्लकं तत्तकं आदाय समुद्रकूलमागतः । सो समुद्रकूले वल्कं निचिपित्वा कच्छां बध्नाति । समुद्रदेवता च ब्राह्मणवेषेण उपसंक्रमित्वा आहन्सुः ॥ किमिदं ॥ माणव आह ॥ उ-

1. C °drupattane yajñakālaṁ tena yājñena tasya u° B °ṭṭane yajña tena yā rājñena tasya u° BC °shitaṁ sva°. — 2¹. B °kaṁvid vā pre° C °d vā premehi° BC °mātrāṁ te°. — 3. BC °utsahati ga° B °mudrepaṭṭa° C °drupattanaṁ° BC °mūlaṁ yo ga°. — 4¹. BC °shyati | ta° B °çirikāṁ° C °çirikāṁ°. — 4². C °ṇḍito catthānavanto ca tasya° B °nto ca ta°. — 5. C °çiriye a° B °adhimātraṁ premaṁ so u° C °premaṁ.

6¹. C sotsahito°. — 6². C °tram ārūhiya vi°. — 8¹. C °drupattanaṁ gato. — 8². C tena khaṁ tasya°. — 9. C °hena upā° khaṁ vethatvā ra° B °khaṁ vādhatvā ra° C °ni va hira° BC °sarjjitaṁ | . — 10. BC °drupattanāto yatra kālena yānapātre vāravāliṁ(C °vāriṁ) pra° C °so tena yānapātre vāravāriṁ prasthito | sa tena yānapātreṇa vāravārim āgato | .

11. C °tata yā°. — 12¹. B sammade ca saramāṇiye so poṭṭalikā° L sannaddhe ca çaramāṇiya sāmpoṭṭalikā° C saṁmarda (?) ca çaramāṇiye sā pottarikā samu° titāḥ B °titā tasya°. — 12². C °ṇavakasya bha°. — 13. BC imaṁ mayā° BC °ruhante samu° titāni | . — 14¹. C ko aṣa upāyo bhavema yena° B °bhaveyaṁ | yena° BC °bhuyaṁ nā°. — 14². B nāsti | a° C °tra evaṁ samudraṁ utsicāmi | B °utsicāmi | . — 15. C °havardhakaṁ ta° gato samu° B °gataḥ so sa°.

16¹. C °mudre elo vaddha° B °kule taddha°. — 16². C °devatāṁ ca brā°. — 17¹. BC °ṇa idaṁ(C °daṁ |) brā°. — 17². BC brāhmaṇa āha | . — 17³. B utsicāmi° C utsicāmi ma°.

त्सिचामि महोदधिं ॥ ब्राह्मण आह ॥ महोदको न शक्याति उत्सिंचितुं ॥ माणवो आह ॥

दीर्घा प्रज्ञा अहोरात्रा लोहवर्धं च तत्तकं ।
दक्षस्य अप्रमत्तस्य न श्रिरी भवति दुर्लभा ॥

शृणोथ वीर्यं पुरुषोत्तमस्य
ब[१२८ª]लं च स्थामं च पराक्रमं च ।
यं माणवो पि पुरिसासु जातिषु
एतस्य अर्थे अपतीर्णो सागरं ॥
तदा मणि तस्य प्रणष्टमासीत्
सो च वमाणे अपयिष्य सागरं ।
करोथ यत्नं यं मणिं लभेयं
मा अनपेक्षी दुःखिता भविष्यथ ॥
सुवर्णनागासुरयक्षराक्षसा
यक्षा अभू यानि समुद्रमध्ये ।
यथा च मेघानि समाकुलानि
निनादनिर्घोषं विनिश्चरन्ति ॥
अथ देवता उग्गमि सागरातो
संयक्षा अवलोकयति चतुर्दिशं ।
सा अद्दसासि माणवमुत्सहन्तं
उत्सिंचितुं अपयितुं च सागरं ॥
सा उत्तरित्वा पुरतो समब्रवीत्
किं माणव मार्गसि सागरातो ।

1[b]. BC mahôda(C °da)ko na çikshâya(C °kshiṣyi) unsiñcituṁ ‖ . — 3. BC °rghâ brâhma a° C °râtro lo° B °taddhakaṁ da° C °tadvadaṁ da°. — 4. B dakshâya | apra° C dakshiṇâya a° ttasya na çi° B °vati | durlabhâ çri° C °dullabhâ°. — 5. C °vîryya puru°.
7. C °mâṇavâdî pu° B °navôpi purimâṇaṁ jâtishu | etasyârthe° C °tasyâdarthe° BC °û-rṇṇa sâgaraṁ | . — 9. B etasya maṇi° C etasya pranâṣṭasya pra° BC °so vâ ca lalabhe° sâgaraṁ | yâ°.
11. BC yâ(C pâ)ndyâmadhye karontu(C °nti) ya° C °yatnaṁ maṇi labheyaṁ âpekshi duḥ° B °maṇi labheyaṁ ma (ou mâ) | âpekshi°. — 13. C °lâû yâṁ sa° BC °dhye sanghâni°. — 15. C °kulâṁ nirnâdhagho° B °çcaranti | .
17. C °tâ udgami sâgarânto saṁ° B °yati ca catu°. — 19. B sâ uddasâsi mâ° C sâ ardaçâmi mâ° BC °ṇavam utsahi kaha° B °kshapitaṁ sâgaraṁ | .
21. BC sa utta° C °va mârgami sâ°

आख्याहि अस्माकं वयं अपि अनु-
द्राक्षाम मापद्य विहन्यमानः ॥
मणी मम देवते अत्र नष्टो
सो हं गवेषामि महासमुद्रे ।
आपं क्षपित्वान मणिं लभेयं
तस्यार्थमुत्सिंचि महासमुद्रं ॥
बहूनि बालानि चरन्ति लोके
अर्थे च धर्मेषु च विप्रमूढा ।
तुवं पि भो परमबुद्धि माणव
यं दुर्लभं लोकि तुवं गवेषसि ॥
अशीति पूगा चतुरो च वारिणो
निर्यांति यस्यापि न तेन क्षायति ।
हेष्टा च तोयस्य अनन्तपाणी
कथं तुवं उत्सहसे क्षपेतुं ॥
उपेन्ति यत्र बहवो स्रवन्तियो
वृष्टि अनन्ता प्रपतन्ति सागरे ।
आवासभूतो च महर्धिकानां
कथं तु उत्सर्यति धर्मशास्त्रं ॥
यस्त्वं अकर्मं कुरुषे दुर्बुद्धिः
सखिन्नगात्रो नचिरेण भेष्यसि ।
तडागमात्रं न प्रभोमि शोषितुं
न एव तुभ्यं प्रतिरूपं माणवा ॥

1. B °amâka va° BC °vayam api° B °syâma nopadyahi vi° C °nyamâno | B °nah maṇi ma°. — 3. B maṇi mama de° C maṇi maya de° C °nashṭaṁ so haṁ gaveshyâmi°. — 5. BC âpaṁ kshipitvâ° B °usici ma° C °usiciṁ ma°.

7. C °vâlâvi(? ou °ni) cara° ke arthe ca dha° mûḍho | B °loke ca dha° mûḍha |. — 9. B bhuvaṁ° C tuvaṁ vi bho pa° ṇavaḥ yaṁ dullabhaṁ loka bhuvaṁ gave° B °loki bhuvaṁ ga°.

11. B asiti pûga ca° C apiti puṁgava catu° BC °turo ca vâ° C °ryâdhi pasyâ° B °ryâyi(ou °pi?) ya° C °yati ha°. — 13. C hastanvatâryya ana° B heshṭova to° pâni katham bhuvaṁ° C °thaṁ ca tvaṁ taṁ u° B °kshapituṁ |. — 15. C °vo çrava° shṭi nantâ ca pra°.

17. BC °sabhâto(B °tâ) ma° C °kathaṁ ca utsahati dha° B °dhamaçâstraṁ |. — 19. B °akarma ku° C °bheshyaṁti |.

21. BC bâlâgramâtraṁ° C °traṁ na bhosi çodhituṁ° BC °rûpa mâ° C °ṇavaḥ |.

यं चोदयित्वा परिमार्गसि देवते
तमार्थं पश्यामि ते छिन्नसागरं ।
श्रोतं न खनेय न मूलमुद्धरेत्
न त्वन्तरं यस्य न पारमुत्तरेत् ॥
नाहं कुशीदो स्वमणिं लभेयं
धनं हरित्वाहं ग्रमेयं वीर्यं ।
करोन्तु भूता वचनं ममेह
तथा भणेयं न तथा भणेयं ।
ज्वलाग्नि प्रज्वलितं न संगमे
सचन्द्रतारां परिवर्तये महीं ॥
[सा देवता तत्र विचिन्तयन्ति]
दातव्यं मे तं मणिं माणवस्य
यथा न एषो क्षपये समुद्रं ।
एषो च गृह्णातु मणिं प्रणीतं
गच्छे माणव सिद्धयानपात्रो ॥

सर्वत्र वीर्यवान्साधु कुशीदो दुःखं जीवति ।
सो यं वीर्यप्रभावेन धनमादाय गच्छति ॥
पूर्वेनिवासं भगवान्पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षुसमन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवानेतमर्थं व्याकरे ॥

1. B yan me coda° C yaṁ vādayitvā pa° B °vate etam arthaṁ paçyise sāgaraṁ cchinnaṁ çro° C °vate evaṁ ca tatrārtha praviçe sa sāgaraṁ | chinnaṁ ca çro°. — 3. C çrotaṁ ca na taṁ tvam evaṁ yasyena mūrā samuddhareya | na cāturo yasya° B çrotaṁ na taṁ khune° ddharet | na tvantare yasya° C °ttarenāhaṁ° B °ttaren nāhaṁ°. — 5. B °çīdo maṇiṁ° C °çīdo ca sa maṇiṁ° BC °jeyaṁ | dha° B °maṁ hāreyitvāhaṁ° C °ritvā aham eva vīryyaṁ ka° B °ryaṁ ka°.

7. C °canaṁ samārakaṁ taṁ pi bhaṇeyaṁ tathā bhāṣiṇeyaṁ ha° B °meha | taṁ bhaṇeyaṁ na ta° yaṁ tathā ha°. — 9. C hutāsanaṁ pra° C °saṁna(ra?)ṇo saca° BC °ndratārā pari° C °mahīṁ. — 11. BC sā devatā tatra vicintayati(C °yanti) dāta° C °tavyam etaṁ maṇi° C °thā na casho kshapayeya samudraṁ a°. — 14. C esho ca vrajya maṇino paṇītaṁ° B esho te brahmo maṇi paṇītaṁ° C °gacha tva māṇa° B °gachāmi hi tvaṁ māṇava siddhayātro.

16. B °vīryaṁ vā sā° C °vīryyaṁ vā sādhuḥ ku° BC °duḥkha jī°. — 17. BC yasya vīryyaṁ prabhā°. — 18. BC °nivāsa bha° C °gavāna pūrve° B °smaraṁ | . — 20. B °tāni tāṁ nyāyatanāni ca || C °tāni tānyāniyatanāni ca | .

21. B ātmānāṁ ca° C ātmānam adhikṛityeva bha° BC °vān etam a° C °karet | .

अनवरागस्मिं संसारे य[128 b]त्र मे उषितं पुरा ।
माणवको तदा आसि शिरि आसी यशोधरा ।
एतमर्थं विजानेत्था एवं धारेथ जातकं ॥

एवमिमं अपरिमितं बहुदुःखं उच्चनीचचरितं पुराणं विगतज्वरो विगतभयो अशोको स्वजातकं भगवां भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥ भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुन भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन माणवको भवति यस्य तं महासमुद्रे धनं पतितं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन माणवको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन वाराणसीनगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम सा माणवकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणसिये नगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम धीता अभूषि । तदापि मया एषा वीर्येण लब्धा एतर्हिं पि एषा मया वीर्येण लब्धा ॥

इति श्रीशिरिजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ भगवता यशोधरा खेदेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधरा खेदेन लब्धा अन्यदापि एषा मया महता खेदेन महता श्रमेण महता वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं हस्तिनापुरे राजा सुबाहुर्नाम राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो षष्टिनगरसहस्राणामी-

1. C anavarâgra°. — 2. C mâṇava ca tadâ âsi çirim âsi°. — 3. B °vijânetvâ°. —
4. C evaṁ ca imaṁ° BC °bahuduḥkha u° B °uccanîcaritaṁ° C °taṁ pûrâṇaṁ | vigatajvaro° B °śakaṁ | bha° C °gavân bhâsha° B °saṁghadhye || C °madhyeḥ || . — 5a. B °vati | yasya° C °vati | yasyetaṁ ma° °naṁ pratihataṁ | B °itaṁ na kha°.
7a. C °hetor ahaṁ°. — 7b. C °kalenna tena kâ° °yavo abhûshi | . — 8. BC °syâd anyaḥ sa tena kâ° C °vâraṇârînâmagarî bra° C °çirî nâma sa mâṇa° B °nâma sa mâṇa°. —
10b. B °evaṁ tu°. — 10c. C eshâ bhi° °varâṇye na° °sya çiri nâ°.
12. C tadâpi mayâ eshâ vîryeṇa labdhâ | e°. — 14. C iti çrîmahâvastuavadâne çirî-jâtakaṁ. — 15a. BC bhikshu bha° C °hataḥ | . — 15b. BC °nâm evaṁ yaço° C °mayâ mahatâ paricrameṇa° B °mayâ mahatâ khedena mahatâ çra° °ryeṇa te labdhâ ||.
17a. B bhikshuṁ âha° C bhikshu â° BC °anuḥ a°. — 18a. C °kshavaḥ. — 19. C °kshavo 'tîtamadhvâne ha° °pure mahânagare râjâ° BC °yati | kṛ° B °shṭinâgaraha° C °shashṭîna° °nâṁ îçvaraḥ | .

श्वरो ॥ तस्य सुधनुर्नाम कुमारो एकपुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो रूपवान्कृतपुण्यो महेशाख्यो गुणवान्मातृज्ञो पितृज्ञो पित्रा सुबाहुना युवराज्ये प्रतिष्ठापितो ॥ सो अमात्येहि सार्धं तानि पैतृकाणि नगरसहस्राणि परिपालेति ॥ राजा सुबाहुः राजकृत्यतो ओधुतभारो राजकुले उपरिप्रासादवरगतो निर्वृतो आसति । तस्य दानि राज्ञो सुबाहुस्य आसन्नराजा सुचन्द्रिमो नाम वयस्यो सन्निकृष्टो सिंहपुरे नगरे राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो ॥ तस्य दानि राज्ञो सुचन्द्रिमस्य [129a] महायज्ञो प्रत्युपस्थितो । सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि । तेन घत्तका विजितवासिनो लुब्धकाः तेषामाणत्ती दिन्ना । सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि । ये ते स्थलचराः प्राणा अपदा वा द्विपदा वा चतुष्पदा वा बहुपदा वा तानि सर्वाणि प्राणकजातीनि समानेथ ॥ निषादा पि उद्दिष्टाः । ये केचिज्जलचरा प्राणाः तेन उपस्थापेथ सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां ।
अचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणामिति ॥

राज्ञो वचनमात्रेण लुब्धकेहि च निषादेहि च जलचरा च स्थलचरा च प्राणकजातीयो समानीता महं च वाटं मापेत्वा तत्र तानि स्थलचराणि प्राणकजातीनि उपरुद्धानि । यानि पि जलचराणि तानि समानेत्वा पुष्करिणीयं ओरुद्धानि । किन्नरीवर्जितं सर्वप्राणकजातीयो समानीताः ॥

अथ खलु राज्ञो सुचन्द्रिमस्य यं कालं यज्ञवाटो सर्वोपकरणेहि सज्जीकृतो ततो शीर्षस्नातो आहतवस्त्रनिवस्तो उपरिप्रासादवरगतो गन्धपुष्पधूपेरर्चनं कृत्वा चतुर्दिशमञ्जलिं प्रणामेत्वा येन भगवन्तः पुरस्तिमदक्षिणपश्चिमोत्तराये दिशाये

1. B °sya dhanur nā° C °r nāma rājakumāro e° pitṛjño pitā subā° B °shṭhāpito so a°. — 2. C °kāni gurasa° B °parivāleti | . — 3. C °tyatām odhṛ° BC °prāsāda vara°. — 4. C °āsane rājā sa° BC °yati | kṛ° °vāhano tasya°.

7ᵇ. BC °jñaṁ yajiṣyāmi tena°. — 8ᵃ. C °ttakāni vi° BC °lubdhakāḥ | te° C °teshāṁm 4° BC °ṇantī dinnā sarva°. — 8ᵇ. B °yakṣyati | . — 9. C °prāṇāṁ a° B °prāṇa apadā devā dvi° C °dvipadā vā bahu° B °tāni sārvajātiprāṇa°. — 10. B niṣādāpi° C nishādāni u° BC °shṭāḥ ye ke°.

11. BC °ṇāḥ tena upa° C °sthapetha | sa°. — 12. B °devānāṁ ca sā pā° BC °rthivānāṁ mri°. — 13. C °drāṇāṁ iti | . — 14. C °lubdhakehi ca ja° nītā mahāṁ ca vāṭaṁ āpetvā° B °mahāccha vāṭaṁ mapetvā° B °prāṇikajā° C °jātāni u°.

16. B jāni pi° C °ruddhani B °ddhāni ki°. — 17. C °sarvaṁ prā°. — 18. B °rājñaḥ sa° C °drama yaṁ° BC °yajñavāṭo sa° C °kṛtāḥ | tato° B °kṛito | tato° C °ṇam añjaliṁ pra° °vanto pu° BC °stime dakshiṇa° B °catudhyāna° C °cābhijño maharddhiko mahānubhāvo anta°.

ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनो पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा अन्तरीक्षचरा तानहं यज्ञवाटे निमन्त्रयामि ॥ तत्र दानि ये ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनः पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा ते समन्वाहरित्वा वैहायसेन ऋद्ध्या यज्ञवाटं गताः ॥ सो दानि राजा सुचन्द्रिमो तानृषी यज्ञवाटे आगतां दृष्ट्वा प्रमुदितो प्रीतिसौमनस्यजातो पादाभिवन्दनं कृत्वा एतदुवाच ॥ प्रत्यवेक्षन्तु भगवन्तो यज्ञवाटं किं परिपूर्णं न वेति ॥ ते दानि ऋषयः प्रत्यवेक्षित्वा राजानं सुचन्द्रिममेतदुवाच ॥ महाराज सर्वो परिपूर्णो यज्ञवाटो एकेन अङ्गेन ऊनो ॥ राजा आह ॥ कतमेन अङ्गेन ऊनो ॥ ऋषयो आहु ॥ देव किन्नरीये ऊनो ॥ अथ खलु राजा सुचन्द्रिमो लुब्धकानाह ॥ तेषामृषीणां भगवतां यज्ञवाटे किन्नरीये अर्थो तं गच्छथ यत्नं करोथ यथा मम किन्नरीं आनेथ ॥ तहिं दानि यो तेषां लुब्धकसहस्राणां सर्वप्रधानो लुब्धको वीर्येण च बलेन च पौरुषेण च सो तेहि लुब्धकेहि सर्वगणेन उत्साहितो । त्वं प्रतिबलो किन्नरीं समर्थो आनयितुं ॥ स [129b] लुब्धको गणेन उत्साहितो समानो राज्ञा च सुचन्द्रिमेन धनुकलापमादाय अनुहिमवन्तं प्रविष्टः ॥

तहिं अन्यतरं हिमवन्ते पश्यति ऋषिस्य आश्रमं रमणीयं मूलपत्रफलोपेतं ॥ सो तं ऋषिमुपसंक्रान्तो ऋषिस्य पादवन्दनं कृत्वा स्थितः ऋषिणा एहि स्वागतवानिति आभाष्टो स्वागतन्ते एतां शिविकां निषीदाहि ॥ ऋषिणा तस्य लुब्धकस्य सारायणीयं कृतं । यथा ऋषिधर्मो फलोदकमुपनामितं ॥ सो दानि फलानि परिभुंजिय पानीयं पिबित्वा तत्र आसति । तत्र च ऋषिस्य मूले अश्रुतपूर्वं च मधुरं गीतशब्दं शृणोति ॥ सो तं ऋषिं पृच्छति ॥ भगवं कस्य एतं एवं मनोज्ञं गीतशब्दं

2. C °lābhino pañ° B °bhijña maha° °bhāvāḥ | te° C °samanvāhari° °sena ṛddhyāya yajña° B °sena ṛddhyā yajñavāṭaṃ gataḥ | . — 3. C so dāni rā° °drimas tān ṛṣīṇāṃ yajñavāṭe āgatān dṛṣṭvā°. — 5. C °bhavanto yajñavāṭaṃ kiṃ° B °rṇṇaṃ na vedite | .

6. C °ṛṣayo pra°. — 7¹. C °sarvāṃ pari° BC °ṭo eka° C °ūno (?) | B °ūnno | . — 8¹. C °āhuḥ | . — 8². B °nnariyo ū°. — 8³. C °khalu rājā su° BC °drimo teṣāṃ°. — 9. B °gavato yajñavāṭe kinnariya arthā taṃ° C °gavanto yajñavāṭe kinnariya | artho° BC °tha | yathā mama kiṃnariṃ (C °rī) ā°. — 10. B °dāni ye te° C °hasrāṇi sarvapra° BC °ryeṇa bale° C °utsahito.

12¹. B °la kiṃnariṃ sa° C °lo kiṃnarī sa° B °ānayituṃ so lu°. — 12². C °hitaḥ sa° B °samānena rā° C °drimena dhanukalāpam ādā° B °kalāpam ādā° C °viṣṭa. — 15¹. B °yaṃ | mū° °patraṃ so°. — 15². B °pādavandanaṃ° C °taḥ | ṛṣiṇāṃ ehi° B °n iti ṛṣiṇā °śca° C °n iti ṛṣiṇāṃ āpravāto svāgatante | etāṃ çivikā niṣī° B °gatante viçikā niṣīdāhi ṛṣi°.

17. C °yaṇīkaṃ kṛtaṃ | . — 18¹. C °ṛṣiṇāṃ ṛṣidharma pha° B °panāmemāmitaṃ | . — 19. C °ṛṣimūle a° BC °dhura gī°. — 20². C bhagavan kasyaitaṃ evaṃ° B °manojñapitaṃ° C °nojña gī° devakaṃnyānāṃ |.

देवकन्यानां नागकन्यानां ॥ ऋषि आह ॥ न एतं देवकन्यानां गीतशब्दं न नागकन्यानां किन्नरीणां एतं गीतशब्दं ॥ सो दानि तमृषिं पृच्छति ॥ भगवन् इमं गीतशब्दं श्रूयते न च दृश्यन्ति । कहिं वा गायन्ति ॥ ऋषि आह ॥ इमस्य आश्रमस्य उत्तरे पार्श्वे महापद्मिनी तहिं सर्वार्तुकानि सर्वकालिकानि उत्पलकुमुदपदुमपुण्डरीकसौगन्धिकानि । तत्र कैलासातो पर्वतातो द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता बहूहि किन्नरेहि किन्नरीहि च परिवृता एतां पद्मिनीं क्रीडार्थमागच्छति ॥ सो पण्डितो लुब्धको तमृषिं उपायेन पृच्छति ॥ आह ॥ भगवं श्रूयति अस्ति केचित् मनुष्या किन्नरीहि सार्धं क्रीडन्ति परिचारेन्ति । कथमे मनुष्याणां किन्नरीयो वशगता भवन्ति ॥ ऋषि आह ॥ सत्यवाक्येन एता बध्यन्ति न शक्नोन्ति अन्तरहायितुं ॥ माधुर्येण च ऋषिणा असमन्वाहरित्वा ऋजुभावेन आख्यातं न जानाति किन्नरीये एतस्य अर्थो ति ॥

सो दानि लुब्धको तस्य ऋषिस्य अभिवादनं कृत्वा तं पद्मसरं गतो यत्र सा द्रुमस्य किन्नरराज्ञो धीता क्रीडति ॥ ता दानि किन्नरीयो गीतकुशले प्रमत्ता उद्दर्दरके च तं लुब्धकं न पश्यन्ति । सा च तत्र मनोहरा सर्वप्रधाना रूपेण च स्वरेण च । तेन लुब्धकेन श्रवणपथे स्थितेन सा मनोहरा सत्यवाक्येन बद्धा ॥

धीता त्वं किन्नरराजस्य द्रुमराज्ञो यशस्विनी ।
एतेन सत्यवाक्येन तिष्ठ बद्धासि किन्नरी ॥
यथा त्वं द्रुमराजस्य [130a] धीता द्रुमेण राज्ञा संवृद्धा ।
सत्यवचनेन भद्रे मनोहरे मा पदं गच्छ ॥

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सत्यवाक्येन बद्धा न शक्नोति अन्तरहायितुं । ते अन्ये हि किन्नरा च किन्नरी च सर्वे समन्तरहिता ॥

1[a]. C °gîtaṁ çabdaṁ na nâgakaṁnyâ°. — 2[a]. B °m ṛishi pṛi°. — 2[b]. BC bhagavân imaṁ°. — 3[a]. B kahiṁ ca gâ°. — 3[b]. C iyaṁ asya âçra ° dvâṁbhi tahiṁ sarvârtukâni sarvâni kâlikâni utparaku° B °ṇḍalikaanu ° kâni tatra°. — 5. BC °kailâçâto° C °masya kiṁnara ° hûni kinnarehi kiṁnarî° B °hûhi kiṁnarehi kinnarî °vṛita | etâṁ° C °vṛitâḥ | ehâṁ padminî krî°.

7[a]. B âha bha°. — 7[b]. C bhagavana çrunîyati° B °keṁ mânu° C °cit mânu° B °paricârenti | . — 8. C °mânuṣhâṇâṁ° BC °vaçagatâ°. — 9[a]. C °etâṁ bâdhyanti na çaknoti a° B °knoti | a°. — 10. C °asamatvâha ° na âsakaṁ° BC °jânati ki ° sya artheti || .

12. C °gataḥ | ya° B °gato | ya° C °nnarasya rû°. — 13. C °pramatto daladardalako° C °kaṁ tena paçyanti || ṛishi âha || sa° (l. 9) . e.... lubdhakaṁ paçyanti | lubdhako e ° sarvaṁ paçyati sâ ca tatra°. — 14. B °svareṇa ca tena°. — 15. B °çravaṇe pathe°.

16. C °drumarâjo yaçasvinaḥ | B °svinî | . — 18. BC °drumena râjâ drumeṇa saṁ° B °vṛiddhâ satya°. — 19. C °gacho | .

21. B °râ ca kiṁnarî° C °mantahitâ | B °hitâ | .

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सिंहपुरमानीता । तहिं यज्ञवाटं प्रवेशिता ॥ किन्नरीं दृष्ट्वा राजा सुचन्द्रिमो महां च जनकायो तस्य लुब्धकस्य प्रीतो संवृत्तो ॥ लुब्धकेन विपुलो आच्छादो लब्धो ॥ सा कन्या पार्श्वेहि आनीता सुचन्द्रिमस्य सिंहपुरं ब्राह्मणपुरं संवृत्तं यज्ञवाटं समभिनीता ॥ राज्ञा सुचन्द्रिमेण यज्ञस्य समुपकरणं सज्जेत्वा राज्ञो सुबाहुस्य हस्तिनापुरं दूतो प्रेषितो । सर्वभूतेहि महायज्ञं यजिष्यामि आगच्छ । इह अनुमोदाहि ॥ राज्ञा सुबाहुना पुत्रो सुधनुकुमारो विसर्जितो । गच्छ सिंहपुरं सुचन्द्रिमो राजा यज्ञं यजिष्यति तं अनुमोदाहि ॥

सुधनुकुमारो सिंहपुरमागतो अन्यानपि बहूनि राजान शतानि । सर्वेषां च सुधनुकुमारो सर्वप्रधानो रूपेणापि तेजेनापि परिवारेणापि अन्येनापि ॥ सुधनुकुमारो तं यज्ञवाटं प्रविष्टः बहूहि राजान शतेहि परिवृतो ॥ तेन तत्र यज्ञवाटे तानि बहूनि प्राणिसहस्राणि दृष्टानि स्थलचरजलचराणि । सापि किन्नरी दृष्टा ॥ पश्यमानस्य एव सुधनुस्य कुमारस्य किन्नरीये उदारं प्रेमं निपतितं किन्नरीये पि सुधनुस्य प्रेमं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता सूत्रपदे ॥

पूर्वे वा संनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
सर्वं तं जायते प्रेमं उत्पलं वा यथोदके ॥

एवमेषां परस्परं दर्शनमात्रेण प्रेमं संजातं ॥ सुधनुकुमारो राज्ञो सुचन्द्रिमस्य पृच्छति ॥ किस्य इमे एत्तका प्राणसहस्रियो यज्ञवाटे उपस्थापिता ॥ सो राजा आह ॥ एतेहि यज्ञं यजिष्यामि एतेन च प्रभूतेन खादनीयभोजनीयेन ॥ कुमारो

1[1]. B so dāni ma° pureṃ ā° C °puraṁ mahānagaraṁ ānītā | . — 1[2]. C °vāṭe pra°. — 2. C °nnarī dṛ° B °tasya ca lubdha°. — 3[1]. C °pulo chādo°. — 3[2]. C °raṁ samṛddhaṁ yajñavāṭaṁ sama° B °samabhinītā | . — 4. B rājā sa° C °drimena yajñasya sarvaṁ upa° B °raṇaṁ sahre(?)tvā rā° BC °shiṇa sarva°. — 5. B °yajñaṁ jayishyāmi°.

6[1]. C ammmo° BC °ddhi rā°. — 6[2]. B °rājño subāhu putro° C °dhanakumā ° sajjito B °rjjito gaccha°. — 8[1]. BC °tāni sarve°. — 8[2]. C °ro sarvapradhā° B °dhānā rū° BC °panāpi te° B °vāreṇāpi°. — 9. C °yajñaṁvāṭaṁ pravishṭo ba° B °hūni rā° C °çatāni pa°. — 10. C °dṛishṭvāni stha° B °shṭāni | stha°.

11. BC so pi kinnarīṁ dṛishṭvā pa°. — 12. BC °evaṁ sa° B °dhanasya° C °dhanukumā° BC °rasya kinnarīya udāraṁ premaṁ nipatitaṁ kinna(C °taṁ | kiṁna)rīye pi sudhanasya (C °sya kumārasya) pre°. — 13. BC °pade pū°. — 14. B °rve vāsaniniveçena° C °rve vāsanivāsana pra° BC °tena ca sa°. — 15. B sarvaṁ taṁ jā° C sarvan taṁ jāyante sa ca pre°.

16[1]. C evaṁ teshāṁ°. — 16[2]. BC sudhanakumā° B °rājñā sa° ccchati ki°. — 17[1]. B kisma ime° C °hasrāye yajña° BC °ddhāye ‖ . — 18[1]. BC °shyāmi | e° B °danīye bho° C °danīyena bho° BC °janīyena kumā°.

पृच्छति ॥ एतस्य यज्ञस्य किं फलं किं गुणनिर्वृत्ति । केदृशमेतेन यज्ञगुणं निर्वर्तयिष्यति इमं एत्तकं प्राणवधं कृत्वा ॥ राजा आह ॥ एते यत्तका प्राणजाती अत्र यज्ञे हनिष्यन्ति सर्वे स्वर्गं गमिष्यन्ति । अहं च यत्तका एते प्राणा एत्थ य[130b]ज्ञे हनिष्यन्ति तत्तकां वारां स्वर्गे उपपद्यामि ॥ कुमारो आह ॥ महाराज न एवं एतं मिथ्यादृष्टि एषा अहिंसा परमं धर्मं ॥ प्राणातिपातो अधर्मो प्राणातिपातवैरमणो धर्मो । अदिन्नादानो अधर्मो अदत्तादानवैरमणो धर्मो । कामेषु मिथ्याचारो अधर्मो कामेषु मिथ्याचारवैरमणो धर्मो । सुरामैरेयमद्यपानं अधर्मो सुरामैरेयमद्यपानातो वैरमणो धर्मो । मृषावादो अधर्मो मृषावादातो वैरमणो धर्मो । पिशुनवाचा अधर्मो पिशुनवाचातो वैरमणो धर्मो । संभिन्नप्रलापो अधर्मो संभिन्नप्रलापातो वैरमणो धर्मो । अभिध्या अधर्मो अभिध्यातो वैरमणो धर्मो । व्यापादो अधर्मो व्यापादातो वैरमणो धर्मो । मिथ्यादृष्टि अधर्मो सम्यग्दृष्टि धर्मो ॥ दश कुशला कर्मपथा धर्मो ॥ दशहि महाराज अकुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा नरकेषूपपद्यन्ति । दशहि कुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा स्वर्गेषूपपद्यन्ति ॥ तदेवं महाराजेन न एष स्वर्गाणां पथो गृहीतो नरकेषु गमनाय एष पथो गृहीतो ॥ एवं सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा राजा सुचन्द्रिमो ते च सर्वे राजानो सर्वो महाजनकायो प्रीतो । तेन राज्ञा सुचन्द्रिमेण सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा ते सर्वे प्राणकजातीयो जलचरा च स्थलचरा च ओसृष्टा ॥

1¹. B ettasya ya° guṇaṁ nivṛitti ‖ C °guṇaṁ kiṁ nivṛittiṁ | . — 1². C kena sadṛiçena tena ya° B kedṛiçenam ato° BC °ṇaṁ nivartayishyati | i°. — 2¹. B °jāti atra° C °hanishya sarve° BC °rve surga ga° C °mishyati | . — 3. B ahaṁ ca ettakā° C ahaṁ ca ete ettakā prā° BC °nā etthaṁ yajñe hanishyanti(C °shyati) | tatta° B °ttakā vārāṁ sva°. — 4¹. B °rājā na° C °shṭi enā ahiṁ°. — 5. B °ṇo dharmo a°.

6¹. BC adinnadāno° C °ṇo dharmaḥ | B °rmo kā°. — 6². BC kāmesu mithyā(C °thyāçā)ro adharmo(C °rmaḥ |) vyāpādāto | (C °to) vaira° C °dharmaḥ | mithyādṛishṭi adharmo | mithyādṛishṭivairamaṇo dharmaḥ | B °dharmo mithyadṛishṭi adharmo surāmaireyamadyapānāto vai°. — 7. C °adharmaḥ su° C °dharmaḥ | . — 8. C °adharmaḥ mṛi° C °dharmaḥ | . — 9¹. C °adharmaḥ pi° C °dharmaḥ | . — 9². C °adharmaḥ saṁ° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ | . — 10. C °adharmaḥ a° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ.

11¹. C °adharma vyā° B °ṇo aramo | C °dharmaḥ | . — 11². BC °adharmo(C °rmaḥ) saṁmyagdṛishṭi dha° C °dharmaḥ | . — 12¹. BC daça ku° C °pathā adharmaḥ daça kuçalā karmapathā dharmaḥ | B °dharmā ‖ . — 12². B °tāḥ satvāṁ sa°. — 13. B °pathe sa°. — 14. BC tad etaṁ ma° C °jena naisha svargāṇāṁ pathe gṛi° pathe gṛi° B °ṇāṁ pathā gṛihī° hīto nalakeshu gamanāya esho patho gṛihīto ‖ . — 15. B °sudhanusya ku° saṁ çrutvā te sarve prāṇaka° C °no sarve mahāja°.

16. BC te ca rā° C °sudhanasya° B °sthalacarā ca dharmaṁ o° C °sthalacarā ca dharma o°.

मनोहरा किन्नरी सुधनुस्य कुमारस्य स्वाधीना । सर्वं च किन्नरभवनं मनसि न वर्तति सुधनुस्य प्रेमेण ॥ सुधनुस्यापि अन्या क्रीडारतीयो मनसि न वर्तन्ति मनोहराये प्रेमेण ॥ राज्ञापि सुचन्द्रिमेण यथा सुधनुना कुमारेण संदिष्टं तथा निर्गडं यज्ञं अनवद्यं ॥ अनेकानि श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकसहस्राणि अन्नपानेन सन्तर्पिताः आच्छादनेहि आच्छादिताः ॥ वृत्ते यज्ञे सुधनुकुमारो मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो महता परिवारेण महता समृद्धीये महता समुदयेन महता विभूषाये सिंहपुरातो हस्तिनापुरं गतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरं प्रविशन्तस्य नगरं [131ᵃ] हस्तिनापुरं अलंकृतं विततवितानं चित्रदुस्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणिका ॥ एवं सुधनुकुमारो महता समृद्धीये महता समुदयेन मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो हस्तिनापुरं प्रविष्टो ॥ तेन कुमारेण सर्वा राजकन्या ओसृष्टा मनोहराये सार्धं क्रीडति च ॥ राज्ञो सुबाहुस्य षष्टीहि नगरसहस्रेहि कार्यसहस्राणि परिहायन्ति अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ नैगमजानपदेहि राजा सुबाहु विज्ञप्तो । महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो अर्थार्थानि न समनुशासति राजकार्याणि परिहायन्ति षष्टीहि नगरसहस्रेहि अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ राज्ञा सुबाहुना सुधनुकुमारो शब्दापितो ॥ पुत्र जानपदा ओरवन्ति । अर्थार्थानि न समनुशाससि यथापूर्वं मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो विहरसि विसर्जेहि पुत्र एतां किन्नरीं अनु-

1ᵃ. C °rā kiṁnarī° BC °sudhanasya ku°. — 1ᵇ. C °manasi vartati° B °vartiati | su° BC °dhanasya pre°. — 2. BC sudhanasyā° C °krīḍyāramaṇīratīye manasi vartanti° B °vartanti | mano° °meṇa rājñā°. — 3. C °drimena ya° BC °saṁdṛṣṭaṁ | ta° C °thā nigaḍaṁ°. — 4. B °brāhmakṛpaṇavaṇiyakasa° C °chādita vṛ° B °ditaḥ vṛ°. — 5. BC °sudhano ku° C °ndhavalagato° BC °mṛddhi(C °ddhīye mahatā parivāreṇa mahatā samu° B °dayena mahatā vibhū° C °bhūṣāyena siṁhapurā° °raṁ gataḥ |.

8. B °sya hastipuraṁ pra° C °nagaraṁ hastināpuram alaṁ° BC °oṣaktapaṭṭadāma° C °lāpasiktasaṁmṛṣṭā dhūpa° °lāpaṁ siktam saṁrjya dhūpi° C °sha naṭanartta° B °ṇanartakarā ṛ° BC °mbhatūṇa° B °ṇikā evaṁ°. — 10. C °dhanu kumā° °ddhaṁ hastikandhavalagato° B °ddhaṁ hastikandham avagato° praviṣṭho |.

12. B °sarva rāja° C °sarvāṁ rājakāṁ oṣṛ° C °ārddha krī° BC °date na rājño°. — 13. B °ṣaṣṭīhi° C °srehi kāyaṁ saha° BC °yanti(C °nti |) anye ca sahasrāṇi varttanti | B °yanti anena ca sahasrāṇi nivartianti |. — 14ᵃ. C naikamanujānapadanegamānegamajānapadehi | rājā° B °hu vipto mahā°. — 14ᵇ. B °hāraja su° C °rīye pravṛtto | athā-thāne samu° B °arthāthāni na samu° BC °hāyanti | ṣa° B °ṣaṣṭihi na° C °nagarasahasre° B °sneyasahasrā niva° C °anekajanasahasrā niva°.

16. C °dhanukumā° BC °pito pu°. — 17ᵃ. BC putro jā°. — 17ᵇ. B arthāthāni° C athārthāni° B °śāsi | ya° BC °tto viharasi visa° C °sajjehi | putra etāṁ kinnarīṁ anujā° BC °nāhi taṁ ga°.

आगमाहि मां गमनाये ॥ सो कुमारो मनोहराये तृष्णाजालेन बद्धको न तामनुजानाति । पितरे पुनःपुनर्वदति । पुत्र विसर्जेहि एतां किन्नरीं अन्यानि ते राजकन्यानि यत्तकानि इच्छसि तत्तकानि आनयिष्यामि ॥ सो कुमारो पुनर्पुनः तेन पितुना उच्यन्तो न विसर्जयति ॥ अमात्या च पुनःपुनः राज्ञो सुबाहुस्य निवेदेन्ति ॥ महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो राजकार्याणि न करोति बहूनि राजकार्याणि परिहायन्ति ॥ राज्ञा च अमात्या आणत्ता उपरुन्धथ कुमारं ॥ सो अमात्येहि राजाणत्तीये उपरुद्धो ॥ उपरुद्धेन कुमारेण मुहूं निःश्रेयं संवृत्तं सर्वा लक्ष्मी चनरहिता । मनोहरा स्वयं सुबाहुना अनुज्ञाता निरति किन्नरनगरं गमनाय । मनोहरे गच्छ अनुज्ञातासि येन सुखानि शीतलानि वनानि मातापितॄणां सकाशं ॥

सा दानि सर्वालंकारविभूषिता ततः प्रासादतो ओतरिता । ताये ओतरन्तीये बहूनि स्त्रीसहस्राणि सुधनुस्य रोदन्ति मनोहराये शोकेन । हस्तिनापुरे जनपदस्य अन्तरं नास्ति वामदक्षिणेन हस्तेन मनोहराये हस्तिनापुरातो निष्क[131^b]-मन्तिये । वामदक्षिणातो अंजलिसहस्राणि प्रतीच्छमाना गन्धमाल्येन पूजियमाना स्त्रीसहस्रेहि बहुना च जनकायेन अनुगच्छियमाना सा दानि हस्तिनापुरातो निर्यात्वा जनकायस्य विसर्जनं कृत्वा उत्तरामुखं येन हिमवां पर्वतराजा तेन प्रयाता उपगच्छति च उत्तरामुखं येन च हस्तिनापुरं तेन सुधनुं अवलोकेति ॥ तहिं च अनुहिमवन्ते शतद्रुनदीकूले द्वे लुब्धकपुत्रा मृगव्यां चरन्ति । एको लुब्धकपुत्रो

1. C °rāye tṛṣṇājālenabbaddhake | na te anujānati | B °lena varddhako na taṁ anujānāti pi°. — 2¹. C °re punarpunar vadati B °vadati putra°. — 2². C °nnarīm anyā° B °kṣani | tatta°. — 3. C °rpunas tenāpi pi°. — 4. C °punarpunaḥ rā° BC °ḥ rājñā su°. — 5. C °dhanakumā° °jakāryyā pari° B °karonti bahuni rāja° C °riharanti | rājñā°.

6. B rājño ca a° C rājā ca a° B °rundha kumāraṁ ‖ . — 7¹. B °rājaṇattiye uruddho | C °rājā āṇattiye uparuṁdhaḥ uparuṁdhena°. — 7². C uparuṁdhena ku° haṁ niçreyaṁ B °haṁ niçreyaṁ saṁ° C °sarvaṁ lakṣhmī°. — 8. C °harā svayaṁ svayaṁ° C °nirati saṁ° B °haṁ niçreyaṁ saṁ° C °sarvāṁ lakshmī°. — 8. C °harā svayaṁ svayaṁ° C °nirati saṁ° B °nirati kinnaranagaraṁ°. — 9. B °jñātāsi ye° BC °lāni varāni sa° B °pitṛṇāṁ°.

11¹. BC sa dāni° C °bhūshitāḥ tato prā° B °taḥ prasā° BC °to ottaritā tā(B °to)°. — 11². B toshe ota° C °otaranti | bahū° B °bahuni stri° si | sudhanusya ro° C °dhanusyā-ntaḥpurasya ro° B °rāye | sokena hasti°. — 13. B °nishkramantiye vā° C °manti | . — 14. C yena vāma° BC °aṁjaliṁ saha° B °sahasrāṇi pū° BC °pūjayamā° °mānā | sā dāni° C °janakāyasya vi° trā uttaramukhena hima° param tena sudhanuṁ kumāraṁ avalokenti | B °dhanuṁ avalokenti tahiṁ°.

17. C °nte satadru° B °nte sadrūpe kule dve° C °putro mṛ° B °yāṁ avati | C °ayanti | . — 18. C °lako nama dvi° B °māṇavako°.

उत्पलको नाम द्वितीयो लुब्धकपुत्रो मालको नाम ॥ तेहि दृष्टा मनोहरा किन्नरी दूरतो आगच्छन्ती सर्वालंकारविभूषिता अक्षुद्रानुलेपना अम्लानगन्धमाल्या पुनर्पुनः पृष्ठतोमुखी अवलोकयन्ती आगच्छन्ती ॥ तेहि सा किन्नरी प्रत्यभिज्ञाता ॥ ते कृतांजलिपुटा अभिपतिता पृच्छन्ति ।

गच्छन्ति अवलोकेसि अवलोकेन्ति गच्छसि ।
किं भद्रे अवलोकेसि कहिं वा त्वं गमिष्यसि ॥

मनोहरा आह ॥

उभयं अभिप्रार्थेमि .... किंपुरुषनगरं ।
सुधनुं चावलोकेमि निरतिं चाभिप्रार्थये ॥

ते दानि लुब्धकपुत्रा आहंसु ॥

सुधनुस्य कुमारस्य कुरुपंचालेषु नारियो ।
ताहि सार्धं रममाणो न सो तुभ्यं स्मरिष्यति ॥

मनोहरा आह ॥

आनयिष्याम्यहं सुधनुं प्रेषितेन क्षितेन च ।
कोचिद्वृद्धो च मातंगो वशे एषो भविष्यति ॥

तावे तेषां लुब्धकपुत्राणां हस्ते शतसहस्रमूल्या च अंगुलिका दिन्ना तालीसमाला च । यदि मम पृष्ठतो सुधनुकुमारो आगच्छेय मम मार्गमाणो इमं अभिज्ञानं दास्यथ मम वचना अभिवादनं पृच्छेयाथ । वक्तव्यो । इतो एवं निवर्ताहि दुर्गमो

1. BC °dṛishṭvā ma° B °cchanti sarvālaṁkārabhūshitā | adrāsule° C °shitāḥ a° B °amlānagaṁdhamālyā° C °punaḥ punaḥ pṛi° khi avalokayante āga°. — 3. C °jñātaḥ B °jñātā te kṛi°. — 4. B °jaliṁpūtā praṇi° C °praṇipatitā pṛichanti ava° B °nti ga°. — 5. C avalokenti avaloke gachanti kiṁ° B gacchanti avaloke avalokenti gacchati | .

8. C ubhayeṁ abhiprā° BC °rthemi(C °si) kiṁpurusha°. — 9. BC sudhanaṁ cāva° C °lokesi niratiṁ nāma nagara cābhiprārthayet | B °niratiṁ cābhiprārthayet || . — 10. C °putra āhaṁsuḥ | .

11. B sudhanasya kumārapañcā° C sudhanasya kurūpañcāreshu nāriyo°. — 12. B sa tāhi° C so dāni sārdhaṁ ramamāṇo tumhyaṁ smarashyanti | B °smaranti || . — 13. C °shyām ahaṁ sudhanaṁ prahitenāsmiṁ tena ca kaṁcid vṛi° B °sudhanu prekshitena smiñitena ca kaṁ°. — 15. B kañcid vora mātāṅgā vaçam esho bha° C °ddho ca mātaṁgo vaçam esho bha°.

16. C °mūlyāṅgulikā di° BC °dinnāḥ tāli° C °samārā ca | . — 17. BC °sudhanakumāro° C °rgamāṇoñhasya imaṁ° BC °jñānaṁ dā° B °dāsya mama va° C °pṛicheyatha. — 18¹. C uktayo ito°. — 18². B °evaṁ vivartā° C °evaṁ vivattāhi darganne paratahi tena mama° B °paratena mama°.

परतरेण मनुष्याणां । नियतो मे मनुष्याणां विनाभावः ॥ एवं लुब्धकपुत्राणां संदिशित्वा मनोहरा अस्पृशन्ती पादतलेहि उदकं शतद्रुनदीं तीर्णा ॥

राज्ञा सुबाहुना यं कालं जानाति गता मनोहरा इति ततो सुधनुकुमारो आनायितो उत्सङ्गे उपविशापितो पितरे पि मातरे पि ॥ मा पुत्र किंनरीमनुस्मराहि विस्तीर्णो ते अन्तःपुरो बहूनि कन्यासहस्राणि अपराणि ते आनायेष्यं । ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि परिचारेहि किं ते किंनरीये त्वं मानुषो ॥ राजा कुमारं चाश्वासयति अमात्या च आयत्ता । कुमारस्य गृहं अलंकारापेथ ॥ [132a] अन्तःपुरस्य संदिष्टं । सुष्ठु कुमारं अभिरमापेथ यथा कुमारो मनोहरां न समनुस्मरेय ॥ राज्ञो वचनमात्रेण कुमारस्य गृहं यथा दिव्यं विमानं तथा अलंकृतं सर्वसंस्थितं ॥ सप्तसु द्वारशालासु सुवर्णघटानि स्थापितानि अक्षतानि स्थापितानि यानि अन्यान्यपि लोकस्य मंगलसंमतानि सर्वाणि स्थापितानि ॥ ब्राह्मणसहस्रियो कुमारस्य द्वारे उपस्थापितानि तथान्यो पि जनकायो कुमारं प्रतिपालयन्तो ॥ कुमारो पि पितरा समाश्वासित्वा विसर्जितो । गच्छ गृहं उपसेवेहि ताहि विलिम्पाहि कामाल्याभरणो क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि राजकार्याणि च समनुशासेहि ॥ एवं संदिशित्वा पितरे कुमारो सुधनु विसर्जितः ॥

सो दानि राजकुलातो निर्यात्वा सार्धं वसन्तकेन एकिना परिचारकेन भावामुरकेन हस्तिनापुरातो नगरातो निर्यात्वा येन हिमवन्तपर्वतराजा तेन प्रक्रान्तो मनोहराये पर्याये ॥ कुमारस्य तानि पैतृकानि षष्टिनगरसहस्राणि स्फीतानि

1¹. C nijaro me tena manu ° bhāvo | B °to me mayāvinābhāvaḥ evaṁ°. — 1². B °trāṇāṁ saṁ° BC °drunadīrṇṇāṁ rājñā°. — 3. B °hunāṁ yaṁ kā ° rā iti | tato° C °tataḥ su° B °ānāyito utsaṅge u° BC °tare pi mā pu°. — 4. C °nnaro pi anusmare pi hi vistīrṇṇo antaḥpure bahū° B °antapuro° BC °hūni kanyā° C °rāni te anāpe° B °rāṇi te anāpe°. — 5. BC tehi sā° C °sārddha krī° B °parivārehi kinnarīye | tvaṁ° BC °mānushī rā°.

6. BC rāja kumāraṁ vā(C °cā)svāsati a ° yattā ku°. — 7. B °laṁkārāye antaḥ° C °laṁkāpetha. — 8¹. C °hpurasyāpi saṁ° BC °saṁdṛṣṭaṁ su°. — 8². BC °petha | yathā°. — 9. C °divyavimā ° kṛtaṁ | antaḥpurikāpihi ātmanaṁ alaṁkṛitaṁ sarvasaṁginaṁ B °jñinaṁ sapta°. — 10. B °dvāraçālā° C °çālāsu suvarṇṇaghaṭāni sthāpitāni yāni akhātāni sthāpitāni anyāni lo° B °yāni anyāto api lo° C °kasya maṁgalasammatāni sarvā° B °galasammatāni sarvā ° tāni brā°.

11. BC °pitāni | tathā° C °thānye pi janakāya ku ° tipālayanto B °nto ku°. — 13¹. BC °ro pi pitaraṁ samā° C °māsvāsi visa° B °māsvāsitvā jarjito ga°. — 13². BC °haṁ | sevehi° C °kāmamālyābharaṇo° C °rājakāryāṇi ca sa° B °çāsehi |. — 15. B °sudhano visa° C °rjjito |.

16. C °parivārakena bhā° C °himavāṁ parva°. — 18. B °shashṭiṁ na° C °shashṭhi na ° stīrṇṇāntaḥpu° B °stīrṇṇaṁ anta°.

अनिलगुञ्जनपदानि विस्तीर्णं च अन्तःपुरं मनसि न वर्तति । मनोहरामेव किंनरीं शोचति समनुस्मरति ॥

राज्यं राष्ट्रपरिदेववीचणकालेन तनद्दा सर्वं ।
अपविध्यियान प्रक्रमि अधीतमलिनं पटं गृह्य ॥
अनुरक्तभक्तिभावं चैकं परिचारकं गृहीत्वान ।
पर्वतराजाभिमुखो सो हिमवन्तमभिप्रसरेसि ॥
अचिरेण गतो सुधनु हिमवन्तं रम्यपर्वतनितम्बं ।
तत्राद्दशासि लुब्धकां उप्पलकं मालकं चैव ॥
पश्यति च गङ्गनदीं शुचिविमलस्फटिकनिकाशां सततं ।
. . . .
शुभा सुशीतलतोया प्रस्यन्दमाना मृदुतरुणानुजाता ।
सा शाद्वला प्रमुदिता वहन्ति अर्घाह्णियो शतद्रू ॥
सुधनू उवाच कांचिल्लुब्धका श्यामां अपुद्गानुलेपनां ।
नारीं अभिम्लानगन्धमाल्यां विक्रमन्तिं अपश्यथ ॥
अवोच लुब्धकपुत्रा यादृशीं त्वं पृच्छसि सा इतो चिरं ।
उत्तीर्य नदीं गता सा एतेन कालेन हिमवन्तं ॥
प्रव्याहृतं हि ताये सुधनुर्नामेन पृष्टतो मह्यं ।

1. C °m evaṃ ki° B °anarī ça°. — 3. B rājaparidevavīkshaṇena kālo° C rājaṃ ridevavicakshaṇena kālena taṃ tadā° BC °sarvaṃ apa°. — 4. B °kramī | adhau° C aparijmi(?)yāna prakrāmi | adhautamalinaṃ pa° B °dhautamalinaṃ pa° °hya ann°. — 5. BC °bhāvaṃ ca ekaṃ pa° C °parivārakaṃ gṛhitvāna B °tvāna parva°.

6. BC °kho hima°. — 7. C °m gaṃm ābhasantāni nānāpra° (p. 106, 5; je remplace ici C par M) B °sudhanu hi° M °dhanukumāraṃ hi° ° ramaṇīṃ nitambaṃ B °mbaṃ tatrā°. — 8. BM °ddarçāsi lubdhako u° M °utpalakaṃ mālakaṃ caivaṃ° B °ppalako malakaṃ cai° BM °carva(M °vaṃ) sudha° (B et M placent ici la strophe des lignes 13-14). — 9. BM °çanakaṃ nadīṃ(M °dīṃ) çuci° kāçāṃ viprasannā satataṃ | çubha°.

11. BM çubhaṃ ° toyā syanda° B °mānāṃ mṛdu° BM °sujātā sādva(M °dalā pra°. — 12. BM sādva(M°da)lā pra° B °lito vaha° M °lita vahati akshiṇyo ça° B °vahati akshoṇyo çatadrū devasa° (l. 15) M °çatadru nadīṃ devaça° (l. 15). — 13. B sudhanu dve lubdhakaputrān uvāca kaçcilla° M sudhanukumāro dve lubdhakaputrān uvāca | kaçcillu° BM °lubdhaka çyāmā akshīṇā(B °ade)nulepana(M. °nā) nārī āmi°. — 14. BM nārī āmi° M °lānagandhamālyā abhikrama° B °mālyā vi° BM °manti apaçyatha | paçya°. — 15. M °putro yādṛçī tvaṃ° B °cchasi | sa ito cira çatadruṃ nadīṃ | gatā° M °sā yito cira çatādruṃ nadīṃ°.

16. BM °mavantaṃ pra°. — 17. M pratyāhṛ° B °taṃ | hi° M °dhanu kumāro nāmena pṛshṭato° B °hyaṃ yadi°.

यदि एष्यति लुब्धकपुत्रा दाश्याथ इमं अभिज्ञानं ॥
इममङ्गुलीयकं मम इमां च तालीसगन्धिकां मालां ।
दाश्याथ लुब्धकपुत्रा भर्ता मम स्वामिकस्या[130b]मि ॥
अभिवादनं च लुब्धका मम वचना स्वामिकं भणेयाथ ।
प्रतिगच्छ हस्तिनापुरं नियतो नियमो विनाभावो ॥
प्रत्ययदेहि मालां आलम्बेसि मुद्रिकां प्रमोदन्तो ।
अपि मरणं अभ्युपेमि मनोहराये व समागमं ॥
ते तं भणन्ति लुब्धका सुधनु इतो एव त्वं निवर्तेहि ।
हस्तिनापुरम्हि नगरे त्वा तुह्यमसुखं वर्तेया ॥
तं तस्य नैव हृदये भापि च तेषां शृणोति सो वचनं ।
गन्तुं येवाध्यवसितो प्रतट्ठं च महानदीं तीर्णो ॥
लुब्धका पि ते व्यवसिता राजामर्षौ भवेया अस्माकं ।
यदि सुधनुमेवंरूपे व्यसने परित्यजेयामः ॥
अवतीर्णा ते पि नदिं व्याघ्रगणसिंहवारणसंघोषां ।
मृगविहंगमानुयातां मनोरमां च चक्रवाककलां ॥
तालतन्त्रीण तीर्णा महानदीं हंससारसाभिरुतां ।
व्यालेहि किन्नरेहि च प्रपातशालां सुरमणीयां ॥

तत्र दानि कुमारो च वसन्तको च परिचारको उत्पलको च लुब्धकपुत्रो मालको च लुब्धकपुत्रो एवंकृताध्यवसाया मनोहराये पदेहि हिमवन्तं पर्वतराजं प्रविशन्ति ॥

1. B yadi esha tu° M yadi evaṁ tu ° trā açvatha i° B °trā danyathā | ° maṁ imam a°. — 2. B °ṅgulīyakaṁ° BM °mālāṁ dadyatha | lubdha°. — 3. M °bdhakaputro gattā mama° B °trā gatto mama°. — 4. B anivādanaṁ° BM °bdhakaputrā mama°. — 5. BM °raṁ niryāto niyame vinā°.
6. M °lāṁ ālambya mu° B °mbesu mu°. — 7. BM °raṇaṁ abhya° B °pemi | ma° BM °rāya vā samā° B °gamam te bhaṇa° M °gamaṁ tato nti bhaṇa°. — 8. BM te bhaṇanti | lubdhaka su° B °dhanu ito° M °dhanakumāraṁ ito evaṁ tvaṁ° BM °rtehi hasti°. — 9. BM °puresmiṁ° B °tuhyaṁ abhinnaṁ vartteyā taṁ ta° M °tuhyam abhinna vartteyā. — 10. BM °çṛṇoti vacanaṁ ||.
11. B °yevadhyāvasito° BM °sito saharṣā ca mahā° B °nadi tī° M °tīrṇṇaḥ. — 12. BM °kā pi vyava° B °vyavasitā rājā patham bha° M °jā pathaṁ bha° B °vayā | asmākaṁ yadi°. — 13. M °sudhanakumāram evaṁrūpe byayenas...ṁ pa° B °rūpe bhyayenasmiṁ pa°. — 14. BM °tīrṇṇo pi te pi nadiṁ(M °dī) vyā°. — 15. BM mṛgavigamo so (M °sā) nuyātāṁ°.
16. B tāntakabhaṇena° M °dīm haṁsasāra°. — 17. B ahvāle kinna° M vyāle kinna° BM °ra prapāta°. — 18. M °māro vasanta° BM °paricārako | u° BM °mā(B māla)ko(M °lavako) ca lubdhakaputro sarvakṛtyaça(M °va)sāyo mano° M °pravisanti | B °çanti mano°.

मनोहराणि नानावर्णानि वरकुसुमानि ओलम्बमानानि आबन्धमाना गच्छति ॥ ते दानि कुसुमानि पश्चा दृष्ट्वा अनुगच्छन्ति । इह विश्रमित्वा श्यामा इतो गता ॥ इह मुहूर्तमात्रं अयनस्था पुष्पनिकरं इह कृतानि शुभमालानि निर्माल्यकानि चास्या वरकुसुमकर्णपूरधारिणीये देशेदेशे पश्यन्ति जानन्ति इतो गता श्यामा एवन्ते गच्छन्ति । आभरणानि नानाप्रकाराणि पथे पतितानि पश्यन्ति वनशाखेषु लग्नानि पश्यन्ति अन्यानि च चिह्नानि पश्यन्ति ॥ यथायथा च हिमवन्तं अनुप्रविशन्ति तथातथा बहूनि रत्नरत्नानि पश्यन्ति ॥ सुवर्णशृंगाणि पर्वतानि पश्यन्ति रूप्यशृंगाणि पश्यन्ति लोहकाराणि पश्यन्ति ताम्रकाराणि पश्यन्ति आरकूटकाराणि पश्यन्ति यशदशृंगाणि पश्यन्ति अंजनपर्वतानि पश्यन्ति मनशिलपर्वतानि पश्यन्ति । किन्नरमिथुनानि क्रीडन्तानि पश्यन्ति । अन्यानि बहूनि आश्चर्याद्भुतशतानि पश्यन्ति । देशेदेशे किन्नरीगीतशब्दानि शृण्वन्ति सिंहनादशब्दानि च शृण्वन्ति शार्दूलना[133a]दशब्दानि च शृण्वन्ति । अच्छभल्लनादानि च शृण्वन्ति । मृगरुतानि च नानावर्णानि शृण्वन्ति । चमराचमरुतानि च शृण्वन्ति । पिशाचकुम्भाण्डरुतानि शृण्वन्ति ॥ नानाप्रकाराणि च ओषधीसहस्राणि पश्यन्ति विद्याधराणि च पश्यन्ति ॥

तेहि गच्छन्तेहि काश्यपस्य ऋषिस्य आश्रमं दृष्टं बहुमूलपत्रपुष्पफलोपेतं वृक्षसहस्रसंकुलं पानीयसंपन्नं च ॥ ते दानि तहिं आश्रमे प्रविष्टाः पश्यन्ति च तत्र आश्रमे काश्यपं ऋषिं वृद्धं महाभागं सपरिवारं आसन्नं ॥ ते दानि ऋषिस्य अभि-

1. B °rṇṇāni ca raktakusu° BM °alambamā° M °ābaddhamānāni ga° B °ābandhamānā gacchanti | . — 2¹. BM °paccha dṛ° B °nti iti viçra°. — 2². M iti viçra° BM °tvā çyāma ito gato gatāḥ | (B °tā) iha°. — 3. B °hūrtta dāni aya° M °hūrttakaṁ dāni aya° ha kṛtāye çu° B °kṛtāya çubhamālāni dālpakāni cā° M °lanirdālpakāni ca° BM °cāsya vara° M °sapakarṇṇa° BM °rṇṇapuradhāriṇī deçadeçe paçyati jā° B °cchante | M °cchantaṁ | . — 5. M °ṇāni nāpra° BC °gnāni lagna(C °gnaṁ) paçya° B °nti | anyāni vaçcāṁhnāni° C °nyāni ca ciṁhnāni°.

6. C °vantaparvatam anupra°. — 7. C °çṛiṁgāni paçyanti loha° B °rvatāni paçyanti | rūpya °lakārāni paçyanti tāmra° BC °tāmrakārāni(C °kālāni) paçyanti hārakūṭakā(C °hārakūṭāgā)rāṇi paçyanti || ye gantuṁ çṛiṅgāni° (L °nti sṛçatāngaçṛiṅgāni° C °nti | uttaṅgaçṛiṁgāni) paçyanti añja(C °añja)naparvatāni paçyanti manaçila(C °nti | manaçilāçṛiṁga)-parvatāni paçyanti | . — 10¹. B kiṁnara°. — 10². B °bahū āçca°.

11. B °gītaçabdāni çṛiṇānti siṁhanādaçabdāni ca çṛiṇānti çārdūlanādaça° C °siṁhanādaçabdāni ca çṛi° lanādaçabdāni çṛi°. — 12¹. C °bhallanādāni°. — 13². BC piçaçaku°. — 14. B °dharāṇi ca paçyanti ca tehi°.

16. B °paçya çṛiṣya āçra° C °vṛikshasahasraṁcha° BC °pānīyasaṁpannaṁ ca te dā°. — 17. BC °āçramaṁ pra° C °viṣṭāḥ praviçanti ca | ta° B °ṣṭāḥ praviçanti ca | ta° C °paṁ çāma ṛiṣiṁ° BC °āsantaṁ | . — 18. C °ṣṭitāḥ | B °ṣṭitā ṛiṣisya°.

वाद्नं कृत्वा सपरिवारस्य अयतो स्थिता ॥ ऋषिस्य भवति ॥ महात्मना इमेन कुमारेण भवितव्यं कृतपुण्येन पुण्यवन्तेन यो एषो इमं आश्रमं प्रविष्टः । प्रदेशो न चैमेणानुप्राप्तो ॥ तेन कुमारो अभिनन्दितो ॥ स्वागतं कुमारस्य निषीदाहि । एतानि शिबिकानि ॥ कुमारो निषण्णो सपरिवारो । ऋषिणा चुद्रमधुमधुराणि फलानि आप्रीपितानि पानीयं च ॥ यत्र वेलां कुमारेण फला परिभुक्तानि पानीयं च पीतं ततो नं सो ऋषि पृच्छति ॥ किं कुमारस्य सुखसंवृद्धस्य इमाहिं आगमनप्रयोजनं ॥ कुमारो आह ॥ काचित्ते भगवं एवंरूपा नारी अतिक्रमन्ती दृष्टेति ॥ ऋषि आह ॥ आम दृष्टा अज्ञोना सा इमं आश्रमं मम पादौ वन्दित्वा गिरिवरस्य अनुतटेहि गता । तत्कुमारो इतो एवं आश्रमातो निवर्ततु । दुष्करं कुमारेण कृतं इमं तावत्प्रदेशं गच्छन्तेन किं पुन अतो परतरेण गतेन अगमनं मनुष्याणां इतो एवं निवर्ताहि ॥ कुमारो आह ॥ न शक्यामि भगवन्निवर्तितुं । या तस्या मनोहराये गति सा मम येनैव मार्गेण गता तेनैवाहं गमिष्यामि ॥ ऋषि आह ॥ अन्या किन्नरीणां गतिः अन्या मनुष्याणां । पक्षी पि किन्नराणां गतिं न संभुणन्ति कुतो मनुष्या । पक्षी पि तं प्रदेशं कथं विप्रगच्छन्ति । किन्नरा यत्र नच्छन्ति मोदमाना रतिविहारं समनुभोन्तो अगमनं कुमार मनुष्याणां पर्थेहि । इतो एवमाश्रमातो निवर्ताहि ॥ पिता ते षष्टीनां नगरसहस्राणां ईश्वरो [133b] ननु उदारेहि परिभोगेहि कुमारेण क्रीडितव्यं रमितव्यं अनुभवितव्यं एतं अगम्यं देशं न शक्यसि गन्तुं ॥ कुमारो आह ॥ भगवं मरणं वा मा वा पश्चितव्या ॥

1². B °punyuna pu° C °ntena | ya eshâ imam âçramâm prade° B °vishṭâḥ prade°. — 2. BC pradeçam kahe° C °menânuprâptaḥ ‖ . — 3¹. BC °ndito svâ°. — 3². C °rasya anurâgam kumârasya ni°. — 4¹. B etâni viçikâni ku°. — 4². B °sharṇne sa° C °sharṇṇâ sa° B °vâro ṛi°. — 4³. C °dramadhumadhu° B °phullâni a° C °allidhitâni°. — 5. C °velâ ku° tam | tato tam so ṛishi kumâram pṛcchati | B tato na so ṛi° cchati kim ku°.

6. B °imâhi â° C °imamhi â° BC °gamanam pra°. — 7². C kâçcitte bhagavantevam rû° BC °rûpayâ nâ° C °nârim ati°. — 8². C âma dṛishṭvâ allinâ mâ i° B °dṛishṭhâ a° C°çramam ma pâdâ vandi° sya anunadâhi gatâḥ B °sya anadhâ(sa ṭâ ?)hi gatâ tat ku°. — 9². C °tâvan pradeçam° B °cchanta | kim° C °cchantam | kim punar ato° BC °paratena gatena(B °na |) aga° C °itaḥ eva° B °evam niva°.

11². C °gavam niva°. — 11³. BC °tasya ma° B °gati | sâ° C °gatiḥ sâ mamayenaivam mâ °naivam aham°. — 12. C ṛishir âha ‖ . — 13². C anyâni ki° BC °tiḥ amanushyâṇâm pa°. — 13³. C pakshi pi ki° çâm gatiḥ na sam° BC °ṇanti | ku° shyâ pakshi°. — 14¹. B °pravaçam° C °dgachati ki°. — 15². BC °rativiraha samanubhonto âgamanta(C °nto) ku° shyâṇâm a(C °nâm a)rthehi ito°.

16². C °evam âçra°. — 16³. C pitâs te sha° BC °shashṭhinâm° B °parigogehi ku° dîrgamidavyam a° BC °nubhajita° etam âgamam deçam na çakyâmi gantum ‖ . — 18². C bhagavam ma° tavyo.

ऋषि महाभागो महामैत्रीविहारी कारुणिको । तस्य भवति ॥ मे कुमारस्य अगम्यं देशं गच्छन्तस्य शरीरविनाशो भवेया ॥ सो ऋषि आह ॥ कुमार इमां रात्रिं इह आश्रमे वीतिनामेहि याव इह उद्देशे वानरा प्रतिवसन्ति । यो तेषां यूथपति सो मम अभिप्रसन्नो नित्यकालं मम पादवन्दो आगच्छति चुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय । तमहं वानरराजं अध्येषिष्यं । सो तव द्रुमस्य किंनरराज्ञो निरति नाम किंनरनगरं नेष्यति ॥ कुमारो ऋषिस्य वचनेन तहिं आश्रमे तां रात्रिं स्थितो रात्रिये च प्रभाताये कुमारो सिंहस्य च घोसरन्तस्य शब्दं शृणोति । कुमारो ऋषिकुमाराणां पृच्छति । कस्य एष घोसरणशब्दो ॥ ऋषिकुमारो आह ॥ एवं वानराधिपतिस्य घोसरन्तस्य शब्दो नित्यं एषो इह वेलाये चुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय तं घोसरन्तो द्रुमात् द्रुमं संक्रमन्तो अस्माकमुपाध्यायस्य पादवन्दो आगच्छति ॥ तदानि कौतूहलेन उत्थाय यतो तं वानरस्य घोसरन्तस्य शब्दं ततः निध्यायति । तेन सो वानरराजा दृष्टो द्रुमातो द्रुमं संक्रमन्तो आगच्छन्तो ॥ सो वानरराजा तं आश्रममागत्वा चुद्रमधुसदृशानि फलानि ऋषिस्य पुरतो निक्षिपित्वा निषण्णो ॥ ऋषि आह ॥ वानरराज करोहि मे व्यापारं ॥ वानरराजा आह ॥ भगवं करिष्यामि । आणपेहि ॥ ऋषि आह ॥ इमं कुमारं आत्मना चतुर्थं द्रुमस्य किंनरराज्ञो निरतिं नाम किंनरनगरं तहिं नेहि ॥ वानरो आह ॥ भगवन्नेमि ॥

सो दानि वानराधिपति ततो एव आश्रमातो आत्मना चतुर्थं कुमारं पृष्ठं आरोहयित्वा पर्वतानां शृङ्गतो शृङ्गं संक्रमन्तो द्रुमातो द्रुमं नचिरस्यैव द्रुमस्य किंन-

1[1]. C °shi mâhâbhâgo° B °ṇiko tasya°. — 1[2]. BC so kamâ°. — 2[2]. B °me vinâmehi | yâ° C virâ(ou nâ?)mehi | yâ° C °iha udeçe C °praviçanti. — 3. C °so mamâbhipra ° kâraṁ | mama° B °davanto âgacchati || kaho ° dâya tam a°. — 5[1]. C °rarâjâ adhye° B °rarâja adhyeshishyaṁ so tava°. — 5[2]. C °shyanti | .

6. C °sthitaḥ râtriṁ ca pra° B °sthi râtriṁ ca prabhâtâ ku° BC °mâro ca siṁhasya ca osa° C °çrinoti | . — 8[1]. BC kasya esha te saraṇa(C °çaraṇa)çabdo || . — 9. C °nityataṭo nidhyâyati | esho° C °ranto drumâ drumaṁ saṁ° BC °ntanto | asmâ° C °dasandanto âga°.

11. B °utthitâye tato taṁ vâ° C °utthitâya tato taṁ vâ° BC °çabdo tataḥ°. — 12[1]. BC tehi so° C °drishṭvo drumâ° B °echanto so vâ°. — 12[2]. C °purataḥ nikshipitvâ pâdâ vanditvâ nishaṇṇo || B °shaṇṇo || . — 13[1]. BC °râjâ karo°. — 15[1]. C bhagavan kari°. — 15[2]. BC °tmanâ ca catu° C °çya kiṁnararâ ° raṁ tarhaṁ neti | B °nehiṁ || .

17. C bhagavân nesi | . — 18. C °evam âçra ° turtha ca kumâraṁ prishṭham ârohayitvâ° B °shṭhaṁ ârohayitvâ° C °nâṁ çriṅgâto çriṅgaṁ° C °mâto drumanto na° B °maṁ te nari° C °syaivaṁ drumasya kiṁnara° B °nnaranarâjño° BC °kailâçasya° B °mâriddhnam anu° C °mâriddhnâm samprâptaḥ | B °pto paçya°.

रराज्ञो नगरं कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्ने अनुप्राप्तो । पश्यति च कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्ने द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरति नाम नगरं सर्वसौव[134a]र्णशुभकर्मनिर्मितं उद्यानसहस्रमण्डितं सर्वरत्नामयेहि पुष्करिणीतडागेहि मण्डितं सर्वरत्नामयेहि वैडूर्यफलकसोपानेहि महारत्नवेदिकापरिक्षिप्तेहि उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नेहि रत्नामयेहि तटकेहि आयुक्तेहि नानारत्नविचित्राहि नावाहि प्लवन्तीहि समन्तचित्राहि अन्यमन्येहि च नानाप्रकारेहि प्लवेहि प्लवन्तेहि । नानाप्रकारेहि पुष्पफलोपेतेहि द्रुमसहस्रेहि संछन्नं च अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकमल्लिकासुमनवनमालिकायूथिकोपशोभितं ॥ ते तहिंतहिं पश्यन्ति किन्नरमिथुनसहस्राणि क्रीडन्तानि । काचिज्जलदर्दुरकानि वादेन्ति काचित् नानाप्रकाराणि वाद्यानि वादेन्ति मधुरेण च स्वरेण मनोहरां परिगायन्ति ॥ अभ्यन्तरनगरे च तूर्यशतशब्दानि शृण्वन्ति मधुराणि च गीतशब्दानि शृण्वन्ति ॥

अथ नु दानि तहि किन्नरनगरस्य बाह्यतो उपवने स्थिता पश्यन्ति संबहुला किन्नरीयो प्रासादिका दर्शनीया अलंकृता आभूषिताः सौवर्णघटहस्ता आगच्छन्ति तां पुष्करिणीं यत्र सुधनुः स्थितो उदकहारिं ॥ सुधनुरेता पृच्छति ॥ किं अत्र नगरे पर्वो वं । सो ईदृशो आमोदो ॥ ता दानि आहन्सुः ॥ न अत्र किंचित्पर्वो न उत्सवो । अपि द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता मानुषेहि नीता आसी सा बहुहि वर्षेहि आगता ताये आगताये द्रुमो च किन्नरराजो सर्व

1. C paçyanti ca kai° B °ti ca | kai° BC °lâçasya pa° C °mûrdhni dru° B °karmanirmitaṁ | udyâna° C °hasrâṇi maṇḍitaṁ° BC °ṇitaḍâgamaṇḍitaṁ° B °vaiḍûyapha° C °phalaçâkhasopâyehi sapta° C °utparapadu ° mayehi krandatehi ayukte° B °mayehi hya(ou jya?)ntakehi ayukte° C °vicitrehi nâ° C °plavantehi savantaci° BC °citrâhi plavantehi anyaanehi nâ°.

6. C nânâprakâlehi plavantehi nânaprakâlehi plavantehi pu° phale dru° BC °drumasâhasrehi saṁchannâ ca a° C °ktakapañcakavârehi° BC °mâlikayû° C °thikâ upaçobhito | ti° bhitâ to tahiṁ°. — 8. BC te tahiṁ(B °tahiṁhiṁ) tahiṁ pa° B °çyante ki° BC °ntâni kâ°. — 9. B °ladadarukâni° C °ladardelakâni° B °dyâni vâdyanti ma° C °dhyâni vâdayanti | madhureṇa sva° B °gâyanti abhya°. — 10. C °tûryyaçabdo çrî° BC °ṇvanti | ma°.

12. C atha ninaṁ dâni° BC °sthito paçyati saṁ(C °ti | saṁ)ba° B °rîye prâ° BC °sâdiko darça° C °kṛtâ bhushaṇabhûshitâḥ° B °kṛtâ abhû° C °ghaṭahastâ° BC °cchanti tâṁ pushkarṇṇî ya° C °dhanaḥ sthi° B °hârî su°. — 14[1]. BC °dhanunâtho(C °tha) pṛ°. — 14[2]. C bhadre kiṁ a° re parto yaṁ | . — 15[1]. C so îdṛço âmoro | B °do tâ°. — 15[2]. C tâṁ dâ° hatsuḥ | B °suḥ na°. — 15[3]. C na kiñcid adya pa° BC °parto na utsavo api°.

16. C °druma ki° B °sya kiṁṇara° C °mânushyehi nîtâ âsi sâ ba° B °rshehi âgato tâye âgatâ° C °rshehi âgato | tâye dru° B °drumaṁ kinnaraḥ | .

च नगरं प्रीतं तथैव एदृशो आमोदः ॥ सुधनु पृच्छति ॥ कहिं उदकं इमं नीयति ॥ आहन्सु ॥ सा मनोहरा स्नापयिष्यति । तस्या मनुष्यगन्धमपनयिष्यति ॥ तेन कुमारेण अंगुलीयका पश्चिमे उदकघटे प्रक्षिप्ता यथा ताहि किन्नरीहि न दृष्टा ॥ मनोहरा स्नायति च अंगुलीयका स्नायन्तीये ततो घटकातो उत्सङ्गे पतिता ॥ मनोहराये सा अंगुलीयका दृष्टा परिज्ञाता । ताये एतदभूषि । सुधनुकुमारः आगतो मम अर्थाय । सुकुमारो राजपुत्रो कथं सो इमामगम्यां दिशामागतो ॥ सा दानि त्वरितत्वरिता वस्त्राणि प्रावरित्वा अश्रुकण्ठा अश्रुमुखा मातापितृणां प्रणिपतित्वा आह ॥ [134b] यो मम जम्बुद्वीपे भर्ता सो आगतो सुधनु नाम राजपुत्रो सुबाहुस्य राज्ञो एकपुत्रो ॥ द्रुमो किन्नरराजा न पत्तीयति । पुनि न शक्यं मानुषेहि इमां दिशामागन्तुं ॥ मनोहरा आह ॥ न हि तात अयुक्तमागतो ॥ द्रुमो किन्नरराजा पृच्छति ॥ किं त्वया स्वयं दृष्टो उताहो परतो श्रुतो ति ॥ सा आह ॥ न मे स्वयं दृष्टो नापि परतो श्रुतो अपि मे स्नापयन्तीये सुधनुस्य अंगुलीयका उत्सङ्गे पतिता ॥

द्रुमेण किन्नरराज्ञा उदकहारीयो शब्दापितायो । ता दानि शब्दापिय पृच्छीयन्ति ॥ कश्चिद्वो उदकहारिं गताहि पुरुषो दृष्टो ॥ ता आहन्सुः ॥ महाराज दृष्टो किन्नरकुमारः प्रासादिको दर्शनीयो आत्मना चतुर्थो पुष्करिणीये कूले ॥ तस्य भवति ॥ सो एषमेषो कुमारो मनोहराये ति । कथं सो शक्नोति इमां दिशामागन्तुं ॥ सो दानि तां धीतरं पृच्छति ॥ मनोहरे प्रविशतु सुधनु राजकुमारो इमं राजकुलं ॥ सा आह ॥ तात प्रविशतु ॥ सो इह मम प्रेमेण आगतो

1[1]. C sudhanukumāro pṛ°. — 2[1]. B āhansu sā ma° C āhatsuḥ sā°. — 2[2]. C tasya ma° B °ndham ayenayiṣyati | C °ndham ayenalipyati | . — 3. B °aṃguliyakā paçyime° C °liyakā paçyimaḥ u ° kṣiptāḥ | ya° B °kṣipto ya ° nnarina dṛ° BC °dṛṣṭvā ma°. — 4. B °aṃguliyakā snāyatiye | tato° C °liye snāyatiye | tataḥ gha ° utsaṅge pa° BC °titā ma°. — 5[1]. C °rāye sā aṅguli° C °jñātāyaita° B °tā tāye°. — 5[2]. B °ṣhi su°. — 5[3]. C sudhanukumāro ā° BC °rthāya su°.

6. B sudhanukumā° B °ro āgato sā dā°. — 7. B °tatvaritvā va° C °ritaṃ va° BC °aśrumukhaṃ mā°. — 8. C °dhanu nāma rā ° sya rājñaḥ e°. — 9. B °rarājā patipātiyati | . — 10[1]. B putra na ça° C putraṃ na ça ° nuṣyehi°.

11[1]. B °echati kiṃ°. — 11[2]. B kiṃ taye sva° C kin taye svayaṃ dṛṣṭvā u ° to çrutaṃ | . — 12[1]. C tāta na me svayaṃ dṛṣṭvā nāpi parato çru ° sya rājakumārasya āṅguliyakā° B °aṃguleyikā°. — 14[1]. C °rāye kinnariyo ça° B °tāye tā dā°. — 14[2]. B °yanti kva°. — 15[1]. BC kvacid vā u° C °hāriṃ ga°. — 15[2]. C °āhaṃsuḥ | B °nsuḥ ma°. — 15[3]. C °mārakulo pra° BC °ṣkariṇī taṃ ku(C °kū)le ta°.

17[1]. C °evam eṣo ku° B °yeti ka°. — 17[2]. BC °kyato imāṃ°. — 18[1]. C °tāṃ rājadhītaraṃ pṛcchanti B °tāṃ dhītaraṃ pṛcchati ma°. — 18[2]. C °dhanu rā°. — 19[1]. B so āha | . — 19[2]. BC °tu so i°. — 19[3]. C °mama premena° BC °bahūni ca te ° tāro taṃ ha°.

बद्धो च तेन मम मित्राणं पितृसकाशातो अभिमतो उपकारो । तेन बन्धनवधदुःखो अनुभूतो न च तेन अहं कदाचित्परित्यक्ता । ततो सुधनु कुमारो पितरेण मुचापिता बन्धनागारे बन्धित्वा अहं विसर्जिता । सो एष मुक्तो समानो मम पृष्ठतो आगतो ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा अमात्या आणत्ता ॥ शीघ्रं नगरं अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च असुरका पुष्करिणी विततवितानं कारापेथ चित्रपुष्पपरिक्षिप्तं अवसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं मुक्तपुष्पावकीर्णं सर्वगन्धोदकसिक्तं । ये मम नगरे प्रधानपुरुषाः चतुरंगबलकायो सर्वे ते मम आगमन्तु प्रत्युद्गच्छन्तु छत्रध्वजपताकानि च आदाय ॥ अमात्येहि वचनमात्रेण सर्वं प्रतिश्रावितं महता समृद्धीये प्रत्युद्गमनं कृतं ॥ मनोहरापि महार्हेण अंशुकेन प्रावृता सर्वालंकारविभूषिता बहूहि किन्नरसहस्रेहि परिवृता तूर्यसहस्रेहि वाद्यमानेहि प्रत्युद्गता ॥ सा दानि सुधनुं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन पादेहि पतिता मुखेन च केशेन च पादानि संपरिमार्जेति ॥ एवं सुधनु महता विभूषाये महता समृद्धीये द्रुमस्य किन्नरराज्ञो नगरं प्रविशि[। 35a]तो यावद्राजकुलं द्रुमेण च किन्नरराज्ञा अभिनन्दितो अंगमंगे परिष्वक्तो आश्वासितो च ॥ एषो ते नगरो सर्वसौवर्णो उद्यानसहस्रमण्डितो अनन्तकल्पो इह मम धीतराये मनोहराये सह क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥

सुधनु दानि किन्नरनगरे बहूनि वर्षाणि प्रतिवसित्वा क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारेत्वा सर्वोद्यानेषु संवर्तनीये अनुभवित्वा मनोहरामामन्त्रेसि ॥ मनोहरे जानासि त्वं यथा अहं मातापितॄणां एकपुत्रको प्रियो मनापो । अहं तव प्रेमेन अना-

1. BC °bandharo vadha° B °anutaro na ca taṁ ahaṁ° C °na ca tam ahaṁ ka° tyaktaḥ | . — 2. C tataḥ sudhanuku° kuno bandha° BC °nāgāraṁ ba° B °rjjitā se°. — 3. BC °mukta samā° C °māno pṛishṭha°. — 4[1]. C °ṇattāḥ B °ṇattā çī°. — 4[2]. C çrīghraṁ nagaram alaṁ° B °kārāyetha° C °tha | yāva ca rā° tradnakṣyṇpari° C °avaçakta° B °saktapagaraṁ alaṁ° B °kārāyetha° C °tha | ... C °avaçakta° B °saktapagaram alaṁ° ... ṭadā° B °siktasaṁspṛiktaṁ mu° C °siktasaṁsprishṭaṁ mu° B °ndhodakaṁ siktaṁ ye ma° C °kaṁ yaṁ ma°.

6. BC ye (C yaṁ) mama° C °purushāç caturaṁgabalakāye sarve° B °caturaṁgavarakāyo sa° dgacchantuṁ cchu°. — 8. C °vacanamātyehi vacanamātyena sa° BC °sarvapra° B °grihaṁ ma°. — 9. C °hara pi mahāreṇa aṁ° B °harāye pi mahāṁsbena āṁçu° C °prāvṛitāḥ sa° C °bahudbhi ki° dgato | . — 10. BC °sudhanaṁ dṛi° C °mūrdhachi pā° B °mūrddhne pā° C °dāni saparimārjeti | .

11. C °dhanakumāro mahatā vi° rājñaḥ naga° BC °çito | yā° C °yāvac ca rāja° BC °drumena ca° C °rājño abhinandita aaṁge sarve vaçito āçvā° B °taaṁge sarvato ā° BC °ta ca eabo°. — 14. C eshmete na° B °ro savasan° BC °saharāye sarva krīḍā° cirehi sudha°.

16. C sudhanaḥ dā° rahāṇi praviçitvā krī° B °prativaçitvā krī° C °ro pradhāneshu saṁvartaniyam anubhavetvā manoharām āmantrayasi | B °shu saṁvartaniye a° rāyām āmantresi °ṇamo° — 17. B °tvaṁ | ya° ye manyaya haṁ ta° C °nāpo haṁ ta°. — 18. B °tava premayena a° C °premena anā° vaakāṇi ujhi° B °vaakāṇi ujhitvā ātma° C °manāṁ pari° B °gato iha me āgato iha me a° C °praviçantasya B °ntasya tato°.

पृच्छित्वा मातापितॄणां सर्वकानि उज्झित्वा आत्मना परित्यागं कृत्वा इह आगतो इह मे अद्य बहूनि वर्षाणि प्रतिवसन्तस्य । ततो आमन्त्रेहि मातापितरं गमिष्यामि हस्तिनापुरं ॥ ताये मनोहराये मातापितॄणां आरोचितं ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा सुधनु पृच्छीयति ॥ कुमार गमिष्यसि मातापितॄणां सकाशं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात अभिप्रेतं ततो गमिष्यामि ॥ द्रुमो आह ॥ विसर्जयिष्यामि इति ॥ यम्भका नाम यक्षा किन्नराणामाज्ञप्तिकराः ॥ राज्ञा यम्भका यक्षा आणत्ता ॥ मम जामातारं सपरिवारं मनोहरासहितं येन हस्तिनापुरं नेथ प्रभूतं च रत्नरतनं ॥ तेहि सुधनु कुमारो सपरिवारो मनोहरा च किन्नरनगरातो गगनगता एवमुत्क्षिपित्वा प्रभूतं च रत्नरतनं हस्तिनापुरमानेत्वा राजक्ये उद्याने स्थापिता ॥ प्रभाताये रात्रीये कुमारो सुधनु विबुद्धो हस्तिनापुरे च भेरीघोषं शृणोति जनशब्दं च ॥ तस्य भवति ॥ कहिं अहं हस्तिनापुरं आनीतो ॥ इमं राजक्यं उद्यानं पश्यति । तानि रत्नमयानि पर्यंकानि यथा मघाशाति मनोहरां च तं दिव्यं परिवारं प्रभूतं च रत्नं । कुमारो प्रीतो संवृत्तो यथाभिप्रेतं स्वकं नगरमागतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरा गतस्य राज्ञा सुबाहुना मार्गणा कारिता महता उद्योगेन । यं कालं राज्ञा कुमारस्य प्रवृत्तिं न उपलभति तस्य भवति । मृतो भविष्यति कुमारो मनोहरां मार्गन्तो ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य सुधनुस्य मृतस्य कार्याणि कारितानि ॥ सर्वस्य अधिष्ठानस्य भवति । [135a] मृतो सुधनु ॥ तहिं दानि राजक्ये उद्याने अयद्वारिय उद्यानपाला निर्धाविता उद्याने पताकानुच्छ्राप-

1. BC °tremi mā° shyāmi | ha° raṁ tā°. — 3[1]. C °tṛṇām āro°. — 3[2]. C °ṇa kiṁnara° BC °rājño su° C °dhanu kumāro pṛcchīyati | B °yati kumā°. — 4[1]. B kumāre ga° pitṛṇāṁ sakāçaṁ | . — 4[2]. C yadi tota a°. — 5[2]. C °shyāmiti.

6[1]. C yaṁbhakā° B yambhakāro nā° BC °yaksho ki°. — 6[2]. C °kā nāma yaksho āṇatto B °yattā mama°. — 7. BC °jāmātā saparivāro mano° hitakā yena hasti° tha | pra° C °tnaratanaṁ B °naṁ tehi°. — 8. BC tehi kumāro ca(C °roca) su° C °dhanu saparī° nnaragarāto° B °evam occhipitvā° C °ca ratnaṁ hasti° B °ca ratnaṁ ratanaṁ° C °puraṁ ānitvā rājanye udyānaṁ sthāpitāḥ B rājanye udyānaṁ sthapitvā pra°. — 9. BC °pure ca bhari° B °ripāṇaṁ çṛṇoti° C °rīpāṇaṁ çabdaṁ çṛ° bdaṁ ca çṛṇoti |.

11[1]. BC °vati kahiṁ°. — 11[2]. B °haṁ asti° nītā | . — 11[3]. B °rājanyaṁ u° C °rājanyam udyānaṁ kumāro paçyati | . — 12. C °ratnāmayāni pa° noharāye ca taṁ° B °harā ca taṁ° C °bhūtaṁ ratnaṁ° BC °tnaṁ kumā°. — 14. BC °purāto tasya rājño subāhunā mārgaṇā ka° B °yena yaṁ°. — 15[1]. B yaṁ kāraṁ rā° C °rājñā ku° labhyati ta° B °bhoveti mṛ°. — 15[2]. BC °shyati | ku° nto tena°.

16. B °tāni sarva°. — 17[1]. C °adhisthānasya° BC °vati mṛ°. — 17[2]. C °dhanu B °dhanu kahiṁ dā°. — 17[3]. B kahiṁ dā° B °rājanye udyāne a° C °patākā ucyamanti āpa° B °ochrāyapātanti āpa° BC °çati | taṁ° C °dhanu kumāraṁ mano° varga pari° shṭhā ca punar dhāva° viçeshi mahā° B °viçiṣṭā mahā°.

यन्ति आगता च उद्यानं पश्यन्ति तं च सुधनुं मनोहरां च तं च विवर्णं परिवारं रत्नमयानि च पर्यंकानि महान्तं च रत्नराशिं दृष्ट्वा च पुनः धावन्तो हस्तिनापुरं प्रविष्टा ॥ महाजनकायो पृच्छति क्षेमं । ते आहन्सु: । क्षेमं सुधनु कुमारो आगतो हि । सो एव प्रीतो भवति ॥ तेहि राजकुलं गत्वा उद्यानपालेहि राज्ञो सुबाहुस्य आरोचितं ॥ महाराज दिष्ट्या वृद्धि सुधनु कुमारो आगतो ॥ राजा श्रवणमात्रेण प्रीतो संवृत्तो सर्वं च राजकुलं । तेषां उद्यानपालानां विपुलो दायो दिन्नो ॥ राजा सुबाहु सामात्यपरिजनो देवी च सुधनुस्य माता सर्वं च अन्तःपुरं उद्यानं निर्धावितं कुमारं द्रष्टुं सर्वं च नगरं कुमारस्य सुधनुस्य आगमनशब्दं श्रुत्वा मनोहराये च । अन्तरो जनस्य नास्ति हस्तिनापुरातो राजकुलं उद्यानं निर्धावन्तस्य कुमारं द्रष्टुं मनोहरां च ॥ सुधनु मातापितरं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतितो मनोहरा च श्वश्रूश्वशुरं च दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतिता ॥ कुमारो पितरेण सुबाहुना सार्धं सुवर्णालंकृतं हस्तिनागमभिरुहित्वा हेमजालसंछन्नं महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये महतीये वियूहाये महतीये विभूषाये हस्तिनापुरं प्रवेशितो ॥

एवं समेन्तु गत्वा सर्वेहि प्रियेहि अबोधिमहीषा ।
यथ तस्मिं समयस्मिं समागतः किन्नरिये सुधनु: ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनु नाम कुमारो अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन सुधनुर्नाम कुमारो अभूषि । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो भिक्षवो राजा शुद्धोदनो तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि ॥

3¹. C °ti | kshamam te âha° B °kshemam te âha°. — 3². BC °nsuḥ kshe°. — 3³. C °sudhanakumâro âgato hi ço evaṁ çriṇoti sudhanu âgatehi so e° B °hi so e°. — 4¹. C so evaṁ prî° B °rati tehi°. — 5². B °citaṁ mahâ°. — 5¹. B °râja drishṭhâ vriddhi° C °râja drishṭâ hi vriddhi sudhanakumâ° BC °gato râ°. — 5³. B râja çra ° kulaṁ teshâṁ°.

6. C teshâm udyâ° B °pâlânâṁ vi°. — 7. C °devîya sudhanasya mâ ° ḥpuram udyâ° BC °dhanasya° C °gamanaṁ çabdaṁ° BC °harâṁ ca anta°. — 9. C antaḥpure ja° C °hâstinâpurato râ°. — 10. C sudhanu mâ ° harâ ca çvaçruçvaçuraṁ dri° B °harâ ca svaçrûçvaçuraṁ°.

11. C °ruhi hema° BC °cchannâṁ(C °nnâḥ) nagaraṁ câlaṁkritâ mahatâ râjânu ° ddhîye mahatâ(B °dîye) viyû° B °purapraveçito ‖. — 14. C evaṁ çâmyantu samanvâ sarva° BC °yehi bo ° yâ ya°. — 15. C yathâ ta° B yathâ tasmiṁ kâle tasmiṁ sama° BC °samaye samâgataḥ(C °to) kiṁnariye sudhanuḥ ‖.

16². C °hu bhikshu ° dhanuṁ nâma ku° B °dhanuṁ nâma ku° B °ahi na e°. — 17¹. C naitad e°. — 17². C °kshavas tena kâ ° dhanunâma ku°. — 18. C anyo sa tena kâ°. — 19¹. B °vyaṁ tat ku°. — 19². B eshâ bhi°.

अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भि[136a]क्षवो माया देवी तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको वसन्तको नाम अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः छन्दको तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन उप्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो राहुलो उप्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो आनन्दस्थविरो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन काश्यपो नाम ऋषि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महाकाश्यपः स्थविरः तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते काश्यपगोत्रो ऋषि अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो कण्ठको अश्वराजा तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन कैलासमूर्ध्नि द्रुमो नाम किन्नरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो महानामो शाक्यो तेन कालेन तेन समयेन द्रुमो किन्नरराजा अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवः यशोधराये माता तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । तदापि एषा मया खेदेन लब्धा ॥

1[1]. BC anyo so tena° B °bhûshi na e°. — 1[2]. C naitad e°. — 2[1]. C °heto |. — 2[2]. C eshâṁ bhikshavaḥ mâ °dhanusya°. — 3. C °shmâkaṁ evaṁm anyâ °dhanusya parivârako° B °parivâroko° BC °abhûshi | tat kasya°. — 5[1]. C °hetor eshaḥ bhi°. — 5[2]. C °shaḥ bhikshavo chandakâ tena kâ °dhanasya° BC °parivârako |.

6. C °tena samayena utpalako° B °shi nai°. — 7[1]. C °kshavaḥ râhulo utpalako°. — 8. C anyo sa tena kâ °yena mâlako nâ° B °yena sâlako nâma lubdhako putro abhûshi nai°. — 9[1]. C °hetor esha°. — 9[2]. C °yena mâlako nâ° B °yena sâlako nâ°. — 10. C °çyapagotro ṛshi a°.

11[1]. B °vyaṁ tat ka°. — 11[2]. C °çyapo sthaviras tena°. — 13. B °bhûshi nai°. — 13[2]. C °râjo tena°. — 15. C °sa tena kâ° BC °kailâçamûrddhni dru° B °shi nai°.

17. B evaṁ bhi° C °samayena samayena dru°. — 18[1]. BC anyo so tena kâ° C °harâyena manoharâye mâ° BC °shi nai°. — 19[1]. C °hetor esha°. — 19[2]. BC esho bhi°.

21[1]. BC °vyaṁ tat ka°. — 21[2]. C esho bhi°.

विचित्रगम्भीरकथो बहुश्रुतो
क्लिशघाती परवादिमर्दनो ।
स भिक्षु शोभेत स्वयंभुशासने
नभे व चन्द्रो परिपूर्ण[136b]मण्डलो ॥

इति श्रीकिन्नरीजातकं समाप्तं ॥

भगवान्सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तदर्थं अभिसंभावयित्वा श्रावस्त्यां विहरति शास्ता देवानां मनुष्याणां च विस्तरेण निदानं कृत्वा भिक्षूनामन्त्रयति ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य पिता शाक्यो त्रयो प्रासादा कारयत् हैमन्तिकं ग्रैष्मिकं वार्षिकं मम येव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य भिक्षवः पिता शाक्यो तेहि प्रासादेहि कूटागाराणि कारयेत् उल्लिप्तावलिप्तानि वातास्पर्शार्गडानि पिहितवातायनानि धूपनधूपितानि ओसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि कूटागारेहि पर्यङ्का कारयेत् सुवर्णमयानि रूप्यमयानि रत्नमयानि षोडशगोणिकास्तृतां पत्तिकास्तरणां चित्रास्तरणां फलिकास्तरणां उभयतो बिम्बोपधानां लोहितकोपधानां अवदातप्रत्यास्तरणां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य

1. B °kathā bu° C °kathā çruto kileçaghāti paravādimardhano | B °vādana°. — 3. B °kshu sobhesha sva° C °çobhetha sva° B °maṇḍalo || . — 5. C çrīmahāvastuavadāne kinnarījātaka sa°.

6. C °yadartha samu° tadartham abhisaṃbhā° B °bhisaṃbhāvayitvā° C °vānāṃ ca ma° C °bhikshuṇāmantra° B °bhikshūṇāma°. — 8¹. C °kshavaḥ pa° B °kshavo suku° C °mārasa tasya°. — 8². C °kshavo suku° sya paramasukumārasya pi° B °prāsādā kārayat | hamanti° C °prāsāda | kārayet | hamanti° BC °vārshikaṃ samaye ca krīḍā° B °ḍārthaṃ ratyarthaṃ paricāraṇārthaṃ suku°. — 10¹. C °paramasukumārasya me° B °paramasukumāro ta°. — 10². C °kshavo sa° B °paramasukumāro tasya me bhikshavaḥ pi° C °paramasukumārasya pitā° BC °tehi prasā° B °kāyayet | ulli° C °kārāpayet | ulli° BC °ullipta ca liptāni vātāni vātāspa° B °ḍāni pihitā vātāpanetāni dhūpa° C °ḍāni pihitavātāyatanāni dhūpa° C °oçaktapaṭṭa° C °evaṃ krīḍārtha ratya°.

13. C °paramasukumāro haṃ bhikshavaḥ paramasukumāro B °paramasukumāro tasya°. — 15. BC °ryaṅkaṃ kārayeti | suva(C sva)rṇṇa° C °ratnamayāni sho° B °pratyastaraṇāṃ | mama° C °evaṃ krī° tyartha pra°.

18¹. C °kshavo pa° B °māro ta°. — 18². BC °tehi paryaṅkehi° C °ṛmānāni° B °payet | rupura(?)kraṃ upaniyayā ma° C °çuklaṃ upaniyate yā ma.° ṇārtha | .

परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि पर्यंकेहि वितानानि कारापयेत् रजोशुकं उपनियमे मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधमनुलेपनमुपस्थापये सय्यथीदं अगुरुचन्दनं कालानुसारिं तमालपत्रं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि वस्त्राणि उपस्थापये । सय्यथीदं काशिकसूक्ष्माणि कम्बलसूक्ष्माणि मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु[137]मारो । तस्य मे भिक्षवो सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधां मालां उपस्थापये । सय्यथीदं अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकां वातुष्कारी इन्दीवरं दमनकं देवोपसंहितं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः पिता शाक्यो विविधं भोजनं उपस्थापये । शालिं विचितकालकं अनेकसूपरसव्यंजनं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो समानमन्तरेण मुक्तावित्त चक्रवर्त्तियोग्यां मालामुपनामयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो पंच कामगुणां उपस्थापयेत् । सय्यथीदं नाट्यं गीतं वादितं तूर्यं स्त्रियो च मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि यानानि उपस्थापयेत् । सय्यथीदं हस्तियानानि अश्वयानानि नावायानानि शिबिकायानानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु-

2. B °manikumārasya tasya°. — 3. B °bhikṣava su° C °payet sayya ° nam kārāmpālīm tamā° B °kāloṃsārīm° C °evaṃ kri ° tyartha paricāraṇārtha |. — 5¹. C °kṣavaḥ pa° B °kumārasya tasya°. — 5². C °kṣavo su ° payet |.

6. C °tīdā kaṇçikasūkṣmā° BC °kṣmāni ka° C °laçūkṣmā ° dārtha ra ° ṇārtha |. — 8¹. C °paramasukumārasa tasya° B °māro tasya°. — 8². C °kṣavaḥ su° BC °vividhaṃ mālāṃ (C °lyaṃ) u° C °payet |. — 9. C sadyathā° B °muktikacampa° C °vārṣikavātukkāri i° B °kāṃ vānuṣkā° C °devoprasaṃ° BC °evaṃ kri° C °ṇārtha |.

11¹. BC °māro tasya°. — 11². C °bhojanaṃ upasthāpayet |. — 12. C sadyathīdaṃ çālim vi° kālakaṃ a° vyañjana mama kri° B °evaṃ kri° C °ṇārtha || B °ṇārthaṃ suku°. — 13¹. BC °māro tasya°. — 13². B °çākyo yaṃ[illegible] kāmagu° C °ntarena hin° yogyaṃ mālām upanāmayet | ma ° dārtha ratyartha pa ° ṇārtha |. — 15. C °māro tasya°.

16. B °kyo yaṃ[illegible] kāmaguṇām upa° C °guṇā nūrasthā°. — 17. C sadyathī ° dīdaṃ 18 ° dārtha ratyartha pa ° ṇārtha |. — 18. BC °māro tasya°. — 19. C °kṣavo su°. — 20. B °açvayānī nāvā° C °açvayānāni vāyānāni çi°.

21. BC °māro tasya°.

मारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधा कुथां उपस्थापयेत् सिंहचर्मपरिवाराणां व्याघ्रचर्मपरिवाराणां द्वीपिचर्मपरिवाराणां पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नाणां सनन्दिघोषाणां वैजयन्तिकानां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो निर्यान्तस्य छत्रं धारापयेत् मा कुमारस्य कायं आतपो रजो शुको वा परिदहे मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य चतुर्दिशमुद्यानानि कारापयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उ[137ᵇ]द्यानेहि चतुर्दिशं पुष्करिणीं कारापयेत् उत्पलपद्मनलिनीसौगन्धिकप्रच्छन्नां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उद्यानेहि चतुर्दिशं प्रासादां कारापये उच्चां महन्तां प्रगृहीतां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥

सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य एतदभूषि ॥ संबाधो पुनरयं गृहवासो अभ्यवकाशं प्रव्रज्या तु । न शक्यं अगारमध्यावसता एकान्तसंलिखितं एकान्तानवद्यं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं यं नूनाहं अगारस्यानगारियं प्रव्रजेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अनूहं गृहवासं हस्तोगतं चक्रवर्तिराज्यमपहाय अगारस्यानगारियं प्रव्रजितो पुनस्समानो येन वैशाली नगरी तदवसारि तदनुप्रा-

1. C °vinitesaṁ ku ° payet | sayyathīdaṁ siṁhacarmacarmapa° B °yet | saṁ° C °pāṇḍukambarapra ° ḍārtha pra ° ṇārtha | . — 5¹. C °masukumārasya me bhi° B °māro tasya°. — 5². C °payet | sayyathīdaṁ kumāra° B °yet | mā ku° BC °kāya ā° B °çuko vā pa° BC °paridahe ma° C °ratyartha pra ° ṇārtha | .

6. B °sukumāras tasya°. — 7. C tasya bhikṣavo su° BC °payet | ma° C °evaṁ krīḍārtha ratyartha pra ° ṇārtha | . — 8. B °masukumāras tasya°. — 9. C °kṣavo su° B °kyo hi udyā° C °ṣkaraṇiṁ kārāpayet sayyathīdaṁ utpalapadmanaliniṁsau° B °dumanaliniṁsau ° cchannā ma° C °cchannāḥ ma ° tyartha pra ° ṇārtha | .

11. B °māro tasya°. — 12. C °prāsādaṁ kārāpayet | sayyathīdaṁ uccāṁ mahantiṁ pragṛ° B °mahatāṁ pra° C °tāṁ mamaivaṁ krī°. — 15¹. B °māro tasya° C °māro me ta°. — 15². C me tasya bhi°.

16¹. B saṁbodha° C °vāso rajasaṁkleśo abhya° BC °bhyavakāçā pravrajyā ... na ça°. — 16². C °dhyāvasato | ekānta° BC °khitaṁ ekāntanava(C °saṁ)dyaṁ° B °brahmacaritaṁ° BC °pravrajyeyaṁ | . — 18. C °khānāṁ alūhaṁ° B °gṛhadāmaṁ° BC °hastokaṁ cakra° C °rājyaṁ apahi° BC °s samāna(C °no |) evaṁ vai° B °vasārita tad anu° BC °prāpta (C °ptaḥ |) vaiçālyāṁ nagaryāṁ | te°.

ज्ञो ॥ तेन खलु पुनः समयेन वैशाल्यां महानगर्यां आराडो कालामो प्रतिवसति त्रयाणां श्रावकशतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अर्चितो । सो जिनश्रावकाणां आकिंचन्यसहव्रताये धर्मं देशयति । सो जिनश्रावकाणामेवमाह । प्रजहथ प्रजहथ प्रजहथ प्रजहथ ॥ ते पि तं श्रावका एवमाहंसुः ॥ प्रजहाम: प्रजहाम: प्रजहाम: प्रजहाम: वयं चान्ये च ॥ तस्य मे भिक्षवो एतदभूषि ॥ यं नूनाहं आराडे ब्रह्मचर्यं चरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भगवतो आराडस्य ब्रह्मचर्यं चरितुं ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ चर भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधयेत्कुशलं धर्मं ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खलु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियाये । एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मो व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैवं धर्मं अधिगमि सा[138a]क्षाकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ एत्तको यं भगवता आराडेन धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ एवमेतं गौतम एत्तको यं मया धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तः ॥ एवमुक्ते हं भिक्षवः आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ तेन हि भो आराड यथायं धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते मे भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ तेन भो गौतम

1. C °lyāṃ naga° BC °sati | tra° BC °mānito pū °rcito so ji°. — 2. BC °jinaṃ çrāvakāṇāṃ āçañ(C °ña)kitavyaṃ | saha°. — 3. BC °jinaṃçrā° C °kānām eva° B °kāṇāṃ eva°. — 4^{1}. B °ṇyatha prahajatha prahajatha | C °ṇyatha prahajadhva prahajathaṃ | . — 4^{2}. C °çrāvakam āhaṃsuḥ | . — 4^{3}. C pacyāma pacyāmaḥ pra°nye vaṃ | B °nye ca tasya°. — 5^{1}. BC tasya bhi° C °kṣavaḥ e°. — 5^{2}. BC °haṃ arādre bra°.

6. C °tvā ārāḍo kālāmo eta°. — 7. C °ārāḍo bra° B °ārādro bra°. — 8^{1}. C °kṣavo ā°. — 8^{2}. C vara bho gautamas tathā° B °gautama tathārupo° C °vinaye ya °hmacaryya cared | punaḥ ārāgayet kuça° B °ārāgamet | kuçalāṃ dharmaṃ tasya° C °dharmān tasya°. — 10^{1}. C °kṣavo e° B °abhi ma°. — 10^{2}. B °nūnāhaṃ | eta° C °nūnāha | etasyaivaṃ dha° B °rma adhigato sya prā° C °ptayet sākṣā° B °kṣātkriyāyaiḥ eko° C °yāyair eko°.

11. BC °ātāpī prahi° C °hitātmā vya° BC °syaivaṃ na dharme(C °rma) adhi° C °dhigatbhigami sākṣātkari | . — 12. B °tvā ārāḍaṃ kā°. — 14. BC °ta arāḍena° C °dharmādhiga °kṛtā de°. — 15^{1}. C evaṃm ukte bhikṣavo ārā° B °vaḥ arāḍo°. — 15^{2}. B evaṃ me gau° C evaṃmetaṃ° BC °gautama etta° B °dharmādhigato° B °dhigamo sā° C °kṛto de °jñapto | .

16. C evaṃm ukte bhikṣa°. — 17. B °bho arā° C °bho arāḍā kālāmā yāppayaṃ dha°. — 18^{1}. C evaṃm ukte bhi° B °vaḥ arāḍo° C °ārāḍaṃ kālāmam etad a° B °mo me tad avocat | . — 18^{2}. C tena hi gautama yaṃ ahaṃ dharma jānāmi yaṃ bhagavāṃ gautamaḥ

यं धर्मं जानामि तं भवां गौतमः धर्मं जानाति यं भवां गौतमो धर्मं जानाति तमहं जानामि । तेन हि उभये एवं श्रावकसंघं परिहराव: ॥ इति तस्य मे भिक्षवः सो आराडो कालामो परमया पूजया पूजयेत्परमया च प्रशंसया प्रशंसे । एवं-दर्शनं च समानं समानार्थताये स्थापयेत् ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । नायं आराडस्य धर्मो निर्यांति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाये । यन्नूनाहं उत्तरि पर्यें-षेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो तथादर्शनायेव समानो येन राजगृहं नगरं तदवसारि तदनुप्राप्तः तत्रैव विहरामि राजगृहे नगरे ॥

तेन खलु पुनस्समयेन उद्रको रामपुत्रो राजगृहे प्रतिवसति । महतां श्रावक-शतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो ॥ सो जिनश्रावकाणां नैवसंज्ञानासं-ज्ञायतनसहव्रताये धर्मं देशयति ॥ सो जिनश्रावकाणामेवमाह ॥ पश्यथ पश्यथ प्रजहथ प्रजहथ ॥ ते पि च श्रावका एवमाहंसुः ॥ पश्याम पश्यामः प्रजहाम प्रज-हामः वयं जानीमो च ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । यं नूनाहं उद्रके रामपुत्रे ब्रह्मचर्यं चरे ॥ स खल्वहं भिक्षवो येन उद्रको रामपुत्रः तेनोपसंक्रमित्वा उद्रकं रामपुत्र-मेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भो उद्रक भवतो ब्रह्मचर्यं चरेयं । स च मे भवां उ-द्रको अनुजानेया ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि चर भो गौतम वस भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो

dharmaṁ jānāmi tam ahaṁ jānāmi ‖ B °bho gauttama yaṁ dha° taṁ bhavāṁ gauttamaḥ dharmaṁ jānāmi yaṁ bhavāṁ gauttamo dharmaṁ jānāti tam ahaṁ jānāmi ‖ . — 2[1]. C °ubhayo evaṁ imaṁ çrā° haremaḥ | . — 2[2]. B iti me tasya bhi° C °kshavo se BC °so arā° jāyāṁ pūja° B °ca praçaṁçayā praçaṁçe ‖ . — 3. BC °ca samānaṁ ca samā-nārtha° yet tasya°. — 4[1]. C °kshavo e° B °shi nā°. — 4[2]. B nāyam arāḍa° C °dharmaṁ ni° B °rmo nishyāti | taka° BC °thatarasya° C °sya samaya°. — 5. C °anūnāñchaṁ utta-rim āparyam āpadyeyaṁ | B °uttarih paryam āshadyeyaṁ ‖ .

6. C °kshavas tathādarçanāya samānā evaṁ rāja° B °nāyai samandeo evaṁ rāja° C °prāpta tatraivaṁ vi° — 8[1]. C °puna samayena uddako nāmapu° B °drako nāmapu° BC °tro prati°. — 8[2]. BC °jito so ji°. — 9. C °kānāṁ nai° B °naivasaṁjñānasajñāya° BC °ya-tena sahavra° B °dharma de°. — 10[1]. B °ha paçya°. — 10[2]. C paçyathaḥ paçyathaḥ pra-jahathaḥ prajahathas te pi°.

11[1]. C °sakaṁ evam āhaṁsuḥ | . — 11[2]. C paçyāmo pa° hāmo pra° BC °nye ca ta-sya°. — 12[1]. C °kshavam etad a° B °shi yaṁ nū°. — 12[2]. C °uddako nāmaputro bra° B °drako nāmaputro bra° C °hmacaryya careyaṁ | B °ryaṁ care sa kha°. — 13. C °kshavaḥ yena udako nāmaputrom ‖ tena hi cara bho° (l. 15) B °ko nāma° kaṁ nāma° (et de même constamment dans les deux manuscrits). — 14[1]. B °drako bhavato°. — 15[1]. B °ko nāma°. — 15[2]. B °cara bho gauttama vasa bho gauttama ta° C °cara bho gauttamas tathā° vinayā yatra° BC °çrāddhā ku° C °hmacaryya careyaṁ | punaç ca ārāgayeyaṁ | kuça° B °ryaṁ caraṁ varaṁ ca punaḥ ārāgaye kuça° BC °dharmān tasya°.

ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधये कुशलां धर्मान् ॥ [138b] तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं । यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको अप्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः तस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैव तं धर्मं अधिगमि साक्षीकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन उद्रको रामपुत्र एतदवोचत् ॥ एत्तको यं भो उद्रकेन भवता रामेण धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो देशितो प्रज्ञप्तो यदिदं नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ एत्तकमिदं भो गौतम भवता रामेण अधिगतो साक्षीकृतो प्रज्ञप्तो यदिदैव संज्ञानासंज्ञायतनं ॥ स खल्वहं भिक्षवः उद्रकं रामपुत्रमेतदवोचत् ॥ तेन हि उद्रक मयापि अयं धर्मो धिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि गौतम यं सो भवां रामो धर्मं जानाति तं भवां गौतमो धर्मं जानाति । तेन हि भवां एव दानि गौतमो श्रावकसंघं परिहरतु ॥ इति स खु मे भिक्षवो उद्रको रामपुत्रो परमया पूजया पूजयति परमया प्रशंसया प्रशंसति तथादर्शनं च समासमाचार्यस्थाने स्थापये ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूषि । न चायं तस्य रामस्य धर्मो निर्याति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाय । यन्नूनाहं उत्तरि पर्येष्टिमापद्येहं । स चाहं भिक्षवो तथादर्शनतो एवं व समानो येन गयानगरं तदवसारि । तदनुप्राप्तः तत्रैव विहरामि ॥

1. BC °ahi mahyaṁ°. — 2¹. C °viryya | . — 2². B °haṁ nattasyaiva° C °syairaṁ dha° B °kshânkriyâyai° C °tkriyâyaiḥ eko° BC °tto atâpi° C °prahitâtmâ°. — 4. C °tasyairaṁ dha° tâni prahi° B °pi pratihatâtmâ° C °krishṭâ vi° BC °nacirasyai° C °syairaṁ dha° kshikṛito | B °sâkshi | .

6¹. C °uddako nâmaputro e° B °ko nâmaputram etad a°. — 6². C °ko'yaṁ uddakena° B °udrako tena bha° C °dharmâdhiga° C °nairaṁsaṁjñânâ°. — 8¹. C °kshara uddako nâputro°. — 8². C °gauttamena bhavatâ rânena adhi° B °gautamena bhagavatâ râmo dharmaṁ jânâti | tena hi bhavân° (l. 13) C °haiva sajñânâ°. — 10¹. C °udakaṁ nâmapu°. — 10². C °uddako ma° C °dharmâdhiga°.

11¹. C evaṁm ukto° C °ddako nâma°. — 11². C °hi gauttamo yaṁ so bhavâṁ ârâmo dharmaṁ jânâti | tena hi°. — 12. BC °evaṁ dâ° saṁgho pariharatu iti°. — 13. BC iti | sa khu° C °uddako nâma° B °ko nâma° BC °tro paramayâ pûjayâ(C °ya) ti | paramayâ praśaṁçaye tathâ° C °darçanaṁ ca me sa° BC °samânakâ° sa sthâpaye tasya°. — 15¹. C °kshara e° BC °ahi na câ°. — 15². BC °tasya nâma° B °dharmâ ni° C °ryâti takienarya sa° B °ḥkhayâya | C °kshayâya | .

16¹. B °paryashṭhim âpa° C °paryyashṭim âpa°. — 16². C °bhikava° C °evaṁ sa° C °garyyanagaraṁ° BC °sâri tad a°. — 17. BC °ptaḥ | ta° râmi gayâ°.

गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैवाविज्ञातपूर्वा च । कतमा तिस्रो ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अव्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता ये पि चेमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापिमे भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकामनेपां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योतिरर्थिको ज्योतिगवेषी ज्योतिं पर्येषमाणो सो आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं आर्द्राये उत्तरारणीये अभ्योदके अभिमन्थन्तो अभव्या तेनस्य अग्निनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुर्कर्माय एवमेव भवन्तो [139ª] श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु मे भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य प्रथमा उपमा प्रतिभाति पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता एवमिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किं चापि ते

1. C °ruta tasya me bhikshave gayâçîrshe parvate viha ° uupamâ° BC °bhâyetsuḥ pû° C °pûrva açrutâ pûrvâ ca abhijñâtâ pûrvâ ca | B °va açrutapûrvo ca abhijñâtâ caivâbhijñâtapûrvâ ca | . — 2¹. B °mâ triso ye hi°. — 3². C °çravaṇâ vâ brâ° B °viharti a° C °ye pi ca ime kâmavitakâmâsnehâ° BC °bhavati(B °ti |)apra° nîtâ kiṃ câ° C °çravaṇâ vâ brâ° BC °âtmoprakra° C °kramitâṃ çarîropatâyikâṃ du° B °nte vedanâ ve°.

6. BC °tu bhavyâ° C °evan te uttarimanushya imasya jñâ°. — 7. B °rthiko jyotiavesht° C °po sau âdre kâshṭhe° B °so âdre kâshṭe sasne° BC °sneho âdre utta° B °ṇîye anto deva atimantha° BC °nirvantâye jyotisya° C °dukarmâye evam evaṃ bhava° B °durkamâya evam evaṃ ye hi bha° C °çravaṇâ vâ brâ° B °çramaṇabrâ° C °kramikâṃkâmesha vya pakashṭakâyâ viharanti | avyapakṛishṭacittâ ca ye ca me | ima kâmavitakâsnehamasnehâ kâmaparidoshâ kâmâdhyavasânâ te pi sânaṃ bhavati | aprativinîtâ kiṃcâpi me bhavanto çravaṇâ vâ brâhmaṇâ vâ âtmopakramikâṃ çarî° C °duḥkhitâṃ tîvrâṃ kha°.

11. BC °tu bhavyâ° C °vyâu evan te u° B °eva eva te u ° dharmasya° C °jñânâye sambodhâye | . — 12. B °viharati tasya pra° C °viharaṃtasya pra° BC °bhâti | pû° C °rve açrutâ pûrvaivaṃ açrutapûrvâ ca abhijñâtapûrvâ ca tasya° B °çrutapûrvâ ca abhijñâ caiva abhijñâtapûrvâ ca tasya°. — 15¹. C °kshavam etad a° BC °abhi ye hi°. — 15². C °çramaṇe vâ brâ ° hi vyapakṛishṭaprakâyâ° B °hi vyapakṛishṭhasya kâyâ vi ° kṛishṭhâ cittâ° BC °evaṃ me kâmavi° B °parinâghâ kâmâ ° vanti | apra° C °vanti | prati ° nto çravaṇâ vâ brâhmaṇâ vâ ṇâ âtmo° B °âtmaprakra° C °kramî çarî° vrâṃ katu°.

भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छेया ज्योत्यर्थी ज्योतिगवेषी ज्योति पर्येषमाणो सो आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं आर्द्राये उत्तरारणीये मन्थे पि अभिमन्थन्तो अभव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिप्रादुःकर्माये एवमेव ये हि केचि श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अव्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य द्वितीया उपमा प्रतिभाये पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता च अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति व्यपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति प्रतिविनीता किं चापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुः[139b]खां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योत्यर्थिको ज्यो-

2. BC °tu bhavyā° B °saṁmodhāye | . — 3. C °echeya jyotyarthaṁ jyotigaveshi jyotiparyyashamāṇu° B °tyarthā jyotigaveshī jyotiparyaṅkamāno so ādre kāshṭe sa° C °kāshṭe sasneha ārdrā° B °he ardrā° °ttarāyaṇiye° C °pi abhimanthanto abha° °jasyābhinivartta° B °sya abhinivartta° C °nāye pi tivrāṁ duḥkhakarma | evam evaṁ ye hi° B °rmāyaṁ | evam evaṁ hi ke° C °çravaṇā vā brā° BC °tā ye pi ca me kāmavi° C °dhyavasanā te pi sā° BC °bhavaṁti | apra° C °çravaṇā vā brā° °tmoprakra° °rīropatā° °ṭukāṁ vedayanti || .

9. BC °tu bhu° C °evaṁ ana° °rçanāye | . — 10. C °kshavaḥ gayāçirshapa° °yā upā pratibhāye açrutā caivaṁ açruta° BC °çrutapūrvā ca abhijñātā ca abhijñātapūrvā ca || .

13a. BC °ahi ye ke°. — 13b. C °çravaṇā vā brā° °meshu vyapa° B °tā ye pi ca me vitarkā° C °tā ye pi ca me kāmavi° °hā kāmapari° °vasanā pi teshāṁ sānaṁ° BC °nti | pra° C °çravaṇā vā brā° °ṭukāṁ vedanā vedayanti | .

17. B °evan te uttarima° B °saṁbodhāye | . — 18. C °edeya tirthiko jyotigave° B °paryeshamāṇa so çushkakāshṭe vigatasnehe° C °so çushkakāshṭe vigatasnehe çushkakāshṭe vigatasnehe çushkā bhavyā te° B °bhavyānte ja° BC °nivartanāye° BC °evam evaṁ ye ke° C °çravaṇā vā brāhma° B °ahu vyapakṛshṭakā° °kṛshṭāni° BC °citta ye pi te me kāmavi° B °snehā kāmavitarkā kāmapari° C °dhyavasanā te pi° B °vasānāṁ te pi sānaṁ bhavanti | apra° °nitā | kiṁ° C °naṁ bhavanti | apra° BC °te bhavanti çra° C °çravaṇā vā brāhmaṇā vā ātmanopakāyikāṁ duḥkhāṁ tivrāṁ kha° °ṭukāṁ vedanā° B °tmopakāyikāṁ çarīropatāyikāṁ duḥ°.

तिजगवेषी ज्योति पर्येषमाणो सो शुष्ककाष्ठे विगतस्नेहे शुष्काये उत्तरारणीये अर्थे अभिमन्थन्तो भव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुःकर्माये एवमेव ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेषु व्यपकृष्टकाया विहरन्ति व्यपकृष्टचित्ता ये पि ते कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति प्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या च ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तृतीया उपमा प्रतिभाये पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च ॥ इमा खलु भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरंतस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ अहं खलु कामेहि व्यपकृष्टकायो विहरेयं व्यपकृष्टचित्तो ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि मह्यं प्रतिविनीता किंचाप्यहं आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयामि । अथ खलु भव्या एवमहं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥

स खल्वहं भिक्षवः तथादर्शनसमानो येन उरुविल्वा सेनापतिग्रामस्तदवसारि तदनुप्राप्तः ॥ तत्राद्राक्षीत् वृक्षमूलानि प्रासादिकानि दर्शनीयानि प्रान्तानि विविक्तानि विगतव्यसनानि विगतजनपदानि मनोज्ञह्रदसलिलकानि प्रतिसंलयने आरूप्याणि । समन्तेन च गोचरग्रामाणि नातिदूराणि नात्यासन्नानि आगमनगमनसंपन्नानि समं च भूमिभागं नदीं च नैरंजनां समां सेतकां सम्पन्नार्थां शुचिसम्पन्नतोयां स्यन्दमानां दृष्ट्वा च पुनः मे अतीव मनः प्रसादे ॥ अलं पुनः मे अद्याय प्रव्रजितस्य

7. C °caivaṃ açrutapūrvā cābhijñātā ca abhijñātapūrvā ca |. — 8. BC imāṃ kha° C °ha me bhi° C °upamā bhāye° BC °yetaṃ pūrve açrutā caiva(C °vaṃ) açrutapūrvā ca abhijñāta(B °jñātā caiva abhijñāta)pūrvā ca |.

11¹. BC °ahi ahaṃ°. — 11². BC °citto ye pi ca me kāmavitarkāḥ kāmasne° C °snehāḥ kāmaparidāpā kāmādhyavasānā° B °parighādā kāmādhya° BC °byaṃ aprati° C °nītāḥ kiṃ° °tmopakāpikāṃ ça° B °tmopamāyikāṃ ça° BC °ropakāyikāṃ duḥ° °nāṃ vedayanti |. — 14. C atha bhavyā evaṃm ahaṃ° B °dharmajñānā° C °dhāyaṃ |.

16. C °samānā yena u° °sāri tad a° B °sārim anupra° BC °ptaḥ ta°. — 17. C tatra adrākshīd vṛ° B °kshīt | vṛ° C °kāni vigatavyālāni vigataja° BC °dāni | manojñahrada° C °saṃlayana ārupyāni |. — 19. C °atena ca grocaragrā° BC °grāmāṇi tāni dūrāṇi nātyā(B °bhyā)sannāni° B °nnāni | ā° C °āgamanasaṃpa° C °nadī ca nai° BC °nairañjanā samāṃ sitekāṃ sūpanārthī(C °nirthi) çuci° B °mpanno tīyāṃ sya° C °punar me ati°.

21. BC alaṃ° C °me çrayā pravra° °trasya prahāṇārthikasya prahāṇāye | yaṃ nūnā° havaṃ prahāṇaṃ° BC °yaṃ hareyaṃ |.

कुम्भपुरुषस्य [140ᵃ] महागाहे यं नूनाहं इहैव महान्तं महेरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे ॥ तस्य मे भिक्षवः इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडतो कच्छेहि स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सु मुखतो ललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सुः ॥ सय्यथापि नाम भिक्षवो बलवां पुरुषो दुर्बलं पुरुषं ग्रीवायां गृहीत्वा अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे एवमेव भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडयतो कच्छेहि स्वेदा भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः मुखललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः वाष्पायेन्सुः ॥

तस्य मे भिक्षव एतदभूषि । यं नूनाहं आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुखतो नासिकाश्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुन्धि ॥ तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुध्वा उभयतो कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दो महाशब्दो वीतिसंचरेन्सुः । सय्यथापि कर्मारगर्गरी धम्यमाना उच्चशब्दमहाशब्दा भवति एवमेव भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासेहि उपरुद्धेहि उभयतो कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दमहाशब्दा वीतिसंचरेन्सु ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । यं नूनाहं भूयस्या मात्राया आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो च कर्णश्रो-

1. C °kshave ihaivaṁ kâyaṁ° B °ns evaṁ kâyaṁ° BC °yaṁ cetasâ | evaṁ yena abhini- (C °nigṛihne abhinipeḍe tasya°. — 2. C °kshavo idam evaṁ kâyaṁ cetasa | evaṁ cetasaḥ abhinigṛihnato abhinipîḍito kacche° B °evame ceta abhinigṛihnato abhinipîḍyato kacchehi svedo mukto bhû° C °hi svedo mukto bhû° patito â° BC °shmâyensû vâ° B °vâshphâyetsu mukha° C °shpâyesu mukhalalâ° BC °ṭâto svedo mukto bhû° C °tâtaḥ ushmâyesu vâshphâyesuḥ | B °shmâyetsu vâshphâyetsuḥ sayya°. — 5. B °durbalaṁ pu° C °durbale pu° BC °gṛihne abhinipîḍe | eva° C °evam evaṁ bhikshavaḥ ida° B °idaṁ evaṁ kâyaṁ cetasa evaṁ ceta âbhigṛihnanto abhinipî° C °yaṁ cetaso eva cetaḥ abhinigṛihne abhinipaḍeto ka° B °cchehi | sve° BC °svedo mukto bhû° tâto ushmâ° B °shmâyetsuḥ mu° C °shmâyetsuḥ vâshpâyetsuḥ mu° tâto svedaḥ muktaḥ bhûmyâṁ patito ushmâye vâ° B °svedo mukto bhû° tâto ushmâyetsuḥ vâ° BC °vâshphâyetsuḥ |.

9ᵃ. BC yaṁ ṇaunûnâ° C °nakadhyânaṁ dhyâyeyaṁ || . — 9ᵇ. B °kshava mu° C °kshavaḥ mu° BC °nâçikâ° B °çrotrehi ca âsvâsapra° C °çrotehi ca âsvâçapraçvâçâ u° B °ndhi tasya°. — 10. C °nâçikâçrote ca âçvâçapraçvâça upa° BC °ruddho ubha° C °karṇṇo çrotavivarântarehi° B °vivarantarehi° C °uccaçabdâ mahâçabdâ vîtihsaṁ° BC °caretsuḥ sayya°.

12. B °rmâraṇâgargari° C °rmâralâdgari dhamânâṁ ucca° çabdo bha° BC °vati | eva° B °nâçikaçro° C °nâçikato çrotehi ca âsvâçapra° rṇṇaçotravivarantehi u° B °vivarantarehi° C °çabdo vîtihsaṁcaretsuḥ B °bdâ vîtisaṁcaretsu tasya°. — 15ᵇ. B °âsphânakaṁ° C °dhyânaṁ dhyâyeyaṁ ||.

16. C °khato ca nâçikâçrotehi ubha° B °nâçikâçrotrehi ubha° B °travivarantehi â° C °âsvâçapraçvâçân u° BC °n uruddhe tasya°.

त्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासानुपरुन्धे । तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासा चोरुद्धा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सुः समुत्तरेन्सुः । तद्यथापि नाम भिक्षवः गोघातको वा गोघातकान्तेवासी वा तीक्ष्णेन गोविकर्तनेन गावीये शीर्षकपालं दालेय संप्रदालेय छिन्देय परिकर्तये संपरिकर्तये एवमेव मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो कर्णश्रोत्रविवरेहि आश्वासप्रश्वासा उपरुद्धा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सु समूहेन्सुः ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति इहैव केचि शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति ते कोलं पि आहारमाहरंति कोलचूर्णं पि आहारं आहरन्ति कोलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि कोलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं कोलकमद्वितीयं आहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं [140a] भिक्षवः एकं कोलमद्वितीयमाहारं आहरे । तस्य मे अयं कायो अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि ॥ तद्यथापि नाम कालपर्वाणि वा एवमेव मे अंगानि अभून्सुः तद्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे पर्शुका अभून्सुः । तद्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवृतायां वाहनागारशालायां गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकासेन्सु एवमेव पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकायेन्सुः । तद्यथापि नाम वट्टनावेणी उन्नतावनता एवमेव पृष्ठकण्टकानि

1. BC °nāçikā° C °kāçrotehi ca vivarantehi āçvāçapraçvāça o° B °ṇṇaçrotevivarāntarehi āçvā °ruddhā ū° C °ruddho ūrddha çī° BC °çirahaṃ kapā° C °haretsuḥ | B °haretsuḥ samuttaretsuḥ sayya°. — 3. C °ko vā goghātakantevāsī° B °kahṇena govitakartanena° C °kahṇena govitarkena ca gaviye çī° °laṃ dāreya saṃpradāreya cchandeya parivartaya | evaṃm eva° B °pradāleya cchandeya parivartayeya saṃparivartaye | evaṃm eva° BC °nāçikā° B °ṇṇaçrotreṇi° C °ṇṇaçrotavivarehi āçvāçapraçvāça u° B °praçvāsa u° BC °ruddhā ū° C °ūrddha çī° haretsu samuttejetsuḥ B °haretsu samūhetsuḥ tasya°.

7¹. C °kahare e° BC °abhū santi°. — 7². C °haivaṃ kecid viçuddhiṃ prajñāpa° BC °ram āhāreti ko° C °kolaṃ cūrṇṇa pi āhāraṃ° B °hanti kolodakaṃ pi piṣanti vi° C °vividhahi pi° BC °hi pi kolavikṛ° B °kritām paryāyenti | C °kṛitāya yāpenti | . — 9. B °haṃ yaṃ ekaṃ kolakarmā dviti° C °haṃ yaṃ eke kolakarma dviti°. — 10¹. C °reye āhā° BC °hāraṃ tasya°. — 10². BC °ye adhimātrakṛçatā anuprāpta (C °ptaḥ) abhūṣi a° C °dhikamātraṃ kṛ°.

12. C °rvāṇi vā açitaparvāṇi vā | evaṃm ekaṃ me aṃ° B °ṇi vā evamevakaṃ me aṃ° °japadaṃ vā arūpadaṃ vā e° BC °evam evā (B °m evaṃ me) anuçīdana abhūnsuḥ | . — 13. C yayya° °çve vivṛiddhāyāṃ vā° B °çve vibaddhāyāṃ vā °pānaçīde anta° C °ṇde anta° B °vaṭāni | vitilokatsuḥ vitikā gati e° C °ni vithilokyetsuḥ vithiko gati evaṃ e pāçulikā'ntarāṇi° B °va pāṃçu° °ni pāçuṇḍakāntarāṇi° C °ṇi vibarddhāni vithilokyetsuḥ vithikāmetsuḥ B °ketsuḥ vi° °yetsuḥ sayya°.

16. B °ma vahyānādi unna° C °ma vahyānodi unnatā | evam eva pṛ° °ṣṭakaṇṭhāni abhū°.

अभूषि उन्नतावनतानि । तद्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेन्सुः । तद्यथापि नाम शारदिकतिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिमकं अभिनिगृह्णे उत्क्लेषन्ति तत्रैव अपकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्टु च अभिसंस्कारेण उत्थिहित्वा पांसुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेहं ॥ तस्य मे भिक्षवः पांसुकृतानि गात्राणि पाणिना प्रमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि काये शीर्येन्सुः ॥ अपि हि जितं जनपद्ग्रामेहि स्त्रीयो पुरुषा च एवमाहन्सुः ॥ कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो ॥ यापि चैषा शुभतनुवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतिना एवं रूक्षप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । सन्ति एके भवन्तो श्रमणब्राह्मणाः तण्डुलाहारताये शुद्धिं प्रज्ञपेन्ति ते तण्डुलं पि आहारं आहरन्ति तण्डुलचूर्णं पि तण्डुलोदकं पिबन्ति विविधाहि पि तण्डुलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तण्डुलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तण्डुलमद्वितीयं आहारं आहरन्तो अयं मे कायो अधिमात्रं कृशतामनुप्राप्तः अभूषि ॥ [141*] तद्यथापि नाम कालपर्वाणि वा असीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अंगप्रत्यंगानि अभून्सुः । तद्यथापि

1. B °akṣiṇā papci° BC °kṛicchra da° C °çanāya saṃpra° BC °nti | eva(C °vaṃ)m evaṃ me akṣiṣu akṣito abhū° B °kṛicchadarça ° kāṇtaṃh | C °çetaṃh | . — 3. C °sādikan tikkālāmbu hari° B °kāliktā hari° BC °ti ammilātaṃ saṃpu(C °saṃpo)ṭajā° C °jātaṃ | evaṃm evaṃ çī° B °ṣi | amilātaṃ saṃmilātaṃ saṃpuṭājātaṃ | C °ṣi amilātaṃ saṃpuṭajātaṃ | . — 5. C °bhikṣhaḥ pūrimaṃ kāmaṃ parigṛihṇiṣyā° BC °pṛiṣṭimakaṃ a° gṛihne u(B | u)ṭclaṣhya° C °traivaṃ avaku° B °prayāmi | .

7. B °ṣādhū ca su° C °tvā pāṃḍukṛi ° ṇi pāṇinā parimajjehaṃ | B °rjehaṃ tasya°. — 8. C °kṣhava pāṃḍukṛitāni gātrāṇi taṃ pā° B °pramokṣhato pā° C °rjjate pūtimū° BC °romāni kāye çīrye(C °rahe)ṃsuḥ api°. — 9. C °jitaṃ ja° B °ahi ca | evaṃm ā° C °evaṃm āhaṃsuḥ | . — 10. BC kālako dāni çravaṇo gauttamo vikāni çravaṇo gauttamo° B kālako dāni çramaṇagauttamo° B °madgulacchavi dāni çramaṇagautamo yāpi°.

11. C yāṃ pi eṣhā° BC °tanuvarṇanibhā° BC °ti etino evaṃ lū(C °va lu)kṣa° C °prabhāṇena | B °prahāṇena | . — 12. C °kṣhava eta°. — 13. BC °eko bhava° C °çravaṇa brāhmaṇo taṇḍulāhāratāya° B °ṇāḥ taṇḍulāhāratāye° B °ranti | taṇḍulacūlaṃ pi taṇḍulo° C °vividhehi pi taṇḍulavikṛitehi pi yāyenti | . — 15. C °ṇḍulaṃ me dvi° BC °tiyaṃm ā°.

16. B °kṣhavaḥ | ekaṃ° C °kṣhava ekataṇḍulam advitīyam āhāraṃ° BC °kṛiçaṃ anu° C °prāptaṃ a°. — 17. C °nitaparvāni vā evaṃ° BC °aṃgāpra° nsuḥ sarya°. — 18. BC °rṇa vivaṭṭayāṃ vā° C °gopāṇasia° B °gopānaçia° C °ṇi vivalāni vithilokenti vithikāçe° B

नाम उभयतो पार्श्वे विवटायां वाहनागारशालायां गोपानसी अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव च पांशुलिकानि पांशुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव कक्षवा अभून्सुः सर्वासामनुत्तरं कार्कश्यं । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्टकास्थिकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम तिक्तालाबु शारदिकं हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटकजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पूरिमं कायं निगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्टकमेव परिगृह्णामि उच्छ्रेष्यामि तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्छ्रहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः ॥ अपि हि जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतिना एवं लूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षव एतदभूषि ॥ सन्ति हि इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणा तिलाहार-

°lokyanti vitikāçanti e° ca pāṁçuli° C °ca pāṇḍulikāntarāṇi vivaṭāni vithilokenti vithikāmetenḥ | B °kāni pāṇḍalikāntarā ° lokyensuḥ vitikāsetsuḥ | .

3. B °ma janapadaṁ vā ushṭapathaṁ vā e° C °ushṭraṁpadaṁ vā evaṁm e kakshavakalā a° B °m eva kharakalā a ° rvāṇām anuttara sakarttavyaṁ | C °eṁ karttavyaṁ | . — 4. B C °nāma vadūnāmālī e.° m evaṁ me pṛ° C °pṛishṭhakaṇṭhasthitāni abhūnsuḥ | . — 5. BC °kaṭārako dū ° to ga ° to kṛ° B °prekāsanti | e° BC °m evaṁ akshi° C °tārako abhū ° çetsuḥ | .

8. BC °kālāṁbu çā° B °çāridikaṁ° BC °nnaṁ ami ° 6 samilātaṁ saṁpu° C °puṭajātaṁ e° BC °shi amilātaṁ samilātaṁ saṁpūṭa(B °pūṭakajjātaṁ | . — 9. BC °prishṭikaṇṭha° C °m evaṁ pa° B °rigṛihnāmi ucchesbyanti | tatrai° C °gṛihnāmi uccharecchyati tatraivaṁ eva°.

11. C °sushṭhu ca a° C °tvā pāṇḍukṛ°. — 12. B tasya taṁ me bhi° C tasya taṁ bhikshavaḥ pāṁçukṛitāni gotrā ° mārjaṁto pūtiromāni kāye romā çirshatsu | B °pūtilomāni eromāni çīryensuḥ api°. — 13. C abhi jitaṁ sā° B °sāmantehi | go° C °mehi striyo° °raako ca | e° C °hatsuḥ | B °nsuḥ kā°. — 14. C kāraka dāni çravaṇo gauttamo syāmako madgulacchaviṁ | dāni çravaṇo gauttamo yāpi° B kālako dāni çramaṇo gauttaguna ° dgulacchaviṁ dā ° me yo pi me°.

16. B yo pi me° C yāpi te sā çu° BC °varṇṇanibhā sāpi santa° C °vaṁ lupraṇena | B °lūhaprāṇena | . — 17. C °vanto çravaṇo brāhmaṇo tilāhāvatāye çuciṁ pra° B °tilāhāra°.

तायै शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । ते तिलं पि आहारं आहरन्ति तिलचूर्णं पि तिलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि तिलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ तस्य मे भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरतो अयं कायो अधिमात्रं कृशतामाप्तो अभू[ ]षि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि असीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अङ्गप्रत्यङ्गानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभूषि । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये वा वाहनागारशालाया गोपानसीअन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव मे पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्ठकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारा दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्ठकमेव परिगृह्णामि उत्क्षेप्स्यन्ति तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्चिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि

1. C te hi tilāpi āhā° BC °rali | tilacū° C °kaṁ pi pivaṁnti vividhehi pi ti° hi jāyanti | . — 2. B °ekatila° BC °yam āhara°. — 3[a]. B °reyaṁ yasya°. — 3[b]. C yasya° BC °ekatila° C °hāra aharanto ayaṁ° B °haranto | ayaṁ° BC °kṛçaprā°. — 5. C °kālaparvāni evaṁ° B °apiaka° C °bhūtaṁ | .

6. C °thā nāma° BC °evam evaṁ me ha°. — 7. B °çve vivaṭāye° C °çve vivartāye vā vāhanāçālāçālāyāṁ go° B °gopanasiantarāçi vivaṭāni vītilokyanti vītikāçanti | eva° C °vītilokyanti vītikāçanti evam eva me pāṇḍulikāhi pāṇḍukānta° B °me pāṁçulikāhi pāṁçukānta° C °tāni loke vītilokyetsuḥ | B °vītilokyensuḥ sayya°. — 9. BC °vaṭṭanaveṇī u° C °evaṁ eva me priṣṭhikaṁṭha° B °evam evaṁ me priṣṭikaṇṭha° C °bhūtaṁ. — 10. BC °çanti | eva° C °m evaṁ me bhikshavo akshishu° BC °nsuḥ | dū° B °mākrāmetsuḥ | C °mākrāmensuḥ || .

13. C tadyathā tālātikaṁ tiktā° BC °ktālāmbū hari° naaṁ ami° B °ti saṁmilātaṁ saṁpūṭajātaṁ || sa kha° C °ti samilātaṁ saṁpuṭajātaṁ | evam evaṁ me çī° ṣāṁ | ami° puṭajātaṁ || . — 14. BC °yaṁ parigṛhniṣhyāmīti | pṛi° B °eva parigṛhṇā u° C °eva parigṛhne ucchroshyati tatrai° B °shyati || tatrai°.

16. C °sādhū ca su° ṇa ucchipitvā pāṁçukṛi° ucchrihi° B °rjeyaṁ tasya°. — 17. C °vaḥ pāṁçukṛi° BC °rimārjento pā° C °pūtimulāni kā° BC °çīrshetsuḥ api°. — 18. C api jānaṁ aham° C °grāmehistriye°.

जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहंसुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतेन एवंरूपप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति खलु इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणाः सर्वंशो अनाहारतायै शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । यं नूनाहं सर्वंशो अनाहारताये प्रतिपद्येयं ॥ तस्य मे भिक्षवः सर्वंशो अनाहारताये प्रतिपन्नस्य अयं काय अधिमात्रं कृशतामापन्नः अभूषि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा असीतपर्वाणि वा एवमस्याणि मे अंगप्रत्यंगानि अभूंसु । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभूंसुः । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये शाहनागारशालाये गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव मे पार्शु[152a]लिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनावेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठकण्टका अभूंसुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभूंसुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालमभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्टकमेव परि-

1. C kālako dāni çravaṇo gauttamo adgulacchaviṁ dāni çravaṇo gauttamo yāpi° B kālako dāni çramaṇo gautamo çyā ° ṇo gauttamo ma ° ṇo gauttamo yāpi°. — 3. BC yāpi se sā (C °rā) çubha ° pi sa antarhi° C °eli evaṁluhaprahāṇeno | . — 4¹. C °kaluvo e° BC °shi santi°. — 4². C °bhavato sarvaço anāhāratayai çu° B °tāyai pratipadyeyaṁ | sa khalv ahaṁ° (6). — 5. C °tipadyanti | iyaṁ°.

6. C iyaṁ sa khalvahaṁ bhikshavo sa° B sa khalvahaṁ bhi° C °ratāye prati ° yaṁ kāye adhi° B °kāyaṁ adhimā° BC °kṛçaprā° C °prāpto abhūshi | . — 7. C °asitaparvāṇi vā evaṁrū° B °muḥ sayya°. — 8. C sadyathā°. — 9. C (a une interversion et intercale ici la phrase de la l. 15) sadya° B °rçve trivargayeyā vālanā° C °rçve trivaliye vā vāhanāgāhaçā-lāyāṁ gopāṇasī ° vartāni vithilokyenti vitikāçenti || evaṁ me pāṇḍukāhi pāṇḍulikārāṇtāni vivaṭāni vithilokenti | B °lokyanti vi ° m eva me pāṁçukāhi pāṁçupakāntarāṇi vi ° lo-kyensu vitikāmetsuḥ | .

11. C sadyathā ° ma yattamāṁ nama° B °ṭṭanāvallāṁ unna° C °m evaṁ me° BC °kaṇṭha-kaṁ a°. — 12. C sadya° B °paçyime ° ati | evam e° C °nti | etam evaṁ me° B °kāsetsuḥ | C °kāçetsuḥ | . — 15. C sadya° B °çāladikaṁ° BC °tiktalāṁbū hari ° nnaṁ amilā ° ti samilātaṁ saṁpuṭojātaṁ° C °m evaṁ me çi ° shi amilā° B °shi | amilā° BC °taṁ sa-milātaṁ saṁpuṭa(B °ṭaka)jātaṁ | .

17. BC °yaṁ parigṛhṇishyā° B °pṛshṭika° C °shṭhikaṁṭhakaṁ evaṁ parigṛhṇāti ucchreshaṁ ucchrishyanti | ta° B °gṛhṇāmi ucchashyaṁ ucchreshyanti | ta° BC °traiva ca kubja ° tāpi | .

शुष्कासि उत्क्रोशन्ति तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ न खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्छ्रिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रीयो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छविको दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतेना एवंरूपप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तः श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एत्तावत्पारमिते इमं पि न केनापि संभुणन्ति ॥ अतीतं भिक्षवः अध्वानं एतरहिं पि भिक्षवः प्रत्युत्पन्ने ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एत्तावत्पारमिते इमं पि न केनापि संभुणन्ति । न खो पुनरहं अभिजानामि इमाये दुष्करचारिकाये कंचिदुत्तरिमनुष्यधर्मं अलमार्यं ज्ञानदर्शनं विशेषाधिगमं साक्षात्कर्तुं नायं मार्गो बोधाय ॥ अभिजानामि खलु पुनरहं पूर्वं प्रव्रज्याये अप्रव्रजितो पितुः शाक्यस्य उद्यानभूमीये शीतलायां जम्बुच्छायायां पर्यंकेन निषण्णो विविक्तं कामैः विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स्या[१४३ b]त्खलु पुनः सो मार्गो बोधाय ॥ तस्य मे भिक्षवो वसतो तदनुसारि विज्ञानमुदपासि । स एव मार्गो बोधाये । न खलु पुन सो मार्गो लब्धो कृशेन वा दुर्बलेन बालानवाद्येन वा सर्वशो वा अनाहारताये प्रतिपन्नेन । यं नूनाहं

1. C °ucchrihitvâ pâṇḍukṛ° trâni pâ° mârjayaṁ. — 3. C °vaḥ pâṇḍukṛ° B °româṇi çîyeyuḥ | C °romaṇi yeshu api°. — 4^{1}. C °ushi striyo° BC °purusho ca e° B °suuḥ kâla°. — 4^{2}. C kâlako dâni çravaṇo gautamo adgulaccha° B °dgulaccha° C °çravaṇo° B °tamo yo pi°.

6. B yo pi se sâ çubhâ varṇṇa° C yâṁ pi so çubhatanuvarṇṇa° BC °rhitâ | eti° B °eva lâhâṇena ‖ C °evaṁ lukano | . — 7^{1}. C °kshavo e° B °ahi ye ke°. — 7^{2}. C °çravaṇo vâ brâ° kramikâṁ duḥ° ṭukâṁ vedanâṁ vedaya° BC °nti | tat tâvat pâ° C °mito imaṁ pi kecit nâpi santuvaṁti ‖ B °imaṁ pi kecit nâtisaṁbhuṇanti ‖ . — 9. C °taṁ bhikshavo adhvâ° hiṁ bhi° tpannehi ye ke° B °nne ye hi keci° C °vanto brâhmaṇo vâ çravaṇo vâ âtmoprakra° B °maṇo vâ brâhmaṇo vâ â° C °çariro duḥ° BC °yanti | etâ(C °takâ) ca pâramite(C °tâ) imaṁ° C °saṁsavanti | .

12. C na khalvahaṁ punar bhikshavaḥ abhi° d uttarimanu°. — 14. BC sa tasya abhijânâ° B °mi ‖ khalu° C °pûrvapravra° BC °jyâyair pravraji° B °nisharṇṇo viviktaṁ° C °nisharṇṇo | vivikta kâmair vivikta pâpa° BC °çîlaṁ vive° dya viharanti ‖ .

17^{1}. C °bodhâye B °dhâya tasya°. — 17^{2}. C °kshavo santo tadanusâri° BC °udapâsi (C °si |) sa e°. — 18^{1}. B °dhâye na kha°. — 18^{2}. C °ṇṇo sabdhyo(sa tyo) va kṛiçena vâ du° B °lakhyo kṛiçena vâ du° C °ço vâ anyo ârasyatâye pra°. — 19. BC °andârika(C

औदारिकमाहारमाहरेयं . . . . मम प्रतिचारे (?) तेन मूहप्रहाणेन . . . . सचेतनो यापयिष्यसि । वयन्ते रोमकूपविवरान्तरेषु दिव्यामोजामध्योहरिष्यामः ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूषि ॥ अहं खलु सर्वशो अनाहारं प्रतिजानामि सामन्तकेहि पि मे गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवं संजानन्ति अनाहारो श्रमणो गौतमो इमा च देवता मूहाधिमुक्ता मूहाभिप्रसन्ना रोमकूपविवरेहि दिव्यामोजामध्योकिरेन्सुः सो मम स्यात्संप्रजानमृषावादो ॥ स खल्वहं भिक्षवः संप्रजानमृषावादभयभीतो संप्रजानमृषावादं परिवर्जये जुगुप्समानो अलं भोति तां देवतां प्रतिक्षिपित्वा अनुसुखमौदारिकमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुद्गयूषपिकृतं भुञ्जिहं कुलत्थयूषं पि हरेणुकायूषं पि ॥

स खल्वहं भिक्षवः अनुपूर्वेण कायबलस्थामं जनयित्वा सुजाताये ग्रामिकाये मधुपायसं गृहीत्वा नागनन्दीकालसमये येन नदी नैरंजना तेनुपसंक्रमित्वा नदीं नैरंजनायां गात्राणि शीतलीकृत्वा येन स्वस्तिको यावसिकः तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं यावसिकं तृणमुष्टिं याचित्वा येन बोधियष्टि तेनुपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये पुरतो अन्यतरायतृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुजित्वा ऋजु प्राचीनाभिमुखो पुरिमं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिमुपस्थापयित्वा स खल्वहं भिक्षवः विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ सवितर्कविचाराणां व्युपशमाद्ध्यात्मसंप्रसादाच्चेतसो एकोतिभावा अवितर्कं अवि-

°kā)m āhā ° reyaṁ ma(C °ta)ma praticā(C °vā)re tena lū(C °hu)haprahāṇena(C °hāreṇa) saceta° B °cetanā yā° C °cetanā nāyāparīshyasi |.

2. B vayanto ro° BC °kūpe viva° C °jām adhyohari°. — 3[1]. BC °shi a°. — 3[2]. C °rvaço anāhāratāye pratipannena | yaṁ nūnāhaṁ sarvaço a ° mi | sāmantakā° BC °purusha ca e° C °çravaṇo gautamo imāṁ ca me de° B °imāṁ ca devakatā° C °tā luhā ° kā luhābhi ° m adhyaki° BC °kiretanḥ so° C °so yama syāṁ saṁ° B °mṛikhādādo ||.

6. C °khava saṁyadāna mṛishāvādabha° B °vaḥ saṁprajānā mṛishavādabha ° jānā mṛishādaṁ° C °parivarjje ju° B °alaṁmeti° C °devatā pra ° kham odāri° B °kham audāri°. — 8. BC °kvayaṁ bhi° C °mudgapūshavikṛi° B °mudgayūshaṁ pi kṛitaṁ° C °cchapūshaṁ pi ha° B °cchayūsha pi haraṇakā° C °reṇḍupūsha pi |. — 10. C °ṇa kāye varaṭhā° B °kāyavaraṭhāmaṁ yāṁayitvā su° BC °geāmitāye madhupāye saṁgṛihī(B °hi)tvā nāga-(C °gama)nadīkāla° B °mayena nadī° C °maye yana nadī nairaṁjanāo tenopa° B °ikṛitā yena° BC °ko yāvaṇikaḥ teno° C °stiko yāvaçikaṁ tṛi° B °stikaṁ yāvaṇikaṁ tṛiṇamushṭhikaṁ yāci° C °yācitvā yena bodhiyashṭiye pu° B °tenanupa° C °anyatarāgraṁ tṛi° B °tṛiṇasaṁstaraṁ° C °trishkṛitya pra ° di paryyaṁkam ā ° ju prācīnā ° rimāṁ kāye praṇi° B °kāye praṇi° BC °ṇidhāya prati° C °m evaṁ kāmai° BC °kāmai viviktaṁ pā° C °tarka savicā°.

18. B sa vitarka° C °tarkkasavicāraṁ vyu° B °dāc caitaso° C °ekotībhāvā° C °jaṁ pratiṁ° B °rāṇā sa pī°.

चारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स प्रीतेर्विरागादुपेक्षको च विहरामि स्मृतश्च संप्रजानं सुखं च कायेन प्रतिसंविद्या[143a]मि यत्त आर्या आचिक्षन्ति उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स सुखस्य च प्रहाणा दुःखस्य च प्रहाणात्पूर्वे च सौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाद-दुःखासुखमुपेक्षास्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन . . . . अभिनिर्णामयामि । स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यामि च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां ॥ सत्वां प्रजानामि इमे भवन्तः सत्वाः कायदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादकाः मिथ्यादृष्टिकाः ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपातं नरकेषूपपन्ना ॥ इमे पुनर्भवन्तः सत्वा कायसुचरितेन समन्वागताः मनःसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिका ते सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगतिं स्वर्गं कायं देवेषूपपन्नाः ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन परिशुद्धेन पर्यवदातेन अनङ्गणेन विगतक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिञ्ज्यप्राप्तेन रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानदर्शनप्रतिवेधाये चित्तमभिनिर्हरामि अभिनिर्णामयामि अनेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरामि । सय्यथीदं एकां पि जातिं द्वे पि जाती त्रयो पि जाती चत्वारो पि जाती पंचापि जाती दशापि जाती विंशति जाती त्रिंशति जाती

1. B °prīto virā° C °prīte virāgād uvakṣeṇa° BC °smṛtiścaṃ ca° jāna su° C °āryya acikhanti u° B °upakshakaḥ°. — 4. C sa sukhasya prahāṇāt pūrvaṃ ca sau° B °saumanasyayor a° C °staṃgamād duḥkhā° ddhaṃ cartha diyā°. — 5. C °kshavas tathā° BC °cittena abhi° C °ṇāmayomi | B °ṇāmayena sa di°.

6. C °krāntāmānu° B °shyantena sa° C °satvā pa° B °paçyati cya° BC °cyavantāṃ upapadyantāṃ(C °ntā) suvarṇṇāṃ duvarṇṇāṃ suga° B °rga hīnāṃ° C °hīṇāṃ praṇī° BC °gāṃ sa°. — 8. C °bhavanto satvā kāyo duçca° B °kāyo duçca ° na samatvāgatā° C °āryyenām apa° B °ṇāṃ avāda° C °dakā mithyādṛishṭikāto saṃmyagdṛishṭikarma ° heto taddhetoḥ taupratya° durgatiṃ vini° C °shūpapannāḥ | B °nnā ime°.

11. BC °r bhagavantaḥ° B °kāyo sura° C °āryyāṇāṃm ana° BC °kāḥ saṃmyagdṛishṭikā te sa(C °saṃ)myagdṛishṭikarma °ddhetoḥ taupratya° C °devaṃshūpapannaḥ || . — 13. C °kshavas tathā° C °anaṅgaṇena vigatopakleçena mṛ° B °anaṃgatena vigatena kle ° dukarma° C °karmaṇīyena sthitenāṇijyaprā ° nekavidhi pūrvaṃ nivā°.

17. B °ekaṃ pi jātiṃ duve pi jātiṃ tra° C °ekam api jātiṃ drayam api jātiṃ tra° BC °yo pi jātiṃ catvā° C °ro pi jātiṃ pacam api jātiṃ daçam api jātiṃ viṃçam api jātiṃ triṃçam api jātiṃ catvāriṃçad vā jāti paṃcāçaṃ vā jātiṃ jātiṃçataṃ° B °paṃcāçaṃ vā jātiḥ jātiçataṃ° C °taṃ vā jātiṃsahasraṃ vā jātiṃ anekā pi saṃvartakalpā vā saṃvartavivartakalpā vā anekā pi saṃvartakalpā anekāpi vivartakalpā anutrāham āsi | evaṃnā° B °ayutrāham āsi | evaṃnā° C °ro evaṃmāyuḥ° B °saṃvedai ca ta°.

चत्वारिंशद्वा जातीः पंचाशं वा जातीः जातीशतं वा जातीसहस्रं वा अनेका पि संवर्तकल्पा वा अनेका पि संवर्ता अनेका पि विवर्ता अनेका पि संवर्तविवर्तकल्पा अमुत्राहमासी एवंनामा एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी । सो ततो च्युतो अमुत्र उपपद्ये ततो च्युतः इहत्वमागच्छामि इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वनिवासमनुस्मरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथ समाहितेन चित्तेन परिशुद्धे[43b]न पर्यवदातेन अनंगणेन विगतोपक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिञ्ज्यप्राप्तेन रात्र्याः पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटनकालसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषर्षभेण पुरुषधौरेयेण पुरुषाजानेयेन पुरुषपद्मेन पुरुषपुण्डरीकेन सत्पुरुषेण महापुरुषेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना गतिमेन स्मृतिमेन मतिमेन धृतिमेन द्युतिमेन सर्वशो सर्वत्रताये ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तं एकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमना ते भिक्षवो भगवतो भाषितमभ्यनन्देंसुः ॥

अथ शुद्धोदनः स्वप्नं पश्यति ॥

पश्यामि पुत्र सुपिने रतनावनद्धं
अभ्युत्थितं गजवरं मणिजालछन्नं ।
मध्ये पुरस्य अष्टनावस्थितो च रात्रौ
निर्धावते पुरवरा अभिनिष्क्रममानः ॥
तं दृष्ट मह्य सुपिने विपुलं च हास्यं
अभ्युत्थितं रुदितमेव च अप्रमेयं ।
कम्पे च मे संपरितप्तं शरीरमन्त-

4. C so tataḥ cyuto u°padyate | tato° B °dye | tato cyutaḥ iochatvam â° B °iti sakâraṁ° C °iti sâkâlaṁ so deçaṁ°. — 5. C °kshavas tathâ° B °çuddhe paryavadâtena cittena pariçuddhena° C °anañganena vi° dunâ karmaṇena sthi° niñjyena prâpto° B °me aruṇodghâtakâle sama° C °ruṇoghâṭakâ° B °rajanyâṁ ya° C °jñena purushapa° C °dhṛitimena dyûtimena sarvaço sarvatratâye jñâtavyaṁ prâptavyaṁ boddhavyaṁ sarvan taṁ e° B °ekacittaṁ ksha° ttarâyâṁ samyaksaṁbodhi° C °ttarâ samyaksaṁ°.

12. C °ttamanâ tecra bhi° shitam abhyanandetsuḥ çuddho° B °detsuḥ || . — 14. C °dana sva° BC °ti paçyâ°. — 15. B °tra çupine° BC °ratnâva° C °gajavaro maṇijâlaṁ cchannaṁ°.

17. C °purusha adhva° BC °sthitâ râ° B °râtre nirddhâvito | puravarâ° C °râtrer nirddhâvito | punaḥ varâ abhishekaṁ pramânaḥ yaṁ dṛi°. — 19. BC taṁ(C yaṁ) dṛishṭvâ mahya° C °ruditaṁ ruditaṁ evaṁ ca a° B °meyaṁ kampe°.

21. C °me sapari °rîraṁ antaḥkhaṁ° B °haṁ | samuddhatâni kiṁ tu bhari° C °ddhatâni kin tu bha°.

दृष्टं समुद्गमति किं नु भविष्यते या ॥
अथ लोकपाल अवचू मनुजप्रधानं
मा भाय भूमिपति संजनयाहि हर्षं ।
हन्त शृणोहि फलं यं सुपिनस्य तत्वं
समुत्थितं बहुजनस्य विबोधनार्थं ॥
एषो महागुणधरो विजहित्व राज्यं
द्वितियामथैव चतुरा स्वजनं च स्फीतं ।
निःसंशयं वरवर्न अनपेक्षमाणो
निर्यास्यते पुरवरा विदितं स भोतु ॥
एतस्मिं निर्गते अनेकविधं ति दुःखं
आयिष्यते सुपिनि यं हसितं ति सत्वं ।
यं रोदसि सुपिनि द्वानि सुखं अनन्तं
श्रुत्वा भविष्यति खिनं जितशुसंघं ॥

मातुःस्वसापि सुपिनं पश्यति ॥

मातुःस्वसा अवच कांचनराशिवर्णं
पश्यामि पुत्र सुपिने ऋषभं सुजातं ।
श्वेतं सुचारुककुदं अतिरिक्तशृंगं
शृङ्गारसंस्थितगतिं प्रतिपूर्णदेहं ॥
सो गर्जति सुमधुरं कपिलाह्वयातो
निर्धावते हृदयदृष्टिपथं हरन्तः ।
न च कश्चि तं प्रसहते अभिगर्जमानं
प्रतिगर्जितुं कुमुदराशिनिभं सुजातं ॥

2. C °avocat | manu° B °avaca anuja° BC °dhânam abhâya bhû° B °rsham hanta°. — 4. C hamta° BC °phalayam supi° C °nârtha | .

6. B °jyam dvitîyâ tathai° C °jyam dvitîyam ca tathai° BC °caturo sva° B °sphîtam nih°. — 8. B °çayam abdam anape° C °çayam avaram anape° BC °puravarâh vi° B °viditam bhotu ‖ C °bhonta ‖ . — 10. C etasmiñçca ni° °pini mam hasitam ti satvam | .

12. B °supinam dâni sukham anantaram çru° C °supinim ma yâni sukham anantam çru° B °shyati | jinam° C °trusaṅghân | . — 14. C °svaçâ avaca°. — 15. B °çyâmi ‖ pu° C °rishabha su° B °jâtam çve°.

17. C °kudam atiriktam çriṅgam çriṅgârasaṁsthitagatipûrṇṇa° B °ktaçriṅgam °sthitam gatipratipûrṇṇa°. — 19. BC °ti madhu° °to niddhâ° C °vate drishtipatho haranto ‖ B °ntah na ca ka°.

21. C na kaçcit prasa°.

तं देवराज अवचू करुणं वदन्तं
मा रोद शाक्यकुलनन्दनजातराग ।
वक्ष्यामि ते अवितथावचनं विजानं
आनन्दयामि उपजानय त्वं सुखानि ॥
अलक्त[144a]शुद्धचरणं कुशलोपपेतं
एषो नरर्षभ गतीमतिनां विधिज्ञः ।
हित्वा जनं पुरुषसिंहवरो पुरे च
निर्गम्य ते अभिलषे पुरुषर्षभत्वं ॥
सो पि अमृतं अचलमच्युतमप्रकम्प्यं
निर्वाणमप्रतिसमं प्रतिबुद्धचक्षुः ।
निर्दिश्य तं पुरुषसिंहशतं महर्षिः
यं श्रुत्व तीर्थिकगणा दिशतां व्रजन्ति ॥

यशोधरापि सुपिनं पश्यति ॥

अथ राहुलस्य जननी इदमब्रवीत्यि
मैत्रोत्तरेण मदनेन निबद्धचित्ता ।
देव शृणोहि यथ अद्य मयापि दृष्टं
सुपिनं मनोरमं फलं च मे तद्भवेयात् ॥
शुद्धोदनस्य किल राजकुलं नरेन्द्र
मेघो समन्तं घनेन समाददन्तो ।
लोकत्रयं प्रवरतोयधरो सुघोषो
विद्युत्प्रदीप विप्रद्योतयंतो बहूनि ॥

1. C taṁ de° BC °avaca ka° C °rudanto årodanâ° B °ntaṁ årodanâ° BC °kulânanda° C °rágaṁ | B °róga va°. — 3. C vakshâmi te° B °mi taṁ avi° BC °tatharacanaṁ vijâla (C °vijono) ânanda° C °pajâni ea taṁ sukhâ° B °pajânaya sukhâni alya°. — 5. C °lopayotaṁ | e °rshabha bhagavatînâṁ vidhijña hi° B °gatînâṁ vidhijñâḥ hi°.

7. B °trâ jânaṁ° C °trâ jâlaṁ ca puru° B °vara | pu° (ou °varâ pu°) B °nirgamya | te a° BC °abhilashaṁ purushadabhatvaṁ so°. — 9. B so pyataṁ acala° C so py etam acala °prakampya nirvâ° B °prakampyaṁ | nirvâṇaprati° kshaḥ ni°.

11. BC °çrutvâ ti°. — 13. C °çyati sâprataṁ | . — 14. B °râhurasya ja° bravît || mai° nena maṇiba° C °citto | .

16. BC °supinaṁ pi mano° C °bhaveyâ | . — 18. B °kulâ nare° C °kulo nare° C °meghaḥ sama° BC °manta kshaṇe° C °na ca samâ° B °nto loka°. — 20. C °pravaratoya° BC °dharâ sugho° C °dyutpradîpa vilolayato ba° B °dîpa vimalodayato bahûnâṁ | ° C °hûtâṁ | .

सो शीतलं विमलमप्रतिमं प्रसन्नं
वारि प्रवृष्य मधुरं अभिगर्जमानो ।
वर्षेति सागरधरो शयने निदाघं
एषो पि अनाःसुखितो न सहांपतीको ॥
ब्रह्मा अथ उपगमित्व इदं अवोच
तां राजहंस्य जननीं शृणु मा विषीद ।
इदं फलं तव अयं सुपिनो महार्थो
संपूर्यते अचलमेव जनेहि प्रीतिं ॥
शुद्धोदनस्य अयमात्मजो चात्रनेत्रो
लोकत्रयं जलधरो इव वर्षमाणो ।
प्रह्लादयिष्यति महापरितापतप्तान्
धर्मं ध्रुवं कथयमप्रतिमं जनेत्वा ॥

बोधिसत्त्वो पि पंच महासुपिनां पश्यति । परमसंबोधिप्राप्तो श्रावस्त्यां भिक्षूणां व्याकरोति ॥ तथागतो भिक्षवो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो पंच महासुपिनानि अद्राक्षीत् ॥ तथागतस्य कतमानि पंच ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वे सम्बोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उच्चशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरु पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे च महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि । दक्षिणे पि महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभून्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं प्रथमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

1. BC sâ çîta° B °vimasu aprati° C °vimalaṁ pratimaprasannaṁ° B °prasaññnaṁ vâripravishto madhu° C °pravishṭamadhu° garjjamânaṁ | B °mânâ varshe°. — 3. B varsheti sâ° C varshati dhârâdharasâgaraçayanaṁdâghaṁ esho° B °dâghaṁ dharmaṁ esho pi tanta sukhito na sukhâpatiko bra° C °esho pi to antasukhito na sukhâyati | ko bra°. — 5. B brahmâ | atha upâgami° C ko brahmâtha upâgamitvam idaṁ avocat | tâṁ râ° B °janani çri° C °janani çriṇu mâṁ nishâde | B °shâda i°.

7. C itthaṁ phalaṁ° BC °supine ma° B °rtho saṁpûrya° C °pûrvate° BC °ca phalaṁ°. — 9. B çuddhodanya a° BC °mâṇo pra°.

11. C °shyati mamahâ° B °taptâu | dha° pratimaṁjanetuṁ ha° C °pratimajjanetuṁ | . — 13³. C °supinaṁ ca pa°. — 14. C °kshavaḥ pûrvaṁ saṁbodhi° B °pûrvasaṁbodhâ° saṁbodhi pañca° C °supinâ adrâ° B °drâkshit | .

16. BC °pûrvasaṁbo° C °uccaçayanam abhû°. — 17¹. C °bimbopamaṁ abhûshi | . — 17². BC °mâ vâho ohitâ abhûshi || paçci° C °kshiṇa vâhâ o° B °ṇâ vâhâ ohitâ a°. — 19¹. BC dakshiṇâni mahâ° B °pâdatalâni o° bhûtaḥ || . — 19². C °gatebhi bhikshavo pû° BC °pûrvasaṁbodhi°.

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलादभ्युद्गम्य यावन्नभमासद्य अस्थासि ॥ तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसं[144b]बुद्धो इमं द्वितीयं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितका प्राणका कालशीर्षका पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि छादयित्वा अस्थान्सु । तथागतो भिक्षवः पूर्वं सम्बोधिमनभिसंबुद्धो इमं तृतीयं महास्वप्नमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुना नानावर्णा अनेकवर्णा च चतुर्हि दिशाहि वैहायसं गत्वा तथागतस्य पादतलानि उपनिक्षिपित्वा सर्वश्वेता अपविद्धिन्सु । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं चतुर्थं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमं चंक्रमे । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं पंचमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उत्तमशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरुश्च पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि दक्षिणे महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभूषि । यं पि भिक्षवः तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलाद्भ्युद्गम्य यावन्नभमासद्य अस्थासि । यं भिक्षवः तथागतेन इमं च लोकमभिज्ञाय

1. C °kshavo pû° BC °pûrvasaṃbo° B °sya sîhinikâ nâma tṛi° C °bhyuigamya° B °bhyugamya yâvannâbha°. — 2. B °pûrvasaṃbo° C °rva bodhi ° sahimsaṃ adrâ°. — 4. C °kshavah pû° BC °pûrvasaṃbo° C °prâṇakakâla° BC °rshako pâ° C °sthâtsuḥ | . — 5. C °gatehi bhi° C °pûrvabodhi° B °pûrvasaṃbo°.

7. C °kshavo pûrvasaṃbo° B °nânâvarṇṇo ane° tuhi diçâ° C °çâhi caibhyasam âgatvâ ta° C °pâdotatalâni° B °upakshipitvâ sa° C °upajighitvâ sarveçvetâ apa° BC °apariddhyetsuḥ | . — 9. C °to hi bhi ° rva bodhi° C °catur mahâ°.

11. BC °pûrvasaṃbo° C °buddhasya mahânto mî° B °mâno cakramaṃ cakrame | C °maṃ cakrame | . — 12. C °imaṃ pañca mahâ ° drâkshit || . — 14. C °kshavaḥ pûrvasaṃbo°. — 15[1]. C °bimbopanam a°. — 15[2]. B °vânâ sâbo ohitâ abhûshi || pa ° kshiṇa vâhâ ohi° C °kshiṇe vâhâṃ ohi° B °bhûshi | dakshi°.

17. C yaṃ pi me bhi° BC °gatena anu° C °ttarâ saṃmyaksaṃbodhim anabhi° B °ddho | ayaṃ° C °mahâsvasvapnasya°. — 18. B °thâgataḥ pûrva saṃ° C °thâgato pû° B °sya sîhinikâ nâma° BC °nâbhimaṇḍa° B °d abhudga° C °dgasya yâ° B °yâvannâbha° BC °bhanâsâdya° C °asthâsi | . — 20. C °kshavo ta° C °paraṃ ca lokaṃ sadevakaṃ lokaṃ samâra°

परं च लोकमभिज्ञाय सदेवकं लोकं समारकं सब्रह्मकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सदेवमनुष्यां वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिपरिवर्तं द्वादशारमप्रवर्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनः लोके सह धर्मेण यमिदं चत्वार्यार्यसत्यानि । यथेदं दुःखं आर्यसत्यं दुःखसमुदयमार्यसत्यं दुःखनिरोधं आर्यसत्यं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदार्यसत्यं । इमां च पुनर्भिक्षवः तथागतस्य एवंरूपां धर्मदेशनां श्रु|145ᵃ|त्वा भूम्या देवा घोषमुदीरयेन्सुः एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिपरिवर्तं द्वादशारं अप्रवर्तितं केनचि श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा ब्रह्मेण वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखमिति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । भूम्यानां देवानां घोषं श्रुत्वा अन्तरीक्षचरा देवा चातुर्महाराजिका त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिपरनिर्मितवशवर्तिन इतो तत्क्षणं तन्मुहूर्तं यावद्ब्रह्मलोकं घोषमभ्युद्गम्य एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे त्रिपरिवर्तं द्वादशारं अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं अप्रवर्तितं केनचित् श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखं इति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधः अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति । अयं तस्य महासुपिनस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितकप्राणका कालशीर्षा पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि छादयित्वा

BC °prajām sadevamānushā(C °shyāṇā)yām vārā° C °ṛishipatane° B °pravartitam | tri° C °pravartitam tripari° çakāra apra° B °çakāram apra° C °çravaṇena vā brā° B °çramaṇena brā° B °tyāni ‖ sayya°.

4. BC °tyam duḥkhamsamuda° C °nirodham āryasatyam duḥkham āryyasatyam duḥkhasamudayam āryasatyam duḥkhanirodha āryasatyam duḥkhanirodhagāmili prati° BC °pratipadam A° tyam I°. — 5. BC imam ca pu° C °evarūpām dha° nām kṛitvā bhūmyām de° B °yetsuḥ a° C °yetsuḥ | eshā mā° kram pravartitam tripariva° BC °dvādaçākāram apravartikam kenaci çrama(C °ciççrava)ṇena° B °brāhmaṇena vā devena vā brāhmaṇena vā māreṇa° C °devena vā māreṇa° B °sī pratipaditi ‖ tam bha° BC °lokānukampāya(C °ye) ma° C °janakasyā° BC °ṇām ca bhū°.

12. C bhūmyām devānām gho° rikshavarā devāç cātu° B °kshecarām devā° C °rmitavasava° BC °vartita ito° C °tmuhurtta yāvadbrahma° gaccho bāraṇa° BC °dvādaçākāram a° C °kram pravartitam kenacit çravaṇena° C °reṇa vā kenacid vā puna loke saha dharmeṇa idam° C °rodho ayam du° B °pratipraditi ‖.

18ᵃ. BC °pāko yam°. — 18ᵇ. BC °kshavaḥ te tathā° C °pūrva sambo° çīrshakā pāda° B °çīrsha pāda° sthāneḥ bahu etāhi bhi° C °neḥ | bahu etām bhi° tā yāvan tathā° BC °angulim sangakshyam de°.

अभ्यात्सुः यच्च एतर्हि भिक्षवः जनता या तथागते अधिकारकर्माणि कृत्वा कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगतौ स्वर्गकाये देवेषूपपद्यन्ति । अयं तस्य स्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुना नानावर्णा चतुर्हि दिशाहि वैहायसं समागत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघित्वा सर्वश्वेताः अप-विक्रिंसुः चत्वारिमे भिक्षवः वर्णाः कतमे चत्वारः क्षत्रिया ब्राह्मणा वैश्या शूद्राः ते तथागते ब्रह्मचर्यं चरित्वा अकोप्या चेतोविमुक्तिं प्रज्ञाविमुक्तिं साक्षात्कुर्वन्ति । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमे चंक्रमे पुरस्तिमायां पि च भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो [145b] मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अ-नध्यवसितो अनधिमूर्छितो अनुपलिप्तचित्तो । दक्षिणायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । पश्चिमायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपि-ण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । उत्तरस्यां पि भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासन-ग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तो । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको यं तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमां पंच महास्वप्नां अद्राक्षीत् ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमनास्ते च भगवतो भाषित-मभ्यनन्दे ॥

2. BC °pâko yaṁ°. — 3. C °kshava ta ° sya pûrvasaṁbo ° ṛṇâ anekavarṇṇâ catu° C °samâtutvâ tathâ ° tâḥ uparijhiñnaḥ | catvâri° B °uparijhinaḥ° C °kshavaḥ katame catvâro kshetriyâ° B °raḥ kshetri brâ ° drâḥ ye tathâte bra° C °drâḥ ye tathâ ° hmacaryya cari° sâkshân kurvanti | .

7ᵃ. BC °pâko yaṁ°. — 7ᵇ. C °gate pûrvasaṁbo ° rvata upari° B °mâno cakramaṁ ca-krame pu° BC °rati | tatrâ° C °pi ca bhikshavaḥ satkṛto mâni° B °mâṇito pû ° çayanâçana-glâ° B °pratyabhai° BC °shkârânâṁ° B °mûrchiḥ anu ° tto dakshi°.

11. C dakshiṇayâṁ pi ca bhikshavaḥ di° C °mâṇito pû° B °ṇâṁ anavadhyasito anadhi° C °mûrchitaḥ° B °anupaliptacittoḥ paçci° C °citto | . — 14. C °kshavaḥ di° C °apacâyito lâ pûjitaḥ apacâyito lâbhi ci ° sitaḥ anadhimûrchito anupaliptacitto.

17. C uttarâyâṁ pi ca bhikshavo di° BC °rati | tatrâ° C °apacâyito lâbhi cîvarapaṇa° B °bhi cîvarapâ° C °sitaḥ anadhi° B °nulipta° C °tto | . — 20. C °pûrvasaṁbo° BC °ma-pnâṁ adrâ°.

21. B °ad bhagavân | .

इति श्रीमहावस्तुअवदाने शुद्धोदनस्य पंच महास्वप्ना समाप्ता ॥

बोधिसत्वस्य दानि एतदभूषि । दुष्करमिदं अगारमध्ये वसन्तेन एकान्तसंलिखितं एकान्तमनवद्यं एकान्तपरिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं । यं नूनाहं अगारस्मानगारियं प्रव्रजेयं ॥ बोधिसत्वो राजानमामन्त्रयति प्रव्रजिष्यामि ॥ राजा आह ॥

मा दानि मा कमललोचन चारुरूप
शोकं लभे सुविपुलं त्वय विप्रहीणो ।
माता च ते असुलभं मरणं निगच्छेत्
ततः कीदृशं सुखमेतं तथा विशिष्टं ।
यस्य कृतेन मम च स्वजनं स्वराष्ट्रं
त्यजिष्यसि बहुदुःखो हि स विप्रयोगो ॥
पर्याकुला मि दिशता प्रतिभान्ति सर्वे
शीतोष्णदंशमशकावृतभूमिभागा ।
वसो वनेषु मृगवारणघातिकेषु
भैरवभैरवरुतेषु महाभयेषु ॥
निष्कान्तरेण मनसा कृतमोक्षबुद्धिः
मार्गं च ताव मम पुत्र वर प्रसीद
जीवामि यावदहं याव च सा इहेव ।
किंकारणं तव विनिर्गमनं निशाम्य
न[146ᵃ]त्वं विनाशमुपयास्यति मे शरीरं ॥

1. B iti çrîçuddhodanasya° C °svapnaṁ samâptaṁ ‖ B °svapnân samâptaṁ ‖ . — 2¹. B °shi dushka°. — 2². C °madhyâvasanto ° hmacaryya cari°. — 3. B ya nûnâ° C °riyaṁ vrajeyaṁ | B °jeyaṁ bo°. — 4¹. C °jishyati ‖ . — 4². C °âhaṁ ‖ .

6. B mâṁ dâ° BC °nê mâṁ ka° C °rûpaṁ ço° B °labhetuḥ vipulaṁ trayâ hi vipra°. — 8. BC mâ mâtaraṁ ca ahaṁ ca trayâ vihîno | C °ṇo | asurabhi mara° BC °kîdṛçam duḥkhaṁ sukhaṁ ita(C °to) yad viçi°. — 10. BC °mama ca bandhu sva(C °sva)janaṁ° C °saṁ sarâshṭra çeyyasiyasi ahahu° B °shṭraṁ çrajyâsiyasi ‖ bahu° BC °duḥkhâ(C °ḥkha) viya viprayogo paryâ°.

12. C °kulâni diçatâṁ pratibhonti° BC °rve | çî° C °shṇadaçama° B °bhâgâ tra° C °bhâgâ trâ°. — 14. B trasau vane° C trâsau vane° BC °raṇaghatiikeshu° B °keshu | bhairavabhîrava° C °keshu bhairavabhîruvaru° B °ravabhîra° BC °yeshu ni°.

16. B °buddhiḥ | âryaṁ(?) ca tâvat mama pu° C °buddhiḥ âryyaṁ ca tâvat mama putravara prasîdaḥ | jî° BC °yâvacca ahaṁ tâvaca(C °va ca) sâ i° C °haivaṁ B °haiva kiṁ°. — 19. B °ṇaṁ | tava° C °ṇaṁ | tavaṁ vi°.

राज्ञा दानि पंचानां राजान शतानां प्रेषितं । आगच्छथ कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ ते दानि आगता कुमारं बहुप्रकारं याचन्ति । मा अभिनिष्क्रमाहि त्ति ॥ बोधिसत्वो दानि राजानं च ते च राजानो एतदवोचत् ॥ सचेत् मम महाराजा चतुर्हि पदेहि प्रतिभूको भवति प्रतिजानामि ते राज न निष्क्रमिष्यं पुरवरातो ॥ राजा आह ॥ भवामि ते प्रतिभूको पदेषु चतुर्षु शीघ्रं पुत्र उदीरेहि पुरा प्राणा जहन्ति ॥ कुमारो आह ॥

यौवने वर्तमानस्मिं जरा मे मा खु आगमे ।
आरोग्ये वर्तमानस्मिं व्याधि मे मा खु आगमे ॥
जीविते वर्तमानस्मिं मरणं मा खु आगमे ।
संपत्तीषु रम्यासु विपत्ति मा खु आगमे ॥
तदा हिक्कारहक्कारा देवसंघा प्रमुंचिषु ।
साधु साधु महासत्व साधु अप्रतिपुद्गल ॥
सुभाषितान्ते एतस्मिं सर्वा परिषा इयं ।
हृष्टा आत्तमना सर्वे प्रीतिसुखसमर्पिता ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखशोकसमर्पितः ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्वमिदमब्रवीत् ॥
स्थानं हि पुत्र जानाहि यस्य एतं न विद्यति ।
जरा व्याधि मरणं च विपत्तीषु न मे गतिः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त त्रिषु महाराज पदेषु प्रतिभूर्भव ।
ततो मया विनाभावो न ते जातु भविष्यति ॥

1[1]. B °preshitham âga° C °shitam âga°. — 1[2]. C °kâmah | B °kâmo te dâ°. — 2[1]. B °nti mâm a° C °nti mâm a°. — 2[2]. B mâm abhi° C mâm abhi° C °mâhîti | B °mâhinti bo°. — 3[1]. B °tvo | dâ°. — 3[2]. BC °dehi prâti antako bhavati(C °ti |) mama pratijâ(C °jo)nâmi te râjânam nishkra(C °shka)mi°. — 5[2]. C °te prâtibhu ° turshu çî° B °putro udî°.
6. B kumâra â°. — 7. C °mânesmim° BC °me mam su âgame | . — 8. BC ârogya va° C °mânesmim vyâdhim me° BC °me matsu â°. — 9. C °mânesmim° BC °nam me khu âgamam | . — 10. BC °ramyâsu vi° C °vipattimam su âgamam | B °tti mam su â°.
11. B yathâ hikvâraukvârakilikilâ karetsu ca | C yathâ hi kâlakilikilâ karetsu devasam°. — 12. B mahâsâdhu satvasâdhu ca çîghrame apratipudgala yeshu || C °mahâsatva sâdhu çîghram apratipudgalah. — 13. B °shitan te eta° C °shitam te eta° BC °parishad iyam | . — 14. BC citto âttama° C °rpitâh | . — 15. C °rpito | .
16. C °rnehi na netre°. — 17. B °sya etena vi° C °sya etat na vi°. — 18. C °vipattim vâ°. — 20. BC hantas trishu° B °pratirbhâ bhava | .

राजा आह ॥

ददामि तेषु पुत्र पदेषु प्रतिभूतामहं तव ।
ततो निवर्तये चित्तं मूने उदाहरतो भव ॥

कुमारो आह ॥

दिव्या मे भोन्तु कामगुणा ते च भोन्तु सर्वदा सुखा ।
ते च नित्या शुभा भोन्तु अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥
अप्सरा मधुरं गगने परिगायेन्तुः वरबुद्धिवरं प्रवरं ।
मधुरं सखिलं सुखिनं सहितं वरनूपुरमण्डनआभरणा ॥
न खु रज्यति सत्पुरुषस्य मनो मदनेषु यादृशमुदाहरति ।
विवहिष्यति काञ्चनबिम्बनिभां वसुधामनेकलब्धार्थचितां ॥
एवं च दुःखितो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
प्रसीद पुत्र कस्य सुखा कामगुणा तथा शुभाः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त अन्यानि वक्ष्यामि द्वे पदानि महीपते ।
यदिच्छसि एवं समानं तेषु मे प्रतिभूर्भव ॥

राजा आह ॥

इदमभ्युपगच्छामि प्रतिभूत्वं अहं तव ।
द्वेहि पदेहि [146b] आख्याहि मा च विप्रवहाहि मे ॥
अहंकारं ममकारं मा संजाये कदाचि भो ।
महन्तो त्वो वा महीपाल अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥

2. BC na vāmiṣu pu° B °tibhūtām a° C °tibhūtam ahaṃ tataḥ | . — 3. C °rtaye cittaṃ mamam udāharato bhavat | B °cittaṃ me mūle sudāharato bhava ‖ . — 5. BC divyaṃ me bho° C °ca bhontu sadā sukhā | .

6. B °bhontū a° C °pratirbhūr bhavaḥ | . — 7. C apsarāṃ ma° B °dhura gaga° C °gagane pa° BC °parimāyetaṃ° C °ddhipravaraṃ | B °ddhipravaraṃ varaṃ | . — 8. C madhuraṃ sakhinaṃ sahitaṃ sahi° BC °varānu(C °nū)pūramaṇḍanābharaṇā ‖ . — 9. BC na khu rājyāyaṃni(? C °rājyāni) sapu(B °tpu)ru° C °ni udāhati B °ti si°. — 10. BC vivahi° B °shyati | kā ° nibho vasu° C °nibhan vasundharāṃ ano ° labdhārthā tāṃ | B °labdhārthaṃ nicitāṃ ‖ .

11. B °ḥkhitāṃ rāja māram abravīt | C °rājā māraṃ ca eta°. — 12. C °sukhakāmaninda tathā° B °khākāmaninda tathā° C °çubhā | . — 14. C hantu a° B °kshyāsi dve°. — 15. C yadicchasi me samānā ° r bhavaḥ ‖ .

18. C dvihi pa ° hi mā ca vi°. — 19. C °mamākāraṃ ātmajāye° B °mā sam jāye°. — 20. C °hanto vā ma° BC °pāla ahaṃ me pra° B °tirbhū bha° C °r bhavaḥ | .

ततो महेश्वरा वाचा व्याहरेन्सु नभे स्थिताः ।
त्वं खु मेध्यसि संबुद्धो सर्वबन्धनसूदनो ॥
किंकारणं न तेषां हि वचनानां सदेवके ।
लोके ऽस्ति उदाहर्ता यानि भाषसि चक्षुमां ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखशल्यसमर्पितः ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्त्वमिदमब्रवीत् ॥
नामाप्यहं न जानामि एतेषां पुरुषोत्तम ।
पदानि यानि कीर्तेसि नाथ प्रतिभुवो ऽहं ॥

कुमारो आह ॥

अलं चिरेण एकस्मिं पदे प्रतिभुवो भव ।
ततो इहैव निवसिष्यं रम्ये कपिलसाह्वये ॥
भवे दानि अहं पुत्र एकस्मिं पदे तव भवे ।
प्रतिभुवो शीघ्रं ब्रूहि उपगतं मया अह ॥

कुमारो आह ॥

इहैव वसतो मह्यं प्रासादवरलोकके ।
सर्वनीवारणापगतं चित्तं मे वर्ततां वशात् ॥
ततो देवा च यक्षा च गन्धर्वा च सदानवा ।
नागराक्षससंघाश्च अहो धर्मं उदीरयन् ॥
अहो परमवादिस्य परमार्थाभिकाङ्क्षिणो ।
अत्रं परमवाक्यानि प्रभवन्ति मुहुर्मुहुः ॥
ततो दीनमनो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
नात्रावासो मह्यं पुत्र अशुचेवं प्रमुचति ॥
ततो देवमनुष्याणां प्रामोद्यजननीं गिरां ।

1. B °çvaro vā° BG °retau nabho sthitaḥ ||. — 2. C °ndhanasudanaḥ |. — 3. C °ṇa ca teshāṁ vaca° B °shāṁ ca vaca°. — 5. C °rpitāḥ |.
7. C °ttamaṁ | B °ttamaḥ |. — 8. BC pādāni yā° C °si nāti prati°. — 10. C °de prātibhu°.
11. C °hvayaṁ |. — 12. BC °putro eka° C °de tadbhavet | bhave prā° B °bhave (? os bhavo) |. — 13. C prātibhu° BC °ghraṁ kruhi u° C °mayā ||. — 15. C ihaivaṁ va° °varalambake |.
16. C °varaṇopaga°. — 17. C °devavā ca ya°. — 18. BC °rayaṁ ||.
21. B °m etat abra° C °m etam abravīt |. — 22. BC nātravaso°. — 23. B °shyāṇāṁ prā° °ni girā |.

बोधिसत्वो उदीरेन्तो पितरं समभ्यभाषति ॥
अहमजरमारोग्यममृतं पार्थिवोत्तम ।
विपत्तिभयनिर्मुक्तं अभिसंस्थे अनंस्कृतं ॥
राज यन्नित्यं यत्सुखं यच्छुभं तत् मया स्वयं ।
प्राप्तव्यमिति न सन्देहः परित्यज्य धृतिं लभ ॥

अथ खलु राजा शुद्धोदनो यं कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायति तं दृष्ट्वा चिन्तासागरं प्रविष्टो ॥ यदि कुमारस्य शान्तेहि ध्यानेहि चित्तमभिरमति मा हैव तावदसितस्य ऋषिस्य सत्यं व्याकरणं भविष्यति । यन्नूनाहं कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापयेयं विविधानि उद्यानानि कुर्यात् यत्र कुमारो क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारेत्वा न च अभिनिष्क्रमणे चित्तं करेय्या ॥

अथ खलु शुद्धोदनेन कुमारस्य विस्तीर्णो अन्तःपुरो उपस्थापितो बहूनि स्त्रीसहस्राणि विविधानि च नानाप्रका[147ᵃ]राणि अशोकमण्डपकानि कारापितानि अवसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि यत्र कुमारो क्रीडिष्यति प्रविचारयिष्यति न च नं अभिनिष्क्रमणे चित्तं करिष्यति ॥ राजा दानि शुद्धोदनो अन्तःपुरे सन्दिशति ॥ सुष्टु कुमारमभिरमापेथ नाट्यगीतवादितेन यथा कुमारो अभिनिष्क्रमणे चित्तं न करेय्या ॥ कुमारो पि दानि कामेषु आदीनवदर्शी अनर्थको सर्वकामभोगेहि । एदृशेषु च उद्यानेषु देवभवनसदृशेषु अन्तःपुरेषु अप्सरसदृशेषु रतिं न विन्दति । अभिनिष्क्रमणे चित्तं अभिरमति न च बोधिसत्वो केनचिच्छोदयितव्यो दुःखो यं संसार इति । सर्वधर्मेषु वशवर्ती स्वयमेव सामतो विरक्तो भवति उद्विपमानसो स्वयं चित्तमुद्वेजयति । अहो संसारो प्रकृतिदुःखमपरिमितमुपद्रवशतानि दर्शयति ॥

1. B °udâreto pi° C °udîrato pi° mabhâshati | . — 2. C aham âtmakumârogyam amṛ° B aham ajâram â° vottamam̃ | C °vottam̃ | . — 3. C °bhayam̃ nirmuktam̃ adhigamya saṁkṛ° B °spe asaṁskṛitam̃ | . — 4. C râjâ maya nityam̃° B râjan maya nityam̃° C °tat mayâ prâ°. — 5. C °tyajati dhṛiti labhâ ‖ B °dhṛitir labhâ ‖.

6. C °kumâra jam̃° BC °sâgaram apravishṭo yadi°. — 7. BC °mati | mâ hai° d aṣitasya° C °tasya satyavyâka°. — 8. C °stîrṇṇa amantaḥ° C °ramyâ pravicâreyâ na ca a° C °abhramaṇam̃ cittam̃° B °maṇa cittam̃°.

11. C °khalu râjñâ ṣu° rṇṇo ntaḥpura u° C °bahuni strî° kârâṇi ca aço° B °çokapaṇḍa° C °ṇḍapatâkâni kâ° BC °avaçakta° B °pravicarishyati° C °rayishyati | na cainam̃ abhi°. — 14. BC °re sam̃diçati sushṭu°. — 15. BC °petha | nâṭya° dyetha ya° B °kareyyâ ku°.

16. C °âdînavam̃ darçâvî anarthikâ sam̃ravakâma° B °anarthikâ sarvakâ sarvakâma°. — 17. B °parasadṛiçe ratim̃°. — 18. C °abhkramaṇe evam̃ cittam̃° B °kenaciccheda(ou °echâda)° C °cicchâdayi° B °iti sarva°. — 19. B °vaçavartti svayam eva syâmato° C °rtti svayam evam̃ syâmato°. — 20. BC °sam̃sâra pra° BC °duḥkha upa° C °mita upadra°.

अथ खलु कुमारो उपरिप्रासादशिखरगतो उपविष्टो तमेव ध्यानं मनसा करोन्तो आसति यं मे जम्बुच्छायायां लब्धं । न गीतशब्दा न नृत्यरवशब्दा न प्रमदागणरूपवन्तां स्वादीयति । तमेव चिन्तयन्तो आसति ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो अन्यतरं पुरुषं पृच्छति ॥ किमिदं भो पुरुष कुमारस्य अन्तःपुरे न गीतरवशब्दो नृत्यभेरीमृदंगवीणावंशपणवरवशब्दः श्रूयते कुमारस्य किं चित्तस्य दौर्मनस्यं ॥ अथ खलु या लुम्बिनीवने देवता निवासिका सान्तरीक्षे स्थित्वा राजानं शुद्धोदनमब्रवीत् ॥ महाराज कुमारं वितर्कयाहि । विरक्तो तव पुत्रो सर्वकामगुणरतीहि नचिरेण छिन्दिष्यति सर्वतृष्णाबन्धनां निरवशेषां यास्यति तपोवनं सुपरीत्तं भावयिष्यति । इदानिं खलु नृपति सिद्धार्थो राजवंशो प्रासादवरगतो प्रमदागणपरिवृतो अनित्यं दुःखं नैरात्म्यं परिभावयति शरीरे ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो तं देवतासकाशातो श्रुत्वा परिदीनमुखवर्णो शोकार्दितो कुमारस्य सकाशमुपसंक्रान्तः इदमब्रवीत् ॥ किमिदं पुत्र परिदीनवदनो शोकार्दितो उपविष्टो सि मा किं[147b]चित् शरीरस्य प्रतिपीडां पश्यसि मा धनक्षयं उपलक्षसि मा परचक्रभयं उपस्थितं आख्याहि मे पुत्र शीघ्रं किमर्थं ॥

कुमारो आह ॥ अस्ति तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि व्याधिर्जरारोग्यमाक्रमति मरणं जीवितमाक्रमति तं तात जीर्णं मृतान्तरं प्रत्यवेक्षामि ॥ क्षीयन्ति सर्वसंस्कारा गिरिनदीजलचंचला परमायासधर्मा ऋतुसंवत्सरं आयुः क्षीयति मरणासन्नं भवति इमां तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि ॥ अस्ति तात धनक्षयं पश्यामि सर्वधर्म रिक्तकं तुच्छकं असारकं मायोपमं वंचनीयं विसंवादकं नास्ति धनस्य स्थिति तं

1. C °prâsâdavaragato u° m evam adhyâ° B °âsati | yam° C °cchâyâm la° BC °labdha na gî°. — 2. BC °gîtaravaçabdo(C °bde) na nṛityaravaçabdo(C °bde) na pramadânâṁ gaṇânâṁ rû-pavantaṁ svâ°. — 3b. C °m evaṁ cittaṁmano â° B °cittamano â°. — 4. C °antaḥpureṇa gî° paṇavaravaçabdo çrûyate | ku° B °bdaḥ çruya° C °daurmanasyaṁ jâyate | -
6. C °lu yâṁ lumbini° B °yâ lumbini°. — 7a. C °tarkehi vira°. — 7b. C °guṇerati° B °suparîtam bhâ°. — 9. BC jñânaṁ khalu° C °râjavaṁço prâ° C °duḥkhanai° BC °pari-raṁ | . — 10. B °khavarṇo ça° C °krânto i°.
12. C °çokâ ardito° B °ahṭo si mâm kiṁcicit ça° C °si mâṁ kiṁcita çarîrasya pra-pîḍâṁ° BC °paçyasi mâ dha° C °dhanakshyaṁ u° kimartha | . — 15a. BC °piḍâ paçyâ-(C °çyâ)mi vyâ° C °kramati | taṁ ahâta jîrṇṇa mṛtâ° B °tâte jîrṇam° BC °pratyave-kshyâmi | .
16. C jîvanti sa° B °rvasaṁskârâ C °skâra giri° BC °calâ prasanmyâsâdha° C °dharmatu-saṁvatsa° B °tusaṁvatsa° BC °imaṁ tâta°. — 18. C °dhanam akshayaṁ dṛçyati sarva° B °paçyati sarvadharmaṁ çaktakaṁ tuccha° caṇiyâṁ ca saṁvâdakaṁ° C °saṁvâdikaṁ nâ° B °sthiti tâṁ saṁbhâ° C °ti tâṁ bodhati vâ saṁkrânti sâ para° B °saṁkrânti vâ sparaṁparaṁ bhava tâ°.

संबाध्यति वा संक्रमति वा परस्परं । इमं तात धनक्षयं पश्यामि ॥ अस्ति परचक्रभयं दृश्यति धर्मसंस्कारदोषभयं हस्तच्छेदा कर्णच्छेदा शीर्षच्छेदा विविधा नानाप्रकारा अनेकपर्यायेण अस्मिं काये दुःखानि संक्रमन्ति । इमं तात परचक्रभयं पश्यामि ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ अलं पुत्र मा एतं चिन्तयाहि । सम्प्रति तरुणो प्रथमयौवनगतो सि राज्यसुखमनुभवाहि विस्तीर्णस्मिं अन्तःपुरे यौवनसम्पन्नो ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि मा प्रव्रज्याये चित्तं करोहि ॥ कुमारो आह ॥ यदि मे तात अष्ट वरां अनुप्रयच्छसि ततो अहं न भूयो एतमर्थं चिन्तयिष्ये ॥ राजा आह ॥ आख्याहि मे पुत्र शीघ्रं कीदृशानि अष्ट वराणि यानीच्छसि यदि शक्तिर्वा बलं वा अस्ति ततो ते प्रदास्यामि । किं पुत्र मम राज्यं परिहायिष्यति यदहं तव पुत्र वरं न प्रदास्यामि ॥

कुमार आह ॥ इमानि मे तात अष्ट वराणि अनुप्रयच्छाहि । यदि मे यौवनं जरा नाक्रमेया । यदि आरोग्यं व्याधिर्नाक्रमेया । यदि मे जीवितं मरणं न हरेया । यदि मे त्वया सार्धं विप्रयोगो न भवे । एदृशमन्तःपुरस्फारसाहस्रं विस्तीर्णो च ज्ञातिवर्गो न विप्रवेशेया राज्यातो च ऐश्वर्यातो च न विपरिणामान्यथीभावो भवेया । ये पि सत्वा मम जातमात्रेण अमृतसुखेन अभिनिमन्त्रिता तेषां पि [148a] सर्वेषां क्लेशप्रशमो भवेया । ममापि जातिजरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ पुत्र कुतो मम एदृशं व शक्तिर्वा बलं वा अस्ति यदहं इमां एदृशां अष्ट वरा प्रयच्छेयं । ये पि ते पुत्र पूर्वा राजानो दीर्घायुष्का यथा महासम्मतो राजा महातेजो दृढधनुः शतधनु निशान्तायु युगन्धरप्रभृतयः

1[b]. BC °hastacchedāṃ ka° C °ṛṇṇacchedāṃ nāḍacchadāṃ çī° B °ṛṇṇacchadāṃ çī° BC °rshacchedāṃ vivi° C °prakāraṇā ane ° ryāyena | asmiṃ kā ° kramati B °kramati | . — 4[b]. B °tra māṃ etaṃ ci° C alaṃ māṃ etaṃ ci° BC °yāhi saṃ°. — 5[b]. BC °stīrṇṇāi te a° C °yauvanesaṃpanno° BC °nno tahi sā° C °ārddha krīḍehi ramehi pra° B °krīḍahi ramahi pravi° C °cārehi pravrajyāya cittaṃ karoti || B °rohi kumā°.

7[b]. BC °shṭa varāṃ anu ° si | tato° BC °ahaṃ ca bhū° C °m artha ci°. — 8[b]. C °putra kīdṛ° B °shṭa varāṇi prayacchasi° C °ṇi yad icchasi | ya ° sti tato pra° BC °syāmi kiṃ°. — 9. BC °rājya pari° B °shyati tad ahaṃ° C °shyati | tad ahaṃ tavaṃ putra va°.

11[1]. C kumāro ā°. — 11[2]. B °varāṇi a° C °cchāmi prathamayauva°. — 11[2]. B yadi me jauva°. — 12[1]. C yaṃ ārogyaṃ vyādhi nā°. — 13[1]. C °yogo na°. — 13[2]. B edṛçaṃ antaḥpurarapa° C °puraṃ sa edṛ° B °jñātirvarga na vi° C °vargaṃ na vi° B °veçayā rā ° çva-ryāyāto° BC °ṇāmānyathībhā°. — 15. B °ntrito te° C °ntrito | teshāṃ pi sarvakleçapra° BC °praçamā bha°.

17[2]. BC °çaṃ vā ça °haṃ imām edṛçām ashṭa° B °shṭa va pra° C °pravecchayaṃ | . — 18. B °tra yauvrāṇāṃ rājā° C °pūrvāṇāṃ rājā° BC °thā mahāsamato rājā° C °çintāyu-gandhanapra° B °yugandhanapra° C °sthāpito B °pitāh kuto°.

कुत्र राजवंशा ते पि च पुत्र सर्वे अनित्यतावशेन पर्यन्तोपनीता नाममात्रा च शेषाः स्थापिताः । कुतो पुत्र मे बलं शक्तिर्वा अस्ति तव इमे ईदृशानष्ट वराननुप्रयच्छितुं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात न उत्सहसि त्वं मम इमानष्ट वराननुप्रयच्छितुं अहं च ते निमन्त्रेमि जरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा आह ॥ जीर्णो वृद्धो गतयौवनश्च ततो मम मृतस्य पश्चात्प्रव्रज्याहि ॥ कुमार आह ॥ उद्यं अनुभवाहि तात जीवन्तो पुनर्द्रक्ष्यसि मम इह सर्वगतिविमुक्तं सर्वतृष्णाच्छिन्नं सर्वदुःखविगतं सर्वज्ञानाक्लेशापरीतस्य सर्वबोध्यङ्गरत्ना भावयन्तस्य ॥

अथ नृपति तस्य प्रमदागणानुपदर्शयति । इमन्ते पुत्र उदारं वरविमलकमलनयनमणिवरचिरपीनपयोधरा शुकनिभासगात्रा विचित्राभरणा कठिनशुभवासितकरचरणा सुकुमारप्रवरभ्रमरांजनकेशा रक्तांशुकप्रावरणवलयमणिमुक्तिकहारावनद्धा तुलाकोटिवलयनूपुरपंचाङ्गिकतूर्यनिनादं कुर्वन्ति । एताहि पुत्र अभिरमाहि मा प्रव्रज्यामभिकांक्षाहि ॥ कुमार आह ॥ पश्य तात स्त्रीसंज्ञी भवेय यो अत्र रज्येया कङ्क्षेया प्रमदेया ॥ राजा आह ॥ तव कीदृशी संज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ ममात्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ राजा आह ॥ कीदृशी ते पुत्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ एदृशी मे तात विपरीतसंज्ञा भवति । यथायं कायो यत्र युक्तो आगच्छति गच्छति यत्र स्थाति निषीदति यत्र भावयति तूष्णीं भवति यत्र वाहितं शून्यं निरीहकं बलं दुर्बलं माया च विसंवादकं सर्वमेव धर्मकायं प्रवदन्ति ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ यदि पुत्र रूपेण न रज्यसि [148b] किमिदं निष्पुरुषेण रज्यसि कं त्वं दर्शनमुपनयसि ॥ कुमारो आह ॥ यदिदं

2. C °putro me° BC °asti na ca ime idṛçā°. — 3². B °utsaha tvaṁ° C °imāṁ ashṭa°. — 4². C °jarāmaraṇasya tataḥ mama mṛtakasya° BC °paçcāt pravra°. — 5¹ C °māro ā°. — 5². C udagrā ann° r drakshasi° B °kshyasi | ma° C °jñānakleçā °bhāvayamānasya ‖.

8¹. B °gaṇā rūpada°. — 8². C imaṁ me putraṁ udā° kamalanayanā maṇi° jodharāṁ çukra° B °dharāṁ çukra° BC °gātrāṁ vicā° ramāṁ kathinaçubhavāçi(B °vāsi)takaracaṇamka° keçā rajañçuka(C °krajaṁ° B °ktikaphāravaraddhā tilakāpilakānupalapañcā° C °hāravaraddhā tilakāpiṅkanoparaṁ pañcā°.

11. BC etāhi pu° kāṁkshayāhi ‖. — 12². C paçya tāta° BC °saṁjñā bhaveyā so a° B °tra rājye° C °dyeka ‖. — 13². C °saṁjñā ‖. — 14². B °sati | yathā°. — 15² C °tāta mama vipa°.

16. B °yo yantrayukto ā° C °yukta āga° yatra sthāsi nishī° B °āgacchati | yatra sthāsi nishī° C °çūnya nirīhakaṁ balaṁ abalaṁ māyā ca visaṁvādikaṁ sarvakāyadha° B °visaṁvādakaṁ savam evaṁ dha° BC °dharmakāyā pravadanti ‖. — 18². C °rūpeṇa na rakshasi | ki° B °jyasi | ki° C °m idaṁ purusha na nishpurushena kena darça° B °sheṇa na rakshasi na kena darça° BC °rçanaṁ nopala(C °rakshayāmi ‖. — 19¹. C °māra ā°. — 19². C °m uparantayā ‖ ya° BC °yantraṁ vijñā°.

तात संसारनाटकमुपदर्शयामि यत्तवविज्ञानमटवेदनविकारं जनयति । त्रैधातुकं रंगं स्थानं सत्वानां कृतविकृतिषड्गतिषु रंगं प्रविशति तृष्णास्नेहवरं च क्लेशशतानां गाम्भीरता । एवं पुरिमा कोटि न प्रज्ञायति परस्परं नाटकं सत्वानां वंचनवह-लविपाटकं ॥ नास्ति सो सत्वो वा सत्वकायो वा यो संस्कारेषु न सन्नीकृतो न वंचितो यथापरं युक्तनेषु । ततो उदग्रमनुभवाहि तात संसारनाटकं विनिव-र्तयित्वा समर्थनिर्वाणपुरमनुप्रवेक्ष्यामि यत्र जरामरणं नाक्रामन्ति पूर्वमेव यद् परिमार्गयिष्ये यन्नं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि परिमार्गितं ॥

राजा आह ॥ इदं ते पुत्र विमानं देवभवनसदृशं समृद्धं तव चान्तःपुरं त्वं पि पुत्र अभिरूपयां वरलक्षणपुण्यसहस्रचितो किमिदं पुत्र रतिं न विन्दसि अपि तु निष्क्रमणमेव अभिकांक्षसि विहाय नगरपुरं ॥ कुमारो आह ॥

गतिषु सत्वसमानसो गुणोहि
मम तात मे येन न अस्ति रति ।
जराव्याधि रिपुर्मरणं तृतीयं
अभिमर्दति तेन मे नास्ति रतिः ॥
यदि नित्यसुखं आतुमनो भवे
यदि वात्मनो दुःखवरं न भवे ।
यदि संस्कृतमव्ययमिदं न भवे
अथ किंच ममातु रतिर्न भवे ॥
उपलभ्यति कायो करण्डसमो
उपलभ्यति काये च सर्पसमा ।

1. C °kaṁ raṅgasthānaṁ sa° vikṛitashaḍgati paraṅgaṁ pra° B °vikṛitishaḍgatāṁ paraṁ-gaṁ pra° B °kleçaçatātaṁ gāhhiratā evaṁ° C °hhinatā | . — 3. C °tvānāṁ vacana° pāka-taṁ | B °pātamaṁ | . — 4. C °tvo satvo vā satvakāyo vā yo tā yena saṁ° B °vā yo na saṁ° C °sku narkhali° BC °neshu tato°. — 5. B tato ugram anu° B °maṁsānāta° tvā sa-marthu ni° C °pravekshāmi | ya° BC °daṁ parimāgayishye(C °gayeshyāṁ |) yo te pa° C °makehi arha° B °makehi gathāgathehi a° C °nteki saṁmya° māgataṁ | .

8. C °vimānāṁnāṁ devaparasadṛi° BC °ddhaṁ tena cā° C °cāntahpu° bhirupavāṁ° B °rūpaṁ varalakshaṇapuṁnya° C °hasracitaṁ | ki° B °sracitaṁ ki° C °shkramanam evaṁ abhi° BC °nagaraṁpuraṁ | .

11. BC °ta yena me nāsti ratir jarā°. — 13. B °dhi riyur ma° C °ripu mara° BC °tena mama nāsti ratir ya°. — 15. B °khaṁ ātma bhave | yadi° vā ātma° C °khaṁ ātmabha-vejaṁ yadi vātma° bhkhavaraṁ na bhavet | .

17. B yadi saṁkṛi° C °daṁ na bhaved atha kasya ma° B °athaṁ kasya ma° r na bhave upa° C °r na bhavet | . — 19. BC upalabhyati kāye kara° C °ṇḍasamā upalabhyati vāma ca sarpa° B °samo upalabhyati | samitra°.

उपलभ्यति स्कन्ध अमित्रसमा
अथ किस्य ममातु रतिर्न भवे ॥
यदि कायो करण्डसमो न भवेत्
यदि वा तव सर्पसमा न भवे ।
यदि स्कन्ध अमित्रसमा न भवे
अथ किस्य ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि . . . .
. . . . . दुःखक्रिया न भवेत् ।
यदि जातिजरामरणं न भवेत्
अथ किस्य संसाररतिर्न भवेत् ॥
यदि शून्यग्रामनिलयो न भवे
यदि तं विरागवधको न भवेत् ।
संस्कारधातु समयो न भवेत्
अथ किस्य ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि शिष्यप्रतोदमिदं न भवेत्
यदि राजकुलस्य भयं न भवेत् ।
यदि सर्वभयं त्रिभवे न भवेत्
अभिनिष्क्रमणो ममतो न रतिः ॥

अथ राजा शुद्धोदनो यदा सर्वोपायेन न शक्नोति कुमारस्य चित्तं विनिवर्त- [149ᵇ]यितुं तदा राज्ञो एवं भवति ॥ यदि न केनचिदुपायेन शक्नोमि कुमारस्य चित्तं विनिवर्तयितुं यं नूनाहं यत्तिका कपिलवस्तुनगरे कन्या तां सर्वां कुमारस्य उपदर्शयामि न कचिज्जनतायाः कन्यायाः कुमारस्य चित्तं अभिरमेत् ॥

1. B °amitraskandhasamā atha° C upalabhyati amitraskandhasamā | atha° B °ratir na bhave yadi vā° C °ratir na bhave | . — 3. C yadi kāryakaraṇḍasamā na bhavet | yadi vā° BC °vā tava sarpa° C °bhavet | . — 5. C °mā na bhavet | a° B °mā na bhavet | a°.
7. BC yadi saṁ(C °sa)vasannānaduḥ° B °bhaved yadi°. — 9. C °ṇaṁ bhavet | a° B °ṇaṁ na bhavet | a°.
11. B °yo na bhaveyaṁ | yadi taṁ° C °yo na bhavet | ya°. — 13. BC yadi saṁskā° C °skāravadhatta sabhayo° BC °yo na bhavet | a° C °mamātra ra°. — 15. BC °pracodam idaṁ na bhavet | yadi rā° B °kulabhayaṁ° C °kulaṁ bhayaṁ°.
17. B °tribhave na bhaved abhi° BC °nishkra(B °shkrama)ṇa evaṁ mama tāta amṛtaṁ ‖ . — 19. C atha khalu rā°. — 20. BC yadi na ke° yena na çakno° yituṁ | yaṁ nū° yānī na kāciñ ja° C °j janakāyāḥ kanyā° bhiramate | .

बोधिसत्त्वो पितरमभिमन्त्रयति उद्यानभूमिं निर्यास्यामीति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आज्ञप्ता ॥ यावद्राजकुलं यावच्च उद्यानभूमिं अत्रान्तरे प्रतिजागरथ सिक्तसंमृष्टं विततवितानं चित्रदूष्यपरिक्षिप्तं अवसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु धूपयन्त्राणि माल्ययन्त्राणि नटनर्तकल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूर्या मानापिकानि रूपशब्दगन्धानि उपस्थापेथ अमानापिकानि उद्वर्तापेथ । यथा कुमारो उद्यानभूमीमभिनिष्क्रान्तो न किंचिदमनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि यावच्च राजकुलं यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथाज्ञप्तं मार्गं प्रतिजागरितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा कुमारस्य पुरतो न किंचिज्जीर्णो वृद्धो व्याधितो वा काणो वा खञ्जो वा दर्दुरो वा कण्डूलो वा कच्छुलो वा विचर्चिको वा अन्धो वा किंचिदमनापं कुमारस्य उद्यानमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महार्हेण महारत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यातस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां करोन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अञ्जलीशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च चूर्णवर्षाणि प्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तदन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि जीर्णो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतं वयमनुप्राप्तो श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवङ्को पुरतोप्राग्भा[149b]रो दण्डमव-

1b. B rājño ça° BC °ṇattā yā°. — 2. C °atrāntaraṃ pratijāgṛthā si ° ptaṃ opakta° B °osaktapatradā° C °lāpaṃ dhupi° B °ṛṇṇaṃ deçadeçeṣu° C °kirṇṇaṃ deçedeçeshyasu dhūpayantrāṇi naṭa° B °mālyayantrāṇi naḥ narttakapi° C °svayāṃ kuṃbhatūni mānā° B °çabdagandhā ° sthāpetha amanamāyikāni udvarttāyetha | C °amanāpikāni upasthāpetha | .

6a. C °d amanāṃpaṃ pa° BC °çyeyā evaṃ°. — 6b. C °rājñā va° C °laṃ yāvaccaṃ tāṃ° B °bhūmi yathājñaptaṃ mā ° jāgratāṃ° C °sthāpitāḥ ya ° dhito vā kāṇo vā khā° B °ḍo vā durduro vā kaṇḍūlo kacchulo° C °abhikramatasya°.

11. BC °mahārhaṃ ca mptu° C °purusho vā ° tsāraṇaṃ karo° B °ṇāṃ karentā gacchanti | ya°. — 13. C °ro nāmāpikāni paçyanto nāmāyikāni ça° B °ro mānāyikāṃ nirūpāṇi paçyanto mānāyikāni ça ° ṇvanto mānāyikāni ga° C °ṇvanto | nāmāyikāni ga° C °añjalīṃçata° B °rāṇi praticchanto vi ° rshāṇi saṃpratisanno kapi° C °rshāṇi sapratichanno kapi° B °bhūmi nirdhā° C °ṭikāreṇa ca kumbhakāreṇa çuddhāvāsadevaputrahi jīrṇṇo puru ° nirmitto jīrṇṇa vṛddhaṃ mahallakaṃ adhvagatavaya° B °rmito jīrṇṇaṃ vṛddhaṃ mahallakaṃ adhva° BC °nuprāptaṃ çve° B °bhagnagopā° BC °kro puratoprā ° shṭavyamānai° C °nai gātrai° B °trai gaccha° BC °cchantaṃ | .

ष्टम्भमानैर्गात्रैरुच्छ्वसन्तो ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतवयमनुप्राप्तः श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवक्रो पुरतःप्राग्भारो दण्डमवष्टभ्य प्रस्खलमानैर्गात्रैः गच्छति ॥ सारथि आह ॥ कुमारो किं ते एतेन पृच्छितेन एष पुरुषो जीर्णो नाम वयपरिणतशरीरो । गच्छाम उद्यानभूमिं तहिं देवकुमार पंचहि कामगुणेहि क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि जराधर्मा जराधर्मतायामनतीताः । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रति ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं उद्यानगमनाये ॥

कुमारो पुनर्निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो पुनर्निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ महाराज कुमारो जीर्णं पुरुषं दृष्ट्वा निर्यान्तो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ राज्ञो भवति । मा हैव यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं । सुष्ठु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ प्रविचारापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ यथा देवलोके एवं कुमारस्य एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति । तमेव जीर्णं पुरुषं स्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो आह ॥ उद्यानभूमिं निर्यास्यामीति ॥ राजा आह ॥ मानापिकानि रूपशब्दानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं अभिनिष्क्रमन्तो न किंचिदमनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि याव च राजकुल

1¹. B °satvaṃ taṃ° BC °dṛṣṭvā kiṃ i°. — 1². C °evaṃ pra° BC °kalo pṛcchati(C °ti |) ji° C °śila tila° śvakāro puratoprā° BC °gbhārā daṇḍa° ṣṭavyaḥ prakha° B °nai gātraiḥ° C °traiḥ ‖. — 4². B kumāra kiṃ ca° C kumāra kin te etena pṛ° na esho pu° BC °riro ga°. — 5. C °mim tarhi de° BC °kumāro paṃ°.

6². B °m api janadharma jarādharmatā° C °m api jarādharmatāyā° BC °tītāḥ ya°. — 7. C °ratiḥ | . — 8². C sārathiṃ niva° BC °nāye kumā°. — 9¹. C °punaḥ nivarti° BC °viṣṭho ‖. — 9². B °amātyaṃ pṛ° C °amātyāṃ pṛ°. — 10¹. C bho bhāṇe° B °r nivṛtto u° C °r nivṛtte u°. — 10². B amātya ā°.

11¹. C °dṛṣṭvā niyanto° B °dṛṣṭvā niyanto° C °rājñām | . — 11². BC °vati mā°. — 12. C °haivaṃ ya° BC °thā asitena ṛṣiṇā ku° °ṣyati rā°. — 13¹. C °ḥpure saṃdṛṣṭitaṃ B °ḥpure dṛṣṭitaṃ su°. — 13². C °ḍāyetha rāmayetha pra° BC °cārayetha | nā° moyā (C °yā |) evaṃ kumārasya yathā°. — 14. B yathā loke | (C °ke) evaṃ ku° C °ti vartiṃti | .

16. BC tam evaṃ jī° C °jīrṇa pu° BC °rati apa°. — 17¹. B aparaṃ kāreṇa ku°. — 17². C °bhūmi nirddhāriṣyāmi ‖ . — 18. B mānāyikāni rū° °petha | yathā° BC °bhūmi abhi° C °ṣkramaṃtasya purato(p. mir. l. 6)° B °cid anāpaṃ°. — 19. B °pratijāgrataṃ° B °rathā sthānabhūmi niryā° °ṇo vā khoḍo va draḍolo vā kaḍulo vā kacchu° °paṃ | ku°.

यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथागत्तं मार्गं प्रतिजागयितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य पुरतो न कश्चिज्जीर्णो वा वृद्धो वा व्याधितो वा काणो वा खञ्जो वा दर्दुरो वा कंडूलो वा कच्छुलो वा विचर्चिको वा अन्यो वा किंचिद्मनापं कुमारस्य उद्यानभूमिमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो न तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महा[150a]र्हेण सप्तरत्नविचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां कारयन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न केनचिद्मनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अंजलिशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च पुष्पवर्षाणि संप्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तथा अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि व्याधितो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो शूनहस्तपादो शूनेन मुखेन पीतपाण्डुवर्णो दकोदरिको नाभीये दकधाराये प्रवहन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यमाना अश्रुप्रवर्षीयो सविगकारको ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । भो भणे सारथि किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो पीतपाण्डुकवर्णो शूनहस्तपादो भिन्नमुखवर्णो नाभीये दकधाराये स्रवन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यति ॥ सारथि आह ॥ कुमार किन्ते एतेन पृच्छितेन एषो पुरुषो व्याधिना परिगतशरीरो गच्छाम उद्यानभूमिन्ताहि देव क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि व्याधिधर्मा व्याधिधर्मतायामनतीता । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति व्याधि च प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । रूपस्य

5. BC °ro mahāraho (B °hona) sapta° C °ddhīye mahatāye vi° kalnṇe utsāharaṇā kāra° B °tsāraṇā kāra° BC °nti ‖ ya°.

7. C °ro mānayikāni rū° B °ro mānāyikāni rū° BC °çyanto mānāyikāni ça° B °çvanto mānāyikāni ga° C °ghrāyanti ubhayaṃ vāma° B °ubhayo vāma° C °jalīṃçata° echantaḥ vividhāni puṣpavarṣāṇi cūrṇṇavarṣāṇi saṃ° BC °reṇa ca çuddhāvāsade° kehi ca deva° C °rusho purusho purato abhinirmmito çūnyahasto pādau çunyena mu° B °stapādau çūne° rṇṇo dakodaliko lābhīye dakavarāye pra° C °rṇṇo dakodalāṃ lābhīye dakavālāye prahārantī ‖ ya ma° dyamāno asrakhāni ahodaçave° B °dyamāno adrākhāṇiahodaçave° BC °rako bo°.

14². B °cchati bho° C °cchati kiṃ ima puru°. — 15². BC °pīto pāṇḍukavṛṇe çū° C °mukho varṇṇo nābhīyo da° BC °dakavārāye° C °khāvati ‖.

17. C kumāraṃ kiṃ te etena pṛ° C °gacchā udyānabhūmiṃ tahi devahi krī°. — 18. C kumāro ha ‖. — 19¹. B °pi vyādhidharma vyādhidharmatā° C °pi vyādhidharmmatāyā vyādhidharmmam ana° B °tītā ya°. — 19². B °nāma yātasya° C °nāma lāyātasya vā prajñāyati vyādhiṃ ca prajñāyati atra° B °dhi ca prajñāyati ‖ atra ca paṇḍi° BC °ratiḥ rū°. — 20. C °bahasya prathamaṃ sarvendriyaṃ vadhaḥ° B °ndriyāṃ vadhaḥ° C °syopaçramo ci° B °çrayāṇāṃ ni° bhaçritānāṃ gri° C °bhaçritānāṃ gṛi° te vapuṣya gra° BC °vyādhisya kā rodvijet ‖.

व्यसनं बलस्य मदनं सर्वेन्द्रियाणां वधः शोकानां प्रभवो रतिव्युपशमो चित्ताश्रयाणां निधि धर्मस्योपशमः गात्राश्रितानां मृद्दं यो लोकं पिबते वपुश्च ग्रसति व्याधिस्य को नोद्विजेत् ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानगमनाये ॥ कुमारो पुनः निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टः ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ महाराज कुमारो व्याधितं पुरुषं दृष्ट्वा निवृत्तो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ राज्ञो भवति । मा हैवं यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा [150b] कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं ॥ सुष्ठु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ एवं कुमारस्य यथा देवलोके एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति तमेव जीर्णं च व्याधितं च पुरुषं समनुस्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो भूयो पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूमिं निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राज्ञा अमात्यानामाज्ञप्ति दिन्ना । कुमारो उद्यानभूमिं निर्यास्यति उद्यानभूमिमलंकारापेथ मार्गं प्रतिजागरेथ नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसंमृष्टं विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणिका मानापिकानि च रूपाणि शब्दानि गन्धानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिद्मनापं पश्येया जीर्णं व्याधितं वा काणं वा खोडं वा दद्रुरं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा अन्धं वा गिलानं वा । यथा कुमारो न किंचिद्मनापं पश्येया तथा करोथ ॥ वचनमात्रेण च राज्ञो

3². C sârathiṁ ni° BC °dyânaṁ gamanâye kumâ°. — 4¹. C °nivartiayitvâ grihaṁ praviṣṭo ‖ B °praviṣṭhaḥ | . — 5¹. BC °ṇe hi kumâ° B °nirvṛitto° BC °miṁ nirgato ‖ . — 5². B amâtya â°.

6. B °dṛṣṭvâ nirvṛitto° C °dṛṣṭvâ nirvṛito na° B °miṁ nirgato râ°. — 7¹. C mâ haivaṁ ya° B mâ hava ya° BC °thâ açitena° C °ṛṣiṇâ vyâ° B °dryanti | . — 8¹. BC râjño ku° °ḥpure saṁdṛiṣṭaṁ su°. — 8². C °nâṭyehi gîtehi vâdyehi ya° B °vâditehi | ya° meyâ evaṁ°. — 9. B °nti na ca°. — 10. C °gîtiṣu° B °mana gaccha° C °cchati | tam evaṁ jîrṇṇaṁ ca vyâdhiṁ ca taṁ ca pu°.

12¹. BC tato u° BC °râjâ amâ° °nnâ kumâ°. — 13². B °nagaraṁ ca a° °tha yâvac ca râjakumârasya udyânabhûmi si° BC °puṣpayantrâni na° B °svayâkumbhatûṇikâ mânâyikâni ca rû° C °rûpâṇi çabdâni | yathâ° B °gandhâni yathâ ku° bhûmi niyânto na kaṁcid a° C °niryyântasya na kaṁci° BC °jîrṇṇo vyâ° C °vyâdhiṁ taṁ° C °khoḍâṁ vâ draduiaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kaccha° B °dadrulaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kaccha° C °girânaṁ vâ° B °gilânas vâ yathâ°.

20¹. B °cid anâpaṁ paçyati yâ tathâ° BC °thâ karotha vaca°. — 20². C °treṇa râjño° BC °nattâṁ pra° C °jâgṛitaṁ° B °jâgratuṁ° C °dakṣiṇetâ ca pu° B °ussâraṇâṁ karonti | ya° C °niryyâto na kiṁ° B °cid anâpaṁ paçyeyâ evaṁ°.

अमात्येहि यथावृत्तं प्रतिजागरियितं वामदक्षिणतो च पुरुषाः स्थापिता ये जनस्य उत्सारणां करोन्ति यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो सप्तरत्नविचित्रेण यानेन विततवितानेन ओसक्तपट्टदामकलापेन हेमजालसंछन्नेन सर्वेत्रयनेन सनन्दीघोषेण मधुरप्रवादेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये महता समुदयेन उभयतो वामदक्षिणेन अंजलिशतसहस्राणि संप्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्याति । घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि मृतको पुरुषो कुमारस्य पुरतो निर्मितो मञ्चके समारोपितो पुरुषेहि नीयते ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि परिकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि करुणं प्रलपन्तेहि ॥ कुमारो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति ॥ भो भणे [151a] सारथि किमिदं पुरुषो मञ्चकमारोपितो विनीयते ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि ॥ सारथि आह ॥ कुमार एषो पुरुषो मृतो ज्ञातीहि मञ्चकमारोप्य अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि श्मशानं नीयति ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे एष सारथि मृतो पुरुषो पितरं वा मातरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा ज्ञातिमित्रसालोहितं वा चिरं वा जंबुद्वीपं पश्यति ॥ सारथि आह ॥ नाम कुमार न एष भूयो पुरुषो मातरं वा द्रक्ष्यति पितरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा मित्रज्ञातिसालोहितं वा चिरं वा जम्बुद्वीपं ॥ कुमारो आह ॥

मरणं तव मम च तुल्यं नैव प्रभुः न बन्धु
ऋतु यत्र परिवर्तते दुर्जयं दुर्विनीतं ।

3. B °vitatavitānaṁ vihārena osa° C °opakta ° saṁcchena savaijaṁtihi sanandigho° B °yantehi sanaṁdigho° C °jano mahato rājaparivārena mahatā rājānubhāvena mahato rājariddhiye ° mahato samu° B °riddhiye vibhū ° aṁjaliṁ çata° C °aṁjaliṁ çata ° cchanto vividhāni ca pushpavarshāṇi saṁpraticchanto | kapi°.

7. C °mbhakāreṇa çuddhovāsadevaputra ° ddhāvāsakehi° B °rasya purusho nirmi° shehi nīyato jñā° C °nicanto jñā° BC °paripūrṇṇa° C °uraṁ pīḍyanto | sārathi° B °uraṁ pīḍaṁtehi karuṇaṁ pralaṁpatehi kumā°. — 10b. B °m āropiya avinīya jñā ° raṁ piṇḍantehi || C °pīḍanta°.

12b. BC kumāro e° C °ñcakam anāropya açrukaṇṭhehi rudanmu° B °uraṁ piṇḍantehi smaçānaṁ nirīyati || C °pīḍyantehi°. — 14b. B °ne evaṁ sā° C °rasho mātaraṁ va pitaraṁ vā bhrā° giniṁ vā miyajñātisārohi° B °ginī vā jñā ° sārohitaṁ° C °traṁ vā jambudvī° B °jaṁbudīpaṁ° C °çyanti | .

16. C āma ku° BC °kumāreṇa e° C °sho bhū° B °kshyati | pitaraṁ vā bhrā° C °mitrajñāti° B °sārohitam vā° C °hitaṁ vā mitraṁ vā jambo° B °traṁ vā jaṁbudvīyam || . — 18. BC maraṇaṁ khalu tava ca mama° C °narvaṁ ça° BC °trah na baṁdhu ritu pa(C °sha)ta pari ° nitaṁ na ça°.

न गणयति कुलीनं न नीचं न नाथवन्तं
दिनकर इव निर्मीतो ऽत्र मार्गेण याति ॥

सारथि आह ॥

कामां संपत्ति राज्यलक्ष्मी रतिं श्रीं
एतां पृच्छाहि सर्वलोकप्रधानां ।
किं तुभ्यं रौद्रं रोगसंतापमूलं
मृत्युं तं दृष्ट्वा यो विनाशो नराणां ॥

बोधिसत्वो आह ॥

जीर्णातुरं मृतं दृष्ट्वा यो नोद्विजति संसारे ।
शोचितव्यः स दुर्मेधा अन्धो ध्वनि यथा नष्टः ॥

कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि मरणधर्मा मरणधर्मतायै अनतीता । यत्र नाम जातस्य व्याधि प्रज्ञायति जरा प्रज्ञायति मरणं प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानभूमिगमनाये ॥ कुमारो ततो एवं प्रतिनिवर्तित्वा पुनः गृहं गतो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यानां पृच्छति । किं कुमारो भूयो प्रतिनिवर्तितः न उद्यानभूमिं निर्यातो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ देव कुमारेण मृतको पुरुषो मंचके समारोपितो ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि आर्तस्वरं रवन्तेहि श्मशानं नीयन्तो दृष्टो । तस्य तं दृष्ट्वा संवेगो जातं । ततः एव प्रतिनिवृत्तो ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ मा हैवं निमित्तकानां ब्राह्मणानां सत्यवचनं भविष्यति ये ते एवमाहन्सुः । प्रव्रजिष्यति [151b] कुमारो ॥ राज्ञा दानि कुमारस्य अन्तःपुरं दूतो प्रेषितो । वर्षवरा कंचुकीया च सुष्टु कुमारं

1. B °gaṇacati ku° BC °linaṃ nīcaṃ nātha° B °rbhitha atra° C °rbhitaḥ atra°. — 4. C kāmā saṃpatti rā° C °rati çrīḥ etaṃ pṛi° B °tiṃ çrīḥ etaṃ pṛi° C °lokepradhā°.
6. B kin te raudra ro° C kiṃ te raudra rogaṃsatāpa° BC °mrityuṃ dṛi°. — 9. BC jiryṇo āturaṃ° C °shṭvā yā no udvi° BC °re ço°. — 10. C çocitaṃvyo | sa durme° B °çocitavyaḥ | sa du° C °nashṭo ||.
11¹. B °rmatāyaiḥ anatītā ya° C °rmatāyair anati yatra°. — 12. C °vyādhiṃ pra° jariṃ pra° maraṇaṃ pra° BC °ratiḥ ni°. — 13¹. BC °thaṃ | alaṃ° BC °bhūmiṃ gamanāye kumā°. — 14¹. C rā çu°. — 14². C °rtito na u°. — 15¹. B amātya āhansuḥ de° C °āhaṃsuḥ ||. — 15². C °cake çasamāro jñā° B °ropitā jñā° °raṃ piṇḍantehi ā° C °pīḍyante ārtta° B °ravantehi smaçānaṃ nīriyante dṛishṭo tasya° C °çmaçānaṃ nīriyanto dṛishṭvā tashṭvā saṃve°.
17. B °vego taṃ ta°. — 18¹. C tato evaṃ pra°. — 18². BC rājā çu°. — 18³. B mā haiva ni° shyati || ye° C °hataṃḥ | . — 19. B °shyati || kumāro rā°. — 20¹. BC °shile va°. — 20². BC °kīyā ca | su° B °petha | nṛi° C °petha saṃpetha nṛi°.

क्रीडापेथ नृत्यगीतवादितेन यथा कुमारो अभिरमेया ॥ ते दानि अन्तःपुरिका कुमारं सुष्ठु अभिरमेन्ति नृत्येहि गीतेहि वादितेहि न च कुमारस्य अत्र चित्तं वा मनो वा नान्यत्र तां एव जीर्णानातुराभूतां स्मरति ॥

कुमारो भूयः अपरकालेन पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूम्यां निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राजा आह ॥ यस्य कुमार कालं मन्यसि ॥ राज्ञा अमात्यानामाज्ञत्तं । उद्यानस्य भूमिमलंकारापेथ नंदनवनमिव देवराजस्य नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसन्मृष्टं कारापेथ विततवितानं चित्रदूष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि धूपयन्त्राणि नटनर्तकल्लमल्लपाणिस्वर्यांकुम्भतूणिकं प्रतिजागरापेथ मानापिका पि च रूपशब्दगन्धां यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया जीर्णं वा व्याधितं वा मृतं वा अन्धं वा काणं वा खोडं वा दद्रुं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा विचर्चिकं वा तथा करोथ ॥ अमात्येहि आज्ञत्तमात्रेहि यथा राज्ञो संदिष्टो तथा सर्वं प्रतिजागरितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिताः यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ कुमारो पि दानि सप्तरत्नचित्रेण यानेन हेमजालप्रतिच्छन्नेन स्वलंकृतेन सुविभूषितेन सवैजयन्तीकेन सनन्दिघोषेण समुरप्रवालेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यो सपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महता वियूहाये महता संवृद्धिये महता विभूषाये कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यातो ॥ निर्यान्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासकायदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि कुमारस्य

1. C tâ dâni a ° ramâpenti | mi ° ttam vâ manam vâ nânyatra tânaivam jirṇṇenâturâm smṛtâ smaranti | B °tâm evam jirṇṇenâtu°. — 5¹. C tâ udyâ°. — 5². C °kumârasya kâ° BC °nyasi râ°. — 5³. B °nâm âṇaṇatiam udyâ°.

6. C udyânabhûmim alamkârâpetha nandana° B °mim alamkâlâpetha | namda° C °vanam i devarâ ° kulam yâvac ca râjakulodyânam bhû ° ktasamṛṣ° BC °oṣakta° C °ṇṇam deçedeshu ca pushpayantrâṇi dhupayamtrâṇi naṭa° B °dhûpayamtrâṇi naṭa° C °tûṇikâ pra° B °tûṇikam | pratijâgarâpetha | mânâyikâ pi ca° BC °bhûmi niryânto° C °nto na kim ° dam vâ rdulam vâ kaṇḍulam vâ kacchulam vicitram vâ tathâ° B °dadrulam vâ kaṇḍulam vâ kacchulam vâ cidram vâ tathâ°.

12. B °ttamâtrehi ya ° jâgratam° C °jâgṛitam° BC °pitâḥ | yathâ ku° C °bhûmi niryyâ°. — 16. C °vaijayantikena sanandighoṣena makho° BC °rapravâreṇa u° C °bhâvena mahatâ jaṛi ° vṛiddhiye mahatâ vibhû° BC °bhûmim niryâ(C °ryyâ)ntasya°.

18. C °ghaṭikâreṇa ca kumbhakâreṇa çuddhâvâsadevaputrabhû° B °mbhakâreṇa çuddhâvâsakodevaputrabhû ° vâsayikehi ca devaputre ku° C °vâsakehi ca devaputrena kumâ ° vrajito kâshâyâmbarâ pragâutendri iryyâpathe sampanna yuga ° harehi kapi° B °kapile râja°.

पुरतो प्रव्रजितो निर्मितो काषायाम्बरधरो प्रशान्तेन्द्रियो ईर्यापथसंपन्नो युगमात्रंप्रेक्षमाणो जनसहस्रे कपिलराजमार्गे ॥ सो दानि प्रव्रजि[१५७']तो कुमारेण दृष्टो दृष्ट्वा च पुनरस्य मनो प्रसीदि । अहो प्रव्रजितस्य प्रज्ञानं ॥ कुमारो तं प्रव्रजितं दृष्ट्वा पृच्छति ॥ आर्यं किमर्थं सो प्रव्रजितो ॥ प्रव्रजितो आह ॥ कुमार आत्मदमशमथपरिनिर्वाणार्थं प्रव्रजितो ॥ कुमारो तं प्रव्रजितस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ कुमारो आह ॥ प्रव्रजितो खलु नाम

कषायपटावलम्बितप्रकर्षी वितीर्णे जनविकीर्णे ऐन्द्रमार्गे ।
भूरिकमलरजावकीर्णगात्रो शरवने यथ एकचक्रवाकः ॥

मृगी शाक्यकन्या आनन्दस्य माता । सा कुमारं तादृशीये लक्ष्मीये तादृशाये विभूषाये कपिलवस्तुतो निर्यान्तं दृष्ट्वा गाथाहि कुमारं अभिस्तवति ॥

निर्वृता खलु ते माता पिता पुनः ते निर्वृतो ।
निर्वृता पुनः सा नारी यस्य भर्ता भविष्यसि ॥

बोधिसत्वस्य निर्वाणशब्दं श्रुत्वा निर्वाणस्मिं एव मनं प्रसीदि तिष्ठे संप्रस्कन्दे ।

निर्वाणघोषं श्रुत्वान निर्वाणे श्रोतमाददे ।
निर्वाणमनुत्तरं दृष्ट्वा ध्यायते अकुतोभयं ॥

कुमारेण तं निर्वाणं ध्यायन्तेन मृगी शाक्यकन्या नावलोकिता नाभाष्टा ॥ तस्या दानि मृगीशाक्यकन्याये दौर्मनस्यं संजातं । एतस्य जनकायस्य मध्यतो मया कुमारो अभिस्तुतो न चानेन अहमवलोकितापि ॥

शुद्धोदनेन शाक्यकुमारस्य षट्टालको नाम द्वारो कारापितो पंचपुरुषशतेहि

2. C *reṇa dṛishṭvâ sa punaḥ mana pra* B *sya mana prasîde aho*. — 3b. BC *sya prajñanaṁ ku*. — 4b. C âryyaṁ ki * vrajitaḥ ‖ B *jito pravra*. — 4c. C kumâro âtma*.
6b. B *nâma kâshâya* C *nâma kâṣâya pa* BC *rṣhî vistîrṇṇe janakapilena(C *kaviteṇa) aindramârgeyaḥ | (C *yaḥ bhû*). — 8. C bhûlaka* B bhûrṇkama* BC *larâjâvakî * çaravare gata e * vâkaḥ mṛi*. — 9a. C *kyakaṁnyâ* BC *mâtâ sâ ku*. — 9b. C *kalasnye tâdṛiçâya tâdṛiçâye vibhû* B *shṇâ | gâthâ* C *thâbhir abhista* BC *vati nirvṛi*.
11. BC nirvṛitâ(C *tâḥ ‖) punas te mâtâ pitâ nirvṛi*. — 12. BC nirvṛitâ(C *tâḥ) punaḥ sâ nâri nirvṛitâ(C *tâ) yasya*. — 13. BC *sya nirvâṇaça* C *bdaṁ çrutvâ nivâṇasmiṁ evaṁ ma* B *sideti tishṭhe* BC *nde nirvâ*. — 14. BC *tvâna ni(B vi)rvâṇaçrotam âdade ni*.
16a. C *kyakaṁnyâ* B *lokito nâbhâshṭho tasyo*. — 16b. B tasyo dâni* C *mṛigîye çâkyakaṁnyâye daurmanasya maṁjâtaṁ | . — 19. B *kâropito paṁ*.

अपावुरीयति ॥ तस्य अपावुरीयमाणस्य समन्तायोजनं शब्दो गच्छति ॥ पंच राजान शतानि नगरं परिवारेत्वा स्थिता ॥ राजा अभिषेकं भाण्डा कारापेति । पुष्यनक्षत्रे कुमारमभिषिंचिष्यं ॥ बोधिसत्वस्यापि एवं भवति । पुष्यनक्षत्रे अभिनिष्क्रमिष्यन्ति ॥ शुद्धावासा देवा बोधिसत्वमाहन्सुः ॥ कालो सि महापुरुष तुषितकायाच्च्युतो कालो सि मातुः कुक्षिं ओक्रान्तो कालो सि जातो कालो च ते अभिनिष्क्रमितुं कालनिर्नामसम्पन्नो चासि महापुरुष । बहू त्वां जनता अभिकांक्षन्ति वर्षका विय उदकपरीत्तया महामेघां ॥ ईश्वरो देवपुत्रो गाथां भाषति ॥

सम्यग्वितर्कंय बोधिसत्व एवं वितर्कयंति विद्वांसः ।
उत्पन्न ते कुशलस्य मूला यथा वितर्कयसि सम्यक ॥

महेश्वरो गाथां [159ᵃ] भाषति ॥

अभिनिष्क्रम महावीर अभिनिष्क्रम महामुने ।
सर्वलोकस्य अर्थाये बुध्याहि अमृतं पदं ॥

महाब्रह्मा आह ॥ सचे च महापुरुष नाभिनिष्क्रमिष्यसि सप्तमे दिवसे सप्तरत्नानि प्रादुर्भविष्यन्ति राजा त्वं भविष्यसि चक्रवर्ती चातुर्द्वीपो विजितावी धार्मिको धर्मराजा सप्तरत्नसमन्वागतो । तस्य ते इमानि सप्त रत्नमयानि प्रादुर्भवन्ति सय्यथीदं चक्ररत्नं हस्तिरत्नं अश्वरत्नं मणिरत्नं स्त्रीरत्नं गृहपतिरत्नं परिणायकरत्नं एवं सप्तमं । पूर्णं च ते भविष्यति सहस्रं पुत्राणां शूराणां वीराणां वराङ्गरूपिणां परसैन्यप्रमर्दकानां वराणां ॥ सो इमां चत्वारि महाद्वीपां सय्यथीदं जम्बुद्वीपं पूर्वविदेहं अप-

1². C °rājānaṁ ça° BC °catānāṁ na° BC °sthitā rā°. — 2. BC °shekaṁ bhā°. — 3¹. C pushyanakshetre° B °kumāra abhi° C °shiñcishyat | . — 3². C pushyanakshetre° B °kshatrena abhi° C °shyati | . — 4². C °okranto° B °jāto kālā ca te° BC °tuṁ | kālaṁ si° B °nupanno ca se ma° C °rnāmasampannaṁ ca so ma° BC °rusha bahu°.

6. BC bahu tvaṁ ja° C °kāṁkshati | ka° BC °rshakā ciya udakaparīkshayā° C °meghaṁ iva° B °meghāṁ iva°. — 8. BC samyag vi(C °k vi)tarkayasi bo° C °tvasyaivaṁ vi° BC °rkayanti | vidvāṁsaḥ(C °dvānsaṁ) utpa°. — 9. BC °nakuçalamūlā(B °la) yathā vi ° jānahe°.

11. C °shkramya ma ° shkramya ma°. — 12. BC °buddhyāhi°. — 13². BC °mishyasi | saptame° C °rbhavishyati | rā ° kravartti caturdvī° B °rtti caturdvīpo vijito vijitāvī° BC °gato ne°. — 15. BC °nadyato | imāni sa° C °prādurbha° BC °rbhavanti ‖ sayya(C °dya)thī° C °cakraratnaṁ eva° B °ptamaṁ pūrṇaṁ°.

17. C pūrṇaṁ ca° B °shyati | saha° C °hasra putrā° B °çūlāṇāṁ vī° C °rūpiṇāṁ pa° BC °rddakānāṁ balānāṁ vijitāvi | . — 18. B °dvīpāṁ | sa° C °pāṁ | sadyathi ° ttaraṁ ku ° girimpa° BC °khilamaṇḍalakām adaṇḍe° C °ṇḍena sara° BC °dharmeṇa abhi°.

रगोदानिकं उत्तरकुरुं सागरगिरिपर्यन्तां पृथिवीं अकण्टकां अदण्डेन अशस्त्रेण अनुत्पीडेन धर्मेण अभिविजिनित्वा अध्यावसिष्यसि ॥

राज्ञो तुषितभवनाच्च्यवित्वा मातुः कुक्षिमोक्रमे अर्धरात्रे समये ॥ बोधिसत्त्वो प्रतिबुद्धो पश्यति अन्तःपुरमोसुप्तं काचिद्वीणामुपगुह्य काचिद्वेणु काचिन्नकुलं काचित्सुघोषं काचित्तुणवं काचिच्चन्द्रीसकं(?) काचित्सम्भारिकां काचित् महती काचिद्विपञ्चिकां काचिद् ढक्कपटहं काचिद्वल्लकिं काचित् मृदंगं काचित् मुकुन्दं काचित्पणवं काचिद् दर्दरकं काचिदालिंगं काचित्परिवादिनीं काचिद्गले हस्तं कृत्वा काचित् मृदंगं शीर्षे कृत्वा काचित्परस्परस्य उत्सङ्गे शीर्षं कृत्वा काचित्परस्परस्य अंसे बाहां कृत्वा काचित्परस्परस्य उपगूह्य काचिद्दामद्विषातो विक्षिप्तगात्रा कासांचित् मुखातो लाला स्रवति ॥ बोधिसत्त्वस्य एवं धरणीगतमन्तःपुरं प्रतिकष्टं दृष्टा अन्तःपुरे श्मशानसंज्ञा उत्पन्ना ॥ बोधिसत्त्वेन पर्यङ्कातो उत्थिहित्वा काशिकसूक्ष्माणि प्रावृतानि करण्डकातो गृह्य छन्दको च नं उपस्थापको उपस्थापितो । उपनामेहि मे छन्दक अश्वं कण्ठकं ॥ छन्दक आह । कुमार अर्धरात्रे समयो किं इमस्मिं देशकाले अश्वकार्यं ॥ वैश्रवणभवनसदृशो वेश्मो अभिरम किं ते अश्वकार्यं इमं देशकालं । अमर[153ª]भवनसन्निभं अन्तःपुरं अभिरम किन्ते अश्वकार्यं ॥ एवमिदानीं बहुप्रकारं छन्दको आलपति । कुमार नायमश्वकालो

3ª. B °nāc cavitvā° C °mātur kukṣi °rātre samaye | . — 3ᵇ. C °çyanti antaḥpuraṃ osu° m upagṛhya kācid veṇuṃ kācit nakulaṃ° C °t tūṇakaṃ kāciç çabdisakaṃ kācit saṃbhārikāṃ kācit mahatī kācid vendakaṃ kācit kuṇṭakaṃ kācid vallakaṃ kācit mṛdaṅga kācit mukundaṃ° B °tiṃ kācid vendikaṃ kācid dhaṃkamaṭakaṃ kācid vallikiṃ kācit mṛdaṃgaṃ kācit mukundaṃ° B °vaṃ kācid dardduvakaṃ kācid āliṅgaṃ kācit pari° C °vaṃ kācid dardulakaṃ kācid aliṃdgaṃ(?) kācit pari° B °d galle hastaṃ | kṛtvā kācit mṛ° C °t mṛdaṃdgaṃ çirase kṛtvā kācit parasparasya aṃçe bāhaṃ kṛtvā kācit parasparasya upa° B °rasya aṅge kṛtvā kācit parasparasyaṃ upagṛ° °trā kāsāñcit sukhāto° C °trā kāsāñcit mukhāto°.

10. B °satva evaṃ° BC °evaṃ bhavati gantuṃ antaḥ° B °raṃ pratiṣṭhā prakṛtvā ante° C °ṣṭhaṃ kṛtvā antaḥpure° BC °utpannā(C °tpanno) bo°.

11. C °paryyaṃkāto utthahitvā kaçikaçūkṣmāṇi° B °çikaçūkṣmāṇi prā° ṇḍakāto chanda° BC °ndako vanaṃ upasthāpa° pito upanā°. — 13ᵇ. B kumāro a° C °samaye ima°. — 14. B vaiçravaṇe bha° C vaiçravaṇasadṛ° B °dṛçe veço abhiramaṃ ki te açva° C °abhiramanti te açvakāryaṃ | imaṃ° BC °kālaṃ apsa°. — 15. B °ḥpure abhiramu kin te açvakāryaṃ imaṃ deçakālaṃ apsaragaṇasaṃnibhaṃ antaḥpuraṃ abhiramaṃ ki te açvakāryaṃ na da idā° C °ḥpure abhiraman ti te açva°.

16ª. B na da idānīṃ° C na ca idānīṃ ba °ndaka ālapayati | B °ālapayati ka°. — 16ᵇ. BC kumāra ayaṃ açva° C °çvakāle rā° B °kiṃ | idā°.

राजारहेहि कुमार शयनेहि इमं शयनकालं किं इदानीमश्वकार्यं ॥ कुमारो आह ॥ छन्दक इदानीं मे अश्वकार्यं उपनामेहि मे कण्ठकं ॥ छन्दकस्य भवति । यथा कुमारो इमस्मिं देशकाले कण्ठकं याचति सुप्तप्रसुप्तस्य जनस्य नूनं कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ तेन दानि कण्ठकं पल्लानयन्तेन उच्चेन स्वरेण आरावं मुक्तं यथा राजा बुध्येय जनो च सर्वो कपिलवस्तुस्मिं । छन्दकस्वरेण न दानि ततः कोचिद्विबुध्यति । देवेहि सर्वस्य जनस्य आभ्यन्तरस्य बाहिरस्य ओसोपनं कृतं । कण्ठकेनापि बोधिसत्वस्य उपनामयन्तेन उच्चेन स्वरेण हीषितं मम हीषणशब्देन राजा शुद्धोदनो विबुद्धिष्यति जनकायो च तेन समन्तायोजनं स्वरेण अभिविज्ञापितं न कोचिद्विबुध्यति ॥ देवकोटिसहस्रियो कपिलवस्तुं समागताः गन्धमाल्यमादाय बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमणस्य पूजार्थं ॥

बोधिसत्वो कण्ठकं हयराजं आरूढो देवसहस्रेहि च नभगतेहि पुष्पवर्षं ओसृष्टं मण्डारवाणि महामण्डारवाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि मंजूषकाणि महामंजूषकाणि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि पारिजातकानि दिव्यानि सुवर्णपुष्पाणि दिव्यानि रूप्यपुष्पाणि दिव्यानि रत्नपुष्पाणि दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि च गन्धोदकशीतलानि कपिलवस्तुनः समन्तेन षष्टि योजनानि जानुमात्रं दिव्यं कुसुमौघं संवृत्तं समन्ताच्च षष्टि योजनानि दिव्यगन्धोदकेन कर्दमं संवृत्तं अभवत् ततानि च दिव्यानि कोटिसहस्रनियुता संप्रवाद्येन्सुः दिव्यानि च संगीति निर्वर्तेन्सुः अप्सरसहस्राणि च प्रगायेन्सुः

1. B °kanthakaṁ ‖. — 3. C °shkramituṁ kâmaḥ tadâ°. — 4. B te dâni kaṇṭha° C tadâ dâniṁ kaṇṭha° BC °pallânatena u° B °reṇa âroᶜamuktaṁ | ya° C °ârâvamuktaṁ ya° B °râjâ dhya(?)ya jano° C °sarve kapi° °stu cchanda° B °stu kapilasvareṇa°. — 5. C °reṇa naṁdâni tato kecid vi° B °taḥ kvacid vi°.

6. B °janasyam âbhya° C °janasya abhyantara vâhi° BC °ocopanaṁ kṛitvâ kaṇṭha°. — 7. B °mayanti na ucce° °reṇa hishitaṁ° BC °mama bhishaṇa° C °ṇabdaṁ na râjâ° B °janakâye ca° C °janakâyâ ca tena samantayo° B °samantoyoja° °taṁ na kvacid vi° C °taṁ na kenacid vi°. — 9. B °gatah ga° C °gato gandha° °jârtha bo° B °rthaṁ bo°.

11. BC °ârûḍhâ de° C °nabhagatehi pu° B °nabhagatehi pu° C °shpavarsha osṛi° B °mahârocamâni° C °mahârocamânâni maṁjûshakâṇi mahâmaṁjûshakâni bhishmâṇi samanta° B °mahâbhishmâni ‖ samanta° BC °candanacûrṇâni divyâni agu° C °rucûrṇâni divyâni tamâlapatracûrṇâni divyâni kaçalacûrṇâni divyâni ca çigamândho° B °keçalacû° çitalâṇi ka° C °stuno samantena shashṭhi yojanâni jâ° BC °mâtraṁ divyaṁ kum° C °samantâ ca shashṭi yojanânâṁ divyaṁ gandhodake° B °e ca shashṭi joyanâṁ divyaṁ gandhodake° vṛittaṁ ‖ bhagavân tâni ca° C °vṛittaṁ ‖ bhagavâ tatâni ca° B °srakoṭiniyuta saṁpra° C °srakoṭini saṁpra° BC °vâdyetaṁḥ divyâni ca saṁgîti nivartetaṁḥ a° C °trâṇi ca saprâdyetaṁḥ caturhi° B °praadyetaṁḥ ca gâyeta ca caturhi°.

[153b] च गायेन्तु च । चतुर्हि महाराजेहि कण्ठकस्य पादा गृहीता ॥ कण्ठकजातानुगामी अनुयोतं पेलवको च निष्क्रान्तो यदि न समजवो तेन भवामि ॥ छन्दकसहजो सुप्रतिष्ठितो नाम यक्षो पंचशतपरिवारो । तेन षड्डालकद्वारमपावृतं घोषं च निगृहीतं ॥

अथ बोधिसत्वो महान्तं हस्तिकायं अवहाय अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रामति महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रमति ॥ बोधिसत्वो ज्ञातीये अर्तीयन्तो ज्ञातिसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रमति । [महान्तमश्वपत्तिकायमवहाय महान्तं रथकायमवहाय महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति ॥] बोधिसत्वो [ज्ञातीये अर्तीयन्तो] मरणेन अर्तीयन्तो मरणसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थाय अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रमति ॥ शोकेहि अर्तीयन्तो उपायासेहि अर्तीयन्तो उपायाससमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रामति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्वो परिज्ञुन्येन परिज्ञूर्णो अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण यौवनेन समन्वागतः अगाराद्नगारियमभिनिष्क्रमति ॥ न खलु भिक्षवः बोधिसत्वो व्याधिपरिज्ञुन्येन परिज्ञूर्णो अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण आरोग्येन समन्वागतो अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः भोगपरिज्ञुन्येन परिज्ञूर्णो

1. C °pādāṁ gṛhītvā kaṇṭha° B °gṛhīto kaṇṭha°. — 1. C °anugāmaḥ | anuçrotaṁ palavako ca nikrānto° B °pelacako ca ni° BC °di na bhavāmi samajavo na tena bha(C °samajavena bha)°. — 3. BC chandako saha°. — 3. B tena paṭṭālakadvā° C °tena chadrāram a°. — 5. C bodhi° BC °nikrāmati ‖ mahā° BC °bhogakaṁdha° B °m aiçvam avahāya mahāntam jñā° C °rgam avahāyaṁ agārā°.

7. C bodhisatva jñātiye° B °artīyante | jātisa° BC °kramaṇaṁ mā° B °abhikramati ma°. — 9. C °çvakāyam avahāya mahāntaṁ ratha° C °bhogandham ahāya mahāntam ai° BC °rgam avahāya ‖ agārā°.

11. C °jātiye artīyanto jātisamatikramaṇaṁ mārgam abhigamanārtha agārā°. — 13. C çokehi artīyanto yanādevehi atiāhanto daumanasehi artiāyanto | upāyāsa °nto upāyasamati° B °sehi artīyanto upāyasasamati° C °nārtha agārā° B °rthaṁ agād a° C °nishkramati |. — 14. C °puna bhikshavo bo° B °dhisatva jarāparijñāto agārā° C °dhisatva jarāparijñānena parijñānena parijñāto agārā°. — 15. C °bhikshavo bo° C °samanvāgato agārā° B °riyaṁm abhi°.

17. C °khalu punar bhikshavo bodhisatvo bhoga° B °dhiparijñātena parijñāto agārā°. — 19. C °bhogaparijuktena pariyukto agārā° B °bhogaparijñānena parijñāto agārā°. —

अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो महान्तं भोगस्कन्धमवहाय अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति ॥ न [154a] खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्वो ज्ञातिपरिजुञ्ञेन परिजूर्णो अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगाराद्नगारियं अभिनिष्क्रामति ॥

शैलाः संधूपेंसुः सलिला चलेंसुः सागरो च निरामिषो क्षुभे देवा च दिव्यं चन्दनचूर्णमोकिरेंसुः । दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तपुष्पवर्षाणि ओकिरेंसुः ॥ इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कंपे प्रकम्पे संप्रकम्पे बोधिसत्वस्यैव तेजेन अप्रमेयस्य च उदारस्य च महतो अवभासस्य लोके प्रादुर्भावो अभूषि । या पि ता लोकान्तरिकाः अन्धकारा अन्धकारार्पिता तमिस्रा तमिस्रार्पिता अघा असंविदितपूर्वा यत्र इमे चन्द्रमसूर्या एवं महर्द्धिका एवं महानुभावा आभया आभां नाभिसंभुणन्ति आलोकेन वा आलोकं न स्फरन्ति ता पि च तेन अवभासेन स्फुटा अभूषुः । ये पि तत्र सत्वा उपपन्नाः ते पि अन्योन्यं संजानेंसुः । अन्ये पि किल भो इह सत्वा उपपन्ना । एकान्तसुखसमर्पिता च पुनस्तत्क्षणं तन्मुहूर्तं सर्वसत्वा अभूषुः ॥ ये पि तत्र अवीचिस्मिं महानरके उपपन्नाः अतिक्रम्यैव देवानां देवानुभावं नागानां नागानुभावं यक्षाणां यक्षानुभावं । ध्यामानि च अभूषुः मारभवनानि निष्प्रभाणि निस्तेजानि निरभिरम्याणि ॥ क्रोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेंसुः द्विक्रोशिकान्यत्र खण्डानि प्रपतेंसुः त्रिक्रोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेंसुः योजनिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रप-

1. C *hāntaṃ yaskandha* C *agāraṃād anagāri*. — 2. C atha khalu bhikṣa* B *jñātiparijñānena parijñāto agārā* C *jñātiparijanena parijñato agārā * riyam abhi*. — 3. C na khalu bhi * satva ma* B *ya agāyād ana* C *niṣkramati çilāṃ*. — 5. B *saṃdhūpetsuḥ salilā lalatsuḥ sāga* C çilāṃ saṃdhopetsuḥ salilalaṃsu sāyaro ca nirāmiko kṣubhya de* B *nirāmiko kṣhu* B *cūrṇṇaṃm ākiretsuḥ | C *cūrṇṇa okitetsuḥ agu*.

6. BC aguracūrṇṇāni divyāni cūrṇṇāni divyāni keçalacā * kiretsuḥ | . — 7. BC imaṃ mahā* B *ḍvikālaṃ kaṃpe saṃkampe saṃprakampe bo* C *raṃ kampe pra * tvasyairaṃ te*rbhāvaḥ | abhāsi yā*. — 9. BC *ntarikāḥ andhakārā(B *ro andhakārā)pitatvā tamiçrām ā(C *srām i)ti asyitvā aghāsaṃ vidhipūrvā* C *ryā evaṃ maharddhiko evaṃ maharddhikā evaṃ mahānubhāvā ābhayā ābhirāsaṃbhu* B *saṃbhuṇati | ā * na spharanti | tā* C *ranti tāṃ pi ca te * bhāsena sphu* B *abhūtsuḥ ye*.

12. B *papannās te pi* BC *jānetsuḥ anye*. — 13. BC *nnā e*. — 14[1]. C *sukhasamarpi * hūrtta sarva* B *nsuḥ ye pi ta*. — 14[2]. B *nnāḥ abhiniṣkramyeyaṃ | devānāṃ* C *nnāḥ abhiniṣkramyairaṃ devānāṃ* C *yakṣhāṇāṃ ya* BC *kṣhānubhāvaṃ vyāmāni*.

16. C *māni raṃ abhū * bhavanāni ca niṣpra* B *bhāni nirabhiramyāni nistejā koçikā*. — 17. B koçikā * patetsuḥ dvikoçikā * patetsuḥ trikoçikāṃnyapya * patetsuḥ jojana * patetsuḥ | C kroçikānyapyatrā khaṇḍāni prapatetsuḥ trikoçikānyatra khaṇḍā * patetsuḥ yojanānyatra kha * patetsuḥ.

हेंसुः । ध्वजाग्राण्यपि चात्र प्रपतेंसुः । मारो च पापीमां दुःखी दुर्मना विप्रतिसारी अन्तःशल्यपरिदाघजातो अभूषि ॥

बोधिसत्वे खलु पुनः भिक्षवो अभिनिष्क्रमन्ते अतीव पुरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव दक्षिणा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव पश्चिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव उत्तरा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव हे[154a]ष्टिमा दिशा अतीवोपरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि ॥ अतीव चन्द्रमसूर्याणामुद्गमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूंसुः अतीव पथगमनानि अतीव ओगमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव नक्षत्राणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव तारकरूपाणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव चातुर्महाराजिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव त्रायस्त्रिंशानां यामानां तुषितानां निर्माणरतीनां परनिर्मितवशवर्तिनां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव मारभवनानि ध्यामानि अभूंसुः । दुर्वर्णा निष्प्रभाणि ध्वजाग्राणि मारकायिकानां देवानां मारो च पापीमां दुःखी दुर्मनो विप्रतिसारी ध्यामन्तवर्णो अन्तोशल्यपरिदाघजातो ॥ ब्रह्मकायिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूंसुः । शुद्धावासानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूंसुः । एवं च तेषु शुद्धावासेषु देवेषु परीत्ताभानां सम्यक्संबुद्धानां अधिष्ठितानि चंक्रमा निषद्यानि शय्यानि तानि पि अतीव परिशुद्धानि अभूंसुः पर्यवदाता ॥ शुद्धावासा देवा अतीव हृष्टा अभूषि उदग्रा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता नागानामधिपतयो नागराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औप-

1[1]. BC °jāgrāṇiṃ a ° tetaṃḥ mā°. — 1[2]. BC °ḥkhī daurmanā°. — 3. BC °satvo khu° C °punar bhikṣha ° manto ati ° ryyapadātā°. — 4[1]. B °çā pariçuçā pariçuddhā°. — 4[2]. B °ryapadātā°. — 5. B °uttaradiçāto pari° C °çā paryyava°.

7. B °sūryāṇāṃpāṃ° BC °dgamatāni pari ° suḥ | ativa patha° C °thagamanāni atirā oga°. — 9[1]. B °kshatrāni pari°. — 9[2]. C °rūpāni pariça°.

11. B °strirīçānā yā° C ° avartitānāṃ de°. — 13[1]. C ativa ca māra° BC °dhyānāni abhūsuḥ(C °tuḥ |) du°. — 13[2]. C °bhāṇi dhvajāgāni mārakāyikāṃ devatā māro° B °grāṇi mānakāyikāna devatā māro° C °durmanā vi ° ri dhyāvanto varṇṇo° B °dhyāmavanto varṇṇo° C °çalyopari° BC °jāto bra°. — 15. C °bhūtaṃḥ | .

16. C °devānāṃ pari ° bhūtaṃḥ. — 17. C °rītabhānāṃ saṃmya ° kramāçiṣadyā° C °tānyapi ati ° dāta ‖ . — 19. B çuddhāvāso de° BC °hṛishṭo abhūshi | u° C °prītisumanasyajātāḥ. — 20. B °satvo khu° C °satva khalu punaḥ bhikshu° B °yāvatāṃ nāgānāṃ° C °yāvattāṃ nāgāṃ adhi ° rājānāṃ aṇḍa° B °rājāno | aṇḍa ° ttikāyaṃm abhi° C °ttikāyaṃ abhi ° tvam evaṃ pashkaretaṃḥ | agārā° B °akaretaṃḥ agārā ° jānāṃ ho°.

पादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनामभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायमभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करेन्सुः अगारादनगारियं प्रव्रजितुं ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता सुवर्णाधिपतयो सुवर्णराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनां अभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं अभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करेन्सुः ॥ नगरदेवता बोधिसत्वस्य गच्छतः पुरतः [155a] स्थित्वा दीनमना आह ॥

नाग नाग अवलोकयाहि मे
सिंह सिंह अवलोकयाहि मे ।
सत्वसार अवलोकयाहि मे
सार्थवाह अवलोकयाहि मे ॥

कपिलाह्वयातो निर्गम्य अवलोकिय पुरवरं पुरुषसिंहो शाक्यकुलानन्दजननो इमां गिरामभुदीरयति ॥

अपि नरकं प्रपतेयं विषं च खादितुं भोजनं भुंजे ।
न तु पुनरिह प्रविशे अप्राप्य जरामरणपारं ॥

अयं भिक्षवः बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमणसम्पदा ॥

बोधिसत्वो देवसहस्रेहि चतुर्हि च महाराजेहि संप्रतिगृहीतो कपिलवस्तुतो दक्षिणेन द्वादश योजनानि नीतो मल्लविषयं अनोमियं नाम अधिष्ठानं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ तहिं बोधिसत्वो प्रतिष्ठितो छन्दको च ॥ बो-

3. B °tve ‖ puna° C °tve khalu puna° B °yâvato suvarṇṇâ° C °yâvattâṁ suvarṇṇâdhipataye suvarṇṇa° BC °dukâ vâ taṁ mahântaṁ catu° C °senâṁ abhinirmâya mahâ ° stikâyam açva ° thakâyaṁ abhinirmâya bo ° tvam evaṁ pu ° retsuḥ | B °retsuḥ naga°.
6. C °cchantasya purato sthitvâ dînavadanâ âha ‖ . — 8. B nâgânâga a° C nâgânâṁgaṁ avalokayâmi siṁhasiṁhaṁ avalokayâmi | B °me siṁhaṁ siṁha a°. — 10. C me satva°.
12. C °hvayotaṁ nirga° B °hvayâto nirga° C °lokaya puruṣapuraṁ puruṣaṁ siṁhaṁ çakyakulanandija° B °kulanaṁdeja°. — 14. BC °khâditoṁ° B °bhuñjea sa°. — 15. B na khu (ca tu) ca ahaṁ pra° C na bhuvaṁ ahaṁ pravi° B °viçyaṁ aprâ° BC °maraṇaṁ pâraṁ- (C °raṁ ‖) a°.
16. BC °dâ bo°. — 17. C °hasrâ catu° B °hasrâ ca catu° C °jehi ca saṁ° C °yojanaṁ nîto ‖ ma ° shaya anâma adhisthânaṁ° B °anomyaṁ nâ ° shṭhasya âçra ° dûre tahiṁ°. — 19¹. C °pratisthito° B °ko ca bo°. — 19². C °açvarâjaṁ echa° BC °cati | mahâ° C °gantumi° BC °lpesi | krita° C °nishyam prasṛtiṣpravara° B °vritya vara°.

धिसत्वो छन्दकस्य हस्ते आभरणानि च देति कण्ठकं च अश्वं छत्ररत्नं च पितुश् शुद्धोदनस्य संदिशति महाप्रजापतीये गौतमीये सर्वस्य च ज्ञातिवर्गस्य आरोग्यं अरोमि कृतकृत्यो आगमिष्यामि प्रवृत्तवरधर्मचक्रः ॥ छन्दको आह ॥ मातुः पितुः न उत्कण्ठितं स्या ते ॥ बोधिसत्वो आह ॥ छन्दक

इत्यर्थमेवमहं नव दोषदर्शी
मोक्षार्थं मोक्षमति स्वजनं त्यजामि ।
जातस्य जन्मानि कथं पुनर्भवेया
इष्टेन बान्धवजनेन विप्रयोगः ॥
यदि न मरणं नो जातं स्यान्न रोगजरादयः
यदि च न भवेदिष्टत्यागो न चाप्रियसंग्रहो ।
यदि च विफला नो स्यादाशा सुखं च न चंचलं
विविधविषया मानुष्यकिं इमापि रतिर्भवेत् ॥

छन्दको आह ॥ त्वं नाम आर्यपुत्र निर्दिष्टो सर्वशास्त्रकुशलेहि चातुर्द्वीपपति- र्भविष्यसीति । न तं सत्यं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ भो भणे छन्दका किमर्थं च भणितं तेहि नैमित्तिकेहि कुशलेहि ॥ वर्तति खु सत्यकालो यदि ते मम गौरवं अस्ति ॥ छन्दको आह ॥ एषो भणामि । अथ वा विजहित्वा मेदिनीं प्रव्रजति भवति भवरागहन्ता चक्षोपदर्शी इदं द्वितीयं ॥

बोधिसत्वस्य एतदभूषि । कथं प्रव्रज्या च चूडा च ॥ बोधिसत्वेन असिपट्टेन चूडा छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवानामिन्द्रेण प्रतिच्छिता त्रायस्त्रिंशभवने पूज्यति

3ᵇ. B mátuḥ mátuḥ na utkaṇṭhitasyati ‖ C mátuḥ na utkaṇṭhasyeti | . — 5ᵇ. C °satva áha ‖ . — 5ᵇ. B °m evaṁ ahaṁ ta° ryámaḥ mokshárthaṁ ákshamayatiḥ sva° C °kshártha mokshayati sva°.

7. C °sya játmani ka° BC °veyá | 1° B °bándhavena janena ca vipayogaḥ ya° C °janena ca viprayogo ya°. — 9. BC °raṇaṁ játa syán-na ro° yaḥ | yadi na bha° B °d-ishṭityá° C °saṁçrayo BC °yo yadi°.

11. B °phalá tasyá° C °phalá tasya áçá sukhan tava caṁcaraṁ vivi° B °khaṁ tava caṁ° BC °shayo mánushesmiṁ° B °imáṁ pi ra° C °imám api ra°. — 13ᵃ. B °nidishṭo° BC °cátudvípagatir bha°. — 14ᵃ. C etaṁ sa° BC °tyaṁ bo°. — 14ᵇ. BC °satva á°. — 14ᵇ. C °udako ki° BC °bhi va°. — 15. B °rttati sha sa° di te | mama° C °ravaṁ sati ‖ .

16ᵃ. BC °medinī pravraja(C °jishya)ti | bhavati bhavará° C °darçi i°. — 18ᵃ. C °tva-syaitad a° B °bhúshi katham°. — 18ᵇ. B °dá ca bo°. — 18ᵇ. B °satva na asipaṭṭena cúḍá vchi° C °sipaṭṭena cúḍá vchinná sá cúḍá ca ° ndreṇa pravicchitá tra° C °jyati cúḍámahaṁ ca°.

चूडामहं च वर्तति ॥ [155b] समसमं कण्ठको बोधिसत्वस्य पादां लिहति । बोधिसत्वो अनपेक्षो प्रक्रमति ॥

प्रव्रज्यां कीर्तयिष्यामि यथा प्रव्रजि चक्षुमां ।
जीर्णं कालगतं दृष्ट्वा संविगमध्यगमे मुनिः ॥
योनिशो लब्धसंवेगो महाप्रज्ञो विपश्यको ।
दृष्ट्वा आदीनवं लोके प्रव्रजि अनगारियं ॥
अवहाय मातापितरं ज्ञातिसंगमनं तथा ।
निर्यासि कपिलवस्तुतो अश्वमभिरुह्य कण्ठकं ॥
अवहायाश्वच्छन्दकं छित्वान गृहबन्धनां ।
सर्वमेतमवसृज्य अनपेक्षो एव प्रक्रमेत् ॥

यं दानि बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमित्वा अनोमियातो अधिष्ठानातो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमस्य नातिदूरतो छन्दको निवर्तितः सकण्ठको आभरणानि च विसर्जितानि राज्ञो शुद्धोदनस्य कोशातो संदिष्टं महाप्रजापतीये गौतमीये तथान्येषामपि ज्ञातीनां । यशोधराये न संदिशति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रः तं भिक्षूहि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ कथं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ नाहं भिक्षवः एतरहिं एवानपेक्षो प्रक्रान्तो । अन्यदापि अहं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तः ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो ऽतीतमध्वाने उत्तरापथे तक्षशिला नाम नगरं तत्र वज्रसेनो

1a. B °kaṇṭhako bo° dhāṁ liheti | . — 1b. C °satva ana° kramī pravra° B °mati pravra°. — 3. BC °dhyāmi | ya° B °māṁ ji° C °māṁ ṛuṇa kāla°. — 4. C °labhate munim || B °munih yo°. — 5. C °mahāpaçyeti paçyako | .

7. C °jñātiṁ ca saṁgamaṁ ta°. — 8. C niryyāsi ka° BC °stuno a° C °açvaruhya kaṁṭhakaṁ | . — 9. B °hāyaçva° C °hāyachandako cchitvā gṛhe bāndhavaḥ B °tvā gṛhabāndhavāṁ°. — 10. C °kho evaṁ prakramate yadi | .

11. B °atopiyāto° C °atopiyāto adhisthānā° dūre cchandako nivartito || sacchandako sakaṇṭha° B °ritāḥ || sacchanno sakaṇṭha° ṇāni ca | visa° B °jñātīnāṁ | . — 14b. B yathā bha° C °bhikshubhi çru° BC °çrutaṁ bhi°. — 15a. C bhikshu bha°. — 15b. C kathaṁ bhagavāṁn yaço° BC °anāpe°.

16a. C °etarhim māna°. — 16b. C °krānto | . — 17a. C bhikshu āhaṁsuḥ || B °nsuḥ a°. — 18. C °kshavo bhūta° B °kshavaḥ atī°. — 19. B uttā °the takshaçilā° C °pūrva bhi° B °mno nā çre° BC °çreshṭhiputro° B °takshaçilāto° C °vārāṇasīṁ ga° B °cchati | a° dāya so dā°.

नाम श्रेष्ठिपुत्रो अश्ववाणिज्येन तक्षशिलातो वाराणसिं गच्छति अश्वभाण्डमादाय ॥ सो दानि गच्छन्तो अन्यत्र वाराणसीये सार्थो चोरेहि विप्रहतो । वणिजा हतविहता कृता सर्वे अश्वा हृता ॥ सो दानि सार्थवाहो मृतकेन पुरुषकुणपेन आत्मानं प्रतिच्छादेत्वा शयितो एवं न हतो ॥ यदा ते चोरा तं सार्थवाहं हतविप्रहतं कृत्वा अश्वगणमादाय गता तदा सो वज्रसेनो अश्ववाणिजो उदकश्रमेन वाराणसीं नगरं प्रविशित्वा शून्यागारे शयितो ॥ तां एव दानिं रात्रीं वाराणसीये नगरे चोरेहि राजकुलातो सन्धिं छित्त्वा प्रभूतं द्रव्यं हृतं । प्रभाताये रात्रीये राजकुले सन्धिः छिन्ना अमात्येहि दृष्टा ॥ तेहि राज्ञो निवेदितं ॥ महाराज राजकुले सन्धिः छिन्ना ॥ राज्ञा आणत्ता ॥ प्रत्यवेक्षथ राजकुलं ॥ अमात्येहि प्रत्यवेक्षन्तेहि दृष्टं प्रभूतं द्रव्यं हृतं [156a] ॥ तेहि राज्ञ आरोचितं ॥ महाराज प्रभूतो राजकुलातो द्रव्यं हृतं ॥ राज्ञा अमात्या आणत्ता ॥ मार्गथ तां चोरां ॥ ते राजआणत्तीये तन्मुहूर्तं वाराणसीये चोरा मार्गीयन्ति सर्वगृहाणि लोडीयन्ति देवागाराणि शून्यागाराणि ॥

ते राजभट्टा मार्गन्ता तहिं शून्यागारं प्रविष्टा यत्र वज्रसेनो अश्ववाणिजको चोरेहि विप्रहतो शयितो ॥ सो दानि मार्गश्रमेण च रात्रीजागरेण च चिन्ताये च श्रान्तोक्लान्तो प्रसुप्तो सूर्ये पि उदिते न विबुध्यति ॥ सो तेहि राजभट्टेहि चोरा मार्गन्तेहि दृष्टो रुधिरेण सिक्तावसिक्तगात्रवस्त्रो सद्रव्यो शयितो तेषां राजभट्टानां च दृष्टा एतदभूषि ॥ अयं चौरो राजकुलमोषको ॥ सो दानि राजभट्टेन पादेन

2¹. B °vārāṇasīye° C °sārtha caurehi° B °rtho cārehi viprahato va°. — 2². BC va(C vā)ṇijaṃ hata(C °tā)vihatā hṛitvā sa° B °hṛitā so dā°. — 3. C °kena manushyakūṇapeṇa ātmā° B °tvā çaito na evaṃ° C °çayitena evaṃ° BC °hato yadā°. — 4. C yadā ta caurā taṃ sā° vihataṃ kṛi° B °grahaṇam ā° B °gatā | tadā° C °gatāḥ tadā so vajrase° ṇasīṃ na° B °ra çayito tāṃ eva dā°.

6. C tān evaṃ dāni rātriṃ vārāṇasiye nagare caure° B °hṛitaṃ pra°. — 7. C °kule sandhi cchi° BC °cchinnāḥ a° B °drishṭvā tehi°. — 8¹. B °taṃ ma°. — 8². C °sandhir cchinnāḥ B °nnāḥ rājñā°. — 9¹. BC °ttā pra°. — 9². C °kule amā° B °kulaṃ amā°. — 9³. C °drashṭavyaṃ hṛitaṃ ‖ B °hṛitaṃ tehi°. — 10¹. B tehi | rājñā ārocitaṃ ma°. — 10². B °hṛitaṃ rā°.

11¹. B rājño a° C rājā āṇattā amā° BC °ttā mā°. — 11². C mārgatha tāṃ caurān te rā° B °rāṃ te rā°. — 11³. BC °rājā āṇa° C °ṇattīye | tatmuhurtta vā° B °rgīyanti sa° C °sarve gṛi° vāgārāṇi pānāgārāṇi çū° BC °nyāgārāṇi te rā°. — 14. C °bhaṭṭa mārganta tāhiṃ çū° BC °shṭā ya°. — 15. C °rātrijāga° BC °krānto suptāsupto sū° C °sūryya pi u° BC °buddhyati so te°.

16. B °rgantehi dṛi° BC °vasikto gātro savastro° B °stro dravyaṃ suçarire teshāṃ° C °stro savastro dravyaṃ mūlaçarire teshāṃ°. — 18¹. C °kulaso esha ko so dā° B °shako so dā°. — 18². C °bhaṭṭa da° B °pito utti°.

प्रहारं दत्वा उत्थापितो । उत्तिष्ठ पाप चोर असि नाम त्वं राजकुलं धर्षयसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको भीतो त्रस्तो उत्थितो किमेतं ति ॥ ते दानि राजभटा आहंसु ॥ असि नाम त्वं पाप चोर राजकुलं पि धर्षयसि ॥ सो दानि आह ॥ आर्या प्रसीदथ नाहं चोरो अश्ववाणिजको अहं ति ॥ ते दानि राजभटा आहंसु ॥ एदृशको अश्ववाणिजको भवति यादृशो त्वं पापचोरो त्वं ॥ तेहि स उदीरयन्तो पश्चाद्बाहुं बन्धयित्वा राज्ञो उपनामयितो ॥ एवं देव शून्यागारे ग्रथितो लब्धो ॥ राजा पि चण्डो च उग्रशासनो च । तेन आणत्तं ॥ गच्छथ एनं अतिमुक्तकश्मशाने नेत्वा शीघ्रशूलकं करोथ ॥

सो दानि पश्चाद्बाहुं बन्धनबद्धो मधपानेन पायी वध्यकण्ठगुणेन खरस्वरेण पटहेन वाद्यमानेन असिशक्तितोमरधरेहि पुरुषेहि वध्यघातकेहि परिवृतो जनसहस्रेहि अतिमुक्तकश्मशानं निर्णीयति नगरवीथिं च संप्राप्तः । तहिं च श्यामा नाम अग्रगणिका आढ्या महाधना महाकोशा प्रभूतजातरूपरजतोपकरणा प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेया ॥ सो दानि सार्थवाहः वधं नीयन्तो ताये श्यामाये अग्रगणिकाये दृष्टो । सह दर्शनमात्रेण गणिकाये तस्मिं सार्थवाहे प्रेमं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

पूर्वे वासनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
एवं संजायते प्रेमं उत्पलं [156a] वा यथोदके ॥
संवासेन निवासेन प्रेक्षितेन स्मितेन च ।
एवं संजायते प्रेमं मानुषाणां मृगाण च ॥

1. B *cauro asi* C *si nomam̃ tvam̃ rājakule dharshayasi | . — 2¹. B *bhitas trasto C *m etan ti | B *tam̃ ti te dā*. — 2². C *hataḥ ‖ . — 3¹. C *cauram̃ rājakulam api dha*. — 4¹. B ârya pra* C âryya pra*. — 5¹. B *ço tvam̃ hi cauro tvan tehi*. — 5². BC *hi saudira* C *nāmito] .

6. C evam̃ te ca çû* C *labdhā ‖ . — 7¹. C *ugrapâçâne ca B *udagrâsâsano ca tena*. — 7². BC *tam̃ ga*. — 7³. C *muktakam̃ çmaçâne nitvâ* B *muktake çiçâne netvâ* C *çûnyakam̃*. — 9. C *nena pâni baddha kaṇṭha gu* B *nena pâyi vaddhyakaṇṭha guṇena ‖ evam* B *paṭâhena* C *ahehi baddhyaghâ * muktamûkam̃ çma* B *muktakam̃ çma * nirnâyati | ga* BC *vîthi ca samprâptaḥ(C *pto) ta*.

11. B tahim̃ ca tahim̃ ca çyâ* C tahim̃ ca tahim̃ çyâ* C *âḍhyo mahâdhano mahâkoço prabhûtajâ * sha vâ | B *she vâ so dâ*. — 13. C *rthavâho vadhe nîya* B *haḥ vadhryâsîya * shṭo saha*. — 14. C sa darça*.

16. C *sena vratyutpannena tena vâ | . — 17. C *prema utpalam̃ vâ ya*. — 18. C *kahitena smitena ca | B *smitena ca evam̃*. — 19. C *sañjâyate pre* B *premam̃ mâ * mṛgâṇa ca | B *gâṇâm̃ ca | .

यत्र मनं प्रविशति चित्तं चापि प्रसीदति ।
सर्वत्र पण्डितो गच्छे संस्तवो ये पुरे भवेत् ॥

सा दानि गणिका तहिं अग्रवाणिजके जातीसहस्राणि प्रेमानुबद्धा । तस्या तहिं अत्यर्थं प्रेमं उत्पन्नं ॥ तस्या दानि एतदभूषि । यदि एतं पुरुषं न लभामि मरिष्यामि ॥ सा दानि तन्मुहूर्तं चेटिकामाह ॥ अमुके गच्छ मम वचनेन एतां वध्यघातां वदेहि अहं वो एतकं हिरण्यसुवर्णं दास्यामि मा एतं पुरुषं घातेथ । अन्यो पुरुषो आगमिष्यति एतद्वर्णो एतद्रूपो च तं गृह्य तं मारेथ ॥ तथा च ज्ञास्यसि द्वितीयो न जानीति ॥ ततः सा चेटी गत्वा तेषां च घातकानां यथासन्दिष्टं आरोचयेसि ॥ तस्या ते वध्यघातका आहन्सुः ॥ बाढं एवं भवतु ॥ ते दानि कूटान्तसूनिकां गच्छन्ति ॥ तहिं दानि गणिकाकुले श्रेष्ठिस्य एकपुत्रको द्वादशवर्षिकेन क्रमेण प्रविष्टको दश वर्षा अतिक्रान्ता द्वे वर्षा अवशिष्टा ॥ तथाह ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां दुवे शता ।
सहस्रं माया राज्ञानां स्त्रीमाया हि अनन्तिका ॥

सा दानि गणिका श्रान्ता तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य अग्रतो भोजनं उपनेति व्यंजनं च । श्रेष्ठिपुत्रो पृच्छति ॥ स्याले किमिमं भविष्यति ॥ सा आह ॥ आर्यपुत्र तं मे वध्यं दृष्ट्वा कृपा उत्पन्ना । तस्या मे एतदभूषि । स्वयं इमं भोजनं हरिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो आह ॥ मा त्वं स्वयं गच्छे चेटिं प्रेषेहि ॥ सा आह ॥ को जानाति दास्यति वा चेटी न वा दास्यतीति । स्वयं आहरित्वा दास्यामि ॥ ततो सो श्रेष्ठि-

1. C yatra ma° çanti ci°. — 2. C sarvam pi paṇḍita gacche° B °eche saṁsto vai pure bhavet sā dā° C °santo sa vipulaṁ bhaved |. — 3[1]. B °nijako jā° pi | pramanubaddhā ta° C °nubodhyā ta°. — 3[2]. BC tasya tahiṁ° C °tyartha pre° B °premyaṁ u°. — 4[1]. BC tasya dā°. — 5[1]. C so dāni tatmuhurtaṁ°. — 5[2]. BC °mena | etāṁ° C °ghātetha |.

7[1]. BC °shyati | etadvarṇṇo etadrūpaṁ(C °drupo) bhaktaṁ gṛi° C °hya ta mārotha |. — 7[2]. C °dvitiyaṁ na jā°. — 8. C °tvā tathā teshāṁ° B °ghāṭakā° C °saṁdṛishṭaṁ° B °dishṭhaṁm āro° BC °catesi ||. — 9[1]. BC tasya te badhya° C °ghāṭakā āhatsuh | B °ṁsuḥ vā°. — 9[2]. B vāḍhaṁ || evaṁ bhavatu te dā°. — 9[3]. C te dārikadṛiṣṭā sunika gaccha° B °dāni kaṭṭantāsunikaṁ gacchanti tahiṁ°. — 10. C tahi dāni gaṇikā ku çre° BC °çreshṭisya o ° kena kriyena pra° C °dve varshā ava°.

12. C °yā kshetri°. — 13. BC sahasramāyā rā° B °nāṁ strimāyā hi°. — 14. BC °sya çreshṭhiputra ° naṁ vara(C °raṁ)veti vyaṁjanaṁ va çre°. — 15[1]. BC çreshṭhiputro°. — 15[2]. C syāt me° B °me kiṁ imaṁ°. — 15[3]. C °kṛipān utpa° BC °tpannā ta°.

16[1]. BC tasya me°. — 16[2]. BC çreshṭhipu°. — 17[1]. C °gacchati ce°. — 17[2]. B °āha ko jā°. — 17[3]. C kā jānāti dāsyāmi vā ceṭī na° B °nāti vā ceṭi°. — 18[1]. BC svayaṁ nāhara°. — 18[2]. C tataḥ so° BC °çreshṭhipu° C °putra āha ||.

पुत्रो आह ॥ आनेहि अहं गमिष्यामि मा त्वं स्वयं गच्छासि ॥ सा दानि भूयस्या मात्रया मायां दर्शयति । आह ॥ न होति मा आर्यपुत्रो गच्छतु अहं गमिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो पि आह ॥ न हि मा त्वं गच्छ अहं गमिष्यामि ॥ गणिका आह ॥ यथा आर्यपुत्रस्य अभिप्रायो भवतु अहं वा गच्छेय आर्यपुत्रो वा ॥ सो दानि श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय प्रस्थितो ॥ ताये दानि गणिकाये चेटी उक्ता ॥ गच्छ यदा एषो श्रेष्ठिपुत्रो घातितो भवति ततः तं पुरुषं प्रतिच्छन्नं आ[157a]नयाहि यथा न कोचित्पश्येया याव दानि सूर्यो अस्तमेति ॥ सर्वो जनकायो निवृत्तः ते च वध्यघाताः श्मशानमनुप्राप्ताः सो च श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय उपगतो । तेन सो भोजनो तस्य वध्यस्य उपनामितो । तेहि दानि वध्यघातेहि तं श्रेष्ठिपुत्रं घातेत्वा सो अश्ववाणिजको ओमुक्तः ॥

सो दानि ताये चेटिकाये प्रच्छन्नं तं गणिकाकुलं प्रवेशितो ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तमुहूर्तके उच्छापितो स्नापितो महारहं वस्त्रं परिहापितो महारहे पर्यङ्के उपविशापितो गन्धमाल्यं च उपनामितं भोजनमुपनामितं । पंचहि कामगुणेहि समर्पितः समङ्गीभूतो ॥ उभौ क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति ॥ सो दानि प्रथमको श्रेष्ठिपुत्रो दशवर्षप्रविष्टो आसि । यदा घातापितो तदापि द्वे वर्षाणि सर्वोपकरणं मातापितृणां सकाशातो आनीयति ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तं वर्तनं तादृशं पश्यिय शोकसमर्पितो पाण्डुवर्णो भवे । न भुक्तं पि यं भोजनं तं छन्देति मा हैवं अहं पि तथा एव हनिष्यामि यथा सो पुरिमको श्रेष्ठिपुत्रो ॥ सा दानि गणिका तं अश्ववाणिजकं पृच्छति ॥ आर्यपुत्र एत्तको कालो

1[1]. B °gacchâmi | C °gacchâhi | . — 1[2]. B so dâni°. — 2[2]. B na bhôti° C °âryyaputrâ ga° B °mi çre°. — 3[1]. BC çreshṭipu° C °tro âha || . — 3[2]. C °hi mâm tva gacchatha ahaṁ°. — 4[1]. C °yo tathâ bhavatuṁ | ahaṁ vâ gacchedu â° B °vâ so dâ°. — 4[2]. C sâ dâ° BC °çreshṭipu° B °to tâ°. — 5[2]. BC °uktâ ga°. — 5[4]. B °ghâṭito bha° C °ghâṭiko bhavati | tato taṁ° BC °cchannam âna° C °nayâhi yathâ kenacit paçyeyâṁ ca dâni° B °na kvacit paçyeyâ ca dâni° C °ashṭam eti | .

7. C sarve janakâye nirvṛito tena ca va° B °yo nirvṛittaḥ tena ca va° C °ghâto çma° B °tâḥ çâçânam a° C °prâptâ | so° BC °çreshṭipu° B °gato tena°. — 9[1]. B °mito te°. — 9[2]. C °ghâtehi taṁ° BC °çreshṭipu° C °ghâṭetvâ mo açva ° ajakto || B °aktaḥ so dâ°.

11[1]. B °çito so°. — 11[2]. C sâ dâ ° jakâṁ tatmurtake utthâpito° B °hûrtaka utthâpito° BC °mahârataṁ va° C °rihâyino ma° B °rihâpino ma ° upadiçâ° C °diçâpito ga° B °ca upanâpitaṁ bho°. — 13. C tadâ pañca ° rppito samagrâṁ bhûtâ ubhau°. — 14[2]. B °yanti so dâ°. — 15[2]. BC °çreshṭipu° B °darçava° C °vishṭam âsît | . — 15. C °ghâtâpito°.

16. BC °ke tâṁ vartamânaṁ tâdṛçâṁ pa° C °paçyeyâço ° rṇṇo bhavet || B °bhave na bho°. — 17. C yena bhu° BC °kiaṁ pi ye bhojanaṁ na echanda(C °de)ti ma° B °haiva a° BC °evaṁ haniṣyâmi | yathâ tu so pu° BC °çreshṭipu°. — 19[1]. C °çvavânija° B °echati â°. — 19[2]. B °te kutaḥ âryaputra° C °te kuto âryyaputra iha° BC °bhiratâṁ na° B °udagra kena°.

यतः आर्यपुत्रो इह प्रविष्टो न च ते पश्यामि अभिरतं न उद्ग्रं । केन ते वैकल्यं किं प्रार्थयसि कस्य वा ते अभिलाषो तं लभिष्यसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको आह ॥ सा अस्माकं नगरी तथारूपा उद्यानोपशोभिता पुष्करिणीहि च तत्र च अभीक्ष्णं जनो उद्यानयात्रां निर्धावति क्रीडार्थं तानि चोद्यानानि तां च उद्यानक्रीडां दककीडानि च समनुस्मरामि ॥ गणिका आह ॥ आर्यपुत्र इहापि वाराणस्यां उद्यानानि पुष्करिण्यश्च आरामानि च पुष्पफलोपेतानि रमणीयानि यदि आर्यपुत्रस्य उद्यानगमने अभिप्रायो निर्धावामि उद्यानभूमिं क्रीडार्थं ॥ सो आह ॥ बाढं निर्धावामो ति ॥

तायै दानि गणिकायै अन्यतरा उद्यानभूमी सिक्तसंमृष्टा कारापिता । तं अश्ववाणिजकं योनरथयाने प्रक्षिपित्वा खाद्यभोज्यं च पानं च गन्धमाल्यं च आदाय चेटीहि पु[157b]रस्कृता निष्क्रान्ता ॥ तेन दानि अश्वसेनेन श्रेष्ठिपुत्रेण सा गणिका उक्ता ॥ एतां पुष्करिणीं प्रतिसीराहि प्रतिवेठापेहि विश्वस्ता दककीडां क्रीडिष्यामः न कोचित्पश्यति ॥ तस्या गणिकाये भवति । सुष्ठु आर्यपुत्रो अच्छति तत्र विश्वस्तं क्रीडिष्यामः न च नं कोचित्प्रत्यभिजानिष्यति ॥ तायै दानि गणिकायै पुष्करिणी प्रतिसीराहि वेठापिता । ते दानि उदककीडायै क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति उभये अद्वितीया ॥ तस्य दानि अश्ववाणिजकस्य भवति । यदि अहं अद्य न पलायामि न भूयः शक्यं पलायितुं ॥ सो दानि पानं अपि स्वापयित्वा तां गणिकां पायेति यदा च एषा प्रमत्ता भवेदहं तदा शक्येयं पलायितुं ॥ गणिका पि पश्यति प्रेमेण पश्यति मां आर्यपुत्रो पायेतीति । सा दानि पिबन्ती मत्ता

1. C °sho ca bhavishyasi |. — 3. BC so asmā° B °çobhitaḥ pu° C °çobhito pu° ṇīhi yaṁ tatra° C °no udyānajātrāṁ° B °niddhāvati° C °dyānakrīḍā dakaṁ krīḍāni ca sa° B °dyānakrīḍāṁ devakrīḍāṇi ca sa°. — 5². C °iham api vā° B °pushkiriṇyāṁç ca ārā° C °shkariṇyā ca ārā° B °dī āyapu° C °gamanābhiprā° °rddhāvati u° ḍārtha ||.

7. BC °āha vā°. — 8. B °ḍhaṁ || ni°. — 9¹. C °nyataro u° bhūmiṁ si° B °mī çiktasaṁṛishṭhā kārāpitā taṁ a°. — 9². C tam açva° jakaṁ uraddhapuṇyaṁ prakshayitvā khā° B °onaddhapuṇya prakshi° ya ceṭihi pu° C °skṛito nishkrānto te° B °shkrānto |.

11. BC te dā° na çreshṭipu° B °ktā e°. — 12. C ekāṁ pushkariṇī pratiçīlehi prativeṭāyehi vi° B °shkaraṇīṁ pratisiharāhi prativeṭhāyehi vi° C °stā uda° maḥ || na kvacit paçyishyati | B °maḥ na kvacit pa°. — 13¹. BC tasya ga° vati su°. — 13². BC °maḥ | na ca naṁ(C °taṁ) kvaci°. — 14. C °kāye sā pushkariṇīṁ pratiçīlehi ceṭāpitāti | B °sīrāhi veṭāpitā |. — 15. C dā° ḍā ca krīḍanti ra° B °ḍāye krīḍanti ra° C °amitrīyā |.

16¹. C °çijasya°. — 16². BC °dya na parāyāmi° C °bhūyo ça°. — 17. C °dāni udyānam açcoshi athā° B °dāni yā(çeu pā)naṁ agrocchishṭayitvā tā gaṇikā yāyeti | yathā ca e° C °kāṁ yāpeti | yathā ca esho pra° BC °haṁ ca na ça°. — 18. C °premena paçya māṁ ā° tro yāpantiti | B °tro yāyetīti |

संवृत्ता ॥ सो दानि यववाणिजको तेषां चेटीनामाह ॥ गच्छथ यूयं भाण्डमूलं आनथ वयं विश्वस्ता उदकक्रीडां क्रीडिष्यामः ॥ ता दानि चेटी एकान्ते भाण्डमूलं आसन्ति ॥ ते दानि उभयो पुष्करिणीमोतीर्णा उदकक्रीडनकेहि क्रीडितुं ॥ सो दानि यववाणिजको तां श्यामां कण्ठे समालिंगं कृत्वा निवर्तेति मुहूर्तं धारेत्वा उद्यच्छति । श्यामा जानाति आर्यपुत्र उदकक्रीडां करोति । एवं तेन यववाणिजेन यवसेनेन भूयोभूयो चिरतरं निवुड्डिय धारेति श्यामा च पीडियति यवसेनो च तहिं उदके निवुड्डापिय करोति अल्पप्राणा संजाता ॥ यवसेनस्य भवति । मृता एषा श्यामा अयं वेला मम पलायनार्थे ॥ सो दानि श्यामां मृतामभिज्ञात्वा पुष्करिणीये सोपानके स्थपेत्वा इतोऽतः प्रत्यवेक्षित्वा पलायते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥

तेषां चेटीनामेतदभूषि । चिरायेन्ति अत्र पुष्करिणीयं आर्यपुत्रो आर्यधीता च क्रीडार्थं न च तानं किंचित्क्रीडनकानां शब्दं शृणोम गच्छाम जानाम ॥ ते दानि पुष्करिणीं अल्लीना पश्यन्ति च तां श्यामां तत्र पुष्करिण्यां सोपाने मृत्तिकां शयमानां । कथंचिदाश्वासयन्ति ॥ सा दानि श्यामा तेहि चेटीहि तन्मुहूर्तं औमूर्धिकमालम्बापिता सर्वं च से उदकं मुखेन आ[158ᵃ]गतं ॥ सा दानि श्यामा यं वेलं प्रत्याश्वस्ता ततः चेटीनि पृच्छति कहिं आर्यपुत्रो ति ॥ चेटी आहन्सुः ॥ आर्यधीते न खलु आर्यपुत्रो कहिंचिद्दृश्यति भवितव्यं पलानो ॥ सा आह ॥ मा चिरं करोथ नगरं प्रविशामः ॥ ता दानि नगरं प्रविष्टा ॥

1[1]. B °ceṭīnām āha ga°. — 1[2]. B °tha | yū° BC °yaṃ bhaṇḍa° B °çvastodaka ° mah te°. — 2. B te dā° C tā dā ceṭikā e° BC °nte bhaṇḍa° C °santoḥ te dā°. — 3[1]. C °ubhaye pushkiriṇīṃ oti° B °rṇyoti° BC °tīrṇṇodaka° C °kakrīḍantehi krīḍi°. — 3[2]. B °kaṇṭha samālaṃviṃ kṛitvā nivartiati mu° C °rteti mūhū° B °trā udyaduti çyā° C °trā udya(?)çyā°. — 5[1]. C °putrodaka° B °krīḍyāṃ karoti e°. — 5[2]. C °na bhūya bhūyaḥ ciratamaṃ vibuḍḍiya dhārehi çyā° B °raṃ nivuḍiya dhārehi çyā° B °pīḍiyiko ya° C °pīḍaiko yajase° BC °no ca taṃhi uda° C °ke nivuttio(?)piya° BC °roti | alpa° C °prāṇā sajātā ya° B °prāṇā saṃjāta ya°.

7[1]. C yajasena° BC °ti mṛi°. — 7[2]. B mṛite esho çyā° C °velā gamana palā°. — 8. C °çyāmā mṛi° BC °mṛitābhi° BC °pānemmiṃ° C °petvā itas tato pra° B °vekshetvā pa°shṭa teshāṃ°. — 10[1]. B °ceṭinām e° C °ṭīnāṃ eta° B °shi ti°. — 10[2]. C vilokyantā atra° B vilokentā | atra° B °ṇīyam āryapu° C °ṇīyaṃ āryyadhītā° B °naṃ kiñcin krīḍa° cchāma jajñāma te dā°.

11. C °ṇī pushkariṇī alli° BC °paçyati ca° C °shkariṇīm so° BC °mṛittikāṃ ça °nāṃ kathaṃ°. — 13[1]. BC °cid açvasenti | . — 13[2]. C °tehi caṭehi ta° B °hūrtta | omūrdhikāṃ laṃbāliya sarvaṃ° C °rdhikāṃ laṃbāliya sarvaṃ° C °udaka mu°. — 14. C °pratyudaçva° B °pratyaçvastā° C °tataç ceṭī° BC °ti kahiṃ° C °āryyāāryyaputreti | . — 15. B °nsuḥ āryadhite°.

16[2]. C °hiñci dṛiçya° [illegible]ḥ | . — 17[1]. C °tha nakharaṃ pravekshāmaḥ | B °kshyāmaḥ tā°. — 17[2]. BC tā dāniṃ nagaraṃ pravekshyāmaḥ tā dāni nagaraṃ pra° C °vishṭe | .

सा दानि श्यामा गणिका तन्मुहूर्तं चण्डालानां शब्दापयित्वान आह ॥ अहं युष्माकं एत्तकं च एत्तकं च हिरण्यं उपजीवनं दास्यामि इच्छामि प्रत्यग्रमृतकं पुरुषं अनादृष्टं आनीयन्तं ॥ आहन्सु ॥ बाढं आनीयति ॥ तेहि श्मशानं गत्वा प्रत्यग्रमृतको पुरुषो अनादृष्टो आनीयते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥ ते दानि चण्डाला उपजीवनं दत्वा विसर्जिता ॥ ताये दानि श्यामाये सो मृतको पुरुषो गन्धोदकेन स्नापयित्वा गन्धेहि अनुलिम्पित्वा अहतेहि वस्त्रेहि वेठित्वा अमुखिं अर्चापयित्वा सुवद्धं कृत्वा तेषां चेटीनामाह ॥ सर्वं एककण्ठा रोदनं करोथ एवं च वदथ आर्यपुत्रो कालगतो आर्यपुत्रो कालगतो ति ॥ तेहि चेटीहि यथायथा ताये श्यामाये सन्दिष्टं रोदनं कृतं ॥ महता जनकायेन गणिकाये श्यामाये गृहे रोदनशब्दं श्रुत्वा श्रेष्ठिपुत्रो कालगतो ति । तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितृभिः श्रुतं सो अस्माकं एकपुत्रको कालगतो ति ॥ ते दानि रोदनं करोन्ता तं गणिकाकुलं गताः सर्वो च ज्ञातिवर्गो । गणिकावीथिजनेन समाख्याति ॥ ते आहन्सु ॥ अपहरथ एतां वस्तुं पश्चिमदर्शनं पुत्रं पश्याम ॥ तस्या दानि गणिकाये एतदभूषि । यदि वस्तुं हरिष्यन्ति ततो बुद्धिष्यन्ति तदहं खण्डखण्डं छिन्दिष्यं ॥ सा तेषां आह ॥ मा युष्मे वस्तुं अपहरिष्यथ ॥ ते आहन्सुः ॥ किंकारणं ॥ सा आह ॥ यं कालं आर्यपुत्रो ग्लानो तं कालं मया उक्त आर्यपुत्र गच्छाहि मातापितॄणां कुलं । सो दानाह । एत्तकेहि वर्षेहि न गतो न इदानीं गमिष्यं यावद्वार्त्तीभवामि ततः गमिष्यं मातापितॄणि द्रष्टुं । सो दानि यं वेलं न वार्त्तीभवति व्याधिना च ग्रस्तो ततो नेन अहं संदिष्टा मा मे

1[2]. C °tatmuhūrtta caṇḍāviyāna° B °ṇḍāla ṣalalā°. — 1[3]. BC aham ca yu° C °ahmākam ettakam ca hilanyam suvarṇam upaji° BC °rusham anā° C °nādṛishṭam°. — 3[1]. C te āhamsuḥ ‖ B °nsu vā°. — 3[2]. B vāṭam āni° C vādha ānī°. — 3[3]. BC °nīyate | yathā° B °kenid dṛishṭo | . — 4. B °ṇḍāla u° C °nam dṛishṭvā visarjitam | . — 5. C °ndhodakam snā° lipim kṛitvā aha° BC °zhatehi vastrehi veṭhitvā cā(B °ramu)amim° C °ceṭinām āha ‖ .

7. C sarvam e° BC °kaṇṭhā roda° rotha | evam ca vadetha ā° B °tha ā° āryaputro kālagateti | C °tha ā° gato kālagateti | te dāni ro° (l. 11[1]). — 8. B °kṛitam maha°. — 9. B °çreshṭipu° gateti | . — 10. B °çreshṭipu°.

11[1]. B °karontā° C °lam gato sarvām ca jñātivargā gaṇi° B °rgo gaṇi°. — 11[2]. C °nena samsmārayanti ‖ B °nena samunāyati te ā°. — 12[1]. C °nsuḥ | B °nsu apa°. — 12[2]. B °tha | etām camunam paçci° C °etām ca imam paçyāma darçana pu° çyāmaḥ ‖ B °çyāma ta°. — 13[1]. B tasya dā°. — 13[2]. B °ddhishyanti | tad a°. — 14[1]. C sa teshām āha ‖ . — 14[2]. C mā tuhme camam avaha° B °mam avaha° C °shyati ‖ . — 15[1]. B °āhamsuḥ kim°. — 15[2]. B °ṇam sā°. — 15[3]. B sā sā āha ‖ . — 15[4]. B yam kālagam āyam putro glāna tam° C °glānām tam kā° yā uktaḥ ārya° BC °pitṛiṇām° C °ṇām mūlam ‖ .

16[1]. C so tān āha ‖ . — 16[2]. B °ehehi nagarāto ito idānim gami° C °to ito idānīm gamishyam ‖ sā teshām āha ‖ yāvadvartī gamishyam bhavāmi tato mātāpi° B °d vartībha° BC °pitṛiṇi dra° B °shṭum so°. — 18. B °velam vartībhavati | vyā° C °velam nartati bhava° dhinām ca grasto tato tam aham samdṛishṭam mā° B °shyati | ettaka me pri° ehi mayā°.

मृतस्य मातापितॄणां ज्ञातीनां वा दर्शयिष्यसि एतकं मे प्रियं क[158a]रोहि । मया च आर्यपुत्रस्य प्रतिज्ञातं न आर्यपुत्र मृतकं कस्यचित् मातापितॄणां वा ज्ञातीनां वा उपदर्शयिष्यामि । कामं आत्मानमुपसंक्रमेयं न पुनरार्यपुत्रस्य शरीरसंदर्शनं करेयं । ततो यदि युष्मे एतं धनं अपहरथ आत्मानं अहमुपसंक्रमेयं । एवं मया आर्यपुत्रस्य पश्चिमकाले प्रतिज्ञातं ॥ श्रेष्ठिस्य भवति ॥ एवमेतं यथा एषा जल्पति यत्कारणं एषा मम पुत्रस्य अत्यर्थं प्रिया मनापा च आसि या मरणकाले पि मम पुत्रेण एषा न परित्यक्ता एषापि च मम पुत्रस्य भावानुरक्ता हितकामा च आसि अस्माकं च पुत्रको मृतो अनक्षमनीयो एषो यो यदि वयं एतत्पुत्रं मृतं न क्षमामः तस्मादपनेतु धनं ॥ श्रेष्ठिना आणत्तं ॥ मा अपहरथ धनं यथा मम पुत्रस्य मरणकाले अभिप्रायो तथा भवतु ॥ सो दानि महता सत्कारेण नगरातो निष्कासिय एकान्ते ध्यापितो ॥ सा दानि गणिका अतिकरुणानि रोदति शोचति परिदेवति बहूनि भायानि दर्शयति । निवारीयन्ती येन चिता ततः अभिमुखा धावति इच्छति चितायां पतितुं सर्वजनेन निवारिता चितायां पतन्ती ॥ तस्य दानि श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितॄणामेतदभूषि ॥ इमा श्यामा गणिका अस्माकं पुत्रस्य इष्टा च दयिता च आसि एतायेपि च अस्माकं पुत्रो इष्टो च दयितो आसि यं नूनं वयमेतां श्यामां गृहं प्रवेशामः या अस्माकं पुत्रस्य दर्शनं भविष्यति ॥ तेन दानि श्रेष्ठिना सा श्यामा राजकुलातो अनुज्ञानापेत्वा गृहं प्रवेशिता ॥ सा दानि ओमुक्तमणिमुक्तवर्णा ओदातवस्त्राम्बरधरा एकवेणीधरा [illegible] शोचन्ती आसति । श्रेष्ठिपुत्रस्य च मातापितॄणामेतदभूषि । अस्माकमेषा एक-

2. B °pitṛṇâṁ° C °tṛṇâṁ vâ darça°. — 3. B kâmam âtmâ° C kâmâm evam upa° B °meyaṁ | na puna° BC °rîraṁ saṁ° B °yaṁ tato°. — 4. C tataḥ yadi tuṣphevaṁ evaṁ upahara° B °tumhevaṁ evaṁ ca upahara° C °tmânam aha° meṣhyaṁ | . — 5[1]. C °trasya ca parima°. — 5[2]. BC °çreshṭisya bhavati eva°. — 5[3]. B °thâ esho ja° C °thâ eshâṁ jalpati | yaṁ kâlaṁ esho mama° B °rthaṁ kriyâ° C °priyo manâ° B °nâpa ca âsi | yâ maraṇakâraṇakâle° BC °ṇa eshâ ṇa pari° B °tyaktvâ eshâpi ca mama° C °tyaktâḥ eshâpi ma° raktâḥ hitakâmâ ca âsi || asmâ° B °âsi || asmâ° C °rtho ye yadi va° bhâma | asmad apane° B °bhâmaḥ | asmad apane°.

9[2]. C °çreshṭinâ° BC °ttaṁ mâ a°. — 10. C °ekântaṁ dhyâ°.

11. C sâ dâni aṇṇaṇaṇi° BC °reyati nivâ°. — 12. BC °riyanti | yena° B °citâ tataḥ° C °citto chaiyaṁ tato 'bhimu° C °dhâvanti icchati citâyâṁ pati° B °sarvejane° nti tasya°. — 14[1]. C °dâni çre° BC °çreshṭipu° B °tṛṇâṁm eta° C °tṛṇâṁ eta°. — 14[2]. B imaṁ çyâ° C °shṭâ ca parâyitâ ca âsi || etâ° B °si etâryasha ca asmâkaṁ putro ishṭo ca dayitâ âsi yaṁ° C °to âsi | yaṁ°.

16. BC °çreshṭinâ° B °jânâyetvâ° C °jânâmetrâ°. — 17. C °suvarṇṇa etâ° ṇidharâ rajasaṁ apta° canti â°. — 19[1]. C çreshṭipu° tṛṇâṁ eta° B °tṛṇâṁm eta°. — 19[2]. C kasmâkam esho ekapu° B asmâkam eshâṁ eshâ eka° cali so dâ°.

पुत्रस्य शोचति ॥ सो दानि श्रेष्ठि समार्यको यथा च पुत्रं तथा तां श्यामां चेष्टति ॥

कदाचिद्दानि तक्षशिलका नटा वाराणसीमागताः । ते दानि नटदारका भिक्षार्थका तं श्रेष्ठिकुलं प्रविष्टा ॥ ताये दानि श्यामाये तेषां नटदारकाणामुत्तरापथकं भाष्यं प्र[159a]गृहीतं । सा तां नटदारकां पृच्छति । कुतो यूयं ति ॥ ते आहन्सुः ॥ उत्तरापथका वयं ॥ सा आह ॥ कतमातो अधिष्ठानातो ॥ ते आहन्सुः ॥ तक्षशिलातो ॥ सा आह ॥ येन(?) प्रत्यभिजानथ यूयं तक्षशिलायां श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको ॥ नटदारका आहन्सुः ॥ आम प्रत्यभिजानाम ॥ सा आह ॥ शक्नथ मम उपकारं कर्तुं ॥ ते आहन्सुः ॥ बाढं शक्नामो ति किं कर्तव्यं ॥ सा आह ॥ इमं श्लोकं श्रेष्ठिपुत्रस्य वज्रसेनस्य अन्तिके भणथ ॥

यान्त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

ते दानि नटदारका अनुपूर्वेण तक्षशिलामागता अश्ववाणिजकं वज्रसेनमुपसंक्रमित्वा आहन्सुः ॥

यान्त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

सो दानि वज्रसेनो श्रेष्ठिपुत्रो तं श्लोकं श्रुत्वा तां नटदारकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

1. BC °çreshṭhi bhâryya(C °ryya)ko yathâ ca pu° B °ceshṭhati ‖. — 3[1]. B °çilâkâ na vârâ° (ou plutôt °naṭâ vâ°?) C °çikâto vârâ° °dârikâ° BC °gatâḥ te dâ°. — 3[2]. C °bhikshottakâ tam̃ çreshṭhikulam̃° B °bhikshâttakâ tam̃ çre° B °shṭâ tâye°. — 4. C °dârikâṇâm u° B °pathakam̃ bhâ° BC °bhâshya pra°. — 5[1]. C °dârikâm̃ kṛcchati BC °echati ku°. — 5[2]. C °yûyam ti ‖ B °ti te â°.

6[1]. B °nsuḥ utta°. — 6[2]. B °mâto âsthâ°. — 7[1]. B °nsuḥ ta°. — 7[2]. C yena pra° B °nam̃ prabhijâ° °lâyâm̃ ‖ çre° BC °çreshṭiputro(C °trah) vajraseno°. — 8[1]. C °dârikâ°. — 8[2]. C âtma pra° °nâmo ‖. — 9[1]. C °âhansuh ‖. — 9[2]. C °pâra kartum̃ ‖. — 9[3]. C °kyâmeti° BC °ti | kim̃°. — 10[1]. B so âha ‖. — 10[2]. C °kam̃ tasya vajrasenasya çreshṭiputrasya anti° B °çreshṭipu°.

12. BC yat tam̃ sâ° C °sârehi phullehi çyâ° BC °vâçinîm̃ ‖. — 13. C vâḍham̃ âṅgena pî° B °kauçalya pṛi°. — 14. B °dârako a° C °dârikâ anu° °ṇa tashaçi° B °âgatvâ va° BC °kam̃ vajrase° C °nsuḥ yat tam̃°.

16. BC yat tam̃ sâ° C °sârehi phu° C °kauçalyavâçinîm̃ ‖. — 17. B gâḍam̃ a° C vâḍham̃ aṅgena° B °çalya pṛi°. — 18. BC °vajrase° C °çreshṭipu° °dârikâm̃ gâthâye pra° B °gâthâyâ°.

रागाभिभूता न सुखं शयन्ति
कृतानुकारं प्रतिकर्तुकामा ।
नराः कृतघ्ना न सुखं शयन्ति
वैरप्रसंगी न सुखं शयन्ति ॥

तं वो न श्रद्दधाम्यहं वातो वा गिरिमावहे ।
कथं सा मृतिका नारी मम कौशल्यकं भणे ॥

ते दानि गन्धदारका आहंसु ॥

नापि सा मृयते नारी अन्यमन्यमभिकांक्षति ।
एकवेणीधरा बाला त्वामेव अभिकांक्षति ॥

श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो आह ॥

असंस्तुतं मे चिरसंस्तुतेन
न निर्मिणेया ध्रुवमध्रुवेण ।
इतो अहं दूरतरं गमिष्ये
ममापि सा अन्यं न निर्मिणेय ॥

स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन नगरे वाराणसीये गणिका श्यामा नाम अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणस्यां

1. B *khaṃ svapanti kṛ* C *khaṃ svapanti vairaprasaṃgī na sukhaṃ çayanti | kṛtā* B *pratikarttuṃ kāmā narāḥ* C *rtūmā narāḥ*. — 3. C *khaṃ svapanti | vaira*. — 5. BC haṃbho na çra* B *ddadhyāmy*.
6. C *mṛttikā*. — 7. C *dārikā āhaṃsuḥ | B *nsuḥ nāpi*. — 8. B *te nārī napya*. — 9. BC *lā tvāṃm evam abhi*. — 10. BC çreshṭhiputro* B *vajrase* C *vajrasena āha ||.
11. BC asaṃstutaṃ(B *ta) me ci* C *na saṃstutaṃ me na ni* B *yā dhruvam adhruveṇa | C *yā dhruvam adhruveṇa |. — 13. B *dūraṃ ga* C *dūratakaṃ gamishyaṃ mamāpi so anyaṃ nirmiṇe syāt || B *mā pi so anyena nirmiṇe ||. — 15. C atha khalu punar bhikshu* BC *vajrasena nā * abhi mai*.
16¹. C *shyeyu ||. — 16². C *hetor ahaṃ*. — 16³. C *kālaṃ tena kā* BC *vajraseno*. — 17. C *yasiṃye gaṇikā çyā nāma* BC *abhi mai*. — 19¹. C *hetor e*. — 19². C esha sma bhikshavo yaçodha*.

नगरे श्यामा नाम अय्यगणिका अभूषि । तदापि अहं एताये अनपेक्षो एतरहिं पि एताये अनपेक्षो ॥

समाप्तं श्यामाये जातकं ॥

अथ भिक्षू आहन्सुः [159b] ॥ भगवां यशोधराये वधे निर्भीयन्तो याचितो । वञ्चकरा भगवतो बोधिसत्वभूतस्य संसारे संसरन्तस्य यशोधरा आसि ॥ भगवानाह ॥ नाहं भिक्षवः वञ्चकरा यशोधरा आसि तथागतस्य संसारे संसरन्तस्य । अन्यदापि अहं एताये यशोधराये अमित्रहस्तगतो रक्षितो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे उग्रसेनो नाम राजा राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो सुसंगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च सुखितजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करव्यवहारसंपन्नं च ॥ तस्य दानि तहिं जनपदे चम्पको नाम नागराजो प्रतिवसति कृतपुण्यो उत्सदकुशलसंचयो अनेकनागशतसहस्रपरिवारः ॥ तस्य दानि चंपकस्य नागराज्ञो भवनं देवभवनसंनिभं सप्तरत्नमयानि विमानानि सर्वर्तुकानि सर्वकालिकानि पुष्पफलानि रत्नमयायो पुष्करिणीयो उत्पलपद्मनलिनिकुमुदपुण्डरीकसंछन्ना ॥ ताये पुष्करिणीये अविदूरे वैडूर्यस्तम्भप्रासादो रत्नामयो मुसारगल्वतलाकृतो ॥ तस्य च राज्ञो षोडशनागकन्यासहस्राणि अन्तःपुरं ॥ सो दानि तहिं नागभवने यथा देवराजा तथा मोदति ॥ सो दानि अष्टमी चतुर्दशी पंचदशी त्रिष्कृत्वो पक्षस्य चतुर्महापथे उपोषधं उपोषति । अष्टाङ्गसमन्वागतो ओसृष्टकायो विह-

1. B °pekshâ etara° pekshâ ‖ C °pekshâ etarhi pi etâ° pekshâ ‖. — 3. B atha bhikshûm âhaṃsuḥ ‖ samâ° C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmâye jâtakaṃ samâptaṃ ‖. — 4¹. C bhikshu bhagavantam âhaṃsuḥ ‖ B °kshûm âha°. — 4². C bhagavân yaço° BC °vadhe ni° C °trâpite ‖. — 5¹. B °karo bha° C °re saṃsara° râ âsi ‖.

6. BC °râ âha ‖ ta° C °thâtathâga° °re saṃsarantasya anya° B °ntasya anya°. — 7². C bhikshu â° B °âhaṃsuḥ ‖. — 8². B °kshavaḥ bhû° C °kshavo atîtam adhvâ°. — 9. C °dhvâne naga° çîlo mahâbalo mahâkoço° B °ça mahâvahane tasya°.

11. B °ṛiddhiṃ ca sphîtaṃ ca kshe° BC °ḍamara sunigṛi° C °saṃpannâ ca ‖. — 13. BC °kṛitapuṇyo u° C °kulaṃsaṃvayo a° B °dakulasaṃ° C °vâro B °vâraḥ tasya°. — 16. C C °lâni ratnamayâni pushkariṇîye padumotpalanalini° B °tnamayâye pushkiriṇîye utpa° C °cchannâḥ ‖.

17. C °nîye abhidû° B °vaidûrya° C °ratnamayâyo musâgalva° B °mayo susâra°. — 18¹. C °nâgakaṃnyâsa° pure ‖ B °puraṃ so°. — 18². C °râja tathâ°. — 19. C °ashṭamiṃ caturda° daçî trishkṛitya paksha° B °trishkṛitvâ paksha°. — 20. BC °ashṭaṃhakâ° C °kâye vi°.

रति ॥ सो दानि नागराजा तहिं चतुर्महापथे उपवासं समादत्तो अहितुण्डकेन दृष्टो । तेन सो अहितुण्डिकेन चम्पको नागराजो ततः चतुर्महापथातो गृह्य सर्पकरण्डके प्रक्षिप्तो आसति । नापि तस्य अहितुण्डिकस्य कुप्यति न अनुरक्षीयन्तो महाबलो महातेजो नागराजा इच्छति सजनपदां वाराणसीं भस्मीकरेया ॥ तत्र सर्पकरण्डे तं व्रतमनुपालेन्तो [160ᵃ] आसति ॥ तेनापि नागराज्ञा परिवारस्य निमित्तानि आचिक्षितानि यदि मम एत्य चतुर्महापथे उपवासं समादत्तस्य कोचिद्विहेठेय तहिं नागभवने निमित्तानि भविष्यन्ति । यदि इह नागभवने एतानि वनस्पतीनि संमिलायेन्सुः एतानि च उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकानि ततो जानेय बद्धो सो नागराजा । यदि एतानि वनस्पतीनि सर्वाणि सर्वशुष्कपत्रा भवेन्सुः एतानि च पुष्करिणीनि निरोदकानि भवेन्सुः ततः जानेय हतो नागराजा ति ॥ तेन दानि चम्पकेन नागराज्ञा अहितुण्डकेन सर्पकरण्डके बद्धेन तहिं नागभवने एतानि निमित्तानि प्रादुर्भवन्ति ॥ ते दानि नागा च नागकन्या च तहिं नागभवने तानि निमित्तानि दृष्ट्वा सर्वे उत्कण्ठिता बद्धो नागराजा । किं ततो । एकमेको समर्थो तं नागराजं ततः अहितुण्डिकस्य हस्तातो मोचयितुं न च तं नागराजं मोचयन्ति ॥ यत्कारणं पूर्वं व नागराजेन परिवारस्य संदिष्टं । यदि मम उपवाससमंगिस्य कोचिद् हरेय वा बंधेय वा न युष्माभिस्तस्य केनचिद्प्रियो वा विप्रियो वा कर्तव्यो । यत्कारणं एष मम व्रतोत्सर्गं ॥

तस्य दानि नागराज्ञो अग्रमहिषी षोडशानां स्त्रीसहस्राणां ..... । ताये च वाराणसीं गत्वा राज्ञो उग्रसेनस्य उपरिप्रासादवरगतस्य नागराज्ञो चहुणं संनिदानमारोपितं ॥ राजा उग्रसेनो तस्या नागिनीये सकाशातो चम्पकस्य ना-

1. C °kena prakshipto āsa° (l. 3) B °shṭo tena°. — 2. B °hāpathoto gṛi°. — 3. B °hi-yanti | mahāba° C °hīyantī mahāvaro mahātejo° BC °padaṃ vārā° B °bhasmīṃkareyyā | C°reyyā | . — 4. C °rpakaraṇḍa taṃ vra° B °pālanto°. — 5. C °rājā pari° kahacitāni yadi mama etihaṃ ca° B °ttasya kācid viheṭheye | tahiṃ° C °d viheṭheya ta° B °bhaviṣhyaṃti yadi°.

7. C °iha nāgarājñā parivārasya iha nāgabha° BC °vanaspatini saṃ° B °yetsuḥ etā° C °baddhaḥ so nāgarā° BC °rājā etāni°. — 9. BC etāni ° tāni sarveṇa sarvaṃ çu° B °çuka-patrā bhavetsuḥ e° C °patrāṇi bhavetsuḥ etāni va pu° BC °ṇīna niro° C °kāni vahatsuḥ | tato jā° B °bhavetsuḥ ta°.

11. C °rājña ahituṇḍikena° B °tāni nittāni°. — 12. C °gā ca nāgakaññyā ca tahiṃ° C °nirmittāni dṛi° BC °rājā kiṃ°. — 13. C °tataḥ e° B °tato e°. — 14. C °tato ahi° B °tuṇḍikasya hastāto mākahayi° BC °rājaṃ na mo°. — 15¹. BC °rve ca nā° B °shṭaṃ yadi°. — 15². C cadi ma° BC °pavāsamaṅgiṣya kvacid ha°.

17. C °ṇaṃ vā caha°. — 18¹. C °gramahiṣhi sho° BC °ṇāṃ tāye°. — 18². C °prāsādā vara ° ṇaṃ saṃnidā° B °ṇaṃ saṃnidhan°. — 20. C °senas tasya nāgi° B °tasya nāgi° BC °rṣṭito cā°.

गराजो तं गुणपरिकीर्तनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । राजा तां नागकन्यामाह ॥ निषीदाहि वा स्वकं वा भवनं गच्छाहि यावत्सुदूता तं नागराजमन्वेषिय आनयन्ति इति ॥ नागिनी आह ॥ महाराज अहितुण्डिकं संतोषयित्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा तं नागराजानं मोचेहि मा राजाज्ञया ॥ राजा आह ॥ नागिनि एवमस्तु अहितुण्डिकं परितोषेत्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा चंपकं नाम नागराजानं मोचयिष्यामि ॥ सा दानि नागकन्या उग्रसेनस्य काशिराजो आह ॥ शरणगतो ते महाराज चंपको नाम राजा सार्धं [160b] पीडयति स्त्रीसहस्रेहि ॥ एवमुक्त्वा सा नागकन्या अन्तरहिता ॥ राजा उग्रसेनेन समन्ता दूता प्रेषिता । चम्पको नागराजा उपवाससमंगी अहितुण्डिकेन गृहीतको तं आनेथ ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां
अचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणां ॥

राज्ञो उग्रसेनस्य वचनमात्रेण राजदूतेहि अहितुण्डको सनागराजो आनीतो ॥ राज्ञा तं अहितुण्डिकं परितोषित्वा ग्रामवरेण हिरण्यसुवर्णेन च चंपको नागराजो मोचित: ॥ मुक्तमात्रो च चम्पको नागराजा देवराजविषयो संवृत्तो नागभवनो च यथापौराणं संवृत्तं देवभवनसन्निभं तस्य च नागराज्ञो परिवारो यथापौराणं भवनं दृष्ट्वा प्रीता तुष्टा संवृत्ता । मुक्तो नागराजा ॥

सो दानि नागराजा उग्रसेनेन काशिराज्ञा सार्धं एकपर्यङ्केन निषण्णो ॥ सो तं काशिराजं निमन्त्रेति इच्छामि महाराज यं सपरिवारो मम भवनं पश्येसि ॥ राजा आह ॥ यूयं नागा तीक्ष्णविषा च क्रोधना च । न शक्यामि नागभवनं गन्तुं ॥ नागराजा तमाह ॥ महाराज सशरीरो सो महानरके प्रपतेया यो

1[1]. C °gakaññyām ā°. — 1[2]. B °yāvat sadūtā° C °dūtāṁ taṁ° B °rājanām anveshi ‖ ya ā° C °nveshaya ā° BC °gacchaṁti iti ‖. — 3[2]. C °kaṁ santoshu° B °suvarṇṇena vā° C °ṇṇe vā taṁ°. — 4[2]. BC nāginī eva° C °toshitvā° B °suvarṇṇena vā caṁ°.

6. BC °gakaññyā°. — 7. C °ko nāma mahārāja sārddha shoḍaçehi strī° BC °sehi eva°. — 8[1]. BC °ta uptkā sā nā° C °gakaññyā antarhito |. — 8[2]. C rājño ugrasenena samanto dū° B °grasena sa ° shitā campa°. — 9. C °pavāsamaṅgi ahi°. — 10. B °acirāṇāḍhyā° C °maṇāṁ da°.

12. C °treṇa rājadū ° tuṇḍehi tuṇḍiko nā° B °tuṇḍako nā°. — 13. B °hiraṇṇyasu° kshitaḥ mu° C °kshito mu°. — 14. C °tro ck ca° B °jā devarājaṁ vi° BC °shayaṁ saṁvṛtto° B °tto devabhavanasanni° C °ne ca yathāpaurāṇasaṁvṛittaṁ de° paurāṇaṁ nāgabhavanaṁ dṛi° B °paurāṇaṁ nā bhavanaṁ dṛi° C °prīto tushṭo saṁvṛitto |.

17[1]. BC °jā so dā°. — 17[1]. C °ekaparyyaṅkena nishaṇṇā su taṁ° B °shaṇṇo so taṁ°. — 17[2]. C sau taṁ °ntreti | I ° vāro na mama°. — 19[2]. C °krodhanā ca |. — 20[2]. BC °ja mayaṁ° BC °prapateyo va yushmā° B °ahmākaṁm edṛi° C °dhmākaṁ edṛi° B °pūrvakāri° BC °jīveyānarūpateyā |.

यथाकर्मोपगं तव पूर्वोपकारिमपकृत्वान जीवं नरके पतेया । सचन्द्रतारा पृथिवी पतेया नद्यो च प्रतिस्रोतं वहेन्सुः । न खल्वेवं अहं मृषावादं भाषेया तव च कृतं न जानेया ॥ राजा आह ॥ यथा नागराजस्य इष्टं तथा भवतु । पश्यामि ते भवनं ॥ राज्ञा उग्रसेनेन अमात्या आणत्ता । युज्यन्तु रथा हस्ति अश्वा विविधानि च यानानि नागराज्ञो भवनं द्रक्ष्यामः ॥ वचनमात्रेण राज्ञो अमात्येहि प्रतिजागृतं ॥ राजा सामात्यपरिजनो सयुग्यबलवाहनो चम्पकेन नागराज्ञा सार्धं एकयानमभिरुहित्वा महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारमरुपटहशंखशब्दसंनादेन वाराणसीये नगरातो निर्यात्वा येन चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं तेन प्रयासि । यावत्तां यानानां भूमिं ताव यानेहि यात्वा पद्चारेण चंपकस्य नागराज्ञो भवनं प्रविष्टो सपरिवारो ॥ सो दानि तं चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसंनिभं पुष्पफलोपेतेहि वृक्षसहस्रेहि उपशो[161a]भितं नानाप्रकारेहि च माल्येहि उपवासितं पुष्करिणीहि च रत्नामयीहि उपशोभितं उत्पलपद्मनलिनिकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नाहि नानाविधेहि च रत्नमयेहि कूटागारेहि प्रासादेहि च वैडूर्यस्तम्भेहि मुसारगल्वास्तृततलेहि ॥ तत्र काशिराजा चम्पकेन नागराजेन रत्नामये पर्यङ्के उपविशापितः ॥ तानि षोडश नागकन्यासहस्राणि चंपकं नागराजं उपक्रम्य पृच्छन्ति । कथन्ते अमित्रमध्ये वासो आसि कथं ते क्षुधापिपासा विनोदिता कथं वा ततः मोक्षो आसि ॥ नागराजा आह ॥ लब्धो मे यथोचितमन्नपानं एतेन च काशिराज्ञा मोचितो ॥ ता दानि षोडश नागराजकन्यासहस्राणि राज्ञो उग्रसेनस्य प्रीता तुष्टा संवृत्ता मुक्तानां पंच वैडूर्यमिश्राणि वाहशतानि दिन्नानि ॥ चम्पकेन नागराजेन सर्वा-

1. BC °ndratāraṃ pṛ° C °thivī gaccheyā° B °vahensuḥ | — 2. B °sheyā | tava° BC °tava cikṛitaṃ°. — 3². BC °naṃ rā°. — 4¹. BC rājño ugrasena a ° yattā(C °ttāḥ) yu°. — 4². BC yujyatu ra° C °dhānāni ca yā ° garāja bhava° BC °vane dra°. — 5. BC °rājñā a°.
6. B °sāmātyāpari ° hano campakanāga° B °yānam abhiruhitvā° C °bhirūhitvā° C °ddhiyena mahatā ja ° hikkāramarupaṭahasaṃkha° BC °khasaṃninādo° C °nagarāto ni° BC °yena campaka°. — 9. C yāvattā yānā° C °tāvad yānehi°. — 10. C °phalopetehi vṛ° BC °srehi upaçobhitaṃ | nānāpra° B °upayāsi° C °kārehi mālyehi ca upa° B °pushkiri° BC °bhitaṃ | utpa° C °lparamadumapuṇḍarīkanalinisau° B °ṇḍalikasau° C °cchannāni nānāvi° B mbhehi ca sauā° C °vaiḍūryehi stambehi musāgalvastṛitalehi ‖ B °stṛipatalehi ‖.
15. C °rājā ratnā° B °tnāpayo parya° C °çāpito |.
16¹. C tāni dāni shoḍa ° gakaṃnyāsahasrāni caṃ° BC °campakanāga° B °nti katha°. —
16². C kathaṃ te a ° so āsi | kathaṃ te° B °āsi ‖ kathaṃ te° C °pāsā prativino ° kho āsi | . — 18². BC °thodakam anna° C °nena sya rājño bharaṇaṃ paçyati° (p. mix. l. 1) B °rājño mo°. — 19. B °prāṇāṃ ca vāha°. — 20. B °sarvakāraṃ u ° çyati | de° C °bhavanaṃ sammi° B °bhaṃ rāja°.

कारं उग्रसेनस्य राज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसन्निभं ॥ राजकुलं परिरक्षितं अग्निदाहो च उत्पन्नो चम्पकेन नागराजेन निर्वापितः ॥

इति श्रीचम्पकस्य नागराजस्य परिकल्पपदं समाप्तं ॥

अथ

का नु विद्युद्दिवाभासि सरसि विय तारका ।
ताम्रपादपयष्टिर्वा पुष्पिता वनमन्तरे ॥
असि त्वं भद्रके जाता जाता विहरसे वने ।
देवी असि वा गन्धर्वी न त्वं असि हि मानुषी ॥

नागकन्या आह ॥

नाहं देवी न गन्धर्वी न महाराज मानुषी ।
नागकन्याहं भद्रं ते अर्थीनी इह आगता ॥

राजा आह ॥

चित्तान्तचित्ता विलुप्तेन्द्रियासि
नेत्रेहि ते वारि स्रवन्ति दिन्ने ।
नष्टं हि किंची अभिप्रार्थयन्ती
इहागता तानि न दीर्घं ब्रूहि ॥

नागकन्या आह ॥

यमुग्रतेजं उरगो त्ति आहु
नागो ति मं आहु जना जनेन्द्र ।
तमर्थये पुरुषो जीवितान्वितं
तं अन्यथा मुंच पतिं मे देव ॥

1. BC °kshitaṃ | asti° C °pito ||. — 3. C çrīmahāvastuavadāne campa° rājājātakasya pari° B °rājātasya pari° BC °lpapadā sa°. — 4. C kā na vi° BC °dyur ivā° C °bhāsa tu sara° B °si usara° BC °kāḥ tāmrapāda°.

6. B °shpitā ca ramantare | C °shpitā ca ramantike | . — 7. BC asmīva(C °vāve)dane jātā jātā ci°. — 8. B devim asi ca ga° C devim asi gandharva na° BC °na te anyāni mā° B °nushīḥ ||.

11. C °bhadraṃ te a° B °n te arinī iha°. — 13. B cittāntā° C °ndriyā çrī netrehi te shāṇi çra° B °vārī çra°. — 15. C nashṭehi kiṃcābhi° B °shṭaṃ kiṃ abhi° C °rthayanti i° B °dīrghataṃ kruhi || C °dīrghataṃ bhuvih ||.

17. BC °gakaṃnyā°. — 18. BC yaṃ udagratejā u° C °uragorttim āhuḥ nāgoti nāhu janā° B °gortti naṃ āhu | nāgoti na āhu janā° BC °janendraṃ | . — 20. BC °purusho(C °sha) jīvati jīvitānvitaṃ(C °taṃ)iha° C °me ca devāḥ na°.

नगरं पि नागो भस्मीकरेया
तथा हि यावच्च बलोपपेतो ।
धर्मं तु नागो अयं याचमानो
हस्तत्थमागच्छे वनीपकस्य ॥

राजा आह ॥

कथं विजानेय गृहीतनागो
स उग्रतेजो बलस्थामवन्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्तत्थमागच्छे वनीपकस्य ॥

ना[161b]गकन्या आह ॥

चतुर्दशीं पंचदशीं च अष्टमीं
चतुष्पथे गच्छति नागराजो ।
ओसृष्टकायो विचरन्तो नागो
हस्तत्थमागच्छे वनीपकस्य ॥
एवं विजानेसि गृहीतनागो
सो उग्रतेजो बलस्थामप्राप्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्तत्थमागच्छे वनीपकस्य ॥

राजा आह ॥

निषीद वा तिष्ठाहि त्वं च नागि
गच्छाहि वा ताव स्वकं निवेशनं ।
यावन्ति दूता गतो नीयतां ति
अन्वेषिषुः नागनृपं यशस्विनं ॥

1. C °raṃ nāgo bha ° revā | tathā° B °hi yā balo°. — 3. B °nāgo arya pāpamāno° C °ccheya vaṇi° B °varṇāpa°.
6. B °ya mṛitanāgo nam ugra° C °ya mṛite nāgam ugratetejo balasthāmaviryyavanto | B °sthāmanto | . — 8. C durāsadā duḥ ° m āgacchai vaṇi°. — 10. C nāgakaññyā°.
11. BC °rdaśi paṃ° B °shṭamiṃ ca catu° C °shṭamiṃ caturpatho ga ° rājā | . — 13. C °shṭashṭhakāye vicaranti nāgah haṃ bhaavam āgacchati vaṇipakaṃya | B °go haṃ tvam ā°.
17. C °rāsadā dushprasaho bhu ° gacchasi vaṇi°. — 20. B nisīdo vā tishṭha vā tāṃ vanāni gacchā° C °shṭhati vā vanāhi gacchahi° BC °tāvat svakaṃ°.
22. B yāva mi dā° C yāvad bhūmi dūtā gatā nāya tantu anve° B °gatā nāya taṃ tu anve° BC °shi sa nāgarājā yaça°.

नागकन्या आह ॥

धर्मेण मोचेहि असाहसेन
ग्रामेण निष्केण च गोशतेन ।
ओसृष्टकायो निगृहीतनागो
पुण्यार्थिको मुच्यतु नागराजो ॥

राजा आह ॥

धर्मेण मोचेष्यमसाहसेन
ग्रामेण निष्केण गवां शतेन ।
ओसृष्टकायो च भुजंगो गच्छतु
प्रीतो च संपद्यतु नागराजा ॥

नागिनी आह ॥

षोडश स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डला ।
वारिवासगृहाश्रिता आर्य त्वां शरणागता ॥

राजदूतेहि अहितुण्डिको च नागराजा च आनीतो ॥ राजा उग्रसेन आह ॥

देमि निष्कशतं सर्व्वं स्थूला च मणिकुण्डला ।
चतुःशतं च पर्य्यङ्कं दामकपुष्पसन्निभं ।
भार्य्या च सदृशीं देवीं मुच्यतु उरगाधिपः ॥

अहितुण्डिको आह ॥

विना तु दाना वचनान्नरेन्द्र
मुञ्चामिमं धार्मिको नागराजा ।
महानुभावो परलोकदर्शी
महायशो सो च न संविहेठ्यो ॥

1. C nâgakaññyâ°. — 2. B °movehi° C °mokshevehi°. — 4. B osṛishṭhakâyo ° puṇyarthiko mucyantu nâ° C °rthiko ucyantu nâ°.

7. BC °cehyaṁ asâ° B °grâmana ni° C °shkena ga°. — 9. B °kâyo gacchatu bhujago prîto ca ṣampa°.

11. C nâgiṇî âha ‖. — 12. BC °ṣoḍaṣi asu° C °ṇḍalâḥ vâ° B °ṇḍalâ vâri°. — 13. C vârîvaṁ ca grihâṣritâṁ âryya° B °rîva grihâṣrito ârye tvâṁ çaraṇam âgatâ ‖. — 14¹. BC râjâdâ° C °garâjo ca°. — 14². C °sena âha ‖. — 15. C °nishkâçataṁ°.
16. B °kaṁ damako pu° C °kaṁ damakaṁ pu°. — 17. C bhâryyâ ca sa° B °dṛiçâṁ de° çyatam ura°. — 19. BC °dânâ tu vacanâu na(C °nâ na)rendraṁ muñcâmimâṁ dhâ°.
21. C °pamaloka° lo ca na saṁviheṭhayo | B °lo vacana saṁviheṭhayo |.

मुक्तो चम्पको नागो काशिराजानं भाषति ॥

नमो ते काशिनां राज नमो ते काशिवर्धन ।
अंजलिं ते प्रगृह्णामि पश्य राज मो निवेशनं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

सुदुष्करं नाग मया कृतं ते
दुःखासि त्वं बन्धनादसि मुक्तः ।
ज्ञातो च मोचि न कृतानि जानति
मा खुत्त मे नाग कृतं न जाने ॥

नागराजा आह ॥

नरकम्हि जीवेय चिरं स कामं
मा कायिकं किंचि लभेय साधु ।
यो बाधते पूर्वकारिस्य राज्ञो
अस्माद्दृशो तुम्ह कृतं न जाने ॥

राजा आह ॥

तुम्हे हि मे तीक्ष्णविषा उदारा
महाबला क्षिप्रकोपा च नागा ।
नागाहमेतं अभिश्रद्दधामि
मो त्वं अमनुषो मनुष्य क्रुद्धो ॥

नागराजा आह ॥

नरकम्हि मो शक्तितले पतेया
.... ऊर्ध्वपादो अधोशिरो ।

1. BC °kto cam̃pako° C °jāna bhā°. — 2. C namas te kāçinām̃° BC °rājā na° C °namas te kāçivarddhanam̃ | B °rddhane | . — 3. B am̃jalin te° C am̃jalim̃ te° B °paçyāmi rājā so niveçanāni || C °rājā niveçanam̃ | . — 5. C °ḥkhāsi me tvam̃ badhanād asi kto | B °ktaḥ yā°.

7. C yāto va lo° B jāte ca lo° C °kritā vijānatha | mā khu° B °ti mā khu° C °sa se nāga°. — 10. C narakasmim̃ so° B °smim̃ sa ciram̃ jī° C °ram̃ vekāmāpikam̃ kim̃° B °jīvemā kāyi(?)kam̃° BC °kim̃cil labheya | sādhū so(C °ya sādhu so |) bhāvitam̃ pū°.
12. BC °rvakārisya rājam̃ asmā° C °asmādṛça° BC °tujya kṛ°. — 15. C tuṣphehi ca tīkṣṇaviṣā u °gādam aham a°.

17. C °tam̃ anigra° mā yo tvam̃° B °mi | yo tvam̃° BC °amānuṣo mānuṣa° B °ṣya na kruddha nāga° — 20. C °kistale° B °ktistare pateyā ūrddhapādo adhosiro | C °leyā urddhapā °çilo | .

यो बाधते पूर्वकरिस्मि राज्ञो
[164ª] यथादृशो तुह्य कृतं न जाने ॥
अप्येव वातो गिरिमावहेय
चन्द्रो च सूर्यो च चितिं पतेय ।
सर्वा च नद्यो प्रतिस्रोता वहेन्सुः
न त्वेवहं राज मृषा भणेयं ॥

राजा आह ॥

यथेदं नागराजस्य तथा भोतूरगाधिप ।
यथा तुवं च याचेसि पश्यामि ते निवेशनं ॥

राजा उग्रसेनो अमात्यानाह ॥

युज्यन्तु ते राजरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युज्यन्तु सुवर्णच्छन्ना
द्रक्षाम्यहं नागनिवेशनानि ॥

अमात्या आहन्सुः ॥

युक्ता इमे अश्वरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युक्तास्ते सुवर्णच्छन्ना
निर्यातु (राजेन्द्रो) महाबलेन ॥
ततो च राजा निर्यासि सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातीसङ्घपुरस्कृतो ॥

1. B yo bâdhite° C yo bodhite° BC °pûrvopakâri° B °râjaṁ samâ° C °râjan samândriço° BC °tujya kṛi°. — 3. C apyeva kṛitaṁ giri sâ bhaveya ca° B °giri sâhaveya ca° BC °candro sû(C °su)ryo ca° C °pateyâ | . — 5. C °çrota vahetsuḥ na tvevam ahaṁ° B °hetsuḥ | na tve° BC °râjâ mṛisho bhaṇeyaṁ | .

7. BC *omettent ces deux mots.* — 8. BC yathedaṁ thânâga ° thâ bhotû(B °bhobhô)ragâdhipaḥ(C °paḥ |) ya°. — 9. B yathâ tvaṁ ca yâ° C yathâ ca tvaṁ yâcasi nâgarâjâ paçyâmi ca | te° BC °te nâganiveçanâni ‖ . — 10. B °tyâ âha ‖ C °tyânâm âha ‖.

11. C pûjyantu° B yujyaṁtu te râ° C °ratho muci°. — 13. B hastî ca yu° C hastiç ca pûjya° BC °trâ(C °trâ |) drakshyâmi nâga°.

16. C yuktanie açvara° B °ktâ me açvara° C °jakâ ashtavaro sudânto ha° B °ntâ ha°. — 18. C hastiç ca yu° B °varṇṇâ ccho° BC °ryâtu mahâ° C °balenâ ta°. — 20. C tataç ca | râ° BC °senâ catu° et mitrâ°.

21. B °skṛito bhe°.

भेरी मृदंगा पटहा च संखा
वाद्येन्सु वेणू उग्रसेनराज्ञो ।
निर्यांति राजा महता बलेन
पुरस्कृतो नागरिकान मध्ये ॥

गत्वान काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
अद्राक्षीन्नागराजस्य देवानां भवनं यथा ॥
आम्रजम्बूहि संछन्नं कोकिलगणसेवितं ।
अद्राक्षी नागराजस्य काशिराजा निवेशनं ॥
समन्ततो वनगुल्मा पुष्पिता सर्वकालिका ।
मनोज्ञगन्धं प्रवायन्ति नागराजनिवेशने ॥
सुवर्णरूप्यसोपाना पुष्करिण्यो अभिनिर्मिता ।
पद्मोत्पलसंछन्ना नानाद्विजनिषेविता ॥
वैडूर्यस्तम्भप्रासादा मुसारगल्वतलावृता ।
अद्राक्षी नागराजस्य काशिराजा निवेशने ॥
प्रविष्ट काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
पर्यंकस्मिं उपविष्टो आतरूपमये शुभे ॥
दृष्ट्वान तं आगतं च नागराजं च चम्पकं ।
काशिराजेन सार्धं च कृत्वान अंजलिं गता ॥
पृच्छति नागकन्या यदासि अभिरमस्यिमे ।
ततो पिपासां क्षुधां च कथं तव विनोदये ॥

1. BC °vâdyeśu veṇu(B °ṇuṁ) ugrasenasya(B °naç ca) râjño ni°. — 3. C niryâtu ‖ râ° B niryâti ‖ râ° C °skṛtâni nâ° BC °nâriga ° dhye ga°.

6. C °kahit nâga° BC °devabha°. — 7. BC sarujaṁ kruhi saṁ° C °cchannâḥ ko°. — 9. B °gulmapu° C °gulmeshu pushpikâ sa° B °lika mano°. — 10. B °gandhapra° C °râjâ ni° BC °çanaṁ | .

11. C °sopânâṁ pushkariṇyo 'bhi°. — 12. BC padmotpa° C °tparasaṁcchannâç ca nâ°. — 13. BC addarçâ nâgarâjasya kâçirâjâ niveçanaṁ | vaiḍû° C °prâsâdo musâgalva° B °dâ susâragalvatalâstṛi°. — 14. BC °niveçanaṁ | . — 15. BC °gurâjânive° B °çanaṁ pa°.

16. B payaṅkasmin upâvi jâ° C paryyaṁkesmiṁ upâviçya jâ°. — 17. C °taṁ ca âgataṁ nâgarâjâ saṁpakasya ca ‖ B °râjâ câmpayakaḥ | . — 18. C kâçirâ °rddhaṁ ca so kṛitâṁjaliṁ pṛi° B °kṛitâñjalim anu pṛi°. — 19. BC °cchati | nâgakaṁnyâ° B °nyâ kathaṁ sâç ca âsi° C °nyâ sâ kathaṁ ca âsâ ami°. — 20. C tato kshudhâpipâçâç ca ka° B °pipâkshudhâṁ ca ka°.

नागराजा आह ॥

यथोचितं भक्षति अन्नपानं
क्षुधापिपासाय विनोदनार्थं ।
अयं च मे . . . . . काशिराजा
क्षिप्रं नाम मोचये बन्धनातो ॥

ता दानि षोडश नागकन्यासहस्राणि उग्रसेनं काशिराजमभिष्टवेन्सुः ॥

एवं नन्दाहि भद्रन्ते काशिराज सबान्धवो ।
यथा वयम[163b]द्य नन्दाम दृष्ट्वानुरगाधिपं ॥
एवं नन्दाहि त्वं राज सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथा वयमद्य नन्दाम समग्रा पतिना सह ॥
मुक्तान ते वाहशतानि पंच
वैडूर्यमिश्रान ददामि राज्ञे ।
अन्तःपुरे भूमि समास्तरा हि
निष्कर्दमा लिपिमति नीरराज ॥
तं तादृशं अथ स राजा दृष्ट्वा
अन्तःपुरं देवविमानकल्पं ।
नारीगणेन परिचर्यमाणो
अनुशासते काशिपुरं समृद्धं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

त्वं कंचुकाम्बरधरो सुवस्त्रो
तव चापेन्तो अनुपमवर्णो ।
दिव्येहि कामेहि समङ्गिभूतः
किमर्थं नाग भुवि त्वं चरेसि ॥

2. C °nnapāna kshu°. — 5. BC °ca me kāçi°.

6. C °çakāmnyā° B °udagrasenaṁ° BC °stavetsuḥ evaṁ°. — 7. BC evaṁ nayehi bha° C °bhadanto kā° °ndhavaḥ | B °ndhavā | . — 10. C °ndāma samāgrā°.

11. BC °rājan | . — 13. B °samasta° C °samastalā hi ni° B °nishpadaṁ mā bheshyati ni° C °mā bhavishyati ni° BC °rāja taṁ tā°. — 15. BC °çaṁ | atha sa rāja açishṭaṁ (B °shṭhaṁ) antaḥ°.

17. C °ryamāṇo anu° C °samṛiddhaṁ | . — 20. BC °cuko paradhārā suvastrāyāyanti (B °nti |) anupavarṇṇā divye°.

22. B °mehi saṁmaṅgi° C °samanvagibhūto ki° BC °martho nā° B °ga bhavanaṁ ca° C °ga bhūvanaṁ ca°.

नागराजा आह ॥

नान्यत्र भवे मानुषको जनो तु
संचिन्तयति नो दिव्यसंयमो वा ।
योनिमहं मानुषीं प्रार्थयन्तो
तस्य कारणाद्य तपं चरामि ॥

राजा उग्रसेनो चिन्तयति ॥

दृष्टा नागा च नागी च प्रार्थयन्ता मानुषं भवं ।
किं करिष्यामि शुभं कर्म अपायसमतिक्रमं ॥
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूण अन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवानेतमर्थं व्याकरे ॥
अनवरागस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
चम्पको हं तदा आसि नागराजा महर्द्धिको ।
यशोधरा नागकन्यासि एवं धारेथ जातकं ॥
एवमिदमपरिमितं बहुदुःखं
उच्चनीचं चरितं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

भगवानाह ॥ तदाप्यहं भिक्षवः नागभूतो अहितुण्डिकेन बद्धो मान्सार्थं यशोधराये मोचितो । अग्रवाणिजको पि सन्तो वाराणसीये संजातो मोचितो ॥

इति श्रीचम्पकनागराजस्य जातकं समाप्तं ॥

2. C °bhava mâ° BC °jane tu saṃcintyata | so °di(B °dvi)vasaṃ yamo vâ yo°. — 4. BC yonirahaṃ°.

7. BC dṛshṭvâ nâ° B °rthayati manu° C °rthayatâ mânushi bhavaṃ | . — 9. BC °nivâsa bha° C °gavân pûrve jâtim anu°. — 10. B °m âkhyâsi C °khyâsi sâkshâ bhikshuṇaṃ antike |.

11. BC °tâni âyatya°. — 12. C °tmânam adhi° B °bhavon etam a° C °bhagavân etam artha vyâ°. — 14. C °ko nâgarâjâ haṃ tadâpyaham âsi nâ°. — 15. BC °nâgakaṃnyâ°.

16. B evam ivam apa° C °mimidaṃ ba° BC °rûpaṃ vigatajva°. — 18. C °jvaraṃ vigatabhâ°. — 20². B °mâṃsârthaṃ yaço° C °mâsârthaṃ yaço°.

21. BC °âya saṃjâto°. — 22. C çrîmahâvastuavadâne campako nâ°.

छन्दको बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमन्तेन अनोमियातो अधिष्ठानातो निवर्तितो । छन्दकश्च कण्ठको च कपिलवस्तु आगता ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा छन्दको आगतो कण्ठकमादाय छत्रं च आभरणानि च राजकुलातो बाहिरद्वारशालां निर्धावितो सान्तःपुरो यशोधरापि कण्ठकं ग्रीवायामुपगृह्य प्ररोदन्ती आह ॥ कहिन्ते कण्ठक कुमारो नीतो किं मया तव अपरार्द्धं छन्दकस्य च यं यु[163a]यं मम सुखप्रसुप्ताये कुमारमादाय गता अहं च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं भवति विधवाकृतं ॥ छन्दको आह ॥ किमस्माकं अपराधं कृतं अहं पि उच्चेन स्वरेण आरवामि । कुमारेण अभिनिष्क्रमन्तेन कण्ठकेन उच्चेन स्वरेण हीषणशब्दं कृतं न च युष्माकं को पि विबुध्यति ॥ देवसहस्रकोटीयो अन्तरीक्षे समागता ॥ इमां मल्लभूमिं अनोमियं नाम अधिष्ठानं नीतो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ कुमारेण लुब्धकस्य काशिकानि दत्वा काषायाणि गृहीतानि स्वयं चूडा असिपत्रेण छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवराज्ञेन प्रतिच्छिता ॥ ततः मो कुमारेण आभरणानि दत्वा निवर्तिता । एवं च अहं सन्दिष्टो । पितरं मे कौशल्यं पृच्छेसि मातुस्वसाये पि सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य । कृतकार्यो पि परिपूर्णसंकल्पो आगमिष्यामि ॥ यशोधरा च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं सर्वं च शाक्यराष्ट्रं रोदित्वा परिदेवित्वा स्वकस्वकानि निवेशनानि गता ॥

छन्दकस्य राजकुलं प्रवेशित्वा राजार्हं प्रणीतं अन्नपानखाद्यभोज्यं उपनामितं । कण्ठकस्यापि मधुम्रक्षितानि मोदकानि उपनामितानि तथा अन्यमपि राजार्हं खाद्यभोज्यं मोदकप्रकाराणि च कण्ठकस्य पुरतो राशीकृता न च कण्ठको परिभुंजति ।

1. C *nomijāto adhi*. — 2a. BC *ç ca kanthako* C *lavastum āga* BC *gato ||. — 3b. B *dvālaçā* *vito çāntaḥ* C *grīvoyāṃ upagṛi* B *rodantīṃ āha ||. — 4. C kahiṃ te kumā* B *n te kanthaka ku* *to kiṃ me yā ta* C *parādhaṃ ccha* BC *sya cāyaṃ yā* C *sukhaṃpra* *mārodāya gato || ahaṃ* B *tā | ahaṃ* C *shashṭhisaha* BC *hpuraṃ bhavati vidha*.

7b. C *dhaṃ kim asmākam aparādhaṃ kṛitā ahaṃ* B *ārevāmi ||. — 8. B *ntena kanthakena u* C *uccena sva* BC *reṇa hīsha*. — 9. C *riksho samāgatāḥ ayaṃ malla*. — 10a. C *vaçishṭhasya ṛi* *padāsya nāti* B *dūra kumā*. — 10b. C *sya kanç* BC *svayam varaṃ asi* B *trena cchi* C *cchinna sā*.

12. C tataḥ kumā* B tataḥ mām kumā* C *ṇāni vartito | B *datvā niva*. — 13a. C *saṃdṛishṭo BC *ṣṭo pita*. — 13b. C *pṛicchasi | mātuḥ svasāpi* B *si | mātursvasāpi sarvasya jñā*. — 14a. B *kārye pi* C *kāryyaparipūrṇṇaṃ saṃ* BC *kalpo ā*. — 14b. B *dharo ca shashṭe ca saha* C *shashṭhī sahasraṃ cāntaḥ* BC *hpuraṃ sārddhaṃ ca çā* B *rāshṭaṃ ro* C *rājaṃ rodi*.

17. B *kula pravo* C *rhaṃ praṇītaṃ annapānaṃ khā* B *bhojya u*. — 18. B kanthakasyā *dhumakshi* BC *anyasyāpi rājārhasya khādyabhojasya mo* C *prakāprakārāṇi* C *puravo rāçiṃ kṛitvā na*.

बोधिसत्वं समनुगच्छन्तो सर्वकालमश्रूणि प्रवर्तेंति । अन्तःपुरिका च अंशुकेहि दुकूलेहि पट्टोर्णेहि च महारहेहि राजार्हेहि वस्त्रेहि कण्ठकस्य अन्ये अश्रूणि प्रमार्जेन्ति अन्ये शीर्षं प्रमार्जेन्ति अन्ये ग्रीवं प्रमार्जेन्ति अन्ये पृष्ठं प्रमार्जेन्ति अन्ये स्कन्धं प्रमार्जेन्ति अन्ये बाहुं प्रमार्जेन्ति अन्ये सक्थिं प्रमार्जेन्ति अन्ये बालधिं प्रमार्जेन्ति अन्ये पादानि परिमर्दयन्ति अन्ये मधुघृतानि आलोपानि मुखे अल्लीयन्ति अन्ये नानाप्रकाराणि खाद्यकानि अल्लीयन्ति अन्ये उक्कारिकाणि अल्लीयन्ति अन्ये मोदकानि अल्लीयन्ति सुवर्णरूप्यमयेहि भाजनेहि रत्नविचित्रेहि राजारहाणि पानानि अल्लीयन्ति न च कण्ठक आहारं करोति । बोधिसत्वस्य शोकेन अनाहारो च कण्ठको कालगतो बोधिसत्वमनु[163b]स्मरन्तो ॥ तस्य कालगतस्य राज्ञा शुद्धोदनेन महता राजानुभावेन शरीरपूजा कृता ॥ समनन्तरकालगतो च त्रायस्त्रिंशेहि उपपन्नो शिखण्डिस्य देवपुत्रस्य पुत्रत्वमभ्युपगतो कण्ठको नाम देवपुत्रो महर्द्धिको महानुभावो अन्येषां पूर्वोपपन्नानां देवसहस्राणां देवपुत्राणां दिव्येहि दशहि स्थानेहि अभिभवति । तद्यथा दिव्येनायुषा दिव्येन वर्णेन दिव्येन सुखेन दिव्येन ऐश्वर्येण दिव्येन परिवारेण दिव्येहि च रूपेहि शब्देहि गन्धेहि रसेहि दिव्येहि च स्पर्शेहि ॥

यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रो वैशालिकमासनसंजातो तदायुष्मता महामौद्गल्यायनेन देवेषु चारिकां चरमाणेन कण्ठको देवपुत्रो दृष्टो दृष्ट्वा च पुनः गाथया अध्यभाषे ॥

1[1]. B °sattva sama° C °kâlam açrû° B °lam açrûṇi° C °vartiayati | . — 1[2]. B °rikâ vaḥ aṃ° C °rikâ va aṃçukehi dukulehi patrorṇehi mahârahehi râjarha vastre° B °patrolehi ca mahârahehi râ° °strehi kanthakasya° BC °nye açruṇi pramârjenti | anye çî° B °grîve pra° C °grîvaṃ pramârjeti anye prishṭiṃ pramarjeti anye skandhaṃ pramârjeti | anye bâ° B °prishṭe pra° °adhaṃ pramârjenti | anye bâ° B °nye baladhiṃ° BC °rdayanti | anye ma° B °dhumakshitâni laṃpâni mukhe alliyanti | anye nâ° C °kshitâni laṃpâṇi mukhe alliyanti | na ca kanthaka âhâraṃ karoti | anye nânâprakârâṇi khâdyakâni alliyanti | anye ukkârakâ vi alliyanti | anye mo° B °ijakâni alliyanti | anye u° °dakâni alliyanti | su° C °modakâni alliyanti | anye suvarṇamayâni rûpya° B °râjârarhâṇi pâṇâni alliyanti | na ca°.

8. B °kena âhâ° C °hârâ ca kantha° °satvo paçyanto | . — 9. C °gatasya râjño çu° B °ddhodanena ma° C °mahâtâ râjâ° °pûjâṃ kritâ | . — 10. B samantarakâragato° BC °he ca trayastriṃ° C °ṇṇpâṃ pû° BC °rvopapannâṃ deva(C °vaputro)saha° C °daçehi sthâ.

13. C °sâreṇa divyehi rûpehi divyehi çabdehi divyehi gandhehi divyehi rasehi divyehi sparçehi | .

16. C yadâ ca bha° °cakra vai° BC °sâriko çâsa° B °jâto | tadâ° C °jâtaṃ | tadâ âyushmato mahâ° C °punar gâthâm abhâshe | B °gâthayâ a°.

चन्द्रो यथा पंचदशीं नक्षत्रपरिवारितो ।
ओभासेति दिशां सर्वा तारका विगता नभा ॥
तथोपमामिदं वेश्म दिव्यं देवपुरे तव ।
प्रज्वाल्यमानो वर्णेन आदित्यो व विरोचसि ॥
मुसारगल्लमुक्ताहि मणिलोहितकाहि च ।
चित्रा सुसंस्कृता भूमि न चात्रोद्वायते रजः ॥
वैडूर्यस्य सुवर्णस्य स्फाटिकस्य रूपियस्य च ।
कूटागारशुभाख्याना प्रासादा ते मनोरमा ॥
प्रासादानां च अविदूरे पुष्करिण्यो सुनिर्मिता ।
वैडूर्यफलकसोपाना सुवर्णवालिकसंस्तृता ॥
तासां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
अभ्युद्गता ब्रह्मपुरं च अम्बराद्
वातेरिता सर्वदिशा प्रवान्ति ॥
तेषां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
संपुष्पिता भान्ति दिशा चतस्रो
द्विजेहि घुष्टा रुचिरस्वरेहि ॥
संछन्ना पुण्डरीकेहि पद्मेहि उत्पलेहि च ।
नानावर्णेहि पुष्पेहि वान्ति सर्वदिशो दिशो ॥
एकमेकस्मिं तूर्यस्मिं षष्टि नृत्यन्ति अप्सरा ।

1. BC °daçiṃ naksha° C °kshatrâparivâro o° B °rito ob̄hâ°. — 2. B °seti | di° C °diçâ sa° BC °viyatinabhâ tatho°. — 3. B °pamaṁ veçma° C °daṁ vaçma° BC °puraṁ tave | . — 4. BC prajvâlyamânâ varṇṇe° C °dityo ca vi° B °tyo ca vi°. — 5. C musâgalva° kâni ca | B °kâṇi ca | .

6. C °bhûmi câtra udvayate râjo vai° B °trodvayate râjaḥ vai°. — 7. B °ṭikâ rû° C °rûpiyâ ca. — 8. C kuṭâ ° çubhasthomâṁ prasâdâ mano° B °sthânâṁ prasâdâto mano°. — 9. C °nâṁ câbhidû° BC °pushkiriṇyâ su° C °rmitâḥ | . — 10. C °phalakhaṁ° BC °pânâni su° C °vârikasaṁ° B °stṛtâ tâsâṁ ca tî°.

11. B °jâtâ mahânta viṭa° C °jâtâ mahantâ vitataṁ samu°. — 13. BC °pure ca a° B °mbarât vâte°. — 15. B °jâto mahâ mahântaṁ vi° C °jâtâ mahântâ vitataṁ samudgatâḥ.

17. C °shpitâ bhavanti di° C °catasro | dvi° B °catasro dvi° (?) BC °ghushṭo ruci°. — 19. BC °nnâ padmapuṇḍa° C °ṇḍalikehi kusumehi u° B °rîkehi sukumehi u° BC °tpalehi ca ‖ . — 20. B °rvadiçe ekame°.

21. C ekaṁ ekasmiṁ târyyasmiṁ shashṭhiṁ nṛi° B °kasmiṁ bhûryasmiṁ shashṭiṁ nṛi°.

तासां च नृत्यमानानां दिव्यकन्यान कानने ।
दिव्यो निश्चरते शब्दो दिव्यकन्यानगो यथा ॥
सुवर्णपादे पर्यंके निर्मिते रत्नामये ।
संस्तृते सुविसृष्टे च सर्वकायाश्च मोदसि ॥
सुवर्णपादे पर्यंके निर्मिते रत्नामये ।
प्रेक्षमाणो दिशा सर्वा ब्रह्मा व उपशोभसि ॥
तस्मिं निषण्णं .... पर्यंके तूलिकास्तृते ।
अलंकृता देवकन्या वीजन्ति चा[164ª]मरेहि ते ॥
तवमेते अप्सरसंघा हेमजाला अलंकृता ।
बाहुं विकीर्य नृत्यन्ति गायन्ति च सुवादितं ॥
काचित्तत्र उपगायन्ति उपवादेन्ति अप्सरा ।
काचिच्च उपनृत्यन्ति संगीतस्मिं सुवादिते ॥
काचित्ते रुचिरं शब्दं मुंचन्त्यङ्गेहि सर्वशो ।
कासांचित्सर्वरोमेहि वान्ति गन्धा अमानुषा ॥
तं देवकन्याहि उपेतरूपं
निवेशनं ते पदुमुत्तरातहि ।
सुवर्णकंचुककृतभूतिमेतं
भवनमहो अंकृतमप्सरोहि ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वं अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलमूलेन चायस्त्रिंशोपपन्नव ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वे मानुष्यके भवे ।

1. C °nāṁ devakaññyā° B °syakaññyā ° nane di°. — 2. C divyā niçca° B divyāç cara° BC °jakaññyā°. — 3. C °paryyaṁkanirmite ratnāmate | . — 4. B °suvipraśiṣṭhe vā sarvā ca viyamādani | C °sliṣṭe vā sarva ca viyamo°. — 5. C °paryyake°.

6. C °mānā diçā° B °māṇā diçā° C °sarve lira° BC °hmā ca u° B °çobhite | . — 7. BC °niṣaṇṇo paryaṁko(C °ryyaṁke) tū° C °stṛitam alaṁ° B °te alaṁ°. — 8. BC °kṛitā de° C °vakaññyā vī ° rehi cāmarehi ca tvam ete°. — 9. BC tvam ete° C °lā abhujjālā alaṁ°. — 10. BC °dita | .

11. C °i tatropagā ° vāyanti a° B °vādanti a°. — 12. C kācid upa° BC °nā ugī° C °gītesmiṁ B °ditā | . — 13. C °rucirançabde sucyatyaṁ | gahi sa° B °muñcatyaṅge°. — 15. B C °devakaññyā ° rūpā niva°.

17. C °kaṁcūkihi bhūtam etaṁ° B °bhūtam etaṁ bhavāṁ ogholaṁ° C °bhavāṁ utha-kṛitaṁ me apsa° B °tam sa apsa°. — 19. C °pūrve a°. — 20. C °mūlena tāpā° B °mūlena karmanā trayastriṁçopapadyatha kiṁ tvaṁ°.

21. B °ri pūrve | mānuṣye bhave | .

केन कुशलमूलेन विपाकमनुभोसिमं ॥
केन त्वया वर्णं लब्धो आयुर्वंशो यशो बलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोषि अमानुषं ॥
किं त्वया कल्याणं कर्म कारित्वा अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलकर्मेण विपाकमनुभोसिमं ॥
केन ते ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
केन कुशलकर्मेण स्वर्गकायस्मि मोदसि ॥
केनापि एवं ज्वलितो अनुभावो वर्णो च ते ।
केन कुशलकर्मेण सर्वा दिशां प्रभाससि ।
पृच्छितो देवपुत्र ब्रूहि कस्य कर्मस्यिदं फलं ॥
सो देवपुत्रो आत्मना मौद्गल्यायनेन पृच्छितो ।
प्रश्नं पृष्टो वियाकर्षि स्थविरस्येति मे श्रुतं ॥
अहं कपिलवस्तुस्मिं शाक्यानां नगरोत्तमे ।
अट्टालकोट्टरचिते दृढप्राकारतोरणे ॥
गोधामुखनिर्यूहदृढार्गलकपाटतोरणे ।
हयगजरथाचीर्णे आवासि शाक्यश्रेष्ठिनो ॥
आकीर्णजनमनुष्ये नगरे साधुनिर्मिते ।
शुद्धोदनस्य पुत्रस्य सहजो आसि कण्ठको ॥
यदा चाभिनिष्क्रमेसि प्रव्रज्याये नरोत्तमो ।
तदा स वचनमाह वल्गुसम्यग्गिरां ब्रवीत् ॥

1. BC °nubhâsiyaṁ | . — 2. C °labdhaṁ | âyu varṇṇo yaço baraṁ | . — 3. B ṛiddhi ca pa° BC °vâro ca a° B °nubhâsi°. — 4. B °lyâṇa karma° C °lyâṇe karmakari pûrve anya° B °tvâna pûrve anyâ°. — 5. C kuça° B °çalakarmeṣu vi° bhosi mâṁ | C °bhosi mâṁ.

6. BC tena te bra°. — 7. C °kâyesmiṁ mo°. — 8. BC kenâsi e° C °litânubhâvâ va-rṇṇo° B °lito nubhâ° BC °rṇṇo ca te sarvâ(B °rvâṁ) diçâṁ°. — 9. BC °bhâsati | . — 10. C °putro kruhi° B °tra kruhi° BC °rmasyedaṁ°.

11. C °putra â° B °tmano maudgalyâyena pṛi°. — 12. BC °shṭo vyâka ṛishi° C °rasya iti°. — 13. C °çâkânâṁ naro° B °kyânâṁ ca naro°. — 14. B aṭṭalakhoṭakelacille dṛi° C aṭṭâlakhoṭakaroci°. — 15. C gûdhâmu° BC °mukha ni° C °dhâgde kapâtato° B °ṇe raṇya | .

16. C ramyuhaya° BC °thâmotrṇṇo âvâso çâkyaçreshṭhi(C °shṭinya | . — 17. B °ṇṇa bahujanamanushya naga° C °shyeṇa naga° BC °rmite ca°. — 18. BC °jo haṁ kaṇṭha-(B °ṇṭha)ko âsi | . — 19. C yathâ câ ° shkramasi pra° B °shkramati pra° BC °ttame | . — 20. BC °dâ sa jyâmja âha(B °ha ||) ha° B °ggiri bra° C °ggiri bra°.

तां सह गिरां श्रुणित्वा हर्षजातेन चेतसा
वेगजातो नमस्यन्तो वन्दिदुं पुरुषोत्तमं ॥
परेषां विषयं गत्वा अस्तमिते दिवाकरे ।
मम छन्दकं च विहाय अनवेक्षो स प्रक्रमे ॥
तस्य तासमस्या चरणां जिह्वाया परिलेहिय ।
रोदमानो उदीरेय गच्छन्तं पुरुषोत्तमं ॥
तस्यैव अदर्शनेन शाक्यपुत्रस्य श्रीमतो ।
शुरआबाध उत्पद्येतू ततो कालं करो[164b]म्यहं ॥
तस्यैवमनुभावेन विमानमावसाम्यहं ।
नारीगणसमाकीर्णं कूटागारं वरुत्तमं ॥
सचेद् भदन्ते गच्छासि शाक्यसिंहस्य सान्तिके ।
कण्ठको वचनं आह वदेसि पुरुषोत्तमं ॥
एषो चाहमपि आमंसे वन्दितुं पुरुषोत्तमं ।
साधु खु दर्शनं भोति तादृशानां महर्षिणां ॥
तेन मया इदं लब्धं आयुवर्णयशोबलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोमि अमानुषं ॥
तेन मे ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
अयं मे तादृशी ऋद्धी अप्रतिकान्ता अमानुषी ॥
तं कर्म कुशलं कृत्वा यत्तं उपचितं पुरा ।
तेन कुशलकर्मेण विपाकमनुभवाम्यहं ॥
भोगा च मे उत्पद्येन्तु ये केचित् मनसि प्रिया ।
देवा च मे नमस्यन्ति तेषां च उपचितो अहं ॥

1. C °girā çru°. — 2. C °ato vandehaṃ pu° B °vadehaṃ pu°. — 3. BC °dgatasmiṃ°. — 4. C °kaṃ ca avahāya anavakkho sa° B °kaṃ avahāya ana°. — 5. B °hṛdayaṃ palilekhiya | C °hṛdayaṃ parilekhiya |.

6. C °yaṃ gadgagaṃ gaccha°. — 7. C tasyaivaṃ ca a° B °mato |. — 8. BC khuro ā° C °bādha u°. — 9. C °mānam eva sā° B °mānam avasā°. — 10. C nārīgaṇasamākīrṇaṃ kūṭā°.

12. C °demi purushottamam | sādhu°. — 13. B °pi āmaṃsa vandi°. — 14. C °dhu sha darçanaṃ bhāti tādṛ° B °naṃ bhoati tādṛ°. — 15. C °labdhaṃ yava° B °yaçovaraṃ |.

16. C ṛddhiṃ° B ṛiddhi ca parivāro ca anu° C °vāreṇa anu°. — 17. C °yamena ayaṃ°. — 18. C ayaṃ te tā° C °ṛiddhiṃ pratikāntā amānuṣiṃ B °krānta amānushiṃ |.

21. C °upadyetuḥ ye° B °dyetu ye° BC °manasāṃ priyaṃ |. — 22. C °ahāṃ upavito ahaṃ | B °ca upacitāṃ ahaṃ |.

तस्मिं चित्तं प्रसादेय दक्षिणीयेषु तादृशं ।
पश्यति रत्नभूतेन कर्म उपचितं शुभं ॥

इति श्रीमहावस्तुअवदानकथायां कण्ठकस्य व्याकरणं समाप्तं ॥

शुद्धावासेहि देवेहि तहिं अरण्यायतने काषायप्रावृतो लुब्धको निर्मितो । सो दानि बोधिसत्वेन दृष्टो ॥

तत्राद्राक्षीदरण्यस्मिं लुब्धकं काषायप्रावृतं ।
सो तत्र उपसंक्रम्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
इमां काशिकां गृह्णित्वा देहि काषायं त्वं मम ।
सो तां काशिकां गृहीत्वा देति काषायं लुब्धको ॥
ततः काषायं गृह्णित्वा तुष्टो आत्तमनो अभूत् ।
सो पथो मे वरो धीरो उत्तमार्थस्य प्रार्थये त्ति ॥

बोधिसत्वो धर्मारण्यं वसिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं प्रविष्टः ॥ वसिष्ठो पि ऋषि बोधिसत्वं दृष्ट्वा विस्मितो को अयं भविष्यति मानुषो वा देवो वा शक्रो वा ब्रह्मा वा यस्य कायस्य प्रभाये सर्वमिदं तपोवनमोभासितं ॥ सर्वे ते बटुका बोधिसत्वं दृष्ट्वा त्वरितत्वरिता स्वकस्वकानि पर्णकूटीनि प्रधाविता नानाप्रकाराणि फलानि गृह्य पानीयं च बोधिसत्वमुपसंक्रान्ता ॥

तत्र दृष्टं महाप्राज्ञं तापसं तपतां वरं ।
वसिष्ठं नाम गोत्रेण ददर्श च जगाम च ॥
ताम्रधूमार्णजटं ज्वालमिव अदर्शि तं ।

1. C °kshîṇeshu°. — 2. C paçyanti ratnacchatrabhûtena karmopacitaṁ ca° B °karuṇâṁ upa°. — 3. C °yâṁ kaṅṭha° B °yâṁ kanthakasya°. — 5¹. B °vâsehi de° C °vehi aranyâ° B °shâyaprâvṛti ° ka nimito |.
6. BC °kshîd aranya(C °nye)smiṁ lubdhako kâ° B °vṛito so ta° C °vṛitaḥ so taṁ°. — 7. BC so ta (C °taṁ) tatropasaṁ° C °ida va°. — 8. BC °çika gṛi° B °gṛihnitvâ C °gṛihîtvâna de° BC °shâye tvaṁ°. — 9. BC °shâyam lu°. — 10. B °gṛihnitvâ C °gṛihîtvâ tu ° bhû | B °bhûte pathe°.
11. B pathena varo dhîro° C pathe me varo dhî° mâyeti prârthayeti |. — 12¹. B °dhamâra° C °shṭhasya ṛishi ° shṭo |. — 12². C vaçishṭo pi ṛishiḥ bo° B °ṛishiṁ bo° shyati | mâ° C °sho ca | de° kro vâ devo vâ bra° C °sarve imaṁ° B °sidaṁ sarva°. — 14. B °ṭukâ bodhi dṛi° °ritatvaritâ svaka° C °tvaritatvaritaṁ svaka° hya tânipaṁ ca bo° BC °krânto |.
17. C °tâpasaṁ tapatâm varaṁ |. — 18. BC vaçishṭaṁ nâ° B °rçana jagâya ca |.
19. BC °mâra(C °ra)najaṭaṁ(B °ṇadbhaṭaṁ) jâlaṁyam akarshi taṁ |.

आसीनं मुनिमव्यग्रं निर्वातमिव सागरं ॥
अभिगम्य च धर्मात्मा तं मुनिं शाक्यपुंगवो ।
अनुज्ञातो प्र[165ᵃ]विहाय भूमियां उपविश्य स ॥
समुद्र इव गम्भीरो वीर्यवा हिमवानिव ।
शाक्यराजसुतं दृष्ट्वा महर्षि विस्मितो अभूत् ॥
को न्वयं वपुषा श्रीमान् ज्वलत्यनुपमद्युति ।
सुवर्णो धूमापगतः शोभमानो यथानलः ॥
व्यूढोरस्को महाबाहुः सुप्रशस्तकराङ्गुलि ।
समन्तकुक्षिय हस्वो एणावृत्ति कटीमहान् ॥
कांचनस्तम्भसदृशो गोवृषाक्षो महाद्युतिः ।
शार्दूलवृषभस्कन्धः पद्मपादकरो नघः (?) ॥
शरीरलक्षणैरस्य जातिशतगुणार्चितैः ।
शोभते शरीरं तस्य नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः ॥
विभूषणा नैव गात्रेषु रचिता अनुरूपिका ।
शरीरं भूषयन्त्यस्य लक्षणानि महात्मनः ॥
मेरुमन्दरसारेण गच्छता गजगामिना ।
आक्रान्ता सहसा पद्भ्यां रणतीव वसुन्धरा ॥
स्निग्धगम्भीरशब्देन स्वरेण अनुनादिना ।
त्रिलोकमर्हते कृत्स्नमाज्ञापयितुमोजसा ॥
योजनानि हि या यस्य लक्षणानि च लक्षये ।

1. C °rvāntam i°. — 2. C °tmā taṁ mu° B °kyaçcapuṁgavaṁ | C °kyapuṁgavaṁ | . — 3. BC °jñāta pravishṭā° B °bhūyamyām upaviçcanah saṁu° C °bhūtāyaṁ vyuma pravi-çyanah | . — 4. C °va gambhiro° B °va gambhirā vi° BC °vīryāvahimapārva | .

6. C °çrīmān ajvalanty anu° BC °dyutiṁ | . — 7. C çārdūlavṛshabhaskandhapadma-pādakaro nadah (cf. l. 11) | suva° BC °varṇṇadhū° C °dhūmrepagatah jā(?)pamānā ya° B °tah jāpamānā ya°. — 8. C vyūhora° BC °prasata° C °stakulāṅguli | . — 9. C °ela-kahusāvaṁ jānuvṛi° B °kahṛn trayā na vṛi°. — 10. C kāñca° ço gopṛishṭakshe ma° B °vṛikshākshe° C °dyutim sogā(?) çarī° (l. 12).

11. B °karāmuṁdanaga | . — 12. C °naih tasya jātiçataguṇaiçcitaih B °guṇacitaih | . — 13. BC çobha(C °bhe)tasya çarirasya nakshu° C °mitramā vibhā°. — 14. C °naivaṁ gā° BC °ciāṇyana(C °nā)rūpatā | . — 15. BC °shayantasya la° B °nah meru°.

16. C meruṁmandarasāgaraṇa gacchantā gajagāminah | B °mino | . — 17. C ākramantā sahasābhyāṁ ramapatīva vasu° B ākrānta saha °dbhyāṁ vanati° BC °ndharāṁ | . — 18. C °mbhīrasa ça° B °mbhīraçabdena svareṇadhyanu° C °reṇadhyanunādinā | . — 19. C °rhata kṛitsnā ājñā° BC °payatu° C °tu tejasā | .

युक्तो यं सर्वभूतानां त्रिलोकपतिरीश्वरः ॥
प्रभया पूरयन्तीव स्वशरीरसमुत्थया ।
तपोवनमिदं सर्वं उदयन्निव भास्करो ॥
अशीतिव्यंजनोपेतो द्वात्रिंशद्वरलक्षणः ।
सनत्कुमारप्रतिमो कुमारो द्युतिमानयं ॥
सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वभूतमनोहरं ।
कुमारं परिपृच्छेयं महर्षिं उपगम्य तं ॥
गन्धर्वशशिसंकाश देवगर्भोपम युवा ।
कस्य त्वं किंनिमित्तं वा तपोवनमुपागतो ॥
सत्यानुपरिवर्तिन्या सर्वभूतात्मया गिरा ।
श्लक्ष्णया प्रियवादिन्या बभाषे स नृपात्मजः ॥
इक्ष्वाकुवंशप्रभवः शुद्धोदननृपात्मजः ।
विहाय पृथिवीं राज्यं उज्झित्वा मोक्षमाश्रितः ॥
लोकन्तु बद्धमिदं दुःखैर्दृष्ट्वैवं समभिद्रुतं ।
मोक्षार्थमभिनिष्क्रान्तो जातिव्याधिजरादिभिः ॥
यत्र सर्वं न भवते यत्र सर्वं निरुध्यते ।
यत्रोपशाम्यति सर्वं तत्पदं प्रार्थयाम्यहं ॥
एवमुक्ते महाप्राज्ञो महात्मा सत्यवागृषिः ।
उवाच वदतां श्रेष्ठं शाक्यराजकुलोदितं ॥
ईदृशेन हि वृत्तेन वृत्या लक्षणसंपदा ।
प्रज्ञया च महाभाग न किंचिद्यं न प्रापये ॥

1. B °lokapratim īçva° C °lokāpatim īçvaro ‖. — 2. B °pūrayetye°. — 3. C °sarva udayanniva bhāskaraḥ ‖ B °dayanneva bhāskare ‖. — 4. C °janaṃpeto dvā° lakṣaṇa ‖. — 5. C °pratimā ca ku° BC °māro dyu°.

7. C °rcheya maha° °myatāṃ ‖. — 8. C °saṃkāçaṃ de° B °saṃkāço de° °pamaṃ yu° C °pamaṃ yuvān ‖. — 10. BC °tātmajāṃ girāṃ ‖.

11. C °kṣṇayāni priyaṃvādi°. — 12. B °pravabhaḥ çu° C °prabhavo çu°. — 13. B °pṛthivī rā° C °sthitā ‖. — 14. C lokānto ba° B lokanto ba° °r duḥkhaṃ dṛ° C °r duḥkhaiḥ dṛṣhṭevaṃ sa°. — 15. BC °shkrāntaṃ jā°.

16. C yatra sarvena bhu° B °vate tatra yatra° C °tra sarva niru° B °niruddhyate ‖. — 18. C evaṃm ukte°. — 19. BC °çreshṭaṃ çā° °kulāditaṃ ‖. — 20. C idṛ° BC °hi vṛttena(C °ttehi) vṛtyā la°.

21. C prajñepāra mahābhego na ki° B °hābhāge na ki° BC °ñcid yatra prā° B °prāpayo ‖.

बोधिसत्त्वो [165ᵇ] इदानि वैशालिं गतो आराडं कालामं अल्लीनो । निर्विंदित्वा नायं मार्गो नैर्याणिको ततो राजगृहं गतो ॥

गत्वा च सो राजगृहं मागधानां गिरिव्रजे ।
पिण्डाये अभिसरेसि आकीर्णवरलक्षणः ॥
तमद्दशासि प्रासादात् श्रेणियो मगधाधिपः ।
प्रसन्नचित्तो दृष्ट्वा च अमात्यां इदमब्रवीत् ॥
इमं भवन्तो पश्यन्तु आकीर्णवरलक्षणं ।
आरोहिय च सम्पन्नं युगमात्रं च प्रेक्षति ॥
उत्क्षिप्तचक्षुर्मेधावी नायमूनकुलोदितो ।
राजदूतानुबन्धन्तु कहिं वासमुपेष्यति ॥
ततो तं संदिशिता दूता पृष्ठतो अनुबन्धियु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षुः कहिं वासमुपेष्यति ॥
पिण्डाये चारं चरित्वान निष्क्रमे नगरान्मुनिः ।
पाण्डवं अभिसरेसि अत्र वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपरो क्षिप्रमागम्य राज्ञो आरोचये तदा ॥
एष भिक्षुः महाराज पाण्डवस्मिं पुरस्ततः ।
निषण्णो वृक्षमूलस्मिं एकाग्रो सुसमाहितः ॥
द्वीपीव सुतनुं चित्तं व्याघ्रं वा गिरिसानुगं ।
सिंहं वा गिरिदुर्गस्मिं महासिंहो मृगाधिपः ॥
ततो च राजा त्वरमाणो अमात्यां अध्यभाषति ।

1. B °satra dāni vai °ḍaṃ kālāmaṃ | a° BC °allīno ni°. — 2. C nirviṇitvā nāyaṃ mārgo nairyāṇiko ti | tato° B °nairyāṇiko | tato° C °gataḥ B °gato gatvā°. — 3. BC °rājagṛi° C °mādhakānāṃ gi° B °dhānaṃ | gi° BC °hvaye pi°. — 4. C piṇḍāya abhi° BC °bhisaraṃ°. — 5. BC °çāsi prāsādāt seniko maga° C °dhipā.

8. Omis dans C. B ārohe ca saṃpannaṃ°. — 9. C °kshu medhāvī nāyaṃ unakulohitaḥ | B °nāye ū(?)nakulohito | . — 10. C °rājadūto nu° BC °sam upaçyati | .

11. C tato sa prahiṣṭato dūta saṃdiṣṭo anu° B tato sau saṃdiçato dūto pṛi°. — 12. B °bhikshuḥ ka° BC °çayati | . — 13. C piṇḍacāraṃ cari ° shkrame nagarān munih | . — 14. C °dhyaṃ | . — 15. C °upāviçat | .

16. C °rocaye tadā | . — 17. C esho bhikshur mahā ° rakṣitaḥ | B °sitaḥ ni°. — 18. BC °sharṇṇo vṛi° C °mūlasmiṃ° BC °ekāgre sam°. — 19. B dīpivāṃ su° C dvīpivāṃ su°. — 20. C °durgasmiṃ°.

21. C °rājā tvara° BC °mātyām adhya°.

क्षिप्रं पन्थं विशोधेथ द्रक्ष्याम पुरुषोत्तमं ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
क्षिप्रं पन्थं विशोधेन्सुः स्वयं राजा द्रक्ष्यति ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
गत्वा राज्ञो निवेदेन्सुः शुद्धो ते देव पाण्डवो ॥
ततो च निर्यासि राजा सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातिसंघपुरस्कृतो ॥
यानातो ओतरित्वान पदसा उपसंक्रमे ।
सारायणीं कथां कृत्वा एकमन्ते उपाविशि ॥
निषद्य प्रमुखो राजा बोधिसत्वमभ्यभाषति ।
उदग्रो त्वमसि राज्ञः अश्वारोही च सैनको ॥
ददामि भोगां भुंजाहि जातीं चाख्याहि पृच्छितो ॥

बोधिसत्व आह ॥

ऋजुजनपदो राज हिमवन्तस्य पार्श्वतः ।
धनवीर्येण सम्पन्नो कोशलेषु निवासितो ।
आदित्यो नाम गोत्रेण शाकियो नाम जातिये ॥
ततो कुला प्रव्रजितो हं न कामां अभिप्रार्थये ।
प्रहाणाय गमिष्यामि वेश्मं मुक्त्वा रत्नामयं ॥
तं खो तथा भोतु सुखाहि निर्वृतिं
बोधिं च प्राप्तो पुनरागमेसि ।

1. C *prañi pañthe vi* B *drakshâma purushuttamaḥ | . — 2. C tato va te* B *râjâdû* BC *dûto ma* B *svine | . — 3. B *çodhetaḥ sva * bhaveti | . — 4. BC tato ca rà* B *dûto ca ma* C *dûdâto ma * svinaḥ ‖ B *svine | . — 5. B *râjâ nivedensuḥ* C *nivedītsuḥ çu* BC *çuddhâ te* C *pâṇḍulo | B *vâyo | .

6. B *niryati senâ* C *ryâti senâ ca caturaṅgiṇî BC *ṇi mitrâ*. — 7. C *vṛitaḥ | jñâ* B *vṛita | jñâ * skṛitya yânâ*. — 8. C *ritvâna padasâm upa* B *tvâna | pa * krame sâ*. — 9. B *yaṇi kathâm* C *yaṇîyaṃ kathâṃ* B *upaviçi ni* C *upaviçitvâ ni*. — 10. C nishidya pra*.

11. C ugra tva * râjño açvâhaivo sainko | . — 12. C *bhuñjehi jâtiṃ câ*. — 13. C *satvo âha ‖ . — 14. B *padâ râjâ hi* C *râjâ hi*. — 15. C *ryena sa * vâçino | B *vâsino | .

16. C âditya nâma*. — 17. C tato kumârapra* BC *jito hani naniñ râja kâmâṃ abhiprârthayâmi | . — 18. BC *shyâmi munmajyaṃ ra*. — 19. BC taṃ khu ta* C *apriçehi ni* BC *tiṃ | bodhiṃ ca vira saṃprâpto bodhiprâpto bodhi(C *dhiṃ) puna* C *gamasi | .

मह्यं पि ध[166a]र्मं कथयेसि गौतम
यमहं श्रुत्वान व्रजेय स्वर्गंति ॥

बोधिसत्व आह ॥

तं खो महाराज तथा भविष्यति
बोधिं स्पृशिष्यामि न मे त्र संशयो ।
प्राप्तो च बोधिं पुनरागमिष्यं
धर्मं च ते देशयिष्यं प्रतिशृणोमीति ॥

बोधिसत्व उद्रकं रामपुत्रं आलीनो नायं मार्गो निर्याणिको ति । ततो पक्रम्य गयां गतो ॥ गयाशीर्षे पर्वते तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः ॥ ततो उरुविल्वां गतो पिण्डाय प्रविष्टो ॥ काश्यपो पुरतो उरुविल्वां पिण्डाये प्रविष्टो ॥

चीवरं विगृहित्वा गृणीथ एकाग्रमानसा सर्वे ।
यथा पुरिमजिनसंगमो यशस्विनो बोधिसत्वस्य ॥
प्रव्रज्यामभ्युपेत्वा आराडउद्रकं वने अपरितुष्टो ।
प्रक्रमि दिशं प्रदक्षिणां पुरिमजिननिसेवितं देशं ॥
पिण्डाये प्रतिचरन्तो उरुविल्वां प्राप्तो कनकनिष्कनिभो ।
ग्रामिकघरं आगमि नरनारिसमाकुलं काले ॥
अथ ग्रामिकस्य धीता नामेन सुजाता पण्डिता कुलीना ।
तं दृष्ट्वा राजपुत्रं प्रकम्पिता प्रीतिवेगेन ॥
अश्रूणि प्रवर्तयन्ति पुरतो स्थिता हि सप्रतिस्सगौरवा ।

1. B °dharma katha° C °dharma kârayasi ‖ gauttamaḥ yam a° B °tamaḥ yam a° tvâna gaccheya sva°. — 3. C °satvo âha ‖ . — 5. BC taṁ khu ma° °shyâmi | na mamâtra saṁ° C °çayâ | B °çayâ prâ°.
6. C °dharma deça° B °dharmaṁ te de° °ṇomi te | . — 8¹. BC °satvaṁ udrakaṁ râmaputra° C °putrakaṁ alî° °ryâṇikâ ti | B °ko ti tato°. — 8². C °yâṁ tato gayâ° B °gato gayâ°. — 9¹. C °çîrshaparva° °aupamâ pratibhâyetsuḥ | B °yetsuḥ tato°. — 9². C °urupilvâṁ° BC °gatâyâṁ piṇḍâya(C °ye) pravishṭo kâçya°. — 10. BC °vilvâ piṇḍâya(C °ya) pra°.
11. B bhîvaraṇaṁ° C bhîmusaraṁ vi° BC °gramanasâ° C °sarva yathâ° B °rve yathâ°. — 12. C °thâ pûri° BC °majana° C °svinaḥ bo° BC °tvasya pra°. — 13. BC °jyâye bhyu° C °râḍa ugrakâ dane tushṭo pra° B °drakâ vane a° °shṭo pra°. — 14. C °diçâḥ ‖ pradakshiṇaṁ pu° B °diçâ pradakshiṇaṁ pu° BC °rimajana °taṁ dinaṁ pi°. — 15. BC °nto | uruvilvâṁ kanakanishka(C °nakavimba)nibho grâ°.
16. B °ghâram a° C °kaṭâram upâ° B °nârisamâkulaṁ | kâle ‖ C °kulakâle | . — 17. BC °ṇḍitâ kuladhitâ | . — 18. BC °gena açruṇi°. — 19. BC açruṇi pra° °to sthitehi sâ sa(C °sva)gaurava â°.

आलपति राजपुत्रं मा त्वं निवर्तयस्व नरवर ॥
चन्द्रप्रतिपूर्णवदन मा मा निवसन्तु सर्वतो निगमा ।
अतृप्ता हि मम नयना तव वीर निरीक्षमाणाये ॥
किं तु खु सुचारुविक्रम सुरूपलक्षण वराभरणधारि ।
प्रक्रमसि अतृप्ताया सर्वान्धकृतो यं मे हृदयं ॥
सा शृणति देवतानां गिरां नभगतानां च भाषन्तां ।
एष खलु कपिलवस्तुतो शुद्धोदनराजवरपुत्रो ॥
सा तस्य दर्शनतृषा निर्धाविता गुणशता कीर्तयति ।
वरपुरुष विप्रहीनो स्वबन्धुजनस्य कथं चासी ॥
प्रमदागणसंपरिवृता रुदन्ति अनुगच्छन्ति कनकवर्णा ।
परिदेवते च करुणं अटविवनमुखे प्रपद्यन्तं ॥
सुखिता वनेषु सकुना मृगा च वनदेवा वनराजा च ।
ये राजहंसगतिकं वीक्षन्ति वनेचरं वीरं ॥
सुकुमारपुष्पगात्रं कमलदलनिभेहि पादतलेहि ।
कथमाक्रमसि वसुधां तृणकुशशरसंस्तृतविदुर्गां ॥
मृष्टान्नरससमुदितो नानारसप्रवरबृंहितशरीरो ।
मूलफलपत्रभक्षो भेष्यसि कथं निर्झरवनान्ते ॥
कनकमयदन्त[166b]पादे वरास्तरे कुसुमसंकुले शयने ।
सुपियान कथं शयिष्यसि तृणकुशशरसंस्तृततलेषु ॥
श्रुणियान वरेन्द्र भवने पटहवीणापुष्करनिनादसंगीतिं ।

1. B âlepati râ° C âsapati râ° BC °traṁ niva° B °rttaye(?)dya ravarâ candra° C °varâ candra°. — 2. BC °rṇṇavadanmânâ nitya° B °nigama âtṛ° C °nigamo atṛ°. — 3. BC °hi me na° C °mânâye ‖ . — 4. B ko nu khu° C kâ nu khu sucârumânâye vikrama surupala° cabhâra° BC °dhâri prakra°. — 5. B °masim atṛ° BC °ptâyaṁ sa° C °sarvalândhavâd ayaṁ me° B °ndhakadhâyaṁ me hṛdayaṁ sâ çru° C °dayaṁ mâ çru°.

6. C mâ çruṇati de° tâṁ nacâṇâṁ bahhâsekâṁ ‖ B °tâṁ nagarâṇâṁ ca bhâ°. — 7. B sahâṁ kalakapilava° C sahâṁ kapila° BC °danasya râ° C °râjasya tava pu°. — 8. BC °çatâni kîrttayati vara°. — 9. BC °hînabandhu° C °katham âsî pra° B °âsi pra°. — 10. BC pramadagaṇa° C °vṛtâh ru° BC °dantim anugacchanti | ka °ruṇaṁ pa°.

11. C °dyante sakhi° B °ntaṁ sakhi°. — 12. C °shu saṁku° BC °ca vanada(B °dai)vateshu mṛ° jâca ye râ°. — 13. BC °râjavitu(C °kho)gati kshati vane°. — 14. C sukumna phu° C °pâdavadâtare°. — 15. B katham âkra° dhâṁ | tṛṇakuçaçaraṁ saṁ°.

16. B °nnarasamuditâṁ nâ° râre mûla°. — 17. B °trasaphalabhaksho bheshyati | katham° B °nânte kana°. — 18. B °ntashâde vacâsta° BC °stareṇa kusu°. — 19. C supiyâne ka° kuçaçayane saṁ° B °kuçaçayanaṁ°. — 20. C çrutiyâna° B °bhavanapaṭâhetripashka° C °ṭahe trinaika° gîti çru°.

श्रोषसि स्वरं मधकरां संघुषितगजगर्जितनिनादां ॥
मूलफलपत्रसफला ते भवतु दिशा अनुयमृगसंघा ।
मा तृषितबुभुक्षितस्य ते शिला तपे वनेचर शरीरं ॥
ग्रीष्मपरितापितस्य ते भवतु सलिलगर्भसमूहोपवनं ।
शिशिरे च विगतजलदो दिवाकरो भातु गिरिदरीषु ॥
राजमयभुजंगपरिवारं तव देवगर्भसुकुमारं ।
नवचन्द्रप्रवरं हृदयनयननन्दनशरीरं ॥
सो विन्ध्यपादपार्श्वे गजवर इव पद्मिनीमभिजयन्तो ।
प्रविशति तपोवनन्तं शृणोथ विविधं वनवरस्य ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुगतकुसुममंजरिधिके रम्ये ।
क्वचि वनदेवोपतप्ता क्वचिद्भग्नकुञ्जरविभग्ना ॥
क्वचिद्विपुलघनपलाशप्रलम्बफलैः तरु चर्यकृत अगम्यैः ।
क्वचि जीर्णा कोटरतरु वनपादपगुल्मवृतमूलो ॥
क्वचि पद्मसरो सुरूपो क्वचि गिरिसरिताशालो वनः वीरः ।
तापसकुलाश्रमा क्वचि कोकिलशुकमोरपरिगीता ॥
क्वचिद्विवरतृणशाखला क्वचित् . . . . . . शरपल्लवरक्ता ।
क्वचित् चमरसहिता क्वचित्क्वचिद् व्याघ्रसिंहगणाः ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुगतप्रलम्बिता नाना ।

1. B çoshyasi° C çroshyasi kharaṁ bhayaṁka° BC °karaṁ saṁshitarāja°. — 2. B °lā ca te bhavatu te di° C °lā ca te bhavantu te di° BC °diçā | anu° B °saṅghāṁ āṭr° C °ghā tṛidṛi°. — 3. B °sya | te çilāpattane vane° C °lāpattavane°. — 4. BC °tu çalilagarbha° pavane çiçi°. — 5. C °re ca piga° BC °jaladā divākaro bhāti | gi° shu rākshasa°.

6. C °yakshābhujagavanadevato deva° B °jaṅgamavanadevata deva°. — 7. C °candravalṛçi° B °ndravanalṛçi° BC °hṛidayaṁ nayanamaṁdana ça°. — 8. B so vindhyapāda° shanto pra°. — 9. B °çati | tapo° C °povanaṁ | taṁ çṛi° B °vividhavanamaraṇya | C °vividhavanavaraṇya. — 10. BC kvacid rakta° C °manamaṁjalidharinye | B °maṁjalidharinye |.

11. BC kvacid vana° C °ptā kvacin kramakuñja° B °t kramakuñja° bhagnā kva°. — 12. B °lāsa pralamba° C °lāçā pralamba° BC °phalarutam alaṁ° C °laṁ to agamya kva° B °kṛitaḥ agamya kva°. — 13. BC kvacijjirṇa(B °rṇa) ko° B °ruvanavadapagurmacita-mūlā kva° C °ruvanapādapagulmācitamūlā kva°. — 14. B kvaci padmasara sarū° C kvacit pasmasarorupā kva° BC °cid giri° C °saritābhā vanaḥ° B °tālabhāvanaḥ° BC °viraḥ tāpa°. — 15. B °çrama kva° BC °cit koki° gītā kvacid vi°.

16. BC °varatṛṇa(C °ṛga)jaguṇo kva° C kvacid rakhitā ca çarīravallitarakṣārkacararuru° B °cit urjahitā ca çarivallitarakshārkacararuru°. — 17. BC °cararumaruhi° C °shā kvacid vyā° BC °d vyāghrā siṁ°. — 18. BC kvacid rakta° yata(C °patla)ralitā pralaṁbita(C °tāḥ |) nānā a°.

उद्यानगमनश्रान्ता प्रमदायो विय निद्रायन्तो ॥
क्वचि कुरवकतरुशिखरी प्रकुसुमितो वाक्यपुष्पसुविबुद्धो ।
निद्रागलितनयनानां नारीणामिव विबुद्धानां ॥
मधुरपवनेरिता क्वचि नानाद्रुमकुसुमचिचयनशाखा ।
आलम्बन्ति परस्परं प्रमदा सखीना वियान्योन्यं ॥
क्वचि कुप्यकवनशाखा प्रकुसुमिता नारमप्रसहमाना ।
अनुवेल्लिता. . . . सहोदरमिव वत्सला प्रमदा ॥
क्वचि किंशुका कुसुमिता वनराजिवनान्तरे गुहकुले वा ।
रक्ताम्बरोत्तरीया प्रमदा विपुलाक्षियो वनिता ॥
क्वचित् वसुमतिप्रदेशो नवसंपुष्पितपुष्पैः संछन्नो ।
आभरणभरितवसना सन्निमितशयना नववधू व ॥
क्वचि कठिनकाष्ठ[167ᵃ]कलना मृगमहिषवराहाया पदनिकेता ।
शवरशरआहतानां मृगान वधिरेण सिक्तानि ॥
क्वचि गजवरकर्णनिकरो चिति गने पटपाण्डुराकारकल्पो ।
क्वचि व्याघ्रकेशरिहता विषादि नरवारणवराहा ॥
क्वचि राक्षसप्रलापा पिशाचकुम्भाण्डभैरवशतानि ।
क्वचि गुह्यकभणितानि निशासु पवनेषु प्रचरन्ति ॥
क्वचित् निशासु जलधरा गर्जन्ति प्रतिनन्दति आसन्ना ।

1. C °gamanaçântâ° BC °dâ viya nidrâkshyâ kva°. — 2. C °ci kulavakaruçikhare pra° BC °sumitâni vya° C °vyakapushpâsuvi° BC °ddho nidrâ°. — 3. B °litanapanânâṁ mi° BC °budhya(C °ddhya)mânânâṁ | (B °nâṁ). — 4. C °pavanâni tâni kva° B °nemitâ kva° BC °cit nânâ° C °drumandrumaku° BC °khâ â°. — 5. BC âlaṁbanti° B °ni | pa° BC °dâ ça-tilâ viya anyonyaṁ kva°.

6. BC kvacit kupya ° mitataruna(C °runa)prahasamâna(C °nâ) anu°. — 7. C anuva-llitada° B °llitâda° BC °dakaçâ sahodaram iva vâtsarâ pramadâ kva°. — 8. C °jivanântare° BC °le vâ raktâ°. — 9. BC °tîsmayâ pra° B °vipulakshyato va mitâ | C °vipulakshete va°. — 10. C kvacit kusu° B kvacit dhasuma ° deçâ na ca saṁpushpitakukalâ sañchannam âbha° C °deçâ nava ° shpita kvacit sañchannam âbha°.

11. B °dhânya | C °dhânâ |. — 12. BC kvacit kathinakantha(C °ṭhina)kala° B °râhaçca | pa° C °râhalugadhâ pa° B °ketâ ça°. — 13. BC çavala(C °vara)çarâhatânâṁ | mṛgâni rudhiraçiktâni | (C °ktâ) kva°. — 14. BC kvacid gaja ° ro kshiti gale° C °pâṇḍu-lâsa ° kalpâ kva° B °kalpa kva°. — 15. BC kvacid vyâghra° B °keçahatâ° BC °vishâ(B °khâ)-ditanaravâ°.

16. BC kvacid râksha° C °piçâçaku° BC °ṇḍaçubha(C °bhai)rava°. — 17. BC kvacid gu-hya° C °hyakahyakabha°. — 18. C °çâsu dharâ ga° nadanti vyâ° B °ndati | vyâ° BC °lagayâ bhai°.

.... भैरवकरा करोन्ति रूपाणि च बहूनि ॥
पादपवनस्मिं तस्मिं विहरति सो सर्वलोकहितकामो ।
चण्डमृगराक्षसानां हृतवज्रमानेन यो रम्यो ॥
यथ आत्मानो मृगपतिः सर्वजगहितं ततो विशेषेण ।
प्रार्थयति सत्वसारो सत्वान तदपिदमाश्चर्यं ॥
एकैकसत्वमोक्षये यदि कल्पमसंख्यं सर्वसत्वानां ।
दुःखमनुभोमि तारेयं सर्वसत्वानां व्यवसितमिदं ॥
सत्वसारस्य षड्वर्षा दुष्करं वने चरित्वा कर्मक्षये ।
स्मृति लब्ध्वा यत्र पथापथे गतो नायं मार्गो मोक्षाये ॥
अस्ति तस्मिं मति पूर्वे जंबुद्रुमे शाक्यराजमुद्याने ।
प्रथमं ध्यानं समाहृयि स भविष्यति बोधिये मार्गो ॥
न च शाक्यं दुर्बलेन कृशेन परिशुष्करुधिरमांसेन ।
बोधिमभिगन्तुं यदहं पुनराहारमभ्यवहरेयं ॥
देवता अवोच मा त्वं आहरयाहि मा ते यशो परिहाये ।
वयमोजं गात्रेषु तुभ्यं उपसंहरिष्यामय ॥
तस्मासि अहं सर्वज्ञो सततमनाहार इत्यभिज्ञातो ।
भोजये मह्यं तेहि उपसंहारितं मृषा अस्या ॥
सो अनृतवचनभीतो अनमिति तां देवतां प्रतिषेधिय ।
मुद्गकुलत्थहरेणुका पाणिकृतं यूषमुपभुंजे ॥

1. BC °ronti | rû° C °pâni ca° BC °hûni pâ°. — 2. C °vanesmiṁ viha° B °nasmiṁ | ta° BC °kâmo caṇḍa°. — 3. BC °kshasânâṁ hridaya bahu ° ramyo(C °myâ) ya°. — 4. BC yathâtmânaṁ mṛigapate sarva ° taṁ | ta ° sheṇa prâ°. — 5. BC °ti satvo sâro° B °ro satvâ sa tadâpida° C °ro satvân tadâpi ida° B °ryaṁ eke°.

6. C ekaikasatva ° saṁkhyaṁ duḥkha° B °tvânâṁ duḥkha°. — 7. BC duḥkham anubho(C °bhâ)mi | târe ° nâṁ dhyavasi ° daṁ sa°. — 8. BC °rasya | sha° C °shkara vane° C °karmaṁkshaye BC °ye smṛi°. — 9. BC smṛitiṁ la° B °bdhâ pathapathenâmi gato | nâ° C °bdhâ viyathathenâmiṁ gamigato nâ° B °kshâye asti°. — 10. BC °smiṁ gami pû° B °pûrvajaṁbu° C °pûrvaṁ jambudruma çâ° B °dyâna pratha°.

11. C °mâdhiṁ sa bha° B °mâdadhi so bha° BC °shyati | bodhâya mârgo na ca çâ°. — 12. BC °çâkya durba ° masena bo°. — 13. BC °ntuṁ | yad a ° reyaṁ deva°. — 14. B °tvaṁ âhâram âharayâhi° C °tvaṁ âhâram âharayâmi mâ te°. — 15. BC vayaṁ ojaṁ gâtreshu upa° B °shyâmatthaḥ | C °shyâma |.

16. BC tasmâi a° B °tatamm anâhâro i° C °tatamanohare i° BC °jñâto oja°. — 17. BC ojeça mahyate vâ u ° shâ asyâ anṛita va°. — 18. C °bhîtâ adam iti | tâm deva° BC °ṣiya mu°. — 19. B °kulacchu(ou °ttha?)hareṇukâṇârthaṁ yû° C °kolasthaharenukâṇârtha yû° B °bhuṁje anu°.

अनुपूर्वं च शरीरे स्थामं च वर्णं च संजनेत्वान ।
आहारं समगवेषि उरुविल्वमुपागमि स साधु ॥
अथ सा पूर्वजनेत्री सुजाता नामेन प्रथितकुलीना ।
न्यग्रोधपादपमूले तिष्ठति मधुपायसं गृह्य ॥
किं ब्रह्मचारि अवचा कर्शितमायासितं तव शरीरं ।
सा पायसं ददित्वा परिकीर्तय राजपुत्रस्य ॥
राजर्षिस्य च तस्य आसि मधुपायसं तव सुजाते ।
तां अवचि पार्थिवसुतो किमर्थमेतं ददासि दानं ॥
जातिशतानि जनेत्री अभूषि या तस्य शुद्धसत्वस्य ।
सा प्रतिभणेसि मधुरं प्रार्थेमि समृध्यतु मह्यं ॥
हिमवन्तपादपार्श्वे नगरं कपिलाह्वयन्ति [167b] विख्यातं ।
दिशविदिशाविश्रुतयशं प्रमुदितनरनारिसंकीर्णं ॥
तस्मिं नगरे कुमारो पुत्रो शुद्धोदनस्य शाक्यस्य ।
अवहाय बान्धवजनं वनं गतो राज्यमुत्सृज्य ॥
षड्वर्षं तस्य व्रजतो तपोवने उग्रे भैरवे वने ।
दानेन मे तस्य भवति प्रणिधी परिपूरिया ॥
तेन तपेन वरो यं मार्गेति मे स समृध्यतु अर्थो ।
अहमपि तेन पथेन गच्छेय महानरवरेण ॥
ततो प्रादुरासि वाचा अन्तरीक्षाद्मानुषी ।
सुजाते एषो सो धीरो शाक्यराजकुलोदितो ॥

1. C anupûrvaṃ çarirasthâ° B °rvaṃ çari° BC °tvâna âhâ°. — 2. B âhârasamaṃgaveshi uru° C °veshi uru°. — 3. C °sujâtanâme ° ṣṭhito kulino nya° B °ṣṭhitâ kulinâ nya°. — 4. BC °grihya kiṃ bra°. — 5. BC °câri ava° B °vaca darçanaṃ nayasitaṃ kṛitaṃ çariraṃ | C °vaca darçanaṃ yam idaṃ kṛitaçariraṃ |.

6. C so pâyasaṃ dadetvâ parikirtayitvâ râ° BC °sya râja°. — 7. C °pâyasam tava | sujâtaṃ ava° B °yasaṃ tava | sujâtâ taṃ ava°. — 8. BC taṃ ava° antaṃ ki° C °taṃ dadâsi jânaṃ jâ° B °dânaṃ jâ°. — 9. BC jâtiça° B °shi tasya çu° C °shi jâtasya çu°. — 10. B °tibhavati bhaṇena madhu° C °tibhaṇetaḥ madhu°.

11. C °hvayantu vi° BC °khyâtaṃ diça°. — 12. B çrutayaçaṃ pra° C °çrutayaçaṃ pra° BC °nârîṇaṃ°. — 14. C °ndhavajanaṃ vanagato° B °naṃ sarvabândhavajanaṃ vanagato° — 15. C °vrajya tapo° B °vraja tapo° BC °ugrabhairavavara(C °varane) tasya dâne°.

16. C °ṇidhi pariye | B °ṇidhi paripûriye tena°. — 17. BC °varo yaṃ mârga(C °rgeti) se samṛi° B °rtho aha° C °rtho ham a°. — 18. C ham a° BC °reṇa ta°. — 19. C tataḥ râdurahi vâcâ° B °durahi vâcâ° BC °kshât mânushi sujâ°. — 20. C sujâtena esho so dhiro kyarâ ° ditaḥ a°

एतेन तपा चाचीर्णा दुष्करा रोमहर्षणा ।
शुष्कशोणितमांसेन नानारूपा तपोवने ॥
ते निरर्थानि उत्सृज्य प्रक्रमे वरपादपं ।
यत्र यतीता संबुद्धा प्राप्ता संबोधिमुत्तमं ॥
ततो अश्रूणि वर्तेन्ति शोकसल्यसमर्पिता ।
कंपमाना नरव्याघ्रं कृतांजलि उवाच सा ॥
दृष्टो सि भैरववने उग्रतपाभ्युत्थितो समनमेव ।
दृष्ट्वा मे शोकनयितं हृदयं प्रीतिं समनुभोति ॥
पद्मपांसु समाये न सुखपूर्वा सुखाय शय्यानि ।
शोकशरातापिन तत्र तपमनुचिन्तयन्तीये ॥
तं खो राजं जनो च पिता च अभिवत्सला च मातृस्वसा ।
तव श्रुत्वा तपसो त्वं प्रीतिसुमनसो भविष्यन्ति ॥
होहिन्ति कपिलनगरे तूर्यशतनिनादितानि भवनानि ।
आनन्दप्रमुदितानि प्रहसितनरनारिसंघानि ॥
मधुपायससुपभुक्ता पुरिममवनेविये भव निर्घाती ।
द्रुमराजपृथिवीषण्डे अमृतमधिगतो पद्मशोकं ॥
व्याकरि नरप्रदीपो जातिशता पंच जननी मह्यानि ।
मेष्यसि अनागते ध्वजि प्रविकत्थितो विनयतो ति ॥

इति श्रीमहावस्तुने सुजाताव्याकरणं समाप्तं ॥

1. BC etena tena ta° B °tapâcirṇaṁ° C °tapa cirṇṇa du°. — 2. C °mâṁsena nâ° BC °rûpo tapo°. — 3. BC °me varapâ° C °pâdapa | . — 5. C tato çruṇi° B °açruṇi° BC °vartanti°.

6. B kaṁpamânî nara° BC °tâṁjalim uvâ°. — 7. BC drishṭvâsi bhai° B °bhairavavane ugra° C °bhairavânugratapâd abhyu° BC °netra dṛi°. — 8. BC °shṭvâ me ço° C °daye prîti sama° B °prîti samanubhoti shaḍaṇa°. — 9. B °rahâṇi | mamâdya na° C °rahâṇi mamâgra na° BC °pûrvasukhâ° yyâni(C °ni) ço°. — 10. B çokaruṇâmaye | tatra tapaṁ a° C çokaratâye | tatra tapa° yantiye taṁ° B °yanti | ye taṁ°.

11. BC taṁ khu râjaṁ janâ(C °râjaṁ) BC °svasâ tava°. — 12. BC °tvâ tapa nityaṁ prîtimânasâ bha°. — 13. C hohiti kapilavastunagare B hohiti ka° BC °nagarâto tû ° vanâni âna°. — 14. B °ghâni madhu°. — 15. BC °yasaṁ samupabhuṁjikâ pu° B °mabhavaja netriye bhavaṁ ghâti | C °mabhavamajanetriye bhava nighâti || .

16. C °ḍavikhaṇḍe° BC °dhigata pa ° kaṁ vyâ°. — 17. B °ri narapradîpo | jâ° BC °jâtiçatâ paṁca paṁca janani mahyaṁ bha°. — 18. B °shyati anâ° C °shyatâ || anâ° BC °pravartitâyi || . — 19. B °vijitâ°.

अथ बोधिसत्वो उरुविल्वाये सेनापतिग्रामकातो पिण्डाय चरित्वा नानाप्रकाराणां यूपानां भरितेन पात्रेण निर्धावति काश्यपो च पूरणो रिक्तकेन पात्रेण निर्धावति ॥ सो बोधिसत्वेन पृच्छियति ॥ आयुष्मं काश्यप लभाति भिक्षा ति ॥ सो दानि काश्यपो बोधिसत्वं गाथायमध्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि पापग्रामेहि एकापि भिक्षा न लभाति ॥

अथ बोधिसत्वो काश्यपं पूरणं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको |168ª| बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि भद्रग्रामेहि पश्य पात्रं भरितं मम ॥

यं बोधिसत्व अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अभिनिष्क्रान्तो राज्ञा शुद्धोदनेन पुरुषा विसर्जिता । कुमारस्य दिवसवार्ता नित्यमानेथ ॥ ततो यं कुमारो अनोमियं गतो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं ततो प्रवृत्ति आगता ॥ यं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदातो वैशालिं गतो ततो च राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालियं अराडं कालाममुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालितो राजगृहं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहे उद्रकं रामपुत्रमुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राज्ञा श्रेणियेन बिम्बिसारेण विविधेहि भोगेहि प्रवारितो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहातो गयाशीर्षं पर्वतं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं गयाशीर्षातो पर्वतातो उरुविल्वां गतो नदीय नैरंजनाय तीरे उरुविल्वके वनषण्डे ततो राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥

1. C bodhi° rāṇāṁ rūpāṇāṁ bhari° B °rāṇāṁ pūyānāṁ bharitena pātreṇa nirdhāvati | kā° C °rddhāvitīti ‖ . — 3¹. C bosatvena pricchiyati | B °yati ā°. — 3². BC āyushmāṁ kā° B °kāçya la°. — 4. C °thāye adhya°. — 5. B yaskanda° BC °jjaṁgalo jāgalo ca | .
6. C °mehi eko pi bhikshāṁ la° B °mehi ekāṁ pi bhikshāṁ na la°. — 7. C °thāye adhyabhā°. — 8. BC °ndako rupalākalpo ujjaṁgalo ca | . — 9. C °ritaṁ rūpāṇāṁ | B °ritaṁ pūyāṇāṁ | . — 10. BC °satvaṁ akā° nto rājā çu° B °nena sa puru° C °rjitāḥ | .
11. C °nīti eths | . — 12. B °vaçishṭasya ṛ° C °tīm āgatāḥ yaṁ° B °gatā yaṁ°. — 13. C °vaçishṭha° B °padātā vai° C °çāligato pi rājā çu° B °liṁ gato | tato ca rājnā çu° BC °āgatā yaṁ°. — 14. C °ḍaṁ kalāpaṁ upa° BC °āgatā yaṁ°. — 15¹. C °vaiçālito rā° BC °haṁ gato pi pra° B °gato | . — 15². C °ho uddakā nāmaputro apasaṁkrāntaḥ tato° B °kaṁ nāmapu°.
16. C °rājño çre° B °çreṇiyena bambiçāleṇa vi° C °yena bimbisāre° BC °rito | tato° C °āgataḥ yaṁ°. — 17. C °taṁ gataḥ ta° B °taṁ gato | ta° gataḥ yaṁ°. — 18. BC °lvāṁ gata(C °taḥ) nadī ca nai° C °raṁjanāye ti° nakhaṇḍe tataḥ rā° B °ṣhaṇḍa | tato rā°.

यं उरुविल्वके वनषण्डे उग्रं च तपं तपति मह्यायां च प्रतिदृधाति ततः प्रवृत्तिर्गच्छति ॥ यं बोधिसत्त्वो आस्फानकं ध्यानं ध्यायति मुखताय च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि बोधिसत्त्वेन आश्वासप्रश्वासा उपरुद्धा तेषां पुरुषाणां भवति कालगतो कुमारो ति नो पि उच्छसति न प्रश्वसति तेहि गत्वा कपिलवस्तुं राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं । महाराज कालगतो कुमारो ति ॥ राजा न पत्तीयति । तेषां पुरुषाणां पृच्छति । कथं यूयं जानथ कुमारो कालगतो ति ॥ ते आहन्सुः ॥ महाराज उग्रेण तपेन मूलाहारताये च कालगतो नापि उच्छसति न प्रश्वसति काष्ठभूतो आसति । ततः पश्चाद् भवति यथा कुमारो न उच्छसति न प्रश्वसति कृशो च दुर्बलशरीरो कालगतः कुमारो ति ॥ राज्ञो दानि शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यादृशा कुमारस्य गर्भावक्रान्ति आसि यादृशा च देवसहस्रेहि पूजा कृता गर्भचंक्रमस्य यादृशाये च विधीये लुम्बिनीवने उषा [168b] नि कुमारो जातो जातमात्रो च पृथिवीयं सप्त पदानि प्रक्रान्तो दिशा च अभिलोकितो महाहसितं च उहसितो वचनं प्रव्याहृतो अहं लोके अग्रो ज्येष्ठो श्रेष्ठो पूज्यो देवानां च मनुष्याणां च यादृशानि च कुमारे जातमात्रे आश्चर्याद्भुतानि अचेतना पृथिवी कंपिता देवसहस्रेहि च पूजा कृता यादृशा च अभिनिष्क्रमणसम्पदा आसि तत्र न एदृशा महापुरुषा अल्पायुष्का भवन्ति ॥ भवितव्यं कुमारो यथा पूर्वं प्रव्रज्यामप्रव्रजितो शीतलाये जम्बुच्छायाये पर्यंकेन निषण्णः शान्तं समाधिं समापन्नो भविष्यति । तदेते जानन्ति कालगतो कुमारो ति ॥ सो दानि तेषां पुरुषाणां आह ॥ गच्छथ कुमारस्य सकाशं न कुमारो कालगतो शान्तं समाधिं समापन्नो । कुमारस्य

1. B °paṁ ca tapya° yaṁ ca pratiḍaroti tataḥ° C °pratiṇatoti tato pravṛi°. — 2. C °natram āsphaṇakaṁ° B °kaṁ dhyāyaṁ dhyāyati | lūkhatā ca nāçikaçrotehi ca ubha° C °yati | lūkhatā ca nāçikā ca çotehi ca ubha° BC °vivarantare° B °ti nāpi u° çvasato | tahiṁ satvā ka° C °pravasati | te tahiṁ satvo kapila°. — 5. BC °māro rājā°.

6¹. C rājā patti°. — 7¹. C °peṇa lūhāratā° B °uçvasati na pra° C °praçvati kāshṭa āsati | B °kāshṭabhūto°. — 8. C tato asmā° B °rbalaṁ çarīraṁ kāla° C °gato ku° B °ro ti rā°. — 9. C rājño çu° naaṣaitad abhavat | . — 10. BC yādṛiço ku° B °rasya garbhavakrānta āsi° C °krānto āsī | yādṛiço ca kumāro deva° BC °kritā garbhacaṁkramāṇā yādṛiçāye° C °nivana ndyā ° ṣā ca abhinishkramaṇasampadā āsī | abhilokitā ma° BC °hāhasitaṁ bahuhasitam vacanaṁ pratyahṛito haṁ (B °haṁ |) loke° B °agreshṭoshṭo çre° C °jyeshṭo çreshṭa pū° dbhutāni ace° B °dbhutāni | ace° jā kritā | yā° C °yādṛi ca abhi° dā āsī || tatra° B °rusho alpā° C °shā alpeyu° santi tasya ku°.

16. B °jyā apravrajito sītalā° C °jyāpravrajito çītalā° B °yāye karyaṁ° sharṇṇaḥ çā° C °sharṇṇo | çā° B °ntaṁ samādhi samāpa° C °nno kumāraṁ bha° B °shyati | . — 19¹. C °çaṁ na kumāraṁ kumāraṁ kumāraṁ kālaṁgato° B °gato | çā° C °punaṁ ku° B °nno ko°.

दिवसप्रवृत्तिं मम आनेथ ॥ ते दानि पुरुषा भूयो उत्थवित्वा गताः तपोवनं च प्रविष्टाः कुमारं च अरोगं स्वस्तिवन्तं समाधितो व्युत्थितं पश्यन्ति ॥ ते दानि पुरुषा विस्मिता पण्डितो राजा शुद्धोदनो ॥ यदा भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो एतं प्रकरणं भिक्षूहि श्रुतं ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं राजा शुद्धोदनो तेषां आप्तपुरुषाणां श्रुत्वा कुमारो कालगतो ति नाभिश्रद्दधाति ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवो न एतरहिं एव एष राजा शुद्धोदनो ममान्तरेण कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति । अन्यदापि ममान्तरेण एष कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे अपरो ब्राह्मणो ॥ तेन अष्टचत्वारिंशद्वर्षात्कौमारं ब्रह्मचर्यं चीर्णं वेदा च अधीता ॥ तेन दानि अष्टचत्वारिंशद्वर्षात् कौमारं ब्रह्मचर्यं चरित्वा वेदा च अधीत्य नास्ति अनपत्यस्य लोके पि धर्मो द्वारं कृतं अपत्यो च उत्पादितो ॥ तस्य भवति ब्राह्मणस्य । परिभुक्ता मानुष्यका कामा समयो मे प्रव्रजितुं ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां ब्राह्मणीमामन्त्रयति । भवति आमन्त्रेमि [169ª] प्रव्रजिष्यामीति ॥ सा नं आह ॥ ब्राह्मणस्य वा पुत्रस्य को विधेष्यति मम वा को विधेष्यति । यदि तव अभिप्रेतं प्रव्रजितुं अहं पि प्रव्रजिष्यामि अहं पि तपश्चरणं करिष्यामि अहं पि ब्रह्मचर्यं चरिष्यामि । यथापि त्वं तपश्चरणं करिष्यसि तथाहं पि तपश्चरणं करिष्यामि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ एव-

1. BC °ulsvilsaṁ gatah(C °to) tapo° B °vishṭaḥ kumā° C °shṭā kumāraṁ ca pravishṭā kumā° BC °raṁ ca ārogava°. — 2. C °dāni vismito paṇḍitarājā°. — 3. BC °vṛitte prava° C °etaṁ bhikshu prakara ° kshubhi çru° BC °taṁ bhi°. — 4¹. C bhikshur bhaga°. — 4². BC °shāṁ adṛishṭa° C °ṇāṁ vacanaṁ çru° BC °gateti nā ° dhāti a(B °ti | aṁ)nyadāpi yaṁ kāla(C °laṁ)gato kumāro ti ‖. — 5². C na bhikshavo naitarahiṁ evaṁ eshe° B °hiṁ evaṁ esha° C °lagateti çrutvā nābhi°.

7. C °pi esho mamā ° ṇa kalagateti | çru°. — 8¹. C bhikshuṁ ā° B °āhaṁsuḥ ‖. — 8². C °gavān ‖. — 8³. C °kshavaḥ atīta° B °kshavo bhū°. — 9. BC °hmaṇo tena°. — 10¹. B tena tena ashṭa° C °rshāt kaumā ° ryajaṁ tīrṇaṁ tadā ca adhītā ‖ B °rṇaṁ vadāta adhītā ‖. — 10². C °tvā tadā ca adhī° BC °dhītā nā ° sya loke pi dharmadānaṁ(B ?) kṛitaṁ | a(B °ana)patye ca utpādito tasya°.

12¹. B °ti | brā° BC °sya pari°. — 12². B paribhukta mā° C °bhu mānushyakāṁ kamaye me pra°. — 13. C °ṇīm āmantra°. — 14¹. C °āmantrayasi pravrajishyami iti ‖ B °jishyamīti. — 14². C sā taṁ āha ‖. — 15¹. BC °hmaṇa kvacid ve(C °ciddhe)shyati mama vā kvacid ve(C °ddhe)shyati ‖. — 15. BC °va adhipre° B °kariṣhyāmi ahaṁ pi brahmacaryaṁ° C °ryyaṁ karishyāmi | B °mi yathā°.

16. C yathopi° BC °shyasi | tathā°. — 17². BC °jāhi te dā°.

गच्छतु त्वं पि प्रव्रजाहि ॥ ते दानि वाराणसीतो निर्गता ॥ अनुहिमवन्ते साहंजनी नाम आश्रमपदो । तहिं गौतमो नाम महर्षि प्रतिवसति पंचशतपरिवारो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो ॥ सो दानि ब्राह्मणो ताये ब्राह्मणीये सार्धं तहिं साहंजनी आश्रमपदं गत्वा गौतमस्य ऋषिस्य मूले प्रव्रजितो । सापि ब्राह्मणी प्रव्रजिता ॥ तेन दानि तस्य आश्रमपदस्य अविदूरे आश्रमो मापितो तृणकुटी पर्णकुटी च कृता । तस्या पारंगाये तापसीये एकान्ते तृणकुटी कृता ॥ तेहि दानि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्तेहि बाहिरकेन मार्गेण युज्यन्तेहि घटन्तेहि व्यायमन्तेहि ध्यानानि च अभिज्ञा च साक्षात्कृता चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञा महानुभावा संवृत्ता उभयता पि ता ब्रह्मचारी ॥ यं अपि आनेन्ति मूलविकृतिं वा फलविकृतिं वा कोद्रवकं वा श्यामाकं वा प्रियंगु वा भंगं वा मासादिकं वा शाकं वा मूलकं वा ततः तस्या पि पारंगाय समसंख्याये संविभागं करोति ॥ तेषां भवति । किं इमस्य माणवकस्य नामं भवतु ति ॥ तेषामेतदभूषि । अयं माणवको श्यामवर्णको भवति इमस्य माणवकस्य श्यामको ति नाम ॥ तस्य दानि माणवकस्य तेहि मातापितृहि श्यामको ति नाम कृतं ॥

तहिं आश्रमपदे सो माणवको वर्धीयति । एवमनुपूर्वेण सो माणवकः यं कालं संवर्धितो पादेहि चंक्रमितः ततो यं एवं मृगपोतकेहि सार्धं रमति ॥ मैत्रीविहारी ऋषयो महात्मना । तेषां मृगपक्षिणः न सन्त्रसन्ति ॥ मृगपक्षिसहस्रेहि तमाश्रमपदं उपशोभितं । यं वेलन्ते मृगपोतका मातरो स्तनं पिबन्ति ततः श्यामको पि तेहि एवं मृगपोतकेहि सार्धं तं मृगीये स्तनं पिबति । यस्या यस्या मृगीये अल्लीयति सा एव स्तनं पायेति यथा स्वकपोतकं पायेति तथा श्यामकं पि

1[a]. BC °rgamya sau°. — 1[b]. B °pade | C °pade tahiṁ°. — 2. C °gauttamo° BC °sati | pañ° B °bhijño so dā°. — 3. BC °ni brahmaṇo(C °ṇa) tā° C °brāhmaṇīye° B °rddhaṁ tahiṁ sāhuñjanī ā° C °gauttamasya ṛṣi° B °jito sāpi°. — 4. C omet la phrase. — 5. C °dasya abhidū° C °çramo mapito°.

6[a]. C °kṛtāto tehi° B °kṛtā tehi°. — 6[b]. C tahiṁ āçra° °santehi nakena mārgge° B °santehi mocantakena mārgge° °bhi pañcā° C °bhijñā sā dāni mahānubhāvo saṁvṛtto ugra° B °vṛttā | ugra° C °pacatā bra°. — 9. C yaṁ ṛṣi ānenti mulavikṛ° B °mulavikṛ° C °kṛtiṁ vā koladravaṁ vā çyā° C °praçālikaṁ vā çā° °takaṁ vā | tato tasyā° B °syā pi paragā° C °chhaṁçāpana saṁvibhā°.

11[a]. B °ti kiṁ°. — 11[b]. C kiṁ imasya° BC °bhavabhūti ti°. — 12[a]. BC °vaṇa ima° C °ṇāmaḥ | B °nāma tasya°. — 13. C °pitṛhi çyā° °ti nāmaṁ kṛ°. — 14[a]. C tahiṁ āçra°. — 14[b]. C °ayito | tato evaṁ taṁ mṛ° °takā tena ayati | tehi mṛgapotakehi sārddhaṁ° B °[illegible] mai°. — 15. C °hibhoge | B °hibhā teṣāṁ°.

16[a]. C °na mantrayanti mṛ° B °santi mṛ°. — 17. C °ra stanaṁ chivanti | tataḥ° B °ro stanaṁ pibanti tataḥ° C °gīye stanaṁ pibanti | B °gīye tanaṁ pi°. — 18. BC yasya yasyā mṛ° C °yati | sa evaṁ sta° B °sa eva tanaṁ pāyeti | ya° BC °yathā taṁ eva° B °takaṁ pāyanti | tathā° C °takaṁ pāyanti | etaṁ se çākaṁ pi pāyanti | B °makaṁ pi pāyanti |.

पायेति ॥ एवं सो श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे तेहि मृगपोतकेहि पक्षीहि च सार्धं संवर्धेति ॥ यतो यतः मृगपोतका च पक्षी च अच्छन्ति तत्र तत्र श्यामको ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि परिवारितो अच्छति । ते पि मृगपक्षी ऋषिकुमारेण सार्धं अभिरम[169b]न्ति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो उटजे शयितो भवति ततः अनेकमृगपोतका च पक्षी च नानाप्रकारा उटजस्य द्वारमूलमन्वासन्ति यावत् श्यामको ऋषिकुमारो ततो उटजातो निर्धावितो भवति । ततः आश्रमपदस्य परिसामन्ता अच्छन्ति ॥ श्यामको तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे अभिरमति मृगपक्षी पि तेन श्यामकेन सार्धं तहिं आश्रमपदे अभिरमन्ति ॥ शयितस्यापि ऋषिकुमारस्य आश्रमपदे मृगपोतका च मृगा च पक्षी च अनुपरिवारित्वा आसन्ति । यदा अच्छितुकामा भवन्ति मृगपोतका च पक्षी च ततो तं श्यामकं ऋषिकुमारं मुखतुण्डकेन प्रतिबोधयन्ति ॥ एवं सो ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे संवर्धेति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो विवृद्धो संवृत्तो ततः मृगाचाजिनेन निवस्तो च प्रावृतो च ॥ या तत्र आश्रमपदे भवति मूलविकृतिर्वा फलविकृतिर्वा कोद्रवो वा श्यामको वा चिन्नको वा प्रियंगुर्वा भङ्गं वा प्रासादिको वा शाकं वा मूलका वा समार्जयित्वा मातापितृणां उपनामेति । उदकमानेति काष्ठानि आनेति तृणकुटिपर्णकुटीनि संस्थापेति । समाश्रमपदं सिंचति संमार्जेति ॥ परमगौरवेण तेषां मातापितृणामुपस्थिहति । प्रथमं मातापितरं प्रतिचरति पश्चात् स्वयं आहारं करोति । यत उपादाय ऋषिकुमारो विज्ञप्राप्तो ततः उपादाय न कदाचिद्-

1. C °çyâmaka ṛishi° BC °çramantipa° C °de tahiṁ mṛi° C °sârddha saṁ°. — 2. BC °kahi ca anvaḍ | tasya tasya çyâ° C °ro tarhi mṛigapakshihi°. — 3. C °kahihi ṛi° BC °ramanti | . — 5. C °velam ṛishikumâraṁ udajo° B °ro udhaje° BC °ntu | tatah(C °to) ane° B °kâra udhaja° BC °dvâlamû° C °lam atvâsanti yâvaṁ çyâmako° B °nvâsanti | yâva° C °ro tatah udajâ°.

6. C tatar âçra °nvaḍ | . — 7. C çimako tarhi mṛi° ramanti | mṛi° kahi tena° BC °ramanti ça°. — 8. BC °kahi nnu° B °anti | C °anti ya° — 10. C yadâ na aṛi° BC °santi | mṛi° C °kahi ca çyâ ° bodhenti | B °bodhanti | .

11. C °sârddha âçra°. — 12. C yaṁ velam ṛishi° B °saṁvṛito ta° C °mṛigânâṁ ajinena° B prâkṛito ca yâ ta° C °prâvṛito ca tatra°. — 13. C °bhavanti mûlavikṛitir vâ patravikṛitir vâ pushpavikṛitir vâ kopadravo vâ çyâmako vâ cchinnako vâ priyaṅgu vâ bhaṅgaṁ vâ prâdiko çâkaṁ vâ mulakaṁ vâ tam â° C °parâmati | . — 15. C uddakaṁ âneti kâ° B °tṛṇakuṭiparṇakuṭini saṁsthâpeti tam â° C °tṛṇakuṭini saṁsthâpyeti tam â°.

16. B °cati samârjjati | C °saṁmârjjati. — 16. C °ravena teshâṁ mâ° B °hati pra°. — 17. C °raṁ parivasati paçcâ° B °pratiramati | paçcâ ° rati pada upâ°. — 18. C padam upâdâea ṛi° pto tatar upâdâye ṛishikumâro vijñaprâpto upâdâye na ka° B °tah upâdâye na ka° C °âharaṁ kṛitaṁ pâramiṁ | .

दत्त्वा मातापितॄणामाहारं स्वयं आहारं कृतपूर्वो । एवं श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे मातापितरमुपस्थिहति ॥ एतेन कालेन प्रियेन मनापेन कालो गच्छति ऋषिकुमारस्य मातापितरं उपस्थिहन्तस्य ॥ मातापितरो पि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्ता जीर्णा संवृत्ता दुर्बलशरीरा चक्षुपरिहीणा परप्रणेया अशक्ता आत्मना आहारविधानं कर्तुं उदकहाराय वा गन्तुं तृणकुटीय वा पर्णकुटीय वा वेष्टितुं ॥ श्यामको ऋषिकुमारो तेषां मातापितॄणां वृद्धानां जीर्णानां दुर्बलशरीराणां चक्षुहीनानां सर्वहितोपस्थानेन उपस्थिहति दश कुशलां कर्मपथां समादाय वर्तति प्रासादिको ऋ[170']षिकुमारो अभिरूपो दर्शनीयो शुभेन कर्मणा अभिनिर्वृत्तः मातापितृवर्तको कौमारब्रह्मचारी उग्रतपसाश्रितो प्रान्तशय्यासनविहारी महाभागो प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां राक्षसानां पिशाचानां कुम्भाण्डानां किन्नराणां किन्नरीणां मृगानां पक्षीणां प्रियो सर्वभूतानां ॥ यतो यतो ऋषिकुमारो गच्छति मूलहारी वा पत्रहारी वा पुष्पहारी वा फलहारी वा ततो ततो मृगपक्षीहि च देवनागेहि च किन्नरेहि किन्नरीहि च संपरिवृतो गच्छति ॥

सो दानि घटमादाय मृगपक्षीहि संपरिवृतः देवनागेहि च किन्नरेहि च किन्नरीहि च उदकहारी गिरिनदीं ओकस्तो ततः उदकघटं परिपूरयति ॥ पेलियक्षो नाम काशिराजा महाबलो महाकोशो महावाहनो मृगवे अवक्रान्तो वातजवसमेन तुरगेण मृगमनुव्रजति । उज्झित्वा बलवाहनां न कश्चन तं प्रदेशमनुप्राप्तो ॥ यथोक्तं भगवता धर्मपदे ।

गति मृगाणां पवनं आकाशं पक्षिणां गतिः ।
धर्मो गतिर्विभागीयानां निर्वाणमर्हतां गतिरिति ॥

1. B °çramapadam mā° BC °sthihi |. — 2. BC °kālā gacchanti | ṛṣi° nasya mātā°. — 3. B °vasanto jīrṇṇo saṃ° C °saṃvṛitto du° BC °rīro caksho° B °hīṇo para° C °prāṇeyān açakyo ātma āhārā vidhā° B °tmanā āhāraṃ vidhā ° rttuṃ | uda ° rāya vā gantuṃ° C °kuṭṭiyaṃ vā parṇṇakuṭṭiyaṃ vā veshṭituṃ B °pattakoṭīya vā veshṭituṃ çyā°.

6. C °ddhāṇāṃ ji° kshuparihī° B °kṣurhīnānāṃ sa° C °sarvehitopasthānena upa° B °hitopasthānena upa° C °kuçalakarma° B °vartteti prā° C °vartteti prasādi °ro abhiūsu | abhi° BC °darçanīyo çu° C °rvṛitto mā° BC °pitṛikarttako kau° C °gratopam āçri° BC °hābhogo° C °piçācāṃ kumbhā ° rāṇāṃ mṛi° BC °bhūtānāṃ yato ya°.

11. B °cchati | mū° BC °pushpāhari vā phalāhari vā | (C °vā) tato tato mṛi° B °to gacchati |. — 14. C °vṛito | devanāgehi ca kinnarakinnari° B °hāriṇi girinadīṃ okaste | ta° (cor °sto ta°) C °hārī gigirinadīm okasta° B °ghaṭā pari° C °ghaṭam ādāya paripūrayi |. — 15. C peliya nāma çakaha kāçirājā mahāba° B peliyaksha nā° B °no mṛigādhyeṣu açvaṃ vā° C °no mṛigādhyayana avrānto | vā° rajena mṛigam a° B °nuprāvrati° BC °ti u°.

17. BC °vāhano na kāçca° C °ccana padam anuprāptaṃ | B °pradeçaṃ anu°. — 19. C gati mṛigāṇāṃ pravanam° B °nāṃ prava° BC °pakshiṇāṃ°. — 20. C °rmo gatiḥ vibhā ° nāṃ nirvāṇam aharaṃ° B °ṇam ahatāṃ gatir iti |

सो मृगो तहिं एव वनखण्डे नष्टो ॥ राजा तहिं वनखण्डे श्यामकऋषिस्य ततो गिरिनदीतो उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोति । सचेतदृषि मृगस्य एतं शब्दं ति न मनुष्यच.रतो अयं वनो ॥ तेन दानि यतो तं शब्दं श्यामकऋषिस्य उदकघटं भरन्तस्य ततो क्षुरप्रं क्षिप्तं ॥ सो दानि क्षुरप्रो ऋषिकुमारस्य हृदये निपतितो विषकृतो ॥ ते मृगपक्षिणो तेन विषकृतस्य क्षुरप्रस्य शब्देन शब्दवेधिगन्धेन दिशो दश प्रपलाना ॥ श्यामकऋषि उदकघटं नदीतीरे स्थापेत्वा करुणानि परिदेवति ॥ मांसस्यार्थं मृगवराहा हन्यन्ति । चर्मणार्थाय सिंहव्याघ्रा द्वीपयो हन्यन्ति । वालार्थं चमरीयो हन्यन्ति । दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति । भैषज्यार्थं तित्तिरकपिञ्जलानि हन्यन्ति । अस्माकं पुनर्नैवं शक्या मांसेन कार्यं कर्तुं न चर्मेण न केशेहि न दन्तेहि कस्यार्थाय वयं अहेठका अदूषका अनपराधिनो एकेन इषुणा त्रयो जना हता । अहो यथा संप्रज्वलितो अध[170b]र्मो ॥ सो च श्यामऋषिकुमारो तथा परिदेवति काशिराजो च तं प्रदेशमनुप्राप्तो पश्यति तमृषिकुमारं परिदेवन्तं अजिनजटावल्कलधरं महाभागं असृ प्रपातेन्तं ॥ सो राजा तमृषिकुमारं क्षुरप्रेण आहतं दृष्ट्वा भीतो त्रस्तो संजातो । मा हैव मे समस्तजनपदं शापेन भस्मीकरिष्यति ॥ सो ततो अश्वातो अवतरित्वा श्यामऋषिस्य कुमारस्य मूर्ध्नि निपतितो ॥ भगवं मृगसंज्ञेन मया एतं इषु क्षिप्तं अजानमानेन अनुक्षमापयिष्यं भगवन्तं ये चैते अश्रुबिन्दू भूमिं पतन्ति केवलकल्पं जम्बुद्वीपं एते अश्रुबिन्दू दहेन्सुः

1[a]. BC °hiṁ tahiṁ me vana° BC °nashṭā rā°. — 1[b]. BC °ṇḍe vanāntareṇa aparāṁ mṛigayûthāni(C °ṇi) paçyati(C °ti |) tāni dṛishṭvā rājñā kshurapraṁ munivitaṁ çyā(C °syā)ma° B °marishaya ca tato° C °shisya ca | tataḥ gi° BC °bharantasya tena dāni° (l. 3). — 2. C °çabdan iti | manu° B °bdaṁ ti ni manu° C °carato ayaṁ vanaḥ so rājā° B °vana | so rājā° (cf. m. 5). — 3. C °bdaṁ syāma° °utasya tataḥ kshurapraksha° B °rapraṁ kshiptaṁ so dā°. — 4. BC °ni khura° C °rishisya hṛi° BC °krito te mṛi°. — 5. BC °kshurapra(C °prā)sya çabdaṁ çṛiṇoti° (l. =, jaṁpa°á) vano(C °naḥ) so rājā çabdaṁ(C °bda)vedhigandhena° (l. 5) C °ço darça pra° B °daçaṁ pra° ° nā çyā° C °kāṁāḥ syāmaka°.

6. BC °çyāma(C syāma)ka rishi° C °re sthape°. — 7[a]. C māṁsasyārthe mṛi° B °syārthe mṛi° C °râho ha°. — 7[b]. C °ghrā dīpa°. — 8[a]. C °rya ha°. — 8[b]. B °nāga ha°. — 8[c]. C °tsatra° B °tittaraka ° nā a°. — 9. B °punar aivaṁ° C °rmena na keçehi kalpā(?)rthāya° BC °dhino kena° C °traye jayaho yathā°.

11[a]. B °saṁjva° BC °rmo so ca°. — 11[b]. C so ca syāma° B °çyāma rishi° BC °vatā | kā° C °jo ca taṁ pradeçaṁm anuprāptaḥ paçyati ca ta° B °paçya ca tam ṛi° BC °prapātetuṁ | . — 13. C °kshuraprena āha | taṁ dṛi° BC °jāto mā°. — 14. B mā hava° BC °bhasmaṁ kari°. — 15. C so tataḥ syāmako ava° B tato çyāmato ava° C °tvā syāmaṛi°.

16. C bhagavān mṛiga° B bhagavāṁ mṛigasaṁjñena° C °evaṁ ishu° BC °shyaṁ | bhagavantaṁ(C °vana) ye caite bhagavan açru° B °çrunu)vindu bhūmi(C °mi ni)pata° B °lakalpajaṁ° BC °vindu dahetsuḥ(C °tsuḥ |) kā° C °punar asmadvi°.

किमंग पुन: चतुर्विधानां बालानां ॥ येन भगवानाह एकेन इषुणा त्रिवर्गं हतन्ति एतं न विजानामि । भगवानेको न त्रिवर्गो । कथं एकेन इषुणा त्रयो जना हता: ॥ ऋषिकुमार आह ॥ महाराज मम मातापितरौ जीर्णा वृद्धा दुर्बलशरीरा चक्षुहीना ब्रह्मचारी महात्माना सदेवकस्य लोकस्य दक्षिणीया परमाणीया अहं च तेषामुपस्थायको । प्रथमं तेषामाहारविधानं करोमि पश्चादात्मनो यं किंचित्तेषां उपस्थानपर्यन्तं अहं सर्वं करोमि नास्ति तेषां अन्यो कोचिदो मानं उपस्थिहेय ततः मया हतेन ते पि हता । नास्ति मया मृतेन तेषां जीवितं । तदेतेन कारणेन जल्पामि एकेषुणा त्रयो जना हता ति ॥ काशिराजा श्यामर्षिमृषिकुमारं आह ॥ तीक्ष्णविषकृतेन इषुणा हृदयस्मिं आहतो सि मया अज्ञानमानेन जानामहं यथा तव जीवितं नास्ति । तं वरे एकं सत्यं प्रतिशृणामि । राज्यं अहं स्फीतमवहाय तव गुरुमातापितरं अहं परिचरिष्यं ॥ यथा त्वया परिचीर्णा तथा अहं परिचरिष्यं ॥ ऋषिकुमारो आह । महाराज तेन मे शोकशल्यो हृदयातो अपगतः ॥ एतं वचनं श्रुत्वा यथा सत्यप्रतिज्ञो भवेसि मे गुरुषु तथा करोहि महीपाल महात्मानं ते कुशलं भविष्यति । तेषां महाभागानां उपस्थानपरिचर्यं कृत्वा एतं महाराज उदकघटमादाय एताये एकपदिकाये मम मातापितृणामाश्रमपदं गच्छेसि । मम वचनेन अभिवादनं पृच्छेसि । श्यामर्षिर अभिवादनं पृच्छति एवं च आ[171a]-ह । मृतो वो एकपुत्रको तत्र शोचितव्यं न रोदितव्यं जातेन जीवलोके अवश्यं मर्तव्यं अवमनीयं स्थानं तत्र शक्यं रोदितेन वा शोचितेन वा लब्धुं न शक्यं स्वयं-

1. BC °ha ‖ e° C °kena trishunā tri° C °hatañ ti evaṁ na vi° BC °nāmi bha°. — 2¹. BC bhagavan e(C °n | e)kena trivargo na ka°. — 2². C katham eke° B °athaṁ | e°. — 3². C °rau jarṇṇa vriddho da° B °jirṇṇo vriddhā° C °rīra cakshushihīna bra° B °kshushihīnā bra° B °hānāṇā sa° C °hānānā sadevakasya da° B °parapraṇa° C °teshāṁ upa°. — 5. BC °teshāñca â° C °tmanā yaṁ° B °yaṁ kecit te° BC °nyo kvacid yo° C °sthiheya ta° B °heya | ta° BC °hatā nāsti°.

7¹. B °etaṁ tad e°. — 7². C tad ena tena kālena janana jalpāmi | eke isho° B °lpāmi | eke° C °hatu ti BC °ti kāçi°. — 8. C °çyāma ṛishi° B °çyāmaṛṣi°. — 9. C °hṛidayasmiṁ° B °to si | mayā ājanamā° BC °jānamahaṁ. — 10¹. B °ṇāmi rājyaṁ |. — 10². BC °yaddha sphi° C °sphitām ava ° pitarā ahaṁ°.

11. BC °yā parikīrṇṇena tathā a° C °haṁ pi pa°. — 12². B °rāja sena me ço° C °rāja senā me ço° gato etaṁ°. — 13. BC °naṁ çrutvā° C °tyapratijñā bha° BC °bhavesi | me gu° hipālaḥ(C °lah |) ma°. — 14. C evaṁ ciha ‖ mṛito ve ekaputrako tan na çocitavyaṁ na roditavyaṁ | te ° rā evaṁ mahārā ° tam āhāya° B °pitṛiṇām āçra° C °triṇāṁ āçra° C °gacchāsi |.

16². C çyāmarishi a° B °ciri a ° cchasi | evaṁ ca mṛi°. — 17. C °a na çocitavyaṁ roditaṁ jāte° BC °çyaṁ karta° C °rtavyaṁ | yaṁ ata ° citena labdhuṁ | na ça° B °citena vā laghuṁ na ça° C °karmaṇāṁ° BC °yānaṁ nāpi°.

कृतानां कर्मणां पर्यादितुं । नापि मम एकस्य मरणं सर्वसत्वा मरणधर्मा । तम्मा शोचिष्याथ मा उत्कण्ठिष्याथ । सर्वेहि प्रियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो ॥ यथा महाराज सत्यप्रतिज्ञो मे गुरुषु भवसि तथा करोहि ॥ एवं संविदित्वा ऋषिकुमारो विपरिणतशरीरो कालगतो ॥

राजा ऋषिकुमारं कालगतं विदित्वा रोदित्वा परिदेवित्वा अश्रूणि संमार्जित्वा तमुदकघटमादाय ताये एकपदिकाये यथोपदिष्टाये श्यामकशिरिणा तमाश्रमपदं गच्छति ॥ समनन्तरप्रक्रान्तो च काशिराजा श्यामकशिरिस्य भूतातो श्यामकशिरि च मृगपक्षिशतेहि मृगपक्षिसहस्रेहि परिवारितो देवेहि नागेहि यक्षेहि किन्नरेहि किन्नरीहि तदान्येहि भूतेहि । ऋषिकुमारं परिवारेत्वा महान्तं आरोदनं करेन्सुः महान्तं निनादं अकरेन्सुः । नूनं सो पापकर्मो तमातो तमं गमिष्यति अपायेषु अपायं गमिष्यति येन ताव अहेठकस्य अदूषकस्य अनपराधस्य अपराद्धं ॥ सर्वं वनखण्डं ता च पर्वतदरी तं च आश्रमपदं भूतनिनादेहि निनादितं मृगपक्षिरवेहि च आरावितं ॥ श्यामकशिरिस्य मातापितरो तानि भूतानि श्रुत्वा मृगपक्षिरवाणि श्रुत्वा चिन्तामापन्ना । किमिदं अद्य आश्रमे कदाचिदेदृशानि भूतानां निनादशब्दानि श्रुतपूर्वाणि न एदृशानि मृगपक्षिरवशब्दानि श्रुतपूर्वाणि मा हैव श्यामकशिरि सिंहेन व्याघ्रेण वा अन्येन वा वालमृगेण विहेठितो भूदिति ॥ यादृशानि एतानि निमित्तानि यादृशो च अस्माकं हृदयो अनिर्वृतो यथा च मे अक्षीणि परिस्फुरन्ति ॥ ते च तथा अनिर्वृता कायेन च चित्तेन च श्यामकशिरिं विचिनेन्ति । काशिराजा च तमाश्रमपदमनुप्राप्तः मृगपक्षिशतानि च ततः आश्रमपदातो भैर-

1[1]. C °dharma taṁ mā ço° B °mā ta°. — 2. BC °vinābhāvo yathā°. — 3[1]. BC °tijñā me gu°. — 3[2]. B °gato ṛṣi°. — 5. C °saṁmārjayitvā ta ° makarṣiṇā taṁ āçra°.
7. C °çyāmakariçisya āto çyāmariṣi ca° C °rehi kinnarehi kinnari° BC °tehi yakṣi°.
— 9. BC °rivāritvā mahāntaṁ ā° C °mā karetsuḥ | B °naṁ karetsuḥ mahā ° daṁ aka- rensuḥ | . — 10. C nūnaṁ sa pāpakarmāto tatottamaṁ° B °mātottamaṁ° BC °maṁ gamiṣyati | āpāyeṣu āpāyaṁ° B °yaṁ gamiṣyati | yena taṁ ca ahe° C °yena ca | ahe° BC °naparāddhasya apalabdhaṁ(B °labdhaṁ |) sa°.
11. C sarve vanakhaṇḍa tāṁ ca parva° B °ṇḍaṁ tāṁ ca parvatadariṁ taṁ ca ā° C °dariṁ ca tam āçramaṁpadaṁ bhūtaninādehi ninādi° B °bhūtaninādehi ninādi° B °ārāpitaṁ | C °ārāpitaṁ | . — 13. C çyāmakariṣisya° B °çiraṣa° (corrigé de °çiṣi°). — 14. BC °dya nāsamābhiḥ° C °d edriçā bhūtaninā° B °bhūtāni ninā° C °ni anidriçāni mṛgi° B °pūrvā mā heva çyāmakaçiri° (corrigé de °çiṣi°) C °makariṣi siṁhena vā vyā° B °vihiṭhito° C °heṭhitā bhū°.
16. C °hṛdaye anirvṛttaṁ | yathā° B °tto | yathā° C °kṣīṇi phulaphuranti B °ni phuraphuranti | . — 18. BC °anirvṛtā° C °nimtā | B °ntenti kāy°. — 19. B °çramaṁpada° C °padaṁ anu° B °tāni ca | tataḥ āçramāto padātāto bhai° C °çramapadāni ca bhai° BC °bhairavāṇi rāvāṇi(C °ṇi ca) ravanto pra° C °lāni | .

वाणि एवाणि एवन्ता प्रपन्नाना । अपयो अत्याधिकं सन्तप्ता ॥ काशिराजा एकमन्ते वृक्षदण्डे अश्वं बंधित्वा तं उदकघटमादाय श्यामकर्षिरिस्य मातापितृणां सकाशमुपसंक्रा[71b]न्तो ॥ अभिवादयामि भगवन् ॥ ते पृच्छन्ति भन्दन्ता ॥ को तुवंन्ति ॥ राजा आह ॥ भगवन् अहं पेलियचो नाम काशिराजा कच्चिद्भगवानिह तपोवने सुखं भवति व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये उत्पद्यन्ति मूलफलानि कोद्रवं श्यामाकं शाकमूलं अल्पाकिसरेण लभ्यति अल्पा वा व्याधि शरीरे अल्पा दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ तं खु महाराज सुखं वसाम: इह अरण्ये व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये आश्रमपदे मूलपत्रफलानि च कोद्रवश्यामकमूलकानि अल्पकिसरेण लभन्ति अल्पो च व्याधि शरीरस्मिं अल्पानि च दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति । कच्चित् महाराज तवापि अन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कश्चिदपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च ते राज्यं सुभिक्षं निरुपद्रवं ॥ सो दानि आह ॥ तं खु भगवन्नन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कश्चिद् अपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च राज्यं सुभिक्षं च निरुपद्रवं च ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ महाराज एताहि शिविकाहि निषीदाहि यावच्छ्यामकर्षिरि आगच्छति उदकहारी भतको ततो ते फलोदकमुपनामेष्यति ॥ एवं च तेहि ऋषीहि उक्तो राजा प्ररुण्णो ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज किं रोदसि ॥ राजा आह ॥ भगवं यस्य यूयं कीर्तयथ श्यामकर्षिरि आगमिष्यति फलोदकं उपनामेष्यतीति सो

1¹. B °ayadhi ° nirasto kāçi°. — 1². C °udakaṁ ghaṭa ° kāçaṁ upasaṁ° BC °nto abhi°. — 3¹. B °vādayomi° BC °gavanta pṛi°. — 3². BC °ntā ko bhavanti | . — 4¹. C °rājā kaṁcid bhaga° C °bhavatīti | vyā° B °bhavati | vyā° C °shye āgrama° B °daṁçamasakaçarī° ye upatipatanti te dā°.

7¹. B °abhūnsuḥ taṁ°. — 7². B taṁ khu mahārāja sukhe ca āsmaḥ | iha° C °çramapadaṁ mū° phalena ko° B °phalena ca ko° C °lpakiçalena labhyati | alpo ca sa vyā° B °vyādhi çirī° C °rīrasmiṁ a° çamaçakasarī° B °çamasakaçarīrasṛi° B °nti kacci°. — 10. BC °ntahpuraṁ ku° C °vāhanā koçakoshṭāgā° B °vāhano koçakoshṭāṁgā° C° tikaṁ nirūpadravaṁ pauraṁ jā° jāno na kiṁcid aparadhya° B °no na kaṁcid aparaṁdhyanti° BC °lena kālaṁ va° C °rshanti çasyā° B °rshati | çasyā° C °kshemaṁ ca te rā° B °maṁ ca te rā°. — 14. BC °bhagavān anta ° vāhano koçakoshṭāgā ° ru(C °rū)padravaṁ pau ° no na kaṁ(B °kaṁci)d apara(B °raṁ)dhyanti(C °nti |) devā ca kālena kālaṁ va° B °dhyanti | kshe° BC °jyaṁ ca ni°.

17. B °hihi viçikā ° hāri ga° C °hariṁ gataka tatah phalo uda°. — 18. C °rishihi ° runde | . — 19¹. BC °nti ma°. — 20. C °yūyaṁ kirttayampa çyā° B °tha | çyā° C °çiri ā°

कालगतो अयं च उदकघटो मम हस्ते विसर्जितः अभिवादनं च वः पृच्छति एवं च संदिशति । न शोचितव्यं न रोदितव्यं । न शोचितेन वा रोदितेन वा कोचिदर्थो । सर्वेण कालेन अवश्यं मर्तव्यं । नैव मरणं मम एकस्य सर्वसत्वा मरणधर्माः च्यवनधर्मा न स्वयंकृतानां कर्मणां पलायितुं शक्यं ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज कथं श्यामकशिरि कालगतो ॥ राजा आह ॥ अहं मृगये अ[172a]न्वन्तो वातजवसमेन तुरङ्गेण मृगमनुजवन्तो तमुद्देशमनुप्राप्तो उदकसमीपं यत्र श्यामशिरिः घटं पूरेति । तत्र च वनगहने सो मृगो नष्टो ॥ तस्य श्यामशिरिस्य तं उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोमि । तस्य च मे तदभूषि । स एव मृगो उदकेन गच्छतीति ॥ तस्येदं गच्छन्तस्य शब्दं शृण्वतो मम येन तं शब्दं तेन विषकृतो शुरप्रो क्षिप्तः । सो श्यामकशिरिस्य हृदये निपतितो । एष ऋषिकुमारो कालगतो ॥ ते वाणि तस्य राज्ञो श्रुत्वा प्ररुण्डा अश्रुकण्ठा रुदन्मुखा परिदेवेन्सुः ॥ महाराज मांसार्थं मृगवराहा हन्यन्ति चर्मार्थं सिंहव्याघ्रद्वीपियो हन्यन्ति दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति नैपथ्यार्थं तित्तिरलोपाका हन्यन्ति अस्माकं पुनर्महाराज न मांसकार्यं न चर्मं न केशा न दन्ता । तत्कस्य हेतोः वयमहेठका अदूषका अनपराधिनो एकिना इषुणा त्रयो जना हता ॥ काशिराजा त्रयो प्रतिपतित्वा क्षमापयति ॥ भगवं यदेते युष्माकं अश्रू भूमिं निपतन्ति ते केवलकल्पं जम्बुद्वीपमपि दहेन्सुः किं पुनरस्मद्विधानां बालानां ॥ अहं राज्यमवहाय सस्वजनं सया-

C °pitalā ida° BC °tiḥ ‖ so ca kā(C °ca ā)laga° C °rjjito abhivādavatā pṛ° B °vādana va cah pṛ° BC °çati na ço°.

2². C °citena vā ca ro° na vā keci° B °ditena vā kaci° BC °rtho sarve°. — 3¹. C °manavyaṃ evaṃ mara°. — 3². BC nai(C e)vaṃ ma° C °karmāṇāṃ pa° tuṃ na ça°. — 4¹. BC tena pṛ° C °pṛcchiyanti | B °ali mahā°. — 5². C sahaṃ° BC °haṃ mṛgamadhye anve° C °nvakā vā° racaiṃgaregena mṛ° ialpe ya° ciri ghaṭaṃ°.

7¹. BC °vanagrahaṇe so mṛ° ahto ta°. — 7². C °risya tam udakaṃ gha°. — 8². C taçrāvam etad a° B °shi sa e°. — 8². C °cchanti teshāṃ° B °cchantiti ‖. — 9. B °gacchaṃtasya çabdaṃ mama yena° C teshāṃ taṃ çabdaṃ tasya maye yena taṃ° vishakṛtena kurapra kshipto so çyā° B °kshurapre kshiptaḥ so çyā°. — 10². C saho ṛ°.

11. BC °praruṇḍo açrukaṇṭho ruda° C °amukho pari° BC °vetaḥ mahā°. — 12. B °māṃsārthaṃ mṛ° B °camārthaṃ siṃ° C °yo hanyanti hilārthaṃ camarhya hanyanti dantā° B °tittarālopakā° C °tirolāvakā° BC °nyanti ‖ asmā° C °rājena āmsakāryāyakaṃ° B °māṃkāryāyakaṃ C °carmaṃ na ke° ntā na ‖. — 14. C °tkasya vaya° B °toḥ ‖ vaya° BC °dhina kinā i°. — 15. B °yati bha°.

16. C bhagavana ye te yushmākaṃ açu bhū° BC °bhūmi nipa° C °kevalaṃ kalpaṃ jaṃbudvīpam pi da° B °lpaṃ jaṃbudvī° BC °dahetaḥ | kiṃ alaṃ puna°. — 17. B °hāya sya jana sambandhasya iha asmākaṃ° C °hāya svajanasaṃbandhasya iha yu° BC °shyāmi | yathā çyā° ciri(B °riya) sthitā | na vā ca(C °ca) upastha°.

मार्ग इह युष्माकं उपस्थानं करिष्यामि यथा श्यामकऋषिरिह उपस्थितं तथा च च उपस्थिहिष्यामि ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ महाराज वयं अन्धा चक्षुर्हीना न प्रतिबला तं प्रदेशं गन्तुं विना प्रणेतारेण । नयेतु महाराजा अस्माकं तं प्रदेशं यत्र श्यामकऋषिः ॥ वयन्तं ऋषिकुमारं सत्यवाक्येन उपस्थापेष्यामः सत्यवाक्येन च तं मृगविषं हनिष्याम ॥ तस्य राज्ञो भवति । यादृशा इमे ऋषयो महाभागा प्रतिबला एते तमुपस्थापयितुं ॥ सो आह ॥ नेमि वः भगवन्तं प्रदेशं यत्र श्यामकऋषी ॥

ते दानि तस्य राज्ञो स्कन्धे हस्तं कृत्वा तं प्रदेशं गता । श्यामकऋषिस्य शीर्षं उत्सङ्गे कृत्वा पारगा श्यामकऋषिस्य माता मुखमण्डलं पाणिना संपरिमार्जन्ती बहुप्रकारं रोदति परिदेवति ॥ शून्यो आश्रमपदः श्यामकऋषिणा विहीनो भविष्यति । वनदेवता करुणं परिदेवित्वा गमिष्यति । मृगपक्षिणो पि श्यामकऋषिं अपश्यन्तः आश्रमपदातो [172b] करुणं परिदेवन्ता गमिष्यन्ति ॥

ऋषि आह ॥ पारगे मा रोदाहि मा शोचाहि किं रुदितेन शोचितेन वा किंचिदर्थो भवति ॥ वयम्पि उग्रतपचीर्णचरिताविनो ब्रह्मचारी समर्था वयं एतं सत्यवचनेन उत्थापयितुं । तं करोम सत्यवचनं येनास्य मृगविषं हनिष्यामः जीवितं च उपस्थापेष्यामः ॥ तेहि दानि तस्य सत्यवचनेन तं मृगविषं हतं । यथा त्वया पुत्र न जातु कस्यचिद्विषमं चिन्तितं मैत्रचित्तो सर्वसत्त्वेषु तथा तव हतो मृगविषो भवतु ॥ यथा त्वया न जातु अदत्वा मातापितृणां आत्मनो आहारं कृतं तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ यथा तव पुत्र मातापितरो नित्यकालं शीलं परिशुद्धं

1b. C °āhaṃsuḥ | . — 2b. C °kṣuhīnā na prati ° ṇetāreṇa | . — 3. BC °rāja yuṣmākaṃ° B °caṃ ya çyā° C °yaṃ yo çyā° BC °riḥ vaya°. — 4. B °raṃ satyavākyena upasthāpeṣyāmaḥ° C °upasthapeṣyāmaḥ na ca taṃ mṛ ° ṣyāmaḥ ta°. — 5b. B rājñā bha° BC °ṇi yā°.

6b. B °āha nemi° C °āha ye°. — 6b. C °ṃ vo bhaga°. — 8b. B °dāni tasya° BC °datvā taṃ° B °gatā çyā° C °gatāḥ çyā°. — 8b. BC çyāmakaṛṣisya C °kaṛṣisya çi ° ṛṣisya mātrā mu° C °mārjayantī | ba° BC °nti çū°. — 10. C °mapada çyā° BC °hīṇo bha° C °ṣyanti na ca de°.

11b. C °karuṇa pari ° miṣyati | . — 11b. B °çrūṇi apa° C °çyantā āçramapadāṃ karuṇāṃ paridevatāṃ gami°. — 13b. C pārage rodāhi sāhi kiṃ rudena çocite ca kiṃci° B °cite vā kiṃci°. — 14. C °gratapacīrṇṇaṃ cari° BC °rināvina bra ° martho vayaṃ° B °yaṃ | e° C °nena upasthāpayituṃ BC °tuṃ taṃ ka°. — 15. BC °nenaṃ | ye° C °niṣyāmi jīvitaṃ ca na upasthāpayiṣyāmaḥ B °peṣyāmaḥ | .

16b. C °nena na te mṛ° B °nena te mṛ° C °ṣaṃ hataṃ taṃ yathā°. — 16b. C °rasatveṣu | tathā° BC °tathā na bahavo mṛ°. — 18. C °yā na jānāti ada° BC °adatvā mā° C °tṛṇāṃ tejānu° (page suiv. l. 1). — 19. B °rakṣitavu tathā°.

ऋषयः तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ सो दानि ऋषिकुमारो तेषां मातापितृणां तेजानुभावेन सत्यवचनेन स्वकेन च सुचरिततेजेन यथा शयितको पूर्वको बुद्ध्याया तथा विजृम्भन्तो उत्थितो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन श्यामको ऋषिकुमारो ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन श्यामको नाम ऋषिकुमारो अभूषि ॥ अन्यो सो भवति ऋषि श्यामकस्य पिता । एषो शुद्धोदनो राजा तं कालं श्यामकस्य पिता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन श्यामकस्य ऋषिकुमारस्य पारगा नाम माता अभूषि । एषा सा मायादेवी अभूषि ॥ अन्यो सो पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ एष भिक्षवः आनन्दस्थविरस्तेन कालेन तेन समयेन पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि ॥ तदापि भिक्षवः एष शुद्धोदनो राजा मम कारणेन कालगतो ति श्रुत्वा न श्रद्दधाति । न सो महाराज कालगतो श्यामकऋषिरि मृगविषेण सो मोहितो । नेहि त्वं अस्मा तं प्रदेशं वयं तं मृगविषं सत्यवचनेन हनिष्यामः तं च श्यामकऋषिरि उत्थापेष्यामः ॥ एतरहि पि एष शुद्धोदनो राजा मम अर्थाय कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधा-[173 b]ति ॥

समाप्तं श्यामकजातकस्य परिकल्पं ॥

लोकोत्तरस्य लोके अपरिमितयशस्य लोकनाथस्य ।
पूर्वचरितं भगवतो . . . गुणवतो प्रवक्ष्यामि ॥
न हि बोधिसत्वचरितं सदेवगन्धर्वमानुषे लोके ।

1. C °sucaritena yena yathā çu° B °sucarite tejo° C °budhyeyā° BC °yā | tathā vi°. — 5¹. C °kalavo yu ° syād anyo sa tena kā° C °çyāmaçirī ṛṣiku°mārasya abhūṣi nai°. — 5². C °hetor ahaṁ so°. — 5³. C °kalavo tena kā° C °çyāmaçirī nāma°.

6. C °so bhagavati ṛṣiṁ çyāmakaçiriṣya kumārasya pi° BC °pitā eṣo (C °śho) çu°. — 7. C eṣa çu ° taṁ taṁ samayaṁ çyāmakaçiriṛṣikumārasya pitā° B °taṁ çyāma°. — 8. C anyo so tena kā ° yena çyāmaçirī ṛṣiku°. — 9¹. C °devī anyo°. — 9². C °kalo kāçirājā nāma abhūṣi || B °bhūṣi nai°. — 10¹. C °hetor ahaṁ sa eṣa bhi°. — 10². C °sthavira tena kā° B °çirā abhū°.

11. B °to ti | çru° C °çradadhāti | . — 12. C °çiri ṛṣikumāra mṛ° C °moditaḥ na hi tvaṁ°. — 13. C °asmākaṁ prade ° ahaṁ satyamvaca° B °nishyāmaḥ | taṁ ca° C °çirim upasthāyemaḥ | . — 15. C °hyateti nābhi°.

17. C iti çrīçyāmakaçirijātakaparikalpaṁ samāptaṁ || . — 18. C °tarya loke °BC °tharya pi°. — 19. C pūrvaṁ ca° BC °rito bhagavato gu°. — 20. B °tasya cari° C °tvasya cari° BC °loke çakya°.

शक्यमभिभवितुं केनचि तेन दृश्यन्तो अनभिभूतो ॥
यं यं तथागतानां स्मृतिये बलं तासु तासु जातीषु ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकम्पमानानां ॥
तं सुचरितं भगवतो कल्पशतसहस्रसंचितगुणस्य ।
अहमभ्युदाहरिष्यं अवधानं देथ सत्कृत्य ॥
तेन समयेन भगवां वानप्रस्थान तापसकुलस्मिं ।
अत्यन्तशुद्धे सत्वं उपपद्यिथ बुद्धिसम्पन्नो ॥
तस्य मातापितरो जीर्णा च अभूत्सु चक्षुविहीना ।
एतेषामुत्पद्ये हिताय लोकोत्तरो . . . . ॥
सर्वमनवद्यगात्रो स्त्रीणां सौम्यको विशालाक्षो ।
तदेव तस्य नामं अभूषि श्यामो ति तं कालं ॥
आश्चर्यं ऋषिकुमारं यो पश्यति मानुषो वा देवो वा ।
रूपगुणपारमिगतं निध्यायन्तो स न तृप्यति ॥
स्वयमेव बोधिसत्वो किं कुशलं गवेषयं समादियति ।
शुक्लं कुशलं धर्मं तं च समादाय वर्तेति ॥
अखण्डमकल्माषं परिशुद्धं दुष्कृतं कुशीदेहि ।
स्वयं चरति ब्रह्मचर्यं परं च तत्र नियोजयति ॥
मातापितृषु वीरो उपस्थपेन्ता तीव्रं परिचरति ।
ब्रह्मचर्यं ब्रह्मचारि स्वयं ब्रह्मचारिव्रतं चरति ॥

1. BC °bhavataṁ° B °ri | tena° C °rittena da° BC °bhûto yat°. — 2. BC yat tathâ° B °smṛtibalaṁ° C °smṛtibalânâṁ | tâsu tâ° BC °shu mai°. — 3. C maitreyâ ca ka° BC °nukaṁpânâṁ taṁ su°. — 4. BC °sucari bhaga° C °hasraṁsavitaçu° BC °bhasya aha°. — 5. C °vadhânaṁ de° tkṛtyena sama° B °tya tena sa°.

6. C °vâṁ vâgaprasthâna tâye sakulasmiṁ atya°. — 7. BC °çuddhaṁ satvo upapadyitha | hu° tapannâ tasya°. — 8. C °ṇṇâ cabhûtsuḥ ca° BC °kahurvihinâ ca(C °ṇâ ca |) te°. — 9. BC teshâṁ u(C °shâm u)paṭpadye(C °dyâ)hi tâye lokottaraṁ sa°. — 10. C sa svaṣa° (*omet les quatre vers suivants jusqu'à la ligne 15*) B °tro riddhimâṁ sau° kshe tad e°.

11. B °nâma abhûshi | çyâ° laṁ âçca°. — 12. B °vo vâ rû°. — 13. B °pâramitaṁ nidhyâyanto na tṛpyati svaya°. — 14. C °sa evaṁ bodhisatvaṁ kiṁ kuçala gaveshi | yaṁ sa° B °çala gaveshi(?)yaṁ sa° C °mâdiyati çu°. — 15. C °varttanti | B °rtteti akha°.

16. BC akhaṇḍaṁ akalmâ° C °lmâkhaṁ pari° B °shkṛtaṁ duçidehi svayaṁ°. — 17. C °ryyaṁ paraṁ tatra°. — 18. B °pitrishu vî° C °tṛshu dayiteshu vî° pasthâpetrâ nairaṁ tîvraṁ° B °trâ navaṁ tîvraṁ pa° ti hra°. — 19. B brahmacâri sva° C °caryya brahmacâri svayaṁ brahmacârivratam° B °svayaṁ ca brahmaca (. . . *ici une correction illisible*) carati tasyâ°.

तस्यासि समादानं प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
न खु मे प्रपद्यितव्यं अन्येषु परप्रेमेष्वेषु ॥
मूलफलमाहरन्तो गिलानका जीर्णका वयोवृद्धान् ।
प्रेमेण गौरवेण च सत्कृत्य गुरूनुपस्थासं ॥
अन्नेन च पानेन च गिलानभैषज्यानुप्रदानेन ।
वस्त्रैः शय्यासनेन मातापितरं उपस्थासं ॥
अपि चाव बोधिसत्त्वो मातापितरं भणासि मा खु भवे ।
न खु ताव शोचितव्यं अहं व परिचारको अस्मि ॥
तं अवच श्यामसुन्दरि चीरंभाजी च मा च तव पापं ।
उत्पद्यपन्थमतस्य च तुह्य मा बाधेन्तु भूतानि ॥
मान्तवधिराधिनो पि मृगराजा अतिबला च मातंगा ।
मार्गोदपक्रमन्तु ते मा च ते बाधेन्तु भूतानि ॥
मृगपोतकेहि सार्धं प्रतिवसति आश्रमेषु र[173b]मणियेषु ॥
मृग इव मृगेहि सार्धं वसति अरण्ये ऋषिकुमारो ॥
तस्य तहिमाश्रमपदे प्रतिवसतो धमदमप्रहाणस्य ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकंपमानस्य ॥
प्रादुरज काशिराजा नृपति महावाहनो महेशाख्यो ।
सो तस्मिं आश्रमपदे वासयति मृगा च पक्षी च ॥
राजा वनान्तरेण अदर्शि एणीमृगाण यूथानि ।
दृष्टान त्वरितत्वरितो वितने धनु सन्दहे इषुमा ॥

1. BC °pitṛshu da° B °daditeshu na khu me°. — 2. B na khu me° BC °prapadyetavyaṁ | a(C °vyaṁ ga)udhe pa° C °raprāṇeyaṁ khu mo° B °peyeshu mo°. — 3. BC °ntu glāna° C °vṛiddhāṁ pre° B °ddhān preme°. — 4. B °mana gau° tya gurukṛitya gurun upa° C °gurupadha° BC °sthāsyaṁ anne°. — 5. C °glānabhai° BC °nena va°.

6. BC vastraçayyāçanena ca mā° C °sthānasyaṁ BC °syaṁ api°. — 7. BC °nāsi | mā khu bhave na khu tā°. — 8. B °tāpa çoci° BC °vyaṁ ahaṁ ca pa° ko asti te°. — 9. BC te ava ° odari cīraṁ ° paṁ otpa°. — 10. BC °sya ca tahya ma(C °ma) pana santu bhūtāni mā°.

11. BC mātmaru° B °rdhinā pi mṛi° BC °taṁgā mārgā°. — 12. BC °ṛgāvapa ° nta | mā ca tehi saṁbhūtāni mṛi°. — 13. BC °sati | āçramesha ca ramaṇiyeshu(C °shu ca) mṛiga°. — 14. B °rddhaṁ vasati° C °mārah | . — 15. BC tasya tahiṁ āçra° C °vasati sate | keha° BC °çasya mai°.

16. BC °lokam anu ° sya prādu°. — 17. BC °r ahi kāçirājā mahati mahāvā°. — 18. B °pakshī ca rājā° C °kshī ca rā°. — 19. BC °reṇa | adeçi(C °deçi) eṇī°. — 20. C °shṭvāni tvarito vi° BC °sandhihe kshurapra(C °pro) eshu°.

एषो चश्रावाही अभिजलवं ओसरे मृगाभिमुखं ।
सकलतुरंगश्रेष्ठं प्रकीर्णशिरजं त्वरितगामिं ॥
संप्रति च ऋषिकुमारो कलशं आदाय प्रस्थितो उदकं ।
अवगाहि ताव गिरिनदिं वन्ता च मृगा च पक्षी च ॥
अथ परमक्रोधकुपितो सो राजा आमन्तेन चापेन ।
अनुधावन्तो मृगान् न अद्दशि कुपितो ऋषिकुमारं ॥
तेन मृगस्य क्षुरप्रो संदहितो येन आहतो श्यामः ।
विषलिप्तेन ऋषिकमो शल्येन समर्पितो पतितो ॥
सो अवच हन्यमानो केनासि अदूषको पिता माता ।
एकेषुणा त्रयो हता संप्रज्वलितो पुन अधर्मो ॥
दन्ताय नाम कारणा हनन्ति नागा मृगा च मांसार्थं ।
चमरी च वालहेतोर्द्वीपियो चार्माय चर्मस्य ॥
मह्यं पुनर्न दन्ता न पि चर्म न शिरजा नापि च मांसं ।
किस्य खु नाम कृतेन अपेटका हता भविष्यामः ॥
सो तां गिरां श्रुणित्वा राजा अधिगम्य तं ऋषिकुमारं ।
अनुनेति क्षमापेति च अज्ञानता आहतो भगवान् ॥
नैषो क्षुरप्रो संधितो समाहतो सि मय अज्ञानन्तेन ।
यमज्ञानन्तेन कृतं एतं मया क्षम्यतामेव ॥
यं च परिदेवन्तो भणेसि एकेषुणा हता त्रीणि ।

1. B ˚āçravāhi ani˚ C ˚āçravāhim ani˚ ˚ mṛgābhiḥ mukha nika˚ B ˚khaṃ saka˚. — 2. B sakalaturaṃgaçreṣṭaṃ pra˚ C ˚turaṃgaṃ çreṣṭaṃ | pra˚ BC ˚gāmiṃ saṃ˚. — 3. C ˚kumāraṃ ka˚ BC ˚karaṇaṃ ādā˚ ˚ kaṃ ava˚. — 4. BC ˚gāhi ‖ te ca girinadi-(C ˚dī) va˚ BC ˚mṛgā pakṣi(C ˚kṣī) ca | . — 5. BC ˚pena manudhā˚.

6. C ˚dhāvato mṛgāṇāṃmadaçi kupi˚ B ˚gānāmaddaçi˚ BC ˚māraṃ tena mṛ˚. — 7. B C ˚saṃdhito yena˚ C ˚çyāno vi˚ B ˚çyāmaḥ vi˚. — 8. C ˚çalyena sa˚ ˚ titaḥ so a˚ B ˚ti-taḥ so a˚. — 9. BC ˚avaca(B ˚ca |) dhenyamāno keṇāsmin adūṣakā pitā mātā putrā e˚. — 10. C ete iṣuṇā trayo janā hatā˚ B ˚hatā | saṃ˚ ˚ te punaḥ adha˚ C ˚punar adha˚ B C ˚rmo da˚.

11. BC dattā ca nā(B ˚kā)makāra˚ C ˚hanti | nāgāḥ mṛgāçca mātsārthaṃ B ˚hanaṃti nāgāḥ mṛ˚ ˚ rthaṃ cama˚. — 12. BC ˚heto dvīpiya ca noddhā(C ˚dvā)pi ca˚ B ˚carmmasyā ma˚. — 13. BC ˚ntā nāpi carmma(B ˚rmmaṃ) na çi˚ ˚ nāṃ ki˚. — 15. C ˚jā abhi-gamya˚ BC ˚mya tam ṛṣikumāraṃ anu˚.

16. B anunehi anupeti ca ayānato hato bhagava nai˚ C anunehi arupeti ca ayānato hete bhagava neṣho˚. — 17. BC nai(C neṣho˚ C ˚ṣo khurapro˚ BC ˚dhito āhato si(C ˚si |) mayā ajānantena kṣa˚. — 18. B ˚kṣamaṃ | e˚ yā kṣamayatu deva yaṃ ca˚ C ˚yā kṣa-yatu deva yaṃ ca˚ — 19. B ˚ṇoni | eke˚ C ˚eke iṣu˚ BC ˚ṇi tyā˚.

वियाहर ब्रह्मचारी एतं मे अर्थमाख्याहि ॥
तं अवच बोधिसत्वो प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
कारणमुपसंजनेन्त इमां गिरामभ्युदीरेमि ॥
ते मे चिरब्रह्मचारी माता च पिता च जीर्णका वृद्धा ।
तेषामन्धचक्षुषाणामहमेव गतिश्च नाथश्च ॥
तेषामनाथमरणं उपस्थितमेतेन राज शोचामि ।
ते मह्यमपरिचीर्णा अनाथमरणं मरिष्यन्ति ॥
एतेन हेतुना अहं भणामि एकेषुणा हता जीवि ।
किंचि त्वयि पोषियन्तो न हतो .... भविष्यामि ॥
काशिपतिः तीक्ष्णबुद्धि तेनापि अस्य संभावितो अर्थो ।
तं अवच ऋषिकु[74b]मारं प्रणम्य शिरसा हि पादेषु ॥
निरयं अहं पतिष्यं अदूषकं ऋषिपुत्रं हनित्वान ।
एतादृशा हि हत्वा नरकेषु न मुच्चितुं शक्या ॥
ये पि तव अश्रुबिन्दू पतन्ति अत्यन्तदुःखसतस्य ।
लोकमपि ते दहेयुः किं पुन अस्मादृशां बाला ॥
सत्यं भणामि यदि मे मरणेन जीवितं तव भवेय ।
प्राणमपि अहं त्यजेयं न चैव संविद्यते स्थानं ॥
तीक्ष्णेन विषकृतेन हृदयस्मिं आहतो सि ऋषिपुत्र ।
जानामि जीवितं तव नास्ति न च मे प्रियं भवति ॥
एवं च ते महायश प्रतिश्रुणिष्यामि तं मे पत्तीय ।

1. BC vyâhari bra° B °cári ataṁ me° C °ri ayaṁ me a°. — 2. C °pitṛshu da° BC °te-shu ka°. — 3. BC ka(C kara)ṇam° netvâ i° B °diretaṁ | C °diramuṁ ‖. — 4. B taṁ me ci° câri pitâ ca ji° C °ri pitâ ca ji° BC °ddhâ tesha°. — 5. B °kshushenâu a° C °kshushonâm ehaṁ evaṁ gatiḥ nâthaçca ‖.

6. BC °sthitan te râjâ ço°. — 7. B °mahya aparicirṇṇâ° C °mahyaṁ aparipûrṇṇa anâ°. — 8. C °tunâha ahaṁ bhaṇami | eke ishuṇâ trayo hatâ° B °ṇâmi | eke° BC °ṇi kiṁ°. — 9. B kiñcit tvayi poshyantâ na° C kiñcit tvayi yadhitaṁ tân na ha° BC °hatâ bha°. — 10. BC °tiḥ râjâ tikshṇa° B °buddhi tena so saṁ° C °pi so saṁ° BC °rtho taṁ a°.

11. BC °desha ni°. — 12. C °patishyaṁ° BC °kaṁ ṛishiṁ hanitvâna etâ°. — 13. C °hi hanitvâ narakeshu na muñcituṁ | çakyâ me°. — 14. C me ti tava açru° BC °vindu pa° ttaṃpa la°. — 15. BC °te dahetuḥ kiṁ puna a(C °me ajamadṛçâṁ bâlâ(C °lâṁ) sa°.

16. BC °yadi mara° vet ‖. — 17. B prâṇâm api° C °vidyato sthâ° BC °naṁ ti°. — 18. C °kshṇa cà vishu° dayesmiṁ B °hato °si ‖ ṛishiputra jâ° C °to si | ṛishiputra jânâ°. — 20. C °hâyaçya prati° BC °mi tam evaṁ (B °tâm me) pratiya satyaṁ°.

सत्यं हि जीवलोके प्रतिष्ठितं एष परमार्थं ॥
राज्यमपहाय स्फीतं स्त्रीयो च कामांश्च परित्यज्य ।
मूलफलमाहरन्तो गुरू तवाहं परिचरिष्यं ॥
तं अयच बोधिसत्वो खरं मम शोकशल्यपरिदाघं ।
अपनयसि राजकुंजर इमां गिरामभ्युदीरेन्तो ॥
इदमेव उदककुम्भं आदाय इमाहि एकपदिकाहि ।
अथाश्रमाश्रमपदं गत्वा वचनेन मे भणेसि ॥
अभिवादनं पुनःपुन भणेसि त्वं मातरं च पितरं च ।
कालगतो वो पुत्रो सो च वो अभिवादनं आह ॥
न कथंचित् शोचितव्यं नापि च क्रन्देन शोचितेनार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
एषा क्रियानुपूर्वा न सुचिरं जीवितं मनुष्याणां ।
मरणं पर्यवसानं आढ्यानां दुर्गतानां च ॥
नापि च स्वयंकृतानां कर्माणां फलं पलायितुं शक्या ।
चक्रपरिवर्तकस्य हि उपरिपतति सुखं च दुःखं च ॥
नापि च मनोन्वितानां मया श्रुतं नापि चाहं जानामि ।
क्षणिकस्य दुर्बलस्य च संस्कारगतस्य ध्रुवतां ॥
नापि . . . . . मरणं नापि च मम एव प्रकृष्टं दुःखं ।
अनुभूतो एव अर्थो न किंचि लोके अनागम्यं ॥
एषो मे शोकशल्यो यं जीर्णा चक्षुषा च परिहीना ।
होहन्ति शोकवक्रान्ता तव सुखितान वृत्तान्तं ॥

1. C °tisthitaṁ | esho pa° B °tishtitaṁ | esha° BC °mārtham apa°. — 2. BC apahā° C °sphītaṁ ca strī° B °sphitaṁ ca striyoç ca kā ° jya mū°. — 3. BC °guru tavā°. — 4. C °khara me ço° B °kharaṁ me ço ° ghaṁ vya°. — 5. C °girāṁ udirayanto B °girām anyudi°.
6. C °m evaṁ uda° BC °kumbham āda ° kāhi asmā°. — 7. B °ttā | va° C °bhaṇasi a° B °çesi abhi°. — 8. C °naṁ punar punaḥ bha° B °naḥ puno bha° BC °çesi | mā° BC °pitaraṁ kāla°. — 9. BC °to ca pu° C °so ca ko abhi°. — 10. C °thaṁ ci çocita° BC °vyaṁ nāpi ra ° tena vā kvacid artho jā°.
12. BC °pūrvā suci°. — 14. BC °karmmaṇāṁ prapalā° B °tuṁ | çakyā cakra°. — 15. C °sya hi upalati su° C °duḥkha ca nā° B °duḥkhaṁ ca nā°.
16. B °ca manoçyitānāṁ° C °ca manoçcintānāṁ mayā çrutaṁ | nāpi nāhaṁ° BC °haṁ na jānāmi kaha°. — 17. C °kshaṇika ° laṣya ca saṁkā° BC °dhruvatā nāpi (C °tā rāçca)° — 18. BC nāpi ye (C rāçca ye pe) ta pi iti mara° C °mama evam eḍri° BC °ḥkhaṁ anu°. — 19. B °to | asha° BC °kiṁcilloke anāgamya esho°. — 20. BC °jīrṇṇa cakshu° C °hīnā.
21. C hohati ça° BC °çcuitaka°.

स्वामि च पश्च दानि काशिवर्धन सत्यप्रतिज्ञो भवेसि ।
तं मे गुरुस्सु पारिचर्याये जनाधिप भविष्यति ॥
तं महार्थं जीर्णेषु दुर्बलेषु च पण्डिता प्रशंसन्ति ।
परिचर्यं हि जनाधिप त्रीणि पि तस्यास्ति स्थानानि ॥
पुण्यं च नाम होहति यशो च कीर्ती च कुशलमूलं च ।
पृच्छाहि काशिराज वचनमभिगमनं समुपस्थाहि ॥
साधूति श्रुत्वा[174b]न स विमनो अश्रूणि संप्रमार्जन्तो ।
प्रक्रमति काशिराजा मृतो त्ति श्यामो त्ति विदित्वान ॥
सम्प्रति च काशिराजा प्रक्रान्तो मृगशतानि च बहूनि ।
परिवारेन्सु: श्यामं पक्षिगणा देवता अपि च ॥
तं पक्षियान पतितं शयमानं मूर्छितं नदीतीरे ।
रोदेन्सु: देवता पि मृगपक्षिशतानि च बहूनि ॥
सो नूनं पापकर्मा तमा तमं दुर्गतीषु दुर्गतियं ।
गच्छति यो तव पापं चिन्तयति अपापधर्मस्य ॥
भूतानां च निनादो आकाशे पृथिवीये च निर्घोषो ।
वाता च विप्रवान्ति चिन्तयति ऋषि अहो कष्टं ॥
मा हैव ऋषिकुमारो विहेठितो यादृशानि दृश्यन्ति ।
रौद्राणि दारुणानि च रुतरुतशब्दानि सुबहूनि ॥
वाता प्रवान्ति कष्टं शकुना प्रव्याहरन्ति च खराणि ।
हृदयं च व्युत्थानो सर्वो च अनिर्वृतो कायो ॥

1. BC syâme tha° C °tha panâ sâ dâ° BC °dâni kâçivaddhana sa° tijñâ bha°. — 2. C taṁ gurumasu pari° B °gurasu pari° BC °ryâya ja° pi bhavashya° B °ti ta ma°. — 3. C ta mahârtho jirṇṇeshu du° B ta mahâṁrtho ji° leshu ca paṁṇḍitâ° praçaṁsaṁ pari° C °ṇḍito praçasanti. — 4. C °caryya hi janâdhipo triṇi pi teshâm asti° B °dhipah | triṇi pi teshâṁm asti margâni pu°. — 5. B °hati | yaço ca kîrtti ca ku°.

6. C °kâçivaca° B °râjâ vaca° naṁ se upasthâhi | . — 7. C sâdhu ti° BC °çrutvâ vimano açruṇi saṁ° nto pra°. — 8. BC °mṛito ti çyâ° C °ditvâ saṁpratî° B °ditvâ ‖. — 9. C °bahûṇi pari° B °hûni pari°. — 10. B °rensu çyâmaṁ ‖ pakshi° BC °tâ pi ca taṁ pa°.

11. BC °tîre ro°. — 12. BC rodetsuḥ(C °tsoḥ ‖) devaṁtâpe mṛi° tâni bahûni so nû°. — 13. C °karmâṇtama durgatishu durgatiyaṁ ga° B °ramâ tâṁmântama durgatishu du° yaṁ ga°. — 14. BC °cchati | yo ta° ti apâ(B °)yadha°. — 15. BC °viyena nirghosho vâ°.

16. C °cintayanti | ṛi° B °yati | ṛi° shṭaṁ mâ°. — 17. C °haivaṁ ṛi° ro hethi° BC °ṭhito | yâ° nti rau°. — 18. B raudrâṇi dâruṇâ° C °ṇi dâruṇâ° rutarutoçabdâni ba° B °rutarûpaçabdâni | bahûni vâ°. — 19. BC °kashṭâ çaku° râṇi hṛi°. — 20. C °yaṁ ca cyûtaṁ stha° B °vyutthaṁnatha° BC °sarvâ ca a° C °anivṛito kâye ‖ B °yo eta°.

एते मनोवितर्का वर्तन्ति यो च पेलियक्षो नाम ।
प्रक्रमति आश्रमपदं मृगपक्षिगणा च संत्रस्ता ॥
भीता दिशो व्रजन्ति भयार्दिता देवता पि संभ्रान्ता ।
दुर्मनतरा अभूंसु: निष्क्रमाशा पश्यन्तीयो ॥
न इमां दिशां मनुष्यो अमनुष्यो वापि कश्चिदागम्य ।
न पि दृष्ट्वा ऋषिकुमारं मृगपक्षिगणा भयं एन्ति ॥
निःसंशयं भविष्यति महद्भयो रोमहर्षणो सत्वो ।
यं पश्यिया मृगगणा संत्रस्यन्ति पक्षिसंघा च ॥
विदितविदितं उपगम्य मातापितरं अनागमनेन स्य ।
प्राणहरो पि सन्तं मधुराहि गिराहि अभिनन्दि ॥
ते आयच स्वागतं तव कुतो तुवं कस्य यासि त्वं दूतो ।
अन्धा स्म अचक्षुष्का ब्राह्मी च गतो उदकहारी ॥
राजाह अहं मृगव्यं काशिपुरा निर्गतो सह बलेन ।
नामेन पेलियक्षो अन्वसामि मृगा गवेषन्तो ॥
कच्चि तव राजकुंजर वर्षति देवो रोहति च बीजं ।
अन्तःपुरं अरोगं मह्यं कुमारा बलार्यं च ॥
नगरेषु जनपदेषु च क्षेमं मे प्रकृतयो च अनुरक्ता ।
न च वर्धन्ति अमित्रा सर्वो च विवर्धति कोशो ॥
श्रमणेषु ब्राह्मणेषु च आरक्षो धार्मिको जनपदेषु ।

1. C °novirttakā va° B °ati ‖ so C °peliçayanāso pra° B °liyaça nāmo pra°. — 2. B C prakramati(B °ti |) ca āçra° C °mṛjpakshi° B °saṁsirā bhī°. — 3. C bhīdā di° B C °rditā | devatā yaṁā(C °çā) jñātvā du°. — 4. B °taro abhūnsuḥ nipratyā° BC °paçyāmasya na i°. — 5. C °çāṁ manushya vāpi a° gamasya nāpi dṛ° B °gasya na pi°.

6. BC °bhayam eti niḥsaṁ°. — 7. B °shyati | mahadbha° yo sarvo yaṁ pa° C °yo sarvā yaṁ pa°. — 8. B °paçviya mṛ° C °çviya mṛ° BC °ntrasanti pakshisaṁghā ca vidi°. — 9. BC vidito viditaṁ° C °nāgamananām asya prā° B °nāgamanām asya prā° | . — 10. BC °evaṁ pi na(B ?) santaṁ° BC °ndi te sva°.

11. BC °si nandantu andhā°. — 12. B °kalukā çyā° C °kaluko çyā° kahāriṁ B °hāri rā°. — 13. BC rājā āha ‖ ahaṁ° C °çipure ni° B °pure ni° ha calena nā°. — 14. B °kaho aṭāmi° C °kaho aṭāmi | mṛ° BC °mṛgā gaveshanto ka°. — 15. BC kaçci(B kaṁcci)t tava rā° B °kuñjaraṁ va° BC °hati vījaṁ a°.

16. B antapuraṁ° C °hpure arodaṁ mahyaṁ kumāra balabalā° B °māra ba° BC °graṁ ca naga°. — 17. BC °maṁ me pra° B °ktā ca na°. — 18. B ca na vaddhiyanti° C na ca vardddhiyanti | a° BC °trā ca sarvā ca vivarddhaṁti koça(C °so) çra°. — 19. C çravaṇeshu brā° B °janapadeshu sa°.

वर्धंति न चैव हायंति दानानि च देमि सत्कृत्य ॥
युष्माकं पि अरण्ये तस्करव्याधवन्यामचरितस्मिं ।
न करोन्ति केचिद् हिंसां भूतानि यथोपपन्नानि ॥
पु[175]ष्पफलं प्रभूतं श्यामाकं शाकमूलकं प्रचुरं ।
अल्पकिलेशेन लभ्यति अल्पा व्याधी शरीरस्मिं ॥
अचिरेण गतो कुमारो निषीद एताहि पर्णशिविकाहि ।
भव्यस्य धार्मिकस्य अतिथिरिव च मनोमनापस्य ॥
अथ विषकृतामनिष्टां प्राणहरां तस्य तापसकुलस्य ।
वाचां प्रव्याहरति राजा अश्रूणि वर्तेन्तो ॥
यं भवथ ब्रह्मचारी ऋषिपुत्रः धर्मचारि समचारि ।
सो संप्रति कालगतो सो वो अभिवादनं आह ॥
न कथंचि शोचितव्यं न पि बहुशोचितेन कोवार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
ते तां गिरं अनिष्टां अकान्तां अप्रियां श्रुणित्वान ।
अब्रवींसु जीवितं खु मे उपरुन्धसि एवं भणन्तो ॥
सो च एषो अर्थो भयेन जातो यदा मया पापं ।
अविजानन्तेन कृतं एवं क्षमन्तु मे देवा ॥
अहमपि च एतमर्थं इहागतो यां धुरामृषिकुमारो ।

1. BC varddhanti na cai° C °caivaṃ hā° B °tya yu° C °tya so avaca taṃ khu rājya vahati devā rohati vijaṃ antahpūraṃ arogaṃ mahyaṃ | yu°. — 2. BC °araṇya taska° [*le passage depuis* taskara° *jusqu'à* °çirikāhi (l. 6) *se trouve répété dans* B (*cf. in* 7); *je désigne cette répétition par* b] b °bahuṃvāla° BC °bahuvāla° BCb °amiṃ na ka°. — 3. C °nti | kaci hiṃsā bhū° b °d hiṃçā bhū° BbC °gatāni pa°. — 4. C °phalaprabhū° B °çyāmakaçā° b °mūlapracūra alpa° BC °mūlaka pracu(B °cū)la alpa°. — 5. C °kiçaleṣa labhya° b °kilaleṣa labhyati | alpā° BbC °vyādhi çarīra(C °ro)amiṃ naci°.

6. C °gatena kumāre nishida | etā° B °gate kumāgate kumāra nishida° b °gate kumāre nishida° BbC °rṇaçivi(Bb °rṇaviçi)kāhi tasya dhā°. — 7. B °rmāsya te avaca taskarasya taskaravyā° (*suit la répétition jusqu'à*) dhārmikasya° BC °r iva mano° B °nāyasya || C °nāpasyānaḥ | . — 8. BC °kṛtaṃ ariṣṭha prāṇaharaṃ ta ° tasya vā°. — 9. B °haranti rājā açruṇi° C °haranti | rājā açruṇi pravartantā yaṃ°. — 10. BC °hmacāri ṛi° C °ṛiṣiḥ putro dharmacārī samacārī so° B °macāri sa°.

11. C so taṃprati°. — 12. C °thaṃci çocita° BC °vyaṃ nāpi ruṇḍena çoci° C °tena kovārthā | B °tena kovārtho | . — 13. BC °loke sva° C °mattavyaṃ BC °vyaṃ te tāṃ°. — 14. C °priyā çru° BC °tvāna ava°. — 15. C °ciṃsuḥ ji ° paruṃdhasi e° B °paruṃdhasi | e° BC °jalpanto so a°.

16. C °arthena yena jātena ya° B °paṃ avi°. — 17. C abhijāna° B °taṃ | evaṃ° BC °kshamantu devā aha°. — 18. C °m artha ihāgataḥ || yāṃ° B °to | yāṃ° BC °ro a°.

वहेति च तां वहिष्यं अहं च देवा उपस्थाय्यं ॥
परिदेवति स्य माता इन्दीवरकुसुमसूतवर्णस्य ।
हसितभणितानि पूर्वं प्रियस्य पुत्रस्य चिन्तयन्ती ॥
हा दयित श्याम सुन्दर त्वया विनाभावसंभवो पूर्वं ।
मह्यं हृदयं दहिष्यति शुष्कं तृणकाष्ठमिव अग्नि ॥
शून्यमिममाश्रमपदं ख्यायति भयभैरवं वनमिरम्यं ।
भव्येन धार्मिकेण विहीनं ऋषिणा उदारेण ॥
यं नूनं सो सर्वा नो शक्ति काममङ्ग तेन च श्रमं ।
तं मम पश्य वरतरं न आनु एतादृशं दुःखं ॥
अन्येहि नूना मन्ये कृता विचित्रा विविधा तपश्चर्या ।
तस्यैव कर्मविपाको यं स्म विहीना प्रियपुत्रेण ॥
रुदन्तेन शोचितेन महत्तरं पीडिता परिक्लिन्ना ।
भव्यस्य धार्मिकस्य अनुस्मरन्ती गुणशतानि ॥
ते अवच काशिराजं एवं सो याचितो तहिं नेहि ।
अन्धा स्म अचक्षुका स्म न स्म समर्था तहिं गन्तुं ॥
सो अवच तहिं सु नेष्यं तं देशं यत्र सो ऋषिकुमारो ।
अद्येव नाम जीवि युवा स निहतो मृगविषेहि ॥
स काशिराजा . . . मर्गेण यथागतेन गच्छन्तो ।

1. BC vaha(C °ho)ti ca taṁ vahishyaṁ | ahaṁ ca de ° syaṁ pari°. — 2. BC °devatisya mâ° C °sudâvarṇṇa° BC °rṇṇasya hasi°. — 3. B °vigṇanti hâ da° C °vigṇanti ‖. — 4. C hâ driyita ° bhâya saṁbhavo pûrve ma° B °va saṁbhavo pûrvaṁ ma°. — 5. B °yaṁ harishyati | çu° C °çushkaṁ kâshtatṛṇam ivam agni BC °gni çû°.

6. C °nyam ivam âçra° B °nyam imâçra° C °daṁ âkhyâ° BC °myaṁ bha°. — 7. B C bhavena dhâ ° naṁ | ṛi ° ṇa yaṁ°. — 8. BC °rvâ vo çakti° C °kâmâ | marhatena ca çyâman tena ma° B °kâmam ahatena ca çâmaṁ te ma°. — 9. C °aya vaṁrata° BC °raṁ na tvam etâ ° ḍkhaṁ same°. — 10. C °hi nûnâ manya hi kṛi ° trâ vimânâni tâni cârye | B °trâ vimânâni tâçcârye ‖.

11. B °ko yaṁ hâ vihi° C °ko yaṁ ahaṁ vihi° BC °treṇa ru°. — 12. B rudena çu° C °tâ yarikilato bha° B °parikilato bha°. — 13. B °ranti | gu° C °ranti gu° BC °ni mâ çoca pârage(C °gâ) tvaṁ (C °tvaṁ |) nâpi rundena çocitena kovârtha(C °rtho) jâtena jîvaloke na[175b]revaṇa avaçyaṁ martavyaṁ | vayam api brahmacâri(C °ri) ciravirata maithunehi yogehi ‖ kâma satyavâkyaṁ tenâsya vishaṁ hanishyâmaḥ | te avaca° (cf. ci-dessus p. 229, l. 12). — 14. BC °râjâ evam° B °nehi a°. — 15. BC °kâ sma na samartha(C °martha) tahiṁ° B °ntuṁ so a°.

16. BC °ca taṁ khu ne ° mâro apṛe°. — 17. B °jîve yushmâkaṁ nihato mṛigavisamitehi | C °jîve yushmâ nihatehi | . — 18. BC °râjâ mâ° B °thâgantena° BC °nto naci°.

नचिरस्य तं प्रदेशं अगमि यहिं सो ऋषिकुमारो ॥
तं पश्चियान पतितं शयमानं मूर्छितं नदीतीरे ।
सुवर्णतनमस्य माता करेण परिमार्जति रुदन्ती ॥
हा दयित एकपुत्र अकिंचनानां तुवं दरिद्राणां ।
बन्धु अबन्धूनां त्वं कथं असि विहेठितो वत्स ॥
वनदेवता पि सत्वे न किंचिदर्थो यममनुष्यभूतेषु ।
पश्यन्ति किंचित् श्यामो शोकं पि न वारितो वत्सो ॥
दुःखोढं याचान्नं विद्यते . . . . . बहुदुःखशतानि ।
भवेन धार्मिकेन यहिं विहीना प्रियपुत्रेण ॥
ते नूनं करुणकरुणं मृगा च पक्षी च आश्रमपदस्मिं ।
श्यामकशिरिमपश्यन्ता गच्छन्ति रतिं अलभमाना ॥
मा शोच पारगे त्वं न पि बहुशोचितेन शोचार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्य मर्तव्यं ॥
यथमपि च ब्रह्मचारी चिरविरता मैथुनेहि योगेहि ।
काहाम सत्यवाक्यं तेनास्य विषं हनिष्यामः ॥
यथ तुह्य श्याम सुन्दर पापे चित्तं न सज्जति कदाचित् ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥
यथ तव मातापितरौ प्रीणं रक्षन्ति नित्यपरिमुदं ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥
यथा तव भवनेत्ती मानो च मदो च नास्ति सचो वा ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥

1. BC °deçam agami ya ° ro tam̃ pa°. — 2. B °tire mu°. — 4. B °kim̃canakānām̃ tu° C °tuvo dari° BC °nām̃ bandhu°. — 5. BC °abandhunām̃ kasamesi vihe° C °heṭhiho vatsā vana° B °ṭhito | vatsa ‖.

6. BC °rtho yam̃ ama ° shu pa°. — 7. C paçyanti° BC °nti ‖ kim̃° C °çyāmakam̃ pi na°. — 8. BC duḥsoḍhum̃ yatranna(C °tra na) vi° C °bandaça° BC °tāni bha°. — 9. B C °putro te nū°. — 10. B °gā ca pakshi ca ā° C °mapadesmim̃ BC °smim̃ çyā°.

11. C çyāmaçirim agirim apaçyanto gāhayanti ra° B °çyanto gāhanti ra° BC °mānāsu (C °nāḥ) ‖. — 12. C mā ca pārago tvam̃ nādi ra° B °tvam̃ nāpi ra° BC °rundena ço° kovārtho(C °rthā) jā°. — 13. C °sarvaça ava°. — 14. C °ciravicatā mai°. — 15. B kohāma sa° B kāhama sa° B °satyāvā ° shyāmas |.

16. C yathā tuhya çyāma sundara yāye cittam̃ na sajjati°. — 17. BC tathā ta°. — 18. BC yathā mātā° C °nityam̃ pari°. — 20. BC °tava bhāravato(C °taḥ) mā° B °sti çnakho vā |.

21. BC tathā ta° B °nena ca |.

अथ सो विजृम्भमाणो समुत्थितो अपगते मृगविषस्मिं ।
मातापितृतेजेन च सुचरिततेजेन च स्वकेन ॥
तं पश्यियान राजा समुत्थितं तेन सत्यवचनेन ।
संहृष्टरोमकूपो निपतति चरणेषु क्षमापयति ॥
तं अवच बोधिसत्वो सयुग्यबलवाहनो सदेवीको ।
सनगरनिगमजनपदो सुखी भवाहि महाराज ॥
पश्याहि काशिवर्ध[176b]न मातापितुगारवस्य निष्यन्दं ।
यथा समूहतं मृगविषं सुचरिततेजेन स्वकेन ॥
येषां मातापितरो सुश्रूषा अञ्जलिः प्रणामः च ।
कर्तव्यं काशिवर्धन यदि इच्छन्ति स्वर्गं गन्तुं ॥
यस्मिं जम्बुद्वीपे रत्नानि आहरित्वा सर्वाणि ।
पूजय मातापितरं मातापितृषु न प्रतिकुर्यात् ॥
एवं न सुप्रतिकरं भवामि मातापितु महाराज ।
अनुकम्पाहि एते पूर्वाचार्या च लोकस्य ॥
देवानामिव तेषां सन्नामितव्यं मनुष्यदेवानां ।
येषां मातापितरो लभन्ति पूजां न ते शोच्या ॥
या सा अभूषि माता तं कालं सा अभूत्तदा माया ।
शुद्धोदनो च राजा पिता भगवतो तदा आसि ॥
यो सो महानुभावो समुत्थितो तेन सत्यवाक्येन ।

1. C °vikṛimbhamâno sa° BC °gatena mṛi° C °vishayesmiṁ BC °amiṁ mâ°. — 2. C °tṛiyena sucari° B °tṛitejena sucari° BC °ritena ca sva°. — 3. C °tthitena satyena vâkyena saṁhṛi° B °nena vâkyena saṁhṛi°. — 4. C °romakupena pratipravaraṇeshu° B °kûpe nipati pa(su °ya)varaṇe ° yati | C °yati taṁ a°. — 5. B °yugyaṁ sabalavâhanaṁ sade° BC °devikaṁ sana°.

6. C °nijanajanapadaṁ sukhi bhavâdi ma° B °râjâ paçyâ°. — 7. C °nishâdaṁ yathâ°. — 8. B yathâ samahataṁ° C yathâ samahântaṁ mṛi ° ritena teje° B °ritaṁ teje° B C °jena svakena |. — 9. BC °rau çuçrushaṁ aṁ° B °jaliṁ praṇâmaḥ ca ka° C °jali praṇâmo ca ka°. — 10. BC °vyaṁ | kâ° C °yadi icchasi svargaga° B °icchasi svagaṁ gantuye |.

11. C yo asmiṁ ja ° pe ratanâni âha° B °tnânam ahari ° rvâni pû°. — 12. C pûjayâ mâ° BC °raṁ ca mâtâpitṛishu°. — 13. C °pratikaraṁ bhaṇâ° BC °râjânu°. — 14. B C °nukaṁpâhi | ete pûrvâcaryâ° B °ryâ ca lo° BC °sya de°. — 15. C °m ivaṁ teshâṁ saṁnâmitavyaṁ | devamanu° B °vyaṁ | manu° BC °nâṁ ye°.

16. C °çocayo | B °çocyayâ |. — 17. B sa abhû ° âhi taṁ kâ° C sâ abhû ° tâ pi taṁ kâ ° bhûta | tadâ° BC °yâ ça°. — 19. B °mahânubhâgo sa° C °mahâbhâgo sa° B °kyena so â° C °kyena sâ â°.

सो आसि बोधिसत्वो भगवां श्यामो हि तं कालं ॥
यो सो अभूषि राजा तं कालं सो अभूषि आनन्दो ।
भगवतो जाति प्रेम्णो बहूनि जातीसहस्राणि ॥
नायं क्व पि संबुद्धो नापि च स्वयंप्रतिभाणितग्रन्थो ।
भूतं हि तद् भगवतो पूर्वचरितधर्मनिष्पत्तिः ॥

समाप्तं श्यामकजातकं ॥

बोधिसत्वो उरुविल्वाये तपोवने दुष्करं चरति । एकेन कोलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां कोलाहारताये प्रतिपन्नः । एकेन तिलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तिलाहारताये प्रतिपन्नो । एकेन तण्डुलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तण्डुलमाहारताये प्रतिपन्नो । अष्टादश मासा सर्वशो अनाहारताये प्रतिपन्नः ॥

एकं कोलं तस्य भक्षं एकं तिलकतण्डुलं ।
क्वचि स्य सम्बुद्धज्ञानं न वीर्यवन्तो संश्रये ॥
कालाशीतको सर्वो च एवं अंगानि से अभूत् ।
विषमो यथोष्ट्रपदं हनुका से तदा अभू ॥
जीर्णगोपानस्यान्तरिका चोशीर्णा पार्श्वके यथा ।
एवं कायं महर्षिस्य तपेन परिशोषितं ॥
वेष्टनवेणीव दीर्घा उन्नतावनता यथा ।
एवमस्य पृष्ठि कण्ठस्य उन्नतावनता अभूत् ॥

1. C sâ âsid bodhi ° gavân çyâ°. — 2. C yo so abhûshi ânando. — 3. C bhagavati jâtipremnâ ba° B °to jâtipremṇya ba° BC °jâtisahasrâṇi nâ°. — 4. BC nâyaṁ kapi saṁ° C °pratibhâṇiko gratiha bhâ° B °bhâṇiko grantho bhâ°. — 5. C bhûtehi° BC °hi | tad bha° B °nipattiḥ ‖ C °shpatti ‖ .

6. C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmakajâtakaṁ samâptaṁ ‖ . — 7[1]. C °saṁ yâpanto a° kâhalatâ° panno ‖ . — 8. C ekenâ tile ° saṁ yâpanto | a° B °nto | a° C °lâhâra° B °tilâhalatâ° panno ‖ . — 8. C ekenâ tile ° saṁ yâpanto | a° B °nto | a° C °lâhâra° B °ti-pañno | C °panno ashṭâdaça mâsâ° (l. 10). — 9. B °lam âhâratâ°. — 10. BC °anâhâ-ratâ° C °panno | B °enaḥ ekaṁ°.

11. B °bhaksha | ekaṁ talakaṁ taṇḍulaṁ kva° C °bhaksho ekaṁ tilataṇḍulaṁ | . — 12. B kvaci çya sarvaṁ adhugdhâ na ca vi° C kvacit sabuddhajñâna ca vi° BC °ryyanto saṁçraya kâ°. — 13. B °çitako sarvo vâ e° C °sarvaṁ vâ | e° B °bhûd viskallesha yatho° C °bhûd vistare vaṁ yatho°. — 14. BC °troshṭha(C °shṭa)padaṁ hanukâ çe tadâ° B °a-bhûj ja° C °abhûrjja°. — 15. B jarjjaraṇâpa va santarikâ° C jarjala çâvala va santarikâ° BC °odinno(C °nno) pâtake tataḥ | e°.

16. B °shitaṁ va° C °shitaṁ ca ashṭa°. — 17. B vashṭhanâvâliva dî° C ashṭanâvâlîva dirghâ ta nelâvaṁnatâ yathâ B °rghâ tuṁnatâva° BC °thâ e°. — 18. C evaṁma asya prishṭi kaṇḍe kaçcid unna ° natâ anuttasya ne° B °bhût tasya°.

तस्य नेत्रा प्रकाशन्ति उडुपाने व तारका ।
गम्भीरं स्य तदाश्वासं कर्मारागां व गर्गरी ॥
सारदं वा यथालंबु हरितच्छिन्नभिलापितं ।
एवं शीर्षं महर्षिस्य तपेन प्रमिलापितं ॥
शान्तकायो महावीरो अद्भुतं आत्मचेतसं ।
उग्रं तपं निषेवति सर्वसत्वान कार[176b]णा ॥
न शक्यं च परिकीर्तयितुं सर्ववाचाय भाषतः ।
यं दुष्करं चरे वीरो सत्वां दृष्टान दुःखिताम् ॥
पक्षिणां च यथाकाशे पर्यन्तं नाधिगच्छति ।
यथापि सागरे वारि अप्रमेयो महोदधिः ॥
एवं लोकप्रदीपानां बुद्धानादित्यबंधुनां ।
न शक्यं गुणपर्यन्तं सर्ववाचाय भाषितुं ॥
अनालिप्ता छवी तस्य पृष्ठीयमुपलेपिता ।
गात्रा च पतिता सर्वे न च वीर्यतो संसति ॥
गृह्णीय पुरिमं कायं पृष्ठिमं परिगृह्णति ।
यदा उत्थासि वेगेन मुखेन प्रपते भुमि ॥
चत्वारि देवता दृष्टा कायं वीरस्य दुर्बलं ।
आहंसु मुनि कालगतो न च वीर्यतो स्रंसति ॥
एवंरूपं तपमुग्रं चरन्ते पुरुषोत्तमे ।
विस्मयं लोक आपन्नो सदेवासुरमानुषो ॥

2. BC gambhirasya ta° ṇāṁ ca ga° C °gargiri çi°. — 3. C çāradaṁ °cchinnā mi°. — 4. BC °prapilā° B °lāpitaṁ | .

6. BC °shevanto sarva° C °satvona kā°. — 7. C °kyaṁ pari° BC °sarve vācā° B °bhāshitaḥ | . — 8. BC yo dushka° C °shkaraṁ care vī° BC °ḥkhitān(C °tāna) | çakyaṁ parikīrttayituṁ sarva(C °rve)vācāya bhāshataḥ(B °shito |) yāṁ dushkarāṁ care vīro satvāṁ dṛishṭvāna duḥkhitām | çakyaṁ parikīrttayituṁ sarva(C °rve)vācāya bhāshataḥ | pa°. — 9. C pakshiṇaṁ yathā° B °ryyantaṁ adhi° C °ryyantom adhi°. — 10. C °re vāri tāṁ prameya maho° B °meyā maho°.

12. C °sarvaṁ vācā° BC °bhāshitaṁ | . — 13. B °liptāṁ chavin tasya pṛishṭhya° C °ptā chaviṁ tasya°. — 14. BC °trā ve pati° B °sarveṇa ca vī° C °ryyanta saṁ°. — 15. B gṛihṇishva pu° C gṛihṇishya pu° B °pṛishṭimaṁ° C °pṛishṭhimaṁ° BC °gṛihṇati | .

16. B °dā uktā ve° C °dā ukto sī ve°. — 17. BC °vīryyasya du°. — 18. BC abhāṁsu mu° C °ryyatā saṁsati | . — 19. C °tapaṁm ugraṁ° BC °rantaṁ purushottamaṁ | . — 20. B °lokam āpaṁnaṁ sade° C °lokam āpannaḥ sade°.

एतमेवंरूपं उग्रतपं कुमारस्य श्रुत्वा राजा शुद्धोदनो आप्तपुरुषाणां सकाशातो महाप्रजापती च गौतमी यशोधरा च सर्वं च शाक्यराष्ट्रं उत्कण्ठिता । अपि च नाम कुमारो येमेषा तावदुग्रातो तपातो व्युत्थितो येय ॥ यशोधराये पि एतद्भूषि । न एतं मम साधु भवेय न प्रतिरूपं यमहं आर्यपुत्रेण दुःखितेन दुष्करं चरन्तेन तृणसंस्तरकेन लूहाहारेण अहमिह राजकुले राजार्हाणि भोजनानि भुञ्जेयं राजारहाणि पानानि पिबेयं राजार्हाणि वस्त्राणि धारयेयं राजार्हाणि शयनासनानि कल्पयेयं ॥ यं नूनाहं पि लूहं च आहारं आहरेयं प्राकृतानि च वस्त्राणि धारयेयं तृणसंस्तरे पि शय्यां कल्पयेयं ॥ सा दानि लूहं च आहारं आहरेसि प्राकृतानि पि वस्त्राणि धारयेसि तृणसंस्तरके पि शय्यां कल्पयेसि ॥

यदा च भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो राजगृहे विहरति अर्धत्रयोदशभिक्षुशतपरिवारितो तदा राज्ञा शुद्धोदनेन छन्दको च कालोदायी च राजगृहं प्रेषिता भगवतो दूता । अनुकम्पिता भगवता देवा मनुष्या च ज्ञाती पि भगवाननुकंपतु । यं च भगवां वदेय तं करेथ ॥ ते पि कपिलवस्तुतो राजगृहमनुप्राप्ता भगवन्तं [177a] च उपसंक्रान्ता यं च राज्ञो शुद्धोदनस्य संदेशं सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य तं सर्वं भगवतो आरोचितं ॥ भगवां च कालज्ञो वेलज्ञो समयज्ञो कालं च वेलं च समयं च आगमयति जातिभूमिं गमनाये ॥ भगवां छन्दककालोदायीनामन्त्रयति ॥ प्रव्रजिष्यथ छन्दककालोदायी ॥ ते अवचंसु ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन आणत्ता यं वो भगवां वदेय तं कुर्याथ ॥ यं च पश्यन्ति नाप्यत्र नापितो नापि काषायाणि

1. C etaṁ rūpa tapam ugraṁ kumārasyaitaṁ çru° ddhodana | sahitā pu° B °no adṛṣṭapu° jāpati ca | gau° C °mī ca yaçodharā ca sarve ca çā° B °sarvā ca çākyarāṣṭro utkaṇṭhito api° C °rāṣṭro utkaṇṭhito | . — 2. C api nāma ku° vad udagrāto vyutthā yeyaṁ | B °yeyaṁ yaço°. — 3. BC °rāye ii e° ṣhi na e°. — 4. BC °sādhā bha° B °reya | na pra° saṁstaraṇena lū° C °saṁstareṇa lūhāhāre aha° BC °jeyaṁ | rājārahāṇi(C °jārhāṇi) pānā° B °çayyāya kalpeyeyaṁ | C °çayyāni kalpeyaṁ | .

7. C °dhārayeyaṁ stṛṇa° BC °çayyā kalpa°. — 8. BC °raṁ aha° B °rem | prā° C °dhārayeṣi ṣi° sīne pi ça° BC °çayyā ka°. — 10. C °gavān pravṛ° harati | sārddhatrayodaçabhir bhikṣu° B °bhikṣuçata° to | tadā rā° C °ṣhito bhagavato dūto anu° B °dūtā anu°.

12. C °mpito bhagavato de° B °mpitā | bha° BC °devamanu° B °jñātim pi bha° C °jñātiṁ pi bha° kaṁpayatu B °kampantu | . — 13[1]. B °deyya | taṁ° C °deyyā taṁ°. — 13[2]. C °prāptaḥ bha° B °pā | bha° C °rvasya ca jñā° B °ritaṁ bha°. — 15. C °samayejño kālaṁ°.

16. C bhagavān cchanda° dāyīm āma° BC °yati pra°. — 17[1]. BC °tha | cchanda° B °kāladā° B °dāyī te vayaṁ ca rā° C °dāyī te°. — 17[2]. C te vayaṁ rā°. — 17[3]. BC rājño ça° B °deyya | taṁ° C °deyyā taṁ kuryyātha | . — 18. B °nti nāpyetra° C °tra nāpito kāṣāyāṇi yeṣi° B °kāṣāyāṇi ye° tā pravrājiyāmaḥ° C °vrajiyāmaḥ te bha° ettate | āhansu pra° B °ettato āhamsuḥ pra°.

येहि प्रावृता प्रव्रजेयाम: ते भगवन्तमनुवर्तन्ता आहन्सु: ॥ प्रव्रजिष्यामः भगवन् ॥ ते दानि भगवता एहिभिक्षुकाय आभाष्टा ॥ एतच भिक्षव: छन्दककालोदायी चरथ तथागते ब्रह्मचर्यं ॥ तेषां दानि भगवता एहिभिक्षुकाये आभाष्टानां यं किंचिद् गृहिलिंगं गृहिध्वजं गृहिगुप्ति गृहिकल्पं सर्वं समन्तरहितं त्रिचीवरा च प्रादुर्भूता सम्भूतं च पात्रं प्रकृतिस्वभावसंस्थिता च केशा ईर्यापथो च सानं संस्थिहे तद्यथापि नाम वर्षशतोपसम्पन्नानां भिक्षूणां एषा आयुष्मन्तानां छन्दककालोदायिनां प्रव्रज्या उपसम्पदा भिक्षुभावो ॥

आयुष्मां उदायी भगवन्तमाह ॥ भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता भगवती तपोवने दुष्करं चरन्तस्य यशोधरापि भूमं आहारमाहरेसि प्राकृतानि च वस्त्राणि धारेसि राजारहाणि शय्यासनानि उत्सृज्य तृणसंस्तरके सेय्यां कल्पेसि ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव यशोधरा मम अनुव्रता ॥ अन्यदापि यशोधरा मम अनुव्रता ॥ भिक्षू आहन्सु: ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने अन्यतरस्मिं अरण्यायतने श्रिरिप्रभो नाम मृगो प्रतिवसति प्रासादिको दर्शनीयो सुसंस्थितशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि पादेहि अंजितेहि अक्षीहि पंचशतमृगयूथं परिहरति ॥ तस्य दानि मृगराज्ञो अग्रमहिषी । सा तस्य प्रभावानुरक्ता अनुव्रता च ॥ तेन मृगेण मुहूर्तमपि वि[177 b]नाभावो न भवति ॥ अपरो च भीलको नाम लुब्धको । तेन तहिं अरण्यायतने मृगाणां

1. C °shyāma bha° BC °gavan te dā°. — 2¹. C °vato etarahiṁ bhi° B °tā etarahi bhi° BC °shṭā e°. — 2². C etad bhikshu° B etarahi bhi ° tha | tathā°. — 3. C °vato etad bhikshu° B °vatā etad bhikshu° BC °grihiliṅgaṁ grihidhvajaṁ grihiguptiṁ griha(C °hi)-kalpaṁ° C °hitaṁ varā ca prāduridhitāḥ | saṁbhakaṁ ca pā° B °tā saṁbhakaṁ ca pā° C °traṁ ca prakṛ ° çā iryyāpathe ca sā° BC °sātaṁ saṁsthiho tadya ° topasaṁpannā° C °bhikshuṇāṁ° BC °esha āyu° B °udakālo° C °loddāyināṁ pra° BC °upasampodo bhi° B °bhāvī | .

8². C °pavanechkaraṁ varanta ° rāpi bukham āharam āharo° B °khaṁ āharam āhare° C °prāvṛtā ° hāṇi çayyāsa ° ke çeyyaṁ ka° B °seyyaṁ ka°. — 10. C bhikshu bha° BC °pṛcchati | .

11². C na hi bhi ° rahim evaṁ ya° BC °dharāye ma°. — 12. B °vratā bhi°. — 13¹. C bhikshu ā°. — 13². B anyavadāpi°. — 13³. BC °kshavo bhū°. — 15. B °bhivo a° C °smiṁ araṇyāyata° B °sati | prā° BC °pāyehi aṁ° B °tehi akshihi paṁ°.

17. B °mahishi sā ta°. — 18¹. C °tasya çiriprabhasya prabhā° B °rakto anuvra° BC °tā ca te°. — 18². C °muhurttam api vināthi nā bha° B °vināthi na bha°. — 19¹. B °bdlako ūna°. — 19². B tena tahiṁ ° occhrito ye çi°.

पाशा ओड्डिता ॥ सो शिरिप्रभो तेन महन्तेन मृगयूथेन संपरिवारितो तहिं अरण्यायतने चरमाणो बद्धो ॥ सर्वे च मृगा च मृगी च मृगराजं बद्धं दृष्ट्वा पलाना एका मृगी या तस्य मृगराज्ञो भक्तिमन्ता च अनुव्रता सा स्थिता न पलायति । सा च मृगी शिरिप्रभं गाथयाध्यभाषे ॥

विक्रमाहि शिरिप्रभा विक्रमाहि मृगाधिप ।
पुरा सो लुब्धको एति येन सो पाशो ओड्डितो ।
छिन्दे वारत्रकं पाशं न रमिष्यं त्वया विना ॥

अथ भिक्षवो शिरिप्रभो मृगराजा तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

विक्रमामि न शक्नोमि भूमौ पतामि वेगितो ।
दृढो वारत्रको पाशो पादं मे परिकर्तति ॥
रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्यसि तुवं भद्रे अन्येन पतिना सह ॥

अथ खलु भिक्षवः सा मृगी तं मृगराजं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्याम्यहं त्वया सार्धं अपि अन्यासु जातिषु ॥
तेषां च विलपन्तानां श्रुत्वान च विकन्दतां ।
लुब्धको तत्र सो गच्छि पापकर्मा सुदारुणो ॥

सो दानि मृगराजा तं पश्यति लुब्धकं तदा दूरतो एव आगच्छन्तं शूर्पं पाण्डुरेहि

1. C so pi çi ° bho tena mahānte ° rumāye mahatā tahiṁ pāçena baddho | B °māṇa mahatā mihato tahiṁ raṇyāyatane caramāṇe baddho sarve°. — 2. B °jaṁ ca taṁ dṛi° C °shṭvā palānāḥ | e ° ktimantā ca anuvrato ca sā sthitā na palāyati | . — 4. B °gāthādhya° C °gāthāye adhya°. — 5. BC °prabho vi° C °dhipaḥ | .
6. B puro so lu° C °ko eṇye te pāço o° B °eṇye te so pāço droḍḍi(?)to cchi°. — 7. C cchindavālaḍakaṁ° B °cvaḍakaṁ pāçena ra°. — 8. C °thāye pra°. — 9. C vikramāmi na çaknoti bhūmmu patitāni vegatau || B °mau patāmi ve°. — 10. C °vālatrako pāço pādaṁ mu pa°.
11. B °ṇīyāṇyaraṁṇyāni° C °nyaraṁṇyāni pa°. — 12. BC ramishyati tu°. — 13. C °gī mṛiga°. — 14. B °nyaraṁṇyāni pa°. — 15. B ramishyā ° tāsu te°.
16. BC teshāṁ ca vila(C °ra)ntā ° tvāna krandanto lu°. — 17. B °ko | ta°. — 18. C °rājā taṁ lubdhakaṁ ca so paçyati | durato evaṁm āga° B °dā | dū° C °ktākaṁ pu° B °kiākshaṁ | pu° C °shāvishādaṁ ° raṁ ca dṛishṭvā punas tāṁ mṛi ° thāye pra° B °gāthā pra°.

इमेहि एकार्थं पुष्पवादस्सं नीलाम्बरधरं दृष्ट्वा च पुन तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

अयं सो लुब्धको एति कृष्णो नीलाम्बरप्रावृतो ।
यो मे चर्मं च मांसं च छिन्दित्वा मह्यं हनिष्यति ॥

तस्याविदूरे सा मृगी येन सो लुब्धको तेन प्रत्युद्गम्य तं लुब्धकं गाथाये अध्यभाषे ॥

संस्तराहि पलाशानि असिं आवृह लुब्धक ।
मम पूर्वं वधित्वान पश्चा हिंसि महामृगं ॥

अथ खलु भिक्षवो तस्य लुब्धकस्य एतदभूषि ॥ मम दूरतो एव मृगा दृष्ट्वा पलायन्ति अदर्शनं गच्छन्ति इयं पुनर्मृगी अतीव अनुरक्ता आत्मत्यागं कृत्वा अभिमुखी आगच्छति नैषा भायति नापि पलायति ॥ सो दानि लुब्धको तस्या मृगीये विनयं दृष्ट्वा विस्मित आश्चर्यं प्राप्तो । यादृशी इयं मृगी । अस्माकं न ते गुणाः ये एतेषां । न ते तिरश्चा येषां इमं एदृशं [178a] गुणमाहात्म्यं एदृशा दृढचित्तता एदृशा कृतज्ञता एदृशा च अनुरक्तता मृगतुण्डकेन आहारं पर्येषन्तो वयं तिरश्चा ये वयं एदृशं महात्मानं मृगं उपघाता नाम हेठां उत्पादेम । मा संहेथ्य एतं मृगं पाशतो ॥ सो दानि लुब्धको तां मृगीं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

न मे श्रुतं वा दृष्टं वा यं मृगी भाषति मानुषं ।
त्वं च भद्रे सुखी भोहि मुंचामि ते महामृगं ॥

तेन दानि लुब्धकेन सो शिरिप्रभो मृगराजा पाशबद्धो मुक्तो ॥ सा दानि मृगी तं

2. B °prākṛite |. — 3. C °carma ca māṃsaṃ ca cchiṃditvā° B °māṃsaṃ ca cchiṃditvā°. — 4. C tasyāddhādā°. — 5. B saṃstarā° C saṃstarehi pa° °siṃ āha vriha lubdhako | B °āvriha lu°.

6. BC °na paçyā hiṃ°. — 7¹. C °bhikṣavaḥ ta° kasyaitad a°. — 7². C °to evaṃ mṛ° B °yanti | ada° °gī | ati° BC °nuraktā ā° °ti naiṣa bhā° C °bhāṣati nā°. — 9. B °gīye ca naiyaṃ dṛ° C °gīye ca neyaṃ dṛ° °smito âçcaryya yādṛ° B °smitaṃ âçcaryaṃ yādṛ°. — 10¹. BC °gī a°. — 10². B °ṇāḥ | ye eteṣāṃ na te° C °ṇāḥ yaiteṣāṃ na°.

11. C na ete tiracchā yeṣāṃ imaṃ edṛça | gu° B °çaṃ | guṇamāhātmyaṃ edṛçā dṛḍha° C °cittāto edṛçā kṛtajñatāto edṛçā ca anuraktā | mṛ° B °raktā mṛ° BC °raṃ paryyeṣanta° B °cchāyāṃ va° C °cchāyaṃ va° BC °yaṃ edṛçā mahātmanaṃ mṛ° B °mṛge upaghātā° C °mṛgaṃ upaghayanto nāma heṭhāṃ° BC °demu mā va°. — 13. BC °mṛgaṃ pāçato |. — 14. B °ko tāṃ mṛgīṃ°. — 15. B °dṛṣṭaṃ vādya mṛ° C °dṛṣṭaṃ vā adya mṛ° °ṣanti mānuṣīvācaṃ | B °nuṣīvācaṃ |.

17¹. B te ca dā° BC °kena sā çi° C °baddhaḥ mukto pāçā°. — 17². C pāçādāni °jātaḥ lubdha°.

मृगराजं मुक्तं दृष्ट्वा आत्तमना प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता मुण्डकं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

एवं मुण्डक नन्दाहि सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथाहं अद्य नन्दामि दृष्ट्वा मुक्तं महामृगं ॥
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूणमन्तिके ॥
ते स्कन्धा ते च धातवः तानि आयतनानि च ।
आत्मानमधिकृत्य भगवानेतमर्थं वियाकरे ॥
अनवरागस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
शिरिप्रभो अहं आसि मृगी आसि यशोधरा ॥
आनन्दो मुण्डको आसि एवं धारेथ जातकं ॥
एवमिमं अनुपरीतं बहुदुःखं
उच्चनीचचरितं इदं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

समाप्तं शिरिप्रभस्य मृगराजस्य जातकं ॥

अथ बोधिसत्वं दानि उरुविल्वायां तपोवने नद्या नैरंजनायास्तीरे दुष्करचारिकां चरन्तं मारो पापीयां उपसंक्रम्य वदयति ॥ किं प्रहाणेन करिष्यसि अगारमध्ये वस । राजा भविष्यसि चक्रवर्ति । महायज्ञानि च यजाहि अश्वमेधं पुरुषमेधं सोमप्रासं निरर्गडं पद्मं पुण्डरीकं च । एतानि यज्ञानि यजित्वा प्रेत्य स्वर्गेषु मोदिष्यसि बहु च पुण्यं प्रसविष्यसि । प्रहाणं च दुष्करं दुरभिसंभवं अन-

3. B °bdhako nandā°. — 5. C °nivyasa bha° B °nivāsa bha°.
6. B °ṇi | çā° C °bhikshuṇa santike | . — 7. BC °dhātava tāyyāyata°. — 8. B ātmānadhi° C °m adhikṛi° BC °rthaṁ vyākare | . — 9. B anarāgra°. — 10. C °prabhaṁ ahaṁ āsī mṛi° B °dharāḥ ā°.
11. BC ānanda la° C °āsī e° B °āsi | e° kaṁ e°. — 12. C evaṁm imaṁ° BC °duḥkha uccanīcacaritaṁm idaṁ°.
16. C iti çrīmahāvastune çiri° kaṁ samāptaṁ | . — 17. B °satva dā° C °satvo dā° B C °ni nluvi° C °m nadyāṁ nai° nāyāṁ tīre du° pīmāṁ upa° B °yati kiṁ pra°. —
18. B °hānena ka° madhyāvasā | C °vasāhi rā°. — 19¹. C °shyati ca° BC °rtti ma°. —
19². C °rushamedhaṁ gomedhaṁ so° BC °rikaṁ ca etā°. — 20. C °rgeshu ālishyasi bahuṁ ca puṇyaṁ praçavi° BC °vishyasi pra°.
21. B °saṁbhu(su °ṇu)ṇaṁ° C °bhuṇandi ana° rihāni bra° B °visam | .

वहपुण्यपारिहाणि ब्रह्मचर्यवासं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ नाहं पापीमं पुण्येहि अर्थिको ।

रमणीयान्यरण्यानि वनगुल्मां च पश्यिय ।
उरुविल्वाय सामन्ते प्रहाणं प्रहितं मया ॥
परिक्राम्य व्यायमन्तं उत्तमार्थस्य प्राप्तये ।
नमुचि करुणां वाचं भा[178b]षमाणा इहागमत् ॥
कृशो त्वमसि दुर्वर्णो सन्तिके मरणं तव ।
संहर महाप्रहाणं न आशा तुह्य जीविते ॥
जीवितं ते हितं श्रेष्ठं जीवन्पुण्यानि काहिसि ।
करोहि पुण्यानि तानि येन मेत्य न शोचसि ॥
चरन्तेन ब्रह्मचर्यं अग्निहोत्रं च जुह्वता ।
अनन्तं जायते पुण्यं किं प्रहाणेन काहिसि ॥
दूरं आशा प्रहाणस्य दुष्करं दुरभिसंभुणं ।
इमां वाचां भणी मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ॥
तं तथा वादिनं मारं बोधिसत्वो अभाषत ।
कृष्णबन्धु पापीमं नाहं पुण्यार्थिको इहागतः ॥
अणुमात्रैः पुण्यैः अर्थो मह्यं मार न विद्यति ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं तां मार न वक्षसि ॥
नाहं अमरो ति मन्यामि मरणान्तं हि जीवितं ।
अनिवर्तं गमिष्यामि ब्रह्मचर्यपरायणः ॥

1[1]. C °mtra â°. — 1[2]. BC °rthiko ra°. — 3. B °gulmâṅga pa°. — 4. BC °nte me prahâ°. — 5. BC nadînairañjanâ parikrâmya dhyâyantaṁ u°.

6. BC °ṇâṁ vadâṁ(B °ri) âha | samânante ihâgamaṁ | (C °maṁ) kri°. — 7. B krisho tva° C krisho ca âsi du° BC °durbalo ai° C °ntime mara°. — 8. B °hara prahâṇaṁ nâ â° C °prahâṇaṁ no âsâ tu°. — 9. C °vitan te hi° BC °çreshṭaṁ puṇyâ° C °ṇyâni ca sakamihi karo°. — 10. BC °roti pu° C °yena yena pratyekena çocitavyaṁ çocasi | B °pretye na çocasi | .

11. B prakarantena te bra° C prakaronti na te bra °traṁ ca hujuhvatah | B °hvato | — 13. B duraṁ â° C duraṁ gamâsâ pra° B °bhibhu(ou °gu)ṇaṁ | . — 15. BC °dâdinâṁ° C °niṁ ya mâ° shataḥ | .

16. C °shṇabandhu ca pâ° BC °pîmâṁ nâ° C °ko iha | âgato a° B °ko iha âgataḥ | — 17. C aṇumâtrair puṇyaiḥ artha ma° BC °hyaṁ na vi° B °dyati ye°. — 18. C teshâṁ narthe° B °shâṁ na artho° C °tâṁ ca mâra vindjitâ | B °mâra vinmi | . — 19. C °ti a-nyâpi(?) mara° B °ṇyâni mara° BC °ṇântahiṁ(C °hiṁ ca) ji°. — 20. C °vartta gami° B °carye parâyaṇaḥ mati°.

नदीनामपि श्रोतांसि अयं वातो व शोषयेत् ।
किं मम प्रहितात्मस्य शोणितं नोपशोषये ॥
शरीरं उपशुष्यति पित्तं श्लेष्मं च वातजं ।
मांसानि लोहितं चैव अवजीर्यंतु सांप्रतं ॥
मांसेहि क्षीयमाणेहि भूयो चित्तं प्रसीदति ।
भूयो स्मृति च वीर्यं च समाधि चावतिष्ठति ॥
तस्य चैवं विहरतो प्राप्तस्य उत्तमं पदं ।
नायमत्र चातं कायं पश्य सत्वस्य शुद्धतां ॥
अस्ति छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यति ।
नाहं तं पश्यामि लोके यो प्रज्ञाणातो वारये ॥
. . . . ।
एषो सत्वो प्राणहरो धिग्ग्राम्यं नो च जीवितं ॥
तस्मा स्मृतिमन्तो सन्तो संप्रजानो निरोपधिः ।
. . . . ॥
एषो हं च परं चित्तं भावयित्वान योधने ।
बलेन बलं भिन्दित्वा अनुष्ठेयमनुष्ठितो ॥
अहं बोधितरोरूर्ध्वात् अप्राप्ते अमृते पदे ।
दृष्ट्वा नमुचिनो सेनां सन्नद्धामुत्सृतध्वजां ॥

1. C nadînâm api çrotânsi ayaṁ vâtâ praço°. — 2. B °hitatvasya çoṇi° C °hitâ tasya çoṇi°. — 3. B °patushyanti pi° C °shyanti pi° shmaṁ vâta° B °shmaṁ ca mâsaṁ°. — 4. B mâṁsâni ca | avajîryatu mâṁso° C °caivaṁ avajîryaṁtu saṁpratam | . — 5. C °nse hṛidayamâne bhiyâ vittaṁ pra° B °nsehi hṛidayamânnehi ca | bhûyâ cittaṁ prasîdanti bhûyâ smṛi°.

6. BC bhûyâ smṛitiṁ ca vîryya ca (B °ryyayaṁ |) samâdhiṁ câ° B °shṭhanti ta°. — 7. C tasya ca evaṁ vi° B °virahitaṁ | prâptyasmâttame nâya° C °ptasya utta°. — 8. C nâyaṁ ato kshetaṁ kâ° B °m atre kshata kâyaṁ | yasya sa° C °yaṁ yasya çuddhasya satvatâṁ | B °ddhatâṁ asti°. — 9. B °vîryâ ca pra° C °ryyaṁ pra°. — 10. C °ṇâta dhâraye | B °ṇâto dhâraye | BC °ye | eso°.

12. B eso saṁjaṁ parihare dhigamya so cajîviddhi sujîvitaṁ | C eso saṁjaparihare dhigamasya so jîvati sujîvitaṁ | . — 13. BC tasya smṛi° C °smṛitimano santo prajâ° BC °jânasya smaliptati ni(C °pâni ti)ropadhiḥ | eso°. — 15. C °yitva ca yo dharasyâ cakuevana bhi° B °tvâna ca yo dharasya bala°.

16. C °tvâ cânushṭeya ahaṁ° B °anushṭeya ahaṁ°. — 17. B °dhashṭât | aprâ° B C °mṛitapade(B °da)smiṁ çitibhâve(C °vaṁ) dṛi°. — 18. C °taçitadhvaṁjâṁ BC °jâṁ ya°.

युद्धाय प्रतियास्यामि नाहं स्थानार्थमुपाविशि ।
नाहं निवर्तिष्यामि सेनां ते अनुपूर्वशः ॥
कामा ते प्रथमा सेना द्वितीया अरति उच्यति ।
तृतीया क्षुत्पिपासा च चतुर्थी तृष्णा उच्यति ॥
पंचमा स्त्यानमिद्धं ते षष्ठी भीरु प्रवुच्चति ।
सप्तमा विचिकित्सा ते मानम्रक्षो भोति अष्टमा ।
लोभो ति श्लोको सत्कारो मिथ्यालब्धो च यो यशो ॥
एषा नमुचिनो सेना सन्नद्धा उच्छ्रितध्वजा ।
प्रगाढा अत्र दृश्यन्ते एके श्रमणब्राह्मणाः ॥
न तामशूरो जयति जित्वा वा अनुशोचति ।
तां प्रज्ञाय ते भेत्स्यामि आमपात्रं व अश्मना ॥
वशीकरित्वान ते शल्यं कृत्वा सूपस्थितां [175b] स्मृतिं ।
आनन्त्यवीर्यो विहरन्तो विनेष्यं श्रावकां पि तु ॥
प्रमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुर्मेधिनो जना ।
गंसामि ते अकामस्य यत्र दुःखं निरुध्यति ॥
तस्य शोकपरीतस्य विनाशं गच्छि उच्छ्रिति ।
ततश्च दुर्मनो यक्षो तत्रैवान्तरहायिषा ॥

यथा बोधिसत्त्वो संप्रज्ञानं मृषावादं भयभीतो संप्रज्ञानमृषावादमेव विजुगुप्स-

1. BC °ddhāya pra(B °pra)tyayācyāmi | nāhaṃ° B °sthānārthāya vishyo taṃ nā° C °sthānārthaṃ visho(?) tan nā°. — 2. BC taṃ (C tan) nāhaṃ ni° C °vartiayishyā° B °senā te a° BC °mḥ kā°. — 3. BC °thamaṃ se° C °tiya āyati vucyati | . — 4. C °pāçā catutthīṃ kṛishnā pravucyati | B °sā cato°. — 5. C °mā syānam i° shṭhithirūpānandati | B °pramudita | .
6. C °te nāma artho bhoti se | ashṭamā lā° B °shṭhamo lo°. — 7. BC lobho(C lābhā) ti loke satkā° C °thyāndulabdho° B °thyālabdho°. — 8. B °shā munino se° C °shā munināsenāṃ sannaddha u° BC °jā pra°. — 9. C °gāḍha na dṛi° B °ḍhā ca na dṛiçyante dhūtā a° C °nte dhūtā | e°. — 10. BC na taṃ āçuro jāyati jitvā vā nanu°.
11. BC tatraṃ pra° B °bhetshmi ā° C °traṃ ca a° B °traṃ ca abanā | . — 12. B C °ritvāna ça° C °tvā supasthitā smṛi°. — 13. B °ryo virahanto vine° BC °kāṃ pi (C °kāṃ ca pṛitho prasādam anu° (*les vers 14 et 15 sont répétés dans les deux manuscrits; nous désignons la répétition par b et c*). — 14. BC prasāda° c °mādo anu° BC °yujyati | bā° b °yujyanti bāla du° Cc °bārā du° BC °dhinā jano gaṃ° c °dhinā janā | . —
15. Cc °kāmakāmaya ya°.
16. B °ritasya viṇā gacchoto sṛita | C °ritasya vināsā gacchito sṛitā | . — 17. B tato du° C °yakshā tatrai ° yitha | . — 18. C yadā bodhisatvo saṃprajānaṃ mṛishavādaṃ evaṃ vijugupsantaḥ ala° B °psanto | ala° C °se iti ca kāṃ prati° BC °dārikeṇem ālā° C °hṛidaṃ | tato paṃ° B °drsracgi(ca °rajñā ni° C °krānto sa°.

न्तो अलभित्वा च तां देवतां प्रतिक्षिपित्वा अनुसुखं औदारिकमाहारं अभ्यवहतो ततो पंचका भद्रवर्गीया निर्विद्य प्रक्रान्ताः ॥ समाधितो विशुद्धो श्रमणो गौतमो शैथिलिको बाहुल्लिको पुन औदारिकमाहारमभ्यवहते ॥

मारो पि पापीयां षड्वर्षाणि बोधिसत्वस्य दुष्करचर्यां चरन्तस्य पृष्ठतो पृष्ठतो समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी ॥ सो पि बोधिसत्वस्य षड्वर्षाणि अनुबद्धन्तो अलभन्तो वतारं अलभन्तो आलम्बणं अलभन्तो अभिनिवेशनं निर्विद्य प्रक्रान्तो ॥

यन्तत्र तत्र मारो न प्रसहे मार्षतो व हिमवन्तं ।
तं मृत्युराजप्रणुदं पूजयति सदेवको लोको ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ मोक्षाभिप्रायेण भगवता दुष्करं चीर्णं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतर्हिं एव मये मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे शाकुनिको शकुना निगृह्णीय अरण्यायतनेषु जालेहि च पाशेहि च पंजरेहि च उपरुध्य निवापेन पानीयेन च पोषिय पोषिय बहुबहूनि कृत्वा इष्टेन अर्घेन विक्रीणाति ॥ तहिं अपरो शकुन्तको गृह्णीयान पंजरे उपरुद्धो ॥ सो दानि शकुन्तको पण्डितजातिको पश्यति ये ते शकुन्तका पूर्वं प्रक्षिप्ता पंजरे निवापपुष्टा बहुबहू ते अनेन क्रिणिय ततः पंजरेहि कड्ढियन्ति ॥ सो पश्यति शकुन्तको पण्डितजातिको । न एष अस्माकं शाकुनिको हितकामताये निवापं वा पानीयं वा देति अर्थहेतोः एष अस्माकं निवापं वा उदकं वा देति । यदा बहुबहू भवेत्सुः ततो इष्टेन अर्घेन विक्रीये-

2. C °çravaṇo° BC °huliko pu° C °punaḥ au°. — 4. C °pīnāṃ ṣha° C °caryā ca° BC °sya prishṭhato ca prishṭhato samanubaddhas(C °ddhaḥ) avatārārthī avatā(C °vārā)raṃ ga° B °shī so pi bo°. — 5. C °ddhanto alabhanto ālaṃmbaṇaṃ alabhanto abhi° B °nto ārambaṇaṃ alabhanto abhinivive°.

8. C yaṃ ca tatra ta° he mārṣā vā hi° B °to yā himavantaṃ taṃ mṛ° C °vanta taṃ mṛ°. — 9. B °rājaṃ prajā° C °rājaṃ pranūdaṃ prapā° BC °devaloko ‖. — 10¹. C °n ābhataḥ ‖. — 10². C °raṃ cīrṇaṃ ‖. — 10³. C *omet cette phrase et la suivante.*

11². C bhikshu ā°. — 11³. C °gavaṃ ‖. — 12². C °kshavaḥ bhā°. — 13. C °dhvāne na° B °de çaku° BC °ko çakune nigrihaṇya a° C °jālesu jālehi ca pā° BC °pañjalehi ca panidāyena pānī° C °nīyena ca shoshiya va°. — 15. C tahi apa° BC °pañjare u°.

16. C °ptā pañjale ni° BC °taḥ pañjalehi° B °kaṭṭiniyantīti so pa° C °kaṭṭipariyanto so pa°. — 18¹. B °ti ǀ saku° C °ti çaku ° tiko naisha a° B °tiko na e°. — 18². C °ntike hitakamatā° B °heto esha°. — 20. BC °bhavetsuḥ(C °tsuḥ ǀ) tato° C °vikrāmayeṃsuḥ tad a° B °vikrāyetaṃ tad a°.

[179b]ष्णुः । तदहं तथा करिष्यामि यथा मे न कोचित्क्रीणिष्यति अधिकारं पि ने अलभमानो न कोचि गृह्णीष्यति ॥ तत्तकं आहारं करिष्यामि यथा नैवं वड्डीभविष्यामि न वा मरिष्यामि ॥ सो दानि तत्तकं आहारं परिभुंजति उदकं तत्तकं पिबति यथा नैव वड्डीभवति नापि मरति चापि ॥ पुरुषो शकुन्तकानां क्रयिको आगच्छति ॥ ततो सो शकुन्तको तस्य पंजरस्य द्वारस्य अग्रतो एकान्तिष्ठति ॥ सो शकुन्तक्रयिको पुरुषो हस्तं पंजरे प्रक्षिपित्वा तं शकुन्तकं परामृशति न च तंमात्रं हस्तेन गच्छति उत्तोलेति न च गुरुको ॥ ततः पंजरातो एकान्तेन कृत्वा अन्ये वड्डुवड्डा शकुन्तका गुरुका ततो निलयं गृह्णति । तं शुष्कशकुन्तको ति ग्लानको ति कृत्वा न कोचि तं गृह्णाति ॥ सो पि शाकुन्तिको पश्यति । भवितव्यं स एष शकुन्तको ग्लानो ति यदा एषो ग्लानभूतो मुक्तो भविष्यति ततो निवापं च बहुतरकं भुंजिष्यति उदकं च बहुतरकं पिबिष्यति । ततः वड्डीभूतो समानो विक्राष्यति ॥ मा एषो अन्यानपि शकुन्तकां ग्लानां करिष्यति संसर्गेन पंजरातो निष्कुट्टिय वाह्यतो पंजरस्य अर्त्तीयति पाटियेकं निवापं लभति पाटियेकं पानीयं लभति यं वेलं वड्डो भविष्यति ततो विक्रायिष्यतीति ॥

सो पि पण्डितो शकुन्तको तस्य शाकुन्तिकस्य विश्वसेसि । यं वेलं सो शाकुन्तिको तं पंजरद्वारं मुंचति शकुन्तकानामर्थाये निवापस्य वा अर्थाये उदकस्य वा ततः सो शकुन्तको अपयातो न तं पंजरं प्रविशति । यं वेलं सो परोक्षो भवति

1. BC °yathâ me na kvacin krîṇi(C °ṇ)ṣhya ° kâyaṁ pi° B °pi te me ala° C °alamâne na kvacid grihṇishyati ‖ B °mâno koci grihṇishyati ‖. — 2. C °yaṁ karishyâmaḥ ya° B °vaṁ vaḍḍikarishyâmi na vâ ma°. — 3. BC °ni tan tathâ âhâraṁ tathâ âhâraṁ paribhuñjanti (B °nti |) u° C °dakaṁ ca tattavyaṁ ca pibati | tathâ nai° B °bati | ya° C °rati | yo pi pu° B °câpi pu°. — 4. C °nâṁ kvâpiko â°. — 5[1]. BC °jalasya dvâ°. — 5[2]. C sâ çakuntako kra° BC °jale prakshi ° râmiçati(B °ti |) na ca tâmâtam(B °taṁmâtaṁ) haste° C °uttareti na ca gu° B °ttoreti na ca guruko ta°.

7. B °jalâto e° C °rukâ tataḥ nilayaṁ grihnati ‖ B °grihnanti | . — 8. C °tvâ na kvaci taṁ gri° BC °grihnâti ‖ . — 9[1]. C sâpi çâkuntika pa° B °çyati bha°. — 9[2]. B °vyaṁ | sa esha kunta° C °vyaṁ | saisha çakuntako glânâ ti yadâ eshaḥ aglâ° B °sha aglâna° BC °vishyati | tato ni ° hutara(C °raṁ)kaṁ ca bhavishyati | tataḥ va° (l. 11. *Conf. les variantes de la phrase* l. 12 *où sont transposés les mots* udakaṁ *etc. jusqu'à* pibishyati).

11. BC °vaṭṭibhû ° mâno vi° C °krâmasya° BC °ti mâ e°. — 12. C °kuntakânâṁ glâ° BC °rishyati(B °ti |) udakaṁ ba(C °ca)hutarakaṁ pibishyati | saṁsa° C °saṁsargato pañjalenâ tikuṭṭi° B °râto nishkuṭṭiya vâjyâ(ou °hyâ)to pañjarasya artîyati pâṭiyakaṁ ni° C °rasya vaṭṭiyakaṁ pâṭiyati nivâpaṁ labhyati pâṭiyakaṁ pâniyaṁ labhyati yaṁ ve° B °ṭiyakaṁ pâni° BC °laṁ vaḍḍo bha° C °bhavati tato vikrâmâshyatîti | . — 15[1]. B °ko tasya çakuntasya vi° C °viçvaṁbhati | . — 15[2]. B °pañjaraṁ dvâ° C °nâm arthâya nivâpasya arthâya u° B °ni–sya sâ arthâ° BC °pyanâye ca taṁ pañjara(C °rakaṁ) pra°.

17. BC °vati | ta° C °taṁ pañjarakaṁ praviçati pi nishkramiti ya° B °çati ya°.

ततो स्वयं तं पंजरं प्रविशति । यदापि पंजरकातो निष्क्रमितुकामः भवति ततो स्वयमेव निर्धावति । तं न कोचि ग्लानको ति कृत्वा निवारेति ॥ सो दानि शकुन्तको तथा दुर्बलशरीरो यथा ततो पंजरातो अद्वारेणापि प्रविशति विनिष्क्रमति पि ते पि तं शकुन्तको ग्लानको ति कृत्वा उपेक्षन्ति ॥ सो दानि यं वेलां जानति का विश्वस्ता मम एते शाकुनिका ति बहुतरकं च निवापं चरति बहुतरकं च पानीयं पिबति याव शक्यं पलायितुं [180a] दूरं उड्डीयितुं ॥ सो दानि यं वेलां समुत्साहीभूतो अयं मे कालो पलायितुं ति सो तस्य पंजरस्य उपरिं स्थित्वा ताये वेलाये तेषां शकुनकानां पुरतो इमां गाथां अध्यभाषे ॥

नाचिन्तयन्तो पुरुषो विशेषमधिगच्छति ।
पश्य चिन्ताविशेषेण मुक्तो स्मि च स्वबन्धनात् ॥

सो शकुन्तको एतां गाथां भाषित्वा ततो शाकुनिकस्य गृहातो उत्पतित्वा पुनः अरण्यं गतो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन शाकुनिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो शाकुनिको अभूषि ॥ तदापि मया एतस्य मारस्य शाकुनिकस्य पंजरातो मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

1. C °pañjakāto° BC °bhavati | ta° C °m evaṁ ni° BC °rddhāvati taṁ°. — 2b. C °na kvacit glāna°. — 3a. B °ni çakuntakas tathā° C °pañjalakāto adhvāreṇāpi praviçati nishkra° B °rāto addhāre° BC °kuntika glā°. — 4. BC °nati sa viçva° B °te çaku° C °nti tataḥ bahutarakaṁ ca nivāyaṁ carati bahutaraṁkaṁ ca pā° B °pipāti yāva çakya palā° C °yāvat çakyaya palā ° raṁ utpāḍituṁ | B °raṁ uḍḍiyituṁ so dā°.

6. BC °tadhibhū° C °le parāyituṁ | so ta° (*ce passage depuis* °so tasya° *jusqu'à* °gacchati (l. 9) *étant répété dans* C (*cf.* l. 10), *je désigne la répétition par c*) Cc °upari sthi° BCc °gāthā adhya°. — 9. B °cintanto pu°. — 10. C °shesa muto syaṁ me kālo paḷāyituṁ | so tasya° (*cf.* l. 6) mukto smiṁ ca saha° B °smi ca ba°.

11. C °utika gri ° syaṁ gataḥ || B °syaṁ yato || . — 13b. C °kshavo yu ° d anyas sa tenaḥ kāle ° ntako nāma abhū° B °shi nai°. — 15. C °kshavaḥ tena kā° B °vas te kā°.

16a. B anya so tena kā ° shi etad e°. — 17. C °kshavaḥ māro pāpimāṁ tena kā° B °māra pāpi° C °yena sā çā°. — 18. C tato pi ma° B °mokshabhi° C °prāyena du°. — 20. C iti çrīmahāvastuavadāne ça ° kaṁ samāptaṁ ||.

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ बुद्धविशेषिणा भगवान् शकुन्तभूतो मारस्य हस्तगतो वशगतो पंजरगतो मुक्तो ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि बुद्धविशेषिणा एतस्य मारस्य हस्तगतो वशगतो करण्डकगतो मुक्तो ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे परियात्रिका नाम नदी ॥ तस्या कूले अपरमालाकारस्य वनमालं । असौ दानि मालाकारो मालाकस्यैव तं वेलं वनमालमागत्वा पुष्पाणि उद्धिरित्वा पुष्पकरण्डकमादाय मालाकारशालातो निर्धावति ग्रामाभिमुखो च प्रस्थितो ॥ ततो च नदीतो कच्छपो उत्तरित्वा गोमयं भक्षयति तस्य मालाकारस्य अविदूरे ॥ सो तेन मालाकारेण दृष्टो । तस्य एतदभूषि । शोभनो मम अयं अद्य कच्छपो शोभिको भविष्यति ॥ तेन दानि तं पुष्पकरण्डं एकान्ते स्थपिय सो कच्छपो गृहीतो ॥ सो तं तहिं पुष्पकरण्डे प्रक्षिपति । तं च सो कच्छपो मानुषिकाये वाचाये आह ॥ [180b] इमाहं कर्दमम्रक्षितो ततो मयेतं पुष्पं कर्दमेन विनाशिष्यति । अत्र मे उदके धोवित्वा करण्डे प्रक्षिप । नेदं ते पुष्पा न विनाशिष्यन्ति ॥ सो दानि मालाकारो पश्यति ॥ शोभनो खलतं कच्छपो गच्छामि तं अत्र उदके धोवामि । ततो एषा पुष्पाणि न विनाशिष्यन्ति कर्दमेन ॥ सो पैतृकविषये शुण्ठिकापंचमानि अंगानि प्रसारेत्वा तस्य मालाकारहस्तातो भ्रष्टो ॥ तहिं उदके गाढो ताये नदीये अविदूरे तटमुद्दिश्य तं मालाकारं गाथाये आभाषति ॥

1². BC *garuda çakunta(C *atika)bhû* C *vaçagato pam*. — 2¹. C *buddhaviça *stagato vaçagato ka* B *vaçyagato ka*. — 3¹. C bhikshu â*. — 3². C *gavam ‖. — 4¹. C *kaham bhâ* B *kshavaḥ ati*. — 5. C *vo'tîta* B *pariyâtrikâ nâ * di ta* C *di kule a*.

6¹. C kule a* B tasya kule a * kâlasya vanamâlam asau dâ* C *mâlam asau dâ*. — 6². B *mâlâkâlo C *lâkâlo mâlâsyaivam tam ve* BC *lam mâlâkâra âpa* C *m uddhiriçya pushkaraṇḍa * kârito ni*. — 8. C tataç ca nadî* B *nadito ka * ddhahitvâ* C *mârakasya abhidû* BC *re so tam*. — 9. C *mârakâ* BC *shṭo ta*. — 10¹. C *tasyaitad abhûshi çobha*. — 10². C çobhanam mamâyam a*. — 10³. BC *hito so tam*.

11. BC *raṇḍam prakshi*. — 12¹. BC so ca tam ka*. — 12². C *mayam tam pu* B *shpam kadarmena vi*. — 13. B *kshipa tad a* C *kshipatat ‖. — 14¹. C ete pu* B *vinasyanti ‖ C *vinaçyanti ‖. — 14². BC *çyati ço*. — 14³. B *khalesyam ka* C *khaletam ka*. — 15. C tataḥ esho pu* B *esha pushpâni na vi* BC *çishyati ‖ kardamena nâ*.

16. BC mâ(C mâtâ)paitṛi* B *çunthikapam* C *cunthikapam* BC *camâni ca am*. — 17. C tahiṁm uda* BC *ke vaḍḍo tâ* C *diye abhidûre tvâtam uditvâ tam mârakâ* B *dûre tvâdamm uditvâ tam mâ* C *thâye adhya*.

निरामया पारिपालि कृषिकारणा च कूलेन शक्तितो ।
कर्दमकृतो सि मालिक धोविय पेलाय मां प्रक्षिप ॥

अथ खलु भिक्षवः स मालाकारो कच्छपं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

वङ्का मये संचितासु रात्रा विनष्टो वङ्को समागतो ।
तत्र तुवं भद्र कच्छप करण्डे मालकृते रमिष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवः स कच्छपस्तं मालाकारं गाथाये अध्यभाषे ॥

वङ्का तव संचितासु रात्रा विनष्टो वङ्को समागतो ।
मत्तो प्रलपसि मालिका तेने मुंचय भद्रकच्छपं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः पुनर्युष्माकं एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन भद्रकच्छपो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन कच्छपो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन मालाकारो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो मालाकारो अभूषि ॥ तदापि अहं एतस्य मालाकारस्य हस्तातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो । एतरहिं पि अहं एतस्य मारस्य विषयातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो ॥

समाप्तं कच्छपजातकं ॥

अपि च न भिक्षवः एतरहिं एव एतस्य विषयातो मुक्तो अन्यदाप्यहं एतस्य हस्त-

1. BC tiramaye páripálri(C °tri) kṛishyakáraṇá ca me ko(C °ká)lena çaktito ka°. — 2. B °like dhotipána pelâya pra° C °like dhoviyána mailâya prakshipato ‖. — 3. B °vaḥ sa máriká°. — 4. C °ká maya sandhitá° B °ye sandhitá ° jñá tigaṇe ka°. — 5. C tatra bhuvaṁ bha ° raṇḍa má° BC °lakṛite ramishyati ‖.
6. C °kshavo sa ka°. — 7. BC °ká tvaṁ sandhitá°. — 8. B °lapesi má° C °layapesi má ° tena bhuñjetha bha° B °bhuñjetha bha°. — 9ᵃ. C °la punar bhikshavo yushmá ° d anyo sa tena ká ° po náma a° BC °ahi nai°. — 10ᵃ. C °hetor ahaṁ°. — 10ᵇ. C °kshavo tena ká° BC °lena tena sayena ka°.
11. C anye so tena ká°. — 12ᵃ. C °hetor aha°. — 12ᵇ. C °sho sa bhi ° pimáṁ tena ká°. — 13. C tadápyahaṁ etasya márasya vishayáto hastá buddhi°. — 14. BC °málákárasya vi° C °ṇa muktaḥ ‖.
16. C iti çrímahávastunavadáne kaccha ° kaṁ samáptaṁḥ ‖. — 17. C °kshavo etarahiṁ evam eta° B °nyadámyahaṁ°.

गतो विषयातो प्रमुक्तो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानि [181ᵃ] समुद्रकूले महावनषण्डं नानावनषण्डेहि नानावर्णेहि वृक्षेहि पुष्पफलोपेतेहि उदुम्बरबहुलेहि उपशोभितं ॥ तहिं वानरो महान्तस्य वानरयूथस्य यूथपतिः ॥ सो तत्र वनषण्डे तेन वानरयूथेन सार्धं प्रतिवसति शान्ते प्रविविक्ते व्यडमृगपक्षिगणेहि निषेविते निर्मनुष्यचरिते ॥ सो च वानराधिपो तहिं समुद्रकूले महान्ते उदुम्बरवनवृक्षे शाखापलाशबहुले उदुम्बराणि भक्षयति ॥ ततो च समुद्रातो महान्तो शुशुमारो तं प्रदेशमागतो ॥ स तत्र समुद्रतीरे आसति । तेन वानराधिपेन दृष्टो ॥ तस्य शुशुमारं दृष्ट्वा कारुण्यं संजातं । कुत्र च तेषां जलचराणां समुद्रमध्ये पुष्पो वा फलो वा । यं नूनमस्य इतो हं उदुम्बरफलानि ददेयं ॥ सो दानि तस्य ततो उदुम्बरवृक्षातो बहूनि उदुम्बराणि पक्वानि वर्णसंपन्नानि रससंपन्नानि वृक्षतो पातेति निपतितनिपतितानि च उदुम्बराणि भक्षयति ॥ एवं शुशुमारो पुनःपुनो तं प्रदेशं तस्य वानरस्य समीपं आगच्छति ॥ सो तस्य वानराधिपो आगतागतस्य वृक्षातो उदुम्बराणि पातेति ॥ ते दानि उभये वानरो च शुशुमारो च परस्परस्य प्रियमाणा संजाता ॥ तस्यापि दानि शुशुमारस्य भार्या तं स्वामिं अपश्यन्ती उत्कण्ठयति ॥ भवितव्यं मम स्वामिकेन अन्या शुशुमारी प्रगृहीता । ततः सो मम मूलातो गत्वा ताये सार्धं वसति ॥ सा दानि तं स्वामिकं पृच्छति ॥ कहिं त्वं मम मूलातो गत्वा वससि ॥ सो तामाह ॥ समुद्रतीरे अमुकस्मिं उद्देशे महावनषण्डे तत्र मम वानरो मित्रो

1^{1}. BC bhikshu â°. — 1^{2}. C °gavâu ‖ . — 2. BC °vaḥ bhû°. — 3. C °kahavaḥ a ° dhvânaṁ sa ° hâvanakhaṇḍe nânâ° B °khaṇḍe nânâvanashaṇḍe nânâvarṇṇe ° phalepe ° mbarebahulehi | u ° taṁ ta°. — 4. C °ro amahânto vânara° BC °tiḥ so°. — 5. C °tra vanakhaṇḍe te° B °sharṇḍe te° BC °sati | çâ° B °nte prativikte he° C °nushye ca°.

6. B °kûle mahatâ udumba° C °kûle mahânte udumbaravanavṛkshe çâkhâpa°. — 8^{1}. B °mahanto° C °nte çiçumâ° B °mâve taṁ pra ° gato so ta°. — 8^{2}. C °drakû âsati. — 9^{1}. B °dṛshṭvo ta° C °dṛshṭvâ ta°. — 9^{2}. C °sya çiçumâ° BC °mânaṁ dṛ° B °jâtaṁ ku°. — 10^{2}. C kutra ca jala° B °tra ca te ° le vâ yaṁ nû°.

11. C °sya tato udumbarâto vṛ° C °pakvavarṇṇa ° grato yâni nipatitâni ca tâni u° B °grato yâti nipatitapatitâni ca tâni u° C °kshayanti ‖ . — 13. C evaṁ çiçumârâni punarpuno taṁ pra ° cchati ‖ . — 14^{1}. B °ṇi yâteti | C °pâteni | . — 14^{2}. C °maro ca çiçumâro rasya priyamânâ saṁjâtâḥ | B °mâro ca yasya priya°. — 15. C °ni çiçumâ° BC °rasya bhâryâ taṁ bhâryâ taṁ svâ° C °svâmi apa° B °miṁ aapaçyanti u° C °yanti | .

16. C °nyâ çiçumâ°. — 17. C tato so ma ° ye sârdhha â°. — 18^{1}. BC so dâ°. — 18^{2}. C kahi tvaṁ ma ° sati | . — 19^{1}. B so taṁ â° C so tam âhaṁsh ‖ . — 19^{2}. C °re amukasmiṁ u ° pena sadṛa â° B °na sahyo â° C °sâti | .

तेन सह आलापसंलापेन आसामि ॥ तस्या दानि शुशुमारीये एतदभूषि ॥ याव सो वानरो जीविष्यति तावदेषो मम स्वामि तहिं गत्वा वानरेण सार्धं आलापेन आसिष्यति । ततो तं वानरं मारापेमि तेन च मारितेन एषो मे स्वामिको न भूयो तं प्रदेशं गमिष्यति ॥ सा दानि शुशुमारी ग्लानकं कृत्वा आसति ॥ सो तां शुशुमारो पृच्छति ॥ भद्रे किं ते कृतं किन्ते दुःखं किन्ते अभिप्रेतं आख्याहि किन्ति देमि आणापेहि ॥ सा तं आह ॥ आर्यपुत्र मर्कटहृदय[181b]स्य मे दोहलो । यदि मर्कटस्य हृदयं लभामि एवं जीवियं अथ न लभामि नास्ति मे जीवितं ॥ सो तां आह ॥ प्रमादं करोहि कुतो इह समुद्रे मर्कटस्य प्रचारो यदि अन्यत्रापि अभिप्रायो जलचरे तव उपस्थापेमि ॥ सा दानि आह ॥ न मे अन्यत्र अभिप्रायो मर्कटहृदये अभिप्रायो तस्मिं उपस्थापेसि यदि इच्छसि मे जीवन्तीं ॥ सो तां पुनःपुनो संज्ञपयति ॥ प्रसीदाहि भद्रे कुतो इह उदकमध्ये मर्कटो ॥ सा दानि ॥ यो सो तव समुद्रकूले मर्कटो वयस्यो तस्य वयस्यस्य हृदयं आनेहि ॥ सो आह ॥ प्रमादं करोहि सो मर्कटो मम वयस्यो च मित्रो च कथं अहं शक्यामि तस्य हृदयमुत्पाटयितुं ॥ सा दानि आह ॥ यदि न शक्नोसि मम मर्कटहृदयमुपस्थापयितुं नास्ति मे जीवितं ॥ सो दानि शुशुमारो ताये शुशुमारीये सुष्टु उपगृहीतो समानो आह ॥ अहं जलचरो सो च मर्कटो स्थलचरो च वनचरो च यत्र चरति तत्र मम अगति । तत्कथं अहं शक्यामि तस्य मर्कटस्य हृदयमानयितुं ॥ यथोक्तं पण्डितेहि ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां दुवे शते ।
सहस्रं माया राजानां स्त्रीणां माया अनन्तिका इति ॥

1¹. C °ni çiçumâ° B °ahi yâ°. — 1². C yâvat so vâ° B yâva so vânaro jî° BC °svâmiṁ ta° B °rddhaṁ ‖ âlopena âçiṣyati |. — 3. C °raṁ âlâpeni te ° ṣyati |. — 4¹. C °ni çiçumâ°. — 4². B so taṁ çuçumâ° C so taṁ çiçumâraṁ pṛ°. — 5. C °dre kiṁ kṛi° BC °kṛitaṁ kin te duḥkhaṁ ti kin te abhi(B °aṁ)prentaṁ âkhyâmi kin ti de ° ṇayehi ‖.

6². C °ṭahṛidasya yasya me° BC °dophalo ya°. — 7¹. B yati ma° BC °dayaṁ labhâmi | e°. — 7². C so tâm âha ‖. — 8. C pramâdaṁ ka° B °kuto i° C °di anyesmiṁ abhi° B °bhiprâ jalacareshu ushammi | C °careshu yo upasthâpemi |. — 9¹. BC so dâ° B °ha na me a°. — 9². C °tra abhiprâyo ma °dayo me abhiprâyaṁ taṁ me u° B °hṛidayo abhiprâyo ta °vanti | C °vanti so°. — 10. C so taṁ punaḥ punaḥ saṁjñâpa° BC °yati pra°.

11¹. BC °ṭo sâ dâ°. — 11². BC °ni yo so ta°. — 11³. B °mukûle ma° C °to vayasya sayu vayasyandasya hṛi° B °syo sya vayasyasya hṛi°. — 12². C pramâdaṁ ka° B °tro ca athaṁ ahaṁ çakyaṁ ta° C °haṁ çakyaṁ | tasya hṛidayasya hṛi°. — 14¹. B sa dâ°. — 15¹. B °taṁ ‖ nâ ° taṁ so dâ°. — 15. C °ni çiçumâ° B °ye sushṭhu u ° no ‖ âha ahaṁ°.

16. C bhadre ahaṁ° B °sthalacalo ca vanacaro carati ‖ tatra ma° C °nacaro va so carati ‖ tatra ma° BC °gati tat ka°. — 17². BC °ṇḍitehi ça°. — 18. BC °mâyâ kshatriyâ° C °ṇânâṁ ca dve çate | B °ṇânâṁ dve çate |. — 19. BC sahasra mâyâ râ° C °jânâ strîmâyâ a° B °strî ca mâyâ anantikâ ‖ iti so°.

सा दानि तस्य शुशुमारस्य आह ॥ एते वानरा फलभक्षा फललोला तस्य वानरस्य अल्याहि । वयस्य एत्थ समुद्रपारे नानावर्णानि वृक्षाणि नानाप्रकाराणि पुष्पफलपिण्डभारभरितानि आम्राणि जम्बूनि च पनसानि भव्यानि च पालेवतानि च क्षीरकाणि च तिन्दुकानि पिप्पलानि च । आगच्छ तत्र त्वां नेष्यं नानाप्रकाराणि फलानि परिभुंजिष्यसि । ततो यदा तव हस्तगतो भवेय ततो तं मारित्वा हृदयं आनेसि ॥ तेन दानि शुशुमारेण अभ्युपगतं ॥ आनेष्यामि मर्कटस्य हृदयं प्रीता भवाहि न भूयो उत्कण्ठ करोहि मा परितप्याहि ॥

सो दानि शुशुमारो तां भार्यां च आश्वासेत्वा तं प्रदेशं गतो यहिं सो वनषण्डे वानराधिपो प्रतिवसति ॥ सो दानि तेन वानराधिपेन शुशुमारो दृष्टो । सो दानि वानरो तं दृष्ट्वा शुशुमारं प्रतिसंमोदित्वा पृच्छति ॥ वयस्य किं दानि सुचिरेण आगतो अस्मा[183ᵃ]कमवलोकयितुं किं क्षेमं मा वा किंचित् शरीरपीडा आसि ॥ सो दानि आह ॥ वयस्य क्षेमं च न च किंचि शरीरपीडा आसि अपि मे समुद्रपारं गत्वा आगत्वा ॥ सो तं पृच्छति कीदृशं समुद्रपारं भवति ॥ शुशुमार आह ॥ वयस्य रमणीयं समुद्रपारं नानाप्रकारेहि वृक्षसहस्रेहि पुष्पफलोपेतेहि उपशोभितं आम्रेहि च जंबूहि च पनसेहि च भव्येहि च पालेवतेहि उपशोभितं मातुलुंगेहि तिन्दुकेहि च पियालेहि च मधुकेहि च क्षीरिकेहि च अन्येहि च फलजातीहि येषामिह प्रचारो नास्ति । यदि तव अभिप्रायो आगच्छ नानाप्रकाराणि फलानि परिभोक्तुं तहिं गच्छते ॥ तस्य दानि वानरस्य फलभुक्तस्य फललोलस्य नानाप्रकाराणि फलानि श्रुत्वा तहिं समुद्रपारे गमनबुद्धी उत्पन्ना ॥ सो दानि तं शुशुमारमाह ॥

1¹. B iti so dā° C so dāni tasya çiçumā°. — 1². B etehāṃ narā phalabhakshā phalalolā ta° C etaṃ vānarā phalabhuktā phalalo° B °jalyāhi vaya°. — 2. B °phalapiṇḍibhā° C °phalapiṇḍitabhā° BC °mrāṇi jaṃbuni ca pa° C °panasāni bhavyāni ca bharitāni ca pāle° °rakāni tindukāni pipalā° BC °lāni ca āga°. — 4. BC °echa | tatra tan neshyaṃ (C °taṃ nevyaṃ) nā°. — 5. C °vejaṃ tato°.

6¹. C °ni çiçumā° BC °taṃ āne°. — 6². C °vāhi mā bhūye u° pyāmi | . — 8. B so dā° C °ni çiçumā° BC °ro taṃ bhā° C °so vanakhaṇḍe vā°. — 9¹. B °pena çuçumā° C °na çiçumā° B °dṛshṭho | . — 9². C °taṃ çiçumā° B °drishṭaṃ çuçumā° BC °timoditvā°. — 10. C °dānim acireṇa° B °ni sucireṇa ā° °smākam evaṃ loka° C °maṃ mayā kiṃcit çarī°.

12¹. BC °maṃ ca me kiṃci ça(C °cit ça)rīra(C °re) pīḍā āsi | api° C °āgatā so taṃ°. — 13². C çiçumāro āha | . — 14. C °āmrāhi ca jaṃ° B °pālavate° C °piyāçālehi ca madhukehi ca kshīrikāhi ca anyāhi ca pha° B °kshirikāhi ca anye ° tīhi ca ye° BC °pracarā nāsti | .

17. C °di tavābhi° °rāṇi paribho°. — 18. B °kārāṇi pha ° pāra gama° C °pāraṃ gamanabuddhir utpa°. — 19. C °taṃ çiçumā°.

जलचरो कथं शक्येसि समुद्रपारं गन्तुं ॥ शुशुमारो आह ॥ अहं ते नेष्यामि मम इह ग्रीवायामालग्न उपशोहि उभयेहि च हस्तेहि कर्कटीय लग्नेहि ॥ सो दानि वानरो आह ॥ एवं भवतु गच्छामि यदि नेसि ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ ओतराहि अहं ते नेमि ॥ सो दानि वानरो उदुम्बरातो ओतरित्वा तस्य शुशुमारस्य ग्रीवायामालग्न उभयेहि हस्तेहि कर्कटीय लग्नो ॥ सो दानि शुशुमारो तं वानरं गृहीत्वा समुद्रं प्रतीर्णो नातिदूरे समुद्रस्य तं वानरं उदके चालेति ॥ सो तं वानरो आह ॥ वयस्य किं दानि मे उदके चालेसि ॥ सो तं आह ॥ वयस्य न जानासि कस्यार्थाय मया त्वमानीतो । तस्य मे वयस्यीये मर्कटहृदयस्य दोहलो । ततो मर्कटस्य हृदयस्यार्थाय त्वं मया आनीतो । सा मे वयस्य भार्या तव हृदयं खादिष्यति । एवं त्वं मया आनीतो ॥ सो दानि वानरो आह ॥ वयस्य मम हृदयो उदुम्बरे उत्कण्ठितो स्थपितो यथा मकरकारो समुद्रं तरेयं न च अतिभारो भवेयाति । यदि ते वयस्य मर्कटहृदयेन कार्यं ततो निवर्ताम ततो उदुम्बरातो तं मर्कटहृदयं ओतारियाण दास्यामि ॥ तस्य दा[183a]नि मर्कटस्य यथावव्यवसस्य तेन शुशुमारेण पत्तीयितं ॥ सो दानि शुशुमारो तं गृह्णीय तहिं प्रतिनिवृत्तो वनान्तरेण तं वनषण्डमुदुम्बरमनुप्राप्तो ॥ ततो वानरो तस्य शुशुमारस्य ग्रीवातो उप्फारित्वा तं उदुम्बरं प्रक्रान्तो ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ वयस्य ओतराहि एतं अतो उदुम्बरातो हृदयं गृह्णीय ॥ अथ खलु भिक्षवः सो वानरो तं शुशुमारं गाथाभिरध्यभाषे ॥

वड्डो च वृद्धो च होसि प्रज्ञा च ते न विद्यते ।
न तुवं बाल जानासि नास्ति अहृदयो क्वचि ॥

1¹. C stharacaro° BC °pāra go°. — 1². C çiçumā°. — 1³. C °neshāmaḥ mama | ° pagobhehi ubha° B °paçohi ubha° BC °stehi kakarī(C °ri)ya lagnehi ‖. — 3¹. C °echāmi yadi manasi |. — 3². C °ni çiçumā°. — 4¹. BC te tarehi ahaṁ° B °haṁ te nesi ‖. — 4². C °tasya çiçumā° stehi kakarīyehi lagnehi | B °stehi kakarī°. — 5. C °ni çiçumā° rṇṇo nāhhidū° sya taṁ vārāna° ke coleti | B °ke valeti ‖.

7¹. B °ke hāleṣi | C °ke colesi ‖. — 7². C so taṁ āha ‖. — 7³. C °uttaḥ B °nito ta°. — 8. BC tasya te vaya° B °yaṣiye ma° BC °harn ‖. — 9¹. B °nīto sā°. — 9². BC sā te va° C °ryā tevaṁ hṛ°. — 10¹. C °vaṁ tvayā ā°. — 10². B °mbaro utka° C °mbarāto utkarito stha° thā baha° yaṁ na panāti bhā° B °yaṁ na vanāti bhā° BC °ro tava yāti ‖. 12. B °yaṁ markaṭahṛdayaṁ nivartā° C °yanu markaṭahṛdayaṁ na kā° ritāmaḥ ta°. — 13. C °na çiçumā°. — 14. C °ni çiçumā° B °tinirvṛtto° BC °khaṇḍaṁ pra° C °prāptaṁ |. — 15. C °tasya çiçumā° to utphāri° B °to ushphāri° C °taṁ audaharaṁ prayhānto |. 16. C °ni çiçumā°. — 17¹. C °rāhi evaṁ ato audumba° BC °gṛhṇīyaṁ ‖. — 17². C °khavo so vānaro taṁ çiçumā°. — 19. BC vaḍḍā ca vṛiddhi prajñā° B °jñā ya te na vi° BC °te na°. — 20. B na tvaṁ bā° C na tvaṁ vo na ca jānāsi | nāsti nāsti ahṛ° BC °dayo nāsti(B °sti |) pra°.

प्रत्युत्पन्नेषु कार्येषु गुह्यमर्थं न प्रकाशयेत् ।
भ्रमन्ति पण्डिता बुद्धिं जलमध्ये व वानरः ॥
अलं मेतेहि आम्रेहि जंबूहि पनसेहि च ।
यानि पारे समुद्रस्य वरं मह्यं उदुम्बरो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अभूषि । (न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अभूषि) ॥ तदाप्यहं एतस्य हस्तगतो वशगतो बुद्धिविशेषेण विषयातो अतिक्रान्तो एतरहिं पि एतस्य अहं मारस्य पापीमतो विषयातो अतिक्रान्तो ॥

समाप्तं मर्कटजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ पश्य भगवन् अयं सदं मारो पापीमां भगवतो तपोवने दुष्करचारिकां चरन्तस्य पृष्ठतो अनुबद्धो ओतारार्थी ओतारगवेषी अलभन्तो च ओतारं निर्विद्य प्रक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव एषो मारो पापीमां पृष्ठतो पृष्ठतो समनुबद्धो ओतारार्थी ओतारगवेषी अलभन्तो च ओतारं निर्विद्य प्रक्रान्तो ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ अन्यदापि हि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनप[183a]दे शकु-

2. BC °dhye ca vānaraḥ alaṃ°. — 3. C °mrehi jambuhi pa°. — 4. C pāri pāre sa° mbarā ‖. — 5ᵃ. C °kahavo ya° BC °vanakhaṇḍanivāsi vā°.

6ᵃ. B °hevaṃ tad evaṃ°. — 6ᵇ. C °hetor ahaṃ°. — 7. BC °so tena kā° C °re vanakhaṇḍe ni° B °nivāsi vā° C °ahi na khalvetad evaṃ drashṭavyaṃ | tat kasya hetor anyo° (l. 8). — 8. C anyo asa tena ° yena çiçumā° B °mudro çuçuçumā° BC °ahi | tadāpya° (l. 10). — 10. C °pyahaṃm eta ° stagato vaçagato ha ° hiṃ pi etasyāhaṃ mā°.

13. C iti mahāvastuno ma°kaṃ samāptaṃ ‖. — 14ᵃ. C bhikshur bha°. — 15ᵃ. C °shṭhato pṛishṭhataḥ a ° rārthi otāraṃ ga° B °rthī otāraṃ ga° B °bhanto co o° C °krānto ‖ bhi°.

16ᵃ. B °baddhā otārārthi atārāgave°. — 18ᵃ. C bhikshu bha°. — 18ᵇ. C °gavan ‖. — 18ᶜ. C °gavāṃ āha | . — 19. BC °kshavo bhū°. — 20. C °kshavaḥ atī ° yanāṃ kā° B °rthāye bālayāso oḍḍinavāpo° C °pāçā oḍḍite ni° BC °runo ta°.

न्तिकेन चरणायतने शकुन्तकानामर्थाये कालपाशा ओड्डिता निवापो प्रकीर्णो । ततः एकान्तं गत्वा तेषां पाशानां दर्शनपथे आसति । तहिं च अपरो शकुन्तको पण्डितजातिको चरणायतने महान्तं शकुन्तकयूथं परिहरति । तस्य शकुन्तस्य यूथपतिस्य बुद्धिविशेषेण तं शकुन्तकयूथं वर्धति न परिहीयति । स तेषां शकुन्तकानां परिरक्षति शाकुन्तिकानामपि मूलातो चाण्डालकानामपि मूलातो मृगलुब्धकानामपि मूलातो बिडालकोट्टकानामपि मूलातो नकुलानामपि भ्रमकुलानामपि । सो दानि शाकुन्तिकेन विततेन शकुन्तकयूथेन सार्धं तहिं चरणायतने विहरन्तो तहिं उद्देशे अनुप्राप्तो यत्र तेन शाकुन्तिकेन तानि कालपाशानि ओड्डितानि तं च निवापं प्रकीर्णं । तेहि शकुनेहि तहिं उद्देशे चरन्तेहि तिलतण्डुलकोद्रवश्यामाकानां गन्धं घ्रायितं । ते दानि तस्य निवापस्य तं गन्धं घ्रायित्वा इतः इतो निरीक्षन्तेहि दृष्टं तं निवापं तहिं पि उद्देशे भाने परिसमन्ति दृष्टं । ते तं यूथपतिं शकुना आमन्त्रयन्ति । यूथपति अत्र उद्देशे तिलतण्डुलानि च कोद्रवश्यामाकानि गच्छाम परिभुंजाम । सो शकुन्तो तेषां शकुन्तकानामाह । मा गच्छिष्यथ अयं चरणायतनं न इह निवापं तण्डुलानां कोद्रवश्यामाकानां वा प्रवृत्ति अत्र येषु एतानि धान्यजातानि भवन्ति तेषां केषांचित् न चरणायतने । नूनं अत्र देशे शाकुन्तिकेहि शकुन्तानामर्थाय कालपाशो ओड्डितो निवापो च प्रकीर्णो मा अत्र आलीयिष्यथ । येन अहं चरामि उद्देशेन तेन तेनापि चरथ । तेन शाकुन्तिकेन तं महान्तं शकुन्तयूथं तहिं चरणायतने उपलक्षितो । ततो सो शाकुन्तिको दिवसे दिवसे अन्यमन्येहि प्रदेशेहि । येहि प्रदेशेहि तेषां शकुन्तकानां गमनो प्रविचारो तेहि उद्देशेहि दिवसे दिवसे तानि कालपाशानि ओड्डि-

2¹. C tato prakântam ga° B °rçane pa° BC °âsanti | . — 3. C °bashhareçe ° thâm va-ddhati na° BC °yati sa te°. — 4. C °kshati | sâ çaku° BC °ntikân api mûlâto caṇḍâ° C °çûlârakânâm api mûlâto mrigalubdhakonâm api mûlâto vi° BC °shṭakân api mûlâto nakulân api bhaṁ° C °bhaṁgeṇa ku° BC °kulân api ||.

7. BC °dânini sa(C °ça)kuntakâna vigu ° kiryaṇaṁ tahi°. — 9. C °kuntakehi tahim udde ° çyâmakâni gacchâ° (l. 12). — 10. B °to nirikshu ° ddeçe pi ektaṁ pari ° shṭaṁ te taṁ°.

11. B °kuntakam âmantrayati | . — 12. B °patiṁ atra u ° drakaçyâmakâ° C °çyâmakâni gacchâmaḥ paribhuñjâmaḥ so ça° B °jâma so ça°. — 13¹. C °kuntakas teshâṁ°. — 13². B °gacchashyatha ° C °gacchatha ayaṁ u ° yatane ca iha° B °yatanâ ca iha° BC °çyâmakânâṁ vâ pravṛitti atra kahe° B °etâni ajâtâ ° nti keshâṁ ko° BC °cit || araṇyâyatane nû°.

16. C °naṁ atra pradeçe ° vâpo prakîrṇaṁ mâtra samayishyanti | B °mâ putram alayishyatha | . — 17¹. C yenâhaṁ ca° B °haṁ carami u° BC °ddeçe tena bhavesi caratha | . — 17². C °akuntake° BC °çakuntakayûthaṁ ahiṁ a°. — 18. C tataḥ so° B °nnye anyehi pra° C °tyadeçehi BC °çehi yehi°. — 19. C yehi teshâṁ° B °teshâ ça ° mano pavicâ° C °mano paricârantehi udeçe° C °tâni vâla° B °reti nanu°.

तानि निवापानि च प्रकिरेति । समन्तेन च यूथपति शकुन्तो तेषां शकुन्तानां तेहि तेहि प्रलुब्धेहि ततो कालपाशेहि निवापा च वारेति ॥ एवं कालपाशो-[183b]कासा गच्छन्ति ॥

तस्य शाकुनिकस्य तत्र अरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे शकुन्तानां निवापार्थाय विचरन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये पि सन्तप्तस्य एवं भवति । इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति एते शकुन्ता एतेहि पाशेहि अल्लीयन्तीति ॥ ते च शकुन्ता यूथपतिस्य पृष्ठतो तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ति तच्च निवापं पश्यन्ति न च निवापपाशभूमिं आक्रमन्ति सर्वकालं चरन्तो कालपाशेहि निवापातो च आत्मानं रक्षन्ति ॥ शाकुनिको पि एको ततो पश्यति तां शकुन्तकां तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ता एवं च तस्य भवति । एते अल्लीयन्ति विकालं एते बन्धिष्यन्ति इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति ॥ एवं शाकुनिको तहिं अरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरातो दिवसे दिवसे बुभुक्षाये च पिपासाय च सन्तप्तो शुष्केन मुखेन स्फुटितेहि ओष्ठेहि शीतकालेन शीतेन दह्यन्तो उष्णकालेन उष्णेन पच्यन्तो वातातपेन दह्यन्तो खिन्नित्वा नित्यं विकालं चायितेन दुःखेन गृहं गच्छति हतो भवति ॥

स तु शकुन्तयूथं दृष्ट्वा अनिवर्तन्तं नित्यं तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे आगत्वा कालपाशानि च ओड्डेति निवापानि च प्रकिरेति ॥ सो दानि ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे तहिं अरण्यायतनं गत्वा तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे पुनः कालपाशो ओड्डिता

1. C °ntâkânâm̃ te° tyadrçe° B °nivâpo ca dhârehi | C °pâ ca dhâreti | . — 2. C °tam̃ kâlâ gacchanti. — 4. C °ranyayatane tasya çakuntakayû° kuntakânâm̃ nivâpo'rthâyâ vidya° B °ntânâm̃ nivortha° BC °pipâçâye pi parantasya idâ°. — 5. BC °ni vadhishyati | muhûrite(C °rite pi) badhishyati ete ça° çehiti alli° B °yanti | C °yanti na alliyanti | .

6. BC te tam̃ çakunta yû° C °yûthasya ° risâmantena carati | tam̃ ca nivâpam̃° B risâmantena carati tacca nigavâpam̃° BC °nivâpapâçam̃ bhû° C °sarvakâlam̃ ca | tato kâla° B °tam̃ carantobâlapâçe °rakshati | . — 9. BC çâkuntako pi e° B °eko tâto paçya° C °eko tatah paçyati tâm̃ çâkuntakânâm̃ te° B °tâm̃ çâkuntikânâm̃ teshâm̃ bâlapâ° C °rantâ ca tasya° B °ntâ ca tasya°. — 10. C etâm̃ alliyanti te badhishyanti idânîm̃ badhishyat muhurtam̃ badhishyantîti | B etâ alliyanti | vikalam̃ ete bandhishyanti | idâ ° hûrtam̃ bandhishyantîti | .

11. B °ntâko ahim̃ aranyâ° C °ne tasya yû° B °ntasya yû° BC °pipâçâya ca sam̃tapto ça° C °shkena mu° BC °oshṭehi çîta° C °lena çîtehi na dahyanto | ushna° C °kahamikena hastena grihitam̃ gacchanti | hatâ bhavanti so tam̃ çaka° B °cchanti hato bhavati sa te ça°. — 15. C so tam̃ çakuntakayûtham̃° B sa te çakuntâyûtham̃° BC °jjanto nityam̃ tam̃ çakuntayûthasya° B °gocaramtasya âga° C °gocarasya âgatvâ kâla° B °trâ kâlapâçoni ca ° kirenti | C °kiritvâ te da°.

16. BC te dâni gri° B °trâ tasya tasya ça ° care pupunah° BC °nah kâlapâçe(C °ça) oḍḍita nivâpâ(C °pâçâ)ni ca prakiramâni(C °ranâni) kâlapâçâni oḍḍitvâ nivâpâ(C °pâni) ca prakiri° C °gatvâ kâlapâçe darça° B °gatvâ kâlapâçe darça°.

निवापानि च प्रकिरित्वा एकान्तं गत्वा कालपाशदर्शनपथे आसति ॥ सो च शकुनो यूथपति शकुन्तयूथं परिहरन्तो तेन महन्तेन शकुन्तयूथेन सार्धं तेषां कालपाशानां निवापस्य च परिसमन्तेन चरति ॥ शकुन्तका भूयो नाम्नि तिलतण्डुलानि पुनो पुनः पश्यन्ति दृष्ट्वा दृष्ट्वा तं यूथपतिं आपृच्छन्ति ॥ इमानि तिलतण्डुलानि चरेम ॥ यूथपति वदति ॥ मा अत्र आलीयथ कुतो इह अरण्यायतने तिलानां वा [184ᵃ] तण्डुलानां वा प्रवृत्ति येभिहि च तिलानि भवन्ति केदारेहि न शालिव्रीहितण्डुलानि भवन्ति अन्यानि च धान्यजातानि । मा आलीयथ अपक्रमथ इमातो उद्देशातो ॥ सो पि दानि शाकुन्तिको पश्यति ॥ एवं चिरं कालं मम इह अरण्यायतने एतेषां शकुनानामर्थाये तिष्ठन्तस्य कालपाशानि च ओड्डेन्तस्य निवापानि प्रकिरेन्तस्य अल्पास्मि एतस्मिं अरण्यायतनोद्देशे एवं चिरकालं विकीर्णो यत्र मया कालपाशानि च ओड्डितानि निवापानि च प्रकीर्णा न च कदाचिदेते शकुन्तका अत्र कालपाशेषु आलीयन्ति निवापानि वा चरन्ति ॥ बहूनि वर्षाणि तिष्ठन्तस्य शीतकाले शीतेन दह्यन्तस्य उष्णकाले उष्णेन पच्यन्तस्य वातातपेहि च हन्यन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये शुष्यन्तस्य मम न कदाचि एत्तकेहि वर्षेहि परिश्रमनाशस्य एवं महन्ततो शकुन्तयूथातो एको पि शकुन्तको हि हस्तमागतो ॥ को उपायो भवेया येनाहमेतां शकुन्तकानेहि कालपाशेहि बन्धेयं ॥ तस्य एतदभूषि ॥ यन्नूनाहं पत्रशाखेहि परिवेठित्वा एतं शकुन्तयूथं येन एते कालपाशा तेन आक्रमेयं ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे शीर्षिकेहि वातात-

1. C °pati çakuntayūthena sā° B °riharantaṁ tena ahanta° C °sārddha te° BC °shāṁ kālapā° C °sya ca samu° B °caranti(?) saku°. — 3. B saku° C °ṇḍulāni vā pravṛtti kshetra° (l. 6) B °no punaḥ°. — 4. B °ccma yū°. — 5ᵃ. B °patiṁ jalpeti | . — 5ᵇ. B °tra alīyatha° B °na tilāni vā taṇḍulāni vā pravṛtti kshe° BC °trehi ca tilāni caranti keda(C °nti | ke)rehi ca çā° C °çālihi vrīhitaṇḍulāni ca bha° BC °nti | anyā° jātāni mā a°.

7. C °līyishya° BC °shyatha apakra° C °imānito adarçāto so pā°. — 8ᵇ. C evaṁ cirakālaṁ° C °na eshāṁ çakuntakānāṁ arthā° B °ntakānāṁm arthā° BC °jjanta(C °ntīta)sya kālapāçāni ca odde° C °ḍḍentasya nivāpāni ca prakirantasya alpasmiṁ imasmiṁ araṇyāyatana nāde° B °cirakāraṁ vi° C °laṁ evaṁ vistī° BC °yā kālapāçā° C °çāni ca prakīrṇṇo na ca kadā° B °ntako atra° BC °tra kālapāçesu alī° °ranti ba°.

12. C bahuni va° B °shṇakāle ushṇena na pa° C °çyantasya vātātape° BC °pipāçāye çushkaṁ tasya° C °dācid etta° BC °bhramanāçe evaṁ ahaṁ tato(C °taḥ) çakuntayū° C °etakehi ha° BC °gato ko u°. — 15. C °ntakānāṁ tehi kāla° B °ntakānantehi kāla° BC °bandheyaṁ tasya°.

16ᵃ. B °shi yan nū°. — 16ᵇ. BC °haṁ yatra° B °veḍhitvā(ou °thi°?)° BC °yena ete kālapāçaṁ(C °çāṁ) etena akāle(C °re)yaṁ || . — 19. C °kshave so çakuntako° C °pehi°

येहि सन्तप्यन्तो क्षुत्पिपासापरिगतो पक्षशाखेहि आत्मानं परिवेठयित्वा तं महान्तं यूथं येन ते जालपाशा तेन संपरिक्रामेति ॥ अथ खलु भिक्षवो ते शकुन्तका तं शाकुन्तिकं वृक्षशाखेहि संपरिवेठितं अतिदूरेण परिक्रामन्तं दृष्ट्वा यूथपतिं आमन्त्रयेन्सुः ॥ यूथपति एष वृक्षो इमस्य शकुन्तयूथस्य बाहिरबाहिरेण गच्छति ॥ एवं स भिक्षवः यूथपति शकुन्तको तां शकुन्तां गाथाये अध्यभाषे ॥

दृष्टा मया वने वृक्षा अश्वकर्णा विभीतका ।
एवं च कर्णिकारा पि मुचिलिन्दा च केतका ॥
तिष्ठन्ति ते वने जाता अयायं गच्छते द्रुमो ।
नायं केवलको वृक्षो अस्ति तत्रैव किंचन ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे ग्रीष्मिकेहि वातातपेहि संतप्तो खिन्नो भयो मथितो ताये वेलाये गाथामध्यभाषि ॥ [184ᵇ]

पुराणतित्तिरिको यं भित्वा पंजरमागतो ।
कुशलो जालपाशानां क्रमापक्रमन्ति भाषति ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां शकुन्तकानां यूथपतिः परिकट्टको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन शकुन्तयूथपति परिकट्टको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो शाकुनिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष भिक्षवो मारो पापीमां तेन कालेन तेन समयेन

saṃtapya° B °pehi samapyanto | kṣhutpipāsapariga° BC °gato yatra° C °yūtha° ye ° rikireti | B °rikileti ‖.

2. B °ve tena kuntakān taṃ çākhā° C °kuntakānāṃ çākhāntikaṃ vṛikshaçākhe ° veṭhitaṃ | ati° B °veṭitaṃ a° C °ṇa pariaṃkrāntaṃ dṛi° B °akkāntaṃ dṛi ° yetsuḥ yū°. — 4¹. C °asha vṛi° B °thasya vāriravāhire°. — 4². BC evaṃ tu bhi° C °vaḥ sa yū ° ntakāto tāṃ çakuntā gā°.

6. BC dṛishṭvā ma° C °bhitakī ‖. — 7. B evā ca ka° BC °ṇṇikā ca mucilindā ca ke° C °ketakī ‖. — 8. C tishṭhaliyaṃ vane° B °ṭhiṭhante vane° BC °cchate drumo ‖. — 9. C °vṛikshā asti tatraiva kiṃ° B °asyatraiva°. — 10. C °khavo so çā° B °vaḥ se çā° C °shmāṇāṃ paçci°.

12. B purāṇattitarako punar ayaṃ° C °ṇattitarake punar ayaṃ° BC °bhitvā paṃ° B °jalaṃ ā° BC °ganto ‖. — 13. BC °lo bālapā° B °nāṃ krame apakramanthanti bhā° C °nāṃ kramopakramanti bhā°. — 14¹. C °lu bhikshavo yu° BC °rikaṭṭako pa ° shi nai°.

16¹. C °kshave tena kā° BC °thapati(C °tiḥ) kaṭṭako paṇḍi° B °shi a°. — 18². B °kshava māro pāpimāṃntena kā° C °māṃstena kā° B °yena çakuntako a°.

शाकुनिको अभूषि ॥ तदापि एषो मम कालपाशानि च जालानि च निवापानि च ओड्डित्वा चिरं कालं पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी अलभन्तो च अवतारं निर्विण्ण प्रक्रान्तो । एतरहिं पि एष मम षड्वर्षाणि तपोवने दुष्करं चरन्तस्य पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारगवेषी अलभन्तो अवतारं निर्विण्ण प्रक्रान्तो ॥

समाप्तं शकुनकजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसु ॥ भगवता सुभाषितस्य अर्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव सुभाषितस्य अर्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं । अन्यदापि मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥ भिक्षू आहंसु ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम हरिणो प्रतिवसति प्रासादिको रमणीयो मनोरमशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि शृंगेहि चित्रितेहि अक्षीहि चित्रोपचित्रेण कायेन महान्तं मृगयूथं परिहरति पण्डितो बुद्धिमन्तो कुशलमूलपुण्यउपस्तब्धो ॥ तस्य मृगस्य पुण्योपचयेन तं सर्वं मृगयूथं सुखितं नानाप्रकाराणि भोजनानि चरमाणा शीतलानि च पानीयानि पिबमाना तहिं अनुहिमवन्ते प्रतिवसति अभीता अनुत्रस्ता न केनचित् शक्यं विहेठयितुं मनुष्येण वा व्याडमृगेण वा परित्रायकसंपन्ना [185a] ॥ शीतकाले उष्णप्रदेशेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति उष्णकाले शीतेहि वनषण्डेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां

1. BC °ma kālapāçā° BC °kāraṃ pṛishṭimena pṛishṭimaṃ° C °manaṃ abaddho | avatārārthi avatāraṃ ga° B °veshi | ala° C °veshi alpabha°. — 3. C °esho ma° BC °sya pṛishṭimena pṛishṭimaṃ° C °baddhaḥ avatārārthi avatāraṃ gaveshi abhalanto° B °tāraṃ gaveshi ala°.

6. C iti çrimahāvastunavadāne ça° kaṃ samāptaṃ || — 7[1]. C bhikshu bha°. — 7[2]. B bhāshita bhaga°. — 8[2]. C °kshavaḥ etarahiṃ evaṃ sa° B °rahiṃ eva su° çonitaṃ°. — 9[1]. C °subhāshitasyārthāya mā°. — 9[2]. C bhikshur bhagavantam āha°. — 10[2]. BC °vaḥ bhā°.

12. C °surupo nā° trehi kāye° B °riharati | paṇḍi° C °puṇyopasta° BC °bdho tasya°. — 14. BC °rāṇi caramāṇā(C °ṇo) çī° C °pāṇīyāni pibamānā pi tahiṃ° B °bamānāni tahiṃ° BC °bhitam anutrastā° C °kenaci ça° abyeṇa vā cyāḍamṛigena vā pari° BC °anā çīla°.

17. BC °rikaṭṭati° C °çītalehi tehi vanakhaṇḍehi taṃ° BC °rikaṭṭati° C °priyo ca devānāṃ nā° B °vanadevānāṃ mṛi°.

किंनराणां वनदेवानां मृगाणां तदन्येषां पि भूतानां ॥ अथ खलु भिक्षवः शक्रो देवानामिन्द्रो तं मृगं जिज्ञासनार्थं लुब्धकरूपमात्मानमभिनिर्मिणित्वा येन सो सुरूपो मृगराजा तेनोपसंक्रमित्वा तं मृगराजमाह ॥ मम सुभाषिता गाथा अस्ति यदि आत्ममांसं परित्यजासि ततो गाथां श्रावयिष्यामि ॥ सो मृगराजा तस्य लुब्धकस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो यदि पाहं इमेन विनाशधर्मेण सुभाषितं शृणोमि महतानुग्रहेण अनुगृहीतो भवामि ॥ सो दानि मृगराजा तं मृगलुब्धकं आह ॥ परित्यजामि आत्ममांसं सुभाषितस्य अर्थाये श्रावेहि मे सुभाषितं शीघ्रं अविघ्नेन ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य ताये धर्मगौरवताये प्रीतो संवृत्तो ॥ सो तं आह ॥ वरं एवंरूपाणां एव सत्पुरुषाणां पादपांसुरजो न सौवर्णो पर्वतो । सत्पुरुषाणां पादपांसुरजो शोकप्रहाणाय संवर्तति सुवर्णपर्वतो पि शोकवृद्धिये संवर्तति । शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य जिज्ञासनं कृत्वा तत्रैवान्तरहायि ॥

सुरूपं नाम हरिणं लुब्धको एतदब्रवीत् ।
अस्ति सुभाषितगाथा मांसं देहि शृणोहि मे ॥
यदि विनाशधर्मेण मांसेनाहं सुभाषितं ।
शृणोमि मांसं ते देमि शीघ्रं ब्रूहि सुभाषितं ॥

लुब्धको आह ॥

सतां पादरजः श्रेयो न गिरि काञ्चनामयं ।
सो रजो शोकप्रहाणाय स गिरि शोकवर्धनः ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम मृगयूथपति परिकड्ढको धार्मिको मृग अभूषि ।

1. C °devânâñam indro° B °gaṁ vijñâ° C °bdhakaveçam âtmâ ° na so surupo°. — 3. BC °to gâthâ çrâvayishyâmaḥ || . — 4. BC °tvâ priyo saṁ° C °bhavâsi | .

7. C °jâmi tava âtmânaṁ muñcabhâshyati tasya ca | arthâ ° taṁ çrighram avighnataḥ ca° B °ghnena ca°. — 8¹. C °kro ca de°. — 9¹. C varnir evamrûpâṇâṁ satpu° B varaṁ rûpâṇâṁ evaṁ satpu° C °varṇṇaṁ pa°. — 9². C °dapâṁçuraja sokanâhâya samvartteti° B °jo sokahâṇâya saṁvartteti° C °vṛiddhiye° BC °ye samvarttati | . — 10. C °râjajijñâsanâṁ kṛi° B °sya vijñâ ° hâyi surâ°.

12. C surupo nâ°. — 13. C °ahitâ gâthâ mâtma de°. — 14. C °ṇa mâtsaṁ dehi çriṇohi me | yadi vinâçadharmeṇa mâtse° B °shitaṁ çri°. — 15. C çriṇomi mânsa âtmânaṁ çi° B °mi | mânsam âtmâni çi° BC °ghraṁ kruhi°.

16. C lubdhâko â°. — 17. BC °ṇe na giri kâñcana°. — 18. B sa rajonkalâ°. — 19². C °la bhikshu ° syâd anyo sa tena kâ° BC °thapati(C °tiḥ) parikaṭṭako dhâ° C °mrigo a°.

नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन अन-हिमवन्ते मृगयूथपति परिकड्डको सुरूपो नाम धार्मिको मृगराजा अभूषि ॥ तदा मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं एतरहिं पि मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥

सुरूपस्य मृगराज्ञो जातकं समाप्तं ॥ [185b]

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवान्राजगृहे विहरति गृध्रकूटे पर्वते महता भि-क्षुसंघेन सार्धं पंचहि भिक्षुशतेहि ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो एते चान्ये च संबहुला शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्ताये रात्रीये केवलकल्पं गृ-ध्रकूटं पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रमित्वा भगवतः पादौ शि-रसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीशा एकांशीकृता प्रांजलीकृता भगवन्तमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तसंस्थितस्य नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्को उदपादि ॥ इमं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च साधु भगवां पि एतरहिं भिक्षूणां भाषे ॥ भगवतो संमुखं प्रतिश्रुत्वा संमुखं प्रतिगृहीतं तथत्वाय धारयिष्यन्ति बहु-जनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनस्यार्थाय हिताय सुखाय दे-वानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भगवान्नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेन अनु-कम्पामुपादाय ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च

1. C °kaluve tena kâ ° nte surupo nâma mrigayûthapati kaṭṭako dhârmiko mrigo a-bhûshi | B °yûthapati kaṭṭako°. — 5. C iti çrîmahâvastuavadâne surûpasya mṛi°.

6. B °çrutañm ekasmi sama ° kûte parvate° C °gheṇa sârdhaṁ pañcahi bhi° B °pañcahi bhikshu°. — 7. C °lu nando ca devapu sunando ca devaputroto suma° BC °sumato ca devaputro içva(C °îsva)ro ca devaputro mahe° C °babulâ ca çu° BC °trâ atikrântavarṇṇâ(B °rṇṇo) atikrântâ° BC °kevalañ kalpañ° C °gridhakuṭañ pa ° rṇṇenâbhâ ° sa bhagavâñs teno° C °kâñçikritâh prâjalîñkritâ bha ° mâno ekâ° B °nâmâ e°.

12. C °cetasâ pari° B °di imañ°. — 13. C idañ eva ° pûrva ca sâdhû bhagavân api eta° BC °hiñ pi bhi° C °bhikshuṇâñ bhâ° BC °she bha°. — 15. B °to mukhañ prati-çrutvâ sañmukhañ prati tatha° C °to sañmukhañ satiçru ° hîtâ tatha° BC °shyaṇâñ ca adhi°.

17. C °dhivâseti | bhagavâ na° B °seti | bhagavâ na° C °tushṇabhâ°. — 18. BC °lu nandano devaputro sunandano ca devaputro sumato ca devaputro î(B °i)çvaro ca devaputro mahe° B °to tushṇî° C °trâ bhagavato pâ° B °triahkritya pradakshikritvâ tatrai° C °nta-rhâyatah || B °yetah || -

देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो भगवतो तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा भगवन्तं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा तत्रैवान्तर्हायिंसुः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यैव रात्र्या अत्ययेन येन संघकुत्वा भिक्षवः तेनोपसंक्रमित्वा प्रज्ञप्त एवासने निषीदि ॥ निषद्य खलु भगवान् तां भिक्षूनामन्त्रयति ॥ दोषा भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनश्च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्तायां रात्र्यायां केवलकल्पं गृध्रकूटं पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन तथागतस्तेनोपसं[186a]क्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीशा एकांशीकृता तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तस्थितस्य भिक्षवो नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्को उदपासि ॥ अयं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ अथ खलु भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो तथागतमेतदवोचत् ॥ अयं भगवन् अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ साधु भगवांपि एतरहिं भिक्षुणां भाषेया । भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति । तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भिक्षवः तथागतो नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेनानुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु भिक्षवो नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो तथागतस्य तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा हृष्टतुष्टा आत्तमना प्रमुदिता प्रीता सौम-

4. B °hulo bhi° C °nishidi nisha° B °shidi nisha°. — 5. BC °dya | kha° C °bhikshuṇâm âma° B °bhikshuṇâma°. — 5². C °kshavo nando ca de° ndo ca de° mane ca devapavaputro i° B °sunando ca devaputro sunando ca devaputro sumanaçca devapavaputro i° çvaro ca devaputro atikrântakarṇṇo atikrâ° C °hoçvaro ca devaputro atiâkrantarṇṇo atikrântâyâm râtryâm kevalam kalpam° B °gridrakû° B °yenas tathâgatas te° C °pralihekâm° ibâgatam evam na° B °gatam e mana° BC °mâno ekânta°. — 10. B °kshavâ na° vitarko u° C °tarkâ u°.

11. C °kita nâ° ntehi samyya°. — 12. BC °vaḥ nando ca de° C °m etad avâca |. — 13. BC °bhagavân ava° C °ntehi samyya° B °tam ca abhâ° C °tam ca bhâshitam pûrva ca sâdhu°. — 14. C °bhagavân iti | e° B °gavam pi e° BC °sheya bhi°. — 15. B bhikshu bhu° C bhikshur bhagavato sam° BC °shyanti tam bha°.

16. B °shyati | ba° BC °yâm ca adhi°. — 17. C °kshavas tathâ° C °gata na° B °trasya bhâshaṇi°. — 18. C °kshavaḥ na° no ca devaputro içvaro ca de° tro ma° B °na ca devaputro maho° sya bhâshaṇi° ditvâ cittâvashṭo âtta° C °ditvâ citto hrishṭo âtta° B °muditapri° C °prîtisâmana° uditvâ tathâgatam evam ca tri° BC °abkrutya pra° hâyatam |.

नक्षयाता तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा तथागतमेव च त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणी-कृत्वा तत्रैवान्तरहायेन्सुः ॥ तत्र ते भिक्षू भगवन्तमेतदवोचत् ॥ साधु भगवान् भिक्षूणामेतमर्थं भाषे भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा प्रतिगृहीत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति ॥ एवमुक्ते भगवान्तां भिक्षूनेतदवोचत् ॥ अवलोकितं भो भिक्षवो व्याकरणं शृणोथ साधु भो शृणोथ मनसिकरोथ भाषिष्यामि च ॥ साधु भगवन् इति ते भिक्षू भगवतः प्रत्यश्रोषीत् ॥ भगवां सो तां एतदुवाच ॥

यदा भिक्षवो बोधिसत्वो अपारिमातो ती[186b]रातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मेहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवा ते पि तथागतमग्राये परमाये पूजाये पूजयन्ति अग्राय परमाय अपचिताय अपचायन्ति शुद्धावासा च देवा अष्टादश आमोदनीयां धर्मान्प्रतिलभन्ति ॥ कतमे अष्टादश ॥ पूर्वयोगसंपन्नो महाश्रमणो ति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । पूर्वोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठतामनुप्राप्नुवन्तो च अनुत्तरं च लोके दुर्लोत्पादसंपन्नो कल्याणोत्पादसंपन्नो अग्रोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठोत्पादसंपन्नो श्रेष्ठोत्पादसंपन्नो प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्नो मित्रयसंपन्नो उपधानसंपन्नो उपस्तम्भसंपन्नो संभारसंपन्नो अविपरीतधर्मं श्रमणो देशयिष्यति नैर्याणिकं लोकोत्तरं असाधारणं अव्याबाध्यत्रा गम्भीरावभासं महाश्रमणो धर्मं देशयिष्यति सर्वाकारप्रतिपूरं सर्वाकारपरिशुद्धं इति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति ॥ यद्भिक्षवो बोधिसत्वो अपारि-

4[1]. BC katamo bhikshavaḥ avalokita(C °kita) nâma vyâkaraṇa ‖ evaṁ ukte tân bhikshavaḥ bhagavantam etad avocat | bhagavanmûlakâ bhagavan dharmâ bhavannetrikâ bhagavan bhavanti pratiçaraṇâ bhagavatâ(C °to) evaṁ uttari(C °ri)yaktavyâ bhagavate 'dhyâçâ-(B °shyâm)bhâvenâdhivâsanaṁ vistareṇa kartavyaṁ | tatra° C °tra tehi bhikshur bhaga°. — 2[1]. C °ṇ bhikshuṇâm etam artha bhâ° BC °she bhikshu saṁmu° B °gṛihetvâ° C °hitvâ tathatvâ tathatvâya dhâ°. — 4[1]. C °gavan tâṁ bhikshuṁ eta° B °bhikshun e°. — 5[1]. C °taṁ cà bhi° B °taṁ vo bhi° ṇante çroṭa sâ° C °ṇante çroshyatha sâ° BC °dhovo çṛi°. — 5. B sâdhû bha° BC °gavân iti° C °ti ‖ tehi bhikshur bha° B °bhikshu bha° C °vato pratyaçroshî bha°.

6. BC °gavân so taṁ e(C °tas e°)tad u° B °vâca yadâ°. — 7. C °kshavaḥ bo° °tvo apârimâtro tîrâ° B °mâto tîrârâto pâ° C °keti abhivilokanaṁ pâ° B °echamânehi | ye pi te maheçâkhye devâ pi ta° C °çâkhye de° BC °pûjaye° B °jayanti | agrâ° C °grâye paramâye aparimitâye apacârayanti ‖ ça °yâṁ dharmâṁ pratilabhanti ‖ yo bhikshavo bo° (l. 17). — 10. B °daça pâ°.

11. B °saṁpannâ ma° °ço ti | ça° °sâ devâ amo° °nîi pâ°. — 12. B °jyeshṭatâ° °prâpnuvanti ca anu° °gotpâdaṁ saṁpanno kalyâṇâtpâdasaṁpanno agro° B °çreshṭotpâdasaṁpanno pra° °mbhasampanno saṁbhârasampanno aviparîtadharmâ çrama° °shyati | nai° °vyâvadhyaṁ yaçaṁ° B °shyati | sarvâkârapratipû° °çuddhaṁ iti | ça° °sâ amodanîya dharmaṁ pratilabhaṁti yad bhi°. — 17. C ya bhikshu° °tvo apârimâtro pârimaṁ° B °te

मातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मेहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवपुत्रा ते पि तथागतं अग्राये पूजाये पूजयन्ति श्रयाये परमाये अपचिताये अपचायन्ति शुद्धावासा देवा इमानि अष्टादश आमोदनीयां धर्मां प्रतिलभन्ति ॥ अपि हि येदं भिक्षवः सेन्द्रका देवा सब्रह्मका सप्रजापतिका महान्तं आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । यावज्जीवं च भिक्षवः बोधिसत्वा न च तावत्सर्वेण सर्वं कायिकेन क्षामेन समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं वाचिकेन क्षामेन समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं चैतसिकेन क्षामेन समन्वागता भवन्ति न तावद्भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वगुणसमन्वागता भवन्ति नापि ताव भिक्षवः बोधिसत्वा पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्ति वा तिष्ठन्ति निषीदन्ति वा यस्मिं भिक्षवः पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यशं नि[187a]ह्णन्ति महन्तीं च चतुं पराजिनन्ति महं च घोषं निश्चरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च स्वस्त्ययनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणीयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारितथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां च अनुप्राप्नुवन्ति असमसमधुरतां च अनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां च अनुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानामारम्भणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां च वर्णानामारम्भणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति भूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितभारतां च अनुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां च अनुप्राप्नुवन्ति पृथिवीसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति आपस-

mārinam° C °lokanāyapūrvam° B °nehi | ya ° çākhyo de° C °çākhyehi devaputra te° B °jayanti | agrā ° cāyati | ca° C °cāyati ca° BC °shṭādaçā musdanīyam dharma pra(C °rmān pra)tila°.

4. B °labhati yā°. — 5. C yāvata ca bhi° B °jjīvaṃca bhi ° dhisatvena ca tāvat sa° C °dhisatvo na ca tāvat sa ° yikena sthāmena samanvāgatā bhavati | na tāvat sa° B °bhavanti na tāya sarveṇa sarvam vāci° BC °vanti | na tā° C °sarva cetasi° BC °vanti | na tā° C °kshavaḥ bodhi ° mvāgato bhavanti | nāpi tāvad bhikshavo bodhisatvo pṛi° B °gacchati | sa tishṭhanti nishīdati vā ya° C °cchanti ca tishṭhanti nishīdati ca | ya ° kshavo pṛi° BC °satva nishī ° kaham niharanti(C °nti |) mahantīm(C °hatīm) ca camum parā° B °jinanti | maham° C °anti mahati ca o ° ruçaçārathī° BC °pnuvanti | anu° (*les deux mss. mettent le signe | après anuprāpnuvanti toutes les fois que ce mot se répète dans la suite de la phrase, à moins que le contraire ne soit noté*) BC °lokeçre° B °çreshṭatā ° nīyatam anuprāpnuvanti | sa anu° BC °sa(C °sam)myakam ° kāritam tathā vādi° C °vāditam anuprāpnuvanti | yathā vāditam tathā kāritam anuprāpnuvanti | apratisamatām cānuprā° B °vāditam anuprāpnuvanti | apratisamatām ca a° BC °vanti | samasamadhuratām ca a-(C °dhurtām cā)nuprā ° nti | mahā(C °ha)ntānām varṇānām ārabhaṇa(C °na)m anu ° nti | bhū ° rṇānām āra(C °la)mba ° vanti | mahā (C ° | maha)ntānām utpādānām(B °nā) ni° B °bhāramtām ca a° C °yatām cānuprā ° yatām cānu ° visamacittatām cānu° B °nti | āpa-

समचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततामनुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति विहायसमसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदूपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति स्थामसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति धनसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति प्रज्ञासंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति आत्मनुप्रभितां च कायवैशारद्यं च अनुप्राप्नुवन्ति वाचावैशारद्यं चित्तवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति पृथुवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति प्रज्ञासंपदं चानुप्राप्नुवन्ति सर्वकुशलधर्मवशिभावपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ यतो च भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वेण सर्वं कायिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति वाचिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति चेतसिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वा तं पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्तस्यपि यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा नि[187b]षीदित्वा महान्तं धर्मं विहरन्ति महतीं च चमुं पराजिनन्ति महान्तं च ओघं उत्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां लोकज्येष्ठतां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकात्तस्त्ययनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणीयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथावादितथाकारितमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारितथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां चानुप्राप्नुवन्ति असमसमधुरतां चानुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां चानुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति पृथिवी-

anu° C °âpâsamacittanâṁ cânu° BC °tejâsamacittatâm a(C °ttanâṁ câ)nu° B °vâyâsa° C °yusamacittanâṁ cânu° C °vijñânasamacittanâṁ cânu° B °kâcilindi° BC °mṛdupamacittatâṁ(C °ttanâṁ) ca a° C °lopamacittâṁ ca anuprâpnuvanti | balasaṁpadaṁ ca anuprâpnuvanti | indriyasaṁpadaṁ cânuprâpnuvanti ‖ sthâ° B °indriyâṇâṁ ° nti ‖ sthâ° C °dhanasaṁpadaṁ cânu ° dyasaṁpadaṁ cânu° C °çaryyâsaṁ° C °yâsaṁpadaṁ cânu° BC °abhikâya(B °yaṁ) vaiçâ° C °vâcâvaiçâradyaṁ cânuprâpnuvanti | cittavaiçâ° B °jñâsaṁpadaṁ cânuprâpnuvanti sarva° C °rmavaçipâra° BC °mitâṁ cânu°.

7. C °kshavah bodhisatvo sarveṇa sarvakâyi° B °nvâgato bhavanti | vâcikena sthâmasaṁpadaṁ ca samanvâgatâ bhavanti | ce° C °sikena samanvâ° B °samanvâgato bhavanti ‖ | atha° C °satvo taṁ pri ° styapi tishṭhantyapi yasmiṁ ° satye ni ° kshaṁ viharati | mahatiṁ ca camuṁ saṁjarâ° B °haranti | ca ommaṁ° BC °uttaranti | anu° C °shadamyasârathinâṁ anuprâpnuvanti | mahimâṁ ca satvamâratâṁ cânuprâpnuvanti | anu° (après anuprâpnuvanti *les deux manuscrits mettent toujours le signe* |) BC °çreshṭatâm a° B °lokajye° BC °jyeshṭatâm a° B °styayanayatâm anu° C °styayanam anu° B °neyatâtâm anu° BC °râṁ ca saṁmya ° nti yathâvâditaṁ(B °taṁ tathâ)tathâkâ ° nti | yathâkâritaṁ tathâvâdi(B °tathâ kâri)tam anu° B °tisâratâṁ cânu° C °dhuratâṁ cânuprâpnuvanti | mahantânâṁ varṇânâṁ âlambanam a° B °bhâgaṁ cânu ° nti | mahatânâṁ varṇâ° C °bhûtânâṁ valânâṁ âlambanam a° BC °mahatânâm utpâ ° visamacittânâṁ cânu° BC °ipa-

समचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति आपसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति चित्तारम्बणभूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितभारतां चानुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां चानुप्राप्नुवन्ति सिंहावचलाचलोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च स्थामसंपदं च धनसंपदं च भिक्षुसंपदं च श्रद्धासंपदं च आत्मवृषभितां च कायवैशारद्यं च वाचावैशारद्यं च चित्तवैशारद्यं च पृथुवैशारद्यं च प्रज्ञासंपदं च सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

षोडशांगसमन्वागतो भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महात्मं यथं विहरन्ति etc. .... सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ कतमेहि षोडशेहि ॥ संवर्तमाने खलु लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो उद्दहति विवर्तमाने च पुनर्भिक्षवो लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो संस्थिहति मयीते चाव मध्ये संस्थिहति । न खलु पुनर्भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो प्रत्यन्तिकेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो अनुमध्यमेहि जनपदेहि संस्थिहति । न खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो म्लेच्छेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो आर्यावर्तेहि जनपदेहि संस्थिहति ।

samacittânâm cânu ° nti | tejosamacittânâm câ(B °mâñcâ)nu ° nti | vâyusamacittânâm cânuprâpnuvanti | ° B °ttâlambaṇa° C °cittânâm vanabhûtânâm cânuprâpnuvanti | 9 ° punvamnti | kṛitakârya ° trastrobhogaparitta° BC °kâcalindikamṛidusama(B °samacittatâm cânu° B °kilopamacittâtâm cânu ° ndriyasampadam cânuprâpnuvanti bala° C °ṛṣabhatâm ca kâyavaiçâradyatâm ca pṛithuvaiçâradyatâm ca prajñâ° B °kâyavaiçâradyâm ca vâ ° radyâm ca ci ° radyâm ca pṛi ° radyâm ca prajñâ° BC °jñânasampadâm ca sarvakuçalavaçitâm ca pârami°.

9. C °kshavo sa pṛi° BC °vati | ya° C °smim pṛithivîpra° B °vipraçe bo° C °deçe bodhisatvo nishî ° haranti | mahatîm va camam° (*je ne relève pas ici les variantes des manuscrits dans cette répétition que, pour abréger, j'omets dans le texte; elles sont d'ailleurs sans intérêt*) B °kuçalamûladharmavaçitâm ca pârami° C °dharmatâm ca vaçipâramitâm câ° B °punvanti | evato ca bhikshavo bodhisatvo sarveṇa sarvam kâyikena sthânena samanvâgatâ bhavanti vâcikena sthânena samanvâgatâ bhavanti | caitasikena sthânena samanvâgatâ bhavanti || kata°.

11¹. B °daçehi sam°. — 11². C samvartamâ ° lu bhikshavo loke sa ° vipadeçe udda ° kshavaḥ loke sa° B °vo loke sarvaṁpratha° BC °deço saṁsthihati pratyi°. — 13. C °r bhikshavo sa pṛi ° deço pratya ° sthihanti || atha° B °sthihati || atha° C °bhikshavo sa pṛi° B °thipradeṣ° C °deço sam ° sthihanti | . — 15. C °na khalu punar bhiksha° BC °deço mlecchehi jânapa ° ti | atha° C °kshavo sa° BC °pṛithipradeço âryâ(C °ryâ)varte(B °nte)hi jânapade°.

समश्च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति सुसंस्कृताविकृतो पाणितलजातो । अनोदके चित्रउत्पलपदुमकुमुदनलिनिसौगन्धिकानि जातानि भवन्ति । अभिज्ञातो च भिक्षवः सो पृथि[188ᵇ]वीप्रदेशो भवति । अभिलक्षितो च भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति । महेशाख्यसत्वसंसेवितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । दुष्प्रधर्षो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । अपराजितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । न खलु पुनर्भिक्षवः तस्मिं पृथिवीप्रदेशे कोचिदेव सत्वो अवतारं गच्छति यदिदं मारो वा मारकायिको वा । देवानामनुगृहीतो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । यदिदं सिंहासनन्ति पृथिवीमण्डले संख्यातो भवति भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो । वज्रोपमो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । चतुरंगुलमात्रा च भिक्षवः तत्र पृथिवीप्रदेशे तृणानि जातानि भवन्ति नीला मृदू मयूरग्रीवासन्निकाशा अभिलक्षणा कुण्डलावर्ता । ये पि ते भिक्षवो राजानो चक्रवर्तिनो तं पृथिवीप्रदेशं अधिष्ठिहन्ति गच्छन्ति वेतियार्थ ॥ एवं खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो षोडशांगसमन्वागतो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यशं निहरन्ति etc..... सर्वकुशलधर्मषट्पारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो उरुविल्वाये दुष्करचारिकां चरित्वा सुजाताये ग्रामिकधीताये मधुपायसमादाय येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये तीरे गात्राणि शीतलीकृत्वा सुजाताये ग्रामिकदुहितुः मधुपायसं भुंजित्वा

1¹. C °kshavo sa pṛithipradeçe bhavati | saṃskṛito pā° B °vati | anatakṛitavitakṛito pāṇitalejâto | . — 1². C anodakacitto atpa ° linisaugandhikâ°. — 2. C °kshavo so pṛi ° deçe bha°. — 3. B °kshitâ ca bhikshavas sa pṛi° C °vaḥ sa pṛi°. — 4¹. C °çâkhyo satva ° bha°. — 4². B dushyodha°. — 5. C °kshavo sa kshavo sa pṛi° B °vaḥ pṛi° C °vati | aparâ°. — 5. C °kshavo sa pṛithipra°.

6. C °kshavo tasmiṃ pṛi ° çe kâçcid eva° B °çe kâci ° târa gacchati | ya° C °târam adhigacchati | yam idaṃ mâ ° kâyikâ vâ B °yikoyikâ vâ | . — 7. C °deçe bha°. — 8. C yam idaṃ siṃ ° thimaṇḍale° B °thivipradeço maṇḍa° C °khyâtâ bha° B °vati | sa pṛi ° deçe bho ° anivâgato° BC °bhavanti | yasmiṃ° C °kshaṃ niharati | mahântaṃ — 9¹. C °reṃbhi° BC °çe bhavati | . — 9². B °pamâ ca bhi° C °kshavo sa pṛithipra°. — 9³. C °rum gulpâtâ ca bhi° B °trâya bhi ° prade tṛiṇâ° C °deçe tṛiṇâ° BC °nti | nîlâ mṛidu mayû ° ritâḥ ye pi°.

11. C °thipradeçam adhishṭhihanti | nâ° B °nti | nâ° BC °yârtho || . — 12. C °kshavo sa pṛi ° deçe sho ° anivâgato° BC °bhavanti | yasmiṃ° C °kshaṃ niharati | mahântaṃ ca caṃmiṃ° B °niharanti | mahâ° (*je laisse de côté les variantes du passage que je ne répète pas dans le texte; elles sont sans intérêt particulier*) BC °dharmeṣu(C °pipphalam-tâṃ câtu°. — 15. C °kshavaḥ bo° B °m ûdiye ya° C °tîre grâtrâ ° bhûr madhu ° yâṃ kaṃsapâtraṃ° B °yâṃ kaṃsa° C °hiṃ evaṃ dvâvihârâ kalpa ° netiye || B °bhate | netiye ||

नद्यां नैरंजनायां कायपार्श्वं प्रवाहित्वा तहिं एव दिवाविहारं कल्पयित्वा स्मृतिं प्रतिलभते नैतिये ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो सायन्हकालसमये येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये गात्राणि शीतलीकृत्वा येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे ॥ अद्राक्षीद्भिक्षवो बोधिसत्वो महासत्वो अन्तरा च बोधियष्टीये अन्तरा च नदीये स्वस्तिकं यावसिकं तृणराशिलंचकं ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो येन स्वस्तिको यावसिकस्तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं तृणानि अयाचि ॥ अदासि भिक्षवः स्वस्तिको बोधिसत्वस्य तृणानि ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वस्तृणमुष्टिमादाय येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे न चाद्राक्षीत् मारो पापीयां गच्छन्तं । तदनन्तरं च भिक्षवो मारस्य पापीमतो स्मृति अभूषि । सो स्मृतिमनुस्मरन्तो अद्राक्षीद्बोधिसत्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं च अग्रोत्पादं श्रेष्ठोत्पादं ज्येष्ठोत्पादं युगोत्पादं प्रणिधिपूर्वोत्पादं । प्रमुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तं । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषी अनन्तकारीकरणताये महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वं तं महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच मोरशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकृत्वा अनुपरिवर्तेन्सु । पंच शतपत्रशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु । पंच क्रौंचशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षि-

3. C °sāna naudikālasamaye nadī nairañjanā tenopa° B °nāna nadikālasamayena nadī nai° C °dhiyaṣṭis teno° BC °krame adrā°. — 5. C °kshavaḥ bodhisatvaṁ ilarā ca bodhiyashṭi antarā ca nadī° BC °dīye yena nairañjanāye(B °yā) svastike yāvasi(C °ṣi)ko tṛṇakāçilambako ||.

6. BC °yāvaçiko teno°. — 7. C adrākshīd bhiksha°. — 8. C °kshavaḥ bodhisatvās tṛṇamushṭi° B °s tṛṇamushṭi° C °pīmāṁ ga°. — 9. BC °smṛtiṁ a° B °shī ha smṛ° C °shī taṁ smṛ°. — 10. C °kshīt | bodhi° BC °tvaṁ atītavikrā°.

11[1]. C °mantaṁ | dīnavikrāntaṁ vikramantaṁ | . — 11[2]. B dushyadharmāvikrā° C °mantaṁ | siṁha°. — 12[1]. B °krāmantaṁ vikra°. — 12[2]. C °mantaṁ | nāgavikrāntaṁ vikramantaṁ | ṛ°. — 12[3]. B °kramantaṁ ca a° C °mantaṁ | agrotpādaṁ yugotpādaṁ jyeshṭotpādaṁ çreshṭotpādaṁ praṇidhipūrvotpādaṁ | B °jyeshṭotpādam yugo°. — 14[1]. B °krāmantaṁ vikramantaṁ apa°. — 14[2]. B °krāmantaṁ vikrama°. — 14[3]. B °krāmantaṁ vikrama°. — 15[1]. C °krāmantaṁ vikrama°. — 15[2]. C °karaṇaçatāyaiḥ ma° jayāyair anu° haraṇatāyaiḥ ||.

16. BC °dhisatvo taṁ ma° C °ṇīkaronto anuvartayetsuḥ | pañca jīva° B °vartitsuḥ pañ°. — 18. B °cchantaṁ | abhi° vartitsuḥ pañ°. — 19. B °vartitsuḥ |.

णीकरोन्ता [189b] अनुवर्तेन्सुः । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच चक्रशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच पूर्णकुम्भशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच कुमारीशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वस्य एतदभूषि ॥ यथा च इमे पूर्वोत्पादा यथा च पूर्वनिमित्ता अव्याहतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्ये ॥

अद्राक्षीद्भिक्षवः कालो नाम नागराजा बोधिसत्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं दृष्ट्वा च पुनरेतदवोचत् ॥ एहि महाश्रमण येन महाश्रमण मार्गेण गच्छसि भगवां पि महाश्रमणो ककुच्छन्दो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यसि ॥ भगवां पि महाश्रमणो कोनाकमुनि एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यसि ॥ भगवानपि महाश्रमणो काश्यपो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ अद्य त्वं पि महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधिष्यसि ॥ एवमुक्ते भिक्षवः बोधिसत्वो कालं नागराजमेतदवोचत् ॥ एवमेतं काल एवमेतं नाग अद्य अहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि ॥

1. B °gacchantam abhi° C °cchati abhi° B °kshiṇaṁkarontā° BC °vartitsuḥ | . — 2. BC pañca vāça(C °sa)çatāni° C °nuparivartitsuḥ B °ritsuḥ | . — 3. C pañca kuṁbhaça° B °pūlakuṁbhaça ° vartitsuḥ | atha khs° (l. 5) C °vartayetsuḥ | . — 4. C °kshiṇaṁ karontaṁ anuparivartitsuḥ || . — 5¹. C °kshavaḥ bodhisatvasyaitad a°. — 5². BC °vyāhatam anu° C °rāṁ saṁmya°.

7. BC °kshid bhiksha° B °tvaṁ abhita(?) vikrāntaṁ vikramaṁ dṛ° C °bhītavikrāntaṁ mahāvikrāntaṁ vikramaṁ dṛ°. — 8. C ehi mahāçravaṇa mārgo° B °yena mahāçramaṇamārgeṇa gaccha° C °bhagavān api mahāçravaṇo° B °teṇa mārga gato° C °sau anuttarāṁ saṁyaksaṁbuddho abhisaṁbuddha tvaṁ pi° B °ddho tvaṁ pi°. — 10. B °mahāçramaṇaḥ | eta° C °mahāçravaṇa a° °rgeṇa gacchā | tvaṁ pi adya mahāçravaṇa anuttarāṁ saṁmya°.

11. C bhagavān api mahāçravaṇa ko° B °çramaṇa kānākamuni° BC °to sau anu° C °ttarāyāṁ sa°. — 12. C mahāçravaṇo eta ° çravaṇa anuttarāṁ saṁmya ° buddhishyasi || . — 13. C bhagavān pi mahāçravaṇo° B °çramaṇā pi kāçya° C °to sau anuttarāṁ saṁmyaksaṁbo ° ddho tvaṁ° B °ddho pi°. — 14. B pi ma° C °mahāçravaṇa e° B °maṇa eteṇa mā° C °gacchā | adya tvaṁ mahāçravaṇo anuttarāṁ saṁmya ° saṁbuddhishyasi || .

16¹. C °kshavo bo ° laṁ nāma nāga°. — 16². C evaṁm etaṁ kālo evam etaṁ mahānāga° B °ttarāyāṁ sa° C °rāṁ saṁmyaksaṁbuddhim abhisaṁbuddhishyati || .

अथ खलु भिक्षवो कालो नागराजा बोधिसत्वं गच्छन्तं संमुखाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिः अभिष्टवे ॥

यथा गच्छति क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
तथा गच्छसि महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथायं रस[190a]ति पृथ्वी कांस्यपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकरात्रिमासिकं ।
अवभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा निधानं तेजेन स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वाता प्रवायन्ति यथा वृक्षा विनमिता ।
यथा द्विजा निकूजेन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
बुद्धानामेवमुत्पादो एवं बोधि अलंकृता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च मण्डं (?) पुष्पेहि स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मौरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा शतपत्रशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।

1. C °ksharaḥ kā° BC °khābhiḥ sarū° C °ṭhābhir abhi°. — 3. BC °çyopaçirī ca (C °rīya) tathā°. — 5. C °ttamaṁ | B °ttamaṁ niḥ°.

6. C °viraṁ a°. — 7. B °ṇati mahāpṛithivī kāṁçapātrī tāḍitā niḥ°. — 9. BC °ca vadanaṁ mahyaṁ° C °ndhakārātrimāsakaṁ | B °ndhakārātrimāsakaṁ | . — 10. C °sarva adya°.

11. BC °thā vidhā° B °ṇḍitāḥ | C °ṇḍitā | . — 12. C nimaṁçca ° shyasi | buddhā° (donne la suite dans cet ordre : 15, 16, 13, 14, 17, etc.). — 13. B °gnitāṁ | . — 14. C °kūjanti adya ° shyati || yathā ca° B donne la suite dans cet ordre : 17, 15, 19, etc. et omet les lignes 16 et 18. B °shyasi | yathā ca me pushpaṁ hi sphu°. — 15. B °tpādā a° BC °bodhim alaṁ° B °kṛitā | yathā man°.

16. C °vīro adya bu°. — 17. B yathā ca me pushpaṁ hi sphu° C yathā madani pu° ṇḍitā | B °ṇḍitā | buddhā°. — 18. C °vīro a ° shyati || . — 19. C °ca akarinu pra°. — 20. B °viraṁ a° C °vīro a°.

21. C °patrāṇa çatā° B °rati tvā°.

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रौंचजीवंजीवगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कोयगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा चक्रगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्यागता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा द्वात्रिंशति काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं महावीर अद्य जित्वा विरोचसि ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तो अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तो अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तो दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तो सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तो नागविक्रान्तं विक्रमन्तो ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तो हंसविक्रान्तं विक्रमन्तः अग्रोत्पादाये विक्रमन्तो ज्येष्ठोत्पादाय विक्रमन्तो श्रेष्ठोत्पादाय विक्रमन्तः पूर्वोत्पादाय विक्रमन्तो युगोत्पादाय विक्रमन्तो शत्रुदमनार्थाय विक्रमन्तो अपराजितत्वाय विक्रमन्तो आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तो महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तो हितैषिचनम-

1. C °viro a ° si | yathâ krauñcaga° (C *remplace la* l. 2 *par la* l. 4, *la* l. 4 *par la* l. 8 *et la* l. 8 *par la* l. 2). — 4. C yathâ krauñcaga°. — 5. B °hîvî adya° C °viro a°. — 7. B °viro a° C °shyasi ‖ yathâ ji° (l. 2, *cf.* l. 1). — 8. BC yathâ vâyasgatâ°. — 9. B °viro a ° shyati ‖. — 11. B °viro a°. — 12. C °thâ kaññyâ°. — 13. B °viro a ° shyati | . — 14. C °çati kâ ° lakshânâ eah | B °kshaṇe | . — 15. C °vira adya buddho bhavishyasi ‖ B °virah prabhaṁ ji°.

16. C °khavah bo ° dînavikrântaṁ vikramantaṁ | alînavikrânto vikramanto ‖ dushpradharshyavikrânto vikramanto | siṁhavikrânto vikramanto | nâgavikramanto | rishabhavikrânto vikramanto | haṁsavikrânto vikramanto | agrotpâdâ vikrânto vikramanto jyeshṭhotpâdâ vikrânto vikramanto çreshṭhotpâdâ vikrânto vikramanto pûrvotpâdâ vikrânto vikramanto yugotpâdâ vikrânto vikramanto | çatrur damanârthâya vikrânto vikramanto | aparâjitâya vikrânto vikramanto | ajâneya vikrânto vikramanto | mahâpurushavikrânto vikrama-

कारीकरणताये महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृ[190b]तस्य हरणताये महाविक्रान्तो विक्रमन्तो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये अभ्यन्तराये समन्तभद्रं तृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं पुरिमजिनचित्रीकारेण त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुजित्वा ऋजुकायं प्रणिधाय प्रतिमुखं स्मृतिमुपस्थापयित्वा ऋजु प्राचीनाभिमुखो ॥

समनन्तरंनिषण्णो च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्त्वो पंच संज्ञा प्रतिलभति ॥ कतमा पंच ॥ क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा शुभसंज्ञा हितसंज्ञा अद्य याहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि ॥ समनन्तरंनिषण्ण च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्त्वो इमां पंच संज्ञा प्रतिलभते ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो अन्तःशल्यपरिदाहजातो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वस्य पुरतो स्थित्वा महागीतं विय गाये महावैलाक्षेपं विय प्रयच्छे न च तं बोधिसत्त्वं चित्रीकारेसि ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो बोधिसत्त्वं संचूयमानो दशविधं महाऊहसितं ऊहसे ॥ कथं भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो दशविधं महाऊहसितं ऊहसे ॥ महर्द्धिको खु महाश्रमण महानुभावो न मे श्रमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो बोधिसत्त्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ म-

nto ‖ hitaiṣhiandhanakārikaraṇatāyaiḥ mahāsaṁgrāmavijayāyaiḥ anutta ° mṛitasya haraṇatāye mahāvikrānto vikramanto yena bodhiyashṭis teno° B °adinavikrānto vikranta sīhaṁ vikrāntaṁ vikramanto dashyadharmo vikrāntaṁ vikramanto siṁ ° nto nāgavikrā ° kramantaṁ ṛishabhavikrāntaṁ vikramanto haṁ ° kramantaḥ | agro ° trudanarthāya vikramanto apaṇ° purushavikrāntantaṁ vikramantaṁ ‖ hitaishiamandhakārivāraṇatāyair mahāsaṁgrā° C °mitvā bodhiyashṭīye abhya° B °draṁ tṛiṇasastaraṁ pra ° dhiyashṭipa° C °jinavicitrikālena tri° B °jinacitrikālena tri° C °ṛyaṅkam ābhuṁji ° khaṁ smṛityum upasthā° B °smṛityum upasthā° C °prāvānābhi° BC °kho sama°.

6¹. C °kshavaḥ bo° B °bhanti ka°. — 6². C katamāni pañca | tadyathā | kshe°. — 7. C °rāṁ saṁmya° BC °shyati | . — 8. BC °shalyā ca pu° C °kshavaḥ bodhisatva I°. — 9. BC °rmanā anta° C °çalyopari° BC °gītam vigāya(B °viya gāye) mahāvailākshe(C °ksha)pā viya praṇacche ° satvā citrikāresi ‖ .

11. C °kshavo mā° B °vaḥ māre pā° BC °ḥkhī durmanasya(C °syā)jāto aṁtaçalya° C °dhisatva saṁ° BC °saṁkshuyamāno° B °hāsahasi° C °taṁ ūhase | mahārddhi° (l. 15). — 13. B °syajāto a ° taṁ ūhase maha°. — 14. B °ani çramaṇa mahānu° C °ani çravaṇo mahānu° C °çravaṇo mokshasi iti | mā° B °siti | mā° BC °duḥkhadaurma(C °rma)nasya° B °hçalyo pari ° saṁkshuyamāno° BC °se | māro pāpīyāṁ(C °māṁ) duḥkhī daurma(C °ḥkhā daurma)nasyajāto bodhisatvaṁ saṁkshu(C °ksha)yamāno mahaçcā°.

16. BC °ani çravaṇa(B °ṇe) na me çramaṇa(C °çravaṇaṁ) mokshya(C °ksha)sīti | māro° C °duḥkhā daurmanasya ° hçalyo pari° B °hçalyā pari° C °ghajātaḥ bo° B °saṁkshuya° C °saṁkshayamā°.

ईशाख्यो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ महाप्रतापो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तः[191a]शल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ महावृषभो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ महाविजयो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ महासैन्यो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ महाबलो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ मनुष्यभूतो सि श्रमण अहं पुनर्देवपुत्रो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ मातापितृसंभवो श्रमणकायो ओदनकुल्माषोपचयो उच्छादनपरिमर्दनभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयः कायो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥ एवं भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संधूयमानो महाऊहसितं जहसे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छम्भी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिरा-

2. B °po smiṁ çramaṇena me çramaṇe mo° C °po smiṁ çravaṇena me mokshasi° B °sti | mâ° B °duḥkhadau° C °daumanasya ° ḥçalyapa°. — 5. B °bho smiṁ çramaṇena me° C °bho smiṁ çravaṇena me çravaṇe mokshasi° BC °sti | mâ° B °duḥkhadau°.

6. B °jaye smi çramaṇena me çramaṇe mo° C °jaye smiṁ çravaṇena me çravaṇe mokshasi iti | mâ° B °sti | mâ° C °daumanasya° B °ḥçalye pari°. — 8. C mahâsainyo smiṁ çravaṇena me çravaṇe mokshasi° B °nyo si çramaṇena çramaṇa mo° BC °sti | mâ° C °daumanasya° B °dâghata bo° C °ghajâtâ bo° B °yamânaṁ mahâ°. — 10. C °lo smiṁ çravaṇenâ me çravaṇe mokshasiti | mâro° B °smi çramaṇena me ° sti | mâro° C °daumanasya° BC °antaçalya ° mâno ûhasi°.

12. B °bhûto smi çramaṇa a° C °bhûto smiṁ çravaṇe a °tro na me çravaṇe mokshasi° BC °sti | mâro° C °daumanasya° BC °dhûsayo maṁ°. — 14. C °pitṛibhâvo çravaṇakâ° BC °odanakâlmâ° C °shocayo u ° rimadanasya ° dharmo mama puraṁ mano° B °rmo sa- mapuramano° C °nomayakâyena çravaṇe mokshasi iti | mâro° B °sti | mâro° C °daumanasya° B °ayajâto bodhi° C °ḥçalyajâto bo°.

18. C °kshavo mâro°. — 20. B °cchabhito viga° C °cchabhi viga ° kâraiḥ mâ ° pânâṁ abhi° B °maṁ ‖ abhigajjed emaṁ ca bhi°.

कारेमारं पापीमं अभिगर्जे । एवं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिराकारेमारं पापीमं संमुखं अभिगर्जे ॥ तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि । सय्यथापि नाम बलवां मल्लो दुर्बलं मल्लं तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सय्यथा नाम बलवां वृषभो दुर्बलं वृषभं तेन हि ते पापीमं मर्दिष्यामि ॥ सय्यथापि नाम हस्तिनागो कदलिं असारिकां तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सय्यथापि नाम बलवां मारुतो दुर्बलं द्रुमं तेन हि ते निहनिष्यामि ॥ सय्यथापि सूर्यो अभ्युदयमानो सर्वखद्योतकं तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सय्यथापि नाम चन्द्रो अभ्युदयमानो सर्वता[191b]रकरूपां तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सय्यथापि नाम हिमवां पर्वतराजा सर्वकालपर्वतांस्तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सय्यथापि नाम राजा चक्रवर्ती पृथु प्रत्येकराजानो तेन हि ते पापीमं संनिर्जिनिष्यामि ॥ सय्यथापि नाम भद्रो अश्वो आजानेयो सर्वाश्वखडुंकां तेन हि ते पापीमं सन्त्रासयिष्यामि ॥ सय्यथापि नाम सिंहो मृगराजा सर्वक्षुद्रमृगां तेन हि ते पापीमं संमोहजालं छेत्स्यामि ॥ सय्यथापि नाम बलवां मनुजो दुर्बलं जालं तेन हि ते पापीमं संमोहजालं दहिष्यामि ॥ सय्यथापि नाम अनलो उपादानस्तेन हि ते पापीमं भस्मीकरिष्यामि ॥ यथापीदं निष्यन्दसंयुक्तो तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ यथापीदं अभिप्रज्ञायुक्तो तेन हि ते पापीमं उत्तारित्वा अभिग्रन्थित्वा त्रासयित्वा निर्जिनित्वा अभिक्रमिष्यामि । अत्र च पापीमं न गतिर्भविष्यति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो मारं पापीमं चतुर्दशभिराकारैः संमुखं अभिगर्जे ॥

1. C °kshavo bo ° harshaḥ caturdaçebhi âkâraiḥ mâro pâpîmâ saṁ° B °rdaçar âkârai mâraṁ pâ°. — 2. C °pîmâṁ ni°. — 3. C sadyathâ ° lavân mâruta durbala durmallaṁ | tena hi te nihanishyâmi | sadyathâpi nâma balavân mallo du ° B °durbala mallaṁ°. — 4. C sadyathâ nâ ° rbalo vrishabhaṁ° B °bhaṁ | te°. — 5. C sadyathâ ° go kavariṁ sa° B °go kacaliṁ mânikâṁ° C °hanishyati.

6[1]. (*La phrase est omise dans C.*) B °rutaṁ durbalaṁ drumaṁ | tena hi tehi te nihanishyâmi | . — 6[2]. C °sarve khadyo° B °pîmaṁm abhi°. — 7. B °candrâ abhyudayamânâ sarva ° pîmaṁm abhi°. — 9. C °jâ sarve kâlaparvatâṁ tena hi pâpî° B °hi pâpîmaṁm abhi°. — 10. C sadyathâ °kravarti pri° B °shyâma | .

11. C sadyathâ° BC °dro açvâjâneyâ sarvâçvakhaṇḍa° B °hi pâpî° C °pîmaṁ samtrâsa°. — 12. C sadyathâ° B °ho mriga sarva° C °jâ sarve kshu° B °gâṁ | tena te pâ° C °cchetsyâmi | . — 13. BC °balavân manujo° B °rbalaṁ jâlaṁ | tena° C °modajâlaṁ dahi°. — 14. C sadyathâpi nâma analâ u ° pîmaṁ adhikari° B °pîman adhikari°. — 15. BC °daṁ nishadanayukto°.

16. C yathâ prajña(?)yukto° B °daṁ abhiprajñâyukto° BC °hi pâpîmaṁ utta(B °sta)ritvâ abhigrathi(B °grasi)tvâ trâ° C °yitvâ vinirjitvâ abhikra°. — 18. B °caturbhir â°.

भिक्षू भगवतो पृच्छेन्सु ॥ पश्य भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य एवृद्धीये संपत्तीये समन्वागतं गृहं अभूषि असाधारणा च भोगा भगवां च आराधितो प्रव्रज्या उपसंपदा च लब्धा निष्क्लेशता च प्राप्ता । कस्यैतद्भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य कर्मफलविपाकः ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वाने इतः एकनवतिमे कल्पे राजा अभूषि बंधुमो नाम ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य बन्धुमती नाम राजधानी अभूषि । चक्रवर्तिपुरी विस्तरेण ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य विपश्यी नाम पुत्रो अभूषि ॥ अथ खलु भिक्षवः विपश्यी बोधिसत्वो अपरस्मिं देशे गत्वा अगारस्मा-नगारियं प्रव्रजित्वा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ कदाचि दानि राजा बन्धुमो भगवतो विपश्यिस्य दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छाहि भगवं स्वकां जन्मभूमिं अस्माकं अनुकम्पार्थं ॥ अथ खलु भिक्षवो भगवां विपश्यी राजदूतवचनं श्रुत्वा येन स्वका जन्मभूमिस्तेनोपसंक्रमि सार्धं अष्टषष्टीहि अ[192a]र्हन्तसहस्रेहि ॥ तेन च कालेन तेन समयेन बंधुमतीयं राजधानीयं अनङ्गणो श्रेष्ठि आढ्यो महाधनो प्रभूतवित्तोपकरणो ॥ अश्रोषीत्खलु अनङ्गणो गृहपति एवं चैव च भगवां विपश्यी आगच्छति सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि ॥ तस्य दानि एतदभूषि । यं नूनाहं सर्वप्रथममेव भगवतो पादवन्दं उपसंक्रमेयं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपति शीघ्रशीघ्रं त्वरमाणरूपो भगवतो पादवन्दको उपसंक्रान्तो ॥ अद्राक्षीत् अनङ्गणो गृहपतिः भगवन्तं विपश्यिं दूरतो एवागच्छन्तं प्रासादिकं (यावत्) भिक्षुसंघप-

1¹. C bhikshu bhagavantaṁ pṛcchetsuḥ | B °cchetsu paçya°. — 1². C °gavaṁ jyotikasya gṛi ° dṛçiparamasaṁpatti° B °ciye saṁpa° BC °shi | asā° B °ṇā ca bhāgā° BC °bdhā niklecatāṁ ca prāpto(C °ptaḥ) karyaṁ°. — 3. C °vipākā ||. — 5. C °kshavo ati ° dhvāne ito eka° B °time kakalpe° BC °shi | bam° ° ma rā°.

6. B rājño kha° C °punar bhikshu° B °sya bandhumati nā ° shi cakra°. — 7². C °varttipuri° B °rī | vi° BC °ṇa rā°. — 8. C °vaḥ vipaçyī bo° B °tvā agāriyā°. — 9. C °vipaçyisya dū° B °sya dutaṁ° C °prashayati | . — 10. C °gavan svakaṁ ja° B °svakaṁ jarmma(ou °rtma°?)bhū°.

11. C °gavān vipaçyī rā ° kā jatmabhū° BC °kramitvā sā° B °rddhaṁ ashṭhashashṭhihi arha°. — 12. C tena kālena tena sama ° āgaṇo nāma çre° B °kālena sama° BC °çreshṭi a ° cittopakaraṇo a°. — 14. B abhū(corrigé en °çro°?)shit | kha ° rddhaṁ ashṭhashashṭhihi °rha° C °shashṭhihi arha°. — 15¹. B °shi yaṁ°. — 15². C yannūnā ° thamaṁ ānam evaṁ bha° B °thamānam ° to pāda vanda u° C °pāde vando u°.

16. C °anaṅgoṇo nāma çreshṭi gṛi° BC °nto adrā°. — 17. BC °kahiṁ | ana° C °āgaṇo nāma gṛi ° to evāṁgacchantaṁ dṛshṭvā prāsādikaṁ yeti bhi° B °dikaṁ | ye bhikshu°.

रिवृतं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपतिः येन भगवां (याव) भगवन्तमेतदवोचत् ॥ अधिवासेहि मे भगवन्त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन (याव) तूष्णीभावेन ॥

अश्रोषी राजा बंधुमो एवं चेवं च भगवां विपश्यी आगच्छति महता भिक्षुसंघेन सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि . . . . . तेनान्तनगरं अलंकरोथ ॥ (यावत्) महता राजानुभावेन (यावत्) अद्राक्षी प्रासादिकं (यावत्) निमन्त्रेति (यावद्) अधिवासितं मे महाराज अनंगणस्य गृहपतिस्य त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन । राजा श्रुत्वा उत्कण्ठितो एवं जातो ॥ अनंगणो गृहपति ममतो अपृच्छित्वा अनवलोकित्वा अपक्रमाणं कृत्वा भगवतो सकाशमुपसंक्रान्तो भगवां च निमन्त्रितो । असाधु मे ते ॥ भगवां राज्ञा उक्तो ॥ एकं दिवसभक्तं मम भवतु द्वितीयं तस्य ॥ भगवानाह ॥ यदि अनंगणो अनुजानाति एवं लभ्यं ॥ राजा दानि अनङ्गणस्य दूतं प्रेषेति (यावद्) आगतं ॥ राजा आह ॥ प्राप्तं आगतं कालं तव गृहपति यं राज्ञो विलोमं वर्तसि । मम अनापृच्छियान निमन्त्रेसि । न त्वं जानसि मह्यं सो पुत्रो विपश्यी आगतो । वोसिराहि भगवतो त्रैमासं भक्तं सार्धं भिक्षुसंघेन ॥ गृहपतिः आह ॥ न वयं देवस्य अवक्रमानो अपि तु किं देवो पुण्याधिको वयं नाधिको अपि तु यथा देवस्य इष्टं भवति तथा करिष्यामीति निर्मन्त्रितो मे भगवां ॥ अथ खलु बंधुमस्य एतदभूषि । सचेद्दृष्याम्यहं मा ताव गृहपते करोहि न च मे अनुजानिष्यति न च मे भगवां विपश्यी आत्तमनो भविष्यति न च मे अधिवासयिष्यति ॥ तस्य एवं चिन्तयमानस्य गृहपतिं आमन्त्रयति ॥ तेन हि गृहपते भक्तकारं करिष्यामि । एकदिवसं मम भवतु द्वितीयदिवसं तुभ्यं भवतु ॥ आह ॥ वाढं

1. C °ṅgaṇo nâma gṛihapati yena bhagavâṁstenopasaṁkramitvâ yâvad bhagavanta° B °câṁ yena bhagavantu°. — 2. C °mâsabhukte°. — 3. C °shid râjâ° BC °cedaṁ ca bha° C °âgacche ma° B °âgaccha ma° C °shashṭhihi arha° B °shashṭhihi arahantehi saha-sra° C °tenântaḥ na° B °karetha | . — 4. C °vena yâvadrâkshi prâsâ° BC °sâdiko yâvat ni° °vâsito me° C °patinâ traimâsaṁ bhukte° B °traimâsaṁ bha° BC °ghena râjâ°.

7[1]. C °utthitan | evaṁ jitaṁ | B °vaṁ jito hanaṁga°. — 7[2]. C °ti mama pri° B °to pṛicchi ° kkçaṇam a°. — 9[1]. BC °taṁ bha°. — 9[2]. B °gavaṁ râjña ukte | C °gavan râjña uktâ || . — 9[3]. C evaṁ di° BC °divasaṁ bhaktaṁ° C °tiye | tasya° B °tiye | (?) tasya bhaga°. — 10[1]. BC °ti | evaṁ labhyaṁ râ°. — 10[2]. C °ni anaṅgaṇya dû° BC °ti | sâ°.

11[2]. C prâptaṁ kâ° C °râjñâṁ vilomaṁ vartteti | . — 12[1]. C °nâpṛcchiyâva âmantresi. — 12[2]. C °tvaṁ prajânâsi || ma° BC °vipasya â° C °oçirehi bhagavan tatraivaṁ mâsaṁ°. — 13[2]. C °patir âha || . — 14. BC °tu kin devo pu° ko api tu yadâ de(C °dâ di)vasya ishṭâ bhavati(C °ti |) tadâ kari° C °shyati ni° B °nimantrato° C °gavân || .

16[2]. C °mâ tâva gṛi° BC °shyati | na ca me bhagavâṁ(C °gavanâ) vipa°. — 18[1]. B °mantrayati tena°. — 19[1]. C °tubhyaṁ bha°. — 19[2]. C °kartaṁ | B °rtuṁ pra°.

तत्थिं न शक्यं कर्तुं ॥ प्रज्ञापितं ए[192b]कं दिवसं राज्ञो भक्तं द्वितीयं अनंगणस्य ॥ अनंगणो दानि गृहपति यत्तकं एकदिवसं राज्ञो भक्तं ततो अनंगणो अपरस्य अवश्यं विशेषं करोति ॥ अथ खलु राजा बंधुमो महामात्यं आमन्त्रयति ॥ तस्य दानि ग्रामणि अनङ्गणस्य गृहपतिस्य स्वापतेयं बहुतरकं न मम त्ति यदिदं गृहपतिस्य भक्तं संपद्यति न मम तं संपद्यति अथ देवस्य पश्चिमकं दिवसं पश्चिमा विशेषं करोति । तेन हि ग्रामणि तथा कर्तव्यं यथा अनंगणस्य गृहपतिस्य उत्थेयं भवे यं धारयिष्यति ॥ न शक्नोति किंचित्कर्तुं यावत्त्रैमासिकं समाप्तं द्विदिवसा अवशेषा चतुर्दशी च राज्ञो भक्तवारं पंचदशी च गृहपतिस्य ॥ राज्ञो दानि बंधुमस्य सुनिहतो नाम चन्दनारामो महान्तो च विस्तीर्णो च शीतलो च सुगन्धो च प्रासादिको च दर्शनीयो च ॥ राजा दानि पश्चिमके दिवसे चतुर्दशीयं सर्वं चन्दनवाटं सिक्तसंसृष्टं कृत्वा ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं एकमेकस्य चन्दनवृक्षस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य शतसाहस्रिका आसनप्रज्ञप्ती क्रियति । चत्वारो दारका सर्वालंकारविभूषिता सुवर्णरूप्यमयदण्डेन सर्वश्वेतेन चामरेण वीजयन्ति ॥ एकेनान्तेन कुमारिका सर्वालंकारविभूषिता पुरतो शतसाहस्रिकानि गन्धयोगानि अनुलेपनां पीषयन्ति पृष्ठतो हस्तिनागा सर्वालंकारविभूषिता हेमजालप्रतिच्छन्ना अवदातानि च्छत्राणि धारयन्ति ॥ राज्ञो आणत्तीया यावत्तां बन्धुमतीं द्वादश योजनानि समन्ते न केनचित् शलाका विक्रीणितव्या यो क्रीणाति

1. BC °ṇasya | anaṅgaṇo nāma gṛihapati yattakaṁ eka(C °kaṁ)divasaṁ rājño bhaktaṁ dvitīyaṁ anaṁgaṇasya | anaṁgaṇo dā°. — 2. C °ekaṁ di° ktaṁ | tataḥ anaṁgaṇo apa° B °te anaṁgaṇo avaçyaṁ niveçanaṁ° C °çyaṁ nirddeçaṁ°. — 3. B °rājñā baṁ° C °rājño baṁdhumo mahā° B °yadi kasya°. — 4. BC kasya° B °grāmaṇi a° C °sya gṛihapati svā° bahutaraṁkaṁ na mamānti | yad i° B °na mamanti yad i° C °ktaṁ saṁpadyati na mamanti taṁ saṁpadyanti || āha de° B °taṁ saṁpadyati || āha || devasya paçyimako divase paçyimatvā vi° C °çcimako divaso paçyi°.

6. BC rājā āha || tena °ṅgaṇa gṛi° C °tisya ca kṣhemaṁ bha° B °tisya utshepaṁ° BC °ve yaṁ dhārayishyati na ça°. — 7. BC °ttuṁ | yā° C ° traimāsaṁ saptamo divaso avaçe° BC °çesho catu° BC °paṁcadaçiya gṛihapatisya rā°. — 8. B °nāma vanda° C ° nāma candanārāma mahanto° B °mo mahanto ca vistīrṇā ca çī°. — 10. C rājño dā° B °ni paçyimake° C °çcimakehi divasehi caturdaçīye rājño sarvaṁ° B °yaṁ sarve candanavāṭā sikta° C °vāṭyā siktaṁ saṁ° B °spṛishṭaṁ kṛi° C °āpaṁ dhūpanaṁ mu° B °pitadhūpanaṁ mu° B °bhikshūsya° C °çatasahasriṇī āsanaprajñapto diṣati vṛiksha catvā°.

13. B vṛiksha catvā° C °dārako sarvā °shitaṁ suvarṇṇaṁ rū° BC °rūpyamayena da°. — 14. C °kumārikā sarvālaṁkāravibhūshitā pu° B °rikā sarvākāravibhūshitā pu° C °srikāṇi ga° lepanī pi° BC °nāgaṁ sa° shitaṁ he° upannaṁ ava° B °cchatrāṇi dhā°.

16. BC rājñā āṇattiyā(B ° nantiya)vattāṁ° B °ndhumatī dvā° C °tāṁ nagarīṁ dvā° cit çalākā vikramenitavyā° B °cit çalā vikreçitavyā° BC °vikrīṇati | tasya° B °tha e°.

वो विक्रीणाति तस्य वधदण्डं दातव्यं पञ्चय । एवं वारियन्तो सो गृहपति किं करिष्यति केनाप्यमत्तं पश्यति अवारितो । (?) न केनचित्क्रीणितव्यं (यावद्) वधदण्डं दातव्यं (यावद्) अवारितो (??) भत्तं(?) व्यंजनं न भविष्यति ॥ कुतो गृहपतिस्य प्रज्ञप्तिका उद्यानकृता आसना प्रज्ञापीयन्ति (यावत्) कुतो हस्ति ॥ ततो अनङ्गणेन दानि गृहपतिना एतृशां संपत्तिं श्रुत्वान शोकपरिदाहविद्धहृदयो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो आसति ॥ सो दानि कथं [193ᵃ] प्रध्यायति ॥ सो दानि चिन्तेति ॥ यदि तावदहं काष्ठं न लभिष्यं शलाकाभ्येव शक्यं परिप्रापयितुं अथ च न लभिष्यं व्यंजनव्यार्थाये इद मि शक्यं परिप्रापयितुं अन्यानि व्यंजनानि भविष्यन्ति शोभनानि प्रणीतानि । अपि तु मे एतृशो चन्दनवाटो नास्ति आसनप्रज्ञप्ती च मे न तादृशी भविष्यति । चत्वारो दारका दारिका च मे न भविष्यन्ति हस्तिनागा च मे न भविष्यन्ति ॥ तथा सो उत्कण्ठितो ॥ तस्य पुरुषान्तेवेन शक्रो देवानामिन्द्रो उपसंक्रमित्वा(?) आह ॥ गृहपति मा उत्कण्ठाहि भक्तं उपस्थाहि भक्तं प्रतिजागाहि सर्वं भविष्यति । अहं आसनप्रज्ञप्ती करिष्यं मण्डलमालं तं मापयिष्यं शोभनं चालंकृतं च कारयिष्यं ॥ गृहपति आह ॥ को त्वं मारिष ॥ आह ॥ गृहपति शक्रो हं देवानामिन्द्रो ॥ गृहपति मुदितो चन्दनकाष्ठेन व्यंजनं पाचयति । घृततैलकुण्डं भरित्वा ततो यथा भद्रमुष्टिकानि चोदाहियति तेन भक्तं भविष्यति ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो विश्वकर्मं देवपुत्रमामन्त्रयति ॥ भगवतो च भिक्षुसंघस्य च महन्तं मण्डलमालं समन्वाहर प्रणीतं च शय्यासनं ॥ साधु मारिषेति (यावत्) प्रतिश्रुत्वा

1. L evaṁ varitavyaṁ so gṛi° C evaṁ vāriyantaṁ gṛi° B °vāryamāṇaṁ taṁ gṛi° ktaṁ paçya avārito na° C °ti avācito na°. — 2. C na kenacin kriṇi° B °cit kriṇitavyaṁ | yā°. — 3. C kuto gṛi° B °kṛi ānnā pra° C °kṛito ānnā prajñapriyanti yāvat kuto hasti. — 4. C tataḥ aṅga° dṛiçā sampattiṁ çrutvā ca ço° B °patti çrutvā ca çoparīça° BC °viddho hṛi°.

6[a]. B sā dāni ciketi ya°. — 7. B °tāva haṁ kāshṭaṁ na labhishyaṁ çalākāuyeṇa çakyaṁ pariprāpayituṁ tathā ca° C °lākānyena çakyaṁ pariprāpayituṁ tathā ca° C °kyaṁ pratipātayituṁ | anyā° B °nāni çajjishyaṁ° BC °tāni api°. — 9. B °ço canda° C °ndavāṭo° C °āsanesu pra° BC °shyasi | . — 10. B catvāro dāra° C catvāri dāraka dāri° BC °rikā ca me na bhavishyati ha° shyati na (C °ti | na)°.

11[a]. B na prā so u° C na māra so u°. — 11[b]. C °tvā upa° B °taḥ | āha gṛi°. — 12. B °patiḥ mā utkaṇṭhāhi upasthāhi bhaktaṁ pratijāgrehi sarva bhavi° B °pratijāgrāmi sa°. — 13. C °prajñapti ka° ṇḍalamātraṁ ta māpa° BC °bhanaṁ cā° B °kṛitāṁ ca°. — 14[a]. C °patir āha | . — 15[a]. BC °ha gṛi°. — 14[b]. B °pati | ça° C °patiḥ çakro de°. — 15[a]. B °candenakā°. — 15[b]. B °tailaṁ ku° C °tvā tataḥ yathā bodhanu° C °hitā yadi tena°.

16. C °karma devaputram āma°. — 17. C °kshusaṅghasya maha° BC °ṇḍalamātraṁ sama° °sanaṁ sā°. — 18. B °ti yāva° C °shati | yāvat prati° BC °treṇa mahato maṇḍa° shashṭhihastahārāṇi ti(C °ta pra lavana° pyamayaṁ ca patraṁ ca pushpaṁ ca phalaṁ cāpi yāvat lo° C °yasya tālaka° mayaṁ yatraṁ ca pha° C °J āsanaprajñaptiṁ kṛi° BC

ततो विश्वकर्मेण देवपुत्रेण महन्तो मण्डलमालो अभिनिर्मिणित्वा अष्टषष्टीसहस्राणि तालवनमभिनिर्मिणित्वा सुवर्णमयस्य तालस्कन्धस्य रूप्यमयं पत्रं च पुष्पं च फलं चापि (यावत्) लोहितिकामयस्य स्कन्धस्य वैडूर्यमयं पत्रं च फलं च (यावद्) आसनप्रज्ञप्ती कृता एकमेकस्य आसनस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य अर्थाये चत्वारश्च देवपुत्रा सर्वालंकारविभूषिता वामदक्षिणे स्थिता मोरहस्तेहि वीजयमाना चत्वारो देवकन्या सर्वालंकारभूषिता: अनुवातमेव दिव्यानि अनुलेपनानि पीषिन्सु: ॥ एकमेकस्य भिक्षुस्य एकमेकं हस्तिनागं एरवणेन सादृशानि पृष्ठतो सप्तरत्नां छत्रां रूप्यां वैडूर्यमयेहि दण्डेहि धारेन्ति एरवणो च हस्तिनागो भगवतो उपरि छत्रं धारेति ॥ तं महामण्डलमालं यावज्जानुमात्रं दिव्यपुष्पावकीर्णं मृदुका च वाता ओवायन्ति । तस्मिंश्च तालवने वातसंघट्टिते दिव्यो घोषो निश्चरति ॥ (याव) भगवतो कालमारो[193b]चेन्ति । (यावत्) प्रविशति ॥ निषीदि भगवान्ततो गृहपति राज्ञो दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छ देव अद्यैव पश्चिमकं दिवसं संघं परिविषिष्याम: सहितका ॥

राजा दानि भद्रं यानमभिरुहित्वा संप्रस्थित: ॥ अद्राक्षीद्राजा वल्गुमो दूरतो एवामच्छन्नं सर्वपाण्डुरं हस्तिनागं दृष्ट्वा च पुनरेतदभूषी । नि:संशयं गृहपतिना सर्वपिण्डमयं हस्तिनागं कारापितं ॥ सो दानि आगत: प्रविशित्वा तं एदृशं नानाविधव्यूहं पश्यित्वा आश्चर्यजात उपजातं आश्चर्यमिदं गृहपतिस्य पुण्यतेजेन ॥ ग्रामालुकेनापि दानि पुरुषेण दधिघटं आनीतं प्राभृतार्थं ॥ सो पंचहि पुराणशतेहि क्रीयकेन याचितो ॥ सो दानि ग्रामालुको पुरुषो संविग्नो पश्यति । मा तावदि-

°kṛitam ekamekasya ela° B °bhikshuṣya arthâ° C °rthâye catvâri devapu° BC °sthitâ mo° C °stehi vijayamânâ° B °jamâno catvâro° C °ro devakaññyâ sarvâkâlevi ° ni abhiletsuḥ | B °ni yishetsuḥ ‖.

6. B °bhikshuṣya ° C °gaṁ airovaṇe° BC °ryamayâni daṇḍâni dhârenti e(B °ali | ai)-râvaṇo° B °dhâreti taṁ°. — 9. BC °lamâtraṁ jâ(C °jâ)vajjâ ° traṁ divyaṁ pu°. — 10ᵃ. B tasmiṁ tasmiñça° BC °ṭṭito di°. — 10ᵇ. C ye yâvad bhaga° B yâva bhagavato kâla âlocanti | C °rocanti.

11ᵃ. BC yâvan pravi° C °pravishṭo ni° B °ti ni°. — 11ᵇ. C °vân tataḥ gṛi° B °preshati |. — 12. C °adyaivaṁ pa° B °adya deva pa° C °divasaṁ çaṅghaṁ parivishṭâmas sahitako | B °saṁ çatya parivishyâ ° takâ râ°. — 13ᵃ. B °draṁ jâmam a° C °draṁ jânam abhi ° sthito | B °taḥ adrâ°. — 13ᵇ. C °pracchannakaṁ° B °nnaṁ | sarva (?)° C °oḍulaṁ ha ° nar e dṛishṭvâ ca punar e°. — 15. C °hapatir vâ sarva° B °pati vâ sarva°.

16. C °gata praviçitvâ taṁ sadṛi ° çyitvâ âçcaryyayâtaḥ rûpa ° çcaryya idaṁ° B °çcaryyaṁ jâtarûpâjâtaṁ âçcaryaṁm idaṁ° C °patipuṇya° BC °jena gṛi°. — 17. B grâmelâka° C grâmeluko ° taṁ prâvṛitârthaṁ | B °rthaṁ su°. — 18. B °tehi kriyika C °kriṇika°. — 19ᵃ. B °grâmalûko° C °grâmaluko° B °ti mâ tâ°. — 19ᵇ C mâ târa ime tâvad arthâm âkarshaka niçca° B °mo tâvad artha° BC °rthaṁ cikitsâ tattakaṁ vamṁ ta°.

मे (यावद्) अर्धमासकं भिक्षवे (??) [यावत्] सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तत्तकं एव ॥ ततो राजा बन्धुमो अनंगणेन सार्थपरिनायकं अर्थं च पुनः पंच पुराणशतानि किमेतं भविष्यति ॥ सो दानि पृच्छति ॥ किमेतं भविष्यति ॥ आहंसुः ॥ भगवां विपश्यी सार्धमष्टषष्टीहि अरहन्तसहस्रेहि परिविषीयति ॥ सो दानि चिन्तेति । दुर्लभं तथागतानां (यावत्) संबुद्धानां लोके प्रादुर्भावः । यं नूनाहं इमेन दधिघटकेन बुद्धप्रमुखं भिक्षुसंघं स्वयमेव परिविषेयं ॥ सो दानि स्वयमेव सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तत्तकं एव ॥

ततो राजा बन्धुमो अनङ्गणेन गृहपतिना सार्धं तादृशकेन व्यूहेन भगवन्तं सश्रावकसंघं परिविषति ॥ यदा भगवां भुक्तावी धौतहस्तो अपनीतपात्रः ततो गृहपति प्रणिधिं करोति ॥ यो यं मम देयधर्मपरित्यागात्पुण्याभिस्यन्दः कुशलाभिस्यन्दः सुखस्याधारणं मे दिव्यं उपभोगं भवेया तं च असाधारणं एतादृशं च शास्तारं आरागयेयं । सो धर्मं देशेय तथाहं आजानेयं प्रव्रजित्वा निष्क्लेशो भवेयं ॥

भगवानाह ॥ स्याद्वो भिक्षवः एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनङ्गणो नाम श्रेष्ठि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । अपि त्वेषो गृहपतिः स तस्मिं काले तस्मिं समये अनंगणो नाम गृहपतिरासि [यावत्] तस्य प्रणिधि सर्वार्थसिद्धः ॥

अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघ[194a]जातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥ कथं च भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥ महर्धिको बताहं समानो मा हैव श्रमणो अभिभविष्यतीति मारो

2. C tataḥ rā°. — 3¹. BC °ti ki°. — 3². C °ti te â°. — 4¹. B °nam bhaga°. — 4². C °shashṭhihi arhanta° B °yati so dā°. — 5¹. BC °ti du°. — 5². C °bhâvo yam° B °vaḥ yaṁ°.

6¹. C °dhighaṭena buddhapramukhehi bhikshusaṅgha svayam evaṁ pari° B °sheyaṁ so dā°. — 6². BC °yam evaṁ sarva° C °ttakam evaṁ | . — 8. BC °badhumo° C °kena vyuhe° B °ntaṁ çrâva° C °vakasaṁ pari°. — 9. C °pâtro tataḥ gṛi° BC °roti yo°. — 10. BC °deyaṁ dharma° B °ṇyâbhiçyanda kuçalâbhiṣanda su° C °ṇyâbhiṣyandasukha° BC °divyâṁ u° B °bhoga bhaveyâ | taṁ° C ° veya | taṁ° B °râgaveyaṁ | .

12. C so me dharmaṁ deçeya tattânuhâṁ âjâ° B °deçeyha taccânuhaṁ âjâ° tvâ nikleço° C °nikleço°. — 13². C °d anyas sa tena kâ° mo çreshṭi a°. — 14¹. B °vyaṁ jyo°. — 14². C °tena tasmit samayenaṅgaṇo° B °tir âçi yâva ° siddhaḥ || C °siddho.

16. C °daurmanasya° BC °lyaparidâgha° C °çâkârasama ° vitaṁ paridevaṁ | B °vitaṁ paridevâ kathaṁ° — 17. C katham bhi ° ḥkhi daurmanasyajâtau anta ° nvâgato mahâ° B °nvâgata mahâpari ° ridevâ maha°. — 19. C °rddhiko ca vata° BC °vata haṁ samâno mâ° C °mâ haiva çramaṇo abhi° B °çramaṇâ abhi° BC °titi | mâro° C °daurmanasya°.

पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाप्रभावं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महेशाख्यं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाप्रतापं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यसि इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महावृषभितं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाविक्रमं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि ॥ महास्थामं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाबलं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । मनुष्यभूतो [194 b] श्रमणो गौतमो अहं पुनर्देवपुत्रो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । मातापितृसंभवो श्रमणगौतमस्य कायो औदारिको ओदनकु-

2. BC °vata me sa° C °mā haiva me çravaṇo gau° BC °gauttamo a° °titi | māro° C °daumanasya° B °hāparideri paridevo | . — 4. C °haiva çravaṇo gauttamo° B °haiva çramaṇaṃ gauttamaṃ abhi° C °shyati | māro° B °titi | māro° C °daumanasyā° B °çyajāto paridāgha antaḥ mahā°.

6. (*la phrase est répétée dans* B, *la répétition est notée sous* b) b °vata me mā hai° C °haivaṃ çravaṇo gau° b °tame a° Cb °shyatīti | māro° B °iti | māro° C °daumanasya° b °antaçalya° C °antoçalya°. — 8. B °shabhitaṃ ca me sa° C °haivaṃ çravaṇo° BC °titi | māro° B °duḥkhadau° C °daumanasya° °ntaçalya° (?). — 10. C mahāvijayaṃ ca vata me sa° haiva çravaṇo (?) gau° B °gauttamo a° BC °titi | māro° C °daumanasyajāto antaḥ° °vitaṃ paridevo | mahābalaṃ° (l. 13).

11. *La phrase est omise dans* C. B mahāsamāvate me samā° °shyati iti | māro° °vitaṃ paridevo || . — 13. C °laṃ ca vata me çravaṇo gau° B °laṃ vate me sa° BC °titi | māro° BC °daumanasya° C °ghajāto mahā°. — 15. C °bhūto | ca vata me samānaṃ mā haivaṃ çravaṇo gautamo ahaṃ° B °çramaṇo gauttamo ahaṃ° C °tro abhi° BC °titi | māro° C °daumanasya° B °vo mā°.

18. C °saṃbhavaḥ çramaṇo gauttamasya kāyo audārikā oda° B °audāriko° C °kuā-shayasaṃyo urdhā° B °yo occhā° C °rdanasūpanabhe° B °manayakāyo mā haiva çra° C °haiva çravaṇo gauttamo° BC °titi | māro° °ikhī daumanasya°.

आयोपायो आच्छादनपरिमर्दनसुपनभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयो कायो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। ये पि ते शूरा वीरा परमपुरुषास्ते पि ते इमस्य मानुष्यस्य परिनिषेवं पि न जानन्ति मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। यथा यथा खलु पुनर्मे एवं भवति अथ अहं श्रमणं गौतमं अभिभविष्यामीति तथा तथा मे तेन मनसिकारो मे चित्तमेव निरुध्यति मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। विपद्यति च मे सेना मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। सत्त्वानि वत मे भवन्ति गाथापि मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। मोघं वत मे उत्थानं आकुलो वत मे व्यायामो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि। ये पि ते मे स्वविषयकायिकदेवपुत्रा ते श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो महापरिदेवितं परिदेवि॥ एवं खलु भिक्षवः [195b] मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाहजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवि॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशता-

3. C °çūro vīro pa° BC °mānushasya° C °kāheyaṃ pi na jānanti mā haiva çravaṇo gauttamo° B °shyati iti ‖ māro pā° °khī daurma° C °daurmanasya°.

6. C °punaḥ me e° haiva çravaṇo gauttamo abhibhavishyatīti | tathā ta° B °maṇaṃ gautamaṃ abhibhavishyāmīti | tathā ta° C °thā atma° BC °sikārā me kahi° C °pruṃ evaṃ mi° haiva çravaṇo gauttamo abhi° BC °iti | māro° C °daurmanasya°. — 9. C nishadyati ca me çravaṇo gauttamo abhi° BC °iti ‖ māro° C °daurmanasya° °ve na pra°.

11. B sva(? sa sva)jonāni vata° C na çramnā vata° B °mi yātrā° C °çravaṇo gau° BC °iti | māro° C °daurmanasya°. — 13. C °kulo vyāyā° C °çravaṇo° BC °iti ‖ māro° C °daurmanasya°. — 15. B ye pi mate sva° C °trā te çravaṇasya gauttamasya a° BC °sya anyatare pari° C °haiva çravaṇo gauttamo° B °haiva çrama° °tamo abhi° C °shyati iti | māro° B °iti | māro° BC °duḥkha dau° C °daurmanasya° °vitaṃ paridevitaṃ paridevi ‖.

18. C °daurmanasya° °ghajāto mahāparidevitaṃ paridevi | atha° B °çākārasamanvāgataṃ.

21. C °kāluna ha° BC °taṃ parigṛhītaṃ |.

कारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥ अयं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतमार्यमानं प्रगृह्णे ॥ महानमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रतिपूरं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रणीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । परिशुद्धं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अविपरीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अपूर्वं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नैर्याणिकमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । लोकोत्तरं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । असाधारणं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अव्याबध्यं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अनागतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोकोत्तरलौकिकं सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके तं दुःखं यं मे न उपादिन्नं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति सा लोके रमणीयता या मे न परित्यक्ता तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके चित्तिकं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं लोके ऐश्वर्यं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । न खलु पुनः कामरतिहेतोः बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अथ खलु विरक्तः सर्वसंस्कारेषु सर्वसंस्कारवीतिक्रमं प्रापयिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । पूर्वोत्पादसंपन्नो बोधि[195b]सत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अग्रोत्पादसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्र-

1. C °bhayo ro° samatvâga° BC °nam parigrihne(C °hne |) mahâ°. — 2. C °nam parigrihne | B °pratigrihne | . — 3. C °pûrņam arthaṁ° BC °rthayamânam bo° C °satva â° BC °grihne | . — 4. B °artha prâ° C °yamânam bo° BC °grihne (et ainsi toujours avec n) | . — 5[1]. C °satva ârya°.

6. C °satva ârya° C °grihne | aryâ° (l. 9). — 8. B °yamânu bo°. — 9. C °dhyaṁ artha pra°. — 10. C °yamâna bo°.

12. C nâsti loke taṁ sukhaṁ yaṁ me na° B °khaṁ tasya tasya artha° C °satvaṁ ârya°. — 13. B °khaṁ ya me na u° C °khaṁ yaṁ me na u° B °nnaṁ tasya âha° C °satva ârya°. — 14. C °sâ sa lo° °tâ yaṁ me na parityaktaṁ ta° B °yâ ya me na parityakto ta° C °satvaṁ ârya°.

16. C nâsti taṁ lo°. — 17. B °ke eṣva° C °ryaṁ yaṁ me na°. — 18. C °ratiheto bo° B °heto bo°. — 19. C °rakto sarvasaṁskâravîtikrama prâ° B °kramaḥ prâ°. — 20. BC pûrotpâdasaṁpannâ bo°.

21. BC °pannâ bo° C °satva ârya°.

गृह्णे । प्रतिविधिसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । निःश्रयसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपचारसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपलम्भसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । सम्भारसम्पन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढसमादानो हमस्मीति कुशलेहि धर्मेहि तं मया समादानं अपपूर्वं नापि भंजिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढचित्तो हमस्मि स्थितचित्तो या खलु पुनर्दृढचित्तेन स्थितचित्तेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिमधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । महाद्रुमो हमस्मि अपरिमितचेतसो या खलु पुनः महाद्रुमेन अपरिमितचेतसेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिं अधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अयेन पुनः वीर्येन अयां भूमिं अधिगमिष्यं अयं मे वीर्यमस्ति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । तां भूमिमधिगमिष्यामि यां भूमिमधिगम्य महतो जनकायस्य अर्थं करिष्यामि बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुर्करे ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुरकरे । सद्यथीदं छन्दोपस्तब्धं वीर्योपस्तब्धं स्मृत्युपस्तब्धं समाध्युपस्तब्धं प्रज्ञोपस्तब्धं ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुरकरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं

1[1]. C °pannā bo°. — 1[2]. C °pannā bo° BC °naṁ gṛhne | . — 2[1]. C °pannā bodhisatva ārya°. — 3[1]. *La phrase est répétée dans* B *et* C; *les deux mscr. ont dans la répétition* saṁbhārasaṁpanno°. — 3[2]. C °ḍhasamādānāhaṁ asmīti ku° dāna bhagnapūrva nā° satva ārya°. — 5. BC °ham asmi sthi(C ° asmiṁ sthi)tacitto yaṁ vā pu° nāna adhiganta(C °ntaṁ)vyā° C °bhūmi adhi° gṛhne | agre°.

7. B °ham asmiṁ aparimitacetaso | yathā khalu punaḥ yathā khalu punaḥ mahādrumena aparimitacetasena bhūmim adhigantavyā taṁ bhūmiṁ gadhi° miti | bo°. — 9. C °grena punar vīryyena agrāṁ° C °grāṁ me adhivīrya°. — 10. BC taṁ bhūmim a(B ° mig a)dhigamiṣyā° B °mi yaṁ bhūmim adhigamya° C °yāṁ bhūmim adhigamiṣyaṁ mahato janakāyārthāya kari° B °kāyasya karthaṁ kari°.

11. C °khavaḥ bo° BC °to acchaṁbhī vi° C °nvāgataṁ bodhisatva āryya°. — 14. *Les syllabes* °maharṣo° *sont rongées dans* B. C °āryyasmiṁ taṁ° B °ryasmiṁ taṁ°. — 15. B °to acchabhī vi° C °ṣāo pañca° ryyasmiṁ prādurkare | B °prādur arakare.

16. C sadyathī° B °samādhyāpastabdhaṁ pra° C °samādhyāvastabdhaṁ prajñāstabdhaṁ|. — 17. C °kṣavaḥ bodhisatva abīto° BC °harṣo paṁ° B °vidham ārya° C °vidharmāryyakṣitaṁ prādurkare | . — 19. C °kṣavaḥ bo ° simhaṁbhīki°.

आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ सद्यथीदं असंविग्नं विलोकेति । असंत्रस्तं च विलोकेति । असंप्रभीतं च विलोकेति । विगतभयरो[१९६a]महर्षं च विलोकेति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ सद्यथीदं अभीतं च विजृम्भेति अविग्नं च विजृम्भेति असन्त्रस्तं च विजृम्भेति त्रासेन्तो च पुन मारं च मारपर्षद् च महासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ एवं च खलु भिक्षवो बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो महासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासे ॥ सद्यथीदं अभीतं उक्कासे असंविग्नं च उक्कासे असंत्रस्तं च उक्कासे अच्छम्भितं च उक्कासे ॥ इदं च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वस्य आर्यमहासिंहउक्कासितं । त्रिसाहस्रमहासाहस्राय लोकधातौ ये जना सर्वे शब्दं अश्रोषीत् ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥

अथ खलु भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो

1. C °kshavah bo° B °rvidha árya° rvidham áryyaṁ mahásiṁhaṁ viloki°. — 2. C sadyathidaṁ asaṁ° B °daṁ ‖ asaṁvigná vi° BC °kesi |. — 3[a]. BC °kesi |. — 3[b]. BC °kesi |. 3[c]. B °harsho ca° C °harsho vi° BC °kesi |. — 4. BC °siṁhaṁ viloki° C °taṁ viloti |.
6. C °khalu bodhisatvo bhikshavah abhito° B °rvidha árya° C °siṁhaṁvikṛimbhitaṁ vikṛiṁbheti |. — 7. B °dhaṁ áryye mahásiṁhaṁ vikṛimbheti | B °siṁha vijṛimbheti |. — 8. C sadyathidaṁ abhitaṁ ca vijṛistesi | asaṁvignaṁ° B °bhitaṁ ca vijṛimbhesi avignaṁ° BC °gnaṁ ca vijṛimbhesi | saṁ(C ° | asaṁ)trastaṁ ca vijṛimbhesi(C °si |) trasaṁto ca punah s(B °puna ma)riṁ ca márapa° C °siṁhaṁ vijṛimbhi° jṛistesi | B °mbhesi |. — 10. C evaṁ kha° kshavah bo° siṁhaṁ vijṛimbhi° BC °mbhesi |.
12. C °taṁ ukkáse |. — 13. C °raho mahásiṁhaṁ ukkási°. — 14. C sadyathi° bhitaṁ ukkásitaṁ | asaṁvignaṁ ukkáse | asaṁtrambhaṁ ukkáse acchaṁbhitaṁ ca ukkáse | B °staṁ ca ukkáse acchaṁbhitaṁ ca ukkáse |. — 15. C °kshavah bo° B °sya áryaṁ ma° C °siṁhaṁ u°.
16. C triṁsáhasra° dhátú ye janá çabdam açro° B °tau ye janá sarvaçabdam açro°. — 17. C °kshavah bo° B °tvo ábhi° C °siṁhaṁ ukkásitaṁ ukkáse |. — 19. C °kshavah máro° B °vo mára pápí° C °daumana° ghajáto mahantiṁ caturaṅgasenáṁ° B °raṅginiṁ senáṁ° C °çabdaṁ nirnádam a° B °çabdaṁ nidánam aká°.

महतीं चतुरंगिणीं सेनां सन्नाहयित्वा येन बोधिवृक्षस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वस्य पुरतो स्थित्वा महान्तं घोषं महान्तं शब्दनिनादमकार्षीत् ॥ सद्यथीदं हनथ इमं हरथ इमं निर्हरथ इमं बधथ मारमणा भद्रमस्तु वो ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छंभी विगतभयरोमहर्षो सुवर्णवर्णबाहां चीवरातो निर्णामयित्वा जालिना हस्तरत्नेन ताम्रनखेन सुचित्रराजिकेन नानारत्नप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन दक्षिणेन पाणिना त्रिष्कृत्वो शिरस-मुपरिमार्जे दक्षिणेन पाणिना पर्यंकं परिमार्जयित्वा दक्षिणेन पाणिना पृथि[196b]वीं पराहनति ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वेन पाणिना शीर्षे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहतायां इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरवे । सद्यथापि नाम भिक्षवो महतीये मागधिकाये कंसपात्रीये गिरिकन्दरगताये शिलापट्टे संपराहताये गम्भीरो भीष्मरूपो घोषो अनुनदे अनुरवे एवमेव भिक्षवो बोधिसत्त्वेन दक्षिणेन पाणिना शिरे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहताये (इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरवे) ॥ सा मारसेना तावत्सुसमृद्धा तावत्सुसंनद्धा भीता त्रस्ता कंपिता संविग्ना संहृष्टरोमजाता तेन विचरेन्सु तेन विलयेन्सु हस्तिनो पि सानं संसीदेन्सुः अश्वा पि सानं संसीदेन्सुः रथा पि सानं संसीदेन्सुः पदाता पि सानं संसीदेन्सुः प्रहरणा पि सानं संसीदेन्सुः । अपरे हस्तेषु प्रपतेन्सुः

2. C sadyathī° B °daṁ idaṁ haratha imaṁ ni° C °daṁ imaṁ haratha imam haratha | imaṁ nirharatha imaṁ nirharatha | bandhatha bandhatha mā° B °vadha māra ° stu to | . — 3. C °to acchambhi vigataroma° B °cchaṁbhi vi° C °suvarṇavarṇaṁ bā° °sturalapena tā° BC °sucitrarāji° B °ekavarṇena mṛ° C °lpakoṭīkuça° B °gatena dakshiṇena pāṇinā triṣhkṛitvā çi° C °trishkṛitya çi° BC °ryaṅkaṁ(C °ryaṅka) parimārjja(B °rjayi)tvā°.

8. C °kshavaḥ bo° B °tvena pāṇinā çirshe parāmṛishṭhe dakshiṇena paryaṅkena pṛithivyaṁ parāha° C °çirshe parāmṛishṭe dakshiṇena pāṇinā paryaṅke pṛithivīyaṁ parāhateyaṁ i° B °imāṁ mahā° C °thivīyaṁ gambhī° B °de anurave | . — 10. C sadyathīdaṁ nā °kshavaḥ ma °lāpaṭṭasaṁparā° B °mbhīro smarūpāye gho° C °bhīsmarūpo° B °rave | e° C °rave | evaṁm eva bhikshavaḥ bo° BC °çira(B °ro) parāmṛishṭe dakshiṇena pāṇinā paryaṅ(C ° nā yayaṁ)ke parāmṛishṭe dakshiṇe(B °ṇena) pāṇinā pṛithivyaṁ parāhatā(C ° te)yaṁ sa mārasa°.

15. BC °bhītā trastā° C °gnā hṛishṭaromajātena vicaretsuḥ | hasti° C °caretsu tena vilayetsu ha° BC °sino(C ° nā) pi sānaṁ saṁsīdetsuḥ a ° sīdetsuḥ(C ° tsuḥ |) ra ° sīdetsuḥ (C °tsuḥ |) padā(B °dātā) pi sā ° sīdetsuḥ pra ° sīdetsuḥ | .

17. BC hasteshu(C ° shu sānaṁ) prapatetsuḥ apare samuddhakā(C ° kānā) prapatetsuḥ apare asu(B °pate apa)ku ° patetsuḥ apare a ° tetsuḥ(B °tsuḥ |) apare sīmena(C °ṣa) pā ° patetsuḥ apare da ° tetsuḥ | .

अपरे अधोमुखका प्रपतेन्सुः अपरे अपकुब्जका प्रपतेन्सुः अपरे उत्तानका प्रपतेन्सुः अपरे वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अपरे दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः । मारो च पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो एकमन्ते प्रध्याये काष्ठेन भूमिं विलिखन्तो । श्रमणो मे गौतमो विषयं अतिक्रमिष्यतीति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छंभी विगतभयरोमहर्षो विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरे । सवितर्काणां सविचाराणां व्युपशमादध्यात्मसंप्रसादा चेतसो एकोतिभावादवितर्कमविचारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सप्रीतिविरागादुपेक्षकश्च विहरे स्मृतः संप्रजानं सुखं च काये । यत्तदार्या आचक्षते उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सो सुखस्य च प्रहाणात्पूर्वसौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाददुःखासुखमुपेक्षा स्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छंभी विगत[197']भयरोमहर्षो रात्र्या पुरिमे यामे दिव्यचक्षुर्ज्ञानदर्शनप्रतिसंस्थाय चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामये । स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्त्वां पश्यति च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सर्वां प्रजानाति । इमे भवन्तः सत्त्वा कायदुश्चरितेन समन्वागता वाचादुश्चरितेन समन्वागता मनोदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादका मिथ्यादृष्टिका ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपाते नरकेषूपपन्नाः । इमे

2. C māro pā° ḥkhī daumana° BC °antaçalya° ṃlane bhūmiṁ vilikhanto çra°. — 4. C çravaṇo me gauttamo vishayaṁ abhikra°. — 5. C° kahavaḥ bo° kuçalai dharmaiḥ savitarkasavicā° B °rkaṁ savicārair vive° C °saṁvidya°.

7. B savitarkaṁ savicārā° C savitarkkasavicārāṇāṁ vyupaçamād adhyā° B °vyupaçamād adhyā° dā cetasā eko° C °cetasā | eko °rkasavicāraṁ sa° B °rkasavicā°. — 9[1]. C saprītavicā° C saprītavicād upe° re smṛito saṁ°. — 9[2]. BC °sukhasaṁvihārī°. — 10. C so sukhasya prahāṇā duḥkhasya ca pra° BC °prahāṇāt sa° B °t sarvaṁ ca saumanasyadau° C °daumanasyayo° gamā duḥkhā° pekshā smṛitiṁ pari° C °peksha smṛi° C °saṁsadya°.

13. C °kahavaḥ bo° bhayo roma° BC °divyasya caksha° saṁlāpa citta° B °ttam abhinirhare a°. — 15. B °abhyakaṁ sa° BC °cyavantāṁ upa° C °dyantā suva° BC °duvarṇṇāṁ suga° C °rmopagatāṁ sa° jānāti | B °jānanti | .

16. C °bhagavanto satvāṁ kā° BC °kāya(C° ye)duçcaritena samanvāgatā vāyāduçca° C °dakā mithyādṛishṭikarma° B °dakā mithyādṛishṭimithyādṛishṭikarma° BC° tos tanpratya° C °tyayā kāyasya° rgatiṁ vi° BC °nipātaṁ nara° C °shūpapannaḥ. — 19. C° r bhagavato kā° shaucaritena samatvāgatā | mano° BC °dakāḥ saṁmyagdṛishṭikās te saṁmyadṛishṭikarma° C °rmadharmasamā° B °ddhetos tanpratya° C °tyayā kāya° BC °t svargaṁ kāyaṁ de° C °shūpapannā.

पुनर्भवन्तः सत्वाः कायसुचरितेन समन्वागता वाचासुचरितेन समन्वागता मनोसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिकाः सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोस्तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्स्वर्गकाये देवेषूपपन्नाः । इति दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यति च्यवन्तामुपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सत्वां जानाति ॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानाये चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामयेसि । सो नेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरे । सय्यथीदं एकां वा जातिं द्वे वा जातीं त्रीणि वा जाती चत्वारि वा जातीं पंच वा जातीं दश वा जातीं विंशं वा जातीं त्रिंशं वा जातीं पंचाशं वा जातीं शतं वा जातीं सहस्रं वा जातीं शतसहस्रं वा जातीं संवर्तकल्पां वा विवर्तकल्पं वा संवर्तविवर्तकल्पं वा अनेकान्यपि संवर्तकल्पां अनेकान्यपि विवर्तकल्पां अनेकान्यपि संवर्तविवर्तकल्पां अमुत्राहमासि एवंनामो एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वनिवासमनुस्मरति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या पश्चिमे यामे [197b] अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेण पुरुषद्रव्येण पुरुषशूरेण पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषपद्मेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना निष्क्रान्तेन विक्रान्तेन पराक्रान्तेन अर्थिकेन अप्र-

3. C °satvân paçya° B °çyati vyavantâ° BC °durarṇṇâṁ suga° BC °hiṇâm prâ° C °gâṁ satvâṁ jânanti ‖.

6. B °rnâmayetsi |. — 8. C sadyathi° B °daṁ ‖ ekaṁ vâ jâtiṁ° BC °dve vâ jâtiṁ tri(C °triṁ)ṇi vâ jâtiṁ catvâriṁ vâ jâtiṁ pañca(C ° caṁ) vâ jâtiṁ da° C °daçaṁ vâ jâtiṁ viṁ° BC °viṁçaṁ vâ jâtiṁ triṁ° C °triṁçaṁ vâ jâtiṁ catvâriṁçaṁ vâ jâtiṁ pañcâ° B °triṁçaṁ vâ jâtiṁ pañcâ° BC °câçaṁ vâ jâtiṁ(C ° tiṁ) çataṁ vâ jâti(C ° tiṁ) sahasraṁ vâ jâtiṁ(C ° tiṁ) çatasahasraṁ vâ jâtiṁ(C °tiṁ |) saṁvartakalpâṁ vâ vivartakalpâṁ vâ (C °vâ anekânyapi) saṁvartavivartakalpâṁ(C ° lpâ) vâ anekâ(C ° kâṁ)nyapi saṁvartâni anekânyapi vivartâni anekâ(C ° kâṁ)nyapi saṁvartavivarta(B ° rtâ)kalpâṁ(C ° lpaṁ) amutrâham asmiṁ | evaṁnâ ° saṁvedi iti(C ° ti |) sâ° C ° sâkâlaṁ so ° dhaṁ apûrvanivâsaṁ samanu° B °nivâsaṁm anu°.

15. C °kâbhaṁ bo° B °dhisa abhî° C °ruṇoghâṭakâlasamaye° B °dravyeṇa dhuruhaçûlena purushavî° C °siṁhena purushapadmena purushakuma ° jâneṇa purushadhaurena anu ° thinâtikrântena vikrântena parâkrantena arthi° BC °rthikena gacchanti | ekena apra(C ° na pramâ)ttaṁ° B °vyupakrishṭhena viharante ga° BC °prâptavyaṁ boddhavyaṁ abhisaṁbodha(C °bodha)vyaṁ | sarva ° kâryâ(B °yâ |) anu°.

मत्तेन आतापिना प्रहितात्मेन अपकृष्टेन विहरन्तेन गतिमतानुस्मृतिधृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञामता सर्वज्ञो सर्वगताये ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तदेकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धे । यद्यथीदं इदं दुःखं अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इमे आस्रवा इमो आस्रवसमुदयो अयं आस्रवनिरोधो अयं आस्रवनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इह आस्रवा अशेषा निरवशेषा निरुध्यन्ति व्युपशाम्यन्ति प्रहाणमस्तं गच्छन्ति । यदिदं इमस्य सतो इदं भवति इमस्य असतो इदं न भवति । इमस्योत्पादादिदमुत्पद्यते । इमस्य निरोधादिदं निरुध्यति इति पि । अविद्याप्रत्ययाः संस्काराः संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामरूपं नामरूपप्रत्ययं षडायतनं षडायतनप्रत्ययं स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानं उपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया जाति जातिप्रत्यया जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा भवन्ति । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति । इत्यपि अविद्यानिरोधात् संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्विज्ञाननिरोधः विज्ञाननिरोधात् नामरूपनिरोधः नामरूपनिरोधात् षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरोधाद्वेदनानिरोधः वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधः तृष्णानिरोधादुपादाननिरोधः उपादाननिरोधाद्भवनिरोधः भवनिरोधाज्जातिनिरोधः जातिनिरोधाज्जरामरणशोकप[१९८a]रिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥ सर्वसंस्कारा अनित्याः सर्वसंस्कारा दुःखा सर्वधर्मा अनात्मानः ॥ एतं शान्तं एतं प्रणीतं एतं यथावदेतं अविपरीतं यमिदं सर्वोपधिप्रतिनिःसर्गो सर्वसंस्कारसमथा धर्मोपच्छेदो तृष्णाक्षयो विरागो निरोधो निर्वाणं ॥

3. C adyathi° B °thidam || idam duḥ° C °idam duḥkham ayam duḥkhasamu° B °pratipad ime â°. — 5. C ime âçra ime âçravasamu° B ime âçravâ ime âçravâ ime âçravasamu°.

6. B °çravo açeshâ nirava° C °çravâto açeshâ nirava °cchati | B °cchanti yad i°. — 7². C yam idam idam asya santo bhavati imasya asanto idam na°. — 8². BC °pi avi°. — 8³. C avidyâpratyayâḥ saṁskârâ saṁskârapratyayaṁ vijñânaṁ vijñânapratyayaṁ | nâmarûpaṁ nâmarûpaṁ pratyayaṁ | sha ° âyatanaṁ pratyayaṁ | sparça sparçapratyayaṁ | vedanâ vedanaṁ pratyayaṁ | tṛishṇâ tṛishṇaṁ pratyayaṁ | upadâ ° dânaṁ pratyayaṁ | bha ° vapratyayaṁ | jâti jâtipratyayaṁ | ja ° daurmanasyaupâyâso bhavanti | .

12. C evaṁm asya ke° B °duḥkandha°. — 13. C °t shaḍâyatananirodhoḥ sha ° ḥ vedanânirodhâ tṛishṇânirodhaḥ tṛishṇânirodhâd vedanânirodhaḥ vedanânirodhâd u° BC °çokaparidevaduḥkha° C °khadaurmanasyo°.

18². BC °ti sa°. — 18³. BC sarvasaṁskâro ani° B °saṁskârâ duḥ° C °skârâḥ khâ sarvadha ° tmâno | . — 19. B °avirîtaṁ° C °ritaṁ yad idaṁ sarvo° B °rvasaṁskâ° BC °rasamatho dha° B °cchedatṛi° C °cchedaḥ tṛi ° dho nirvâṇam | .

अथ खलु भिक्षवो तथागतस्तस्मिं समये इदमुदानमुदानेसि ॥

सुखो पुण्यस्य विपाको अभिप्रायश्च ऋध्यति ।
क्षिप्रं च परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
परतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥

ये भवन्ति अल्पपुण्यस्य विघ्ना ते न भवन्ति पुण्यवतो । बलवां भवति समाधि सम्भारतो पुण्यानां । यदेव देवलोके अथ वा वशवर्तिमनुष्येषु कृतपुण्यः प्रार्थयते तस्य ऋध्यते तस्य । अथ वा पुनर् प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतपदमशोकं मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिपद्यते । अल्पकिच्छ्रेण बोधि उत्तमा स्पर्शिता इह मया प्रज्ञाये वीर्येण च दुःखं मोचितं मारमोहितं सुखं प्राप्ता च सर्वज्ञता मारो च निहतो सबलवाहनो भस्मीकृतो अन्तको तस्मिं बोधिद्रुमोत्तमे स्थितो हं ॥

सप्ताहं एकासने देवकोटीसहस्राणि पूजयेन्सुः ॥ तस्मिं आसने दिव्यं चन्दनचूर्णं ओकिरेन्सुः पुष्पेहि च मान्दारवेहि ओकिरेन्सुः दिव्यानि तूर्याणि उपरि अघट्टितानि प्रवाद्येन्सुः तदा देवा च दिव्यानि चन्दनचूर्णानि उपरितो प्रकिरेन्सुः दिव्यानि च अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मान्दारवाणि पुष्पाणि प्रवर्षेन्सुः महामान्दारवाणि पुष्पाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि मंजूषकाणि महामंजूषकाणि पारिजातकपुष्पाणि दिव्यानि सुव-

1. C °kshavah tathāgato tasmiṃ° B °gates tasmiṃ°. — 2. C °kho papuṇyapuṇyasi° B °ṇyavipā° C °çca ṛidhyati | B °çcaridhyati | . — 3. C °praṃ ca pa° B °praṃ pa° °nirvṛitiṃ°. — 4. B °to ahe upa° B °kā anta°. — 5. BC °knoti kṛi° B °kartuṃ vai | .

6a. C °ghnān te na bhavanti ca | puṇyavanto B °to ba°. — 6b. C balavāṃ bhavanti samā° BC °mādhiṃ sambhā°. — 7. BC yadi ye ca deva° B °loke | atha °thā ṛidhyate tasya | (ou °tasyā). — 8. B arthā vā pu° C °puna prārtha° BC °yanti ni° C °cyutaṃ pa° BC °te alpa°. — 9. C °kiçaleṇa bo° BC °ttamo spa° C °sparçitā | i° B °mokshayituṃ bhā° C °mocituṃ bhā° BC °hituṃ gu° B °jñātā | mā° °to haṃ saptā°.

11a. C °kaṭāsa° BC °yetsuḥ. — 12a. BC tasmiṃ āsane divyaṃ(C ° vya) candanacūrṇaṃ okiretsuḥ pushpehi ca mā(B °māndā)ravehi okiretsuḥ divyāni(C °ṇi) tūryāṇi upari a(C °ni)ghaṭ° dyetsuḥ ta° °to prakiretsuḥ divyāni(B °ni ca) agu° B °keçaracū° BC °tracūrṇāni divyāni(C °ṇi) māndāravāṇi pu(C ° pū)shpāṇi pravarshetsuḥ(C °tsuḥ |) mahāmāndāravāṇi pu(C °pū)shpāṇi karkā(C °ṇi kakā)ravāṇi mahākarkāravāṇi(C °ṇi) ro° B °ṇi bhīshmāṇi mahābhī° B °pātrjāta° C °pārijātapushpāṇi divyāni suvarṇapushpāṇi divyāni rūpyapushpāṇi divyāni ratnamayāṇi pushpāṇi pravarsha° BC °rshetsuḥ (C °tsuḥ |) divyāni(C °ṇi) kiṃçanna(B °çaccha)tramaṇḍalāni divyāni(C °ṇi ca) ratnamayāni antarīksha(C °ksho)smiṃ° C °tāni dṛṣṭvā° BC °yetsuḥ ji° C °naikaṃkalpa°.

र्णपुष्पाणि रूप्यपुष्पाणि सर्वरत्नामयानि पुष्पाणि प्रवर्षेन्सुः दिव्यानि चित्रवस्त्रवस्त्राणि दिव्यानि रत्नमयानि अन्तरीक्षस्मिं प्रादुर्भूतानि च्छादयेन्सुः जिनकायं चैव रत्नामयं स्तूपं वा सुवर्णमयं नैककल्पकोटिकुशलमूलसमन्वागतं ॥

अथ खलु [198b] मिथवः संबहुलाश्च शुद्धावासकायिका देवा येन तथागतस्तेनोपसंक्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्ते स्थितासु: सगौरवा सप्रतीसा एकांशिकृता प्रांजलीकृतास्तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्ते स्थिता मिथवः ते संबहुलाः शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अशीतिहि आकारेहि मारं पापीमं संमुखं अभिगर्जेन्सुः ॥ कतमेहि अशीतीहि ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । न खलु पुनरहं पश्यामि श्रमणस्य गौतमस्य कंचिद्देवमनुष्येषु विक्षेपणं यन्नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । ये पि चेमि स्वविषयकायिका देवपुत्राः श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः पूर्वयोगसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः निर्वाणसन्निका भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः श्रुतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः अनूनाचारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः गर्भावक्रान्तिसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम

4. C °nditvâ ekânte sathâsi | sagau° B °sthâtsuḥ sagau° C °pratîsâ ekâm̃° °likṛtâ tathâgatam evam̃ namasyamâno B °mânâ e°.

6. BC °pimâm̃ sam̃° C °mukhi abhi° BC °jyetsuḥ ‖ . — 8¹. BC °tîhi na°. — 8². B °pimamo eta°. — 9. C °mi çravaṇasya gauttama kaçci devama° BC °nuhyasmim̃° B °kkhepeṃ yannû° C °ṇam̃ yam̃ nûnâham̃ çravaṇo gauttame ni° B °ham̃ çramaṇo gautame nirvidya avakrameyam̃ nâma°. — 10¹. B nâma te° C °nâmam̃ te°. — 10². C °teḥ çravaṇasya gauttamasya abhya° °ham̃ çravaṇo gauttama° B °ham̃ çramaṇo gautame ni° °meyam̃ na nâ°.

12². C °ham̃ çravaṇo gauttame ni°. — 13. C °pimam evad a°. — 14. (*Phrase omise dans* B) C °çravaṇo gauttame ni°. — 15¹. (*Phrase omise dans* B) C °pimam etad abhûshi ‖ evam̃rûpâ satvâḥ pûrva° (*C répète ici les quatre dernières phrases avec les variantes suivantes :* °çravaṇo gauttame ni° °meyam̃ na° shi | e° ham̃ çravaṇo gauttame ni° meyam̃ na nâ° shi; *puis, il fait suivre les phrases des lignes* 17 *et* 18, *et continue comme* B). — 15². B etadrupâḥ sa° C °nnâḥ bha° BC °nti | yam̃° C °çravaṇo gauttame ni°.

17. (*Phrase omise dans* B, *voir* l. 15¹) C °tvâḥ anunâcâ° ham̃ çravaṇo gauttame ni°. — 18¹. (*Omis dans* B). — 18². BC °krântasampa° B °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttame ni°. — 19. C °pimâḥ e° B °shi e°.

ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा गर्भस्थितिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः जातिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कुलसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लक्षणसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अनुव्यंजनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कृताधिकारा धर्मसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणसं[199]पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः वर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे विर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कारवर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अध्याशयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा सत्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सर्वविभूतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कायकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वाचाकर्मसंपन्ना

1. C °satvāḥ ga° BC °nti | yaṃ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 2¹. B °shi e°. — 2² B evarūpāḥ° BC °nti | yaṃ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. C °çravaṇo gauttamo ni°. — 5¹. B °shi e°. — 5². C °satvāḥ la° BC °nti | yaṃ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°.

7. C °satvāḥ anu° B °tvān anu° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8¹. B °shi e°. — 8². C evarūpāḥ satvā kṛ° B °kṛitāḥ kṛitādhi° C °dhikārasampa° B °dharmāsampa° BC °nti | yaṃ° C °çramaṇo gauttamo ni°. — 10. C °rūpās satvāḥ ka° °haṃ çravaṇo gauttamo ni° B °çramaṇo gau°.

11². C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °kālavallasaṃ° C °kālavallabhasaṃpannā° BC °nti | yaṃ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14¹. B °shi e°. — 14² C °satvāḥ adhyā° °haṃ çravaṇo gauttamo viridya°. — 15. B °shi e°.

16. C °satvāḥ satvasaṃ° B °tvā satvasaṃ° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 17¹. B °shi e°. — 17². C °rūpā satvāḥ sa° BC °evavibhūsaṃ° C °vati | yaṃ nū° B °nti | yaṃ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 18. B *transporte après la phrase de la p. 289, l. 5, les phrases de ces lignes 18 et 19 suivies d'une répétition (que je désigne par b) des phrases de la l. 20.* — 19. (*voir la note précédente*) C °çravaṇo gauttamo viridya° B °nividya°. — 20¹. B °shi evaṃ° b° shi eva°. — 20² B evarūpāḥ satvāḥ vācakarmasamanvāgatā bha° C vācā° °haṃ çravaṇo gauttamo ni°.

भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः चित्तकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सत्त्वसारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सारप्रवरसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः अपरिहाणिधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अभिरूढसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपास्सत्वाः याचनकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः चारित्रसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः महाकरुणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य [199b] अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आवाससंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा महेशाख्यत्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा धर्मैश्वर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा महाधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अ-

1. B °ahi evaṁrūpāḥ satvāḥ satvasāra° (l. 3). — 2. (omis dans B) C °çravaṇo gauttamo ni°. — 3¹. (omis dans B). — 3². BC °traḥ satvasārathisaṁ° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. B °pimaṁ te satvā sāra°. — 5. C °rūpās satvāḥ° BC °sārathipravara(C °vala)-saṁ° nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°.

6¹. B °ahi evaṁrūpāḥ satvāḥ kāya° (B place ici les phrases 288, 19; 20¹; 20², 289, 1). — 6². B evarū° C °rimāṇidha° BC °nti yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 7. B °ahi e°. — 8. B evarūpāḥ° C °bhirūḍhanasaṁ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9¹. B °ahi e°. — 9². C °rūpāḥ satvāḥ yācanakasaṁ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°. — 10. B °ahi e°.

11. B evarū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 12¹. B °ahi e°. — 12². B evarū° C °satvāḥ ma° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °ahi e°. — 14. B evarū° C °satvāḥ ā° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15¹. B °ahi e°. — 15². B evarū° C °satvāḥ ma° BC °çikhyasaṁ° B °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°.

16. B °ahi e°. — 17. C °satvāḥ svayaṁ dharmmasaṁ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°. — 18¹. B °ahi e°. — 18². B evarū° C °rūpā satvāḥ ma° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nirvidya°. — 19. B °ahi e°. — 20. B evarū° C °satvāḥ lo° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

पक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा लोकविचयसंपन्ना भवन्ति यन्नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा लोकप्रविचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा ऋद्धिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा बोधिपक्षिकधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपास्सत्वाः उत्थानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा वीर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा स्मृतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वास्समाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा प्रज्ञासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्[१००*]भूयि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य ऽपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूयि । एवंरूपाः सत्वा प्रतिभानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूयि । एवंरूपा सत्वा व्याकरणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evarū° C °satvāḥ lokavicayasaṁ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni° B °meyaṁ na nā°. — 2. B °shi e°. — 3. C evaṁsatvāḥ rūpāḥ lokavicaya° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 4[1]. BC °pīmaṁ eta° B °shi e°. — 4[2]. B evarū° C °satvāḥ ṛi° B °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. B evarū° C °satvāḥ bodhipakshmakadha ° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyarpakra°.

7[1]. B evarūpāḥ satvāḥ upasthānasaṁ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8[1]. B °shi e°. — 8[2]. B evarū° C °satvāḥ vi° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9. BC °pīmaṁm eta° B °shi e°. — 10. B evarū° C °satvāḥ smṛi ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evarū° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 12. B °shi e°. — 13. B evarū° C °satvāḥ pra° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14[1]. B °shi e°. — 14[2]. B evarū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15. B °shi e°.

16. B evarū° C °rūpās satvāḥ vimukti° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamā ni° BC °nividya°. — 17[1]. B °shi e°. — 17[2]. B evarū° C° satvāḥ pra ° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °no gotamo° C °rvidya apakra°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvāḥ vyā ° haṁ çramaṇo gauttamo ni°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपास्सत्वा धर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा अनवद्यधर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा दर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा आनिंद्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपा सत्वाः परित्राणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा पूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा युगोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा अग्रोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्येष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा श्रेष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूना[200b]हं श्रमणो

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evam° C °satvāḥ dha ° ham çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvār anavadyadharmasampannā bha ° ham çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evam° C °satvāḥ jñānadarçanasampannā bha° ham çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. B evam° C °satvāḥ sarvadarça° BC °nti | yam nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nirvidyā°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. C °rūpās satvāḥ rūpasampannā° B °ham nirvi° C ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. B evam satvā anendriyam-sam° C °satvāḥ rūpā anendriyamsam° BC °nti | yam nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 10[1]. C na nāga te° B °shi e°. — 10[2]. B evam° C °satvāḥ satvaparitrāṇam bha° BC °nti ‖ yam nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evam° C °satvāḥ pū ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 12. B °shi e°. — 13. C °satvāḥ yu ° ham çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 14[1]. BC °pīmam evam°. — 14[2]. B °kalyāṇasampa° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15. B °shi evam°.

16. C °satvāḥ agrotpādasampannā bha ° ham çravaṇo gauttamo nirvidya aprakra°. — 17[2]. C °jyeshṭotpā° BC °tpādasam ° nti | yam nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvāḥ çre° BC °çreshṭotpā° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा निःश्रेयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा उपचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा उपस्तम्भनकुशला भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा संभारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचज्ञानिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचज्ञानिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा एकाग्रमनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा अरणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा अरिसैन्यप्रमर्दनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्र-

1[1]. C °pīmaṁ eta° B °shi n°. — 1[2]. B evarū° C °praṇidhipū° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvāḥ niḥçreyaṁsaṁ° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evarū° C °satvāḥ upaca° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarū° C °satvāḥ satvā saṁbhā° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. C °satvāḥ āryya° BC °mādhiṁ saṁ° C °çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyā apa°. — 10[1]. B °shi ārya°. — 10[2]. C °satvāḥ aryya ma° BC °mādhiṁ sampannā° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11. C °shi | evaṁrūpāḥ satvā āryyapañcāṅgikasaṁpannā bhavanti | yaṁ nūnāhaṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apakrameyaṁ | na nāma te pāpimaṁ etad abhūshi | B °shi e°. — 12. B evarū° C °satvār āryyapaṁ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 13[1]. B °shi evarū°. — 13[2]. C °satvāḥ ā° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15[1]. B °shi evarū°. — 15[2]. B °tvā grama° C °tvār ekāgra° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nirvidyā°.

16[1]. °shi evarū°. — 16[2]. C °satvāḥ araṇāñaṁ° °haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 17. B °shi e°. — 18. B evarū° C °satvāḥ ari° B °bhavaṁti yaṁ° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

मणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयंभूसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयंभूधर्मतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये धर्म[201b]ताये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा कृतपुण्यतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये वर्णसंपदाये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वर्णसंपन्ना ते पुनः पापीमं सत्वा दुष्प्रधर्षा भवन्ति । पश्य पापीमं यावत् महद्दयं अपराधं ॥ एकमन्ते स्थिता भिक्षवः शुद्धावासकायिका देवा मारं पापीमं इमेहि अप्रीतीहि आकारेहि संमुखं अभिगर्जेन्सुः ॥ इदमवोचद्भगवान् राजगृहे विहरन्तो गृध्रकूटे पर्वते इमस्मिंश्च पुनर्व्याकरणे भाष्यमाणे पंचानां भिक्षुशतानां अनुपादायास्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि आत्तमनसो भिक्षू भगवतो भाषितमभिनन्देन्सुः ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं समाप्तं ॥

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवां वैशाल्यां विहरति आम्रपालीवने महता भिक्षुसंघेन सार्धं महता च बोधिसत्वगणेन ॥ अथ खलु विशुद्धमति भिक्षुरुत्थायासनादेकांसं चीवरं प्रावरयित्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठापयित्वा येन

1[1]. B °shi n°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ sva ° çravaṇo gautamo nirvidya aprakra°. — 2. B °shi e°. — 3. B evarû° C °satvâ sva ° çravaṇo gautamo nirvidya apa° — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. B evarû° C °satvâḥ âgrâ° B °rmatâtâye saṁ° C °çravaṇo gautamo nirvidya apa°.

6[1]. B °shi e°. — 6[2]. B evarû° C °satvâḥ kṛitapuṇyâsaṁ ° haṁ çravaṇo gautamo nirvidya apa° — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarû° C °satvâḥ agrâ° B °dâye samanvâgato bha° C °çravaṇo gautamo nirvidya apa°. — 9[1]. B °shi e°. — 9[2]. B evarû° C °pâḥ satvâḥ varṇasaṁpannâç ca punaḥ satvâ du° B °nnâ ca pa° dharsho bha° C °vati] . — 10[1]. C °yâvad ayaṁ° B °mahâvad ayaṁ° BC °dhâṁ a°. — 10[2]. B ekatamantasthi° C °sthito bhi° C °devâḥ mâ ° çitihi â° BC °rjetsuḥ] .

12. C °vyâkaraṇaṁ bhâshamâṇe paṁ ° vebhya cittâ° B °vebhyoç cittâ° C °bhikshu bha° BC °ndetsuḥ] . — 15. C iti çrîmahâvastuno ava ° ma sutraṁ°.

16. C °çrutam ekasmiṁ° B °taṁm ekasmin samaya° C °gavân vaiçâ° B °ti âçramapâ° C °pâliva ° kaleṇa saṁghe° B °ridhaṁ mahâtâ ca bo°. — 17. B °çuddhirmati bhi° C °ddhamatir nâma bhi ° tthâya âsanâto ekâṁ° BC °kâṁçari° C °prâvaritvâ dakshiṇajânu° stonâñjaliṁ° BC °praṇamayitvâ bha°.

भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणामयित्वा भगवन्तमेतदुवाच ॥ यद्भगवता बोधिसत्त्वभूतेन बोधिमण्डं उपसंक्रमित्वा बोधिमण्डे स्थिहित्वाभायलोकितं सर्वलोकहिताय सर्वलोकसुखाय तं भगवां निर्दिशतु तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च बोधिसत्त्वानां च महासत्त्वानां महन्तो धर्मालोको कृतो भविष्यति आयासो च दत्तो भवति ॥ अथ खलु विशुद्धमतिर्भिक्षुः तायें वेलायें इमां गाथामभाषि ॥

कथं त्वं लोकप्रद्योत अप्रमेय निरुपधि ।
नैरंजनां तरित्वो सि हिताय सर्वप्राणिनां ॥
ये निमित्ता अभूत्तत्र तरमाणे नरोत्तमे ।
व्याकरोहि महावीर तथागत महामुनि ॥
यथा ते लोकप्रद्योत बोधिमण्डो [201b] अर्थंकृतो ।
तथा हि मे पृच्छितो ब्रूहि अर्थकामहितंकरं ॥
यथा उत्तमा बोधि प्राप्ता त्वया लोकस्य चेतिय ।
यथा पापीमं प्रहनेसि कृष्णबन्धुं ससैन्यकं ॥
दृश ते यथा स्वयंभू सत्वसार निरुत्तरा ।
. . . .

अर्चिप्रभासो च प्रतपसि दिशा सर्वा सार्थवाह नरमरुपूजित शतकुलो महर्षे । क्रमसि यथैव हंसराजा हिमवरपाण्डरो शुद्धो धार्तराष्ट्रो वरसुरवर आकिलंतकायो । व्रजसि दिशतो विदिशा तावदेव देवासुरनागयक्षसंघा मणिभवना कृत्वा

1. BC °dhimaṇḍo upa° BC °hitvā nāgāva° B °loki sarva° C °kitaṁ sarvalokahitā° khāya ta bhagavān nirdi° BC °nukaṁpāya mahato° C °to janakasyārthā° ahyāṇāṁ ca mahā° B °ahyāṇāṁ ca mahābodhisatvā mahā° BC °hāsatvānāṁ ca mahato dharmaloko° °ito ca bhavati ‖.

6. C °çuddhamati bhikshus tāye ve°. — 8. C °dyoto apra°. — 9. C nairajanāṁ tarit-vāna hi° B °taritāṁ na hi°. — 10. C °ttā at tatra taramāṇo naro° B °ttaro |.

11. B °hi mah. . . . . . (quelques syllabes rongées). . . muniṁ | C °hi mahāviro tathāgata mahāprabhoḥ A °hi ma. . . . muniṁ |. — 12. C °dyotā bodhimaṇḍe a°. — 13. BC °cchito krahi arthako ma° C °mahatiṁ karaṁ |. CM °mā prāpto bodhi lokasya cati yathā° B °pā loke lokasya°. — 15. B °pimāṁ paha. . . . . (quelques syllabes rongées). . . nyakāṁ | A °pimāṁ ha. . . . . nyakāṁ | C °pimām yo hantā krishṇabandhu sasainyakāṁ |.

16. C darçate vaṁ svayaṁbhūṁ ca sa° BC °ttaro ‖ yathā°. — 18. C °diçā sarvārtha-vāharaṇamarupūjitaḥ | çatā° B °pūjiḥ çata° BC °krita maha°. — 19. C °thaivaṁ haṁsa-rājā° BC °dho vārttarāshṭro° C °shṭra ca sa° BC °suravara kilanta(C °lanta)kāyo vra°. — 20. BC vrajasi diçato vidiça tāvad eva(C °vaṁ) devāsu° ghā maṇibhavanā kritasar-vajihmabalāṁ sthitāṁ yathā°.

सर्वजिह्वप्रवर्णच्छूमां । यथैव दग्धां च्छूमां सुवर्णबिम्बं अभिभवति तथा शास्ता सर्वलोकमभिभवति । कुसुमितो रत्नकायो लक्षणेहि यथा गगणं प्रतिपूर्णं तारकेहि । पुण्यशतसहस्रेहि कोटि परा न विद्यति सुगतस्य एकनामे ॥ न ते स्ति कोचित्समसमो सर्वलोके कुतो विशिष्टो तावदेव सर्वा संप्रभासि दश दिशता समन्ता सहस्ररश्मि यथा अन्तरीचे ॥ अलंकृतस्ते दशबल आत्मभावः द्वात्रिंशकवचितलक्षणेहि घनातो मुक्तो यथा कार्त्तिकस्मिं चन्द्रो व शोभते ॥ यथा तारकेहि सहस्रशीतिं चतुरो अशीति अन्यतरं शास्तु येहि घोष्टो अंगसहस्रेहि अविकल्पा पंचपुरा परिगृहीता भगवतो येहि भगवतो वाचा (??) ॥ मुखतो गन्धो भगवतो चन्दनस्य प्रवायते । अतुलियमप्रमेयं बुद्धचेत्तं अपरिमितं भरित्वा समेति विज दोषमोहं । त्रिसाहस्रा सर्वा यदि पि लोकधातु पूरा भवे शिखाशिरि सर्षपेहि शक्यं गणेतुं स्यात्सर्षपा एकमुहूर्तेन विचक्षणेन न त्वेव शक्यं गणयितुं सर्वसत्वधातु दशसु दिशासु अपरिमिता अनन्ता या हि भगवतो चन्दनस्य घ्रायित्वा गन्धं प्रतिलभे । शान्तिभूमि धीर अतुल्य महाकरुणावीर महाप्रतापवन्तवां भिषज सत्वानां । नाथ अनुपमित दर्शितेय शरणशतानां जिनप्रवर स्वयंभो ॥ कल्पान्हि हि जनये त्वां स्तुवन्तो ॥ तथा हि वर्णो भगवतः अप्रमेयो ॥ अनन्तवर्णं हतरागं शान्तचित्तं शरणं व्रजेम त्वा अभिभु अनभिभूतं ॥ भवेय अन्तं गगणं व्रजतो शक्यं समुद्रं पि ततः क्षपेतुं न शक्यं

1. BC °gdhāṁ suvarṇṇa° C °lokam abhi kusu°. — 2. B °to latakāye° C °to ratnkāyo° B °pūra tā° C °pūrṇṇatā° BC °kehi puṇya°. — 3[1]. B °koṭi parā navanavati su° C °koṭi parā çatasahasrehi koṭi purāṇnanavati sutatasya e° BC °ekarāme na te°. — 3[2]. C na te-nāsti kiñcit sa° B °ati kiñcit sa ° çiṣṭho tava de° C °ṣṭo tava de° BC °d eva sarve saṁprabhāsi | da° C °diçatāṁ sama° B °sarasmi yathā° C °ihāntarikṣha alaṁ° B °kṣhe alaṁ°. — 5. C °kṛitās te daçabara ātmabhāvo dvā° BC °triṁçaka(C °çaka)vaḍitaḥ° nātra mu° C °rttikasmiṁ° BC °ndro ca çobha° B °bhate ta yatha°.

6. B yatha kārakāhi sahasra° C yathā tāreke ° dha aṅgasahasrāhi avikalpā paṁ°. — 8. C °khato gandhaḥ bha°. — 9[1]. BC °liya apra° C °aniyaṁ bha ° ḥ dushamohaṁ tri° B °haṁ tri°. — 9[2]. BC trisāhasrasarvā° B °rvā ye pi hi (C °yaṁ pi) lokadhātu purā° C °bhavet çikharani sarshapa° B °ve çikhaçiri° C °pehi çakyaṁ gaṇayituṁ° BC °syāt || sarshapo e° C °rttena vicakshaṇena na tvaivaṁ gaṇa° tvadhātuṁ daçasu di° BC °mita anantā (B °ntā ye hi bha ° tilabhe kshanti°.

12. B kshanti | bhumi° C kshanti | bhumī dhī° tula mahākaru° BC °pratāpaha° C °lavān abhishaṇa satvā° B °vāṁ bhishaṇa satvā°. — 13. B °anulipta° C °çaraṇaṁ sva° C °svayambhūḥ | B °yaṁbhuḥ | . — 14[1]. C kaḥ tvi° BC °ye tasta stava tathā°. — 14[2]. C °gavato a° BC °meyo ana°. — 15. C anantaḥ varṇṇaṁ hataraga çāntaci° B °hataraga çā° je. . tvā abhibhuṁ° BC °bhūtaṁ bha°.

16. C bhaveyaḥ anantaṁ gaganaṁ vra° mudre pi tataḥ kshapayituṁ tathā° B °taḥ kshapetuṁ na çakya ji ° tuṁ tathā°.

जिने बलप्रमाणं उपेतुं । तथा हि संबुद्धो संभूतधर्मो ॥ सिंहं नरेन्द्रं दशबलं अप्रमेयं पृच्छामि ॥ वीर हतराग शान्तं चित्तं ज्ञानेन शुद्धा दशदिशता असंगतिता(?) स मे प्रश्नं हितकर व्याकरोहि ॥

कल्पकोटिसहस्राणि अप्रमेयमचिन्तिया ।
चरितो भोति अर्था[202a]य सर्वज्ञो द्विपदोत्तमो ॥
दानं शीलं च क्षान्ति च ध्यानानि च निषेविता ।
प्रज्ञा च चरिता पूर्वं कल्पकोटिशतां बहू ॥
आग्नेयमणीनां या आभा गगने विद्युतान वा ।
नक्षत्राणां चापि या आभा जिह्मवर्णा भवन्ति ता ॥
नास्ति देवो वा नागो वा यक्षो कुम्भाण्डराक्षसो ।
यस्य एतादृशकायो यथा ते नरनायक ॥

सुरासुरवरपूजनीयो सुरकृतवन्दितो सत्कृतो महर्षि प्रभंकर द्विपदेन्द्र सत्वसारवर पुरुषर्षभ चेतिय नराणां । भ्रूविवरललाटे ऊर्णाभागो यथा गगने सुविशुद्धरश्मि राजते भगवतो यथा कार्त्तिके मासे विमलो विरोचते चन्द्रो पूर्णमास्यां ॥ नीलविमलनेत्रा नायकस्य सुरुचिरोत्पलवर्णसंनिकाशा विमला शुभा प्रभा ॥ संरोचते च मुखवदना नरनारीणां नरेन्द्रदन्ता विमलपाण्डरा सुजातसमसहिता हिमवर-

1a. B °ddho saṃbhū° C °balā si° B °lo siṃ°. — 1b. C siṃaṃ naro° BC °rendra daça° B °mi vi°. — 2. B °hatasrāga° C °hatasurā gaganāntaṃ ci° C °çuddhaḥ daça diçadi° BC °diçatā asaṃgati(B ° titā) samapraçnahi° C °hitakaraṃ vyā°. — 4. C °meyaṃm acintiyo || B °atiyā cari°. — 5. B °bhoti | arthā° C °rthāye ābhā jihmabalā bhavanti nāsti devo vā nāgo vā yakkhā kumbhāṇḍarākhasā | carito bhonti arthāye sarvajño° B °ttamā dā°.

6. BC dānaṃ çīlaṃ kshāntiṃ ca dhyānaṃ(C ° nā) nishevitā pra°. — 7. B °pūrvakalpa° C °pūrvakoṭikalpaçatāṃ° BC °bhaṃ agam°. — 8. BC agneya B °ṇināṃ ya ābhā gagane° C °nāṃ yaṃ ābhā gagane vidyutāṃ na vā BC °vā naksha°. — 9. B °ṇāṃ ca pā yā ābhā jihmavallabhā bhavanti | C °ṇāṃ ca pāyārjjihmabalā bhavanti | . — 10. C nā devo° C °yakshā ku° C °yakshā kuṃbhāṇḍarākshasāḥ yasya° B °kshasā |.

11. C °dṛçā kāya yathā° BC °thā tena na nāyakaḥ | . — 12. BC surāsurabalapūjanīyaṃ gu°ndita satkṛ° C °dvipadeṃndra° B °ndra satvāsā°. — 13. BC bhruvi° lāṭe ūrṇāgātre yathā° C °thā gagane suvi° B °ne çuviçuddha° BC °çmirājā ca bha° mala viro° C °rocate candro°. — 14. B °netra nā° C °netre nā° BC °sya paruci° BC °vimalaçu° C °çubha pra°. — 15. BC saroeatā ca mukha(C ° khita) ja° C °jananāṃ naranārī° BC °ndradatta vimalapa(C ° malapā)ṇḍara | sujā° B °himadalasaṃnikāçā mukhaṃ dalasalalasaṃprakāçā daçadaçabala tathā° C °mikhāçā mukhodaraḥ salalasaṃprakāça daçalaçaiva tathā° BC °daṃ te çā°.

संनिकाशा मुखं दृष्टवरसंप्रकाशं दशबल तथा विशदं । ते शासुन: तरुणकुसुमरश्मीभिरासृता वररसवती शोभति जिह्वा नायकस्य प्रवालकसमतुल्यवर्णा च दिव्या चजनसंज्ञापनी । सुभ्रदंष्ट्र च आभाजालेन वर्णं ललाटं सभ्रुमुखं च शोभे यथैव चन्द्रमसो । सुखसमाहितनीला दशबल भगवतो शीर्षि केशा । शाक्यसिंह ग्रीवा ते शोभे यथा सुवर्णकम्बु यथा चोवाहा च जिन समा । अभेद्यो सिद्धार्थपूर्वो भगवतो चात्मभावो । प्रभासि लोके दिशता समन्ता । विशिष्टवाक्य चतुलनमुद्र कर्मविपाकं करोहि इमां गिरां भाषमाणः सर्वको लोको अभिनमते आवर्जितो कारितो पृष्ठा दशनखअंजलीहि ॥

एवमुक्ते भगवां विशुद्धमति भिक्षु एतदवोचत् ॥ साधु साधु भिक्षु साधु खलु पुनस्ते भिक्षु यस्त्वं तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि । शोभनं ते भिक्षु प्रतिभानं भद्रिका परिमीमांसा यदेवं हि भिक्षु प्रतिभायसि । एवं पि तेषां कुलपुत्राणां कर्मविपाका प्रतिभायन्ति येषामयं धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति । न ते मारस्य पापीमतो वशगता भविष्यन्ति । नापि तेषां मनुष्या वा अमनुष्या वा अवतारं लभिष्यन्ति ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ उदारकुशलमूलचरिता ते हि भिक्षू ते हि सत्वा येषां अर्थाय त्वं एतमर्थं परिपृच्छ[२०२ b]सि बोधिसत्वानां महासत्वानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि यमिदं बोधिसत्वानां लोकपरिणायकानां सर्वसत्वचारिकविशेषसंप्रस्थितानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय त-

1. B °naḥ tanumana° C °naḥ tanukasûkshmaraçmibhiḥ stritâvadrasaraṇâvatî° B °khumaraçmibhistritâ ca° vararasaraṇâvatî° BC °jihmanâ° B °lyabalâ ca di° C °lyavarâ ca di° janaṁ sajñâyani | B °jñâyani | . — 3. BC °dadâ ca â° C °jânena baddha la° BC °lâṭa va bhrû-(B °va ru)mukhe ca ço°. — 4a. B °nila vâshabalo bha° C °nila vâshpabalo bha° BC °keçâ çâkya°. — 4b. BC °siṁho grî° B °suvalakaṁbu° C °suvarakaṁcuka yathâ ovâhâ | B °thâ ovahâya jina samâ | . — 5. BC abhedyâ siṁ° C abhedyâ siddhârtha° tmabhâvaḥ | B °bhâvo pra°.

6a. BC °ntâ vi°. — 6b. B viçishṭâ vâkya° dra kalparipâka ka° C °dra kalpavipâkarohi i° shamâṇo | sarve te lokam abhinamatam â° B °ṇaḥ sarvas te lo° ritvâ pri° C °ritvâ dṛishṭvâ daçanakhaṁ añjalîhi || . — 9a. C °gavâna viçu° C °bhikshum eta°. — 9b. C sâdhu sâdhu bhikshavaḥ yas tvaṁ tathâgataṁ etam a° B °m etam arthaṁ° C °pṛicchatitaṁvyaṁ | anyasi B °cchitavya manyasi ço°. — 10. C çobhanaṁ te bhi° rimimâṁsâ° B °si evaṁ°.

11. C °bhâvanti | ye° B °nti | ye° C °ryâya hastaṁgato°. — 12. C °mato bhavishyati nâ° B °gato bhavishyati | . — 14. C °mûlo carito tehi bhi° B °caritâhi te hi bhi° C °bhikshu te satvâḥ yeshâṁ arthâya tvaṁ arthaṁ pa° BC °hâsatvânâṁ tvaṁ°. — 15. BC °bhikshû satvâ° C °nâm arthaya tathâ °cchitavyaṁ | anyasi yad idaṁ bo° tvavârikoviçe° sthitâ tvaṁ bhi°.

17. B evaṁ bhi° BC °bhikshû satvâ° B °cchati | ya° C °cchati | yad idaṁ bo° ṇâyakânâṁ sarva° BC °sthitânâṁ bhi°.

वाचामतं परिपृच्छमि यमिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरित्रायकानां सर्वसंशयच्छेदप्रभेदकौशल्यसमन्वागमसंप्रकाशितानां । भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छेसि यमिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरित्रायकानां दानविशेषाभियुक्तानां क्षान्तिविशेषाभियुक्तानां ध्यानविशेषाभियुक्तानां प्रज्ञाविशेषाभियुक्तानां ॥ अथ खलु भगवां तायै वेलायै इमां गाथामभाषि ॥

तुषिते भवने दिव्य ओतरित्वा हिमसमो नागो भवित्व षड्विषाणो ।
राज्ञो अग्रमहिषी प्रविष्टो कुक्षिं ततो त्रिसाहस्र प्रकम्पे लोकधातु ॥
तद सुविपुल आभा सुवर्णवर्णा इमं सर्व साहस्रलोकधातुं ।
उपरि यावभवग्र प्रज्वलन्ते यद जिनः कुक्षि प्रविष्टो संभवानो ॥
शक्रशतसहस्र सब्रह्मकोट्यो जिनं वरकुक्षिगतं नमस्य नित्यं ।
उपागमि दिवसे पि अर्धरात्रे न च व्रजि इमे अविसर्जिता कदाचित् ॥
तूर्यं च शतसहस्रसंप्रघुष्टं उपरि नभं स्फुटं सर्वदेवताहि ।
दिव्यं प्रगृह्य चन्दनस्य चूर्णं अथ पुनरन्ये पताकच्छत्रहस्ता ॥
. . . . दिव्या प्रवर्षि वरकुसुमा च उत्पलस्य ।
मधुकरकरविंका सुवर्णमाल्या याव जिनो कुक्षि प्रविष्टो संभवानो ॥
यद आयिषा बुद्धो सत्वसारो ऐयानं इन्द्रो धारये संहृष्टः ।
वस्त्रं विशिष्टं सुरुचिरं कौशिकेयं जाम्बुनदस्य समनिभं कांचनस्य ॥
यदा च भूमिस्थितो बोधिसत्वो सप्त पदां चक्रमे हृष्टचित्तो ।

2. BC bhikshū satvānā(B °nāṁ)m arthā° C °pṛcchasi | yad idaṁ° B °echesi | yam ida bo° C °dānaviçeshābhiyuktānāṁ çīlaviçeshābhiyuktānāṁ kshāntiviçeshābhiyuktānāṁ vīryyaviçeshābhiyuktānāṁ dhyā°. — 5. C °gavān tāye ve° B °gāthā abhā°.

6. BC tushitabhava° C °vane oçiritvā himasaso nāgo° B °okiritvā°. — 7. BC °jño gramahiṣī(C °hishīṁ) pra° C °tataḥ tri° BC °prakampe lo° C °dhātuṁ suvi° B °dhātu ta°. — 8. C suvi° B tadā suvipu° BC °ṛṇavarṇṇā(C °varṇṇo) hare i° °hasraṁ lo° °tuṁ upa°. — 9. C °yāvad bhavāgra prajvarante | yadā jino ku° B upari yāvad bhavāgraḥ prajvalate | yadā ji° °jāno çakra°. — 10. C sakrasutasaha° BC °hasrabrahmako° BC °jina va° B °namasi nityaṁ u° C °namasyi nityaṁ.

11. B upagami di° C upagāmi di° BC °se ti ardha° B °treṇa ca vrajime avi° C °treṇa va vajime avisarjjito ka°. — 12. B turyaṁ çatasahasra praghushitaṁ u° C tūryyaṁ çatasahasraṁ praghu° BC °sphuṭe sa° °vatehi | . — 13. BC °vyaṁ grahāya ca candanā cū° B °cūrṇṇaṁ || a° C °cūrṇṇam atha° B °nye pakāka° BC °hastā di°. — 14. BC divya pravarshi yadrumu varaku° B °tparasya | . — 15. B madhukarikaravimka su° C madhukarakalaviṁka su° BC °mālyāṁ yadā ca ji° C °prajano | .

16 BC yadā jāye janasatva° °vānām i° C °hṛshṭo sa° B °shṭaḥ va°. — 17. C °çubhṭo su° BC °suciraṁ kāçikasmiṁ jā(B °ja)mbu° B °nibho kāñcanasya yadā° C °nibhā kāṁ°. — 18. C °bhūmiṁ sthitaḥ bo° °dāṁ caṁkrame hṛshṭo citto | .

अहं खु लोके असदृशं करिष्यं अन्तं जराय मरणक्रियाय ॥
तद् प्रकम्पे वसुमति षड्विकारं आभा च मुक्ता दिशता समन्ता ।
दिव्या शब्दा प्रवादिता अन्तरीक्षे अधीति सहसा अनु देवतानां ॥
दिव्या च चूर्णा नभतो प्रपतें चन्दनस्य सुवर्णशुभा देवपुत्रा ।
मन्दारवेहि ओकिरे बोधिसत्वं प्रामोद्यजाता मरु हृष्टचित्ता ॥
एकूनत्रिंशो वयसा[203b]नुप्राप्तो परिपाचयित्वा जगद्बोधिसत्वो ।
त्यजित्व राज्यं रतनवरां च सप्त काषायसत्वो अभु बोधिसत्वो ॥
सो प्रव्रजित्व विदु बोधिसत्वो षड्वर्षयुनं चरे दुष्कराणि ।
सो मानवस्य विचितं प्रविष्टो ग्रामिकधीता दृष्टि बोधिसत्वं ॥
सुवर्णपात्रीं च उदग्रचित्तो भृंगारं गृह्य रतनविचित्रं ।
अष्टाङ्गुपेतं शुभपारिपूर्णं तद् आचमेसि अपि बोधिसत्वो ॥
बलेनुपेतं सुरसंप्रणीतं गन्धेन च उपनये भोजनं च ।
एवं च च्छन्दं जने वेशजाता बुद्धो भवे कवचितो कवचैहि ॥
इमं च हीनं विवर्जिय दृष्टिभावं चरेय शुद्धं अग्रवरब्रह्मचर्यं ।
वर्जे कामं दुःखकरं रोगमूलं सेवेय बुद्धां हतरजनिष्क्लेशां ॥
भाषित्वा गाथामिमां एवरूपां सेनापतेर्दुहिता हृष्टचित्ता ।
नमस्यमानांजलिय बोधिसत्वं मुंचित्वा अश्रु इमं वाचं भाषे ॥
सुलब्धलाभो महिपति बिम्बिसारो अशोकप्राप्तो परिवृंहिताञ्चो ।

1. C aham khalu lo° BC °sadriça karishyati anta(C ° ntah) jarâmaraṇakriyâ (C °ripâ)-ya | . — 2. BC tadâ prakampe° B °sumati sha° C °sumatîm sha° B °ram | â° C °samantâh di° B °ntâ ca di°. — 3. BC °vyâ ca çabdâ pravâditam antarikshe | apîti(C °tim a) bhû de ° nâm di°. — 4. C °cûrṇam nabhâto prapato canda° B °ṇṇâ nabhâto prapata canda° C °sya mbhavarṇṇa de° B °suvarṇṇam çubham | de° BC °trâ mandâ°. — 5. C °jâto maru°.

6. BC °vayase(B ° senu)nuprâ ° satvâ | . — 7. BC tyajitvâ râ° B °jyam ratnavarâm° C °ratanam varâm° B °abhûd bo ° tvo so pra°. — 8. C °viduh bo°. — 9. C °pravishṭah tadâ grâ° B °shṭo tadâ grâ° C °dhitâ tadṛiçi bo° B °driçi bo°. — 10. C °pâtrî ca u° BC °bhṛiṅgâra gṛihyâ(C ° hya) ratanaâ vici°.

11. B ashṭâṅgupe° BC °ṇṇam tadâ âcame(C ° se)si ṛi ° tvo bala°. — 12. B °tam gandhena ca u° B ° janam | . — 13. BC °bhaveya kava°. — 14. C °jahiya bhâvam° BC °çavabra° C °caryya | . — 15. BC varjeya kâ° B °kâmi duḥkhikaram° C °kâmam duḥkhakaram ro ° lam sevaya buddhâ hata ° çân | .

16. B bhâshitvam gâthâm imân tava evarû° C bhâshitva gâthâ imâm tad evarû ° nâpatih duhi° B °nâpatiduhi ° tâ nama°. — 17. BC °syamânâ añjali(C ° li)ya bo° B °tvam muñcitvam açru ime vaca bhâshe | C °muñcita açru ime ca bhâshe | . — 18. C °labdhâ mahipati° BC °ta bimbisâ° C °pto ti pari° BC °hitâṅgâ | âjñâ ya(C °âcchadya)aṅgâ°.

यस्यार्थ विजिते खिन्नो बोधिसत्वो अद्य अतुल्यां प्राप्स्यति बोधिमग्र्यां ॥
भुंजित्वा भक्तं मम ककुच्छन्दो व्रजेत्स्वयंभू द्रुमं पादपेन्द्रं ।
प्रभासयन्तो इम दिशा समन्ता जाम्बुनदस्य यथ सुवर्णयूपो ॥
कोनाकनामो महदृषिणीयः भुंजित्व भक्तं व्रजि बोधिमण्डं ।
अदीनचित्तो अचलो असंप्रवेधि यस्यासि कायो स्फुटो लक्षणेहि ॥
यस्यासि नामं तद् काश्यपो पि जाम्बूनदसमनिभविग्रहस्य ।
भुंजित्व भक्तं मम विदु सत्वसारः व्रजेत्स्वयंभू द्रुमवरं पादपेन्द्रं ॥
ये भद्रकल्पे अतुलिय दक्षिणीया मेष्यन्ति धीरा हतरजनिष्क्लेशा ।
पूजेष्यि सर्वा अतुलियबोधिहेतोः न मह्य कांक्षा अन्या हि अस्ति किंचित् ॥
ये अन्तरीक्षे इह देवपुत्राः ते चन्दनेनोकिरे बोधिसत्वं ।
याचां भाषे मुदितवेगजाता सेनापतेर्दुहिता लब्धकामा ॥
पूर्वेनिवासं स्मरेसि सुजाता प्रेम्णं जनेत्व शुभं बोधिसत्वे ।
बुद्धान कोटिनयुता सहस्रा भुक्त्वा भक्तं मम गता बोधिमूलं ॥

अथ खलु बोधिसत्वो येन नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा मुहूर्तं अस्थासि । क्रमेहि पादतलेहि धरणीं प्रकम्पेसि ॥ अथ खलु तस्मिं समये महान्तः पृथिवीचालो अभूषि भीषणो सरोमहर्षणो येन पृथिवीचालेन इ[303b]मं त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु समा अभूषि पाणितलजाता सुमेरुश्च पर्वतराजा चक्रवाडमहाचक्रवाडा च पर्वता निमिन्धरो युगन्धरो इषांधरो च पर्वता खदिरकाश्वकर्णो विनतको सुदर्शनो च सप्त पर्वता द्वीपान्तरिका तथान्ये कालपर्वता पृथिव्यां ओसन्ना अभूषि

1. BC °jita sthi° C °tvo adyâtulâṁ prâ° BC °payasi bo° B °m agrâ | . — 2. C °cchandah vra° BC °jeta svayaṁ° B °yaṁbhu dru° C °drumapâ° C °pendra. — 3. BC prabhâ° C °deṣu sa° B °mantâ jambu° BC °sya yathâ su° C °rṇṇarûpo ko° B °rṇṇapûryo ko°. — 4. C °nîyo | bhuṁ° B °vrajito bo° C °vrajito maṇḍaṁ | . — 5. B °tto abalo asaṁ° C °tto abaro âsaṁ° BC °sphuṭalakṣa° B °ṇehi yasyâ°.

6. C yasyâpi nâ° B °po pi jâṁbunadasya samani° C °jâmbunadasya samaniḿ savigra°. — 7. C °tvasâraṁ vra ° yaṁbhuḥ dru° B °yaṁbhu dru° B °varapâ° C °varapapendraṁ | . 8. B °janiṣkileçâ | . — 9. C pûjeṣi sarvâ° C °hetoḥ | na me ° kâṅkṣâ anupami asti° B °kâṅkṣâ anuyami asti°. — 10. B °te candeṇnokire bodhisatvâṁ vâ° C °kila bodhisatvâ vâ°.

11. BC vâcâṁ ca bhâ° B °pate . . hita la° C °pate ohita°. — 12. C °nivâsa sma° BC °janetvâ çubha bodhisatvâ(C °tvâḥ) bu°. — 13. B °koṭinayu ° hasrâṁ ṣaṣṭhiṁ bhutvâ bha° C °hasrâṁ ṣaṣṭhi bhuñjitva bha°. — 14ᵃ. C °janâ tena° BC °hûrtta a°. — 14ᵇ. C °prakaṁpesi | . — 15. C °mahânto pṛ° BC °bhûṣhi | bhî° B °romaharṣi(?)ṇâ yena° C °lena | eṣaṁ tri° BC °trisâha ° hasre loka° B °dhâtâ samâ abhûṣhi | pâ° C °dhâtuḥ çalakacakra° (301, 3) B °nimiṁdhara yugandhara iṣaṁdharâ ca dirako çvakarṇṇâ nimitako diçavidiça nabhâ tathâ parvatâ çitântarikâ tathânye ° sahrâyâmuddhâvena mahâ°.

बोधिसत्त्वस्यानुभावेन । महासमुद्राश्च संक्षुब्धा अभूषि बोधिसत्त्वस्यानुभावेन प्रज्ञायेन्सुः ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः शकटचक्रप्रमाणमात्रेहि जाम्बूनदस्य सुवर्णस्य पद्मेहि शतसहस्रपद्मेहि शतसहस्रपत्रेहि नीलवैडूर्यजातीहि मुसारगल्वकेशरेहि श्रिरिगर्भपिञ्जरेहि स्फुटा अभूषि अष्टापदविनिबद्धा महान्तस्य ओभासो प्रादुर्भूतः येन ओभासेन महानिरया शीता उपशान्ता अभूषि । सर्वे नैरयिका सत्त्वा सुखिता अभूषि । सर्वे तिर्यग्योनिगताः सुखिता अभूषि । सर्वे याम्यलौकिका सत्त्वाः सुखिता अभूषि परस्परं मैत्रचित्ता बोधिसत्त्वानुभावेन । महान्तेन ओभासेन सर्वा त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु ओभासिता अभूषि ॥ तेन खलु पुनः समयेन त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये यावन्तका देवेन्द्रभवना नागेन्द्रभवना यक्षेन्द्रभवना गरुडेन्द्रभवना ते सर्वे एकोभासाभासा अभूषि ॥ सर्वत्र बोधिसत्त्वस्य आत्मभावतामनुप्राप्तां संजानन्ति ॥ तेन खलु पुनः समयेन यावन्तका त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये देवा नागा यक्षा गन्धर्वा असुरा गरुडा किन्नरा महोरगा ते सर्वे स्वकस्वकेषु आसनेषु न रमेन्सुः बोधिसत्त्वस्यानुभावेन । बोधिसत्त्वस्य श्रियं असहन्ता ते सर्वे येन बोधिमण्डस्तेनोपसंक्रमेन्सुः पुष्पमाल्यगन्धच्छत्रपताकावाद्यधूपविलेपनपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन असंख्येयेहि अप्रमेयेहि बुद्धक्षेत्रेहि अभिक्रान्तकान्ता बोधिसत्त्वाः देवतावेषमभिनिर्मिणित्वा उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठेन्सुः दिव्यउत्पलपद्मपुण्डरीकपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः शक-

1. B °hi | bo° na prajñāyetsuḥ | . — 2. B °punas samaye °dhātuḥ çakaṭa° C °tuḥ çakaṭacakra° °rṇasya padumehi sahasrehi nīlavai° B °rṇasya padu° jātīhi musālagalva° C °musāgalvakeçarehi çiri° BC °sphuṭo abhū° B °hi | ashtā° C °ddhā mahāntaçca° BC °çca obhāsa prā° C °rbhūto | ye° yā mahāhi°.

6. C °nairakāyikā satvāḥ su°. — 7. BC °bhūshi | para° C °dhisatvasyanu° BC °vena mahā°. — 8. C °ntenāvabhāse° B °ntenācabhāse° BC °hāsāhasro lo°. — 9. B °hāsāhasro ye lo° C °hāsāhasro lokadhātuye yāvattakā devendrabhavano nāgendrabhavano yaksho° C °kobhāsā ābhāsā° B °kobhāsābhā°.

11. BC °bhāvanām anuprāptaṁ saṁ°. — 12. C °punas samayena yāvattakā tri° B °hāsāhasro ye lo° C °kahā rikshasā gandha° °metsuḥ | bo° B °metsuḥ bo° BC °vena bo°. — 14. BC °çiri asa° C °hanto | te sarve ye° °dhimaṇḍas teno° B °dhimaṇḍas tenopasaṁkramnetsuḥ pu°. — 15. C °punaḥ asaṁkhyehi apra° BC °prameyehi bu° B °kshetre abhi° BC °bhikrāntehi krānta bo° B °dhisatvaḥ de° C °dhisatva de° B °upari anta° °shṭhetsuḥ di° C °shṭhetsu || di° °hito divyasandanasāraparigṛhītā | B °hito | .

18. C °trisāhasramaṁmahā° BC °kaṭapramāṇehi jā° B °jāmbunada° C °nīlavaiḍūryyajātehi ayu° B °ryajātehi | ayu° BC °yutāsuna(C °aya ?) keçarehi çirinigarbha(B °rbbhe)-bhuñjehi bhūmitalam upādāya(C °ya |) yāvadbhavāgraṁ sphuṭaṁ a(B °tam a)bhūshi | āgantukehi keçaka(C ° çale)hi çiri(B ° rīsha)garbhapañjarehi bhūmitalam upādāya

[२०५b]रुचकप्रमाणेहि जाम्बूनदसुवर्णपद्मेहि शतसहस्रेहि नीलवैडूर्यनालेहि वज्रमयो केशरेहि [शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटममूषि आगन्तुकेहि केशरेहि] शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटं अभूषि आगन्तुकेहि बोधिसत्त्वेहि देवनागयक्षेहि च असुरगरुडकिन्नरमहोरगेहि च ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो महतो देवगणस्य पुरतो नैरंजनां नदीं उत्तीर्णो ॥ तेन खलु पुनः समयेन नैरंजनाये नदीये अशीति छत्रकोटीयो जाम्बूनदसुवर्णानां छत्राणां प्रादुर्भूता बोधिसत्त्वस्य उपरि स्थिहेन्सुः अशीति छत्रकोटीयो रूप्यमयानां अशीति छत्रकोटीयो अश्मगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो हस्तिगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो लोहितकामयानां अशीति छत्रकोटीयो मणिमयानां प्रादुर्भूता बोधिसत्त्वस्य उपरि स्थिहेन्सुः । अशीति च नागकोटीयो एकमेकस्य नागो अशीतिनागकोटिपरिवारो लोहितमुक्तापुष्पपरिगृहीता येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वं पूजयेन्सुः पुरिमकेन पुष्पोपचारेण ॥

अथ खलु कालो नागराजा स्वजनपरिवारः स्वकातो भवनातो अभ्युद्गमित्वा येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वस्य पादां शिरसा वन्दित्वा बोधिसत्त्वं प्रांजलीकृतो प्रेक्षमाणो गाथाभिरध्यभाषे ॥

बोधिं पर्येषमाणो यं बोधिसत्त्वो विशारदो ।
नैरंजनां चरित्वान बोधिमूलमुपागमे ॥
नानाद्विजसंघरुतं वरपादपमण्डितं ।
वरपुष्पफलोपेतं विशालमाय यावता ॥
यत्र ते लोकप्रद्योता आगता बोधि प्रापुणे ।
क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि काश्यपो च महामुनि ॥

yâvadbhavâgraṁ sphuṭaṁ a(C * taṁ a)bhûṣi(C *ṣi |) âgantukehi ke* C *asurehi maho*.

6. C *raṁjanâ nadîṁ uttirṇṇo | . — 7. BC *koṭîye jâmbûnadasuvarṇṇaṁ(C *rṇṇa) chatrâ *satvasya upa(C * pari)sthihetaṁ(C *taṁ |) aç* B * açîtiṁ chatrakoṭîye hasti* B *açîtiṁ chatrakoṭîye lohita * çîtiṁ chatrakoṭîye maṇi* C *bhûto | ke * hetaṁ | B *hetaṁ aç*.

11. B açîtiṁ ca nâ* C açîti nâga * shpagrihîtâ yena* B *shpagrihîtâ yena* C *jayetaṁ | pûrima* B *jayetaṁ puri*. — 15. C *nâto abyudga * rasâṁ vandi * jalîkrito pre * bhir abhâshe || B *bhâbhi adhya*.

17. C bodhi paryya * tvo viçârado. — 19. BC *gharuto varapâdamaṇḍito | . — 20. B *pato tri * yâ yâvata | C *yâvad yatra*.

21. C yatra ta lo*. — 22. C krakutsaṁde nokampi * hâmuniḥ | B *hâmuniṁ taṁ de*.

तं देशं लोकप्रद्योतो उपागमे लोकनायको ।
यो सो आदित्यबन्धूनां शाक्यानां परमो मुनिः ॥
ते देवसंघा मुदिता सर्वे हर्षितमानसाः ।
पुष्पमेघसमानोघां तामकासि वसुन्धरां ॥
स्वभवनेषु आगत्वा पूजेन्ति लोकनायकं ।
प्रदक्षिणं बोधिसत्वं शुद्धावासा समागता ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि दिव्येहि मनुजेहि च ।
महारवेहि श्रेष्ठेहि बोधिमण्डं अलंकरे ॥
वृक्षा ततोमुखा सर्वे बोधिम[204b]ण्डे वने नमे ।
येन स प्रवरो देशः पूर्वबुद्धनिषेवितः ॥
यापि च बोधिमण्डस्मिं देवता वृक्षमाश्रिता ।
सा बोधिसत्वं वृद्धान घोषेसि च अमानुषं ॥
चैलं च भ्रामये दिव्यं चन्दनं च प्रमुंचसि ।
सा दिव्ये रत्नचूर्णेहि ओकिरेसि नरर्षभं ॥
नानाविधानां गन्धानां दिव्यानां मानुषाण च ।
चतुर्दिशाश्रिता वाता बोधिमण्डे प्रवायेन्सु च ॥
दिव्या च तूर्या वाद्येन्सु अन्तरीक्षस्मि शोभना ।
संगीतिं विविधां कुर्वन् मञ्जुघोषां मनोरमां ॥
अवभासः सुमहा आसि बोधिमण्डस्य रश्मिभिः ।
येन सर्वो देवलोको स्फुटो आसि तदनन्तरं ॥

1. B °dyotoḥ u° C °nâyaka |. — 2. C °bandhunâṁ çâ° B °ndhûnâ çâ° C °muni |. — 3. C °mânasâ |. — 4. B °meghâ samânaṁ oghâ tavâ kâçi vasuṁdharâṁ | C °meghâṁ samânoghâtamâkâçi vasuṁdharâṁ |. — 5. B vâbhâvaneshu âga° C tebhâṁ vaneshu âgatvâ yujyenti lokanâyakaḥ |.

6. C °gato ||. — 7. C mandara°. — 8. C mahâravehi çre° BC °çreshṭehi bodhi° C °laṁkṛtaṁ |. — 9. B °dhimaṁḍe vane°. — 10. C °pravarâ de° buddhevito | B °buddhanishe°.

11. C pâpi ca bo° BC °dhimaṇḍesmiṁ° C °kshan açritâ | B °çritâḥ |. — 12. C sa bo° shtvânomeghotsu ca amâ° B °shetsu ca amâ°. — 13. B vailaṁ tatrâmashe di° C vairaṁ ca bhrâ° B °ndanaṁ ca pramuñcahi | C °muñcasi |. — 14. C so divyaiḥ ratnacurṇena okiresâ nararshabha | B °kireçâ nararshabhaḥ nânâvi°. — 15. B °vyânâṁ ca mânushâṁ | C °nushâni ca |.

16. C °pravâyeyaiṁsu | B °yetsu ca |. — 17. B °dyetsu antarikshesmiṁ ca ço° C °dyensuḥ | antarikshesmiṁ°. — 18. BC °mañjugho°. — 19. B abhâsaṭṛḥ (?) su° C °sumano âsi maṇḍâna raçmibhi | B °ṇḍânâṁ ca rasmibhiḥ yena°. — 20. BC yena ca devaloke sphu° C °âsi tadanantara B °ntare |.

जिह्मवर्णा अभूदाभा विमाना रत्नामया ।
जाम्बूनदसुवर्णेहि बोधिसत्त्वस्य रश्मिभिः ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि अवकिरेन्ति नभे स्थिताः ।
देवपुत्रसहस्राणि बोधिसत्त्वं महर्द्धिकाः ॥
श्रुणित्वा अतुलं घोषं कालो नागो महर्धिकः ।
हर्षितप्रीतसंतुष्टो नागकन्यापुरस्कृतो ॥
क्रीडारतिसुखं दिव्यमुज्झित्वा सर्वमागतो ।
चतुर्दिशं विलोकेत्वा पश्यते पुरुषर्षभं ॥
वैरोचनं वा गगनस्मि सर्वरश्मिसमागतं ।
अर्चित्वा मुदिततुष्टो बोधिसत्त्वं समालपे ॥
यादृशा लक्षणा पूर्वबुद्धान पुरुषोत्तम ।
ककुच्छन्दे कोनाकमुनि अभूद्वापि नरोत्तमे ।
काश्यपे जिने च लक्षणा तथागते पुरुषोत्तमे ॥
समा जालावनद्धा तेषां चरणा सुप्रतिष्ठिता ।
लाक्षारसप्रसेकवर्णा सहचक्रा महर्षिणां ।
हेष्टा पादतला जाता स्वस्तिकैरुपशोभिताः ॥
पादांगुलीषु सर्वत्र नन्द्यावर्त उद्गता ।
भासन्ति लोकनाथानां व्रजतां चित्रमेदिनीं ॥
उच्छङ्खपादा ते नाथ ईदृशा यादृशो तुवं ।
गूढज्योतना गुल्फायो अंगुलीयो सुघट्टिता ॥

1. BC jihmalalā abhā° B °vimāna ra° C °vimānā ratnāmayā | . — 2. C jaṃbunada° B jaṃbūnadasuvarṇṇahi bo° C °çmibhi | . — 3. C °sthitā | . — 4. C °trasahasrehi bo° BC °dhisatva maha° B °rddhikāḥ çru°. — 5. C °ṣaṃ nālo nāgo maharddhiko | .

6. BC °prīṇitaṃ tu° C °gakaṃnyā°. — 7. B °divyam ujhi° C °gatāḥ | B °gatā | . — 8. C °lokyatvā paçyaṃte puru°. — 9. C °vā gaganesmiṃ sarvaçmiṃ ca samā° B °smiṃ sarvaçmim āgatam | . — 10. BC °ditas tushtho(C °shtā) bo° C °satvāmāraye | B °mālaye | .

11. B °pūrvabuddhā °ttame | C °ttamo | . — 12. BC °cchando ko° B °bhūcca naro° C °ttamāḥ | . — 13. B kāçyapo jino° C °çyapa jino ca la° gata pu° ttamaḥ | . — 14. C saṃmālāvana° BC °ddhā caraṇā teshāṃ° B °shāṃ prāvaraṇā | su pratishṭhitā lā° C °shāṃ pracāreṇa saṃpratishṭhita | . — 15. C °raṇā mahārāsenikā prasekavarṇṇā paracakra maharshiṇāḥ || B °raṇā saha | rāsenikā paracakrā maharshiṇā | .

16. BC °datare jā° B °bhitāḥ pā°. — 17. B °nandi āvarddha uddhatā | C °adiāvartta urddhatā | . — 19. B ucchraṃkhapādā° C °pādānte nātha° BC °tha idṛçā °ço bhuvaṃ | . — 20. BC na ujjatana gu° B °gulphāyo aṃgulīyo aghaṭṭiyo | C °gulphāyāṃ tathā lekhilo bhave | .

दीर्घांगुली ताम्रनखा आलेहि उत्सदेहि च ।
चरणा लोकनाथानां व्रजतां चित्रमेदिनीं ॥
एणीजंघा च ते आसि शिरिगर्भोपसन्निभा ।
जानुका गूढगुल्फा च तथा लोकहिता भवे ॥
गजहस्तसदृशा याव आसि तेषां महर्षिणां ।
सिंहपूर्वार्धकाया च न्यग्रोधपरिमण्डला ॥
हाटकं यथा उत्तप्तं कांचनच्छविशोभना ।
अनोनतेन कायेन पाणीहि जानुकां स्पृशे ॥
मृगराज्ञो हि यथा तेषां कटी पट्टा सुसंस्थिता ।
कोशवस्तिगुह्यं [305ᵃ] मेढ्रं हयराजस्य यादृशं ॥
ओदातमाचारं तेषां जानूनि च सुनिष्ठिता ।
गम्भीरनाभा ते आसि पूर्वबुद्धा महर्षिणो ॥
रजोकणेन (?) असृष्टो कायो तेषां महर्षिणां ।
सुवर्णच्छवी च ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ॥
एकैकरोमा ते आसि ऊर्ध्वाग्ररोमराजिनो ।
नीलप्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहिती भवां ॥
संवृत्तस्कन्धा भूयेषां यथा वृषभस्य तादृशी ।
ब्रह्मर्जुगात्रा ते नाथा आसीसु इमे उत्सदा ॥
फलिकोपमांसवाहा अनुपूर्वमनुद्धता ।
नारायणसंघटना ईदृशा यादृशो भवां ॥

2. B °lokanāthā° BC °nāṃ āya(C ° pa)ta citra° C °dinī | . — 3. C °āsī girigarbha° B °āsī girigarbho° BC °pasaṃnibhā | . — 4. BC jānukaṃ gupta°. — 5. BC gajanāgasadṛś° C °āsī teshāṃ° B °rshiṇaḥ siṃ° C °ṇāṃ | ano° (l. 8; C range ces vers dans l'ordre suivant : 5, 8-12, 6, 7, 13, etc.).

6. B °pūrvarddhikāyā° C °pūrvā murddhnikāyā ca nyagro°. — 7. C hāṭakaṃ° BC °tapta kāṃ° C °çobhanāḥ | rajo°. — 8. BC anonamatāna kāye° C °pāṇhi janukā spṛçet | . — 9. BC °rājñā(C °jñāṃ) himavāṃ teshāṃ kaṭi(C °ṭi) vaṭṭa(C °ṭṭe) samanvitā (C °tāḥ) | . — 10. B koçāva° C °stiguhyedraṃ ha° B °medhraṃ (?) ha°.

11. BC odātam akilaṃ te(C °hanu te)shāṃ jānuna ca su° C °niṣthitaṃ | B °shṭhitaṃ | . — 12. C °nābhi te ā° hardhiṇo siṃha° B °hashiṇo | . — 13. BC rajogatena aspṛshṭā kāyo° C °rshiṇā | . — 14. C °chaviṃ ca te nāthā īdṛçā° BC °çā sādṛço°. — 15. C °romān te āsi uddhāgra° B °ūrddhāgra°.

16. C nīlā pra° B °hitā bha°. — 17. C °ttaskaṃdhā bhūt teshāṃ çisha° B °ndhā bhūçcaishāṃ çi° °ṣa yādṛçī | C °ṣa yādṛçī tathā pra°. — 18. B °hvarju(?)gā° C °nātha āsīsu imotsadā | B °dā pha°. — 19. B phaliko° savāhā° C °savāho anu° °ddhatāḥ. — 20. B °ghaṭanā° C °nā īdṛçā yādṛçā bha° B °yādṛçe bhavāṃ | .

तुंगनखा ताम्रनखाः कैलासशिखरोपमाः ।
सप्तोत्सदैर्येषां कायमतीव शोभितं ॥
ग्रीवा कम्बुसमा तेषां अनुपूर्वसमुद्गता ।
सिंहहनू च ते नाथा तथा रसरसाग्रिणः ॥
चत्वारिंशत्सुवट्टा दन्ता तेषां महर्षिणामनून् ।
अभून्सु शुक्लदंष्ट्रा ते ईदृशा यादृशो भवां ॥
प्रभूततनुजिह्वाय सर्वं छादेन्सु स्वं मुखं ।
दुवे च कर्णाग्राणि ते नासां च परिमार्जिंसुः ॥
अष्टांगसंप्रपूर्णा च वाचा तेषां महर्षिणां ।
सर्वदर्शिणां सत्या च आदेया सर्वप्राणिनां ॥
ब्रह्मस्वरा च ते आसि करविंकरुतस्वरा ।
दुन्दुभिस्वरघोषा च प्रेमणीयस्वरा पि च ॥
जलेरुहो व कनको दशशतरश्मि भासति ।
तथा भासेन्सु नाथानां मुखा आदित्यबन्धुनां ॥
आयता अभिनीला च नेत्रा तेषां महर्षिणां ।
नासा च उन्नता शोभि सुवर्णयूपोपमा यथा ॥
भ्रुवन्तरेणाभूत्तेषां वरजातिमहर्षिणां ।
ऊर्णा हि प्रकाशयन्ती मृदुका तूलसादृशा ॥
महानलं चाभू मुखं चन्द्रो वा पूर्णमासिये ।

1. C °mranakhâ kai° B °kailâçaçi°. — 2. C °kâyam ati°. — 3. B grivâ kamrutsamâ° C °vâ kambusamâ te ° rvasamâgatâm | B °rvasamunngatâ | . — 4. C sihanu ca te nâ° B simhahanu ca te nâ ° thâ rasarasoçrinah | C °sâçritâ | . — 5. C °rimça suvatâ da° B °vaṭâ da ° rahiṇâ | C °rahiṇâm abhût | .

6. C suçukladantâ te nâthâ idriçâ° B °kradaṣṭrâ te î ° driçâ bha° C °yâdriçâ bhavân | . — 7. B °bhûtatanâji° BC °hvâ ca sarvam(B °rva) echâdetsu sammukham | . — 8. C duve ca sakalâgrâni nâçe ca parimârjetsuh | B duve ca kalâgrâṇi nânâçâ ca parimâjetsuḥ a°. — 9. BC °prapûrṇâ(B °pulvâ) ca vâ° B °hushiṇâm | C °rshiṇâ | . — 10. BC °darçi satyâ (B °tya) ca â° C °âjñâyâ sarvaprâṇiṇâm | .

11. C brahmarâ ca te â°. — 12. B indubhi° C indobhiṁsva ° svarâṇi ca | . — 13. C jalehuhako janaka da° B °ruhako kanaka da° BC °raçmiva bhâ° B °bhâsayati | . — 14. BC °bhâsetsu nâ° C °tyabamdhunâm.

16. BC nâçâ ca u° B °rṇayûshopamo yathâ | C °yûthâpamadyathâ | . — 17. BC purushânta° B °retâ bhû ° shâm balo jâti° C °shâm ca râjâti°. — 18. B durṇnâ hi° C urṇṇâ hi° BC °prakâçâ ca vâtâ mṛi° C °dukatâ° BC °lasadriçâ | . — 19. BC mahânilâ ca. . u(C °ca bhrû) mukhâm candro°.

रत्नाग्रीव च दिशा सर्वा ताय प्रभासिषु ॥
नीला च मृदुका केशा कालिन्दिकसादृशा ।
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहितो भवां ॥
उष्णीषशीर्षा ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ।
अनुलोकितमूर्धानि सुरेहि असुरेहि च ॥
महाप्रभा हि ते बुद्धा अतिगृह्णन्ति रश्मिभिः ।
केतुराजेन चन्द्रो व प्रभाय अतिगृह्यते ॥
एतां च अन्या च पश्चित्वा निमित्ता लक्षणानि च ।
सर्वाणि बोधिसत्त्वस्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
यथा ते देवपुत्रा ते पूजनार्थाय उत्सृताः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
अजितां जालिनीं तृष्णां भवनेत्रीं समाहितः [205b] ।
प्रज्ञाशस्त्रं गृहीत्वान छेत्स्यसे मारबन्धनं ॥
अद्य त्वं सर्वतो शैलं क्लेशपरिवेष्टितं ।
विधुनिष्यसि रागाग्निं बोधिं प्राप्तो नरोत्तम ॥
संघाटीपटं पात्रं च चीवरस्य वर्णता तथा ।
यथा मे दृष्टा नाथानां तथा च लोकहिता तव ॥
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता एदृशा भोन्ति पुद्गला ।
यथा व्रजसि सिंहो व अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
शैलोपमं अप्रकम्प्यं समाधिं व जिनोपमं ।

1. C ratnâ agni ca (ou °va) odi° B °gniva odi ° rvâ tâm ca pra° C °rvâ tâm prabhâsishu diçâ ‖ . — 2. C °çâ kâlindi°. — 3. BC °hitâ bhavet | . — 4. C ushṇirshe te ya° B °çirshe te ya ° çâ yâdṛiçâ bhavet | C °yâdṛiçâ bhavâu anavaloki°. — 5. B anuloki° C °murddhi surehi a°.

6. C °bhâ te buddhâç ca a° BC °abhigṛihna°. — 7. B °adro pra° C °adro ca a °prabhoyaṁ° BC °yaṁ abhigṛihnishu | . — 8. C etâm anyâç ca paçyi° B °paçcitvâ ni° C °nirmitâ laṁbanâni ca | B °itâ nâlaṁbanâni ca | . — 9. C sarvâdhibodhi°. — 10. B yadâ ca te de° C yadâ ca devaputro pâ° B °janâthâya utsukâḥ | C °utsargâḥ.

11. C °vîre a°. — 12. C °triṇi ca yaṁ prabhâṁ | . — 13. BC °gṛihîtvâ ca cche° C °tsyase mâ°. — 15. B vidhûni° C °dhunishyasi° BC °si rogâgniṁ° C °bodhiprâpte narottame | B °ttamaṁ | .

16. B °ṭipaṭapâtraṁ° C °ṭipatrapâtraṁ° BC °rṇṇano yathâ | . — 17. C evaṁ me dṛi° BC °dṛishṭvâ nâ° C °tathâ nâṁ tathâ lohita varṇṇatâ | B °lohitâ tava | . — 18. C sarvapra ° nti puṁgalâ | B °nti puṅga(ou °dga)le | . — 19. C °vrajesi siṁ° BC °ho ca adya°. — 20. B çailopiyaṁ aprakaṁpiyaṁ sa° C °prakraṁpiyaṁ sâ°.

बोधिमण्डे निषिद्दित्वान दृढवीर्यः समारभे ॥
स तस्य वचनं श्रुत्वा कालनागस्य भाषितं ।
तुष्टो उदग्रसुमनो बोधिमूलमुपागमत् ॥

श्रुत्वान अतुलं घोषं कालनागो महाबलो ।
बोधिसत्वस्य वेगेन भवनातो समुद्गतो ॥
अंजलीं प्रगृहीत्वान दशपूर्वागुणीनथा ।
अभिस्तवे बुद्धवीरं बोधिमण्डं व्रजन्तकं ॥
यथा मृदु इमे वाता वायिष्यन्ति सुखं सदा ।
सुरभिमनोज्ञगन्धा नात्युष्णा नातिशीतलाः ॥
यथा च कुसुमवृष्टिं प्रवर्षेन्तु इमं देवता ।
सुगत तव रजत्वं भेष्यति द्विपदोत्तम ॥
प्रदक्षिणावर्तां मार्गं तुष्टो हृष्टो प्रमोदितो ।
प्रीतिमना उद्ग्रो च सुदृष्टमुखी पि निष्काम ॥
यथापि तूर्यसहस्रं संप्रघुष्ट उपरि नभसि स्फुटं देवताहि ।
हृष्टप्रमुदितचित्तविशज्जातो भविष्यसि बुद्धो विशिष्टो सर्वलोके ॥
यथा च प्रभा न भाति अन्य कांचिदुपरिरविमाला कृता च जिह्मवर्णाः ।
यथा प्रचलते भूमि षड्विकारं भविष्यसि अद्य अतुल्यो दक्षिणीयो ॥
यथ च ब्राह्मणसर्वराशि भीष्म मारबलं भंजित्व हृष्टचित्ता ।
छत्रध्वजपताका च धारयन्ति भविष्यसि बुद्धो न मह्य कांक्षा ॥

1. C °vîryya sa° B °bhavet | . — 2. C °tasya vacanaṁ çrutvâ kâlo nâmasya bhâ°. — 5. BC °balaṁ | .

6. B añjaliṁ pra° guli ta°. — 7. BC °ntaká | . — 8. BC yathâ prithu ime vâtâ° C °tâ vâcishyanti ime yathâ | . — 9. B °sugandhânâṁ tûshṇi nâti° C °ndhânâṁ tûshṇi nâhiti çîtalâ | . — 10. BC °rshetsu i° B °iva de° C °vatâṁ | .

11. B sugatavaro rahatvaṁ bheshyasi dvi° C sugatavardhaṁ bheshyâmi bhavanti dvi° BC °ttamaṁ | . — 12. B °kshiṇamârga tushṭo pramuditâ ca pri° C °kshiṇaṁ mârsha tushṭâ pramuditâ. — 13. B °manâ | u° C °manâ pi ca | u° BC °dagrâ ca su° C °khaṁ muñcâmi nikriye B °khaṁ muñcâpi kirkiye tûrya°. — 14. C tûrya ° sraṁ praghu° B °sraṁ | sapra° BC °nabhaṁ sphu° vatebi | . — 15. BC °gajâtâ bhavishyasi || (C °shyati |) sarbu ° loke yathâ°.

16. B °prabhâ na bhâyi | anya° BC °jihmabalâḥ | . — 17. BC °pracarate bhû° C °shyati | adya atulâṁ dakshiṇiya B °shyasi | adya atulya dakshiṇeya ya°. — 18. BC yathâ ca bhrâ° BC °bhrâhmaṇaṁ sahagaṇasaṁghaṁ bhaṁ(C °bha)ji ° ttâ ccha°. — 19. B cchatraṁdhva° BC °tâkâ dhâ° C °yanti | buddho mama asti° B °shyasi | bu°.

यथा च मधुरं दुन्दुभी नदन्ति गगनतलं स्फुटं सर्वसम्बरेहि ।
यथा च कुसुमा वर्षे देवसंघो भविष्यसि लोके सदेवके स्वयंभूः ॥
यथा च करिय अंजलिं नमस्यि अभिस्तवे देवसहस्र हृष्टचित्ता ।
कनकप्रभो विशिष्टो दक्षिणीयो भविष्यसि बुद्धो नराण अग्रवादी ॥

अथ खलु बोधिसत्वो येन वृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा तेन खलु पुनः समयेन सर्वावन्तो बोधिमण्डो घोसकपट्टदामकलापो अभूषि । उच्छ्रितध्वजपताको छत्रकोटिसमलंकृतो रत्नसूत्रविचित्रितो धूपितधूपनो रतनवृक्ष[206a]परिवृतो चीवरसंस्तृतसंस्तृतो चन्दनचूर्णअभ्योकीर्णो रत्नोघविचित्रो ॥ तेन खलु पुनः समयेन अनेकानि देवशतसहस्राणि उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठिहित्वा धूपनपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । छत्रध्वजपताकपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यउत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकपरिगृहीता नमस्यन्ति बोधिसत्वं । दिव्यचन्दनचूर्णपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यरत्नचूर्णपरिगृहीता दिव्यरत्नपुष्पपरिगृहीता अनिमिषं प्रेक्षमाणा बोधिसत्वं नमस्यन्ति ॥ तत्र अन्या देवता सुवर्णमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथा स्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा रूप्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा वैडूर्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा स्फटिकमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सप्तरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा शतसहस्ररत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा लोहितचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा

1. C °dhura dundubhi nadanti gagaṇata° BC °tala sphu° C °sphuṭa sarvahi amba° B °sarvaṁ amba°. — 2. BC °suma varsha(C °raha) de° B °ṣi | lo° ke svayaṁbhūḥ ya°. — 3. C °riyaṁ aṁja° smiṁ asti tad eva saha°. — 4. BC kanakanibhaṁ viçishṭaṁ dakshiṇeyaṁ bha° B °ṣi | bu° C °rāṇāṁ a°. — 5. C °naḥ samayana sarvāvanto bodhimaṇḍo oçakta°.

6. B °patākacchatrako sama° C °cchatrakoṭisama° travicitro dhūpi° panaṁ ratnavṛiksha° rasaṁstṛito saṁstṛitaḥ canda° BC °tnogho vicitro | . — 8. C °gṛihītā bo° B °gṛihīto bodhi°. — 10[1]. BC °patākā pari°. — 10[2]. BC °vya utparapadu° C °hītā bodhisatva namasyanti | .

11. BC divyaṁ canda° ṇi di°. — 12. BC divyaṁ ratna° C °cūrṇaṁparigṛihītā bodhisatva namasyanti | divyaratnacūrṇaparigṛihītā ani° kshamāṇā bo° B °kshamāṇā bo°. — 13. B °anyado° C °anye de°. — 14. C °muktiye anye devāḥ rū°. — 15[1]. C °devāḥ vai°. — 15[2]. C °yaṁ de bo°.

16[1]. C °vṛiksha saṁjā°. — 16[2]. BC °vṛiksha saṁ°. — 18. BC °kāye dhimu° C °muktiye | anye° B °kāye | anye°. — 19[2]. B °sya vanditaratanamaya bo° C °sya vanditanamaye bo°.

परस्परस्य वाञ्छितरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा पीतचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सिंहचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रसचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ यथापीदं सकलकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा गिरिसारचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यागुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सर्वरत्नालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यनीलवैडूर्यालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मुसारगल्वमणिविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा हस्तिगर्भमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा . . . . . मणिरत्नविचित्रं बोधि[२०६b]वृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः सुप्रभासमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अमृताश्मगर्भेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा समन्तचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सुचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सूर्यावभासेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः स्फटिकविचित्रं अन्ये देवाः सूर्यविकासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः चन्द्रावभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा ज्योतिप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा विद्युप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः समन्तालोकेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा मुक्ताप्रभेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा अप्रतिहतप्रभेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रतनसमुच्छ्रयसमलंकृतं । अन्ये देवाः सर्वलोकाग्रमूलेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः शक्राभिलग्नेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा रत्नपत्रेहि सम-

2¹. C °ndanamaya bo°. — 3. C °muktiye | anye° B °ktiye || anya de° C °vṛiksha saṁ° B °saṁjānti | . — 4. C °vṛiksha saṁ°. — 5¹. B anya de°. — 5². BC °kṛita bo°.

6. C °vṛiksha saṁ°. — 7¹. C °vṛiksha saṁ°. — 7². B °devā suśra° C °musāgalva° citraṁ bo°. — 8. B anya de° C °ṇiratnavi°. — 9. C °ṇiratnavi° — 10. C °ṇiratnavicitritaṁ bo°.

11. B anya de° C °devā su° ṇiratnavi° B °citritaṁ bo°. — 12¹. B °mṛitāçcagarbhe° C °mṛitāçvagarbhe° ratnehi°. — 12². B aṁnye° C °samantehi candre°. — 13. C °devā sucandre° kṛitehi bo°. — 14. B °ṁ anye°. — 15. C °devā sphaṭikavicitraṁ samalaṁkṛitaṁ bodhivṛikshaṁ saṁjānanti | anye devāḥ sū°.

16¹. C °devāḥ jyo° taṁ | anye devāḥ sama°. — 16². (omis dans C). — 17. B anya de°. — 18¹. C °devāḥ mu° BC °muktapra°. — 18². C °bhehi ratnehi sa°. — 19. B anya de° C °devāḥ samucchriyasama°. — 20. B anya de° BC °lokagrasatehi maṇiratane(C °niratne)hi sa°.

21¹. B °çakrābhilagne° C °ratnehi sa° B °taṁ anye°. — 21². C °devāḥ ra° B °tnapattihi sama° BC °taṁ anye°.

लंकृतं । अन्ये देवा उरगगर्भमणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये चन्दनप्रभेहि समलंकृतं । अन्ये लोहितांकेहि समलंकृतं । अन्ये गजपतीहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये महेश्वरदत्तेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये रसकेहि समलंकृतं । अन्ये गोमेदकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवा शशकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये लालाटिकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये शिरिगर्भेहि मणिरतनेहि अन्ये तालिकेहि मणीहि एतेहि च अन्येहि च दिव्येहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥

येषां देवानां ततोनिदानं कुशलमूलो परिपाचिष्यति अनुत्तराये सम्यक्संबुद्धाये ते यथाकुशलमूलेहि बोधिवृक्षं संजानिंसुः । नीलमुक्ताहारेहि लोहितमुक्ताहारेहि श्वेतमुक्ताहारेहि काण्ठिकेहि सुवर्णसूत्रेहि कुण्डलेहि मुद्रिकाहि परिहारकेहि वलयकेहि नूपुरेहि वेष्टनकेहि मुद्राहस्तकेहि आवापकेहि रतनदामकेहि पट्टदामकेहि पुष्पदाम[207]केहि सुवर्णकेयूरेहि रत्नहारेहि रुचकहारेहि मन्दारवदामेहि हंसदामेहि सिंहलताहि वज्जिरकारेहि स्वस्तिकेहि एतेहि चान्येहि च दिव्येहि आभरणेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानिंसुः ॥ येषां बोधिवृक्षं प्रविशित्वा कुशलमूलानि जायन्ति ते देवाः स्वलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये एतेहि चान्येहि च यथापरिकीर्तितेहि अलंकारेहि बोधिवृक्षं समलंकृतं संजानन्ति ॥ तत्र केचिद्देवा योजनं उच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः पंचयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये दशयोजनमुच्चत्वेन ।

1[1]. C °devāḥ uragarbhamaṇihi sa° B °uragarbha°. — 1[2]. C anye devāḥ canda°. — 2[1]. C anye devāḥ lohitikehi sama°. — 2[2]. anye devāḥ gajapatihi maṇiratnehi sa°. — 3[1]. C anye devāḥ mahe° ttehi sama°. — 3[2]. C anye devāḥ ra°. — 4[1]. C anye devāḥ go° BC °gomasake° C °kehi ratnehi sa°. — 4[2]. C °devāḥ çaçakehi maṇiratnehi sa°. — 5[1]. C anye he vā (?) lālaṭake maṇiratnehi sa° B | anye lāṭṭikehi maṇi°. — 5[2]. C anye devāḥ çirigabhehi maṇiratanehi | anye devā tālikehi maṇihi ratnehi etehi cānyehi ca divyehi maṇiratnehi samalaṃ° B °rbhehi maṇiratanehi | anye tānikehi maṇihi ca etehi anye ca di°.

8. C °to kuçalamūlo nidānaṃ paripācishya° BC °shyati | anuttarāye saṃmya° C °ddhāye yathākuçalehi bo° jānatsuḥ | B °natsuḥ |. — 9. BC nīlamuktahārehi lo° C °hitamuktāhārehi çve° B °kaṇṭhamishkebhi su° trehi kuṇḍikehi mudri° C °kuṇḍikehi mudri° hi nūpūrehi jaṃstarakehi mudra° B °hārakehi calaya° purehi yashṭarakehi mudraha° BC °stakehi ratana(C °tna)dama(B °maka)hi paṭṭa° C °ṭṭadāmehi pushpadāmehi suvarṇṇavāṭakehi ratnadāmehi mandāravadāmehi rucakadāmehi haṃsadāmehi siṃharatāvajirakāpurehi sva° B °rupakayū° hi haṃsadārehi siṃ° jinakarehi sva° C °cānyehi ca yathāparikīrtitehi ca di° B °vyehi ca ābha° BC °jānetsuḥ |.

14. B °lāni yāyanti te de° C °devā endāṃ° kāla saṃ°. — 15. C °cānyehi yathā° BC °rttitāhi alaṃ°.

16. C tatra devā kecid yojanam ucca° nti | anye devā dviyojanatriyojanam uccatvena bodhivṛkshaṃ saṃjānanti | anye devā caturyojanam uccatvena bodhivṛkshaṃ saṃjānanti |. — 17[1]. B °sāḥ yaṃcayo°. — 17[2]. C anye devāḥ daça°.

अन्ये विंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये त्रिंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये चत्वारिंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये देवा पंचाशयोजनमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये योजनशतमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथास्वकस्वकेन स्थानेन बोधिवृक्षमुच्चत्वेन संजानन्ति ॥ सन्ति देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवा दीर्घायुष्का पुरिमजिनकृताधिकारा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवपुत्रा अभिसंजातकुशलमूलनिर्याता यावद्भवाग्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ तत्र केचिद्देवा सर्वरत्ननिर्यूहं सिंहासनं बोधिवृक्षमूले अद्राक्षुः । दिव्यं बहुयोजनमुच्चत्वेन दिव्यदुष्यसंस्तृतं रत्नजालसंछन्नं किङ्किणीजालसमलंकृतं । अन्ये देवा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा अर्धतृतीययोजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा द्वे योजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा योजनशतमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा पंचाशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा चत्वारिंशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा त्रिंशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा विंशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा दशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा चतुर्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा त्रियोजनमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा द्वियोज-

1¹. C °nye devāḥ viṁçadyoja° B °tvena anye°. — 1². C °nye devā triṁça°. — 1³ C °nye devāç catvāriṁçadyoja° B °tvena bodhi°. — 2¹. C °tvenaḥ | bo°. — 2². C °nye devāḥ çatayojanam ucca°. — 3. BC °vṛkshaṁ u° B °ccatvā saṁ°. — 4¹. C °devāḥ jana° B °vā jana° C °vṛksha saṁ°. — 4². C °devāḥ dī° B °dhikā yo°.

6. C °vāgra paryantam ucca°. — 7. C °d devāḥ sarvaratnaniryyātaṁ° B °niryātaṁ° BC °çetsuḥ |. — 8. C °janasahasram ucca° C °dushyasaṁstṛitaṁ ratnajālaṁ saṁchaṁ° B °tanajālaṁ saṁchannaṁ kiṅkaṇijālasamalaṁ° C °nnaṁ kiṅkiṇikajālasamalaṁ°. — 9¹. C °devāḥ yojanasaha° BC °çetsuḥ |. — 9². C °devāḥ yojanaçatasaha° BC °çetsuḥ |. — 10. B anya de° C °devāḥ a° BC °aḍḍhātiyojana° C °çetsuḥ B °çetsu a°.

11. B anya de° C °devāḥ dve° B °çatānim ucca° BC °çetsuḥ |. — 12¹. B anya de° C °devāḥ triyo° °çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 12². C °devāḥ pañcāṁçayojanaçatam ucca° B °nānim ucca° °çetsuḥ a° C °çetsuḥ |. — 13. B anya devā° C °devāḥ catvā° °janam ucca° B °janaçatāni u° °ddarçetsuḥ a° C °ddarçetsuḥ |. — 14. B anya de° C °devāḥ triṁ° BC °çetsuḥ |. — 15¹. B anya de° C °devāḥ viṁ° °uccasana siṁ° B °hāsanānim addaçetsuḥ a° C °çetsuḥ |. — 15². B anya de° C °devāḥ da° B °janaçatāni ucca° °sanānim a° BC °çetsuḥ |.

16. C °devāḥ ca° °tvenam adda° | B °hāsanāni uccatvena siṁhāsanānim adda° BC °çetsuḥ anye(B °nya) devā(C °vās) triṁçadyojanāni uccatve(B °tvena uccatve[a07°])na siṁhāsanam(B °sanāni)m addaçetsuḥ |. — 17¹. B anya de° C °vās triyo° °çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 17². B anya devā triyojanānim ucca° C °devāḥ dviyojanaṁ ucca° °çetsuḥ | B °çetsuḥ a°.

नानि उच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा योजनमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा त्रिक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा द्विक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा क्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा सप्ततालमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा षट्तालमुच्चत्वेन अन्ये देवा पंचतालं अन्ये देवा चतुस्तालं अन्ये देवा त्रितालं अन्ये देवा द्वितालं अन्ये देवा तालमात्रं बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा सप्तपौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये देवा षट्पौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमदृशेत्सुः । अन्ये पंचपौरुषेयं अन्ये चतुष्पौरुषेयं अन्ये त्रिपौरुषेयं अन्ये द्विपौरुषेयं । अन्ये देवा पुरुषमात्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमदृशेत्सुः ॥ तत्र ये लूखाधिमुक्तिका सत्वा ते तृणसंस्तरे निषण्णं बोधिसत्वमदृशेत्सुः । तृणसंस्तरे निषीदित्वा बोधिसत्वो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यतीति ॥

अथ खलु पुन बोधिसत्वः सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरतो येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा बोधिवृक्षं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा पूर्विमका तथागता समनुस्मरन्तो निषीदि पर्यंकमाभुंजित्वा ऋजुं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिं प्रतिष्ठापयित्वा ॥ तत्र चैवं बोधिवृक्षमूले निषण्णस्य बोधिसत्वस्य मुखमण्डलं भासति तपति विरोचते । सद्यथापि नाम महासाहस्रलोकधातुविसृतं सूर्यमण्डलं वा । यस्य तेजेन सर्वावन्ता त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु जिह्मवर्णा अस्थात् ॥ सद्यथापि

1. B anya de° C °devâḥ yo ° çetsuḥ | B °ddaçetsuḥ | . — 2¹. B anya de° C °devâḥ tri° BC °trikoça ° nam adaçetsuḥ | . — 2². C °devâḥ dvikroçam ucatve° B °dvikoça ° hâsanam addaçetsuḥ kro° C °çetsuḥ | . — 3¹. B kroça° C anye devâḥ kro° B °çetsuḥ | . — 3². C °devâḥ sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 4. C amnya devâḥ shaṭṭâlaṁ anye devâḥ paṁ° B °shaṭṭâlaṁm ucca° C °devâḥ catu ° vâs tritâ ° nya devâḥ dvi ° vâs tâlamâ ° kshasyaḥ mû° B °mûre siṁ° C °sanaṁm addaçetsuḥ | B °ddaçetsuḥ a°.

6. C °vâs sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 7¹. C °devâḥ sha ° hâsam adda° BC °çetsuḥ a°. — 7². C anye devâḥ paṁ ° sheya anya devâ catu ° sheya | anye tri° B °anya tri ° yaṁ anya dvi°. — 8. C anya devâḥ puru° BC °hâsanam addaçetsuḥ | . — 9. C °tra ye lukhâ° B °hînâdhi° C °çasantare nisharṇṇaṁ bo° BC °çetsuḥ tṛi°. — 10. B °râṁ saṁmya°.

12. C °khalu bodhisatvo sade ° sya lokaṁ purato° B °loka puru ° mûla tena° C °shkṛtya pradakshi ° rimakânâṁ tathâgatâṁ sama° B °gato sama° C °smaraṁto nishî ° jitvâ ṛiju kâyaṁ praṇi ° smṛitiṁm upasthâ°. — 15. BC °cedaṁ bo ° sharṇṇasya bo° B °tva mukha ° sati tayati vi°.

16¹. C sadyathîdaṁ nâ° BC °hâsthasraṁ lo° C °dhâtuṁ vi° BC °laṁ vâ ya°. — 16². BC °hâsthasro lo° C °dhâtuṁ jihmavarṇṇam asyât | . — 17. C saryyathâ° B °nâma jaṁbûnada° C °jambunadasya suvarṇṇasya bimbasya pu ° sthûlakalo mani° B °çakalo maṇinibhâ | sa tapati vira° C °bhâ sa na tapa° BC °svarâ | e° C °m evaṁ bo ° hâsthasrale° B °hâsthasro lo° C °dhâtu tejena abhâshi abhibhûtaḥ |.

नाम जाम्बूनदस्य बिम्बस्य पुरतो विदग्धस्थूणा काला मषिबिम्बा न तपति न विरोचति न च भवति प्रभास्वरा एवमेव बोधिसत्त्वेन त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः तेजेन अभिभूता अभूषि ॥ तत्र ये देवपुत्रा याव अकनिष्ठातो उपरि बोधिसत्त्वं निषण्णं अदृशेन्सुः तत्र भूम्या देवा समानं बोधिसत्त्वं अदृशेन्सुः ॥ तथा अन्तरीक्षे या- [२०८a] वच्चातुर्महाराजिका देवा त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरति परनिर्मितवशवर्ति मारभवनातः सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानन्ति ॥ एवं ब्रह्मा देवा ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मपुरोहिता देवा महाब्रह्मा देवा आभा देवा आभास्वरा देवा शुभा देवा परीत्तशुभा देवा अप्रमाणशुभा देवा शुभकृत्स्ना देवा बृहत्फला देवा अबृहा देवा अतपा देवा सुदर्शना देवा अकनिष्ठा देवा सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्सुः ॥ ये च त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये कुशलमूलसमन्वागता सत्त्वा पर्यन्तस्थायिनः ते सर्वे सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्सुः ॥ ये अवलुप्तकुशलमूला सत्त्वा पूर्वजिनकृताधिकारा कामधातुपर्यापन्नाः ते मारं न पश्यन्ति न संजानन्ति बोधिसत्त्वस्य पूजां करोन्ता बोधिसत्त्वं नमस्यमानाः बोधिसत्त्वानुभावेन ॥

अथ खलु मारः पापीयां स्वकं बलं ध्यामवर्णं संजानति सर्वावतीं च त्रिसाहस्रमहासाहस्रां लोकधातुं अभिनतां येन बोधिसत्त्वो । महासत्त्वश्च इमं प्रतिसंचिक्षति । न तावदहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि यावन्न मारं पापीमं सार्धं बलकायेन सन्नद्धमागतं पराजिष्यामि मा सत्त्वानामेवं भवेया अनाश्चर्यमेतं यं बोधिप्राप्तेन मारो निगृहीतः स्वकं च स्थानं ऋद्धिप्रातिहार्येण बोधिसत्त्वः संदे-

3. C °yâvad akani° B °nishṭâto° C °to vapari bo° °sharṇṇaṁ addaçetsuḥ | tatra bhû° B °sharṇṇaṁ addetsuḥ tatra bhû° BC °bhûmyâṁ devâ samânaṁ bo° C °çetsuḥ |. — 4. C tathântarî° devâs trâya° °rmitavaçavartti° B °rtti mârah bha° BC °bhavanâtaḥ(C °to) samâsenagataṁ° C °dhiṣṭikabe saṁ°.

6. C evaṁ brahmâ devo brahmakâ° BC °hâbrahmâ âbhâ° C °svarâ devâ çubhâ devâ apramâṇaçubhâ devâ parîttaçubhâ devâ çubhakṛitsnâ° B °rîttaçubhâ devâ çubhâ devâ parîttaçubhâ devâ apramâṇaçubhâ devâ devâ çubhakṛitsnâ° BC °nishṭâ devâ samâsana(C °naṁ)gataṁ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ca tri°. — 10. C °hâsâhasrâḥ ye dhâtuye ku° B °tûye çulamû° BC °mûlâsama° C °tâ satvâḥ paryyanto sthâ° B °ryantaḥ sthâ° BC °rve samâsana(C °naṁ)gataṁ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ava°.

11. C ye avalupta° pannâs te mâ° BC °raṁ paçya° B °rontâṁ bodhisatvo namasya°. — 14. C °mâro pâpîmâṁ sva° B °pîyâ sva° BC °dhyâmba° jânanti(C °nti |) sarvâvatî ca tri° hâsâhasrâ(C °sro) lokadhâtu abhi° tvo mahâ°. — 15. C mahâsatvo idaṁ prâtisaṁ° B °kshati na tâ°.

16. BC °râṁ saṁmya° C °buddhishyâmah | yâ° BC °pîmâṁ sârddhaṁ° B °gataṁ parâji° C °mi | mâ satvanâm evaṁ° B °tvânâṁm evaṁ° veyâ anâçcaryâyam etaṁ yaṁ° C °hîto svakaṁ ca sthânaṁ ca ṛiddhiprâtihâryyeṇa bodhisatvo made° prâpta bodhisatvar iti | mama cânuçi° rîye saṁmyaksaṁbodhiye ci° yishyaṁti |.

वकस्य लोकस्य पुरतो उपदर्शितुकामः एवं दृढस्थामवेगऋद्धिप्राप्तो बोधिसत्त्व इति च मम च अनुशिक्षित्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधिये चित्तमुत्पादयिष्यन्ति ॥ अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो शोकशल्यविद्धः प्रतिराजसंज्ञां बोधिसत्त्वे उपस्थापेत्वा चतुरंगिनीं मारसेनां उद्योजयित्वा बहुयोजनशतां हरित्वा येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमि बोधिसत्त्वं पक्षिष्यामो ति ॥ सो न प्रभवति बोधिसत्त्वं द्रष्टुं चक्षुर्विभ्रममनुप्राप्तः सचेद्बोधिसत्त्वो मुखवातकेभिरेया येन स्थामेन बोधिसत्त्वो समन्वागतो अभूषि । सचेदयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुर्वज्रमयो महापर्वतः अभविष्यत्तां लोकधातुं बोधिसत्त्वः परमाणुरज[२०४b]सदृशीं विधूनित्वा असंख्येया लोकधातुयो अभ्युत्क्षिपेया न च एको पि परमाणुरजो द्वितीयेन परमाणुरजेन सार्धं समये ॥ बोधिसत्त्वो च ततो मारपरिषाये बहूं सत्त्वां कुशलमूलानद्राक्षीत् ये इमं बोधिसत्त्वस्य एवंरूपं ऋद्धिप्रातिहार्यं दृष्ट्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधाय चित्तमुत्पादयिष्यन्तीति । एतमर्थपदं बोधिसत्त्वो संपश्यमानो आगमेति न ताव अजिनित्वा मारं सबलवाहनं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामीति ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषे ॥

यथा स्वयंभू स्थितो बोधिमूले
शाक्यान राजा सुविशुद्धसत्त्वो ।
सुवर्णबिम्बं यथ दर्शनीयो
जाम्बूनदं अपगतसर्वक्लेशो ॥
ओभासजाता दिशता अभूषि
मारस्य पक्षो अभु कृच्छ्रप्राप्तो ।

2. B °ḥkhī daurmano çoka° C °ḥkhī daurmanasya ço° B °viddha pra° BC °jasaṁjñā bodhisatvo(C °tvo) upasthāpetvā catu° B °hayojanaçatā hari° BC °kramitvā bodhi° C °shyāmeti. — 5. BC °ced yadi bodhisatvo° C °khavātaṁ o° B °satvo samanvā°.

7. C °trisāhasramahā° BC °sāhasro lokadhātu(C °tuḥ va)jramayo(C °ye) mahāparva° C °rvato abha° B °shyantāṁ lokadhātuṁ° C °shyantāṁ lokadhātuṁ bodhisatvo paramāṇurajasadṛçāṁ vidhū° B °dṛçī vidhūnitvā asaṁkhyeyā lo° bhyutkshipeyā na ca e° C °eko pi ekam api paramāṇu° jena sārddha samayā | B °rddhaṁ samayā ||. — 10. C °tataḥ māraparishāyaṁ ba° B °bahuṁ satvāṁ° C °mūlāṁ adrākshīt | ye i° B °lān adrakshīt | ye i° C °ṛddhiṁ prā° °rāya saṁmyaksaṁbuddhāye ci° B °cittaṁ utpā° C °shyantīti ||.

12. C etam arthaṁ padaṁ° BC °meti | na° C °tāvad aji° °rāṁ saṁmya° B °bodhiṁ saṁbu° C °buddhishyāmīti ||. — 13. C °gavāṁ tāye ve° thāma abhāshe | B °thā adhya°. — 15. C °svayaṁbhūḥ sthi° B °yaṁbhu sthi°.

17. BC °yathā darça°. — 19. C °çatām abhū° B °shi | mā° BC °sto abhū kṛ° C °prāptaḥ | B °pto kiṁ°.

किं तं हि नाम मह्यं भेष्यतीति
रतिं न विन्दामि विमान अर्चि ॥
विमान सर्वा अभु व्योमवर्णा
प्रासादश्रेष्ठा वरचन्दनस्य ।
सुवर्णसूत्रा स्फटिकमयाङ्गा
मा खु च्यविष्यं इतो अद्य स्थानात् ॥
स्फुटा गवाक्षा रुचिरार्धचन्द्रा
मुसारगल्वकवचिता च गर्भा ।
वैरोचनस्य जगतो विशिष्टा
आभा अभू भविष्यति किं नु अद्य ॥
शीर्यन्तो मह्यं मकुटो प्रलुतो
शुभा च आभा विगता ममाद्य ।
संगीति मह्यं स्थिता अप्सराणां
मा खु च्यविष्यं इतो अद्य स्थानात् ॥
जाम्बूनदेन यथ कांचनेन
व्योमे विमाना कृतजिह्मवर्णा ।
इमे ये दिव्या इमे ये विमाना
जिह्मा अभू उपगते बोधिसत्त्वे ॥
सो चाद्दृशासि भगवन्तं स्वयंभुं
निषण्णं सिंहं यथ दुष्प्रधर्षं ।

1. B kiṁ na hi nā° C kiṁ ne hi nāmaṁ mama mahya bhavishyati ra° B °hyaṁ bhavishyati ra° C °na vṛindāmi vimānam arcciṁ || B °ndāmi nāmaiṁ vimā°. — 3. BC °abhā vyo° B °mavallā prā° C °mavarṇṇāṁ prā° BC °çreshṭā vara° B °ndasyā su°. — 5. C °rṇṇasutrā° B °sūtro spha° C °pravilā mā° C °itar evam asthāt | B °ito hi taṁ sthānāt |.
7. C °rddhācandrāḥ musāgalvā kavacitasya garbhā | B °galvā kavacita tāṁ sugārbhā vai°. — 9. B °gati viçishṭa ā° C °gati viçishṭo ā° BC °ābhā bha° C °vishyaṁ adhunā bhavishyati° BC °ti | kiṁ tu adya çī°.
11. B çiryato mahya maku° C çiryyato ca mama mahya mukuṭo pra° C °çubhā vigatā ca ābhā | mamādya B °tā | mamādya saṁ°. — 13. BC °sthitam apsa° vishya i° C °itar adya°. — 15. BC jāmbunadena yathā kāñcanena sryāmāvime ca (C °vitola)kṛi° B °vallā | C °varṇṇāḥ |.
17. C iyam eva divyā iyaṁ me vi° B ime ya di° C °mānāḥ ji° satvo | B °satve so°. — 19. B so sādṛço tādṛço si bha° C so sādṛço tādṛçasime bhavantaṁ° B °yaṁbhuvaṁ nishaṇṇaṁ siṁha yathā pradushyaṁ dharshaṁ viçu° C °bhuṁvaṁ tu siṁhaṁ yathā nisharṇṇo | pradushyadharsaṁ gajasatra°.

विशुद्धसारं जगसत्त्वसारं
जाम्बूनदस्य यथ यूपो भाति ॥
देवा दिवि प्रतिष्ठिता मुक्तिहारा
सुवर्णकञ्चनरुचिरा मनोज्ञा ।
सुवर्णसूत्रां ग्रहिय प्रहृष्टा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
सुवस्तिकाश्च शुभा अर्धचन्द्रा
सिंहोत्कलादि स्फुटा बोधिवृक्षे ।
विद्युप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति मुदितदेवपुत्रा ॥
चन्द्रप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
सूर्यकान्ता च रतनां गृहेत्वा ।
वैरोचनं मणिरत्नां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
मुक्ताप्रभा च रतनां ग्रहेत्वा
अोभासयन्तां शुभदर्शनीयां ।
प्रामोद्यजाता मुदितहृष्टचित्ता:
अलंकरोन्ति भग[209ª]वतो बोधिवृक्षं ॥
समन्तचन्द्रा मणिरत्नां ग्रहेत्वा
रत्नावलिं सुरुचिरदर्शनीयां ।

1. C gajasatvamārdraṁ viçuddhasāraṁ suviçuddhasāraṁ | jāmbuna° B °jāmbunadasya yathā yūpo bhāse devehu di° C °yathā yūtha bhāso devehu di°. — 3. B divyā pra° C divyāni ca muktihārāḥ su° B °muktihārā suvallakañcanarucitā | manojñā su° C °kañcanarucitā manojñāḥ su°. — 5. B suvallasū° C °rṇṇacitrāṁ gṛhītya prahṛṣṭo | a° B °gṛhītya prahṛ° roti bhu° B °nti | bhu° C °guvatā bo° kshaṁ so svasti° B °kshaṁ çocasti°.

7. B çocastikā çu° C sauvastikāçca(?) çu° BC °çubha a° B °siṁhalatā° C °siṁhomtāhi° BC °sphuṭe bodhivṛksho vi°. — 9. C vidyunprabhāṁ° BC °nti pramu° C °trāḥ ca° B °trā ca°.

11. C °bhāṁ ratanāṁ gṛhītvā sū° B °bhāṁ ca ratnāṁ gra° nā ratnānāṁ gṛhetvā sūryākāntaratnapradhāna vai° C °ryakāntiṁ ca ratanāṁ pradhāna vai°. — 13. C °rocanā ca ratanāṁ gṛhītvā | alaṁ° B °trā jālaṁ ° nti | bhu ° vṛksho su°. — 15. B muktaprabhā rata° C muktaprabhā maṇiratanāṁ gṛhītvā abhāsantāṁ ca çu° B °obhāsantāṁ çubhadarçanīyaṁ pra°.

17. BC °jātā pramu° B °ttāḥ alaṁka°. — 19. C °ṇiratnaṁ gṛhītvā ratnāva° BC °liṁ surucirāṁ darça°.

गोमेदकं मणिरतनं गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
अन्ये गृहेत्वा शुभलोहिताक्षं
गिरिगर्भशुद्धं रतनं गृहेत्वा ।
. . . .
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
रत्नाङ्कियो च रुचकं गृहेत्वा
महेश्वरं सुरुचिरवर्णवन्ता ।
कर्केतनं च रतनं गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नीलां च मुक्तां तथ श्वेतमुक्तां
रक्तां च मुक्तां शुभदर्शनीयां ।
हर्षं जनेत्वान च देवजाता
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ज्योतिषं च मणिरतनं गृहेत्वा
ये चन्द्रसूर्यौ अभिभवन्ति तेजसा ।
विशेषप्राप्ता मणिरतनं गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नागामणिं च शुभदर्शनीयां
गुह्या विशुद्धाधियो मोदमाना ।
नभे स्थिहित्वा तद ऋद्धिमन्तो
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ब्रह्मा सहस्रा उपगता बोधिमण्डं

1. C gomasakaṁ* B gomesakaṁ* C *ṇiratnaṁ gṛihitvá a * vṛikshe | raktá* (l. 7). — 3. B *hitákshaṁ çi * tvá alaṁ*.

6. B *vataḥ bo * kshaṁ | grahetvá tadá alaṁkaronti bhagavato bodhivṛikshaṁ | . — 7. B lakkáṭiyáṁ ca ru* C raktáṅiyáṁ ca rucakáṁ gṛihitvá* BC *çvara suruci* C *ciraṁ varṇavanto | B *vallavantá karke*. — 9. C *náṁ gṛihitvá a*.

11. C nílaṁ ca* BC *tathá çve* C *tamuktáḥ ra*. — 13. C harsha ja* B *roti bha* C *vṛikshe | . — 15. C jyotiṁ ca vá maṇi* B *tikaṁ vá maṇi* C *náṁ gṛihitvá ye candramasúryyábhi* B *ndrasuraú*.

17. C *ṇiratna gṛihitvá* B *vataḥ bo*. — 19. BC nágámaṇiṁ ca su(C *çu)bha* B *guhyaviçuddhámkshiye mo* C *çuddháṁ kshipe modamánáṁ B *máná nabhe*.

21. C *tvá tato ṛi* B *da riddhimantá alaṁ*. — 23. B brahma sa* C brahmá sahasráṁ u * ṇḍaṁ çakráçca devá a* B *çakáçca devá a*.

शक्रश्च देवो अधिपति गुह्यकानां ।
येहि दृष्टा पुरिमकलोकनाथा
ते देवता च प्रगता स्वयंभुं ॥
आभास्वरा उपगता देवपुत्रा
शुभा च देवपुत्र शुभकृत्स्ना ।
. . . . हृपा च बृहत्फला च
अतपा सुदर्शना च अकनिष्ठा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
संछन्नो सर्वो अभु बोधिवृक्षो
रश्मी सहस्रां किरे अप्रमेयां ।
दिव्येर्मणीभिः प्रतपति बुद्धचिह्नं
सर्वा सहां अभिभवे लोकधातुं ॥
तस्यैवं चित्तमभु प्रमत्तबंधुनो
मा हैव मे च्यावये आसनातो ।
एषैव राजा भवे देवतानां
न चास्य अस्ति समो सर्वलोके ॥
अथापि बुद्धो भवे धर्मस्वामी
शून्या विमाना भवे देवतानां ।
देशेत मार्गं शिवशान्तिक्षेमं
न भूय मह्यं भवे ईश्वरत्वं ॥
उत्सन्नप्राप्तं भवे बुद्धचिह्नं
माराण कोटी संयोजयन्तो ।

2. B yehi dṛishṭvá puri° C ye dṛishṭa dṛishṭvá purimako lo° BC °ráthá te de° B °tatá pra° C °svayambhuḥ | B °yaṁbhú | . — 4. B °gata de° C °tá devaputro çubhá ca devá çubhakáináinaḥ | rú° B °bhakáçinámo rúpá°.

6. C rúpo bṛihatphalá ata ° rçaṁ amitá° B rúpá bṛihatphaláro | apátasadarçaná sudarçana alakalonti bha°. — 9. B °chaṁnáravá abhú bo° C °abhút bodhi° B °ksho | ramiṁ sa° C °raçmiṁ sahasráṁ kilam apra° BC °meyaṁ | .

11. B divyai maṇḍibhiḥ pratapati(?) bu °tram sarvásahṁ abhibhava lo°. — 13. B °ttam abhú pama° C °rittam abhúa pama ° na mi haiva ma cyávayed ása°. — 15. C °samá sa°.

17. C °ddho bhaved dharma° B °svámi | sunyá° C °mi çúnyá viná bhave de° B °ná bhaved devatánám deçe°. — 19. BC deçenti má° C °márge çivaçá° BC °maṁ | na bhú° C °ya márgaṁ bhaved içva° B °ve içva°.

21. BC °ved buddha° C °rána koṭi sayo° B °koṭisayo°.

सन्नद्धवर्मा कवचितवर्मा
संग्रामकाले भवथाप्रमत्ता ॥
उद्योजयित्वान स मारसेनां
उपसंक्रमित्वा वरपादपेन्द्रं ।
अद्राक्षीत्कृष्णो तथ बोधिसत्त्वं
सूर्यं सहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥
तस्यैव चित्तं अभु वेपमानं
एषो न शक्यो मये धर्षणाये ।
लोके श्रियैतं रतनं गृहीत्वा
राज्यानपेक्षं जनयित्व छन्दं ॥
दिव्यं च चूर्णं वरचन्दनस्य
जाम्बून[209b]दस्य रतनामयं च ।
दिव्यां च गृह्य वरसारगन्धां
सो बोधिसत्त्वमोकिरि वेगजातो ॥
एकांशं कृत्वा वसनं कृताञ्जलि
प्रदक्षिणां निदह्य जानु भूम्यां ।
संहर्षितो अनिमेषं प्रेक्षमाणः
सो बोधिसत्त्वं स्तवे तस्मिं काले ॥
रूपेण त्वं असदृशो पुण्यवन्तो
वर्णेन शुद्धं सदृशो न प्राप्तो ।

1. B saṁnaddhavaravarmaka° C °ddhavarmakavacitavarmitâṁgaṁ | saṁgrâ° B °citavarmitâra saṁgrâ° lo bhavethâpramatto | C °mattâḥ. — 3. B °yitvâ mârase° C °yitvâ na ca mârase°. — 5. BC °shyo ho° C °dhisatvo sû° B °sûryasaha° C °sraṁ ca ya° BC °yathânta°.

7. B °cittam abhû vetyamâ° C °abhuû vaityamânaṁ | esho na çakyaṁ maye dharshaṇâye. — 9. B lokeshram etaṁ ra° C lokeshpam etaṁ naṁ gṛihîtvâ | râjyâni ape° B °râjye ape° BC °pekshâṁ jâ° C °yitvâ chandaṁ.

11. B °ndanasya jâṁbunadaṁ ratnâmayaṁ ca di° C °jâmbunadaṁ ratnamayaṁ ca di°. — 13. C °sâragaṁdhâṁ | so° B °ndhâṁ | so bodhisatvo oki° C °satvaṁ oki° B °jâtâ |. — 15. BC ekâṁça kṛitvâ va °jaliṁ pra° B °kshiṇâṁ nidahiya jâ° C °kshiṇâ nidahiya jâ° BC °nyâṁ saṁ°.

17. B saṁharshamâṇaḥ anime° C saṁharshamânâ animekshamâṇo | so bodhisatvo abhistave vegajâto | tasmiṁ ca kâle BC °kâle rû°. — 19. BC °ṇa ca asadṛiço pu° °rûpeṇa(C °na vâ) sadṛiço prâpto asaṁpra°.

सुसंप्रज्ञानो मरुपूजनीयो
लोकैकवीरो स्थितो वृक्षमूले ॥
न तुभ्य अस्ति सदृशो कुतोत्तरो
देवो व नागो मनुजो व लोके ।
सर्वां अभिभोसि दिशतां शिरीये
घनाभ्रमुक्तो गगने व चन्द्रो ॥
तथा हि ते पूजनिया भुंजाहि
सप्त रत्नानि प्रवरोत्तमानि ।
चक्रं प्रवर्तेहि महिं आवसाहि
चातुर्द्वीपो राजा परिभवाहि ॥
त्वं च प्राप्ता दिश प्रेषमाणो
अदीनचित्तो च अनन्ततेजो ।
देवसहस्रानभिभोहि आभा
विदग्धस्थूणां यथ सुवर्णबिम्बं ॥
द्वात्रिंशतीहि स्फुटो लक्षणेहि
विरोचि कायं तव सत्वसार ।
शोभासि राज्ये स्थितो अप्रमत्तो
प्रशासि सत्वां पितरो व पुत्रां ॥
चत्वारि द्वीपां वशि ईश्वरत्वे
न च करेसि इह अनुशासिं ।
त्वं ऋद्धिप्राप्तो विचरेसि लोके
शिष्यो ते भेष्यं यथ एकपुत्रो ॥
इस्त्रीसहस्रैः सह क्रीडमानो

1. BC sasaṁpra° C °no marupū° B °nīyo eko vī° C °kaiko vī°. — 3. C °tubhyaṁ a° BC °kutottaro de° B °vo ca nā° C °vo vā nāgo vā manujo vā loke B °go | ma°. — 5. B sarve abhi° °kto gaganacandro tarā° C °ṣe ca candramā tarā°.

7. B °pūjaniyo bhuṁbhunaṁ° C °pūjaniye bhuñjāhi sarvaṁ° BC °ratnāṁ pra°. — 9. BC °rttehi mahiṁ āva° C °rdvīpe ratnapa° B °rdvīpa ratanapa° °vāhi tvaṁ°.

11. BC tvaṁ ca prāpto di° B °jo de°. — 13. C devāḥ saha° °bhoti ā° B °bhoti | ā° sthūṇā yathā su° C °sthūṇā yathā su°. — 15. C °sphuṭalakṣha° BC °viroca kā° C °sārah |.

17. C °sthitam apra° praçāsi sa° B °prasāsi sa° C °tarā ca pu° B °ro ca putrāṁ |. — 19. B °pāṁ vaçi içva° C °pāṁ vaçi isvaratve na karotaḥ iha anuçāsati tvaṁ | B °karetaṁ iha°.

21. C çiddhi ca pra° B °caretam lo° BC °çishyate bhe° C °bhedhyasi yathā e°. — 23. C ishṭisahasraih°.

महन्त राजा च श्रिरिद्धिप्राप्तो ।
दास्यामि तुभ्यं रतनानि सप्त
भवाहि राजा चिह चक्रवर्ती ॥
भविष्यते पुत्रसहस्र तुभ्यं
शूराण वीराण महाबलानां ।
वराङ्ग[रूपाण] परसैन्यप्रमर्दकानां
ससागरान्तं जये लोकमेतं ॥
इमा च पञ्च शत नारकन्या
पुष्पा गृहीत्वा वरचन्दनस्य ।
प्रासान्तरीये शुचिवसननिवस्त्रा
गीते कलासु परमार्थप्राप्ता ॥
वीणां गृहीत्वा पणवां मृदङ्गां
शंखां च वेणुं च सुघोषकां च ।
संभारिकां नकुलकिंफलां च
उपगीयमाना तद वृक्षमूले ॥
अन्ये क्षिपित्वा गगणे छिपन्ता
चूर्णा छिपन्ति वरचन्दनस्य ।
जाम्बूनदस्य रतनामयं च
छिपन्ति चूर्णां तव भोन्ति सर्वे ॥
हाहाभेरीशंखपणवनिनादे
प्रासादश्रेष्ठे रम त्वं कुमार ।
पुष्पं च गन्धं च विलेपनं च

2. B °saptе bhu° C °saptaḥ bhu°. — 4. BC °hasra tubhyaṃ° C °vīrā mahābalāṇāṃ valāṅgarū° B °lānāṃ varāṃ°.

6. C valāṅgarūpāṃ para° B °rūpāna para° C °rdakā sasā° B °nāṃ | sasā° BC °parimitāṃ jaye e(C °yed e)kamekāṃ | . — 8. BC ime ca pa° B °rakanyāṃ pu° C °rakaṃnyāna pushpāṃ grihītvā°. — 10. BC syād anta° C °civasanā nivastrā çile kalā° B °sā çile kalākalām° BC °prāpto | .

12. C °ṇāṃ grahe ° daṃgā çaṃkhā° B °kāṃ ca eka°. — 14. B ekarinakula° C ekelinakulakakiṃphalikā grihītvā upagīyamānā tato vṛi° B °upagāhyamāṇā tada vṛi°.

16. BC °gagane vimuntā(C °nto) cū° B °kshipaṃti va ° sya jā°. — 18. BC jāmbuna° nti | cūrṇā tava°. — 20. B hāse bherimaṃkha° C hāsābhiniçaṃkha° BC °ṇavo ninā° B °çreshṭe ra° C °çreshṭo ra ° māro | .

22. BC °nthaṃ ca rucirāṃ vilepanaṃ bhuṃ° C °ko hu | .

भुंजाहि तव परिचारको हं ॥
चक्रं च नागो हयवरो मंजुकेशो
वैडूर्यंमणिरत्नं विशिष्टं ।
स्त्री च श्रेष्ठा धनधरो खड्गको
परिणायको रत्ना भवन्ति सप्त ॥
तवाधिपत्ये निवसं कुमार
शुश्रूषको मृदु[210b] भाषमाणं ।
श्रुत्वान ते वाक्य सुखी भविष्यं
मृषा च भाषे न च एवरूपः ॥
सत्ये स्थिहित्वा लभये सुरूपं
कायं विशिष्टं स्फुट लक्षणेहि ।
व्यंजनेहि तथ अनुव्यंजनेहि
प्रभासमानो स्फुट लक्षणेहि ॥
सो मंजुघोषो कलवल्गुभाषी
उल्लोकयित्वा दिशता समन्ता ।
अष्टांगुपेतां (निनादये) वाचां
शृणोहि यथ गिरं भाषतो मे ॥
राजा भविष्यं अहं सर्वलोके
बुद्धित्व बोधिं अभिज्ञान्तिकेमां ।
पुत्रा च मूता मम अप्रमत्ता
काहिन्ति श्रुत्वा मम आनुशास्तिं ॥
ममापि सप्त रतना विशिष्टा

2. C °yavara mañ° ° ḍûryyaratnaṁ maṇiṁ vi° B °ḍṭaṁ stri°. — 4. C striyâ ca çreshṭâ dhanadharo khaḍgaka° B °çreshṭâ dhana ° ko ratanâni bhavanti | C °tanî bha°.

6. C saptâ te câdhi° C te vâdhipatye nivasati ca kumâraṁ çu° B °nivasantaṁ ca kumâraṁ çuçruyantâ gira mṛi° C °çuçruyanto girâ mṛidubhâshaḥ mâro | B °mâṇaḥ çru°. — 8. BC °tvâ te vâkyaṁ sukhi bhaviyaṁ° B °mṛishaṁ ca bhâsena ca e° C °sena ca evarûpâḥ | B °rûpâḥ satye°. — 10. C satyaṁ sthihitvâ labheya rûpo kâ° B °bhaye rûpakâ° C °sphuṭa laksha° B °ṇehi vyaṁ°.

12. C vyañjanaiñhi ta° BC °tathâ a° B °ṇehi so°. — 14. C °bhâshi u° B °shî | u ° ntâ ashṭâṁ° C °mantâḥ | .

16. BC °petâ mamade girâṁ çri(C °çrinuḥ çri)yo° C °yakshâ girabhâ° B °giri bhâshataḥ me râ°. — 18. B °ke | bu° C °ddhitvâ bo° B °mâṁ pu°. — 20. BC putrâ abhû C °mattâḥ kâ° B °tâ | kâ° C °çanti | B °çâsti mamâ°. — 22. C °nâni viçi° ati buddhtvam eva agra° B °dhiṁ bo°.

भेष्यन्ति बुद्धित्व मे अग्रबोधिं ।
बोध्यङ्ग सप्त पुरिमजिनप्रशस्तान्
तां च लभित्व भवति अप्रमत्तो ॥
चत्वारो अन्यामहं ऋद्धिपादां
ध्यानप्रमाणं तथ मार्गश्रेष्ठं ।
बुद्धित्व सत्यानि समन्तज्ञानि
अभिप्राप्तो दिव्यतां विविधं ॥
जुगुप्सनीयाः सुखहीनाः हि कामा
न अत्र विज्ञो लभे आनिशंसं ।
एषो हि मार्गो नरके तिरश्चे
यमस्य लोके बहुप्रेतलोके ॥
अधर्मकामा रत मैथुनस्मिं
तमान्धकारे प्रयाता समन्ता ।
विहीनतेजा च्युतशुक्लधर्मा
ते कामसेवी नर एवरूपाः ॥
दुर्गन्धपूति अशुचिं अनार्यं
न तत्र जातु रता शुद्धसत्वाः ।
बालो नये तत्र विशेषसंज्ञां
न पण्डितो जानथि तत्र छन्दं ॥
समृद्धे पक्षे यथ शान्तिचेते
विधुन्वतेया अशनिवरचक्रं ।

2. C bodhyaṅga purimakeshu ajiro pra° BC °çastân | tâṁ (C °tâṁ ca) labhitvâ bha° C °vanti pra° B °vati pramatto catrâ°. — 4. C catvâra anyâm ahaṁ riddhi° B °pâdâṁ | dhyânaprâmâṇâṁ ta° C °dhyânâṁprâmâṇâṁ tathâ mârgaçreshṭâṁ | B ° çreshṭâṁ buddhi°.

6. B °jñâni | abhi ° shyaṁ ja°. — 8. C vijña° B °yâḥ duḥkhahînâḥ kâmâ °yâḥ duḥkhâprahîṇâḥ kâmânaṁ sa atra labhed vidhijñâḥ | anuçaṁça esho° B °vijña labhe anuçaṁça esho°. — 10. C °mârge nara ° maç ca loke° B °hupetaloka adha° C °loko |.

12. BC °rataṃmaṇi° C °thunesmiṁ tamandha° B °smiṁ | tamatamandha° BC °kareṣu pra° B °samantâ vi° C °samantâḥ vi°. — 14. B °çukradha° C °dharmâḥ te° B °pâḥ da°.

16. B durgandha° C °jâtu tatah ça° B °ratâḥ ça ° tvâḥ vâlâna°. — 18. B vâlânato tatra° C vâtâ nale tatra viçeshamaṁjñâ na pa° BC °ṇḍitâ jâ°. — 20. BC °mṛiddhe (C °ddhâ) pakshe yathâ çâ° C °niralamvakâḥ | B °cakra |.

तथैव शुक्ला परमार्थधर्मा
कामनिदानं अफला भवन्ति ॥
पृथग्जना तु रता हीनसेवी
आत्यन्धभूता अबुधा रज्यन्ति ।
रज्यन्ति ते अबुधचेतसेन
न कामतृष्णां जने बोधिसत्वो ॥
संवर्तनीये यथ बुद्धक्षेत्रे
हुताशने प्रज्वलिते नभस्मिं ।
रमणीय आभा मणिं छारिकां वा
तथैव कामां विचिकित्सु [शुक्ल]धर्मा ॥
विसृष्ट वध्यो यथ पार्थिवेन
लभेय मोचं श्रियं स्वस्तिभावं ।
न हीनकामां प्रतिसेवमानो
लभेय धर्मं तु जिनानुज्ञातं ॥
उच्चारे शुक्लो यथ दह्यमानो
जुगुप्सनीयो परमदुर्गन्धो ।
न राजपुत्रो तहिं भवति उदग्रो
तथैव कामा गर्हित पण्डितेभि ॥
ग्रीष्माण मासे यथ पश्चिमस्मिं
लवणोदकं जनये तृषां नराणां ।
तथैव कामां दुःख[प्रति]सेवमानो

1. B °dharmakāmaṁ nidānā a° C °dharmāḥ kāmāṁ nidānā aphala bha°. — 3. B °rato hi° C °rato hi ° dhā na jānti | B °dhā na jānti jālā°. — 5. C jātā ca jānti abudhā ca cetasāḥ na kā° B jātā ca jānti abudhā cetasā na kāma ° meya bodhisatvo satīrva° C °janetvā | .

7. BC °niya(B °ya ||) atha bu° C °nakhesmiṁ | B °smiṁ mamaṇi°. — 9. B mamaṇi° C na maṇi na ābhā mayiva chāyi vā tathai° B °bhā maṇhiva chā ikā vā | tathai ° māṁ vicitkitsuḥ çu° C °çukla || dharmā ni° B °rmā ni°.

11. C niçiahṭa yathā pā° B niçṛṣṭita° B °yathā pā° BC °çriya sva° C °sti tāvat | B °vaṁ na hi°. — 13. C na hīnakā° B °no la ° jñātaṁ u°. — 15. C uccāraṇu° B uccāraṇu ° BC °yathā da° C °mānāḥ ju° B °no | ju ° ndho na rā°.

17. B °tro taṁ hi bha ° gro | ta° C °dagrāḥ ta° B ° garahita pa ° hi grī°. — 19. BC °yathā pa° C °çcimesmiṁ° B °nasmi la° C °jana tṛ° B °tṛiahṇāṁ na°.

21. C °duḥkhakaraso ° no ajñāyaprā° B °no | ājñā ° ti bālatṛ° C °ti bāratṛ°.

अज्ञानप्राप्तो जनयति कामतृष्णां ॥
यं तेहि पूर्वं यथवृक्षपुष्पकेहि
यूथं च अन्यं अनुगतमात्मभावे ।
प्रस्यन्दमानं वहिमुखेहि काये
[210b] न अत्र विज्ञो जन सौमनस्यं ॥
सिंहाणमाला यथ श्लेष्मपूरं
कफो च पित्तं अनुगतं मस्तरोगं ।
सदा स्रवन्ती अशुचि विगुप्सितं च
न अत्र विज्ञो जने सौमनस्यं ॥
काममिद्रार्थं प्रपतितु दुर्गतीषु
उत्तापनं दुःखं नरा वेदयन्ति ।
मुद्गा च माषा यथ कुम्भप्राप्ता
तथैव स्विन्ना नरकेषु सत्त्वा ॥
असीहि छिन्ना बहुविधमात्मभावा
शक्तिप्रहारैहि पुन पि संप्रभिन्ना ।
यात्रा करोन्ति विविधं अनिष्टं
न अत्र जातु अभिरतु बोधिसत्त्वो ॥
रूपेहि वृद्धो भवति सम्मोहजातः
यो कामतृष्णां जने अल्पबुद्धिः ।
स्वयं च सेवि दुःखकररोगमूलं
यथा श्मसाने कुणपं शृगालः ॥

2. BC yaṁ te(B yau te)hi puropakṛita vṛikshaphuṭphu(C °shpha)ehi yûthaṁ ca anya anugataṁ(C °tâṁ) âtma°. — 4. BC °odamano na vahi(C °rhi)mukhehi kâye(C °ye) na atra° B °janeya mânushaṁ sa siṁ° C °janeya mânuçaṁ siṁ°.

6. B siṁhânamâlâ yathâ puna çle° C siṁhânamâre yathâ punaḥ çleshma kapo tha pi° B °pûra kapo tha pi° C °mushtarugaṁ | B °starugaṁ sadâ°. — 8. B °nte | açuci vigu° C °ci vigupsataṁ atra° B °psitaṁ atra° BC °jñâna jane(C °na) sau°. — 10. BC kâmaṁ mi° B °prapatishu du° BC° duḥkha naro vedayati |.

12. C mudgâ mâshâya kumbhaprâptâs tathaiva svinnâ° B °mâshâ ca ya° prâpto tathaiva svinnâ° C °satvâḥ ||. — 14. B asihi cchannâ ba° C °vidhaṁ âtma° BC °bhavo çakti sa(C °kiṁ ça)re° C °punar api saṁprabhinnâḥ | B °bhinnâ bâ°.

16. B °nishṭhakarma na jâ° C °nishṭhakarmaṇo abhi° B °tvo rû°. — 18. C rûpehi vriddho bha° B °hi baddho bha° C °bhavanti sammohajâto ye° BC °janayati alpa°. — 20. B se yaç ca sevi duḥ° C svayaṁ ca sevi duḥ° thâ çmaçâne kuṇape çṛigâlâḥ | B °kuṇape çṛigâlaḥ mâ kṛi°.

मा कृष्णबंधु मम मोहनार्थं
कामां प्रशंस गर्हिता पण्डितेहि ।
अंगारकर्षू यथ संप्रपूर्णा
तथैव कामां त्यजे बोधिसत्त्वो ॥
न कामसेवी हि इमं प्रदेशं
द्विजाभिकीर्णं स्फुट पादपेहि ।
न चापि एवं स्फुट लपयेहि
सेवित्व कामां लभे आत्मभावं ॥
रक्षित्व शीलं अशबलब्रह्मचर्यं
सेवित्व युक्तां इतरत्रा भिक्षिवेशा ।
भावित्व चापि बहुकल्पकोटी
विशिष्टो भोति (स्फुट) आत्मभावो ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिमभवे अभूषि
क्षान्तीउपेतो सद अप्रमत्तो ।
शोधेत्व मार्गं विविधं अनन्तं
सो अद्य लप्स्ये वर अग्रबोधिं ॥
भगवतो सार्थवाहो हितकरो अप्रमत्तो
पुरतो स्थित्वा अवच स कृष्णबन्धु ।
शृणोहि तात मम गिरां भाष्यमाणां
मा अद्य दोषं प्रजने अप्रसादं ॥
यदेष जातो असदृश पुण्यवन्तो
कम्पे सशैला वसुमति षड्विकारं ।

1. B °mohanārthe kā° BC °prasamçā(B °ça) garahitā° B °paçutehi | . — 3. C aṅgārakashtha yathā saṁ° B °karshā yathā saṁprapūrṇā tathai° C °pūrṇa tathai°.

7. B °māṁ labhate ātma° C °māṁ labhet ātma°. — 9. BC rakshitvā çī° B °asabala bra° C °açabalabra°.

11. BC °bahuvidha kalpa° B °viçishṭa bhoti ātma° C °viçishṭibhavati | ātmabhāvā | . — 13. B °draçīlī pu° C °draçīrī pūrima° BC °abhūmi kshāntiṁ upete taye s(C °te trayam s)pra° B °matto sādhu°. — 15. B sādhu ° C °dhaṁ anantaṁ so° B °anantaṁ | adya° C °varam agrabo°.

17. B bhavato sārtha° C °purataḥ sthi ° nāthah çṛ°. — 19. BC °bhāshamāṇāṁ° BC °jana aprasā°.

21. C ye dārva jā° B yed esha jā ° dṛçaṁ puṇyajātāṁ kaṁpa saçai° C °dṛçe puṇyavaṁto ka ° mati shaḍvikālaṁ oldā°.

अोभासिता दश दिशता अभूषि
दिव्या च वाद्या अघट्टिता संप्रवादि ॥
दिव्यां छत्रां धारये देवपुत्रा:
ध्वजपताकैः स्फुटो बुद्धक्षेत्रो ।
येना भणेन्सु मरुगणा देवसंघा
अप्रमादं जनयि अहीनसत्वा ॥
एषो चक्षुर्भविष्यति सर्वलोके
आलोकभूतस्तिमिरं निहत्वा ।
एषो अन्धकारं विधमे दुःखितानां
मा अप्रमादं जनेहि बालबुद्धे ॥
एषो हि लेनं भविष्यति सर्वलोके
त्राणं च द्वीपं शरणं परायणं ।
अकरित्वा नरमरु च प्रसादं
घोरं व्रजन्ति निरयं अवीचिं ॥
एषो हि लोके असदृशो दक्षिणीयो
एषो हि लोके सततं हितानुकम्पी ।
एतं सत्कृत्वा नरनारिसंघा
च्युता सुखी [२११*] भवे इह सर्वलोके ॥
यो अत्र मानं जने न प्रसादं
बुद्धोपपन्ने धुतरजे शाक्यसिंहे ।
न तस्य जातु भवे स्वस्तिभावो
च्युतश्च क्षिप्रं व्रजे दुर्गतीषु ॥

1. C °diçatâm abhû° B °ca vâdyâ(?) ca âgha° C °dyâ ca agha° BC °ṭṭita saṁ° C °pravâdiḥ di°. — 3. C °vyâṁ ca echatrâṁ ca dhâ° BC °rayetsuḥ de° C °putro | dhvajâpakâkaiç ca sphu° B °buddhapu(effacé?)trai ca°. — 5. B rabâ bhânayetsuḥ na maru° C velâ bhramatsu ma° B °gatâ de° C °saṁghâḥ | apra° yishyai adhinasatâḥ e° B °satve |.
7. C °sho ca cakshu° B °kshu bhavi° C °bhûto bhavastimiraṁ° B °bhûtaḥ bhavatimiraṁ°. — 9. BC °ndhakâra vi° C °ndhatarâ duḥ° B °dhamano duḥ° C °apramâdaṁ° BC °janetvâ hi bâ° C °ddhi | e°.
11. C °hi evaṁ bha° loko | trâ° yaṇaṁ parâyanaṁ a°. — 13. BC anukari° B °maru aprasâda gho° C °ru apramâdaṁ | gho°. — 15. B °dakshaṇeya° C °kshiṇeyaṁ | e° BC °kampi satkṛ°.
17. C °nârîsaṁghâḥ cyu° vet | iha°. — 19. B yo tra mâṇaṁ vilaṁjane apra° C °naṁ ciraṁ jane prasâddhaṁ pu° BC °upapanneto dhuraje° C °siṁho |. — 21. C °bhavet svastibhâvo cyutâç ca° B °vraja du°.

एषो हिमां अचलचमूं प्रभेत्ति
अभ्युत्क्षिपित्वान ते सागरातो ।
क्षेत्राण कोटीनयुता क्षिपेय
स्थामेन लोके समो नास्ति सैन्यं ॥
एषो समुद्रं जलधरं वारिपूर्णं
असुरनिकेतं उदधिं समन्ततेजं ।
शोषेय सर्वं दृढव्रतो अप्रमत्तो
एषो हि सर्वमभिभवे मारसैन्यं ॥
ब्रह्मां च शक्रं अभिभवे गुह्यकां च
नागासुरा च मनुजा महोरगा ।
विदग्धस्थूणां यथ सुवर्णबिम्बं
पीठे नारायणं जिन घनशरीरो ॥
एषो यहेत्वा गिरिवरं चक्रवाडं
पाणितलेन समरजं करेय ।
न एष शक्यो उपगतो बोधिमूले
चालेतुं वीरो दृढव्रतो अप्रमत्तो ॥
चन्द्रं पतेया नभतो मेदिनीये
इयं च भूमी स्थिहि नभे आत्मनेन ।
प्रतिस्रोतं सर्वा नदीयो वहेन्तुः
न चैव शक्यो दृढव्रतो चालनाय ॥

1. B °hime tam acalaṁ amuṁ pravetti aṁnyukshipi° C °himetaṁ acaram amuṁ pravetti anyukshipi° B °râto kshe°. — 3. C kshetrâna koṭina abhâṁ nikshi° B °ṭina abhâṁ kshi° BC °peyâṁ sthâ° BC °ke mama samo(C °ma) nâsti°. — 5. C °mudrâṁ ja° B °rṇṇaṁ | a° BC °udadhi samantâ(C °ntâḥ |) tejaṁ ço°.

7. C çosheya sarvaṁ nabhasi yacitta pîḍâ nâcâ° (l. 12; C a suivi l'ordre suivant : 13, 15, 7, 9, 17, etc.) B çosheya sarvaṁ | ..vrato a ° tte | esho°. — 9. B °bhi..guhyakâṁ ca | nâ ° ragâ vidâ° C °ragâ ca vida°.

11. C °sthûnâ yathâ suvarṇṇabimbaṁ candraṁ° (l. 17, cf. l. 7) B °sthûnâ navasijacittaṁ pîḍâ nâcâ° C °ṇaṁ avajira ghânaçarîraṁ | . — 13. C esho gṛhe ° ṇitaṁlena° BC °rajaṁ ka°. — 15. C °çakyaṁ upa° B °çakya upa ° tuṁ vira dṛ° C °vira dṛḍho vra ° Bo esho hi° (l. 8, cf. la note l. 7).

17. B yathâ suvarṇṇabiṁbaṁ candraṁ yata ° niye | iyaṁ° C °imaṁ ca bhûmiṁ nabhe sthihi â° B °mi nabhe sthihi âtmanena pra°. — 19. C pratiçrotaṁ sa ° hetaḥ na° B °hetuḥ | na° BC °çakyaṁ dṛ° C °nâyaḥ | .

यथा गजेन्द्रः सुवनवां षष्टिहायनः
षडुत्तमाङ्गो समुच्छ्रितकायो ।
पादेन भिन्दे अविसमो आमभाण्डं
तथैव सर्वा करिष्यति मारसैन्यां ॥
मारो ह्युवाच स दुःखितो सार्थवाहं
अमेसि किं मा यथ बालबुद्धि ।
सन्नद्ध सेना कवचितवर्मिता च
करिष्यिमस्य वृक्षवंतस्यान्तरायं ॥
वर्षा सहस्रा मया यो पोषितो हि
उच्चजतीह अयं मम ज्येष्ठपुत्रो ।
सो गौतमस्य अभूरिह अनुयात्रो
अवसादयिष्यन्तो समारसैन्यं ॥
उदुम्बरस्य यथ पुष्प जातं
वर्णोपपेतं सुरुचिरं मंजुगन्धं ।
तथैव बुद्धा हतरजा निःक्लिशा
कल्पान कोटीनयुतेहि भोन्ति ॥
अश्रद्धधन्तं पितरं विपन्नशीलं
याहेय पुत्रां करुणां जनेत्वा ।
पुत्रास्य एवं प्रकृति तस्य भोति
अनुकम्पको ह्मि न अहं अमित्रो ॥
सुमेरुमूर्ध्नां यदि नरो आरुहित्वा

1. BC yathâ candragajendraḥ(C °ndro) | su° C °vâṁ shashṭhihoyano shadanto nâga° B °naḥ shaddanto nâ° BC °samuddhitvakâyo | . — 3. C °bhindena abhishano âtmabhâ°. — 5. BC °sârthavâho tvâ° C °ḥkhitâṁ sâ ° si kiṁ vâ yathâ bâlabuddhiḥ | B °yathâ varabuddhi saṁ°.

7. B saṁnaddha° BC °senâṁ ka° B °vacidharmmatâ kari° C °vaciṁ(om °mlhiṁ) ca dharmatâḥ karishyam asya dṛi ° râyaḥ | B °râyaṁ va°. — 9. BC varshasahasrâ mayâ ayâ(C °yâ ca) yoshitâ(B °to) hi uccagghati° C °jyeshṭaputro | B °tro sau°.

11. C °gautamasya atuliyajñânapâtro apramâdayanto° B °sâdayanto°. — 13. C udumba° BC °yathâ pu° B °rupopetaṁ suruciṭaṁ maṁ° C °jogbosham | . — 15. C tathaiva bu ° jâ nishkileçâ° B °leçâ | kalpâ° C °koṭinayu° B °ati agra°.

17. C asaddadha ° punaṁ çilaṁ gruleya çuddhakaru°. — 19. BC putrasya evaṁ° C °kritiṁ tasya bhavati° C °kṛitiṁ ca tasya bhavanti anu° BC °smi nâhaṁ amitro su°.

21. C °meruna-mûrddhnâ yathâ hi yaṁ mânushâṇa ârohitvâ | âtmâ° B °rddhnâya yathâ narom âruhi ° imâna muṁ° BC °mahâlala(C °la)maiṁ.

आत्मानं मुंचेय महीतलस्मि ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
अंगारकर्षू परमा प्रपूरा
तत्र पतित्वा नरो बालबुद्धिः ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
असिं गृहीत्वा सुनिशितं तैक्ष्णधारं
मुण्डे करित्वा स्वके ओहरेय ।
लभेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिमा[211b]वो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
क्षुरेहि मार्गे यथ आक्रमन्तो
वर्षसहस्रं अथ वर्षकोटि ।
लभेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिमावो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
विलीनलोहं पिबंतो अल्पबुद्धिः
लभेय सौख्यं उदरे सुदीप्ते ।
संछिन्न अन्त्रे यकृद्वृक्षफुप्फसे च
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
अयोगुडां पि गिलन्तो ज्वलन्तां
लभेय सौख्यं उदरे प्रदीप्ते ।
संछिन्ने यकृद्वृक्षफुप्फसे च

2. B °çalile pati° C °çarire pati°. — 4. C aṅgārakarpura paramaprapūrṇāṁ | tatra° B °rshū paramāṁsaprapūrṇāṁ tatra° C °tvā ca naro° B °ro vālabu°.

6. C °saukhyaṁ tato ātmabhāve | na bo° B °çalile patitvā na svastibhāvo na bo° BC °satvo ahi°. — 8. BC °dīnatam | mu° °reya labhe°. — 10. C °bhāve | na bo° B °satvo paru° BC °tvā kalu°.

12. BC kahureti mā° B °yathā akra° C °tha apramanto° B °sraṁ | atha° °ṭi labhe° C °koṭiṁ labhe°. — 14. B °satvo pa° C °satvo paru° BC °tvā vili°.

16. B °pibato a° C °pibato abu° BC °ddhiḥ | la° °re udīpte saṁ°. — 18. C °mamaṁ sataṁ çakṛivṛikka° B °dvṛikshapha° C °shphasa | na bo° B °se ca | na bo°. — 20. C ayoguḍā pi giratāṁ jvalatāṁ || labhe° B °gilato jva° °kshyaṁ siya tato udare prakshipte saṁ° C °dīptaṁ saṁ° BC °chinnayakṛi° B °vṛikshapha° C °vṛikshaphaphasena | na bodhisatvā paru° BC °tvā çai°.

न बोधिसत्वे पदयाति कृत्वा ॥
शैलो महन्तो यथ चक्रवाडो
क्षिप्तो नभातो पतितो नरस्य मूर्ध्ने ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्वे पदयाति कृत्वा ॥
अंगारकर्षू ज्वलितोमरा च
क्षिप्ता नभातो पतिता आत्मभावे ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्वे पदयाति कृत्वा ॥
प्रकंप महता चयं लोकधातुः
कल्याण कोटी धरितु करेया ।
चित्तां च ज्ञातुं विविधा नराणां
न संसारातो मुनिचालनाये ॥
प्रकंप समुद्रं जलधरं वारिपूर्णं
मध्योदके ज्वालितुमग्निस्कन्धं ।
सुमेरुमात्रो प्रभंकरो धूमकेतुः
न संसारातो मुनिचालनाये ॥
शीलेनुपेतो वसवृत्तो क्षान्तिये च
तपे व्रते च पुरा पारप्राप्तः ।
स केशरिर्वा मृगपति जातवेगो
नादं नदन्तो जिनो मारसैन्ये ॥

2. C °mahántam ya ° vádam kshi° B °do | kshi ° bháto praptato nara° C °bháto pratato narasya múrddhni ja° B °rddhne ja°. — 4. C janaye saukhyam si tato° BC °se | na bo ° tvá angá°

6. C °kadsúm i° B °karshúm i° BC °jahala° C °kshipta na ° tita átmabháve ja° B °bháve | . — 8. C °satve paru°. — 10. C °sahni a ° dhátum | ka° B °kalyánako° C °koṭi dha° BC °reya ci°.

12. BC citrám ca jñá° B °tum tridhá na° C °tum trividhána° BC °ṇám | na ° to munirá(B °va)canáye ṇa°. — 14. B °kyam jala° C °dhare vá° BC °madhyodake(C °dhyodakam) jvalita agniskandhe su°.

16. BC °dhúmrake° C °ketuḥ | na mañcata° BC °munidhare vá(B °vá)canáye çí°. — 18. C °nupetá asantano ca | ta° B °pure páraṃpráptaḥ sa ke° C °pure prápta sa ke°. — 20. B °gapakshi játavego játo nádam° C °gapakshi játáç ca sa vegajáto na ° no máram sai° BC °sainyam ya°.

यथा महान्ते प्रपतितो पीठ कूपे
आक्रान्तसत्वो यथ स्यन्दमानो ।
अक्षी संप्राप्तो दिशमप्रजानो
तथा तव भेष्यति मार सैन्यं ॥
पश्याहि त्वं तात ते देवपुत्रा
रूपेणुपेता कृतपुण्यकर्मा ।
चूर्णां गृहीत्वा वरचन्दनस्य
उदग्रचित्ता अभिकिरे बोधिसत्वं ॥
सर्वा सहस्रा स्फुट देवताहि
विमान सर्वा विजहिय आगताहि ।
नभे स्थिहित्वा अवकिरि पुष्पचूर्णैः
बोधिसत्वं प्रमुदिता ओकिरन्ति ॥
मा पापचित्तं जनय विशालबुद्धे
दुरासदा हि महासार्थवाहा ।
दुर्गतिषु प्रपतितु पांसुकूले
अपेय तातो दुःखी कृच्छ्रमाप्तः ॥
ये अत्र प्रेमं जनयिषु गौरवं च
ये सत्व एतं शरणं उपेन्ति ।
अपायभूमी विजहिय नचिरेण
सर्वे स्पृशन्ति अजरं अशोकं ॥
जनीसुतो पितं अवच विशालबुद्धि
विचित्रां पुष्पां गृहिय मनोज्ञां ।
अभ्योकिरित्व जगसत्वसारं

1. B yathâhama° C yathâha pra° BC °to miha kû° C °śyandhaḥ satva° BC °yathâ syandamânâ(C °no) a°. — 3. BC akshe sa(C °ma)prâpto diça aprajâno tathâ tavâ°. — 5. B °hi tâta° C °hi tâta ta de°.

7. C cûrṇaṁ grihâtvâ va ° cittâṁ a° BC °abhikare bo°. — 9. BC sarve sahasrâṁ spha° C °gatâhi nabhe°.

11. C °vakili pushpa ° dita kiranti | B °dite kiranti mâ°. — 13. B mâ pâpa° BC °labuddheḥ du° C °pâpaṁ ci ° rthavâhe | B °rthavâhâ du°. — 15. C °rgatishu pra° BC °patishu paçukâle ape° B °tâtâ duḥ° C °duḥkhakṛcchraprâpto ye° B °ptaḥ ye°.

17. B °maṁ ca | ye sa° C °tvam etaṁ° B °nti apâ°. — 19. C °bhûmi vi ° ṇa sarva spṛi° B °spṛiçaṁnti a° C °ajarâma°.

21. C janir suto pi ava° B °pitâ ava °çâle bu° C °buddhiḥ vici° BC °grihiya ma° B °jñâṁ abhyo°. — 23. BC °kiritvâ° C °jagatsatva ° rvânta se° BC °sma ni°.

सर्वाणि सेनां करेय भक्ष ॥
निधानं लब्ध्वा यथ अन्धसत्वा
अपक्रमाणे न भवेय दोषो ।
तथा च लब्ध्वा महादृषिणेयं
प्रमाद्बन्धु जनयसि अप्रमादं ॥
हिरण्यधारं यथ अधमार्थं [३१२
प्रधर्षमाणो गृहे बालबुद्धिः ।
उत्क्रोशमानो प्रजेय चाविध्यं
तथैव तातो न सहं महर्षि ॥
विमानं लब्ध्वा यथ चन्द्रनस्य
मनोज्ञगन्धं शुभदर्शनीयं ।
ततो निष्क्रमित्वा प्रपते इह कूपे
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
मणिविमाने रुचिरे प्रभास्वरे
सिंहासनातो यथ उत्थिहित्वा ।
अंगारकर्षू प्रपते निष्क्रमित्वा
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
प्रासादं लब्ध्वा यथ कांचनस्य
जाम्बूनदस्य शुभदर्शनीयं ।
ततो व्रजित्वा प्रपते अर्णवस्मिं
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
सुवर्णनिष्कां यथ चोरयित्वा

2. BC °dhāna labdhā ya° B °trā | apa° C °trāḥ | apa° BC °māno na° C °veya toshaḥ tathā°. — 4. BC tathā ca labdhā mahā ° ṇeyaṁ | pramādabandhā(C °ndhuṁ) yaṁ neyam a(B °neyaṁ naya a)prasādaṁ(B °daṁ |) hi°.

6. C °kshamātraṁ || pra ° māno grihitvā kā° B °māno gri ° dihiḥ a°. — 8. B ukroça-māṇo vra° C utkroça° BC °jeyā cya° C °na sahesa maharshiḥ vimā°. — 10. BC vimāna labdhā ya°.

12. C °nihatvā pra° BC °prapatemiha kū° C °maharshi maṇi°. — 14. BC maṇir vimā° C °to utthi°.

16. C °karṣu pra° B °ni | shkra° C °harshi prā° B °rahiṁ prā°. — 18. BC prāsāda labdhā ya° C °canasya subhada° B °canasya | jāṁbuna° BC °nīyaṁ tata°. — 20. BC tato caritvā pra° C °teç ca arṇṇa° BC °ṇṇave tathai° C °va tāto a ° harshi | .

22. C °niei° BC °grīveṇa taptā dharaṇe ca loke | .

ग्रीवाय तालं धरयेय लोके ।
तथैव लब्ध्वा मुनि दक्षिणीयं
प्रमादवश्यु जनयसि अप्रसादं ॥
अमृतस्य पात्रं यथ कोचिद्रित्वा
विषस्य पात्रं पिबेद्बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा महद्दक्षिणीयं
प्रमादप्राप्तो जनयसि अप्रसादं ॥
यथा कमित्वा शुभनीलनेत्रा
उत्पाटयेय (स्वयं) बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा मुनि दक्षिणीयं
प्रमादवश्यु जनयसि अप्रसादं ॥
अहो श्रुतिं हि अपचिनोहि मार
दिव्यं गृहीत्वा वरमुक्तिहारं ।
शोभासयन्तं दिशता प्रभाय
मा अप्रसादं जनयाहि तात ॥
यथा च एषो इह लोकधातुं
शोभासि सर्वा शुभरूपधारी ।
भिन्दित्व मेरुं महचक्रवाडं
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा ॥
यथा च एषो स्थितो वृक्षमूले
सुमेरुमूर्ध्ने अभिभवि देवपुत्रा ।
नात्र प्रदेशे स्थितो कामसेवी
मा अप्रसादं जने कृष्णबन्धु ॥
न अस्ति सत्त्वो विभवस्य तात

2. B °labdhā muni dakshi° C °labdhā mahaddakshiṇīyaṁ° B °yaṁ prasādaṁ°. — 4. C manushyapātraṁ pibed bāraho° B manushyapātraṁ ya° BC °ddhiḥ ta°.
6. BC °labdhā ma° C °kshiṇīyaṁ | pramodaprā°. — 8. C °netre | utpādayāmi vaṁ rahā° B °tpātayeyaṁ bā° BC °ddhiḥ ta°. — 10. BC °labdhā mu° C °bandhuṁ ja°.
12. B aha smṛ° C ahaṁ smṛtiṁ apa° BC °apacihi mā° C °māraḥ divyaṁ gṛhītvā°. — 14. C °çatāni prabhāsaḥ || mā °daṁ janayehi tāta B °janāhi tāta | .
16. C yathā ca loke i ° bhāsa sarvā çu ° dhāriṇī bhi° B °dhāri | . — 18. BC °nditvā meruṁ ya°. — 20. BC °sthita vṛ° C °abhi devaputrāḥ naivāyu atra° B °abhibhava de°.
22. BC naivā(C °vāya) atra pradeço sthi° C °to ca kāma | mā kṛishṇabandhu janeya prāsādaṁ nāsti° B °kāmavedhi mā ° shṇabandhuḥ nāsti°. — 24. BC nāsti° B °tva sti bhava° C °bhavanaṁ tāta yaḥ | yo s° B °ta yā s° C °nyavaṁto adri°.

यो एवरूपो अभि पुण्यवन्तो ।
अभ्युद्गमानो यथ रश्मिराजो
तथा निषण्णो मुनि बोधिमूले ॥
यथा निषण्णो जिनो ककुच्छन्दो
प्रभासमानो द्रुम वृक्षमूले ।
तथास्य कायो स्फुटो लक्षणेहि
मा अत्र तात जने अप्रसादं ॥
कोनाकगामो यथ लोकनाथो
विशुद्धचक्षुस्तिमिरस्य घाती ।
प्रभासमानो द्विपतां शिरीषे
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले ॥
इहैव नाम अभु काश्यपो ति
समन्तचक्षुर्वरदक्षिणीयो ।
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले
बुध्यसि धीरो वरअग्रबोधिं ॥
ये भद्रकल्पे अभु लोकनाथाः
संबोधिप्राप्ता मुनि देवदेवा ।
पूर्वे निषण्णा इह वृक्षमूले
बुध्यन्तु धीरा शिवअग्रबोधिं ॥
[बुद्ध]सहस्रचत्वारि जिना हि पूर्वं
इह निषण्ण द्रुमवरपादपेन्द्रे ।
[312b] अनागता हितकर लोकनाथा
प्राप्स्यन्ति ते पि वरअग्रबोधिं ॥

2. BC °yathā raṁmi(C °çmi)rā ° sharṇṇo mu° — 4. BC °nisharṇṇo ji°.
6. C °sphuṭa la ° pramodaṁ ko°. — 8. C °mo suviçu° B °yathā lo ° kaho timi° BC °ghāti prabhā°. — 10. BC °çiriyo(B °yo |) so pi nisharṇṇo(C °rṇṇu) iha° C °mūle | buddhaṁsu vīrā çivaagrabodhiṁ samantacakshur varadakshiṇīye | yaçṇi°.
12. B °abhū kā° C °abhūt kāçyapo ti so pi ni° B °ṇīyo so pi ni°. — 14. BC °sharṇṇo i° B °le | bu° C °le | buddhā çiriyo va° BC °boddhyaṁ ° dhiṁ ye bhā°.
16. B °abhū lokanāthaḥ saṁ° C °abhūt lokanātho | saṁ ° prāpto mu° B °prāpto mu° C °vadevāḥ pū°. — 18. B °sharṇṇā i° C °sharṇṇo i° B °dhyaṁsu vīrā çivaa° C °çivam agra°. — 20. C buddhā sahasra ca° BC °tvārhi jinehi nāmaṁ i° B °nisharṇṇā dru° C °iha drumavaraṇṇa pādapendrā || B °pendrā anā°.
22. BC °kara lo° C °nātha prā°.

भाषित्व गाथामिममेवरूपां
महास्मृतीति वरनामधेयो ।
मुक्तिहारं क्षिपि गौतमस्य
उदग्रचित्तो वरवेगजातो ॥
विद्युप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो
दिव्यं गृहीत्वा शुभकल्पदूष्यं ।
सो बोधिसत्वं मुनि प्रेक्षमाणो
उदग्रचित्तो स्थितो बोधिमण्डे ॥
मनोज्ञघोषं रुत सत्वसारो
. . . . ।
न कश्चिदस्ति समो सर्वलोके
तथासि पूर्वचरितो महर्षि ॥
त्याग्यासि पूर्वे वरं कल्पनन्तां
त्यक्त्वा विशिष्टा तव राजधानी ।
हस्तिगता अश्व नग पुष्पयानं
तेन प्रभासि दिश सत्वसार ॥
त्यजित्व भार्या तव चात्ममांसं
पुत्रा च धीता नयनात्ममांसं ।
त्यजित्व पूर्वं प्रियउत्तमांगं
तेन प्रभासि दिशतां समन्ता ॥
त्यजित्व दिव्या रतनानि शुभ्रा
नाना विमाना स्फुटरत्नचित्रा ।
नक्षत्राभा नभे विद्युताभा

1. C °gāthā imam evaṃrū° smṛtīnī va° B °smṛtīṃ ti va° C °dheyaṃ | B °dheyo mu°. — 3. C °gauttama°. — 5. C vidyunpratishṭo pu° B °pratishṭo pa° C °vyaṃ gṛhītvā°.
7. C °satvo mu° māno u°. — 9. BC °ruta satvasāro(C °ra) na ka°.
11. B °loka tathā° C °pūrva carito mahardhi tyā°. — 13. C tyāgyasi pū° B tyāgyesi pū° BC °pūrvaṃ cāre ka° C °nantā tyaktvā(ou °ptā) viçishṭo tada rājadhāniṃ ha° B °tyaktāṃ viçishṭā tada rājadhāniṃ | . — 15. BC °gatā açva°.
17. C °cātmamātsaṃ | pu° BC °putrī ca dhītāṃ na° C °mātsaṃ | . — 19. C °priyam uttamāṅgaṃ | te° manāḥ | .
21. B divyā vimānā ca çu° C divyā vimānāni ratnāni çu° BC °nāgā vi° C °citrāḥ ābhā°. — 23. C ābhā nakshetrā nabhe vidyutānāṃ sarve nibhāsā purato jinasya B °ābhā | nabhe vidyutāṃnāṃ sarve nibhāsi purato jinasmi(?) | .

सर्वो विभासि पुरतो जगस्य ॥
भाषित्व गाथाभिम एवरूपां
विद्युप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो ।
वस्त्राण कोटीनयुतां सहस्रां
क्षिपे नरेन्द्रे परवेमजातो ॥
कल्याणमित्रा पि तं धारयेन्सु:
मा अप्रसादं जनये बहुबुद्धे: ।
न भुक्त एषो विमलप्रभो महात्मा
चालेतु भूयो सुभिमासनातो ॥
अश्रद्दधानो वचनं दुर्बुद्धि:
ईर्ष्यां च क्रोधं जने कृष्णबन्धु ।
सो दुष्टचित्तो अबुधो च जातो
भूयश्च मात्रं जने अप्रसादं ॥
माराण कोटीशत सन्निहित्वा
सम्बद्ध मारो बहुमारसैन्यं ।
क्षोभाय चित्तं तद कर्तुकामो
स पापचित्तं जने हीनबुद्धि: ॥
पचाण कोटीनयुता सहस्रा
नागासुरा मनुजमहोरगा च ।
गन्धर्वपुत्रा बलस्थामप्राप्ता
उपसंक्रमेन्सु: यतो पादपेन्द्र ॥
शिलां गृहीत्वा महघोररूपां

2. C °gāthā imevaṁrū° dyunpratishṭo para mācapu° B °dyupravishṭo pa° BC °tro va°. — 4. B vastre na ko° C vastrā na ko° yutā sa° pena candrāṁ varare°.
6. C kalyāṇami° B kalyāṇaḥ mi° BC °trā pi ta dhārayetuḥ | mā a(C °mām a)pra° B °janayi ba° C °janayi laghuñādho na ca° B °ddhoḥ na ca°. — 8. C °bho mahāṁ mahātmya bhū° B °hātmyacitta bhū° BC °nuni āsa°. — 10. C açraddadhā° B °dhānā sa° ddhiḥ irshyā ca krodhaṁ ja° C °irshyā ca jodham (?) ja° BC °ahṛṣakaṁdho ca°.
12. BC °dho ajā° ya mātrāṁ ja°. — 14. C °koṭīṁ saha saṁnihitvā | samanddhanāraṁ ba° B °çata saṁnihitvā bahu° BC °nyaṁ bo°.
16. B °kartuṁ kāmā sa pā° C °kartuṁkāmāḥ | sa pā° ttaṁ jana hī°. — 18. C °hasrāṁ | nāgāsurāṇāṁ manujā mahoragā gandha° B °suramanujañamaho°. — 20. C °barasthāmaprāptāḥ u° B °mentuḥ ya° C °mentuḥ | yato vṛkṣapādapendraḥ çi°.
22. C çirāṁ gṛhītvā° B °pāṁ saṁnaddha° C °ddhaṁ sarvaṁ a° B °ghorapakshi vi° C °ghorapakshi vi°.

सन्नद्धवर्मी अतिघोरप्रेक्षी ।
विद्युन्क्षिपेन्ति असनि प्रचंडं
उपसंक्रमन्तो वरपादपेन्द्रं ॥
शक्तिं गृहेत्वा ऋष्टीतोमरां च
असिं गृहेत्वा क्षुरतीक्ष्णधारां ।
माराविलम्बी किलिकिलायमाना
उपक्रमेन्सुः सिंहपादपेन्द्रं ॥
सिंहाश्च व्याघ्रा तुरगा गजाश्च
उष्ट्रा गवा गर्दभाश्च[213']व्यकृपा ।
आशीविषप्रगृहीतशिरांसि
उपसंक्रमेन्सुः यतो बोधिसत्त्वो ॥
अन्ये गृहेत्वा महद्गिरिस्कन्धां
प्रदीप्तशीर्षा विकृतस्वभावा ।
क्षुरप्रधारी च विनग्नगात्रा
मारस्य सैन्या स्थित बोधिमूले ॥
रथसहस्राणि च बोधिमण्डे
ध्वजपताका च समन्तिघोषा ।
जालाविचित्रा शुभवादिता हि
ध्वजाग्रमूर्धं च समन्तिघोषा ॥
समन्त त्रिंश स्फुट योजनानि
[यक्षसहस्रेहि महाभैरवेहि ।]
चतुर्दिशं चोपरि च नभातो

2. B vidyun kshipanti° C vidyut kshipanti° BC °ṇantāṁ va°. — 4. C °ktiṁ gṛihītvā ishutomarā ca | asiṁ gṛihītvā kshu° B °kshuradhārāṁ | .

6. C mārāṁ vilambi kilikriḍyamānā | u° B °mālaṁ vilaṁ kilikilikrīḍamānā u° metsuḥ siṁ° C °metsuḥ varasiṁ°. — 8. C °turaga gajā° B °vā gardabhāḥ cāntarā° C °vā gardabhaç cāntarūpā | . — 10. B āçīvishāṅgasaṁtyaktaçirāṁsi vā u° C °skandhaṁpragṛihītya abdaṁ | çirāṁsi vācāgni u° metsuḥ yataç ca bo° B °metsuḥ yata° BC °tva a°.

12. C anyaṁ gṛihītvā | ma° skandhaṁ pradīptaçirshāṁ vikṛitya bhāva B °pta çikhā vikṛitā abhāvā | . — 14. C kshuravamśpradhārī vi° B °dhārī vi° C °nāsādyathā hastapādā mārāṁ ca sai° B °māra sai°.

16. C rathaṁsaha ° kāç ca samandighoshāḥ | . — 18. C jālavi° BC °citrāṁ ca° ditāṁ hi divya° C °mūrdhni ca° BC °ghoshāṁ | . — 20. C °ṇāni te yakshasaṁghā° (p. 339, 1. 1) B °rdiçaṁ upari nibhāṁto triṁça sphuṭa yojanāni | te ya°.

22. C °ghorā | .

ते यक्षसंघा परमसुघोररूपा ॥
असिं गृहीत्वा निशितां सुतीक्ष्णां
युगप्रमाणोपगतो कृष्णबंधु ।
सो बोधिसत्वं अवच प्रदुष्टचित्तो
उत्थाहि शीघ्रं इतो आसनातो ॥
समन्तात्रिंश स्फुट योजनानि
यक्षसहस्रेहि महाभैरवेहि ।
न शक्यं भिक्षु प्रव्रजितुं कर्हिचित्
तवाद्य क्षेम्यं यथ वेणुषण्डं ॥
ततो प्रमुंचि गिरां बोधिसत्वो
अष्टांगुपेतां मधुरां सुघोषां ।
सर्वे ते सत्वा त्रिषु मारभूता
न च समर्था मम रोमभिंजितुं ॥
एको सि भिक्षु स्थितो वृक्षमूले
सेना च नास्ति तव एवरूपा ।
कस्य बलेन न सिया समर्थं
तं मारसैन्यं तव रोमभिंजितुं ॥
दाने च शीले च क्षान्तिये च
वीर्ये ध्याने बहुकल्पकोट्यो ।
प्रज्ञाये श्रेष्ठाय भवे अप्रमेये
न मह्यमस्ति समो सर्वलोके ॥
मैत्र्याविहारी करुणाविहारी

2. C rûpâṁ grihitvâ ni° tikshṇâ yugopra° B °kshṇâṁ | yu° mânopa° C °gatâ krishṇabandhuḥ | . — 4. B °satvam ava° C °satva manava° ttotthihi çî° B °utthihi çî° nâto sa°.

6. B samantatrimça° C samantatrimça° ni yaksho sa° B °hasre ma° BC °mahâbhayehi | . — 8. B °bhikshuṁ pravra° C °tuṁ karhicin na cadya° B °hiñcin navâdyaṁ cche°. — 10. C °mumci gi° peṭaṁ ma°.

12. C °rve ca satvâḥ çiya mâ° B °tvâ çiya mâ°. — 14. B eka çi bhi° C °le senâç ca te nâsti° B °senâ te nâsti° pâ ka° C °rûpâḥ | .

16. C kâsyâ balena siṁhâsanaṁ yadi mâraç ca sai° B °lena di siṁhâsanaṁ mâ° BC °nyaṁ mama ro°. — 18. C dânena çîlena ca kshântiye ca vîryyeṇa dhyâ° B °le ca te kahi° koṭyaḥ pra°. — 20. BC °jñâye(C °ya) çreshṭâya bhavati(B °ti) apra° B °meyâ na° C °meyo na° BC °sti sarva°.

22. B °rthe cari°.

सत्वान अर्थे चरितो बोधिचर्यां ।
बुधित्व बोधिं मने बुद्धज्ञानं
सत्वां प्रमोचाम्यहं कृष्णबन्धु ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिमे भवेषु
कल्पान कोटीनयुता अनन्ता ।
समाहितो वज्रसमो अभेद्यो
सो अद्य प्राप्स्यं वरअग्रबोधिं ॥
यावन्ति सेना तव कृष्णबन्धु
सर्वे भवेयु वशि ईश्वरत्वे ।
ते वज्रपादसम आयुधेहि
न च समर्था मम रोममिञ्जितुं ॥
शून्या निमित्ता प्रणिधी विभाविता
न सत्वसंज्ञा . . . . ।
न मारसंज्ञा न विहिंससंज्ञा
एवं स्थितस्य अबलो सि पाप ॥
न रूपसंज्ञा न पि शब्दसंज्ञा
नापि रससंज्ञा न च गन्धसंज्ञा ।
न स्पर्शसंज्ञा. . . . .
एवं स्थितस्य असमर्थो सि मार ॥
न स्कन्धसंज्ञा न मे धातुसंज्ञा
अध्यात्मसंज्ञा च विभाविता मे ।
यथान्तरीक्षं हि अभावभूतं
एवंस्वभावा हि च सर्वधर्माः ॥

2. C °labhed buddhajñāne satvāṁ pra° °ndhuḥ |. — 4. C °vetau ka° B °vesu | kalyāṇa ko° yutānanantā sa° C °yutānanantāḥ |.

6. BC samādhivajra(C °ja)samā abhedyā(B °dyā |) so° BC °dhiṁ yā°. — 8. B °bandhuḥ bhaveyu bhaveṣu īçva° C °bandhuḥ sarve bhavetsu munim īçva°. — 10. C °dasamam āhitehi na ca samarthā mama romam i°.

12. C °ṇidhi vibhā° C °jñā na mā° B °jñā evaṁ sthi°. — 14. C °mārasaṁjñā || na vihiṁ° si pāpe na rū° B °pāpa na rū°.

16. BC °rūpasaṁjñā | nāpi ca ça° BC °rasasaṁjñā na gaṁdhasaṁjñā na°. — 18. C na sparçasaṁjñā | e° B °rçasaṁjñā e° C °marthāsi māraḥ na ska°. — 20. C °skandha na me dhā° B °ndhasaṁ na me dhā°.

22. C °rīkshe hi a° bhūtāṁ evaṁ° B °bhūtāṁ hi evaṁ° C °dharmā |.

जालेहि चित्रेत हि दर्शितेन
पराहनी वसुमति बोधिसत्वो ।
सा षड्विकारं चलिता लोकधातु
शब्दं च चासी तद भीष्मरूपं ॥
कांसस्य पात्रीं यथ मंजुघोषां
पराहनेय पुरुषो यष्ट्या ।
एवं तथैव रणे लोकधातु
यदा हनी वसुमति [213ᵇ] बोधिसत्वो ॥
श्रुत्वा च भूमि तद् मारसेना
भीता पलायि च बहुयोजनानि ।
चतुर्दिशं नैव च प्रेक्षमाणा
पश्यन्ति बुद्धं यथ रश्मिराजं ॥
अन्ये रथेहि पते मेदिनीयं
गर्जन्त मेघा यथ अन्तरीक्षे ।
यथ हस्तिनागा च महार्णवस्मिं
तथैव सर्वा हत मारसैन्याः ॥
दिव्यां च पुष्पां प्रकिरेसु देवा
चूर्णं प्रवर्षेन्सु च चन्दनस्य ।
मन्दारवा ओकिरे बोधिसत्वं
समन्ता त्रिंश स्फुट योजनानि ॥
देवसहस्रा नभे अप्सराणि
भ्रामेन्सु अन्ये चिपि मुक्तिहारं ।

1. BC jālavicitre ° parāhate° B °sumati bo° C °sumatī bo°. — 3. B °ḍvikālaṁ calito lo° C °raṁ ca vilo° BC °dhātuṁ ça ° da bhavishyi rūpaṁ | . — 5. BC kāṁsasya pātrī ya ° ghosho parāhane(C °ṇe)ya purushā ga°.
7. C °thaiva ca raṇe° B °raṇa lo° C °dhātuṁ ya °mati va bo° B °mati bo° C °satve | . — 9. C °senāṁ bhi° BC °palāye°.
11. C caturdaçenai ° māṇo paçyaṁti bu ° tha raçmijālaṁ | . — 13. C °the mahīpati medi° B °te medanī° C °rjanto meghā°. — 15. C yatha hanti nāgā° B °stināthā ca ma° BC °rṇavasmiṁ° C °sainyāṁ | B °sainyāḥ di°.
17. C divyāṁ ca devāṁ prakiresu pushpāṁ cū° B °alpāṁ ca prakiretsu de° C °rṇṇaṁ pravarshashu canda° B °rshetsu ca canda°. — 19. B maṁdāra okiretsuḥ bo° C mandaravā okiretsu ca bo° BC °mantas triṁça°.
21. C devā sahasra na° B °hasre nabhābhe a.° metsu anye° C °metsu nye°.

गाथाभि गीतेहि अपरे भणेन्सुः
ध्यायते तूष्णीं दुःखि कृष्णबन्धुः ॥
सप्ताहपूर्णं दुःखि मारसैन्यं
द्रुमस्य मूले अस्थु कृच्छ्रप्राप्तं ।
जात्यन्धभूतं दिशमप्रजानं
बुधस्य शोभे यथ रश्मिराज्ञो ॥
परस्परं स्पर्शत भज्यमाना
पश्यितु हतां महिं प्रकम्पमानां ।
ते निर्मिणित्वा विकृतात्मभावां
उपसंक्रमेन्सुः वरपादपेन्द्रं ।
न ते पुराणां प्रतिबभेन्सु रूपां
सर्वे अभूत्सुः भयभीतरूपा ॥
यथैव नले यो विहगो निबद्धो
तथा कृष्णबन्धुः धरणीतलस्मिं ।
सप्ताहपूर्णं सबलो ससैन्यो
समोहजातो न प्रभोति गन्तुं ॥
रूपधातो उपगता देवपुत्राः
सर्वे समग्रा प्रमुदितवेगजाता ।
अवचममाणां अवकिरे चूर्णधारां
दिव्यां विचित्रां वरचन्दनस्य ॥
ध्वजान कोटीनयुता सहस्रा
उच्छ्रापयेन्सुः नभे देवपुत्राः ।

1. BC °vetsuḥ pra° C °dhyāpaye tū° BC °shoḥ duḥkhi(C °ḥkhī) kṛ°. — 3. BC °hapuraṁ duḥ° C °ḥkhi ca mā° °sya mūrdhilai abhūk kṛcchra°. — 5. B °bhūtāṁ di° C °bhūtā di °jānāḥ bu° B °jānāṁ bu° °rājño | C °rājñaḥ | .

7. C °sparaṁ raṁdhaçuta saprabha° BC °bhajamāna paçyitu(C °çyantu) dahyata mahiṁ° B °mpamānā | C °mpamāno | . — 9. C te nirmiçitvā° B °nirmiṇitvā° C °bhāvaṁ u° BC °mesu va°.

11. C °pratirabhe° BC °bhetsu rūpāṁ° C °bhūtsu bha° B °bhūtsu bhayabhītāṁ rūpā | C °ti rūpāḥ | . — 13. C °thaiva lave viha° B °le yo viha° °ddho tatha kṛ° C °raṇiṁ tarasmiṁ || B °ṇītalesmiṁ saptā°. — 15. B °ptāhapuraṁ° C °raṁ sarvaloka sainyaṁ saṁmo° B °nyo | sa mo° C °to nabhaprabho° B °ntuṁ tataḥ rū°.

17. C tataç ca rūpadhātu u° C °trāḥ sarvaṁ sa° C °jātāḥ | . — 19. C °mānām avaçire cū° B °avaçire cū° C °vyāṁ vaçitāḥ va°.

21. C °haraṁ u° BC °yetsu na° C °trāḥ | patā°.

पताकपट्टैः स्फुट बुद्धक्षेत्रं
यदा ह्ये वसुमति बोधिसत्वो ॥
दिव्या च वाचा प्रपद्यि अन्तरीक्षे
संगीति दिव्या अभु देवतानां ।
पुष्पां प्रवर्षे नभि देवपुत्रा
यदा ह्ये वसुमति बोधिसत्वो ॥
यावन्ति वृक्षा अभु मेदिनीये
सर्वे अभू कुसुमानतगन्धाः ।
भूत्वा निमित्ता प्रणिधि विभाविता
एवंस्वभावं वदते स शब्दं ॥
दिव्ये विमाने स्थित मेघमूर्ध्ने
नागे विमाने तथ सागरस्मिं ।
मनोज्ञघोषा असुरपुरेषु शब्दाः
यदा ह्ये वसुमति बोधिसत्वो ॥
यं कालं रश्मिं अवसृजति बोधिसत्वः
पाचितताती कुशलचिताती ।
तदा च्यपेत नरकान्तिरिच्छां
यमस्य लोका प्रपति सर्वलोके ॥
विद्रुमजातां वसुमति अद्दशेन्सुः
माराण कोटि प्रपतति मेदिनीये ।
संबोधिप्राप्तं मुनिमद्दशेन्सुः
चन्द्रसहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥

1. B °kapaṭṭai sphuṭa° C °ḥ sphuṭa bodhikṣe° B °dā hanaiva vasumati bo° C °sumati va bo°. — 3. C °padyantari° BC °abhū de° C °vatānāṃ | . — 5. C °putrāḥ yathā ha ° mati va bo°.

7. B °kṣā abhū me° C °kṣā abhūt medinīye savai abhūn kusumanantā° B °kusumaṃtagandhāḥ çā°. — 9. B °nittāni bhāvayet | e° C °nittāni bhāvayetsuḥ e° B °date si çabdaṃ di° C °date si ça°.

11. B divya vimāna sthita meha mūrddhne nāgā vimānā tatsāgarasmiṃ | C divā vimānātthitamihamūrddhnaiḥ nāgā vimānā tada sā°. — 13. B °mati bo° C °mati va bo°. — 15. C °laṃ raçmim avati bo° B °laṃ rasmim avaçiti bo° C °palam ucitāto | B °citāto | .

17. C °narakāṃ tiricchā bhāshasya lokā pratati sarvaloko | B °loke vi°. — 19. B vibvalajātā vasumati addaçetsuḥ mā° C vibvarajātāḥ vasumati adda ° ṭi pratapati medunīyaṃ | B °tati cedanīya | .

21. BC °prāpta(C °ptā) mati addaçetsuḥ ca ° hasra yatha°.

परस्परस्य तद् उत्थहित्वा
भूयस्ता मातया तत मेदिनीयं ।
नभातो चित्रा यथ चित्रपट्टा
तथैव सा तद् अनु मारसे[२१b]ना ॥
असंत्रसन्तो वरबोधिसत्वो
विगतभयो अतुलियो पुण्यतेजो ।
पूर्वंचरित्वा वरधर्मश्रेष्ठं
प्रभासि लोके यथ रश्मिराजः ॥
इदं च दुःखं अयं च समुदयः
तथा निरोधो अय मार्गश्रेष्ठो ।
इमस्मिं सन्ते इमो प्रादुर्भोति
इमस्मिं नष्टे इदमस्तमेति ॥
अविद्या हेतु भवसंस्कृतस्य
तं प्रत्ययं भवति ज्ञाननाय ।
विज्ञानहेतु भवे नामरूपं
प्रत्ययं च तं भवति षडिन्द्रियस्य ॥
षडिन्द्रियं भवति तथ स्पर्शजातं
स्पर्शो च हेतु भवे वेदनानां ।
संवेदयन्तो जायति तृष्णानु
तृष्णाप्रत्ययं भवति उपादानं ॥
उपादानहेतुं भवं संचरन्ति
जातीजरामरणं तथैव व्याधिः ।

1. C °sya tatha uttha ° yasya mā°. — 3. B °sā tā abhū māraseṇyā | C °sā tāṁ abhūt māraseṇyāḥ | . — 5. B asantasanto°.
7. C °çreshṭaṁ prabhāmi lo ° tha raçmirā°. — 9. B idaṁ duḥkhaṁ ayaṁ samu° C °ḥkham iyaṁ samu ° B °dho padamārga° C °dho padamārgaçre° BC °çreshṭā i°.
11. C imasmiṁ na te ime prādurabhoti idam astam eti idam āha bodhiṁ | B °rbhoti idam a°. — 13. BC avidyā he ° bhavatu(C °ti) jānāya | . — 15. C °tu bhavanāma° BC °tyayaṁ bhavati°.
17. BC °jātaṁ sparçā va hetu bhava veda° B °nāṁ saṁ°. — 19. C saveda ° ti tṛshṇāro sajñātrishṇāya tasmiṁ saṁjñā upādānaḥ | B °ti tṛshṇola trishṇāya tasmiṁ upādāya upādānaḥ°.
21. BC °hetu bhava saṁçaranti° C °jātiṁ tathā jarā° B °dhiḥ ça°.

शोका च भोन्ति परिदेवितानि
आयासा (?) भोन्ति दुःखदौर्मनस्यं ‖
प्रतीत्यधर्मं प्रविचिनितो बोधिसत्वः
निरोधसोपामविकल्पि सर्वज्ञानि ।
तेषां च एवं प्रकृतिं पश्यमानो
अतुल्यं प्राप्तो वरमग्रबोधिं ‖
यदा च प्राप्तो वरमग्रबोधिं
विशुद्धचक्षु जिनो अप्रमेयं ।
प्रवृत्तज्ञानो दिशता अप्रमेयो
वैमानिके शब्दो प्रति परंपराय ‖
पराहता दुंदुभि अप्रमेया
शब्दो अभूषि तद अप्रमेयो ।
अशोकप्राप्ता नरनारिसंघा
देवा च नागा मनुजा महोरगाः ‖
आकाशप्राप्ता उपगता देवपुत्राः
कोटीसहस्रा नयुता अनन्ता ।
ते अंजलिं दशनखं प्रगृहीत्वा
अभिस्तवे दशबलं पारप्राप्तं ‖
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा
सुमेरुमूर्धे यथ वैजयन्तो ।
सूर्यसहस्रं यथ अन्तरीक्षे
एवं प्रभासि जिनो बोधिमूले ‖
यस्यार्थं दानं पुरिमभवेषु दिन्नं

1. B çokâṁ ca° C çokâṁ ca bhoṁti pari° BC °tâni duḥkhâ ca bhonti sukha dau° C daumanasyaṁ | B °syaṁ pra°. — 3. C °ctâ bodhisatva ni° B °tvaḥ | ni° BC °dhas te-ṣâṁâm avi° C °kari sa° B °jñâna te°. — 5. C °eva pra° BC °kṛti paçyamânâ | a (C °mâhu) tulyaṁ varam agra° B °bodhi yadâ° C °bodhi viçu°.

7. B °prâptâ va° C °ddhacakṣu ji° BC jina aprameyaṁ pra°. — 9. C pravṛttajñâ° catâprama° B °diçatâ a° BC °vrajâsu paraṁ° C °rdyaḥ paraha° B °râya parâ°.

11. C parahatâ° BC °shi tadâ aprameyâ(B °yâ |) aço°. — 13. B °nârîsaṁ° C °saṁ-ghâḥ | de° B °vâsa devanâgâ°. — 15. C °nandâ te aṁ°.

17. C °pragṛhîtvâ a° çâvarapâdaprâ° B °balapâra°. — 19. C °râjâḥ su°.

23. BC yasyârtha dânaṁ° C °rimasaṁbhaveshu adinnaṁ yaṁ câpi çîlam açaraṇo | rakshanti pûrvâ B °rmaṁ yaṁ câpi çîla aça° kâhi pûrvo yeshâṁ°.

यस्यापि शीलमभवत्सं रचितं पूर्वे ।
यस्यार्थं प्रज्ञा परमा निषेविता
सा ते नरेन्द्रवर प्राप्त बोधिः ॥
चक्षुष्मन्तो तिमिरस्य हन्ता
विनाशधर्मनिधनं खलकारः ।
स्वयंभूप्राप्तः नरवरसार्थवाहः
न कश्चित्ते समसमो सर्वलोके ॥
शोभासिता ते सर्वलोकधातु
घना विमुक्तेन यथ चन्द्रमेण ।
तव दिव्य आभा प्रतपति देवतानां
नागासुराणां च महोरगाणां ॥
सुमेरु शक्यो तुलयितुं शैलराजा
परामकृत्या शत एतकानि ।
मात्रा च कृत्वा समा सर्षपेण
न बुद्धवर्णो चयितुं जिनानां ॥
महासमुद्रो यथ वारिपूर्णो
करेण गृह्य गणयितुं शक्यो बिन्दू ।
कोटीसहस्रा नयुता शतानि
न शक्यं वर्णं मापितुं जिनानां ॥
शक्यं भवाग्रं ज्ञातुं त्रिसहस्रां
इह सर्वभूमिवृक्षवाततेजः ।

2. B yeshâm asti prajñâ paramâ° C yeshâm asti prajñâḥ pâyapâlam anishe ° remdrâ samprâpta bodhim cakshu°. — 5. B cakshushpadâ timirâsya° C cakshushpadâ timi ° nâ | nâça vinâsadhanam nidhânam buddhim punar viçya satvasârah | B °nâ nâçanidhanam nidhânam punar buddhi satvasârah sva°.

6. C svamyantu prâpto narasârthavâha na kaçci sama° B °kah na kaçci°. — 8. C °dhitâh ghanâ ca mukto ya° B °ghanâvamukte ya ° ndramâ | C °ndramâsu | . — 10. C tathâ di° C °prapatati de° C °surânâm ca ma ° gânâm | .

12. C °ru çakyam atuliya çai° B °yitu çai° jâ palâgrakṛi° C °râjâḥ balâgrakṛi°. — 15. B °tvâ samasarsha° C °tvâ samasarshyape na vartta ca buddho kaha° B °ddhavarnno kaha°.

16. C °mudram yathâ vâripûrnnam balena gṛi° B °rnnu palena grihya mânayitum° BC °çakya vindum | . — 18. B °kyam vallam bhâ° C °kyam varnna bhâ°. — 20. BC çakyam rajâgram kṛitvâ(C °tyâ) trisa(C °sâ)hasra jñâtum iha sarvabhûmi | vṛi° B °vṛikshâvâtateju tṛi° C °vṛikshâç ca vâtate°.

तृ[३१६ b]णलतौषधिवीर्यसंख्यां
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वं ॥
भिंदित्व वालं शतं वा सहस्रं
शक्यंतरीक्षं गणयितुं नभाग्रं ।
चतुर्दिशानां शत एतकानि
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वं ॥
या सत्त्वधातु गणयितुं शक्यं सर्वां
रोमां च तेषां पि च केशा मूर्ध्नि ।
तेषां पि काया पुरिमा अतीता
न शक्यं वर्णं क्षपयितुं जिनानां ॥
ये सत्त्व श्रुत्वा शुभमेवरूपं
प्रसन्नचित्ता स्मरे लोकनाथं ।
तेषां सुलाभा विजहिय दुर्मतीयो
बोधी च तेषां मता नचिरेण ॥

पुनरपरं भिक्षू तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधित्वा सप्ताहपूरं एकपर्यंकेनातिनामेसि ॥ अथ खलु भूम्यचरा देवा अन्तरीक्षचरा देवा चतुर्महाराजिका च देवा त्रायस्त्रिंशा च देवा यामा च देवा तुषिता च देवा निर्माणरती च देवा परनिर्मितवशवर्ती च देवा महाब्रह्मा च ब्रह्मकायिका च ब्रह्मपुरोहिता च ब्रह्मपारिषद्या च आभा च परीत्ताभा च अप्रमाणाभा च आभास्वरा च शुभा

1. C tṛṇolatā° B °aushadhi na bu° C °saṁkhyā na bu°. — 3. BC °vālaṁ çataṁ° C °saṁ çakyaṁntarikshaṁ ganayi° B °ṇayi nabhāgraṁ catu°. — 5. BC °çāna çata° B °ddhavarṇo kshapayituṁ na çakya sarvaṁ yā° C °kshayayituṁ çakya sarvā yā satva°.

7. C °dhātughe(?) ga ° tuṁ sarvaro° B °kyaṁ | sarvā ro ° shāṁ'pi ca ke° C °shāṁ api ca keça mūrddhnih || B °ddhni te°. — 9. B teshām api ka° BC °rimām ati° C °çakya varṇṇaṁ ksha° B °çakya vallaṁ kshapayitu ji°.

11. BC °rūpāṁ pra° C °cittāṁ smarale° BC °nāthāṁ | . — 13. C °shāṁ sa çubhā vi° B °surabhā° BC °bodhiṁ ca teshāṁ ma(C °s)to nari°. — 15. B °bhikshu tathā° C °bhikshus tathā° B °rāṁ saṁmyaksaṁ° C °bhisaṁbuddhitvā saptāhapūrṇṇaṁ ekaparyyaṁkenā°.

16. BC °bhūmyāṁ vacarā° C °rikshacarā devāḥ catumahā ° kā ca devāḥ trāyastriṁçāç ca devās tushitāç ca devāḥ nirmāṇaratāç ca devāḥ para ° rtti ca devāḥ ma ° dyāç ca ābhāç ca parī ° pramāṇābhāç ca ābhāsvarāç ca çubhāç ca çubhakṛitsnāç ca bṛi ° lāç ca avṛi ° çā ca yāvadakanishṭāḥ ca devāḥ saptāhapūrṇṇaṁ tathā° B °nishṭā ca devā saptāhapūraṁ tathā° C °dhimaṇḍe vara° BC °mahāsāhasro lo° C °pūraṁ ekā°.

च अप्रमाणशुभा च शुभकृत्स्ना च वृहत्फला च अवृहा च अतपा च सुदृशा च या व अकनिष्ठा च देवा सप्ताहपूर्वं तथागतं बोधिमण्डवरगतं सत्करोन्ति गुरुकरोन्ति मानयन्ति पूजयन्ति सर्वावती च त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः सप्ताहपूर्वं एका-लंकारा अभूषि ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

सप्ताहपूर्वं संबुद्धो बोधिं बुद्धित्व उत्तमां ।
आसनातो न उत्थेसि सर्वलोकस्य चेतियो ॥
देवकोटीसहस्राणि गगणस्मिं समागता ।
पुष्पवर्षं प्रवर्षेन्सु सप्तरात्रमनूनकं ॥
उत्पलां पद्मां चम्पां पुण्डरीकां मनोरमां ।
सहस्रपत्रां रुचिरां तत्र देवा प्रवर्षिषु ॥
मारश्च दुर्मनो आसि काष्ठेन लिखते महीं ।
जितो स्मि देवदेवेन शाक्यसिंहेन तायिना ॥
त्रायस्त्रिंशा च यामा च तुषिता ये च निर्मिता ।
परनिर्मिता ये देवा कामधातुप्रतिष्ठिताः ॥
लोहितं चन्दनं दिव्यं अगुरुं अथ चम्पकं ।
दिव्या च पुष्पवर्षाणि अन्तरीक्षे ओकिरि ।
अक्षमात्राहि धाराहि बुद्धक्षेत्रं फली इमं ॥
ब्रह्मकोटिसहस्राणि गगणस्मिं समागताः ।
वर्षन्ति कुसुमं चूर्णं दिव्यं लोहितचन्दनं ॥
भूम्या देवा उपादाय शुद्धावासाः स्वयंप्रभाः ।
एवं पर[215a]परा आसि देवताहि परिस्फुटा ॥
छत्रध्वजपताकाहि अन्तरीक्षं परिस्फुटं ।

4. BC °thám abhashi | . — 5. C °pûrvam sam ° tvam utta°.
6. C °tthehi sa° BC °tiyâ | . — 7. C °gaganesmim°. — 8. C °rshetsuh sa° B °rshetsu sa°. — 10. B °varshetsuh | C °varshayet | .
11. C mârâç ca durmanâ âsi° BC °sí kaṣṭena° B °khate mahîm | C °mahâm | . — 12. C jitosmim deva° B jitosmim deva° C °tâyitâ | . — 13. C °ça ca jâmâç ca tu ° rmitâh | . — 14. C parini° C °devâḥ kâ ° tisthitâh | B °tishtitâh | . — 15. C °gurum atha° B °tha camyakam | .
16. BC °rshâ ca antarikshe ca oçiri(C °ri |) aksha°. — 17. B °mâtrañhi dhâ° C °mâtrâñhi dhârehi bu ° ttrakam | . — 18. B °koṭisaha° C °gaganesmim°. — 20. C bhûmyâm devâm upâ°.
21. B etam param° BC °devatehi parisphuṭam(C °ṭam |) ccha°. — 22. C ° tâhi antarikshe pa°.

करोन्ति पूजनां श्रेष्ठां संबुद्धस्य शिरीमतो ॥
आभा च विपुला मुक्ता बुद्धक्षेत्रं परिस्फुटं ।
अघाया लोकधातूयो भिसवर्णा भवेंसि च ॥
प्रशान्ता निरया आसि बुद्धक्षेत्रस्मि सर्वशो ।
प्रीतीभूता च अंगारा सत्वा च सुखिता अभू ॥
येषां नैरयिकं दुःखं परिक्षीणं तदन्तरं ।
निरयेषु च सत्वा ते देवेषु उपपद्यिषु ॥
संजीवकालसूत्रेषु तपने च प्रतापने ।
प्रशान्तो रौरवे अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
अवीच्यां अथ संघाते प्रत्येकनिरयेषु च ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
यावन्ता लोकधातुषु प्रत्येकनिरया अभू ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
ये च तिरश्चानयोनीयं मांसरुधिरभोजना ।
मैत्राय स्फुटा बुद्धेन न हिंसन्ति परस्परं ॥
छत्रध्वजपताकेहि बोधिवृक्षो अलंकृतः ।
कूटागारेहि संछन्नो देवपुत्रेहि निर्मिता ॥
खाणू च कण्टकचला च शर्करा सिकता पि च ।
समन्ता बोधिमण्डातो हेष्टा भूमौ प्रतिष्ठिताः ॥
रत्नामयीये भूमीये बोधिमण्डं परिस्फुटं ।
या इह बुद्धक्षेत्रस्य देवपुत्रेहि निर्मिता ॥

1. B karoti pûjâṁ çreshṭâṁ saṁ° C karoti ° çreshṭâṁ saṁ ° matâ ‖. — 2. B °vipurâ mu°. — 3. C sarvâgrâṁ lo ° ya agnisaṁvarṇṇaṁ bha° B °yo gunaṁva ° vesi pra°. — 4. B °ddhakshatresmi° C °kshetrasmiṁ sarvaço |. — 5. B çîtîbhûtâ° C °tîbhûto ca aṅgâni sa ° tiṁ abhût |.

6. B °rayikâ duḥ° C °rayikâṁ duḥkhâ pa° B °rikshaṇaṁ° C °kshînâṁ tada°. — 7. BC °tvâ sa deva° B °upapadyetsuḥ |. — 8. BC °jîva kâ° B °tra ta°. — 9. B praçântâ lo rai°. — 10. C °ghâte pra°.

11. BC °çântâ sa°. — 12. C °nirayâ abhût | B °abhûḥ |. — 13. BC °çântâ sarva° C °agniloka ° sya raçmibhiḥ |. — 14. C °janâḥ |. — 15. C maitryâya sphu° BC °hiṁ santi para°.

16. C °vṛkshe alaṁkṛitaṁ |. — 17. C °cchannaṁ deva atre ° rmitâḥ ‖ B °rmitaḥ |. — 18. C khâṇḍâ ca kaṇṭakâle ca çarkkalâ si° B °ṇâ ca kaṇṭhakâle. ça° BC °katâya ca |. — 19. B °tishṭitâḥ | C °shṭhitâ |. — 20. C °dhimaṇḍe pa° B °dhimaṇḍa parisphuṭe |. — 21. BC yânîha bu ° rmitaṁ |.

देवपुत्रसहस्राणि धरणीयं प्रतिष्ठिता ।
धूपनेत्रां गृहीत्वान पूजेन्ति लोकनायकं ॥
हेठा च धरणी सर्वा पद्मेहि परिस्फुटा ।
जाम्बूनदसुवर्णाभा बुद्धतेजेन उन्नताः ॥
ये चापि व्याधिता सत्वा दुःखिता अपरायणाः ।
अरोगा सुखिता भूता बुद्धरश्मिपरिस्फुटाः ॥
जात्यन्धा रूपां पश्येन्सुः लब्ध्वा चक्षु विशारदं ।
परस्परं चालपेन्सु बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
रागाद्यायपि च दोषा मोहाश्च तनुनो कृताः ।
यं कालं शाक्यसिंहेन प्राप्ता बोधि महर्षिणा ॥
प्रासादा सविमाना च कूटागारमनोरमाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रेषु नरनारी च किंनराः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
देवता देवपुत्रा च देवकन्या च शोभनाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
नागा चाप्यथ गन्धर्वा यक्षा कुम्भाण्डराक्षसाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणः ॥
दारिका दारका चैव शय्यासनावशायिताः ।
ततोमुखा संस्थिहेन्सु येन बोधि महर्षिणो ॥
ये चाप्याभरणा दिव्या विशिष्टा [215b] रत्नामयाः ।

1. B °srāṇi dhāraṇīyaṁ° C °srāṇi dhārayeyaṁ pra°. — 2. C °gṛhītvāna pūjayanti lo° BC °nāyakaṁ | . — 3. C heṭhā ca dha° BC °sarvāṁ padu° C °mehi ca parisphuṭaṁ | B °sphuṭāṁ | . — 4. B jāmbunada°. — 5. C °satvāḥ duḥkhitāḥ aparā°.
6. C °raçmiparisphuṭā | B °sphuṭāḥ | . — 7. C °rūpa paçyetsuḥ la° B °çyetsuḥ labdhā ca°. — 8. BC °raṁ cārayetsu(C °tsuḥ) bo°. — 9. C rāgāç cāpy anubhāvātsalā mohā ca ta° B °doshāmo ° nunākṛ° C °nunā kṛiyāḥ || (?). — 10. B °kāle çā° C °rshiṇāḥ | .
11. C °dā ca vi °ramā | B °ramāḥ sarve°. — 12. C °yino | . — 13. C °kshetreshu°. — 14. C °satva tāyinaḥ | . — 15. C °vakanyā ca devaputrā ca ço° B °trā ca devakanyā°.
16. B °rshiṇā | C °rshiṇāḥ | . — 17. C nāgāç cāpya ° kshasā | . — 18. BC °rshiṇāḥ | . — 19. C dārako dārī ° yyāsanaçāyitā | B °yyāyām avaçāyitāḥ | . — 20. BC °mukhāṁ saṁ° B °hetsu ye° C °hetsuḥ ye ° rshiṇāḥ | B °rshiṇā | .
21. C °maya | .

आविद्धा आसि देवानं सर्वे ततोमुखा अभू ॥
नागानां अथ यक्षाणां पिशाचराक्षसान च ।
तेषां आभरणा सर्वे येन बोधि ततो गताः ॥
देवानामथ नागानां यक्षाणां राक्षसान च ।
ततोमुखा विमानानां येन बोधि महर्षिणो ॥
नूपुरा वलया चैव अथ वा परिहारकाः ।
बोधिप्राप्तस्य बुद्धस्य येन विलम्बिताम्बरं ॥
जनान हारा च कण्ठे निष्कानि शोभनानि च ।
आवद्धका मनुष्याणां येन बोधि निरिंगिता ॥
मुक्तिहाराश्च आविद्धा विचित्रा मणिकुण्डला ।
कटका च मुद्रिका च येन बोधि निरिंगिता ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं सत्वधातू अचिन्तिया ।
जानन्ता वा अजानन्ता येन बोधि निरिंगिता ॥
वाता च शीतला वाये मनोज्ञगन्धा मनोरमाः ।
समन्तबुद्धक्षेत्रस्मिं बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं देवा नागा च मानुषा ।
असुरा च किन्नरा यक्षा सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपनेत्रां गृहेत्वान सर्वे तेन सुखस्थिता ।
पूजयन्ति लोकप्रद्योतं बोधिमण्डे प्रतिष्ठितं ॥
अंजलीहि नमस्यन्ति गाथाभिरस्तवेन्सु ते ।

1. B °sarva tehi mu° C °rve te pi mu ° bhūt | . — 2. C °tān vā yaksha pi° B °rākshāna ca | C °sāni cā te°. — 3. C teshām ābhaṇā° B °sarver yena bo° BC °bodhiṁ ta°. — 4. B devānāṁnu atha°. — 5. B °rshiṇā | C °rshiṇah | .

6. B nūpūro varayā° C nupūro vala° B °hāṛakāh | . — 8. BC janā(C °nāni) ca harshā ca kaṇṭhā(B °kaṁṭhā) ni° B °shkāra ço° C °shkāla çobhaṇāh | . — 9. B °kā narūpyāṇāṁ ye° C °bodhiṁ nigallikā | B °nigalitā | . — 10. C °hārā ca ā ° ṇḍalo | .

11. B te kuntikā ca mu° C te kuṇḍikā ca muṁdrikā ye° B °bodhiṁ nilimgitā | C °dhi nilimgitāh | . — 12. C °kshetrasmiṁ° B °smiṁ atva° BC °dhātu a°. — 13. C yānantā vā° B °ajānanto ye ° dhi nilimgitā | C °nilimgatā | . — 14. C °lā tāye mano°. — 15. C samantā buddhakshetrasmiṁ° BC °yino | ekaputra(C °tre)smiṁ yaṁ premnaṁ ça(C °ca) çrutvā(C °çrutvā) ca pratishṭhitā(C °tāh) | mātāpitri(C °tṛ)ṇāṁ ishṭa(C °shṭā)eva evaṁ āsi(C °sī) tadantaraṁ | .

16. B yāvanti bu° C °kshetrasmiṁ de ° nushāh | . — 18. C °trāṁ grihitvāna sarvan tena sukhāsthitāh | . — 19. C °dyota bo ° tishṭhitaṁ | B °tishṭitaṁ | . — 20. C aṁjalīhi nama ° thābhi ca sta° BC °vetsu te | .

पूजां करोन्ति बुद्धस्य बोधिमण्डे प्रतिष्ठिता ॥
सर्वे आसन्नं पश्यन्ति लोकनाथं प्रभंकरं ।
न कश्चिद्दूरे संजाने व्याममात्रे यथा स्थितं ॥
न कश्चित् पृष्ठतो बुद्धं लोकधातुष पश्यति ।
सर्वा दिशा हि बुद्धस्य संमुखां पश्यति कृशां ॥
यावद्दक्षिणपार्श्वेहि न कश्चिल्लोकनायकं ।
संजानति महावीरं सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपितं बुद्धक्षेत्रस्मिं धूपनं च तदन्तरं ।
समन्ता बुद्धक्षेत्राणां गंधेन कोटियो स्फुटा ॥
न शक्यं गणनां कर्तुं एत्तिया सत्वकोटियो ।
पश्यित्वा श्रिरिं बुद्धस्य संबोधिमभिप्रस्थिताः ॥
तृणा च अथ काष्ठा च ओषधीयो वनस्पती ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
को अयं ईदृशान्धर्मो लोकनाथेन दर्शितो ।
श्रुणित्वा न सिया तुष्टो अन्यत्र मारपक्षिकात् ॥
न शक्यं सर्वं ख्यापेतुं वाचया अपि भाषतः ।
या श्रिरि आसि बुद्धस्य बोधिप्राप्तस्य तायिनः ॥
येहि च दृष्टो संबुद्धो बोधिमण्डे प्रतिष्ठितः ।
पूजितश्च महावीरो ते श्रुत्वा तुष्ट पण्डिताः ॥
शीलस्कन्धे च [216 a] अच्छिद्रे ये भिक्षू सुप्रतिष्ठिताः ।
ते श्रुणित्वा इदं सूत्रं हर्षं काहिन्ति भद्रकं ॥

1. BC °ashṭhitaṁ | . — 2. C °rva āsannaṁ pa°. — 3. C kaçci° BC °ne vyama°. — 4. C °çcin prishṭato° B °t prshato° C °lokadhatū° B °lokadhatūm apaçyati | . — 5. B °rvā diçā hi bu° C °diço hi buddhasya bodhimaṇḍe pratisthitaṁ | sarve āsanaṁ paçyanti lokanāthaṁ jinaṁ bhavet | vā° B °khāṁ driçām iti | .
6. C °nāyake | . — 7. BC °jānanti ma°. — 8. BC dhūpanaṁ bu° C °kshetresmiṁ dhūpitaṁ ca tadantaraṁ | . — 9. BC samantā bu° C °ṇāṁ gandhena° BC °sphuṭaṁ. — 10. BC °gaṇanā ka°.
11. BC °çiri buddhasya ye bo°. — 12. C °naspatiḥ | . — 13. B °rshiṇā | C °rshiṇāḥ | . — 14. B ko idri° C ko yaṁ idriçā dha° °rçitāḥ | B °rçitāṁ çru°. — 15. C çrunitvā° B çruṇi | tvānna si° pakshivāt | C °pakshikān | .
16. C °sarvam ākhyātaṁ vācayā siddhabhā°. — 17. C yā çiri āsi° B °yino | . — 18. BC °drishṭa saṁ° C °buddhaḥ bo° °tisthitā pū° B °tisthitaḥ | . — 19. B °vīra te çrutvā tushṭhi pa° C °tushṭi pa°. — 20. B °skandhana acchidre ye bhikshūshu prati° C °cchidre ye bhikshushu pratisthitāḥ | .
21. C °harsho kāhinti gauravaṁ | .

क्षान्तिसौरत्यसंपन्ना अलीनकायमानसाः ।
अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि आश्वासिता सत्वा मोचयिष्य उपपद्यतां ।
बुध्यित्व उत्तमां बोधिं तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि पुरिमका बुद्धा सत्कृता द्विपदोत्तमा ।
इदं च सूत्रं श्रुत्वान तुष्टा भेष्यन्ति महर्षिणः ॥
येहि ते कृपणा सत्वा अन्नपानेन तर्पिताः ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि ते अधना सत्वाः धनेहि प्रतिच्छादिताः ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि च पूर्वं बुद्धानां चैतिया मापिता शुभाः ।
श्रुत्वा वरप्रसादा ते सु भेष्यन्ति प्रीणिताः ॥
येहि पुण्यं सद्धर्मो लोकनाथस्य धारितो ।
त्यजित्वा लाभसत्कारं ते सु भेष्यन्ति प्रीणिता ॥
ये ते असंस्कृतायुक्त दृढकर्मेहि वर्जिताः ।
औरसा लोकनाथस्य ते हि करिष्यन्ति पूजनां ॥
ये ते मैत्रेयं संबुद्धं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये ते सिंहं महानागं पश्यित्वा लोकचेतियं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
केतुस्य लोकनाथस्य ये हि करिष्यन्ति पूजनां ।

1. C °alīno kāyamānasā | B °līnā kā°. — 2. C °tushṭir bha°. — 3. BC °āçvasitā (C °to) santo mo° C °mocayishyopapadya°. — 4. C °tvam utta°. — 5. C yehi ca purimā bu°.

6. BC °tushṭo bheshyati maharshiṇāḥ | . — 7. C °satvāḥ annpāyena° B °tvā anupāne°. — 8. BC te idaṃ çrutvā° B °ddhe kāṃhiti gauravaṃ yathā° C °hinti ca sagaura°. — 9. C °dhanena pra°. — 10. C °daṃ sutraṃ çru°.

11. B °ca vūrvaṃ° C °nāṃ cetiyā° — 12. BC °varaprasādā te sūu bheshyanti prīṇi-(B °ṇi)tāḥ | . — 13. C yehi pūrṇaṃ saddharmāṃ ca lo° B °puṇyaṃ saddha° BC °rito | . — 14. C °tāra te° BC °teshu bha°. — 15. BC °asa(C °saṃ)kṛtāyaç ca da° B °rjitā | .

16. C sarvā lo ° sya sahu bheshyanti harshitāḥ | B °sya yehi ka ° nāṃ | arthikā° (p. suiv. l. 1). — 17. C °treya saṃ ° naṃ kāṃhi°. — 18. C kaṃhinti vimalāṃ tadāṃ pūjā harsho°. — 19. C yo ta siṃ ° cetiyā kā°.

21. C °karishyati pū°.

अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
प्रद्योतस्य च बुद्धस्य ये करिष्यन्ति पूजनां ।
अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ज्योतिंधरं च ये बुद्धं पश्यित्वा अपराजितं ।
पूजां महतीं काहिन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
सुनेत्रं लोकप्रद्योतं ये दृष्ट्वा सत्कारिष्यन्ति ।
अप्रमाणाय पूजाय तेषां हर्षो भविष्यति ॥
द्वौ बुद्धौ कुसुमनामानौ लोकनाथौ तथागतौ ।
ये दृष्ट्वा सत्कारिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
मरुं च द्विपदश्रेष्ठं संबुद्धं वदतां वरं ।
ये दृष्ट्वा सत्कारिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
पुष्यं च अग्रसंबुद्धं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
ये काहिन्ति परमां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये गृद्धा लाभसत्कारे विघ्नविघ्नाणनिश्रिता ।
अल्पेच्छं तं श्रुणित्वान तेषां त्रासो भविष्यति ॥
ये च संगणिकारामा गणवासे प्रतिष्ठिता ।
विवेकं श्रुत्वा बुद्धस्य न तेषां दौर्मनस्यता ॥
एवं दुःशीला श्रुत्वान एवं बुद्धेन भाषितं ।
गता लोकप्रदीपस्मिं तीव्रं काहिन्ति गौरवं ॥
ये ते व्याकृता बुद्धेन बोधिसत्त्वा अनागता ।
सूरता सुखसंवासा तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥

2. C °tasya ca bhikshusya ye ka°. — 3. BC °jñânena jya°. — 4. B °raṁ ca ye | buddhâṁ paçyi° C jyotidharaṁ tathâgataṁ | ye boddhasya aparijitâṁ pû° B °jitâṁ pujâ ma°. — 5. B pujâ mahati kântihi | te° C pûjâmarhati kâhiti | su° B °shyatti | .

6. C °dyotaḥ teshâṁ harsho bhavishyati | ye dṛi°. — 7. C apramânâya pûjitâḥ | dvau°. — 8. C °kusumau nâmâ°. — 10. C °dvipadaṁ çre° BC °çreshṭaṁ saṁ° C °vadatâm varaṁ | .

12. C teshâṁ ca agra°. — 13. BC kâṁhinti ° shyati | imasmiṁ bhadrakalpasmiṁ te udagrâ bhavishyati | ye gri(C °vṛi)ddhâ°. — 14. C ye vṛiddhâ lâ ° thâro (?) ji ° niçritâḥ | B °niçritâ | . — 15. BC alpecha tena çru° C °tvâ teshâṁ°.

16. C °ṇikâ mârgâ gaṇa ° tishṭitâḥ vi° B °tishṭitâ | . — 17. C °çrutvâna teshâṁ daumanasyatâḥ | B °syato | . — 18. BC °bṛtâ çru°. — 19. BC °na te lo° C °dîpasmiṁ° B °vraṁ kâṁhinti°. — 20. C °gatâḥ | .

21. C suratâ° B °sûratâ su°.

येषां विवर्तंशा नास्ति बुद्धज्ञानातो सर्वंशः ।
ते इमं सूत्रं श्रुत्वान भेष्यन्ति सुखिता नराः ॥
[216b] येहि पुरिमा बुद्धा सत्वसारा
गुरुकृता सत्कृता पूजिता नरेन्द्रा ।
प्रणतमनाः श्रिष्ट बुद्धज्ञाने
नरवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
ये च अविकलाः समनागुप्ता
वरगुणकोटीशतोपपन्ना ।
ये च धरन्ति धर्मं बुध्यमानं
मुदितमना सुगतस्य शासनस्मिं ॥
ये च अचपला — ऽनुबद्धा
अमुखरा नो च अभू विकीर्णवाचा ।
. . . . न मानुपेता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
येषां अपरित्यक्त बुद्धज्ञानं
एवं विरजा च अतुल्यमनन्तबोधि ।
ये च चरन्ति व्रतमप्रमत्ता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥

चतुर्हि भिक्षू धर्मेहि समन्वागतः तथागतो पूर्वं बोधिसत्वचारिकां चरन्तो सर्वलोकअभ्युद्गततामनुप्राप्तः ॥ कतमेहि चतुर्हि ॥ अच्छिद्रेण शीलस्कन्धेन . . . . .

1. B °jñānāt sarva° C °jñānāc ca sarva°. — 3. C °rimaṃ buddha satvaḥ satkṛtā guru-kṛtā sadā | mānitā pūjitāç caiva narendro praṇa° B °ndrā praṇa°. — 5. C praṇatā mnā | viçishṭā bu° B °nāḥ viçishṭha bu ° nena naravaravarṇṇa° C °jñānena ca naravara-varṇṇaṃ ca çru° BC °ṇitvā tu° C °nti dvipadottamaṃ | .

7. B yeshāṃ avi° C yeshāṃm avi ° mantaḥ çu ° koṭiçato° BC °çatena upagata | . — 9. C °raṃ dharma praṇu ° ditamanā su°.

11. C °parā anu° B °palā anubaddhatā anu° C °kharāto ca abhūd vikilavācā | B °vi-kilavācā | . — 13. B nāmanenupetā jinavaravalla çrunitvā tushṭu bhonti | C nāmenanupetā jinavaravarṇṇaṃ çrunitvā tushṭo bhavanti ye°. — 15. C °lya ananta bodhisatvatejaṃ bha-vati | B °bodhi ye ca°.

17. BC ye caranti° B °nti | apramattā jñānavara çru° C °vrataṃ apramattā jñānavara-varṇṇanidhāna sakaladharma çrutvā çru° BC °ṇitvā tushṭo bhonti | . — 19. C °bhikshu dha ° āgata bodhisatvo cāri° B °tāgatapūrvo bo ° rikāṃ caranto sarve lo ° ptaḥ ka°. — 20b. C achiṃdrena çī° B °ndhena su° C °ndhena cittāya sarvasatvahitacittāya apramattao°.

...... सर्वसत्वहितचित्तताय सर्वसत्वचोहितचित्तताय ॥ इमेहि भिक्षू: चतुर्हि धर्मेहि समन्वागत: तथागतो पूर्वं बोधिसत्वचारिकां चरमाण इमं एवरूपं सर्वज्ञानमनुप्राप्त: ॥

अथ खलु भगवान्तायें वेलायें इमां गाथामभाषि ॥

शीलस्कन्धो धनं श्रेष्ठं लोकनाथस्य शासने ।
न सुवर्णं न च रूप्यं धनं भिक्षुस्य वर्णितं ॥
शीलं च पूजेतु शास्तु शासने सुप्रतिष्ठितो ।
दु:शीलो वर्जितो दूरं न सो बुद्धस्य श्रावको ॥
शीलं रक्षित्वा अच्छिद्रं पश्यन्ति द्विपदोत्तमा ।
लोकनाथा महावीरा द्वात्रिंशवरलक्षणा: ॥
मैत्राया शीलस्कन्धेन अरण्यवासे च उत्सुक: ।
सूरत: सुखसंवासो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
अल्पेछो अल्पसन्तुष्टो सूरतो सुसमाहित: ।
हिरीओत्तप्यसंपन्नो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
साधुशीला भिक्षू हि सर्वे तृष्णां छित्वान जालिनीं ।
सप्त बोध्यंगा भावेन्ति एतं श्रामण्यकं धनं ॥
शून्यतां शान्तां भावेति भवा च विरतो मुनि: ।
बाला दु:खा असारा च एतं श्रामण्यकं धनं ॥
सो सो महाधनो भवति यो एवं प्रतिपद्यति ।
प्रतिपत्तीय संपन्नो स खु भिक्षु महाधनो ॥

1. C °bhikshuḥ catu° B °rmehi samanvâ° BC °thâgatapû° C °pûrvaṁ bo ° ramâ | imaṁ evaṁrû° BC °rûpasahajñâ°. — 4. C °thâm abhesha ç°. — 5. C °skandho dha° BC °çreshṭaṁ lo°.

6. C °suvarṇṇa na va rû°. — 7. C çrilavân pûjyati çâtâ çâsa° B çîlaṁ vâ pûjyatu° C °shṭhitâḥ | . — 8. C °lo cchathito dû° BC °dûre na so°. — 9. C °kshitva acidraṁ paçyatva dvi° B °çyati dvi° BC °ttamaṁ | . — 10. C °triṁçadvara° B °ṇâḥ mai°.

11. C maitryâya çî ° raṇyâvâsena'u°. — 12. BC çûrataḥ su° C °saṁvâsa | e° B °ettaṁ çrâ°. — 13. BC alpechâ alpa° C °shto suratah su° B °sûrata su°. — 14. C hiriotasyasaṁ° B hiriotrasyasaṁ°. — 15. C sandhiçilo bhikshu triahṇâ cchitvânâñcana jâ° B sâdhiçilo bhikshûbhi sarve°.

16. BC °bodhyaṅgâna bhâveti evaṁ çrâ°. — 17. BC °çânta bhâve(C °va)ti bhave(C °va) aibhirato° B °muniḥ balâ duḥ°. — 18. B balâ duḥ° C balaṁ duḥkhânasorâjyaṁ etaṁ°. — 19. BC °hâdhanaṁ bha°. — 20. C pratipatrîyaṁ sampanna sukhaṁ bhi° B °nna sukha bhikshû ma° C °dhanaṁ | .

शीलसंपन्नो यो भिक्षुः स आढ्यो ति प्रवुच्चति ।
न हि मुक्ताप्रवाडेहि भिक्षु भोति महाधनो ॥
शीलवां सुखसंवासो भिक्षु भोतु अहिंसको ।
न हि चीवरलाभेन व्रजते भिक्षु स्वर्गतिं ॥
शीलं शुचि निषेवित्वा वर्जेति सर्वअक्षणां ।
न चातिलाभं एष[217b]ण्णं शास्ता भिक्षुं प्रशंसति ॥
शीले चामोघं कृत्वान स्वर्गो भोति न दुर्लभो ।
प्रियो मनापः सर्वेषां यत्र यत्रोपपद्यति ॥
शीलं रक्षेय मेधावी प्रार्थयन्तो त्रयो सुखां ।
प्रशंसां चित्तलाभं च प्रेत्य स्वर्गे च मोदनं ॥
शीलं प्रावरणं श्रेष्ठं अलंकारं प्रभास्वरं ।
शीलेन शोभितो भिक्षुः ददन्तो न विहन्यति ॥
शीलेन परिशुद्धेन कायो भोति प्रभास्वरो ।
न चास्य जायते त्रासो मरणे प्रत्युपस्थिते ॥
शीलेन परिशुद्धेन फलप्राप्तिर्न दुर्लभा ।
किमंग पुनः स्वर्गति मोक्षमार्गं च पश्यति ॥
शीलेन शोभितो भिक्षुः परिशुद्धेन मार्दवो ।
न हि छन्देन भावेन भिक्षु भोति प्रशंसितो ॥
शीलवां च असन्त्रस्तो न सो भायति कदा च न ।
न कदाचियुतागमं गच्छति भूतदुर्गतिं ॥

1. BC çîlañsam° C °vucyati | . — 2. BC °muktipravâde(C °re)hi bhi°. — 3. C çîlavâ sukha° BC °bhikshû bhoti ahiñ° C °sakaḥ na hi cî°. — 4. B °bhikshû sva°. — 5. C °ni-sevitvâ varjeti sarva akshâṇâñ | .

6. B °shanta çâ° C °shanto çâkshâd bhikshu praçañçati | B °bhikshu praçañçati | . — 7. C °bhoga sañkṛ° B °svarga bhoti du° C °bhoti durlabhoḥ | . — 8. C °manâpa sarve°. — 9. C °rakshati me ° nâo traya sukhâñ. — 10. B praçañça citta° C praçañçobhitalâ-lañ na pre°.

11. BC çîlañ âvaraṇañ çreshṭañ a° B °lañ âvañ pra°. — 12. BC °kshuḥ dadata na vi° B °nyanti | . — 13. C °bhouti prabhâsvarañ | . — 14. C °ta dosho ma ra° athitaḥ | . — 15. C °ddhena prâr na durlabhâḥ | .

16. B kim añga pu° C kim añgena punar svarga°. — 17. C çîlena ço° B °çobhito bhi°. — 18. C °bhouti pra° B °praçañçito. — 19. C °sto na çobhayanti kadâ na ca | B °bhâyanti kadâ°. — 20. C na yuro snigdhasañbhûtaḥ kadâcishu sudurgatiñ | B °d yutogasañ kadâ cid bhûshu durgatiñ | .

शीलवां भोति अल्पार्थो अल्पकृत्यो गुणे रतो ।
समाधिं लभते क्षिप्रं न चापि प्रमादं गच्छति ॥
शीलस्कन्धेन शुद्धेन भिक्षु भोति विशारदो ।
न तस्य हन्यते चक्षु पश्चिमा जिनश्रावकां ॥
शीलं च भिक्षु शोधित्वा निवासं पुरिमं स्मरे ।
कल्पकोटीसहस्राणि संप्रजानप्रतिस्मृतो ॥
शीलस्य च स निष्यन्दो यं गिरीषीय गच्छति ।
ब्रह्मलोकं महावीरो सर्वलोकस्य चेतियो ॥
शीलेन परिशुद्धेन दिव्यं चक्षु विशुध्यति ।
न तस्यागमनं भोति बुद्धचैत्येषु सर्वशो ॥
शीलेन सुसमाप्तेन अप्रमेयतथागतः ।
च्युतोपपादं जानाति सर्वसत्वान श्रावको ॥
शीलवां विचरे लोके अप्रमत्तो प्रधानवां ।
न तस्य दुर्लभो भोति बुद्धघोषो मनोरमो ॥
शीलवां प्रियो सत्वानां भवति सर्वत्र पूजितो ।
सत्कृतो मानितश्चापि शुद्धचित्तो अनंगणो ॥
शीलेन परिशुद्धेन च्यवन्तं पश्यते नरः ।
विमानं रुचिरं श्रेष्ठं अप्सरोगणसेवितं ॥
शीलेन परिशुद्धेन च्यवन्तं पश्यते नरः ।
सुमेरुमूर्ध्ने रुचिरे त्रायस्त्रिंशानमालये ॥
शीलेन परिशुद्धेन यामां पश्यति देवतां ।
तं चैव नगरं दिव्यं अप्सराहि परिस्फुटं ॥

1. C °bhonti alpārthaṁ alpaṁkṛito guṇe rataḥ | B °guṇo rato | . — 2. BC °praṁ na cā° C °pramoda yacchati | . — 3. B °bhikshū bho°. — 5. C °çodhitvā nivāsaṁ pu° B °rima smare | .
6. C °ṇi saṁjāna° B °jānapratismṛito | C °smṛitāḥ | . — 7. C °sya ca saṁnisyando ye giri° B °sa nisyandā ye giri ° cchati bra°. — 8. B °vira sa° C °viraṁ sa ° sya cetiye | B °tiye | . — 9. B °diviyaṁ ca° C °kshur viçu° BC °çuddhyati | .
11. C çīlena ca susamāhitena aprameyas tathāgato | . — 12. B °yakā | C °yakaḥ | . — 14. C °llabho bhonti bu ° ramā çī°. — 15. C °priya satvānāṁ bhonti sarva ° jitaṁ | .
16. C satkṛita māni ° ddhacitvo snaṁgaṇo | B °saṁgaṇo çī°. — 18. BC vimāna ruciraṁ çreshṭhaṁ apsa°. — 20. C °mūrddhni rucire jāyanti trayastriṁçātanamā° B °cire jānāti trayastriṁçātamālayo | .
22. B °sphuṭāṁ | .

शीलेन परिशुद्धेन तुषितां पश्यति देवतां ।
विमानां पश्यति तेषां विचित्रां रत्नामयां ॥
शीलेन परिशुद्धेन निर्माणरती पश्यति ।
सुनिर्मितां देवपुत्रां पश्यति च स्वलंकृतां ॥
शीलेन परिशुद्धेन देवां पश्यति शोभनां ।
परनिर्मितवशवर्ती विमानेषु प्रतिष्ठिता ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यते मारमालयं ।
मणिवितानसंछन्नं अप्स[217b]रोगणसेवितं ॥
शीले आसीनं कृत्वान ब्रह्मां पश्यति देवतां ।
जांबूनदविमानं च मणीहि प्रतिमण्डितं ॥
शीलवां पश्यते भिक्षु देवां च ब्रह्मकायिकां ।
ब्रह्मपुरोहिता देवां विमानेहि प्रतिष्ठितां ॥
शीलवां पश्यते भिक्षुर्विमानेषु प्रतिष्ठितां ।
ब्रह्मपार्षद्यां च देवां महाब्रह्मां च देवतां ॥
शीलस्कन्धेन सम्पन्नो आभां पश्यति देवतां ।
विशिष्टां पश्यते तेषां विमानां रत्नामयां ॥
शीलवां पश्यति भिक्षुः शुभां देवा महर्द्धिकां ।
पश्यते शुभकृत्स्ना पि अप्रमाणाभां पश्यति ॥
शीलं विशुद्धं रक्षित्वा परीत्तशुभां पश्यति ।
देवपुत्रसहस्राणि रूपधातुप्रतिष्ठितां ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यति च बृहत्फलां ।
तथा अवृहां अतपां पश्ये सुदृशां च सुदर्शना ।

2. C vimānā manyate teshāṁ vi° °mayaṁ | . — 3. B °ṇaratiṁ paçyanti | . — 4. C °paçyanti ca svayaṁkṛitān çile°. — 5. C °devān paçya°.
6. C °rmitavaçavartti° B °shṭhitaṁ | . — 7. B °mānamāla°. — 8. C °vitānaṁ saṁnnachannam apsaraṁgaṇa° B °channam apsaro°. — 9. B çilenābho° C çilena bhagavāt kritvā brahmaṁ pa°. — 10. C jāmbuna°.
11. C °paçyate bhi° B °bhikshuṁ devāṁ°. — 13. C çilavān paçyate bhikshuḥ vimā°. — 14. B °rshadyāṁ mahā° C °devāḥ mahā°. — 15. C °saṁpannaṁ abhā paçyanti devatāḥ |
16. B °çishṭhāṁ pa° C °çishṭi pa °mānaṁ ca ra° °mayaṁ | . — 17. C °devāṁ maha°. — 18. C °kṛitsnāṁ ca apramāṇāṁ ca bhāsati | B °ṇābhāṁ pi ca | . — 19. C °rakshanti apari° B °trā na pari° C °çyanti | . — 20. C °ṇi rupadhā°.
21. C °pariçuddhi paçyanti ca bṛi°. — 22. BC °sudṛiçāṁ sudarçanā(C °nāṁ) ca | .

शीलेन परिशुद्धेन शुद्धावासां पि पश्यति ॥
ये तत्र परिनिर्वायि वारिसिक्तो यथानलो ।
ते पि तां भिक्षू पश्यन्ति शीलं रक्षित्व शोभनं ॥
शीलि अशयत: सदा अभूषि
पुरिमभवेषु विशिष्टलक्षणाय: ।
तेन दशबलं उपेति शास्तुं
तस्य विरोचति कायो लक्षणेहि ॥
शीलि सदा समाधी अप्रमत्त
चरति जिन: पुरिमा अनन्तकल्पां ।
तेन भवति लोकधर्मस्वामी
गगणगतो यथा सूर्यो रश्मिराजो ॥
एवं शीलं परिशुद्धमाचरित्वा
अपरिमितं तथा अनन्तकल्पं ।
सुगतो संकृत: शोभते लक्षणेहि
मुखातो वाति गन्धं चन्दनस्य ॥
इमां गुणां सततं विपश्यमाना
जिनवरवर्णितं शीलं रक्षमाणा: ।
विहरथ पवने उदग्रचित्ता
मुनिवर पूजित येहि ते प्रणीता ॥
दृष्ट पुरिम बुद्ध सार्थवाहा
इतरजा सत्कृत पूजिता स्वयंभू ।

1. C çîlena pa° vâsâ pi pa°. — 2. B °thânaro | . — 3. te pi taṁ bhi° C te pi taṁ bhikshu pa° laṁ rakshanti çobhitaṁ | . — 4. BC çîlena aça° C °çasala sadâ abhûshi pûri° B °shu | vi° BC °çishṭhalakshamâṇaḥ (C °ṇo) te°.

6. C °balâ upenti çâ° B °balâṁ upenti çâstuṁ | nishiviro ceti kâyuḥ la° C °stuṁ nidhi virocati | âyuḥ la° BC °ṇehi çî°. — 8. B çîlaṁ sadâ | tadâ samâdhim° C çîlaṁ sadâ samâ° B °naḥ | parimâṇanta° C °rimâṁṇanta° BC °kalpân tena bha°. — 10. B °bhava lo° B °svâmî | gagaṇa° C °mî gaṇa° thâ sûryyaraçmirâjo | B °râjo abhû | .

12. BC °çuddhaṁ cari° B °mitaṁ | ta° BC °thâgato ana° C °ntagalpaṁ | C °lpaṁ su°. — 14. B sugataç ca alaṁkṛitaḥ | ço° C °gato alaṁkṛitaṁ ço°.

16. C °satata vi° mâno ji° B °mâṇo jinavaravarṇṇatâṁ | çî° C °laṁ rakshiyamâṇâḥ BC °ṇâḥ viha°. — 18. BC °ttâ | mu° B °hi tena na pra° C °hi tena nu pra° BC °praṇî- (C °ṇa)tâ kṛi°. — 20. BC kṛishṇabandhuṁ | puri° C °rthavâha hatara° jito | sva° B °jitâ | sva° BC °svayambhu ccha°.

छन्दो जनितो बोधिये वराये
इमे गुणाः श्रुत्वा उदग्रा बोधिसत्वाः ॥

पुनरपरं भिक्षवो शीलपरिशुद्धः तथागतः समाधिपरिशुद्धः प्रज्ञापरिशुद्धः विमुक्तिपरिशुद्धः विमुक्तिज्ञानपरिशुद्धः क्षान्तिपरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो सौरभ्यपरिशुद्धो पि भिक्षवः तथागतो मैत्रापरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो करुणामुदितापरिशुद्धो पि भिक्षवो तथागतो ॥ एवं परिशुद्धस्य भिक्षो तथागतस्य यः सत्कारं कुर्यात् पुष्पमाल्यगन्धध्वजपताकाहि वाद्यअनुलेपनेहि न तस्य पुण्यस्य शक्यं पर्यन्तमधिगन्तुं । नापि सो पुण्यस्कन्धं अन्तरेण शक्यं क्षपणाय अन्यत्र त्रीहि यानेहि [218a] अन्यतरान्यतरेण यानेन यावन्न परिनिर्वायो तस्य पर्यन्तः ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ यथा एवं हि भिक्षो तथागतो अप्रमाणः सर्वेहि गुणेहि तथा एवं भिक्षो तथागते प्रतिष्ठापिता दक्षिणा अप्रमाणा अपर्यन्ता अचिन्तिया अतुलिया अमापिया अपरिमाणा अनभिलाप्या ॥ यश्च खलु पुनः भिक्षो तथागतमेतरहि तिष्ठन्तं यापयन्तं सत्करेया गुरुकरेया मानेय पूजेया पुष्पेहि गन्धेहि माल्येहि छत्रेहि ध्वजेहि पताकाहि वाद्येहि धूपेहि विलेपनेहि अन्नपानयानवस्त्रेहि यश्च परिनिर्वृतस्य सर्षपफलमात्रमपि धातुं सत्करेया एवोत समसमं ॥

अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषीत् ॥

बोधाय चित्तं नामेत्वा हिताय सर्वप्राणिनां ।
यस्तूपं लोकनाथस्य करोति अभिप्रदक्षिणं ॥
स्मृतीमन्तो मतीमन्तो पुण्यवन्तो विशारदो ।
भोन्ति सर्वत्र जातिषु चरन्तो बोधिचारिकां ॥

3. B °vaṃ bhikshoḥ çī° C °vaṃ bhiksho çīlapariçuddho tathâgatasya samâdhi° B °thâgata samâdhi° C °kshântipariçuddhaḥ bhikshavo tathâgato sau° B °maitrâpi pari° C °muditâpariçuddho pi bhikshavaḥ ta° BC °thâgato evaṃ°.

6. B °ryât | pushpa° C °japatâhi vâdya° BC °kyaṃ paryyaṃto adhi°. — 8. B °ntareṇa anyaṃ kshapaṇâya | anyatra trihi yânehi° C °ntareṇa apayâya | anyatra grihî yânehi° B °râ anyatareṇa° C °ryyanto | . — 10. BC yathâ evaṃ hi bhikshoḥ ta(C °ksho ta)thâgato° C °mâṇa sarve° B °bhikshoḥ tathâgata° C °vaṃ bhikshos tathâgate° BC °pratishṭâpita° C °kshiṇâ aparyya° B °mâṇâ aparyyaṃtâ aci°.

12. BC yataç ca khu° C °kshavas tathâ ° rahiṃ ti° BC °chatrehi dhvajehi patâkâ(C °ke)hi vâdya ° nehi annapânayâ(B °nayâna)vastre° C °vṛitasya tathâgatasya sarsha ° traṃ adhidhâtuṃ°.

16. C °gavân tâye ve° B °bhâshita | C °bhâshi | . — 18. BC yastûpaṃ° C °karoti abhi°. — 19. C smṛitîmanto mativanto pu°. — 20. B °rikâṃ de°.

देवनागान यक्षाणां राक्षसानां च पूजितो ।
भोति सर्वत्र जातीषु स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
वर्जेति अक्षणां अष्टौ ये केचिद्देशिता मया ।
आरागेति च एकं बुद्धोत्पादं सुशोभनं ॥
वर्णरूपेण संपन्नो लक्षणेहि अलंकृतो ।
उपेतो वरवर्णेन अदीनमनमानसो ॥
आढ्यो महाधनो भोति पुण्यवन्तो अभीरूपो ।
पश्चित्वा लोकप्रद्योतं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
न सो मुह्यति धर्मेषु नैरात्म्यं दृष्ट शून्यतां ।
प्रसादं लभते चित्रं धर्मेण सो च कोविदो ॥
श्रेष्ठिकुलेषु आढ्येषु स्फीतेषु चोपपद्यति ।
अतिदानपतिः शूरो मुक्तत्यागो अमत्सरी ॥
ये केचिज्जंबूद्वीपस्मिं विशिष्टा कुलशोभनाः ।
तत्र सो जायते धीरो हीनां च परिवर्जयेत् ॥
गृहपतिमहाशाले श्रिरितेजेन तेजितो ।
पूजितो भवति सर्वत्र स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
ब्राह्मणमहाशालेषु प्रज्ञावन्तो बहुश्रुतो ।
क्षत्रियमहाशालेषु आढ्यो भोति महाधनो ॥
राजा पि धार्मिको भोति जंबूद्वीपस्मिं ईश्वरो ।
प्रशासति इमां च सर्वां मेदिनीं गिरिकुण्डलां ॥
चक्रवर्ती महर्द्धिकः सप्तरत्नान ईश्वरः ।

1. B devânâ° C °nâgâç ca ya°. — 2. C bhonti sa° B °sarvajâ°. — 3. C varjjeti ash-ṭhau ye ko° B °kshaṇâm ashṭhau ye ke°. — 4. C ârogyeti kshu°. — 5. B °alamto | C °lamkṛitâḥ upe°.
6. B upetya balavarṇṇe° C °to balavarṇṇe°. — 7. C °anirukko | . — 8. C paçcatva lo ° dyoto satka°. — 9. C °shu dṛishṭvâ nairâtmya çû° B °dṛishṭvâ çû°. — 10. C °rmeṇa ca ko° B °rmma yathâ ca ko°.
11. BC çreshṭiku° C °sphîteshu ca popadyati | B °shu ca utpadyati | . — 12. C °pati çreshṭa mu° B °muktatyâ° C °go mattari | . — 13. C °çishṭho kulaçobhanâ | . — 15. C °patiḥ mahâçâla çi° B °çâlam çi° C °jena tejitejito | .
16. C °ti savatram kṛi ° kshiṇî | . — 17. C °çâlasya pra ° çrutâḥ | . — 18. BC kshe-tri°. — 19. BC °bhoti mahâdhano jamdvî(C °jambu)dvî° C °dvîpasmim îçvarutvam pra° B °smim | îçvaro pra°. — 20. C °ca sarvamedinîm | girikaudaram cakra° B °nîm | gi° kâm cakra°.
21. C °vartti maharddhiko saptaratnam içvaro mahyam prati° B °ptaratnam îçvaraḥ | .

राज्ये प्रतिष्ठितो बुद्धं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
च्युतश्च गच्छते स्वर्गं प्रसन्नो बुद्धशासने ।
शक्रो पि भोति देवेन्द्रो मेरुमूर्धनि ईश्वरो ॥
सुयामो भोति देवेन्द्रो भोति संतुषितो पि च ।
निर्मितो पि च देवेन्द्रो वशवर्ती [218b] च ईश्वरः ॥
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं ईश्वरो भोति पण्डितो ।
सत्कृतो देवकोटीहि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
न शक्यं भाषणाक्षपणं कल्पकोटिशतैरपि ।
ये स्तूपं लोकनाथस्य करोन्ति अभिप्रदक्षिणं ॥
न जातु अन्धो काणो वा भोति कल्पान कोटिभिः ।
बोधाय चित्तं नामेत्वा यो वन्दे शास्तु चैतियं ॥
विशुद्धां लभते नेत्रां विशालां नीलशोभनां ।
चैतियं लोकनाथस्य कृत्वा अभिप्रदक्षिणं ॥
उपेतो बलवीर्येण न कौसीद्यं स गच्छति ।
अप्रमत्तो सदा भोति स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
दृढवीर्यो दृढस्थामो धौरेयो दृढविक्रमो ।
कौशल्यं गच्छते क्षिप्रं स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
अपिविषेण शस्त्रेण न जातु कालं करोति च ।
कालं करोति पूर्णेन आयुःक्षीणेन पण्डितो ॥
विश्रुतो राजधानीषु राष्ट्रेषु निगमेषु च ।
रूपेण वर्णभोगैर्हि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
शुचिगात्रो शुचिवस्त्रः शुक्लधर्मप्रतिष्ठितो ।
ततो न सेवते कामां चरन्तो बोधिचारिकां ॥

1. C mahyaṁ prati ° buddho satvo tohita punaḥ punaḥ | . — 2. C ataç câpi gate svarga pra°. — 3. C çakro pi bhonti devendro bhonti saṁtushi° B °mûrddhani î°. — 4. C °shito pi ca | . — 5. C nirmitâ pi ca devendro vasavartti ca içvaro | .

6. C °lokesmiṁ içva° B °bhonti pa°. — 8. BC °shaṇâ kshapaṇâ kalpa°. — 10. BC °bhonti ka° B °bhiḥ dṛidhavî° (l. 16).

11. C bodhaya ci ° stu cetiyaṁ | . — 12. C °netra vi°. — 13. C cetiyaṁ lo ° kṛtvâ prадakshiṇâṁ | . — 14. C upetya varaviryyeṇa na kaṁçidya gacchati | . — 15. C °bhonti sdâ°.

16. B dṛidhavî° C °sthâmaḥ dhau° B °reya dṛidhavi°. — 18. C °streṇa na kâ° BC °laṁ kurvanti ca | . — 19. C kâlaṁ kurvanti purṇṇe° C °ṇena ahaṇḍito | . — 22. B °gâtrâ çuciva° C °gâtro çucivastre çukla ° tishṭhito | . — 23. B °to nishevate kâ° C °to nishevita kâ°

पुष्पस्य मालां कृत्वान यः स्तूपे उपनिक्षिपे ।
चित्तं बोधाय नामेत्वा न सो जातु विहन्यति ॥
इतश्च्यवित्वा मृतो हि त्रायस्त्रिंशां स गच्छति ।
विमानं लभते क्षिप्रं विचित्रं रत्नामयं ॥
कूटागारांश्च प्रासादां अप्सरोगणसेवितां ।
मालां स्तूपे दहित्वान त्रायस्त्रिंशेषु भुंजति ॥
अष्टांगवरसंपूर्णा सुवर्णवालुकसंस्तृतां ।
वैडूर्यस्फाटिकाकीर्णा दिव्यां पुष्करिणीं लभे ॥
भुंजित्वा विभवां दिव्यां परिपूरेत्व पण्डितो ।
च्यवित्वा देवलोकातो मनुष्यो भोति भोगवां ॥
तेन च कुशलमूलेन आरागेति तथागतं ।
पूजेति द्विपदश्रेष्ठं अप्रमत्तो विचक्षणो ॥
न सो जयति रागेन नापि दोषेण क्षीयति ।
न जातु भोति संमूढः पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
अरक्तश्च अदुष्टश्च अमूढः संवृतेन्द्रियः ।
भोति सर्वत्र जातीषु पूजेत्वा लोकनायकं ॥
जातीकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
सत्कृतो भोति सर्वत्र मालां दत्वान चैतिये ॥
चक्रवर्ती अपि राजा शक्रो पि भोति ईश्वरः ।
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं मालां दत्वान चैतिये ॥
पट्टदामं ददित्वान लोकनाथस्य चैतिये ।

1. C pushpavarṇṇasya mālām kṛitvā yaḥ stūpe uparikshipe | . — 3. B itaç cavitvā mṛitehi trayastriṁ° C °tvā nimantrehi trayastriṁçā sa ga°. — 5. C kūṭāgāraç ca prāsādān apsa° B °vitam | . — 6. BC °na trayastriṁ°. — 7. B ashṭāṅgaja(?)lasampūrṇṇam suvarṇṇavārikasaṁstṛitām | C ashṭāṅgajalasampurṇṇā vārisaṁsiktasaṁstṛitām | . — 8. C °stirṇṇā di° shkiraṇī labhe | B °pushkiriṇīm°. — 9. C °pūrṇṇetva paṇḍito | . — 10. C °manushyā bhonti bhogavān | .

11. C °ārogy°. — 12. C pūjenti dvipada çreshṭo sampramatto° B °çreshṭām apramattā vicakshaṇā | C °kshaṇaḥ | . — 13. C na so hradati rāgena napi do° B na se jayati rā°. — 15. B °dushṭhaç ca amū° °ndriyam | .

16. C °nāyakaḥ | . — 18. C sa satkṛito bho° BC °datvāna ce° C °cetiye | . — 19. C cakravartir api rājā çakro° B °vartin api rā° C jeṇa° C °ivaraḥ | . — 20. C °lokesmim° BC °datvāna° C °cetiye | .

21. C °cetiye | .

सर्वे स्य अर्था वर्तन्ति ये दिव्या ये च मानुषाः ॥
हीनां च कुलां वर्जेति न स तत्रोपपद्यति ।
आढ्यश्च धनवां भोति जम्बूद्वीपस्मि ईश्वरो ॥
रूपेणा च भोगेहि च वर्णेन अथ ऋद्धिया ।
विशिष्टो भोति सर्वत्र पूजां कृत्वा तथागते ॥
जातिस्मरश्च सो भोति न सो रागेन ह्रीयति ।
जानति दोषं कामानां ब्र[२१९a]ह्मचर्यं समादिये ॥
रूपेहि अथ शब्देहि रसेहि अपराजितो ।
न करोति पापकं कर्मं पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
गन्धेहि अथ स्पर्शेहि न जातु स च ह्रीयति ।
स्मृतिमां संप्रजानश्च भोति पूजेत्व नायकं ॥
न तस्य चौरा राजानो धनस्कन्धं परामृषे ।
अग्निर्वा अपस्करोति पूजां कृत्वा तथागते ॥
शोकं च शोकशल्यं वा न सो जातु निगच्छति ।
पट्टदामं ददित्वान पुष्पं च लोकनायके ॥
सर्वत्र भोति जातीषु अशोक अनुपद्रुतो ।
पूजेत्वा लोकप्रद्योतं चक्रवर्ती महर्द्धिको ॥
सुषट्ठितहस्तपादो अंगशोभां निगच्छति ।
वर्णरूपेण संपन्नः पूजेत्वा लोकनायकं ॥
वर्जेति पापकं कर्मं चरन्तो बोधिचारिकां ।
पश्यति द्विपदश्रेष्ठां ये लोकस्मिं सुदुर्लभा ॥

1. B sarvasyârthâ vartionti* C sarvâṃ ca arthâ vettenti* BC *divye ye ca mâ*. — 2. C hînâ ca kulâṃ ca varjjeti na saṃ ta* B hînâṃ ca kule varjetvâ na sa*. — 3. C aḍhyaç ca* B *ti jaṃbudvî* C *ti jâṃbudvîpasmiṃ içvaraḥ | B *smi içvaro | . — 4. BC *gehi varṇenâtha riddhiyo(C *ço) | . — 5. C *gataḥ | .
6. C *râjâ na hri*. — 7. B *dosha kâ* C jânanto doshakânâṃ brahmacaryya samâdiçet | . — 10. C *jâtu na ca hri* B *jâtu saṃ ca hri*.
11. B *nâyakâṃ | . — 12. B *caurâ râjono dhanaskandha parâ*. — 13. BC *vâ âpaskara(C *ro vâ) pûjâṃ*. — 14. BC *ca çokaçailânyaṃ(C *nyâṃ) na so*. — 15. C *dadatvâ * nâyakaṃ | .
16. C *nupadrito | . — 17. C *dyoto cakra * riddhikaṃ | . — 18. BC *ṭṭitâhasta* B *pâdâṃ aṅgaçobhaṃ ni* C *pâdâṃ ca aṅga*. — 19. C *ṇa sampanno pû * nâyaṃ | . — 20. C vajjetvâ pâ* B *rma caranto bo*.
21. C paçyanto dvipadaçreshṭaṃ yaṃ lokasmiṃ* B *padâṃ çreshṭhâṃ yaṃloka* C *dullabhâ | .

कल्पकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
भुंजित्वा सौख्यं समग्रो बुध्यते बोधिमुत्तमां ॥
मालाविहारं कृत्वान लोकनाथस्य धातुषु ।
अभेद्यपरिवारेण राजा भोति महर्द्धिको ॥
वर्जेन्ति पापकां धर्मा ये आर्येहि विवर्जिता ।
चरति कुशलां धर्मा ये बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
प्रियश्च दर्शितो भोति सत्कृतश्च प्रशंसितो ।
देवानामथ नागानां ये च लोकस्मि पण्डिता ॥
महता परिवारेण शोभनेन महायशो ।
पूजयति द्विपदश्रेष्ठं संबुद्धमपराजितं ॥
यत्र सो जायते गेहे पुण्यतेजेन तेजितो ।
तं कुलं सत्कृतो भोति राष्ट्रेण निगमेन च ॥
मालाविहारं कृत्वान चित्तं बोधाय नामये ।
तस्येषा भोति संपत्ति या बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
न सो कुब्जो च खंजो वा खलितो वा विचंक्रमो ।
अलंकृतो भवतेहि यत्र यत्रोपपद्यति ॥
दरिद्रं सत्व पश्यित्वा धनेन अभिच्छादये ।
असंहरणीयश्च सो चरन्तो बोधिचारिकां ॥
इमां च वसुधां सर्वां ओशिरित्वा महामतिः ।
अदीनचित्तो सो भोति न सो जातु विषीदति ॥
पुत्रांश्च धीतरांश्चैव भार्यां कल्याणभद्रिकां ।
ओशिरित्वान सो याति यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
पूर्वालापी च सो भोति सुमुखश्च सुदर्शनः ।

1. C °çatâni ca nayu°. — 2. BC °saukhya sa°. — 3. C mâlyâvi°. — 4. BC abhedyaṁ pari° C °vâreṇa çobha°. — 5. B °pâpakaṁ dha ° varjase |.
6. B ceti ku ° hi prasaṁçitâ |. — 7. B priyaç ca deyito bho°. — 9. C °çobhatena mahâlala |. — 10. C pûjenti dvi° B °jayanti dvipadaṁ çre° C °çreshṭaṁ saṁ°.
12. BC °tkṛito bho°. — 13. C mâlyâvi° B °vihâlaṁ kṛi° C °nâmate |. — 14. B tasyaishâṁ bho° C tasyaishâṁ bhonti saṁpattiṁ yaṁ ca bu° B °tti yaṁ bu° C °ddhe praçaṁsitâḥ |. — 15. B na so bubjo° C °kubjena yaṁjaṁ vâ kha° BC °vicakramo |.
16. B °hi yatro yatropa° C °djanti |. — 17. C °satvaṁ paçcitvâ°. — 19. BC imaṁ ca° B °sarve osari° C °osiri ° hâmati | B °hâmatiḥ adi°. — 20. C °tu nishîdata |.
21. C putrâṁ ca dhitarâṁçcaivaṁ bhâ° B padhitarâṁ ||. — 22. BC °tvâna so jâti yo bo°. — 23. BC °pî ca bho° C °mukhâ ca sudarçanâḥ |.

न सो हृष्यति ईर्षाये न च मानेन कदा चन ॥
सो अनीषुं सूरतश्चैव क्षान्तिये पारमिंगतो ।
हितैषी गुणसंपन्नो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
रतनं सर्वलोकस्मिं उत्पादस्तस्य दुर्ल[219b]भो ।
अनिंदितो दक्षिणीयो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
गगणे निर्मिणे शक्यं वालेन गणेतु तारकां ।
न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
शक्यं सर्वेषां सत्वानां चित्तश्चित्तं जानितुं ।
न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
महासमुद्राश्चत्वारो वालेन सिकतां तथा ।
नागकोटीसहस्राणि न तस्य गुण भाषितुं ॥
ये रोमा सर्वसत्वानां गतिषु षट्सु ये जने ।
गणेतु निर्मिणे शक्यं न तस्य गुण भाषितुं ॥
यचेयं वसुधा सर्वा आपस्कन्धे प्रतिष्ठिता ।
निर्मितुं शक्यते वालेन न तस्य गुणा भाषितुं ॥
देवागारमुपादाय ये कल्पस्थायिजीविनो ।
ये चक्रान्तरिता वृक्षा ये च भूमि अनागता ॥
पुष्पा फलानि च शक्यं गणयितुं विजानता ।
न तस्य बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
भाषेयुस्तस्य शूरस्य वर्णमालां मनोरमां ।

1. C namo ha° B °nyati irshyâye na na mâ° C °rshyâ ca kadâ cid yena mânasaḥ |. — 2. C so anîya sura° B °rahu sura° C °gataḥ |. — 3. C °saṁpannâ yo°. — 4. C °lokesmiṁ u° B °tpâda tasyâ° C °dullabhoḥ |. — 5. C °kshiṇiye bo° B °kshiṇîyâ yo bo°.

6. B gagaṇesmiṁ nimittaṁ ça° C gagaṇesmiṁ nirmitaṁ çakyaṁ balo gagaṇetakaṁ | B °lena gaganottakaṁ |. — 7. BC °paryaṁtaḥ ça°. — 8. BC na ça° C °citta jâ°. — 9. B °ryantaḥ ça°. — 10. B °mudraç catvâra câlena sinikan tathâ | C °mudra catvâra vâlena gaganeshuṁ.

12. BC °roma sarva° C °nâṁ shaḍabhiḥ gatishu jage gane° B °shaḍabhi jage |. — 13. C gaṇetuṁ nirmita çakyaṁ° B °nimittaṁ na çakyaṁ çakyaṁ tasya°. — 14. C °vasudhâṁ sa° BC °sarve â° C °tisthitâ |. — 15. BC nimittaṁ ça° B °kyate çâlena° C °bâlaṁ na ta° shitaṁ |.

16. C devyâgâ° B devânâgâm upâ° C °dâya dhyâyinâṁ kalpasthâyinâṁ | B °no dhyâyinâṁ |. — 17. C yenâṁtare vṛ° B ye akrântare vṛ° C °bhûmishu anâyako |. — 18. BC pushpaphalâṁç ca çakyante te(B °nte na te)shâṁ vi(C °shâṁ ca abhijânatâ(C °tâḥ) |. — 19. BC çatâni nayutânâṁ ca bhâshe° B °rasya | varṇna° C °rasya ca | varṇna° mâṁ ca na tasya guṇa bhâshituṁ | ye ta° B °nâṁ yas ta°.

न शक्यं बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
कल्पीशतसहस्राणि यः से करेय अप्रियं ।
देवा मनुष्यां संवेत्वा निरयस्तस्य गोचरः ॥
अन्धो अचक्षुको भोति दुःखितो अपरायणो ।
उत्पीडां बोधिसत्वानां यः करोति अविद्दसु ॥
च्युतो अवीचिं गच्छेया दारुणं भयभैरवं ।
महता आत्मभावेन दुःखां वेदेति वेदनां ॥
योजनआत्मभावेन भोति तत्रोपपद्यते ।
समन्तमण्डलाकीर्णो समन्तपरितापितो ॥
पंच शीर्षसहस्राणि आत्मभावे प्रतिष्ठिता ।
एकशीर्षे च जिह्वानां शता पंच अनूनका ॥
हलानां शत एकस्मिं जिह्वाये प्रतिपादिता ।
तं पाचेति महाघोरं पापकर्मस्य तत्फलं ॥
अवीचितप्ताविलान तपनं च प्रतापनं ।
वेदेति तत्र दुर्मेधो पौराणां दुष्कृतं नरो ॥
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति अविद्दसु ।
न तस्य सुलभो जातु भेष्यति मानुषो भवः ॥
कल्पीशतसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
दुःखा वेदनां वेदयति ततोभिद्दानं पश्यति ॥
मञ्जाघासो विषो भोति अभिमर्दो भयानको ।

1. B yas tasya bu° C ye tasya bu° B °sya | guṇaparyanta bhā°. — 2. C devakoṭiçata° B koṭiçata° BC °srāṇi çatāni na sukaraṇyā | apriyaṁ apriya(B °yamano) devā°. — 3. C deçānām mano °sya bhogetvā gocarādhya sea°. — 4. C °kkhito parāyaṇāḥ tasya guṇaparyanta bhāshituṁ | u°. — 5. BC utpādāṁ bo° B °ti avidṛço | C °ti abhidṛçā | .

6. B °vici ga° BC °echeyā so dāru°. — 8. BC yojanāṁ ātma°. — 9. BC °kīrṇṇā devā(C °vāḥ) sama° B °ritāyitā | C °tāpitāḥ | . — 10. B °srā ātma ātmabhave° C °srāṇāṁ ātmabhāve pratiṣṭhitā | .

11. BC °çīrshā ca ji° C °nānako | . — 12. C phalā °smiṁ jihvāyā pra° B °jihvayā pra° C °ditaḥ | . — 13. B taṁ pāpeti ma° C taṁ pāteti ma°. — 14. C avīciṁ ca çyavitā°. — 15. C °rmedhaḥ pau°.

16. BC °putrāṇāṁ yaḥ(C °ya) ka° B °ti abhiddaçāṁ | C °ti abhidarçano | . — 17. C tasya ca su° BC °surabha jātuṁ bha° B °te manu° C °nushā bha°. — 19. C °ḥkhāṁ vedanāṁ vedetvā tato° B °yanti tato° BC °midānī paçyati | . — 20. BC mañjūghoshe vishe bhoti abhimarddo° C °yānako | .

IMPRIMERIE NATIONALE.

उत्पीडनं करित्वान बुद्धपुत्राण तायिनां ॥
क्षुधापिपासामधिगतो पापकर्मस्य तत्फलं ।
न सो भोजनं लभ्यान जातु तृप्तीय भुंजति ॥
ततो च्यवित्वा यमलोके महाद्रोणिषु पच्यति ।
न त्राणं लभते [२२०b] जातु कृत्वा उत्पीड भिक्षुणां ॥
ततो च्युतः कालगतो मानुषं लोकमागतो ।
जात्यन्धो भोति दुर्मेधो दुष्टचित्तो असंवृतो ॥
वाचा दुर्भाषिता भवति असत्या चोपपापिका ।
मनुष्येहि च्यवित्वान क्षिप्रं गच्छति दुर्गतिं ॥
कल्पकोटीसहस्रेहि न जातु बुद्धं पश्यति ।
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति असंवृतो ॥
यस्तु पु बुद्धपुत्राणां करोन्तो रक्ष धार्मिकां ।
वर्जेति दुर्गती सर्वा क्षिप्रं गच्छति स्वर्गतिं ॥
आढ्यो महाधनो भवति बलवन्तो विशारदो ।
स्मृतिप्रज्ञाय संपन्नो सुखितो भोत्यनुपद्रुतो ॥
यदा च लोकप्रद्योता भवन्ति परिनिर्वृता ।
पश्चित्वा बुद्धस्तूपानां सत्करोन्ति पुनर्पुनः ॥
को इमानिदृशा धर्मा श्रुत्वा बुद्धस्य भाषितं ।
प्रमादं बुद्धपुत्राणां न करेया पुनः पुनः ॥
यत्र बुद्धसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
यथा वालिका गंगाये एत्तकां कल्प सत्करे ॥
यत्र प्रतुज्जन्ते सद्धर्मं लोकनाथेन दर्शितं ।

1. C °putreṇa tāyi° B °putrāṇa tāyināṁ | . — 2. C °pāsādhi°. — 3. C °tṛptiṁ ya bhuñ°. — 4. C °yamale kṣipraṁ kṛ°. — 5. C °tpīḍya bhi°.

6. C °cyuto kā°. — 8. B °ṣito bha° C °vanti asatyā yecapā° B °tyā yethapāpikā | . — 9. C °gacchanti du°. — 10. C °buddhaṁ paçyati | .

11. BC utpīḍā bu° B °ṇāṁ ya karo°. — 12. B yasto ° roti pūjāṁ dhā° C °roti rakṣāṁ dharmikāṁ | . — 13. C vrajati durgatiṁ kṣipraṁ sarvaṁ ga° B °ti satāṁ kṣi° °rgatiṁ | . — 14. B °ti varavanto°.

16. B °loke pra° BC °parinirvṛtā (C °tāḥ) | . — 17. C °stūpabuddhānāṁ sa°. — 18. BC kā i° C °mān īdṛçān dharmā çru° B °dharmaṁ çru° BC °ṣitaṁ | . — 19. C °kareyya punar punaḥ | . — 20. C °çatāni ca na°.

21. BC °vālikā gaṁ°. — 22. C ye ca pratujjanti saddharme lo° B °jjati saddharmaṁ a° C °thena deçitāḥ | B °rçitaḥ a°.

एकरात्रिंदिवं वापि धारये पुण्यं विशिष्यति ॥
अहं च पूजितो भोति बुद्धज्ञाने प्रतिष्ठितः ।
ते पि च पूजिता बुद्धा धर्मं लुज्जन्ते धारिते ॥
प्रलुज्यमाने सद्धर्मे यो रक्षे शास्तु शासनं ।
कल्पकोटीसहस्रेहि न सो जातु विहन्यति ॥
कायेन सुखितो भोति न स रोगं च गच्छति ।
अमनापसहस्रेहि न जातु संहरीयति ॥
क्षान्तिये भोति संपन्नो सूरतः सखिलो मृदुः ।
मैत्रचित्तश्च सत्वेभ्यो रक्षिता शास्तु शासनं ॥
सुखितो प्रमुदितः प्रतिक्रोशं
प्रतिलभति पुरिमनिरोधदृष्टं ।
सर्वा जहति अक्षणां अशेषा
जिनवरधर्मं धारेत्वा लुज्यमानं ॥
कवचितो सदा भोति लक्षणेहि
यथा गगनं प्रतिपूर्णं तारकेहि ।
स मधुरवचनो मनोज्ञघोषो
जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्यमानं ॥
हीनकुलविवर्जितो स भोति
सुखितं येषु न अस्ति सौमनस्यं ।
आढ्य सुखित भोति भोगवां च

1. C ekaṁ rātridi° BC °divasaṁ cā° C °dhārayet punya vi° B °raye idaṁ puṇyaṁ°. — 2. C °pūjaya bhoti bu° B °bhoti bu° C °sṭhitā | . — 3. C °ca pujyate buddhāṁ dha° B °pūjita bu ° rmaṁ lujjanti dhā° C °dharmaṁ lujyaṁti dhā° BC °dhāritha | . — 4. C pralujyamā° B pralujjamāne saddharme pralujjanti ca sāritha | pralujjamāne saddharme yā rakshepāstu° C °rme yā raksha çāstu°. — 5. C °so hanyati jātu ca | .
6. C °khitā bhonti na sa rāgaṁ sa ga° B °gaṁ na sa gacchati | . — 7. B amanopa°. — 8. B °nno suratah° C °nno surato sa°. — 9. C °citte ca satveshu ca ° stu çāsanaṁ | . — 10. C °taḥ pritiḥ kro° B °taḥ pratikoçaṁ pratilabhati | pu° C °labhati ca | pu ° rodhaṁ saṁdṛ° B °drishṭhaṁ sarvāṁ°.
12. C °kshaṇā | açeshāṁ jinavare dharma° B °çāṁ | aç° C °lujyaṁ mām kvacit | sadā° B °naṁ kavaci°. — 15. C kvacit | sadā° B kavicitu | sadā° C °bhoti ca laksha ° thā pratigaganaṁ pure | manojña° B °pūratā | rako hi nama°.
16. C manojñaghosho tārako madhu ° nojinaḥ || jinava° B °sho | ji° C °lujyamānāṁ ul°. — 18. C °varjitasya bhonti su° B °rjitāsya bhonti su° BC °khita ye°. — 20. C āḍhyo sukhita bhagavāṁ° BC °vāṁ aji° C °lujyamānaṁ | .

जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
क्षामवर उपेति वीर्यवन्तो
विचरति सर्वा वसुन्धरां प्रदीनो ।
बुद्धशतसहस्र सत्करोति
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
स्मृतिमतिगतिवन्तो पुण्यवन्तो
परमसुसत्कृत भोति नरामरेषु ।
वि[१२०]दु परमप्रशस्त जंबुद्वीपे
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
परमसुरूपभिरूपदर्शनीयो
प्रिय भवति नरनारीणां मरूणां ।
सुरुचिर प्रशस्तु पुण्यवन्तो
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
कल्पशतसहस्रकोटी पूरं
गुणस्थावियसंगतो अनन्तज्ञानी ।
नो च क्षपेय सर्वं आनुशंसं
जिनवरशासनं युज्यितं धरेत्वा ॥
येषामिमं पुरिमसूत्रं शास्ता
दशबलधारि प्रकाशि देवदेवो ।
तेषामिदं नराणां हर्षप्रकम्पं
भविष्यति पश्चिमे काले वर्तमाने ॥
भपित्व जिनवरधर्मं निर्वृतानां

2. C °petya vīryyara° B °peta vīrya° C °sarvavasum̃°. — 4. B °tkaroti ji° BC °rma dhara° C °tva prabujjyamānam̃ | B °nam̃ smṛ°.
6. B °gatavanta pa° C °gadimanta pa° tkṛita bha° BC °ti sa narā° C °rāmareshu. — 8. C viduḥ pa° pramastam̃ jam̃° B °çastam̃ jam̃° rotvā lu° C °tva prabujjyamānam̃ | . — 10. C °ma surūpa abhidarçanīyo priya bha° BC °rīṇām̃ | maruṇām̃ sa°.
12. C °cira praçasta pa° tva lujyamānam̃ | . — 14. B °tipuram̃ guṇastaviyasaṅgato antajñāni no ca° C °ti puro guṇastaviya antajñānino ca°.
16. BC °kshapiya sa° C °nuçaṅço | ji° B °çaṅso ji °çāsaneshu jina dhareyo | C °çāsaneshu jinayo dhareyo yeshā°. — 18. BC °ṛi devadevam̃ | . — 20. C °shām imam̃ nagarāṇām̃° B °nagarāṇām̃ harshapratāptam̃ bha° C °harshaprakampya bha° BC °kāle vartamāne | .
22. BC °tva dharma jina° ti gauraveçam̃ (B °ça) | .

श्रद्धाय तेषां धरयति गारवेण ।
दानं च देति अपरिमितचेतियेषु
पूजेति संघ भगवतो च गारवेण ॥
प्रलुज्यमाने जिनवरशासनस्मिं
धारेति शास्तु वरधर्मनेत्री ।
सो तं अकरित्वा शुभकर्मश्रेष्ठं
नोपक्रमे शुभं कालकर्म ॥
सर्वे च सत्वा सियु लोकनाथा
समन्तचक्षू हतरजनिष्क्लेशा ।
ते कल्पकोटीनयुतां सहस्रां
भाषेयु वर्णा जिनवरे पुण्यदिन्ने ॥
पापं च कर्म विजहति सर्वकालं
श्रेष्ठं च धर्म प्रकरि उदग्रचित्तो ।
चरित्वार्थं सुचिरं चारिकासु
सो बुद्धो लोके भवति अतुल्यो ॥
यः सार्षपेण सूक्ष्मतरं गृहेत्वा
धूपेय गन्धं भगवतो चेतियेषु ।
तस्यानुशंसां शृणोथ मे भाषमाणां
प्रसन्नचित्ता जहिय क्लेशां ॥
सो पुण्यवन्तो चरति दिशासु
अरोगप्राप्तो दृढव्रत अप्रमत्तो ।
विनेति लोकां चरयन्तो चारिकां
प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥

2. C °cetiyeshu° B °gavātva gāraveṇa | C °to tva gāraveṇaṁ | . — 4. C pralujyamā° çāsanasmiṁ°.

6. C °taṁ kari° BC °çreshṭaṁ nopakrame çubhe kā° B °kālaṁ karmaṁ | . — 8. BC °siya lokanātho samantarakshu ha°. — 10. BC °sheya va° dinnaṁ | .

12. C °çreshṭaṁ ca dharmmaṁ pra°. — 14. BC caritvārthaṁ° C °buddha lo° vanti atuliyaḥ° B °tulo | .

16. C yaḥ sarvepeṇa sū° raṁ gṛhitvā dhu°. — 18. B °nuçaṁsā çṛi° C °nuçaṁsā çṛi° BC °māṇā pra° B °ttā tahiya° C °ttā tahiṁ yashkileçāṁ | . — 20. BC °ṇyavanto cara° prāpta dṛi° B °tto vi°.

22. BC vineti çokāṁ cara°.

राज्यं च प्राप्तो जिन सत्करोति
महानुभावो विदु चक्रवर्ती ।
सुवर्णवर्णो स्फुटो मणीहि
मनोज्ञगन्धां लभते सर्वकामां ॥
तस्य दुःखं नास्ति दौर्मनस्यं
न भोगां हीनां वितरि चारिकासु ।
आढ्यश्च भोति धनवां प्रभूतभोगो
यशोपप्राप्तो विचरति सर्वलोके ॥
उपसंक्रमि बहुजनं पृच्छमानो
धर्मं विशिष्टं जिनशासनाख्यं ।
विनेति कांक्षां गिरां भाषमाणः
श्रुत्वा च धर्मं लभे सौमनस्यं ॥
न पापकर्मं करि हीनबुद्धिः
ज्ञानं तु ज्ञात्वा परमं विशिष्टो ।
करोति दिव्यं शुभप्रेमणीयं
शोधेति चक्षुं विधमति अन्धकारं ॥
न तीव्ररागो भवति न तीव्रदोषो
न तीव्रमोहो भवति मनुष्यलोके ।
चरन्त शुद्धं ब्रह्मच[२२१*]र्यं
करोति अर्थं अपरिमितमनन्तं ॥
न कस्यचिद्भवति प्रदुष्टचित्तो
न भोगहानिर्भवते कदाचित् ।
न तस्य नीचो भवति जनस्य
धूपेत्व गन्धं जिनचैतियेषु ॥

1. BC rājye ca prā° C °viduç cakravartiḥ | . — 3. C suvarṇṇo sphuṭata° B °rṇṇa-varṇṇā sphuṭata° C °gandhā la°. — 5. C na tasya° BC °ḥkhaṁ nāpi dau° B °syaṁ na bho(= °bho)gahīnāṁ vitarauto cā° C °syaṁ na bhogahīnāṁ vicari cāri°.
7. BC °ça bhavati dha° B °bhūtalabhāgo aça° °rvaoke | . — 9. BC °kramitva (B °tvaṁ) bahujana pṛcchamāṇīya dha° C °çiṣṭhaṁ jinaçāsanomiṁ | .
11. C °kāṁkṣā gi° māṇā çrutvā ca dharma labhet saumu° B °saurmanasyaṁ | . —
13. B °ddhiḥ | jñānajñātaṁ parae viçi° C °jñānānujñātaṁ parame viçiṣṭaṁ karo°.
19. C °rundi artha° B °roti | artha° C °rimitāntaṁ | .
21. B na tasya kaçcid bha° duṣṭhaci° hānir bha° C °hāni bhavate°. — 23. BC °tasya nīyo bha° C °petya ga°.

विशुद्धचित्तो विमलो विधूतपाप:
शान्त: प्रशान्त: परशमेनुपेत: ।
कल्पान कोटी नयुता शतां चरित्वा
बोधिं अतुल्यां स्पृशति अदीनचित्तो ॥
सत्वान कोटीनयुतां सहस्रां
मार्गे अशोके परमे स्थपेत्वा ।
वर्तेत्व चक्रं असदृशं सर्वलोके
निर्वायि पश्चा हतरजो निष्किलेशो ॥
पताकं दत्वा भगवतो चेतियेषु
जनयेत् छन्दं कथयन्ति बुद्ध लोके ।
सो पूजनीयो भवति जनस्य
चरन्तु श्रेष्ठो जिनचारिकायं ॥
विघुष्टशब्दो भवति विदु प्रशंस्य:
शुद्धं विशुद्धं लभे आत्मभावं ।
उद्वीक्षणीयो भवति जनस्य
देवान नागान गुरु पूजितश्च ॥
सुवर्णवर्णो सद आत्मभावो
लाभी च भोति शुभचीवराणां ।
कर्पासिकानामथ कम्बलानां
क्षोमदुकूलान च कौशिकानां ॥
ये जंबुद्वीपे कुलश्रेष्ठ भोन्ति
आढ्या महात्मा बहुधनस्वापतेया ।
तत्रैव तस्य भवतोपपत्ति

1. C °dhūto pāpaḥ çānto praçānto praçamaṁnupetaḥ | B °çametam anupetaḥ ka°. — 3. B kalpāṇa ko° C °çatā cari° tulāṁ spṛ°. — 5. C °koṭinayu° srāṁ ca māgo açoke paramamārga çive sthite ca | sthavitvā va° B °paramo çiva | sthapitvā va°.

7. B vartiatvaṁ cakraṁ° C vartiasva cakraṁ a° rvāpi paçcā ha° jo kishkileço | . — 9. BC °datvā bha° to jātiyeshu janayet | chando(C °yeta echandako) kathayani buddhaloke | .

11. C °nasyasya cara° BC °çreshṭhāṁ ji°. — 13. C °ghushṭhaça° ti viduḥ praçaṁço suddhaṁ vi° B °çaṁsaḥ çuddhaṁ vi° C °bhed ātma°. — 15. B ucikshaṇī° C uccaikshaṇī° B °devana nāgā° C °gānāṁ gu°.

19. C °tha kaṁbarāṇāṁ kshemaṁ du° na ca kauçalānāṁ | B °kauçakāraṇāṁ | .

21. C °kule çreshṭa bho° BC °āḍhyo ma° dhanasāpade(C °te)yā | . — 23. BC tato va tasya° B °bhagavatopapatti° C °bhagavato tatopapattiṁ varjjeti hīnā kulenāpi daridrā | .

वर्जेति हीणा कुला ये दरिद्रा ॥
येन तस्य कश्चिज्जनियाति ईश्वरत्वं
प्रदुष्टचित्तो न भवति कश्चि सत्वो ।
पापं च कर्मं नरहति सो परेषां
विशुद्धशीलो भवति सदाप्रमत्तो
अमत्सरी भवति अनाग्रहीतः
सो मुक्तत्यागो भवति अशोकप्राप्तो ।
न जीविकार्थं जनयति सो परेषां
विपुष्टमन्दो भवति सदा प्रमत्तो ॥
पश्चित्व बुद्धं महासार्थवाहं
करोति पूजां सद हृष्टचित्तो ।
छत्रैः पताकैः ध्वजगन्धमाल्यैः
सदा चरन्तो अप्रमत्तब्रह्मचर्यं ॥
मनुष्यलोके गुरुकृत सत्कृतो च
देवेषु दिव्यं लभति विमानश्रेष्ठं ।
मनोज्ञवर्णं सुरुचिरदर्शनीयं
रजताभिच्छन्नं मणिस्फाटिकेहि ॥
[चित्रं] सुमेरुमूर्धे लभति ईश्वरत्वं
सर्वे च देवा अभिनन्त शिष्यभूता ।
धर्मेण तेषां जनयति सौमनस्यं
न जातु भोति परमप्रमत्तो ॥
ततो च्यवित्वा भविष्यति मनुष्यलोके
राजान श्रेष्ठो वरचक्रवर्ती ।
न तस्य पापं जनयति कश्चि सत्वः

2. C yena ya tasya° B °sya kaççijja° BC °janayati içvaratve pra° B °çcit satvo | C °çcit sa satvo | . — 4. C °rmaṁ graharati so pa.° ddhaçatvo bha°.
6. C °rī bhavati anugrihīto so mu° vanti aço°. — 8. C °nayati so pa.° bdo sadāpramatto | . — 10. C paçcitva bu° tapūjā siya hrishthacittaḥ | B °ittoḥ cha°.
12. C °patākair dhvaja° sadāreccivanto apa°. — 14. C °gurusatkṛi° BC °çreshṭhaṁ | . içva° B °traṁ | sa° BC °sarvanya de° C °devā abhi° bhūtāḥ | . — 18. C °meruṁ mū° te te° C °bhoto pa.° mattaḥ | . — 20. BC dharmeṇa
22. C teshāṁ cya° B °ke | rā° C °rājāna çre° BC °çreshṭo vara° C °kravartir | B °rtī na ta°. — 24. C °paṁ janayeti ka° BC °kaçcit satvaḥ (C °tva) pri° C °nāpā bha°.

प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
लभित्व सौख्यं सुचिरं मर्त्यलोके ।
गत्वान देशं पुरि[221ᵇ]सजिनान बुद्धं
सो बोधिं बुद्धे अजरमरामशोकां ॥
ध्वजं दहित्वा हतरजमलसारे
तं च प्रसूतं लभे सो चिरेण ।
प्रभूतकोशो भवति धनोपमप्रज्ञो
परिवार तस्य होति अदीनचित्तो ॥
लभित्व भोगां विभजति भुंजते च
न तस्य त्रासो भवति न दौर्मनस्यं ।
राजा सो तुष्टो वितरति ग्रामराष्ट्रं
न पापचित्तं जनयति तस्मिं जातु ॥
श्रेष्ठी विशिष्टो भवति प्रभूतकोशो
गृहपतिश्च रत्नविचित्रितांगो ।
पुत्रो च राज्ञो अथ वा अमात्यो
राजा च भवति बलचक्रवर्ती ॥
वर्जेति सो हीनकुलानि सर्वान्
विशिष्टभोगं कुलरत्नं लभित्वा ।
सदाप्रमत्तो भवति अलीनचित्तो
वर्जेति कामां यथ मीढकुम्भं ॥

2. B kalpâṇa ko° C °koṭina° B °labhishya saukhyaṁ çuciraṁ°. — 4. C gatvâna deçi pu° B °deçi pu° BC °jinâ(B °no)na vastraṁ so bodhi bu° B °ramaramaçokaṁ | C °ramaṇâçoṇkâm | .

6. C °daritvâ ha° sâraṁ taṁ ca° B °sâre taṁ prabhû ° bhe ro cireṇa pra° C °labhante cireṇa | . — 8. B °ço bhavati | ano° C °ço bhavati anâpramatto sadâ prasanto parivâra tasya | adînacitto lâbhi° B °tasyo bhavati adî ° tto la°. — 10. C lâbhi ° gâṁ vibhaṁjati bhogâṁ vibhogatena | na tasya° B °bhuñjate | na ta° C °vanti daurma° BC °syaṁ râ°.

12. C râjasya tu° BC °râshṭraṁ | na pâ° C °janayati° BC °jâtu çre°. — 14. BC çreshṭo viçi° C °bhavanti | pra° B °pati ratanaṁ | vicitrimâṅgo putro° C °tiçca ratnaṁ vicitrâṅgaputra°.

16. C putro atha vâ amâtyo | râjâ bhavanti ba° BC °rtî va°. — 18. B varjeti | so hînakulâ sarvân aviçishṭhabhogâṁ ku° C °nâu | viçishṭabhogaṁ kulaçreshṭaratnaṁ sadâ° B °tvâ sadâ°. — 20. C sadâ labhitvâpramatto bhavanti | varje° B °citto | varje° C °yathâ mî° BC °mbhaṁ viçi°.

विशिष्टरूपं लभते यशांश्च
कुले च श्रेष्ठे भवतीश्वरश्च ।
परिवारस्तस्य भवति चाभेद्यो
पुरस्कृतश्च भवति जनेन ॥
न चित्तशूलं जनयति सो परेषु
प्रसन्नचित्तो सदा अप्रमत्तो ।
न तस्य अपि क्रमते न भ्रस्तं
उल्लोकनीयो सद पुण्यवन्तो ॥
प्रमादं सो न चरति पुण्यवन्तो
सुसंप्रजानो सद सो मनुष्यो ।
सुनिगृहीतो भवति मुक्तचित्तो
न तस्य....धर्मस्य अन्तो ॥
सुतीक्ष्णगात्रो भवति विशिष्टो
सुविशुद्धचित्तो भगवां सत्यवादी ।
भयार्दितानां जने सौमनस्यं
त्राणं चरेय च परायणं च ॥
स वै करित्वा बहुकामनुष्यं
प्रतिष्ठिहित्वा महाज्ञानस्कन्धे ।
गच्छित्व मण्डं वरपादपेन्द्रं
बुद्धो अतुल्यो वरअग्रबोधिं ॥
हेडा उपादाय भवाग्रपूरं

1. B °çishṭharû° C °çishṭa labha° B °kshantera ku° C °kshaṇâccâkule° BC °te çakyeshṭe | (B °shṭo) bhava ° ça pari°. — 3. BC °vâra tasyo bhavati abhe° C °bhedyâ | pu° BC °ça bhavati ja°. — 5. B °citto | sadâ° C °citto sadâ a° BC ° matto na ta°.

7. C °te na çakyaṁ u ° nîyaṁ sadâ pu° B °sadâ pa ° nto susaṁpra°. — 9. C pramâdamâno carati susaṁprajâno sa puṇyavanto pramâdaṁ mâno carati susaṁprajâto | sa puṇyavanto sadâ so manu° B °jâto | sadâ so ma° BC °shyo suni°.

11. B °ktaciya dharmasya anto | C °ktacittasya dhanasya anto | . — 13. C sutîkshṇagâtrâ sadhiçishṭo suvi° B sutîkshṇagâtrâ bhavati saṁviçishṭo çuviçuddhacitto sa bhaga° C °ito sa bhavati satya° B °vâdi | . — 15. C °janai sau° B °trâṇaṁ careyaṁ ca pa° C °trâṇaṁ caraṇa ca parâyaṇa ca | .

17. B sarve kari° C sarve cari° B °kâmanasya paristhitvâ mahâ° C °manasya paristhipitvâ mahajñânaskaṁdhe | B °skandho gacchi°. — 19. C achidra maṇḍaṁ° B °tva shaṇḍaṁ varapâdavendraṁ° C °tulyaṁ vara°.

21. BC °jâmbuna ° traṁ ça°.

जाम्बूनदस्स इमं बुद्धक्षेत्रं ।
शक्यं क्षपेतुं श्रिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
न तस्य कायो भवति विवर्णो
दृढे स पीठे...... यच्छति ।
आलोकप्राप्तो चरे सर्वलोके
दहित्व दीपं भगवतो चेतियेषु ॥
यदा च भोति जिनप्रादुर्भावो
आसन्नप्राप्तो भवति तथागतस्य ।
पुत्रो च भ्राता अथ पिता वा ज्ञातिको
सो श्रामण्यं लभे नचिरेण ॥
बुद्धान चेत्या नयुतामिता सहस्रा
पूरा भवेत्सुः यदि सर्षपाणां ।
शक्यं गणेतुं तुलय्य जानितुं वा
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
अग्रार्हं बुद्धो वरदक्षिणीयो
चर्यां चरित्वा चारिकां विशिष्टां ।
कारित्व पूजं गुणसागरस्य
विपाको अग्रो भवति अनोपमो ॥
वैदू[२२२°]र्यरत्नेहि मणीहि पूरा
सर्वा भिषायं सहालोकधातु ।
शक्यं क्षपेतुं श्रिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥

2. C °kshapetuṁ çi° BG °çiri evaṁ° B °rūpān | na bu° C °stūpe rayato ekapradī° BG °dīpaṁ na ka°. — 4. C °kāyo bhava° B °ṇṇo | dṛḍhaṁ sapīṭho phalikhaṁṭu(C °bhu)jo accha°.

6. B °pto cara sarva° C °daritva dī°. — 8. B °bhoni ji° BG °prādurbhāvo āçannaprāpto bhagavato tathā°. — 10. BC °bhrātā ca atha° C °pitā ca jñātiko vā so° B °pitā jñātṛiko vā so°.

12. C °ddhāna kshatrā° BG °yutopamāṁ sahasra pū° B °bhavetsuḥ | iha samapāṇaṁ | C °bhavetsu samapāṇaṁ | . — 14. B °tulayiyituṁ jā° C °tuṁ turayituṁ jā°. — 16. B agrāha bu° C agrārahaṁ bu° B °dakshaṇī°. — 18. C °sāgaraṁsya vipā °pame | B °pamā | . — 20. BC °ṇihi puro° C °sipāya sahā° B °dhātuṁ | C °dhātuṁ | sarvaçiriyaṁ sahaloka-dhātuṁ vastrāṇi na çayyāṁ vividhāni tasya çakyaṁ ksha°.

22. C °kshapetu çiri eva° B °çiri eva° C °ekapradīpaṁ | .

कार्षापणेहि सहस्रलोकधातुं
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं ।
शक्यं चयेतुं शिरिमेवरूपं
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
क्षेत्रसहस्रा वरचंदनेन
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं ।
शक्यं चयेतुं शिरिमेवरूपं
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
क्षेत्रा सहस्रा वज्रवस्त्रपूरा
यं देवलोके शुभकाशि दुष्यं ।
शक्यं चयेतुं शिरिमेवरूपं
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
देवेषु दिव्या च रत्ना विचित्रा
नागासुरमनुजमहोरगानां ।
शक्यं चयथितुं शिरिमेवरूपं
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
ये दिव्यगन्धा नरदेवलोके
तेहि भवेया सहा संप्रपूरा ।
शक्यं चयेतुं शिरिमेवरूपं
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
प्रमाणं शक्यं दिशि विदिशासु ज्ञातुं
आकाशधातु अयमेत्तिको ति ।

1. C karmopaye° B karshâyaṇehi°. — 3. B °kyaṁ kahepe° BC °tuṁ vidha evarû° C °dhârayatâṁ ekapradi°. — 5. BC kshetraṁ saha° B °pûrâṁ ça°.

7. BC °kyaṁ kahepetuṁ çiri eva° B °pâṁ | na bu° C °kapradîpaṁ | . — 9. BC kshetrâṁ saha° °rû yo deva° C °kaamiṁ du°.

11. BC °çiri eva° B °rûpâ na buddhasya stû° C °buddhaṁ stû° kapradîpaṁ | . — 13. C donne les vers 16 et 18 deux fois; la répétition est notée sous c. C °vyâ ratanâ(C °nâṁ) vici° BCc °suranamu° nâṁ ça°. — 15. B çakyaṁ kahepa° C çakyaṁ kahepetuṁ vidha eva° c °kahapetuṁ° Bc ° çiri evarû° B °pâṁ | na bu ° kadrîpaṁ | Cc ° kapradîpaṁ | .

17. BC °sahasrañpra°. — 19. BC °kyaṁ kahepetuṁ çiri eva(C °vaṁ)rû° C °kapradîpaṁ | .

21. BC pramâṇa ça ° dhâtumayam e(C °yam a)ttikâni | .

न बुद्धस्तूपे चरयतो एकदीपं
प्रमाण शक्यं गणयितुं पुण्यस्कन्धे ॥
छत्रं मे दिन्नं भगवतो मारुतानां
बुद्धोत्तमस्य ब्रजतो नरर्षभस्य ।
चित्तं प्रसादेत्व नरोत्तमस्मिं
मा बुद्धकायं तपे रश्मिराजा ॥
सो तं करित्वा अहं धर्मश्रेष्ठं
शतं सहस्रं भवाग्र आहु ।
ब्रह्मापि आसि अहं ब्रह्मलोके
शतसहस्रं दद्दिय जिनस्य छत्रं ॥
राजा अभूषि अहं चक्रवर्ती
शतसहस्रं दशदिशाचरो भूयः ।
श्रेष्ठी अभूतु धनवां प्रभूतकोशो
गृहपति बहुधनो पुण्यवन्तो ॥
विंशश्च कोटि सुगतोत्तमानां
आगमित मे गुरुकृत सत्कृता च ।
शय्यासनेहि. . . . .
विहारास्तेषां कृतगन्धलिप्ता ।
दौर्गन्धियं अपगतं सर्वं मह्यं
उष्णं च शीतं विवर्जितं मे ॥
तुष्टो च भोमि परमोदग्रचित्तो
पूजां च तेषां परमोत्तमानां ।
करोमि अलंकृत्वा शुभदर्शनीयं

1. C *passe ll.* 1-5. B °paṁ | pra° skandha echa°. — 3. B echakyaṁ me ° rutáyáṁ | bu°. — 5. B °detvána utta ° káye tama rasmi° C nabuddhakoye titiramirájá || so°.
7. BC °çreshṭaṁ çataṁ sa ° kra áhu || . — 9. BC °si áhu bra° C °lokaṁ ça° BC °sraṁ tadeya(C °yaṁ) ji°.
11. B °shi áhu ca° C °shi áhu varacakra° B °daçavicavarááṁ bháyaḥ çra° C °diçacavaraṁ bháyaḥ. — 13. B çreshṭi a° C çreshṭí abhúd dhana ° bhútako gṛ° BC °nto viṁ°. — 15. BC viṁçaçca ko° B °mánáṁ | ágamitá me gu° BC °kṛitá ça°.
17. BC çayyásanehí viháyas teshááṁ°. — 19. C sugandhi° BC °gate sarva°.
21. C °bhomi udagra° B °si paramo udagra ° shááṁ paramottamáṁ | . — 23. C karohi ushám alaṁkaritvá yathá darçaneyo° (*page suivante*, l. 6) B °alaṁkaritvá ça ° yaṁ me dadya çchatraṁ ji°.

ददित्व वस्त्रं जिनचेतियेहि ॥
तस्यापि भोति शुभ आत्मभावो
द्वात्रिंशतीहि स्फुट लक्षणेहि ।
येहि स्य नित्यं प्रतपति आत्मभावः
यूपो विशिष्टो यथ कांचनस्य ।
जाम्बूनदस्य यथ दर्शनीयो
असंप्रकीर्णो स्फुटो व्यंजनेहि ॥
अभिज्ञप्राप्तो भवति भिक्षुश्रेष्ठो
चरन्तो नित्यं जिनचारिकासु ।
न भोगहीनो भवति कदाचिद्
देवान भोति गुरु पूजि[222b]तो च ॥
न कामभोगे रमते कदाचिद्
विशुद्धशीलो सद ब्रह्मचारी ।
समादियित्वा पवनं व्रजित्वा
आरण्यध्यानी सुविशेषप्राप्तो ॥
न ध्यानहानिर्भवते कदाचित्
न बोधिचित्तं जहते कदाचित् ।
मैत्राविहारी सद हृष्टचित्तो
ददित्व वस्त्रं जिनचेतियेषु ॥
वाद्येषु पूजित्व नरर्षभस्य
न शोकशल्या प्रसहन्ति तस्य ।
मनोज्ञघोषो च मनुष्यलोके
स्वरं च तस्य विशुद्ध भोति ॥
विशुद्धश्रोतो च उदग्रचित्तो

2. B °âtmabhâvo drâ° yehi yehi°. — 4. B °tyaṃ patapati â° sya jâ°.
6. B jâmbunada° C °rçanayo atra praki° B °nîyo apraki° BC °ṭo dyañjanehi |. — 8. C abhidyaprâ° shakaçreshṭo cara° B °shacchreshṭo cara°. — 10. C °vanti kadâci devânâ bho°.
12. B °bhogau rama° C °gaiḥ rama° C °hmacârîṃ |. — 14. B samâdiçitvâ° BC °pto sa°.
16. BC na dhânahâ° C °hâniṃ bhava° BC °vate kadâcit | na bo° B °hate kadâcit maitrâ° C °hate kadâcin ma°. — 18. C maitrâvi°. — 20. C vâdyatra pû° çalyo prahasanti° B °çalyo prasahantaṃya mano°.
22. C °ghoshaṃ ca manu° BC °ke | sva° B °raṃ vata° BC °bhoti vi°. — 24. B °ddho | vi° C °ddo viçuddhaçaksho ca su° BC °jâto çro°.

विशुद्धचक्षु च सुसंप्रजानो ।
श्रोतेन्द्रियेण सुउपेतो भोति
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
जिह्वास्य भोति तनुदर्शनीया
पद्मप्रकाशा यथ पुण्डरीकं ।
रक्त प्रवाडा यथ देवतानां
यं यं स्वरं ओसिरे दर्शनीयं ॥
न जडो भोति अजिह्नो [कुब्जो] न खंजो
न पि विच्छिन्नांगो विशिष्टो भोति ।
प्रवरात्मा भोति प्रवरात्मभावो
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न तस्य कश्चिज्जनो दुर्मनो स्यात्
देवा च नागा मनुजा महोरगा ।
आश्वासप्राप्तो चरे सर्वलोके
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न जातु गिलानो भवे पाण्डुरागो
न चापि कुष्ठी नापि च किलासी ।
प्रशंसनीयं लभे चात्मभावं
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
प्रभूतचित्तो च अकुब्जगात्रो
उत्तप्तवर्णो यथ सुवर्णबिंबं ।
दृढसमाधि च असंप्रवेधी

2. C °ndriyena upekalu bhoti | vādyetva vādyaṁ° B °ṇa su upekshata bhoti | vādyetvā vādyaṁ° BC °sha ji°. — 4. C jihvasya bho° B °ti tadanuda° BC °nīyo padma° B °prakaçāyaḥ | pa° C °prakāçe | po° BC °ṇḍarīke rakta°.

6. C °pravāya ca de° B °ḍāya ca de° BC °yaṁ yaṁ smaraṁ o° C °oçiro da°. — 8. B na jaḍḍo bho° BC °bhoti na jaḍo aji ° pi niçcitāṅgo vi° B °çishṭha bhoti pra° C °çishṭa bhoti pra°. — 10. C pravarātmabhāvo vādevādetva° B pravarātma bhoti | pravarātma°.

12. C °no daurmanasyaṁ devā ca nāgā āvāsaprā° B °no daurmanasyaṁ de ° nujo mahorago | ā°. — 14. C āvāsaprā ° ke vādyetva vādyaṁ°.

16. C °girāço bha° B °girāmo bhave pāṇḍulāṅga na cāpi kushṭi nāpi ca ki° C °cāpi tushṭi nā° BC °lāsī | . — 18. BC prasaṁçanīyaṁ° C °labhed ātma° BC °vaṁ vāditva°. — 20. B °tto akubja° C °tto avakubja° plavarṇṇā yathā suvarṇṇabiṁbaṁ | B °biṁbaṁ dṛ°.

22. C dṛiḍhaṁ sa° B dṛçaṁ sa° BC °mādhiṁ ca asaṁ° C °prabodhi vādyetva° B °vedhiṁ vāde°.

वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
देवेषु भो ..... ईश्वरत्वं
मनुष्यलोकं पि गतु पूजनीयो ।
उत्साहवीर्यो भवति अमर्दनीयो
वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
न सो कहिंचिज्जने अप्रसादं
न चापि कंचित्परुषं भणाति ।
पैशुन्य सर्वं विजहति सत्यवादी
वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
अलंकारा कृत्व जिनचैतियेषु
स्नापित्व स्तूपानि तथागतानां ।
विशुद्धवाक्यो स्नपयित्व स्तूपं
रजो धोवमानो विरजस्य स्तूपा ॥
धर्मं करित्वा करिकारधर्मं
आरोग्यप्राप्तो चरे सर्वलोके ।
प्रशंसनीयो भवते जनस्य
कारीषि दत्वा जिनचैतियेषु ॥
अचण्डशीलो च अरिक्ताधानो
माप्नोन सेवां धनसमसह्यं ।
आज्ञां करोति बहुकां जनस्य
कारीषि दत्वा जिनचैतियेषु ॥
श्मशानसंज्ञां जनयते इष्टिकासु

2. BC devesu bho īçvaratve manu° B °loke api gantu pū° C °loke upagantuṁ pū° BC °sāyo na°. — 4. C °yo vādyetva pādyaṁ°.

6. B na lokahiṁ° C naro kahiṁcijjanaye aprasādaṁ na cāpi kiṁcit paru° B °pi kiṁcin paru°. — 8. C °hati satvavādi vādyetva° B °tyavādi vāde°. — 10. B kārikṛ° C kāritvakṛ° B °snāyitva stū° C °pitvā stū°.

12. C °vākyā snāpetya stū° B °kyo snāpetya stū° B °paṁ rajadhoanamānaṁ | narajasya smṛtya karikāradha° C °paṁ rajadhautamānaṁ narajāçca sprṣṭhāḥ |. — 14. B karikāradharmaṁ ā° C dharmaṁ ca kāritva ka° dharma ā° BC °rvalokaṁ |.

16. BC prasaṁçaniya° B °sya kā ṛiṣi datvā ji° C °rishu datvā ji°. — 18. BC °prāpta na se° C °sevi dhanam alpasatyaṁ | B °dhana alpasatyaṁ anyaṁ karo°. — 20. B anyaṁ karohi ba° C anya karo° BC °bahu ātmanasya | (C °syā) kā° B °kā ṛiṣi datvā ji° C °kārṣi datvā.

22. BC smaçānasaṁjño ja° mahilā ca na ra° B °kavitto |.

न कामक्रोधो च न रक्तचित्तो ।
लाभाय च्छन्दं [३३३'] जहति अशेषं
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
न चित्तपीडां जनये परेषु
न खाद्यभोज्येन जने सौमनस्यं ।
न च दरिद्रो स न चापि रोगी
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
अभिन्नपक्षो न च तस्य भोति
पूजेति बुद्धं सततं अभेद्यो ।
बुद्धं च धर्मं जिनश्रावकां च
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
क्षेत्रा सहस्रा बहवो अनन्ता
जाम्बूनदेन सिया सर्वपूरा ।
शक्यं क्षपेतुं श्रिरिमेवरूपां
न तैलबिन्दुं जिनस्तूपे दत्वा ॥
सदा च भोति वशि आत्मचित्ते
न चेष्टमानो व्रजति कदाचित् ।
अभिन्नहस्तो च अभिन्नपादो
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
उन्मार्गं सर्वं पि जहाति तेन
येन व्रजन्तो बहुदुर्गतीयो ।
विशोधितो स्य भवे स्वर्गमार्गो
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
नामेत्व चित्तं सहलोकनाथे

2. B lābho ca cchando ja° C lābhāya cchando ja° B °kārishi datvā ji° C °rīti datvā ji°.
6. C na cāpi dāridrya na cāpi osarchi kārishi datvā ji° B °dro na ca sa ohi kārishi datvā ji°. — 8. B °bhoti satataṃ abhedyā pūjoti buddhaṃ jina° C °buddhaṃ satataṃ abhedyā | . — 10. B jinaçrā° C °dharmaṃ ca jina çrāva kārishī datvā ji° B °kārishi datvā ji°.
12. C kshetrāt sahasrāṃ bahanta jā° BC °jāmbunade° B °dena çriyā sa° C °siya sarvapūrṇe çakyaṃ°. — 14. C °kyaṃ kshepatuṃ çiri evaṃrū° B °çiri eva° BC °vindu jinastūpa datvā(C °tvā |) sadā°.
16. B °ātmaceti na ceshṭa° C °ātmabhāvo na ceshṭamāno°. — 18. C °sto ca abhinnapāde kārishi datvā ji° B °kārishi datvā ji°. — 20. BC °jahati tena bhonti yena vra°.
22. BC °dhitā(C °ta) syā çuve sva° C °rgo kari° BC °vishu datvā ji°. — 24. B nāmatvā ca° BC °ttaṃ siyalokanāthaiḥ tai(C °thais tai)a°.

तैलस्य बिन्दुं जिनचैतियेषु ।
ददेय एकं शतधा करित्वा
तं पुण्यस्कन्धं चपयितुं न शक्यं ॥
इष्टिका गृह्य भगवतो चैतियेषु
पुण्यस्यार्थाय नरो चेहरेय ।
न तस्य जातु अमनोज्ञगन्धं
कायो स्य गन्धं लभे चन्दनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
विशिष्टकायो भवति शुभांगो ।
विघुष्टशब्दो वरलक्षितांगो
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
विमानश्रेष्ठं लभते सुगन्धं
दिव्यं मनोज्ञं वरचन्दनस्य ।
न तत्र तृष्णां जनये कदाचित्
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कोटीसहस्रं लभते अप्सराणां
मनोज्ञगन्धा च सुदर्शनीया ।
तासां न तृष्णां जनये कदाचित्
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
अष्टांगुपेतां जलशोभमानां
उद्यानश्रेष्ठां लभते पुष्करिणीं ।
दिव्योत्पलेहि च शोभमाना
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥

2. C dadeyam ekaṁ° B °çatadhya kari° BC °tvā na ça° B °skandha kaha°. — 4. BC ishṭa(B ishi)kaṁ gri° dha puṇyasya arthāya naro(C °ya jano) cetiyeshu | puṇyasyā(C °sya arthāya naro vedhayeyaṁ | (C °yaṁ) na°.

6. C °jñagandho kāyasya gandhaṁ labhe° B °jñagandhaṁ labhe° BC °bhe vanda°. — 8. B °çobhakā ° vato ça° C °vata çubhāṅgo vi°. — 10. B vighushṭhaçabdo caralakshāṅgo ço° C °lakshaṇāṅgo | .

12. BC °çreshṭaṁ la ° sya na ta°. — 13. BC °cit || ço ° sya ko°.

16. C °labhed apsa° BC °gandhaṁ su°. — 18. BC °cit | ço° B °çodhatva° C °[illegible] pu°. — 20. C °pataṁ ja° BC °çreshṭāṁ la° C °riṇyāḥ | B °riṇyāḥ di°.

22. B divyotpaleshi çobha° C °lehi çobha°.

परिवारस्तस्य भवते सुरूपं
दिव्यं च घोषं शृणोति विशुद्धं ।
संगीतिशब्दानि सुरासुराणां
श्रोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कथां च धर्मी शृणे देवतानां
संस्कारा सर्वे च दुःखा अनित्या ।
ग्राह्यं च भोति वरदान दानं
श्रोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
जराभिभूतो उपगतो स्वर्गलोकं
न तस्य भूयो इतो दुर्गतीयो ।
स बुद्धं च पश्यति मर्त्यलोके
श्रोधित्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
कथां च कृत्वा शुभ देव[११३b]तानां
स्थपेत्व देवा वज्रबुद्धस्तूपं ।
कालं करित्व उपगमि मर्त्यलोके
श्रोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
सो जातमात्रो स्मरे कल्पानकल्पां
ये पूर्व बुद्धा पूजित सत्कृता च ।
नामं च तेषां स्मरति गतं च धर्मं
श्रोधित्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
अनुलेपेन भगवतो यो करोति
पूजां विशिष्टां सुमनोज्ञघोषां ।
सो लब्धलाभो विचरति सर्वलोके
आदिन्नसारो वरगन्ध दत्वा ॥

1. B paçi(?) vâtasyo bhavatânu° C °vâra tasyo bhavate surupaṁ di ° ṇoti çuddhaṁ | . — 3. B °bdâni pura âsu° C °bdâni puraḥ âsu°. — 5. BC kathaṁ ca dharmo çrupe° C °skâra sa ° ḥkhâm anityâ | B °tyâ grâ°.

7. B °varadânaṁ ço° C °varadânamadânakaṁ ca ço°. — 9. BC janâbhibhûyo upa° C °gata ma° BC °loke na ta°.

11. B na bu° C na buddha dharmaṁ ca pa° BC °çyati satyalo°. — 13. BC °sthape-tya de° C °devâḥ ba ° ddhajñâne | . — 15. B °martiloke°.

17. C °mâtropa smarayesi kalpâṁ pûrvaṁ ca bu° B °pûrva bu°. — 19. B nâmaṁ ca ca te°.

21. BC °lepanena bha° C °ahṭâṁ sujñagandhâṁ so la°. — 23. B °ke | âdi° C °ke | adi° BC °ndha datvâ pra°.

प्रभुञ्जकाले जिनशासनस्य
न सो इहागच्छति जम्बुद्वीपे ।
स्वर्गेषु संधावति तस्मि काले
गन्धानुलेपं करियान स्तूपे ॥
दुर्गन्धकामां सुजुगुप्सनीयां
वर्जेति नित्यं स्थितो शीलस्कन्धे ।
सदा चरन्तो इह ब्रह्मचर्यं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
इतो च्यवित्वा मरुस्वर्गलोके
अथ सहस्रा तुलयति अप्रमेयां ।
करोति चर्यं मरुदेवतानां
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
यस्मिं च काले नरा भोन्ति आढ्या
अदुष्टचित्ता मृदुमार्दवा च ।
तस्मिन् काले स्थितो जम्बुद्वीपे
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
अपायभूमिं विजहिय सर्वां
आसन्नप्राप्तो स जिनस्य भोति ।
प्रतीतो भवति सुखप्रेमणीयो
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
विशिष्टवाक्यो भवति सुघोषो
प्रियो मनापो जनसत्कृतो च ।

1. C °lujyakā° B °jinaśāsana° BC °sya ‖ tato i° C °hāgacchasi jambūdvī° BC °pe sva°. — 3. C °vati kāla tasmiṁ | ga° B °le | ga° BC °lepanaṁ ka° B °yānu stū° BC °pe du°. — 5. B °ndhakānāṁ su° C °nāṁ sujo° BC °yāṁ ‖ varjje ° skandho sa°.
7. C sadā vara° BC °ryyaṁ | ga° C °nulepaṁ° B °yānu stū° BC °pe i°. — 9. BC °ke ‖ atha sahasra tu° C °tulatiyameyāṁ B °yāṁ karo°.
11. BC °nāṁ | ga° C °lepa da° B °yānu stū° BC °pe ya°. — 13. B °nti ādyo ‖ adu° C °nti ādhyo | aduṣṭacitto mṛdumodavā ca tasmi° B °vā ca tasmi°. — 15. BC °dvīpe | ga° B °yānu stū° BC °stūpe api°.
17. B °vijahiy sarvāṁ | āsanna° C °vijahi satvā sarvaṁ | āsanna° BC °prāptāṁ jina° B °sya bhavati prati°. — 19. C pratīt bha ° ṇīyaṁ | ga° B °ṇīyo ‖ ga° BC °nulepanaṁ da° B °diyānu stū° BC °pe viçi°.
21. C °çiṣṭā vākya° BC °to ca su°.

मुखं च तस्य सद सुप्रसन्नं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
राजापि भोति वरचक्रवर्ती
श्रेष्ठी चमात्यो गृहपति पुण्यवन्तो ।
बुद्धो पि [भोति] प्रभंकरो धर्मस्वामी
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
मणिहारं दत्वा जिनचैतियेषु
उदग्रचित्तो प्रमुदितो वेगजातो ।
सो भोति राजा सह लक्षणेहि
महानुभावो गुणकृतो चक्रवर्ती ॥
मणिविमानं रुचिर प्रेमणीयं
विचित्रवर्णं लभे दर्शनीयं ।
प्रासादमयं रत्नामयं च
महारहाहि स्फुट वेदिकाहि ॥
सो राजधानीं लभते विशिष्टां
नारीगणेहि नरसंप्रपूर्णां ।
समां सुजातां सुविभक्तरूपां
प्रभूतभोगां बहुशो समन्ता ॥
सुभिक्षक्षेमां च्यपगतशर्करां
पुष्पावकीर्णां स्फुटावसक्तदामां ।
सुमनोज्ञघोषां प्रियदर्शनीयां

1. BC °nnaṁ | ga° B °gandhanu° C °lepe dadi° B °yāna stū° BC °pe rā°. — 3. BC rājā vibho ° vartī || çreshṭi(C °shṭi) amā ° nto bu°. — 5. BC °bhaṁkarodha° B °lepa dadiyāna stūpe | .

7. BC °çivālaṁ datvā ji°. — 9. C so bhavati rā° BC °rājasya sa(B °du)lakshu° C °kṛtaç cakra°.

11. C °naṁ suru° BC °premaṇīyaṁ vi ° rçanīyaṁ pră°. — 13. B °nāmayaṁ mahārhatakanehi sphu° C °yaṁ ca | olokanehi sphu ° kābhiḥ so°. — 15. BC so rūpadhārī labha ° çishṭaṁ(C °shṭaṁ |) nā°.

17. B °jātaṁ su ° husamantā subhi°. — 19. B °bhikshakshamā apa° C °bhikshamā(C °nā)nā apa° B °çarkkara pushpā ° rṇṇāṁ sphuṭāvaçakta° C ° tā avaçakta°.

21. B °antishṭha uptaṁ ba° C ° antishṭaguptaṁ ba ° madhye udyānarasyāṁ çubharūpāṁ | prabhūtabhogāṁ bahuçā samantāḥ subhikshamānā apagataçarkkarāṁ ca | pushpāvakīrṇṇā sphuṭā avaçaktadāmāṁ sumanojñaghoshāṁ priyadarçanīyāṁ | antishṭaguptaṁ bahuçālamadhye udyā°.

वन्दिरगुप्तां वज्रपाणिमध्ये ॥
उद्यानरम्यां शुभवनसन्निनादां
वातविथिचित्रां [२२४a] सुखसंप्रवेशां ।
ध्वजपताकाहि स्फुटां सुरम्यां
छत्रेहि छन्नां शुभदर्शनीयां ॥
न तत्र चोरा न शठा न धूर्ता
राज्ये भवन्ति परवित्तहारी ।
ईर्यापथेन उपपेत सत्वा
विजिते सन्ति सदा मैत्रचित्ता ॥
अतश्च देवां भवति सुपुण्यो
स्वर्गेषु भोति परिपृच्छनीयो ।
किं कार्य शुक्लं कथमाचरेम
यदा व्रजेम इतो मर्त्यलोके ॥
बुद्धांश्च क्षिप्रं लभे दर्शनीयां
पश्चित्व सो पूजति लोकनाथां ।
बोधाय छन्दं जनयति पूजं कृत्वा
तेनैव बुद्धा इतरत्व व्याकरोन्ति ॥
बहुज्ञानी भवति महानुभावो
विशेषभूमिस्थितो चयसत्वो ।
चित्तप्रसादं भगवतो एकं कृत्वा
कल्पसहस्रं जहे दुर्गतीयो ॥
आरोचयामि इमु भाषमाणो
मा कोचि कांक्षां जने भाषतो मे ।

2. C °ninâde | jâ° B °ninâdaṁ jâ° BC °jâlâṁ vici° B sukhatrâṁ supraveçâṁ ‖. — 4. BC dhvajâpatâkâhi sphuṭâ suramyâṁ chatrâhi channâṁ°.
6. BC °râjye bhavati paracittahâniṁ ‖. — 8. B °thena sampeta° C °thena sa apetasvâṁ jivite santi ca sadâ° B °jita santi sadâ° C °cittâḥ |.
10. BC °puṇyâ sva° C °svargaṁshu°. — 12. BC °kâryya ça° C °çukla ka ° to ca martte iha dharmaloke |. — 14. B °kshipre la° BC ° bhed dakshi° C °paçyanti te san pûjyati lokanâthaṁ |.
16. C °yati ca pû° BC °pûjâṁ kṛ° C °roti |. — 18. B alujñâni bha° C anujñâ bha° bhâvâ vi° BC °bhûmiṁ sthi° B °tvo ci°. — 20. C cittopra° B °vatâ e° C °vato eka kṛi° rpatiṁ ya(?) | B °rgato ya |.
22. C °imaṁ bhâshayâmi mâ kaçci kâṅkshâ ja°.

मा बुद्धज्ञानं चिपिया अवोचिं
भवेय यथा सुदुःखितो कृच्छ्रप्राप्तः ॥
यो जालकानि उपनये चैतियेषु
लोकाग्रदीपे महापुण्यक्षेत्रे ।
सो मारजालं विधापिय अप्रमत्तो
भोति नरेन्द्रो दशबलो निष्क्लेशो ॥
अपायभूमिं विजहति अप्रमत्तो
सदा च बुद्धं इतरच सत्करोति ।
सदा च भोति बलचक्रवर्ती
समन्तलोकं उपगत पुण्यवन्तो ॥
देवेषु भोति मरुपति पूजनीयो
दिव्यं च आयुं लभे तत्र चिरं ।
वर्णं च दिव्यं तथापि च दिव्यवर्णं
दिव्यं च सौख्यं असदृशमीश्वरीयं ॥
रूपां च शब्दान्तथ पुष्पगन्धश्रेष्ठां
स्पृष्टव्यां तथा लभे देवभूतो ।
उल्लोकनीयो भवति महानुभावो
न कामतृष्णां जनयति अप्सरासु ॥
ततो च्यविल व्रजति मनुष्यलोकं
सुगन्धिताङ्गो भवति विशिष्टवर्णो ।
न पारिहाणिं लभते कदाचित्
छोरेत्व जालं जिनचैतियेषु ॥

1. C °ciṃ prāpta bhaveyā pa° ṇkhita kṛi° B °cchraprāptaḥ yo jā°. — 3. C °ni apanaye ce° B °yeshu | lo° dipo mahā° kshetre so mā°. — 5. BC so mālajā° C °jālaṃ viridhāni ca apramatto | bhogā nare° B °tto | bhotā narendrā daçabalā nishkileçā apā° C °balanishkileço.

7. C °miṃ daçabala apra° BC °tto | sadā°. — 9. B yadā cā bho° C yadā ca bho° B °rtī | santanya lo° BC °loke u° B °gaula puṇyāvanto BC °nto de°.

11. C devaisha bhonti maru° B devesha bho° rupatil pū° C °āyūṃ labhet tatra°. — 13. BC °içvaro yaṃ rū°. — 15. C °n tatha pāruṇagaṃdhāṃ | çreshṭāṃ sastabdhāṃ labhed deva° B °tathā pu° çreshṭāṃ | spashṭabdhāṃ labhe° BC °bhūto u°.

17. B °lokanī bha° BC °bhāva | na kā° C °parāṇan. — 19. C °lokaṃ | su° BC °ruṇo na pā°.

21. C °hāni la° B °hāṇi labhave kadācit | cchore° C °cit | cchaletva jā° B °shu cā°.

शूरो च भवति दृढव्रत अप्रमत्तो
न कामभोगेषु रतिं जनेति ।
नैष्क्रम्यतो भवति अदीनचित्तो
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
सो अक्षणानि परिवर्जयित्वा
क्षणा च तस्य भवन्ति विशिष्टा ।
बुद्धान पूजां अतुलियां सो करोति
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
न बोधिचित्तं विजहति सो कदाचित्
न अल्पशीलो भवति असंवृतो वा ।
धर्मं विरागं लभे सो विशुद्धं
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
दौर्वर्णियं च जहे सर्वकालं
दौष्प्रज्ञियं च विजह[२२४ b]ति सो अशेषं ।
विशेषप्राप्तो विचरति सर्वलोके
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
लाभी च भोति शुचिभोजनानां
वस्त्रां विशिष्टां लभे सुवर्णचित्रां ।
रङ्गोपपेतां सुरुचिरदर्शनीयां
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
अभ्युद्धरित्वान जिनचेतियेषु
निर्माल्यं तुष्टो प्रमुदितो वेगजातो ।
दुःखां खरां वाचं(?) जुगुप्समानो

1. B çûlo ca bha° C çûro bha°. — 3. C naishkramyamâno bha° B °shkramâto bha° °ti° chchhatravarañ jâ° shu so a° C °ito chchhatra satvañ jâ°. — 5. BC °bhavati viçishṭho | . viju°.
7. C buddhaç ca pû.° ti cchhâletra jâ° B °ti cchhâletra jâ° shu na bo°. — 9. C °dhiratvañ
11. B °chholetva° C °chholetva°. — 13. B dauvarṇṇayañ jahe° C dauvarṇṇañiyañ ca jahe° B °sarvañ kâ° C °lañ daushpra° B °shprajñayâñ ca vi°. — 15. B °ke chholetva jâ° C °chholetvâ jâ°.
17. C °nâñ citrañ viçishṭo labhe° B °nâñ vistrîñ viçishṭîñ labhe°. — 19. B °yâñ cchhâretva° C °yâñ chhâletva°.
21. C °rmâlya dushṭo° B °lyañ dushṭo° C °jâtoḥ | . — 23. C °kharâñ ca sa jugupsaniyañ âcâ° B °kharâñ jugupsaniyâñ âcâ°.

आरागये सो द्विपदनसार्थवाहं ॥
प्रासादिको भवति विशुद्धकायो
उल्लोकनीयो बहुजनपूजितो च ।
न तस्य राजा भवे दुष्टचित्तो
यो चेतिये अपनयि जीर्णपुष्पं ॥
कुमार्गं तस्यापिहिता भवन्ति
यो शीलस्कन्धे स्थितो बोधिसत्वो ।
अभ्युकिरेया जिनचेतियेषु
ओसिरे पुष्प पुरिमं शिषाणं ॥
शोकं च दोषं च जहे सर्वकालं
रागं च काये अहे सर्वं अशेषां ।
आश्वासप्राप्तो सो अनन्तकल्पां
यो चेतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
बुद्धो च भोति महसार्थवाहो
अनन्ततेजेन महपूजनीयो ।
अलंकृतो भवति विशुद्धकायो
यो चेतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
पंच ददेया शुभदिव्यपुष्पां
मान्दारवां अथ पाटलां वा [भिमोक्षां] ।
यो जीर्णं पुष्पं अपनये चेतियेषु
विपाकु तस्य भवति स शोभमानो ॥
न तस्य काये क्रमति विषं न शस्त्रं
हुताशनं ज्वलितो अग्निस्कन्धो ।

2. BC °jito ca na ta°. — 4. BC °dushṭhari° B °tto yâ ceti° BC °yi jîrṇapushpaṁ |.
6. C kumâga tasyâpi ° ndhe sthita bo° BC °tvo abhyu°. — 8. B °yeshu | osirapu° C °osare pu° BC °naṁ ço°. — 10. B °laṁ | râgaṁ ca kâ° C °laṁ râgaṁ ca kâ.° evaçeshâṁ | B °shâṁ âçvâ°.
12. C °pto so ananta° B °lpâṁ | yo ce° BC °shpâṁ bu°. — 14. C °tejo marûpâ° B °nîyo alaṁ°.
16. B °kâyo | yo ce° C °kâyo ya ce° B °shpaṁ paṁ°. — 18. B °pushpaṁ | mâ° C °pushpaṁ mandâ° B °ravâṁ atha pâ° C °pâṭalâṁ vâ° BC °rmâlya so°. — 20. BC so apanaye cetiyeshu | vi° C °pâkakritasya° B °tasyo bha° BC °ti sa çobhano(C °ne) na ta°.
22. C na tasyaiva kâ ° straṁ | hu ° naṁ ca jvalitâ agniskandhau ca° B °tâsano jvalitâgniskandho ca°.

चौरा पि तं न प्रसहन्ति पापा
यो जीर्णं पुष्पं अपनये चेतियेषु ॥
न तस्य पुण्यं सुकरं प्रकीर्तितुं
यत्नेन पुण्यं सुमहत् गृहीतं ।
ओसक्तपुष्पं जिनचेतियेषु
कोरित्व तुष्टो प्रमुदितवेगजातो ॥
उच्छ्रितकायो भवति उदारो
सदा चरन्तो शुभकर्मश्रेष्ठं ।
न तस्य दूरे वरअग्रबोधि
कोरित्व निर्माल्यं जिनस्य स्तूपे ॥
यो चन्दनं किरेय नायकस्य
कन्दं जनेत्वा परमार्थबोधे ।
सो भोति लोके सद पूजनीयो
प्रासादिको सुमनो तेजवन्तो ॥
तस्यैव राज्ञो प्रणमति सर्वलोको
देवा नागा च मनुजा महोरगा [च] ।
सर्वां महन्तां कुसुमितलोकधातुं
प्राज्ञासि वीरो ततो ईश्वरत्वे ॥
ये तस्य राज्ये निवसन्ति लोके
प्रतिष्ठन्ति ते वरबुद्धिज्ञाने ।
ते सर्वपापेषु अतिक्रमित्वा
देवमनुष्येषु चरन्ति धर्मं ॥
परिवारस्तस्य भवति अभेद्यो

1. B cauro pi ° pāpaṁ so° C cauro pi taṁ na prajahanti pāpaṁ so° B °jirṇapu°. — 3. C °ṇyaṁ mahatā gṛi° B °ṇyaṁ sumahata gṛi°. — 5. C °ahu echādetra° B °ahu | echo° BC °jito u°.

7. C °kāye bha° C °ro | sa° B °ulo | ça° BC °çreshṭaṁ na ta°. — 9. B °ayā dure va° BC °varaagrabodhiṁ echore(C °de)tva nirmā(B °nimā)lya ji°.

11. C ye candanaṁ ca kare° B °naṁ kare ° ndaṁ janayitva pa° C °netra pa° BC °bodhaye | . — 13. B °ujyo prā° BC °dikā su°. — 15. C °rājā praṇa ° loko de° BC °devā ca nā° C °ragāḥ sarvāṁ°.

17. BC °mahāṁ sukumi ° taṁ prāsāsi vī° C °ratvaṁ | . — 19. BC °shṭhate ti vara°.

21. BC °sha abhikra° C °devāmanu°. — 23. BC °vāritasyā bhavati abhedya pa° C °ṣavatāṁ pra° BC °prajñāvanto | .

पुण्यवन्तो द्युतिवन्त प्रभावन्तो ।
आ[२२५b]वासप्राप्तो विचरति सर्वलोके
यथाभिप्रायं जनयति तेषु प्रीतिं ॥
प्रपूरवाक्यं स्वराङ्गं भवति शुद्धं
ज्ञापेति सत्वान् सुसखिलश्लक्ष्णवाक्यो ।
न तस्य कोपि जने ईर्षायं
उल्लोकनीयो भवति बहुजनस्य ॥
प्रियश्च दानं तथ अर्थचर्या
समानार्थता च बहुजनस्य ।
अकुष्टवन्तो न जनेति रोषं
यो अंगुलीहि नमे बुद्धस्तूपं ॥
न सो अपायं प्रपतेय भूयः
वर्जेति हीनां कुल मार्त्यलोके ।
आढ्यश्च सो भोति प्रभूतकोशो
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
देवेन्द्र भोति गत देवलोकं
मनुष्यभूतो पि च भोति राजा ।
न पारिहानि च कदाचि तस्य
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
अयुक्तवाचं न कदापि भाषे
सुभाषितं भाषति नित्यकालं ।
अतृप्त सत्वा वचनेन तस्य
यं सो प्रमुञ्चेद्वरमेकवाचं ॥

3. C °priti | . — 4. BC °ti çuddho jñāyeti° C °satvāṁ samakhilo çla°.
6. C °tasya kāci(?) jane° B °ko vi jane° BC °rīyaṁ bha° °nasya pri°. — 8. BC °naṁ | ta° caryāṁ sa° B °nārthāṁ ca ba° C °rthavanto ba° BC °sya a°. — 10. C akushṭe na ja° B akushṭava° BC °shaṁ | yo aṅgu(C aṁja)lihi na° °stūpe na so apā°.
12. BC na so apā° B °yaḥ | va° BC °kula martyaloke āḍhya°. — 14. BC °ço || yo aṁjaliye va° °puṁ de°.
16. B °loke | ma° C °loke ma° B °rājā na°. — 18. B na khāri hā° BC °hāniṁ ca kadācit tasya° B °sya | añjaliye va° C °liyo vadanti bu°. — 20. BC ayuktapatraṁ na kadācid bhāshe su°.
22. B °vācāṁ | .

कालं करोन्तो जिनमदृशासि
मनोज्ञघोषां वसे राजधानी ।
सो इन्द्रकीले स्थित लोकनाथं
पुष्पां गृहेत्वा अभिकिरे वेगजातो ॥
स्वकस्मिं गृहे जिनमदृशासि
भुंजित्व भक्तं वदन्त धर्मं ।
प्रसादजातो जिन सत्करोति
गृहीत्व पात्रं व्रजे नायकस्य ॥
प्रतिगृह्णते तस्य जिनोऽभिजातो
आत्मान चित्तं चरितं उदारं ।
तस्य यशो भेष्यति देवलोके
विशिष्ट लोके असदृशो दक्षिणीयो ॥
गृहीत आत्मा सुगतेन पात्रं
सो वेगजातो परितुष्टचित्तो ।
उल्लोकयित्वा तद देवलोकं
जनेय छन्दं इममेवरूपं ॥
मोचेय सत्त्वां बहुदुःखप्राप्तां
अन्धान चक्षु भिय सर्वलोके ।
आलोकप्राप्तो तमतिमिरस्य घाती
अतीर्णसत्त्वानहमपि तारयेयं ॥
अमुक्त मोचेयमसंस्कृतातो
स्पृशित्व ज्ञानं वरमग्रबोधिं ।
चरे अहं दशदिशा असंप्रकंपो
बुद्धित्व ज्ञानं दुःखितां प्रमोचे ॥

1. B °ronā jinam adriçāmi ma° C °ronti jinam addriçāmi ma ° dhāni |. — 3. BC °kīle sthi° C °alpām gṛhitvā° BC °bhikile ve°. — 5. C svapañcakasmiṁ gṛ° ddaçāmi bhuñ° B °ddaçāmai bhuñ° C °kāmi ca va° BC °danti dha°.
7. BC prāsāda° B °vrajemmiya°. — 9. BC °gṛhnate° C °jino nā° BC °cittam°.
11. B °viçiṣṭhalo°. — 13. C °trāṁ sa ve° B °jāta pari°. — 15. B °tvā tta devalo° C °lada leodokaṁ januya echandaññai yam eva° B °chandasi yaṁ eva°.
17. C °satvo ba° BC °prāptaṁ andhā°. — 19. C °pto tamatimirasya ghātī atīrṇa° pi tāraṁpeyaṁ | .
21. C °reya masaṁ° tu priçi° BC °çānto vara°. — 23. C calaṁ hi daçamahiṁ hi asa-pra° B cale aham daçahi asaṁ° BC °buddhatva jñā° C °ḥkhitā pramoca | .

ज्ञात्वान तस्य प्रणिधिमेवरूपां
यथा तं चित्तं ततो बुद्धज्ञाने ।
स्मितं करित्वा जिनो व्याकरोति
बुद्धो तुवं भेष्यसि लोकनाथो ॥

इदमवोचद्भगवानात्तमना विशुद्धमति भिक्षुः सदेवमानुषासुरलोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दे ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं महावस्तुस्य परिवारं समाप्तं ॥

बोधिसत्वो यथा वीरो नैरंजनामुपागमे ।
अथ कालो महा[225b]नागो एकको व अनुचिन्तयत् ॥
यथायं रणते पृथिवी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीरो बोधिं प्रादुर्भविष्यति ॥
रणतीं पृथिवीं श्रुत्वा शब्दघोषसमाकुलां ।
भवनातो उत्तरित्वान समन्तां स विलोकये ॥
विलोकयन्तो महानागो असदृशं पुरुषोत्तमं ।
अग्निस्कन्धं ज्वलमानं विद्युं वापि घनान्तरे ॥
नैरंजनायां तीरे अद्भुतगामि अनिघो पुरुषसिंहो ।
घृतकुंजनिभाननसं नागो काल भवनं वन्दे ॥
ततो उद्ग्रो समानो प्रीतिसुखसमर्पितो ।
बोधिसत्वं नमस्यन्तो इमां गाथामभाषत ॥
यादृशा मे पुरा दृष्टा लोकनाथा महायशाः ।
तेषां तुवं पि सदृशो अत्र मे नास्ति संशयः ॥

1. B °ṇidhi evarū° C °yathaiva ci° BC °ddhajñâne smi°. — 3. C °buddhaṁ stavaṁ° B °buddha tu°. — 5. B °viçuddhi bhi° C °mânusho ca loka°.

7. C iti çrimahâvastuavadâne avalo°. — 8. C °yadâ viro nai°. — 9. BC atha kolo ma° kakoçam anu° B °ntayasa | C °ntayaṁ | . — 10. C yathâ raṇate pṛi° B °vi kañçapâ° C °pâtrera tâ°.

11. BC niḥçaṁsayaṁ°. — 12. C raṇatiṁ pṛi° BC °ḍhivi çru°. — 13. C °samantena vi° B °ntâṁ na vi°. — 14. C °lokayaṁ ma° B °asadṛiçâ pu° C °dṛiça pu°. — 15. B °dyuṁ vâtra gha° C °vâta gha°.

16. C °gâmi anighosha pu° B °gho | puru°. — 17. BC °nigakâlasamaye bhavanto vande | . — 18. BC °dagrâ sumano pri°. — 19. C °bhâshi ‖ B °shati | . — 20. BC °drishṭâ lo° C °yaçâ | .

यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
दिशामभिविलोकेन्तो अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथेयं रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रकं ।
अवभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा विमानो तेजेन स्फुटो तिष्ठति सर्वशो ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला मेघा विमुक्ता मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा चीवरनिक्षेपा यथा च अवगाहसि ।
नैरंजनां शीतकालां अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा नैरञ्जना रम्या कुसुमेहि समाकुला ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च पुष्पा वर्षन्ति देवा क्षिपन्ति अम्बरा ।
वृक्षा च प्रणता सर्वे अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

शुचिजलं च वहते प्रतिपूर्णां
पार्थिवोत्तमसुतो अवगाह्य ।
अभ्युदयन्तो अभिषेचयित्वा
उपागमे पुरिमबुद्धनिषण्णां ॥
सर्वमहीं सचतुर्द्वीपसशैलां
खेडपिण्डं व अनपेक्षो जहित्वा ।

1. C yathâ me uddha* BC *ttamaṁ | . — 2. C *lokyanto a* B *vishyati | . — 3. C yathâyaṁ ra* pâtreva tâḍitâḥ | . — 4. B *viro a* C *viro a* shyati ‖ . — 5. B *bhagavân ma* C *bhagavan ma* BC *kâratimiraṁkaṁ | .
6. B *shyati ‖ . — 7. C *vimâna* sphuṭaṁ ti* B *rvaço nih*. — 8. B nihçaṁçayaṁ* C nihçaṁçayaṁ saṁçayaṁ ma* BC *viro adya*. — 9. C *çuddha ma* BC *yakaḥ | . — 10. BC nihçaṁçayaṁ* viro a* B *vishyati | .
12. C *raṁjanâ çî*. — 13. C *kulâḥ | . — 14. BC nihçaṁçayaṁ mahâvire a*. — 15. B *pushpa va* C *pushpa varsheti devâḥ kshapanti* B *sâ kshapanti* BC *mbarâḥ | .
16. C vṛkshâgra praṇa* B *shyati ‖ C *shyati çu*. — 17. B *pratipûrṇ(?) pâ* BC *vagrâhya* B *hya gâtra abhyu* C *hya gâtrâbhyu*. — 19. BC *sheçetvâ upâdhame | pa* dyâm sa*.
21. C sarvaṁ mahîṁ sa ca* BC *caturdvi* lâṁ | khedapiṇḍam iva a* tvâ yâce*.

याचे स्वस्तिकं तृणां नरसिंहो
यत्र निषण्णो स स्पृशे वरबोधिं ॥
तस्य तृणां मृदुकतूलनिकाशां
स्वस्तिको कनकबिम्बनिभस्य ।
वेगजातु श्रददे तृणमुष्टिं
तं गृह्य च मृदुतूलांगुलपाणिः ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो सिंहविक्रान्तं विक्रमे अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणता[२२६a]यै । नागविक्रान्तं विक्रमे । ऋषभविक्रान्तं विक्रमे । हंसविक्रान्तं विक्रमे । क्रौञ्चविक्रान्तं विक्रमे । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमे । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमे । अपराजितविक्रान्तं विक्रमे । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमे । अलीनविक्रान्तं विक्रमे । अदीनविक्रान्तं विक्रमे । अहीनविक्रान्तं विक्रमे । अभीतविक्रान्तं विक्रमे । हितैषीअनन्धकारीकरणतायै महाविक्रान्तं विक्रमे । महासंग्रामविजयायै अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणतायै विक्रान्तं विक्रमे ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वं सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं । क्रौञ्चविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । महा-

1. BC °sharuṇo spṛçe vara°. — 3. B °ṇāṁ mridukūla° C °dutūlani ° bhasyā va° B °sya va°. — 5. BC °tu adaye tṛi BC °gṛihya mṛi° C °lāṁgulīṁ pāṇiḥ ‖.

7. BC °mṛitasya āraṇatāye | . — 9². BC duṣhyadha° C °dharmavikrā°. — 9³. C agrotpādavikrame | . — 10¹. BC çreshṭotpā°.

11³. BC çatrurmatha°. — 12². *Le passage compris entre 12² et la fin du paragraphe est répété dans B et C, la répétition est désignée par b c.* — 13¹. c° kramena | . — 13². Bb Cc alīnavi°. — 14¹. Cc °shāndhakārī° b °anandhakārī° C °ṇatāyair mahā°. — 14². C mahāgrā° c ° yāye amṛitasya anuttarasya āha° C °mṛitasya āraṇatāye mahāsaṁgavikrā° bc °āye mahāvikrā ° kramati ‖ a° BC °krame | all°.

16¹. C °satvo siṁ°. — 17¹. C haṁsavikrāntaṁ | taṁ vikrama°. — 17². C krauñcavikrā°. — 17³. BC dushyadha° C °dharmavikrā°. — 18¹. C agotpāda ° kramaṁ çre°. — 18². C çreshṭotpā°. — 19¹. C °mantaṁ | pūgo(?)tpādavikrāntaṁ vikramantaṁ | praṇi°. — 20¹. BC çatrurmatha° C °kramaṁ | . — 20². C °kramaṁ | . — 20³. C °kramaṁ.

पुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषी अनन्यकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं । महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच नागशतानि बोधिसत्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच हंसशतानि बोधिसत्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच क्रोञ्चशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच मयूर[226b]शतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच कन्याशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः ॥

कालो नाम नागराजा अद्दर्शि दृष्ट्वा च पुनर्बोधिसत्वमेतदुवाच ॥ एहि महाश्रमण एहि महाश्रमण येन त्वं महाश्रमण मार्गेण आगच्छसि स भगवां पि महाश्रमण ककुच्छन्दो एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि अद्य महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य तुवं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यसि । येन महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवानपि कोनाकमुनि एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य त्वं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यसि । येन त्वं महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवां महाश्रमण काश्यपो एतेन मार्गेणागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेणागच्छसि अद्य त्वं पि सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यसि ॥

अथ खलु कालो नागराजा बोधिमण्डं गच्छन्तं गाथाभिरभिस्तवे ॥

1[1]. C °kramaṁ | . — 1[2]. C adīna °kramaṁ | B °kramantaṁ | adīnavikrāntaṁ vikramantaṁ | atī°. — 2[1]. B atīlavikrā° C °kramaṁ hi°. — 2[2]. B °ahimandha° C °ahiandhamakā° BC °nāvikrānta vikramaṁ | . — 3. BC tāye mahāsaṁ° C °kramaṁ | pañcā nāga° B °mantaṁ | pañca nāga° C °satva anu° B °ntā anuparivartiṁsuḥ | C °ntā | anuvartiṁsuḥ | . — 4. B °kṣiṇīkarokaronta° C °nuparī° BC °rtiṁsuḥ || . — 5. B °anuvartiṁsuḥ || . 6. BC °rtiṁsuḥ || . — 7. C °vañjīvaçatā °ntā pari° BC °rtiṁsuḥ || . — 8. BC pañca kaññyā °rtiṁsuḥ || . — 10[1]. C °jā adarçi dṛṣ °na bodhi°. — 10[2]. C ehi mahāçravaṇa yena tvaṁ mahāçravaṇa mārge° BC °rgeṇa āgacchati || sa bha° C °bhagavān api mahāçravaṇa krakucchando e° to sau ca anu ° dhiṁ tasmiṁ mahāçravaṇa ete° B °dho tasmiṁ samāṁ mahāçramaṇa ete° BC °cchasi | adya° C °rāṁ saṁmya°.

14. B ena mahāçramaṇe mārgeṇāgacchasi | bha° C yena mahāçravaṇena mārgeṇa āgacchasi | bha ° te sau ca anu ° dhiṁ abhisaṁbuddho tvaṁ pi mahāçramaṇa e° BC °cchasi | adya° B °ttarā saṁmya° C °ttarā saṁmya° B °ahyati ||.

17. C °çramaṇa mārgeṇāgacchasi | bhagavān mahāçramaṇa kāçya° B °po etena mārgeṇā° B °dho || tvaṁ° C °çravaṇa e° B °cchasi | adya° C °pi saṁmya°.

अद्य कल्पसहस्राणि वशिभूतसहस्रकोटीमनुचीर्णं ।
दृष्ट्वा तदा भवनं काशो शाक्योत्तममवोचत् ॥
मार्गेण येन गच्छसि द्विपदोत्तम अद्भुत असंभीत ।
अद्य जिनपारमितायै सर्वसत्वान चरितं बुध्यसि ॥
येन ते पुरिमा बुद्धा मृदुमार्गेण प्रस्थिता ।
तेन त्वं प्रयतो वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
ककुच्छन्दो भगवां बुद्धो मुनि कोनाकसाह्वयो ।
काश्यपो भगवां बुद्धो गतो येन प्रस्थितः ॥
येन गतो ककुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
एतेन त्वं गच्छ वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा तृणानि गृह्णासि यथा यायसि स्वस्तिकं ।
यथोपेसि महीखण्डं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा इमे शुद्धावासा वशीभूता करपुटाः ।
नमस्यन्ति तहिं एषां सत्का[२२७*]रो शाक्यसुता समः ॥
पुरिमेहि यथा विमानं तेजेन स्फुटं सर्वशः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रकं ।
ओभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला मेघाः विशुद्धा मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।

1. BC °vaçibhūt° C °koṭīni anupūrṇṇaṁ dṛ° B °koṭīm anucīrṇṇaṁ dṛ°. — 2. BC °vocat sā°. — 3. BC °yena eva siddhipadottama(C °mah) | adra.° bhītaṁ adya°. — 4. BC adya jinikṣhayāya sarvasatvacaritāni bu°. — 5. C yena te° B °boddhyā mṛ° ° sthitā te°.
7. C °hvayaḥ | . — 8. C °gardā buddho bhavān yena prasthito | . — 9. C yenāgato kra° muni kāçya°. — 10. BC çīrī ca tena tvaṁ° C °vīra adya°.
11. BC °gṛihnāti yathā sāca(C °vāvāyi sva°. — 13. C yathime° BC °puṭaiḥ | . — 14. BC °syanti(C °nti su) ta hyeṣhāṁ° BC °satkāro° B °suta samaḥ | C °suta samo | . — 15. C yathā vimāna purimakehi teja° B purimakehi yathā ° sphuṭaṁ sarva° C °taṁ ca tiṣṭhati sarvāṇo ni°.
16. C nissaṁçayaṁ vīra adya° B niḥçaṁsayaṁ mahāvīraḥ adya° C °ṣhyati | . — 17. B °bhavane ma° BC °kāratimāsakaṁ | . — 18. B obhāse ca sphu°. — 19. C °metri viçu° BC °yakaḥ | . — 20. BC niḥçaṁsayaṁ° C °vīra adya°.
21. C °ḍitāḥ ni°.

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च वाता वायन्ति यथा वृक्षा निरिंगिता ।
यथा द्विजा निकूजन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मेदिनी पुष्पेहि समभिभूतमण्डिता ।
बुद्धानामेव उत्पादे एवं भोति अलंकृता ॥
यथा वायसशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पक्षिशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रौञ्चशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मोरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा जीवकशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्याशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
संमुखं पि च जिनपारमिताये

1. BC niḥçaṁsayaṁ° C °virah adya°. — 2. B yathā vāto vāyanti° C °ca vāto vāyaṁnti° B °niliṁgitā | C °niliṁgitā | . — 3. C °dvijā hi kūja° B °jāni kujanti°. — 4. BC °sarvāyaṁ bhūta°. — 5. C °nām evam sdā evaṁ° B °evam utpādā evaṁ bho° C °kritāh | .
6. C °vanti tvā pra°. — 7. BC niḥçaṁsayaṁ mahāviro a°. — 8. C yathā paṁtraçatā° B °patraçatā° C °nti tvā pra° BC °vaṁ ni°. — 9. BC niḥçaṁsayaṁ mahāviro(C °rah) adya° B °buddhaḥ bha°. — 10. C passe les lignes 10-13.
12. B niḥçaṁsayaṁ°. — 13. B niḥçaṁsayaṁ ° buddha bha°. — 14. C yathā mauraça°. — 15. B niḥçaṁsayaṁ° B °virah a° C °viro a°.
16. C yathā jivaṁjivaçatā°. — 17. BC niḥçaṁsayaṁ° C °viro adya°. — 18. C yathā pūrṇaçatā paṁ° C °nti tvā pra°. — 19. BC niḥçaṁsayaṁ°. — 20. B °thā kaṁcyaçatā° C °thā kaṁnyā ° nti tvā pra°.
21. BC niḥçaṁsayaṁ mahāvirah adya°. — 22. BC āmukhehi ca ji ° upagamo° C °buddhe ni° BC °shadya ca°.

उपागमे पुरिमबुद्धनिषेव्यां ।
स्वस्तिकवाचे स लोकप्रदीपः
उपाविशे महीरुहायसमीपे ॥

अथ खलु कालो नागराजो बोधिसत्वं सिंहासनगतमभिस्तवे ॥

यथा मृदूहि आम्रेडि संस्तरित्वान संस्तरं ।
यथा पर्यंकमाभुंजसि अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वागशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
समीपे द्रुमराजस्य अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
त्वं पि नरवीर चरियां अद्य निषेवसि पूर्वं अनुचीर्णां ।
द्रक्ष्यसि त्वं शठसैन्यं नहुष सनागरथं सपदातं ॥
यथा द्वात्रिंशती काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं मारसैन्यं प्रभंजित्वा विरोचसि ॥
अद्य त्वं [227b] आश्रयं चित्त क्लेशमदसूदन ।
ज्ञानेनोत्पादयित्वान बोधिं प्राप्य विमोक्ष्यसि ॥
अद्य ते सह धर्मेण प्रतिवक्ता न भेष्यति ।
इति कालो महानागः उरगाणां वरोत्तमः ।
हृष्टो प्रांजलिको आह अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

बोधिसत्वो कालं नागराजानं संरागेति ॥ एवमेतं महाकाल एवमेतं महानाग अद्याहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्यं ॥

तं च कालमयचि द्विपदेन्द्रो
प्रीतिहर्षपरिबृंहितकायो ।

2. B svasti | kâlepa lo° C svastikâleya lo° dîpo u° BC °upariçu mahîru° C °sîpe ||. — 4. B °stavo ya°. — 5. C °mṛidubhi jâ° BC °tvâ namaskaritvâna(C °na maṁ)starañ ya°. 6. C °ni âbhuñjasi a° B °jasi || adya°. — 7. C °nti tvâ pra°. — 8. C çatadru° B sama-dru° BC °drumasya râ°. — 9. BC °naravîracaritâṁ nishe° BC °pûrvaṁ anu° C °anvîrṇaṁ | B °rṇṇâṁ dhakshasi°. — 10. B dhakshasi çatha° C drakshyasi çatha° BC °nyaṁ haya(C °hapa)râjarathaṁ sapa° B °taṁ ya°.
11. B °ti ye kâye° C °ti hi kâye ma° çaye nih° B °çaṁ nih°. — 12. B nihçaṁsayaṁ°. — 13. C °çravâ ci° BC °ttaṁ kleça° C °çamasudanaṁ | B °madaçûdanaṁ jñâ°. — 14. BC °nenotpâdayi° tvyati ||. — 15. BC °tivaktrâ na bhe°.
16. C °gah turagâ varo°. — 17. B hṛishṭâṁ prâñ°. — 18¹. B °satvaṁ kâlo nâgânaṁ saṁ° C °kâlo nâ° BC °saṁrâdhati°. — 18². C °buddhishyaṁ | . — 20. BC taṁ ca kâlo avaci dvipadendraṁ prî° C °rivṛihatikâye || B °vṛiṁhatikâyo ||.

अद्य काल वचनं तव सत्यं
अद्य बुद्धिष्य अनुत्तरबोधिं ॥
अपि महिधरा गिरिवरा न भवेया
चन्द्रमाव गगणा प्रपतेया ।
नैवाहमव गतो न भवेयं
बोधि प्रीतिसमनो भुजगेन्द्र ॥
मेरुशृंग चलितो विधमेया
मेदिनी च गगणे च समेया ।
सागरा न हि सिंहासनभेदं
उपगम्य अमृतं न स्पृशेयुः ॥
सो गिरां प्रमुंच तव नियतो
तिर्य च द्रुमवरस्य समीपे ।
अद्य सर्वभवमूलमशेषं
उद्धनामि रजमीषयवाभि ॥
स्तविम कालो संबुद्धं द्वात्रिंशवरलक्षणं ।
प्रदक्षिणं करित्वान तत्रैवान्तरहायिष ॥

नियतो बोधिसत्त्वो पंच संज्ञा प्रतिलभे ॥ तद्यथा अतीतसंज्ञा क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा अप्रमाणसंज्ञा ॥ इमां च पुनः परसंज्ञां प्रतिलभते ॥ अद्याहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धेय [चत्वारि नीतयो तद्यथा साम दण्डो भेदो प्रदानो] ॥

अथ खलु मारो पापीमां येन बोधिवृक्षस्तेनोपसंक्रमित्वा वैहायसे अन्तरीक्षे स्थितः प्रांजलीकृतः बोधिसत्त्वं नमस्यन्तो ॥ अथ खलु बोधिसत्त्वो मारं पापीमं इमाये गाथाये अध्यभाषे ॥

1. C adya adya kā°. — 3. BC °mahīdharā giridharā na bha° [illegible] gaganā pra-(C °gaṇa pra)pateyā neva°. — 5. BC nevaham ta(B °haṃ ta)m [illegible] na bha° C °bhoti [illegible]° BC °bhujaṃgendra meru°.

7. C °dhamemā medi° BC °dini ca ga°. — 9. BC [illegible] (C °naṃ)[illegible] [illegible] [illegible].

11. C °pramukhaṃ ci tatra° BC °[illegible] [illegible] sa dru°. — 13. B °[illegible] [illegible]° BC °rajamākho° [illegible]. — 15. C staviho kā °triṃçadvara° BC °yaṃ pra°.

16. BC °ntara [illegible]°. — 17. C nisharono | bo° B nisharyno bodhisatva pañ°. — 17. C °[illegible] a°. — 18. BC °saṃjñā pra°. — 18. B °budhyo(?)ahyo catvā° C °[illegible] catvā° B °thā | sā° BC °[illegible](C °nā)|. — 20. C °[illegible] prāñjalīkṛto bo° B °tah prāñjali°.

21. BC imāṃ gā° C °ye [illegible] |.

वैहायसे तिष्ठसि अन्तरीक्षे
वेगप्रसन्नो मृगमण्डलीव ।
नमस्यमानो प्रांजलि वन्द्यमानो
तं वन्दनीयं इह त्वं नमस्यसि ॥
अहं वो ईश्वरो राजा विचेता सर्वप्राणिनां ।
सुखदुःखस्य विद्वांसो लोके पर्यायकोविदु ॥
याव ते यौवनं वीर आरोग्यं च महायश ।
भुंक्ष मानुष्यका कामां पितुर्निवेशने वस ॥
महीं रम्यां आवसेहि स्फीतां उदधिमण्डलां ।
महायज्ञानि यजमानो राज्यं कारेहि गौतम ॥
अश्वमेधं पुरुषमेधं पुण्डरीकं निरर्गडं ।
एतां यज्ञां यजित्वान होहिसि अमरो मम ॥
एतां [२२७ a] यज्ञा यजित्वान चार्यास्त्रिंशा महर्द्धिका ।
मोदन्ति कामकामा. . . . . ॥
एवं त्वं हि मार्यं बुद्धि करोहि वचनं मम ।
मा आगामिके विहन्यासि हित्वा सांदृष्टिकं फलं ॥
इमां गाथां भणे मारो बोधिसत्त्वस्य सन्तिके ।
तथावादिनं च मारं बोधिसत्त्वो ह्यभाषत ॥
प्रमत्तबन्धु पापीमं कस्य अर्थे इहागतः ।
नैव त्वं ईश्वरो राजा न ब्रह्मा न प्रजापतिः ॥

1. BC °yasaṁ tiṣṭha ° lva(C °vaṁ) namas°. — 3. B namasyato prāṁ° C °jalaṁ vandanā ° syati | . — 5. B °vo īçva°.
6. BC sukhasya ca duḥkhasya vidvāñço(C °imāṁ so) lo° C °lokaparyyayako° BC °da yā°. — 7. B yāva te yau° C °vīram āro° BC °yaṁ bhuṁ°. — 8. BC °ja manu° C °shyakānāṁ° BC °pitur eva nive(C °vase)ne āvasehi(B °hi |) ma°. — 9. BC °mahī ramyāṁ sphī° ... mu°. — 10. C °ni jajanā° B °yajyamā ° jyaṁ kārehi gautamaḥ | C °gautamaḥ | .
11. C açvamedhaṁ puṇḍarīkaṁ samyakeva(?) nira° B °rīkaṁ samyakrgo(?)m nira°. — 12. C etaṁ yajñā yaji° BC °hohaṁ amarā mam | (C °maṁ) e°. — 13. BC °tvāna trayā° striṁçā ma°. — 14. BC °māṁ | . — 15. B gataṁ tvaṁ hāṁ mā° C gatāhaṁ tvaṁ mā ° ma ma mā ā°.
16. BC °vihañnyā°. — 17. B °dhisatvasanti°. — 18. C tathātathāvā° BC °ditaṁ ma° C °māra bo ° tvo 'dhya°. — 19. BC °ttabandhu pāpīmaṁ(C °me) svena arthena (C °rtha ihā° C °gataḥ nai°. — 20. C naivaṁ tvaṁ i °pati |.

सच त्वमीश्वरो भव्या न मे याचेसि प्रांजलि ।
सुसमृद्धापि या जातिः हीनोत्कृष्टा च मध्यमा ।
तां नाहं अभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
सुसमृद्धा पि ये कामा हीनउत्कृष्टमध्यमा ।
ते प्यहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
ये पिमे पंच कामगुणा लोकस्य सुखसम्मता ।
ते प्यहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
नागो यथा पाशं भित्त्वा दारयित्वा च बन्धना ।
गच्छति येनकामो च. . . . . ॥
छित्त्वा गृहबन्धनानि गंसामि अहं पुरं वरं ।
अहो धर्ममुदीरयेसुः हृष्टप्रमुदिता जने ॥

पुनर्मारो येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा उपरिवैहायसं अन्तरीक्षे अस्थासि । बोधिसत्त्वो तं आह । कस्त्वं । मारो आह ॥

अहमीश्वरो मदकरो नरमानुषाणां
महां सुरासुरवरो विषयानुवासी ।
संसारपंजरगता मदनाभिभूता
कामातुरा मुच्चन्ति मृत्युपाशा ॥
तं वाचया मधुरया परमार्थदर्शी
मारं ब्रवीत महिमण्डगतो महर्षि ।
आकल्पकोटि कुशलोपसमन्वितस्य

1. BC °jalim̃ | . — 2. C °ddhâpi yâm̃ jâ° na utkṛishṭamadhyamâḥ | B °tkṛishṭaç ca ma°. — 3. BC na câham abhi° B °mi napekshemim̃ pi te pi hi | C °pekshemim̃ te pi hi | nâgo°. C *donne ces vers dans l'ordre suivant* : 3, 8, 6, 7, 10; 4 *et* 5 *sont omis*. — 4. B °tkṛishṭhama°. — 5. B °pekshemim̃ te pi hi | .

6. C ye ca me °khasam̃matâḥ | . — 7. C tenâpya° BC °nâtinandâ° B °anupekshemim̃ te pi hi | C °anupemim̃ hi te pi hi | gaccha°. — 8. B °thâ pâtitvatâ dârayitvâ abandhatâ | gaccha° C °yathâ pâtitatvâ dârayitvâ ca bandhanâḥ | ye ca me°. — 9. BC gacchati yena kâma evam chi(C °kâmenam̃ evam̃ cchi)tvâ gṛi°. — 10. BC cchitvâ gṛi° BC °nâni | gam̃° B °punavaram̃ aho° C °punar varam̃ aho°.

11. C °dharma u° dihna labhe | . — 13[1]. BC °ha ka°. — 14. B °çvaro makaro maru° BC °nâm̃ mahyam̃ surâ° °shayam̃ surâd sam̃°.

16. B °sârapam̃jaragata manabhi° C °gatâ manobhibhûtâḥ | kâmâmtulâ mucyantu mṛi° B °bhûtâ | kâmâturâ mucyata mṛi° BC °pâçam̃ tam̃ vâ°. — 18. BC °rṣi | mâ° mârâm̃ mahi(C °hi)maṇḍa° °rshi yam̃ kalpa°. — 20. BC yam̃ kalpa° °tasya | vaca° °vasya ca°.

वचनं मरर्षभकृतं नरपुंगवस्य ॥
चित्तशूरो सि यदि तवेश्वरत्वं
कामेश्वरो सि यदि चात्मनीश्वरो सि ।
कामातुरा हि स्त्रीणां मनुजेन्द्रगर्भे
पंक्ति पतन्ति मणिरत्नविनद्धचूडा ॥
तेषान्तथा निपतितान महीश्वराणां
पृष्ठे पतन्ति पुरुषाण स्त्रियो जनन्यः ।
ते कामरागमदवेगयुता हसन्ति
तस्मिं यथार्थि प्रमदा यमदासभूता ॥
सो दासतामुपगतो प्रमदाजनस्य
ऐश्वर्यतां वदसि पश्य यथासि मूढो ।
कामातुरस्य हि न विद्यति ईश्वरत्वं
नाभू न चापि भविता इति निश्चितं मे ॥
सो हं तवाद्य सबलं युधि निर्जिनित्वा
अरुणोदये प्रतिभाते भविताष्मि बुद्धो ।
सिंहासनमनुगतो हि न कश्चि कृष्ण
उत्तिष्ठते परमदे[228b]शगतो अबुद्धो ॥

मारो आह ॥

किं गर्जसे द्रुमवरस्य सुखं निषण्णो
न हि ताव पश्यसिह योधसहस्रमानिं ।
सेनां पिशाचवज्रराक्षसयक्षसंघां

2. BC °çûramim yadi asti tvam (C °i)çvaratvam | kâme° C °vyaktaṁm ugtva° B °niç-varâsi kâ°. — 4. BC °ndragatâ pum° C °niratnam°ri°.

6. BC °titâni mahî ° shâna stri°. — 8. B °kâmarâmoda° C °kâmarâga(?)dava° BC °tasmim kahuṇe pra°. — 10. BC so dâsyatâm upagato pramadâ yanamu dâsa(C °saçra) bhûtâ so dâsa(C °ta | sa dâsya)tâm upagatâ(C °to) pramadâ janasya ‖ ai° C °thâyathâsi mûhâ kâmâtu° B °thâsi mûdyâ kâmâtu°.

12. C °sya hina vi ° tvam ‖ nâbhûm na câ° B °tvam ‖ nâbhûḥ na cāpi bhanitâ i ° çcitâ mm so° C °nipcayâ me so°. — 14. B °nijmitvâ° BC °pratibhate bhavitâsma bu°.

16. B °sanâm anu° C °sanâm anugahi na kaçci kṛishṇaḥ u°. — 19. C °varumim sukham nisharṇṇo na hina tâvat paçya siṁhayam ndya saha° B °nisharṇṇe na hitâ ca paçya siṁha yodyamâu°.

21. C °çâçra cá° BC °yakshasamghaḥ catu° B °giniseṇâm mudi° C °nîm ca senâm mudi° BC °ditâ bahumantramantri(C °ntramantrâm) ‖ .

चतुरंगिनीं मुदितां बहुमस्तयन्तां ॥

बोधिसत्त्व आह ॥

यदि मारकोटिनयुतानि समागमेंसु
कुशलौघसंचयसंचितनरर्षभस्य ।
रोमं न इंजेय कुतो तुवं कृष्णबन्धु
प्रतिगच्छ किं विलपेसि निरर्थकेन ॥

मारो बोधिसत्त्वेन क्षिप्तो स्वकं भवनं गत्वा परिवारस्य आचिक्षति ॥ एषो मारिष बोधिसत्त्वो बोधिमण्डे निषण्णो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधितुकामो । सो खानातो च्यावयितव्यः मा मम विषयातो बहुजनकायमतिक्रामयिष्यति ॥ तत्र दानि जनीसुतो नाम पुत्रो आह ॥ तात मा से अन्तरायं करोहि अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अभिसंबुध्यतु । यादृशं मे अधिगतं गर्भावक्रमणं च जातिं च अभिनिष्क्रमणं च यथा च बोधिमण्डे उपसंक्रम्य निषण्णो ध्रुवं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिं अभिसंबुध्यिष्यति । नास्ति सो सत्त्वो वा सत्त्वकायो वा बोधिसत्त्वस्य समर्थो अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अन्तरायं कर्तुं ॥

निषण्णो सिंहो यथ दुष्प्रधर्षो
बीमासयित्व दिशां द्रुमूले ।
न चैतदस्माकं कदाचि रोचति
यं एवरूपं अभिनाक्रमेसि ॥
शीलेन च क्षान्तिये तपेन चैव
उपेतो सर्वपरमां गतिं गतो ।

1. C *tvam āha ||. — 2. B yadi* BC *yutāni samāgamsuh || ku* C *ghanasañcayasañci* BC *citasya nara*. — 5. B rāmaṃ na ichheye ka* C *iccheya ku* BC *to tava kṛ* C *bandhuḥ pra* *vilapitena nirartha* B *vilapaśitena nirartha*.
7¹. C māro ca bo*. — 7². B *risho bo* BC *nishaṇṇo anu* C *bhimañbodhitukāmaḥ so sthā* B *mo so sthā*. — 9. B *to || cyāvayitavyaḥ māṃ mama vi* C *tavyaṃ | māṃ mama vi* yam abhinishkramishyati | B *yam abhikrā*. — 10¹. C *janasuto nā* B *janaṃ suto nā*. — 10². BC *rohi | anu* C *rāyaṃ samyaksaṃbodhaye n* B *dhaye anantarāyaṃ kartuṃ (l. 15)*.
11. C *yadi me abhigarbhopakramaṇaṃ jātiṃ ca a* *sharṣan | a*. — 13. BC *dhaye anantarāya kartuṃ ||. — 15. BC nishaṇṇa siṃha (C *hā) ya* B *dhasha a* C *dharshyo a*.
17. B *kadā rūn* C *dācid rocati* BC *ya svarūpaṃ yadiṃ parākrame*. — 19. BC cile ca kshāntiye ka* C *kshāntiṃ ye* B *tapena caite upetā sa* C *caito upetā sa* B *tiṃ gatoḥ |.

सो एवरूपो समुच्छ्रितध्वजो
गजो यथा भेत्स्यति चाल्पवर्ण्यं ॥
पश्य तुवं सर्वद्विपादउत्तमं तं
चन्द्रो यथा विभाति पूर्णमास्ये ।
कथं हि चित्तं क्रमते चबुद्धि
यो एवरूपां लभते विहेठां ॥
अंगारकर्षू प्रपतेय न कोचि
आशीविषं पि स्पृशे नो करेण ।
जात्यन्धो यसो गुनखेहि पृष्ठे
सो अन्धकूपे प्रपते अचक्षुः ॥
एवं इमे भोन्ति परीत्तचेतसो
मन्त्रो च मो अस्ति तथाविधानां ।
ये एवरूपं परिशुद्धगोचरं तं
अश्रद्दधाना प्रपतन्ति अचक्षुषो ॥
मचेवं एतं वचनं न गृह्णथ
मार्गस्थ उन्मार्गगता अरिष्यथ ।
पलायमाना द्विशता चतुर्दिशं
यथापि. . . .भ्रष्ट क्रोष्टुको ॥

वामो अमात्यो गाथां भाषति ॥

सर्वो सुकार्येषु समुच्छ्रितेषु
सम्मोहमासन्नो विसंज्ञबुद्धिः ।

1. B °rûpâ samu° C °rûpaṁ samu° BC °bhetsati â° C °ûnnabhâñjanaṁ ‖ B °tmabhâñjanaṁ ‖. — 3. C paçyatevaṁ sarvadupâdânam utta° B sarvadupâdam utta° BC °maṁ candro° B °thâ ço ca(?)bhati pû° C °çobhati pû° BC °mâsye ‖. — 5. BC °buddhina yo s° C °ecabrâ°.

7. B °karshâ pra° C °karshu pra° BC °teya se na kori° C °vid âsîd vishaṁ° B °âçîvishaṁ spri° BC °çe so karena ‖. — 9. B °tyandha sea° C °tyandha çrasto° BC °prishthato so° B °se adhakû °pate cakshuko° ‖ C °teya cakshusho ‖.

11. B °parîttacetaso cedam atra mântatî ta° C °rîtacetaso sadâ ca maṁtrâ tathâ nâsti vidhâ°. — 13. C ye caivaṁ rû° B ye rûpaṁ evaṁ pa° BC °taṁ açadda° B °kshushâ ‖. — 16. C mecaivam e° B °grihnatha mârgastha unmârgaga° C °grihnatha mârgaṁstha upamârgagatâ smariñahyatha ‖. — 17. C °mâna di° BC °thâpi bhrashtaṁ kro(B °koshtukâ kâla°. — 19. C °gâthâ bhâ°. — 20. C sarve svakârtheshuṁ samus° B sarve svakâr-theshu samucchriteshuṁ sammo° C °ham ânnabhamanyu buddhih ‖ B °m âsannabhamanyabuddhih ‖.

यथा अयं देव असंप्रतीतो
मतिं अयुक्तां कुरुते जनीसुतः ॥

ततो मारो महासंनाहं संनहित्वा आगतो बोधिसत्त्वसमीपं ॥ बोधिसत्त्वेन च उक्कासितशब्देन भग्नो ॥ पुनः मारो महासंनाहं संनहित्वा बोधिमण्डे बोधिसत्त्वसमीपम्[229ᵃ]गतः महतीये चतुरंगिणीये सेनाये कुम्भाण्डयक्षराक्षसवतीये ॥ समन्ता विंशयोजनां स्फुरित्वा हयसहस्रयुक्तवाहनं अभिरुहि चित्रचापधरो सन्नद्धवर्मितो उच्छ्रितध्वजपताकः अनेकभेरीमृदंगमुरजपटहपणवशंखसंनिनादेन किलिकिलप्रक्ष्वेडितशब्दानि प्रमुंचमानाये भैरवाये विकृताये भूतगणसेनाये संपरिवृतो ॥ तद्यथा ॥ अन्ये अश्वमुखा अन्ये उष्ट्रमुखा अन्ये गर्दभमुखा अन्ये अजमुखा अन्ये मेण्ढमुखा अन्ये मृगमुखा अन्ये सिंहमुखा अन्ये व्याघ्रमुखा अन्ये द्वीपिमुखा अन्ये ऋक्षमुखा अन्ये श्वानमुखा अन्ये शूकरमुखा अन्ये बिडालमुखा अन्ये काकमुखा अन्ये कुक्कुटमुखा अन्ये गृध्रमुखा अन्ये कुररमुखा अन्ये अशीर्षका कबन्धा अन्ये एकशिरा अन्ये बहुशिरा अन्ये द्विशिरा अन्ये अचक्षुषो अन्ये एकचक्षुषो अन्ये बहुपादका अन्ये अपादका अन्ये अबाहुका अन्ये दशबाहुका अन्ये असिधरा अन्ये शक्तिधरा अन्ये तोमरधरा अन्ये भिण्डिपालधरा अन्ये शूलधरा अन्ये त्रिशूलधरा अन्ये हलधरा अन्ये चक्रधरा अन्ये मुशलधरा अन्ये मुद्गरधरा अन्ये परशुधरा अन्ये खड्गधरा अन्ये करंकधरा । अन्ये मुखतो ऽपि वमन्ति अन्ये सर्पा वमन्ति अन्ये पुरपर्वता चक्राणुपरि अन्तरीक्षे भ्रामयन्ति ॥ अन्ये पादेन हस्तिनागं गृह्य बोधिसत्त्वं अभि-

1. B yathāyaṁ° C °to asaṁpratīti ayu°. — 3¹. B °māro saṁnāha mahā saṁnahi° C °saṁha saṁnahitvā āga ho°. — 3². B °satvena ca u° C °sitaçabda° BC °bhagnoḥ ‖. — 4. C °re samā° BC °saṁha saṁna° C °palo mahatiṁ catu° B °hati catu° C °senāya ku ° rākshasa-saṁnipatiye B °rākshasaṁpatiye ‖. — 5. C °nāṁ sphari ° tvā anakaiḥ bha° B °anakaiḥ bha° C °paṭasaṁkha° BC °kilā prakshve °saṁcamānā(C °saṁnāna ‖) bhairavāyaṁ vikṛtāyaṁ bhū°.

9. C °anye açva ° nye gardabhamukhā anye jāmukhā anye maṇḍhamukhā anye mṛ° B °nye gadarbhamukhā anye ajāmukhā anye maṇḍhamukhā anye mṛ° C °nye mūṣika° BC °çvānamukhā anye çūkaramu(C °mukhā anye si° C °gṛdhramukhā anye kuluramukhā anye açirshakā anye kabandhakā anye ekaçirā anye dviçirā anye bahuçirā anye cakshushā anye cai° B °abandha anye ekaçirā anye bahuçirā anye acakshusho anye dviçirā anye ca° nye abāhukā anye aabāhukā ‖ anye açidharā anye çakti° C °daçabāhukā ‖ anye asidharā anye dhanudharāḥ anye çaktidha ° dharāḥ anye bhiṇḍipāradha ° dharāḥ anye tri ° dharāḥ anye hadharāḥ a ° nye muçala ° dharāḥ anye pa° B °dgaradharā ‖ anye pa° B °dgadharā anye karaṁkarā anye mukha° C °dgadharā anye kalaṁdharāḥ anye mukha°.

17. B °nye kutarapa° C °nye kularaparyantaç cakrāṁ upari° B °bhrāmanti ‖. — 18. BC °pādaṁ hasti°.

द्रवन्ति । अन्ये उष्ट्रं गृह्य अन्ये अश्वं गृह्य अन्ये गर्दभं गृह्य अन्ये कबन्धं गृह्य अन्ये करंकां गृह्य अन्ये आशीविषं गृह्य अन्ये सिंहां गृह्य अन्ये व्याघ्रां गृह्य अन्ये द्वीपी गृह्य अन्ये ऋक्षां गृह्य अन्ये गवयां गृह्य अन्ये महिषां गृह्य अन्ये शीर्षकरोटीं गृह्य अन्ये पर्वतकूटानि गृह्य अन्ये समूलानि वृक्षाणि गृह्य । अन्ये ज्वलन्तीषा च अंगारवर्षं पातयन्ति अन्ये आशीविषवर्षाणि पातेन्ति अन्ये उपलवर्षाणि पातेन्ति । अन्ये हस्तिषु अभिरूढा अन्ये अश्वेषु अन्ये उष्ट्रेषु अन्ये महिषेषु अन्ये गर्दभेषु अन्ये गवयेषु अन्ये मृगेषु अन्ये सूकरेषु अभिरूढा बोधिसत्वमभिद्रवन्ति ॥ नापि बोधिसत्वस्य रोमस्यापि इञ्जित[२२९^b]त्वं चित्तस्य वा अन्यथात्वं ॥

अथ स सगवयान्तरयो से बहुहयवारणयुक्तां सेनां ।
अभिनिर्मिणीयभियाति येन बोधिसत्वासनं श्रेष्ठं ॥
सो हयसहस्रयुक्तं वाहनमभिरुह्य चित्रचापधरो ।
वाचामुयामुदीरये हनथ हनथ गृह्णथ नं शीघ्रं ॥
कुंजरखराश्ववदना उष्ट्रमुखा मुसलपाणिनो रौद्रा ।
राक्षसगणा प्रतिभयं भ्रमन्ति यतो मो अरिनिघाती ॥
अपराणि कबन्धानि आशीविषकाणि वहन्ति मेदिन्यां ।
इमं हनथ इमं गृह्णथ रवन्ति आर्त्तस्वरं घोरं ॥
अपरे मुखतो सर्पानपि विषं च वमन्ति. . . . ।
पादेन गृह्य गजेन्द्रमभिद्रवन्ति पिशाचगणाः ॥

1. B anye drashṭuṁ gri * nye gadarbhaṁ gri * C *gardaraṁ gri * raṁkā gri * nye siṁhaṁ gri * nye vyāghraṁ gri * BC *dvîpiṁ gri * C *gavayāṁ grihyaṁ anye ma * nye çirshaṁ karoti gri * B *rshakaroṭiṁ gri * C *parvataçriṁgāni gri * BC *vṛikshāni grihya anye ata *. — 4. C *vikalāṁ ca aṁ * BC *aṁgāravarshā pātaya * C *sharavarshāṇi pātayanti | anye uparavarshāni pātayanti ||. — 5. C *hishesha a garda * B *sheshu anye gadarbhesha a * C *nye çūkare *.
7. BC *nyāpi iñjatatvaṁ ci * B *nyatatvaṁ corrigé en *thātvaṁ ||. — 9. BC atha sarvo saga * B *khe | ha * BC *hujanahaya * nāṁ abhi *. — 10. B *ṇīya abhiyāti ye * C *ṇīya abhiyāti | bodhi * sanā çreshṭaṁ se * B *tvāsanaçreshṭaṁ se *.
11. BC *dharo vā *. — 12. C vācam avugrā * dīraye natha ha * tha grihnatha çi * B *grihnatha grihnatha na çi * BC *ghraṁ kuṁ *. — 13. BC *kharāçvavada * B *danā drashṭumukhā * C *ṇinā rau * BC *drā rā *. — 14. BC *nti | ya * B *arinighātighāti apa * C *arinighāti apa *. — 15. BC *kāni ha(C *lā)ha * dinīyaṁ ||.
16. B imaṁ gri *. — 17. BC apare ca sarppān a * B *nti te jaṁ pā * C *nti | te jaṁ pā *. — 18. B pāde gri * C pādaṁ gri * bhidhavanti piçācagaṇā parva * B *bhravanti pi * ṇāḥ parva *.

पर्वतशृंगानपरे उग्गिरमाना अभिद्रवन्ति मुनिं ।
अंगारवर्षमपरे वर्षन्ति नभे पिशाचगणाः ॥
क्षुरपर्यन्ता अपरे भ्रमेन्ति चक्राणि अन्तरीक्षगता ।
गगने च चटचटायति अशनिर्घोरां करोति शब्दां ॥

अथ खलु बोधिसत्वेन विष्कुल्वो शिरं परामृश्य विष्कुल्वो पर्यंकं परामृश्य दक्षिणेन हस्तरत्नेन सुविचित्रराजिकेन ताम्रारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन ताम्रनखेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी संपराहता प्रनदे गंभीरं सुखाकर्षं अनुनदे अनुरवे । सव्यथापि नाम मागधिका कंसपाती पर्वतशृंगे संपराहता गम्भीररूपं अनुनदे अनुरवे एवमेव बोधिसत्वेन दक्षिणेन हस्तरत्नेन ताम्रनखेन सुविचित्रराजिकेन ताम्रारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी पराहता तेन च पृथिवीशब्देन भिन्ने मुञ्जे मनुञ्जे परिषन्ने ॥ हस्तिनो पि सानं सीदिन्सुः अश्वा पि सानं सीदिन्सुः रथा पि सानं सीदिन्सुः पादा पि सानं सीदिन्सुः हस्ता पि सानं सीदिन्सुः प्रहरणा पि प्रपतेन्सुः दिशा पि सानं उत्कम्पेन्सुः अतीर्थेनापि नदीं नैरञ्जनां प्रपतेन्सुः । अन्ये वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये उत्तानका प्रपतेन्सुः अन्ये पादेहि प्रपतेन्सुः अन्ये जानुकेहि प्रपतेन्सुः अन्ये अधोमूर्धका प्रपतेन्सुः अन्ये अवकु[230a]ब्जका प्रपतेन्सुः भीता त्रस्ता परस्परमुत्क्रोशमाना ॥

सो करेण मृदुतूलुपमेन
आहनेय धरणीं द्विपदेन्द्रो ।

1. B °çṛṅgān a(?)pare uggiramānā° C °udgiramānā°. — 2. BC °nāh kabu°. — 3. BC °ntā cu bhramu(C °mayu)nti° BC °gatā gagane°. — 4. B °ṇe va caṭa° BC °ṭacaṭayati aśa(C °aṇum ghorāḥ°. — 5. BC °tvena trishkṛito çi° B °anjishā tri° C °shya triṣkṛito paryaṅka parā° B °ryaṅka parā° BC °mṛidunā stūlasaṃspa° B °al sampurahate pranade gambhī° C °hatā pranate gambhīrasā°.

8. C sabyathā° BC °mbhīryyam° C °pam anurave || a° B °m || evam e° C °m evam bo° prasavakavarṇṇe° B °sakavakavarṇṇe° BC °danā stūlasaṃspa° C °avāgatena pṛithivīçabde° BC °bhinna bhejje bejje pra ° ṣamo ha°.

11. BC °sīdetsuḥ açvā pi sānaṃ(C °nam sījdetsuḥ ra(C ° | ra)thā ° detsuḥ(C °tsuḥ |) pā ° detsuḥ | hastāhi sā(C ° hi mā)nam sīdetsuḥ praha ° tetsuḥ di ° nam ujyetsuḥ | (C °jyatsuḥ) atīrthenāpi nadī nairañjanā prapatetsuḥ | . — 14. C °vāmena pārçve° BC °tetsuḥ anye da ° tetsuḥ anye u ° tetsuḥ a° B °nye hiyekehi prapatetsuḥ anye jā° C °nye hehi pādehi prapatatsuḥ anye hi jānukehi prapatetsuḥ a° B °tetsuḥ anye ā° C °mūrdhakā pra° BC °tetsuḥ anye ava ° tetsuḥ(B °tsuḥ ||) bhī° B °nikaça° C °mānāḥ so°.

18. BC °mṛidu(C °dunā) tūlapāṇinā āha ° adra ka°.

कम्पे मेदिनी ससागरशैला
तेन भया च वसुः ससुषिञ्च ॥
सो च जहे तदा बोधिसमीपं
बोधिसत्त्वतेजेन ते चरन्तो ।
अनेककुरंगवारणयोधा
अगाढा नैरंजनां नाम तीर्थं ॥
पतितभयिताश्वरथशस्त्रः
मारो सराक्षसगणो दिशां च ।
असजानन्तो नैरंजननाम
प्रत्योतीर्णो विगतशस्त्रो तीर्थं ॥
योजनसहस्रमात्रं पलाता
आदित्यवेग रक्षसेना त्रस्ता ।
तथापि नो चाभया प्रवेपन्ति
जीवाथ दिव्या च संशयमुक्ता ॥
अन्ये रक्षगणाः कण्ठावलग्ना
प्ररोदन्ति च मन्दारवां च ।
देवा प्रवर्षन्तु कर्कारवां च
हृष्टमना वाचमुदीरयन्ति ॥
विजयो पार्थिवस्य गगणे च
दुन्दुभिशब्दो हिङ्कारशब्दो च ।

1. BC kampeya medinīṃ sasā° B °çailā | te° BC °tena bhagno ramati(C °mano) nu-mucitya sa°. — 3. C so ca prajaha tadā bodhisattvamī° BC °jena nāma te caratha | . — 5. C °kuraṅgavā° BC °rapavaraddhāta yodhayadātādā(C °tān) nairañjanā nā(C °na)ma tīrtha pra°.

7. BC prapatitāsama° B °thito çvara° C °thitā °çvara° BC °çastrāḥ | mā° B °çāṃ ca a-spra° C °çāṃ ca vidiçāṃ ca apra°. — 9. B °tīrtha pratyati° C °tīrtha pratyatīrṇo° BC °tīrṇa ya°.

11. C °crapramā° BC °mātuṃ palāni çi ° nna çīghreṇa rākṣasasena° B °sā tathā°. — 12. B °prakapanti divyā ji° C °pratapanti divyāṃ ji° BC °jīvatha dṛṣṭitvāma saṃçayā mukta(C °ktaḥ) anye°. — 15. BC anyena rākṣasagaṇāḥ kaṇṭhalagnā prarodanti | mandā-ravāṃ ca de°.

17. B devāṃ pra° C devāṃ ca pra° BC °varṣi karkā ° ahṛṣṭamanā(C °no) vācaṃ u°. — 19. BC vijaya vijaya(C °ya) pā° B °rthivasya gagane ca dundubhīnāṃ çabda° B °rasadānāṃ ca nadda° C °nadi bhumijaṃ ca ca nabhe°.

निर्मेद्दि त्रैलोक्यं प्रविधुत च
नभं विमलं शास्तु विजयाम्यि ॥

देवपुत्रो देवलोकं गत्वा आह ॥

यो सो भावो सत्पुरुषोत्तमस्य
नैरंजनातीरमुपागतस्य ।
न शक्यं तद्वर्णयितेहि वक्तुं
प्रदेशमात्रं परिकीर्तयिष्ये ॥
दृष्टो मे जाम्बूनदकाञ्चनाभो
ह्योमप्रभो [illegible] ।
संप्रस्थितो एकचरो ह्यभूषि
नैरञ्जना याव च बोधिमण्डो ॥
सो ते क्रमां पद्मदलप्रकाशां
यथा यथा निक्षिपते महीयं ।
तथा तथा कम्पति साभिरामा
अनेकघोषाभिरता वसुन्धरा ॥
दृष्टा मे मारस्य चमू समागता
समन्ततो यक्षसहस्रकोट्यो ।
करोति त्रासं हृदयं प्रकम्पे
न सत्त्वसारस्य करोति इञ्जनां ॥
न चास्य भावं पृथिवीय च्छादयते
समन्ततो देवसहस्रकोटियो ।
घोषं उदीरयन्ति भविष्यते जिनो

1. B nabhe vailokye pāvidhūtaṁ na taṁ bhavimala çāstu vijaye ‖ C nabhe vailākyayāṁ vidhutāṁ nabhaṁ vimala çāstu vijayaṁ ‖. — 3. BC °putraṁ devalo°. — 4. BC °sambhayād(C °ni) satpu°.
6. C °deça mātraṁ°. — 8. B dṛishṭvo me jāmbunada° C dṛishṭvo ma jā° B °ñcanābhā°ye° BC °prabhā la° C °pavici°. — 10. B °ekaravo abhū° C °ekaravā abhū ° yāvaca bo° BC °dhimande ‖.
12. B °kṣipati ‖. — 14. B °abhiratā ase° BC °ghoshāṁ bhirata(C °tā) vasundharāṁ ‖.
16. B dṛishṭvā me° C dṛishṭvā me mārasya camu samāgatāḥ samn ° hasraiko° BC °kotiyo ‖ ° — 18. BC °mpe ye na satva° C °roti i° BC °ñjanā ‖. — 20. B °kotiyo gho°.
22. BC ghoshaṁ udī° B °diyanti bha ° no ‖ prabhṛ° BC °hṛishṭa satvā° C °yetaṁ ‖ B °yetaṁ dṛi°.

प्रहृष्टा वस्त्राणि च भ्रामयेन्सुः ॥
दृष्टा मे पंचशता जीवंजीवका
मयूरहंसा करविंककोकिला ।
संप्रक्षिणेनकरवा अभूषि
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ॥
दृष्टो मे मार्गो अमरेहि निर्मितो
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ।
धूपस्य च पुष्पस्य च माल्यस्य
विचित्रपुष्पो सुमनोज्ञगन्धो ॥
भग्ने मारे सर्वशो हततेजे
पूर्वे यामे परिशोधये चक्षुं ।
मध्यमे च यामे मारनिघाती
पूर्वेनिवासचरिता करेमि ॥
उद्गते च अरुणे वरबुद्धिं
[130b]यथाकां पुरिमबुद्धानुबुद्धां ।
बुद्धधर्मं वशिता प्रापुणेसि
लोकनाथो भवरागनिघाती ॥

रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेण पुरुषद्रुमेन पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषनृपेण पुरुषपद्मेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषपुंगवेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना विक्रान्तेन पराक्रान्तेन एकेन अप्र-

2. BC dṛishṭā me pañ° C °tā jīvañjīvakaṁ mayū° B °tā jīvajīvaka mayū° BC °kilā saṁ°. — 5. BC °ddhi ‖ nai ° nā yāvad bodhimaṇḍaṁ dṛi°.

6. C dṛishṭā me mā° B °janā vacca bo° C °yāvacca bo°. — 10. C bhagno māre sarvaṃ hata° B °māre sarvaro hata° BC °je purime pari° C °ṣiddhate cakshuṁ ‖.

12. BC madhyame yā° B °nirghāti pū° C °niryāti pū° BC °ritāni sma°. — 14. B ihare ca a° C ihate ca aruṇavara° BC °rabuddhiḥ yathākaṁ purimaṁ buddhānubuddhaṁ ‖.

16. BC °vaçitāni prāpuṇe lo ° ganirghāti ‖. — 18. BC °yat kiñcin purushena satpu° rishena purusharishabhena purushanripeṇa purushapadu(B °padaḿme° C °ṇḍarīkena purushakumudena purushapuṅgavena purushajāleṇa purushadhaureṇa anu° B °ṇḍarīkena purushapuṅgavena purushajāneyena purushadhaurayena ‖ anu ° tiena ‖ ikā° BC °pitā vya° B °tiena ‖ gali° C °prajñāsantena arthikena sarvatrajñātavyaṁ prāptavyaṁ abhisambodhavyaṁ sarvatram eka° B °ṇa sarvatra ṣajñātavyaṁ bo° ddhavyaṁ ‖ sarvatram eka° C °kshaṇasamyakayu° BC °anuttaraṁ sa(C °saṁ)myaksaṁbuddham abhi°.

मत्तेन आतापिना अपकृष्टेन प्रहितात्मेन विहरन्तेन गतिमता स्मृतिमता धृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञावन्तेन आर्थिकेन आन्द्रिकेन सर्वशो सर्वत्र यज्ज्ञातव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तमेकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । देवपुत्रा गन्धमाल्यं गृह्य स्थिता किन्तु खलु भगवतो चित्तं विमुक्तं ॥ भगवांस्तासां देवतानां चित्तेन चित्तमाज्ञाय ताये वेलाये तासां देवतानां इमं कांचाद्दिनं उदानं भाषति ॥ छित्वा तृष्णां विवृतानि रत्नं शुष्काश्रवाणि न स्रवन्ति छिन्नं वर्त्म न वर्तति । एषैव अन्तो दुःखस्य ॥

अथ नानावर्णा कुसुमौघा
निपतेन्सुः सुविविधगन्धा ।
देवपुत्रकरतलविमुक्ता
देवराजनिर्दशितेन्सुः ॥
यस्य वीर्यं गिरिसारसतुल्यं
यो सदा कुशलातितेव सिखीव ।
तस्य देवमनुजोपचितस्य
संवसन्ति कुसुय अमर्तिमस्य ॥
यदा हवे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांक्षा व्यपयान्ति सर्वा
यदा प्रजानाति सहेतुधर्मा ॥

अयं अनुलोमो प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

4. C °sthitāḥ | kiṁ tu khu°. — 5. C °gavān tatāsāṁ° BC °devatāṁ ci° Iāye tāsaṁ devatānaṁ i° C °kāñ ... ñ° B °kāñcaddanaṁ° BC °dānaṁ bhā°.

6. BC chitvā tri° jahesi rajaṁ° B °ohkāvalāni na [illegible] C °ohkāvalāni [illegible] edu° B °nnaṁ vatnaṁ na varṇati | C °na varṇamāti a°. — 7. C nānāvaṁ a° B °ra ... daḥ°. — 8. BC °kusumaughā° B °ghā te patetsuḥ || suvividhasugandhyā de° C °ghā ... tapatetsuḥ suciaenga°. — 10. B °kahāpetsuḥ | C °kahāpyetsuḥ |.

12. B °virya gi° C °viryya giriāgurasya stu° BC °khi ca tasya°. — 14. C °jamāni° BC °tha || apra° sya yadā°.

16. C °sti dharma a° B °dharmma ātāpino dhyayato brāhmaṇasya || . — 18. C adhi asya kāṁ ° passyanti sarvākāṅkṣayaṁ yadā° B °passati sarvāṁ yadā° BC °dā aprajānāti | sahetudharmā yaṁ a°. — 20. BC yaṁ anu° C °lomo pratītyasamutpādo pa° B °tpādo ||.

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांक्षा व्यपनेन्ति सर्वा
क्षयं प्रत्ययानां अवैति ॥

अयं प्रतिलोमः प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

मारेण पापीमता मायका निर्मिता भगवतो पर्यङ्कं भिन्दन्ति । सूर्येण उदेन्तेन सर्वे विलीना ॥

अथ खलु भगवान्ताये वेलाये इमं उदानमुदानये ॥

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
विधूपिता तिष्ठति मारसै[231a]न्या
सूर्येव ओभासितमन्तरीक्षं ॥

अथ खलु भगवान्प्रथमसंबोधिप्राप्तो ताये वेलाये इममुदानमुदानये ॥

सुखो विपाको पुण्यानां अभिप्रायश्च ऋध्यति ।
क्षिप्रं च परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
पुरतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वे ॥
ये भोन्ति अल्पपुण्यस्य विग्रहा ते न भवन्ति बलवन्तो ।
बलवां भोति समाधी संभारवतां सपुण्यवतां ॥
यदि यो च देवलोके अथ वा वशवर्तिनो मनुष्यो वा ।

1. C yathâ ime° B °dharma atâpinâ dhyâyato dhyâyatah brâ° C °dharma âgatâpino brâ° BC °sya a°. — 3. B arthâsya kâm° C arthasya kâkshe vâpanayanti° B °nti sarvâm ksha° BC °pratyânam(C °nâm) a° B °avaiti ‖. — 5. C °tiromah prati° °tpâde sa° B °dah sa°.

6¹. C °makâm ni° BC °rmito bha° °ndati ‖. — 6². B sûryena u° °ena vilîlâ ‖ C °udayantena sarvam vilînâ ‖. — 8. BC °m udânaye yadâ°. — 9. BC °nti ‖ dhâ° °pasya vi°.

11. B sûryopaiva obhâsani ‖ tam antarikshamâ atha° C °ryopaiva obhâsitâ antariksho atha°. — 13. BC °prathamam sambodhiprâptam ta° °mam udânaya(B °ye) sa°. — 14. B °yaç ca riddhyâti kshi° C °riddhyâti kshi°. — 15. B °mâm çâm nirvriti câ° C °vrtiti bidhiga°.

16. C °to me upa° BC °yikâ anta°. — 17. BC °knoti kri°. — 18. BC °te na bhonti punyavanto balavâm°. — 19. C balavâ bho° BC °bhonti samâdhim sam°. — 20. BC yadi yo ca de° B °nushye akri° C °nushye | akri°.

अकृतं प्रार्थयते किंचि तथा तथ न ऋध्यते तस्य ॥
अथ वा पुन प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतं पदमशोकं ।
मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिलभते अल्पकिसरेण ॥

अथ खलु भगवानाह ॥ लोकविजितं नाम समाधिं समापद्यते ॥ अयं लोकः संतापजातो स्पर्शोपरतो रागं वदेति आत्मनो । येन येन हि मन्यन्ति ततो न भवति अन्यथा । भवे अयं लोको सक्तो भवे रक्तो भवाभिनन्दितो ॥ भवो यत्र भवति दुःखं भवति ॥ प्रहाणार्थं खलु पुनर्भिक्षवस्तथागतेन ब्रह्मचर्यं उष्यति ॥ ये हि केचि भवेन भवस्य निःशरणमाहुः सर्वे ते भवा अनिःशरणा ति वदेमि । ये वा पुनः केचिद्भिक्षवो भवेन भवस्य विप्रमोक्षमाहुः सर्वे ते भवा अविमुक्ता ति वदेमि ॥ उपधिं प्रतीत्य दुःखस्य संभवो सर्वोपधिक्षयतो भिक्षवो नास्ति दुःखस्य संभवो ॥ लोकमिमं पश्य पृथुं अविद्यापरीत्तं भूतं भूतसंभवा अपरिमुक्तं ॥ ये केचिद्भवा सर्वे हि सर्वतताये संवर्तन्ति । सर्वे ते भवा अनित्या दुःखधर्माः परिणामधर्माः ॥ एवमेतं यथाभूतं सम्यक्प्रज्ञया पश्यते ॥ क्षीयति भवतृष्णा भवं नाभिनन्दति सर्वशो तृष्णाक्षयो निर्वाणं ॥ तस्य निर्वृतस्य भिक्षवः पुनर्भवो न भवति ॥ अभिभूतो मारो विजितसंग्रामो निर्जिताः शत्रवः अपत्यक्तः सर्वभवो इति ॥

भगवान् सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तमर्थमभिसंभावयित्वा बोधिमूले ब्रह्मा-शनयष्ट्येन मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥ अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-

1. BC akrita prâ° B °yate tathâ karishyate tasya ‖ C °yate tathâ tathâ ridhya°. — 2. BC °punaḥ prâ° B °rvâna acyu° BC °padaṁ açokaṁ mârgaṁ°. — 3. BC °duḥkhaṁ praçamanaṁ prati° C °kiçalena ‖. — 4[1]. C °gavân mahâlo°. — 4[2]. B °nâma samâpa° C °nâma samâdhiṁ samâpa°. — 4[3]. BC alaṁ lo° rço °parato râgaṁ vadati | âtmano yena ye°. — 5. BC °hi manyanti° C °to taṁ bha° B °to naṁ bha° BC °thâ bhave°.

6[1]. BC °bhke çakto bhave rakto bhavâbhi nandi taṁ bha°. — 6[2]. C bhave ya° BC °ḥkhaṁ bhavati pra°. — 7[1]. BC °rthaṁ ‖ kha° C °ksharaḥ tathâ°. — 7[2]. BC °kei bhave(C °vaṁ) kasya niḥça(C °ḥsa)raṇa° rve te bhavâ(C °vân) | aniḥsaraṇâ° mi ye°. — 8. C °punar kañcid bhikshavaḥ abhave° C °kshave bhavena° BC °huḥ | sarve° BC °bhavâ(C °vân) abhimuktâ°. — 10. BC upadhi pra° B °sarvaçopadhi° C °sarvaçopadhi° BC °vya saṁbhavo lo°.

11[1]. BC °prithu avi° B °taṁ bhûtasaṁbha°. — 11[2]. BC °d bhave sarve° ritati | . — 12. BC ye sarve° C °bhavâṁ ani° B °ṇâmadharmâḥ e°. — 13[1]. B etam etaṁ ya° C °bhûtaṁ saṁmya°. — 13[2]. BC °tṛshṇâ bhavantâ(C °ntâ °)bhi° rvâṇaṁ tasya°. — 14. BC °ti abhi°. — 15. C °jitaṁ saṁgrâ° rjitâ ça° B °upetyagâ sarva° C °upagâ sarva° BC °bhavân iti ‖.

16. C °vân saṁmya° to tam arthaṁ abhi° B °tam arthañam abhi° C °kkhâsanapable° BC °gno anu°. — 17. C °râṁ saṁmya° buddhitvâ pravṛitte dharmma° B °tte pravṛitte

संबुधित्वा प्रवृत्ते वरधर्मचक्रे महापरिषां समुदानयित्वा राजगृहे विहरति शास्ता देवानां च मनुष्याणां च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पू[३३१ b]जितो ऽपचितो लाभाग्रयशोग्रप्राप्तो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां । तत्र च अनोपलिप्तः पद्ममिव जलेन पुण्यभागीयां सत्वां पुण्येहि निवेशयमानो फलभागीयां सत्वां फलेहि प्रतिष्ठापयमानो वासनाभागीयां सत्वां वासनायामवस्थापयमानो अमृतमनल्पकेन देवमनुष्यां संविभजन्तो प्राणकोटिशतसहस्राणां अमृतमनुप्रापयन्तो अनवराग्रजातिजरामरणसंसारकान्तारनरकादिदुर्गमहाप्रपातादभ्युद्धरित्वा क्षेमे शिवे समे स्वस्ति अभये निर्वाणे प्रतिष्ठापयमानो आवर्जयित्वा अङ्गमगधवज्जिमल्लकाशिकोशलकुरुपांचालचेतियवत्समत्स्यशूरसेनअश्वकअवन्तिदशदिशां । आणे दृष्टपराक्रमो स्वयंभू दिव्येहि विहारेहि विहरन्तो ब्राह्मेहि विहारेहि विहरन्तो आनिञ्जेहि विहारेहि विहरन्तो आर्येहि विहारेहि विहरन्तो शांतवेदि विहारेहि विहरन्तो बुद्धो बुद्धविहारेहि विहरन्तो जिनो जिनविहारेहि विहरन्तो ज्ञानको ज्ञानकविहारेहि विहरन्तो सर्वज्ञो सर्वज्ञविहारेहि विहरन्तो । चेतोवशिप्राप्तो पुनः बुद्धो भगवन्तो येहि येहि विहारेहि आकांक्षति तेहि तेहि विहारेहि विहरति ॥

एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं यथा भगवतो बोधिमूले उत्कासनशब्देन मारः पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥ ते भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ पश्य भगवन्नाश्चर्यं नरसिंहस्य मानक्रोधप्रमथिनः कथं च भगवतो उत्कासनमात्रेण मारो सबलायो निर्जितो । एकेनापि असहायेन मैत्रचित्तेन धीमता अनेकयक्षनयुता उत्कासनमात्रेण बलायो निर्जितो सिंहव्याघ्रतरक्षुद्वीपिवारणकुंजरा एकेन चन्द्रवक्त्रेण सब-

sara° BC °hâparishâ samu ° rati | çâstâ° C °jito apacâyito lâbhâ ° trasayanâçanagla° B °çayanâçanagla ° jyaparishkârânâm tatra°.

5. B °tehi pratishthâpayamâno amritam analpa° C °tehi pratishthâpayamâno vâsanâbhâgiyâm satvâm vâsanâyâm avasthâ° B °shyâm samvibhamjanto | prâna° BC °anuprâpento anavarâgra jâ° B °nirakrântâ ° rakavindur mahâprayâtâ° C °rakavidur mahâ ° cime same stha ° shthâpayamâne âvarjiyi° B °payamâno âvarjja ° dhavajrimalla° C °dhavajimalla° BC °çikauçala° C °cetivatsamçi° BC °çûlasenadiçadaçânâ(C °çâ ca) açvakâvanti | .

10. C °krame sva ° vyena vihârena viharanto brâ° B °vyena vihâ ° nimjahi vihâ ° ryehi vihârehi viharanto | sântye ° nto jino jinavihâ°.

14. BC °pâ na pu° B °buddhâ bha° C °kahati tehi vi° B °viharanti | .

16. BC evam pra ° çabde mâ ° gua te bhi°. — 17[1]. C °bhikshu bha ° hatamh | B °mahpaçya°. — 17[2]. C °garan âçca° BC °pramathinah° C °kkâsanamâtre° BC °na mâlo saha ° to a°. — 19. BC °pi sahâ° C °citrena dhi ° trena sabalâgro nirjito simghravyâghra° BC °tarakshuni dvi° C °rjitah mâre pâpimâm sabalo sâhanupâyana ye ca pâpâcâ° B °pâpamayâya(?) pâpâcâ° C °cramo u°.

कायो निर्जितो पापीमां पापनयो च पापाचारपरिस्रमः । उक्कासनमात्रेण सबलकायो कथं जितः ॥ भगवानाह ॥ किं भिक्षवः आश्चर्यं तथागतेन परमसंबोधिप्राप्तेन बोधिमूले उक्कासनशब्देन मारः पापीमां सबलवाहनो भग्नः । अन्यदापि मये कुमारभूतेन उक्कासनशब्देन एष पापीमां सबलकायो निर्जितः ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ।

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे तत्र रा[२३५ a]जा सुबन्धु नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो महाधनो महाकोशो षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ऋद्धं स्फीतं प्रजानन्दस्फुट्यव्यवहारतस्करं क्षेमं सुभिक्षं निरीतिकं निरुपद्रवं आकीर्णजनमनुष्यं । तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य षष्टि नागसहस्राणि इमदन्तकल्पितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि सुवर्णालंकारभूषितानि सखुरप्रवालानि सहस्त्रारोहाणि [इषुतोमरपाणिनो] षष्टि अश्वसहस्राणि सैन्धवानां शीघ्रप्रवाहिनां सर्वालंकारभूषितानां षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिच्छन्ना द्वीपिचर्मपरिच्छन्नानि समन्दिघोषाणि सवैजयन्तकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितध्वजपताकानि षष्टि धेनुसहस्राणि सर्वाणि कामदोहीनि षष्टि स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डलानि सर्वालंकारभूषितानि षष्टि पर्यंकसहस्राणि सुवर्णमयानि रूप्यमयानि दन्तमयानि षष्टि सुवर्णपात्रसहस्राणि षष्टि रत्नमयानि सहस्राणि षष्टि निधानसहस्राणि । विंशद्ब्राह्मणसहस्राणि नित्यभोजनानि । प्रभूतं धनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं प्रभूतं अमात्यभटबलाग्रं प्रभूतं धनध-

1. C °kkhâsanamâ°. — 2². C °mâro pâpî° na bhagno |. — 3. BC °mârebhû° C °kkâsanaça° B °kkhâçaça° C °sabâ pâpî°. — 5. C bhikshu â°. — 5². B °bhava bhû°.

6. B °râjâ vasuba° C °subadhu nâ° ço shashṭhînaṁ na° ddhaṁ ca sphîtaṁ ca prajâ° B °çântaṁ daṇḍa° C °skaraksha° shyaṁ sukhitajana° BC °niritakaṁ° C °manushyaṁ | B °shyaṁ tasya°. — 9. C °ndhusya shashṭhi nâ° raṇâkârabhûshitâni sakhulapra° BC °vâlâni na sahastyârohâṇi | ishutoma(B °ma)rapâṇino(C °nâ) shashṭi(C °shṭhiṁ) açva° C °çîghrâṇâṁ pravâhiṇîṁ sarvâraṁkâlabhûshitânâṁ | shashṭhi ratha° B °tharalparâṇâṁ siṁ° râṇi vyâghracarmmaparicchinnâ dvî° ricchinnâni sanandi° C °vyâghracarmmaparicchinnâni sanandi° shâṇi sarve dantamayâni | shashṭhi suvarṇṇapâṇisahasrâṇi sarvâ° B °shâṇi sarvejayanta° C °jayantikâni sakhu° B °khulapravâlâni || u° C °vârâṇi ucchitadhva° kâni | shashṭhi dhe° dohinînâṁ | shashṭhi strî° B °dohinâṁ shashṭi strîsahasrâṇâṁ âmu° ṇḍalânâṁ sarvâ° C °rvâraṁkâlabhûshitâni | shashṭhi paryyaṅkasa° pyamayâni dandamayâni | shashṭhiṁ suvarṇṇapâṇisahasrâṇi | shashṭhi ratnamayâni pâṇisahasrâṇi | shashṭhi nidhâ° B °dantamayâni shashṭiṁ suvarṇṇaṁ pâṇisahasrâṇi | shashṭi ratnamayâni sahasrâṇi shashṭiṁ ni°.

17¹. C shashṭhi viṁçabrâ°. — 17². B °shoya prabhûtaṁ amâ° C °shoyâ prabhûtaṁ amâtyabhaṭṭaba° taṁ yaṁtadhanu° BC °mugaṇakoçaṁ |.

सुगुणकोशं ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य शयनगृहे महन्तो इक्षुस्तम्बो प्रादुर्भूतः । तस्य दानि इक्षुस्तम्बस्य मध्ये एकं इक्षु सर्वशोभनं प्रादुर्भूतः इतराणीक्षुस्तम्बान्यभिभवति वलेनापि वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः इक्षुस्तम्बं दृष्ट्वा विस्मितो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो ॥ कस्येदं भविष्यति निमित्तं कल्याणं वा पापकं वा ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्या शब्दापयित्वा आमन्त्रेति ॥ भवन्तो शयनगृहे मे महान्तो इक्षुस्तम्बो प्रादुर्भूतो तस्य इक्षुस्तम्बस्य मध्ये एको इक्षु सर्वशोभनं प्रादुर्भूतं सर्वां इतराणाभिभवति वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि । तं भवन्तो प्रत्यवेक्षथ आचक्षथ कस्येतं निमित्तं मंगलं पापकं वा यं दानि वो कर्तव्यं तं करोथ ॥ ते दानि ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यास्तं इक्षुस्तम्बं प्रत्यवेक्षन्ति पश्यन्ति अद्भुतं प्रासादिकं दर्शनीयं चक्षुरमणीयं दृष्ट्वा च पुनः राज्ञो सुबन्धुस्य जयेन वर्धापयित्वा एतदवोचत् ॥ दिष्ट्या वृद्धि महाराज कल्याणं निमित्तं अन्तःपुरे प्रादु[१३२b]र्भूतं । अतो ते महाराज इक्षुस्तम्बातः कुमारो प्रादुर्भविष्यति कुलपुत्रो महेशाख्यो महातेजो दुरासदो दुष्प्रधर्षो दुष्प्रसहो प्रासादिको दर्शनीयो देवानां च मनुष्याणां च । तं देवस्य प्रियं भवतु ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञा सुबन्धुना प्रणीतेन खादनीयभोजनीयेन संतर्पयित्वा संप्रवारयित्वा हिरण्यसुवर्णस्य उत्संगां कृत्वा विसर्जिता ॥

सो दानि इक्षुस्तम्बो अहोरात्रेहि संवृद्धो कालान्तरेण महन्तो इक्षुस्तम्बो संवृत्तो सो पि मध्यमको इक्षुस्तम्बो महन्तो वेणुप्रमाणो इक्षु संजातो कोमलो च दर्शनीयो च परिणाहवन्तो च सर्वानिक्षुस्तम्बानभिभवति ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य

1. BC °rājā su° C °bandhunasya ça° nto ikshustambhasya madhye° B °kshustambo prādubhūtaḥ tasya°. — 2. B °ni ikshustambasya° C °bhanaṁ prādurbhūtā | tāni ikshustaṁ° B °taḥ tānikshvāstaṁ° ti | ba° C °jenāpi | . — 3. C °nātuḥ taṁ ikshvākustambhaṁ dṛi° B °kshustaṁba dṛi° BC °praviṣṭho ka°. — 4. BC °ti ‖ ni°. — 5. C °cāryyaṁ çabdaṁ viteśu āmantrayati | B °yati bha°.

6. C °ambāko ikshustambhasya madhye° B °bhato ikshustambasya madhye e° rvā stambhyabhi° C °rvāṇantaṁ cāpyabhi° BC °ti varṇṇe° B °palāçenāpi taṁ bha°. — 8. C °bhagavanto pra° kshatha ‖ kasyaitaṁ taṁbakaṁ pāpakaṁ cā yaṁ dā° BC °vyaṁ taṁ karotha ‖. — 9. C °hmaṇa puro° cāryya taṁ ikshustambhaṁ pra° B °ikshuṣṭambaṁ pra° B °çyanti | adbhu° C °ntyaṁ ca vakshu° dṛṣṭvā ca puna rā° C °etad avāca |.

11. BC dṛiṣṭyā vṛi° C °ja kalpāṇaṁ nirmittaṁ antaḥpura prā°. — 12. C atas te ma° mbāto ku° BC °shyati ‖ kṛi° C °dharshyo duḥprasa° BC °nāṁ ca taṁ de°. — 14. B °tu te dā°. — 15. B °khādanīye bha° rpayitvā saṁpravārayitvā hiraṇya(?)su° C °rpayitvā saṁpravārayitvā hi° taṁgatvā vi°.

17. C °ni ikshustambho aho° hi saṁvarddhati kālā° B °trehi saṁvartti kālā° C °mako ikshustambho mahanto veṇupramā° B °to kāmalo° C °nāhavanto ca sarvaṁ ikshustambhon abhi°. — 19. B tasya so dā° ruci nāma° C °rucinā nāma° māye pushkalaiye samanvāgato ‖.

अग्रमहिषी सुवचिरा नाम प्रासादिका दर्शनीया अक्षुद्रावकाशा परमाय शुभवर्णपुष्कलताय समन्वागता ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः अग्रमहिषीय सुवचिराय सार्धं रात्रीहि शयने शयितः क्षोमकपट्टदामकलापे धूपितधूपने मुक्तपुष्पावकीर्णे सुवर्णमये रूप्यमये दीपवृक्षेहि ..... कुब्जवामनकिरातवर्षधरकाञ्चुकीयेहि आयन्तेहि ॥

अथ खलु ततो इक्षुस्कन्धातो रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटकालसमये मूलद्वारातो कुमारः प्रादुर्भूतः प्रासादिको दर्शनीयः अक्षुद्रावकाशः परमाये शुभवर्णपुष्कलताये समन्वागतः ॥ ततो सो कुमारो सुवचिराये देवीये प्रतिगृहीतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः तं कुमारं इक्षुस्कन्धातो प्रादुर्भूतं दृष्ट्वा विस्मितो । आश्चर्यं किदृशो एषो सत्वो भविष्यति यो इक्षुतो प्रादुर्भूतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य सप्तरात्रं रमणीयानि जातकर्माणि करोति । श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकेषु अन्ये च महाजनकाये सप्ताहं विस्तारेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं गन्धमाल्यविलेपनं वस्त्रां च तैलप्रनालिका प्रवाहिता घृतप्रनालिका प्रवाहिता नानाप्रकाराः पानप्रनालिका प्रवाहिता । महन्तो ज्ञातिवर्गो समागतः बहूनि राजशतानि समागतानि बहूनि ब्राह्मणसहस्राणि समागतानि । महन्तो आमोदो सुबन्धुस्य गृहे वर्तति । तूर्यशतानि संप्रवायन्ति संगीतिशतानि निवर्तन्ति ॥ सर्वं नगरं सप्ताहं सत्कृतं ॥ तदनुपार्श्वं राजा सप्ताहं जातकर्माणि कृत्वा सप्ताहस्यात्ययेन ततो राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहिताचार्याणामामन्त्रयति ॥ भवन्तो कुमारस्य सदृशं नामं करो[233a]थ ॥ तेषां दानि भवति । एषो कुमारो इक्षुतो जातो भवतु इमस्य इक्ष्वाकुन्ति नामं ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञो निवेदेन्ति एवं

1. C °gramahishiya suru° B °rājñāe çaya° BC °kshaumakapatta(C °tta)dā° B °dhūpadhūpi° C °dhūpadhūpanamuktāpana mu° B °muktāpushpāvakīrṇe suvarṇa° BC °rūpyamaya rū° °kubja kubjavāmanavirāta(C °nacirāt)varshavarakāñcu°.

6. C °takāle samaye mū °māro prādu °rçaniyo akshu °kāça paramāye pushkalatarūpatāya samanvā°. — 8¹. C °cirā de°. — 8². C °rājño subandhuss tam ku° BC °smito 4°. — 10. C °bandhu | ku°.

11. B °sha anye ca mahājanakāye saptā °reti || annam° C °reti | annapā °lepana vastram ca tai° BC °tailapranālikāya(C °ye) pravāhitāyah(C °tāye) ghritapranā(C °layolikā pravāhi(B °hitā) nānāprakārāḥ pānapranā(C °kāraṇi prāṇapranā)likā pravāhitā(C °tā |) maha°. — 13. BC °tivargā samāgatah(C °to) bahuni rā° C °rājaçatāni bah° B °çatāni | bahuni bra° C °sāni samā°. — 15. BC mahato ā° C °ndhusmasya grihe vattati | .

16¹. BC °dyati sam°. — 16². C sarvanagra° BC °tam tada°. — 17. C °yena | tatah rājā su ° cāryyāṇām āmantra° B °cāryān āmantra°. — 18. C bhadantasya ku ° driçanāmam ka° B °driçanāmanam(?) akarotha || . — 19¹. BC °vanti esho°. — 19². BC °kshvākunti nā°. — 20. C °rājño nivedyantim tam mahā° B °vedanti tam mahārājam e ° tu || ima° C °kshvākunti nā°.

महाराज एषो कुमारो इक्षुतो जातो भवतु इमस्य कुमारस्य इक्ष्वाकूति नामं ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य नामं ब्राह्मणानां सकाशातः श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । सदृशं कुमारस्य नामं स्थापितं ॥ अन्ये पि कुमारस्य नामं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ताः ॥ तथा दानि ब्राह्मणानां राज्ञा सुबन्धुना प्रभूतं खादनीयं भोजनीयं दत्वा संप्रवारिता प्रभूतं हिरण्यसुवर्णं दत्वा विसर्जिताः ॥

तेन दानि राज्ञा सुबन्धुना तस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रीयो सपरिवारा अनुरूपा उपस्थापिता या कुमारं अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या स्तनं पायेति अन्या उच्चारप्रस्रावमाकर्षति अन्या उत्संगेन धारयति ॥ एवं दानि सो इक्ष्वाकु राजकुमारो चतुर्हि धात्रीहि सम्यगुपस्थिहियमानो सम्यक्परिचरीयमानो यथा उत्पलं वा पद्मं वा कुमुदं वा पुण्डरीकं वा कूलांतेहि एवं स वर्द्धीयति ॥ यथोक्तं भगवता ॥

कृतपुण्यो हि वर्धति न्यग्रोधो इव सुभूमिया ।
जातो सुपत्यके व द्रुमो सो अपुण्यः विवह्यति ॥

एवं दानि सो कुमारः संवर्धियमानो यं कालं सप्तवर्षः अष्टवर्षो वा संवृत्तो ततः शिक्षीयति लेखायं पि लिपीयं पि संख्यायां पि गणनायां पि मुद्रायां पि धारणायां पि हस्तिस्कंधे पि अश्वस्कंधे पि धनुषि पि वेणुषि पि धाविते लंघिते प्लविते श्रविते इष्वस्त्रस्थाने युद्धे छेद्ये भेद्ये संग्रामशीर्षे राजमायासु सर्वत्र शिक्षितगुणगृहीतो मातृज्ञो श्रामण्यो ब्राह्मण्यो अभिवादनवंदनप्रत्युत्थानशीलो आवर्जनसंपन्नो मार्दवसम्पन्नो अपरुषो अकर्कशो निवातो सुखसंवासो पूर्वालापी प्रियभाषी राज्ञो इष्टो

1. C °çāto çru° BC °tto sadṛ°. — 3¹. C °maṁ sthāpi°. — 4. BC °bhojanīyaṁ datvā saṁpravā(C °cārita prabhū(C °bhūtaṁ) hi° rṇṇaṁ datvā vi°.

6. BC te dāni rā° C °nā tasya catvā° sthāpito yo kumāraṁ° B °sthāpito yā kumāraṁ anyā uddhattati° BC °ti su(C °sū)peti anyāṁ sta° C °naṁ pāpeti | anyā uccā° B °pāyeti || anyā uccā° srāvaṁ akarshati | anyā utsaṁ° C °srāvaṁ apakarshā°. — 8. C° ni ikshvāku rā° C °tehi saṁmyag upasthitāhiyamāno saṁmya° riyamāṇo yathā° B °dumaṁ vā muḱudaṁ vā pu° BC °ṇḍarīkaṁ vā kulaṁtehi(B °hi ||) evaṁ sa ha° ti yatho°. — 10. B °vato kṛ°.

12. C °puṇyehi varddha° BC °grodhā i° C °iva bhūmijāyato anu° B °miyā jā°. — 13. B jātaḥ anu° C jāyato anu° BC °ke viya drumo || (C °drumāḥ) so° C °puṇyo vihanyati || — 14. C °kumāro saṁvarddhiyamā° ptavarsho ashṭavarsho vā saṁvarddhā tataḥ çekhī° B °vṛtto || tataḥ se° ti lekhāyaṁ pi lipīyaṁ pi saṁkhyā° C °lipīyaṁ pi saṁkhyā° gaṇāyaṁ pi mudrāyaṁ pi dhā° BC °varushaṁ pi dhā° C °dhāvite plavite i° dhe niyuddhe chede bhede saṁgrā° B °cchadye vadye bhe° BC °çīsho(C °sha) rājamāyāsu° C °tra sarvaçi° kshita pitṛjño çramaṇya brā° bhivādanapratyu° ke āvarjitasaṁpanno mārda° B °rjanasaṁpanno mārda° BC °khasaṁvāso pūrvāla(C °rvālā)pī pri° B °priyabhā° C °bhāshī rājño

देवीये अन्तःपुरस्य इष्टो अमात्यानां इष्टो सर्वस्य भटबलाग्रस्य इष्टो पुरोहितस्य श्रेष्ठिस्य नैगमजानपदस्य प्रतिराजानामिष्टः च प्रियो च मनापो च अल्पातंको समाये सम्यग्विपाचनीये ग्रहणीये समन्वागतो न चातिशीताये न चातिउष्णाये ऋतुविपरिणामाये दीर्घायुष्कः चतुरशीति वर्षसहस्राणि आयुःप्रमाणं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

सर्वसत्त्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्म गमिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगाः ॥
निर[233b]यं पापकर्माणो कृतपुण्या च सद्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा परिनिर्वायन्त्यनास्रवा इति ॥

सो दानि राजा सुजन्मु चिरं दीर्घमध्वानं धर्मेण राज्यं कारयित्वा चतुरशीतिनां च वर्षाणामत्ययेन कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो इक्ष्वाकुना कुमारेण राज्यं प्रतिलब्धं ॥ ततः राजा वाराणस्यां पैतृकेहि षष्टीहि नगरसहस्रेहि राज्यं कारयति निहतदण्डो निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो अकण्टको अनुरक्तजनपदो महाबलो महाकोशो महावाहनो विस्तीर्णान्तःपुरो बहूनि स्त्रीसहस्राणि सर्वाणि च अप्रजातापत्यानि । न कस्यचित्पुत्रो वा धीता वा अस्ति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः कालान्तरेण राज्यं कारयित्वा चिन्तासागरमनुप्रविष्टो । मम विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं न मे पुत्रो कि मा हैव तावदहं अपुत्रो कालं करेय । ततः मे इमं विषयं प्रत्यर्थिकेहि आक्रमिष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः पुरोहितेन सार्धं निमन्त्रयति ॥ कथं मे पुत्रो भविष्यति ॥ पुरोहितो तमाह ॥ महाराज एतं स्त्र्यागारं अष्टमिं चतुर्दशिं पंचदशिं विघुष्टो पक्षस्य चोशिरितव्यं । ततो

ishṭo devāyaṁ antaḥ° B °rasya ishṭā amātyā° BC °bhaṭṭabala° çreshṭhisya nai° B °naigamajānapa° C °nām ishṭo ca pri° °po ca bahumato ca alpātaṁkā ca samāse samya° B °lpātaṁkā samāye° BC °ṇāgatā na cātiçītā° C °ṛtuye dīrghāyukto catu° B °yuktaḥ caturaçītiṁ varsha°.

5. BC °valā se°.

6. BC °rvasatva mari° C °nti maraṇāntehi ji° B °ṇāntar hi ji°. — 7. C °pāpaṁ pha°. — 9. C °nirvāntyanā°. — 10. C °bandhuḥ ci° °jyaṁ kārayati | catu° BC °laddharmāṇāṁ saṁyu° B °kshvākūnā kumā° C °kshvākunākunā kumā°.

12. C tato rājā ikshvākuḥ vārā° °tṛkehi sha° BC °shashṭīhi naga° B °yati | nihatadaṇḍo° BC °tro akaṇṭhako anu° C °ço mahābalavāhano vi° °ḥpuro bahūni stri° °ṇāni aprajātāni pratyāni B °jātipratyāni na ka°. — 15¹. C °kasya cit pu° B °kasya cit | putro vā astī °. — 15². B °kuḥ kārāntare° °shṭo mama°.

16. C °kaivaṁ tā° °reye | . — 17. C tato me i°. — 18. C °sārdhaṁ mantra°. — 19¹. C °bhaveshyati | . — 19². C etaṁ striyāgā° °rdaçi paṁ° B °rddaçi paṁ° BC °cadaçitri° C °trishkṛitya pa° B °trikshatto yaksha° C °çirilavyā tatas te° B °tavyā | . — 20. C °dīrope ca i° B °kshvākuḥ kāla°.

कुमारो भविष्यतीति विस्तीर्णो च इक्ष्वाकुकुलो भविष्यति । सो दानि राजा इक्ष्वाकु पुरोहितस्य सकाशातो वचनं श्रुत्वा अलिन्दाद्देवी अग्रमहिषी राजकुले स्थपेत्वा तानि अन्यानि पञ्चस्त्रीसहस्राणि त्रिखुत्तं पटहस्य घोषिष्टा । गच्छथ येन यस्या अभिप्रेतं सा तेन सार्धं रमतु ॥ एवं दानि राजकुलातो बहूनि सहस्राणि निर्धावितानि हृष्टमनसः सर्वालंकारविभूषिताः मृगिका इव संत्रस्ता द्वारे द्वारे उपासन्ते काचित्प्रजल्पन्तीयो लोभये अपरा हसन्तीयो अपरा धावमाना अनुधावन्ती । सर्वे स्खलिता आसि सर्वे आसि प्रमूर्छिता । इक्ष्वाकुराजनगरे मनुष्याणाहि राजपत्नीहि सार्धं प्रनुठिता प्रमूर्छिता आसि ॥

अपरो दानि पुरुषो सुबन्धुकुलातो जातिसंपन्नो मनुष्यभूतो कायसुचरितेन समन्वागतः वाक्सुचरितेन समन्वागतो मनःसुचरितेन समन्वागतः दश कुशलकर्मपथ समादाय वर्तित्वा मनुष्येषु च्यवित्वा त्रायस्त्रिंशे देवनिकाये शक्रो नाम देवराजा उत्पन्नो ॥ सो दानि समन्वाहरति । कहिं सो राजा सुबन्धुः काये वर्तमानो ति जीवति वा मृतो वा [234ª] ति ॥ सो दानि पश्यति यथा राजा सुबन्धुः कालगतो तस्य इक्ष्वाकु नाम पुत्रो तेन राज्यं प्रतिलब्धं । तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुरोहितेन विषमा मतिः छिन्ना अयोग्या असदृशा सुबन्धुकुलस्य त्रिष्खुत्तं पटहस्य इस्त्रियागारं घोषिरितव्यं प्रजाये अर्थाये ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो ब्राह्मणवेषमात्मनो निर्मिणित्वा जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतो वयमनुप्राप्तो वलीहि परिगतशरीरो पलितशिरो तिलकाकगात्रो सो इक्ष्वाकुस्य राज्ञो द्वारं गत्वा आह ॥ अहं इक्ष्वाकुं पश्यितुकामो ॥ प्रतिहाररक्षो राजकुलं प्रविष्टः राज्ञो इक्ष्वाकुस्य निवेदेति ।

1. B °tvā anindā° C °tvā alindāde ° gramahishīm rā° B °gramahishīm° BC °sthāpitvā ṣ° C °tahāṇi strī° ṇi trishkṛityaṁ pa° çirishtā yasya abhi° B °shṭā ga°. — 3. B gacchatha | yena yasya abhi° C yasya abhiprāyaṁ sā te° B °taṁ sā dena°. — 4. C °hūni strīṇāṁ° BC °hṛishṭamanā° C °manaso sarvālaṁkāravibhūshitāni mṛi° B °shitā grimikā iva saṁbhrantā dvā° C °stā dvāre upā° B °jalpimtīnaṁ lo° C °lpantīnaṁ lo° santīye aparā° B °santīye | aparā° BC °mānā anu° C °nudhāvanti | .

7. BC °litā āsi pūrve āsi pramūrcchitā i°. — 7. C °mushyāṇ tāhi rājapa° rddhaṁ pramuditā pramū° B °hulitā pramūrcchitā | āsi apa° C °sā | . — 9. C aparā dā° bandhuḥ ku° saṁbaddho ma° svāgato vākan° B °vākcacaritena samāsacaritena samanvā° C °gato manasacaritena samanvāgato | daça° BC °thamasādānaṁ varti° cāvā(B °tvā |) trayastriṁ°.

12. BC °ti ka°. — 12. C °hiṁ sā rā° BC °kāme vartamānāni ji° C °to vati | . — 13. B °bdhaṁ ta°. — 14. B °tāḥ | di° tasya trishkhalattaṁ° C °tasya trishkṛityaṁ pakshasya sthiyo stryāgā° B °striyogā° C °cirtitavyā pra° B °ritavyā pra°.

16. C °tmana nirmi° lliko mahallako a° BC °ko adhyāgatavayam anu° C °prāptaḥ vali° liçiro tilakāragā° B °lilaçiro lila°. — 18. BC °kshvāku paçyatu° C °kāmaḥ pra°. — 19. C °pravishṭo rā° B °vedati | .

महाराज ब्राह्मणो द्वारे स्थितो राजानं द्रष्टुमिच्छति ॥ राजा इक्ष्वाकु आह ॥ स्वागतं ब्राह्मणस्य प्रविशतु ॥ तेन दानि प्रतिहाररक्षेण सो ब्राह्मणो राजकुलं प्रवेशितः ॥ राजा वृद्धं ब्राह्मणं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ स्वागतं ते ब्राह्मण निषीदाहि इमस्मिं आसने ॥ सो दानि ब्राह्मणो जयेन वर्धापयित्वा उपविष्टः ॥ राजा तं पृच्छति ॥ ब्राह्मण कुतो दिशातो आगतो किं मार्गसि किन्ते वर्तति किन्ते देमि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ महाराज दूरतो स्मि प्रदेशातो आगतो तव उदारं कीर्तिशब्दश्लोकं श्रुत्वा इक्ष्वाकुः विप्रयुक्तं पक्षस्य स्त्र्यागारं ओसिरति प्रजाये अर्थाये ति । ततः राज स्त्रियाय अर्थिको दूरतो स्मि देशातो आगतो ततो मे स्त्रियाये प्रतिभागेहि ॥ सो दानि राजा ब्राह्मणस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतः तुष्टः संवृत्तो कांचुकीयमामन्त्रयति ॥ भो भणे कांचुकीय शीघ्रं इमस्य ब्राह्मणस्य मम स्त्र्यागारं उपदर्शेहि । या से स्त्री रोचते तास्से देहि ॥ तेन दानि कांचुकीयेन ब्राह्मणो अन्तःपुरं प्रवेशितो बहूनां स्त्रीसहस्राणां मध्ये ॥ ब्राह्मण एषो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्त्र्यागारो या ते स्त्री अभिप्रेता तां गृह्य गच्छाहि ॥ तेन दानि ब्राह्मणेन तेषां बहूनां स्त्रीसहस्राणां या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अग्रमहिषी अलिन्दा नाम देवी न कदाचित् राजकुलातो निष्क्रमति सा देवी तेन ब्राह्मणेन गृहीता । एषा मे भवतु ॥ सा दानि देवी प्ररुण्णा । अयं ब्राह्मणो मम अय्यको वा पय्यको वा अथ वा उत्तरो । राजा इक्ष्वाकु दृढव्रतसमादानो मा हैव मां इमस्य ब्राह्मणस्य उपस्थानपरिचर्याये ओसिरिष्यति ॥

तस्या दानि अलिन्दाय कुब्जा मालाकारी मालां गूहयति । सा दानि कुब्जा

1[1]. C °sthitaḥ rā°. — 2[1]. C °gatasya brāhmaṇaṃ pra°. — 2[2]. C °hmaṇa rā° B °ṇaḥ praviçataḥ rā° C °veçito rā°. — 3[1]. C rājā brāhmaṇaṃ vṛiddhaṃ dṛi° BC °tthito svā°. — 3[2]. BC °taṃ ‖ te° C °te mahābrā°. — 4[1]. C °yena vaddhā ° vishṭo rā° B °sthitaḥ rā°. — 5. C °to kim ājña(?)si kin te rucyati°.

6[2]. B °dūrato smiṃ prade ° çabdaḥ çlo° C °çabdaṃ çlo ° kshvāku triṣhkṛityaṃ paksha° B °triṣhkuttaṃ pakshasya striyogāraṃ oçirili prajāye artheti ‖ C °sya striyāgāraṃ oçirti prajāye arthe ‖. — 8. C tato haṃ rā° BC °rājā striyāya ° rato smiṃ de ° striyāye pratibhāne(C °gehi ‖. — 9. C °prītas tushṭo saṃvṛitto kāṃcuki°. — 10. BC bo bhane° C °kāṃcuki ° mama striyāgā° B °mama styāgā°.

11[1]. C yā sā strī yocate° BC °tān me de°. — 11[2]. C °dāni kāṃcuki° B °niṃ kaṃcuki° C °ro mlapu° BC °dhye brā°. — 12. BC °kusya strigaṃjeya ‖ te strī abhipretās tāṃ gṛi°. — 13. C °hūṇā strī° BC °srā yo rā° C °rājñā i ° gramahishī ali° BC °mati ‖ sā ° hītā e°. — 15[1]. BC °tu sā dā°. — 15[2]. C °dānī pra° BC °ṇṇā ayaṃ°.

16. B °mama apyako vā pa° C °mama apyako vā atha° BC °ttaro rā°. — 17. C °kshvāku dṛi ° dānaḥ mā hairaṃ me ima° B °hevaṃ ima ° ye osarishyati ‖ C °oçirishyati ‖. — 19[1]. C tasya dā°. — 19[2]. C °kubjāṃ taṃ° BC °ti brā°.

तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको तरुणीं स्त्रीमिच्छसि । न त्वां कदाचित्[234b]तरुणी स्त्री हस्तेन वा पादेन वा स्पृशेया गच्छ किं ते अलिन्दाये देवीये या अपरित्यक्ता राज्ञो इक्ष्वाकुस्य ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां कुब्जां आह ॥ अल्पोत्सुका तुवं कुब्जे मात्वं मुहाहि प्रियो अहं अलिन्दाये देवीये यथा तुवं नाम्ये ॥ तस्या दानि अलिन्दाये देवीये अन्या चेटी वर्णकपीषिका । सा दानि तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको शयनस्त्रगन्धिको दुर्गन्धो न तव देवी द्रष्टुं पि इच्छे किं पुनः स्प्रष्टुं । गच्छ क्षिप्रं अलिन्दाये या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अपरित्यक्ता ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां चेटीमाह ॥ अल्पोत्सुका तुवं चेटी वर्णकं पीषेहि प्रियो अहं अलिंदाये देवीये यथा तुवं नाम्ये ॥ सा दानि अलिंदा देवी आह ॥ न मे केनचिदुपायेन एषो ब्राह्मणो चोक्षिरिष्यति ॥ सा दानि देवी उच्चेन कण्ठेन प्ररुदिता । ताये देवीये रुदमानाये परिवारो पि से प्ररुण्णो । तत्र अन्तःपुरे महन्तो आरावशब्दो ॥ अश्रौषी खलु राजा इक्ष्वाकु उपरिप्रासादवरगतः अन्तःपुरस्य उच्चशब्दं महाशब्दं । सो दानि राजा वर्षवरां कांचुकीयांश्च पृच्छति ॥ भणे किं येष स्त्रीणां आरावशब्दः श्रूयति ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया आहु ॥ देव तेन ब्राह्मणेन अलिन्दा देवी गृहीता । राज्ञेन मे इक्ष्वाकुना प्रवारितं या ते स्त्री अभिरुचिता तां गृह्णाहीति । ततः मे एषा मयातु । ततो सा देवी अलिन्दा प्ररुण्णा देवीय रुदमानाय परिवारेण पि से आरावो मुक्तो ॥ सो दानि ते प्रतिश्रुत्वा स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टो तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको यदि राजकुले इच्छसि नित्यभक्तिकं भोक्तुं तत्ते दास्यामि क्षिप्रं अलिंदाये देवीये अन्यां गृह्णाहि ॥ सो दानि आह ॥ महाराज

1[1]. C °ruṇāṁ striṁ icchasi | B °si na°. — 1[2]. BC na tvaṁ kadā° B °ruṇīṁ strī ha° C °spriṣe vā ga° B °spriçe vā gaccha° C °viye yām apari°. — 4. C °lāṁ gṛihnāhi pri° viye yām eṭi va°. — 5[1]. B° ceṭi (avec un signe de correction au-dessus de ṭi) va° C °ceṭi vaṇṇakamidhikā | B °pidhikā | . — 5[2]. BC so dā° C °dāni brā° B °ti brā°.

6. C °hallāko çayanavastra ° pi ikahe puna pra° B °icche punaḥ prashṭuṁ gaccha°. — 7. BC °aliṁdāye yā rā° °nya apatyaktā | . — 8[1]. BC °ṇo taṁ ce°. — 8[2]. BC °ṭī vaṇṇakaṁ° C °kaṁ pi so hi pri° BC °yathā rañnaṁ nā°. — 10[1]. C °oçirishyati | B °shyati | . — 10[2]. BC so dā° C °ccena kāṇṭho na prarudītāḥ tāye° B °ditā tāye°.

11. B °dunānaiya pari° C °dunānaiye pari° BC °vārā pi° C °runde | . — 12[1]. B °ārāpaçabda apra°. — 12[2]. C °shit | kha° B °shi | kha° C °uccaçabdaṁ | . — 13. BC °rshavaraṁ kāṁ° C °kīyāṁ ca pṛi°. — 14[1]. B ho bha°. — 14[2]. C tena dā°. — 15. BC °hitā rā°.

16[1]. B °ritā yā te° C °ritā tayā stri° BC °gṛihnāhiti | . — 16[2]. C tato me° BC °te tato°. — 17. C °nā prarunnā devīya rundādaya rudamānaya parivāreṇāpi me ārā°. — 18. C sā dā° °m antaḥpuraṁ° B °lpati brā°. — 19. C °hallāko yadi rā° °tyabhaktaṁ bho° BC °anyaṁ gṛihnāhi | . — 20[1]. C °ddho kāçanako ca°.

अहं जीर्णो वृद्धो कासनको च मुहूर्तं मुहूर्तं मूर्छयामि । न शक्नोमि स्वयं उत्थिहितुं स्वकां शैय्यां ओमूर्छेमि तदेनामेव देहि तुवं एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे परिचरिष्यति । मा भवानिक्ष्वाकु मम स्त्रीयाय प्रवारयित्वा पश्चादनुतप्याहि । अथ दानि भवानिक्ष्वाकु मिथ्यायाचनां करोतीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्वा अनुतप्यामि अपि तु जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तवं न इच्छति । विस्तीर्णं मे आन्तःपुरे बहूनि स्त्रीसहस्राणि या ते स्त्री रुच्यति तां गृह्णाहि तामेव भार्यां अभिरमाहि सा [435a] ते उपस्थिहिष्यति ॥ ब्राह्मण आह ॥ अलं महाराज एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मन्दं प्रेक्षति । एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मृगीभावं च प्रेक्षति । एषा मे भोतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मुखं अश्रूहि सिंचति । अलं मे महाराज अन्तःपुरिकाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे उपस्थास्यति एषा मे परिचरिष्यति मा भवानिक्ष्वाकु मम स्त्रीं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ दानि (याव) गच्छामि ॥ राजा इक्ष्वाकु आह ॥ (यावद्) अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणा सुकुमारा तं ते न इच्छति । अयं वृषला कुब्जा मैथुनार्थिका दासी ते अयं भवतु येन त्वं इच्छसि तेन तां भेहि एषा ते उपस्थास्यति ॥ कुब्जा आह ॥ महाराज एषो ब्राह्मणो पूतिवक्त्रो पलितमुखो बदरीकुसुमो व सुदुर्गन्धो छगलो व गन्धप्राप्तो । विषं भुक्त्वा मरिष्यं सचे मे देव एतस्य देसि । इमं स्थविरं भयानं मारेष्यं रहोगता ॥ सो दानि ब्राह्मणो आह ।

1. B na çaknoti svayam u° C °m utthihitum° BC °omutre ° yishyati | e°. — 3. C mâ bha ° kuḥ mama striyâ pra ° tvâ paçcâ anu°. — 4ᵃ. C °bhavâm ikshvâ° BC °roti i°. — 5. B °mi nâpi dadatvâ anulapyâ° C °datvâ ano ° hallako iyam ca de ° kumari tam te na icchati | B °cchasi | .

6. C °bahuni strîsahasrâṇi yâ te strî ru° B °te strî rucca° BC °gṛihṇâhi tâ° C °abhi bhi°. — 8ᵃ. C °shâ meva bha° BC °ta yam tishṭhati° C °ti mânini tishṭhatimânâ°. — 9. C °shâ evam me bhavati yam tishṭhati° B °ta yam tishṭhati°. — 10. C °shâ evam ti me bhavatu yam tishṭhati mânî ti° B °ta yam tishṭhati° BC °kham açrûhi sîñcati a°.

11. C °ntaḥpure antaḥpurikâye eshâ evam me de ° tu esho me u° B °me upasthâpayishyati° C °ne upasthâpayishyati | eshâ me paric° C °paricayishyati mâ bha° BC °ku mama strî pravâ(C °câ)rayitvâ° C °nutavyâhi | . — 14ᵃ. C °yâvad gacchâmi | . — 14ᵇ. C °kshvâ âha | . — 15ᵃ. C °ddho iyam° B °llako | i ° mâram tam° C °mârâm tam°. — 16. BC °vṛishalâ° B °kubjâ mai ° tu yenetam i° C °yena tam icchasi | tena tam mehi eshâ te u° B °si tenetam mehi°.

17ᵃ. C °pûtibali pali° B °pûtibali palitamukho cadari° C °kusumâ vâ sadurga° B °me vâ sadurga ° lo ca gandhagrasto vi° C °lo ca gandhasto vi°. — 18. BC °bhuñjikâ mari° C °ce mam deva etasya desi | . — 19ᵃ. B °ram angamamiga mâ° C °ram ange angam mâ°

सर्वकुब्जेहि मे वेरं ये केचित्पृथिविनिश्रिता ।
यथायं नृपती कुब्जो मम इच्छति घातितुं ॥

अलं महाराज कुब्जाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उपस्थास्यति एषा परिचरिष्यति । मा भवां मम स्त्रियं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ तव मिथ्यायाचनां करोसीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्वा अनुतप्यामि । अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तं ते न इच्छति । यदि त्वं तरुणो भवेया तं एषा देवी उत्कण्ठेया अपि तु नाहं मिथ्यायाचनां करोमि गच्छ गृह्य अलिंदां देवीं येन यथेच्छसि ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य प्रतिगृह्य हृष्टः तुष्टः प्रीतो संवृत्तो ॥ अलिंदां देवीमालिंगिय ततः प्रवेशं प्रवेशयन्तो तस्या एव उपरि प्रपतितो स्त्रीमर्दनेहि अट्टहासो मुक्तो । देवीये कल्याणो अनुरूपः पुरुषो लब्धः ॥ अलिंदापि देवी अश्रुकण्ठा रुदन्मुखी प्रलपन्ती ब्राह्मणेन हस्ते गृह्य आकड्ढति कड्ढीयति इतो च इतो च लग्गति । उच्छसनेन प्रश्वसनेन अश्रूहि वहन्तेहि आलापेन गच्छन्ती प्रदेशे देशे ओमूर्धकेन सुसंगृहीतां कृत्वा अनाथवन्ती राजगृहातो कड्ढीयमानी निष्कासिता विकलीभूता [435^b] च संवृत्ता ॥

तेन ब्राह्मणेन नगरस्य अनुप्राकारं दरिद्रग्रामे वकजर्जरशालां निर्मिणित्वा जर्जरमंचे तृणपलाशं प्रज्ञपितं खण्डघटकं उदकस्य स्थापितं ॥ तत्र अलिंदा देवी प्रवेशिता वस्त्रेहि नष्टप्रणष्टेहि आभरणेहि लघुप्रलुग्नेहि शेषावशेषेहि न कदाचि-

1. C sarvekurbjehi me vailam̃ ye° BC °thivini°. — 2. BC yatrayam̃°. — 3. B °bjâye esho eva C °bjâye eshâ evam̃ me de° tu eshe me upasthânâhi eshâm̃ pariçayishyati |. — 4¹. BC °bhavâm̃ imam stri° C °striyâ pravâra°. — 4². BC yathâ tava° B °rohi | â° C °rohi â°. — 5². BC °pi dâni sma°.

6. C °hallâko i° B °ruṇim̃ su° C °mâru tam̃° BC °ti yadi°. — 7. B °hya aliñdâ devi su° C °aliñdâ de°. — 9. C °hṛishṭo prito sam̃vṛito aliñ°. — 10. BC °m âlingitah(C °to) praveça pravepayanto° C °tasyaivam̃ u° B °tasmai vâ paripapadito stri° C °hâsâ mukta de° B °kto de°.

11¹. C °anurûsho labdho |. — 11². B °çrukaṇṭho ru° C °çrukaṇṭhâ ru° khi pralayenti brâ° B °lapantam̃ brâhmaṇa haste gṛihye âkaṭṭati kaṭṭâni kriyati | i° C °gṛihya âkaṭṭikaṭṭâni kriyati | ito ca ito laggati uccu° B °ggati ucca°. — 13. C uccasanlena açruhi vaha° B ucvasantena praçva° na açruhi vahantihi nâlâya galanti pradeçe deçe omutrantena su° C °hi nâlâya galanti yati deçe omutrantena su° B °anâtavanti | râ° C °anâtavanti râ° to kaṭṭiyamâni nishkâsitâ vikilibhûto ca sam̃° B °vikilibhû° BC °vṛito |.

16. C °daridagrâme ca vakajarjjaraçâ° B °grâmâ vakajarjjaçâ° C °rmimitvâ° BC °rjjaramañca tṛiṇa° B °ṇḍapaṭa° C °kam̃ udaka°. — 17. BC °vastrehi çastupraçastrehi âbha° C °ṇehi laguprulagne° BC °sheshi ye na kadâ° B °bhûmi sprishṭhâ pâdu° C °ḍakâhi kalatarikshaṭeti | B °shṭâhi | anâ°.

त्वादेहि भूमिं सृष्टा पादुकाहि भद्राहि अगामुक्तेहि पादेहि अनविवर्तेहि ॥ ततो सो ब्राह्मणो तत्र अर्जरशालामध्ये निषीदित्वा आह ॥ भद्रे सुनिवस्ता भवित्वा पादानि मे धोवाहि स्वकानि च पादानि धोवाहि ततो रमाहि वरन्ते रमितो अहं सुष्ठु भद्रे रामेहि सम्यक् मां भद्रे रमापेहि भणितेन मे भद्रे रमापेहि नाचितेन मे भद्रे रमापेहि ॥ एवं दानि सा देविये सर्वरात्री एवं मे रामेहि एवं मे रामेहि उत्थापेहि संविशापेहि संविशापेहि त्ति गता रात्रिये प्रभाताये अरुणोद्गमनकाल-समये ततो शक्रो स्वरूपेण स्थितो अंगदकुण्डलदिव्यशरीरधारो उदारेण वर्णेनो-भासयित्वा वरविमलकुण्डलधरो देवराजा भवित्वा स्वयंप्रभा ओसृष्टा वर्णेन सर्व-शाला सामन्तेन ओभासिता ॥ सा दानि अलिन्दा देवी शक्रं देवानामिन्द्रं स्वरूपेण दृष्टा रात्रीन मूर्छिता । किं मया कृतं यमेतेन सार्धं न रमितं ति । शक्रो देवानामिन्द्रो अलिंदां देवीं वरेण प्रवारयति ॥

शक्रो हि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यं किंचित् मनसेच्छसि ॥

सा दानि अलिंदा देवी शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य प्रांजलिं कृत्वा एतदुवाच ॥ शक्रो मे वरेण वारेति एवं वदेमि पुत्रो मे वरो ति ॥ तस्या दानि इन्द्रेण भैषज्यगुटिका दिन्ना । इमां गुटिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततः ते पुत्रो भविष्यति सिंहसदृशो बलवां परसैन्यप्रमर्दनो । उत्साहिनास्य लोके समसमो न भविष्यति । अपि तु वर्णेन रूपेण पापको भविष्यति यन्ते अहं न हृदाय उपस्थितो ॥ इन्द्रो

1. B °rjjaramadhye C °rjjaramacche ni°. — 2. C °sunivastrā bha° BC °me dhoveh sva° B °kāni ca pada° BC °n te amito° suṣṭu bha° C °samyaksaṁbhadre ramāpehi bhaṇite me bhadre ramāpehi | e° B °samyaksaṁbhadre ramepehi bhaṇi° bite me bha° pehi e°. — 5. B °devi sarvarātriṁ(C °triṁ) evaṁ° C °me ramehiṁ evaṁ° BC °hi utthāpehi saṁvi° viçāpehiṁ ti gatāyā ca rātriprabhāta(C °tāyā) aruṇodga(C °ṅga)manakā° C °tataḥ çakra svarūpeṇa sthitaḥ aṅgadakuṇḍalaçarīra° BC °yitvā valavima° C °rājo bha° yaṁ prabhā utsṛṣṭhe varṇe° B °bhānte sṛṣṭā varṇe°.

9. BC °rcchitā kiṁ°. — 10. C °ramishyanti ||.

11. C °liṁdā de°. — 12. B çakro ham asmiṁ de° C çakro ham asmiṁ bhadre vindā° BC °ndro trayastriṁçānām īçvaro(C °raḥ) varaṁ°. — 13. C °bhadra yaṁ kiṁ° cchāmi | B °sechāmi | . — 14[1]. B °ndrasya prāja°. — 14[2]. B °ṇa vare° C °ṇa vaḍe° B °putrā me varehi | C °tro me varehi | . — 15. BC tasya dā° B °jyagutikā° BC °mā imāṁ°.

16. C °guṭikāṁ° tatas te pu° B °ti siṁhāçayi(?)ta ba° C °siṁho sadṛço ba°. — 17. B °ke çamasamo na bha°. — 18[1]. C °ṇa balena rūpena pā° B °tu vallena rūpena yāvako bha° C °ti yaṁ taṁ ahaṁ°. — 18[2]. C °vataṁ datvā ja° B °datvā ja° C °niarhāpe paritvā trayastriṁçe de° B °hāparitvā trayastriṁ°.

दानि अलिन्दाये देवीये वरं दत्वा अन्तरहापयित्वा त्रायस्त्रिंशदेवनिकाये प्रत्यस्थासि ॥

सा दानि अलिंदा देवी तां भैषज्यगुडिकां अंशुकस्य कोणे बन्धित्वा राजकुलं प्रविष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे मम पुत्रो भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा देवी राज्ञा इक्ष्वाकुना दूरतो एव द्वा[336b]रशालायां प्रविशन्ती दृष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । राजा दानि देवीं पृच्छति ॥ पद्मवर्णो ते मुखो परिशुद्धानीन्द्रियाणि सुखं रात्रिं शयिताये क्रीडारती वा अनुभूता किंचित्ते उदारो अभ्यासो लब्धो ति ॥ सा दानि देवी आह ॥ महाराज कुतो मे शयिताये सुखं क्रीडारतिर्वा अनुभूता । शक्रो सो देवानामिन्द्रो सो ब्राह्मणवेषं निर्मिणित्वा इहागतो । ततः मे सर्वरात्रिं उत्थापेहि संपीडेहि गता प्रभातायां रात्र्यां अरुणोद्घाटकालसमये तं ब्राह्मणवेशमन्तर्धापयित्वा इन्द्रः स्वरूपेण स्थितः सर्वा च दिशां वर्णेनावभासयित्वा अहं वरं प्रवारिता वरं वरेहि भद्रे ।

शक्रो स्मि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यत्तुवं मनसेच्छसि ॥

तत्र महाराज पुत्रवरो याचितः पुत्रं मे वरं देहि ॥ तेन शक्रेण मम भैषज्यगुडिका दिन्ना इमां गुडिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततो पुत्रो भविष्यति सिंहासनपीठो बलवां परसैन्यप्रमर्दको उत्साहेन से लोके समसमो न भविष्यति अपि तु वर्णरूपेण पापको भविष्यति यं ते अहं न हृष्टतुष्टाये उपस्थितो ॥ सो दानि राजा

3. C sa dā* B *devīṃ tāṃ* C *guḍikāṃ aṃ* *ṇe bandhitvā rā* B *vishṭa padma*. — 4. C *stīrṇṇe anta*. — 5. C *devīṃ rā* B *çantīṃ dṛ* BC *dṛishṭvā sa* C *mukhe pariçuddhendriyena rā* B *çuddha indriyehi rā*.

7. BC padmavarṇṇā(C *ṇṇa) te mukhā pari* C *ddhāni indriyāni su* B *sukha rā* *yitā krī* C *yitā krīḍāṃ vā ratiṃ vā anu* B *bhūshitā* C *udāro ka* BC *labdho ti |*. — 9ª. BC *yitā su* C *sukha krīḍāṃ ratiṃ vā anu* B *vā abhūtā ça*. — 9ᵇ. C *sareṇa nirmiṇitvā* B *çavasta ni* C *gataḥ tato*. — 10. C tato me* BC *gatā(C *tāye) pra* C *indra sva* *ṇa sthito sarvā va di* *bhāsayitvā* BC *ritā(C *tā |) varaṃ bhadre çakro*.

14. BC çakro ham asmiṃ de* *ndro traya* *nam i(C *ni içvā* B *ro va*. — 15. BC *yan te manaso icchā(C *sam icchasi |

16ª. C tato me ma* C *cito putra me*. — 16ᵇ. C *kreṇa devānām indreṇa mama bhai* guḍikā dinnā imaṃ guḍikāṃ u* B *guḍi ula* *bāhi | tato* C *bāhi tatas te pu* BC *siṃhāsapīṭhā ba* C *rdakaḥ | utsā* *ke samasamā na bhavishyati | api* B *shyati | api varṇṇa* C *pakoç ca bhavishya | yaṃ te sthitaṃ na hṛ* B *shyati | yaṃ te ahaṃ nashṭatu* C *shṭā aham evam upasthitā |. — 19. C *rashṭāsi pā* B *shṭo yā(?) dā*.

श्रुत्वा देवीये हृष्टो ॥ या दानि त्वं मया अनुज्ञाता किमस्य तथा न हृष्टतुष्टो उपस्थितो ॥ तेन दानि राज्ञा देवीये भैषज्यगुडिका रोचित्वा आच्छिन्ना ॥ सो दानि राजा भैषज्यगुडिकां शिलायां निघृषयित्वा उदकेन विलोडयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां कुशाग्रेण पिबनायेऽदिन्ना । सापि अलिंदा देवी ततो भैषज्यगुडिकातो पिबनाये न लभति मा देवी पापकं पुत्रं जनयिष्यति ॥ सा दानि अलिंदा देवी चेटीनां पृच्छति ॥ कहिं सा भैषज्यगुडिका कृता ॥ चेटीयो आह ॥ देवी तव सा भैषज्यगुडिका राज्ञा गृहीत्वा निषदायां निघर्षयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां पिबनाये दिन्ना ॥ देवी पृच्छति ॥ कतमाये निषदाये सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ति ॥ चेटी आह ॥ इमाए देवि निषदाय सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ॥ सा दानि अलिंदा देवी निषदाय उदकबिन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण जिह्वाग्रे कृत्वा अभ्यवहृतं । ताये अपि देवीये कुक्षिः प्रतिलब्धो । एवं दानि पंच देवीशतानि कुक्षिमन्तानि संवृत्तानि ॥

तानि दानि पंच देवीशतानि नवानां वा दशानां वा मासानामत्ययेन प्रसूतानि । [236ᵃ] एकूनपंचकुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अभ्युद्गतवर्णा परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वागता । अलिंदाये पि देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादः महोदरो काणो मषिराशिवर्णो । ते दानि वर्षवरा कंचुकीया च राज्ञो निवेदयन्ति ॥ महाराज एकूना पंचशता देवी प्रसूता एकूना पंच कुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अलिंदाये देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो काणो मषिराशिवर्णो ।

1. C pâdâni ca tvaṁ° B °tvaṁ dâni mayâ° C °shṭâ me upasthitâ ‖ B °to tena°. — 2ᵃ. C °guṭikâ°. — 2ᵇ. C °jâ tâṁ lihai.° guṭikâṁ° B °ḍikâ çi° C °ghṛishṭayitvâ u° kkâṁ deviçatâ kuçâgreṇa pi° BC °bannâye°. — 4. C so pi aliṁ° B °dâ de tato° C °guṭikâ° BC °lihati ‖ mâ° B °shyati sâ dâ°. — 5. C °ceṭîn âpṛicchati | B °ṭîn âpṛicchati kahiṁ°.

6ᵃ. C °guṭikâ°. — 6ᵇ. B ceṭâyo°. — 7. BC devi tatu sâ° C °guṭikâ râ° BC °gṛihîtvâ nishi(C °shî)dâ° C °vikâçetâ da° B °bannâye°. — 8ᵇ. C kapamâye nishidâye sâ° B °nishidâ° BC °guṭikâ oghṛishṭâ ti(C °shṭeti |) ce°. — 9ᵇ. C imâye devi nishidâye sâ° B °nishidâ° C °guṭikâ oghrishṭâ | B °ghrishṭhâ ‖. — 10. BC °devînâṁ nishi(C °shî)dâ° B °vindu kṛi°.

11ᵇ. B tâ api° C tân api deviye kukshi pra° B °labdhâ ‖. — 12ᵇ. B °kshimatinî saṁ° C °kshimatînâṁ saṁ°. — 13. BC °sâtâni n°. — 14. C ekunâpaṁ° B °çata jâ° C °dikâ darça° mutvâgatâ. — 15. C °rvarṇṇo durdriço° B °loshṭo sthûla° C °shṭho sthûlaçira sthûlapâdo ma° BC °ṇo mâsharâçi°.

17ᵇ. B °rshavara kaṁ° yati mahâ° C °yati |. — 17ᶜ. BC °sûtâ pañca kumâraçatâ jâtâ(B °tâ |) ekûnâ prâsâ° B °sâdî darça° C °to duvarṇṇo dudriço sthûloshṭo sthûlaçira° BC °ṇo mâsharâçi° varṇo çru°.

श्रुत्वा पुनः राजा इक्ष्वाकुः रुष्टो दौर्मनस्यजातो संवृत्तो । यं मया देवीये गुडिका पिबनाये न दिन्ना मा सा पुत्रं जनयिष्यतीति तत्कुतो देवीये एकूशो पुत्रो जातो ॥ वर्षवरा कंचुकीया आह ॥ महाराज यत्र देवेन निषद्याय सा भैषज्यगुडिका नि-ष्ठ्यूता तत्र ताये निषद्याये देवी उदकबिन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण जिह्वाग्रेण अभ्यवहृतं ततो देवीये पुत्रो जातो ॥ राजा आह ॥ मा मे कदाचिद्देवीये पुत्रो अग्रतो तिष्ठतु न इच्छामि एकूशं द्रष्टुं ॥ सो दानि इक्ष्वाकुः तेषां पंचानां कुमारशतानां एकूनकानां वर्णाख्यं श्रुत्वा प्रहृष्टतुष्टो । तेषां रूपवन्तानां कुमाराणां अलिंदाये पुत्रं स्नापयित्वा महार्हाणि रमणीयानि जातकर्माणि क्रियन्ति श्रमणब्राह्मणकृपणवन-नीपकेषु अन्यस्य जनस्य विश्राणेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं वस्त्रं गन्धं माल्यं विलेपनं तैलप्रणालिका प्रवाहिता घृतप्रणालिका च नानाप्रकारा पानप्रणालिका प्रवा-हिता ॥ एकमेकस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रियो उपस्थापितायो । कुमारस्य अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या उच्चारप्रस्रावमपकर्षति अन्या स्तनं देति अन्या उत्सङ्गेन धारयति ॥ अलिंदाये देवीये पुत्रे धात्रियो न दिन्ना । ततो अलिन्दाये दे-वीये एका उपस्थायिका दिन्ना ॥ एवं दानि ते कुमारा वर्धीयन्ति वर्धीयन्ति ॥ ततो राजा इक्ष्वाकुः सर्वेषां तेषां पंचानां कुमारशतानां कुशमिश्राणि नामा कृ-तानि । कोचि इन्द्रकुशो कोचिद्ब्रह्मकुशो कोचिद्देवकुशो कोचिदृषिकुशो कोचि-त्कुसुमकुशो कोचि द्रुमकुशो कोचि रत्नकुशो कोचित् महाकुशो कोचि हंसकुशो कोचि क्रोञ्चकुशो कोचि मयूरकुशो एवमादि सर्वेषां कुशमिश्राणि नामा कृतानि [२३७] अलिंदाये देवीये पुत्रं कुशो त्ति नामं कृतं ॥

1[1]. B °rushṭho dau° C °daurmanasya° B °vṛitto yâ ma°. — 1[2]. BC yâ mayâ de° C °pibanâye na dinnâḥ mâ sâ taṃ pu° B °sâ naṃ pu° °titi ‖ tat ku° C °viyodri° °tro jâtaḥ ‖ B °jâto va°. — 3[3]. C °vena nishidâye sâ bhai° °guṭikâ° B °ghṛishṭhâ ta° BC °tra yo nishidâye devî(C °viye) u° B °hṛitato de° C °jâta ‖ . — 5[1]. C °kadâci deviye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro agra° B °tra jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro agra° BC °dṛiṣṭa dra°.

6. C °kaivâkus teshâṃ paṃ° hṛishṭo tushṭo B °tushṭho te°. — 7. C °ṇâṃ kṛitâni kîyanti | çravaṇabrâ° kobhya anya° B °trâneti | annaṃ° C °gandhamâlyaṃ vilepanaṃ tatailapraṇâlikâ pravâhitâ nânâ° B °ghṛitapraçâlikâ vâ nânâ° C °pânapravâhitâ | B °pânapraçâlikâ pravâhitâ e°.

11[1]. B °dhâtṛiyo u° C °dhâtriyo u° BC °tâyo ku°. — 12[1]. C °dvatteti | anyâḥ supe° B °rtteti anyâ supe° BC °ccârapramnrâva° B °rahati ‖ anyâ sta°. — 13[1]. B °dhâtṛiyo° C °dhâtriyo na dinnaḥ tato°. — 13[2]. C °viye tvakâ u° °yikâ dinnâḥ e°. — 14. C °vaddhiyanti ‖ . — 15. C °kuḥ teshâṃ sarveshâṃ paṃ° B °tâni koci |° C °tâni kvacid |°.

16. C kvacid indrakuço kvacid brâhmaṇakuço kvacid de° °ço kvacid ṛi° kvacit kusumakuço kvaci drumakuço kvacid ratna° B °d ṛishikuço kecit kusumadrumo koci ratna° C °ça

राजा दानि इक्ष्वाकुः सर्वेषां एकूनपंचकुमारशतानां दारककीडापनकानि नानाप्रकाराणि देति देवीये पुत्रस्य कुशस्य कीडापनकं न देति ॥ ततः कुशो कुमारो यं वा कीडापनकं अभिप्रेतं भवति तेषां भ्रातृणां आच्छिन्दित्वा कीडित्वा रमित्वा पुनर्देति ॥ एवं दानि राजा इक्ष्वाकुः तेषां कुमाराणां नानाप्रकाराणि कीडापनकानि देति हस्तियानं अश्वयानं रथयानं नानाप्रकाराणि उदाराणि राजार्हाणि कुशस्य कुमारस्य यानं न देति । कुशो पि कुमारो यं से यानं अभिप्रेतं भवति हस्तियानं वा अश्वयानं वा रथयानं वा युग्ययानं वा शिविका वा स्यन्दमानिका वा गल्ली वा अर्धगल्ली वा पत्रयानं वा आकाशयानं वा तेषां भ्रातृणां आच्छिन्दित्वा वहित्वा च पुनर्देति क्रिडितानि रमित्वा ति ॥ एवं दानि ते कुमारा विवर्धमाना यं कालं विज्ञप्राप्ता सप्तवर्षा वा अष्टवर्षा वा ततो शिक्षीयन्ति लिखायं पि लिपियं पि संख्यायं पि गणनायं पि मुद्रायं पि धारणीयं पि हस्तिस्मिं पि अश्वस्मिं पि रथस्मिं पि धनुस्मिं पि वेणुस्मिं पि धाविते जविते प्लविते इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेद्ये वा भेद्ये वा हेद्ये वा संग्रामशीर्षायां वा राजमायाचारे सर्वत्र शिक्षिता गतिंगताः ॥ कुशकुमारं न कोचि शिल्पं शिक्षयति स्वकाय बुद्धीय स्वकाय प्रज्ञाय स्वकेन वीर्येण सर्वेषामेषां भ्रातृणां अन्यस्य महाजनकायस्य सुशिक्षितः । इष्वस्त्रज्ञाने सुशिक्षितो सर्वशिल्पायतनेहि अपरापरेहि च सर्वेषां कुशो कुमारो विशिष्यति ॥

तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ यं नूनाहं इमां पंच कुमारशतां मीमांसेयं को इमेषां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ तेन दानि राजा इक्ष्वाकुना

kvacit mahā° kuça kvacin krauñcakuço kvacit mayūrakuço kvaci haṁsakuço ity° çrāni nāmāni kṛi° B °çrāni nāmā kṛitāni sahiṁdā° C °çuddha kuço ti nāma kṛitaṁ | .

1. C °pañcaçatānāṁ dārakaṁ krī° rāṇi devī° B °çasya krīḍāyanakaṁ°. — 2. C tato kuço° sīdāṁ bhrātṛiṇāṁ° BC °ṇāṁ acchi°. — 4. C °kshvākus teshāṁ° BC °ni deti | hasti° C °çrayānaṁ catha° BC °chāṇi | kuça°.

6. C °çirikāça vā syandakānikā vā gallikā vā agalli vā pa° BC °patrayānaṁ vā ākāça° C °bhrātṛiṇāṁ acchinditvā aṇitvā vāhitvā vā pu° B °ṇāṁ acchinditvā vāhitvā vā punar de° ti | ki° C °kshiteti | . — 9. BC °kumāro vi° C °tataḥ çekhiyanti le° B °lipiyaṁ saṁ° assamiṁ pi ca kassmiṁ pi dhāvite javi pla° C °assamiṁ pi ca kassmiṁ pi ca dhā° BC °jñāne yuddha vā ni(B °ti)yuddhe vā chedye(C °chede) vā bhe° C °bhedye vā hāthe vā saṁ° B °rājāmācāryaṁ | sarva° C °rājāmāly ācāryyaṁ sarva° B °çitrā pati° C °çitā pa gati°. — 14. C °raṁ na kvaciç çilpaṁ çikshiyati° B °kshayeti° C °buddhiya svakā° ṇa teshāṁ sarveshāṁ bhrā° janakāya suçikshito i°.

16. C °shāṁ kumāro virçishyati || . — 18¹. B °ti yaṁ nū°. — 18². B °çatānāṁ mīmāṁseyaṁ ko° C °çatānāṁ māṁsavaṁ ko°. — 19. B te dāni rājā i° C te dāni rājā° B °rāṇi eko° moduko mahāntaṁ te° C °ko mahāntaṁ krito | te° rehi modakānāṁ ma-

पंच मोदकशता कारापिता एको मोदको महान्तो तेषां मोदकानां मध्ये स्थापितो अपरेहि मोदकेहि ओच्छादितो यो एतं महान्तं मोदकं गृह्णीष्यति तमहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः तं मोदकराशिं कृत्वा पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति । शीघ्रं धीहि तातेहि मोदकराशितो एकमेकं मोदकं गृह्णथ ॥ ते दानि कुमारा सर्वे प्रथमं पि धाविता पश्चात्कुमारो प्रधावितो । सो कुमारो सर्वेषां धातूनां वामदक्षिणेन [337b] हस्तेन अवगूहित्वा तं महान्तं मोदकं गृहीतं ॥ तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति । एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति । एषो च दुर्वर्णो दुर्दृशो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो अप्रियो प्रतिकूलो दर्शनाये । को एतं राज्यं धारयिष्यति । यं नूनाहं द्वितीयं पि इमां कुमारां जिज्ञासेयं । आहारदेशकाले इमे कुमारा संमुखं परिवेषापयिष्यं । यो एतेषां प्रथमं भोजनं प्रतीक्षिष्यति अहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः आहारदेशकाले तां पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा पुरतो निषीदापयित्वा भोजनं आनीपयति । ते पि कुमारा भोजनं प्रतिपालेन्ति । सो कुशो कुमारो तं भोजनं भूमियं प्रतीच्छति यत्तकेन स भोजनेन अभिप्रायो तं भूमीयं ओदनस्य राशिं करोति । तत्रैव उपरि व्यंजनानि प्रतीच्छति पृथिवीनिश्रितं भुंजति ॥ तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति पृथिवीश्वरो पृथिवीनिश्रितं परिभुंजति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः अपरेण कालेन पुरोहितं पृच्छति । उपाध्याय को इमेषां कुमाराणां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ पुरोहितो आह ॥ महाराज एषो हि कुशो कुमारो देवस्यात्ययेन राजा भविष्यति । एतस्य राजलक्षणाः ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः

°dhye sthâpito aparehi modake ° dito yâm evaṁ modakaṁ° B °dita yâ evaṁ modakaṁ° BC °grihnishya° B °syâma esho° C °syâmaḥ | esho°.

3. B sâ dâ° C °dakaṁrâçiṁ kritvâ tâṁ puṁ° B °yati çî°. — 4. C çrîghraṁ tâhi târehi modaka° B °ghraṁ grihṇâte° BC °grihnatha ||. — 5. BC °ni kumâro sarve° to so°.

6. B °stena stagû°. — 7¹. BC °ti e°. — 8. C esho ca duvarṇṇo durdṛi° B °ça sthûlo-shto sthûlaçi° BC °kâlo mâsharâçi° B °priyo patisthûlo darçayeko | e° C °priyo apratikulo darçanâya ko | a°. — 10¹. BC ko | etaṁ° B °râjâṁ dhâ ° ti yaṁ°. — 10². C °mârâ ji° B °râṁ vijñâsayaṁ âhâ°.

11¹. C âharade° B °saṁsukhaṁ paridaçâ°. — 11². C °eshishyani | ahaṁ°. — 12. C °âharyade° BC °lâpayitvâ te°. — 14¹. BC tenâpi ko° C °pâlayanti so°. — 14². C °naṁ bhûmiye praticchati | yatta ° çiṁ kritvâ ka°.

16¹. C tatraivam upari° B °bhuñjanti |. — 17. BC °shyati | prithivîçva° C °çvaro niçri°. — 18. B °kârena pu° BC °ti n°. — 20¹. C °sho kuço° B °visbya |.

21¹. BC °çâḥ so°. — 21². C °râja i°.

पुरोहितस्य श्रुत्वा दुःखितो संवृत्तो ॥ को उपायो भवेया यं एषो कुष्ठो कुमारो समात्ययेन राजा न भवे । यं नूनाहं राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानानि निखनेयं अदृष्टानि केनचि । यो इमा निधानान्समात्ययेन जानेया बुद्धेया उत्पादयेया सो राजा भवेया अप्येवं नाम अन्यो कुमारो राजा भवेया ॥ तेन दानि राज्ञा इक्ष्वाकुना राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानं निखतं अदृष्टं केनचि ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः दीर्घस्याध्वनो अत्ययेन मरणकालसमये अमात्याननुशासति ॥ भो भणे अमात्या यो इमेषां पंचानां कुमारशतानां समात्ययेन इमानि निधानानि च जानेया बुद्धेया उत्पादयेया तं राज्येन अभिषिंचथ । अन्ते निधिः बहिर्निधिः न चान्ते न बहिर्निधिः चतुर्णां ग्रामराजानां हेष्टतो चतुरो नि-[238a]धिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः वृक्षे निधिः पर्वते निधिः यतो च वैरोचनो अभ्युदेति ततः निधिः प्रभंकरादित्य यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यो अमात्याहो इमां कुमारो निधानां जानाति उत्पादयेति अनाचिक्षितो तं राज्येनाभिषिञ्चथ । सो च राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः एवममात्याननुशासित्वा कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो ॥

ते दानि पंच कुमारशता पितुः कालगतस्य राज्यहेतोः अन्यमन्यं विवदित्वा अहं राजा अहं राजेति न चान्यमन्यं विहिंसन्ति धार्मिकत्वात् ॥ तदा अमात्या कुमाराणां वदन्ति ॥ कुमाराहो मा विवदथ । तेषां वो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य आणत्ति-

1. B °yā ya esho° C °yā yo esho° B °bhave yaṃ nū° C °bhaveyaṃ | yaṃ°. — 2. C °le deçe deçe mahānidhānaṃ guhyapra° neyā | adṛ° B °neyā adṛ° BC °dṛishṭaṃ kena° B °ci yo° C °cid yo i°. — 3. C °imāṃ ni° BC °neyā na bu° B °ddheyā uptakanoyeyā so° C °ddheyā nāpta(ou °kha?)nopeyā so rā° °veyā anupetaṃ nāma° B °yā | appeta nāma° BC °anye ku°. — 4. BC °khanaṃ adṛ° B °kenaci so° C °kenacit so dā°.

6. C °kshvāku dī° B °dhvano tyeyena ma° °tyān ānanā sahitena bho° C °tyānām anuçā°. — 7. C bo bhaṇe° B °çatānāṃ amātya° BC °dhānāni vā jā° B °ddheyā uptakanāyeyā te rājye° C °ddheyā upta(°pla?)nāpeyā taṃ rā° B °abhiṃñcatha ante°. — 8. B ante nidhiḥ na cānte na vahir nidhiḥ catu° C ante nidhiḥ anyaṃ tena vahi nidhiḥ catu° BC °turṇa rājaçālānāṃ heshṭato caturo° C °yojananidhiḥ mocananidhiḥ vṛ° BC °gre nidhiḥ yato ca vai° °bhyude(C °dde)ti | tataḥ(C °tato) ni° C °karodityo yatrā° C °m eti putro nidhiḥ yatra de° °pi nidhito° B °pi nito nidhiḥ yo amāho imāṃ° C °ro nidhānaṃ jānanti upla(ou °pla)nāyeti anāviskṛitaṃ | taṃ rājyaṃ na abhi° B °jānāti | uptkānāpeti | anāciptikaṃ taṃ rājye° BC °abhiṃñcyatha.

14b. C °evaṃ mamātyayenānuçāsayitvā° BC °yuktā kā°.

16. C °çatāni pi° °sya rājyaṃ hetoḥ anye anyaṃ vivādi° B °hetoḥ | anyam anyaṃ vidi°. — 17. C °mātya ku° B °nti ku°. — 18a. C °vivādatha. — 18b. BC na teshāṃ rājñaḥ(C °jñā) i° °sti pi°.

का पृच्छा । पितरि मरणकालसमये संदेशो दिन्नः यो पितरि संदेशं जानिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ कुमारा आहुः ॥ अमात्याहो एवं तु यथाकालं पितरि संदेशो दिन्नो आख्यायथ ॥ ते दानि अमात्या पंचानां कुमारशतानां पुरतः तं राज्ञो इक्ष्वाकुस्य संदेशं परिकीर्तेन्ति । अन्ते निधिः बहिर्निधिः नैवान्ते न बहिर्निधिः चतुर्णां ब्राह्मराजानां हेष्टतो चतुरो निधिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः स्तूपाये निधिः पर्वताये निधिः यत्र च वैरोचनो अभ्युदेति ततो निधिः प्रभंकरादित्यं यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः । कुमाराहो इमं वो पितरेण इक्ष्वाकुना संदेशो दिन्नः यो युष्माकं इमान्निधाना निक्षिप्तां जानिष्यति उत्खनयिष्यति सो च राजा भविष्यति ॥ एकूनपंचकुमारशता निधानान् कीर्तियमानान्न जानन्ति न बुध्यन्ति कुशो महाबुद्धिर्महामीमांसको सर्वं अर्थं उपगतो परिशुद्धो ॥ सो दानि आह ॥ अनेनेतं पितरि वचनं तत्र भो निवेदयिष्यामि ॥ ये युष्माभिर्निधाना परिकीर्तितास्तान्सर्वानुत्खनापयिष्यं ॥ यं तावतेन उक्तं अन्ते निधिः अभ्यन्तरं राजकुलद्वारे देहलाय अभ्यन्तरतो निहितो निधिः ॥ तं प्रदेशं अमात्येहि उत्खनापितं महानिधानं ॥ यत्तावतेन उक्तं बहिर्निधिस्तस्यैव देहलाय बाह्यतो निहितो निधिः । तं पि महानिधानं कुमारेण उत्खनापितं ॥ यत्तावतेन उक्तं नैवान्ते न बहिर्निधीति तं मध्यमद्वारे देहलाये हेष्टतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं

1. C pitaraṁ maraṇa° yo saṁdeśanaḥ yo pitaraṁ saṁdeçaṁ°. — 2[1]. BC kumāro āhuḥ (C °āha) ‖ . — 2[2]. BC amatyā° C °vaṁ tu ° yathā semā ° deçe di°. — 3. B °kīrttanti anta° C °kīrttayanti | . — 4. B antar nidhiḥ° C anta nidhiḥ vahi nidhiḥ nai° ṇāṁ heshṭatoç caturo° B °heshṭato catu ° gare nidhiḥ moca° C °gare nidhiḥ jojane nidhiḥ mo° BC °rvatāgre nidhiḥ yato ca vai° B °vailocano° BC °bhyuddeti tato nidhiḥ B °dhiḥ ‖) pra° C °ditya yatrāstam eti tatrāpi nidhiḥ° B °hīyati tatrā°.

8. B kumārā pi i° BC °maṁ vā pi° C °dinno yo yu° dhānā nikshiptāṁ jā° B °dhānā nikshitāṁ jānishyati uptanāyishyati | so vā rā° C °uptkanākayishyati so rā°. — 10. C ekunapaṁ° BC °çatāṁ nidhānāṁ kīrttaya° C °so mahābuddhiḥ mahāmīmāṁçako sarvārtham upaga° çuddhaḥ | .

11[1]. C amātyāho aha°. — 12. C °ttitā tāṁ sarvān uptkanāpa° B °rvān uptkānāpa° C °shyaṁ yaṁ tā°. — 13. BC yaṁ tāntena vu° C °nte nidhin ti | abhya° B °ntaraṁ rājakumāraṁ rājakula° BC °dvāle deharāya abhyantaratā nihi° dhiḥ taṁ°. — 14. C °tyehi ptkanāpi° B °uptkānāpitaṁ | ma° BC °naṁ tena°. — 15[1]. C tena vuttaṁ vahir nidhin ti ta° B tena vuttaṁ vahi° BC °syaivaṁ deharāya°. — 15[2]. C °uptkanāpi° B °uptkānāpitaṁ yaṁ tā°.

16. C yaṁ tāntena vu° B °vuttaṁ | nai° B °vahiḥ nidhi ti taṁ° C °r nidhin ti | taṁ ma° halāya heshtato nihi° B °heshtato nihi° dhiḥ taṁ°. — 17. BC °pi kumāreṇa mahānidhānaṁ uptkanāpi(B °ptkānāni)taṁ | .

उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं चतुर्णां ग्रामराजानां हे[238b]ष्टतो चतुरो निधिः यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पर्यंको ग्रामणयो सुवर्णपादेहि औनद्धः शय्यां कल्पयति तेषां पर्यंकपादानां हेष्टतो चतुरो निधिः ते पि कुमारेण महानिधाना उत्खनापिता ॥ यन्तातेन वुत्तं समुद्रे निधिन्ति या राजकुलअशोकवणिकायां क्रीडापुष्करिणी तथापि निहितो निधिः । तथापि कुमारेण क्रीडापुष्करिणिकातो उत्कट्टापितो ॥ यन्तातेन वुत्तं सागरनिधिं ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्नापनशालाये उदुपानं तथापि निहितो निधिः । तं कुमारेण उदुपानातो महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं योजने निधिन्ति यस्मिं प्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं युज्यति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं मोचने निधिन्ति यत्र अभिरुहणप्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं मुच्चति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तथापि निहितो निधिः । तं कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं वृक्षाये निधिन्ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य दर्शनशालायां महावृक्षं तस्य सूर्येण उदयन्तेन यत्र अग्रच्छाया निपतति अस्तमितेनापि सूर्येण यत्र चरिमा छाया निपतिता तथापि निहितो निधिः । ते पि कुमारेण द्वे महानिधाना उत्खनापिता ॥ यं तातेन वुत्तं पर्वते निधिन्ति इच शिलापट्टे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य शीर्षस्नानं वर्णकं च विलेपनं च पिंषति तत्र हेठतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं यत्र वैरोचनो अभ्युदेति निधिन्ति यत्र तातो इक्ष्वाकु रघुणा ज्ञातो तथापि निहितो

1. B yan te tâtena° C yan te tântena vu° BC °heshṭato catu ° dhiḥ | ya° C °tra paryyaṁkena mayâ su° BC °rṇṇapâtrehi o° C °naddho çeyyâṁ° BC °yati | teshâṁ pa° niṁ heshṭato catu ° nâ uptkanâpi° B °pitâ ya°. — 4. B °ttaṁ | sa° BC °nti yo râjyaṁ (B °râjakyaṁ) açoº C °pushkariṇi° B °pushkiriṇi°. — 5. C °krîḍyâpushkari° BC °riṇikâto° C °otkanâpi° B °kkaṭṭâpitâ | .

6. C yaṁ tâte ° gare nidhiṁ ti yatra râjno i.° lâya udupânaṁ tatrâpi hi nihi° B °trâpi hito nidhiḥ taṁ°. — 7. C tam api ku ° naṁ uptkâpitaṁ B °uptkanâpitaṁ | . — 8. B °dhin ti tasmiṁ° BC °jyati | hasti° C °vâ yugyeyânaṁ° BC °uptkanâpitaṁ yan tâ° — 9. BC °ttaṁ | mo ° bhilakshate(C °kshaṇe) pra° C °muryati hasti° B °muccasmiṁ pradeçe râjño ikshvâkusya yânaṁ hasti° BC °açvayânaṁ vâ yânâyânaṁ vâ ta ° dhiḥ taṁ°.

11. BC °uptkanâpi° B °taṁ yan tâ°. — 12. C yaṁ tâte vu° BC °ttaṁ | vṛikshe° C °kshâgranidhi ° ksham tasya suryyeṇa u° B °graechâyâ nipatati° C °pi suryyeṇa ya° B °macchâ nipati° C °macchâyâ nipatati tatrâ°. — 14. C °uptkanâ° B °uptkânapitâ yaṁ tâ°. — 15. BC °ttaṁ | parva ° lâpatrâ râjño° B °çirshaṅânâ ° rṇṇakaṁ ca vile° C °rṇṇakaṁ vilepanaṁ ca yishya ° tra haṭhe nihi° B °heto(?) nihi°.

17[1]. B °nikhânâpitaṁ yan tâ° C °upikanâpitaṁ | . — 17[2]. B °ttaṁ | ya° BC °bhyuddeti nidhin ti yatra tâ(C °trâ)to | ikshva° C °hito nidhiḥ taṁ° B °dhi taṁ°.

णिधि । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं पि तातेन वुत्तं यत्र प्रभंकरादित्य अस्तमेति तत्र निहितो निधि त्ति यत्र इक्ष्वाकु कालगतो तत्रापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं तातेन वुत्तं यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यत्र राजा इक्ष्वाकुना पंच कुमारशता परिविषापिता तत्रापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानमुत्खनापितं ॥ एवं तेन कुशेन कुमारेण तानि निधानानि उत्खनापियमानानि अमात्या च कुमारा च पुरोहिता च ब्राह्मणराजाचार्या च भटबलाग्रा च नैगमजानपदा च सर्वे कुशस्य कुमारस्य तत्र निधानेषु उत्खनापियमानेषु विस्मयमापन्ना । अहो [२३५b] कुशस्य कुमारस्य महाबुद्धि महामीमांसा यत्र दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य राजकुले देशे देशे महानिधानं निहितं तं सर्वं कुशेन ज्ञातं सर्वं च उत्खनापितं । एषो राजा भविष्यति ॥

तेषां दानि अमात्यानां एवं भवति । मा हैव तावत्कुशेन कुमारेण अन्येषां सकाशातो श्रुतं भविष्यति भूयो भूयो अन्येनार्थेन विज्ञासेम ॥ ते दानि कुमाराणां अमात्या जल्पन्ति ॥ कुमारा यो युष्माकं सर्वां देवान्वन्दित्वा प्रथमं सिंहासने उपविशिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ ते दानि एकूनपंचकुमारशता नानाप्रकाराणि यानानि अभिरुहित्वा शीघ्रं शीघ्रं त्वरमाणरूपा येन देवकुला तेन देववन्दका प्रधावन्ति ॥ सो पि कुशो कुमारो येन सर्वसौवर्णं अभिषेचनीयसिंहासनं तेनोपसंक्रमित्वा चतुर्दिशं देवानां अंजलिं कृत्वा पूर्वराजचिह्नीकरेण च तं सिंहासनं प्रदक्षिणीकृत्वा उपविष्टः ॥ सो हि कुशो कुमारेहि अमात्येहि भटबलाग्रेहि

1b. C taṁ api kumāre ma° naṁ uptkanā° B °ulkvanā°. — 1b. C yan tātena vu° m eti tata nihito nidhin ti yatra° B °hito nidhiṁ ti yato ikshvā°. — 3a. BC °reṇa vuttaṁ mahā° C °dhānam uptkanā° B °ulkanā°. — 3b. BC yatra de° B °hiyaṁnti° BC °dhiḥ yaṁ pi tātena vuttaṁ | yatra rā° C °çatāni pari° B °pitā | tatrā° dhiḥ taṁ°. — 5. B °nam ulkānā° | C °nam uptkanā°.

6. BC evaṁ tāni ku° B °kuçelena kumāreṇa çatāni ni° B °ulkanāpi° C °uptkanāpi° jācāryyāç ca bhaṭṭabalā° BC °dā ca sarva ku° tra nidhāne ulka(C °upka)nāpi° C °panno | B °panno a°. — 8. B aluh kuça° C °buddhiḥ mahāmiçā yatra° B °mīmāṁsā yatra° C °naṁ māṁsihi° taṁ | taṁ sarva ku° B °hitaṁ taṁ sarva kuçalena jñā° C °jñātaṁ sarva ca ukkāpāvaṁ e° B °utkanāpitaṁ e°.

12a. C mā heva° B °va tā kuça° C °ṇena kumā° kāçato° BC °çruto bha° ti | bhūyo bhūyo(C °yaḥ) anye° B °rthena vijñāsema | C °semaḥ te dā°. — 13. C °dāni amātyo kumārāṇaṁ ja° B °amātyo ja° BC °jalpati ku°. — 14. BC °rāho yu° B °sarvaṁ de° C °devāṁ vandi° ne upapraviçishyati so° B °upaviçyati | so rā° shyati te dā°. — 15. BC °rūpa ye°.

17. B °sarvaṁ sau° BC °shecanīyaṁ siṁ° citrikara° C °ṇkṛtya upatishṭhah bho hi° B °vahita |. — 19. BC bho hi kuço° B °kumāro hi amātye° C °kumāro amātyehi bhaṭṭaba° C °naigamajānapa° BC °shaṭṭhihi naga° C °nigamajānapa° °recito | rāho rājeti evaṁ°.

च नैगमजनपदेहि च अयं पण्डितो ति कृत्वा राज्ये भिषिक्तो सर्वेहि पटीहि नगरमहल्लेहि निगमजनपदेहि राजामात्येहि कुमारेहि च अभ्यर्चितो एषः राजा ति । एवं दानि कुशो कुमारो राज्यं प्राप्तो ॥

सो दानि राजा कुशो यं कालं राज्यं प्राप्तः ततो मातरं अलिन्दां देवीमभिवादयित्वा सत्कृत्वा गुरुकृत्वा मानेत्वा पूजेत्वा एवं दानि राजा कुशो चिरं कालं धर्मेण राज्यं कारापयित्वा अपरेण कालेन तां देवीमलिन्दां मातरं विज्ञपेति अम्बे भार्या मे अग्रमहिषीमानेहि प्रासादिकां दर्शनीयां यस्या अन्या स्त्री सदृशा न भवेत् ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण प्रासादिकां दर्शनीयां भार्यां दास्यति । पापिकां एव रूपेण भार्यां आनयिष्यामि या ते उज्झायं न करिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे यदि पापिकां मे भार्यां आनयिष्यसि न तामहं पापिकां भार्यां पादेन वा पाणिना वा स्पृशेयं । प्रासादिकां दर्शनीयां मे भार्यां आनेहि । न मे अम्बे युवं वा वृद्धं वा राजा पापिको ति नापि राजा पापिकाये स्त्रियाये सार्धं अभिरमति शोभनां च मे भार्यां अम्बे आनेहि ॥ अलिन्दा देवी आह ॥ पुत्र सुखं जायापतिका अन्योन्यसमलक्षणा संवसन्ति न चान्यमन्यं अभिमन्यन्ति । कल्याणरूपा भार्या पापकं रूपेण पतिं अभिमन्यति । क[239b]ल्याणरूपो पतिः पापरूपाये भार्याये अभिमन्यति ॥ यादृशा ते पुत्र भार्या योग्या तादृशान्ते भार्यां आनयिष्यामि पापिकां रूपेण या ते पुत्र नाभिमन्यिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे न मे पापिकाये भार्याये कार्यं । असदृशां मे रूपेण भार्यामानेहि ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण कल्याणरूपां भार्यान्दास्यति ॥ कुशो राजा आह ॥ अम्बे दूरातो मे सर्वहिरण्यसुवर्णेन व्ययकर्मेण कल्याणरूपां भार्यां आनेहि ॥

3. C °jyaṃ prapto | . — 4. B °ptaḥ || ta° BC °jetvā | evaṃ° B °apalena kālena tāṃ devīṃm ali° C °lindā mātā° B °vijñeti ambe bhāryā me agramahiṣīṃ āne° C °jñapeti | ambe bhāryyā me agra° nyāyāṃ strī°.

8². C pūtra° C °dāsya pāpi°. — 9. C pāpikān evaṃrū° BC °bhāryā āna° C °mi | ya te u° BC °Rūpaṃ na°. — 10². B °di pāpikān me bhā° BC °bhāryāñ ca ānayi° C °si | na tāvad ahaṃ° BC °çeyaṃ prā°.

11. C °bhāryyā ā° B °nehi na me°. — 12. BC °çobhanaṃ ca me bhā° C °bhāryyā ā°. — 14. B °khaṃ jāpati° C °khaṃ jāpatnikā anyonyaṃ samalakṣhiṇāḥ saṃvaçati na cā° nyati | . — 15. BC °pāpakarūpeṇa pati(C °tinā) abhi°.

16¹. C °bhimanyeti || . — 16². C yādṛçā te putra bhā° dṛçā te bhāryyā ānayi° BC °mi | pāpikāḥ rū° C °yān te putre nā°. — 18¹. B ambe durāto me na me pā° C °na me pāpakāye bhā° B °ryaṃ a°. — 18². B adṛçā me rū° C °dṛçāyena bhāryā°. — 20¹. C rājā kuço āha || . — 20². BC ambe dūrā° C °vyapakṛṣhtena kalyā° B °taraṇa karmeṇa kalyā° C °bhāryyā ā°.

सा दानि अलिंदा देवी अमात्यां पुरोहितां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति ॥ भवन्तो राज्ञो कुशस्य भार्या अग्रमहिषी जानथ यादृशा राजकुले बहुनां स्त्रीसहस्राणां अग्रमहिषी ज्येष्ठा भवेया ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता च देवीय प्रतिश्रुत्वा समन्ततो नगरजानपदेषु ब्राह्मणा च दूता च विसर्जिता । गच्छथ भवन्तो यादृशा इह कन्या राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य योग्या भवेया तादृशीं कन्यां जानथ ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च षोडश जनपदानन्वेषमाणा शूरसेनेषु जनपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र अनुप्राप्ता ॥ तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा राज्यं कारयति । तस्य सुदर्शना नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया यस्या सर्वे जंबुद्वीपे रूपेण सदृशा अन्या कन्या नास्ति ॥ सा दानि राजधीता महता राजर्द्धीये महता राजानुभावेन महता समुदयेन चतुर्घोटे अश्वरथे अभिरुहित्वा वयस्यकाहि च चेटिकाहि च परिवारिता उद्यानभूमिं निर्धावति । तेहि ब्राह्मणेहि दूतेहि च दृष्टा । तेषां दानि भवति । इयं राजकन्या सुष्ठु प्रासादिका दर्शनीया इयं राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी योग्या ॥ ते दानि ब्राह्मणा दूता च अपरं दिवसं कल्यतो एव प्रावरिय निवासयित्वा च राजकुलद्वारे स्थिता । यं कालं राजा महेन्द्रको दर्शनशालायां उपविष्टो ते दानि ब्राह्मणा दूता च राज्ञो निवेदयित्वा पुरतः स्थिता ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो महेन्द्रकस्य जयेन वर्धापयित्वा एतदुवाच ॥ महाराज वाराणस्यां कुशो नाम राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुत्रो सो ते सुदर्शनां स्वधीतरं भार्यार्थाय वरेति ॥ सो दानि कुशो राजा अभिषिक्तो यथा षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ॥ त[२४०a]स्य महेन्द्रकस्य भवति । अनुरूप एदृशस्य पुत्रस्य सम्बन्धो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तं ब्राह्मणं दूतं च कल्य-

1¹. C °lindāṃ devīṃ amā°. — 2¹. C °bhāryyā agra° BC °tha | yā° C °bahunāṃ stri° mahishi jye°. — 3. C °nagararājā° BC °hmaṇa ca dū° C °rjitāḥ || B °rjitā gaccha°. — 4. C °bhagavanto yā° °ha kaṃnyā rā° °kshvākusya pu°.

6. C °hmaṇadūtā ca shoḍaçamahājanapadāt anve° B °padāt | kaṇṭhamānā çū° C °çūlase° °deshu kaṃnyakub° B °deshu kaṇḍakubjaṃ° C °tram anuprāptāḥ ||. — 7. C °ndrako maddakarājā°. — 8. C °rūpā manoramāṃ yasyā sarva jaṃ° B °sarvaṃ jaṃ° C °drīçā kanyā°. — 9. B °catudyoṭa açvaratha abhirohitvā ca yasya kāhi ca ce° C °caturghoṭa açvaratha abhitvā ca yasyā kāhi ca ceṭīhi ca parivāritāni udyā° B °vati tehi°.

11. BC °dṛishṭvā te°. — 12¹. C °jakaṃnyā su° BC °sushṭu prā° C °yaṃ rājño ikshvākusya agra°. — 13. C °hmaṇadū° B °kalpato evaṃ prā° C °kalpayato evaṃ pravaliya nivā° B °riya 'nivā° C °dvāle sthi°. — 15. C °upaviçyaḥ te dā° B °shṭo | te dā° C °hmaṇadūta ca° C °rato sthi° BC °sthito |.

16. C °vaddhāpa°. — 17. C mahārājā vā° B °putre sā te su° C °tro sā te sudarçanā dhī° B °rçanā sva° C °rthāya vati |. — 18. BC °bhirakshi° C °kshito ya° BC °shashṭhīnāṃ°. — 19¹. BC °vati anu°. — 19². BC °rūpaṃ e° C °bandhaḥ so° B °ndho so°. — 20. C °ndrakas taṃ brā° B °ca kalpate bha° C °lpati bha°.

ते ॥ भवन्तो वयस्य: राजा कुशो मम भवति देमि से धीतरं भार्यार्थं ॥ सो दानि ब्राह्मणो मोदकानि क्रीणिय ब्राह्मणां शब्दापित्वा मोदकानि चारेति । भवन्तो अयं महेन्द्रको मद्रकराजा राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य धीतां सुदर्शनां प्रपत्नी प्रयच्छति । तं भवन्तो उदकं प्रयच्छन्तु ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च ब्राह्मणस्य वचनं कृत्वा राजानं महेन्द्रकमामन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीमनुप्राप्ता ॥

ते दानि ब्राह्मणा च दूता च अमात्यानां पुरोहितानां निवेदयन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा ते दानि अमात्या पुरोहिता च अलिंदाये देवीये निवेदेन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं । तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा अलिन्दा देवी हृष्टा प्रीता संवृत्ता । अनुसदृशा मे पुत्रस्य भार्या लब्धा ॥ सा दानि अलिन्दा देवी पुत्रस्य कुशस्य रोचयति ॥ पुत्र तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जंबुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ सो दानि राजा कुशो मातुर्वचनं श्रुत्वा हृष्टो प्रीतो संवृत्तः ॥ अमात्यपारिषद्या ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानामन्त्रेति ॥ भवन्तो

1[1]. C vayasyo rá° BC °demi me dhī°. — 1[2]. C °ṇo modakāṁ vikrīṇiyā caṁ brā° B °ṇo modakā krīṇiyāṁ ca brā° C °bdāpitvā mo° ni vārayati | . — 2. C °ndraka maddake rājā rājño kuçasya i°. — 5[1]. C °nto ukaṁ pacantu. — 5[2]. BC °dūtā ca brāhmaṇānāṁ ca° C °naṁ çrutvā rā° yitvā saṁprasthito | B °sthitā anu°.

7[1]. BC °hmaṇo ca dū° C °dūto ca a° BC °nti tādṛ°. — 7[2]. C tādṛço kanyā labdhā ye sarve° B °bdhā yā sarvaṁ ja° C °anyāḥ kaṁnyā rū° dṛço nāsti. — 8. B çūlasenaṁ nāma ja° C çūlaseno nāma janapadaṁ kaṁnyāku° B °padaṁ kanya° C °ndrako nāma maddake rāja tasya° B °drako nāma rājā tasya°. — 9. B °nīyā çru°. — 10. C te dā° viyeṁ nivedayanti | B °vedanti | .

11. C °çā kaṁnyā la° BC °bdhā yā sarvaṁ ja° B °sti çū°. — 12[1]. C çūlasenaṁ nā° padaṁ ka° B °çūrasenaṁ nā° padaṁ kanyakubja nāma nagara tatra°. — 12[2]. BC °jā tasya°. — 13. B °nīyā çru° C °nīyā manoramā çru°. — 14[1]. C °prītā saṁtuṣṭā saṁvṛttā B °ttā a°. — 14[2]. B °bdhā sā°. — 15[2]. C °tādṛçī kanyā la° BC °bdhā yā sarva(B °rvaṁ) jaṁbu C °pe anyā kaṁnyā rū° BC °sti çū°.

16. BC çūra(C °la)sena nā° padaṁ ka° C °ndrako maddakanāma rā° B °madrako rā° C °nīyā manoramā | . — 18. C so dāni mātu° ḥ saṁtuṣṭo | . — 19[1]. BC °tyapariṣa°

शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम । गच्छथ तां मम कृतेन आनेथ ॥ ते दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या राज्ञो कुशस्य प्रतिश्रुत्वा चतुरंगं बलकायं सन्नाहयित्वा महता समृद्धिये महता विभूषाये प्रस्थिता ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये तेषां प्रस्थितानामेतदभूषि ॥ को नु खलु उपायो भवेया यथा सा सुदर्शना राजधीता न जानेया कीदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये भवति एवं ॥ यं नूना[360a]हं गर्भगृहं कारेयं यत्र राजा कुशो भार्याया सार्धं क्रीडेया रमेया परिचारेया न च सा जानेया कीदृशो राजा कुशो त्ति ॥ ताये दानि अलिंदाये देवीये तादृशं गर्भगृहं कृतं चित्रोपचित्रं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं यत्र राजा कुशो क्रीडिष्यति रमिष्यति परिचारिष्यति ॥

ते पि दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या अनुपूर्वेण शूरसेनेषु जानपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरमनुप्राप्ता ॥ ते दानि येन महेन्द्रको मद्रकराजा तेनोपसंक्रमित्वा राजानं जयेन वर्धापयित्वा पुरतो स्थित्वा एतदुवाच ॥ महाराज जामाता ते कुशो राजा कौशल्यं परिपृच्छति सपरिवारस्य यं च महाराजेन प्रतिज्ञातं तां मे धीतां सुदर्शनां भार्यार्थं देहि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तानमात्यपारिषद्यां ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानभिनन्दित्वा प्रतिसंमोदित्वा राजारहाणि वस्त्रालंकाराणि परिभोगानि च दिन्ना ॥ ते दानि अमात्यपारिषद्या तत्र कल्पं कालं विहरित्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयन्ति ॥ महाराज चिरगता स्म विवाहः क्रियतु गच्छामः ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको महता राजर्द्धिये

C °rājacāryyam āmantrayati | . — 19b. B bhagavanto çurasenaṃ nā° C °çūlaseṇa nā° BC °napadaṃ kanya° C °ko nāmamaddakarājā° BC °rçanā nāma ga°.

2a. BC gacchatha | tāṃ° B °ānatha | . — 2b. B °tyā pariṣha° C °cāryya rājñā ku° tivacana çru° turaṅga barakā° B °turaṅgaṃ ba° C °mṛiddhiye° BC °shāye pastathi° C °sthitāḥ | . — 4. C °sthāṃ saṃpra° m etabhūshi. — 5. C °thā so su° B °derça rāja° C °kedriçā kuça rājā va° B °ṇa ta°.

6. BC tasya dā° vaṃ ya°. — 7. C °kārayeyaṃ | yatra° B °kāreyaṃ | yatra° C °deyyā rameyyā pari° B °kuça ti || C °kuçeti. — 9. C °oçakta° BC °kirṇṇaṃ | yatra°.

12. C °cāryya anu° ṇa çūlasenehu janapa° B °senañcha jā° kubjakānāma nagaraṃm anu° C °prāptāḥ || . — 15. B °cchati | sapa° BC °vārasya pañca mahārāja° jñātaṃ tān me dhī° ryārtha dehi.

16. C °ko tāṃ amā° BC °mātyā pāri° C °shadyā brā° ditvā rājārahehi paribho° B °ditvā rājārahehi vastrālaṃkārehi paribho° BC °bhogena ca di° B °nnā te dā°. — 18. C °amātyā pāri° tra pratya° laṃ virahitvā°. — 19. C °ja aciragatasya vi° B °ja aciragatā sya vi° BC °haḥ kriyatu°. — 20. C °ko mahatā rājariddhiye mahatā rājariddhiye mahatā rājena° B °khasaṃninnāda viṭāha°.

महता राजानुभावेन महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारभेरीमृदंगपटहशंखसंनिनादेन विवाहधर्मं कृत्वा धीता सुदर्शना राज्ञो कुशस्य भार्या दिन्ना ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता विवाहधर्मं कृत्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीये उपवनं अनुप्राप्ता ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता महता सत्कारेण महता समुदयेन वाराणसीं नगरीं प्रवेशिता ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजकुले प्रवेशिता ॥ येन श्वश्रू अलिंदा देवी तेनोपसंक्रमित्वा श्वश्रुये पादां शिरसा वंदित्वा पुरतः प्रत्युस्थासि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तां वधूं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये राजधीताये सार्धं तहिं गर्भगृहे अज्योतिके महारहेहि उपभोगपरिभोगेहि क्रीडन्तो रमन्तो परिचारयन्तो आसति ॥ तस्या दानि राजधीतुः सुदर्शनाये तहिं गर्भगृहे अज्योतिके राज्ञा कुशेन सार्धं क्रीडन्तीये रमन्तीये परिचारयन्तीये ए[२४१ a]तदभूषि ॥ इमं राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुकुलं आढ्यं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च अनन्तरत्नाकरं अयं च अस्माकं शयनगृहो अज्योतिको दीपा पि न दीप्यन्ति । परस्परं हि चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण नापि स राजा कुशो जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी वर्णरूपेण । एतस्याथ अन्तरं न परिबुध्यामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे नैव रात्रिं न दिवा दीपा दीप्यन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजानं कुशं रहोगतं पृच्छति ॥ महाराज अयं राजकुलो आढ्यो च स्फीतो च अनन्तरत्नाकरो इमस्मिं चास्माकं शयनगृहे नैव रात्रौ न दिवा दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो मे भर्ता नापि महाराजा जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी । तदेतत्कारणं न परिबुध्यामि कस्या-

3. B °jño mahindra° C °sthitāḥ anu°. — 4ᵃ. BC °vane anuprā° C °prāptaḥ ‖ . — 4ᵇ. C °sāṁ mahānagā° çitāḥ | . — 5. B °jakumāre praveçitā ye°.

6. BC yena svaçrū a° mitvā svaçrūyaṁ pādāṁ(C °dā) çira° C °purato pra°. — 7. C °alim mahā° B °vadhū dṛ° C °vadhu dṛ°. — 9. C °jadhatāye sārddhe tahiṁ° B °he ajotike mahā° manto pravicā° C °parivārayanto ā°. — 10. C °nāye sārddhaṁ tahiṁ° B °he ajotike° BC °krīḍayantīyaṁ ramaṁtīyaṁ pravicārayantīyaṁ e°.

12. C °kubvākolaṁ çiddhaṁ ca sphitaṁ ca kshe° yaṁ cāsmā° BC °gṛhe ajotike dīpā (C °po) pi° B °na dīyanti | . — 14. C °cakshuhi na paçyāmaḥ | nai° mi kīdṛço rājā kuço na jānāmi kīdṛço me su° B °nāpi sa rājā kuço rājāti kīdṛço me su° ça e°.

16. C evaṁ tatra° BC °tra anantaraṁ pari° C °buddhyāmi° B °mi | kasyā° C °naivaṁ rātriṁ na divā dīpo dīpyanti ‖ . — 17. BC °rājā kuçaṁ°. — 18. C °jakule ç° ntaratnākaro i° BC °imaṁ cāsmā° C °divau dīpā° BC °ndhakāra la° C °saṁvāsānaḥ para° çyāmi naivā° hārīyo jā° BC °ti | kīdṛçā me su° vi tad e°.

21. BC °mi | ka° ya yushmākaṁ ça° pā na dīpayanti ‖ .

धीत अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि अहं पि एतं न जानामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति । माता मे जानिष्यति तां पृच्छाहि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजधीता प्रभाताये रात्रीये यं कालं राजा कुशो निर्धावितो भवति वस्त्राणि च प्रावरित्वा अलंकारं च बन्धयित्वा अलिंदाय महादेवीये पादां वन्दनाय उपसंक्रान्ता ॥ सा दानि सुदर्शना श्वश्रूये पादा वन्दित्वा आह ॥ भट्टि अयं राजकुलो आढो स्फीतो च अनन्तरत्नाकरो अस्ति च अस्माकं शयनगृहे नैव दिवा न रात्रिं दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं अपूहि न पश्यामः किमत्र कारणं यं अस्माकं गृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने युष्माकं उभये जायापतिका उदाररूपा रूपेण अन्यं कंचि समसमं न पश्यामि । तं मा युष्माकं परस्परं उदारं रूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेयाति । अपि तु एवं च मे देवानामुपयाचितं चिरकालं अस्माभिः यदा मे वधुकाये सुदर्शनाये पुत्रो वा धीता वा भवेया ततो द्वादशमे वर्षे परस्परं पश्यिष्यथ ॥ एषो अस्माकं कुलधर्मः ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता आह ॥ पापं खलु ताव भट्टाये देवानामुपयाचितं चिरकालमस्माभिः परस्परं न द्रष्टव्यं ॥ अलिंदा महादेवी [2/1ᵇ] आह ॥ पुत्रि किं करोमि एवं मे उपयाचितं देवानामपि रक्षामि मा युष्माकं परस्परं उदारवर्णरूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेया ति ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता चिरेण कालेन तां श्वश्रुं प्रतिपत्तिय मा विज्ञपे-

1². BC devi ahaṁ° B °pā na dīpayanti | . — 3. B °tri yaṁ kā° BC °bhavato vastrā° laṁkālaṁ ca ba° C °liṁdāye mahā° dāvā vandiya u° B °dāṁ vandiye upa°. — 5. B so dā° nā svaçrūyaṁ pā° C °çvaçruyaṁ pā°.

6. C bhartte iyaṁ rājakule ṛiddho ca sphīto ca ananta° B °çayanagṛi° C °rātriṁ dīpā dīpayanti ya° B °rātri di° pyanti || yathā andhakāra tathā saṁ° C °saṁvasāmaḥ parasparaṁ na na paçyāmo ki° B °kahūhi na paçyā° BC °yaṁ yuṣmākaṁ° C °kaṁ çayanagṛi° B °he dīpe na°. — 9¹. B aliṁdo ma° C aliṁdā devī || pu°. — 9². BC putrī su° B °tike u° na | anyaṁ koci sama° C °ṇa anye kvacit sama°. — 10. B ta mā yu° C taṁ ā yu° paṁ dṛiṣṭo utsāhaṁ ga° B °utpādaṁ ga°.

11. C °upayācitaṁ yadā me bandhukāya su° B °taṁ cirakāraṁ asmā° C °veyā tataḥ dvā°. — 13². C eshaṁ asmā° BC °rmaḥ sā dā°. — 14. C pāpayaṁ khalu tāvattāye devānām upacācitaṁ cirakāram asmā° B °bhaṭṭāye devānām upajācitaṁ cirakālaṁm asmā°. — 15². BC putrī kiṁ° C °vaṁ upayā° kalāmi | ā yu° dārarūpaṁ varṇṇaṁ dṛi° BC °shṭvā utpādaṁ gaccheyānti | .

17. C °jñaptāḥ sa dā°. — 19. C sa dā° reṇa tāṁ° B °reṇa kāreṇa tāṁ° C °nipratīyā na vijñapemi lha° B °patīyā naṁ vijñepemi lha°.

सि ॥ भट्टे इच्छामि स्वामिकं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि कालेन तं पश्यिष्यसि ॥ सा दानि सुदर्शना पुनर्पुनः तां श्वश्रुं विज्ञपेति । भट्टे इच्छामि एकवारं द्रष्टुं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति । इयं सुदर्शना राजधीता कुशं पश्यितुकामा यदि से न विनोदयामि कौतुकं महान्तं भवेया । सा अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने सुष्ठु सुवे ते राजानं कुशं दर्शयिष्यामि दर्शनप्रासादायां जनस्य दर्शनं च दत्तं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राजं कुशं आमन्त्रेति । पुत्र एषा सुदर्शना राजधीता त्वां पश्यितुकामा त्वं च पापको रूपेण मा सुदर्शना तवेदृशं रूपं दृष्ट्वा चित्तस्य भवे अन्यथात्वं यो तेषां पंचानां कुमारशतानां सर्वेषां कुमाराणां दर्शनीयतरो प्रासादिकतरो भवेया स राजेति कृत्वा राजासने निषीदापयित्वा ततो सुदर्शनाये उपदर्शयितव्यो एषः राजा कुशो ति । ततो सुदर्शना जानेय एकशो राजा कुशो ति ततः चित्तं न प्रतिहरिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे एवं क्रियतु ॥ तेषां दानि कुमाराणां कुशद्रुमो कुमारो प्रासादिको दर्शनीयो । सो दानि कुशद्रुमो राजार्हेहि वस्त्रेहि च आभरणेहि च अलंकृत्वा यथा राजा तथा अलंकृतो दर्शनप्रासादाये राजकुले सिंहासने राजेति कृत्व उपविशापितो । ते पि कुमारा सर्वे अलंकृताः सुभूषिता कृता स्वकस्वकेषु आसनेषु उपविशापिता ॥ अमात्या पि पुरोहिता भटबलाग्रा श्रेष्ठिनैगमग्रामग्रामिकजनपदा सराजका परिषा यथा देवपरिषा विरोचति ॥ सो दानि राजा कुशो धातुः कुशद्रुमस्य कुमारस्य राजासने निषण्णस्य छत्रं गृह्य वामे पार्श्वे छत्रं धारेति ॥ सा दानि अलिंदा देवी वधुकाये सुदर्शनाये सार्धं अपरेहि च बहुहि देवीशतेहि परिवारिता राजकुलातो निर्धावित्वा सिंहपंजरे स्थिता ॥ अथ खलु अलिंदा महादेवी वधुकाये सुदर्शनाये

1[1]. BC bhartāe i° C °icchasi svā°. — 1[2]. BC °lena te pa° C °çyiṣyāmi |. — 2[1]. C sā dā° nā punaḥ punas tāṁ ° çvaçru vijñapeti bha°. — 2[2]. BC bhartte icchāmi | ekamāṁ vā° C °drashṭavyaṁ | B °shṭuṁ ta°. — 3[1]. C °viye bhavaṁti |. — 3[2]. BC °yadi me na vi° B °tukaṁ shānu bhaveyāḥ ‖ C °tukaṁ mā me shahṁ bhaṁveyā |. — 5. B °shṭu suve te rā° C °ne sushṭu ca te rā° BC °rājā kuçaṁ (C °ça) darçayi°.

6. C °rājā ku ° mantrayati ‖. — 7. BC °dhitā tvaṁ paçyi° C °tukāmaḥ tvaṁ ca pāpako rupe ° rçanā bhave edṛi° B °rçanā bhavedṛi° C °bhaved anya° BC °tvaṁ | yo(C °yā) °° C °shāṁ kumāraçatānāṁ darçani° BC °niyo prā ° veyā tataḥ rāje° C °shiditvā tato° BC °yā ‖ e° C °ssho rājakuçeti | B °kuçeti tata°. — 10. B °jāne edṛi° C °kuçeti tato so ci°.

11[2]. C °vaṁ kriya° BC °tu te°. — 12. B °niyo su°. — 13. C °strehi cābhu° B °çayito te pi°. — 14. B °kṛitaḥ su° C °kṛitā su° B °çayitā ‖. — 15. C °bhaṭṭabalāgrā çreshṭinaigamājanapado grāmigrāmaka sarākyā°.

17. C °nishaṇṇasya chatraṁ gṛihyaṁ vāmapārçva°. — 18. BC °vadhukāye su° C °bahuni devīça°. — 19. BC °ti vadhukāye su° C °dhaṇṇakaṁ u°.

कुशद्रुमं कुमारं राजासने उपनिषण्णकं उपदर्शयति ॥ [४५०] पुत्रि सुदर्शने एषो ते भर्ता पश्याहि णं ॥ सा दानि सुदर्शना कुशद्रुमं कुमारं राजासने निषण्णं दृष्ट्वा प्रीतमनसा सुलब्धा मे लाभा यस्या मे भर्ता एदृशो अभिरूपो प्रासादिको दर्शनीयो सर्वां च राजपरिषामभिभवति रूपेण ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता परिषां च अभिविलोकयति यावत्तस्या सहसस्त्रीगुल्मिये सो राजको छत्रधारो दृष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये तं राजकं छत्रधरं दृष्ट्वा मनसं प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ अथ खु अलिन्दां महादेवीं भणति ॥ भट्टे शोभति राजा कुशो कुमारा च कृतपुण्या दर्शनीया सर्वा च राजका परिषा शोभति यथा देवपरिषा । अपि च एषो छत्रधारो अपश्यनीयो न अनुरूपो सदृशस्य राज्ञो देवपुत्रसमस्य एदृशो छत्रधारो विकृतरूपो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो । एतेन छत्रधारेण सर्वा सा राजकपरिषाश्रिरी उपहता । एवं विस्तीर्णे राज्ये नास्ति अन्यो पुरुषो यो राज्ञो छत्रं धरेया ॥ यदि मे भर्ता इच्छति प्रियं कर्तुं तदेषो छत्रधारो राज्ञो सामन्तके न तिष्ठेया अन्यं पुरुषं छत्रं धारापये ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने मा हैवं वक्ष्यासि न रूपेण कृत्यं भवति यदेषो छत्रधारो रूपेण पापको अपि तु गुणेहि महात्मको शीलवन्तो सत्यवादी धार्मिको पुण्यवन्तो बलवां परराष्ट्रप्रमर्दको एतस्यानुभावेन अस्माकं षष्टीहि नगरसहस्रेहि सनिगमजानपदेहि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादेति । एतस्यानुभावेन सर्वे वयं सुखं जीवाम ॥ एवं दानि अलिंदाये देवीये सा सुदर्शना

1. C putri su° BC °paçyahi°. — 2. B so dā° C so dāniṁ kuçadrumaṁ sudarçanā kumā° nisharṇṇa dṛ° B °nisharṇṇaṁ dṛ° C °pritamanā sula° BC °yasya me bhartā° C °sarvāṁ rāja° bhavu rū°. — 5. BC °kayati | yāvat taṁ sahasrā(C °hasā)stri° B °dṛishṭo taya°.

6. BC tasya dā° C °rçanāya taṁ rājakyaṁ cchatradhāraṁ° C °daumanasya°. — 7¹. C °alindā deviṁ° BC °ti bha°. — 7². B bhartte çu° māro ca kṛ° C bhartti çe koçe kumāro ca° puṇyo darçaniyo sa° BC °bhati | yathā de° shā api°. — 9. C °tradhāroḥ apa° C °yo na urupo asadṛiça° B °narūpo asadṛiça° B °sthūloshṭo sthūlaçi° C °daro kālyo māsharā° B °kālo māsharā° BC °rṇṇo ete°.

11. C ete cchatra° C °sarvāsāṁ rāja° BC °jakyā pari°. — 12¹. B °vistirṇṇā rājyo nāsti° C °vistirṇṇo rājyo nāsti° cchatraṁ dhāreyā || B °cchatra dha°. — 12². C °mebhatta i° BC °icchasi pri° B °cchatraṁ dhāreyā | yadi me bhartte icchasi priyaṁ kartuṁ tad esho cchatradhāro rājñe sāma° BC °shṭheyā | anyaṁ° dhārāpayehi || . — 15². C °ti yadaisho° dhārmiko pu° vāṁ parāshṭra° kaṁ shashṭhinagara° B °kaṁ shashṭhihi nagara° C °rehi manigamajanapadehi na kvacin pratya° B °dehi sa koci° C °heṭhān utpā°.

17. C °jīvāmaḥ | B °jīvāma e°. — 18. C °aliṁdā de° sā saṁjñā prāptāḥ sā° B °sā saṁprāptā || .

संप्राप्ता ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञा कुशेन सार्धं रहोगता जल्पति ॥ महाराज एवं विस्तीर्णे तव राज्ये नास्त्यन्यो पुरुषो यो तव छत्रधारो भवेय । यो तव एदृशो छत्रधारो अदर्शनीयो । यदि मे इच्छसि प्रियं कर्तुं तदेतं छत्रधारं मेलेहि अन्यं पुरुषं छत्रधारं स्थापेहि ॥ राजा आह ॥ मा एतं छत्रधारं निन्दाहि किं रूपेण कृत्यं भवति । यो गुणेन सम्पन्नो किं रूपं तस्य करिष्यति । सो छत्रधारो महात्मा गुणेन कल्याणो च महाबलो च तस्य अनुभावेन इमानि षष्टि नगरसहस्राणि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादयति ॥ एवं दानि सुदर्शना देवी राज्ञा कुशेन संप्राप्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां दे[249b]वीं पश्यितुकामो मातरं अलिंदां देवीं विज्ञापेति । अम्बे अभिप्रायो मे यथा सुदर्शनां देवीं पश्येयं ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र त्वं पापको रूपेण यदि सुदर्शना जानेया एदृशो राजा कुशो कुरूपेण स्थानमेतं विद्यति यं सुदर्शना उपक्रमेण आत्मानं मारेया ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किं शक्या कर्तुं । उपायो चिन्तयितव्यो यदहं सुदर्शनां पश्येय सा च मे न जानेया को एषो ति ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र एष अस्ति उपायो यदा सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि उद्यानभूमिं निर्धावयिष्यति उत्पलानि पद्मानि च पुष्पितकानि द्रष्टुं ततो त्वं प्रकृतेव उद्यानं गत्वा पद्मिनीये कण्ठमात्रो ओतरित्वा पद्मपत्राग्रेन शीर्षं प्रतिच्छादयित्वा आससि । तथा वयं करिष्यामः यथा यत्र देशे तुवं पद्मिनीये स्थितको भविष्यसि तेन सोपानेन सुदर्शना पद्मिनीय पद्मानामर्थाय स्वयं ओतरिष्यति । कत्कारणं सुदर्शनातीव पुष्पलोला पत्रलोला च ततो मां त्वं यथाभिप्रायं पश्यि-

1². BC °rça°. — 2. BC °rçavistirṇṇaṁ tava rājyaṁ nā ° nyo yadi°. — 3. BC °kartuṁ | ta° C °lehi anye pu°. — 4². C °nindehi kiṁ rupe° B °bhavati yo gu°. — 5¹. B °ṇena sampannā kiṁ°. — 5². C °kalyāṇāṁ ca mahāba ° ni shashṭhi naga ° ni na kacin prarthyako heṭhān utpā°.

7. C °rçanāṁ devīṁ paçyi° (l. 9). — 9. C °dāṁ devi vijñapeti | B °peti a°. — 10². B açvaabhi°.

11. B °jāneyāṁ edṛi° C °jāneyāṁ | edṛi° B °dyanti ‖ yaṁ° C °dyati paṁ ssu°. — 13¹. B ambe ki çakyā ka° BC °kartuṁ u°. — 13². B °tavyo | ya° C °tavyaḥ ya ° çyeyā sā ca me na yāneyā°. — 15². B °sha yatra u° BC °rāhi devehi sā° C °bhūmiṁ ni° B °rddhārayishyati ‖ udyānāni pa° C °shyati udyānāni pa ° to taṁ pratikṛitae ca udyānaṁ° B °tvaṁ pratikṛitvaiva udyānaṁ gatvā padmaniya kaṇḍamātre o° C °padmaniya kaṇṭhamātre ottari ° yitvā āçati yathā va° B °yitvā āça yathā va°.

18. BC yathā vayaṁ(C °varaṁ) karishyāmaḥ | yathā de ° shyani ‖ tena° B °tena sopā° C °sopānena su° BC °rçanāya padmi° C °ottari°. — 19. C °rçanā 'ti ° tralola ca tataḥ ne tvaṁ° B °to naṁ tvaṁ°.

मि ॥ तत्र दानि राजकुले मालाकारेहि उत्पलानि च पदुमानि च पुण्डरीकानि च सौगन्धिकानि च फुल्लितानि नानाप्रकाराणि च माल्यानि प्रवेशियन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि उत्पलानि पदुमानि फुल्लितानि दृष्ट्वा तां श्वश्रुं अलिंदां देवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे इच्छामि वापीयो द्रष्टुं फुल्लितकेहि उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकेहि ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्चाहि सर्वं वापीयो निर्धाविष्यामः ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि मा वै सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं वापीयो दर्शनाये निर्धाविष्यति । यदि तां पश्यितुकामः ततो प्रकृत्येव उद्यानभूमिं गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषो राजा कुशो ति ॥

सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्येव उद्यानभूमिं गत्वा अन्तःपुरिकां प्रतिपालेन्तो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो येन सोपानेन सर्वबहूनि पदुमानि च पुण्डरीकानि च तत्रोत्तरित्वा पद्मपलाशेनात्मानं छादयित्वा आसति ॥ अन्तःपुरिका च सर्वा निर्धाविता । यादृशं नन्दनवनं अप्सरगणेहि [243a] भरितं उपशोभति तादृशो समुद्यानं तेन राजान्तःपुरेण ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तासु वापीषु उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकां फुल्लितकानि रमणीया दृष्ट्वा अपरासु देवीषु अल्पति ॥ देवीहो आगच्छथ वापीसु पदुमानि गृह्णीष्यामः ॥ तान्देवीयो आह ॥ सुष्ठु देवि

1. B °kula mā° BC °lākāhi u° C °padmāni ca puṇḍarikāni ca phulli° B °dhamāni ca puṇḍarī° C °ṇāni praveçayanti | . — 2. C °dāni tāni u° °māni phulli° limdā de° °jñapenti | B °jñapteti | . — 4. B bhatte i° C °shṭuṁ phulli°. — 5ª. BC °sushṭu pa° C °hi sarvāṁ vā°.

6ᵇ. B so dā° C sā devī aliṁdā rā° B °rājñā ku° BC °yati pu°. — 6ᵇ. C putra ya kha° B putraṁ kha° °sī sarve su° C °sī sarvāṁ su°. — 8. BC yadi se paçyi °kṛtyena u° C °gatvā antaḥpuriṁkāṁ pratipālentā āsāti || so dāni rājā kuço yena sopānena sarvaṁ bahuni padumani ca puṇḍarīkāni ca tatrottaritvā padmapalāçenātmānaṁ cchādayitvā tatra deçe° BC °shṭhāhi || yathā te su° °nā na yāneyā e°. — 10. BC °triye prākṛtake ve° °prakṛtiyena u° C °purikāṁ pra° BC °lentā āsa°.

11. C °sopānena sarvāṁ bahuni° B °sarve bahū° C °padmapuṇḍarika tatra uttari° B °trottari° C °padumapalāçena ātmānam ācchāda°. — 12ª. C °rikāni ca sarvā° B °rvān nirddhāvitā yādṛ° C °vitāḥ yādṛ°. — 13ª. C °yādṛiça nanda° °psarogaṇe° °dṛçaṁ tam udyā° BC °rājā antaḥ° B °pureṇa bharitaṁ sobhati tādṛçaṁ udyānaṁ tena rājā antaḥpureṇa | . — 15. C so dāni °vī tāsu sarvāṁ vāpī° °tpalapadumaku° °rikaṁ phulli° °ṇīyāṁ dṛṣ°.

16. C °vī āgacchata vāpī° BC °gṛihṇishyā°. — 17ª. C °devī āha | . — 17ª. B sushṭu de° C sushṭu de° BC °devī gṛihṇishyā° C °shyāmi pa°.

गृह्णीष्यामो पद्मानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तहिं अन्याहि देवीहि येन सोपानेन राजा कुशो स्थितो तेन सोपानेन सुदर्शना अग्रतो कृत्वा ओकस्ता ॥ ताय दानि सुदर्शनाये पद्मानां कृतेन हस्तो प्रसारितो पद्मं गृह्णीष्यामीति । ततः कुशेन राज्ञा सहसा आलिंगिता ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये देवीये एवं भवति उदकराक्षसेन गृहीता ॥ सा दानि अविधा अविधा प्रवेशितासमुदकराक्षसेन खज्जामि उदकराक्षसेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका सर्वा एकाकीभूता स्थिता राजा कुशो देवीय सार्धं क्रीडिष्यति सा दानि सुदर्शना देवी अविधाविधन्ति खज्जाति उदकराक्षसेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति राज्ञा कुशेन यथाभिप्रायं कृतं तदा सुदर्शनाये देवीये परिवारेण संवयवणिकर्मं कृतं । कटच्छु जनिता शान्तं शमितं ते पापं दिष्ट्यासि उदकराक्षसेन मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना ताहि अपराहि देवीहि सार्धं तहिं दिवसं पद्मिनीये क्रीडित्वा रमित्वा परिचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राज्ञो कुशस्य शयनगृहं प्रविष्टा ॥ राजा जल्पति ॥ देवी पद्मिनी पद्मनाय गता न मम पद्मानि आनीता । न ते अहं प्रिये प्रियो ति ॥ देवी आह । महाराज कुतो मे पद्मानि ओकस्ता अहं वापी पद्मानि गृह्णिष्यामीति ततो हं उदकराक्षसेन आलिंगिता मनाक्षि उदकराक्षसेन खादिता । ततो स्मि अन्तःपुरिकाहि मोचिता ॥ यादृशो महाराज सो तव छत्रधारो तादृशो तव पद्मिनीये उदकराक्षसो मन्यामि एकमातया जाता ति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ।

1. C °vi tahim anyâ ° yena sopânena râjâ kuço sthito tena sopânena su ° tâ ekastâ ii° B °stâ tâya°. — 2. C tâ dâni su ° ye padumânâm krite ca hasto°. — 3. C tato kuço° B °kuçena râ° BC °hasâ aliṅgato(C °gato) | . — 4. C tasya dâ° B °hitâ sâ dâ°. — 5. C °dâni avidhâbhidhâ pra ° tâ 'ha udaka ° khajjâsi uda° B °khajjâti uda° BC °khajjâmiti ‖ .

6. C °ekântabhûtâ sthitâḥ râ ° ya sârddha krîḍishyati ramishyati | sâ dâ° B °shyati | sa dâni° C °rçanâ abhidhâvanti vayati antaḥpurikâ codakarâ° B °vi avidhâvidhanti vayati | antaḥpurikâ codaka°. — 8. C °taṁ yânati râ° BC °râjâ ku° B °kritaṁ tathâ su ° cvaiiṁ saṁ°. — 10. BC kaṭacchu jva° B °paṁ drishṭyâsi° C °paṁ drishṭvâsi u ° sena muktâ | -

11. BC °dminiya kri° B °kâla râ° C °pravishṭo | . — 12. C °vishṭo | B °vishṭâ râ°. — 13[a]. C °jâ kalpayati de° B °ti de°. — 13[b]. BC deviṁ padmi° B °gatâ te mama padminîtâ ‖ C °gatâ na te mama padminî âni°. — 14[a]. B °haṁ priya priyo ti | C °haṁ priye priyo ti ‖ . — 14[b]. BC °stâ vahaṁ vâpîṁ padminîṁ grihnishyâmiti | ta ° sena âliṁ° C °nâsmiṁ uda°.

16. C tato 'smiṁ antaḥ° B °to smiṁ antaḥ° C °hi socitâ BC °citâ yâ°. — 17. C °hârâjo so ta ° niyo udakarâkshasa manyâ° B °niyodakarâkshasa manyâ° BC °mi | e° B °ekâṁmâtâyaṁ jâto ti so° C °mâtâyaṁ jâtoti ‖.

देवि मा भूयो पद्मिनी पश्यनाय निर्धावसि । अहं पि तव वापीये मनाक्षि उदकराक्षसेन खादितो हि ॥

तत्र राजकुले आम्रकाले राजकुलेहि आम्रपालेहि नानाप्रकाराणि आम्राणि प्रेषि[243b]तानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तानि नानाप्रकाराणि आम्राणि दृष्ट्वा श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे इच्छामि आम्रवनानि द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्याहि स्नुषे आम्रवनानि निर्धावयिष्यामि ॥ तावे दानि अलिंदाये महादेवीये आम्रपाला शब्दापयित्वा आज्ञप्तिका दिन्ना ॥ श्वः सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं आम्रवनानि पश्यनाय निर्धाविष्यति ततो आम्रवनं सिक्तसंमृष्टं करोथ । वस्त्रचित्रेहि दुष्येहि आम्रद्रुमाणि वेठेथ ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं आम्रवनं अलंकरोथ ॥ ते दानि उद्यानपाला महादेवीये अलिंदाय वचनमात्रेण तमुद्यानं आम्रवनं अलंकृतं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु आनेसि स्नुषे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकुलाम्रवनं पश्यनाय निर्धाविष्यति । यदि मे पश्यितुकामो सि सुदर्शनां राजधीतां ततो प्रकृतीये गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानाति एषो सो राजा कुशो ति ॥ सो मातुवचनं प्रतिश्रुत्वा प्राकृतकेन वेषेण प्रकृतीये आम्रवनं गत्वा सर्वस्यारामस्य यो सर्वश्रेष्ठो आम्रो तस्य हेट्ठा स्थितः ॥ सा दानि सुदर्शना अन्तःपुरिकाहि परिवृता महता राजऋद्धीये महता राजानुभावेन नानाप्रकारेहि सुविचित्रेहि राजरथेहि आरुहित्वा आम्रवनं प्रस्थिता ॥ सा दानि सुदर्शना देवी यानातो ओरुहित्वा बहूहि देवीशतेहि परिवृता तं आम्रवनं प्रविष्टा । यादृशं चित्ररथे मिश्रकावने देवानां

1¹. C devî mâ bhû ° rdhâvati ‖. — 1². C aham api tu ° piyagamanâ° B °piya manâ°. — 3. C °kule amrapâle râ° BC °râjanyehi âmrapâ(C °kâ)lehi nânâprakârâṇi râjakula prese°. — 4. C °tâni nâprakâ° C °alindâ mahâ° B °peti bha°. — 5. B bhartte i ° drashṭuṁ a°.

6¹. C alidâ ma° B °lindâm ma°. — 6². B putrî sushṭu pa° C °sushṭu paçyâmi çu°. — 7. B °dinnâ çvaḥ° C °dinnâḥ suda°. — 8. C suda° BC °rçanâm râjadhitâm antaḥ° B °siktammarî°. — 9. C °trehi pushpehi âmrada° BC °vadetha° C °oçakta ° lâpadhûpanadhûpanaṁ mu° B °lâpaṁ | dhûpi°. — 10. C °dyânapâra mahâdeviya aliṁ°.

12². B putro yaṁ° BC °la ânesi çu°. — 14. C °dhitâṁ | tato° B °kṛityeva ga° C °kṛityeva âmravanaṁ ga° BC °shṭhâhi | ya °nâti | esho so(B °so) râjâ kuço ti so mâ°. — 15. C °kena prakṛityeva âmra° B °veçena prakṛityeva âmravanaṁ âmravanaṁ gatvâ sarve ârâma° C °tvâ sarve ârâma ° bhanaṁ âmraṁ tasya hashṭhiḥ sâpi dâ° B °bhanâ âmro tasya hashṭhe sthitaḥ sâ dâ°.

17. BC °purakâhi° C °vṛitâḥ ma ° ṛiddhiye mahârânubhâ ° sthito sâ dâ°. — 19. BC °âruhitvâ bahû(C °hu)ni de° C °vṛitâḥ taṁ â ° naṁ pratishṭhatâḥ yâ° B °naṁ pratishṭhâ yâ°.

त्रायस्त्रिंशानां यावका कोविदारा देवपरिवृता शोभन्ति तादृशं राजानं आम्रवनं ताहि राजान्तःपुरिकाहि परिवृतो शोभति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि सार्धं तमाम्रवनं अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती वरवराणि आम्राणि उच्चिनन्ती आम्रफलानि च भुञ्जन्ती नानाप्रकाराणि च पुष्पजातानि उच्चिनन्ती यावदाम्रवनस्य मध्ये अनुप्राप्ता यत्र राजा कुशो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो आम्रमूलातो उत्थिहित्वा सुदर्शनाये देवीये उम्मूर्धिकाये आनिर्मितो । सा दानि सुदर्शना भीता सन्त्रस्ता जानाति वनपिशाचेनास्मि गृहीता ति ॥ सा दानि अविधाविध त्ति प्रवेशिता वनपिशाचेन खज्जामि वनपिशाचेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका इतो च इतो च [२५५ʼ] पलायन्ति । राजा कुशो सुदर्शनाय सार्धं आम्रवने क्रीडति रमति परिचारयति सापि सुदर्शना अविधाविधं वक्षति धावथ अन्तःपुरिकाहो वनपिशाचेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति यथाभिप्रायो राजा कुशेन सुदर्शनाये सार्धं क्रीडितं रमितं परिचारितं ततः नानाप्रकाराणां पुष्पाणां उत्सङ्गे गृह्णियान तं देशं गता ॥ ता दानि बहूनि देवीशतानि पुष्पमुष्टीहि राजं कुशं ओकिरन्ति शब्दं च करोन्ति । धिक्पिशाच धिक्पिशाच त्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीमोशिरित्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाय देवीये परिवारेण संलपं बलिकर्मं कृतं । कटच्छु ज्वालापिता शान्तं शमितं पापं दिष्ट्यासि वनपिशाचेन जीवन्ती मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि देवीहि सार्धं तहिं आम्रवने यथाभिप्रायं दिवसं क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञो कुशस्य शयनगृहे प्रविष्टा ॥ रा-

— 20. BC °vânâṁ trayastriṁ° C °çânâṁ yatra° BC °trake kovidâra devâ(C °vâḥ) pari° C °vritâḥ ço° BC °naṁ tahiṁ râjâ°.

2. C °rddhaṁ taṁ â° naṁ anucakramamanti anuvi° B °kramanti anuvicaranti vanavarâ° C °caranti | va° BC °vanavarâ° B °nrâṇi uccîranti âmraphalâni ca bhuñjyanti nâ° C °mrâṇi uccîranti âmraphalâni ca bhuñjanti | nâ° B °ni uccîranti yâ° C °ni uccaranti yâ° prâptaḥ yatra râjo kuço âçati | B °prâpto yatra°. — 5. B °unmuddhikâye° C °unmuddhikâye°.

6. B °hito ti || C °hiteti | . — 7. B so dâ° BC °dhanti pra° B °pravakshitâ° BC °jânanti || . — 9¹. C tâ dâni a° kâ ito itaç ca pâ° B °rayati | sâpi° C °nâ avidhâbhidhâṁ vakshya° B °nâ avidhâvidhâṁ vakshyati dhâvataḥ antaḥ°.

11. C °rçanâya sâ° B °darçanaye sâ° C °ritaṁ || tato nâ° B °ritaṁ tataḥ° BC °utsaṅgaṁ grihniyâ° C °gatâḥ | . — 14. C °bahuni de° mushṭihi râ° karoti dhi°. — 15¹. C dhik piçâçca dhi° çâçeti | B °dhik piçâcanti | .

16. C °vîya pari° BC °vâro salapnaṁ° C °karmaṁ kri°. — 17. BC °cchu jâlâvi(C °lâvi)tam çâ° C °ntaṁ sami° BC °paṁ drishṭvâsi vana° C °jîvanti mu° BC °kâni || . — 18. C °mitrâ paricârayi° vishṭo || . — 20¹. B °vishṭo || . — 20². B °ti de°.

त्रा जल्पति ॥ देवी आम्राणि संपश्यनाय निर्धाविता न ते आम्राणि आनीतानि न ते अहं प्रियो ॥ देवी आह ॥ महाराज कुतो मे आम्राणि । निर्धाविता सा आम्राणि पश्यनाय ततः मे वनपिशाचेन आलिंगिता मनाक्षि वनपिशाचेन खादिता । ततो हं अन्तःपुरिकाहि वनपिशाचस्य हस्तातो मोचिता ॥ महाराज यादृशो तव छत्रधारो यादृशो पद्मिनीउदकराक्षसः तादृशो आम्रवने वनपिशाचः सर्वे त्रयो जना मन्ये एकमाताय जाता ति सर्वे समसदृशा ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि मा भूयो आम्रवनं पश्यनाय गच्छ । अहं पि तवाम्रवने मनाक्षि वनपिशाचेन खादितो ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन सुदर्शना देवी श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य हस्तिवाहिनीं द्रष्टुं । शृणोमि राज्ञो कुशस्य विस्तीर्णा हस्तिवाहिनी षष्टि हस्तिसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आह ॥ भो पुत्रि स्नुषे राजहस्तिवाहिनीं पश्यनाय निर्धावसि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी हस्तिमहामात्रं शब्दापयित्वा आणत्तिका दिन्ना ॥ स्नुषे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरिकाहि सार्धं राजकीयां हस्तिशालां पश्यनाय निर्धाविष्यती[१४४b]ति । ततः हस्तीं च हस्तिशालां च अलंकरोहि ॥ सो दानि हस्तिमहामात्रो अलिंदाय महादेवीये आणत्तिकाये श्रुत्वा सर्वा हस्तिवाहिनीं षष्टि हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि दन्तपतिमोकानि शुण्डापतिमोकानि सखुरप्रमाणानि । सा च हस्तिशाला सिक्तसंमृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ओसक्तपट्टदामकलापा धूपितधूपना ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राजं कुशमामन्त्रयति ॥

1. BC °âmrâni sa(C °se)paçya° C °vito na te âmrâ° B °vitâ ne te âmrâ° C °ayaṁ priyo ‖. — 2². BC °çi mi°. — 3². B °vitâ | sâ âmra° C °vitâ sma âmrâ°. — 4². C tato haṁ a° çicahastâto movitâ |. — 5². C yâdriço tava° C °kshaso tâdri° çâca sarva tra° B °nye | a° C °mâtâyaṁ jâyanti sarve samasadriçâ ‖ B °jânâti sarve°.

7². C devi mâ°. — 7². BC °vanaviçâ° ditonti |. — 9. B °aliṁdâs mahâ° C °alindâ deviṁ vijnapenti | B °peti abhi°. — 10. C °vâhinîṁ ahashṭhiṁ sahasti° B °hinîṁ shashṭhiṁ hasti°.

11¹. B °hudâṁ ma°. — 11². B °putri su° BC °râjâhastivâhanaṁ pa° C °paçyamânâ° BC °ṇidhâvati ‖. — 12. C °mâtrâṁ ça° B °âṇantikâ° C °dinnâḥ suve°. — 13. BC °jakyâ hasti° C °çâlâyâṁ pa° BC °shyati ti |. — 14. B °taḥ hastiṁ ca hasti° C °taḥ hastiṁ çâlâṁ ca alaṁkarotha | B °karonti |. — 15. B °âṇantikâye çrutvâ° C °tikâ çrutvâ° BC °tvâ sarve hastivâhivâhinî(C °hinîṁ) shashṭi(C °shṭhi) hastisahasrâ° C °rvâraṁkâlehi a° ntaparikarmokâni çuṇḍâ° B °ntapatikemokâni çuṇḍâ° kâni çakhu° BC °khulapramâṇâni si ca ha°.

18. C °siktasaṁmṛishṭâ° crṇâ kṛitâ oçakta° pitaṁ dhûpanaṁ | B °pitadhûpanâ muktapushpâvakîrṇṇâ kṛitâ ‖. — 19. BC so dâni°.

पुत्र यं खलु जानेसि सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेहि सार्धं राजकीयां हस्तिशालां निर्ध्यायिष्यति पक्षनाय । ततः प्रकृत्येव हस्तिशालां गत्वा तत्र देशे आसन यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो ति ॥ सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये हस्तिमेण्ठवेशेन प्रकृत्येव हस्तिशालां गत्वा हस्तिनो मूले सुदर्शनां प्रतिपालयमानो आसति ॥ सापि दानि सुदर्शना श्वश्रुय अलिन्दाये सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि परिवृता राजारहेहि अवरथेहि अभिरुहित्वा हस्तिशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि अवरथातो ओरोहित्वा बहूहि चेटीशतेहि परिवृता हस्तिशालां प्रविष्टा । सो पि राजा कुशो हस्तिनां मूले हस्तिमेण्ठो ति कृत्वा सुदर्शनां निध्यायमानो आसति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी ताहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र हस्तिशालाय अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती यं कालं प्रतिनिवर्तिता राजकुलं गच्छामीति राज्ञा कुशेन प्रत्यग्रेण हस्तिलण्डेन आप्यायन्तेन सुदर्शना देवी पृष्ठितो आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि हस्तिलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रु अलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे एतस्य राजकीयस्य हस्तिमहामात्रस्य दण्डो दातव्यः । श्वश्रु एतेन या राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी तां हस्तिलण्डेन आहनितुम्ति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि मेरोहि एषो राजकीयो हस्तिमहामात्रो अवध्यो किं शक्यं कर्तुं ॥ एवं दानि सुदर्शना श्वश्रुये संज्ञापिता ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे प्रियं मे राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषीं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ शृणु पुत्रि एषो राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषीं पक्षनाये निध्यायाहि ॥ [345a] सा दानि

1. C putraṁ kha° ntaḥpuremaṁ sā° BC °jakyaṁ ha° 6 | paçyandya ta°. — 2. C tataḥ pra° BC °kṛityeva ha° C °āsadhyā yathā te su° yā esho rā°. — 3. BC °tripa hastimaṇṭhe° C °reṇena prakṛityeva hastiçā° B °kṛityeva hastiçā° BC °tvā hastinā mā° mānā āsati | . — 5. C °çvaçruyahiṁ° vṛito rā° vishṭa | .

7. BC °thātorahi° C °bahuni ce° tāṁ praviçya | . — 8. BC °ço hastinām(C °nām) mūlaṁ hastimaṇṭhāti kṛi° C °ryanāṁ vidhyā°. — 9. C °vī tābhi antaḥ° çālāyāṁ anucaṁ° manti anuvicaranti | yaṁ° BC °miti | rājñā(C °jño) ku° C °stimaṇṭhena vā° BC °āpāyanena su° C °ahataḥ tā°.

12. C °çitā | . — 13¹. B °çvaçru alimdā ma° C °alindāṁ mahādevīṁ vijñāpentī | . — 13². B bhartte i° C °dātavye ça°. — 14. BC °gramahishi(C °shī) sā hasti° hanitumti (B °nimati) ‖ . — 15. C °devim āha ‖ .

16¹. BC °putri me° jakyā hasti° C °mātrā a° BC °kiṁ kartuṁ ‖ . — 16². C °çvaçruyeṇa saṁ°. — 18¹. C °ima tāṁ çvaçrum alindā ma° BC °viṁ evaṁ dāni vijña° C °pehi | B °pehi bha°. — 18². C bhartte pri° BC °priyo me°. — 19¹. BC sushṭu pu° B °putrīsave rājño° C °tri so rājño ku° çamdya ni° B °vāhi sā dā°. — 20. C °ni asidā mahāde° B °lindāṁ mahāde° C °mātrāṁ ça° B °āpantikāṁ devi çva°.

अलिंदा महादेवी अश्वमहामात्राणां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ श्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धावियति । तां दानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वाणि अलंकरोहि अश्वशालां च सिक्तसंमृष्टां मुक्तपुष्पावकीर्णां करोहि ॥ तेहि अश्वरक्षेहि अलिंदाये महादेवीये आणत्तिकां श्रुत्वा सर्वाणि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि । सा च अश्वशाला सिक्तसंमृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राज्ञस्य कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र कुश यं खलु जानेसि सा सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धावियति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृत्यैवाश्वशालायां गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो त्ति ॥ सो दानि राजा कुशः मातुर्वचनं प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये अश्वरक्षवेशं कृत्वा अश्वानां घासं विकिरन्तो आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुये अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वाहि चान्तःपुरिकाहि रत्नामयीं शिविकामारुहित्वा अश्वशालां प्रस्थिता ॥ सापि दानि सुदर्शना शिविकातो प्रत्योरुहिय बहुहि देवीशतेहि परिवृता अश्वशालां प्रविष्टा ॥ सो पि राजा कुशो अश्वानां पृष्ठतो स्थितः सुदर्शनां निध्यायन्तो ॥ सापि दानि सुदर्शना अपराहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र अश्वशालायां अनुचंक्रमित्वा अनुविचरित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः कुशेन राज्ञा प्रत्ययेन अश्वलण्डेन वाष्पायन्तेन पृष्ठिमेन आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि अश्वलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुं अलिंदां महादेवीं आह ॥ भद्रे इमस्य अश्वरक्षस्य दण्डो दातव्यः । लब्धा एतेन राज्ञः कुशस्य

1. C sâ anda° B °çvandâṁ rå° jakyu açva° C °jakyâni açva° çyandya ni°. — 3. B taṁ dâni shashṭhiṁ açva° C te dâni shashṭim açva° roti | açva° B °rohi | açvaçâlâḥ ca si° C °çâlâ ca siktasaṁmṛishṭaṁ mu° B °sṛshṭhaṁ mu° C °kîrṇṇaṁ ka° BC °rohi tâni açva°. — 4. BC tâni açvalaṅguhi(B °hi |) aliṁ° B °shashṭhi açva° C °shashṭhi açva°. — 5. C °ktasaṁmṛishṭâ° B °ktasaṁmṛishṭâ°.

6. C °aliṁndâ ma° °vî râjñasya ku°. — 7. C °kuço yaṁ° B °nesi so su° C °antapureṇa sârddha râ° çyandya ni°. — 8. B °kṛtyavrâ° C °kṛtyena açva° °çaṁ jâneyâ eshe râ° BC °çunti |. — 10. C °kuço mâ° °çvalaṇḍavaçaṁ° B °çvaraṅgavaçaṁ° BC °açvânaṁ ghâ° C °yamânâ |.

12. C sâpi dâ° C °çvaçuye aliṁdâye sârddhaṁ° BC °tnâmayî çi°. — 13. C sâ dâ° to pratyâruhi devî° B °bahuhi devî° C °vṛito açva° °vishṭo |. — 15[a]. C °sthito su°. — 15[b]. B so pi dâ° C °parehi antaḥpurikâhi sâ° °yâṁ anucakramitvâ yaṁ kâ° kulaṁ gacchâmi ti | tato ku° B °cchâmiti | tataḥ° BC °pṛishṭimena âhatâ(C °tâḥ) tâni°.

18. B °çvalaṅgena vi°. — 19. C °aliṁdâ de° B °liṁdâṁ mahâdevî âha |. — 20[a]. C bhartte i° BC °çvaraṅgasya da° C °tavyo | B °tavyaḥ la°. — 20[b]. C labhyâ yaiteṇa râjña ku° °mahishî açva° B °hishî açva° nintuṁ ti |.

अग्रमहिषीं वचनशतेन आहनितुं ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मैवं एते राजकुला अपवरणा अनवद्या किं शक्यं कर्तुं ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रूमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ नेच्छ अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं द्रष्टुं । श्रुतं मे विस्तीर्णा राज्ञः कुशस्य रथवाहिनी षष्टि रथसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आ[345b]ह ॥ सुष्टु पुत्रि स्वो राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाय निर्धावाहि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य रथपालां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ स्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धाविष्यति । तेहि दानि रथपालेहि महादेवीवचनं श्रुत्वा अपरज्जुकातो षष्टि रथसहस्राणि युक्तानि सिंहचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सर्वान्दिघोषाणि सर्वत्रवदनिकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितध्वजपताकानि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि स्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकुलां रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धाविष्यति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृत्येव रथशालां गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः सो राजा कुशो त्ति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वेण च अन्तःपुरेण राजारहेहि रथेहि अभिरुहित्वा रथशालां प्रस्थिता ॥ सो पि राजा कुशो मातरं प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्रकृत्येव रथवाहनशालां गतः रथपालवेषेण रथानां मूले आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सापि दानि सुदर्शना राजधीता अश्वरथातो ओरुहित्वा बहूहि देवीशतेहि परिवृता रथशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं रथशालामनुचंक्रमित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः राज्ञा कुशेन प्रत्ययेण गोमयपिण्डेन वामावर्तेन

1[1]. C mahâdevî alimdâ devî â°. — 1[2]. B °çvaraṁgâ avadhyâ° C °çvalaṃḍe avadhyâ°. — 3[1]. C °apaleṇa kâ ° alimdâ mu ° vijñâpenti | . — 3[2]. C bhartte abhi° BC °shṭaṁ çru°. — 4. BC °stirṇṇo râjñaḥ(C °jño) ku ° hiniṁ shashṭhâṁ(shṭiṁ) ra°. — 5[1]. C alimdâ ma° B °lindâṁ ma°. — 5[2]. BC sushṭu pu° C °tri so râ ° çyanâye ni°.

6. BC °thavâhiniṁ çabdâ°. — 7. BC sâ mâta° C °hini paçya°. — 9. BC te dâni° B °shashṭhi ratha° C °shashṭhiṁ ratha ° ktâni siṁhâbacarmaparivṛtâni dvî° B °pâṇḍakamba° C °kharapravâlâṇi ucchrita°.

12[2]. B putraṁ khalu° BC °jânâsi sâ su°. — 14. BC °kṛtyeva ratha ° shṭhâhi | ya° C °esho so° BC °conti | . — 15. C °reṇa râjataḥ°.

17. BC °kṛtyeva rathavâ° C °gato rathapâravesha ° thânâṁ mûle âsa ° ti pârayamânâḥ | B °yamânâ | . — 19. C so pi dâni° BC °bahuhi de°. — 20. B °devehi sârdhaṁ ra ° nucakrami° BC °gacchâminti | tataḥ° B °kuçena pra ° ntena prîahṭe âhatâ | C °âhatâni râjâ°.

पृष्ठे आहता ॥ तानि राजार्हाणि वस्त्राणि गोमयपिण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अयुमलिंदां महादेवीमाह ॥ भद्रे एतस्य रथपालस्य दण्डो प्रणामयितव्यो । लभ्या एतेन राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी गोमयपिण्डेन आहनितुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मर्षेहि एष राजक्यो रथपालः अवध्यो राज्ञो रथकोशधारो किं शक्या कर्तुं ॥ सा दानि सुदर्शना ताय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन या राजक्या हस्तिशाला तत्राग्निः मुक्तो महान्तो अग्निदाहो प्रज्वलितो ॥ हस्तिमेण्ठसहस्राणि महामात्राणि च अन्यश्च महाजनकायो सन्निपतितो [246a] हस्तिशालां निर्वापयिष्यामः न च शक्नोन्ति तं अग्निदाहं परिनिर्वापयितुं अन्तःपुरं पि तेन अग्निभयेन सर्वं भीतं सन्त्रस्तं संवृत्तं मा इमं पि राजकुलं दहिष्यतीति ॥ ता दानि सर्वाः अन्तःपुरिका यतो हस्तिशाला ततो निर्धावमाना आसन्ति को शक्नोति एतं हस्तिदाहं परिनिर्वापयितुं ति ॥ महाजनकायं खिज्जन्तो न च शक्नोन्ति तं अग्निदाहं निर्वापयितुं न च शक्नोन्ति तानि हस्तिशालाय पटलानि घनानि महल्लानि वज्रजनडज्जकानि पातयितुं ॥ तस्मिंश्च कालान्तरे राजा कुशो बहिर्नगरे अनुचंक्रमन्तो अनुविचरन्तो अच्छति । तस्य दानि राज्ञो अमात्येन पुरुषेण निवेदितं ॥ महाराज यं खु जानेसि या राजक्या हस्तिशाला तत्र अग्निः प्रज्वलितो ॥ श्रुत्वा च पुनः राजा कुशो हस्तिस्कन्धवरगतः जवेन तां हस्तिशालां सपरिवारो आगतो ॥ सर्वाहि अन्तःपुरिकाहि राजा आपतन्तो दृष्टो तेन राज्ञा आपतन्तेन तानि प्रदीप्तानि पटलानि एकेनोत्साहेन सयच-

1ᵃ. BC °alimdâ ma(B °dân ma)hâ°. — 2. B bhartte i° C °thapâraṣya daṇḍo pradipayitavyâ la° B °vyo la°. — 3. BC labhyâ yatena râ° grumalu(C °hi)ṣhi go° C °gomayena pi°. — 4ᵃ. B °limdâṁ ma°. — 4ᵇ. BC putri marshe° BC °esha(C °eṣo) râjakye rathapâlaḥ atadhyo(C °lo abandhyo) râjño°. — 5. C °dâni çudarçanâ tâye alimdâye devya saṁjñâkâḥ tatra°.

7. BC °lito ha°. — 8. BC hastimaṇḍha° trâṇâṁ ca anyag ca(C °nyo ca) mahâja° lâṁ nirvâlhâpayi° knoti taṁ(C °ti etaṁ) agnidâghaṁ(C °dâhaṁ) pari° C °vâyituṁ antaḥ° tâṁ mâ imam api râ°.

11. C sarvâu antaḥ° B °râḥ parikâ° C °tato niddhâpayamânâ âsati kiṁ çakno° B °rddhâyamâ° nti kiṁ çaknonti | etaṁ° C °yituṁ mahâ° B °yituṁ ti mahâ°. — 12. B °khijjantaṁ na ca çaknoti | taṁ agni° C °jjantaṁ ca na çaknoti taṁ agnidâghaṁ nivâpayi° BC °knoti tâni hastiçâlâya pâṭalâni gha°. — 14. C tasmiṁ ca kâlâ° çe vahirnagare anucakramanto anuvi° B °ro anucakra° yati tasya° C °yranti | . — 15. C °rushoṇa ni°.

16. B °hârâja yaṁ°. — 17. C °skandhavaragato java° BC °âgato sarvâ°. — 18. BC °jâ âpa(C °âya)ntaṁtâ dṛshṭvâ tena râjñâ âpa(C °âya)ntakena tâ° C °prajñaptâni paṭalâni ekaeke sâyena sayakaha° B °ekahesvâye sayakaha° BC °lakaṇḍakâni tataḥ(C °to) hasti°.

कानि सतसकण्टकानि ततः हस्तिशालातो बाह्यमुखं क्षिप्तानि ॥ ये पि हि हस्तियो वरत्रेहि बद्धानि तानि बन्धनानि हस्तेन छटच्छटाय छिन्दति । ये पि हस्तिनागा अग्निना अभिग्रस्ता तानि उत्क्षिपित्वा अग्निभयातो एकान्ते क्षिपति ॥ एवं दानि कुशेन राज्ञा मुहूर्तेन हस्तिशाला निर्वापिता सर्वा हस्तिवाहिनी अग्निदाहातो मोचिता एको पि न हस्तिदग्धो नाबाधितो ॥ तत्र दानि अनेककोटीशतसहस्राणि राज्ञो कुशस्य तादृशं वीर्यपराक्रमं दृष्ट्वा हक्कारसहस्राणि प्रवर्तन्ति । अन्तःपुरं पि राज्ञो कुशस्य तादृशं पुरुषपराक्रमं दृष्ट्वा सर्वं प्रीता तुष्टा अहो राज्ञो कुशस्य बलो अहो पराक्रमं ॥ तत्र दानि अपरा कुब्जा हर्षिता वेगजाता राजा राजा ति कुशं संरावेति ॥

सिंहसुपीठो बलवां शोभे सुविपुलो महां ।
खे चन्द्रो इव आभाति समन्तपरिमण्डलं ॥
चकोरताम्रायताक्षो कामदेवो व शोभति ।
हस्तिनो मोचये राजा स्थामोपेतो नरर्षभो ॥

सो दानि राजा कुशो तस्या कुब्जाय प्रीतो दायं देति संरावेति वरं ॥

भद्रिका खु अयं कुब्जा या राजानं प्रशंसति ।
काशिकानि ते वस्त्राणि ददामि चतुरो अहं ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता तां कुब्जां कुशस्य वर्णं भाषमाणां श्रुत्वा तस्या दानि सुदर्शनाय राजधीतु एवं [246b] भवति ॥ एषः राजा कुशो भविष्यति

1. B *trehi varddhāni tā* C *trehi varddhāvitāni tā * stena chaṭacchaṭā* BC *chindanti | . — 2. B ye hi ha* C *gā agninā agnigra * tkshiyitvā agnibha* B *ekatamanto kshipanti || C *kshipitvā agnibhayāto ukshipanti | . — 4. BC *muhurtto* C *çālā nirddhāvitāḥ | sarvāṁ hastiçālā nirddhāvitā sarvāṁ hastivāhi * mocito e* B *citaḥ e* C *na hasti dagdho*. — 5. B *hakkārasahasrāṇi vartianti | .

7. C *purushaṁ parākramaṁ dṛ * sya balo parā*. — 8. C *gajātāḥ rajā rājeti kuçaṁ sarājeti | B *çaṁ sarāveti | . — 10. BC siṁhā su(C *sa)pīṭhā balavāṁsto(C *ste ca) vipula(C *lo) mahāsu(C *ṁ)kha candre*.

11. BC khacandro ca ābhāti | samanta(C *ntena) pari * laṁ cako*. — 12. B cakolāt* BC *vo ca ço*. — 13. C *sthāmapato nararshabhaḥ | . — 14. C *rāja kuçe* BC *tasya kubjā* C *prīte dānaṁ de* BC *saṁrāveti va naṁ | (C *ti ca naṁ) bha*. — 15. BC *drikā cadayaṁ | ku* B *hjā rājānaṁ prasaṁçati kā* C *prasaçati kā*.

16. C *çikāni vastrā* B *strāni da * turo ahaṁ | . — 17. BC *sharnānāṁ çrutvā (C *tvā |) tasya dā* C *rçanā rājadhitaḥ e* B *bhavatu | . — 18. C esho rājā çaço bhavishyati | yasyaishāṁ kubjāṁ varṇṇaṁ* B *eshāṁ kubjā*.

यस्य एषा कुब्जा वर्णं भायति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजस्य कुशस्य तादृशं वर्णरूपं दृष्ट्वा मानसं से प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ सा ताव एदृशो मम भर्ता एवं दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो पिशाचस्य च एतस्य च नास्ति किंचित् नानाकरणं ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तस्या कुब्जाये कुपिता आह ॥

न नाम एताये कुब्जाये जिह्वाये अस्ति छेदको ।
सुतीक्ष्णेन शस्त्रेण या राजानं प्रशंसति ॥

सा दानि कुब्जा सुदर्शनां देवीं गाथाये संज्ञपेति ॥

प्रतितर्जेन्ति राजानो बंधनेन वधेन वा ।
तस्मात्स्य वर्णं भाषामि रक्षं जीवितमात्मनो ॥

सा दानि सुदर्शना देवी राजं कुशं तादृशं दृष्ट्वा दुर्वर्णं दुर्दर्शं दृष्ट्वा तत्र राजकुले एवं रमणीये देवभवनसन्निभे अनन्तरत्नाकरे रतिं न विन्दति अन्नपानेन से छन्दः नोत्पद्यते । नाहं अत्स्यामि न भोक्ष्यामि किं जीवितेन मे यदहं पिशाचेन सार्धं संवसामि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे मुञ्चाहि मे अन्यकुब्जं गमिष्यामि मातापितुः सकाशं ॥ यदि मे न ओसिरिष्यसि मुहूर्तेन उपक्रमेमि आत्मानं मारयिषं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति ॥ वरं अयं राजधीता जीवतु नैव मृता ति ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि गच्छ यत्र ते अभिप्रायो ॥

1. B °ṇaṁ varṇṇaṁ rā° C °saṁ sa pratyāhṛitaṁ° B °rmanasyaṁjātā saṁvṛittā tāvat° C °vṛitta | . — 2. B tāvat mātā ca edṛi° C tāṁ ca mātā ca edṛi° °vaṁ durvarṇṇo dudṛiço sthuloshṭho sthulaçiro sthulapādo° B °shṭho sthūlaçiro sthūlapā° lo māsharāçiṣya varṇṇo piçā° C °kālo māsharaçivarṇṇo piçāçcasya etasya vā nāsti° B °etasya vā nāsti | kiṁ° C °kiñcin nānāka° B °ṇaṁ sā dā°. — 3. C °deviye tasya ku° B °tasya ku°.

6. B na nāma etā° °echedako asti°. — 9. C °baṁdhanena ca | . — 10. BC tasmād itvarṇṇaṁ bhāshāmi rakshaṁ°.

11. C °tādṛiçaṁ dṛishṭvā durvarṇṇa dudṛishṭvā tatra rā° °vaṁ na ramaṇī° B °yiyaṁ devabhavanaṁ sanni° C °ntaratnākare ratiṁ na viṁdanti | annapānena sacchando no° B °ndanti annapānena se echaṁdaḥ no° BC °dyate nāhaṁ°. — 13. BC nāhaṁ dāsyāmi na bho° C °jīvite yad ahaṁ piçācena sārddha saṁ° B °rddhaṁ saṁvasāmi | . — 14. C °aliṁdā mahādeviṁ vijñayenti | . — 15[1]. B bhartte mu° °shyāmaḥ | sa° C °shyāmaḥ mā° BC °çaṁ yadi°. — 15[2]. BC °osaridhyasi(C °si |) muhurtte° C °kramesi ā°.

16. C tasmā dā° B °bhavati varaṁ°. — 17[1]. C °ahaṁ rāja° BC °jīvanti nai° C °naivaṁ mṛi° — 17[2]. C °liṁdā ma°. — 18. C °putraḥ sa dā°.

सा दानि सुदर्शना राजधीता कुब्जाद्वितीया अश्वरथं अभिरुहित्वा वाराणसीतो निर्यात्वा प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जं गता मातापितुः सकाशं ॥ सो दानि राजा कुशो विकाले शयनगृहं प्रविष्टो सुदर्शनां देवीं न पश्यति । राजकुले समन्तेन मार्गियमाणा न कुहिंचिद्दृश्यति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीं न लभन्तो उत्कण्ठति शोचति परितप्यति । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे न्यां न लभति ॥ यदा से विदितं यथा सुदर्शना देवी कुब्जाद्वितीया ज्ञातिकुलं गता सो दानि राजा कुशो मातरं अलिंदां विज्ञपेति ॥ अम्बे अहं पि गच्छामि कन्यकुब्जं श्वशुरस्य महेन्द्रस्य मद्रकराज्ञो सकाशं सुदर्शनां देवीमानयिष्यामि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य वचनं श्रुत्वा कन्यकुब्जं गमिष्यामीति ततः पुत्रप्रेमेण राज्यतृष्णाये [247ᵃ] च मूर्छिता प्रस्खलिता च भया धरणीतले प्रपतिता पुत्रशोकसमन्विता ॥ अहो मम मन्दभाग्याये अनर्थं । पर्येषिता यतो इयं मया महेन्द्रस्य कन्यकुब्जकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना इहानीता ततो न जानामि कथं मे पुत्रस्य राज्ञो कुशस्य भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य जल्पति ॥ पुत्र त्वं इक्ष्वाकुराजपुत्रो सुकुमारो सुखसंवृद्धो जानपदा च शकुनका कम्बलपरिधाना च दिवसकर्मभृत्याहारा च कथन्ते मार्गगमनं भविष्यति । राजा कुशो आह ॥ अहं अम्बे नृत्यगीतवाद्येन अन्याहि च मायाहि विविधेहि च उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयन्तो गमिष्यं मा उत्कण्ठतु अम्बा ॥ सो राजा कुशो तां मातरं संज्ञापयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयति ॥ भ्राता

1. C sa dā° rceṇa anyakubjaṁ° B °çaṁ so dā°. — 2. C °dāni kuço vikāle yanagṛ° B °praviṣṭho su° °çyati rāja°. — 3. B °trageid dṛ°. — 4. C °devim alabha° B °çaṁ | puri°. — 5. BC °stīrṇṇo antaḥ° C °puranti labdha° B °puranti na labhanti yā so°.

6. C yā varo vidi° B yā se vi° °vi kubjodvi° BC °gatā | so° B °mātaram alim° C °mātaram alindā devī vijñapenti | . — 7. B °cchāmi karṇṇakubjaṁ çvaçrurasya mahe° C °kanyakubjam çvaçrasya madra° BC °rçanā devīnām ānayi°. — 8. C °liṁdā mahā° B °liṁdām mahā° BC °ṣyāmīti | tataḥ(C °to) putrapre° C °rājyamtṛṣāye ca mūrchitā praskha°.

11¹. C aho ma manda° BC °nartham pa°. — 11². C paryyaṣitā karyam mayā° B °ṣitā kaleyam mayā° C °mdrakasya kañnya°. — 13. BC °ti āha || alindā° B °lpati pa°. — 14. C °bhakaho kamba° B °divasam karma°.

16². B ahante nṛ° C °gītāvādyena anyehi ca māyāhi ca vivi° B °ātmāno° C °lpayanti gami° to ambe || . — 17. BC °kuço(C °çam) tā māta° C °jñāpayitvā bhrā° °jye pratiṣṭhāpayati | bhrātaraṁ kuçadrumaṁ rājye pratiṣṭhāpayati | B °ṣṭhāyati | . — 18. C bhrātā imāni te ahaṣṭhi nagara° °nigamajanapadā° B °dāni eçvaryaṁ kā° °māni te ahaṣṭhiṁ hasti° C °ahaṣṭhi hasti° C °hemajālapraticcha° B °mānī sakhalapravāsiṇī ahaṣṭhiṁ açva° C °ahaṣṭhim açva° °eva sainyavānām ça° B °ndhavānām ça° BC °gharadhiṣāni sarvā °

इमानि ते षष्टि नगरसहस्राणि सनिगमजानपदानि ऐश्वर्यं कारापेहि इमानि ते षष्टि हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारविभूषितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि मधुरप्रवाणानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वे सैन्धवानि शीघ्रवाहीनि सर्वालंकारविभूषितानि षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तिकानि मधुरप्रवाणानि उच्छ्रितच्छत्रध्वजपताकानि इमानि ते वाहनानि । इमं राज्यं परिपालेहि याव मम आगमनं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां संदिशति ॥ एषो वो कुमारो कुशद्रुमो राजा मम यावदागमनं । एवं जानथ । तथा एव राज्यं समनुशासथ धर्मेण च पौरजानपदां परिपालेथ ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां एवमनुशासयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा मातरमलिंदां महादेवी अभिवादयित्वा प्रदक्षिणीकृत्वा सप्ततन्त्रिकां वीणामादाय उत्तराभिमुखो प्रस्थितो ॥

राजा कुशो विविधेहि उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयंतो कन्यकुब्जं श्वशुरं येन गच्छति अनुपूर्वेण कन्यकुब्जस्य विषयमनुप्राप्तः ॥ तत्र अन्यतरस्मिं ग्रामे वासमुपगतो अपराये वृद्धाये श्रामाये प्रतिश्रयो दिन्नो ॥ तत्र ग्रामे उत्सवो च वर्तति । [247b] सो दानि राजा कुशो ताये वृद्धाये वुच्चति ॥ पुत्र इह ग्रामे उत्सवो वर्तति व्रज ग्राममध्ये तत्र किंचिदन्नपानं लभिष्यसि ततः आहारं कृत्वा प्रतिक्रमिष्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो तस्या वृद्धाय श्रुत्वा ग्राममध्यं गतः ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन तादृशी वीणा वादिता गीतकं गायितं यं सर्वो ग्रामजनो आराधति । एतस्य दानि कुशस्य ग्रामजनेन प्रीतेन समानेन नानाप्रकारस्य खाद्यकस्य पूरं गोपिटकं दिन्नं महान्तं अलिन्दं ओदनस्य दधिकलशं च नानाप्र-

tāni shashthi(C °shṭhiṁ) rathasahasrāṇi siṁ° C °siṁhacarmaparivṛtāni vyā° mbarapraticcha° C °dhvajapratākāni° B °vāhanāni imaṁ°.

6. C °jyaṁ pratipālehi yāvat mama ā°. — 7¹. BC °nāṁ saṁdiçati |. — 7². C °drumarājā ma° BC °mama jānatha(B °tha |) to gaccha(C °taṁ āgaccha) |. — 8¹. BC °tha tathā°. — 8². BC °evaṁ rājyaṁ° C °jyaṁ abhiṣyopaharatha rājyaṁ samanu° rmeṇa ca p° ca jānapadāṁ° B °pa ca yo ca jānapadāṁ parilethu | C °ripālatha |. — 9. C °tyānaṁ samanu° BC °m alindāṁ mahā° B °mukhā prasthito | C °sthitā |.

13. B °yaṁto | kanya° C °nyakubjakaṁ çvaçurakaṁ yo° BC °ptaḥ tatra°. — 14. C °gataḥ aparā° āye praviçayo dinnaḥ tatra°. — 15. C °vo vartati | B °vo vā vartati |.

16¹. C °vucyati | B °ccati pu°. — 16². BC °rtati | tatra grā° cid ann(C °nn)pānaṁ labhiṣyati tataḥ° C °hāra kṛ°. — 18. C °rāja kuço tasya vṛddhāye çru° B °grāmamadhyaṁ gataṁ | C °grāmamadhye gataḥ. — 19. B °rājā kuçe° C °gāyatā yo sarva grā° B °gāyitā yā sarvo° BC °dhyati no tasya dā°. — 20. BC m tasya dā° C °tena samāna° BC °ijakasya puraṁ gopuraṁ piṭa° C °ntaṁ alindaṁ o° BC °odanasya ca dadhi°.

कारासि च व्यंजनानि ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन खाद्यभोज्यं सर्वं वृद्धाये शालां प्रवेशितं ॥ सा दानि वृद्धा प्रभूतखाद्यभोज्यं दृष्ट्वा (पूर्णं महान्तं गोपिटकं नानाप्रकारस्य च खज्जकस्य पूर्णं पिटकं द्विन्नं महान्तं आलिन्दं मोदकस्य नानाप्रकाराणि च व्यंजनानि तेन दानि राज्ञा कुशेन प्रवेशितं दृष्ट्वा च पुनर्वृद्धा) प्रीता संवृत्ता । अयं एषः गान्धर्विको एकाहारं कृत्वा पश्चिमे यामे गमिष्यति तं शेषं खाद्यभोज्यं मम द्वैमासिकं त्रैमासिकं वा भक्तं भविष्यति ॥ तेनापि दानि राज्ञा कुशेन तस्या वृद्धाये आलापं करन्तेन एकार्धं च यन्त्रं गोपिटकं खज्जकस्य प्रखादितं । सापि वृद्धा जानाति । इदानिं पि मुहूर्तकेन पि एषो मम खज्जकशेषं दास्यतीति । तेनापि दानि राज्ञा कुशेन बुभुक्षितेन सर्वं तं गोपिटकं खज्जकस्य खादितं न एक पि खज्जालोपं शेषकृतं ॥ तस्या वृद्धाये एवं भवति ॥ यदा इमेन गान्धर्विकेन तं महान्तं गोपिटकं खज्जकस्य सर्वं खादितं आशितो एषः भविष्यति । न धारयिष्यति एषो भूयो इमं आलिन्दं मोदकस्य खादितुं । एवम्मम चिरस्य कालस्य भक्तं भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन मार्गगतेन बुभुक्षितेन महान्तं आलिन्दं मोदकस्य तं च दधिकलशं तानि च व्यंजनानि नानाप्रकाराणि सर्वं परिभुक्तं । तस्या वृद्धाये न किंचि शेषकृतं ॥ सा दानि वृद्धा निराशा संवृत्ता अविधाविधं प्रतिशय धावथ प्रवेशितकायो मनुष्यरूपेण मे पिशाचो गृहं प्रविष्टः मम खादितुकामो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किमारवसि किन्ति द्रवसि । यावश्च न च का पि पापका वसन्ति मा त्रसाहि मा रवाहि । इमां एकरात्रिं वसित्वा श्वे गमिष्यामि ॥

सो दानि राजा कुशो प्रत्यूषकाले उत्थाय प्रस्थितः अनुपूर्वेण कन्यकुब्जं

1. C °sarva vṛi°. — 2. C sa dāni vṛi° BC °ṣṭvā puraṁ mahā° jjakasya puraṁ gopi° C °ntaṁ alidaṁ o° BC °adanasya nānāpra °janāni | tena dāni rājñā(C °jño) ku° C °puna vṛiddhā pri° vṛittāḥ |. — 5. C °esho gandha° B °shaḥ gandharviko ekāharaṁ kri° BC °mishyati | taṁ çe° C °bhojya mama dvaumāsikaṁ traimāsikaṁ vā° BC °vishyati |.

6. C te dāni° BC °tasya vṛi° B °ddhāye ālāpaṁ° C °ddhāye ārāvaṁ ka° B °ekārddha ca yantaṁ° C °rddhaṁ vā yantraṁ go° °sya pravādito so pi° B °ditaḥ so pi vṛi°. — 7. BC so pi vṛi°. — 8. C idānim api mu° BC °muhurttakaṁ pi° BC °jjakaṁ çeshaṁ° B °syanti |. — 9. BC °khajjarūpaṁ çe° C °çeshaṁ kritaṁ |. — 10¹. BC tasya vṛi° °vati yadā°. — 10². C °esho bha°.

11. C °alindaṁ mo° B °alindā modanasya°. — 13. B te dāni° C tena dā rā° mārgaṁgate° ntaṁ alinda mo° B °alinda modanasya taṁ ca dadhi° C °vyaṁja mama khāditukāmaḥ° (l. 16). — 14. B °çeshaṁ kritaṁ so dā°. — 15. B so dā° °çā saṁvṛitto avidhāvidhāṁ pradeçitā dhā° °vishṭaḥ mama°.

17¹. C °āravasi kiṁ rava°. — 17². C grāme 'smiṁ na ca ko pi pā° BC °pakā pi vasa° C °mā trasāhi mā° B °nti mā pravasāhi mā ra°. — 18. C °rātriṁ va° B °triṁ vasitvā°. — 20. BC °shadeça(C °ça)kāle° C °sthito a° prāptaṁ || sa° çālāyāṁ pravishṭo B °tāṁ pravishṭo |

अनुप्राप्तः मा[१४८a]लाकारशालां प्रविष्टो । मालाकारमहत्तरकस्य अल्लीनो अहं पि इमहिं वसिष्यं अहं पि अत्र कर्मे कुशलो ॥ तत्र दानि मालाकारशालायां राजन्यानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटा च माला च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि कण्ठगुणानि च गन्धमकुटानि च मालाश्च सुकृतानि सुनिष्ठितानि च सुविचित्राणि च आकारवंतानि च करोति यथा सर्वे मालाकारा वृद्धा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणो आचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको य इमानि एदृशानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि च मालाश्च तादृशानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यथा अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वा । सर्वाणि च राजा कुशो आत्मनो नामकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्य एतं कर्मान्ति ॥ तानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि मालाश्च राजकुलं प्रवेशिता सुदर्शनाये उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि पुष्पजातानि केदृशानि सुकृतानि सुविचित्राणि सुनिष्ठितानि नानावर्णानि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं कण्ठगुणं च मकुटं च मालावरं च गृहीतं आबन्धामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एतदभवति । कुशस्य एतं कर्मान्ति राजा कुशो प्राकृतकेन वेशेन इहागतो भविष्यतीति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि कुशेन कृतानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च वुच्चति अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शना किं त्वमिमानि सर्वशोभनानि कण्ठगुणानि मकुटानि मालाश्च मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतानि गृह्णसि ॥ सा तामाह ॥ अलं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ अन्यत्र रहस्यं तत्र कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो मालाकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः

1. B °kâlamaha° C °kâramahattarakasya mûle allîno | aham pi imahiṁ vaçikhyaṁ ahaṁ pi atra kuçalo karmaḥ tatra° B °llîno ahaṁ pi imaṁhi vaçishyaṁ°. — 2. BC °nyâni kaṇṭhe(B °ṭhe) gu° °lâ kri(C °kri)yanti | . — 3. BC °çâni kaṇṭhe gu° B °ṭâniç ca mâlâ° C °tâni sukṛitâni saniçcitâni sucitrâ° B °trâṇi ca | âkâra° °ronti | yathâ° C °rve kâlâkârâ dṛ°.

6. C °na câryyapu° °bhanâ çilpiko yo i° B °bhanâni çilpikâ ya i° BC °edṛiçâni kaṇṭhe gu° C °ndhamakûṭâni ca mâlo ca tâdṛiçâni sukṛitâni saniçcitâni suvicitrâṇi ca karo° B °nishṭitâni karo° C °smâbhir na kadâ° B °pûrva sarvâ°. — 8. C °yâ râjâ kuçasya evaṁ ka° B °nti tâ°. — 9. BC °ni kaṇṭhe gu° C °ndhamakûṭâ° °paṇâmayanti.

11. B °citrâni° C °suniçcitâni nânâ° B °nishṭitâni nânâ°. — 12. B °naṁ kaṇṭhe gu° C °naṁ kaṇṭhe guṇa ca ma° BC °kuṭaṁ ca mâlâṁ va(C °lan va)naṁ gṛihîtaṁ(B °taṁ |) abandhâmi nti yâ° B °eya nâmakaṁ tasyâ°. — 14[a]. C °shyati | . — 14[b]. BC °ni prakṛitâni gṛihnati | . — 15. B °bhaginîṁ ca vaccati | antaḥ° C °bhaginî ca vacyati antaḥ° BC °kâhi suda°.

16. C °çobhaṇâni° BC °kaṇṭhe gu° BC °ni prakṛitâni gṛihna(C °hnesi | . — 18[a]. B sâ tân âha | . — 18[b]. C °etam etaṁ bha°. — 18[c]. C yaṁ tatra rahasyaṁ ta na ka°. — 20[a]. C °jâ ku mâ° °le vaçitvâ° B °le vaçitvâ artha no°. — 20[b]. C tato ni° °mâlâkârasya mû°.

निर्धावित्वा कुम्भकारमहत्तरकस्य मूले आलीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृते नानाप्रकाराणि कुम्भकारभाजनानि क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो तादृशानि कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे कुम्भकारा दृष्ट्वा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको य इमानि एदृशा कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु [248b] च कुशो राजा स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मं ति । ताहि दानि अन्तःपुरे दासीहि तानि कुम्भकारभाजनानि राजकुलं प्रवेशितानि सुदर्शनाये च उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि कुम्भकारभाजनानि यादृशानि शोभनानि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि यत्ते रुच्यति तं गृह्णाहि । सा दानि सुदर्शना तानि कुम्भकारभाजनानि यं सर्वशोभनं सर्वदर्शनीयं तं गृहीष्यामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मं ति । सा दानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतका निर्मतिगृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि देवीहि । सुदर्शने एदृशानि भाजनानि न कदाचिदिह राजकुले प्रवेशितपूर्वाणि एवं शोभनानि । किस्य त्वं एतानि शोभनानि भाजनानि न गृह्णसि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तत्र कस्यचिदाविशति ॥

सो दानि राजा कुशो कुम्भकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निष्क्रमित्वा वर्धकिमहत्तरकस्य मूले आलीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृते नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति । आसन्दिका पि क्रियन्ति मञ्चका पि

1. C °kṛite te nānā° B °nī°so°. — 2. C °niçcitāni suvicitrāṇi ākāravantāni karo° B °niṣhṭitāni ākāra ° roti iti | yathā° C °thā sarvaṃ kumbhakāraṃ dṛ° B °m āpadyeti | . — 4. B °lyāṇācāyapu° C °çobhaṇo çilpiko yo i° B °lpikā yo i° C °edṛçāni ku ° kṛitāni suvicitrāṇi ākāra° B °nishṭitāni ākāra° C °smābhir na ka° BC °rvāṇi sarve°.

6. C °svakaṃ saṃjñāpātrake° BC °khati | ya° C °rçanā jāna°. — 8. BC tā dāni a°dya tāni kumbha° B °praviçitāni | su ° panāmiyanti paçya°. — 9. B °nishṭitāni yan te sarva° C °niçcitāni yaṃ te rucyati taṃ gṛihṇāti | B °gṛihṇāti ||.

11. B °gṛihṇāṣhyā° C °gṛihṇāmiti | yā° BC °nāmakaṃ tasyā°. — 12ᵃ. BC °ti ku°. — 12ᵇ. BC °karmaṃ ti | . — 13ᵃ. C so dā ° melletvā° BC °gṛihṇāti | . — 13ᵇ. C °rçanā tātare vucyati bha° B °mātarai va° C °nīhiṃ pi devehi pi° B °vīhi pi su°. — 14. C °rçane dṛiçatāni bhāṇḍjanāni na ka° BC °bhanāni ki°. — 15. B kiçya tvaṃ | e° C °bhanāni bhāṇḍja° BC °gṛihṇasi(C °si |) sā°.

16ᵇ. C °tena evaṃ me bha° BC °tu yaṃ°. — 18ᵃ. BC °le vaçitvā arthā(C °rtha) nopalabhyate(C °ti) | . — 18ᵇ. C tato ni° B °varddhantimaha° C °sya le alī° BC °no la°. — 19. C °tena nāpra° B °varddhantibhaṇḍā° C °rddhakā kriyanti. — 20. C °adikā pi kriyanti ravāhantikā mañca pi kriyanti pīṭhikā pi kriyanti ça° B °ndikā pi kriyanti ravahanti mañcakā

क्रियन्ति पीठका पि क्रियन्ति शय्यासनका पि क्रियन्ति पादफलकानि पि क्रियन्ति भद्रपीठकानि पि क्रियन्ति अयका पि क्रियन्ति पेडिकानि पि क्रियन्ति अंसकोटानपि क्रियन्ति अन्यानि च नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे वर्धकिनो दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो आत्मनो नामकं संस्थामापयेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि तं वर्धकिभाण्डं राजकुले प्रवेशितं । यानि सर्वशोभनानि तानि विचिनित्वा सुदर्शनाये उपनामीयन्ति । [349*] सुदर्शने पश्य पश्य इमानि वर्धकिभाण्डानि तादृशानि शोभनानि दर्शनीयानि । यन्ते अभिप्रेतं तं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना या तत्र सर्वशोभना आसन्दिका वा मंचका वा पीठका पादाश्रया वा पादफलका वा भद्रपीठा वा अयका वा अंसकोटा वा पेडा वा पेडिका वा तं गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं ॥ तस्या दानि एवं भवति । कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ सा दानि तं मेलित्वा अन्यं प्राकृतकं गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना माताये वुच्चति भगिनीहि च ताहि च अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शने किंस्य त्वं इमानि एदृशानि वर्धकिभाण्डानि शोभनीयानि

pi kriyanti pīṭhikā pi kriyanti çayyāçayikā pi kriyanti | pā° C °nikā pi kriyanti pā° B °phalakāni pi kriyanti | bha° C °phalakā pi kriya° pīṭhāni kriya° B °ṭhakāni pi kriyanti ayakā pi kriyanti helakāni pi° C °kā pi kriyanti helakāni pi kriyanti aṃsakoṭāṇyapi anyā° B °aṃsakoṭā° nti | anyā° C °ṇi ca varddhakibhaṇḍāni kriyanti | B °kibhaṇḍāni°. — 3. B °çāni tādṛçāni varddhakibhaṇḍā° C °rddhakibhā° niçcitāni suvicitrāṇi ākāra° B °niṣṭhitāni ākāra° ronti | yathā sarva varddhantino° C °thā sarvaṃ varddhakibhāṇḍāni dṛ° panno aho° B °panno | . — 5. B °lpikā yo imāni edṛçāni ca imāni edṛçāni varddhaṃtibhaṇḍā° C °rddhakribhāṇḍāni suniçcitāni karo° B °niṣṭhitāni karo° C °smābhir na kadācit dṛṣṭa° BC °rvāṇi sarve°.

7. B °yā rājñā kuçasya°. — 9[1]. B °rddhantibhā° C °rddhakibhā°. — 9[2]. C °sarvaçobhanāni tāni nirminitvā su° BC °rçanāye u° C °nāmiçanti | B °nti su°. — 10. B °imāni vivarddhanti | bhaṇḍā° C °kibhaṇḍā° BC °nīyāni ya°.

11. C yan tatra abhipretaṃ gṛ°. — 12. BC °rçanā yaṃ tatra sa° bhanaṃ āsandi° C °ndikā vā mañcako vā pīṭhako vā pādāçra° B °ṭhako aādāçra° BC °daphala(C °la)kbaṃ vā bha° ṭhā vā aya(B °apa)kkā vā ava(B °ata)koṭā° B °gṛhṇāmīti yā° C °gṛhṇanti iti | yā° B °çyati kusya nāmakaṃ | . — 14. B tasya dā° vati ku°. — 15[1]. C sā dāni te me° BC °gṛhṇāti | .

16. C °mātare ducyati bha° BC °nīhi ca tāni ca anta° kāhi ca su°. — 17. C °ne kiṃ° B °imāni ca edṛçāni ca varddhatibhā° C °imāni etādṛçāni na varddhakibhāṇḍāni me° BC °gṛhṇāsi | .

नैक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि । सा दानि आह । अलं मे तेहि इमानि एव मे भवन्तु । यं तव रहस्यं तं न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो वर्धकिस्य भूमिं वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धावितो चोडकधोवकस्य भूमिं अल्लीनो । तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृतेन चोडकानि धोवीयन्ति सुदर्शनाया पि चोडकानि तत्रैव धोवीयन्ति । सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये वस्त्राणि प्रत्यभिजानाति । सो दानि राजा कुशो तानि सुदर्शनाय चोडकानि तादृशानि धोवति तानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलानि धौतानि यथा सर्वे धोवका चोडका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि चोलकानि एदृशानि सुधोवितानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलानि धोवति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । राजा कुशो स्वकं नामकं भल्लातकेन संग्रामावचरेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मं ति । तानि दानि अन्तःपुरदासीहि तानि चोलकानि राजकुलं प्रवेशितानि यानि देवीनां चोलकानि तानि देवीनामुपनामितानि यानि अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिन्नानि । तानि दानि अन्तःपुरिका सुदर्शनाचोलकानि पश्यन्ति अवदातानि चौक्षाणि निर्मलानि । ता दानि विस्मयं लभन्ति सर्वशोभनानि सुदर्शनाय चोलकानि सुधोतानि च चौक्षाणि निर्मला द्विगुणं त्रिगुणं सुदर्शनाय धोवापनिकमर्हन्ति । सुदर्शनापि तानि वस्त्राणि दृष्ट्वा शुचानि निर्मलानि पी-

1². C alaṁ etehi | ° vam etehi bhavatu yaṁ° B °nu yaṁ°. — 2. C °ikṣasi | . — 3¹. C °rdhakisya° BC °vasitvā a° °labhyati(C °ti) | . — 3². C tataḥ ni° B °ḍakadhāvaka-sya° C °dhovikasya° B °līna tatrā°. — 4. B °tena coḍakāni dhāviyanti su° C °rçanāni pi co° ni tatra dhovi° B °viyanti sā dā°. — 5. B sā dā° BC °bhijānanti | .

6. B °kuçasya tāni su° C °rçanāye coḍakāni tādṛ° kahāliṭā cau° BC °caukṣāni ni° B °thā sarvaṁ dho° C °rve dhautakā coḍa° B °m āpannaḥ sho°. — 8. B °çobhanāni çi-lpikā yo i° C °coḍakāni sudho° B °prakahāvitāni cau° C °rmalāni dhauvati yaṁ asmābhir na ka° B °ti yaṁ asmā° BC °pūrvāṇi rā°. — 10. B °ça stakaṁ° C °bhallātakena saṁ° BC °khati | yathā°.

12. B tā dā° C tā dāni antaḥpurikāhi tāni coḍakāni rā° B °sīhi tāni coḍakāni rā° BC °veçanti yāni devīnāṁ cola(C °caukaha)kāni tāni de° °mitāni antaḥpurikāṇāṁ cola-(C °coḍa)kāni tāni antaḥpurikāṇāṁ(C °pūrikāṁ) di° C °nnāti | B °nnāni tāni dā°. — 14. C tā dāni antaḥpūri° BC °ani | ava° B °kahāni ni° BC °tāni tā dā°. — 15. B °dāni vippalabhyanti sarva° C °dāni vittaṁ labhyaṁti sarvaçobhanāni sudarçanāye colakāni sudhāvitāni ca caukahāni nirmmalāni dvi° B °dviguṇḍaṁ triguṇḍaṁ su° BC °dhovāyanikam arghati su°.

17. BC °rçanā pi tā° C °strāni dṛ° °vṛittāḥ yaṁ ca deçeti coḍako dho° B °vṛittā yaṁ ca deçanto coḍa° C °llātake° °mārakena li° BC °likhati cola(C °coḍa)kā nāmakaṁ kaṇṭi | tatra te ku°.

[३४९ᵇ]ता संवृत्ता याव यत्र देशान्ते चोडधोवनको भल्लातकेन संग्रामाचेन लिखन्तो चोलके नामकं करोति तत्र तं कुशस्य नामकं दृष्ट्वा कुशस्येदं कर्मन्ति । सा दानि न स्वयं प्रतीच्छति उपस्थायिकाये गृह्णावेति । तानि सर्वान्तःपुरिका सकसकानां वस्त्राणां धोवापनिकं चेटीनां हस्ते देन्ति । सा दानि सुदर्शना न इच्छति वस्त्राणां धोवापनिकं दातुं ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च । सुदर्शने यदा तव चोलकानि सुधोवितानि सुधोवाणि सर्वाणि धोवकानि तस्य धोवापनिकं न देसि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीयति सो अन्येन कालेन ॥ यं तव रहस्यं तं न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो धोवकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धाविता रजमहत्तरकस्य मूले आलीनो तत्रापि च रजकग्रामे राजान्तःपुरस्य चोलकानि रज्यन्ति सुदर्शनाय पि चोलकानि रज्यन्ति ॥ तत्रैव सो राजा कुशो सुदर्शनाये चोलकानि प्रत्यभिजानाति । तेन कुशेन ताये सुदर्शनाये चोलकानि सुरक्तानि रंगरक्तानि सुविचित्राणि नानाप्रकाराणि तादृशानि रक्तानि यथा ते सर्वे रजा विस्मयमापन्ना । अहो कस्याचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको यो इमानि एदृशानि सुरक्तानि सुविचित्राणि चोलकानि रजति यान्यस्माभिः न कदाचित् दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं भल्लातकेन संग्रामाचकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि यानि यानि देवीनां चोलकानि तानि तानि देवीनां दत्तानि यानि अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिन्नानि । सुदर्शनाचोलकं

3. C °dāni svayaṃ na praticchati upasthāyikāye° BC °gṛhṇāva° B °vati tā°. — 3. C °strāṇāṃ dho° kaṃ cetīnā haṃste de°. — 4. B °strāṇi dho° C °strāni dho°. — 5. C °mātara cu° BC °kāhi ca su°.

6. C °rçanāye yadā tava codakā ° kahāni sarvāṇi ca laṃ° B °lañcake ta° BC °desi ‖. — 7. B °dhyasi so° C °dhyanti so° BC °lena yaṃ°. — 8. C °syacid ācikshati |. — 10. C °rāja kuço° BC °vaçitvā° C °artha nāyaṃ labhati |. — 10. C tato ni° trāpi ca so kuço rājā° B °trāpi ca so kuçalo rājā° C °sya codakā ° rçanāpi codakāni rakshanti |.

12. C tatraivaṃ so dāni rā° ye codakā ° jānanti | B °bhijānati te°. — 13. B °rçanāya ca° C °surakāni suvicitrāṇi colakāni yonyasmābhiḥ raṃ° BC °ṇāni raktāni ‖ yathā° C °te sarvāṃ rajakā vi° BC °panno aho°. — 15. C °bhano çi° kāni colakāni tāni yāni smā° B °lakāni yānya° C °cid dṛishṭa° B ° dṛishṭāpū°.

17. C °llāṭakena saṃ° BC °khati ‖ ya° daṃ karmenti |. — 18. C tāni dā° B °sthi tāni colakāni tāni tāni devīnāṃ yantāni yā° C °sthi tāni codakāni devīnāṃ yantāni yāni antaḥpurikāni co° BC °nnāni su°. — 20. C sudarçanācodakaṃ antaḥ° sanitā imāni sudarçanāya codakāni tāni surakāni sunicçitāni suvicitrāṇi imāye°.

अन्तःपुरिका दृष्ट्वा विस्मिता इमानि सुदर्शनाये चोलकानि तानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि इमाये सुदर्शनाये द्विगुणं त्रिगुणं रंजापनीयं दातव्यं । ता दानि चोलकानि सुदर्शनाये उपनामितानि ॥ सा दानि सुदर्शना तानि चोलकानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि दृष्ट्वा तुष्टा प्रीतिसौमनस्यसंवृत्ता याव यत्र देशे रजको महत्तकेन चक्षुं करोति तत्र देशे [२५०a] पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्य तं कर्मन्ति । सा न प्रतीच्छति उपस्थापकाये प्रयच्छति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका स्वकस्वकानां चोलकानां रंजापनिकं चेटिकानां हस्ते देंति सा सुदर्शना रंजापनिकं न इच्छति दातुं ॥ सा मातरे च भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वुचति । सुदर्शने यथा तव चोलकानि सुरक्तानि सुविचित्राणि दर्शनीयानि ततः त्वं यावद्विगुणं त्रिगुणं रंजापनिकं दातव्यं तत्र इच्छसि दातुं ॥ सुदर्शनाह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीयति सो अन्येन जानेन । यं तव रहस्यं तत्र कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशः रजकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभ्य ततो निर्धावित्वा ततः तट्टुकारमहत्तरकस्य मूले आलीनः ॥ तत्र दानि राज्ञो महेन्द्रकस्य आज्ञत्तिया अन्तःपुरस्य अर्थाय नानाप्रकाराणि सुवर्णरूप्यमयानि रत्नप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुवर्णमयानि रूप्यमयानि च रतनप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च तादृशानि करोति सुदर्शनीयानि सुसंस्थितानि यथा एको पि तट्टुकारो नास्ति यो तादृशानि भाजनानि शक्नोति कर्तुं ॥ ते दानि तट्टुकारा तादृशानि दृष्ट्वा

3ᵃ. C °codakâ°. — 3ᵇ. B °dṛishṭhvâ tushṭâ prîtimanasyasaṃvṛittâ yantaṃ yatra ca de° C °prîtimanaso saṃvṛittâḥ yaṃ te tatra ca de° BC °çe kuçakâ bha° C °lâṭake° BC °nti | tatra° C °çe likhati ku° BC °kaṃ tasyâ°.

6ᵃ. C kuçasyaitaṃ ka° B °nti sâ°. — 6ᵇ. C so na svayaṃ praticchati upasthâpakâ° BC °ye praticchati || . — 7. BC °colakânâṃ raṃjâpanikaṃ (C °ṇîyaṃ) ce° B °ceṭikânâṃ haste° C °sto denti | sâ su ° pani na i° B °panikâṃ na i°. — 8. C sâ mâtarehi ca bha° B °mâtarehi ca bha° C °antapurikâhi ca vucyati | B °cati su°. — 9. C sudarçanâye yadi tava codakâ° B °yadi tava° C °trâni darçanîyâni taṃto taṃ yâvat driguṇaṃ tri° B °triguṇaṃ jâpanikaṃ tan na°.

11ᵃ. C °rçanâ âha || . — 11ᵇ. C °shyasi | sa anyo° B °nti | se anyo° BC °lena yaṃ°. — 11ᶜ. C yaṃ tra ca ° syacid âcikshati | . — 13. C °kuço raja° BC °vasitvâ° C °arthe nopalabhyati || tato° B °vitvâ | tataḥ° C °vitvâ tambakâramaha ° lîno tatra° B °lînaḥ tatra°. — 14. C °ndrakasya ânanti antaḥ ° rthâye nânâ° BC °varṇṇaṃya rû° C °pâni bhojanabhâñjanâni pibanaṃbhâñjanâni ca kriyanti | .

16. C °rûpamayâni ratanâmayâni ca pratyuptâni ° bhojanabhâñjanâni pibanabhâñjanâni ca tâdṛiçâni ca ka° C °eko tambakâro° B °ṭṭakâraṃ nâsti || yo tâ° C °çâni bhâñjanâni na ça°. — 19. C °ni tambakâro tâ ° ṣanâ aho°.

विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि रत्नभाजनानि करोति यानि अस्मेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशः स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मान्ति ॥ ता दानि रत्नकानि सुवर्णरूप्यमयानि भाजनानि यं कालं सर्वाणि निष्ठितानि तेन तट्टकारमहत्तरकेन राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यानि कुशेन भाजनानि कृतानि तानि दृष्ट्वा विस्मयति । यादृशानीमानि रत्नप्रत्युप्तानि भाजनानि कुशेन इमानि आचार्येण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रकः तानि रत्नभाजनानि च वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते देति । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुये मे सुदर्शनाये यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपरासां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तानि रत्नभाजनानि अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उपनामिता[२५६b]नि । देवि इमानि ते रत्नभाजनानि राज्ञा प्रेषितानि देवी च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णन्तु पश्चादन्यासां देवीनां दास्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना मातार्ये वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने इमानि च ते रत्नभाजनानि पितृभाजनानि पितरे प्रेषितानि त्वं तावद्यथाभिप्रायं पूर्वं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दास्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां यथाभिप्रेतं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं च सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मान्ति । सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतशिल्पिकेन कृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना ताये मातार्ये भगिनीहि

1. BC °bhanā çi° C °lpikā yo i° çāni ratanāni ka° B °roti | yā° C °roti | yā pi a° pūrvāṇi sarvāṇi sarve° B °rvāṇi sarve°. — 2. C °kuço sva° BC °khati | ya°. — 3. C °yāni bhāṇḍa° B °nāni | yaṁ° C °ṇi niçcitāni tena ca taṁḍakāramaha° B °tena ca taṭṭakārasya maha°. — 5. C °çena bhāṇḍāni kṛtāni dṛ°.

6. C °çāni imāni ratna° māni āryyaputreṇa kṛ°. — 8. C °ndrako tāni ca ratanabhāṁjanā°. — 9. BC °veçatha mahādevināṁ dhī° C °dhītuṇe ca me su° BC °pūrva detha | paçcā° C °rāṇāṁ devī° nāṁ cā | B °rikānāṁ cā te°. — 10. B °rsharavināṁ kāṁ° C °rshavarā kāṁcukīyehi tāni ca ratanabhāṁjanāni antapu° devīyaṁ u°.

12. B devī i° C °imāni ratanabhāṁjanāni rājño pre° BC °dhītāni ca te su° evaṁ gṛhṇantu° B °sināṁ dashyati | sa° BC °nāṁ antaḥ°. — 14. C °vaçyati bha° ntaḥpurikā°. — 15. B °imāni ca te° C °imāni ratna° C °tanabhāṁjanāni pitusamībhāṁjanāni pita° C °yathābhipretaṁ pū° BC °rvaṁ gṛhṇatha° C °nyāsāṁ tān devī° B °shyati | sa° nāṁ yathābhipre° BC °taṁ gṛhṇāhi ‖.

17. C °bhanaṁ kṛtaṁ ca suniçcitaṁ ākāravantaṁ gṛhṇāmīnti | yā° B °gṛhṇāmīnti pa°. — 19¹. BC °ti ku°. — 19². C °syaivaṁ ka°. — 19³. C °dāni tasya me° nyāni prākṛtakāni çi° na kṛtāni kṛtāni gṛhṇāni | B °gṛhṇāti ‖.

च अन्तःपुरिकाहि च कुब्जति वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त एदृशकानि दर्शनीयानि रत्नभाजनानि सर्वशोभनानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ अन्तव रहस्य तस्य कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो तट्टकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धापित्वा सुवर्णकारमहत्तरस्य मूले अल्लीनो । तत्रापि राजअग्गनिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि सुवर्णाभरणानि क्रियन्ति मूर्धापिधाना पि क्रियन्ति पादाभरणानि पि क्रियन्ति सुवर्णमाला पि क्रियन्ति किलञ्जका पि क्रियन्ति वेठका पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति करण्डा पि क्रियन्ति मुखफुल्लका पि क्रियन्ति बिम्बा पि क्रियन्ति पारिहार्यका पि क्रियन्ति कटका पि क्रियन्ति श्रोणिभाण्डिका पि क्रियन्ति पादाभरका पि क्रियन्ति नूपुरा पि क्रियन्ति पादाङ्गुलिवेठका पि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि सुवर्णाभरणानि करोति उदाराणि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि सुनिर्वापितानि सुनिर्वान्तमलकषायाणि मृदूनि कर्मणियानि प्रभास्वराणि तादृशानि करोति यथा ते सुवर्णकारा सर्वे दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना: । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता[251b]नि करोति यथास्माभि: न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशः एवं नामकं संज्ञामाचरेन भिक्षति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मं ति ॥ तेहि दानि सुवर्णकारेहि यं कानि

1. BC °niyāni(B °ni |) imāni edṛçāni ratanabhā(C °bhāñ)ja° C °gṛhnasi | B °gṛhnāsi | . — 3a. C °tena etadaitaṁ me bha° B °tam evaṁ me bhavatu ya°. — 3b. C °ṣya cid ācikshati | B °kshati | . — 5a. C °ço tambakārasya° BC °vaçitvā° B °artha no° C °labhyate | . — 5b. BC °llino ta°.

6. BC °rājā āṇatti(B °rtti)kāye antaḥ° C °bharaṇāni kriyanti mū° °staronikā pi kriyanti suvarṇamālā pi kriyanti karaṁkañjarā pi kriyanti veṭṭakā pi kriyanti maṇi° B °mālā pi kriyanti karañjakā pi kriyanti veṭakā pi kriyanti maṇi° BC °karaṇḍā pi kriyanti mu° °bimbā pi kriyanti(C °yati) pārihārakā pi kriyanti kaṭakā pi kriya(C °kriyaṁ)nti çroṇibhaṇḍi(B °bhaṇḍikā) pi kriyanti pādā(C °da)starakā pi kriyanti ne(C °no)pu° °ṅgulaveṭakā pi°.

12. C °bharaṇāni karonti | udārāṇi sukṛitāni kalyāṇāni suniçcitāni sunirdyantāni sunirvāntarantamalakaṣāyāni mṛiduṇi karmāṇiyāni prabhā° B °aṣṭhitāni sunirvāpantāni sunirvāntavantamalakashāyāni mṛidani karmāṇiyāni prabhāsvarāni tādṛiçāni karoti | te suvarṇa° C °roti | te suvarṇakārā° BC °sarve yathā dṛi° C °panno aho°. — 15. B °çilpakā yānimāni e° C °çilpako yo yānīmāni e° kṛitāni suniçcitāni ākāra° B °kṛitāni suniṣṭhitāni ākāravantāni karokaroti | yadāsmā° C °ti | yadā 'smābhiḥ na kadacid dṛishṭa° BC °rvāṇi sarve°.

17. C °kuço evaṁ° BC °khaṁ | ya°. — 18. C °varṇakāra° °ṇāni suniçcitāni te sarve° B °ṇāni nishṭitāni taṁ° C °ndrakaṇya allipitāni | B °ṇya allapi(su °yi)tāni | .

आभरणानि निष्ठितानि तं सर्वं राज्ञो महेन्द्रस्य अल्लीपितं ॥ सो दानि राजा यानि कुशेन राज्ञा आभरणानि कृतकानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नः अहो यादृशानीमानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि शोभनानि कुशलेनाचार्यपुरुषेण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषति ॥ गच्छथ इमान्याभरणानि महादेवीये सुदर्शनाये च यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां देथ सर्वासां च अन्तःपुरिकाणां देथ ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया च तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामेन्ति ॥ देवि इमन्ते सुवर्णाभरणं राज्ञा प्रेषितं । त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां सुवर्णाभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मान्तं । सा दानि तं मेल्लित्वा प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातये वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वं एवं विपरीतिका यानीमानि सर्वशोभनानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलेनाचार्यपुरुषेण कृतानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णसि ॥ सुदर्शना आह ॥ अलं मे एतेन इममेव मे भवतु ॥ यमत्र रहस्यं तत्र कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो सुवर्णकारस्य मूले वसित्वा अर्धं नोपक्रमति । ततः निर्धावियान मणिकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो । तत्रापि राजार्थिकाये अन्तः-

1. BC °rājā dṛṣṭvā yāni° C C °panno aho° B °kṛitāni sunishṭhi° C °kṛitāni suviṣṭitāṇi ço°. — 4. C °ndraka nyābharaṇāni vashavarā° BC °rāṇāṁ kāṁ° C °yāṇāṁ haste prahitā gaccha° B °shati ga°. — 5. BC gacchatha | i° C °rṣanāṣe ca yathābhiprāyaṁ te pū° BC °vināṁ datha | sarvā° C °sāṁ cāntaḥ° BC °kānāṁ datha(C °the) tāni va°.

6. BC tāni varsha° B °nti de°. — 8¹. BC °rçana ya° reṇā gṛihnatha | . — 9. C °rāṇāṁ de ° sāṁ cāntaḥ°. — 10. C °kṛitaṁ sunishṭhitaṁ ākā° BC °gṛihnāmīnti(C °nti |) pā° C °yāvan paçya° BC °kaṁ tasyā°.

12¹. C °syedaṁ ka° B °nti sā dā°. — 12². BC °kāni çi° B °gṛihnitāni sā dā° C °gṛihṇāni. — 13. C °nīhi cāntaḥ° BC °yehi ca su°. — 14. BC °rītikā | yānimā(C °nīnā)ni sarvaçobhanāni suvarṇnā(C °rṇṇaā)bharaṇāni sukṛitāni sunishṭi(C °niçci)tāni ā° C °ṇa kṛitāni ne° lpakakṛitakāni gṛi° BC °gṛihnasi | .

17¹. BC °imam evaṁ me bha°. — 17². C yaṁ raha°. — 19¹. BC °suvarṇakā ° le vasitvā° C °labhyati | B °bhati tataḥ°. — 19². C tato ni°. — 20. C °pi rājā āṇa° BC °maṇikārapuni° C °pravāraspaṭikamaṅgalvā° B °hitikāhāro pi kriyanti ardhahāro pi kriyanti maṇika° C °hitikāhārā pi kriyanti maṇikuṇḍalā pi kriyanti maṇivalayā pi kriyanti ratana-

पुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि आभरणानि क्रियन्ति मुक्तामणिवैडूर्यशंखशिलाप्रवालस्फटिकमुसारगल्वलोहितिकाहारा पि क्रियन्ति अर्धहारा पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति मणिवलया [251b] पि क्रियन्ति रत्नमयानि मूर्धपिधानानि अङ्गदानि पि क्रियन्ति केयूराणि पि क्रियन्ति मेखला रत्नामयानि क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो तादृशानि मणिआभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे ते मणिकारा दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कलाशाचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो इमानि ईदृशानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता करोति ये अस्माभिरदृष्टपूर्वा । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञाक्षरेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मन्ति । तेहि दानि मणिकारेहि यं कालं आभरणानि निष्ठितानि तं वेलं राज्ञो महेन्द्रकस्य अल्लीपितानि । सो दानि राजा यानि कुशेनाभरणानि कृतानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नः । अहो कलाशाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको । सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षधराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषिता । गच्छथ एतान्याभरणानि महादेवीय सुदर्शनाय च यथाभिप्रायं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ । ते दानि वर्षधरा कांचुकीया तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामयन्ति । देवि इमानि मण्याभरणानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां दीयति । सा दानि सुदर्शना तेषां मण्याभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णाति ति याव पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मन्ति ।

mayāṇi mūrdhnapidhā° B °tnamayāni mū ° ṅgadānā pi kri° C °keyūlāni pi kri° BC °mekharā(C °rāni) ratnā° C °tnāmayā pi kriyanti ||.

5. B °dṛçoni maṇi° BC °kritāni sunishṭi(C °niçci)tāni ākā ° roti | yathā° C °ṇikarā dṛ° panná aho° B °nnāḥ aho°.

6. B °māni īdṛ° C °māni edṛçā° BC °kṛitāni sunishṭi(C °niçci)tāni ā° C °ntāni kara° B °ronti | ye a° BC °rvā sarve°. — 8. C °mātreṇa li° BC °khati | ya°. — 10. C °ṇāni nirddhishṭāni taṁ ve° B °ṇāni nishṭitāni taṁ velaṁ rājñā mahe°.

11. BC °rājā dṛishṭvā yā° C °ṇāni sukṛi° panno aho° B °pannāḥ aho°. — 12¹. BC °çobhanāni çi° B °lpikā | . — 12². C °preshati ga° B °shitā ga°. — 13. BC gacchatha | sarvaṁ detha | paçcā° C °rvāsā cāntaḥ° BC °kānām ca detha | . — 15. C °upanāmenti | B °upanāmyanti | .

16. C °imāni maṇyābharaṇāni yaṁ tra sarvaçobhanaṁ rājñā° BC °gṛihṇatha. — 18². C °ṇāni yaṁ tra rahasyaṁ sarva° BC °kṛitaṁ sunishṭi(C °niçci)taṁ ā° C °gṛihṇanti yāvat paçya° B °gṛihṇāminī yā ° çyati | ku ° kaṁ tasyā°. — 20¹. BC °ti ku°. — 20². C °çasyedaṁ ka°.

सा दानि तं मेलित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे च युवति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च काञ्चुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वमेव विपरीता या त्वमेदृशकानि मण्याभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलशिल्पिककृतानि मेलित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ अयं मे एतेहि इममेव मे भवतु ॥ यनात्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो मणिकारस्य मूले वसित्वा अर्थं सो[252b]पलभति । ततः निर्धावित्वा शंखवलयकारमहत्तरकस्य मूलं अल्लीनो । तत्रापि राजायत्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि पि क्रियन्ति । नागदन्तवलयका पि क्रियन्ति अंजनीया पि क्रियन्ति दन्तसमुद्गका पि क्रियन्ति रोचनपिशाचिका पि क्रियन्ति दन्तभृंगारका पि क्रियन्ति दन्तविहेठिका पि क्रियन्ति दन्तपादमया पि क्रियन्ति सीहका पि क्रियन्ति शंखका पि क्रियन्ति शंखशय्या पि क्रियन्ति शंखमयानि पि तैलभाजनानि गन्धभाजनानि वर्णकभाजनानि क्रियन्ति शंखमृणालका पि क्रियन्ति शंखमुद्रका पि क्रियन्ति शंखवलयका पि क्रियन्ति शंखमेखला पि क्रियन्ति शंखवोचका पि क्रियन्ति शंखशिबिका पि क्रियन्ति शंखचर्मका पि क्रियन्ति ॥ एवं नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि भाजनानि आभरणानि च सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे शंखगजदन्तकारका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च करोति यं अस्माभिर्न दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञा-

1ª. BC °gṛihnāti | . — 1ᵇ. C °tare ca° BC °yehi ca ca°. — 3. BC °kiṁ tvaṁm eva viparī(C °rī)tā yā° C °dṛiçāni° B °dṛiçakāni maṇyā° C °ṇāni sukṛitāni suniçcitāni ā° B °çalaçilpakṛi° BC °gṛihnāsi | . — 5ᵇ. BC °imam evaṁ me bha°.

7. BC °vaçitvā° C °artha nopalabhyati | . — 8ª. C tato ni°. — 8ᵇ. C °rājā āna ° prakāraṁ çaṁ° B °prakāçitaṁ çaṁ° C °ṇāni bhāñja° B °kriyanti | . — 10. C °añjanakā pi kriyanti daṁntasamudgakā pi kriyanti rocanapiçācanakā pi kriyanti dantabhṛiṁ° B °rocanapiçācakā pi kri° C °vihaṭhakā pi kriyanti dantapādakāma kriyanti sīṁ° BC °siṁhakā (C °kāma) pi kriyanti çaṁkhakānyapi kriyanti çaṁkhakā pi kriyanti çaṁkhaça° C °yyā pi kriyanti | tailabhāñjanāni gandhabhāṁja° BC °rṇṇabhā(C °bhāṁ)janāni pi kriyanti çaṁkhamṛiṇā(B °khamunā)lakā pi kriyanti çaṁkhavalya(C °varta)kā pi kriyanti(B °nti |) çaṁkhavapakā pi kriyanti çaṁkhamekhalā(C °khalā) pi kriyanti | (C °nti ṣanti) çaṁkhavoca(C °voca)kā pi kriyanti çaṁkhaçi°.

16. C °yāni bhāñja° B °tāni ca su° C °kṛitāni ca suniçcitāni ā° BC °roti | ya° B °dantakāraka dṛiṣhṭvā° C °pannā aho°. — 18. B aho ahyā° C °putro ço ° dṛiçā çaṁ ° ṇāni bhāñja° BC °roti | yaṁ a ° ṛvāṇi sarve°. — 20. C °trakena li° BC °khati | ya ° neyā aryajana(C °jano na) jāneyā kuça°.

मानवकेण शिक्षति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मं ति ॥ तेहि दानि शंखगजदन्तकारेहि ये कामं सर्वाणि कृतानि यथाज्ञप्तानि राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ राजा तं कुशस्य कर्मं दृष्ट्वा उदारशोभनं सुकृतं राजार्हं विस्मयमापन्नः । अहो यादृशानीमानि कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ कुमारामात्येहि पि अभिलक्षितानि राजपुरुषेहि पि अभिलक्षितानि कुशेन कृतानि शंखगजदन्तभाण्डानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । इमानि कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ राज्ञा महेन्द्रेण वर्षधराणां कांचुकीयानां च हस्ते तान्याभरणानि भाजनानि च प्रेषितानि । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुये मे सुदर्शनाये यथाभिप्रायं प्रथमं देथ ततः पश्चादन्यासां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ ते दानि वर्षधरा कांचुकीया तान्याभरणानि भाजनानि च गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उ[252]पनामितानि । देवि इमानि ते शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना पूर्वं यथाभिप्रायं गृह्णथ पश्चादपराणां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि दृष्ट्वा यन्तेषां सुकृतं सुनिष्ठितं कल्याणं शोभनं कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतकं दृष्ट्वा हस्ते प्रणामितं गृह्णीष्यन्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मं ति । सा दानि तं क्षिपित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षधरेहि च कांचुकीयेहि च वुच्चति ॥ सुदर्शने किं त्वं एकसीका

1. C °dâni gaja ° ye kṛitâni sarvasyântaḥpurikâhi yathâ âjñattakâni râjño° B °kṛitâni sarvasya antaḥpurasya yathâ° BC °mitâni râjâ°. — 3. C °çobhanâni sukṛitaṁ râjâhaṁ vi° pannaṁ | B °nnaḥ aho°. — 4¹. C °çâni imâ ° leṇâcâ ° treṇa sukṛi° BC °tâni kumâ°. — 4². C °shenâpi a ° khadaṁtarâjabhâ° B °çaṁkharâjabhaṇḍâ° C °panno | .

6¹. BC imena kuça(C °çale)nâcâ ° treṇa tâni râ°. — 6². C râjño maheṇa varsha ° ṇâni bhâṁja° BC °shitâni ca gaccha°. — 7. B gacchatha | antaḥ° C °veçatha | mahâ° BC °detha | ta° C °tato paçcâ°. — 9. B °rshavarâṇâṁ kâṁ° C °ṇâni bhâṁja° BC °pura praveça° C °viya u° BC °mitâni devi°.

11. C °ṇâni bhâṁjanâni râjñâ° BC °gṛihṇatha || paçcâ ° dîyati | sarvâ ° kânâṁ sâ dâ°. — 13. BC °rçanâ mâtaye vuccati bhaginîhi ca antaḥpurikâhi ca varshavarehi ca kâṁcukîyehi vu(B °cu)ccati | imâni te sudarçane çaṁkhagajadantamayâni âbharaṇâni ca bhâ(C °ni bhâṁ)janâni ca pitrâ preshitâni tvaṁ ca te (B °ṁ ca mâtâ ca te) mahâdevi pûrve yathâbhiprâyaṁ gṛihṇatha | paçcâd aparâṇâṁ devînâṁ(C °nâ) sarvâsâṁ ca a(C °ṁ câ)ntaḥpurikâṇâṁ dîshyati | sâ dâni sudarçanâ tâni çaṁ° C °ṇâni bhâṁja ° kṛitaṁ sunishṭitaṁ kalyâṇaṁ ço ° câryyaṁpu° BC °hasto praṇâmi(B °mito) gṛihṇîshyan ti°.

16¹. BC °ti ku°. — 16². C °syaiva karmânti | . — 16³. C °kuçalaçilpakṛi° B °çilpakṛitâni gṛihṇâti | Cc (cf. in l. 18) °gṛihṇâni | . — 17. Cc °nîhi ca varsha° B °rpurihi ca varsha°. — 18. Cc °dṛiçâni viparîtikâni imâ° C °çobhanâni kṛitâni sukṛitâni sa° c °ra

विपरीतिका यानि इमानि सर्वशोभनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि उपाध्यायाचार्यपुत्रेण कृतानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णासि । किमिमानि सर्वशोभनानि न गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ एवं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यं तव रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो शंखदन्तकारस्य मूले वसित्वा विशेषं नोपलभति । ततः निर्धावियान यन्त्रकारस्य मूले आलीनो । तत्र राजाज्ञप्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टदण्डकानि क्रियन्ति । क्रीडापनकानि च विविधानि च यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति । वीजनकानि पि यन्त्रमाष्टानि क्रियन्ति । तालवृन्तकानि पि मोरहस्तका पि पादफलका पि आसन्दिका पि यन्त्रमाष्टपादका महाशालिका पि यन्त्रमाष्टकानि कंकणका पि यन्त्रमाष्टका । नानाप्रकाराणि च पक्षिणो यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति शुका पि यन्त्रमाष्टका शारिका पि कोकिला पि हंसा पि मयूरा पि शतपत्रा पि कारंड[253a]वा पि मोरम्बा पि जीवंजीवका पि तैलकुण्डिका च यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । नानाप्रकारं च फलाफलं यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । भव्यानि च दाडिमानि च मातुलुंगानि च वीरसेनकानि च द्राक्षालतिका च आम्राणि च जाम्बूनि च पिप्पलानि च कपित्थानि च नालीकेराणि च पनसानि च चीरिकाणि च नीपानि च कदम्बानि च खर्जूरलतिका च । एवं नानाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टभाण्डकानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि

bhanāni sukṛtāniśhṭitāni â° BC °suniśhṭitāni â° C °putreṇa kṛitāni me° C °gṛihṇāsi | sā dāni (ci-dessus l. 16b) °gṛihṇāsi | (cette répétition est désignée par c) Bc °gṛihṇāsi | .

4a. BC °hi etam evaṁ me bhavatu yaṁ ta°. — 4b. C °tan nā kasyacid âcikshati | B °eyaṁ câcikshati | . — 5a. B sā dā° °ntasya kārasya mū° BC °vaçitvā° C °shaṁ arthaṁ nopalabhyati | . — 5b. C tato ni° °yāna yantrakā° B °no ta°.

6. B tataḥ rā° C tato rājājñaptikāye a° °rasyârthā° °ṇi yantramashṭa° B °nāmashṭhadu°. — 7. B °nāmashṭhakāni ca kri° C °shṭakāni ca kriyanti. — 8a. C °kāni ca jantamāshṭa kri° B °māmāni kri°. — 8b. C tālakaṇṭhakā pi pādaphullakāni pi â° B tālavaṇṭhakāni pi mo° °sakā pi pādaphullakāni pi āsandikā pi jantamāshṭapādakā mahā° °ntamāshṭhakāni kaṁ° C °likā pi jantramāshṭakā pi ucāni pi jantramāshṭakāni kaṁ° BC °kaṁkaṇakā(C °kāni) pi yaC °jantramāshṭakā | . — 10. C °ṇo jantra° BC °çukā pi janta(C °ntra)māshṭhakā pi çālikā pi ko° C °haṁsamayūrā pi çatapatrā pi kāraṇḍavā pi mo° B °trā pi karaṇḍakā pi mo° °vakā pi talaku° C °tailakuṇḍikā ca jantra° B °ntramāshṭhakā kri°.

13. C °prakārakālaṁ ca phalāphalaṁ jantra° °kāni kri°. — 14. C bhavyāni cadāḍimāni ca mātu° °rasenakāni ca drākshāratikāni ca â° BC °mrāṇi ca jāṁbūni ca pipā(C °piçā)lā° C °keāṇi ca panasāni ca kadambā° B °kerāṇi ca panasoni ca kabi° °mbāni ca kharjjuralatikā ca | C °kharjjurakāni ca | .

16. C °ṇi jantra° B °shṭabhaṇḍā° C °ni kriyanti | . — 17. C °rāja ku° °çāni jantra° BC °ntramāshṭhabhaṇḍāni sukṛitāni suniśhṭi(C °niçci)tāni â° B °rati yantra sarva jantakāra° C °yaṁ te jantra° BC °mitā âbo°.

यन्त्रमाटकभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति ये ते सर्वे यन्तकारका दृष्ट्वा विस्मिता । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानीदृशानि माटकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यान्यस्माभिः न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वं च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मं ति ॥ तेहि दानि यन्तकारेहि यदा सर्वं भाण्डं निष्ठितं ततः राज्ञो उपनामितं ॥ राजा दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तानि कुशकृतानि दृष्ट्वा विस्मितः । अहो यादृशकानि इमानि यन्त्रमाटकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि ॥ तेन दानि राज्ञा तानि भाण्डकानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते दिन्नाः । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुये मे सुदर्शनाये प्रथमं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तं भाण्डं गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितं महादेवीये उपनामितं धीतुये सुदर्शनाये । देवि इमानि ते यन्त्रमाटकभाण्डानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रायं प्रथमं तं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं दृष्ट्वा तत्र हस्तं प्रसारेति गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येदं कर्मं ति । सा दानि तं भेत्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि वुच्चति ॥ सुदर्शने किस्स त्वं विपरीतिका या त्वमिमानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि तानि भेत्वा[253b] अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतकानि गृह्णासि किं सर्वशोभनानि न गृह्णासि । सु-

2. B °ṣobhanā ṣi° BC °imānyedṛ° C °ṣāni jantramāṭa °kṛtāni suvicitrāṇi ākā° B °kṛtāni suniṣṭhitāni ā° C °asmābhir na kadā°. — 4. C °trakona li° BC °khati | ya° B °ṣyedaṃ yāne°. — 5. C te dāni yantrakāre° B °ntakārehi yadā° C °bhāṇḍāni niṣṭhitaṃ tato rā° B °ṇḍaṃ niṣṭhitaṃ | tataḥ°.

6. C °ndrako madakarājā °vismito | B °smitaḥ aho°. — 7. B °ntramāṭakāni suk° BC °kṛtāni suniṣṭhi(C °niçci)tāni ā°. — 8. C te dā° BC °tāni bhaṇḍā° C °hasta dinnāni ga° B °nnāḥ ga°. — 9. B °thamaṃ netha paçcā°.

11. B °çanāye de° C °çanāye i°. — 12. B deviye imāni te yantramāṭa° C imāni te jantramāṭakaṃ ° prāyaṃ sudarçanā pra° BC °gṛhṇatha | pa° B °dīyati | sarvā° C °vāsām antaḥ°. — 14. C °kṛtaṃ suniçcitaṃ ā° °tanaṃ gṛhṇāmi° B °meti | gṛhṇāmi°.

16b. B °bhavatu ku°. — 17a. BC °gṛhṇāti | . — 17b. B °mātara vu° kiṃ ... vu°. — 19. C° suniṣṭhitāni ā° BC °kuçilpakṛtā(B °kṛtakā)ni gṛhṇāsi kiṃ na °bhanā(B °ña) gṛhṇāsi ||.

दर्शना आह ॥ एवं मे एतेन एवमेव मे भवतु ॥ यं तव रुच्यं तत्र कोचिज्जा-नाति ॥

सो दानि राजा कुशो यन्त्रकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपक्रमति । ततः नि-र्धावियान वरुडानां महत्तरकस्य मूले आलीनो ॥ तत्र राजकुलानि वरुडभाण्डानि नानाप्रकाराणि क्रियन्ति वीजनकानि च तालवण्टकानि च छत्राणि च छत्रपा-टकानि च करण्डकानि च वेत्रमञ्चकानि वेत्रमेढिका च वेत्रपेढकानि च एवं ना-नाप्रकाराणि च वरुडभाण्डानि राजाज्ञप्तिये अन्तःपुरस्यार्थाय क्रियन्ति ॥ तत्र कुशो राजा तेहि वरुडेहि सार्धमन्तःपुरस्य नानाप्रकाराणि वरुडभाण्डानि करोति यथा सर्वेषां तेषां वरुडानां एको पि न शक्नोति तादृशानि कर्तुं ॥ ते दानि यत्र काले यथाज्ञप्तानि सर्वाणि च वरुडभाण्डानि कृतानि ततः तानि भाण्डान्यादाय राज्ञो अल्लीपितानि ॥ राज्ञा वर्षवराणां कांचुकीयानां हस्ते अभ्यन्तरमन्तःपुरस्य वर्जितानि प्रथमं महादेवीये सुदर्शनाये च उपनामितानि ॥ ते इमानि राज्ञा प्रे-षितानि यूयं प्रथमं गृह्णथ यथाभिप्रेतानि पश्चात्सर्वस्यान्तःपुरस्य दीयति ॥ महा-देवीये यान्यभिप्रेतानि गृहीतानि सुदर्शनापि गृह्णति ॥ गृह्ण त्वं अहो वरुडभा-ण्डानि यानि ते अभिप्रेतानि ॥ सा दानि यानि तानि वरुडभाण्डानि शोभनानि चोदाराणि च सुकृतानि च उदाराणि राजार्हाणि बहुजनविस्मापकराणि च सर्वं राज्ञा कुशेन कृतानि राज्ञा कुशेन स्वकेन नामेन संज्ञां लिखितां दृष्ट्वा इमानि कुशेन कृतानीति मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि वरुडभाण्डानि गृह्णाति ॥ सा दानि

1ª. C °tena evam evaṁ me bha° B °tam evaṁ me bha°. — 1ᵇ. C °na kramj jā°. — 2ª. C °ro jantra° BC °vaçitvā°. — 3ª. C tato nirddhāviyāna varūḍāyāṁ mahattarasya mū° B °varūḍhānāṁ maha° BC °līno ta°. — 4. B °varūḍhabhaṇḍā° C °varūḍabhā° B °tālavaṇṭhakāni ca cchatrapoṭakā ca pīlakāni ca kalaṇḍakāni ca vedamañcakāni | vetrameḍhakāni ca vetrapeṭhikāni ca evaṁ° C °tālavaṇḍakāni ° cchatrapoṭakāni ca vetramañṭhakāni vetramañcakāni vetrapeṭhakāni ca | evaṁ° BC °ṇi ca varuḍha(C °rūḍha ca ta)bhaṇḍā° C °rājā āna°.

7. C °tehi ca varūṭehi sārddha antaḥ° B °tehi varuḍhehi sā °sya prakā° C °ṇi varūṭā-bhaṇḍā° B °ṇi varuṭhabhaṇḍā° BC °roti | ya° ahāṁ varūḍhā(C °ṭā)nāṁ°. — 9. BC °dāni tatra kālaṁ(B °la?) yathā(C °thā ā)jña ° ṇi ca varuḍha(C °rūṭā)bhāṇḍāni kṛi° B °taḥ tāni bhāṇḍānyā° BC °rājñā alli°.

11. B °cukīnāṁ ha° C °sya visarjjipanā° BC °rçanāye uṇā°. — 12. BC °gṛihnatha | yathā° B °bhipetāni paçcā° C °i sarvāsāntaḥ° BC °diyati mahā°. — 13. C °viye abhāyu-bhā°. — 14. BC grihna tvaṁ aho varuḍha(C °rūḍha ca ta? *de même partout dans C*)bhā° B °yāni te abhi°. — 15. C °tāni varūṭabhā ° bhanāni cūrṇṇāni ca su° B °bhanāni colāni ca su° karāṇi va sra° C °karāṇi svayaṁ° B °kṛitāni | rājñā° C °kṛitāni svake° BC °saṁjñā likhitā dṛi° C °varūṭabhāṇḍāni cūrṇṇāni ca sukṛitāni sā dā° B °gṛihnāti |.

18. BC °mātara vu° C °kāhi ca varsha° BC °rshavarāṇāṁ kāṁ° C °cukībhi pi |.

मातरे पुच्छति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि पि । सुदर्शने किं शोभनान्युदाराणि वस्त्रभाण्डानि मोत्तूण अन्यानि प्राकृतकानि कुरुषि ॥ सा दानि आह ॥ इमानि मे भवतु अलमेतेहि ॥ यं तत्र रहस्यं येन सुदर्शना तानि राजभाण्डानि न गृह्णाति तं च ते न जानन्ति ॥

सो दानि राजा कुशो तत्रापि वस्त्रमूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावित्वा यो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो महानसो तत्र प्रविष्टो सूपकारमहत्तरकस्य अल्लीनो ॥ अहं पि इमहिं एव आसियं यं कर्म [254a] आणापेसि तं करिषं । अहं पि तत्र कर्मे कुशलः ॥ तेन दानि सूपकारमहत्तरकेन राजा कुशो तत्र महानसे स्थापितो आणत्तिकापि दिन्ना । अत्र कर्म करोहि ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र राजकुले महानसे तादृशानि मांसप्रकाराणि च व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि सिद्धेसि यथा सर्वेहि तेहि राजकृत्येहि सूपेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वं प्रागेव सिद्धं । यतो पि च महेन्द्रको मद्रकराजा जातः न से कदाचिदीदृशो रसो परिभुक्तपूर्वो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यं कालं भक्तायमुपविष्टो तानि मांसप्रकाराणि व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च उदाराणि अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि यानि राजा कुशेन सिद्धानि राजा महेन्द्रको परिभुंजन्तो न तुष्यति ॥ विस्मितः सो राजा सूपमहत्तरकं पृच्छति । भो भणे केन सूपकेन ममाद्य आहारो सिद्धो । यतः जातो न मे कदाचिदीदृशो रसायो जिह्वायेण स्वादितपूर्वो ॥ सो दानि सूपमहत्तरको राजानं प्रांजली कृत्वा विज्ञपेति ॥ देव अत्र अपरो आगन्तुको सूपो महानसं प्रक्षिप्तो । तेन महाराजस्य आहारो सिद्धो ॥

1. C °varitabhā° B °varutabhā ° nyāni | pra° BC °pratyavarāṇi(C °ni) grihnāti |. — 3[a]. C °alam etehi BC °hi yaṁ°. — 3[b]. C °jabhaṇḍā° BC °grihnāti taṁ°. — 5[a]. BC °pi tato pi varu(C °rū)tamūlāto vapitvā°. — 5[b]. C tato ni ° ndrakasya mardakarā° B °rājā mahāna ° vishṭho sū° C °shṭo supa° B °ttarasya a°.

7. BC °imaṁhi evam osahyaṁ (C °eva oṁāhaṁ) yaṁ° C °karmaṇa ā°. — 8[a]. B °karmakuçalaḥ te° C °kuçalo te°. — 8[b]. C °ni supa ° se sthāpi āṇattikāye dinnā °ba° B °sthapi āṇattikā me dinnā a°. — 9[a]. C °ten° B °rohi so dā°. — 9[b]. C °kṛite mahā° ṇāni māṁsaprakārāṇi va vyaṁ° C °bhojanaprakārāṇi ca bhojanaprakārāṇi ca amla° B °ṇi ca | amla° BC °shāyāṇi raṁdhehi yadā sarve° C °kṛityehi rājakṛityehi so ° pūrve prāg eva siddha | B °siddhaṁ yato°.

12. BC °ndraka madrakarājñā(C °jño) jātaḥ na ca se (C °sa) kadā°. — 13. B °bhaktogram upavishṭho | tāni° C °māṁsaprakārāṇi vyañjanaprakārāṇi ca bho° dārāṇi ca udārāṇi amla ° ṭukashā° BC °shyati vismi°.

17[a]. C vismito | so° B vismitaḥ | so° C °ttarañkaṁ°. — 17[b]. C ho bha° BC °ye supa° B °hārā siddho | C °hāra siddho |. — 18. C yato jā°. — 19[b]. C °saṁ pravishṭo te°. — 20. C tenādya mahā° B tena mahā°.

तस्य दानि राज्ञो भवति । कुशलो सो सूपो नानाप्रकारेहि संगृहितव्यः सो प्रियायितव्यः यथा न कहिंचित् गच्छेया ॥ सो दानि राजा सूपमहत्तरकमामन्त्रयति ॥ भो भणे सूप आनेहि तं सूपं येन ममायाहारो सिद्धो यावन्तं पश्यामि ॥ तेन दानि सूपमहत्तरकेन यं कालं राजा भक्तायमुपविष्टो ततो तं राजा कुशो उपनामितः एषो सः सूपो येन महाराजस्य आहारो सिद्धः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा राजं कुशं पश्यति दुर्वर्णं दुर्दृशं स्थूलोष्ठं स्थूलशिरोपादं महोदरं कालं मषिराशिवर्णं दृष्ट्वा च पुनः राजा विस्मितः । अहो मा ताव मा ताव शोभनो नाम एदृशो प्राकृतरूपो एदृशो रसविज्ञानो रसाग्रो ॥ सो दानि राजा तं सूपं समाश्वासेति । वृत्ति शोभना यथाह्यं भवन्ना ॥ राजार्हाणि च खाद्यभोज्यानि अग्रतः उपविशापयित्वा खादापितो पिबनाये च दिन्नं मात्रा च से आलब्धा ॥ राज्ञेन दानि महेन्द्रेण आणत्तिका दिन्ना । एषः सूपः अनावृतद्वारो राजकुलं प्रविशतु ॥

एवं दानि [254b] तत्र राजकुले सत्कृतो सन्मानितो वसति राज्ञो इष्टः सर्वेषां कुमाराणां अमात्यानां भटबलाग्राणां इष्टो च प्रियो च मनापो च ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा वर्षवरां कांचुकीयां च आमन्त्रयति ॥ भवन्ताहो एषः सूपो विश्वस्तमन्तःपुरं प्रविशतु अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको भवतु ॥ सो दानि राजा कुशो विश्वस्तं राजकुलं प्रविशति ताहि पि अन्तःपुरिकाहि दृष्टो ऽस्माकं राज्ञा क्रीडापनको दत्तो ति । ता दानि अन्तःपुरिका तेन सार्धं विश्वस्तं क्रीडन्ति केचि कुर्वन्ति पृष्ठिमं आरुहित्वा नानावाहिकाये वाहेन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो अ-

1¹. BC °ti ka°. — 1². BC °grihnitavyaḥ° B °so priyâta° C °priyotavyo ya°. — 3. BC ho bhaṇe° B °ṇe sûpa ânehi° C °ṇe sûpo yena mamâ ° ddho yâvat taṁ paçyi° B °yâvan na paçyi°. — 4. C °dâni supa ° laṁ râjâ bhuktâ° BC °vishṭo | tato taṁ(C °to taṁ) râjâ° C °mito | esho so supo ye ° hâra siddhaḥ | B °hârâ siddhaḥ | . — 5. B °ndrakasya madra° C °ndrako marddakarâjâ° B °çyati duvarṇṇaṁ durdri° C °çyati | duvarṇṇaṁ dudriçaṁ sthulaoshṭho sthulaçiro sthulapâdo mahodaro kâlo mâsharâçi° B °taṁ mâsharâçi° C °smito | .

7. C °sa mâ tâva çobhanâni nâ° B °çobhaṇâni nâ° BC °po edriço(C °çaṁ) rase vijñânaṁ rasâgra | . — 8. C °taṁ supaṁ agra°. — 9¹. B °çobhenâ ya°. — 9². C °grato uparicâ°.

11¹. C °âṇatti°. — 12². C esho sûpo anâ°. — 13. B °tkritâ sanmâ° C °tkritaḥ sanmâni ° jño ishṭo sarve ° rânâṁ amâtyânâṁ bhaṭṭaba°. — 14. C sa dâ° ndrako marddaka° B °rshavaraṁ kâṁ°. — 15. BC bhavantoho eshaḥ(C °sho) sû° C °po viçvastaṁ° BC °pura pra° C °praveçatu | esho antaḥpurikâ°.

16. C °ço viçvaṁstaṁ râja° Cc (cf. l. 19) sho smâ ° ko datteti tâ dâ°. — 18. B °prishṭhiṁ sa° Cc °prishṭhiṁ ma â°. — 19. C °rikâhi pi esho (l. 16) smâ ° antaḥpurikâhi° (*cette répétition est marquée par c*) c °rikâhi vâhiyamâno saha ° ye drishṭaḥ | .

न्तःपुरिकाहि वाहियमानः सहसा सुदर्शनाये दृष्टो ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं पश्चित्वा एव भीता सन्त्रस्ता तासामन्तःपुरिकानां क्षयति चीयति परिभाषति । कस्मा स्त्रीभिः पुरुषं वाहयितुं ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका आहन्सुः ॥ सुदर्शने किं तुवं अस्माकं क्षयसि चीयसि परिभाषसि । यदि वयमिमं क्रीडापनकं एषः तव पतिर्भोति ततो से ईर्ष्यायसे ॥ सुदर्शना आह ॥ एषा मम या ईर्ष्या सा भवतु अपि तु न शक्यः युष्माभि एषः वाहयितुं या एतं वाहयिष्यति तस्या अहं न माता भविष्यं ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं अन्तःपुरे दृष्ट्वा दीनमुखवर्णा शोकार्दिता नापि से अल्लीयति न प्रलापन्देति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने इमहिं पि तुवं मम पश्चियान उत्त्रससि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं दानि भो इहागतो सि आश्चर्यं यदि भो आगच्छन्तो रात्रिं वा दिवसं दृष्टो आगतो सि न च वलविग्राहो एषो ति त्वं न केनचिद् हतो सि । विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं सकस्वकं राज्यं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि इमहिं किं करिष्यसि ॥ राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने नाहं त्वया विना गमिष्यामि । ह्रिया मे न प्रतिभायन्ति यतो हमिहागतो ॥ सुदर्शना आह ॥

किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं ।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा समुद्रराक्षसं यथा ॥
किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं ।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा मृगी भ्रान्ता व लुब्धकं ॥

1. BC °çaṁ paçyati | tâ eva(C °vaṁ) bhî ° ḥpurakânâṁ° B °shyati kshipati pa°. — 3¹. BC °purusho vâ°. — 3². C °ntaḥpurikâ âhatsuḥ | B °nsuḥ su°. — 3³. C °tuva a° BC °shyasi kshipa(C °pe)si paribhâshasi | . — 4. B °ima kri° C °dâpanaṁkaṁ esho bhartpatir bhoti | tato so irshyâ° B °shaḥ tada patir bhoti | tato se i ° se su°. — 5². BC esho mama yo icchâ so bha° C °çakyo yushmâbhir esho vâhayituṁ | yo etaṁ vâhayitaṁ yo etaṁ vâhâyishya° B °tuṁ yo etaṁ vâ ° ti tasya ahaṁ° C °tasyâhaṁ° BC °na mâtâ bha°.

7. BC so dâ° B °khavarṇṇa ço° C °çokârttinâpi so° BC °alli(B °lî)yati nâpalâyan deti | — 8². B °imahi pi tu° C °imehi yi tuṁvaṁ ma ° na utrasyasi | . — 9². C idâni se ihâ° B °ni se ihâ° BC °di si âgaccha ° saṁ drishṭvâ yato si na ca vina(C °vinâ)piçâ° B °sho hi te tena kenacid ato si visti° C °sho hi ta kenakenacid datto si visti°.

11. BC vistîrṇaṁ(C °rṇa) râjyaṁ vi° C °gaccha svakaṁ ° rahi parica° BC °rehi imaṁhi kiṁ°. — 13². C °te 'ham ihâgataḥ | . — 15. BC kiṁ vânaham karomi kasya tasṁ(C °daṁ) gara°.

16. C uttrasyanti ca me hṛi° B °sati me hṛi ° mudre râksha° C °khasaṁ | ya° B °yathâ ki°. — 17. C yasyâ dânyahaṁ karoti kasya° B kidam asya haṁ karo ° gara hayâmyahaṁ | . — 18. C uttrâsanti me hridayaṁ mṛigî drishṭvâ bhrânta lu° B °ti me hrida ° bhrântâ lu°.

अतर्जक्को यथागतं रात्रिंदिवं अनुव्रजन् ।
गच्छ कुश स्वकं राज्यं नेच्छामि दुर्वर्णं अहं ॥

राजा आह ॥

अहं सु वृद्द[255a]ति स्यामे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
तव कामेहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥
नाहं गमिष्यामि सुसंवृत्तोरु
दिशां न जानामि यतो स्मि आगतो ।
संमूढरूपो विचरामि लोके
मत्तो स्मि कामैः मृगमन्दलोचने ॥

देवी आह ॥

विक्षेपो तव चित्तस्य यमनिच्छन्तिमिच्छसि ।
अकामां राज कामेसि नैतं पण्डितलक्षणं ॥

कुशो आह ॥

अकामां वा सकामां वा यो नरो लभते स्त्रियां ।
लाभं तत्र प्रशंसन्ति अलाभो तत्र पापको ॥

देवी आह ॥

प्रभोमि स्त्रीसहस्रं पि एकरात्रेण रामितुं ।
एकस्त्रियाये कामेन महं दुःखं निगच्छसि ॥

1. BC antarjuko yena hataṁ rā° C °divasam ākulaṁ | ekaṁmano vrajanto va sva° B °vaṁ ekamano vrajanto gaccha°. — 2. C svakaṁ gaccha rājyaṁ kuçaḥ | necchāmī duvarṇṇa drashṭuṁ me aham āgāram icchasi | B °duvarṇṇam ahaṁ āgāre ‖. — 3. C rājā kuça āha ‖. — 4. C °ti syāme° BC °suçre(B °suço)ṇi ta° B °dhyame ta°. — 5. B tama kāmehi mahanto rā° C tamakāhi mahato rājyaṁ vinā pi pārthivaḥ | B °jyaṁ pi nāpi prārthaye nā°.

6. B °vṛtte di° C °vṛttapārthivaḥ diçāṁ na jānā yadi yasmim āgato | B °mi yasmin āgato ‖. — 8. B saṁgūharū° C sammharū °loke mahato smi kāmair mṛga° B °loke mahanto smiṁ kā° C °milarocane ‖.

11. B °potiva° C °pe taṁ va° BC °sya ayaṁ necchasi icchati ‖. — 12. B amākāṁ rā° C akāmaṁ rāja kāmati naivaṁ pa°. — 14. B °sakāmam vā yo°. — 15. B labhe tatra pra° C lābha taṁtra pra°.

17. BC prabhomiṁ stri° C °hasranti | eka° B °ekarāvena°. — 18. BC °striyāyena kā° B °mahām iha cirṇṇena duḥ° C °mahāduḥ°.

राजा आह ॥

नैतं दुःखं प्रजानामि यशस्विनि वर्णाभिभिनि ।
सुचीर्णे ब्रह्मचर्यस्मिं त्वं मे भार्या भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

धिगस्तु ते ब्रह्मचर्यं चर्यं ते भवतु पापकः ।
सुनखीं वा सृगालीं वा परत्र कामयिष्यसि ॥

कुशः आह ॥

मा एवं वदसि भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
श्रमणा पि वयं साधु ब्रह्मचर्येण शोभते ॥
ते पि भद्रे सुचीर्णेन इह चीर्णेन शोभति ।
स्वर्गेषु उपपद्यन्ति त्रिदशी कामकामिनो ॥
सचे भद्रे अहं ब्रूमि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
न ते अन्यो पती अस्ति इति सिंहस्वरो कुशः ॥

देवी आह ॥

सचे च सत्यं वचनं नैमित्तिकं भविष्यति ।
न ते भार्या भविष्यामि कामं छिन्दाहि खण्डशः ॥

राजा आह ॥

नाहं छेत्तुं तवेच्छामि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
अच्छिन्ना येव त्वं भद्रे मम भार्या भविष्यसि ॥

1. C kuço âha ‖. — 2. B °prajâti yaçahsvini vallabâ° C °yaçahsvini varnâbhhinî |. — 3. C tuve sucîrṇṇabra° C °me bhâyâ bha°. — 5. BC vigatas tu te bra° B °pâpaka ss°. 6. B sunakhî va srigâlâ parantuñ kâ° C sunakhî va çrigârâ vâ varantum âmayi°. — 7. C kuço âha ‖. — 8. C °dre çreṇita tanu° B °suçoṇi°. — 9. B °ṇâ me vayañ°. — 10. BC °sucîrṇṇena çobhati eva°.
11. BC °rgeshûpapadyanti | (C °dyeti) tri° C °kâmakâminî tat° B °no tat°. — 12. C °dre haṁ krumi sutanu° B °haṁ kruhi sutanu°. — 13. C °te pati anyo asti° B °itu siṁhaçvaro° C °kuço |. — 15. C saraivañ satyañ va° B °canañ nemitti°. 16. B °khaṇḍaça ‖. — 17. C râja âha ‖. — 18. BC °echetuñ tava°. — 19. C °ani ya ca tvañ° B °nnâ ye ca tvañ°.

महन्तं च मम राज्यं बहुहस्तं बहुपूरुषं ।
अनन्तबहुप्रपंचं बह्वाच्छादनभोजनं ॥
सो हं राज्यं च राष्ट्रं च छोरयित्वा इहागतः ।
तव कामहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥

देवी आह ॥

पाषाणे अनसे कूपं कर्णिकारे च कर्णिकां ।
त्वं वातं जालेन बन्धेसि यं अनिच्छन्तीमिच्छसि ॥
अनिच्छन्तीं मामिच्छेसि अकामेन्ती च कामसि ।
गच्छ तुवं स्वकं राज्यं आत्मानं किं किलामसि ॥

राजा आह ॥

न एतं किलमथं मह्यं ब्रह्मचर्यं इदं मम ।
परत्र एव तुवं भार्या मह्यं भद्रे भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

एतं तव ब्रह्मचर्यं उपायं भोतु पापकं ।
शुनखिं वा शृगालिं वा गर्दभां वापि प्रार्थये ॥
ततो सो राजपुत्रो शूरो युद्धे अप्रतिपुद्गलः ।
कुशो अमात्यप्रज्ञो इदं वचनमब्रवीत् ॥

1. C °jyaṁ ca bahuhaṭaṁ bahupaurushaṁ | B °jyaṁ bahuhaṭaṁ bahupurushaṁ | . — 2. BC °ntabahupāpaṅkā tava(C °kā taṁ ca) bahvā° C °hvācchādanabhājanāḥ || B °bhojana | . — 3. C °gato | B °taḥ ta°. — 4. B tameyaṁ kāmehi maho ca rājyaṁ° C tayā kāmehi matto ca rājyaṁ°.

6. C phāshāṇe kha° BC °paṁ kaṇḍikāro ca karṇṇi(C °kaṇṇi)kā | . — 7. B taṁ vātaṁ° C taṁ vā jā ° nicchanti icchasi | B °nicchantim icchasi | . — 8. C anicchantimamicchasi akāmakāmenti kāmasi | B akāmenti kāmenti kāmasi gaccha°. — 9. C °tmānaṁ ca kilā° B °tmānaṁ kilā°.

11. C naitaṁ kilam evaṁ mahyaṁ° B °kilam etaṁ mahyaṁ°. — 12. B °tra me ca tuvaṁ bharyā° C °tra mevaṁ tuvo bhā°. — 14. C evaṁ te bra° B etaṁ te bra° C °caryaṁ ca upāyaṁ bho°. — 15. B °khiṁ vā çṛigā° C °khiṁ vā sṛigālāṁ vā ga°.

16. C tato sau rājaputrasmiṁ çūlo yuddhe ca paṅga(?)vo || B °çūro ruddhasmi puṅgavaḥ | . — 17. B kuço marntaprajño i° C kuça yaṁ ca mantajo prājño i°.

गच्छन्तो पि अहं भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
निगडेहि ते बन्धेयं किन्ति काहिन्ति ज्ञातयः [155*] ॥

देवी आह ॥

तमेव धर्मं अपराधं यमे उत्पादितं पुरा ।
तमेव धर्मं स्मरमाणो यं मे बन्धितुमिच्छसि ॥

राजा आह ॥

प्रभोमि ते अहं भद्रे मण्डयित्वा प्रजापति ।
येमिच्छकं प्रचारेतुं पिता ते किं करिष्यति ॥
प्रभोमि स्त्रीसहस्रं पि एकराज्येन रामितुं ।
त्वमेव मे वरं भद्रे शुद्धदन्ति प्रजापति ॥

देवी आह ॥

जानामि ते महाराज बलवां च नरर्षभः ।
दुर्वर्णो दुर्दर्शो चासि निःस्पर्शो सि महीपति ॥
स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो च स्थूलाङ्गो पि महोदरो ।
पश्यितुं त्वां न इच्छामि आत्मानं मा क्लामय ॥
एते उद्विद्धप्राकारा अट्टाट्टालककोष्ठका ।
ये च वहन्ति नागेहि एते हि वारयन्ति ते ॥
एते शक्तीहि युध्यन्ति तोमरेहि शरेहि च ।
असीहि च सुतीक्ष्णेहि त्वां लभेयु प्रजापति ॥

1. C gacchanti te ahaṃ° B °nto te haṃ bhadre suçoṇi° C °suçreṇi° B °me mi°. — 2. C nigalehi te ba° B nigaḍihi te bandheyaṃ kin ta kohinti° C °tayo |. — 4. C °dharma aparāyan te u°. — 5. C tam evaṃ dharma sma° BC °māṇā yaṃ°.

7. B prabhāsi te ahaṃ° C °patiḥ |. — 8. C °prāviretu pitā tyaktuṃ kari° B °prāciretu pi ° ahyasi |. — 9. BC prabhosi stri° C °hasrehi e° B °ṇa nāmi°. — 10. B tvayeva me° C tvayīvaṃ me°.

12. BC na jā° C °baravāṃ° B °lavān nara°. — 13. BC duvarṇo° C °dudṛço° B °çovāsi ni° C °rço hi mahī° B °hipatiḥ |. — 14. B °loṣṭo sthūla° BC °çiro sthūlāṃ°. — 15. BC paçyatu(C °tuṃ) tvāṃ na paçyāmim ātmānaṃ ca ki° C °lāmasi |.

16. BC ete aviddha(C °ddhā)prā° B °kāraṃ aṭṭaṭṭālako khoḍakā C °aṭṭaṭṭālakoḍakā |. — 17. B yaḥ vāyanti | nāge° C yo ca vāyanti nāge° BC °ete(C °te hi) dhāraya°. — 18. BC °çaktihi ya° C °yuddhyanti° BC °marehi nāgehi(C °gehi ca |) ça°. — 19. C asihi su° BC °kṣṇehi tvaṃ labheyaṃ pra° C °patiḥ |.

एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाये सार्धं अन्यमन्यं नानाप्रकारं परिभाषति । न च कोचि जानाति एषो राजा कुशो ति ॥

तत्र दानि प्रातिसीमकेहि प्रतिराजानेहि श्रुतं महेशाख्येहि महाबलेहि महावाहनेहि । महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया राज्ञो कुशस्य मूलातो पलायित्वा पितुः सकाशमागता । न च से राजा कुशो पति ऋच्छति दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥ तेहि दानि सप्तहि राजानेहि चतुरंगबलकायं संनाहयित्वा हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं सुदर्शनाये अर्थाये समागता ॥ तेषां दानि सप्तानां राज्ञां यो सर्वार्यवरो सो दुर्मति नाम राजा तेषां सप्तानां राज्ञां बलवन्तरो च महेशाख्यतरो च ॥ ते दानि सर्वे सप्त राजानः महता समृद्धीये महता विभूषाये प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जमुपगममनुप्राप्ता ॥ तेन दानि महेन्द्रकेन मद्रकराज्ञा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकस्य दूतो प्रेषितो । एषा मम धीता सुदर्शना कुशस्य राज्ञो भार्या ततः न शक्या मया अन्यस्य दातुं ॥ ते दानि सप्त राजानः महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रतिवचनं श्रुत्वा रुषिता कुपिताश्च स्वकस्वकेहि खन्धवारेहि कन्यकुब्जं नगरं समन्तेन वेढियान स्थिताः ॥ सो पि राजा महेन्द्रको नगरं प्रविशित्वा द्वाराणि घट्टेत्वा ओसक्को आसति ॥ तस्य दानि महेन्द्रकस्य मद्रकरा[256a]ज्ञो एवं भवति ॥ अहं खलु इमेहि सप्तहि राजानेहि उपरुद्धो धारियामि सर्वे च मे राजानो महेशाख्या महाबला न प्रतिबलो हं एतेषां युद्धं दातुं यदापि एकस्य धीतरं दास्यामि अन्ये राजानो विरुधिष्यन्ति किं दानि करोमि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको धीतुः सुदर्शनाये रुष्टो परिभाषति ॥ किस्य त्वं स्वामिकस्य मूलातो पलायित्वा इहागता यदहं तव कृतेन सप्तराजानेहि ओ-

1. C na ca kvacij jānati e° B °jānati e° C °ṣo ti ca |. — 3. C °çākhyehi mahāba° BC °ṣehi mahe°. — 4. C mahedrakasya madra° B °nīyā rājñā ku° BC °to pālayi° C °pitu sa°. — 5. BC na ca me rā ° ccati durarṇṇo°.

6. C °barakāyaṁ saṁ ° rçanāye samagatāḥ | . — 8. B °yo sarvayaṁvarā so durgati nā° C °yo sarvāryavarā so durmati nāma rājā teshāṁ rājñāṁ balasatta° B °çākhyaḥtaro ca |. — 9. C °dāni sapta rājāno mahatā savṛ ° bjasya upa ° prāptaḥ tena°. — 10. B °drakarājā teshāṁ° C °drakarājñām ekame°.

11. C °bhāryyā tato na ça°. — 12. C °jāno mahendrakasya rājño° B °drakarājñā pra° kehi khandyavā° C °khandhyāvāre kanyakubjaṁ nāma naga ° ntena vetiyā° B °vediyā°. — 14. C °rājño mahe° pi ghaṭṭitvā° B °ghaṭṭetvā°. — 15. C °sya mandakarā° B °drakasya rā°.

16. BC °ddho dhārayāmi(C °ri) sa° C °eve ca me rā° B °çākhyā mahābalā mahābalā na pra° C °çākhya mahābalaḥ apratibalo haṁ ete° B °haṁ | ete° C °tuṁ | n dāni yakasya rājño dhī ° syāmi ahaṇṇa rājāno virāhishya° B °viruhishya°. — 19. C kiṁsya tvaṁ° BC °ddho dhārayāmi |.

वधो धारयिष्यामि । यदि मे एतेषां सप्तानां कोचि हेठां उत्पादयिष्यति ततो ते सप्त खण्डानि कृत्वा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं दास्यामि ॥ सा दानि सुदर्शना पितुर्वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता मातामामन्त्रयति ॥ अम्बे यदि मे सप्त पार्थिवा परस्परं विरुधित्वा घातयिष्यन्ति ततः मम्बायित्वा (?) अस्थीनि संहरयित्वा ततो मे एलूकां कारापयेसि । तत्र च एलूकाद्वारे कर्णिकारवृक्षं रोपापयसि । ततो ग्रीष्माणामत्ययेन प्रथमे प्रावृषमासे वर्तमाने सो कर्णिकारवृक्षो सर्वपरिफुल्लो भवेया हेमप्रकाशवर्णः । ततो मे स्मरसि । एदृशा मे वर्णेन धीता सुदर्शना आसीति ॥ सा दानि महादेवी धीतुः सुदर्शनाये वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता अश्रुकण्ठी रुदन्मुखी आह । कथं मे धीताये विनाशभावो भविष्यति ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये एवं भवति । यादृशो राजा कुशो वीर्यबलपराक्रमेण समन्वागतो ततः एते न समर्था सप्त राजानः कुशेन सार्धं संग्रामं दातुं । यन्नूनं राजा कुशेन जीवितार्थिका भियां ॥

अथ खलु सुदर्शना येन राजा कुशो तेनुपसंक्रमित्वा नानाप्रकाराणि चाटुकानि करोति आयाचति च ॥ महाराज एवं मे पिता तर्जेति यदि एते सप्त राजानः किंचिद् हेठामुत्पादयेन्सुः ततो सप्त खण्डानि कृत्वा एतेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं प्रदास्यं ॥ सो दानि कुशो राजा सुदर्शनाय बहुप्रकारं भाषति ॥ इच्छन्तां अहन्ते महान्तं चमत्कारं करेयं किन्ते पि मम कुर्यात् ॥ एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाये सार्धं जल्पमानः आसति । ताये च सुदर्शनाय मातरे श्रुतं श्रुत्वा च

1. C °nâm kvacit | heṭhâm° B °shyati | tato° C °shyati | tatas te sapta khaṇḍâ °nâm râjñâ ekame°. — 2. B so dâ° C °duḥkhâdau °jâtânâm sam°. — 4. C °di me ete sapta° B °pta kshetri° BC °ruddhitvâ ghâta(C °ṭa)yishyanti | tataḥ ashmâ(C °tato asmâ)yitvâ asthîni sâharayetvâ(B °tvâ |) tato° C °elukâm°. — 5. C °tra ca elukadvâ° B °tra ca relukadvâre karṇnikâre karṇikâravṛ°.

6. C tato yadâ grî° B °ṇam atyeyena pratha° C °tyayana pratha° B °shabhamâse vartta° kaho sarvaparipha° veyâ | he° rṇṇaḥ tato° C °çavarṇṇo tato°. — 7. C tato me sma°. — 8[1]. BC °âsti | . — 8[2]. BC so dâ° B °kaṇṭhi ru° C °kaṇṭho ru°. — 10[1]. C katha me°. — 10[2]. B °vati yâ°.

11. C °ryabarapará° gato tataḥ e° B °gato | tataḥ e° sapta râjâ ku° C °samarthâ sapta râ kuçena sâ° B °grâma dâtum | . — 12. BC yanvaham° B °râjño kuça ji° C °râjâ kuçena° BC °rthikâ ayam || . — 13. C °tenopasam° °râni câtukâni ka°. — 14. BC °râjâya ete° C °râjâno kiṁcid deṭhâm utpâdayetsuḥ tato° B °ñcid deṭhâm utpâdayetsuḥ | tato° BC °tato me sapta kha°.

16[1]. C °dâni râjâ kuço su°. — 16[2]. BC icchantam aha° B °kin te pi ma(ou me?)ma kuryât || C °kin te pi aham mama ku°. — 17. C °lpamâno â°. — 18. C tâye ca sudarçanâye mâta° B °nâya matare° BC °ṣhṭvâ kasya a(C °syâ)yam kulo a(B °dâ) ayam vaṇo vâ yâno(C °yâno) vâ carma° C °nâviko vâ câṇḍâro vâ pukkaso° B °ṇḍâlo vâ pukkaso°.

पुन: राज्ञो कुशस्य दृष्ट्वा को सि त्वं कुतो वा त्वं वेणो वा पाणो वा चर्मकारो वा नापितो वा चण्डालो वा पु[256ᵃ]क्कसो वा यो मे धीतां परिमार्गति त्वेति च ॥ सा दानि सुदर्शना मातुरं अंजलिं कृत्वा आह ॥ अम्बे मा हैव वक्ष्याहि न एषो वेणो वा पाणो वा दासो वा चर्मकारो वा । एषो राज्ञः इक्ष्वाकुस्य पंचानां कुमारशतानां ज्येष्ठपुत्रो कुशो नाम मा अम्बे एतं दासो ति मन्याहि ॥

शंखपाण्डुरसंकाशं नारीसंघनिषेवितं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
सुवर्णभाजनप्रत्युप्तं नारीसंघसमाकुलं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नगरसहस्राणि ऋद्धं स्फीतमकण्टकं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नागसहस्राणि सुवर्णालंकारभूषिता ।
सुवर्णच्छन्ना मातङ्गा ईषादन्ता समुद्गता ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि यष्टितोमरपाणिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि रथसहस्राणि नन्दिघोषसमलंकृता ।
अयोमया सुबद्धानि द्वीपिचर्मपरिच्छदा ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि चापहस्तेहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि अश्वसहस्राणि आजानेया हयोत्तमाः ।

3. C °turaṃjali kṛ°. — 3. C °harvaṃ ja° B °veṇo vā yāṇo vā dā° C °pāṇo vā dā° B °ro vā e°. — 4. C °rājño i° B °jyeshṭaputo° C °nāmaḥ mā ambe evaṃ dā° B °amba e° C °manyahi |.

6. C °khapāṇḍuralaṃkāçaṃ° BC °nisevitaṃ°. — 7. B kshetri° C °sphiṭaṃ tvaṃ ca dā°. — 8. C °ruṇabhāṇḍasahasrāṇi raupyabhāṇḍaçatāni ca | nānāratnapratyu° B °bhājanasahasrāṇi ratnapratyu° BC °tyuktāni nārī°. — 9. B kshetri° C °sphiṭaṃ na tvaṃ dāso ti ma° B °tvaṃ ce dā°. — 10. B shashṭiṃ na° C shashṭhīṃ na° B °ṇi riddhaṃ sphītaṃ a° C °sphiṭaṃ aka° BC °kaṇṭhakaṃ |.

11. B kshetri° C °sphiṭaṃ na tvaṃ dā°. — 12. B shashṭiṃ nā° C shashṭhīṃ nā°. — 13. C °varṇṇāchannaṃ mā° B °danto sa°. — 14. B °yehi iṭṭalamārapā° C °yehi ito toma°. — 15. C °sphiṭaṃ na tva dā°.

16. B shashṭiṃ ra° C shashṭhi ra° °ghoshaṃn alaṃ° B °ghoshaṃ alaṃ°. — 17. B ayosuba° C °ricchadāḥ |. — 18. C °yehi cāpahaste ca varmi° B °stehi carmmabhiḥ |. — 19. B °kula sphī° C °sphiṭaṃ na tvaṃ dā° B °tvaṃ ve dāsa ti°. — 20. B shashṭhiṃ aça° C shashṭhīm açva° °ṇi āyāne° ttamā ||.

सुवर्णमेखलधरा खत्तीमरतनामया ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि पामइमीहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं चे दासो ति मन्यसि ॥
विंशं ब्राह्मणसहस्राणि राज्ञो भुंजंति नित्यकं ।
दिवा वा यदि वा रात्रिं सदा सत्कृतपूजिताः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं चे दासो ति मन्यसि ॥
कुमाराणां शता पंच उपेता मातापितृतो ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं चे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि निधानसहस्राणि पिता च प्रपितामहा ।
. . . .
यत्र राजा कुशो नाम नराणां चापि ईश्वरो ।
एतस्य वर्णवीर्येण लोके नास्ति समासमो ॥

सा दानि सुदर्शनाये माता महादेवी इदं वचनं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ता ॥ ईदृशो मे जामाता सर्वगुणेहि उपेतः ॥ सा दानि सुदर्शनाय माता धीतुर्वचनं श्रुत्वा महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो निवेदयते ॥ महाराज यं खलु जानेयासि जामाता ते राजा कुशो इहानुप्राप्तो ॥ सो राजा दानि देवीये वचनं श्रुत्वा भीतो संत्रस्तो संविग्नो हृष्टरोमकूपजातः ॥ राजा आह ॥ देवि हि किं उन्मत्तिकासि विक्षिप्तचित्तकासि या एवं जल्पसि राजा कुशो इहानुप्राप्तो ति । कीदृशो राजा कुशो कहिं वा ते राजा कुशो दृष्टो ॥ देवी आह ॥ महाराज नाहं उन्मत्तिका न विक्षिप्तचित्ता अपि तु एषो ते जामाता राजा कुशो यो ते महान[357']से आहारं पचति यो ते अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको ॥ राजा दानि श्रुत्वा भूयस्या मात्रया भीतो संत्रस्तो

1. C °meshalâdharâ khattiyarata° B °mekharadharo khattiratanâmayâ â°. — 2. C °masî pâça°. — 3. C °kula sphiṭaṁ na tvaṁ dâ° B °sphitaṁ va dâ°. — 4. C viñçad bra°.

6. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâ°. — 7. BC °râṇâ çatâ(B °çataṁ) paṁ°. — 8. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâso°. — 9. B shashṭiṁ nidhâ° C shashṭhiṁ nidhâ° srâni pitâ ca pra° B °ni pitâpitâmahâ yatra°.

11. B °kuço îçvarâ | C °narânâṁ ca içvaro |. — 12. B eta varṇṇavîryeṇa sarvaloke samasamo nâsti | C °sya varavîryyeṇa°. — 13[1]. C °rçanâ mâ° B °nana çru°. — 13[2]. C idṛç° BC °petâḥ sâ dâ°. — 14. C °ndrakasya mardakarâ° B °yati mahâ°. — 15. C ayaṁ kha° B °râja ‖ ayaṁ kha° C °nesi jâmâ°.

16. C so dâni râjâ de° tâ bhîtâ saṁtrasto saṁvigna saṁhṛishṭa° jâto ‖. — 17[1]. C °ttakâsi yaṁm evaṁ° B °ttakâsi ya evaṁ jalpasi ‖ râ° BC °prâpteti |. — 18. BC °dṛishṭvo ‖. — 19[1]. C °esho jâmâ° BC °ço yo ete mahânase(B °se âhâ)raṁ nayati | yo te antaḥ°.

21. C °daumanasya° B °tto na nte taṁ°.

दुःखदौर्मनस्यजातो संवृत्तो ॥ न मे तं दुःखं यं मे सप्त राजानो योधयुद्धं धारेन्ति अपि तु एतं मे दुःखं महाराजा कुशो सुदर्शनाये रोषेण इहागतः भविष्यति सो च मे अवसानेन धारितव्य रोषेण किंचिदनर्थमनरे हेठामुत्पादयिष्यति ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा भीतो संत्रस्तो स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टः । राज्ञो कृताञ्जलि कृत्वा क्षमापयति । क्षमस्व महाराज अस्मया किंचिदपराद्धं ॥ सो दानि राजा कुशो श्वशुरमाश्वासयति । मा भीहि महाराज न मम किंचित् क्षमापयितव्यं ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा मुहूर्तं राजानं कुशं स्नानशालायां प्रवेशित्वा कल्पकेहि केशश्मश्रूणि कल्पापयित्वा शतपाकेहि गन्धतैलेहि अभ्यङ्गो राजारहेहि स्नानचूर्णेहि स्नापितो राजारहेहि अनुलेपनेहि अनुलित्तो राजारहेहि वस्त्रालंकारेहि प्रवारित्वा आमुक्ताभरणो श्वशुरेण सार्धं एकासने उपविष्टो । पंचाङ्गिकेन तूर्येणोपस्थिहिये च ॥

तेषां दानि सप्तानां राज्ञां बलायस्य उच्चशब्दमहाशब्दो नादो श्रुयति ॥ राजा दानि कुशो श्वशुरं पृच्छति ॥ महाराज कस्यैषो महाजनकायकोलाहलशब्दो श्रुयति ॥ राजा आह ॥ इमं नगरं सुदर्शनाये कृतेन सप्त हि राजानो समन्ता परिवारित्वा आसन्ति अहं च योधयुद्धं धारीयामीति । तस्यैषां राज्ञां बलायस्य शब्दो ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वशुरं संज्ञापयति ॥ मा भीहि महाराज अहं तथा करिष्यं यथा एते सप्त राजानो प्रणामिष्यन्ति वचनकरा च भविष्यन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वशुरमामन्त्रयति ॥ महाराज एते सर्वे महेशाख्या हस्तिनागा सर्वे च अश्वाः सर्वे चतुष्पदा सर्वो जनकायो मधुसिक्थकेन कर्णा पिधापेहि मा मम सिंहनादं श्रुत्वा स्वकं सैन्यं भञ्जिष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो महेशाख्यो

1. C °duḥkheyaṃ° BC °renti | api° C °rājā kuço °gato bhu° BC °shyati | yo ca me° dhārit(C °taḥ) mā ro° C °shena kiṃ° ro heṭhāṃ utpā°. — 3. B °saṃtra(ra °bhra°)shṭo ma° C °vishṭo rā°. — 5[1]. C °kiṃcit ārādhaṃ | B °parādhaṃ | . — 5[2]. C °çvaçuraṃ āçvā° BC °yati mā°.

6. C °kiṃcid ānāyita° B °cit mānāyitavyaṃ | . — 7. C °ndrako mardākarājā mu° °jaṃ bhānaçālā° B °kuçaṃ mahārājaṃ snānaçālāñyāṃ° BC °veçito kalpa° çmaçruṇi° C °rājārhe mānucurṇṇe° atrālaṃkālehi pra° bharaṇa çvaçureṇa sā° B °vishṭho | .

11. B pañcāṅgikena bhūryeṇopa° C °ṅgikena tūryyeṇa upa° BC °sthihi | yaṃ ca teshāṃ°. — 12[1]. C °hāçabdamahāçabdo nā°. — 12[2]. C °çvaçuraṃ° BC °ti ma°. — 13. C °lāharaṇa°. — 14[2]. C °rçanāya kṛi° ptahiḥ rājā° BC °jānāni sa° C °ntā parivāritvā āvanti da° B °santi | a° C °oyuddhako dhārīyāmīti | . — 15. B °bdo so dā°.

16[1]. C °çvaçuraṃ saṃ° BC °yati mā°. — 16[2]. BC °shyati | ya° C °praṇāmi°. — 17. C °çvaçuram ā° B °suraṃm āma°. — 18. B °nāgā sarve ca hastāḥ sarve catu° BC °dā sarve jana° B °sithake° C °dhusikkakanakavarṇṇo pithāyanti mā° B °dhāpenti | māṃ mama siṃ° C °nyaṃ bhañjishyanti | . — 20. C °hitā mahato ja° garudvacam avadhārāpayi° B °vito te°.

हस्तिनागमभिरुहित्वा महता जनकायेन सार्धं नगरद्वारमवद्वारापयित्वा निर्धावितो । तेन राज्ञा कुशेन सिंहनादो मुक्तो । तेन सिंहनादशब्देन सर्वे सप्त राजानो सबला सवाहना भग्ना । जीवग्राहं गृहीत्वा पश्चाद्बाहुगाढबन्धनं बन्धित्वा श्वशुरस्य महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो उपनामिता ॥ इमे ते महाराजानो ते सर्वे सप्त राजानो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रणिपतिता ॥ जयतु महाराजा शरणगता व महाराजस्य वयमो आज्ञामात्रवचनप्रति[257b]करा भविष्यामः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा जामातरं कुशं पृच्छति । पुत्र तव एतेषां सप्तानां राजाना कर्यात किं करिष्यामो । यथा त्वं आज्ञापेसि तथा करिष्यामः ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज सन्ति ते अन्तःपुरे प्रभूता धीतरो तावद्यक्षं सर्वे स्वामिकाना दातव्या इमे च सप्त राजानः सर्वे क्षत्रिया महाबला महावाहना महात्मा विस्तीर्णराज्या । ततः महाराज एतेषां क्षत्रियाणां सप्त धीतरो सुवर्णसहस्रमण्डिता कृत्वा एकमेकस्य राज्ञो एकमेका धीतां देहि । एते च ते सप्त राजानो जामातरो भविष्यन्ति पक्षो च ते बलवन्तो भविष्यन्ति । सर्वे च ते प्रातिसामन्तिका राजानो महाबलो महावाहनो महापरिवारो ति कृत्वा क्षोभयिष्यन्ति अनुवर्तिष्यन्ति न च ते कोचित्प्रतिराजा विग्रहिष्यति ॥ महेन्द्रको मद्रकराजा आह ॥ पुत्र सुष्ठु एवं करिष्यति यथा त्वं आज्ञापेसि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तान् सप्त धीतरो एकमेकां सुवर्णप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेकां सुवर्णसहस्रप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेका एकमेकस्य राज्ञो धीता दिन्ना महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये सन्धी च कृता पुत्रपौत्रिका ॥ ते दानि सप्त राजानो महेन्द्रकेण मद्रकराज्ञा महता सत्कारेण सन्मानेन स्वकं स्वकं राज्यं प्रेषिता ॥ गच्छन्तु भवन्तो स्वकं स्वकं राज्यं कारापेथ ॥

2[a]. B °siṁhanâdanadante° C °daṁ na sarvaṁ sapta° BC °vâhano bhagnâ(C °gno) jî°. — 3. B °gṛihnitvâ paçcâ° C °gṛihitvâ paçcâ ° tvâ çvaçurasya mahendrakarâjño u°. — 4. B imau te mahâ° C °titâḥ jaya°. — 5. BC °tu mahârâja ça° C °jñâmâtreva° B °vasanapati°.

6. C °ko mandrakarâ° BC °râjâ mâtâ ku° C °kuçe pṛi°. — 7. C putra sis ° pânâ râjñâṁ ru ° shyâmaḥ ya°. — 8[a]. B °payesi ta°. — 9. C °çyaṁ sarva svâ° B °aaḥ sarve kshetri° C °vâhano ma° B °ṇṇarâjyo |.

12. C ene ca te sa ° nti | paksho ca te° B °kaho ca me ba°. — 13. BC °prâtisâmanti° B °ḥ mahâvâhanâ ma° BC °rivârâ hâ kṛi° C °nuvartiayishyanti na ca te kvacin pra° B °kocin pra° C °rudvishyati || . — 15[a]. C °sushṭu evaṁ ka° B °karishyanti ya°.

16. C °drakarâjâ tâṁ sapta dhitaraṁ s ° sahasrâṁ pra° B °ekamekâṁ ekameka° C °ekamekâm ekamaikasya râjño dhitâ dinnâḥ mahatâ râjânu ° ddhiye suvarṇṇasandhi ca kṛitâ pu° B °ddhiyo suvarṇṇasandhi va kṛitâ pu°. — 19. C °mahendrakarâjñâ° B °preshitaṁ ga° C °preshitaṁ |.

सो दानि राजा कुशो तेहि राजेहि विसर्जितेहि कालस्कालं वसित्वा श्वशुरकं महेन्द्रकं मद्रकराजानमामन्त्रयति । महाराज आमन्त्रेमि अहं पि स्वविषयं गच्छामि ॥ महेन्द्रो मद्रकराजा आह ॥ पुत्र मा गच्छाहि मम ते जीवितं दत्तं सर्वं मे राज्यं संशयातो मोचितं । अहं जीर्णो वृद्धो महल्लको गतयौवनो । अहं पिता त्वं पुत्रो त्वं राज्यं करोहि मा गच्छाहि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज चिरं मे आगतस्य राज्यं मे असंस्थितको माता मे उत्कण्ठिष्यति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ महेन्द्रको मद्रकराज आह ॥ अवश्यं गच्छसि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज अवश्यं गच्छामि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा धीतां सुदर्शनां शब्दापयित्वा संदिशति ॥ पुत्रि पराक्रमयुक्तो तव भर्ता राजा कुशो एवं महाबलो महानुभावो येन त्वं च अहं च सर्वराज्यं संशयातो मोचितं यस्य सर्वे राजानो प्रणमन्ति । अरहसि पुत्रि सुदर्शने राजं कुशं भर्ता(258*)रं प्रेमेण च गौरवेण च उपस्थिहेसि ॥ सा दानि सुदर्शना तं पितुर्वचनं प्राञ्जलिं कृत्वा साधूति प्रतिश्रुत्वा सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा तां धीतां सुदर्शनां राज्ञो कुशस्य दत्वा महता सत्कारेण महता समुदयेन चतुरंगेन बलकायेन हस्तिकायेन अश्वकायेन रथकायेन पत्तिकायेन स्वकं राज्यं विसर्जितो । गच्छ पुत्र स्वकं राज्यं ॥

सो दानि राजा कुशो स्वकं राज्यं गच्छन्तो सोद्यानस्य अधिष्ठानस्य उपवने आवासितो तत्र महापद्मसरो । राज्ञा कुशेन तत्र पद्मसरे स्नायन्तेन उदकस्मिं आत्मनो प्रतिबिम्बं दृष्टं यादृशो दुर्वर्णो दुर्दर्शो अपक्रमणीयो । दृष्ट्वा च पुनः स्वं शरीरं अप्रियं संवृत्तं एतदुवाच ॥ स्थानं च यं महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना परिनयति मे विरूपेण दुर्वर्णेन दुर्दर्शेन समुच्छ्रयेण अपूर्वं अहमा-

1. C °rājyehi vi° BC °kalyāhaṁ kālaṁ vaçitvā° C °çvaçurakaṁ maho° C °ndrakaṁ madrakarā° B °drakaṁ rājā°. — 2. C °svakasva vi°. — 3¹. B mahendra madra° C mahendrako matraka°. — 3². C °cchāhi rājehi mama te ji° BC °evaṁ te rājyaṁ°. — 4¹. BC °yauvano mocito(B °to |) ahaṁ°. — 4². C °gaccha | . — 5². BC °cira me ā° C °āgatarājyā me a° B °sya rājye me a°.

7¹. C °ndrako āha | . — 7². C avaçyaṁ°. — 8¹. C °rāja avaçyaṁ°. — 8². C °bdāritvā°. — 9. BC °rākramo yu° C °yuktaḥ te bha° B °kto tava bha ° ço | evaṁ° C °saṁpyoto mocito | yasya°.

11. BC °putri su° C °sthitehisi | B °hesi sā dā°. — 12. C °naṁ prāñjaliṁ° B °ñjaliṁ kṛ° BC °çrutvā | so dā° C °ndrako rājā tāṁ° B °drako rājā tāṁ° C °nāṁ rājñā ku° BC °datvā mahatā satkā° C °barakāyena hasti°.

16. BC °nto | so dāni yasya a° C °dhisthānasya u° hāpadmasaro. — 17. BC rājā kuçena° B °nta | na u° C °dṛçe durvarṇo dadṛço a° BC °nīyo dṛ°. — 18. BC °rīraṁ a°. — 19. B sthānaṁ ca me maha° C °sthānaṁ me maha° B °drakasya rā ° ti | ime te rupeṇa durvarṇa° C °ti | ime te rūpeṇa varṇena dadṛça ° nāhaṁ ātmā°.

त्मानं उपसंक्रमेयं ॥ सो दानि आत्मानं च उपक्रमेण मारितुकामः ॥ शक्रेण दे-वानामिन्द्रेण आयस्त्रिंशे भवने समन्वाहृतो यथा राजा कुशो आत्मानं उपसंक्रमेण मारितुकामो ॥ तस्य शक्रस्य एवं भवति । एषो राजा कुशो बोधिसत्वो सर्वस-त्वानां हितसुखार्थे प्रतिपन्नो । सो दुर्वर्णो दुर्दर्शो ति कृत्वा आत्मानमुपसंक्रमितु-कामः मारेष्यति सर्वलोके अनर्थो भविष्यति ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो दिव्यस्य लोहितमुक्तिकस्य एकावलिकाय मध्ये ज्योतिरसं नाम दिव्यं मणिरत्नं गृ-ह्णीयान वैहायसमन्तरीक्षे स्थितो राजं कुशमामन्त्रयति ॥ महाराज मा आत्मा-नमुपक्रमाहि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं शीर्षे आबन्धाहि । मा एतेन आबन्धेन सर्वे जम्बुद्वीपे न कोचि पुरुषो वर्णरूपेण समसमो भविष्यति । अपि तु यथा इच्छसि पौराणं वर्णरूपं ततो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं अ-पिधेहि ततः ते पौराणं वर्णरूपं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र पद्मसरे स्नापयित्वा विलेपनेहि विलेपित्वा राजार्हाणि वस्त्राणि प्रावरित्वा ता एकावलिका शीर्षे आबद्धा ॥ ततो तत्र पद्मसरे स्वकं मुखं निध्यायति याव जानाति अपि किंचिद्विशेषो । सो दानि प्रत्यवेक्षन्तो आत्मानं पश्यति प्रासादिकं दर्शनीयं यथा न कोचिज्जम्बुद्वीपे पुरुषो तेन वर्णरूपेण दृष्टपूर्वो । दृष्ट्वा च पुनः राजा कुशो आत्मानं तादृशं उदारवर्णनिभं तुष्टो आत्तमनो संवृत्तो । न मे भूयो म(458b)-हेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना परिभविष्यति अन्यो वा कोचिद्दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥

सो दानि राजा कुशो स्वके द्वारमूले स्थित्वा प्रविशामीति । ततो दौवारिकेहि

1[1]. B °kramena mā° C °māritukāmena çakre°. — 1[2]. C °vānām idreṇa° BC °ya ixpa-strimçe(C °çā) bha° C °hṛtaṁ | ya° B °hṛito | ya ° ço āmātmām u ° tukāme ta° C °tu-kāmaḥ ta°. — 3[2]. C °khāya pra°. — 4. BC so durvarṇṇo dudṛiço° B °tmānaṁm u° C °tu-mānaḥ māre° BC °rushyati | sarva° C °ke artho bha° B °vishyasi | . — 5. C °nām idro divyasya sahitikamuktisya ekāvalikāya ° saṁ nāma divyā maṇi° BC °gṛihṇiyā° C °vaihāya-senasam antarikshe sthitaḥ rājaṁ°.

7. BC °rāja mātmā° C °kramādi api tu imām evalikāṁ jyotirasaṁ(?) çirshabaddhāhi B °çirshaṁ varddhāhi | . — 8. B °ddhena sarvaṁ ja° C °ddhena sarva ja ° pe na koci purusho varṇṇena rū°. — 10. C °thā isi pau ° paṁ tatas tā ekā° B °valikā jyo° C °jyoti-rasa° B °streṇāpi dhāvahi tataḥ° C °streṇa pi dhāvāhi tatas te pau°.

11. BC °snāpitvā vilepa° C °prāvalitvā sā°. — 12. C tataḥ tatra padumasare sva ° || yāvajjā° BC °nāmi asti° C °çeshaḥ | . — 14. BC °rçaniyasya na ko° C °sya na kaścij-mbudvī° B °koçijjaṁbūdvī° C °ruparupe° BC °drishṭhapūrvo drishṭvā°. — 15. BC °dāra-varṇṇaṁ(C °ruṇaṁ saṁ)nibhaṁ° B °ito na me°.

16. C °bhūyaḥ mahe° BC °shyati || anyo° C °vā kaci duvarṇṇo° B °d durarṇṇo°. — 19[1]. C °ço sake dvā° B °pravishyāmo ti | C °çyāmeti | . — 19[2]. B tato dvāvāri° C tato dvaudvārikehi dvāriti° BC °ti kasya tvaṁ° C °rusho yo rājakulam ichasi°.

वारीयति को सि त्वं पुरुष यो राजकुलं इच्छसि धर्षयितुं । न त्वं जानसि राजा
कुशो दुरासदो दुष्प्रसहो मा इमं मुहूर्तं अनयव्यसनमापद्यसि ॥ सो दानि राजा
कुशो आह ॥ अहन्ते स्वामी अहन्ते राजा कुशो ॥ द्वारपाला आहंसुः ॥ किं वयं
राजं कुशं न प्रत्यभिजानाम यादृशो राजा कुशो । भद्रमस्तु यदि राजा कुशो
एदृशो भवेया ततो परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेमः सर्वराज्यं च इक्ष्वाकुकुलं
एवंरूपेण राज्ञा प्रासादिकेन दर्शनीयेन उत्तमेन वर्णरूपेण समन्वागतेन ॥ ततः
राज्ञो कुशस्यैवं भवति । न मम एषो प्रत्यभिजानाति ॥ सो दानि राजा कुशो
एकावलिकाज्योतीरसरत्नं स्वकेन वस्त्रेण अपिधेति । सो दानि द्वारपालो राजं
कुशं स्वकेन रूपेण दृष्ट्वा भीतो संत्रस्तो प्रतिपतितो ॥ महाराज वयं न जानामः
महाराजा तुवन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो राजकुलं प्रविशित्वा देवीये अल्लीनो ।
सा च से देवी वारेति ॥ को सि त्वं पुरुष कुतो वा यो राजकुलं धर्षेतुमिच्छसि
त्वं न जानासि राज्ञो कुशस्य दुरासदं अन्तःपुरन्ति मा राजकुलं धर्षेहि मा अनय-
व्यसनमापद्यिष्यसि । सो दानि राजा कुशो आह । देवि अहन्ते भर्ता अहन्ते
कुशो राजा जानाहि ॥ सा दानि देवी आह ॥ न त्वं मम भर्ता न त्वं राजा
कुशो किं वाहं न जानामि यादृशो राजा कुशो वर्णरूपेण । भद्रमस्तु यदि राजा
कुशो ईदृशो वर्णरूपेण भवेया । ततो हं परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेयं ॥
सो दानि राजा कुशो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं पिधेति वस्त्रेण ततः यथापौ-
राणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ महाराज किमेमं मायाकारं
विदर्शेसि ॥ राजा कुशो आह ॥ देवी न एषो किंचित् मायाकारो अपि तु
अहमात्मानं उपक्रमेण मारेतुकामो । ततः शक्रेण देवानामिन्द्रेण मम एषा एका-

1. C na tva jâna° B na tvaham jâna° C °râja ku° mam muhurtte a° B °hûrtte a° C °dyati ‖. — 3¹. BC °svâmi a°. — 3². B dvâlapâlâ â° C °âhatsuḥ |. — 3³. C °nâmaḥ yâ° BC °jâ kuço bha°. — 4. C °dram astu | ya° B °stu | ya° BC °yadâ râjâ° C °yâ tataḥ pa° °nena sarvam râjyam° BC °tena tu°.

6. C tato râjñâ ku°. — 7¹. C na mamaisho°. — 7². B °livâya jyoti° C °jyotirasa° BC °ṇa âpi°. — 8. C °râjâ kuçam eva ° shṭvâ bhîto samtrastro pra° BC °tito mahâ°. — 9. C °maḥ | mahârâjan tuvan ti. — 10. C °deviya mûle allîno |.

11¹. B °vi dhâreti kasya tvam° C °vi nidhyâyeti kasya tvam°. — 11². BC kasya tvam purusho kuto° C °dharshatu° B °jânâsi | râjño° BC °durâsado a° C °ntaḥpurikân ti mâ° B °nti mo râjâkulam° C °dharshahi ° sanapadyishyasi ‖. — 13². C °rttâ aham te kuço râjâ jânâsi |. — 15¹. C °rttâ na tvam râja kuço kim° BC °peṇa bha°. — 15. BC °stu | yadi râja(C °jam) kuço îdṛço° C °na sambha° B °ṇa bhavyâ |.

16. B °mena anu°. — 17. C °ço tân ekâ° B °kâm yam jyo° C °jyotirasaratnam va-streṇa pidheti | tataḥ yathâ paurâṇâ varṇṇa°. — 18². B °ja kimayeyam mâ° C °syedam mâ°. — 19². C devi na e ° pi tu ayam âtmâ ° tukâmaḥ tato°. — 20. B °devân indreṇa âtma saha ekâva° C °ṇa mamaisho ekâva ° nnâ tam jyotirasa°.

वलिका दिन्ना एतं ज्योतीरसरत्नं । महाराज मा आत्मानं मारे[४५९']हि यदि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरत्नं शीर्षे आबन्धाहि ततो सर्वे जम्बुद्वीपे अन्यो पुरुषो वर्णरूपेण सदृशो न भविष्यति । यदि इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधापेहि ततः ते पौराणकं वर्णरूपं भवति । मम शक्रेण देवानामिन्द्रेणानुग्रहो कृतो ॥ सा दानि सुदर्शना देवी आह ॥ अनुगृहीतासि शक्रेण देवानामिन्द्रेण येन तव एदृशं वर्णरूपं कृतं ॥ देवी आह ॥ महाराज मा कदाचिदेतं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं पिधेहि सर्वकालं ते एदृशमुदारवर्णं भवतु । सर्वराज्यस्य सर्वजनकायस्य मनोरमतरो भविष्यसि ॥ एवं दानि राजा कुशो एदृशेन वर्णरूपेण देवपुत्रसदृशो मार्गं गच्छति ॥

तत्र दानि वाराणस्यां एकूनपंचकुमारशतेहि सर्वेहि च अमात्येहि सर्वेण च भटबलाग्रेण युतं राजा कुशो आगच्छति । ते सर्वे राज्ञो कुशस्य प्रत्युद्गता ॥ राजापि कुशो हस्तिस्कन्धवरगतो चतुरंगेन बलकायेन परिवृतः आगच्छति ॥ ते दानि कुमारा च भटबलाग्रा च राजं कुशं न प्रत्यभिजानन्ति । ते दानि अन्यमन्यं पृच्छन्ति ॥ कतमो अयं राजा भविष्यति यो प्रासादिको दर्शनीयो महेशाख्यो उदारेण वर्णरूपेण हस्तिस्कन्धवरगतः आगच्छति कुशो पि राजा न दृश्यति ॥ तस्य राज्ञो कुशस्य एवं भवति । न एते मम प्रत्यभिजानन्ति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन एकावलिकाज्योतिरसरत्नं हस्तिस्कन्धवरगतेन पाणिना पिहितं । ततः यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ ततो ते एकूना पंचकुमारशतानि अमात्या च भटबलाग्रा च राज्ञो कुशस्य स्वकं वर्णरूपं दृष्ट्वा भीता सन्त्रस्ता मूर्धेन प्रणिपतिता राजानमाह ॥ जय महाराज न वयं

1. C °rája mátmá ° pi tu imám e ° kám jyotiratnam° BC °te sarvam jambu° B °sa pudṛi°. — 3. C °si paurāṇakam varṇarúpam kṛitam ‖ puis il transporte ici les phrases 6², 6³ et 8¹ et continue : tato tān ekāvalikām jyotirasa° B °tam | ekāvalikām jyo° ṇa ādhāp° C °ṇa āpidhehi tato te paurā° B °rūpamikam varṇṇa ° 6 mama°. — 4. C °kṛitaḥ | . — 5². C °tāmnim ça° B °devām indre° C °vám iṁdreṇa yena tavena tavedṛi°.

6². Cette phrase et les deux suivantes sont dans C transposées à la ligne 3 q. v. — 6³. C °nta ekāvalivalikāya jotirasaratnam vidha° B °likāya jyo° C °rvakālan te e°. — 8¹. C °jyasya sarveja°. — 8². C °trasadṛiça mārga gacchati | . — 9. C °ekuná pam° B °kūná pam ° çatāni sarvehi ca a° C °çatāḥ sarvehi ca amātyehi sarvamhi ca bha° BC °bhaṭṭaba° B °cchati te°.

11². B °skandhe varagato caturaṁgena baraká°. — 12. BC °bhaṭṭaba°. — 13¹. BC °pṛicchati | . — 13². C °ayam bha ° sādiká darça ° skavaragato á° B °skandhe varagataḥ āgacchanti ‖ ku° C °já na sadṛi° BC °çyati ta°. — 15. C °bhaveti | .

16². BC te dā° B °ekāvalikāya jyo° C °likāya jyotirasa ° skadhavara° B °skandhe vara°. — 17¹. C tato ya° B °ttam tato°. — 17². C °ekuná pam ° çatá amátyá ca bhaṭṭaba° B °balāgra ca rājño° C °kusasya° B °kam varṇṇamirá° C °múrddhene pra° BC °titá yánu(C °nam) áha ‖. — 19. C °rájam na va ° nāma | mahárája e° B °mah mahāraje sebo hi | .

आगतः महाराज एषो ति ॥ सो दानि राजा कुशो भ्रातृणाममात्यानां च भटबलाग्रस्य च एतमर्थं निवेदयति । भवन्तो मम शक्रेण देवानामिन्द्रेण एषा एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं एतां शीर्षे आबन्धाहि ततो ते वर्णरूपेण अन्यो पुरुषो सदृशो न भविष्यति ॥ ते दानि कुमारा अमात्या भटबलाग्रं च राज्ञो एतदुवाच ॥ अनुगृहीता स्म शक्रेण देवानामिन्द्रेण यं महाराजस्य एदृशं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ एवं दानि राजा कुशो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये वाराणसीमाग-[359b]त्वा राजकुलं प्रविष्टो उदारेण वर्णरूपेण तामलिंदां महादेवीमभिवादयित्वा पादौ वन्दित्वा पुरतो स्थितः ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राजानं कुशं न प्रत्यभिजानाति । पृच्छति कहिं पुत्रो कहिं वा राजा कुशो त्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्ब अहन्ते पुत्रो अहं राजा कुशो ति ॥ महादेवी आह ॥ न त्वं मम पुत्रो न त्वं राजा कुशो त्ति । किमहं राजं कुशं न प्रत्यभिजानामि । किं राजा कुशो केनचि हतो वा मारितो वा यं न दृश्यति ॥ अहो अनाथमरणं मम यो मम एकपुत्रस्य विनाभावो संवृत्तः ॥ सो दानि राजा तां मातरं परिदेवमानां दृष्ट्वा तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधाय यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तं पुत्रं स्वकेन वर्णरूपेण दृष्ट्वा प्रीतिमना संवृत्ता तं पुत्रं पृच्छति ॥ पुत्र केन ते एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्ब शक्रेण देवानामिन्द्रेण एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं । ततो मे पिनद्धो एतेन मे एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता । दृष्टो मे पुत्रो एदृशेन उदारेण वर्णरूपेण यथा मे अभिप्रायो । सर्वा च अन्तःपुरिका एदृशं राजस्य कुशस्य उदारं वर्णरूपं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥ सो दानि राजा कुशो यं कालं तामेकावलिकां ज्योती-

1. B °bhrâtriṇâṁm amâ° C °triṇâṁm amâtyânâṁ ca bhaṭṭabalâgrasya caita°. — 2. B °eshâm ekâvalikâ jyo° C °eshân ekâvalikâ jyotirasa°. — 4. C °bhaṭṭabalâgrâ ca rá°. — 5[b]. BC °ço mahatâ râjânu° C °bhâveṇa mahatâ râjaṛiddhiyena vârâṇasî âga° ṇeṇa tâṁ aliṁdâ mahâdevîn abhi° B °peṇa tân aliṁdân mahâde° C °dan vandyitvâ purato sthito ‖. 8. C °bhijânanti | . — 9[1]. C °kahiṁ me pu° ço ti ‖ B °ço sti ‖. — 10[1]. C °ahan te pu° B °râja ku°. — 10[2]. C devî°. — 10[3]. BC °ço sti ‖.

11[b]. BC °kena ci hato vâ mâ° C °rito yaṁ°. — 12. C °ṇaṁ ma yo ekapu° B °ṇaṁ mama yo mama yo mama eka° C °vṛittâ | . — 13. BC °râjâ taṁ mâta° B °dṛishṭhvâ tâ° C °shṭvâ ekâvalikâṁ jyotirasa° ṇaṁ varṇṇaṁrû°. — 15. C °sî taṁ putrakaṁ na varṇṇa° traṁ pṛicchasi | . 16[b]. C °kena edṛi° rûpeṇa yathâ me abhiprâyo saṁvṛittah ‖ . — 16[b]. C °jyotirasa°. — 17. C °pinidhâ eto° B °tena me edṛiçâ varṇṇa° C °vṛittah | . — 18. C °vṛittâḥ dṛi°. — 19. BC dṛishṭvâ me pu° prâyo sa°. — 20. C sarvâ cântaḥ | pu° BC °rikâ ca e° C °çaṁ kuçasya râjasya udâ° shṭvâ prîtipramuditâ sau° B °tâ sâ dâ°.

21. B sâ dâni° C °ço yaṁ kâlaṁ tâm e° kâṁ jyotirasa° B °devân indre° BC °ndhati | taṁ (C° | yaṁ) kâlaṁ di° B °dheti | taṁ kâlaṁ paurâṇako varṇṇa°.

एतद्रत्नं शक्रेण देवानामिन्द्रेण दत्तं वस्यति तं कालं स्त्रियो वर्तेति यं कालं तं मणिरत्नं पाणिना पिधेति तं कालं पीतरागाकवर्णरूपो भवति ॥ एवं दानि राजा कुशो वाराणस्यां निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो उदारेण उपभोगपरिभोगेन राज्यं कारयति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्मिं समये चतसृणां पर्षदां पुरतः अन्यस्य च महाजनकायस्य इमां गाथामध्यभाषे ॥

एवं पुण्यवन्तस्य अर्था सर्वे भोन्ति प्रदक्षिणाः ।
यथा राज्ञा कुशो भार्याय ज्ञातीहि च समागतः ॥

स्यादो भिक्षवः एवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन कुशो नाम राजा अभूषि । अन्यथा द्रष्टव्यं । अहं स तेन कालेन तेन समयेन राजा कुशो अभूषि । अन्यः स महेन्द्रको मद्रकराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं [२६०'] । एषः सो महानामः शाक्यो । अन्या सा अलिन्दा नाम महादेवी । न एतदेवं द्रष्टव्यं । एषा मायादेवी । अन्या सा सुदर्शना । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा यशोधरा ॥ स्यादो भिक्षवः एवमस्यात् । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां सप्तानां राज्ञां यो ज्येष्ठो दुर्मतिर्नाम । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषो सो मारो पापीमां । ते पि अन्ये राजानो मारपर्षा । तदापि मया उक्काशनशब्देन एषो मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो एतरहिं पि मया भिक्षवः बोधिमूले उक्काशनशब्देन एषः मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥

2. C °rthikā nihatapratyamitrā u ° gena rājyaṁ°. — 5. C °asmiṁ kāle tasmiṁ sa ° dāṁ purato anya°.

7. C °vanta arthā sarvaṁ bhavanti° B °rve bhavanti° C °pradanti pradakshi°. — 8. C °bhāryyā ca jñātihi ca āgamo | B °gamaḥ | . — 9. C syaddo bhikshava e° B °evaṁm asyād anya tena kā° BC °shi mā anya°. — 10[1]. C °drashṭavyaṁ | .

11[1]. C anyo sa mahe°. — 11[2]. B °vyaṁ e°. — 11[3]. C esho so mahānāmo çākyaḥ anyā°. — 12[1]. C °ndā mahā° B °vī na e°. — 12[2]. C naitad e dra° BC °vyaṁ e°. — 13[1]. B esho māyā° C eshāṁ māyā°. — 13[2]. B °nā nai°. — 13[3]. C nitad e°. — 13[4]. B °shā ço yaço°. — 14[1]. C syāddho bhi° B °kshavar evam a° C °m asyād anyaḥ°. — 14[2]. BC °jyeshṭo durmatir nāma rājā nai°. — 15[1]. B °sho sā mā° BC °māṁ te pi°. — 15[2]. C °anyo rā°.

16. BC tadāpi uktāsa(B °pi mayā ukvāça)naçabde° C °vāhano bhagno | etarahi pi ma° kshavo bo° B °le ukvāçanaçabde° C °kkāsanaçabdena esho mā ° māṁ savāhano sabalo bhagno ||

COMMENTAIRE.

Page 1, ligne 1. — Sur tout le passage qui va suivre jusqu'à la p. 30, l. 6, il importe de comparer une version presque identique que nous en avons vue précédemment, I, p. 19 et suiv., et les passages afférents du commentaire.

Ligne 13. — J'ai dit dans le passage précité du commentaire que je considère सत्यपूर्वाय comme une fausse restitution de सत्य°, c'est-à-dire सत्त्व°, équivalant à सत्त्वपूर्वाय de l'autre liste.

Page 2, ligne 13. — Comme souvent dans ce style, l'exposition est ici embarrassée et confuse. J'entends que le bodhisattva naîtra à Râjagṛiha ou à Kauçâmbî; les devas, pour lui faire cortège et profiter de son enseignement, naîtront soit dans la famille du marchand Abhaya, soit dans la famille du maître de maison Ghoshila et d'autres notables.

Ligne 17. — Le pluriel तुषितेहि n'est autre chose que l'équivalent du singulier तुषिते qui est employé dans les phrases précédentes, cf. I, p. 522. J'ai rétabli l'orthographe तुषितेहि, connue par les inscriptions de Piyadasi; l'écriture तुस्पितेहि m'en paraît être simplement une représentation arbitraire. La corruption accidentelle de तुषितेहि en तुस्पितेहि ne me semble pas probable.

Page 3, ligne 12. — Cf. I, p. 533.

Page 4, ligne 3. — Cf. I, p. 143, l. 10 et suiv.; p. 200, l. 6 et suiv.

Ligne 9. — Scandez *stambhitā*.

Page 5, ligne 5. — Mesurez *naravarā*.

Page 6, ligne 10. — Il faut se souvenir de la forme *sadaṃ* = *sadā* du pâli.

Page 11, ligne 9. — La première moitié de ce vers paraît différer ici de la ver-

sion antérieure. Il est cependant bien douteux que tout soit en bon ordre. Je m'explique l'épithète विमलमलवर्जिता comme un composé irrégulier signifiant : « entièrement sans tache ».

Ligne 21. — Je ne serais pas éloigné de préférer une lecture स्मृतिसंप्रजन्यकुशलो, संप्रजन्य étant l'équivalent du pâli *sampajañña*.

Page 12, ligne 15. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer que ce passage, jusqu'à 13, 3, n'est qu'une nouvelle version des lignes précédentes et fait double emploi. Des faits de ce genre jettent de la lumière sur la composition de l'ouvrage. L'état fragmentaire de cette répétition se manifeste clairement dans le commencement de la ligne 21 où कृतः, dans l'état présent du texte, ne s'explique pas.

Page 13, ligne 1. — इमादृशीं appliqué aux fils du Cakravartin n'est pas très facile à expliquer. Peut-être faut-il lire इमादृशो शूरो comme sujet.

Page 14, ligne 12. — J'ai conservé la leçon मातु; cette forme du nominatif n'a rien d'invraisemblable.

Page 15, ligne 6. — ऋतुपरिणामतो correspond à सम्यक्परिणामतो du premier passage (I, 211, 7). ऋतु implique donc l'idée de « régulièrement, à point ».

Page 16, ligne 11. — उक्कुस se peut défendre par des analogies comme le pâli *pukkusa*.

Page 18, ligne 3. — साधु ति « en poussant des bravos ».

Ligne 9. — J'entends शालभञ्जिकां comme un abstrait formé à l'instar des abstraits féminins en *ikâ* (cf. I, p. 522), littéralement : « elle cassera la branche de çâla » ; c'est l'acte qui marque le moment de la délivrance de la mère du Buddha.

Page 20, ligne 19. — विज्ञने ne peut se prendre que comme un accusatif pluriel à forme pâlie, cf. I, 513, 604, 620.

Page 22, ligne 8. — L'instrumental आलोहि correspond ici au locatif de l'autre version : un exemple de plus de l'équivalence fréquemment signalée (I, 373, 380, etc.) des deux cas dans cette langue.

Page 25, ligne 14. — « Des officiers sont envoyés par cinq cents rois pour saluer » le roi Çuddhodana. Pour प्रतिवेद्या cf. ci-dessous p. 32, l. 18, et précédemment I, 310, 2.

Ligne 16. — Dans परिवर्जिष्यति la formative du passif manque, comme souvent (I, p. 368, 563, etc.).

Page 26, ligne 1. — Pour le génitif भ्रातुः, cf. I, 36, 14 : श्रोतुः सार्धं.

Ligne 8. — Je n'ai pas besoin d'insister sur le caractère fort conjectural de plusieurs des corrections au prix desquelles j'ai essayé de restituer cette strophe. Je ne les donne qu'à titre d'essai.

Ligne 10. — La comparaison de la version antérieure recommande cette correction et l'élimination de पाद, de préférence à telle autre conjecture, comme सर्वं पादकन्दो.

Ligne 13. — Cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. उत्थापन.

Page 28, ligne 7. — Pour rétablir exactement la mesure, nous avons le choix entre deux partis, ou d'écrire निशामित, ou de compter comme longue la finale de निशामय. L'un et l'autre sont ici admissibles.

Page 30, ligne 8. — La correction गुरुमूलातो, «de son guru, en les apprenant de son guru», serait bien tentante. J'ai écrit : कुलातो, c'est-à-dire «de la famille, dans la famille de son guru»; l'emploi du suffixe तः est assez libre, on l'a vu par plusieurs exemples (cf. I, p. 499, etc.), pour que son application dans une fonction voisine de celle du locatif ne soit pas surprenante.

Ligne 10. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la lecture रूक्षवृत्ति. La forme ordinaire de रूक्ष est ici लूख, लूह (cf. ci-dessous p. 108, 233, 234, etc.); et, malgré l'emploi connu de *lûkha, lûkhajîvita* (par ex. : *Dhammap.*, p. 378) pour marquer une vie austère, on peut se demander si उग्रवृत्ति, selon la lecture de C, n'aurait pas été employé pour marquer une vie de «haute» perfection. Le रू que porte B, tant ici que plus bas (p. 33, l. 18), m'a décidé pour la correction रूक्ष.

Ligne 14. — Plus bas, p. 33, l. 14, nous retrouvons le même nom नालक. Dans le *Lal. Vist.* (p. 116) c'est नारद.

Page 31, ligne 17. — C'est évidemment l'accusatif राजानं que l'on attendrait. Peut-être à la rigueur le génitif se peut-il expliquer, en prenant राज्ञो कर्णजपित्वा absolument : «ayant prononcé pour le roi la formule जयति जयति भवान्».

Page 32, ligne 18. — Pour la forme प्रेषितानो que j'ai introduite ici afin de serrer la tradition de plus près, cf. ci-dessus, I, p. 374, 403.

Page 33, ligne 5. — Sur les quatre «motifs» qui donnent aux «signes» toute l'importance que lui attribue le ṛishi, cf. ci-dessous p. 43, l. 6 et suiv.

Ligne 8. — Nous avons déjà rencontré ces formes en *e* de la 3ᵉ pers. de l'aoriste. Cf. par exemple, I, 369. — C'est dans l'Himâlaya que la légende ou le conte placent d'ordinaire les ascètes. Le *Lal. Vist.* (p. 115-123) ne manque pas à cette tradition en ce qui concerne Asita. La divergence de notre version à cet égard et la liberté qu'elle prend de le faire venir du Vindhya méritent peut-être d'être notées. — La qualification उत्पलगहू n'est rien moins que claire. Y aurait-il là une allusion à la fiction qui fait naître Krishṇa et Balarâma de deux cheveux du suprême Hari? (Cf. mon *Essai sur la légende du Buddha*, 2ᵉ édit., p. 324.) Ce serait dire qu'Asita est au grand Kapila comme Krishṇa est à Hari, qu'il est un autre Kapila.

Ligne 13. — Je ne vois d'autre ressource que de construire les accusatifs comme dépendant de वसति (ainsi que l'est parfois ब्रह्मचर्यं, cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. वस् (4), n° 3), dans le sens «vivre de.....», अकृष्ट «non labourée, sauvage».

Ligne 16. — देवगुण° ne s'explique guère. Je suppose que la vraie lecture serait सर्वगुण°.

Page 34, ligne 4. — समयति «il met en mouvement», pour «il voit se mouvoir», n'est guère admissible. D'autre part la corruption de पश्यति en समति ou समयति est improbable. Peut-être faudrait-il lire उन्मयति = निर्गमयति?

Ligne 11. — L'épithète प्रतिम्नोतो de l'océan semble se référer à un obscurcissement des astres. C'est pourquoi j'ai écrit न क्षिमन्ति. Cette conjecture me satisfait cependant assez peu; elle n'est pour moi qu'un pis aller. On voit mal pourquoi un mot comme क्षिमान्ति se serait si fort corrompu sous la plume des scribes. Les autres mss. ne nous éclairent pas beaucoup; L., par exemple, lit : नक्षत्राणि फलमाहुः.

Ligne 14. — युग, ici : «au même moment, tout ensemble».

Page 35, ligne 3. — «De quelque événement que de pareils miracles soient le présage dans le monde, [il est sûr que] la naissance des buddhas est accompagnée de semblables prodiges.»

Ligne 6. — A समनेत्रो comp. l'épithète plus ordinaire समन्तनेत्र (ci-dessus, I, 208, 5; ci-dessous, fol. 304ᵃ) qui en marque clairement le sens.

Ligne 11. — Je ne sais que faire de पंचसु. La correction दिशासु est satisfaisante pour le sens; pour la justifier dans la forme il faudrait considérer पंचसु comme une glose explicative qui se serait introduite dans le texte et y aurait supplanté la leçon authentique. Cette hypothèse est d'autant plus fragile que la classification des régions de l'espace en cinq — ce seraient ici les quatre points cardinaux et le zénith — n'est pas habituelle. Je ne propose donc la lecture दिशासु que faute de mieux et sans grande confiance. Pour l'idée en général, cf. ci-dessous, p. 41, l. 1. — Étant donnée la constitution présente du texte, le second demi-vers नैव, etc., est dans la bouche du rishi. Au moment où, mis en éveil par les prodiges, il

examine le monde, et voit qu'un prince est né chez les Çâkyas, le nom de la bodhi résonne dans les espaces; alors il se dit : «Voici que circule le nom de Buddha; — je vais voir». काले semble impliquer ce sens : «quand le temps sera venu»; ce qui ne s'accorde pas avec la situation et le départ immédiat du ṛishi. Peut-être faut-il lire तं कालं et traduire, en complétant le pronom régime : «Je [le] vais voir à cette heure [même], tout de suite.»

Ligne 13. — Le pluriel ते, etc., se rapporte à Asita et à ses disciples, bien que ceux-ci disparaissent dans la suite du récit.

Ligne 20. — J'ai ajouté पूर्णं qui complète le vers et qui est indispensable pour expliquer le double instrumental qui suit.

Page 36, ligne 9. — Pour ce vers cf. la répétition l. 13. Je doute fort, malgré cette confirmation, de la lecture admise dans le texte. Je ne la puis traduire que : «ils brillent comme des lunes faites [de main d'homme]».

Ligne 14. — समदा «les éléphants en rut». J'entends [illegible] «semblables au soleil fixé, arrêté». *Lotus*, fol. 149ᵃ, nous lisons ते चानिष्ठिता भाषन्ते, où Burnouf traduit अनिष्ठितो «sans s'arrêter»; fol. 168ᵇ सततं अनिष्ठिता «sans s'arrêter jamais». Ici «arrêté» semble signifier «fixé» dans le corps d'un être, ou, comme nous pourrions dire, «incarné». Cet éclat s'explique par l'autre épithète : ces éléphants sont couverts d'ornements en forme d'étoiles (सतारका).

Page 37, ligne 1. — La lecture सुवेधिता me paraît bien douteuse. Le seul sens que j'en sache tirer «bien percé», c'est-à-dire ayant beaucoup d'ouvertures, fenêtres et galeries, n'est ni très facile à admettre ni bien satisfaisant.

Ligne 3. — Nous sommes obligés, pour obtenir la mesure, et encore assez péniblement, d'admettre l'orthographe prâkrite [illegible].

Ligne 5. — Sur खेलासिका, c'est-à-dire खेला°, cf. ci-dessus, I, 621.

Ligne 9. — J'entends ओलग्ना dans le même sens à peu près que [illegible] en pâli (cf. Childers) et l'expression ओलग्नो भरिता comme une figure, pour dire «réunies dans le lieu, dans la salle des gardes, qu'elles remplissent». Je n'ai pas besoin de rappeler les *Yavanîs* des drames.

Ligne 13. — कालो, c'est-à-dire मसिलो.

Page 38, ligne 3. — किलंजक est pâli pour le sanskrit किलिंजक. Cf. ci-dessus, I, p. 600.

Ligne 6. — Pour स्थामं = स्थाम cf. *Lal. Vist.*, 292, dernière ligne, et ci-dessus, I, 368.

Ligne 8. — On ne s'étonnera pas des changements brusques d'interlocuteur

On y est préparé par les maladresses et les incohérences de style fréquentes dans tout ce morceau, par exemple, ci-dessus, p. 37, l. 16.

Ligne 13. — J'ai corrigé पट् dont पत्र me semble une altération pédante. Le ṛishi voit l'enfant posé sur l'étoffe précieuse comme un joyau sur un plateau.

Ligne 15. — Pour le locatif रत्नपीठु, cf. ci-dessus, I, 603, etc.

Page 40, ligne 7. — Cette expression assez singulière s'explique par l'emploi très général de संमुखं pris adverbialement. On peut comparer plus bas (p. 351, l. 11-12) पासादा...सर्वे वाति नरोमुखा.

Ligne 17. — सितवाक्कृतं, ces paroles «qui méritent le nom de blanches, de favorables». Les premières de ces paroles sont tombées. On complétera par exemple : (न स पाशु) व्याकृतो, etc.

Ligne 21. — Pour l'emploi absolu de कौतुक, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 315.

Page 41, ligne 8. — La phrase se construit mal avec काहिं तु. Ne faudrait-il pas reconnaître une forme काहिन्तु équivalant à कुतः, et formée par le même suffixe हिन्तु pour हिन्तो usité en prâkrit pour l'ablatif? On remarquera que Hemacandra, III, 8, n'en limite pas, comme Vararuci, V, 7, l'emploi au pluriel.

Page 42, ligne 10. — J'ai éliminé दूरगता que je considère comme une glose ajoutée à संप्रयाता.

Ligne 16. — विप्रवजनी ne donne ni un sens ni une mesure convenable; mais je ne sais par quelle correction le remplacer.

Ligne 19. — Dans la version du *Lalita Vistara*, l'épisode d'Asita se termine par une exhortation que le ṛishi adresse à son disciple; il l'engage à accepter la loi du Buddha dès que sa mission sera proclamée (p. 123, l. 13 et suiv.). C'est évidemment à cet ordre d'idées que se rattache la strophe précédente. Elle ne peut venir qu'après qu'Asita a quitté Kapilavastu et est rentré dans son ermitage. De là l'interversion que j'ai introduite. Elle ne suffit pas à rétablir complètement le texte qui est, dans cette fin de récit, visiblement altéré. Il manque au moins une strophe racontant le retour du ṛishi et indiquant qu'il s'adresse à Nârada.

Page 43, ligne 2. — Ces deux strophes se présentent bien brusquement. Elles sont fort en avance sur les événements, ne pouvant s'expliquer que comme des fragments d'un hymne récité, après sa mort, en l'honneur de Nârada. La première est incomplète et fautive. J'ai essayé de rendre à la première moitié la mesure régulière. Encore suis-je forcé de scander *nâmena*, ce qui du reste n'est pas rare ici.

Ligne 7. — Il va de soi que la désinence *âyai* représente l'instrumental. La vraie orthographe serait *âye*, l'instrumental prâkrit; c'est le pédantisme des scribes qui a rétabli la désinence la plus voisine de la déclinaison classique, *âyai* du datif. Le sens est clair : les signes sur le corps du bodhisattva sont apparents, bien distincts, profondément accentués et parfaitement irréprochables. — Pour l'énumération qui suit, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 583 et suiv. Il y a toujours quelques variantes d'une liste à l'autre. Celles que nous pourrions relever ici ne valent pas un examen détaillé. L'énumération paraît contenir deux ou trois signes de plus que n'en annonce le chiffre consacré de quatre-vingts. Il faudrait probablement fondre en une seule quelques épithètes qui sont disjointes dans l'état présent du texte.

Page 44, ligne 11. — J'ai corrigé [illegible] en comprenant : « des cheveux régulièrement séparés », quelque chose comme un équivalent de [illegible] du *Lalita Vistara* (122, 19).

Page 45, ligne 6. — दीर्घक que je ne trouve pas dans les dictionnaires doit avoir un sens analogue à celui que prend quelquefois *dîgho* en pâli (cf. Childers, s. v.) et désigner soit une espèce particulière de serpents, soit, en général, « un serpent ».

Ligne 12. — [illegible] doit être mesuré long quoiqu'il représente [illegible], comme ci-dessous, p. 47, l. 14.

Ligne 17. — Cf. *Lal. Vist.*, p. 147, dernière ligne. J'ai restitué la fin du premier pâda d'après cette version. Mais la correction s'éloigne beaucoup de la tradition; il est probable que notre texte devait porter primitivement quelque autre épithète que je ne sais pas reconnaître sous les altérations des mss.

Page 46, ligne 6. — Le composé est irrégulier; il faudrait [illegible]*. Je n'ai rien changé à cause des cas analogues qui ne sont pas rares. Cf. [illegible], [illegible], etc. : ci-dessus, I, 476, 477.

Page 47, ligne 1. — Si je comprends bien ce distique, c'est la citation d'une sorte d'adage, destinée à expliquer pourquoi le roi s'inquiète de son fils précisément à l'heure du repas; et le sens général serait celui-ci : « Si on est attaqué on souhaite près de soi un brave, dans le conseil un habile homme, à l'heure du repas un ami à qui on puisse en faire les honneurs. » Je ne méconnais pas que cette manière d'introduction est passablement niaise.

Ligne 4. — Childers (s. v. *kirâto*) constate que les *khujjavâmanakirâtâdayo* sont mentionnés comme faisant partie de la suite des rois.

Ligne 8. — Il serait impossible de restituer cette strophe sans la comparaison

du *Lal. Vist.*, p. 151, l. 12 et suiv. Notre texte indique quelques leçons préférables à celles de l'autre version d'ailleurs beaucoup moins corrompue. C'est ainsi que j'ai conservé श्यामतां (sur श्याम, cf. ci-dessus, I, 407) que j'entends comme faisant antithèse à l'épithète suivante et marquant l'obscurcissement passager produit par l'ombre du jambu.

Ligne 14. — Cf. la strophe analogue, mais non identique, du *Lalita Vistara*, 151, 4.

Page 49, ligne 4. — आकाश doit signifier ici d'une façon générale : «région, endroit».

Ligne 12. — Il y a ici une lacune certaine; il faudrait qu'on nous expliquât la transformation en chien du Devaputra. L'inadvertance doit peut-être s'expliquer par la répétition de la dernière partie de la phrase कोटिरूपम, etc., qui aura amené une erreur du copiste. Les mots tombés dans la lacune auraient sans doute contribué à éclaircir le rôle du chien qui, d'après la phrase qui suit, «montre au roi des formes, des apparences diverses»; dans l'état, il est pour moi très obscur. Cf. plus bas, p. 52, l. 10 et suiv.

Ligne 20. — J'ai conservé l'orthographe *madhyima* qui correspond au prâkrit *majjhima*.

Page 50, ligne 11. — J'ai maintenu आरण्ये pour rester plus près de la tradition : आरब्धं donnerait un sens plus complètement satisfaisant.

Ligne 20. — समाहितं «la méditation».

Page 51, ligne 10. — Je ne me sens rien moins qu'assuré du texte et de la traduction de cette ligne. J'entends : «celui-là sacrifie la Sarasvatî et, après l'avoir offerte en libations, la ferait couler de nouveau, qui . . . », c'est-à-dire que l'aumône assure autant de mérite que des sacrifices où passerait en libations l'eau sacrée de la Sarasvatî incessamment renouvelée.

Page 52, ligne 13. — On pourrait compléter par गंधर्वो .

Ligne 15. — कुम्भाण्डं se trouve en pâli (cf. Childers).

Ligne 17. — Les vers suivants étant nécessairement dans la bouche du Gandharva, il y a ici une lacune plus ou moins étendue.

Ligne 21. — Sur प्रोतस, cf. I, 511.

Page 53, ligne 11. — Nous avons relevé déjà des exemples de la troisième personne employée pour la première (I, 416); je ne crois donc pas qu'il soit

égard, et bien qu'il fût également aisé d'écrire रुपामह्, — ma restitution doive paraître suspecte.

Ligne 14. — Je prends लिपिइहिति comme une forme prâkrite du futur passif *लिपिष्यन्ते. Je n'ai pas besoin d'insister sur la formative en *i* pour *shy*. — Il est clair que l'addition सुगतिं est entièrement conjecturale.

Ligne 17. — Cette suite versifiée de l'histoire contient, on le verra, en raison des altérations du texte, de graves difficultés. Il semble que ce soient les derniers mots du ṛishi नाहं चरुआ चपुते पि पास्ते qui y aient servi de point d'attache.

Page 56, ligne 3. — Malgré la forme moyenne, यास् ne s'explique bien ici que dans le sens d'«offrir», sens rare, mais relevé par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*. — La répétition de l'expression कलहं ग्रोसेसि (p. suiv., l. 1) a malheureusement plus besoin d'éclaircissement qu'elle n'est capable d'en fournir au présent passage. J'entends : «il souleva une querelle, une compétition entre elles».

Ligne 6. — Je ne puis rien faire de योनि. Il faudrait quelque chose comme गृहानु. Mais la restitution s'éloigne trop de la tradition pour que j'aie osé l'introduire dans le texte sans avertissement. — Ce qui suit est la réponse des filles d'Indra. Je prends तदिदं = तदिदं. L'emploi de *iyaṁ* = *idaṁ* n'est pas rare dans les inscriptions de Piyadasi. Sur सं, cf. I, p. 601.

Ligne 16. — वर्णविशेषा se doit, je pense, expliquer en prenant वर्ण au sens d'éloge, gloire : «désireuses chacune de voir sa supériorité reconnue».

Ligne 20. — प्रमाणमना «mécontentes» est très clair; mais सामन्तो ne peut s'entendre que comme impliquant cette nuance : «bienveillant pour tous», qui n'est pas dans la signification ordinaire du mot. L'amour de l'antithèse aura fait passer sur cette difficulté. Du reste il est douteux si c'est ce pâda ou le suivant qui est incomplet. On pourrait, en effet, rattacher सर्वेषु au second demi-vers, et, si on approuve mes essais de correction, on traduirait : «Ô belles! vous êtes en tout semblables; comment soulever (entre vous) une compétition sans précédent?» Ce qui amène la réponse des déesses.

Page 55, ligne 2. — Cette strophe est la réponse et l'excuse des déesses; elle ne peut se rapporter qu'au ṛishi qui a été mis en scène tout à l'heure; on peut admettre que Nârada soit son nom; mais il faut avouer que, appliqué à lui, le premier pâda s'explique malaisément. Peut-être l'auteur a-t-il voulu dire : «le ṛishi qui, de son nom, parcourt le monde entier», c'est-à-dire le ṛishi qui porte le nom de celui (Nârada) qui parcourt l'univers comme messager des dieux?

Ligne 6. — Cette nouvelle phase du récit commence *ex abrupto*; les transitions sont fort peu ménagées dans tout ce conte. On en peut juger par la strophe suivante qui passe, sans avertissement, au discours du ṛishi. Les premiers mots

इतो यो sont sûrement corrompus; le remède est malaisé à déterminer. Pour ce qui est de उत्पातो, nous avons eu déjà des exemples d'un emploi très libre de l'ablatif (cf. plus haut, I, 315).

LIGNE 19. — Pour conserver मां des mss., il faudrait prendre उपयामि comme une seconde personne dans le sens impératif. Il est beaucoup plus aisé de le considérer comme employé pour la première; c'est une forme d'aoriste régulière ici.

LIGNE 22. — हि est le reste d'un impératif qui devait signifier : «fuis, échappe à», ou bien «détruis, anéantis». Il ne m'en vient pas à l'esprit qui convienne au mètre. — L'énumération est claire : तरप fait opposition à तन्द्री dans le sens d'«impétuosité». उपनाह dans le sens de «haine» est attesté par le pâli.

PAGE 56, LIGNE 4. — La construction est embarrassée. Je comprends : «moi qui autrefois ne donnais pas et qui disais qu'ainsi (c'est-à-dire de ne pas donner) était parfait, et qui ai fait à tous l'éloge de cette conduite (qui consiste à ne pas donner)». — Dans la strophe suivante la lecture मित्रं श्रोतारिकं वारिरन्धिकाः m'est fournie par L qui, sauf les derniers mots पि नासे, se rapproche du reste de la lecture de mes mss. Je n'ai pas besoin d'avertir que je considère mon essai de restitution de la strophe comme extrêmement douteux. J'entends le dernier pâda (नासे pour नाशे) : «L'ambroisie même tournerait à la perte de celui qui l'obtenant n'en ferait pas l'aumône.»

LIGNE 17. — La suite montre que स्थिता चातुर्दिशं signifie : «se tenant chacune dans la direction d'un des points cardinaux».

LIGNE 20. — La conjecture que j'ai introduite dans le texte, qui est certainement altéré, m'a été suggérée par la comparaison du pâli *osadhitârakâ*. Je renvoie à Childers, s. v. *osadhi*. Cf. Kern, *Bijdr. tot de verklar. van eenige pâli-woorden*, p. 18.

PAGE 57, LIGNE 10. — Le sens de la strophe paraît être que la prospérité fait mépriser même la vertu.

LIGNE 15. — Une des régions, le nord-est, étant attribuée à Çiva, ऐशानी दिश्, j'ai tenté une correction qui reste pour moi douteuse.

PAGE 58, LIGNE 3. — Je suis très embarrassé de कुम्भकारिणी. Faut-il lire ° कारिणे? La réponse du rishi semble faire allusion à un conte dans lequel une femme vertueuse aurait renié et déserté ses devoirs pour avoir donné sa confiance à la femme du potier (?). — Le sens général de la strophe suivante paraît être qu'une confiance mal placée détruit toute vertu, que par conséquent l'œuvre de la confiance est une œuvre mauvaise. Mais le détail reste très obscur. दैति ne satisfait ni au mètre ni au sens; dans le pâda suivant सावद्येन s'explique par le pâli *sâvajja* au sens de «péché»; mais la construction n'est rien moins que satisfaisante; la traduction

littérale : «cette (çraddhâ) n'a-t-elle pas l'aspect destructeur par le péché?» est d'un amphigourisme par trop invraisemblable.

Ligne 8. — «Je te le dis en face.» — Cf. la ligne 10 de la page suivante.

Ligne 12. — Je doute fort que ce demi-vers soit en ordre: d'abord l'emploi de जहाति pour dire «abandonner (la place), disparaître» est suspect, et d'autre part la suite de la pensée est mal indiquée : «tu es (pâle) comme l'étoile du matin au moment où la nuit disparaît devant le soleil qui se lève».

Ligne 16. — शरभस्य वर्जिता «jetée en proie au çarabha». — दृश्यते est le passif: «est vu», cf. p. 60, l. 4. — Le dernier demi-vers est interrogatif : «Ne crains-tu pas étant seule ainsi?»

Ligne 21. — Je ne sais rien tirer de la leçon des mss. pour cette ligne. A la suivante, श्रद्धा est le nom même de la déesse; il faut donc admettre que सुधायै seul signifie «pour l'ambroisie, à cause de l'ambroisie».

Page 59, ligne 8. — Je ne puis entendre [illegible], etc., que dans ce sens : «ils sont uniquement appliqués à ce but», à savoir, gagner de l'argent.

Ligne 14. — Le mètre prouve qu'il existe une lacune dans le premier pâda. Dans le second, [illegible] doit être corrompu et dissimuler une épithète formant avec [illegible] un composé possessif.

Page 60, ligne 3. — «Une femme vulgaire n'entre pas ici; mais je sais que tu es marquée (du sceau) de la vertu?»

Ligne 11. — Nous sommes forcés d'admettre, étant donné le texte tel qu'il paraît devoir être constitué, que les paroles du ṛishi s'arrêtent au milieu de la strophe, et que le récit recommence avec [illegible].

Ligne 17. — Entre les deux leçons [illegible] et [illegible], je ne vois pas de nom d'arbre à reconstituer avec évidence.

Page 61, ligne 1. — L'obscurité du troisième pâda me met hors d'état de constituer un texte probable ou de donner une traduction suivie pour cette strophe. La suivante est encore plus altérée. L. lit [illegible]°, [illegible]° et °[illegible]°. Je vois seulement par les deux derniers pâdas que le ṛishi remet l'ambroisie à la déesse Hrî qui s'apprête aussitôt à lui adresser la parole.

Ligne 12. — Je n'ai plus besoin de justifier le génitif [illegible] après [illegible]. Cf. l. 672, st. — J'entends [illegible] : «désireuse de triompher, de montrer sa victoire»; c'est ce qu'expliquent les paroles de la déesse à Indra : «Voici l'ambroisie, [le fruit de] ma victoire.»

Ligne 17. — Mâtali était revenu dans l'assemblée des dieux après avoir accompli le message dont l'avait chargé Indra; celui-ci l'envoie de nouveau pour

s'assurer près de Kauçika des motifs qui ont déterminé sa préférence. Faut-il croire qu'on ait pu former un aoriste अभिलक्षीत्? Si on recule devant cette forme, il resterait la ressource d'écrire अभिलक्ष्य et de prendre le participe dans le sens actif.

Ligne 21. — प्रवतार, si telle est la vraie lecture, paraît désigner l'endroit où l'on arrête, où l'on remise le char.

Page 62, ligne 8. — Je ne sais comment corriger मनेसो ni कुप्पह्; le dernier mot fait penser à कूबर्; mais le sens de *timon* n'est pas possible ici. Il est vrai que le Çabdakalpadruma cité par le *Dict. de Saint-Pétersb.* donne कूबरी dans le sens de «voiture munie d'une *couverture*».

Ligne 13. — J'ai essayé de rendre le texte lisible en me rapprochant de la leçon de L. qui porte : समगाग्रं प्रकम्पमाना वसुधा महीं तथा सो विगम्, *etc.*

Ligne 20. — Il manque un premier pâda où le ṛishi devait expliquer ses griefs contre Çrî.

Page 63, ligne 1. — विसंवादिक est pris comme nom abstrait au sens de «mensonge». — Il a été question précédemment (I, 624) des locatifs formés au moyen de मध्यके; अर्थे n'en est qu'un équivalent et संघमध्ये en définitive = संघमे. Le mot difficile est le dernier de la ligne : प्रवर्जित est condamné par le mètre; je n'écris प्रवर्जिता qu'avec bien de l'hésitation. Le parallélisme du pâda suivant est pour faire admettre ici un mot de sens équivalent à उद्गता. Peut-on croire que *pravarjita* ait pu être détourné de son emploi technique pour dire «mis au feu, éprouvé»? C'est au moins hasardeux. — La ligne suivante n'est pas beaucoup plus certaine. A विपुरुयमाना qui ne donne pas de sens j'ai substitué विपश्यमाना qui est graphiquement très facile, mais que je suis obligé d'interpréter passivement (cf. p. 195, l. 2): étant vue, observée; l'expression est d'une excessive platitude. Quant à सुरूमी, je serais sans ressource si nous ne rencontrions plus bas (p. 354, l. 1) l'expression शान्तिगन्ध le «parfum de la résignation»; elle est consacrée et nous la retrouvons ailleurs, comme *Lal. vist.*, 557, 16; j'admets que सुरूमी, par une métaphore hardie à coup sûr, revient à «résigné».

Ligne 6. — Je ne suis arrivé à restituer une apparence de texte dans cette strophe que par des corrections évidemment hasardeuses pour le deuxième et le troisième pâda : «Elle (la modestie) est désirable chez l'enfant, elle l'est encore chez le vieillard; elle peut amener la réconciliation même avec un adversaire (naguère) furieux.» Tout cela est d'une vraisemblance purement relative. L. lit सिद्धं च पुनरि, etc. — La strophe suivante est encore plus obscure. Tout ce que j'y vois avec certitude, c'est qu'elle est dans la bouche de Mâtali; il paraît (5e pâda) dire au ṛishi que Indra, qui appartient au même gotra que lui — कौशिक est un nom bien

nom d'Indra — désire le posséder (dans son ciel). Ces mots préparent la conclusion du récit telle qu'elle est exprimée dans le distique final.

Ligne 14. — Je ne puis comprendre उच्छ्रय que comme marquant l'accumulation des skandhas, en d'autres termes l'existence corporelle, et je renvoie à l'emploi analogue de समुच्छ्रय (I, p. 513). अनवमृगुणो n'est suggéré par la lecture अनवमृगुणो de L; le sens serait : «sans supérieur» = अनुत्तर.

Page 64, ligne 7. — Ce titre de वेतरिराजक reste pour moi tout à fait énigmatique.

Ligne 8. — Il y a ici une transposition évidente. Cette question et l'histoire qu'elle amène ne devraient venir qu'après p. 73, l. 2.

Ligne 11. — Relativement à l'emploi de आराधयति dans le sens de «satisfaire», cf. *abhirādhayati* en pâli, *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 322, 11 (cf. l. 8).

Ligne 14. — Cf. pour d'autres versions de ce conte, *Jâtaka*, éd. Fausböll, III, p. 107; Beal, *Romant. Leg.*, p. 82.

Ligne 17. — Je crains qu'il ne soit téméraire de conserver dans उपगतो le masculin pour le neutre. Avec उपगतं, il faut substituer चित्तं (cf. I, 404) ou quelque équivalent. Cf. ci-dessous, l. 14, p. 69.

Page 65, ligne 3. — La nécessité de l'addition enfermée entre crochets — ou d'un mot équivalent — me paraît évidente. — La correction गतं est plus douteuse. Cette construction passive est un peu dure, et nous pouvons, dans ce style, toujours admettre aisément des incohérences de construction. — वड्ड ne peut avoir ici que le sens de «grand» qui lui est attribué en pâli (Childers).

Ligne 7. — J'écris गोमयो ति faute de mieux; mais il est peu probable que l'on ait employé comme une image méprisante le nom d'un objet employé dans les cérémonies religieuses et purificatoires tel que la bouse de vache.

Ligne 12. — Je prends लूह comme = pâli लूख = रूक्ष, qui s'applique bien à la nourriture pour dire «grossier, désagréable». Cf. ci-dessous, p. 312, l. 9, p. 233, l. 5 et suiv., et tout à l'heure p. 69, l. 1 : वल्लूरं लूहकं. — Le génitif तस्स भज्जाए ne peut signifier que : «relativement à sa femme, au sujet de sa femme».

Ligne 15. — «S'il y avait (c'est-à-dire s'il y avait eu) en elle de l'amour pour moi»; mais alors il nous faut le nominatif पेमं et non पेम्मु. La suite serait plus claire si गोधं était accompagné d'un adjectif comme सर्वं, समग्रं : «je ne partagerai avec elle rien de ce lézard, je mangerai [tout] le lézard».

Ligne 17. — गोधहे représente le génitif (absolu) comme nous avons vu faire गिरिहे (I, 604).

Page 66, ligne 11. — णं ne peut se prendre ici que comme particule, le *ṇaṃ* du prâkrit jaina.

Ligne 15. — किमत्र वर्तते = «ce qui se passe». Cf. ci-dessus, l. 631.

Ligne 17. — ते तं : «cette (conduite) dans les forêts».

Ligne 21. — Cette strophe et la suivante ont été citées avec leurs équivalents en pâli et traduites par Minayeff, *Gramm. pâlie*, trad. Guyard, p. XXVIII-XXIX.

Page 68, ligne 11. — निमित्तस्य गृह्णना ne me paraît pas donner de sens satisfaisant. *Nimittaṁ gaṇhâti* s'emploie en pâli pour dire : «concevoir de l'amour», quelle que soit d'ailleurs l'origine exacte de cette locution. Le causatif निमित्तस्य ग्राहणा s'entend bien dans ce sens : «l'action de faire concevoir de l'amour».

Ligne 20. — Je ne puis m'expliquer हस्तोक्तं que dans le sens générique de «prédit», primitivement «annoncé d'après [les signes de] la main» (?).

Page 69, ligne 7. — Nous avons remarqué plusieurs fois l'absence de la formative du passif; nous allons tout à l'heure retrouver les orthographes पार्थेनग्रन et पार्थेनन्तो; dans ces conditions, j'ai conservé l'orthographe de la tradition, si peu justifiable qu'elle paraisse.

Ligne 11. — Pour une autre version de ce conte, cf. Beal, *Rom. Leg.*, p. 99.

Ligne 16. — Le sens est clair : «ayant laissé derrière elle tous les autres animaux»; mais le génitif तेषां सर्वेषां ne s'explique que par une de ces confusions dont notre texte est si prodigue dans l'emploi des cas; au moins attendrait-on l'accusatif.

Page 70, ligne 1. — De ma correction पार्श्वसंज्ञका on rapprochera la correction analogue de la p. suiv., l. 1; dans une certaine mesure elles se fortifient l'une l'autre. — यथा अस्माकं. . . . . «faisons en sorte que nous ayons un mâle pour roi, sans pourtant manquer à notre promesse». सन्तिक à la façon pâlie, pour अन्तिक.

Ligne 3. — On pourrait peut-être rester plus près de la tradition en lisant यं इच्छसि इ°, qui devrait s'entendre : «celui que tu désires comme épouse», en sorte que pour le sens les deux lectures reviendraient finalement au même. Mais la leçon que j'ai admise dans le texte a pour elle l'autorité de la répétition en vers (p. 71, l. 6).

Ligne 6. — J'admets que गात्र est pris dans le sens de «charme», comme équivalent de ज्योतिष dans la répétition versifiée, p. suiv., l. 10.

Ligne 19. — Il semble que प्रतिचारेति doive ici signifier à peu près «attendre»: littéralement : «elle fait marcher, elle regarde venir (?)» — «Comme s'il était lui-même arrivé [premier] à la montagne», वा = इव. La tigresse le veut pour «maître» par une allusion au double sens de पति, comme s'il était personnellement le vainqueur de la lutte.

Page 72, ligne 17. — Il manque devant कालगत un verbe signifiant quelque

chose comme «remarquez, examinez». Il y a d'autant moins à s'en étonner que, comme je l'ai indiqué par les crochets, cette ligne est une interpolation accidentelle empruntée à la suite.

PAGE 73, LIGNE 13. — Nous avons à plusieurs reprises (cf. par exemple, I, 444) rencontré गुहक signifiant, comme second terme de composition, «préoccupé de.....». Si ma restitution est exacte, nous l'aurions ici dans le même sens, mais sans régime : «voyant le prince préoccupé».

PAGE 74, LIGNE 2. — J'ai, dans धनाङ्कजो, reproduit ce qui me paraît être la leçon de C et de L; B est pour moi indistinct; il en est de même de M. Je ne retrouve ni ce terme ni aucun autre dont il puisse être l'altération dans l'énumération du *Lal. Vist.* (p. 178); et l'explication m'en échappe.

LIGNE 6. — L'instrumental ou l'ablatif dans la fonction du locatif, comme I, 541. A la ligne 8, dans नगरद्वारे nous avons le cas inverse, le locatif pour l'ablatif.

LIGNE 12. — बहिर्नगरातो ne s'explique que comme l'ablatif d'un composé बहिर्नगर : «entre du dehors de la ville dans Kapilavastu».

PAGE 75, LIGNE 13. — मातापितृक est pour moi très obscur. Le mot ne me rappelle qu'une chose, c'est notre expression familière «fort comme père et mère».

LIGNE 20. — J'ai restitué ici une partie du passage transposé p. 74, l. 8; il est indispensable à l'intelligence de la suite. — इतो दश क्रोशा : «il y a là (un champ de tir de) dix kroças». — घोच्छृता pour उच्छृता.

PAGE 76, LIGNE 7. — J'ai cru devoir respecter le sandhi कोचिच्छसातोति.

PAGE 77, LIGNE 3. — Depuis son aïeul Siñhahanu personne n'avait pu tendre cet arc; en le tendant, Siddhârtha retrouve la «poigne perdue des Çâkyas».

PAGE 78, LIGNE 1. — Le participe गृहन्तो (à côté de गृह्णन्तो) est suffisamment protégé par गृह्णाहि de la ligne 3.

LIGNE 12. — चायितो se peut à la rigueur défendre comme un prâkritisme; mais, à dire vrai, la confusion matérielle entre चायितो et चादितो est fort aisée.

LIGNE 15. — धायितो, bien entendu pour *चायितो, à cause du pâli धा = चा.

PAGE 79, LIGNE 4. — Pour la substitution de अस्माद् à अस्माकं, cf. les leçons des strophes suivantes. Elle est exigée par le mètre.

LIGNE 11. — Je traduis, non sans hésitation : «car aux méchants nous ne disons que ce qui convient aux méchants».

Ligne 14. — «Et celui qui demande n'est pas mal vu, mal accueilli par nous.»
Ligne 17. — Je prends सहगत comme équivalent de श्रुति.

Page 80, ligne 17. — वनन्यपक्षिका me paraît une correction indiquée par les nécessités de la mesure et par les exigences du sens. Je comprends : «sous forme de factions, tous d'accord et unis».

Page 81, ligne 7. — सप्पं गहितो «le serpent que l'on prend soi-même», c'est-à-dire avec la main, sans précaution.

Page 82, ligne 8. — «Son royaume est vaste, il commande jusqu'à Takkhaçilâ.»
Ligne 15. — सो कागदे.. nominatif absolu. Cf. I, 614, etc.

Page 83, ligne 17. — On trouvera d'autres versions de ce conte dans *Jâtaka*, III, p. 281 et suiv., Beal, *Rom. Legend*, p. 93 et suiv. Malheureusement elles ne sont pas, dans le détail, assez semblables à la nôtre pour nous éclairer comme il serait souhaitable sur plusieurs passages corrompus ou difficiles.

Page 84, ligne 1. — Ici commence une série d'énigmes dont j'ai le regret d'avouer que presque toutes m'échappent. Celle-ci est claire : «Je m'appelle du nom de la demeure du Tathâgata.» Le Buddha est dans le nirvâṇa, dont amṛta «l'immortalité» est un des synonymes bien connus. — La phrase suivante m'est inintelligible, je ne sais que faire de वोपिनात.

Ligne 3. — वच्छन्नु ne donne, que je voie, aucun sens; mais je ne suis pas plus heureux avec la lecture वच्छकं de L. Ce ms. lit ensuite, comme B, गमि qui a en effet l'autorité de la *lectio difficilior*. गमिन् ou गामिन् s'emploie bien comme second membre d'un composé, pour dire : «qui doit aller». Au moins faudrait-il कहिंगामिनी, तहिंगामिनी. वेश्रिनसमाते n'est pas moins obscur.

Ligne 9. — त्रयो «trois choses», à savoir la tête et les deux yeux.

Ligne 15. — Outre que le vers paraît être incomplet, je ne vois pas quelle peut être la portée de बलावन्त. Dans la strophe suivante, l'huile et le collyre semblent être caractérisés comme disparaissant, coulant vite (ओविलक): c'est le même sens que je suppose dans मासकं, et l'analogie sur laquelle s'appuie ma restitution du vers. Le premier hémistiche se pourrait peut-être compléter : तलोलेनाजितं वोर्ध. Tout cela est bien hypothétique. Le second vers est peut-être moins douteux : en n'étant pas portés, les vêtements se conservent propres; c'est dans le *yâgû* que l'on trouve du miel (खुद्द = pâli *khudda*, skr. क्षौद्र; cf. I, 616) et non dans l'eau.

Ligne 20. — L dans le second vers lit : उन्नाविका मनो घनो देहेन वर्तिता. J'ai constitué le texte en admettant le sens suivant : «Si l'huile et le collyre tiennent mal.

si tu as les vêtements des jours de fête, le ciel t'en rend d'autres par la pluie », la pluie lave tes vêtements et humecte comme l'huile et le collyre tes cheveux et ton visage. La phrase suivante montre que Amarâ marche sous la pluie contre laquelle elle abrite la soupe (रसकुपट) qu'elle porte aux champs.

Page 85, ligne 5. — जीवनार्थे « pour servir de moyen de subsistance »; जीवमाने n'est pas intelligible.

Ligne 9. — Je suis hors d'état de rien tirer du texte tel qu'il est donné par les mss. pour cette strophe.

Ligne 12. — Même en admettant le reste comme possible, नेत्रापको demeure pour moi tout à fait mystérieux.

Ligne 15. — Je suppose une forme पयुत्थ, d'après l'analogie du prâkrit *vurutha* dans les inscriptions de Piyadasi. Cette forme explique assez bien la corruption पयुत. Ce qui est plus malaisé c'est d'expliquer l'intrusion de तुदत, en admettant que je touche le sens général de la phrase : « Où est celui dont l'absence désole ta mère ? » c'est-à-dire : où est ton père ?

Ligne 19. — Ici la correction est certaine. Si l'on compare la strophe explicative, on verra que la plaisanterie porte sur le soufflet de forge qui souffle mais ne vit pas. Cette plaisanterie se retrouve ailleurs sous une forme plus explicite, *Ind. Sprüche* de Böhtlingk, n° 1138.

Page 86, ligne 3. — पीडेति représente le passif, = पीड्यति, पीड्यते : « le fer est frappé par le fer », et dans la question : « le parent est frappé (molesté) par le parent »; le marteau et l'enclume sont également en fer. — Dans la stance suivante, je traduis : « Et je retournerai sans difficulté à notre village de Yavakachaka. »

Ligne 7. — घमिस्प्रेग ne m'est pas connu, et घकेति, qui paraît revenir par deux fois dans la ligne suivante, est assurément corrompu; je suis hors d'état d'indiquer comment Mahaushadha tire de ces termes les indications qu'il y découvre sur sa route.

Ligne 12. — Peut-être est-ce simplement इमं et non कामं qu'il faut rétablir.

Ligne 14. — Le texte paraît être ici en ordre, le sens n'en est malheureusement pas beaucoup plus clair. On voit seulement que le vers doit contenir par voie d'allusion une invitation à visiter la maison de son père, comme le distique qui suit — strophes de la jeune fille et réponse du jeune brâhmane — se rapporte à leur mariage et aux cérémonies religieuses qui l'accompagneront.

Page 87, ligne 12. — सर्वचूर्णकर्म se peut à la rigueur expliquer « l'ouvrage minutieux, délicat entre tous ». On ne peut guère songer à écrire सर्वचोर्णकर्म

«l'ouvrage exécuté par tous», puisque Mahaushadha remarque aussitôt que c'est le travail réservé aux plus habiles.

Ligne 15. — «Les huit», parce que l'«étui» forme lui-même une aiguille.

Ligne 17. — J'admets que कल्ह désigne une certaine imperfection — j'ignore laquelle — dans les aiguilles, qui est supprimée (निघृष्ट) dans celles de Mahaushadha. Quant à अरुणाशिखा, j'ignore quel est le sens ou la forme exacte de la seconde partie du composé.

Page 88, ligne 5. — «Tu es ivre ou fou, toi qui...»

Ligne 11. — En supposant que mes corrections soient exactes, on traduirait «Si ton père connaissait mes talents, lui-même me proposant à ton choix, ton vœu serait accordé par ton père.»

Page 89, ligne 17. — J'ai, comme plus haut, p. 77, l. 9, maintenu l'orthographe निर्यक, bien qu'elle soit évidemment fautive. Il est possible qu'elle résulte d'une double confusion entre निर्यापक et उग्र.

Page 90, ligne 1. — Même en admettant ma restitution, il faut avouer que la double application de तस्य आहरणस्य et de तस्य उपस्थापनस्य à la même personne rend la construction pénible et embarrassée.

Ligne 11. — Le sens exact de प्रतिनावा ne m'est pas connu. Du sens distributif de प्रति je tire la conclusion que le mot doit désigner les petites barques sur lesquelles on descend du navire pour aborder au rivage. — Je comprends इति comme exprimant l'intention : आरुहिष्यतीति «il veut monter dans le canot».

Ligne 15. — वट्टक ou वर्द्धक doit désigner un vase ou quelque autre instrument que je ne sais comment préciser, ne trouvant ni en sanskrit ni en pâli d'emploi analogue.

Page 91, ligne 11. — J'admets que वर्णीयमध्ये est le reste d'une glose expliquant à qui s'adresse le jeune brâhmane, glose dont le voisinage a amené la transformation de करोथ en करोन्तु.

Page 92, ligne 6. — इच्छेयि représente, bien entendu, la première personne du potentiel. — Au vers suivant, le neutre बहुतानि pour le masculin : «beaucoup d'immenses».

Ligne 11. — Cette strophe n'est rien moins que claire pour moi. पुञ्ज s'employant pour dire «une masse, une quantité de...», j'admets que le mot a été fixé pour désigner une vaste mesure de capacité; je n'en ai du reste aucune preuve. तस्य doit s'appliquer à l'océan : «l'océan d'où il sort...», c'est-à-dire «quand il sort de

l'océan une masse d'eau énorme, il ne s'en aperçoit seulement pas». J'entends le troisième pâda : «Et au-dessous de la surface de l'eau il y a des êtres vivants sans nombre.»

Ligne 18. — Je comprends : «Comment mettre de côté, violer les préceptes des dharmaçâstras?» qui interdisent de tuer des êtres vivants. — Peut-être, à la ligne suivante, faudrait-il lire ग्रसं; en tout cas, le sens est équivalent.

Page 93, ligne 2. — «Je vois la cause de ton opposition : c'est la crainte de voir l'océan supprimé; il ne creuserait plus de courant, il ne déracinerait plus les arbres; mais aussi serait supprimée cette barrière qu'on ne peut franchir pour atteindre l'autre rive.»(?)

Ligne 8. — Si cette lecture est exacte, on peut comprendre : «Je dis ceci et non pas cela»; en d'autres termes : «telle est ma volonté immuable». — नमेयं, la première personne du potentiel : «Je ne saurais m'incliner, je ne reculerai pas devant le feu dévorant.»

Page 94, ligne 4. — Il y a ici des traces de structure métrique. J'aurais dû distribuer cette phrase en pâdas, comme j'ai fait ailleurs, p. 188, l. 16 et suiv.

Page 95, ligne 12. — Cf. I, 258, 14-15.

Ligne 15. — महं च paraît se rapprocher plus étroitement de la tradition; en soi la forme महन्तं serait plus probable.

Ligne 19. — *निवस्तो n'est qu'une curiosité orthographique, une prétendue restitution sanskrite pour le participe qui en pâli est bien connu sous la forme nivattha. Ailleurs (p. 430, l. 2) la tradition hésite entre les barbarismes *sanivastra* et *sunivasta*.

Page 96, ligne 3. — Sur समन्वाहृति, cf. I, 564.

Ligne 17. — Pour सात्यायणीयं, cf. I, 599.

Page 97, ligne 10. — «Par bonté d'âme le rishi lui répond naïvement et sans y chercher malice.»

Page 98, ligne 3. — Je ne sais qu'un moyen d'expliquer प्रावारो c'est d'y voir un vêtement précieux que l'heureux chasseur reçoit pour prix de son succès. Mais l'épithète विपुलो s'accorde mal avec cette traduction. — «La ville des lions devenue la ville des brâhmanes», à cause de l'affluence des brâhmanes qu'y a attirés le sacrifice projeté.

Ligne 14. — La lecture des mss. ne paraît justifier les détails par lesquels le

texte de cette strophe s'écarte ici de celui qu'en a donné M. Minayeff (*Gr. pâlie*, trad. Guyard, p. xxxiii). सर्वं तं seul ne s'explique pas. Une épithète est nécessaire à छन्दं; il ne s'agit pas d'une inclination en général, mais d'une inclination impérieuse, soudaine, irrésistible. C'est le sens que je cherche dans सर्वान्तं que j'ai introduit par conjecture.

Page 99, ligne 1. La phrase केदृशं, etc., a tout l'air d'une glose explicative de l'expression कि गुणनिर्वृत्ति.

Page 100, ligne 3. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après des lexicographes, गद au sens d'«obstacle»; bien que ce sens ne paraisse pas garanti par un usage connu, il convient bien ici : निर्गद «qui ne présente pas de difficulté, pas d'objection». Cependant nous manquons d'un verbe d'où dépende l'instrumental राज्ञा, tel que कृतं ou quelque équivalent. Peut-être निर्गद est-il une corruption d'un participe de ce genre; mais je n'en vois aucun dont la restitution soit aisée.

Ligne 16. — Avant निरुध्यन्ति il faut suppléer कार्याणि «des milliers d'affaires sont arrêtées».

Page 101, ligne 2. — Un exemple particulièrement frappant de l'oblitération des genres.

Ligne 12. — Pour l'expression जनपदस्थानान्तर् voir un peu plus loin p. 113, l. 9.

Page 102, ligne 8. — Le second pâda est incomplet : il devrait rappeler les deux termes qui sont ici en jeu; il faudrait quelque chose comme पतिं किंपुरुषाणां (en admettant l'orthographe नेतारं).

Ligne 11. — Il est clair que tout ce dialogue est versifié; j'ai complété कुमारक qui rétablit le mètre et qui explique bien l'erreur de la tradition.

Page 103, ligne 1. — Cf. un peu plus bas p. 105, l. 5.

Page 104, ligne 3. — «Dans le temps même où il venait d'être témoin des lamentations du roi.» Je n'ai pas besoin de dire que je considère cette restitution comme fort douteuse.

Ligne 8. — Le mètre paraît ici protéger la forme मालक, au lieu de मालवक.

Ligne 12. — La lecture वहन्ति बलौघिन्यो ne se peut comprendre que dans ce sens : «capable de porter des armées». Je la considère comme bien suspecte.

Page 105, ligne 5. — नियमो विजनभावो «la continence et la solitude».

Ligne 7. — Bien qu'il soit mesuré bref, व représente वा : «la mort ou la réunion avec Manoharâ».

Ligne 17. — व्याडेहि et किव्रेहि sont coordonnés à l'instrumental de पुष्प et de वृक्ष impliqué dans le composé. धारावाहानी «divisée en un réseau de courants par les rochers sur lesquels elle se brise».

Page 106, ligne 1. — «Tout en marchant, Manoharâ cueille pour s'en parer les fleurs qui pendent à sa portée.»

Ligne 3. — Peut-être, au lieu de प्रति qui est faible, vaudrait-il mieux corriger : प्रमोन्ता.

Ligne 9. — Cf. Garbe, *Die indischen Mineralien*, p. 54.

Page 107, ligne 14. — Sur संघुपानि, cf. I, 406 et suiv.

Page 108, ligne 2. — La lecture des mss. se pourrait à la rigueur conserver en admettant une association fautive du neutre et du masculin, et en divisant la phrase en deux propositions. L'emploi absolu de गच्छति n'étant pas dans les habitudes de ce style, j'ai cru préférable de rétablir la forme ते, assez peu commune pour que les scribes aient une tendance visible à la méconnaître et à l'effacer. Cf. I, 618.

Ligne 15. — आत्मना चतुर्थ «avec ses trois compagnons».

Page 109, ligne 7. — Les participes संहृत et अभ्योक्षित ne peuvent guère s'appliquer qu'à la ville; mais la longueur des développements qui précèdent a fait perdre de vue le genre de नगरं.

Ligne 9. — On remarquera l'orthographe वायन्ति = वादेन्ति de B.

Ligne 14. — Pour उत्कडाणि cf. tout à l'heure p. 110, l. 15. — तो ईदृशो प्रमोदो «ces réjouissances semblent l'indiquer».

Page 110, ligne 1. — नोत्स्यति futur passif comme nous avons eu देक्ष्यति, etc.

Ligne 9. — पत्तीयति est dans le style bouddhique usité avec le sens de «croire, ajouter foi», comme *Lotus*, fol. 167ᵃ al. On le retrouve dans le mâgadhi jaina (cf. Weber, *Bhagav.*, p. 273 suiv.). Le sens est nettement déterminé (et il faut d'après cela rectifier légèrement l'interprétation de M. Weber); quant à l'origine du mot, elle est très obscure; les étymologies proposées par M. Weber ne me paraissent pas convaincantes; mais je n'ai rien de mieux à y substituer.

Page 112, ligne 18. — Je suppose qu'on hissait des drapeaux aux portes pour indiquer l'ouverture des jardins.

Page 113, ligne 5. — द्विधा कृत्वा en suppléant वस्तु fait fort bien équivalent à la formule connue par les drames : द्विधा वर्णी.

PAGE 115, LIGNE 8. — On sait que le pâli a les deux orthographes सुकुमार et सुकुमाल. La dernière semble indiquer une dérivation secondaire de सुकुम = सूक्ष्म, d'où *सूक्ष्माल: सुकुमार ne serait qu'une maladroite restitution soi-disant étymologique.

LIGNE 11. — La lecture et le sens ne me paraissent rien moins que certains. उल्लुम्पर्वलितानि en admettant qu'il soit = प्रकल्पितपत्रलितानि peut s'expliquer «couverts d'ornements». Quant à वातस्पर्शनिडानि je ne puis traduire littéralement que : «qui offre des obstacles à l'attouchement du vent»; c'est une manière de dire bien contournée.

PAGE 116, LIGNE 1. — En dérivant आनियने j'admets que l'idée verbale contenue dans le substantif régit les deux accusatifs : «pour arrêter la poussière et la lumière».

LIGNE 10. — Pour वातुष्कारो, cf. I, 249, 13.

PAGE 117, LIGNE 2. — C'est l'accusatif que l'on attend plutôt que les génitifs °वा-तातपानां; il n'est pas aisé de les faire dépendre de कुर्वा. Il est vrai que nous avons rencontré plusieurs cas où le génitif est employé dans la fonction de l'accusatif. On peut admettre qu'il en est de même ici.

LIGNE 16. — On trouvera par exemple dans le Mahâsaccakasutta pâli cité par Oldenberg, *Buddha*, p. 427, l'expression équivalente : *sambâdho gharâvâso rajopatho abbhokâso pabbajjâ.*

PAGE 118, LIGNE 2. — Je pense qu'il ne peut y avoir de doute sur la lecture जिनश्रावक, ni ici, ni à la ligne 9 de la page suivante. Nous aurions donc ici l'aveu exprès de l'antériorité du Jaïnisme.

LIGNE 4. — J'entends प्रजहथ : «rejetez, abandonnez (les choses terrestres)».

LIGNE 9. — Il est clair que, *Lal. Vist.*, 295, 17, c'est de même प्राह : qu'il faut lire et non प्राहं comme l'édition. Pour बाहुप्रवति, voir ci-dessus, I, 458.

LIGNE 13. — Je n'ai pas besoin d'insister sur les confusions de personnes. Le narrateur oublie par moments que le récit est mis dans la bouche du Buddha.

PAGE 119, LIGNE 5. — «Cette doctrine ne va pas pour celui qui la pratique à la suppression complète de la douleur.» La correction तत्कृत्स्य me paraît certaine. Il est curieux que la même altération तत्कतृस्य se retrouve dans le *Lal. Vist.*, 296, 16. — Pour la correction पर्वेहिमवत्पार्श्वे, cf. *Lal. Vist.*, loco cit., et ci-dessous p. 120, l. 16.

LIGNE 8. — Il faut nécessairement un nom de lieu. J'ai complété राजगृहे, qui est indiqué par ce qui précède, qui est d'ailleurs conforme à la tradition du *Lal.*

Vist., 306, 3, et dont la chute s'explique assez bien par le voisinage d'un autre mot commençant aussi par प्र.

Ligne 14. — Peut-être serait-il préférable de corriger च चे en चत्ते.

Page 120, ligne 14. — La lecture des mss. समानाचार्यं° se pourrait en elle-même fort bien défendre : «me trouvant dans ces vues, il m'admit au partage de la dignité de maître». Mais l'analogie de tous les passages parallèles recommande trop clairement la modification d'ailleurs légère que j'ai introduite dans le texte pour qu'on puisse, je pense, refuser de l'approuver.

Ligne 17. — Je traduis non sans beaucoup d'hésitation : «me trouvant dans cette situation au point de vue de la doctrine». Cf. plus bas, l. 143, p. 16, नयदर्शन-समानो.

Page 121, ligne 1. — Pour les trois Upamâs, cf. *Lal. Vist.*, p. 309. Une version pâlie se trouve dans le Mahâsaccakasutta (Oldenberg, *Buddha*, p. 429).

Ligne 9. — J'ai corrigé आर्द्रो d'après la répétition de la seconde «comparaison». Je ne vois de construction possible dans les deux cas qu'en prenant काष्ठं et ses épithètes comme un accusatif. Je considère comme très probable que la vraie lecture serait आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं. — Je n'ai pas osé toucher à समन्ता ou समन्तो. On peut expliquer सो अभिनन्दन्तो comme un nominatif absolu. Je n'ai pas besoin de rappeler l'analogie des constructions pâlies avec *sakkâ* et *labbhâ*.

Ligne 15. — Il est clair que notre texte कामेहि व्यपकृष्टा ... व्यपकृष्टचित्ता est préférable à celui du *Lal. Vist.*, qui devrait être corrigé en conséquence. Il y a trois hypothèses successives : l'attachement à la passion de corps et d'esprit — le détachement de corps mais non d'esprit — le détachement complet de corps et d'esprit.

Page 123, ligne 18. — «Qui se trouvent sur le bord d'étangs charmants, qui ne croissent que dans la solitude.» Je prends प्रासृप = प्रारोप. La seconde épithète n'est qu'un équivalent de विविक्तसन्नपदानि.

Ligne 20. — J'écris सेतकां en me fondant sur l'analogie des passages pâlis cités par Oldenberg, *loc. laud.*, p. 429, c'est-à-dire श्वेतकां «blanche, pure». Peut-être faudrait-il corriger en शुभतीर्था l'épithète qui suit; cependant la lecture संज्ञार्था «qui mérite son nom (sans tache)» donne un sens admissible.

Page 124, ligne 1. — Cf. Oldenberg, *loco cit.* प्रहाण est l'équivalent du pâli *padhâna* = effort : प्रहाणं प्रदहितुं équivaut à *padhânaṁ padahituṁ* (cf. Childers) du pâli. Je comprends : «C'est assez mettre sa foi dans les efforts d'un autre ascète (allusion à ses maîtres dont aucun ne l'a pu satisfaire). Il faut maintenant que moi-même je me livre à l'effort.»

Ligne 11. — La forme उपहृत्य, qui n'a rien de surprenant ici, explique mieux que अहृत्य la leçon des mss. — गर्गरी «soufflet de forge», comme en pâli *gaggarî*.

Page 125, ligne 6. — Si समूहेन्सु est la bonne leçon et qu'il ne faille pas restituer समुपहेन्सु comme à la ligne 3, je ne puis m'expliquer le mot que dans le sens de «se réunir, se précipiter en foule».

Ligne 8. — इल्लु n'est consigné dans les dictionnaires que sous la forme féminine इल्लि ou इल्ली.

Ligne 12. — कालपर्वाणि (cf. *Lal. Vist.*, 321, 3) pourrait s'entendre : «les membres de kâla», la mort. Cependant le voisinage de असीतकी ne favorise guère cette traduction. (Cf. page suiv., l. 17, al.) On attend un nom de plante. M. Foucaux lit «kâlikâ»; j'ignore si c'est sur le témoignage des mss. En tout cas la leçon काल ne peut guère être douteuse; du reste nous trouverons plus bas असीतक au lieu du féminin असीतकी du *Lal. Vist.*, et p. 129, l. 7, असित au lieu de असीतक. — Il est clair que, à la ligne 15, ma correction पर्व्वका est assez désespérée. Très probablement la bonne lecture doit être moins éloignée de la tradition; et c'est inadvertance de ma part de ne la point découvrir. Pour tout ce passage on peut comparer *Lal. Vist.*, p. 319, 20 qui offre plusieurs analogies. A la ligne 18, पार्शुलिका paraît garanti par l'équivalent pâli *phâsulikâ*. A la rigueur la forme पांशुलिका ne serait pas impossible; mais la confusion de l'*r* et de l'anusvâra est assez aisée pour que j'aie préféré restituer पार्शुलिका. Pour la restitution पांसुलिका ou पार्शुलिकान्तराणि, cf. ci-dessous.

Ligne 16. — Ne sachant que faire de वट्टानावलि j'ai écrit वट्टनावली en m'inspirant des deux passages 319, 13, et 321, 6 du *Lal. Vist.* La répétition p. 127, l. 5 porte वट्टनामाली; elle ne se rapproche que faiblement de cette conjecture qui reste nécessairement hypothétique; cependant à la page 128, l. 9 et 129, l. 12, les mss. portent वट्टनमाली qui favorise au moins ma lecture du premier membre.

Page 126, ligne 5. — On se souvient que le pâli oppose *milâta* à मृणाल du sanskrit.

Ligne 9. — Je ne puis tirer de सितं (encore moins de सिन्नं) rien de satisfaisant. De correction je ne vois que ज्ञातं : «la chose était connue dans tout le pays»; mais outre qu'elle est médiocrement vraisemblable, elle donne un sens bien faible.

Page 127, ligne 12. — La lecture उच्चिहित्वा paraît assurée par un passage suivant, p. 128, l. 16. Je prends la forme comme équivalant à उत्थिहित्वा pour उत्थहित्वा, comme nous allons avoir कुलत्थ = कुलत्थ. Il est vrai que plus haut nous avons eu उच्छेहित्वा. Faudrait-il garder उच्चिहित्वा = उच्छिहित्वा pour उच्छहित्वा?

Page 130, ligne 8. — Pour ce passage cf. *Lal. Vist.*, p. 329 et suiv. La concordance n'est du reste pas entière, et le texte publié du *Lal. Vist.* très corrompu. Je corrige एतावतु d'après la suite; on peut comparer l'emploi en pâli de *ettâvatâ*; je prends le neutre पारमितं comme un équivalent du féminin पारमिता, et je traduis : «c'est en vue de la perfection: mais par aucun moyen ils n'y atteignent».

Ligne 17. — वसतो ne donne aucun sens appréciable. Il est malaisé de décider quelle était la lecture primitive, peut-être च तत्र?

Page 131, ligne 1. — Il me paraît certain que le texte est ici altéré par plusieurs lacunes. Aux réflexions de Çâkyamuni est soudé un fragment du discours par lequel les devas lui offrent de lui rendre des forces sans qu'il prenne aucune nourriture apparente. Cf. *Lal. Vist.*, 330, 15 et suiv.

Ligne 5. — A तपानुग्राहा le *Lal. Vist.* oppose तपस्यानुग्राहा. Entre les deux épithètes dont ni l'une ni l'autre n'est très claire, notre lecture me semble préférable, et je comprends : «les devas qui encouragent l'austérité, qui sont favorables à l'austérité». Ils ne veulent pas qu'un acte apparent de faiblesse en compromette aux yeux des hommes la pratique dans l'avenir.

Ligne 9. — कुलस्त = कुलत्थ, comme nous avons vu इस्थत्व pour इत्थत्व, I, 417.

Ligne 11. — Il paraîtrait tout d'abord naturel de prendre नामनन्दी comme une apposition de नैरंजना; mais la place que le mot occupe rend cette conjecture, aussi bien ici que *Lal. Vist.*, 336, 4, difficilement admissible. Ce passage ne se peut du reste séparer d'un passage ultérieur (p. 264, l. 3) où नाममन्द्री se doit corriger en नामनन्दी comme ici. Il ne reste qu'à prendre नामनन्दी comme une désignation de temps; je suis hors d'état d'en rendre compte, je me contente de comparer l'expression नन्दीमुखी रात्री (cf. I, 554). Le passage cité du *Lal. Vist.* ne contredit pas à cette explication, au contraire. On peut croire seulement que पूर्वाह्ण y est une glose explicative introduite après coup dans le texte. C'est probablement le moment du lever du soleil qui est ici visé.

Ligne 17. — Pour la définition des quatre dhyânas, cf. ci-dessus, I, 552 suiv.

Page 132, ligne 6. — Il est tombé ici une série d'épithètes, comme on peut le voir par la comparaison d'un passage suivant, l. 15.

Ligne 10. — J'ai conservé l'accusatif °विनिपातं bien que la construction en soit assez obscure, et qu'il fût facile de reconstituer un composé °विनिपातनरकेषु. Il m'a paru suffisamment protégé par les accusatifs analogues कर्मान्तं, etc., de la phrase qui suit.

Page 134, ligne 1. — Si la lecture समुद्गति est exacte, il faut comprendre : «devient violent, intense».

Ligne 4. — J'ai relevé plus haut un cas où नाम paraissait employé adverbialement dans le sens de : « certainement, réellement ». Il semble bien que nous ayons ici un nouvel exemple de la même locution. Cf. encore p. 140, l. 20.

Ligne 7. — इत्थीका dans le sens de « femme » est connu par le pâli et par nombre d'exemples dans les inscriptions des grottes de la côte occidentale. — Je prends त comme équivalent du neutre तद्.

Page 135, ligne 1. — C'est à Çuddhodana que s'adressent les Devas.

Ligne 5. — Si °चरणां et °दपेतं sont corrects, ce sont des accusatifs qui déterminent जनं, et alors il faudrait entendre : « rejetant la société même des gens vertueux et purs ». — Le pâda suivant est incomplet ; on pourrait lire °गतीमतिनां ति. — Comme il faut un verbe fini j'ai cru pouvoir écrire अभिलावे, la confusion entre *e* et *ai* étant fréquente. Je suppose de même au vers suivant que निर्दिश n'est qu'une orthographe accidentelle pour निर्दिशे.

Page 137, ligne 1. — J'ai opté pour la forme कौतृका de C qui se retrouve ailleurs.

Ligne 9. — अपविद्धिन्सु:, « l'abandonnèrent, s'éloignèrent ». Cf. ci-dessous, p. 139, l. 4, et le pâli *apaviddha*.

Ligne 10. — La proposition principale ne se trouve que p. 138, l. 18 : वर्षं तस्य महाप्रज्ञस्य विपाको.

Page 139, ligne 6. — अकोप्य, pâli *akuppa*, « inébranlable ».

Ligne 11. — अनध्यवसित et अविनूर्छित doivent, dans cette formule, être à peu près synonymes ; j'entends : « sans se fixer, sans s'attacher », ni aux hommages ni, en général, aux choses de ce monde.

Page 140, ligne 1. — Ce titre est, comme on voit, inexact. Il s'agit de cinq songes « du Bodhisattva ».

Ligne 9. — Si ma restitution est exacte, ce qui demeure naturellement problématique, il faudrait prendre सुखं comme l'antécédent de यस्य : « Que sera dans ces conditions ce bonheur si grand en vue duquel tu auras abandonné moi (मम pour l'accusatif), tes parents, ton royaume ?... »

Ligne 16. — निरयान्तरेण paraît certain ; l'explication est pourtant difficile. Je propose de prendre अन्तर् dans le sens d'« obstacle » que nous avons déjà relevé, et निरय comme un équivalent de निर्वाण (cf. ci-dessous, p. 144, l. 4). Je traduirois alors : « appliquant à l'idée de la délivrance ton esprit (jusqu'à présent) tenu à l'écart du nirvâṇa, contente-toi, mon fils, de marcher dans la voie que j'ai suivie ».

Page 141, ligne 5. — Il est fort probable que cette ligne est en réalité un vers déguisé par les altérations du texte et les licences de la métrique. En lisant चतुरुषु परेषु et en effaçant पुत्र, on aurait :

नत्रानि ते प्रतिमुक्तो चतुरुषु परेषु ।
शीर्षं अधीरेहि पुत्र पापा दहन्ति ॥

Le rythme est bien d'une strophe vaitâlîya; on l'obtient, en effet, en admettant l'équivalence des syllabes रुषु pour une longue, de la syllabe पा pour deux brèves. Il faut aussi mesurer bref l'e de रे dans अधीरेहि. C'est sans doute beaucoup d'irrégularités pour un seul vers.

Ligne 18. — Pour cet emploi de गति, on peut comparer la locution गतिमत्.

Page 142, ligne 3. — Le seul sens que je puisse tirer du dernier pâda est celui-ci : «Reste près de moi qui te parle, qui t'en prie.» Mais भव est si faible, et cet emploi de उदाहरति si forcé, que je ne crois guère à l'exactitude du texte.

Ligne 7. — La répétition inadmissible de मधुरं montre bien que tout n'est pas en ordre dans cette strophe. L'un des deux devrait probablement faire place à un substantif signifiant «chant» ou quelque chose d'analogue. Dans वल्गितं l'i paraît abrégé pour répondre aux exigences du mètre. Pour ce qui est de la strophe suivante elle a tout l'air d'une interpolation; elle semble destinée à corriger ce qu'aurait de choquant pour les lecteurs orthodoxes la seule pensée que le Bodhisattva pût souhaiter ou accepter les *kâmaguṇas*, les plaisirs des sens.

Ligne 19. — सेवायें, le potentiel : «que personne ne conçoive ni orgueil ni égoïsme».

Page 143, ligne 13. — उपात्त «ce que tu as en esprit». Cf. I, p. 433.

Ligne 16. — वशितं दमात् «soit sous l'empire de [ma] volonté, soit dompté».

Ligne 18. — Sur अहो धर्म cf. I, 236, 18 et la note.

Page 144, ligne 5. — J'entends : «En me perdant, prends courage (grâce à cette certitude que. . .).»

Ligne 9. — कुर्यात्, la troisième personne pour la première.

Ligne 18. — Un long chapitre du *Lalita Vistara* nous montre le Bodhisattva entouré dans son palais, au milieu des plaisirs du harem, des exhortations que les dieux font miraculeusement retentir à ses oreilles; c'est le चोदनापरिवर्त. Il est malaisé de douter que la remarque de notre texte ne vise ce passage et ne soit une critique décochée en passant contre une école rivale. — कामतां, une dérivation secondaire de कामं, équivalente pour le sens (cf. I, 369).

Page 145, ligne 3. — स्वादीयति «il goûte, il jouit de...». En pâli la forme correspondante *sâdiyati* est employée dans un sens analogue.

Ligne 7. — «Ô roi, connais le prince!»

Ligne 8. — Je prends सुपरीत्तं comme équivalent à परीत्तं ध्यानं, un certain stage de la contemplation. Cf. Childers, s. v. *paritto*.

Ligne 12. — L'emploi de मा semble impliquer ce sens : «Je n'imagine pas que...»

Ligne 16. — «Je considère que le vieillard est un autre mort», c'est-à-dire que la vieillesse n'est qu'une mort anticipée. C'est le seul sens que je puisse tirer de la lecture des mss. On pourrait songer à corriger मृतान्तं; mais on serait, pour obtenir un sens, obligé de prendre जीर्ण et मृत dans la valeur abstraite de «vieillesse, mort», ce qui paraît peu vraisemblable.

Page 146, ligne 1. — «Elle passe de l'un à l'autre.»

Ligne 8. — कोट्टगामे = °गा इमे.

Ligne 13. — «Ces femmes semblables aux Apsaras, ma nombreuse parenté, qu'elles ne disparaissent (?) pas! Qu'aucune décadence, aucune épreuve n'atteigne le royaume ni le pouvoir!»

Page 147, ligne 3. — La fin de cette phrase n'est rien moins que claire. Me référant à l'emploi de उपनिमन्त्रित à la ligne 15 de la page précédente, je propose de traduire : «Si tu ne peux donner satisfaction à mes vœux, je t'invite, moi, à la destruction de la vieillesse et de la mort (que tu es impuissant à vaincre)», à savoir moyennant que son père le laisse libre d'aller conquérir et prêcher la doctrine rédemptrice.

Ligne 6. — Je n'ai pas osé réformer l'incohérence de la construction. En ce genre, presque tout est possible dans notre texte. Cf. dans la phrase suivante l'incohérence des genres.

Ligne 15. — विप्रतिसंज्ञा semble, d'après l'explication qui suit, exprimer «l'idée de contradiction». En effet, d'après le prince, toutes choses (संस्कारा) aboutissent à la contradiction (विसंवादक), c'est-à-dire à l'inconsistance, dans l'individu, comme dans le monde extérieur (बाह्ये).

Ligne 19. — «Comment vois-tu donc les choses?»

Page 148, ligne 1. — «Le monde (संसार) éveille, sous l'influence de la connaissance (विज्ञान) qui joue le rôle des machines, les impressions diverses d'une représentation dramatique.» — Les indications des mss. paraissent trop concluantes pour que l'on puisse concevoir beaucoup d'hésitation sur la lecture de la phrase qui suit; il ne faut pas se préoccuper outre mesure de ce que la construction a

d'un peu entortillé. Voici au moins comme je traduis : «L'univers avec les trois mondes est la scène, le lieu où se tiennent les êtres sous les déguisements qu'ils traversent dans les six voies de l'existence; le théâtre vaut par le désir, par l'amour : sur cette scène se donne carrière la profondeur de cent passions.»

Ligne 5. — La locution यथापरं गुरुतरेषु n'est pour moi rien moins que claire. J'entends : «et ainsi de suite parmi les ascendants», c'est-à-dire et il en a été ainsi de tout temps.

Ligne 11. — Les incorrections métriques qui restent dans cette strophe seraient en grande partie faciles à éliminer, plusieurs par de simples artifices d'orthographe :

गतिषु सत्त्वलमनो शृणुहि

. . . .

शतशानि निर्मणतां तानि

Page 149, ligne 2. — Je considère ममातु comme = ममातो, une forme allongée au moyen du suffixe तः, qui serait prise comme équivalent de मम.

Ligne 22. — Il me paraît plus que douteux que la lecture soit correcte : le seul sens qui s'en puisse tirer — mais non sans quelque violence — est celui-ci : «pour voir si dans toute la population il n'y aurait pas une jeune fille dont s'éprenne le prince».

Page 150, ligne 9. — दद्दिरो est un dérivé du skr. दद्रु, en pâli *daddu*, avec une transposition fautive de l'r. Un peu plus bas (p. 156, l. 12) B écrit une fois दद्रुल.

Ligne 11. — Il va sans dire qu'il faudrait कुमारस्य. J'ai d'autant moins dû supprimer cette incohérence qu'elle se reproduit dans la phrase suivante. Le mélange du neutre et du masculin ou de l'accusatif et du nominatif peut rentrer dans la même catégorie de phénomènes; il est si dur cependant que je n'ai pas osé le maintenir dans le texte.

Page 152, ligne 13. — Le *Lal. Vist.*, 228, 10, donne pour दकोदृहिक l'équivalent उद्रकुल. Je n'ai pas besoin d'avertir que la restitution des mots suivants est conjecturale et douteuse. — अड्डालगरीत est une restitution sanskritisante de *alakkha-aya*. पोडशवे des mss. s'explique bien par une première altération de योषणो en पोषणो.

Page 153, ligne 1. — Sur चत्वर et चाक्षिन, cf. Burnouf, *Introduction*, p. 449. D'après cette explication des termes, la maladie serait ici appelée : «le réceptacle de la pensée et des sens, . . . la demeure des corps et des sensations». Ces qualifications sont assez extraordinaires. De l'antithèse उपसंशोषगम je conclus qu'il faut

entendre que, en asservissant à la souffrance, la maladie donne une importance excessive aux sensations, aux préoccupations personnelles, et empêche l'homme de s'élever à la vie supérieure du dharma.

Page 154, ligne 19. — «La mort est également sûre pour toi, pour moi; elle ne connaît ni ami ni ennemi; comme les saisons qui reviennent infailliblement, elle est inévitable, implacable . . .»

Page 155, ligne 4. — «Demande plaisirs, richesse, etc. . . [tu peux tout avoir]; pourquoi t'effrayer en voyant la mort. . .?»

Page 157, ligne 7. — Le sens admis par le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* pour un exemple de प्रकर्षिन्, «distingué par. . .», convient bien ici. — La lecture उन्नतिप्रकोर्णे s'éloigne trop de la tradition pour prétendre à la certitude.

Ligne 11. — Pour la restitution de ce vers cf. *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 61.

Ligne 13. — Le texte cherche à exprimer le zèle pieux du bodhisattva en prenant pour point de départ un jeu de mots fondé sur le sens primitif du thème नीहन्ति : «il se fixe, il se jette sur cette idée du nirvâṇa».

Page 158, ligne 1. — Nous trouvons de même en pâli *apâpuranaṁ* (*Mahâvagga*, éd. Oldenberg, I, 53, 2) et *andpuriyati*, *Jâtaka*, I, 63.

Ligne 2. — J'entends अभिषेके «en vue du sacre». Peut-être faut-il tout simplement lire अभिषेकनगरता.

Ligne 8. — सम्यग्गुणवंतसि serait plus satisfaisant, si les exigences du mètre ne semblaient condamner cette lecture. Il ne paraît pas que यथा du vers suivant puisse être mis en corrélation avec एवं de celui-ci. Je traduis : «à la façon dont tu réfléchis, ô Sage! [il est clair que] tu portes en toi les racines de mérite (nécessaires).»

Page 159, ligne 3. — On remarquera combien les traits traditionnels principaux sont ici rapprochés confusément, sans transition et sous une forme heurtée.

Ligne 4. — Pour नकुल, cf. *Lal. Vist.*, 252, 1; pour सुगोल, *ibid.*, 258, 8. — Sur चन्द्रोत्सकं je n'ai aucune lumière, et il est bien possible que la restitution किंकिणिकां soit superflue et que हेलाहिकं soit correct, ou aussi qu'il y faille substituer quelque composé dont वाहक ou वाहिक formerait le second membre.

Page 160, ligne 4. — पशुनाग्नेन = पर्णनग्नेन.

Page 161, ligne 2. — Cette phrase, certainement altérée dans les mss., demeure

pour moi assez douteuse. Je pense qu'il s'agit d'un cheval «Pelavaka» né en même temps que Kaṇṭhaka; il l'entend hennir et sort pour le suivre, en se disant : voyons si je serai son égal en vitesse. Son intervention, ainsi entendue, est bien inutile, bien mal justifiée. Devant la persévérance avec laquelle les mss. écrivent वर्धेन्ति je n'ai pas cru devoir m'éloigner de cette lecture, fût-ce pour rétablir l'a initial. De pareilles formes échappent forcément aux règles d'une orthographe rigoureuse.

Ligne 16. — Peut-être serait-il préférable d'écrire पटिहुणन्ति, à la façon pâlie, cette forme justifiant mieux la méprise des copistes dont l'ignorance explique la lecture des mss. L'emploi de पटिहुञ्ज est attesté par le pâli. Cf. Childers. La restitution me paraît en tout cas certaine.

Page 162, ligne 5. — Le sens de निरूर्मिते paraît être le suivant : «en plein calme» l'océan se prit à s'agiter.

Ligne 9. — Cf. précédemment I, p. 41 et les notes.

Page 163, ligne 8. — Étant donné que उद्गमन désigne nécessairement le levant et अवगमन le couchant, पश्चगमन ne peut s'appliquer qu'à la course des astres entre ces deux points extrêmes.

Page 164, ligne 6. — La Nagaradevatâ tient de même sa place dans les développements du *Lal. Vist.*, p. 272.

Ligne 15. — Le *Lal. Vist.*, 268, 2, dit चतुरंगमपादं.

Ligne 18. — J'ai écrit अनोमियं, au lieu de अनोमिये, d'après l'analogie du fleuve Anomâ que cite en cette circonstance la version singhalaise (*Jâtaka*, I, 64). C'est du reste la lecture que nous trouvons plus bas p. 189, l. 1, 4, et la lecture अनोमियातो que nous aurons tout à l'heure, p. 166, l. 11, suggère la même forme.

Page 165, ligne 5. — Je ne puis découvrir à ce pâda d'autre sens que celui-ci : «Je vois une faute en toi quand tu penses, quand tu parles ainsi», et ces paroles, comme l'indique la justification qui suit, ne peuvent se rapporter qu'à des représentations que Chandaka aurait faites au Bodhisattva sur sa fuite. Si tel est bien le sens, il est clair qu'il faudrait admettre avant ce vers une lacune d'une ou plusieurs stances mises dans la bouche de Chandaka.

Ligne 12. — «Ces plaisirs qui parmi les hommes s'offrent aux divers sens existeraient [réellement].»

Ligne 13. — Peut-être faudrait-il lire चातुर्द्वीपविजितीं. Cependant गतिं s'explique suffisamment par la prise de possession miraculeuse des quatre continents telle qu'elle est décrite dans la formule légendaire de l'avènement du Cakravartin.

Page 166, ligne 11. — Il faut ou corriger धीपिसत्वेन en ओपितत्वो ou prendre यातो impersonnellement, comme serait यातं.

Ligne 12. — Je vois mal comment छन्नको pourrait être maintenu dans le texte. Cette forme est pourtant digne de remarque; elle reproduit l'orthographe pâlie, *channa*, du nom qui, dans le nord en général, et dans le Mahâvastu comme dans le Lalita Vistara, est régulièrement écrit छन्दक.

Page 167, ligne 12. — सोलीयन्ति, passif de सोडयति «sont fouillés».

Ligne 17. — Si la correction यद्दुको अर्पितो que j'ai introduite dans le texte est justifiée, il faut admettre que cet argent dont le marchand est porteur représente ce qu'il a sauvé sur lui des mains des brigands.

Page 169, ligne 2. — पुरे = पुरः, comme en pâli. Je traduis : «L'homme sensé s'y engage [sans résistance]; il y a là l'effet d'une intimité antérieure».

Ligne 7. — Peut-être faudrait-il restituer l'optatif ज्ञपयेसि. C'est en tout cas dans le sens du subjonctif que se doit prendre ज्ञपयसि : «Dis-leur bien qu'aucune autre personne n'en saura rien.»

Ligne 10. — कृतान्तसूनिका, «la boucherie de Yama», serait une expression figurée pour désigner le cimetière où ont lieu les exécutions. Il est superflu d'avertir que je suis loin de considérer comme certaine cette tentative de restitution.

Page 171, ligne 17. — Je n'ai pas osé introduire dans le texte la forme *ciṭṭhapitâ*, d'après B. Elle mérite du moins d'être signalée; elle repose sur le thème *ciṭṭhadi*, *ciṭṭhai* du mâgadhî. Si l'on conserve la lecture पायेति, il faut suppléer इति à la fin de la phrase suivante qui est une réflexion du marchand; si, à cause du च qui suit यदा, on trouve la liaison peu vraisemblable, il ne reste qu'à lire पायेमि en mettant également les deux propositions dans sa bouche.

Ligne 19. — पश्यति «considère» pris ici figurément. «La courtisane se dit : il me regarde avec amour.....»

Page 172, ligne 4. — निवर्तेन्ति ici et dans les lignes suivantes signifie : «faire rester, retenir» sous l'eau. Un peu plus bas, j'ai conservé les formes निवुद्धित, निवुद्धापिय qui sont possibles ici, et que je rapporte au même thème.

Ligne 10. — Il n'y a plus à revenir sur l'incohérence des genres. Cf. plus bas चेटोनि.

Page 173, ligne 6. — J'ignore le sens précis de चमु, «cercueil» ou quelque chose d'approchant. Cf. PWB s. v. चमु n° 2.

Page 174, ligne 3. — Un passage de la Taittirîya upanishad (II, 8, cité par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*) porte la locution आत्मानमुपसंक्रामति, pour dire «s'approcher de, entrer dans l'âtman», qui reviendrait aisément au sens de «mourir». Si nous transportons ce sens ici, l'idée : «assurément je mourrais plutôt que de laisser voir le corps» serait fort convenable; l'analyse cependant serait trompeuse. आत्मन् est ici le réfléchi. Comparez en effet *Div. Avad.*, édit. Cowell-Neil, p. 264, l. 11, 12 (et aussi 272, 16; 21 où il faut corriger *tathopakrântâ*) : *upakrânta* y est employé dans le sens de «assaillir, frapper» et en fait «tuer». C'est bien l'idée de suicide qu'il nous faut. Cf. ci-dessous, p. 492, l. 1-2.

Ligne 17. — Il faut l'autorisation du roi pour enlever la courtisane à l'emploi de sa caste.

Page 175, ligne 2. — चेटति «il traite». Le verbe est passé ici au sens actif.

Ligne 4. — Çyâmâ remarque leur «parler septentrional».

Ligne 7. — यौनं n'est sûrement pas correct. Rien n'indique un Yavana dans le marchand Vajrasena, et cette épithète, si c'en était une qui se rapportât à lui, ne serait pas placée de la sorte. Je soupçonne quelque particule, peut-être ओ नु «ah! alors. . .».

Page 176, ligne 5. — «Je ne vous crois pas, ou bien alors (si vous dites vrai) rien n'est plus impossible, et le vent pourrait enlever une montagne.»

Ligne 11. — Voici comment je comprends ce distique : «(non certes je ne retournerai pas près d'elle). Il ne faut pas que [renouvelant contre moi ce qu'elle a fait pour moi] elle substitue, à mes dépens, un nouveau venu à moi, son ancien ami, un ami sûr à celui qui n[e s]'est pas [montré] sûr. [Pour échapper] d'ici je ferais encore bien plus loin; il ne faut pas que de moi elle fasse un autre». Pour tirer ce sens du dernier pâda je suis obligé de prendre मत dans la fonction de l'instrumental. C'est une liberté qui n'a certainement, dans notre texte, rien d'excessif.

Page 177, ligne 14. — Sur l'expression अष्टकुशलसंचय, cf. I, p. 372.

Ligne 20. — अष्टांग°, c'est-à-dire, je pense, en possession de la «Bonne voie» qui a huit qualités. Cf. l'énumération dans Burnouf, *Lotus*, p. 519. Cette épithète est en quelque sorte la détermination et l'explication de la suivante.

Page 178, ligne 18. — Il doit manquer un mot, sans lequel le génitif ne se construit pas bien, quelque chose comme «est à la tête, est entourée, de. . .».

Page 179, ligne 14. — J'entends देवेन्द्रविषयो «s'offrant aux regards tel que le roi des devas».

Ligne 20. — Ma restitution pour la fin de cette phrase me paraît plus que douteuse. Elle s'éloigne assez peu de la tradition, mais elle oblige à supposer que l'absolutif अपकृत्वान fait office de verbe fini, ce qui est possible, mais rare; revenant à la fin de la proposition sur l'idée qui le préoccupe surtout, le Nâga en répète sous une forme un peu différente les premiers mots. En revanche, la restitution अस्माकं, pour युष्माकं qui s'explique par le voisinage de के et तव, pour l'accusatif, ne présente aucune difficulté.

Page 180, ligne 1. — «La terre tombera avec la lune et les étoiles. . . . ., avant que je. . . méconnaisse ton bienfait.»

Ligne 18. — La correction यशोर्थितं, d'après p. 187, l. 2.

Ligne 20. — Cf. p. 187, l. 11.

Page 181, ligne 1. — Le récit tourne court. Il semble que ces deux dernières lignes soient le programme d'un développement nouveau, non rédigé, qui aurait montré le Nâga rendant au roi service pour service. On remarquera que la rédaction versifiée qui suit est évidemment incomplète au début. À en juger par ce passage (l. 3) et par d'autres (p. 219, l. 17) परिकल्प semblerait spécialement appliqué aux rédactions «en prose» des jâtakas.

Page 182, ligne 2. — «Tant il est doué de force». Cf. I, 592. — Si c'est bien याचमानो qu'il faut lire à la ligne suivante, cet emploi du mot, détourné de son ordinaire, devrait s'expliquer par la recherche d'une antithèse avec धर्मार्थिकस्य : «en cherchant (littéralement : en demandant) la vertu, il est tombé au pouvoir d'un mendiant».

Ligne 6. — «Comment croire que. . .» Quant à गृहीतनागो, à en juger par निगृहीतनागो, l. 4 de la page suivante, गृहीत se doit entendre dans le sens de निगृहीत, littéralement : «qui a réprimé le Nâga», c'est-à-dire «qui a dissimulé sa force et son apparence de Nâga». L'épithète घोरतेजकायो commente celle-ci.

Ligne 22. — Si ma conjecture est fondée, नष्टो नयतं représente l'ordre du roi à ses messagers : «Amenez celui qui a disparu.»

Page 183, ligne 16. — दामकपुष्पसादृशीं et सदृशीदेवी sont deux composés irréguliers équivalents à पुष्पदामसदृशीं et देवीसदृशी : «brillant comme des bouquets de fleurs», «semblable à une déesse».

Page 184, ligne 7. — «Tout ce qui vit dans l'univers est ingrat : ne va pas oublier ce que j'ai fait pour toi.» कुसा = खलु स्विद् .

Ligne 11. — «Qu'il ne reçoive aucune existence corporelle heureuse. . .»

Page 187, ligne 18. — Ce vers paraît terminer le récit primitif. La suite ne peut être qu'une addition édifiante.

Page 188, ligne 12. — Ce premier pâda se peut traduire, en prenant भवे pour une première personne : «Puissé-je n'être pas ailleurs, mais être une créature humaine.» Le suivant fait plus de difficulté. Rien n'empêche le Nâga de passer directement de l'existence de Nâga au ciel. D'ailleurs, représenté comme attaché à la loi, c'est plus haut qu'il doit viser, et en effet, c'est pour parvenir au nirvâṇa que le passage par l'humanité est indispensable. Il n'est donc pas possible de comprendre दिवसंगमो comme «l'entrée dans le ciel». Je ne vois qu'une solution, qui est d'entendre «la réunion avec l'espace, la vie humaine sous le ciel libre», par opposition aux demeures souterraines ou sous-marines des serpents. अत्र se doit dès lors, comme souvent, interpréter = इह.

Page 189, ligne 12. — J'ai corrigé मां, qui est impossible, en मो. C'est la première fois que nous rencontrons cette forme pour le nominatif. On sait qu'elle est expressément garantie dans cet emploi. Cf. ci-dessus, I, 601.

Ligne 13. — मातुस्वसा des mss. cache soit un accusatif coordonné à पितॄं, soit, ce qui est plus probable, un génitif construit, comme पर्वतस्य [च] सागरस्य, avec शोचन्ते. C'est en admettant cette seconde alternative que j'ai adopté la leçon donnée dans le texte et dont la corruption s'explique bien aisément par des raisons graphiques.

Page 190, ligne 5. — Sur le sens de पालोप, cf. précédemment I, 616. — Il va sans dire que वलुम्पन्ति remplit irrégulièrement la fonction du causatif. — J'ignore le sens précis de उत्कारिकानि. Le mot se compare à उत्कारिका employé dans le sens de «cataplasme».

Ligne 16. — J'ai noté वैस्तारिक dans un passage du *Lotus* (fol. 17ᵃ); c'est धातुवैस्तारिक que Burnouf traduit par «distribution des reliques». Le même sens convient ici, moyennant que nous admettions une irrégularité de construction qui n'est pas nouvelle pour nous : «occupé à la diffusion de la loi».

Page 191, ligne 2. — «Les étoiles disparaissent [en quelque sorte] du ciel», c'est-à-dire sont éclipsées par son éclat.

Page 192, ligne 4. — Le dernier mot étant sûrement सोदति, j'ai corrigé d'après le passage analogue p. 193, l. 7.

Ligne 9. — तव «pour toi».

Page 193, ligne 15. — «Munie de portes.....solides et ornées de têtes de lézard.» La répétition de तोरण me fait craindre que ce vers ou le précédent ne soit altéré.

Ligne 20. — J'ai restitué वचनं d'après la ligne 23; la corruption d'une lecture si simple est surprenante; ce fait, joint à la distance qui sépare la conjecture du texte des mss., ne me la fait considérer que comme un pis aller.

Page 194, ligne 1. — «Au moment même où j'entendis cette parole.....» Cet emploi de यद् se rapproche et de son emploi adverbial et de son emploi en composition que j'ai eu occasion de signaler ci-dessus, I, 390 et 548. — Dans श्रोहु et, quatre lignes plus bas, dans उत्थिहं, etc., nous avons de nouveaux exemples du potentiel employé pour l'aoriste.

Ligne 11. — Pour le subjonctif गच्छानि, cf. I, 499, 535, etc.

Page 195, ligne 1. — तादृशं, c'est-à-dire «comme moi»; दक्षिणीयेषु «au Bodhisattva, entre tous les êtres dignes de respect». — पच्यन्ति au passif, comme quelquefois: «On voit de bonnes actions accumulées, même par un râkshasa.» Tous peuvent accumuler des mérites, comme l'a fait Chandaka qui n'était qu'un cheval. Il serait beaucoup plus simple de lire पश्यति अश्वभूतेन ... «on voit quel mérite a pu être de la sorte accumulé par un être qui n'était qu'un cheval». J'ai peu de doute que cette lecture ne soit la bonne.

Page 196, ligne 3. — La lecture उपविशिय est exigée par le mètre; le sens réclame l'aoriste उपविशे. Nous avons ici un cas d'équivalence des orthographes *i* et *ya* qui paraît remonter sûrement à l'auteur même des vers. — Comp. p. 198, l. 13, la forme निष्क्रम्ये = निष्क्रम्य pour निष्क्रमे et ma note in p. 197, l. 7.

Ligne 7. — J'admets, pour me rapprocher de la leçon des mss., que दोषमानं serait ici écrit दोस° à la façon prâkrite.

Ligne 14. — «Ce ne sont pas des vêtements magnifiques, ce sont les attributs mêmes de sa personne qui en font l'ornement.»

Ligne 20. — «Par tous ces signes principaux et accessoires que j'énumère, il est marqué comme le maître souverain de tous les êtres, des trois mondes.» Il va sans dire que cette «énumération», comparée aux énumérations scolastiques des trente-deux lakshaṇas et des quatre-vingts anuvyañjanas, est fort incomplète: il serait oiseux d'insister sur des concordances partielles.

Page 197, ligne 2. — °समुच्छ्रया ne s'explique correctement que comme un ablatif = °समुच्छ्रयात्: «par la splendeur qui vient, qui s'échappe de tout son corps».

Ligne 7. — Les deux mss. portent महर्षि, non महर्षिः: il est d'ailleurs peu probable que le texte ait juxtaposé les deux qualificatifs कुमारे et महर्षि. Je maintiens donc महर्षि qui s'applique à Vaçishṭha: mais il faut que ce nominatif soit le sujet d'un verbe fini: ce qui nous amène à admettre qu'il faut suppléer इति après परिपृच्छेत् et prendre उपगम्य = उपगमे, comme nous venons de relever आविशत = आविशे. Sinon, la seule ressource serait de corriger परिपृच्छेत् et de prendre le potentiel comme faisant fonction d'aoriste.

Ligne 10. — La lecture सर्वभूतगमना paraît s'imposer. Le sens de l'épithète n'est pourtant pas très clair, quelque chose, sans doute, comme: «qui pénètre, qui va à tous les êtres».

Page 198, ligne 17. — पुरस्तातः = पुरस्तात् est le pâli *puratthato*, c'est-à-dire tourné vers l'est, *puratthâbhimukho*, dit le commentaire du Jâtaka (I, 66).

Ligne 19. — L'accusatif pour le nominatif. चित्रं = चित्रः.

Page 199, ligne 11. — J'ai laissé ce vers tel que le donne B, non que la lecture soit acceptable — elle ne se prête à aucune traduction — mais faute d'en trouver une très plausible à y substituer. Dans le *Lal. Vist.* (301, 1), le roi offre au Bodhisattva la *moitié de son royaume*. Ici même निरवनपदे, dans la réponse du prince, semble faire allusion à une offre analogue du roi. Cette considération m'avait fait penser à écrire:

तुष्टो ददामि राज्यं अश्वारोहं च सैन्यकं

«Sois satisfait, je te donne un royaume avec une armée de cavaliers.......» Mais l'*açvâroha sainyaka* n'est rien moins qu'une formule consacrée, et je ne saurais donner grande confiance à cette tentative un peu désespérée de restitution.

Page 200, ligne 12. — En corrigeant पुरिमजिनसंगमं, je comprends la «rencontre avec les Jinas antérieurs», dans ce sens que le Bodhisattva va aller atteindre la bodhi précisément à l'endroit où les Buddhas antérieurs l'ont obtenue avant lui. Cf. le vers suivant.

Ligne 19. — Le mètre exige la lecture सपतित्त au lieu de सम्पतित्त qui est étymologiquement nécessaire et qui est exactement l'orthographe pâlie. Nous avons eu précédemment la forme sanskritisante समतीत. Cf. I, 516.

Page 201, ligne 2. — «Ne t'éloigne pas, mais ne t'éloigne absolument jamais (नित्यं गच्छेः), de ces lieux.»

Ligne 5. — Je n'ai pu restituer un sens qu'en admettant ici une nouvelle incohérence dans l'emploi des genres. — Au vers suivant on rétablirait la correction

grammaticale en se rapprochant de C et en lisant दिव्यं मनुष्याणां च भाषतां. Mais ce sont des voix divines qu'entend Sujâtâ et les «hommes» n'ont ici rien à faire. J'ai donc préféré admettre un génitif incorrect भाषन्तां qu'exige le mètre.

Ligne 20. — Je suppose que त्रिपुष्कर désigne une espèce particulière de tambour à la «triple peau».

Page 202, ligne 3. — नये est bien douteux : que la souffrance causée par un sol rocheux ne vienne pas s'ajouter pour toi aux souffrances de la faim et de la soif.

Ligne 6. — Il faut compléter भवतु, si, comme je le pense, ma restitution परिवृतं c'est-à-dire «entouré de, protégé par . . .», est exacte.

Ligne 9. — «Écoutez [la description de] cet ermitage [à l'aspect] varié dans la superbe forêt.»

Ligne 14. — Je prends वीरा: comme un vocatif qui s'adresse aux auditeurs du récit, comme le शृणोथ de tout à l'heure.

Ligne 16. — Je ne découvre pour पृथिना ni sens ni restitution admissible. Il est du reste inutile de remarquer combien sont hypothétiques plusieurs des lectures que j'ai par conjecture admises dans ces vers.

Page 203, ligne 6. — कुशक ne m'est pas connu comme nom d'arbre. Le sens du second vers m'échappe à cause de la corruption du texte : je ne sais comment rétablir le premier composé. Dans le second pâda le mètre semble recommander la correction de l'obscur सहोदरं en सादरं qui, malheureusement, n'éclaircit pas le sens général.

Ligne 15. — विपादि, au pluriel, malgré la forme.

Page 204, ligne 3. — La forêt «que rend agréable la présence du saint qui impose le respect aux bêtes féroces et aux râkshasas».

Ligne 9. — J'entends तत्र पदे अस्ति गतो . . . . .

Ligne 15. — Pour cette première personne en *matha*, cf. I, 394. Je n'ai pas cru devoir supprimer cette particularité, bien que la forme ordinaire, donnée par C, s'accommode mieux au mètre.

Ligne 19. — कुलन्थ, pour कुलत्थ comme plus haut, p. 131, l. 9. Le *Lal. Vist.*, 331, 6 porte हरेणुकां मुद्गं यूषं, ou, d'après une autre lecture donnée en note, कलायीकृतं मुद्गयूष: c'est suivant toute apparence कलायिकृतमुद्गयूष qu'il faut lire, c'est-à-dire de la purée de pois mis en bouillie. कान्तार्थ est ici sûrement corrompu. J'ai d'après ce précédent écrit कलायिकृतं, qui, je dois l'avouer, s'explique moins bien que कलायिकृतमुद्ग°.

Page 205, ligne 7. — Si la lecture est exacte, सुजातं aurait, appliqué à गुडपायस, le sens de «bien fait, bien préparé», par allusion bien entendu au nom de Sujâtâ.

Ligne 15. — Il est clair que les vers suivants s'ajustent mal à ce qui précède, c'est un fragment de quelque autre version du même récit. Il n'est pas aisé, tant la contexture de ces *récits* est lâche, d'en marquer la fin avec précision. Le discours de Sujâtâ pourrait à la rigueur reprendre après les çlokas, p. suiv., l. 7.

Ligne 17. — «Que cet objet souhaitable qu'il poursuit au prix de ces austérités, que cet avantage me soit assuré! puissé-je moi aussi m'engager dans cette voie avec le plus excellent des hommes!»

Page 206, ligne 15. — Sur भवनेषो, cf. I, 566.

Page 208, ligne 1. — Les leçons des mss. étant inadmissibles, j'ai écrit पधेह-हति, en me fondant sur l'emploi pâli de la locution *padhânaṁ padahati* (cf. Childers, s. v. *padhânaṁ*), la confusion s'étant faite complète entre *padhâna* et *pahâna*.

Ligne 4. — उपसति, une restitution prétendue pour उ[illegible]ति considéré sans doute comme prâkritisant.

Ligne 10. — Pour cette adoration du Bodhisattva se mouvant dans le sein de sa mère, cf. *Lal. Vist.*, p. 76 suiv. — Pour la correction उपेतिं, qui me paraît indispensable, cf. I, 566.

Page 209, ligne 7. — J'ai signalé précédemment (I, 632) l'emploi de अन्तरेण pour dire «après». Cette traduction n'est pas possible ici. Il n'est pourtant pas difficile de découvrir pour les deux emplois un terrain commun et comme un point de convergence. Nous avons plus haut rencontré अन्तर् dans le sens d'«obstacle» (cf. encore p. 140, l. 9), dérivé de l'idée d'*interposition* inhérente au mot. ममान्तरेण se traduirait ainsi assez exactement «dans ma disparition, quand j'aurai disparu»; cette même traduction serait applicable ici où il est question seulement d'une disparition temporaire; on peut traduire: «après mon départ» ou «en mon absence», ou quelque formule équivalente. Il est vrai que, dans la répétition de cette phrase à la fin de notre récit (p. 219, l. 12 et 15), la locution ममान्तरेण est remplacée par les expressions मम कारणेन et मम उद्देश. Il serait, je pense, téméraire d'y toucher; mais la seule traduction qu'elles permettent est «à propos de moi». Il paraît difficile d'attribuer à ममान्तरेण une pareille signification.

Ligne 12. — Il faut suppléer इति après पंथा.

Ligne 15. — प्रशाद्रिक ne m'est pas connu comme nom de plante, mais je ne sais quelle lecture substituer, peut-être *prasârapikâ*? En lisant विवेदेति, je suis forcé d'admettre que le redoublement de विवेदि a été indûment introduit au futur. Cela n'est pas pour nous étonner surtout dans une forme aussi incorrecte que [illegible]-

ति. La question qui s'impose est celle-ci : «Qui prendra soin de votre fils? qui prendra soin de moi?» Je ne crois donc pas que कोऽक्षिप् puisse être maintenu. L'emploi de क्षिप् dans une acception pour laquelle परिक्षिप् est seul consacré peut surprendre. On peut cependant traduire littéralement : «qui se donnera du mouvement pour...?», ce qui rend mieux compte du génitif.

Page 210, ligne 17. — Nous sommes obligés par la construction de prendre गामहे comme représentant le génitif.

Page 211, ligne 14. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après le Çabdakalpadruma, विष comme désignant une espèce particulière de grains.

Page 212, ligne 4. — परप्राणेय se peut, il me semble, expliquer : «dont la vie dépend des autres», qui a besoin pour vivre du secours d'autrui. La concordance des mss. paraît interdire aucun changement. Je dois dire pourtant que, dans la rédaction en vers (ci-dessous, p. 221, l. 2), la mesure réclame परप्रणेय «qui est obligé (étant aveugle) de se faire conduire par d'autres», et pourtant là encore C au moins a la longue प्रा. On pourrait écrire ici de même. J'ai gardé, non sans hésitation, la *lectio difficilior*. — वेदितुं ne me paraît donner aucun sens. वेपितुं serait appliqué ici d'une façon très analogue à l'emploi que nous avons constaté tout à l'heure (p. 209, l. 15), et construit aussi avec le génitif.

Ligne 15. — पेलियक्ष est un bien singulier nom, si singulier et si peu explicable qu'il est malaisé de ne pas songer à une déformation du latin *Felix*. Il se retrouve sous l'orthographe pâlie *Piliyakkha* dans l'allusion que le *Milinda Pañha* (édit. Trenckner, p. 198) fait à ce conte.

Ligne 19. — Je ne retrouve ce vers ni dans la rédaction pâlie ni dans la rédaction chinoise du Dhammapada. Un vers du Dhammapada pâli offre seul avec celui-ci une analogie d'ailleurs bien lointaine; c'est la strophe 93 de Fausböll. — विभागीय paraît désigner les hommes qui s'occupent du विभाग. Wassiljeff (trad. allem., p. 97) donne विभाग comme désignant un commentaire du Prâtimoksha. On n'en saurait séparer le *Vibhaṅga* de la tradition singhalaise où il désigne certaines parties du Prâtimoksha ou du Vinaya. Nous pouvons donc, sans être en état de préciser rigoureusement, être assurés que les Vibhâgîyas sont des hommes appliqués à l'étude du Vinaya; ce sens convient au rôle qui leur est attribué ici.

Page 213, ligne 5. — Les remaniements que j'ai dû faire subir dans ce passage à la lecture des mss. se justifient, je pense, d'eux-mêmes. — शब्दवेधिनरेन्द्र, «en sentant le [roi] qui tirait au bruit», au jugé.

Ligne 17. — केवलकल्पं «entièrement»; de même en pâli, Childers, s. v.

PAGE 214, LIGNE 10. — Je prends चरे avec la valeur d'une exclamation «Va!». — On pourrait songer à diviser en च रे; cette interjection est usitée en pâli; mais l'emploi n'en paraîtrait guère justifiable ici.

LIGNE 18. — अलभनीयं स्थातुं «rester est impossible».

PAGE 215, LIGNE 10. — तमातो तमं «de ténèbres en ténèbres», c'est-à-dire d'enfer en enfer. अपायेषु est pour l'ablatif अपायेहि.

PAGE 216, LIGNE 6. — Sur अल्पाविकाशेण, cf. I, 580.

PAGE 219, LIGNE 1. — Je suppose que l'impossible रुवामी a été amené par la transition रुवामो = रुवाम. Le duel, si rare ici dans les verbes, ne pouvait pas manquer de déconcerter l'inexpérience des copistes.

PAGE 220, LIGNE 17. — Le singulier परे se peut conserver peut-être comme collectif : «il exhorte les autres».

LIGNE 18. — तीव्रं «avec zèle»; j'ai relevé l'emploi analogue du mot dans les édits de Piyadasi.

PAGE 221, LIGNE 2. — J'ai restitué प्रचलाति en le prenant dans l'acception pâlie «tarder, être lent».

LIGNE 10. — Il est clair, d'une part, que le texte est altéré, tant ici qu'à la ligne 21, d'autre part qu'il faut un verbe signifiant quelque chose comme «être ennemi, attaquer». La conjecture आचरेतु, si elle a l'avantage de se rapprocher assez de la tradition, surtout dans ce premier passage, ne m'inspire pourtant qu'une confiance très médiocre. Le génitif ते ou तुम्हं est, nous le savons, fort possible; cependant, à première vue, il suggère plutôt quelque autre verbe; je ne l'ai pas su découvrir.

PAGE 222, LIGNE 1. — Sur ओसृजति, cf. I, 380. Ici : «Il lâcha, il lança sur la gazelle.»

LIGNE 7. — संधाय s'employant pour dire «poser une flèche sur l'arc»; on ne peut guère douter que सन्धिहितं ne soit ici une forme anormale du participe pris dans ce sens; seulement le mètre exige l'orthographe *saṃdahita*, dérivée du présent *saṃdahati*. Le même verbe exprime aussi une idée de «convention», d'«arrangement» d'où je déduis pour संधित, à la ligne 22, le sens d'«intentionnel», le seul qui paraisse convenir. Comp. l'emploi de संधाय pour dire : «en se référant à, en visant».

LIGNE 9. — J'ai conservé la lecture des mss. parce qu'elle peut à la rigueur re-

présenter une location assez curieuse. En lisant ainsi, il faut couper la phrase après [illegible] et après केनास्मि; il faut donc, malgré la césure, joindre हन्यमान अस्मि qui signifierait «je suis frappé», littéralement «je suis étant frappé». Tout cela est médiocrement probable, et j'incline à penser que la vraie lecture serait केनाहं : «Il dit en tombant : Par qui moi qui ne fais de mal à aucun être, mon père, ma mère,» etc.

Page 223, ligne 9. — La lacune que révèle le mètre jette quelque incertitude sur le sens. Il semble qu'il faille entendre : «Moyennant que tu me réconfortes de certaine façon, la mort ne sera plus rien pour moi.» C'est cette allusion que saisit le roi (v. 11).

Ligne 20. — पत्तीह représente l'impératif : «Crois-moi». Sur le sens et sur la forme qui est du reste exigée par la mesure, cf. ci-dessus, p. 110, l. 9.

Page 224, ligne 10. — La forme रुपट, étant plusieurs fois répétée, doit être maintenue. Elle se compare au prâkrit *ruṇṇa*, et n'est qu'une autre transformation de la forme intermédiaire **ruḍṇa*.

Ligne 12. — Je prends आनुपूर्वं comme le pâli *ānupubbī* : «c'est l'ordre naturel des choses». Il faut alors entendre सुचिरं dans le sens peu ordinaire de «long».

Ligne 15. — चक्र ne fait pas allusion, je pense, à la conception classique de la «roue de la fortune»; il s'agit ici de «l'homme qui est emporté dans le cercle, dans le tourbillon, du *saṃsâra*».

Ligne 18. — Le texte est altéré. Le sens général ne peut être que celui-ci : «la mort est inévitable». Je ne sais pas tirer de la lecture des mss. une conjecture plausible qui le donne.

Page 225, ligne 1. — «Vis-à-vis de Çyâma», c'est-à-dire vis-à-vis de moi. — La longue de परिचारिते exigée ici par le mètre est consacrée par l'usage constant du pâli.

Ligne 6. — «Va prendre, ô roi de Kâçi, les ordres [de mes parents]...»

Ligne 20. — व्युत्थ est douteux. Si on le prend comme une forme prâkrite de व्युह, il faudrait स्थानव्युत्थो : «Mon cœur est loin de sa place ordinaire, loin de moi, tout entier à l'enfant absent.» Le sens d'«interruption, arrêt», avec lequel se rencontre व्युत्थान, par exemple *Lotus*, 167ᵇ (trad. Kern, p. 295), ne donne pas d'ailleurs pour व्युत्थस्थान de traduction naturelle.

Page 226, ligne 5. — Je prends आगच्छ = आगच्छे, comme un aoriste d'habitude : «aucun mortel ne vient jamais ici».

Ligne 9. — «S'approchant des père et mère qu'il a fini par découvrir, tout

meurtrier qu'il est il salue de douces paroles ces parents effrayés de l'absence de leur fils.»

Page 227, ligne 4. — Le mètre exige que l'on scande *pushpâphalam̃*, ce qui rappelle l'orthographe pâlie *phalâphalam̃*.

Ligne 7. — Pour la restitution [illegible], cf. p. suiv., l. 12.

Ligne 12. — Je suppose qu'il faut mesurer *pâcitum*. Cf. p. 229, l. 12.

Ligne 16. — Si faible que soit l'expression, le commencement du vers semble signifier : «cette chose (cet événement) s'est produite innocemment (sans mauvaise intention)».

Page 228, ligne 4. — पूर्वं, «avant que j'aie besoin des services d'aucun autre».

Ligne 8. — [illegible] = [illegible] «et par lui nous avions la tranquillité». Je traduis la ligne suivante, non sans hésitation : «Aussi bien des malheurs seraient plus que celui-là préférables pour moi; il ne saurait jamais y en avoir un pareil.»

Page 229, ligne 6. — Cette strophe et la suivante restent pour moi obscures et le texte douteux. Cette ligne est même sûrement altérée; car le mètre est troublé. De la seconde stance on peut à la rigueur, avec la lecture que j'ai introduite dans le texte, tirer le sens suivant : «la nourriture même qui doit soutenir notre existence, cette nourriture composée de centaines de végétaux (*littér.* : de feuilles — que cherchait Çyâma), nous sera intolérable, maintenant que nous serons privés de notre fils».

Page 231, ligne 5. — J'ai corrigé [illegible], dans la pensée que notre vers fait allusion à l'aventure qui concerne Ânanda dans l'histoire légendaire du premier concile (cf. par ex. Köppen, I, 140) et à la peine qu'il eut à «rompre les liens».

Ligne 12. — J'admets pour [illegible] le sens de «corps», d'après l'analogie de [illegible]. Cf. I, 513 et voyez maintenant *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, 70, 2; 73, 16. Il faut en même temps prendre स्या = स्यात्.

Ligne 13. — Pour [illegible], cf. *Lal. Vist.*, 319, 8, et 321, 3. Si [illegible] est bien la leçon exacte, [illegible] de C s'expliquerait comme un équivalent explicatif. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer à quel point est hypothétique la restitution de la ligne suivante.

Page 232, ligne 14. — La lecture du dernier pâda est appuyée par la répétition qui en revient aussitôt. Elle paraît pourtant fautive : la longue finale de [illegible]

pourrait sans doute être comptée *brève*, mais je ne puis trouver ici de sens plausible à तेजसि. Quelque chose comme न च वीर्यं स्व शिष्यते conviendrait pour le sens; mais c'est s'éloigner beaucoup de la tradition.

Page 234, ligne 5. — Je ne suis pas entièrement *rassuré* sur la correction en सम्पूर्णं de la lecture सम्पुक. Mais quelque autorité que prête à cette leçon sa *rareté*, son obscurité même, je n'en puis rien faire, et सम्पूर्णं donne un sens très convenable. Les formules équivalentes sont ailleurs sensiblement différentes, par exemple *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, p. 37, l. 1 et suiv.

Page 235, ligne 1. — ओड्डित est pâli. Cf. Childers sub verbo *oḍḍeti*.

Page 237, ligne 20. — L'emploi de निरर्गड comme substantif, pour désigner un certain sacrifice, et non comme épithète de l' अश्वमेध ou d'un autre sacrifice (PWB), est ici certain.

Ligne 21. — Sur इष्टिकागुणा cf. I, 406 et suiv.

Page 238, ligne 4. — Le *Lal. Vist.*, p. 327 et suiv., présente avec ce passage plusieurs analogies : elles vont rarement jusqu'à l'identité. On trouvera dans la comparaison l'origine de bon nombre des corrections que j'ai tenté d'introduire ici, contraint *et forcé* par le mauvais état de la tradition. — Les mots नदी नैरञ्जना paraissent être les restes d'un vers qui aurait d'ailleurs disparu, cf. *Lal. Vist.*, 327, 8.

Ligne 17. — J'ai *complété* मार d'après *Lal. Vist.*, 328, 5, qui est, pour ce vers, très semblable. Il faut du reste bien entendre la pensée *prêtée* au Bodhisattva. Il ne dédaigne pas, d'une façon générale, l'acquisition du mérite moral (पुण्य) ; mais, pour lui, la mesure est pleine; il n'a pas besoin d'en accumuler davantage. « Comment, dit-il à Māra, ne t'adresses-tu pas à ceux qui en ont besoin ? » वदेसि est l'orthographe exigée par le mètre, pour वद्देसि équivalant à वदसि.

Page 239, ligne 1. — « Le vent dessèche bien le courant des fleuves, pourquoi ne dessécherais-je pas mon sang par mes austérités » ? Le vers correspondant (328, 10) du *Lal. Vist.* est certainement altéré. Peut-être faudrait-il lire :

किं तु न शोषयिष्येत्कायो शोणितं प्रहितात्मनः ॥

Ligne 11. — Le texte des mss. est manifestement très altéré dans ces lignes. La ressemblance avec le passage du *Lal. Vist.* n'est pas assez étroite pour permettre une restitution confiante, et je sens à merveille combien sont douteux mes essais de correction.

Page 240, ligne 5. — Si la lecture est correcte, il faut admettre que थोहृ serait pris substantivement comme équivalent de स्तं (que porte le *Lal. Vist.*, 309, 5), ou mieux serait une forme syncopée pour थोहृता, un peu, comme nous avons eu वशिपाक = वशितापाक.

Ligne 10. — «Le lâche n'en triomphe pas, ou à peine vainqueur il regrette son triomphe» (il retombe).

Ligne 16. — उच्छ्रति, qui serait pris dans un sens figuré, est fort hypothétique. Il me semble, en tout cas, que le sens général est certain.

Page 241, ligne 17. — Nous retrouverons कुडुकुडु un peu plus bas, p. 246, l. 11. Cette forme est garantie pour l'apabhraṃça par un exemple d'Hemacandra IV, 364. A cette occasion M. Pischel explique le mot par le skr. *vadra* que donne l'Amarakosha. Je crois que c'est *vadra* qu'il faut expliquer par *vaḍḍa*, et cette forme elle-même me semble devoir s'entendre comme = *vriddha*, avec une perte de l'aspiration dont on connaît plusieurs cas. — Sur कडुगन्त, cf. I, 597.

Page 242, ligne 10. — On ne peut guère entendre यदा अक्लानभूतो «jusqu'à ce qu'il ne soit plus malade». J'ai donc corrigé ग्लान°, ce qui permet de donner ततो pour corrélatif à यदा; mais force est de prendre यदा comme équivalant à यदि, dans le sens de «si».

Ligne 12. — Peut-être faudrait-il écrire निष्कुड्ढि. En tout cas le sens nécessaire, «tirer de», semble indiquer un thème issu de कृष्, comme कड्ढ que nous venons de retrouver tout à l'heure. La lecture पतीयति est sûrement une confusion des scribes; प्रतीयति est du reste une dérivation parfaitement analogue du participe प्राप्त «pris». — L'orthographe पाटियेक्क est pâlie : *pāṭiyekka*, *pāṭiekka*. — La lecture वट्टे me paraît ici recommandable, l'oiseleur considère que l'oiseau est malade.

Page 243, ligne 11. — Pour l'orthographe अपाकित्वा, cf. ci-dessus, I. 374.

Page 244, ligne 8. — J'entends उद्वहित्वा dans le sens réfléchi : «s'étant élevé hors de . . . . ., étant sorti de».

Ligne 10. — ओलंको, en pâli *uluṅko* = skr. उडुप.

Page 245, ligne 1. — निर्मला «pure, propre». On pourrait se tenir un peu plus près de la tradition en lisant नीरमला; je préfère pourtant la leçon que j'ai admise dans le texte. — कृषिकारणा «pour faire mes labours», me paraît être une expression plaisante que justifie bien le ton ironique de la strophe.

Ligne 7. — J'entends : «Beaucoup [de richesses] m'ont été conférées par le roi; j'ai réuni en abondance les trois choses précieuses», c'est-à-dire je pense le त्रिरत्नं :

dharma, *kâma*, *artha*. — J'écris मालकृते en prenant bien entendu la locution dans la fonction du génitif que nous lui connaissons et que nous retrouverons dans la suite : «tu seras à merveille dans le panier aux fleurs».

Page 246, ligne 15. — Sur पिडमाणा, cf. I, 556.

Page 247, ligne 4. — ग्लानकं कृत्वा, l'analogie est curieuse avec notre locution «faire le malade».

Ligne 15. — उग्गुहीतो, autre orthographe pour उद्गृहीतो : «étant poussé, influencé». De même p. 256, l. 6 al.

Page 248, ligne 6. — Sur cet emploi de अनुपतन, cf. I, 433. — Je n'ai pas besoin de signaler le subjonctif पतिष्यामि.

Page 249, ligne 2. — कर्करि doit ici désigner quelque protubérance qu'on se représentait sur la *tête* du çiçumâra, et que l'analogie des formes faisait comparer au «vase» que désigne ordinairement le mot कर्करि.

Ligne 6. — नातिदूरे समुद्रस्य, c'est-à-dire, je pense, pas très loin, pas *très avant* dans la mer.

Ligne 16. — उत्पातित्वा «s'étant élancé [comme l'éclair]», rappelle la forme pâlie; l'â ne se justifie que si l'on prend le verbe comme un causatif employé dans le sens du thème simple.

Ligne 19. — La restitution demeure naturellement hypothétique. Le sens du moins est satisfaisant : «Tu es sain et tu es d'âge, et tu n'as pas plus de raison !»

Page 250, ligne 1. — Attribuée au singe cette stance s'explique assez mal. Elle a tout l'aspect d'une *réflexion* ajoutée après coup.

Page 251, ligne 6. — Je ne sais pour धंगकुल aucune interprétation probable. La lecture de C indiquerait un mot plus long d'une syllabe et pourrait suggérer मुंगुसकुल, d'après le pâli *mañguso*; encore ne serait-ce qu'une tautologie, *mañguso* désignant le même animal que नकुल.

Ligne 17. — Cf. p. 253, l. 7, où nous retrouverons la même forme contractée en पर्युपाय.

Page 252, ligne 3. — कालपाशोत्कामा = कालपाशावक्रामन.

Ligne 6. — पादेहि, l'instrumental dans la fonction du locatif.

Page 253, ligne 10. — वितीर्णो, dans le sens de *passer*, *traverser*, donnerait une

lecture plus vraisemblable; cependant la façon de dire serait, pour ce style, bien poétique. J'ai conservé चिरगतेहि, en admettant que le participe pouvait à la rigueur doubler चिरं, un temps si long, si «étendu».

Page 254, ligne 12. — «Celui-là, se dit l'oiseleur, le chef de la bande, est un vieux perdreau expérimenté qui est revenu ici brisant sa cage...,» etc.

Ligne 15. — J'ai écrit परिकड्ढको en dérivant le mot de कड्ढ् = कृष्; le thème कर्द् ne donne aucun sens. On pourrait interpréter le mot dans le sens de «réfléchi, avisé», qui se dérive bien de l'emploi de परिकृष् relevé par le PWB sous le n° 3. Mais l'emploi de परिकड्ढति attesté par le début du conte suivant ne permet guère d'y chercher une autre signification que celle de «chef, conducteur».

Page 255, ligne 2. — Nous retrouvons ailleurs (par ex. p. 455, l. 18) la singulière forme पृष्ठिमेन. Faut-il y voir une formation analogique inspirée par des adjectifs comme पश्चिम?

Ligne 15. — Nous avons rencontré déjà चरति construit avec l'accusatif dans le sens de «vivre de».

Page 256, ligne 9. — La lecture तायिरूपाणां ne paraît pas douteuse. L'interprétation, grâce à plusieurs analogies, ne l'est pas davantage. C'est un équivalent du pâli *tâdi* (= तादृश) qui est appliqué soit au Buddha, soit à de saints disciples (cf. Childers, *sub verbo*); le commentaire du Dhammapada l'explique une fois par *tâdirûpa*, identique par le sens à तायिरूप. J'ajoute, en passant, que c'est sans doute par ce mot, comme l'a bien vu M. Kern (*Saddharmapuṇḍarîka*, p. 25), et non par त्रायिन qu'il faut expliquer l'épithète तायिन् que reçoivent quelquefois les Buddhas dans la langue des Buddhistes du Nord (Burnouf, *Lotus*, in fol. 16ᵃ. Cf. ci-dessous, p. 349, 12). Le mot revient au sens de «saint» ou quelque chose d'équivalent. Par quel détour? L'évolution indiquée par Childers ne me satisfait pas; d'abord parce que l'épithète est plus souvent appliquée au Buddha en personne qu'à des disciples; en outre, il est difficile de séparer cette locution du titre très voisin de *tathâgata*, lequel est exclusivement réservé au Buddha. Ce rapprochement ne fait, il est vrai, qu'élargir et reculer le problème, le sens primitif de तथागत n'ayant pas reçu jusqu'ici une interprétation évidente. Quoi qu'il en puisse être de cette question, la pensée est ici certaine : «La poussière qu'ont touchée les pieds du Buddha est plus précieuse qu'une montagne d'or.»

Page 257, ligne 9. — C'est sûrement अभिक्रान्त qu'il faudrait lire; le sens «beau, charmant», ne peut, à cet égard, laisser aucun doute. Il faut pourtant se garder d'introduire cette correction dans l'écriture. Le pâli, en effet (cf. Childers), lit de

son côté *abhikkaṁta*. Une pareille confusion est, pour le remarquer en passant, assez instructive. Elle est faite pour caractériser la réglementation artificielle du pâli; la possibilité ne s'en explique bien que par la prolongation de la période orthographique où les consonnes doubles n'étaient pas encore marquées dans l'écriture.

Page 258, ligne 5. — Il n'y a d'autre expédient pour expliquer दोषा que de prendre le mot dans le sens général de crépuscule, de façon qu'il se puisse appliquer au «matin», comme c'est ici nécessaire.

Page 259, ligne 2. — Les lignes que j'ai cru devoir exclure du texte et dont la lecture est du reste fortement corrompue paraissent avoir pour origine l'interpolation de quelque scolie par laquelle on s'était proposé d'indiquer ce qu'était l'Avalokitasûtra.

Ligne 9. — Un substantif प्रव्रजिता est possible à côté de l'ordinaire प्रव्रजित.

Ligne 10. — प्रामोद्यनीया धर्मा: «ces dix-huit conditions de la joie», autrement dit : «dix-huit raisons de se réjouir». Je ne connais pas ailleurs d'énumération de ces dix-huit dharmas qui, bien entendu, n'ont rien à faire avec d'autres catégories de dix-huit dharmas, tels que les *âveṇikas dharmas*. Cette circonstance est d'autant plus regrettable que l'explication qui suit n'est rien moins que claire. Contient-elle, comme le promet la formule कतमे अष्टादश, l'énumération complète des dix-huit dharmas en question? Il est naturel de le penser. Chacun des qualificatifs पूर्वयोगसम्पन्नो, पूर्वोत्पादसम्पन्नो, etc., représenterait un des motifs de joie. Mais alors, il nous en faudrait trouver cinq dans la fin de la phrase à partir de प्रतिपन्न-धर्म . . . . . , ce qui n'est pas faisable. Il est vrai que, comme il advient souvent aux énumérations contenues dans notre texte, celle-ci peut être incomplète et tronquée. Ce passage explicatif est d'autant plus sujet à caution qu'il manque dans C. Il est donc très possible qu'il ne soit qu'une glose particulière à B. — Sur पूर्वयोग, cf. I, 615. Sans commentaire beaucoup de ces termes techniques demeurent plus ou moins obscurs; et d'abord गुणोत्पादसम्पन्नो; la traduction me paraît ici si malaisée que je serais porté à admettre que la vraie lecture devrait être गुण° = योग°. प्रणिधिपूर्वोत्पाद° marque une existence antérieure où s'est produit le प्रणिधि, la détermination *officielle* de devenir un Buddha. — Pour निश्रयसम्पन्नो, cf. Childers, s. v. *nissayo*. Cependant je ne crois pas que निश्रय ait ici l'application particulière que reçoit le mot dans le passage où est relevé *nissayasampanna*. Les termes qui suivent indiquent une acception plus générale : «muni du point d'appui [nécessaire à sa future mission]»; आधानसम्पन्नो «muni du substrat [de bonnes actions, etc., nécessaire]»; (cf. I, 464), etc. — अक्षतयशधारी «dont la gloire est indestructible» (?).

Page 260, ligne 5. — यावत्तीर्थं «aussi longtemps, dans leurs vies successives, que. . . ». — सर्वेण सर्वं est une locution adverbiale, pour dire avec insistance «complètement». On la connaît par le Divya Avadâna (édit. Cowell et Neil, *index*).

Ligne 15. — Je conserve l'orthographe आरम्मणा au lieu de आलम्बणा, à cause du pâli *ârammaṇa*. La locution entière se traduit littéralement : «ils atteignent l'idée des grandes castes» («l'idée des castes passées» dans la formule suivante); je ne discerne pas du tout clairement à quoi elle se réfère.

Page 261, ligne 2. — La répétition, en lisant स्थिरात्मकवत्त्रस्तमार्जारचित्ता, explique le terme que nous avons ici : «ils ont la pensée immobile (concentrée) comme [est immobilisée par la terreur la souris] effrayée par le chat». On peut croire qu'il y a là une allusion à quelque fable, peut-être — mais c'est bien douteux, à cause du rôle secondaire qu'y joue ce trait — la 4ᵉ du IIᵉ livre de l'Hitopadeça.

Ligne 5. — Nous avons ici une catégorie de «quatre vaiçâradyas» différente de l'énumération consacrée (cf. Burnouf, *Lotus*, p. 402); les trois premiers termes sont simples. Il n'en est pas de même du quatrième, पृथुवैशारद्य : je suppose que c'est पृथग्वैशारद्य qu'il faut entendre; même sous cette forme, l'expression aurait besoin d'être définie par un commentaire.

Page 262, ligne 13. — Je ne puis entendre पयोते que comme épithète de वरेणो «et il apparaît excellent au milieu [du monde]».

Page 263, ligne 11. — «Les rois Çakravartins ne se reposent pas en ce lieu, si ce n'est pour venir l'adorer.»

Page 264, ligne 2. — La seule explication que je puisse suggérer de नेमित्ते consiste à lire नेतिंति et à traduire : «il ramène sa réflexion, son esprit sur la conduite à tenir». Un pareil emploi de नीति est pourtant loin de me sembler naturel.

Ligne 3. — Sur la correction नागनन्दीकाममये, cf. ci-dessus p. 131, l. 11 et la note.

Ligne 6. — On a vu par une note antérieure (I, p. 466) comment nos mss. semblent souvent hésiter entre अन्तरक et लवक comme second membre de composition, et le doute qui règne sur la portée exacte du mot. En écrivant ici °लवकं, j'admets cette signification, qui me semble suffisamment appuyée par l'acception de *lâṇea* en pâli : «qui se trouve à point muni d'une provision d'herbe».

Ligne 17. — गोर्ह, l'orthographe intermédiaire entre le sanskrit et le prâkrit.

Page 265, ligne 5. — पूर्वोत्पादा «signes précurseurs».

Page 266, ligne 9. — मासिक dérivé de मसि : «noir comme l'encre».

Page 268, ligne 3. — पुरिम° «en souvenir des Buddhas antérieurs». De même un peu plus bas चित्तीकरोति : «il attira la pensée, l'attention».

Ligne 12. — L'orthographe °ख्रु° ou °ख्रू° de संख्रुयमानो, protégée par sa qualité de *lectio difficilior*, est trop constante dans B, trop ordinaire dans C, pour qu'il me paraisse possible de songer à une correction. Quant à l'explication, je ne puis guère tirer le mot que du thème स्कु; ख्रू serait donc une fausse restitution pour स्कू. La conjugaison pourrait se justifier par une confusion avec l'intensif चोस्कूयते dont il existe des exemples védiques. — Pour उद्घटित, cf. I, 546.

Page 270, ligne 10. — Le roi Pṛithu est dans la légende le type par excellence du roi Cakravartin.

Ligne 14. — उपादान, dans le sens attesté pour le pâli de «combustible». — A la ligne suivante, j'ai écrit निष्यन्दसंयुक्ते en me fondant surtout sur l'usage pâli de *nissanda* qui équivaut assez exactement à *phala*, et marque les fruits du *karman*. On remarquera la phrase empruntée par le *Dict. de Saint-Pétersbourg* au Mahâvyutpatti, निष्यन्दः स तथागतः पुण्यानां (*s. v.* निष्यन्द). Elle forme le commentaire le plus expressif de notre épithète.

Page 271, ligne 1. — La question des moines n'est ici nullement préparée. L'histoire de Jyotishka est au contraire racontée dans le Divya Avadâna (éd. Cowell et Neil, p. 271 et suiv.); elle y amène naturellement de la part des bhikshus une question semblable à celle que nous trouvons ici et à laquelle le Buddha répond par une version analogue à la nôtre de l'histoire du généreux Anaṅgana (p. 282 et suiv.).

Page 272, ligne 7. — अनवलोकित्वा «sans avoir égard à moi»; c'est une forme réduite de la locution complète मुखमवलोकयितुं. Cf. I, 391, et, par exemple, *Divya Avad.*, p. 270, l. 26, etc.

Ligne 14. — «La question est de savoir si le roi sera le premier en mérite, si ce ne sera pas moi. J'ai du reste, en invitant Bhagavat, cru agir conformément aux vœux du roi.»

Page 273, ligne 2. — La leçon que j'ai admise dans le texte me paraît suffisamment garantie par la suite. Elle donne ce sens nécessaire : «Quoi qu'ait fait le roi un jour dans sa réception, le lendemain Anaṅgana le dépasse invariablement.»

Ce sens, bien que les faits soient présentés et motivés différemment, rentre bien dans l'analogie de la version propre au Divya Avadâna. Il s'y établit de même entre le roi et le sujet une lutte à qui fera le plus en l'honneur du Buddha.

Ligne 6. — Je ne me sens rien moins qu'assuré de la correction de cette ligne. Je traduis littéralement : «Il faut amener une exclusion de cet Anañgana, qui l'empêche [de continuer].» Le sens que j'attribue à उत्क्षेप se justifie par l'emploi technique de *ukkhepa*, *ukkhepana*. La tournure n'en reste pas moins bien lourde et suspecte.

Ligne 15. — Cf. *Divya Avadâna*, p. 186, à la fin.

Ligne 17. — शलाका, comme le montre clairement la suite, équivaut aux काष्ठानि du *Divya Avadâna*, p. 285 : il s'agit de bois, de branches pour faire du feu. Les lignes qui suivent contiennent certainement plusieurs erreurs ou confusions auxquelles je suis très empêché de porter remède. Si les mots कुतो गृहपतिस्, etc., faisaient suite immédiatement à °किं करिष्यामि, tout irait bien ; mais il n'est guère possible d'expliquer les mots intermédiaires comme une répétition ou comme une glose. Il semble que la phrase, depuis न केनचित् jusqu'à यावद्व्याहृतो, contienne une répétition de ce qui précède, depuis 273, 17 ; et cette répétition protège la lecture प्रव्याहृतो. Malheureusement je ne sais comment construire la phrase केनापि — प्रव्याहृतो. D'autre part, après यावद्व्याहृतो, अर्तं est sûrement corrompu. सर्तं est en somme la correction la plus probable que je sois en état de suggérer. Cf. plus bas, p. 274, l. 8.

Page 274, ligne 3. — पदसंघा ne donne pas de sens ; दृढंगिता est une lecture bien simple pour admettre qu'elle ait été altérée. उद्यानकृता est un de ces génitifs dont il a été question précédemment (I, 622) «les sièges du jardin». — पश्चात् est ici un mode d'abréviation insolite. Il ne s'agit pas en effet d'un passage à répéter textuellement. La locution paraît employée comme le serait notre *et cætera* : «où le maître de maison prendra-t-il les sièges du jardin, etc. ? où les éléphants ?». Cf. p. 275, l. 3.

Ligne 7. — Je ne me tiens pas assuré des lectures शलाकाभ्योऽपि et श्रम च. Elles donnent au moins un sens suffisant : «Si je n'ai pas de bois, je trouverai bien des brindilles, et si je n'en obtiens pas pour préparer les aliments, j'aurai encore la ressource de préparer [sans le secours du feu] d'autres aliments agréables, excellents.»

Ligne 13. — Le *Divya Avadâna*, 286, 15 ; 288, 15, porte मण्डपवाट ou मण्डपवाटक. La conséquence avec laquelle est *répétée* la forme मण्डपमालक ne permet guère d'y toucher. J'ai peine cependant à la croire exacte, et मण्डपमाला «une série de pavillons» paraîtrait beaucoup plus satisfaisant.

Ligne 16. — J'ai conservé la lecture मधुमृद्धिकानि ; je considère que c'est une

orthographe arbitraire pour *मुद्रिकानि = मद्गुसुत्तिका. On tire le beurre et l'huile comme on mène d'une pièce d'eau la plante appelée मद्गुसुत्तिका.

Page 275, ligne 17. — ग्रामालुक, ग्रामालु, un «villageois». Cf. sur cette formation *Hemacandra*, II, 163.

Ligne 19. — Je suis hors d'état de restituer un texte correct pour cette phrase et la suivante (cf. du reste, pour une partie, un peu plus bas, p. 276, l. 7). Le sens général qu'elles doivent contenir ne paraît guère douteux. Surpris de l'offre énorme du roi, le paysan se demande comment il se peut qu'on lui offre 500 purāṇas de son lait. Mais je ne sais par quelles corrections mettre les mots en harmonie avec ce sens, d'autant moins que je manque de passage parallèle qui me permette de compléter les abréviations marquées par les divers पाठाः.

Page 276, ligne 11. — J'ai conservé la lecture सुखसमाधारणं des mss. Elle me semble pouvoir s'interpréter comme apposition des substantifs qui précèdent: «support du bonheur», c'est-à-dire «source d'un grand bonheur». Je ne puis cependant citer aucun exemple de cet emploi de समाधारणा. Je ne serais pas éloigné de penser que la lecture correcte serait सुखमसाधारणं; que mes mérites «deviennent pour moi [la source d']un bonheur non commun».

Ligne 19. — La confusion dans l'emploi des cas du pronom personnel est si grande que je n'ai guère hésité à conserver ici मइं pour l'accusatif comme nous avons मे dans la suite. On peut comparer *Hemac.*, III, 107, où cet emploi est explicitement enseigné. J'ai rétabli समाने, considérant que समानो avait été amené par le voisinage mal interprété de मइं.

Page 278, ligne 1. — सुपन, une forme parallèle de सुपिन = स्वप्न.

Ligne 4. — La signification de परिनिक्षेप laisse pour moi, faute de passages parallèles, place à bien des doutes. Je comprends — en lisant, comme j'ai fait, मानुष्यस्य — : «Ces héros (tels que le Bodhisattva) ne savent même pas se débarrasser de l'humanité», c'est-à-dire pour s'élever au rang des devas dont je suis.

Ligne 16. — J'écris अभ्यन्तरो, d'après p. 287, l. 11. D'अन्तरो je ne puis rien faire. अभ्यन्तर s'explique bien dans le sens d'«intime, dévoué». On peut comparer l'emploi du mot dans des passages comme *Div. Avad.*, p. 254, 255, où il se peut traduire : «qui a des relations intimes».

Page 279, ligne 13. — Les mss. lisent : ° नं सुखे तं°; c'est par inadvertance que cette indication manque aux variantes. Avec सुख le sens est contradictoire à la pensée générale qui s'exprime ici. Il ne faut pas songer, pour plusieurs raisons évidentes, à changer प्रार्थितं en परित्यक्तं ou quelque équivalent. Dans ce

conditions la correction दुःखे me paraît s'imposer. Pour cette application du mot aux souffrances, aux épreuves religieuses, qui n'est pas très ordinaire, on peut comparer Feer, *Journ. asiat.*, 1870, I, p. 396.

Ligne 19. — संस्कारेषु, le locatif dans la fonction de l'ablatif.

Ligne 20. — J'ai indiqué précédemment le sens de उत्पाद् «signe, présage» dans ces locutions. Les autres termes de l'énumération sont, ou clairs par eux-mêmes, ou conformes à l'usage consacré par les expressions pâlies correspondantes.

Page 282, ligne 14. — तावद् «si, tellement». Nous avons relevé (I, 596) un emploi exactement parallèle de तावत्. यद्वत = यद्वति est attesté pour le sanskrit. Cet exemple apporte un petit argument de plus en faveur de cette forme mise à tort en suspicion par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*.

Page 283, ligne 5. — Cf. I, 559.

Ligne 13. — Pour ce passage, cf. *Lal. Vist.*, p. 439 et suiv. — En pâli *paṭisaṅkhāti* est usité dans le sens de «méditer, considérer». La correction प्रतिसंख्यात (= °ख्यात) pour l'impossible प्रतिसंख्यात nous rapproche donc par un équivalent de °प्रत्यवेक्षति du *Lal. Vist.*

Page 285, ligne 3. — J'ai suppléé l'indispensable पश्चात् d'après *Lal. Vist.*, 447, 16.

Ligne 10. — L'orthographe correcte serait प्रतिनिःसर्गो que porte en effet le Mahâvyutpatti (PWB). Cependant, en présence du pâli *paṭinissaggo*, il serait arbitraire de la rétablir.

Page 287, ligne 9. — निर्वेधिका exprime ici clairement une idée d'«égalité», d'«équivalence» : «Il n'est point parmi les dieux ni parmi les hommes pour le Çramaṇa de rival qui soit à sa taille.»

Page 288, ligne 8. — Sur कृताधिकार, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 312.

Ligne 13. — J'entends कार dans le sens d'«actes d'adoration, actes méritoires», sur lequel cf. *Div. Avad.*, éd. Cowell et Neil, index *s. v.* : «De pareils êtres sont doués de la louange, de la gloire des bonnes œuvres.»

Ligne 17. — Au lieu de विभूति°, on pourrait penser à écrire भूरि, dans le sens connu de «sagesse». La lecture que j'ai préférée me paraît rentrer, mieux que la seconde, dans l'analogie des épithètes qui précèdent.

Page 289, ligne 9. — Le suffixe क dans तापनक me paraît donner ici au nom une acception abstraite, comme nous en avons dans la langue buddhique de

nombreux exemples. Je pense qu'on pourrait rendre le mot approximativement par «vitalité».

Ligne 14. — Plusieurs des épithètes qui forment le fond de cette énumération sont à coup sûr assez peu significatives; ce serait naïveté pure que de prétendre en serrer la portée de trop près. Cependant मधारतारूपत्र est, autant que je puis voir, par trop insignifiant; la lecture en doit être altérée. Faut-il lire प्रगुण° ou प्रगुणलक्षणता ?

Page 292, ligne 12. — Qu'est-ce que ces «cinq jñâtis»? Je ne sais rien faire de «cinq parents». Il y a au contraire une énumération bien connue de «cinq connaissances». Ordinairement le terme consacré est अभिज्ञा; cependant on trouve ज्ञातान pour désigner «un buddha» (cf. PWB). Si c'est cette catégorie qui est ici visée, il faudrait admettre une dérivation ज्ञाति, de ज्ञा, comme elle existe de जन्, ou prendre ज्ञाति comme équivalent de ज्ञप्ति, ज्ञप्ति, ज्ञाति. L'un et l'autre parti sont peu rassurants.

Page 293, ligne 11. — Comme il arrive d'ordinaire ici dans les énumérations un peu longues, celle-ci est incomplète; il manque, si j'ai bien compté, deux *abhigarjanas*.

Ligne 18. — Bien que j'aie conservé dans le texte la lecture प्रापयित्वा, je doute fort qu'elle soit primitive. La leçon de C पाहुणित्वा, qui donne bien le sens nécessaire, fait plutôt penser à l'orthographe pâlie पाहुणित्वा ou पाहुणित्वा que son étrangeté aurait fait changer par quelque copiste en प्रापयित्वा, plus correct en apparence, en réalité destitué de sens.

Page 294, ligne 5. — La correction धर्मालोको s'impose, dans ce sens : «lumière, illumination de la loi».

Page 295, ligne 1. — Pour la correction स्तूपां et la division de la phrase, il suffit de renvoyer à un passage ultérieur p. 314, l. 1.

Ligne 3. — «Dans le seul nom du Sugata (c'est-à-dire rien qu'à émettre le nom du Sugata) il y a des mérites infinis.»

Ligne 6. — J'ai imprimé cette phrase telle à peu près que la donnent les mss. avec toutes les fautes qui la rendent inintelligible. Je n'ai aucun texte certain ni même très vraisemblable à y substituer. Peut-être pourrait-on songer à lire quelque chose comme : यथा तादृका हि यद्गुणिनो चतुरशीति सनुचरा वास्तु वेदि दोषां अंतगुणेहि प्रतिफलयो पंचगुणो परिगृहीतो भगवतो वेदि भगवतो वाचा. On compléterait परिगृहीता et l'on prendrait le verbe dans le sens indiqué par le PWB sous le n° 14: प्रतिफलय serait = फलोपकरण, «plein de mérite (en mille façons)». Mais les difficultés sautent aux

yeux, et entre autres cette catégorie de quatre-vingt-quatre suivants du Buddha qui m'est inconnue, malgré la consécration qu'a reçue chez les buddhistes le nombre quatre-vingt-quatre.

Ligne 9. — शमेति est, bien entendu, = प्रशमयति «fait cesser». — Dans la phrase qui suit, c'est un peu en désespoir de cause que j'ai écrit सिक्थगिरिदुर्गेषु; cette lecture nous donne un composé de contexture assez lâche : «des grains de moutarde [accumulés] en montagnes escarpées»; mais le cas n'est point rare dans ce style.

Page 297, ligne 1. — Je n'ai pas besoin de rappeler les rayons lumineux qui passent pour s'échapper de la langue du Buddha, non plus que le goût merveilleusement subtil dont elle est douée (cf. *Lég. du Buddha*, 2ᵉ édit., p. 133-134).

Ligne 3. — En restituant सङ्गुणं je n'ai pas la prétention de donner un texte correct. Seulement je considère que nous sommes en présence d'une confusion curieuse des scribes et que la lecture authentique serait le pâli *sabhaṇakaṃ* que l'ignorance des copistes a cru faire merveille en écrivant सङ्गुणं.

Ligne 7. — La correction कल्याणविपाकं करोहि est indiquée par la comparaison de la ligne 12; cela revient à dire : «fais-nous jouir, par ta parole, du fruit de nos bonnes actions».

Ligne 11. — La lecture प्रतिभायति est garantie par le parallélisme de प्रतिभाण et de प्रतिभायन्ति. Il semble cependant que le sens du verbe ne puisse pas être rigoureusement identique dans les deux cas. प्रतिभाण a pris en pâli (cf. Childers) le sens de «facilité de parole» à côté de celui de «sagesse, intelligence»; de quelque façon que se soit développée cette acception, elle paraît se refléter ici dans l'emploi de प्रतिभायति. Dans प्रतिभायन्ति au contraire le sens de «apparaître, se montrer» est parfaitement suffisant.

Ligne 15. — Les génitifs बोधिसत्त्वानां, etc., ici et dans les lignes suivantes, doivent se construire avec सर्वं : «cet événement [de la carrière] des bodhisattvas...».

Page 298, ligne 6. — Je considère ce passage comme composé en une sorte de vaitâlîya aupacchandasaka, avec cette particularité que chaque pâda contient 18 brèves et non pas alternativement 16 et 18. Mais à côté de la forme — ◡ — ◡ — — pour la fin du pâda, nous trouvons une forme ◡ ◡ — ◡ — —, et dans ce cas, la brève manquante se retrouve ordinairement en plus dans la première partie du pâda. Comme d'ordinaire, je me suis abstenu de modifier l'orthographe suivant les exigences du mètre, en sorte, par exemple, que bon nombre de finales écrites longues doivent être mesurées brèves, etc. A la ligne 17, j'ai écrit विराग॰ comme le fait l'orthographe pâlie et comme l'exige la mesure.

Ligne 10. — नमस्य «pour saluer». Dans le pâda suivant nous n'obtenons la

valeur de huit brèves initiales qu'en lisant उपगामि et en mesurant longue la finale *i*. La seule difficulté réside dans le fait que la seconde brève se trouve ainsi, contrairement aux règles, combinée en une longue avec la troisième. L'objection ne me paraît pas grave dans une métrique si peu sévère. Le même fait se reproduit au troisième páda de la strophe suivante, s'il faut bien mesurer ‒ ‒ ◡ ‒ ◡, au second páda de la ligne 9 de la page suivante. Cf. aussi à la ligne 11 l'équivalence irrégulière ◡◡ ◡ ‒ pour ‒ ◡ ‒ dans la partie finale des deux pâdas.

PAGE 299, LIGNE 10. — Il faut sans doute admettre un allongement स्तनविचित्रं, fort analogue par sa liberté à celui de पारिपूर्णां dans le pâda suivant.

PAGE 300, LIGNE 17. — Pour l'énumération des «sept montagnes», cf. Burnouf, *Lotus*, p. 846 et suiv., Beal, *Catena*, p. 45. Voir aussi PWB, s. v. खदिरक, qui renvoie à *Mahâvyutp.* 102.

PAGE 301, LIGNE 4. — On ne peut séparer la locution अष्टापदविनिबद्ध de l'expression सुवर्णसूत्राष्टापदनिबद्ध qui revient à plusieurs reprises dans le *Lotus*. Burnouf (p. 363-364) la traduisait, non sans hésitation : «qui contient des enceintes tracées en forme de damiers avec des cordes d'or», et M. Kern, d'une façon analogue quoique moins nette : «which contains a checkerboard of eight compartments distinguished by gold threads». Il me paraît malaisé de tirer de ces interprétations aucun sens satisfaisant pour l'esprit. Nous avons précédemment rencontré une expression अष्टापदसम (I, 158, 7; 159, 3) «uni comme un échiquier», qui s'entend à merveille. Je propose, d'après cette analogie, de traduire निबद्ध, विनिबद्ध «ferme, bien établi, bien dressé», et de voir en somme dans l'épithète que nous avons ici un simple équivalent de l'épithète अष्टापदसम. Il faudrait alors, dans la locution plus complexe du *Lotus*, traduire : «bien dressé comme un échiquier fixé par des fils d'or».

LIGNE 10. — Ces demeures, qui étaient toute splendeur, sont, par la comparaison de cet éclat merveilleux, comme privées de splendeur (cf. p. 304, l. 1).

PAGE 302, LIGNE 3. — Je rétablis ici la lecture शिरीषपञ्जरकेसराणि de la répétition qui seule contient des éléments de composition corrects; mais je dois avouer que ces keçaras «qui forment des cages contenant des çirishas» ne me représentent aucune idée claire.

PAGE 303, LIGNE 5. — स्वभवनेषु, pour l'ablatif : «venus de leurs demeures».

PAGE 304, LIGNE 11. — यादृशा réclame un corrélatif. Il y a ici dans la tradition une lacune qui explique l'apparente irrégularité du vers composé de six pâdas.

Page 305, ligne 3. — Cf. चोतार्ण dans le PWB qui le donne, d'après le *Mahâvyutpatti*, comme le nom d'une pierre précieuse. L'épithète entière détermine probablement तानुका; c'est au moins la seule hypothèse qui me permette d'expliquer ce mot.

Ligne 18. — Faute de mieux je prends वार्तेषु comme un pluriel fantaisiste obtenu par l'addition au singulier वार्ते de la syllabe षु qui caractérise le pluriel. Quant à उत्पाद, le mot est dans ce passage (cf. surtout la l. 7) visiblement employé dans un sens très analogue à celui de लक्षण. Cf. un peu plus bas, p. 306, l. 2.

Ligne 19. — Je ne puis comprendre qu'en lisant कथिकाकोपन°, कथिक étant = कथिन्.

Page 307, ligne 6. — महाप्रभा ते fait fonction d'accusatif et s'applique aux dieux que «les buddhas surpassent en éclat, malgré leur splendeur».

Page 308, ligne 12. — Il me semble bien douteux que le Nâga puisse s'adresser au Bodhisattva en l'appelant मार्ष; il doit rester quelque incorrection.

Page 309, ligne 14. — यथास्वकाये अधिमुक्तिये «suivant l'inclination de chacun».

Page 311, ligne 8. — Pour cet emploi de संवुड = संवोति, cf. I, p. 404.

Ligne 11. — मुद्राहस्तक semble protégé par la clarté des mots composants; mais je ne puis dire quelle est la nuance exacte de signification, à moins qu'il ne s'agisse de «mains tenant un sceau», une forme de cachet qui n'est pas rare même chez nous. — हंसदाम désignant sûrement des colliers faits d'une succession de haṁsas mêlés de feuillage comme les monuments de l'architecture buddhique nous en offrent tant d'exemples, il n'est peut-être pas téméraire d'admettre que les सिंहलता sont des enroulements combinés de feuillage et de lions.

Page 312, ligne 6. — De cet emploi de निर्यात on peut rapprocher l'expression पूर्वबुद्धानकर्मनिर्यात, *Lal. Vist.*, 52, 8. J'entends निर्यात dans ce sens : «qui est sorti, délivré des attaches terrestres».

Page 313, ligne 9. — स्थूलाधिमुक्तिक «qui a des inclinations grossières», est la contre-partie de शुभाधिमुक्त que l'on trouve, par exemple, *Lal. Vist.*, 161, 9.

Page 314, ligne 1. — Relativement à विद्रुमस्तूपा, cf. ci-dessus, p. 295, l. 1.

Ligne 15. — Si प्रतिसंश्रावति est exact, le verbe ne peut guère être pris ici que dans le sens de «déclarer, proclamer», et इमं = इदं, au neutre. Un peu plus bas

au contraire अनुशिक्षित्वा ne peut signifier que «apprendre», un emploi qui est d'ailleurs parfaitement conforme à l'usage de *anusikkhitabba* en pâli.

Page 315, ligne 3. — «Considérant le Bodhisattva comme un rival.» — Je ne puis expliquer हरित्वा d'une façon naturelle qu'en y voyant une orthographe prâkritisante de भरित्वा : «remplissant» de son immense armée bien des centaines de yojanas dans l'espace.

Ligne 6. — La construction générale de la phrase laisse place à quelques doutes. Cependant सचेद् ne peut guère s'entendre que dans une certaine dépendance de la proposition qui précède : «si par hasard, dans la crainte que», et je traduis : «Mâra ne peut voir le Bodhisattva; car il détourne les yeux de peur que le Bodhisattva ne fasse apparaître [l'ovale de] sa face avec la puissance dont il dispose.» Suit la description de cette puissance.

Ligne 14. — Il est clair que la strophe qui suit ne saurait être mise dans la bouche du Bodhisattva, et que le texte porte ici des traces de confusions. La strophe ne peut s'entendre que comme l'exclamation admirative de quelqu'un des spectateurs divins de la scène.

Page 316, ligne 10. — La restitution de भ्रमु suppose la mesure वैशालि pour भविष्यति.

Page 317, ligne 8. — विहिंसिका est un pis aller et ne me satisfait guère.

Page 318, ligne 7. — En écrivant रत्नाङ्कुरो je pense au sens de *corail* que donne Halâyudha pour रत्नाङ्क (PWB).

Page 319, ligne 6. — Même en comparant les énumérations qui nous sont connues (cf. par exemple, ci-dessus p. 314, ci-dessous p. 348-349), je ne vois aucun nom de classe divine qui me fournisse pour ce pâda la correction nécessaire. Les noms des Çubhakṛitsnas et des Bṛihatphalas se succèdent d'ordinaire immédiatement; peut-être *शुभ est-il le reste d'une épithète laudative de cette dernière catégorie.

Ligne 21. — Par analogie avec d'autres emplois de उत्सद (cf. l. 372), j'entends उत्सदगात «rempli, encombré» à savoir par la multitude que Mâra arme contre le Bodhisattva.

Page 320, ligne 9. — Ce joyau, c'est bien entendu le «dharma» ou, plus généralement, «la sagesse».

Page 321, ligne 13. — प्राप्ता se peut, je pense, expliquer comme un équivalent de l'instrumental, pour प्राप्तया, un peu comme les absolutifs qui, en pâli, perdent la syllabe finale *ya*.

Ligne 17. — शोभाति est le subjonctif : «brille». प्रभाति ne peut s'entendre que comme un potentiel barbare = *प्रभासेत्, la troisième personne dans la fonction de la seconde. C'est de même façon que j'analyse करेति du vers suivant.

Ligne 20. — Si c'est bien, comme je l'admets, la seconde personne du potentiel qu'il faut rétablir dans ce pâda, le mètre appelle la forme pâlie *kareyyâsi*.

Page 322, ligne 14. — संनाट्रिका s'écarte beaucoup de la tradition; mais il convient au point de vue métrique. Je ne vois ni dans l'énumération de la p. 159, ni dans les énumérations analogues du *Lal. Vist.* (cf. p. 251, 2; 258, 8; 377, 11), rien de plus satisfaisant à substituer à la lecture certainement fautive des mss.

Page 323, ligne 16. — Je n'ai écrit निनादे qu'en désespoir de cause, ne trouvant rien de mieux à substituer à समदे ou समदे des mss.; j'ai, à défaut d'un verbe convenant au mètre, indiqué le sens qu'il devrait fournir. Le changement de वाचं en गिरं s'explique facilement par la présence de गिरं dans le pâda qui suit.

Page 324, ligne 9. — अनुशंस, ou quelque forme analogue, n'est pas rare dans notre texte avec le sens du pâli *ânisaṃsa*, mais ici le mètre exigeant la longue, j'ai cru devoir rétablir l'orthographe pâlie; l'origine du mot est du reste obscure.

Ligne 18. — Je n'oserais affirmer que नयति puisse s'employer avec चित्तं, comme le suppose ici mon texte, dans le sens de «conduire, attacher sa pensée à...». Cependant la correction नये est graphiquement si recommandable que je l'ai préférée à ऊने (= ऊनये) ou à toute autre.

Page 325, ligne 10. — Il n'est guère possible de lire autre chose que निर्विकिरु ni surtout de voir dans ce mot autre chose que l'aoriste de निर्विकिरति. Nous aurions le verbe ici dans une acception «supprimer, éclipser» analogue aux acceptions 5-7 que le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* enregistre d'après les lexiques.

Page 326, ligne 2. — Cf. plus bas, p. 361, l. 12. Dans les deux passages la tradition indique une forme कुप्पन्न et non कुपुन्न du sanskrit régulier. Je ne me suis pas cru en droit de supprimer ce qui peut être une orthographe parallèle.

Ligne 10. — Un passage suivant, p. 333, l. 15, nous force à admettre un thème प्रेति autre équivalent de प्रीति.

Ligne 14. — A partir de cette stance, les irrégularités se multiplient dans le mètre. Le choriambe qui régulièrement forme le milieu du pâda s'allonge d'une

et de deux syllabes. Dans beaucoup de vers il serait aisé de rétablir la correction par de faciles conjectures; mais le cas se répète trop fréquemment pour que je me sois cru en droit d'imposer à une métrique assez lâche, même dans les parties les moins mauvaises, une régularité qui sans doute en altérerait le caractère véritable.

LIGNE 16. — «De trois sortes», c'est-à-dire en paroles, actions et pensées. — Le mètre semble indiquer que कर्म est une glose, laquelle d'ailleurs entre bien dans le sens.

LIGNE 18. — व्यूढ «entraîné, perdu».

PAGE 327, LIGNE 13. — Une lecture पुष्टिं भजे नाथ rétablirait le mètre.

LIGNE 17. — Bien que ce pâda soit d'une longueur démesurée, je l'ai conservé tel quel, ne voyant pas ce que l'on en pourrait supprimer; सार्थवाहो marque bien le rythme final. C'est Sârthavâha qui prend ici la parole, comme l'indique la suite, p. 330, l. 5; et le *Lalita Vistara* connaît en effet ce fils de Mâra. Pourtant le pâda, à la page 330 comme ici, est trop long. Je soupçonne fort que le nom propre a été introduit après coup dans l'un et l'autre passage, et que, primitivement, nous n'avions ici que स (du second pâda) dans un sens indéfini: «un fils de Mâra bien intentionné à l'égard du Buddha».

PAGE 329, LIGNE 1. — La restitution de cette ligne est toute conjecturale.

LIGNE 14. — चमूर्द्धं = *चूर्णयं, «il le réduirait en poussière».

PAGE 330, LIGNE 5. — Cette strophe et la suivante sont la réponse de Mâra à celui de ses fils qui vient de parler et qui reprend ensuite la parole, bien que rien dans le texte n'annonce expressément le changement d'interlocuteur.

LIGNE 9. — Si je comprends bien, Mâra se plaint de ce qu'il représente comme la trahison de Sârthavâha: «Ce fils, l'aîné de mes fils, que j'ai soigné (nourri) pendant des milliers d'années, m'abandonne ici (*utsṛjati*); il s'est fait ici le suivant de Gautama, se préparant à me détruire avec l'armée de Mâra.» C'est à cette accusation que répondrait aussitôt Sârthavâha.

LIGNE 18. — ग्राहेय «je voudrais faire prendre» à savoir श्रद्धां et शीलं (la foi au Buddha et la moralité qu'il enseigne) contenues implicitement dans les épithètes श्रद्धयुक्तं et विपश्यिनं. Mais une pareille construction est bien elliptique; je ne doute pas qu'il ne faille corriger युद्धं en श्रद्धां.

PAGE 332, LIGNE 13. — Je suis obligé, si ma restitution est fondée, d'admettre une construction न शक्यं... चालनाय «il n'est pas possible d'ébranler, d'éloigner». Elle n'est pas absolument rare ici; cf. plus haut, p. 329, l. 20, et plus bas, p. 362, l. 8. Elle me paraît particulièrement admissible en un morceau où nous rencon-

trons (par exemple le nominatif धूमकेतु, etc., pour l'accusatif dans les lignes suivantes) des irrégularités encore plus fortes.

Page 333, ligne 9. — सर्वां सहस्रां, सर्वां त्रिसाहस्रलोकधातुं, «tout l'univers».
Ligne 15. — Il est difficile de ne pas considérer dans ce passage प्रपतिषु comme le locatif d'un substantif प्रपति ayant un sens analogue à celui de प्रपात.

Page 334, ligne 6. — La lecture est plus douteuse que le sens général. En conservant celle des mss., on peut à la rigueur entendre प्रवर्षमाणां au sens passif et l'accusatif हिरण्यधारां अक्षमात्रां comme un déterminatif : «couvert dans sa maison d'une pluie d'or tombant par poids d'un aksha». Si l'on trouve cette construction trop forcée, il serait aisé de lire °धारे °मात्रे प्रवर्षमाणे ; le seul inconvénient est d'impliquer l'emploi au masculin de धार signifiant «averse»; il est, dans un texte comme le nôtre, assez léger. Je comprends वधिष्ये en suppléant इति : «se sauverait en se disant : je vais être tué !».

Page 335, ligne 12. — Le sens qu'on attend est : reprends tes esprits, reviens à la raison. L'acception de «recueillir» qui appartient à समाधि peut-elle se transporter ainsi au moral? Cela me paraît au moins bien douteux; en sorte que je suis peu rassuré sur la lecture उपविनोहि.

Page 336, ligne 20. — इह qui encombre le vers me paraît une addition fortuite. Je n'ai pas beaucoup hésité à rétablir le neutre चत्वारि, malgré son incorrection. Les cas pareils sont trop fréquents pour que l'on condamne une restitution qui, combinée avec विनेहि = विना हि, rend aisément compte de l'altération du texte.

Page 338, ligne 6. — Il faut sans doute comprendre que d'autres *kalyāṇamitras* encore s'efforcent de *le* détourner, c'est-à-dire Māra, de ses aveugles projets.

Page 339, ligne 21. — J'ai restitué cette ligne par conjecture d'après la seconde des strophes qui suivent. Quant au pāda suivant, j'ai essayé d'y rétablir le mètre par l'introduction d'un double च. L'expédient a le tort d'être trop facile.

Page 340, ligne 12. — «Quand les êtres seraient tous autant de Māras en personne, ils ne sont pas capables de faire remuer un poil de mon corps.» J'admets que la strophe suivante est une réplique de Māra.

Page 341, ligne 9. — Pour ma correction अस्ति ईदृशके, cf. p. 321, l. 19.
Ligne 19. — Il faut comparer p. 344, l. 9. Malheureusement l'explication de

शून्य n'est pour moi rien moins qu'évidente. Il semblerait que शून्या निमित्ता dût signifier «des présages vides de sens, dénués de signification et de portée». Telle ne saurait être la pensée. Je propose, faute de mieux, et avec beaucoup d'hésitation, d'entendre : «Les présages sont épuisés», c'est-à-dire tous les présages précurseurs se sont produits, «et j'ai une pensée unique : c'est d'arriver à la bodhi».

Ligne 22. — «Comme le ciel est sans existence, de même (c'est-à-dire sans existence, sans réalité) sont naturellement toutes choses.»

Page 344, ligne 9. — Nous venons, p. 341, l. 12, de trouver ces mots mis dans la bouche du Bodhisattva; il me semble que c'est ce que veut rappeler la présente strophe; c'est pourquoi j'ai corrigé वदते च, comprenant : «le Saint prononce cette parole». Reste एवंरूपवती; je n'y puis voir autre chose qu'une épithète de वाच् signifiant «de cette nature, tel», et je traduis : «telle est la parole que prononce le Saint».

Ligne 12. — J'écris नतो विमतिं comme nous avons eu précédemment शुषिरे कारे = शुषिरकारे.

Ligne 17. — Je construis, en suppléant le sujet, «les êtres», impliqué en quelque sorte dans यमस्य लोका, et en prenant le singulier च्यवति dans la fonction du pluriel : «alors quittant les enfers ou la condition animale, les êtres, du monde de Yama, revinrent dans tout l'univers».

Page 345, ligne 2. — तत = तता: «sont étendus, répandus» sur la terre.

Ligne 9. — Si j'ai bien complété cette stance, elle signifie que les quatre vérités sont enseignées par le seul Buddha. Suit l'exposé des douze *nidânas*.

Page 347, ligne 13. — «Après avoir réduit (*c'est-à-dire* et de réduire) en poussière cent montagnes égales en hauteur.» Cf. page suiv., l. 5.

Ligne 20. — भवाग्रा त्रिसाहस्रा «tout l'univers jusqu'au haut de l'échelle des êtres.» Cf. भवाग्रा लोकधातुयो, p. 350, l. 3, et Childers, s. v. *bhavaggaṁ*.

Page 349, ligne 10. — Cf. la note de la p. 256, l. 9.

Page 350, ligne 17. — Je ne vois aucun moyen d'échapper à la nécessité d'admettre que निर्मिता se rapporte à कूटागारेहि et est par conséquent pour निर्मितेहि. Il en est exactement de même de कूटगा pour कूटेहि à la ligne 15. — Pour la restitution du vers suivant, je m'appuie sur le troisième des vers pâlis cités par Burnouf, *Lotus*, p. 576.

Page 351, ligne 2. — धूपनेत्र, au sens de «brûle-parfums, encensoir», est ga-

ranti non seulement par le présent passage, mais par d'autres, fol. 350[a] et 350[b].

Ligne 18. — नतोमुख «tourné vers». Nous retrouvons la même expression dans un passage très analogue à celui-ci, fol. 350[b].

Page 354, ligne 3. — J'ai conservé la lecture मोचयिष्य उपपत्ती; en suppléant इति, elle me paraît pouvoir s'interpréter : «je [les] délivrerai [de] leur condition d'être soumis à la renaissance».

Ligne 16. — घोट्टस est connu par le pâli. दण्डकर्मेहि वर्जिता ne peut guère signifier ici que «libres d'actes méritant un châtiment», et par conséquent arrivés au moment de la délivrance finale; c'est précisément ce que me paraît exprimer असंस्कृतायु, «dont la vie n'est plus recomposée», c'est-à-dire pour qui des existences ultérieures ne seront plus reconstituées par les *saṃskâras*.

Page 355, ligne 16. — Sur संगणिकाराम, cf. Childers, s. v. *saṅgaṇikâ*.

Ligne 19. — J'ai corrigé नता ; il me semble que le but de cette strophe comme de la précédente ne peut être que de décrire les heureux effets de la parole du Buddha, même sur des auditeurs mal préparés.

Page 356, ligne 9. — Force nous est de prendre धारेति comme l'aoriste d'habitude, un singulier avec un sujet pluriel, comme souvent. पलुग्गमान s'explique par la comparaison du pâli *paluggati* : «ceux qui soutiennent la religion déclinante». Cf. ci-dessous, p. 370, l. 22 suiv.

Ligne 11. — On pourrait compléter अनानु°.

Page 357, ligne 1. — Le premier चित्तगत conservé seulement dans C sous la forme चित्तगा n'est sûrement qu'un débris d'une locution analogue aux deux termes qui suivent. De ces termes le dernier semble être amené par une sorte de calembour entre हित et सर्वहित : «la pensée du bien des êtres, la pensée tournée vers tous les êtres».

Ligne 19. — Je ne puis construire qu'en admettant que पठन्ति est pris passivement.

Page 358, ligne 7. — घमोत dans le sens de «pensée, méditation», est connu par le pâli. Un peu plus bas, p. 360, l. 9, les mss. semblent indiquer une lecture भीतेन भोतं कृतवान. Cependant B, dans la leçon भीतोनभोतं, garde encore une trace de घमोतं. Ne fût-ce que comme *lectio difficilior*, la lecture भीतो घमोतं m'a paru mériter la préférence dans les deux passages.

Ligne 12. — Si इदृन्नो est la vraie lecture, il faut admettre que le vers appartient

à un temps où la règle monastique n'était pas strictement observée. En théorie, le bhikshu vit d'aumônes; il reçoit et n'a rien à donner.

PAGE 359, LIGNE 10. — «Aucun lieu n'est impénétrable pour lui dans tous les boddhakshetras.»

PAGE 361, LIGNE 18. — Si पदने est exact, on peut à la rigueur entendre : «pleins de zèle pour vous purifier». La comparaison de p. 382, l. 14, paraît protéger cette lecture et cette interprétation.

PAGE 364, LIGNE 8. — अन्तरेण «dans l'intervalle», jusqu'à ce que l'auteur de ces dévotions ait atteint le nirvâṇa par l'un des trois *yânas* ou véhicules.

PAGE 366, LIGNE 13. — J'admets une forme अपस्करोति, comme nous avons अप-स्कर, अवस्कृत, sans parler des autres traces du maintien de l'*s* initial. Le sens est trop convenable pour ne pas recommander cette correction.

PAGE 368, LIGNE 8. — त्र्यध्वचित्तं «les pensées dans le passé, le présent et l'avenir.» Cf. l'expression courante अतीतानागतं.

LIGNE 10. — La construction est en quelque sorte disloquée : «Il serait plus facile à un enfant de dire le nombre des grains de sable et les milliers de koṭis de Nâgas des quatre grands océans, que......»

LIGNE 16. — Ma restitution de ce vers est bien conjecturale. Voici comme je comprends : «Les arbres, ceux qui, en commençant par la demeure des dieux, y vivent tout le temps d'un kalpa, ceux qui sont ici-bas durant ce laps de temps, et ceux qui seront sur la terre dans l'avenir......»

LIGNE 20. — Si le texte est exact, il ne nous reste qu'à prendre तस्य, comme serait régulièrement तस्य तस्य, avec un sens distributif, «de tel ou tel héros».

PAGE 369, LIGNE 2. — Cette strophe entre dans un nouvel ordre d'idées; elle devait être primitivement précédée d'autres vers, tels par exemple qu'est le suivant, expliquant à qui se rapporte le génitif ते, à savoir au Bodhisattva.

LIGNE 5. — J'ai, ici et un peu plus bas, cru devoir rétablir la forme pâlie *anû-dasa* dont l'aspect un peu insolite explique aisément la corruption.

LIGNE 12. — एकस्मिन् जिह्वायां «sur chaque langue» m'a effrayé, même ici.

LIGNE 14. — Il faut suppléer गच्छन्ति ou un équivalent; la liberté est forte.

LIGNE 20. — Si ma lecture est justifiée, अस्थिमद्दो devrait être entendu comme adjectif. मज्जाखाद «qui ronge la moelle» ne peut avoir que la valeur d'une conjecture. Je n'ai pas besoin de faire remarquer que les menaces exprimées dans cette stance

et dans les stances suivantes en rapportent avec évidence la composition à une époque ou à une région où l'autorité du bouddhisme avait subi des atteintes profondes.

PAGE 371, LIGNE 2. — वट्टे = वर्तं. Cf. I, 372, 17.

LIGNE 10. — La lecture प्रतिक्रोश paraissant certaine, le mot ne peut guère s'appliquer qu'aux violences auxquelles se heurtent les apôtres de la religion en décadence. L'épithète पुरिमनिरोधदृष्टं est pour moi plus obscure; निरोध ayant le sens technique de méditation extatique, l'adjectif marque peut-être ces oppositions comme «prévues dans les méditations antérieures». En somme, l'apôtre dévoué dont il est ici question, d'après notre strophe, accepte avec joie les misères de cette vie et s'assure un avenir heureux.

PAGE 372, LIGNE 21. — «Au moment de sa mort (qui doit pour lui être) la dernière», parce qu'il entre dans le nirvāṇa.

PAGE 373, LIGNE 7. — «Celui qui n'accomplit pas cette action excellente, celui-là n'a pas une mort heureuse.»

PAGE 374, LIGNE 9. — उपसंक्रमि, comme करि à la strophe suivante, etc. Je reviendrai ailleurs sur ces formes.

LIGNE 23. — Le pâli नीतो se rapproche tellement de la lecture des mss. que je l'ai restitué dans le texte; le sens est bon : «Par lui n'advient aucun mal aux hommes.»

PAGE 375, LIGNE 15. — A उत्कीयमाणो comp. उल्लोकनीतो, par exemple, p. 378, l. 8, etc.

LIGNE 23. — भवतोपपत्ति a bien l'air de signifier भवत्युपपत्तिः. Le mètre paraît protéger cette bizarre lecture. Je l'ai gardée sans prétendre en rendre compte.

PAGE 376, LIGNE 6. — Il y a apparence que la lecture प्रमादहीन, c'est-à-dire °प्रमादहीन, est exacte. Je ne puis pourtant suggérer du mot, faute d'exemples parallèles, aucune traduction qui me satisfasse.

PAGE 377, LIGNE 5. — J'ai conservé la lecture कुर्दे que je considère comme une forme fantaisiste du potentiel. — यतस्मरतं = यावत्स्मरतं.

LIGNE 7. — तं वपुतं, c'est-à-dire la récompense due à cette bonne action, le fruit dont il vient de semer le germe.

IMPRIMERIE NATIONALE.

Page 379, ligne 5. — Je ne vois rien de très probable à tirer de फलिकमपुरं, le mot doit être une épithète du trône. On pourrait croire que la première partie du mot est फलिक, une forme prâkrite de स्फटिक, comme वस्कृति = *वसति.

Page 380, ligne 18. — महा, c'est-à-dire महालोकधातुः.

Page 381, ligne 2. — Le locatif पुरस्कान्ते équivaut au génitif पुरस्कान्तस्य.

Ligne 3. — Cette strophe, si je l'ai bien restituée, s'écarte de l'analogie des stances environnantes : elle semble renfermer une allusion à un fait légendaire, et préparer ainsi la promesse qu'apporte le vers suivant. Mais plusieurs de mes conjectures peuvent paraître douteuses. Je suis obligé d'admettre que मरुता est employé dans le sens de «dieux», au lieu de l'ordinaire मरुत्. रश्मिराजा pour dire «le soleil» s'explique bien ; mais la locution n'est pas courante et consacrée.

Ligne 8. — Si बाढ़ peut être maintenu, il faudrait le prendre comme = बासि «j'ai été», ce qui ne me paraît guère vraisemblable. Quant à la locution शतसहस्रं, il est clair qu'elle revient à «cent mille fois».

Ligne 21. — La seconde personne, भोषि, करोषि, est ici singulière. On se rapprocherait du tour qui domine dans ces dernières strophes en restituant les premières personnes भोमि, करोमि.

Page 384, ligne 13. — Ma lecture suppose, comme on le voit aisément, le calembour si ordinaire sur le double sens de हर:.

Ligne 14. — कारिकाह्वानं doit être corrompu, malgré l'accord des mss. En tout cas je n'en puis, pour ma part, tirer aucun sens certain. — Je ne suis pas plus fixé sur le sens de कारेषि qui se répète dans les vers suivants. Est-ce une forme plus ou moins altérée se rattachant à कार्षापण ?

Page 386, ligne 2. — C'est-à-dire «qu'il donne fût-ce la centième partie d'une goutte d'huile».

Page 387, ligne 6. — Ces deux pâdas résument l'enseignement prêté à l'être qui, grâce à ses mérites, est devenu deva : «les skandhas sont instables ; ils sont une source de malheur, et il faut saisir le bienfait des Bienfaiteurs», c'est-à-dire l'enseignement apporté par les Buddhas.

Ligne 11. — On ne voit pas de Buddha dans le Satyaloka, mais seulement sur la terre ; de là ma correction.

Ligne 14. — Ou il faut prendre que देवा est employé pour le locatif sans désinence, ou corriger देवो «étant deva». Le second parti est le plus recommandable.

Page 388, ligne 10. — Je n'entends pas तुलयति; je suppose que c'est गाहयति qu'il faudrait lire.

Page 390, ligne 1. — अन्तिक paraît être = अन्तस्थ, अन्तःस्थ, et désigner les habitants qui sont «à l'intérieur» de la ville.

Page 391, ligne 3. — A ces जालक on peut comparer le *muttâkiṅkiṇijâlaka* qui, dans le Mahâvaṁsa (p. 179, l. 12), est suspendu au-dessus des reliques.

Ligne 22. — छोडयति est employé (*Lal. Vist.*, 154, 13; 284, 7) dans le sens d'«abandonner». Ici cet *abandon* est inspiré par une pensée pieuse; c'est «donner» qu'il faut traduire.

Page 395, ligne 6. — Je considère ईश्वरीयं comme = ऐश्वर्यं : «personne ne peut avoir l'idée d'exercer l'empire sur lui».

Ligne 8. — Sur les quatre Saṅgrahavastus, cf. I, 370.

Page 396, ligne 9. — Il faut suppléer un régime à परिगृह्णे, à savoir पात्रं, comme le montre ce qui précède et ce qui suit.

Ligne 18. — «Puissé-je devenir dans le monde entier l'œil de tous les aveugles!» On pourrait aussi corriger अन्धो न «Puisse-t-il ne pas rester dans le monde un œil aveuglé!»

Page 398, ligne 16. — Ces vers se rattachent visiblement au morceau de la p. 401, l. 5 et suiv. dont ils sont indûment séparés. Les vers suivants (17 et suiv.) se présentent en effet *ex abrupto*. L'absence de toute transition qui ne permet même pas de démêler exactement le sens du premier pâda, jointe au changement de mètre, prouve qu'il y a ici une lacune. Ce passage n'est sans doute qu'un fragment égaré de quelque autre version du même récit. J'admets ici comme cadence une forme de tous les pâdas ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – –; j'ai introduit en conséquence dans le texte les modifications légères qu'en exigeait la restitution. J'ai dû en outre dans le premier vers éliminer मम pour lequel il n'y a pas de place. Un autre fragment, faisant évidemment suite à la ligne 6 de la page suivante, est égaré à la p. 402, l. 22 — p. 403, l. 3. Il est assez visible que toute cette partie du texte est en grand désordre.

Page 400, ligne 4. — La comparaison de p. 402, l. 6 et p. 403, l. 7, ne permet pas de toucher à la leçon शारा, bien que j'ignore quel oiseau ce mot désigne.

Page 401, ligne 4. — A l'appui de la correction [illegible], cf. plus bas,

p. suiv., l. 22. On pourrait rester plus près des mss. en lisant अर्तिक्षयाय, अर्ति étant un pâlicisme pour आर्ति; l'expression «destruction de toute ruine» s'expliquerait à la rigueur comme un des innombrables synonymes de *nirvâṇa* ou de *bodhi*, mais elle impliquerait pour आर्ति un emploi général qu'aucune formule ne consacre.

Ligne 14. — Le présent नमस्यन्ति dans le sens du passé, comme s'il était accompagné de स्म.

Page 402, ligne 4. — Pourrait-on admettre une forme सर्वाभिभू comme équivalent de सर्वाभिभूत? Elle nous permettrait de rester plus près de la tradition.

Ligne 22. — «En s'avançant vers la perfection de Buddha.....»

Page 403, ligne 2. — स्वस्तिककाले me paraît douteux. Il faudrait entendre: «au temps qu'il vit Svastika», c'est-à-dire après avoir vu Svastika, après s'être muni de l'herbe nécessaire pour préparer son siège sous l'arbre de Bodhi.

Ligne 5. — J'entends जाल comme une expression figurée suggérée par les entrelacs que forment les brindilles disposées en tapis par le Bodhisattva.

Ligne 9. — «La voie suivie précédemment [par d'autres Buddhas].»

Page 404, ligne 15. — Ces deux çlokas sont ici visiblement déplacés; ils devraient clore les stances de Kâla et venir à la page précédente après la ligne 17.

Ligne 19. — Cette énumération des quatre moyens par lesquels se manifeste l'habileté politique (cf. Yâjñavâlkya, I, 345) est ici hors de place. Est-ce une interpolation amenée, on ne voit guère pourquoi, par l'énumération de cinq saṁjñâs?

Page 405, ligne 2. — केसरमत्त manque de clarté: केसर est-il employé dans un sens voisin de तेज, en sorte qu'on doive traduire: «enivré de ta force, comme le roi des animaux»?

Ligne 5. — Il y a changement d'interlocuteur. Mâra répond.

Ligne 14. — Le vers est incomplet et कामकारानि sûrement altéré.

Ligne 16. — «Ne te préoccupe pas de l'avenir (cf. les abstraits en *ikâ*), propose-toi les jouissances terrestres.» Cf. Childers s. v. *sandiṭṭhika*. Il va de soi que ce *phala* n'a rien à faire avec le *sandiṭṭhikasâmaññaphala*; au contraire il désigne en somme précisément l'opposé de la loi du Buddha.

Page 406, ligne 9. — Le vers n'est pas complet. On pourrait songer à condenser en un seul çloka les lignes 8, 9 et 10, en admettant que *dârayitvâ bandhanâ* est une glose explicative (du reste très superflue) de *pâçaṁ bhittvâ*; mais il semble bien que la ligne 9 constitue dans l'intention du texte un demi-çloka, et

nous obtenons ainsi le cadre de deux çlokas complets. Sur l'exclamation अहो धर्म, cf. I, 560.

Ligne 19. — J'admets une forme moyenne अज्ञोत qui n'est pas ordinaire, mais qu'indique la leçon des mss. et que réclame la mesure.

Page 407, ligne 2. — J'entends : «Si tu as pouvoir sur ton esprit, tu es [vraiment] maître; si tu es le maître des désirs, tu n'as sûrement pas de maître.» Et la suite explique que ce sont les passions des sens qui font perdre leur pouvoir aux rois. Le vers नो दमसी, etc., prouve qu'il faut prendre ceci conditionnellement : «tu serais vraiment maître si tu avais l'empire sur ton esprit», etc.

Ligne 20. — La mesure exige ce sandhi prâkritisant वचनिषु. Dans le vers suivant, nous sommes obligé de compter brève la finale de चतुर्दिशी.

Page 409, ligne 6. — «Celui qui entreprend une semblable attaque»; c'est-à-dire : «il faut être aveugle pour songer à une pareille lutte».

Ligne 11. — Ma restitution ne m'inspire aucune confiance; je crois bien que le sens doit être : «et de pareilles gens n'ont aucune sagesse, qui...», mais मन्त्र dans ce sens n'est guère satisfaisant.

Ligne 18. — La lacune serait sans doute facile à combler si l'on savait à quelle fable il est fait allusion ici.

Page 411, ligne 14. — अरिनिघातिन् n'est, bien entendu, considéré que comme un synonyme d'*arhat*, par l'intermédiaire du jeu de mots étymologique *arihan*.

Page 412, ligne 18. — Je n'ai pu rétablir quelque régularité dans les strophes qui suivent qu'en les considérant comme composées de trishṭubhs de type très variable, n'ayant en commun d'une façon régulière que la cadence ⏑ — — à la fin de chaque pâda. Encore plusieurs des corrections nécessaires n'ont-elles pu être obtenues qu'au prix de conjectures que je suis le premier à considérer comme bien douteuses.

Page 413, ligne 14. — J'entends que les râkshasas tremblent encore tout en se donnant mutuellement des paroles de réconfort.

Ligne 20. — Si c'est ainsi qu'il faut lire, नहो serait un raccourcissement arbitraire pour नाहो.

Page 414, ligne 4. — गात्र, à en juger par गात्रे de la ligne 20, doit désigner surtout ici la condition, l'état intérieur, la grandeur morale et la haute dignité du Bodhisattva.

Page 415, ligne 8. — Ce pâda est visiblement altéré. Les génitifs ne sont pas clairs. En les supposant exacts, on ne pourrait que les faire dépendre des nominatifs qui suivent : «(j'ai observé) les fleurs brillantes des guirlandes et l'odeur délicieuse des parfums», mais alors on ne peut garder पुष्पस्य qui, du reste, semble condamné par le mètre.

Ligne 10. — Dans ces deux dernières strophes, le mètre reperd sa régularité; il paraît retomber dans ce type de trishṭubh indéterminé et flottant dont nous avons eu des spécimens un peu plus haut.

Ligne 14. — Je n'ai pas osé garder उद्गते, उद्गत étant ordinairement employé dans un sens différent de celui que le participe comporte ici (cf. I, 566). Cependant il serait peut-être à la rigueur possible, et l'on pourrait considérer par exemple que l'emploi de उद्भवात् dans भद्रपीठोद्भवात्समान (où उद्भवात् est quelquefois remplacé par उद्भवन्, comme p. 430, l. 6) est une garantie suffisante pour la transition d'une acception à l'autre.

Page 416, ligne 18. — आपनेति = *आपद्यति est connu par le pâli.

Ligne 20. — Cette explication et celle qui lui fait pendant après la strophe suivante n'est, bien entendu, qu'une annotation scolastique. Le Buddha est représenté dans les deux cas comme concevant l'enchaînement des causes (प्रतीत्यसमुत्पाद), mais la première fois par un procédé positif, en découvrant les causes des lois, la seconde par un procédé négatif, en apercevant la destruction successive des causes (प्रत्यय) qui s'enchaînent.

Page 417, ligne 12. — Scander *sûryenevobhâ*°.

Page 418, ligne 5. — Ce passage n'est pas très clair ; j'entends le texte tel que je l'ai écrit : «ce n'est pas de ce dont ils s'enivrent (c'est-à-dire des objets des sens qui éveillent en eux le désir, *râga*) que peut venir pour les hommes le changement (c'est-à-dire la délivrance)». Mais la construction est bien pénible.

Ligne 11. — «Tous les modes d'existence tendent à se propager, et tous sont instables,» etc.

Ligne 15. — On ne voit pas bien comme उपनयनाः, qui est tout simple, a pu faire place à cette *lectio difficilior* इवेत्वगा. Il est certain pourtant que cette lecture n'est pas correcte, et je ne trouve rien de plus plausible à y substituer.

Ligne 16. — Sur cette formule, cf. I, 34 et suiv. et les notes.

Page 420, ligne 1. — पापाचारपरिक्षिन्न «qui s'épuise à faire le mal».

Ligne 11. — दुर्गतिमूलपातिनो est en dehors de toute construction et ne s'explique que comme une glose ajoutée à सहस्रनागोपगामिन.

Page 421, ligne 16. — अप्पडु est ici nom de nombre, comme *Lal. Vist.* 168, 16, cité dans PWB.

Page 422, ligne 17. — यनुपात्रं «comme il convenait pour le personnage», c'est-à-dire comme il convenait pour un prince de si haut rang et de si merveilleuse origine.

Page 423, ligne 13. — J'ai conservé विरूहति qui se peut à la rigueur entendre : «Celui qui n'a que peu de mérites croît (mal) comme un arbre né dans le chemin.» Mais j'estime, d'après l'analogie de प्रमुच्यति, que la vraie lecture est विरुज्यति : «Celui qui n'a que peu de mérite est détruit comme l'arbre né dans le chemin.» C me paraît avoir ici conservé avec L l'orthographe originale.

Ligne 18. — प्रसर्जनसम्पन्न «doué de bonne grâce, d'affabilité», etc. Cf. ci-dessus, I, 377 al.

Page 424, ligne 20. — Sur शोचितृत्विच्छ et sur le participe शोचित (l. 10), cf. plus haut I, 380.

Page 425, ligne 5. — On sent ici des traces métriques. Cf. en effet la répétition en vers, plus bas fol. 259ᵇ; des fragments paraissent s'en être glissés ici.

Ligne 12. — काये ne me paraît donner aucun sens. En écrivant कार्ये, je comprends «dans quelle catégorie d'êtres se trouve Subandhu?»

Page 426, ligne 8. — Je considère पत्निभागय् comme un dénominatif tiré de पत्निभाग : «fais-moi part d'une femme».

Ligne 16. — प्रार्यक pour «arrière-grand-père» ne paraît pas consacré par la langue classique.

Ligne 19. — गूहन्ति ici et गुहाहि un peu plus bas ont le sens qu'auraient उत्पात-न्ति et उत्पाहि. Cette acception me paraît suffisamment garantie par l'emploi analogue de प्रगृह, ci-dessus, I, 304, 15 et la note.

Page 427, ligne 6. — J'ai conservé ग्रामस्त्र॰, ग्राम étant à la rigueur possible; mais ग्रामान्तरस्य que donne C est en somme beaucoup plus probable. — षड्, bien entendu, = स्पृष्.

Page 428, ligne 1. — कासनक dérivé de कासन, équivalent de कास, «tous».

Ligne 9. — La rédaction en vers (ci-dessous, fol. 259ᵇ) paraît avoir influé sur ce passage dont la construction n'est ni parfaitement claire, ni surtout d'allure

prosaïque. En revanche, on verra que la version versifiée est justement ici altérée et fragmentaire dans nos mss.

Ligne 14. — पाद गच्छामि, c'est-à-dire comme à la ligne 4.

Page 429, ligne 12. — Je doute fort de cette forme कद्दोक्रियाणि (cf. ensuite कद्दीगमामो, et ci-dessus, I, 544): je ne sais trop s'il faut réellement admettre l'orthographe कद्द् à côté de कड्ड्, et cette locution कड्डो° ou कद्दीकरोमि ne me satisfait guère. — C'est aussi comme pis aller que j'ai admis dans le texte la lecture अश्रूहि कद्दन्तीहि आलापेन गलन्ती; pour traduire «tout inondée dans ses lamentations de larmes qui se précipitent», je suis obligé d'attribuer à कद्दति un sens neutre et à गलति une acception «dégoutter», qui ne sont ni l'un ni l'autre ordinaires.

Ligne 18. — «Sans chaussures, elle dont le pied n'avait jamais touché le sol.»

Page 430, ligne 2. — Cf. p. 95, l. 19.

Ligne 5. — Pour cette phrase, voy. ci-dessous, p. 431, l. 10.

Page 431, ligne 17. — La lecture सिंहासनपीठे ne me paraît pas du tout certaine. A quoi bon spécifier que le prince sera destiné à la royauté? Au lieu d'ajouter न, peut-être pourrait-on lire सिंहसपीठे. Il faudrait admettre que सपीठ est une manière de dire «égal de», et l'expression serait l'équivalent de सिंहसदृशो que nous avons vu précédemment. Mais je ne puis alléguer aucun exemple de cet emploi de सपीठ.

Page 432, ligne 3. — J'ai conservé l'écriture निसृपतित्वा si incorrecte qu'elle soit; elle est caractéristique pour la manière dont nos scribes considéraient la voyelle *ṛi*.

Ligne 7. — J'ai cru devoir écrire partout निषदा au lieu de निषिदा. Le mot me paraît être simplement une orthographe sanskritisante du pâli *nisadâ* = दृषद्. L'î, comme l'indique l'î long de C, résulte d'un rapport imaginaire établi entre le mot et le thème नि-षद्.

Page 434, ligne 9. — Le membre de phrase किमेतानि रक्षित्वा ति reste pour moi obscur et douteux. Le seul sens que j'en puisse tirer est le suivant : Kuça rend les jouets «en pensant : à quoi bon les conserver?», c'est-à-dire qu'il les rend de son plein gré, quand il n'a plus aucune envie de les garder.

Page 435, ligne 4. — त्रीहि तालेहि paraît devoir s'entendre : «[en partant] après trois coups frappés dans les mains», en d'autres termes, au signal donné par trois coups.

Page 437, ligne 14. — Je n'ai pas voulu toucher à la *forme* देहरा des mss., quoique la seule forme reconnue par la langue classique soit देहली, et que notre tradition elle-même donne देहला un peu plus bas.

Page 439, ligne 6. — Le participe dans la fonction du verbe fini. — Un peu plus bas, à la ligne 8, on remarquera la lecture बद्धः pour बद्धो de B; elle caractérise bien l'arbitraire des restitutions orthographiques de notre tradition.

Page 440, ligne 21. — Je me demande s'il ne faudrait pas *corriger* उपवर्तेय en अपकर्षेय «procure-moi une femme en la faisant enlever dans quelque contrée éloignée, à prix d'or».

Page 441, ligne 7. — Les Madras ne figurent pas habituellement dans cette relation étroite avec les Çûrasenas. (Cf. Lassen, *Zeitschr. fur die Kunde des Morgenl.*, III, 212-215.) Dans le sud, des Madrus ou Madras sont donnés comme les habitants de Mathurâ (Wilson, *Vishnu Pur.*, éd. Hall, II, 163 n.). La présence de Madras ici se rattache-t-elle au nom de Mathurâ, qui, au nord, désigne un des centres des Çûrasenas?

Ligne 14. — प्रावरित्व = प्रावृत्य «s'étant vêtus».

Page 442, ligne 14. — रोचयति dans le sens où आरोचयति est ordinairement seul employé est bien douteux.

Page 443, ligne 8. — L'orthographe परिचारेति est ici répétée avec trop de conséquence pour qu'il soit prudent de l'éliminer. C'est un exemple de plus de l'emploi du causatif pour le thème simple.

Ligne 16. — Construction incohérente, comme souvent.

Ligne 19. — En lisant चिरगता च स्म, j'entends: «Il y a longtemps que nous sommes partis de notre pays.»

Page 444, ligne 7. — L'orthographe वस्तुस्थानि m'a paru mériter d'être conservée.

Ligne 16. — Si la lecture est exacte, il faut prendre अन्तरं dans le sens d'«obstacle, difficulté», qui a déjà été relevé (I, 631). Mais peut-être faut-il écrire ici comme plus bas कारणं.

Page 446, ligne 4. — बाहन्तु est une faute certaine; je n'y substitue मदुन्तं que faute de mieux; l'expression serait faible et même assez plate.

Page 448, ligne 4. — Sur le verbe गोवेति, cf. I, 603.

Ligne 7. — La locution हेठामुत्पादयति est construite avec l'accusatif, comme si le texte portait विहेठाति.

Ligne 16. — प्रकृत्यैव «simplement, sans aucun appareil qui fasse connaître ton rang».

Page 449, ligne 6. — Cette formule est répétée trop souvent pour qu'il soit possible de la corriger. La répétition de la p. 451, l. 12 où on lit हासेति en marque du reste la vraie signification. Il suffit de comparer la formule connue des drames तद्धासयति भवान्.

Ligne 12. — सर्वबहूनि «nombreux entre tous», c'est-à-dire «les plus nombreux». Cf. plus bas, 451, 16, सर्वशोभन = «le plus beau de tous», etc.

Ligne 16. — Sur le vocatif en हो, cf. ci-dessus, I, 403.

Page 450, ligne 2. — Il faut admettre que, par une négligence de construction, le sujet de कृत्वा est कन्या देवीयो.

Ligne 10. — कटच्छु se retrouve ailleurs dans le sanskrit buddhique (cf. Cowell, *Divya Avad.*, ind. s. v.) comme en pâli (Childers, s. v.) où la signification de «cuiller» lui est assignée. On peut croire qu'il s'agit ici de la cuiller qui sert à l'offrande, au *bali* par lequel les femmes sont censées avoir apaisé le Rākshasa. Mais comment expliquer ou plutôt corriger स्खलिता? Plus loin (p. 452, l. 17) les mss. portent स्खालितका qui protège notre leçon présente.

Ligne 16. — मनात्तस्मि = मनागत्तस्मि «j'ai presque été dévoré par un Rākshasa».

Page 453, ligne 17. — Nous avons déjà rencontré le mot पति(प्रति ou परि)-मोक (I, 195, 14) que j'ai écrit प्रतिमोदक, suivant le témoignage dominant de la tradition. La lecture पतिमोक, que nous retrouvons ici même, où il paraît probable que nous sommes en présence du même mot, semble faire pencher la balance en faveur de la forme परि° ou प्रतिमोक. La syllabe के ou क que les mss. ajoutent ici entre ति et मो jette d'autre part sur le mot une obscurité nouvelle.

Page 454, ligne 16. — Au lieu de मेलेहि le paragraphe suivant porte मर्षेहि (456, 1). Il serait tentant d'introduire ici cette lecture. Mais nous avons précédemment rencontré (I, 363, 14) मिलेहि exactement dans la même fonction que remplit मेलेहि dans notre passage.

Page 456, ligne 9. — अपरज्जुकालो est assez curieux, d'abord à cause du prâkritisme *aparajja* = अपरेद्युः, ensuite à cause de la dérivation analogique en कालो qui se peut comparer à des formes comme पश्चिमेन.

Page 457, ligne 14. — Je ne sais trop que faire de अड्डमनउक्कानि; उत्र = उत्र ne donne pas un sens possible. Je ne vois d'ailleurs aucune correction, ni °उक्कानि, ni उत्कराणि, qui paraisse très plausible.

Ligne 19. — Ma correction एकोत्साहेन est évidemment toute conjecturale. La lecture सालककाटकानि est aussi fort douteuse. Il y a là un terme technique de construction qui m'est inconnu. Peut-être est-ce सालककपाटकानि qu'il faudrait lire.

Page 458, ligne 2. — Sur इन्द्रहाय, cf. I, 317 et la note.

Ligne 10. — Comp. la répétition de ce passage, ci-dessous fol. 262ᵃ.

Page 459, ligne 7. — Le vers suppose la lecture prâkritisante तितिक्खेन.

Page 460, ligne 7. — La forme कण्णकुब्ज que recommande la lecture de B est aussi celle que le nom de कन्नकुब्ज prend en pâli, malgré l'analogie, qui ferait attendre कण्णकुज्जा.

Ligne 11. — Graphiquement, la correction ततो n'est pas très naturelle; une lecture यथेप्सितं अभिप्रायं se recommanderait davantage; ततो semble pourtant appeler un corrélatif.

Page 461, ligne 21. — Dans la suite गोपुं पिटकं est remplacé par गोपिटकं qu'il faut, je pense, rétablir ici. Le mot se retrouve dans le *Div. Avadâna*, éd. Cowell et Neil, p. 70, l. 28. Il s'agit d'un «vase à lait» et l'addition de पुं, si elle n'est pas une glose explicative, peut venir d'une répétition accidentelle. — Ce n'est pas sans hésitation que j'écris अलिन्द; le mot ne m'est point connu d'ailleurs; ici comme dans la répétition C écrit avec conséquence par la cérébrale अलिण्ड. Je suppose que ce terme doit être apparenté à अलिञ्जर् qui est donné comme signifiant : un petit vase à eau (PWB).

Page 462, ligne 10. — Je ne vois pas comment सहस्रपं se prêterait à une explication satisfaisante. J'ai donc corrigé एकालोपं «une seule bouchée»; sur cet emploi de आलोप, cf. ci-dessus, I, 616. La confusion si fréquente de ल et ह rend bien compte de l'erreur.

Ligne 20. — प्रत्यूषप्रकाशे ne se pouvant maintenir, j'écris par conjecture °लेश° en comprenant : «au petit jour».

Page 464, ligne 8. — Je n'ai pas cru, dans une phrase si simple et si courte, pouvoir admettre l'incohérence de la construction या — दृष्टो — प्रवेशितानि.

Page 465, ligne 1. — J'ai écrit केलिका d'après la répétition où nous avons केला et केलिका; केला se trouve aussi dans le *Div. Avad.* (éd. Cowell-Neill, p. 504,

l. 23) où les éditeurs lui attribuent hypothétiquement le sens de *table*. Ce mot, de même que सयक्क ou षयक्क, षन्तकोट, ne m'est pas connu d'ailleurs, et comme l'étymologie n'en est pas transparente, ni même la forme certaine, je n'essayerai pas d'en déterminer le sens exact par de vaines conjectures.

Page 466, ligne 5. — चोल dans le sens de «vêtement» est usité en pâli, et donné pour le sanskrit par les dictionnaires (Cf. PWB.).

Ligne 18. — Si l'on compare दृशापनीयं dans le paragraphe suivant, on remarquera que nous avons ici un nouvel exemple de l'équivalence des suffixes *iya*, *ka* (cf. I, 425), compliquée de cette circonstance que, par une fausse analogie avec d'autres formations, le suffixe *daiya* a eu préalablement son *î* racourci en *i*. La lecture दृशापनीकं de la page suiv., l. 7, semble témoigner du caractère tout mécanique de la transformation du *ka* final en *ya*.

Page 467, ligne 1. — Au lieu de दैशान्ते, c'est peut-être दृशान्ते «sur le bord de l'étoffe», qu'il faudrait lire. Dans le paragraphe suivant nous avons seulement दृशे. J'aurais dû citer cet emploi de लडक dans une note antérieure (I, 467), relative à la signification de ce mot. J'y ai relevé sa synonymie avec कल्याण; elle donne bien le sens qu'exige ici le contexte : «pur, agréable».

Page 468, ligne 13. — Peut-être faudrait-il écrire तट्टककाट्. Nous retrouvons le mot *taṭṭaka* ou *taṭṭika*, en pâli, par exemple *Jâtaka*, I, 141, 10; 309, 14. De ces passages et de notre contexte ici même, il résulte que ce terme désigne des vases particulièrement précieux.

Page 469, ligne 16. — Il faudrait compléter, comme ailleurs स्वं (च शोभा च ते सुदर्शना) तावद्, etc.

Page 470, ligne 9. — Je n'entends pas गुणगुणका. Il serait peu raisonnable d'éliminer une leçon difficile comme celle-là pour la remplacer par quelque expression telle que गुणावलिका dont on ne s'expliquerait guère la corruption.

Ligne 13. — सुनिर्वाणस्तानि me paraît infiniment suspect. Peut-on entendre «bien composés», litt. «bien tissés»? J'en doute fort.

Page 472, ligne 3. — C'est, je pense, मणिजालकट qu'il faudrait lire; on pourrait entendre «des réseaux formés de pierres précieuses», d'après l'analogie du pâli *nikarâ*, forme équivalant au sanskrit अगुर, que donne l'Abhidhânappadîpikâ.

PAGE 473, LIGNE 10. — अंजनीका désigne, je suppose, des boîtes à collyre; de même गोरूपपिशाचिका doit s'appliquer sans doute à des boîtes à onguents affectant la forme de génies fantastiques. Dans la suite beaucoup des dénominations restent pour moi indéterminées, bien que, en général, la lecture paraisse assez assurée. Il y a pourtant au moins पंजरोचक dont je ne sais trop que faire.

PAGE 475, LIGNE 6. — J'ai conservé l'orthographie prâkritisante दन्त = दण्ड, et, d'après les lectures suivantes, restitué ici मृह. Ce n'est pas que le mot soit clair pour moi : serait-ce une dérivation prâkritisante de मृष्ट «orné, embelli» ? दन्तमा-हपट्टाणि : «des manches, des cannes habilement machinées» ?

LIGNE 9. — Sur नहरानलिका et sa traduction, je ne puis offrir aucune conjecture probable.

LIGNE 12. — Bien que je n'aie pas osé toucher à la *lectio difficilior* मोहग्या, je me figure que la lecture primitive a dû être मोहका.

PAGE 477, LIGNE 6. — J'entends वेत्रयष्टिकानि et वेत्रपेटकानि : «des tiges de cannes et des porte-cannes».

PAGE 479, LIGNE 10. — Le roi le traite comme un visiteur respectable en lui passant au cou une guirlande de fleurs. Il faut tirer de मालालग्ना le sens de «suspendre», ce qui n'est guère possible qu'en admettant une confusion entre les thèmes लग् et लम्ब्, en sorte que मालालग्ना équivaudrait en réalité à मालावलम्बिता.

LIGNE 19. — J'écris पृष्ठिमे (qui nous débarrasse du मे que je ne sais comment construire), d'après l'analogie de la locution पृष्ठिं पृष्ठिमेन que j'ai relevée précédemment. La phrase suivante montre qu'il faut prendre वाहहित्वा avec la valeur du causatif : «le faisant monter, le prenant sur le dos».

PAGE 480, LIGNE 4. — L'emploi pâli de *khîyati* pour dire «être en colère» est suffisamment connu.

LIGNE 4. — Il me semble impossible de construire si l'on n'admet que वर्णं est maladroitement employé ici dans la fonction du génitif. Même dans ces conditions la phrase marche assez mal. Le seul sens qu'on puisse y chercher me paraît être : «Si cet homme qui nous sert de jouet était ton époux, tu aurais le droit de te mettre en colère»; mais le présent ईर्ष्यायसे ne comporte pas le sens conditionnel.

LIGNE 15. — गरहाणि ne donne ici (de même l. 17), autant que je puis voir, aucun sens admissible. La difficulté est de le remplacer. Je ne vois rien de mieux à proposer que बाहुकाणि dont la leçon गरहयाणि de la ligne 17 nous rapproche un peu.

Page 481, ligne 5. — Cf. le second distique de la page 483.

Page 482, ligne 5. — Cf. le distique l. 5-6 de la page suivante. Nous voyons par la répétition que le sens doit être : «que cette pénitence, cette épreuve tourne à mal pour toi !», au lieu de te valoir mon amour. Il faut admettre que सा — वाचकः porte ici sur अहार्यं, avec changement du genre.

Ligne 9. — सर्वं ne s'explique que s'il fait fonction de cas oblique. C'est un emploi que j'ai été amené déjà à admettre p. 480, l. 4.

Page 483, ligne 6. — कर्णिका désigne, au moins en pâli (cf. Childers), une certaine partie de la charpente des constructions. Comp. *Dhammap.*, p. 188, l. 16-17, où il est question de la *kaṇṇikâ* et d'un *kaṇṇikârukkha*, d'un arbre d'où se peut tirer la *kaṇṇikâ*. Évidemment l'arbre appelé कर्णिकारः était considéré comme particulièrement impropre à cet usage.

Ligne 8. — Le mètre semble exiger les formes इच्छेसि et कामसि, c'est-à-dire l'inverse de ce que réclame la grammaire.

Page 484, ligne 4. — Telle qu'elle est transmise par les mss., cette stance m'est inintelligible. Je proposerais de lire :

तं न धर्मं कथञ्चिद्वं वन्ते अपराद्धं पुरा ।

तथैव धर्मं स्मरमाणो न मे चलितुमिच्छसि ॥

Cependant ces corrections m'ont paru trop incertaines pour être directement introduites dans le texte.

Ligne 7. — Pour मण्डयित्वा c'est, je pense, बन्धयित्वा ou दण्डयित्वा qu'il faudrait rétablir.

Page 485, ligne 17. — Les fréquentes répétitions du mot ne permettent guère de douter que धारयति ne soit ici employé dans le sens de «retenir, assiéger».

Page 486, ligne 4. — J'admets un dénominatif भस्मायति signifiant : «réduire en cendres». — Relativement à एडूकं qui désigne clairement ici un monument religieux d'un caractère funéraire, cf. l'emploi assez différent du mot (I, 190, 15). La signification générique commune aux deux passages est peut-être celle de *tour* ou *petit édifice*.

Ligne 16. — Cette phrase me laisse très perplexe. Il semble certain qu'elle contient l'antithèse अहं ते — त्वं मम : कुर्यात् serait incorrect et ferait fonction de la 2ᵉ per-

sonne; la chose n'est pas pour nous étonner, et à conserver बहुं de C on ne gagnerait rien; il faudrait admettre que कुर्याम् représente la 1re personne. Si l'on prend d'autre part कीदृग् dans le sens du passé, comme nous avons vu l'optatif souvent employé, on arrive — péniblement, je le reconnais — à cette traduction : «En t'aimant je t'ai, paraît-il (Kuça parle ironiquement), fait une grande injure; que médites-tu contre moi (en retour)?» Kuça prendrait pour un piège les confidences de Sudarçanâ.

Page 487, ligne 8. — J'ai corrigé ici en me fondant sur l'analogie de la répétition ultérieure.

Page 489, ligne 3. — चक्रवालेन ne me satisfait guère; il nous faut un mot qui fasse antithèse à अन्तर्नगरे. Admettra-t-on que चक्रवाले ou चक्रवालेन puisse, par l'intermédiaire des notions de *fin*, *limite*, signifier «au dehors»? Je ne le pense pas. Je songerais plutôt à lire बाह्येन.

Page 490, ligne 19. — J'ai éliminé सुवर्णं qui ne s'explique pas et qui a pu être introduit par erreur à cause du voisinage du mot dans la ligne précédente. On pourrait aussi lire सुवर्णवती.

Page 491, ligne 16. — Les mots गो दानि वस्त्र sont sûrement corrompus. La correction que j'en ai proposée गोपानस्त्र, me paraît très vraisemblable.

Page 492, ligne 13. — यावत्, comme serait तेन, dans le sens de «afin que...».

TABLE

DU DEUXIÈME VOLUME.

See vol I

